

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д Гаврилишина
Центр політологічних студій ЗУНУ
Кафедра політології та філософії ім. Сергія Коновала**

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
(СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ)**

Том 2

**Тернопіль
ЗУНУ
2025**

УДК 130.2

Рецензенти:

Довгань Анатолій Олексійович – д. ф. н., професор, завідувач кафедри українознавства і філософії ТНТУ імені І. Пулюя.

Криськов Андрій Анатолійович – д. іст. н., професор, завідувач кафедри завідувач кафедри інформаційної діяльності та соціальних наук Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Відповідальна за випуск:

Чолач (Гончарук) Т. В. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри політології та філософії ім. Сергія Коновала.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
(протокол № 3 від 26 листопада 2025 року)*

Трансформація суспільних відносин в Україні в умовах децентралізації публічної влади (соціально-філософський та політологічний аспекти): щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри політології та філософії ім. Сергія Коновала Західноукраїнського національного університету. Том 2 / відп. ред. Т. В. Чолач (Гончарук). Тернопіль : ЗУНУ, 2025. 771 с.

Щорічник наукових праць укладено за матеріалами філософських та політологічних читань, які проведені в руслі кафедральної теми: «Трансформація суспільних відносин в Україні в умовах децентралізації публічної влади (соціально-філософський та політологічний аспект)».

ЗМІСТ

ПЛАТФОРМА 1.

ВСЕУКРАЇНЬСКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ НА ТЕМУ: «ЦІННОСТІ СВОБОДИ, ГІДНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ»

Олег РУДАКЕВИЧ, Степан ПАСІЧНИК ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	31
Олег РУДАКЕВИЧ, Карпінець Неля СУБКУЛЬТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ТА ПОВЕДІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ НА ФОНІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ.....	32
Тетяна ГОНЧАРУК-ЧОЛАЧ, Дарина ЗВАРИЧ ГІДНІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КЛАСИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ І СУЧАСНОГО ПОПУЛІЗМУ.....	33
Петро МИРОНЕНКО, Ірина ЮРЧЕНКО СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ І ЗАХІДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ	34
Микола ЛАЗАРОВИЧ ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ СВОБОДИ, ГІДНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	35
Анатолій ДОВГАНЬ, Тарас ВОЗНЮК ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ	36
Володимир Томахів, Павло Коханський КОНЦЕПЦІЇ ФЕДЕРАЛІЗМУ В СУЧАСНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	36
Володимир Томахів, Родіон Кудряшов РЕФЕРЕНДУМИ ЯК ФОРМА ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ: СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА ВИКЛИКИ	38
Володимир Томахів, Юрій Панчук МІЖДЕРЖАВНИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	41
Мирослава ГУРИК, Волощук Григорій СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЄВРОПІ.....	43
Мирослава Гурик, Яремчук Тарас ОРДОЛІБЕРАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ.....	44
Руслан Чигур, Михайло ЛЕВИЦЬКИЙ ЦІННІСНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ	46
Надія ДЖУГЛА, Андріана БОГУТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ.....	46
Орест КАЧУРОВСЬКИЙ ДЕЗІНТЕГРУЮЧИЙ ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ КОНСОЛІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	47
Андрій ПРИЙМИЧ ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	49

Владислав ПАЮК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ОНТОЛОГІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	50
Віталій ФЕДУНИК ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ МОЛОДІ	52
Yana VIVCHARYK, Danylo GRABAS DEMOCRACY AND ITS LIMITS IN THE MODERN WORLD	53
ГРИНИШИН Костянтин, ОЛІЙНИК Артем АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ	54
Anatolii Feshchak, Ivanna Melnychuk DEMOCRACY AND ITS LIMITS IN THE MODERN WORLD	55
Богдан АНТОНИШИН, Сергій КОРНЄВ ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	57
Анна МАЙДАНЮК, Влада КРУПСЬКА НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ	58
Віта ПОЛІЩУК, Вікторія МАТЮШОК ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	59
Володимир ФІРМАН, Іванна МІРОШНІКОВА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	60
Ярослав МАРИНЮК, Богдан МУШЕНОК УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	61
Олександр П'ЯТНИЧКО, Христина НОВОСАД ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	62
Іван САРАХМАН, Тетяна ПАСЕКА РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	63

ПЛАТФОРМА 2.
ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ НА ТЕМУ:
«ПІД ЗНАКОМ СОФІЇ: СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ФІЛОСОФІЇ»

Плутенко Анастасія КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ МАКІАВЕЛЛІЗМУ	65
Мостова Катерина ТРАНСГУМАНІЗМ У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ: ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕННЯ ТЕРМІНУ	66
Ольга Жеребна КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СТОЇЦИЗМОМ	67
Жук Руслан СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНУ «НАДЛЮДИНА» У ФІЛОСОФІЇ	68
Остапчук Марина КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ СТОЇЦИЗМУ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З БУДДИЗМОМ	68
Шмигельський Петро МУДРІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ	69

Шевцова Єлизавета ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІГІЛІЗМУ	70
Прудивус Михайло КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ РУХУ NEW AGE	71
Побережний Микита ПОНЯТТЯ «ГУМАНІЗМ» У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ	72
Пеннер Марія СУЧАСНИЙ СТАН ОСМИСЛЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІСТИНА» У ФІЛОСОФІЇ	73
Кравець Ангеліна ПРОБЛЕМА «ВАЖКОЇ СВІДОМОСТІ» ДЕВІДА ЧАЛМЕРСА.....	73
Petriv Viktoriia TRANSFORMATIONS OF THE CONCEPT OF «NATURE» IN MODERN PHILOSOPHY	75
Morochylo Andriana EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE.....	76
Стрілець Ліліана МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ.....	77
Iryna Kyschchuk CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS	79
Zadorozhna Kamila GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY	80
Zadorozhna Kamila GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY	82
Томан Василь ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ МЕЖІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	83
Винярска Богдана АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ	84
Hrytsko Anastasia GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY	86
Andrii Liutyi MARX'S CRITIQUE OF POLITICAL ECONOMY AS A PHILOSOPHICAL PROJECT	87
Зінченко Арсеній АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ	88
Іваськевич Дарія ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ МЕЖІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	89
Коваль Аліна ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.....	90
Дерипаско Ангеліна АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ	91
Sinyavska Dasha CLIMATE ETHICS AND OBLIGATIONS TO FUTURE GENERATIONS.....	93
Гурик Мирослава, Голоднюк Олександр МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ.....	94
Гурик Мирослава, Голуб Вікторія ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ	95

Huryk Myroslava, Hudz Emiliya ART AND ITS FUNCTION IN SOCIETY	97
Гурик Мирослава, Гуменний Олег ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МОЖЛИВІСТЬ МАШИННОЇ СВІДОМОСТІ	98
Гураль Ангеліна ПРАВА ТВАРИН ТА МОРАЛЬНИЙ СТАТУС НЕЛЮДСЬКИХ ІСТОТ	99
Гурський Артем КАНТ І МЕЖІ ЛЮДСЬКОГО ПІЗНАННЯ	101
Давосир Юлія Богданівна ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ» ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО МОДЕРНУ.....	102
Дармопук Вероніка ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО РЕЛЯТИВІЗМУ	103
Дармопук Вероніка ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО РЕЛЯТИВІЗМУ	104
Замотаєв Ярослав ЕПІКУРЕЙСЬКЕ РОЗУМІННЯ ЗАДОВОЛЕННЯ: ТЕКСТОЛОГІЧНИЙ ТА ІНТЕРПРЕТАТИВНИЙ АНАЛІЗ	105
Демчук Мар'яна НІЦШЕАНСЬКА «ПЕРЕОЦІНКА ВСІХ ЦІННОСТЕЙ»: ВІД «НАРОДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ» ДО «ВОЛІ ДО ВЛАДИ»	106
Dermanska Anastasia THE PROBLEM OF MORAL RELATIVISM	108
Dorosh Sofia FRENCH MATERIALISTS OF THE 18TH CENTURY: DIDEROT, HOLBACH, LAMÉTRIE	109
Drobenko Anastasia RATIONALISM AND EMPIRICISM: A METHODOLOGICAL ANALYSIS OF THE CONTROVERSY	110
Дудка Владислав ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МОЖЛИВІСТЬ МАШИННОЇ СВІДОМОСТІ	112
Дячук Роман ПРОБЛЕМА АВТЕНТИЧНОСТІ КОРПУСУ АРИСТОТЕЛЯ.....	113
Желішкевич Юліана ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ» ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО МОДЕРНУ.....	114
Загура Анна ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ	115
Залеська Марілена ЕВТАНАЗІЯ: ПРАВО НА СМЕРТЬ З ЕТИЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ.....	116
Кацан Аліна ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ.....	118
Кацан Аліна ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ.....	119
Кириловець Валерія ПРОБЛЕМА СВІДОМОСТІ В АНАЛІТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ РОЗУМУ	120
Захаренко Дарина СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ	121

Звозніков Макар	
ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ВІРИ ТА РОЗУМУ У ТОМИ АКВІНСЬКОГО	122
Зіменко Володимир	
ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ	123
Іванків Анастасія	
ПРАВА ТВАРИН ТА МОРАЛЬНИЙ СТАТУС НЕЛЮДСЬКИХ ІСТОТ	125
Іванова Амалия	
ЕКОФІЛОСОФІЯ ТА НАШІ ОБОВ'ЯЗКИ ПЕРЕД ПРИРОДОЮ	126
Kaminska Maria	
ARGUMENTS FOR THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL	127
Rybak Kostiantyn	
PIERRE BAYLE'S SKEPTICISM AND THE CRISIS OF METAPHYSICAL RATIONALISM	128
Iryna Kyschchuk	
CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS	130
Kovalevska Adel	
ARGUMENTS FOR THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL	131
Ковалик Ольга	
ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ЛОГОСУ ВІД ГЕРАКЛІТА ДО СТОЇКІВ	132
Kovalchuk Maksym	
ETHICAL PROBLEMS OF SCIENTIFIC RESEARCH.....	133
Козак Назар	
ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ	134
Kozak Solomiia	
JUSTICE IN THE THEORY OF JOHN RAWLS	135
Козарійчук Ірина	
СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ	137
Козарійчук Ірина	
СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ	138
Корнєва Ангеліна	
ПРОБЛЕМА АВТЕНТИЧНОСТІ КОРПУСУ АРИСТОТЕЛЯ.....	139
Zla Anna	
TRANSFORMATIONS OF THE CONCEPT OF «NATURE» IN MODERN PHILOSOPHY	140
Panas Arsenii	
ARGUMENTS FOR GOD'S EXISTENCE: A CONTEMPORARY ANALYSIS OF THE COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, AND ONTOLOGICAL PROOFS.	142
Bespalko Bohdan	
COMTE'S POSITIVISM AND THE CRISIS OF METAPHYSICAL SYSTEMS	143
Chmukh Olia	
PLATO'S THEORY OF ANAMNESIS VERSUS ARISTOTLE'S CATHARSIS.....	144
Chmukh Olia	
PLATO'S THEORY OF ANAMNESIS VERSUS ARISTOTLE'S CATHARSIS.....	145
Stula Daria	
ART AND ITS FUNCTION IN SOCIETY	146

<i>Dermanska Anastasia</i>	
THE PROBLEM OF MORAL RELATIVISM	148
<i>Kukharuk Anastasiia</i>	
MODERN ART AND TRADITIONAL AESTHETIC CATEGORIES	149
<i>Anhelina Karpets</i>	
THE PROBLEM OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FAITH AND REASON IN THOMAS AQUINAS.....	151
<i>Koval Oleksii</i>	
GIORDANO BRUNO'S NATURAL PHILOSOPHY AND THE CRISIS OF ARISTOTELIANISM	152
<i>Kytyr Halyna</i>	
ARISTOTLE'S VIRTUE ETHICS IN THE MODERN WORLD	153
<i>Kushnir Anastasiia</i>	
TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE.....	154
<i>Dorosh Sofia</i>	
FRENCH MATERIALISTS OF THE 18TH CENTURY: DIDEROT, HOLBACH, LAMÉTRIE	155
<i>Bayda Ilya</i>	
HEIDEGGER'S «TURN»: FROM BEING AN TIME TO LATER WORKS.....	156
<i>Bayda Ilya</i>	
HEIDEGGER'S «TURN»: FROM BEING AN TIME TO LATER WORKS.....	157
<i>Karpets Sofia</i>	
ARGUMENTS OF THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL	158
<i>Kis Anhelina</i>	
TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE.....	160
<i>Kis Anhelina</i>	
TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE.....	161
<i>Kotyk Sofiia</i>	
CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATION	162
<i>Tsarevska Anna</i>	
THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS	164
<i>Puhachevska Valeriia</i>	
THE PROBLEM OF BODY AND MIND IN DESCARTES' PHILOSOPHY	165
<i>Stepanova Angelina</i>	
ECOPHILOSOPHY AND OUR DUTIES TO NATURE.....	167
<i>Maksumkin Maksym</i>	
ART AND FUNCTION IN SOCIETY	168
<i>Maria Dzubak</i>	
THE PROBLEM OF OTHER MINDS: HOW DO WE KNOW THAT OTHERS ARE CONSCIOUS?.....	169
<i>Trynka Marta</i>	
EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE.....	170
<i>Movchaniuk Olesia</i>	
FAITH VERSUS REASON IN RELIGIOUS EXPERIENCE.....	172
<i>Dzobka Oleh</i>	
THE HUMANISTIC REVOLUTION IN ETHICS: FROM PETRARCH TO MONTAIGNE	173
<i>Artymovych Serhii</i>	
THE CONCEPT OF «EXPERIENCE»: FROM BRITISH EMPIRICISM TO PHENOMENOLOGY.....	174

Tarak Maksym INDIVIDUALISM VERSUS COLLECTIVISM IN MODERN SOCIETY	175
Білик Ілля СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ	177
Андрощук Руслана МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ	178
Ашірова Ельза ПРОБЛЕМА ЗЛА В ТЕЇСТИЧНИХ РЕЛІГІЯХ	179
Babii Khrystyna THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS	180
Babii Khrystyna THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS	182
Базюта Катерина ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ	183
Бай Андріана ЕВТАНАЗІЯ: ПРАВО НА СМЕРТЬ З ЕТИЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ	184
Балаушко Надія ПРОБЛЕМА ІНШОГО В ФІЛОСОФІЇ: ВІД ГЕГЕЛЯ ДО ЛЕВІНАСА	186
Basko Krystyna HUME'S SKEPTICISM AND ITS INFLUENCE ON MODERN PHILOSOPHY	186
Батіг Вікторія ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНИЙ МЕТОД КАНТА: ВІД «КРИТИКИ ЧИСТОГО РОЗУМУ» ДО «КРИТИКИ ЗДАТНОСТІ СУДЖЕННЯ»	188
Венгер Аліна «ЕКОФІЛОСОФІЯ ТА НАШІ ОБОВ'ЯЗКИ ПЕРЕД ПРИРОДОЮ»	189
Богущ Станіслав ПРОБЛЕМА ТІЛА І РОЗУМУ В ФІЛОСОФІЇ ДЕКАРТА	190
Боднар Вікторія РЕФОРМАЦІЙНА ДУМКА ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ	191
Бойко Snizhana HUME'S CRITIQUE OF CAUSALITY AND ITS INFLUENCE ON GERMAN PHILOSOPHY	192
Софія Бонда ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	194
Bortnik Victoria HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT	195
Boiarska Sofiia AESTHETIC EXPERIENCE AND ITS DIFFERENCE FROM OTHER FORMS OF EXPERIENCE	196
Бухтіярова Єлизавета ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ	197
Васильюк Ілля ГЕГЕЛІВСЬКА ДІАЛЕКТИКА: ЛОГІКА, ПРИРОДА, ДУХ	199
Velychko Yaroslava CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS	200

Волошин Вероніка	
ГУМАНІСТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ В ЕТИЦІ: ВІД ПЕТРАРКИ ДО МОНТЕНЯ	201
Гаврилюк Богдан	
РЕЦЕПЦІЯ АРИСТОТЕЛЯ В АРАБСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ: АВІЦЕННА ТА АБЕРРОЕС.....	202
Гайдук Еліна	
РЕЛІГІЙНИЙ ДОСВІД ЯК ДЖЕРЕЛО ЗНАННЯ	203
Галіян Надія	
ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ.....	205
Hardiias Alina	
EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE.....	206
Голоднюк Олександр	
МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ.....	207
Vivchar Vadim	
HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT	208
Vivchar Liubomyr	
HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT	209
Вовкотруб Іван	
КАНТ І МЕЖІ ЛЮДСЬКОГО ПІЗНАННЯ	211
Vozhdaenko Anastasia	
TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE.....	212
Anastasiia Kukharuk	
MODERN ART AND TRADITIONAL AESTHETIC CATEGORIES	214
Kotyk Sofiya	
CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATION	215
Кравець Ангеліна Андріївна	
ПРОБЛЕМА «ВАЖКОЇ СВІДОМОСТІ» ДЕВІДА ЧАЛМЕРСА.....	216
Liliia Kravchuk	
THE CONCEPT OF EXPERIENCE FROM BRITISH EMPIRICISTS TO PHENOMENOLOGY.....	218
Kulchytska Olha	
DIGITAL PRIVACY AND FREEDOM IN THE INFORMATION AGE.....	219
Кусень Віталій	
ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	220
Тетяна Чолач, Діана Боярчук	
ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	221
Тетяна Чолач, Мар'яна Горошко	
ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	223
Тетяна Чолач, Юля Корчинська	
НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	224
Тетяна Чолач, Назарій Кухарчук	
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	225
Тетяна Чолач, Каріна Лисенко	
ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	226
Тетяна Чолач, Анастасія-Марія Максим'юк	
НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	227

Тетяна Чолач, Юлія Ниник ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	229
Тетяна Чолач, Володимир Паламарчук НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	230
Тетяна Чолач, Дарина Проневич ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	231
Тетяна Чолач, Максим Флерк ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	232
Надія Джугла, Адріана Янчак ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	234
Надія Джугла, Катерина Васалакієва ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	235
Надія Джугла, Юлія Максимішин ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ.....	236
Надія Джугла, Тарновська Дарина МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	238
Надія Джугла, Ольга Оленіч ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	239
Надія Джугла, Верейко Дарина ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	240
Надія Джугла, Ярослав Вінницький ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	241
Надія Джугла, Владислав Гладій РОЛЬ НАУКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	242
Надія Джугла, Максим Городивський ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	244
Надія Джугла, Сава Дробоцький ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	245
Катерина Ковтун ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	246
Костів Вікторія НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	247
Аліна Костюченко ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	249
Марта Мартинишин ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	250
Анна Німець ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	251
Еріка Семчишина АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА	252
Юрій Смоляк ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	253

Назар Стець ЕТИКА БІЗНЕСУ	255
Юлія Темнохід ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	256
Юлія Худик ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА.....	257
Олександра Лакей КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	258
Олег Лисюк ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	259
Софія-Марія Львівська ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	261
Аліна Маркова НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	261
Юрій Марціцький ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	263
Роман Небесний ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	263
Надія Перець ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ ТА ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ.....	264
Наталія Петрущак ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	266
Софія Солонина ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	267
Олеся Стойків УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	267
Петро Фоміних ГРОШІ І РЕЛІГІЯ	268
Юстина Швець ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	269
Сергій Шевчик НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	271
Костянтин Шелухін НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ	272
Вероніка Ковалик ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ І ГРОШЕЙ.....	273
Ангеліна Козак СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	273
Назарій Маковей ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	275
Надія Мулярська СУЧАСНИЙ СВІТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	276
Альбіна Никоненко ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	277

Аліна Олійник СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	278
Марія Шидловська ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	280
Тетяна Стравінська ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	281
Марія Гнатюк ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	282
Софія Андрушків ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	283
Надія Барановська НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	284
Софія Боровець ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	285
Дмитро Гавара ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	286
Вероніка Денискін ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	287
Анастасія Довбуш ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА.....	289
Вікторія Дубова ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	290
Вікторія Жминда СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	290
Роман Карпець ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	292
Захар Кононенко СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	293
Роман Корба ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ	294
Ірина Корман НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	295
Дарина Ляхова КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	296
Мар'яна Приходько ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	297
Аліна Серова ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	298
Руслана Терлецька ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	299
Аглая Федорова КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ	300
Яна Хавро ЕТИКА БІЗНЕСУ	301

Анна Яворівська ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	302
Надія Баран НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ	303
Дмитро Бойчук ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ	304
Давид Восінський ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	305
Тетяна Гаковнік ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	306
Мар'яна Гевко ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	308
Анастасія Душко ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	309
Ірина Кащин ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ	310
Христина Коверко АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА	311
Катерина Кокойло КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ	312
Дмитро Коробій ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ	313
Майя Лейцусь НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	314
Мар'яна Науменко ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ	316
Анна Панькова ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	316
Ірина Писанюк ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	317
Святослав Фещук ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	318
Вікторія Філозоф ЕТИКА БІЗНЕСУ	319
Євгенія Фурсевич ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	321
Евеліна Чорна ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	322
Аліна Шевчук ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	323

Анастасія Юзвенко	
ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	324
Віталій Антонов	
ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	325
Вікторія Дячук	
ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	327
Марія Коноба	
ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	327
Максим Куделевич	
ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	328
Анна Люба	
НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ	330
Дарія Мацко	
ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	331
Остап Напора	
ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	332
Марія Обшарська	
ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	333
Андріана Пец	
ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ	334
Ольга Римар	
РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	335
Владислав Семенюк	
ЕТИКА БІЗНЕСУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СУЧАСНОГО УСПІХУ	337
Денис Ситарук	
НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	338
Анна Соловей	
ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	339
Ірина Ткач	
ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	340
Таїсія Ускова	
ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	342
Катерина Федчик	
ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	343
Уляна Хоменко	
ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ	344
Богдана Ювковецька	
НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ	346
Ольга Білик	
СУЧАСНИЙ СВІТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	346
Денис Бородін	
ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	347

Ольга Гагавчук ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	349
Карина Луновська ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	350
Ярослав Коваль ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	351
Вікторія Фтемова СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	352
Діана Власиневич ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	353
Діана Мотяшок ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	354
Софія Синюк ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІЛІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	355
Максим Татаркін УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	356
Павло Чешук НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	357
Віталій Чухна ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА.....	358
Ангеліна Башук ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	359
Христина Бунт КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	360
Альбіна Воронюк ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	362
Тарас Гардигура ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	363
Карина Зайцева ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.	364
Ілона Ковальська ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ У ХХІ СТОЛІТТІ	365
Діана Кошарко ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	366
Лілія Кузьміна ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	367
Соломія Матвій АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	368
Катерина Мигас ЕТИКА БІЗНЕСУ	369
Ірина Миронова ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	370

Христина Наконечна ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ, ЇЇ ВПЛИВ НА СУТЬ ГРОШЕЙ	371
Василь Ніколюк СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	372
Софія Олійник ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ.....	373
Катерина Пелехата ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	374
Тетяна Риндюк УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	375
Ярослав Савченко ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	376
Олександра Старушко ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ВА УКРАЇНІ	377
Яна Лісовська ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	378
Діана Трач ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	378
Христина Фесько ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	380
Анастасія Харкава ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	381
Владислав Алунгулесе ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	382
Дарія Белюшина ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ	383
Каріна Бойко ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	384
Богдана Буркацька ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	385
Олена Галабуда УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	386
Катерина Глиздова ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	387
Ельвіра Горбунова ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	388
Оксана Доберчак ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ.....	388
Олеся Іванків НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ	389
Анастасія Ільків ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	390
Ангеліна Кайдановська ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	391

Олександр Карачко ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	393
Софія Каріна АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА	394
Софія Ковальчук КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ	394
Елизавета Ковтонюк КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	395
Вікторія Корендій ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	396
Вікторія Кулакова ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	397
Ліля Маланюк НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	399
Ангеліна Марфіян БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ	399
Анна Марищак ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	400
Анастасія Назарова АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ « КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»	401
Каміла Охотникова ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ ТА ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ.....	402
Яна Парадівська ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ	403
Наталія Парило НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ УКРАЇНСЬКОГО РОЗВИТКУ	404
Аделіна Пархоменко ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	405
Аліна Підкамінна ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	406
Анастасія Раєвська ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	407
Катерина Ридзь НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	408
Катерина Сендзюк СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	410
Юлія Салюк ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	411
Владислава Станіславська ПРОБЛЕМИ ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ.....	412

Анастасія Темракевич УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	413
Оксана Шміло ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	414
Софія Яндульська ЕТИКА БІЗНЕСУ	415
Тетяна Атаманчук ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	416
Володимир Василик НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ	417
Каріна Габінет ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	418
Катерина Гоц ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	419
Віктор Днилюк ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	420
Дарина Драчук ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	421
Даяна Жмурко ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	422
Соломія Зимна ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	423
Андріяна Карчевська ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	424
Яна Колесницька КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	425
Катерина Консул ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	426
Денис Ліпкус ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	427
Максим Малащук СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ТЕМУ «ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ».....	428
Діана Мовчко НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	429
Анастасія Нестер УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	430
Аліна Основська ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	431
Діана Павлюк ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	432
Софія Пирожок ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	433

Віталій Рацький ЕТИКА БІЗНЕСУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	434
Назарій Рибак СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	435
Анастасія Стиранівська СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ.....	436
Володимир Тивонюк ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	437
Роман Чепіга ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	438
Олеся Ярмола НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО	439
Мар'яна Бакун ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	440
Олена Безкоровайна ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	441
Наталія Дячук РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	442
Аліна Мартиновська ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	443
Віталій Козут ЕТИКА БІЗНЕСУ	444
Марія Крушельницька ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	445
Софія Суханицька ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	446
Ілона Куча ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	447
Маргарита Дубасюк ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	448
Валерія Гаврилюк НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ	449
Соломія Квачинська ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	451
Ілля Стовба ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	451
Олександра Зубрицька БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ.....	453
Вероніка Перепечай ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	453
Софія Фльонц ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	454

Єва Романчук ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	455
Богдана Шевченко УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	456
Ангеліна Вавренчук ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ХХІ СТОЛІТТЯ	457
Марія Вичівська ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	458
Софія Глушук ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	459
Андрій Донцов ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С.М.БУЛГАКОВИМ	461
Ольга Душніцька ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	462
Вікторія Старчевська ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	463
Тетяна Турченко ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	464
Вікторія Чулик ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	465
Єва Барашкіна ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	466
Олександра Борисюк ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	467
Максим Бугель СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ГРОШЕЙ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ.....	468
Назарій Голубовський ЕТИКА БІЗНЕСУ	469
Анастасія Дячук ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМЦЯ В УКРАЇНІ	470
Вікторія Івановська НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	471
Юрій Ірза ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	472
Софія Ковпак УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	473
Дмитро Колодій КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	474
Максим Коростинський ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	475
Іванна Коцюбинська ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	477

Каріна Куцевол ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ	477
Сергій Луцишин ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА ЇХ АКТУАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	479
Єлізавета Мосієнко ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ.....	480
Анастасія Накай ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ	481
Недоборська Віолета ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГРОШЕЙ ТА РЕЛІГІЇ.....	482
Олег Панчук ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	483
Вікторія Поліщук ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	484
Надія Репета ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	485
Артьом Снігур СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	486
Валерія Суміна КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ	487
Діана Тичіна ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	489
Яна Хараборкіна ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	490
Софія Шевчук НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	491
Руслан Чигур, Влада Крупська ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	492
Руслан Чигур, Олександра Стаховець ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	493
Руслан Чигур, Анастасія Станевич ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	495
Чигур Руслан, Вікторія Матюшок ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	496
Руслан Чигур, Тетяна Пасека ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	498
Руслан Чигур, Сергій Корнєв ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	499
Руслан Чигур, Дмитро Брудньовський ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ І ТВОРІННЯ КУЛЬТУРИ.....	501
Руслан Чигур, Тетяна Гарасимів НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	502

Руслан Чигур, Янна Говенко ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА СПМОРЕАЛІЗАЦІЮ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	504
Руслан Чигур, Святослав Кренціль ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	505
Софія Алексєєнко, ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	508
Назар Андрухов ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	510
Максим Бабій ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	511
Ілля Байрах ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	512
Рустам Баліцький ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	513
Ерік Банніков АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА.....	514
Тимофій Бараненко ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	516
Максим Баранюк ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	517
Вікторія Барилко ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	519
Кіра Барна ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	520
Костянтин Бачинський МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	522
Станіслав Безіменний ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	523
Назарій Бельзецький ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	524
Максим Бирда СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	525
Вадим Бичко ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	526
Іван Бігун ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ	527
Оксана Білан ЕТИКА БІЗНЕСУ	529
Денис Богонюк УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.	530
Ярослав Боднар ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	531

Денис Бойко ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	533
Софія Бойко СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ.....	534
Софія Болутянська АГРЕСІЯ ЯК ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА.....	536
Аріна Бондарук ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	537
Вікторія Бренецька ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.....	539
Олександра Бреус ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	540
Анна Буйко АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА».....	543
Катерина Буняк СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	543
Мар'яна Буцук ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	545
Ганна Ваврик ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	547
Дмитро Вапляк ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	549
Анастасія Ватрас ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	550
Дмитро Велещук НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	552
Юлія Велика ФІЛОСОФІЯ, ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	553
Анна Вигонна НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	554
Владислав Вишневецький ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	556
Микола Вікарчук ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	557
Олеся Вільховецька ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ	559
Артур Віннічук ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	561
Орест Вітовський ЕТИКА БІЗНЕСУ	562
Владислав Вітровий ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	563

Андрій Владика ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	564
Володимир Возний ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	565
Яна Войт ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	567
Олег Войтишин ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ І ГРОШЕЙ.....	568
Анастасія Войтко ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	570
Василь Воробець ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	571
Лілія Ворожбит ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	572
Світлана Ворона НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ	574
Ілля Вугляр ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	575
Сергій Гайда ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	577
Денис Галечик ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	578
Анастасія Ганусевич ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	579
Андрій Гарматій МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	581
Діана Гевко МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	582
Максим Гетьман ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	583
Аліна Гінда ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	584
Ангеліна Главацька ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	586
Соломія Гой ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	587
Вікторія Головка ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	589
Андрій Горбатюк ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	590
Давид Горобець ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	591

Микола Горопаєв ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ	593
Артем Горошко ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	594
Наталія Граб СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ.....	595
Катерина Григорчук ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	597
Сергій Григус ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	599
Єгор Гузун ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	600
Юлія Гук ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	601
Вікторія Гуменна ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	603
Олександр Гуска ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	604
Вікторія Гуцал ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	606
Анастасія Давидюк ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	607
Любомир Данилейко ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	608
Віталій Данілікін ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	609
Назарій Дебрівський ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ І ТВОРІННЯ КУЛЬТУРИ.....	611
Владислав Дендор НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	612
Ілля Денискін НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	613
Артур Джердж НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	614
Артем Дисевич ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	616
Ілля Дичковський ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ.....	617
Дарина Діткун ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	619
Давид Дмитерко ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ.....	620

Тимур Добровольський ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	621
Поліна Долга АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»	622
Петро Домальчук ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	624
Максим Дрозд ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	625
Іван Дубинюк ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН	626
Денис Дублевський СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	628
Ліля Душніцька ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	629
Віталій Дячук ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	630
Владислав Заверуха ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	632
Вікторія Заморська СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	633
Оксана Заровенна ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	635
Павло Застеvecький СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	636
Діана Заставна ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	637
Соломія Захарків ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	638
Максим Зерук МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	640
Анастасія Зіняк ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	641
Артем Зубач НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	643
Вадим Іванків ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМІ	644
Анастасія Іванча ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	645
Юлія Ілюшик ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	646
Ярослав Каліновський ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ	647

Максим Каліщук ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	649
Роман Капуста ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ.....	651
Павло Карпів ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	652
Єлизавета Каськів ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	653
Софія Кащук ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	655
Ангеліна Квасюк ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	656
Тереза Квич СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ГРОШЕЙ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ.....	657
Яна Кивелюк СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	659
Олеся Кірик ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	660
Даша Клачун ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ	661
Вікторія Климишин ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	662
Тарас Климочко НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	663
Ганна Кобюк ЛЮДИНА В РИНКОВИХ ВІДНОСИНАХ.....	665
Арсен Коваль НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	666
Христина Ковальська МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	667
Уляна Ковальчук ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	668
Роман Козіцький ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	669
Владислав Копчак ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ	671
Ілля Корженівський СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	672
Каріна Корнійчук НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	674
Володимир Костик НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ.....	675

Тарас Костів ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	676
Богдан Кость ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ	677
Артем Кравчук ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ	679
Володимир Крам-Комар УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	680
Максим Красніцький ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	681
Андрій Красовський ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	682
Максим Крохмальний НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	684
Віктор Крупницький ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	685
Софія Кулик ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	687
Віталіна Кулина ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА	688
Андрій Кулиняк МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	689
Артем Куришко СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ.....	691
Анастасія Кур'ята МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	692
Олександр Кутольвас УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	693
Владислав Кух ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	695
Микола Куцюна ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД	696
Остап Кучминда ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»	697
Павло Куян ЕТИКА БІЗНЕСУ	699
Ігор Ковтун, Петро Андрощук ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА	700
Ігор Ковтун, Анна Басанець ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	701
Ігор Ковтун, Юрій Білобровко ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ	703
Ігор Ковтун, Вадим Богоніс ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	704

Ігор Ковтун, Павло Бойчук ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ	705
Ігор Ковтун, Назарій Вальчишин ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	706
Ігор Ковтун, Владислав Романів АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА	707
Ігор Ковтун, Сергій Гезур ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	708
Ігор Ковтун, Володимир Горбач ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	709
Ігор Ковтун, Станіслав Гривняк ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА	711
Анастасія Демедюк, КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ	712
Артем Ємельянов НАЦІЯ ЯК СУБЕКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ.....	714
Дмитро Ігнатюк МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	715
Наталія Кабарчук ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	716
Вадим Калинич СУЧАСНИЙ СВІТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	717
Кароліна Ковальська СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ.....	719

ПЛАТФОРМА 1.

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ НА ТЕМУ: «ЦІННОСТІ СВОБОДИ, ГІДНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ»

*Олег РУДАКЕВИЧ,
д.політ.н., професор кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ
Степан ПАСІЧНИК, студент групи ПОЛ-41*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах розвитку інформаційного суспільства політична культура молоді зазнає істотних трансформацій, що зумовлені цифровізацією, поширенням соціальних мереж та зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у суспільно-політичному житті. Для України ця проблематика є особливо актуальною з огляду на демократичні перетворення, процеси європейської інтеграції та повномасштабну російсько-українську війну, яка актуалізувала питання інформаційної безпеки, протидії дезінформації та формування стійкої національної політичної ідентичності. Молоде покоління, насамперед покоління Z, виступає важливим суб'єктом політичних процесів і водночас об'єктом потужних інформаційних впливів, що зумовлює необхідність наукового аналізу особливостей його політичної культури.

Метою дослідження є аналіз особливостей політичної культури української молоді покоління Z в умовах інформаційного суспільства, зокрема рівня її політичних знань та цифрових комунікативних навичок.

Об'єкт аналізу – політична культура сучасної української молоді. **Предмет** – специфіка політичних цінностей, знань, установок і комунікативних практик молоді покоління Z в умовах цифровізації.

Покоління Z сформувалося в середовищі постійного доступу до цифрових технологій, що істотно вплинуло на процеси його політичної соціалізації. Традиційні інститути формування політичної культури – сім'я, освіта, держава – дедалі більше поступаються місцем цифровим медіа та мережевим комунікаціям [4].

Рівень політичних знань покоління Z характеризується неоднорідністю. З одного боку, молодь володіє базовими уявленнями про ключові політичні події, орієнтується в актуальному політичному порядку денному та демонструє зацікавленість суспільно значущими проблемами. З іншого боку, наукові дослідження засвідчують фрагментарність знань, поверхове розуміння функціонування політичних інститутів і недостатню обізнаність щодо механізмів ухвалення політичних рішень [2]. Це зумовлено домінуванням коротких інформаційних повідомлень, візуального контенту та емоційних наративів у цифровому середовищі.

Політична соціалізація покоління Z значною мірою відбувається в соціальних мережах, які виступають основним джерелом політичної інформації та простором публічної комунікації. Саме тут формуються політичні оцінки, громадянські позиції та моделі участі – від онлайн-дискусій до цифрового активізму [1]. Водночас така форма залучення підвищує ризики маніпулятивних впливів, поширення фейкових новин і пропагандистських повідомлень, особливо в умовах гібридної війни [3].

Цифрові комунікативні навички покоління Z є загалом високими. Молодь активно використовує інструменти мережевої взаємодії для мобілізації, волонтерської діяльності, участі в громадських ініціативах і підтримки держави в умовах війни. Це свідчить про зростання громадянської відповідальності та патріотичного компонента політичної культури [5]. Водночас високий рівень цифрової компетентності не завжди супроводжується сформованими навичками критичного аналізу інформації, що актуалізує проблему розвитку медіаграмотності [4].

Висновки. Політична культура української молоді покоління Z в умовах інформаційного суспільства характеризується поєднанням зростаючої громадянської активності, високого рівня цифрових комунікативних навичок та водночас фрагментарних політичних знань. Формування зрілої демократичної політичної культури потребує посилення громадянської освіти, розвитку критичного мислення та системної державної політики у сфері роботи з молоддю.

Список використаних джерел

1. Дрозд Б. Ю. Мережеві війни і відчуження людини в сучасному українському інформаційному просторі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки.* 2024. №. 95. С. 85-100.

2. ОСИПОВА Є., ПАХОТА Н., СЕМЕНЧУК Т. ЦИФРОВА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЗМІНА ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНСЬКОМУ

3. Скар О. Типи культурної ідентифікації молоді різних регіонів України. *Проблеми політичної психології*. 2025. Т. 17. С. 67-78.

4. Унятицька Н. Р. Особливості перебігу соціалізації молоді в епоху цифрових технологій : дис. Тернопіль, ЗУНУ, 2024.

5. Ruslan D. Subcultural Protest as a Form of Cultural Transformation in the Conditions of Digital Age. *National Academy of Managerial Staff of Culture & Arts Herald/Visnik Deržavnoi Akademii Kerivnih Kadriv Kul'turi i Mistectv*. 2025. №. 2.

Олег РУДАКЕВИЧ,
*д.політ.н., професор кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ
Карпінець Неля, студентка гр.. ПОЛ 41*

СУБКУЛЬТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ТА ПОВЕДІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ НА ФОНІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність. У сучасних умовах розвитку українського суспільства політична культура зазнає глибоких трансформацій, зумовлених демократичними процесами, війною, глобалізацією та становленням інформаційного суспільства. Особливе місце в цих процесах належить молоді, яка виступає носієм нових цінностей, моделей політичного мислення та форм громадянської участі. Молодіжне середовище є неоднорідним і характеризується наявністю різноманітних субкультур, що формують специфічні політичні світогляди та поведінкові практики.

Мета дослідження. В умовах цифровізації політичного простору та домінування мережевих комунікацій саме молодь стає активним суб'єктом політичних змін. Це зумовлює необхідність дослідження політичної субкультури молоді як складової загальної політичної культури України, а також аналізу її ролі у ключових суспільно-політичних подіях новітньої історії, зокрема Помаранчевій революції та Революції Гідності. є аналіз особливостей політичного світогляду та політичної поведінки сучасної молоді як прояву субкультурних відмінностей у контексті загальної політичної культури України.

Об'єкт дослідження – сучасна українська молодь як соціально-політична група.

Предмет дослідження – політичні цінності, установки, моделі політичної поведінки та участі молоді, сформовані під впливом субкультурних ідентичностей та інформаційного середовища. Політична культура сучасної української молоді формується в умовах інформаційного суспільства, для якого характерні домінування цифрових медіа, швидкий обіг інформації та розширення горизонтальних форм комунікації. Це суттєво змінює традиційні механізми політичної соціалізації, оскільки провідну роль починають відігравати соціальні мережі, онлайн-спільноти та неформальні канали впливу [1]. У результаті політичний світогляд молоді набуває фрагментарного, плюралістичного характеру та поєднує критичне ставлення до інституційної політики з високою чутливістю до питань свободи, справедливості, гідності та національної ідентичності [3].

Субкультурна належність молоді (за стилем життя, ціннісними орієнтаціями, формами самовираження) істотно впливає на характер її політичної поведінки. Молодіжні субкультури формують альтернативні системи політичних уявлень, які часто не збігаються з домінантними ідеологічними моделями [2]. Це зумовлює переорієнтацію молоді з традиційних форм політичної участі (партійна діяльність, формалізована політика) на неформальні, горизонтальні та мережеві практики – громадський активізм, волонтерство, протестну мобілізацію, цифровий активізм.

Особливу роль у трансформації політичної культури України відіграє покоління Z. Помаранчева революція, попри те, що більшість представників цього покоління перебувала у дитячому віці, стала важливим етапом їх ранньої політичної соціалізації [5]. Через родинні наративи, мас-медіа та суспільну символіку формувалися первинні уявлення про демократію, вибір та громадянську солідарність.

Революція Гідності стала переломним моментом, коли покоління Z виступило активним суб'єктом політичних процесів. Молодь відіграла ключову роль у протестній мобілізації, використовуючи можливості інформаційного суспільства – соціальні мережі, цифрові платформи, онлайн-координацію. Це засвідчило формування нового типу політичної поведінки, що поєднує офлайн-протест із онлайн-активністю та високим рівнем самоорганізації.

Таким чином, політична субкультура молоді не лише відображає загальний стан політичної культури України, а й активно впливає на її розвиток, виступаючи чинником демократичних трансформацій [6].

Висновки. Політична культура сучасної української молоді формується в умовах інформаційного суспільства, що зумовлює нові моделі політичного світогляду та поведінки. Субкультурні відмінності молоді сприяють плюралізації політичних цінностей і розвитку альтернативних форм громадянської активності. Покоління Z відіграло визначальну роль у новітніх революційних подіях України, зокрема в

Революції Гідності, ставши рушійною силою цифрової мобілізації. Помаранчева революція та Революція Гідності стали ключовими чинниками формування демократичних цінностей і активної громадянської позиції сучасної молоді. Дослідження політичної субкультури молоді є необхідною умовою розуміння перспектив розвитку політичної культури України та ефективної реалізації молодіжної політики.

Список використаних джерел

1. Батарейна І., Воробйова О. Віртуальні субкультури як феномен сучасного цифрового суспільства. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2025. Т. 1. №. 34. – С. 17-22.
2. Дрозд Б. Ю. Мережеві війни і відчуження людини в сучасному українському інформаційному просторі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. 2024. №. 95. С. 85-100.
3. ОСИПОВА Є., ПАХОТА Н., СЕМЕНЧУК Т. ЦИФРОВА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЗМІНА ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ. 2025. №. 50. С. 533-539.
4. Снар О. Типи культурної ідентифікації молоді різних регіонів України. Проблеми політичної психології. 2025. Т. 17. С. 67-78.
5. Унятицька Н. Р. Особливості перебігу соціалізації молоді в епоху цифрових технологій : дис. Тернопіль, ЗУНУ, 2024.
6. Oksana, Shevchenko, and Shevchenko Anatolii. «РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ. «The 7th International scientific and practical conference «World educational trends: lifelong learning in the information society» (October 15–18, 2024) Athens, Greece. International Science Group. 2024. 337 p.

Тетяна ГОНЧАРУК-ЧОЛАЧ
*д.філос.н., професор кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ*
Дарина ЗВАРИЧ
студентка групи ПОЛ-41

ГІДНІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КЛАСИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ І СУЧАСНОГО ПОПУЛІЗМУ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку українського суспільства питання гідності набуває особливої значущості, оскільки вона є ключовим компонентом політичної культури та основою громадянської ідентичності. Популяризація цінності гідності в політичній сфері сприяє формуванню активного громадянського суспільства, підвищенню довіри до інститутів влади та протидії проявам політичного популізму, що часто спекулює на емоціях громадян і послаблює раціональні механізми політичного управління. Вивчення гідності як цінності у світлі класичних політичних вчень дозволяє не лише зрозуміти її історичне та теоретичне підґрунтя, але й актуалізувати її роль у сучасному політичному процесі України.

Метою дослідження є вивчення ролі гідності як ціннісного орієнтира політичної культури України, показавши її вплив на поведінку політичних акторів та оцінивши взаємозв'язок із сучасними проявами популізму.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- дослідити поняття гідності та її трактування в класичних політичних вченнях;
- визначити вплив цінності гідності на сучасні політичні практики та популістські тенденції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Гідність традиційно розглядається як центральна моральна та соціальна категорія, що визначає самооцінку людини та її статус у суспільстві. Класичні політичні вчення, від Аристотеля до Локка та Руссо, підкреслювали взаємозв'язок гідності з правами, свободою та участю громадян у політичному житті. У концепції громадянського суспільства гідність виступає не лише як моральний принцип, але й як соціально-політичний інструмент, що визначає взаємодію індивіда та держави [2].

У сучасному українському контексті гідність залишається важливим ціннісним орієнтиром, особливо на тлі політичної трансформації та розвитку демократії після 2014 року. Водночас популістські стратегії у політиці часто маніпулюють уявленнями про гідність, підмінюючи її ситуативними емоційними закликами та спрощеними обіцянками. Це створює загрозу деградації політичної культури, де ціннісні орієнтири замінюються інструментальними маніпуляціями [1].

Відтак, політичний менеджмент і активна громадянська позиція повинні базуватися на гідності як фундаментальній цінності, що забезпечує баланс між інтересами суспільства та політичними прагненнями [3]. Розвиток політичної культури через інтеграцію гідності у навчальні, інформаційні та комунікаційні практики дозволяє протидіяти популізму та підвищувати якість демократичного процесу.

Висновки. Гідність виступає ключовим ціннісним виміром політичної культури України, що об'єднує моральні, соціальні та політичні аспекти. Її актуалізація у сучасних політичних практиках сприяє формуванню активного громадянського суспільства та протидії популізму. Аналіз класичних політичних

вчень підтверджує, що гідність є універсальною цінністю, яка здатна забезпечити стійкість демократичних інститутів та підвищити ефективність політичного менеджменту.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Докаш О., Лазарович М. Цифрові фронти: цифрові технології та їх роль у сучасній національній консолідації. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 53. С. 199-205
2. Дем'яненко В. М. Популізм як прояв кризи демократії у сучасному науковому дискурсі. Регіональні студії / Гельветика. 2020. С. 71-76.
3. Житко А. О. «Сучасний популізм» як елемент проблемного поля сучасного політологічного дискурсу. Сучасне суспільство. 2020. Вип. 1. С. 70- 82.

Петро МИРОНЕНКО

д.політ.н., Президент Академії політико-правових наук України

Ірина ЮРЧЕНКО

студентка групи ПОЛ-41

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ І ЗАХІДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

Актуальність теми дослідження. Справедливість є однією з ключових цінностей, що визначає якість політичної культури будь-якої держави. В українському суспільстві, яке пережило численні політичні трансформації та кризові періоди, формування уявлень про справедливість є критично важливим для зміцнення довіри до державних інститутів, ефективності політичного менеджменту та розвитку демократичних практик. Аналіз справедливості у контексті класичних західних і українських політичних вчень дозволяє не лише відтворити історичні підвалини цієї цінності, а й оцінити її роль у сучасному суспільстві, де популістські та інструментальні підходи до влади часто підривають принципи соціальної та правової рівності [3].

Метою дослідження є визначити значення справедливості як ціннісного компонента політичної культури України

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- дослідити концептуальні підходи до справедливості у класичних західних та українських політичних вченнях, визначити основні теоретичні парадигми;
- визначити роль справедливості у формуванні політичної культури та її вплив на сучасні політичні практики, включно з популізмом та управлінням державними процесами.

Виклад основного матеріалу. Справедливість історично розглядається як центральний принцип політичного життя. У класичних західних політичних вченнях, від Аристотеля до Локка та Канта, справедливість тісно пов'язана з правами людини, законністю та моральною відповідальністю влади перед суспільством. Українські політичні традиції акцентують на соціальній справедливості, рівності та гідності, що проявляється у прагненні забезпечити баланс між колективними та індивідуальними інтересами, а також між регіональними та національними потребами [1; 2].

У сучасних українських реаліях цінність справедливості набуває практичного значення у процесах державного управління та політичного менеджменту. Справедливість стає критерієм оцінки ефективності політичних рішень, прозорості процедур, законності та соціальної рівності. Водночас політичний популізм часто намагається експлуатувати уявлення про несправедливість, спрощуючи комплексні проблеми та пропонуючи легкі, але часто нереалістичні рішення. Це створює небезпеку формування політичної культури, де ціннісні орієнтири замінюються прагматичними або емоційними стимулами.

Таким чином, справедливість у політичній культурі України виступає своєрідним морально-політичним орієнтиром, який забезпечує стабільність суспільства та підвищує довіру громадян до державних інститутів. Її інтеграція у політичний менеджмент та освітні практики дозволяє підвищити якість демократичних процесів і протидіяти популістським маніпуляціям. Порівняння українських та західних традицій показує, що справедливість є універсальною цінністю, однак її прояви та пріоритети формуються під впливом конкретних історичних, культурних і соціально-політичних умов.

Висновки. Справедливість є фундаментальним ціннісним компонентом політичної культури України, що визначає взаємодію громадянина та держави, ефективність політичного менеджменту та стабільність демократичних інститутів. Аналіз українських і західних політичних вчень підтверджує, що справедливість залишається ключовим орієнтиром для подолання популістських тенденцій та формування відповідальної громадянської поведінки. Її активна реалізація у практичній політиці сприяє зміцненню соціальної довіри, розвитку демократичної культури та підвищенню якості управління державою.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Ковтун І. Лібертаріанські вектори правих партій сучасності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 51. С. 47-56
2. Кукуруз О. В. Принцип справедливості у сфері політики і права: теоретико-прикладні аспекти. Держава і право. 2025. Вип 96. С.253-260

Микола ЛАЗАРОВИЧ
*д.політ.н., професор кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ*

ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ СВОБОДИ, ГІДНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Цінності свободи, гідності та відповідальності є фундаментальними орієнтирами політичної культури України. У сучасних умовах, коли суспільство стикається з викликами демократичного розвитку, глобалізації та інформаційних впливів, питання ефективного політичного менеджменту стає ключовим для реалізації цих цінностей на практиці. Політичний менеджмент виступає як комплекс інструментів і стратегій, що дозволяють забезпечити не лише стабільне функціонування державних інститутів, а й формування довіри громадян, розвиток прозорих політичних процедур та підвищення якості демократичного управління.

Реалізація цінностей свободи, гідності та відповідальності вимагає поєднання етичних принципів і професійних підходів до управління політичними процесами. Без системного політичного менеджменту ці цінності можуть залишатися декларативними і не впливати на реальні політичні практики. Особливо актуальним це стає на тлі сучасних популістських тенденцій, маніпуляцій громадською свідомістю та викликів інформаційної безпеки, коли важливо забезпечити баланс між інтересами суспільства та інструментами влади.

Мета дослідження - визначити роль політичного менеджменту у впровадженні цінностей свободи, гідності та відповідальності в політичну практику України.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

– проаналізувати концептуальні підходи до політичного менеджменту як інструменту реалізації цінностей у політичній культурі;

– визначити ефективні стратегії та механізми, які сприяють інтеграції цінностей свободи, гідності та відповідальності у політичні процеси та управлінські практики.

Виклад основного матеріалу. Політичний менеджмент охоплює планування, організацію, мотивацію та контроль політичних процесів, які забезпечують ефективну діяльність політичних інститутів. Його роль у реалізації цінностей свободи, гідності та відповідальності полягає у створенні умов, за яких ці цінності стають не лише деклараціями, а й практичними орієнтирами для політичних рішень, законодавства та взаємодії з громадянами.

Цінність свободи реалізується через відкриті політичні процеси, прозорість управління та забезпечення громадянських прав. Гідність у політичному менеджменті проявляється у шанобливому ставленні до громадян, врахуванні їхніх інтересів і прав на всіх рівнях політичного процесу. Відповідальність, своєю чергою, проявляється у прийнятті зважених рішень, підзвітності політичних акторів та забезпеченні соціальної справедливості.

У сучасному українському контексті політичний менеджмент стикається з низкою викликів. Популістські практики намагаються підмінити ціннісні орієнтири емоційними закличками, а інформаційні маніпуляції створюють додатковий тиск на політичних лідерів. Впровадження цінностей свободи, гідності та відповідальності вимагає використання стратегій, що включають освітні ініціативи, комунікаційні кампанії, прозорі процедури ухвалення рішень та ефективну систему зворотного зв'язку з громадянами.

Політичний менеджмент стає посередником між нормативними цінностями та практичними діями влади. Його ефективне використання дозволяє створювати стійкі механізми, які забезпечують дотримання принципів свободи, гідності та відповідальності у політичній культурі, підвищують довіру суспільства до інститутів влади та сприяють розвитку демократичної політики.

Висновки. Політичний менеджмент є ключовим інструментом реалізації цінностей свободи, гідності та відповідальності в політичній культурі України. Його застосування забезпечує баланс між моральними принципами та практичними політичними діями, підвищує якість управління та ефективність демократичних процесів. Впровадження стратегій, що інтегрують ці цінності, дозволяє протидіяти популізму, підвищувати довіру громадян до влади та зміцнювати політичну стабільність у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лазарович М., Рудакевич О., Томахів В. Політичні технології, консолідація суспільства та євроінтеграція: глобалізаційні виклики для політичної культури України та Польщі. *Politicus*. 2025. № 3. С.123-128

2. Лазарович М., Рудакевич О., Чолач Т. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. Вип. 52. С. 222-227

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Актуальність теми дослідження. Сучасна політична комунікація дедалі більше формується під впливом цифрових технологій та алгоритмічних систем, які визначають, яку інформацію отримує громадянин. Алгоритмічний інформаційний вплив здатний формувати політичні настрої, поведінку виборців та громадську думку, що створює нові виклики для політичної відповідальності. Зростання ролі соціальних мереж, персоналізованих стрічок новин і мікротаргетингу підвищує ризики маніпуляції та дезінформації, що вимагає нового підходу до оцінки дій політичних суб'єктів і механізмів контролю за їхньою відповідальністю [3].

Мета дослідження – виявити особливості політичної відповідальності в умовах алгоритмічного інформаційного впливу та визначити ключові механізми її забезпечення у цифровому політичному просторі.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- визначити концептуальні підходи до розуміння політичної відповідальності у сучасній політичній науці;
- дослідити вплив алгоритмічних систем на формування громадської думки та політичної поведінки;
- проаналізувати ризики та виклики, які алгоритмічний інформаційний вплив створює для системи політичної відповідальності;

- запропонувати практичні механізми підвищення політичної відповідальності у цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Політична відповідальність традиційно розглядається як здатність політичних суб'єктів відповідати за свої дії перед громадськістю, інститутами влади та законом. У цифрову епоху її реалізація ускладнюється через алгоритмічні системи, які персоналізують потоки інформації, обмежують критичне мислення та створюють інформаційні бульбашки [1].

Алгоритмічний інформаційний вплив включає автоматизовані рекомендаційні системи, мікротаргетинг та штучний інтелект, що обробляє великі обсяги даних для прогнозування поведінки громадян. Це може призводити до маніпуляції виборчими настроями, спотворення політичного дискурсу та зниження прозорості прийняття рішень [2].

Політична відповідальність у таких умовах потребує нових підходів:

- створення систем цифрової прозорості алгоритмів;
- законодавчого регулювання цифрової політичної реклами та алгоритмічних практик;
- підвищення цифрової грамотності громадян і формування критичного сприйняття інформації;
- посилення ролі незалежних медіа та фактчекінгових платформ.

Висновки. Алгоритмічний інформаційний вплив став одним із ключових факторів, що змінює традиційне розуміння політичної відповідальності. Ефективна політична відповідальність у цифрову епоху передбачає комплексний підхід, який поєднує регулювання технологій, підвищення обізнаності громадян і розвиток прозорих механізмів контролю. Забезпечення цих умов сприятиме зміцненню демократичних інститутів, підвищенню якості політичного процесу та зменшенню ризиків маніпуляції громадською думкою.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Докаш О., Лазарович М. Цифрові фронти: цифрові технології та їх роль у сучасній національній консолідації. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 53. С. 199-205
2. Гончарук-Чолач Т., Докаш О., Лазарович М. Використання чорного піару в політичному менеджменті та його вплив на політичну культуру в Україні та Польщі. Політичне життя. 2025. № 2. С. 96-100
3. Дашко І.М., Череп О.Г., Калюжна Ю.В. Штучний інтелект як інструмент протидії дезінформації в умовах війни: досвід та перспективи. Актуальні питання економічних наук. 2023. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/185>

Володимир Томахів, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала ЗУНУ,
Павло Коханський, студент гр. ПОЛ-41

КОНЦЕПЦІЇ ФЕДЕРАЛІЗМУ В СУЧАСНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Федералізм є однією з форм територіально-політичної організації держави, що передбачає розподіл повноважень між центральною владою та її складовими одиницями. У сучасній політичній науці федералізм розглядається як теоретична модель і практичний механізм організації влади, який реалізується з урахуванням історичних, політичних і соціальних особливостей конкретних держав. У межах порівняльних політичних досліджень концепції федералізму використовуються для аналізу різних моделей взаємодії центру та регіонів, а також для виявлення спільних і відмінних рис у функціонуванні федеративних систем.

Різноманіття підходів до розуміння федералізму зумовлює існування кількох концепцій, що по-різному трактують його сутність, принципи та особливості реалізації.

Актуальність. Звернення до цієї проблематики зумовлена зростанням ролі регіонального рівня управління та поширенням децентралізаційних процесів у сучасних державах. Вивчення концепцій федералізму у порівняльному аспекті дозволяє глибше осмислити можливості й обмеження різних моделей територіальної організації влади.

Для України аналіз концепцій федералізму є важливим у контексті реформування системи публічного управління та розвитку місцевого самоврядування. Звернення до порівняльних досліджень федеративних систем сприяє формуванню більш зваженого наукового підходу до оцінки різних моделей розподілу повноважень та їх значення для забезпечення ефективного управління в умовах унітарної держави.

Виклад основного матеріалу. В останні роки зріс інтерес дослідників до порівняльного аналізу федеративних державних устроїв. Цей інтерес визначався не тільки «білими плямами» в цій тематиці, а й змінами, якими характеризувався розвиток держав в умовах глобалізації. Ще відносно недавно можна було зустріти твердження: «Федералізм знаходиться в занепаді, незважаючи на його різні інституалізації на Заході та Сході» [4]. Сьогодні стан справ змінилося. Традиційні федерації (США, Німеччина, Австралія, Австрія, Швейцарія) в останні десятиліття зазнали різних модифікацій, часто серйозним, що дозволяє стверджувати про перехід частини з них від одного федеративного типу до іншого. Частина унітарних державних пристроїв піддалися викликам як з боку глобалізації міжнародних відносин, так і з боку локалізації внутрішніх політичних процесів. Такі держави, як Бельгія, Іспанія, Великобританія, Італія відповіли на це або серйозними процесами децентралізації влади, або формуванням по суті або за конституцією федеративних державних устроїв. Створення міждержавних утворень, особливо розвиток Європейського Союзу, поставило проблему шляху, по якому вони будуть розвиватися. Дедалі більшої ваги в зв'язку з цим одержували ідеї, пов'язані з побудовою міждержавних союзів на принципах федерації. Деякі федеративні держави перестали існувати в силу ряду причин (СРСР, Чехословаччина, Югославія) або територіально перетворення (наприклад, Пакистан в 1971 р. у зв'язку з відділенням Східного Пакистану і утворенням самостійної держави Бангладеш) [6]. Таким чином, проблема федерації стала і теоретично, і практично актуальною. Емпіричним індикатором інтересу до вивчення федерації є безліч публікацій на цю тему, зокрема видання спеціалізованого журналу *Pub-lius: The Journal of Federalism* [7].

У порівняльному дослідженні важливо визначитися з точним поняттям об'єкта дослідження. Хоча щодо поняття «федерація» немає великих суперечок, тим не менш є ряд суміжних понятійних рядів, неврахування відмінностей між якими може викликати певні труднощі. Слід так само враховувати, що нові типи федерацій, що з'явилися на політичній карті світу, вносять ряд уточнень у загальне поняття федеративного устрою держав. Загальним поняттям в даному контексті є поняття федералізму. Оксфордський словник з політології дає наступне визначення цьому поняттю: «Термін припускає, що всі можуть бути задоволені (або ніхто постійно не відчуває незручності) гарним об'єднанням національних і регіональних / територіальних інтересів усередині складної структури стримувань і противаг між центральною, або національній, або федеральною системою управління, з одного боку, і багатьма регіональними систем, з іншого боку» [3]. Це визначення фіксує відносини між центральними і регіональними органами влади та управління, побудованими на основі поділу влади. Воно близько визначенням федерації, хоча і включає більш широкий контекст. У цьому плані більш точним є визначення федералізму, які виходять із його розуміння як деякої нормативної структури, певною наявністю прав на самоврядування різних груп і / або територій у рамках об'єднаної політичної системи. Так, Рональд Уотт пише: «Федералізм» в основному є не описовим, а нормативним терміном і відсилає до підтримки багоярусної системи управління, що комбінує елементи спільних норм і регіональних власних норм. Він базується на прийнятій цінності та обґрунтованості з'єднання єдності і різноманітності, а також забезпечення, захисту та розвитку ідентичностей усередині великого політичного союзу. Сутністю федералізму як нормативного принципу є взаємопроникнення єдності та децентралізації в один і той же час» [6, с.25]. Тут поняття федералізму належить до будь-якій системі управління, де спостерігається поєднання єдності і різноманітності в управлінні і де існують які-небудь структури, що мають особливий статус управління. Можна погодитися з таким широким розумінням федералізму, якщо не враховувати, що право на самоврядування тут включає щось більше, ніж право на місцеве самоврядування, а саме - політичну автономію. Звідси, будь-який союз політично автономних (певною мірою) групових / територіальних одиниць можна буде відносити до політичних систем, побудованих з урахуванням принципу федералізму. Так вважає Деніел Елазар, Рональд Уотт, коли в числі федеральних політичних систем вони виділяють спілки, конституційно децентралізовані спілки, федерації, конфедерації, федеративно подібні відносини (*federacies*), асоційовані держави, кондомініуму, ліги, об'єднані функціональні влади, гібриди [7, с. 38]

Федерації як центральні форми федеральних політичних систем характеризують такі відносини між центром і територіями / групами, коли відповідні системи управління формуються і діють, володіючи власними джерелами легітимації влади і повноважень. Хоча цей традиційний погляд на федерацію, засновану на поділі влади, схильний до сьогодні модифікації, тим не менш він лежить в основі поняття федерації як форми державного устрою. Це розуміння федерації виникає з досвіду конституційного оформлення США. Федералізм, як традиційно розумілося, означає «дуальний федералізм»: систему поділу функцій між штатами і національним урядом, кожен з яких володіє значною автономією у своїй сфері юрисдикції. Влада конституційно розділена між різними владними структурами таким чином, що кожна з них відповідає за особливий набір функцій і буде свої власні інститути для їх виконання. У федеральній системі кожна влада, отже, має суверенітетом у власній сфері відповідальності, так як повноваження, які вона здійснює не делеговані їй іншою владою.

Концепція «дуального» федералізму була піддана критиці в самих Сполучених Штатах. Там підкреслювалося, що ця концепція перестала відображати реальність федерації в США вже в 30-і роки в результаті «Великого курсу» Рузвельта, під час Другої світової війни і в перші десятиліття після неї. На зміну «дуальному» федералізму прийшов «кооперативний» федералізм із сильною центральною владою і її політикою перерозподілу ресурсів між штатами за допомогою різних федеральних програм допомоги, посилення регулятивної функції центрального уряду, фіскальної федеральної політики та ін. Деякі дослідники навіть заговорили про кінець федералізму в США: «За останні п'ятнадцять років Сполучені Штати перетнули рубіжне лінійку від федеральної системи до децентралізованої державної системи [3]. «Коли приходить час для визначення політики, всі очі дивляться на Вашингтон, і федералізм розглядається скоріше як одне з багатьох труднощів, а не як спосіб їх подолання. Коли приходить час проводити політику, федералізм перетворюється в управлінську модель, в якій штати і місцеві спільноти відіграють роль середньої та нижчої ланок управління. Політична ідея штатів як політичних утворень і місцевих територій як комун майже зникла» [4]. Слід зауважити, що ці дві форми федералізму в США деякі дослідники розглядають в якості двох вихідних ідеальних типів, якими керуються у своїй політиці демократи і республіканці. Традиційно «дуальний» федералізм був пов'язаний з консерваторами, а «кооперативний» з лібералами, хоча в реальності все набагато складніше. Існує думка, що в кінці XX ст. з'явилася третя форма федералізму, яка отримала найменування «органічного» федералізму з ще більш тісною залежністю між федеральними структурами та складовими федерацією одиницями. У даному випадку підкреслюється, що ця федерація дуже близька до унітарної держави. Тим не менш, як видається, перші дві форми федералізму висловлюють дві сторони одного і того ж явища - єдності держави при наявності автономних влади всередині нього. Тому й в основних принципах федерального державного устрою знаходять вираження характеристики обох його сторін.

Висновки. У межах дослідження встановлено, що федералізм у сучасній політичній науці розглядається як багатовимірна концепція, яка охоплює різні підходи до організації державної влади та розподілу повноважень між центральним і регіональним рівнями. Порівняльні дослідження дозволяють виявити як спільні риси федеративних систем, так і їх національну специфіку, зумовлену історичними, соціальними та політичними чинниками.

З'ясовано, що концепції федералізму не обмежуються аналізом формально-правових інститутів, а включають також вивчення реальних механізмів взаємодії між різними рівнями влади. Це дає можливість більш комплексно оцінювати ефективність функціонування федеративних систем у сучасних державах.

Порівняльний аналіз засвідчує, що успішність федеративних моделей значною мірою залежить від чіткого розмежування повноважень, наявності розвинених інституцій співробітництва та дотримання принципів конституціоналізму. Водночас універсальної моделі федералізму не існує, а її практична реалізація завжди адаптується до конкретних умов розвитку держави.

Для України результати порівняльних досліджень федералізму мають передусім теоретичне значення, оскільки сприяють глибшому розумінню різних моделей територіальної організації влади. Це дозволяє більш зважено оцінювати процеси децентралізації та розвитку місцевого самоврядування в межах унітарної держави, спираючись на світовий досвід і наукові підходи.

Список використаних джерел

1. Галкін А. Федералізм і публічна сфера як вихідні поняття. *Незалежний культурологічний часопис* І. Федеративна Республіка Україна. 2002. № 23. С. 92–103.
2. Гамбург Л. Класифікація, типологія та моделювання у дослідженні федеративних держав. *Право*. 2011. № 4. С. 29–37.
3. Забзалюк Д. Теоретичні та методологічні підходи до визначення поняття і сутності федералізму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 193–204. URI : <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/44728>
4. Мейс, Д. Федералізм і унітарна держава в практиці заходу . // *Регіональна політика України: концептуальні засади, історія, перспективи : міжнародна науково-практична конференція (10-11 листопада 1994 р.)* / Інститут етнополітики НАНУ. URI: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2938>
5. Севрюков Д. Суверенітет, верховенство права, федералізм у вченні Й. Альтузія. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*, 4 (12) <https://sp-sciences.io.ua/>
6. Шаповал В. М. Федеративна держава / Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 6: Т – Я. К.: Укр. енцикл., 2004
7. Pub-lius: The Journal of Federalism. URI: https://academic.oup.com/publius?trk=public_post_main-feed-card-text

**Володимир Томахів, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала ЗУНУ,
Родіон Кудряшов, студент гр. ПОЛ-41**

РЕФЕРЕНДУМИ ЯК ФОРМА ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ: СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА ВИКЛИКИ

У сучасних демократичних державах зростає увага до форм безпосередньої участі громадян у політичному житті. Однією з ключових інституцій прямої демократії є референдум, який надає громадянам можливість безпосередньо впливати на ухвалення найважливіших державних і суспільно значущих рішень.

В умовах кризи довіри до представницьких органів влади та зростання запиту на народовладдя референдуми дедалі частіше розглядаються як механізм підвищення легітимності політичних рішень.

Для України інститут референдуму має особливе значення, що зумовлено як історичним досвідом, так і сучасними політичними реаліями. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року став ключовою подією у процесі здобуття державної незалежності та засвідчив вирішальну роль безпосереднього волевиявлення народу у формуванні української державності [4]. У подальшому питання використання референдумів залишалося дискусійним, з огляду на складність правового регулювання та політичні ризики їх застосування.

Актуальність. Актуальність дослідження референдумів як форми прямої демократії зумовлена активним обговоренням їх ролі у сучасних демократичних процесах, зокрема в Україні. Прийняття Закону України «Про всеукраїнський референдум» [2] актуалізувало питання правових механізмів реалізації народного суверенітету та визначення меж безпосередньої участі громадян у прийнятті державних рішень. Водночас сучасні виклики, пов'язані з гібридними загрозами, інформаційними маніпуляціями та зовнішнім втручанням, вимагають обережного та виваженого підходу до застосування референдумних процедур.

В умовах повномасштабної війни та післявоєнної трансформації українського суспільства особливої ваги набуває проблема поєднання принципів народовладдя з потребами національної безпеки та конституційної стабільності. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу сучасних практик проведення референдумів, їхніх демократичних можливостей і потенційних ризиків, що робить обрану тему актуальною як у науковому, так і в практичному вимірах.

Політична поведінка особи як активна політична дія може проявлятися в інституціоналізованих та позаінституціональних формах. До інституціоналізованих форм політичної поведінки належать участь у виборах, референдумах, суспільно-політичних рухах, роботі політичних партій та ін. У сучасному демократичному суспільстві основними інституціоналізованими формами політичної участі, тобто непрофесійної політичної діяльності, для абсолютної більшості громадян є вибори і референдуми .

За способом організації та проведення референдум близький до виборів. У політичній практиці сучасних держав *референдум* (від лат. *referendum* - те, що повинно бути повідомлено) - найважливіший інститут прямої демократії; пряме, безпосереднє звернення до виборців для остаточного вирішення особливо важливого політичного питання [6].

Як правило, на загальнонаціональний референдум глава держави (або парламент) виносить питання, що стосуються зміни форми державного устрою або форми правління, прийняття конституції та поправок до неї, вступу країни в міжнародну організацію, приєднання до міжнародної угоди. Різновидом референдуму є *плебісцит* – опитування населення шляхом голосування про належність території, на якій воно проживає, тій чи іншій державі. Нерідко плебісцит тлумачиться дещо ширше – як всенародне голосування, яке проводить держава з найважливіших питань [6].

Основна відмінність між виборами й референдумом полягає в тому, що якщо на виборах виборці визначають, хто з кандидатів представлятиме їхні інтереси в представницьких органах чи обійме виборну посаду, то на референдумі вони самі приймають остаточне рішення з того чи іншого питання. Цим зумовлюється досить поширена висока оцінка референдуму як демократичного інституту. При проведенні референдумів виборчі округи не створюються. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість громадян, які брали участь.

Оцінка референдуму як інструменту прямої демократії неоднозначна. Наприклад, французький філософ епохи Просвітництва Ж. Ж. Руссо ідеалізував цю форму політичної участі громадян, підкреслюючи, що жодне політичне рішення, жоден закон, не схвалені самим народом, не мають обов'язкової сили [6].

Тим часом, практика проведення референдумів в сучасних демократичних державах розкрила слабкі сторони цього політичного інституту. Уряд, винісши питання на референдум, прагне сформулювати його таким чином, щоб по можливості обумовити отримання бажаного для нього відповіді: учасники референдуму не вносять змін до пропонованій законопроект, вони можуть лише підтримати або відкинути заздалегідь сформульоване рішення. Крім цього велике число тих, хто взагалі не приходить брати участь у голосуванні, і рішення нерідко приймається незначною більшістю голосів. Також, громадська думка в кризові періоди суспільного розвитку може швидко змінитися, і результати референдуму вже не відповідатимуть настроям більшої частини суспільства. Референдум може більш повно відображати думку народу, якщо йому передусе широке, всебічне обговорення виносить на голосування питання. Дуже важливо, щоб остаточно прийнятим вважалося рішення, підтримане *кваліфікованою більшістю* - двома третинами громадян, які взяли участь у голосуванні. У тих випадках, коли стійкої більшості з обговорюваного питання не сформувалося, через деякий час необхідно знову повернутися до сто обговоренню [3].

Проте, як відзначає професор П. Шляхтун, оцінка референдуму як інституту прямої демократії не має бути однозначно позитивною, бо він нерідко виступає засобом політичного маніпулювання й досягнення правлячими колами політичних цілей. Є деякі тіньові, тобто слабкі й непомітні з першого погляду, сторони цього способу прийняття політичних рішень.

По-перше, референдум проводиться правлячими колами лише тоді, коли вони сподіваються отримати бажані результати голосування. Якщо такої певності немає, то рішення про референдум не приймається, а ініціюванню референдуму знизу чиняться всілякі перешкоди.

По-друге, парламент, президент чи уряд, виносячи на референдум те чи інше питання, як правило, намагаються сформулювати його так, щоб по можливості наперед визначити бажану для них відповідь. Учасники референдуму не вносять змін до пропонованого законопроекту, а мають лише підтримати чи відкинути заздалегідь сформульоване рішення, вибравши один з двох можливих варіантів відповіді: «так» або «ні».

По-третє, в разі отримання небажаних для правлячих кіл результатів референдуму вони можуть довільно тлумачитися, наприклад як результати опитування, що не мають юридичних наслідків, можуть зовсім не братися до уваги або інтерпретуватися протилежним чином.

По-четверте і це чи не найголовніший недолік референдуму), рішення з найважливіших питань, які мають довготривале, стратегічне значення для суспільного розвитку, а нерідко і для долі держави в цілому, на референдумі приймається за ситуативного, моментного стану громадської думки, яка формується і змінюється значною мірою під впливом тимчасових чинників: окремих політичних подій, пропаганди, агітації тощо. Громадська думка може швидко змінитись, результати референдуму вже не будуть відповідати настроям більшої частини суспільства, проте зберігатимуть свою силу.

По-п'яте, на референдумі рішення з того чи іншого питання може прийматися некомпетентними з цього питання його учасниками. Це стосується, наприклад, вибору форми державного правління або державного устрою. Щодо переваг і недоліків кожної з цих форм і доцільності їх впровадження в тій чи іншій конкретній країні навіть фахівці не можуть дійти однозначної думки, а на референдумі вибирати ту чи іншу форму доводиться масам.

По-шосте, як це не парадоксально, але з допомогою референдуму меншість суспільства нерідко нав'язує свою волю його більшості. Оскільки референдум вважається таким, що відбувся, за умови участі в ньому простої більшості населення, яке має право голосу, то можлива ситуація, коли рішення на референдумі приймається меншістю населення. Для того щоб референдум повніше відбивав волевиявлення народу, потрібно, щоб остаточно прийнятим вважалось таке рішення, яке підтримала кваліфікована більшість (дві третини) населення, що взяло участь у голосуванні. Але навіть у тому разі, коли рішення на референдумі приймається більшістю населення, в суспільстві завжди залишається меншість з протилежними інтересами, які вона може відстоювати різними засобами. А це означає, що референдум може призвести до соціального й політичного протистояння в суспільстві. Отже, референдум не можна розглядати як ідеальний інструмент народовладдя. Відомі численні випадки, коли за допомогою референдуму приймалися недемократичні і навіть трагічні для долі держави рішення. Тим паче референдум не повинен бути кон'юнктурним засобом політичної боротьби і проводитись часто з будь-яких питань [7].

У сучасній політичній теорії все більшого поширення набувають ідеї необхідності поєднання прямої і представницької демократії. При вирішенні місцевих питань - у містах, районах, у сільській місцевості - більш ефективні інститути прямої демократії (референдум, плебісцит), у той час як на загальнонаціональному рівні краще використовувати інститути представницької демократії, доповнюючи їх формами прямої участі громадян у політичному житті.

Висновки. Референдум як форма прямої демократії посідає важливе місце в системі народовладдя, оскільки забезпечує безпосередню участь громадян у прийнятті політично значущих рішень. Сучасна практика засвідчує, що референдуми можуть слугувати ефективним інструментом легітимації державної влади та підвищення політичної активності населення, особливо в умовах кризи довіри до представницьких інститутів.

Водночас досвід демократичних держав, зокрема України, свідчить про наявність суттєвих викликів у застосуванні референдумів. Серед них – ризики політичних маніпуляцій, спрощення складних суспільно-політичних питань, вплив інформаційних технологій на формування громадської думки та загрози національній безпеці. Український досвід, починаючи з референдуму 1991 року, демонструє як потужний демократичний потенціал цього інституту, так і необхідність чіткого правового регулювання та інституційних гарантій.

Отже, ефективне використання референдумів у сучасних демократичних режимах потребує поєднання принципів прямої демократії з механізмами правового контролю, політичної відповідальності та захисту демократичних цінностей. Для України це є особливо важливим у контексті демократичних трансформацій та формування стійкої політичної системи.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський референдум у системі референдної демократії: монографія / Р. О. Стефанчук, В. Л. Федоренко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 162 с. URL: <https://ccu.gov.ua/library/referendum-u-systemi-konstytuciynoyi-demokratiyi>.
2. Закон України «Про всеукраїнський референдум». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-IX#Text>
3. КириченкоВ., СоколенкоЮ.. Референдум як форма безпосередньої демократії: історико-правові аспекти. Юридичний вісник, 2019 /4, с.52-59. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2019/9.pdf
4. Марусяк О. Всеукраїнський референдум: історія. Центр політико-правових реформ. URL: <https://pravo.org.ua/>
5. Муха В. В. Референдум як форма прямої демократії: проблеми та перспективи застосування в Україні. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 30. С. 70-80. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/b239ac91-8a2f-4ae0-93c6-54f34e881615>
6. Шведа Ю. Референдум як політичний інститут в умовах сучасної демократії. Політичний менеджмент. №4, 2007 с. 112-119. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shveda_referendum.pdf
7. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 500 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politologia_istoriia_ta_teoriia.pdf

МІЖДЕРЖАВНИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.

На початку XXI століття міжнародна система перебуває у стані глибокої трансформації, зумовленої процесами глобалізації, регіоналізації та зростанням взаємозалежності між державами. Традиційна Вестфальська модель міждержавних відносин, заснована на принципах суверенітету, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи, дедалі більше зазнає викликів під впливом наднаціональних інститутів, транснаціональних акторів і глобальних ризиків. У цих умовах формується нова конфігурація світового міждержавного порядку, що поєднує елементи багатополярності, асиметрії влади та нерівномірного розвитку.

Актуальність дослідження. Дослідження міждержавного світового порядку в умовах глобалізації визначається глибокими змінами, що відбуваються у сучасній системі міжнародних відносин. Зростання глобальних викликів і загроз, збройних конфліктів, економічних криз, міграційних процесів, інформаційних воєн, кліматичних змін, вимагає нових форм міждержавної взаємодії та колективного управління світовими процесами. Особливої ваги проблема світового порядку набуває в контексті послаблення ефективності міжнародних інститутів, кризи міжнародного права та посилення геополітичної конкуренції між провідними центрами сили. Глобалізація, з одного боку, сприяє інтеграції та співробітництву держав, а з іншого – загострює нерівність, асиметрію впливу та конфліктність у міжнародних відносинах. У таких умовах питання збереження суверенітету, національних інтересів і безпеки держав постає особливо гостро.

Для України, з врахуванням фактору російсько-української війни дослідження міждержавного світового порядку має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки сучасні глобальні та регіональні трансформації безпосередньо впливають на її зовнішньополітичний вибір, безпекову стратегію та перспективи інтеграції у ЄС. Саме тому аналіз особливостей функціонування світового міждержавного порядку в умовах глобалізації є своєчасним і необхідним для сучасної політичної науки.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні процеси сучасності реалізують в собі ідеї інтегрованості країн у міжнародне співтовариство для його спільного розвитку в різних сферах суспільної діяльності. В своїй сукупності вони включають в себе економічні, політичні, інформаційні та соціокультурні складові компоненти. Сучасні країни, як основні актори міжнародної політики, стали взаємозалежними і таким чином створюють нову модель міжнародних відносин та світового порядку.

Загальносвітові глобалізаційні процеси, як і розширюють коло акторів міжнародних відносин, так і посилюють взаємозалежність в усьому світі і демонструють тенденції до загальносвітового устрою. Це зрештою привело до появи у науці поняття «світовий порядок» [1, с. 170].

Термін «світовий порядок» одним із перших використав Хедлі Булл, який розумів під ним не міжнародний порядок серед держав, а порядок серед усього людства як цілого, коли захищаються такі фундаментальні речі, як виживання, істина і власність. Отже, він вважав, що світовий порядок морально йде попереду порядку серед держав і є більш фундаментальним [3].

Кен Бус, користуючись терміном «світовий порядок», стверджує, що ми живемо у глобальній політичній системі з часів створення європейської державної системи. Але нині, вважає він, маємо можливість створити світовий порядок нового типу. Головними проблемами цього нового світового порядку, є визначення меж і здійснення організації політичного співтовариства [6, с.123].

Як вважають ряд науковців [4], концепції демократії і прав людини можуть бути основою для створення нового світового порядку, вони мають універсальне значення і не є надбанням лише західної культури. Основою для якісно іншого світового порядку є глобалізація фізичних комунікацій, рівноправ'я кількох світових мов, вихід на передній план універсальних образів і символів, що створює універсальну сучасну історію, наукова культура, що захищає емпіричну наявність, занепад територіального принципу, загроза глобального громадянського суспільства та суспільство держав.

На різних етапах всі ці чинники відіграють різні ролі, і в цьому зв'язку науковці запропонували використовувати такі виміри міжнародного (глобального) світового порядку:

- горизонтальний вимір, коли розглядаються відносини між головними акторами міжнародних відносин;
- вертикальний вимір, який представлений відносинами між сильними і слабкими акторами.
- функціональний вимір, коли різноманітні чинники (дипломатія, стратегія поведінки акторів міжнародних відносин, моральні і політичні цінності лідерів, діяльність приватних суб'єктів міжнародних відносин та ін.) можуть грати стабілізаційну або деструктивну роль у підтриманні або дестабілізації міжнародного порядку [6, с. 202-204] .

На нашу думку, тут варто додати ще й ідеологічний вимір, коли стосунки між суб'єктами міжнародних відносин детермінуються політичними, релігійними та іншими чинниками, визначають характер міжнародної взаємодії або протистояння.

Позаяк міжнародний порядок як ядро світового порядку, вищезгадані виміри можуть використовуватися і при дослідженні особливостей становлення світового порядку. Досліджуючи глобалізаційну проблематику, можна констатувати, що новий світовий порядок по суті є глобальним світовим порядком.

Проте, сучасні представники реалістичного напрямку в теорії міжнародних відносин, переконані, що провідний вплив на міжнародні відносини є і буде залишатися за державою. Вони вбачають головним наслідком глобалізаційних процесів формування глобальної міжнародної системи. Системність у цьому контексті розглядається ними як наявність певних управлінських закономірностей, що приховані за хаотичними подіями і неузгодженою поведінкою гравців міжнародної арени [4]. Однак, можемо констатувати, що глобалізація загалом підриває основи реалістичної концепції міжнародних (себто міждержавних) відносин, оскільки поняття суверенітету держави, як основного політичного актора, втрачає, а можливо і набуває набуває нового змісту в сучасному глобалізаційному світі.

На відміну від міжнародників-реалістів, прихильники концепції транснаціоналізму, зокрема відомий американський політолог Джордж Розенау вважає, що процеси глобалізації підривають монополію держав на визначення світової політики, розмивають державний суверенітет, кордони і т. ін. Глобальний світовий порядок розглядається ним як взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників, що має тенденцію виходу за межі національних держав і порушення їх територіального суверенітету. Як один із фундаторів цієї концепції, Дж. Розенау, розглядає два протилежних світи: державно-центрований світ і мультицентрований світ, які протистоять один одному [7].

В цілому, майже всі дослідники глобалізаційної проблематики вказують на кризу суверенітету національної держави, яка знаходиться під тиском трьох основних чинників:

- економічних (глобалізації ринку, транснаціонального виробництва в особі ТНК і ТНВ, нових інформаційно-комунікаційних технологій);

- певною перевагою універсальних прав людини, які підтверджуються більшістю держав, над національним суверенітетом;

- зростанням владного впливу т. зв. «транснаціонального громадянського суспільства», яке дедалі частіше стає більш активним, ніж внутрішньо-національні політичні сили. Отже, глобалізація збільшує владну вагу (вплив) таких акторів міжнародного життя, як індивіди, фірми, транснаціональні неурядові організації [5].

У політичному плані логіка світового порядку, на думку науковців [6], має формувати співтовариство, забезпечувати безпеку і емансипацію, описується дослідниками глобалізаційних процесів як глобальне «співтовариство співтовариств» за умов ослаблених держав. Останні мають делегувати свої повноваження локальним групам і глобальним функціональним організаціям. У логіці розвитку міжнародних відносин, глобалізація виступає процесом переходу від гоббсівської моделі взаємодії суверенних держав (на основі реалізації національних інтересів) - через етап «об'єднаних націй» - до нового світового порядку, моделі якого розповсюджуються від анархії до космополітичної демократії. У цьому зв'язку виділяють новий світовий порядок економічної, політичної, соціальної та інформаційної сфер суспільства, які пов'язані між собою і системно визначають зміст і архітектуру світової суспільної сфери, що реалізована в площині міжнародних відносин у формі світового співтовариства.

Найвпливовішим глобальним гравцем (після США) на світовій політичній арені і досі є об'єднана Європа - Європейський Союз. З усіх інших світових регіонів ЄС найбільше підійшов до створення глибоко інтегрованої єдності держав із спільною наднаціональною системою керівництва, спільною політикою, спільною обороною, спільною валютою і єдиним економічним та соціальним простором. Все це, безумовно, робить у сучасних міжнародних відносинах Європейський Союз провідним гравцем глобального світу. Саме європейська інтеграція найвідчутливіше, ніж всі інші інтеграційні утворення, накладає свій відбиток на структурне формування нового світоустрою, хоча й долаючи найгостріші суперечності між децентралізованими та централізованими тенденціями свого економічного, політичного, соціального і духовного розвитку [2].

Висновки. Глобалізація є ключовим чинником трансформації міждержавного світового порядку, оскільки посилює взаємозалежність держав і водночас ускладнює механізми міжнародного управління та регулювання. Традиційна Вестфальська модель міжнародних відносин зазнає ерозії, поступаючись багаторівневій структурі світового порядку, у межах якої зростає роль наддержавних і недержавних акторів. Ослаблення ефективності міжнародних інституцій і норм міжнародного права негативно впливає на стабільність світової системи та знижує здатність до колективного реагування на глобальні виклики. Формування стабільного міждержавного світового порядку потребує оновлення механізмів глобального управління, поєднання принципу державного суверенітету з ефективним міжнародним співробітництвом та дотриманням норм міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. К.; Vivat, 2020. 256 с.
2. Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря. Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/57016/1>
3. Радзівський І. А. Феномен глобалізації та державне управління. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/FILOSOFIYA/03-RADZIEVSKIY.pdf>.

4. Савич В. О. Західні концепції глобалізації кінця XX-початку XXI століття (історико-теоретичний аналіз). Дис... на здобуття наук. ступ. канд. політичних наук за спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ 2012. 196 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44362/Savych_dis.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Седляр Ю. О. Держава на міжнародній арені на початку XXI ст. (до проблеми ерозії Вестфальської політичної структури світу). Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук праць. Вип. 99, частина II. К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2011. С. 45-55.
6. Шергін С.О. Політологічні аспекти глобалізації. *Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації»*. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/998>.
7. Rosenau, J. Distant Proximities: Dynamics beyond Globalization. URL: https://www.academia.edu/47299317/James_N_Rosenau_Distant_Proximities_Dynamics_Beyond_Globalization_2003_Princeton_University_Press_Princeton_and_Oxford_0_691_09524_8_pp_xvi_439_Paperback_

Мирослава ГУРИК,
к.і.н., доцент кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ
Волощук Григорій, студент гр., ПОЛ 41
ННІМВ ім. Б. Д. Гаврилишина ЗУНУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЄВРОПІ

Постановка проблеми. Період 2020-2025 років позначився фундаментальними трансформаціями політичних режимів у Європі. За даними Democracy Index 2024, Європа зіткнулася з найбільшим зростанням політичної нестабільності серед усіх регіонів світу, при цьому понад 60% європейських країн зафіксували збільшення політичного ризику. Особливу увагу привертає зростання підтримки праворадикальних популістських партій, які наразі беруть участь у правлячих коаліціях у семи державах-членах ЄС, та феномен демократичного відступництва навіть у країнах-членах ЄС. Угорщина стала першою країною-членом ЄС, класифікованою як «частково вільна», а Румунія у 2025 році отримала статус «гібридного режиму».

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасних тенденцій розвитку політичних режимів у Європі в період 2020-2025 років, виявлення ключових факторів трансформації демократичних систем та оцінка перспектив демократичної консолідації на континенті.

Завдання дослідження

– Проаналізувати процеси ерозії демократичних стандартів та формування гібридних режимів у країнах Європи.

– Дослідити феномен зростання праворадикального популізму та його вплив на трансформацію європейського політичного ландшафту.

– Оцінити ефективність механізмів ЄС щодо протидії демократичному відступництву.

Виклад основного матеріалу. Найбільш тривожною тенденцією є прогресуючий демократичний відступ у країнах Центральної та Східної Європи. За даними Freedom House у звіті Nations in Transit 2024, регіон фіксує двадцятий рік поспіль загального зниження демократичного врядування. Угорщина трансформувалася в «конкурентний авторитарний режим», де уряд систематично демонтував демократичні інституції. Румунія стала першою країною-членом ЄС, класифікованою як «гібридний режим» після скасування президентських виборів у 2025 році. Водночас Чеська Республіка та Естонія були підвищені до категорії «повноцінних демократій», що свідчить про можливість демократичної консолідації.

Найвиразнішою тенденцією 2024-2025 років є безпрецедентне посилення праворадикальних партій. За даними Economist, з 2020 року вони отримують у середньому 24% голосів на законодавчих виборах. Вибори до Європейського парламенту у червні 2024 року стали переломним моментом: праворадикальний блок здобув 187 місць, за прогнозами до 2025 року це число може збільшитися до 214 місць (майже 30% Європарламенту). Ключові електоральні успіхи включають: AfD здобула друге місце на федеральних виборах у Німеччині (лютий 2025), Національне об'єднання Марін Ле Пен отримало 142 місця у французькій Національній асамблеї (2024), Партія свободи Австрії перемогла на парламентських виборах (вересень 2024). Дослідження European Election Study 2024 виявило, що зростанню підтримки сприяли: зниження підтримки кліматичної політики, посилення антиіміграційних настроїв, економічна незахищеність та зниження довіри до політичних еліт.

Згідно з дослідженням Marlecroft (2025), Європа зафіксувала найбільше зростання політичної нестабільності серед усіх регіонів. Понад 60% європейських країн зазнали підвищення рівня ризику. Традиційні партії втрачають позиції через анти-інкумбент настрої, що призводить до формування крихких коаліцій. Франція опинилася у політичному глухому куті після виборів 2024 року. У Нідерландах уряд за участю право радикальної партії розпався у червні 2025 року через суперечки щодо міграції. Дослідження показало, що фундаментальні перебудови через появу право радикальних партій супроводжуються ерозією задоволеності громадян та довіри до демократії.

Політика ЄС зазнала значних змін після тривалого періоду бездіяльності. У грудні 2020 року Рада прийняла положення про бюджетну обумовленість, застосоване проти Угорщини у грудні 2022 року (заморожено €6.3

млрд). Комісія затримала понад €130 млрд фондів для Польщі та Угорщини. Однак ефективність механізмів залишається дискусійною. Рішення розблокувати €10 млрд для Угорщини у грудні 2023 року перед переговорами про підтримку України створило «фаустівський» прецедент. Звіт Liberties 2024 засвідчив стійку низхідну траєкторію демократії в Європі через свідоме ігнорування урядами принципів верховенства права.

Спостерігається змищення вікна Овертона: центристські партії приймають жорсткіші позиції щодо імміграції. Лейбористський уряд Стармера у 2025 році консультувався з італійським прем'єр-міністром Мелоні щодо міграційної політики. У Європарламенті ЕРР неодноразово співпрацювала з праворадикальними групами. Дослідження Van der Brug et al. (2025) показало, що молодші виборці менш віддані захисту ліберально-демократичних обмежень виконавчої влади і віддають перевагу «сильному лідеру», голосуючи за праворадикальні партії у більших кількостях.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні **висновки**: По-перше, Європа переживає найбільш інтенсивне зростання політичної нестабільності з 2020 року, що проявляється в ерозії демократичних стандартів, фрагментації партійних систем та формуванні крихких урядів. По-друге, феномен демократичного відступництва та гібридних режимів став реальністю в межах ЄС (Угорщина, Румунія), хоча деякі країни демонструють демократичну консолідацію (Чехія, Естонія, Португалія). По-третє, найвиразнішою трансформацією є безпрецедентне посилення праворадикального популізму (24% голосів на виборах, участь у коаліціях у семи країнах ЄС, чверть місць у Європарламенті 2024). По-четверте, відбувається змищення політичного мейнстріму вправо, коли традиційні партії приймають жорсткіші позиції, нормалізуючи праворадикальний дискурс. По-п'яте, ЄС перейшов до активних санкцій проти демократичного відступництва, але їх ефективність обмежена геополітичними компромісами. Ці тенденції вказують на глибоку структурну кризу європейської демократії. Зростання антисистемних партій, ерозія довіри до інституцій та посилення авторитарних практик становлять серйозну загрозу для майбутнього європейської інтеграції. Перспективи подальших досліджень включають: поглиблений аналіз електоральної бази праворадикальних партій, вивчення ефективності механізмів протидії відступництву, дослідження впливу геополітичних факторів (російська агресія, зміни у США) на європейські режими.

Список використаних джерел

1. Aktaş M. The rise of populist radical right parties in Europe // Journal of Contemporary European Studies. 2024. DOI: 10.1177/02685809241297547. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/02685809241297547>
2. Blauburger M., Sedelmeier U. Sanctioning democratic backsliding in the European Union: transnational salience, negative intergovernmental spillover, and policy change // Journal of European Public Policy. 2024. Vol. 32. No. 2. P. 365-391. DOI: 10.1080/13501763.2024.2318483. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2024.2318483>
3. Gessler T., Kyriazi A. A new regime divide? Democratic backsliding, attitudes towards democracy and affective polarization // European Journal of Political Research. 2025. Vol. 64. No. 1. DOI: 10.1111/1475-6765.12751. URL: <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.12751>
4. Ivaldi G., Zankina E. (Eds). 2024 EP Elections under the Shadow of Rising Populism // European Center for Populism Studies. 2024. Brussels. DOI: 10.55271/rp0059. URL: <https://www.populismstudies.org/ecps-report-2024-european-parliament-elections-under-the-shadow-of-rising-populism/>
5. Jacob M. Citizen support for democracy, anti-pluralist parties in power and democratic backsliding // European Journal of Political Research. 2025. Vol. 64. No. 2. DOI: 10.1111/1475-6765.12703. URL: <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1475-6765.12703>
6. Mudde C. The 2024 EU Elections: The Far Right at the Polls // Journal of Democracy. 2024. Vol. 35. No. 4. P. 80-94. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-2024-eu-elections-the-far-right-at-the-polls/>
7. Nations in Transit 2024: A Region Reordered by Autocracy and Democracy // Freedom House. 2024. URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2024>
8. Popa S.A., Rohrschneider R., Schmitt H. European democracy in action? The 2024 European Parliament elections // European Politics and Society. 2025. Vol. 26. No. 3. P. 399-414. DOI: 10.1080/13501763.2025.2542254. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2025.2542254>
9. Right Move? Populist Radical Right Parties and Europe // Italian Politics. 2025. Vol. 41. No. 1. DOI: 10.1080/03932729.2025.2468921. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03932729.2025.2468921>

*Мирослава Гурик, к.істор.наук,
доцент кафедри політології та
філософії імені С. Коновала
Яремчук Тарас, студент гр., ПОЛ 41
ННІМВ ім. Б. Д. Гаврилишина ЗУНУ*

ОРДОЛІБЕРАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Постановка проблеми. Класичний лібералізм XVII–XIX століть асоціюється з принципами laissez-faire та мінімальної ролі держави. Німецька Фрайбурзька школа (Вальтер Ойкен, Франц Бем, Вільгельм Репке,

Олександр Рюстов) у міжвоєнний період сформулювала альтернативну концепцію ордолібералізму, що переосмислила фундаментальні засади лібералізму. Ордоліберали критикували класичний лібералізм за ігнорування інституційних та соціальних передумов ринкової економіки. Проблема полягає у недостатньому вивченні ордолібералізму як переосмислення класичної ліберальної традиції та його впливу на сучасну економічну політику.

Метою даного дослідження є аналіз ордоліберальної інтерпретації класичного лібералізму через виявлення основних розбіжностей між цими концепціями.

Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні завдання:

- визначити ключові характеристики класичного лібералізму;
- розкрити теоретичні засади ордолібералізму;
- виявити головні розбіжності між концепціями;
- визначити внесок ордолібералізму у розвиток ліберальної думки.

Виклад основного матеріалу. Класичний лібералізм (Адам Сміт, Бернар МанDEVІЛЬ, Жан-Батист Сей) базувався на концепції «невидимої руки» та вірі у спонтанне формування ринкового порядку. Держава виконувала функції захисту власності та забезпечення виконання контрактів. Ринкова економіка розглядалася як самодостатня система, здатна до саморегуляції через механізм цін.

Ордоліберали розробили власну теорію у відповідь на кризу класичного лібералізму під час Великої депресії 1930-х. Вальтер Ойкен критикував Адама Сміта за *laissez-faire*, Олександр Рюстов стверджував, що класичний лібералізм помилково вважав конкурентну економіку автономною системою. Ключова теза: ринкова економіка функціонує на основі передумов, які вона сама створити не може. Ордоліберали критикували деконтекстуалізацію індивіда та економічних процесів у класичному лібералізмі.

Центральна ідея ордолібералізму – концепція економічного порядку (*Wirtschaftsordnung*). На відміну від класичних лібералів, ордоліберали наполягали на необхідності свідомого конструювання інституційної рамки ринкової економіки. Ордоліберальна теорія розрізняє політику порядку (*Ordnungspolitik*) та політику процесу (*Prozesspolitik*). Гасло: «Державному плануванню господарських форм – так, державному плануванню і регулюванню господарського процесу – ні!».

Ордоліберальне розуміння ролі держави суттєво відрізняється від класичного лібералізму. Держава активно формує конкурентний порядок, запобігає монополіям, встановлює правила гри для економічних агентів, забезпечує стабільність грошової системи. Ордоліберали розрізняли «ринково-сумісні» та «ринково-несумісні» втручання держави.

Вагома відмінність – визнання соціальної справедливості. Вальтер Ойкен писав: «соціальна безпека та соціальна справедливість є найбільшими турботами нашого часу». Концепція соціальної ринкової економіки (Альфред Мюллер-Армак, Людвіг Ерхард) поєднувала приватне підприємництво з державним регулюванням для справедливої конкуренції та активною соціальною політикою.

Ордоліберальні ідеї стали основою німецької соціальної ринкової економіки та «німецького економічного дива» (*Wirtschaftswunder*). Під керівництвом Людвіга Ерхарда Німеччина здійснила реформи: лібералізація цін, стабільна монетарна політика, антимонопольне законодавство. Вплив ордолібералізму виявився у формуванні економічної політики ЄС, зокрема у створенні Європейського валютного союзу та Пакту стабільності.

Висновки. Ордоліберальна інтерпретація класичного лібералізму являє собою фундаментальне переосмислення ліберальної традиції. Ордоліберали відкинули основні постулати класичного лібералізму – віру у спонтанний порядок, *laissez-faire* та мінімалістську роль держави. Натомість сформулювали концепцію свідомого конструювання державою економічного порядку. Ключові розбіжності: роль держави (від пасивного нічного сторожа до активного архітектора порядку); концепція конкуренції (від природного явища до штучно підтримуваного інституційного порядку); соціальне питання (від байдужості до визнання справедливості як центральної проблеми); методологія (від віри у спонтанний порядок до свідомого конструювання інституційної рамки). Визнання, що ринкова економіка функціонує на основі передумов, які вона сама створити не може, стало найсуттєвішою відмінністю ордолібералів від класичних лібералів. Історична значущість полягає у центральній ролі ордолібералізму у переосмисленні класичного лібералізму у XX столітті, формуванні німецької соціальної ринкової економіки та впливі на економічну політику ЄС.

Список використаних джерел

1. Dale G. Justificatory Fables of Ordoliberalism: Laissez-faire and the «Third Way». *Critical Sociology*. 2019. Vol. 45(7-8). P. 1047-1063.
2. Feld L. P., Köhler E. A. Standing on the shoulders of giants or science? Lessons from ordoliberalism. *Public Choice*. 2023. Vol. 195(3). P. 197-211.
3. Kolev S. When Liberty Presupposes Order: F. A. Hayek's Contextual Ordoliberalism. *Journal of the History of Economic Thought*. 2024. Vol. 46(2). P. 288-311.
4. Köhler E. A., Nientiedt D. Was Walter Eucken a proponent of authoritarian liberalism?. *Public Choice*. 2023. Vol. 195(3). P. 363-376.
5. Krieger T., Nientiedt D. Examining the ordoliberal tradition in classical liberal thought. *Freiburg Discussion Papers on Constitutional Economics*. 2023. No. 23/05.
6. Nientiedt D. Contextual liberalism: the ordoliberal approach to private vices and public benefits. *Public Choice*. 2021. Vol. 187. P. 175-186.

Руслан Чигур
к.і.н., доцент кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ
Михайло ЛЕВИЦЬКИЙ
студент групи ПОЛ-41

ЦІННІСНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність теми дослідження. Сучасна міжнародна політика дедалі більше визначається глобальними екологічними викликами: зміною клімату, вичерпанням природних ресурсів, деградацією екосистем та загрозами для біорізноманіття. Екологічна дипломатія стає ключовим інструментом для формування міжнародної співпраці та вирішення екологічних проблем. У центрі цієї практики – ціннісні основи, що визначають пріоритети держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства. Дослідження ціннісних основ екологічної дипломатії є актуальним через необхідність збалансування національних інтересів, глобальної солідарності та сталого розвитку.

Метою дослідження є вивчення ціннісних засад екологічної дипломатії та визначення їх значення для формування ефективної міжнародної політики у сфері сталого розвитку та охорони навколишнього середовища.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

– визначити ключові цінності, що формують основу екологічної дипломатії (сталий розвиток, екологічна справедливість, глобальна солідарність);

– дослідити практичні інструменти та механізми реалізації екологічної дипломатії у сучасній міжнародній політиці;

– проаналізувати вплив ціннісних основ на формування міжнародних угод, коаліцій та екологічних ініціатив;

– виявити виклики та обмеження впровадження ціннісних принципів у міжнародних відносинах.

Виклад основного матеріалу. Екологічна дипломатія формує баланс між національними інтересами держав і глобальними екологічними пріоритетами. Ціннісні основи цієї практики включають принципи сталого розвитку, екологічної справедливості та міждержавної солідарності. Вони визначають пріоритети політики, сприяють формуванню спільних міжнародних позицій і забезпечують легітимність міжнародних угод у сфері екології [1].

Сучасні інструменти екологічної дипломатії включають багатосторонні переговори, міжнародні конвенції та договори, міжурядові організації, партнерства з громадськими та неурядовими організаціями, а також інноваційні механізми фінансування екологічних проєктів. Ціннісні орієнтири допомагають координувати дії різних держав, забезпечують довіру між партнерами та сприяють формуванню глобальної політичної культури відповідальності за стан планети [2].

Разом із цим реалізація ціннісних основ стикається з проблемами конфлікту національних інтересів, економічних пріоритетів та нерівності доступу до ресурсів. Ефективність екологічної дипломатії залежить від здатності держав поєднувати власні стратегічні інтереси із глобальними цінностями сталого розвитку.

Висновки. Ціннісні основи екологічної дипломатії є ключовим чинником формування сучасної міжнародної політики, яка відповідає на глобальні екологічні виклики. Їх впровадження сприяє координації міжнародних зусиль, підвищенню ефективності екологічних ініціатив і зміцненню довіри між державами. Розвиток екологічної дипломатії на основі спільних цінностей дозволяє вирішувати глобальні проблеми у сферах охорони довкілля, кліматичних змін та сталого розвитку, забезпечуючи баланс між національними інтересами та міжнародною солідарністю.

Список використаних джерел

1. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Дороніна І. І., Криштоф Н. С. Запровадження «Зеленого курсу» як інструменту системних змін для сталого розвитку. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/35.pdf

Надія ДЖУГЛА
викладач кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ
Андріана БОГУТА
студент групи ПОЛ-41

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобальних екологічних викликів, таких як зміна клімату, забруднення довкілля та виснаження природних ресурсів, екологічна складова стає невід'ємною частиною зовнішньої політики держав. Для України, яка прагне інтеграції в європейські та міжнародні

інституції, формування екологічних цінностей у зовнішньополітичній діяльності є актуальним завданням. Це дозволяє країні не лише демонструвати відповідальність перед міжнародною спільнотою, а й захищати національні інтереси у сфері охорони довкілля та сталого розвитку [2].

Мета дослідження – вивчення процесу формування екологічних цінностей у зовнішній політиці України та його ролі у забезпеченні міжнародної співпраці та іміджу держави як відповідального суб'єкта міжнародних відносин.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- визначити ключові екологічні цінності, які інтегруються у зовнішню політику України;
- проаналізувати зовнішньополітичні ініціативи України у сфері екології та сталого розвитку;
- виявити механізми впливу міжнародних стандартів і зобов'язань на формування екологічної політики України.

Виклад основного матеріалу. Формування екологічних цінностей у зовнішній політиці України ґрунтується на принципах сталого розвитку, міжнародної солідарності та відповідальності за стан довкілля. Україна активно інтегрує ці цінності у двосторонні та багатосторонні відносини, беручи участь у міжнародних екологічних ініціативах, кліматичних угодах, програмах ООН, ЄС та інших регіональних платформах [1].

Важливим елементом є імплементація європейських екологічних стандартів, що формує позитивний міжнародний імідж країни та підвищує її дипломатичну вагу. Екологічні цінності впливають на пріоритети зовнішньої політики, сприяють створенню партнерських відносин, розвитку «зелених» технологій та залученню міжнародної допомоги у сфері охорони довкілля.

Проте процес формування екологічних цінностей стикається з низкою викликів: економічні обмеження, конфлікт між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями, а також недостатній рівень громадської підтримки екологічних ініціатив. Ефективність зовнішньої політики у цій сфері залежить від комплексного підходу, який поєднує дипломатичні зусилля, законодавче регулювання та залучення громадянського суспільства [3].

Висновки. Формування екологічних цінностей у зовнішній політиці України є ключовим фактором для забезпечення міжнародної співпраці, іміджу держави та сталого розвитку. Впровадження цих цінностей дозволяє поєднати національні інтереси із глобальними екологічними пріоритетами, забезпечує участь України у формуванні міжнародних екологічних стандартів і сприяє зміцненню дипломатичних позицій країни на світовій арені. Подальший розвиток екологічної дипломатії вимагає комплексної взаємодії державних інститутів, міжнародних організацій і громадянського суспільства.

Список використаних джерел

Дурман О. Л. Розвиток зовнішньої політики та становлення зовнішньополітичних структур України: історичний аспект. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019. № 4 (68). С. 22-29

Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10

Ukraine elected non-permanent member of UN Security Council. URL: <https://www.unian.info/politics/1153572-ukraine-elected-non-permanent-member-of-un-security-council.html>.

Орест КАЧУРОВСЬКИЙ
*викладач, аспірант кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ*

ДЕЗІНТЕГРУЮЧИЙ ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ КОНСОЛІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У період глибоких трансформаційних змін та загостреного протистояння військовій агресії Україна залишається серед держав Європи з високим рівнем корупції. Зволікання органів державної влади з реалізацією системних антикорупційних заходів спричиняє подальше зростання соціального невдоволення, а також поглиблення соціально-економічного розриву між політичною елітою та основною частиною населення. За таких умов об'єктивною необхідністю стає розроблення та впровадження нових, більш ефективних інструментів протидії корупційній діяльності [3, с. 198].

Сучасні виклики визначають перспективні напрями удосконалення антикорупційної політики України. У цьому контексті особливу увагу варто сконцентрувати на необхідності посилення внутрішньої стійкості національної антикорупційної системи з метою мінімізації ризиків згорання або відкату антикорупційних реформ у разі скорочення чи припинення міжнародної підтримки, зокрема в післявоєнний період [2, с. 349].

Політична корупція становить значну загрозу для національної безпеки і консолідації кожної держави, тому що вона підважує фундамент правової системи, стає перешкодою на шляху до економічного зростання, забезпечення соціальної стабільності. Це деструктивне соціальне явище має властивість проникати в усі сфери суспільного життя, враховуючи політику, бізнес, судову систему. У період воєнного стану дезінтеграційний вплив корупції на національну консолідацію українського суспільства є однією з найбільш актуальніших проблем сьогодення [1, с. 2].

Аналіз специфіки політичної корупції проводили розробники ключових концепцій даного явища: В. Ле Вайн, А. Гайденгаймер, В. Левін, Г. Монтінола та Дж. Крамер. Важливими є праці вітчизняних науковців, серед яких І. Кушнар'ов, М. Михальченко, В. Нонік, М. Пірен, О. Рудакевич та А. Тіньков. В працях цих науковців досліджуються питання значення та типів корупційних зловживань, їх вплив на політичні процеси за умов різних політичних режимів, зарубіжний досвід боротьби з корупцією [7, с. 100].

Сучасні загрози, що істотно підвищують ризики знищення української нації, актуалізують необхідність формування та поглиблення процесів національної консолідації як визначальної передумови збереження державності. У цьому контексті особливої наукової ваги набуває дослідження взаємозалежності між рівнем суспільної згуртованості та стійкістю системи національної безпеки, що становить один із пріоритетних напрямів сучасного наукового дискурсу. До його опрацювання активно долучаються як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, зокрема К. Вітман, І. Кресіна, К. Агеева, Г. Луцишин, Р. Сунто та Ф. Фукуяма. Питання розроблення й осмислення оптимальних моделей етнонаціональної політики в контексті різних державних систем є предметом наукових пошуків М. Лазаровича, В. Нахмановича, Дж. Ротшильда, Е. Шилза, Ван ден Берга та Е. Сміта [4, с. 105].

У наукових дослідженнях корупція трактується як один із ключових чинників загрози національній безпеці, правопорядку та конституційним цінностям держави. Значна увага приділяється аналізу проблеми протидії корупційним практикам як системному явищу. На основі результатів вітчизняних соціологічних опитувань, а також даних міжнародного індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) здійснюється оцінка сучасного рівня корупції в державі [5, с. 13].

Поза цим питання специфіки дезінтеграційного впливу політичної корупції на національну консолідацію українського суспільства в умовах війни залишається маловивченим. Враховуючи вище зазначене, є нагальна потреба для здійснення дослідження в цьому напрямку.

Насамперед корупція підриває довіру громадян до органів державної влади та інших публічних інституцій, сприяє порушенню принципу верховенства права й прав людини, а також нівелює засади прозорості та відкритості державного управління. Управлінська нестабільність, що формується внаслідок поширення корупційних практик, здатна провокувати політичні кризи й конфлікти, які безпосередньо становлять загрозу національній безпеці держави [1, с. 5].

Від моменту здобуття державної незалежності в Україні фактично утвердилася деструктивна модель функціонування політичної системи, за якої право на використання державних ресурсів, їх виснаження та втягування країни в боргову залежність зосереджене в руках вузького кола представників владної еліти та пов'язаних із ними груп впливу. Водночас тягар відповідальності за наслідки такої політики – погашення накопичених боргів і виконання найвищого громадянського обов'язку, зокрема самопожертви в умовах війни, – покладається на суспільство, передусім на ті його верстви, які не мають жодного стосунку до корупційних практик чи паразитарного використання держави.

Подібна логіка функціонування української політичної системи є руйнівною для ідеї національного солідаризму, оскільки сприяє фрагментації суспільства, посиленню соціального відчуження та загостренню протистояння між різними соціальними групами. У довгостроковій перспективі це створює загрозу краху самого проекту незалежної української держави. За відсутності докорінної трансформації моделі державного управління, заснованої на принципах відповідальності та жертвовності політичної еліти, реалізація найбільш песимістичних сценаріїв розвитку подій постає не як гіпотеза, а як питання часу [6, с. 23].

Отож, політична корупція в Україні діє не лише як економічний чи правовий дефект, а як системний чинник дезінтеграції, який: руйнує вертикаль довіри (між державою і громадянами); підриває горизонталь солідарності (між громадянами); дискредитує національні смисли як основу консолідації. У результаті корупційних зловживань суспільство формально є об'єднане (адміністративно-інституційна цілісність присутня), проте екзистенційно роз'єднане. Це виражається у втраті відчуття спільності, солідарності та спільної долі між членами суспільства, за умов збереження формальних інституційних рамок державної єдності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Дезінтегруючий вплив політичної корупції на національну консолідацію [1, с. 6].

Сфера впливу	Прояви політичної корупції	Механізм дезінтеграції	Наслідки для національної консолідації
Політична система	Купівля мандатів, корупційні партійні фінансування, олігархічний контроль	Підміна політичного представництва приватними інтересами	Зниження легітимності влади, зростання політичного цинізму
Довіра до держави	Вибіркове правозастосування («телефонне право»)	Руйнування принципу справедливості як основи соціального контракту	Атомізація суспільства, відчуження громадян від держави
Соціальна солідарність	Корупційний доступ до соціальних благ	Формування кастової логіки «своїх» і «чужих»	Ослаблення горизонтальних зв'язків, зростання соціальної заздрості
Національна ідентичність	Корупційна експлуатація символів, мови, історії	Інструменталізація ідентичності для збагачення	Дискредитація національних цінностей
Правова культура	Толерування хабарництва як норми	Нормалізація порушення закону	Втрата віри у верховенство права

Сфера впливу	Прояви політичної корупції	Механізм дезінтеграції	Наслідки для національної консолідації
Громадянська участь	Корупція у виборах («псевдодемократія»)	Демотивація участі у політичному процесі	Пасивність, політична апатія
Економічна справедливість	Корупційні ренти, монополізація	Нерівний доступ до ресурсів	Посилення соціально-економічного розколу
Безпекова сфера	Корупція в обороні та в сфері державних закупівель	Підрив обороноздатності	Втрата відчуття колективної відповідальності
Морально-ціннісний рівень	Подвійні стандарти еліт	Деградація етичних орієнтирів	Цинізм, моральна фрагментація суспільства
Комунікаційний простір	Корупційні медіа, маніпуляції	Викривлення публічного дискурсу	Поляризація, зростання недовіри між групами

Список використаної літератури

- Бондаренко О. С., Миргород В. В. Корупція та національна безпека: виклики та шляхи реформ. *Академічні візії*. 2024. № 28. С. 1–11.
- Глуценко Н. В. Антикорупційна політика України: виклики та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2025. Том 2. № 88. С. 349–354.
- Качуровський О. П. Інституалізація боротьби з корупцією в сучасній Україні. *VIII Методологічні читання «Розвиток політичної науки в Україні: сучасні методологічні тренди та практичні виміри (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка)»* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 10 груд. 2021 р. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. С. 198–200.
- Качуровський О. П. Національна безпека та національна консолідація як чинники виживання української нації. *Наукові тенденції розвитку сучасних технологій та винаходів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 06–08 жов. 2025 р. Прага : European Conference, 2025. С. 105–108.
- Корчак Н. Протидія корупції як основа забезпечення національної безпеки України: окремі аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Національна безпека*. 2024. Том 2. № 2. С. 13–16.
- Суспільно-політична солідарність в Україні в умовах війни : аналіт. доп. / О. О. Рафальський та ін. Київ : Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2024. 52 с.
- Томахів В. Я., Качуровський О. П. Вплив корупції на політичну систему сучасної України. *Гілея*. 2021. № 160. С. 100–103.

Андрій ПРИЙМИЧ
аспірант кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ

ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Трансформація суспільства під впливом цифровізації докорінно змінила підходи до організації та проведення виборчих кампаній. Виборчі технології в інформаційному суспільстві набувають нових форм і характеристик, зумовлених розвитком соціальних мереж, технологій big data, штучного інтелекту та цифрових комунікацій. Актуальність дослідження виборчих технологій посилюється в контексті гібридних загроз, дезінформації та необхідності забезпечення прозорості демократичних процесів.

Мета дослідження: комплексний аналіз трансформації виборчих технологій та обґрунтування напрямів їх оптимізації

Виклад матеріалу. Сучасні виборчі кампанії характеризуються масштабним використанням цифрових платформ для комунікації з виборцями. Соціальні мережі, зокрема Facebook, Instagram, TikTok та Telegram, стали основними каналами політичної мобілізації та формування громадської думки. Технології таргетованої реклами дозволяють політичним акторам сегментувати електорат за демографічними, психографічними та поведінковими характеристиками, забезпечуючи персоналізацію політичного месиджу.

Аналітика великих даних (big data analytics) надає можливість прогнозувати електоральні переваги, ідентифікувати ключові групи виборців та оптимізувати стратегію кампанії в режимі реального часу. Використання алгоритмів машинного навчання для обробки інформації з соціальних мереж, опитувань та інших джерел створює нові можливості для політичного маркетингу та стратегічного планування.

Інформаційне суспільство створило сприятливе середовище для поширення дезінформації, фейкових новин та маніпулятивних наративів. Технології deepfake, автоматизовані бот-мережі та координовані інформаційні операції становлять серйозну загрозу цілісності виборчих процесів. Феномен «пост-правди» та формування «інформаційних бульбашок» через алгоритми рекомендацій соціальних мереж ускладнюють формування об'єктивного сприйняття політичної реальності.

Гібридні інформаційні впливи, які поєднують традиційні та цифрові методи пропаганди, використовуються як внутрішніми, так і зовнішніми акторами для дестабілізації демократичних процесів. Особливого значення набуває проблема іноземного втручання через цифрові канали, що актуалізує питання кібербезпеки виборчих систем.

Впровадження технологій електронного голосування та цифрових виборчих систем розглядається як перспективний напрям модернізації електоральних процесів. Системи онлайн-голосування, електронні урни та блокчейн-технології можуть підвищити доступність виборів, знизити адміністративні витрати та прискорити підрахунок голосів. Водночас, питання безпеки, верифікації та захисту від кібератак залишаються критичними викликами для широкого впровадження електронного голосування.

Досвід різних країн демонструє неоднозначні результати цифровізації виборчих процедур. Естонія, яка активно використовує інтернет-голосування з 2005 року, демонструє позитивні результати щодо залучення виборців, тоді як інші держави залишаються обережними через ризики кібербезпеки та потенційні маніпуляції.

Регулювання виборчих технологій в інформаційному суспільстві стикається з необхідністю балансування між свободою слова, захистом персональних даних та забезпеченням чесності виборів. Законодавчі ініціативи щодо регулювання політичної реклами в соціальних мережах, боротьби з дезінформацією та забезпечення прозорості фінансування кампаній демонструють різні підходи в демократичних країнах.

Етичні питання використання персональних даних у виборчих кампаніях, застосування психометричних технологій для маніпулювання виборцями та відповідальність платформ соціальних мереж за політичний контент залишаються предметом інтенсивних дебатів у академічному та політичному середовищі.

Висновки. Виборчі технології в інформаційному суспільстві характеризуються радикальною трансформацією методів політичної комунікації, аналітики та організації виборчих процесів. Цифровізація створює нові можливості для демократичної участі та політичної мобілізації, але водночас генерує серйозні виклики, пов'язані з дезінформацією, кібербезпекою та захистом персональних даних. Подальший розвиток виборчих технологій потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації, ефективне регулювання та формування медіаграмотності громадян.

Список використаних джерел

1. Балабан П. О., Яковлев Д. В. Цифрові технології у виборчих кампаніях: досвід України та світові тренди. *Політичне життя*, 2023, № 2, с. 45-52.
2. Горбатенко В. П., Бучин М. А. Інформаційні виклики демократії: дезінформація та виборчі процеси. *Стратегічні пріоритети*, 2022, № 3 (65), с. 112-125.
3. Карпчук Н. П. Електронна демократія та е-голосування: перспективи впровадження в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*, 2021, № 4, с. 78-85.
4. Bennett, W. L., Livingston, S. The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication*, 2020, 35(2), pp. 122-139.
5. Bradshaw, S., Howard, P. N. The global disinformation order: 2020 global inventory of organised social media manipulation. *Working Paper*, Oxford Internet Institute, 2021.
6. Freelon, D., Wells, C. Disinformation as political communication. *Political Communication*, 2020, 37(2), pp. 145-156.

Владислав ПАЮК
аспірант кафедри політології та
філософії ім. Сергія Коновала ЗУНУ

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ОНТОЛОГІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. У вивченні національної політичної культури – темі, що лежить на перетині політичних та соціальних наук, філософія відіграє значну роль. Розглядаючи політичну культуру, ми неминуче переходимо до питання її онтологічної природи: що саме становить політичне буття нації, з яких смислів і структур воно складається. Саме тут філософія виявляє свою аналітичну та методологічну здатність.

Мета дослідження: дослідження та обґрунтування зв'язку соціально-політичної онтології та філософії.

Виклад матеріалу. Фундаментом нашого дослідження є категорія «онтології», що перш за все визначається як філософська дисципліна, яка досліджує буття як таке. Вона відповідає на запитання «що існує?» і «якими є базові сутності реальності». Тож коли ми застосовуємо онтологічні підходи до політики, ми фактично формуємо політичну онтологію, як спробу описати складові політичного світу. Традиційно політична онтологія включає такі елементи, як влада, держава, інституції, спільнота, політична дія. Для,

однак, важливо те, як онтологія дозволяє не просто описати політичні явища, а зрозуміти, чому вони існують саме так, як існують.

Історично філософська онтологія розвивалася через численні школи та напрямки: від Парменіда і Платона, які шукали незмінні засади буття, до Арістотеля, який пов'язував сутності з конкретною реальністю; від середньовічних схоластів, що ототожнювали абсолютне буття з Богом, до мислителів Нового часу, котрі намагалися раціонально обґрунтувати структуру світу. Переломним моментом став Кант, який поставив під сумнів можливість «чистої» онтології, та німецькі ідеалісти (передусім Гегель), котрі знову повернули онтології історичний вимір. У XX столітті до осмислення буття долучилися феноменологія, герменевтика, аналітична філософія, а пізніше і соціальна онтологія, що пропонують розглядати інституції та політичні структури як особливі, сконструйовані форми буття.

Ця еволюція важлива для нас, бо вона визначила, як саме ми можемо підходити до аналізу політичної культури. Політична культура – це не просто набір поведінкових моделей чи політичних орієнтацій. У філософському сенсі вона є системою категорій, визначень, символів, норм і колективних уявлень, які забезпечують стійкість політичної спільноти. Саме тому її вивчення потребує не лише соціологічних чи політологічних методів, але й філософської оптики.

У цьому контексті не можна обійти гегелівську онтологію. Гегель виходив із того, що буття розкривається через історичний розвиток духу, а держава є «втіленням етичної ідеї». Це означає, що політичні форми не просто існують, а мають внутрішню логіку становлення, в основі якої лежать цінності, моральні уявлення, колективна свідомість. Саме тому, у нашому дослідженні культура постає як історичний процес, у якому зміна цінностей чи норм є не випадковою, а структурно зумовленою, і національна політична культура може розглядатися як спосіб, у який певна спільнота осмислює власне політичне буття.

Також, слід зазначити філософських методів, які безпосередньо застосовуються до аналізу політичної культури. Серед них ключовими є герменевтика, феноменологія та історизм.

Герменевтика звертає увагу на інтерпретацію текстів і традицій. Коли ми аналізуємо конституційні акти, класичні політичні тексти, історичні наративи чи національні міфи, ми працюємо саме в герменевтичній парадигмі. Тут ми розглядаємо не просто категорії, а їх значення, які суспільство вкладає в власні політичні дії. Тобто, у нашому дослідженні герменевтика дозволяє побачити не лише формальні структури політики, а й те, як вони інтерпретуються громадянами, як вони «працюють» у колективній свідомості.

Феноменологія, своєю чергою, зосереджується на суб'єктивному досвіді політичного. Для дослідження національної політичної культури вона відкриває можливість аналізувати, як індивід переживає власну приналежність до політичної спільноти, що означає для нього національна ідентичність, що таке політична відповідальність чи громадянськість у досвіді повсякденного життя. Феноменологічний підхід дозволяє розглянути політичну культуру у свідомості реального громадянина.

Третій важливий метод – це історизм. Національна політична культура формується історією, а саме державністю, конфліктами, традиціями, колективними травмами й перемогами. Історизм дозволяє побачити, що політична культура завжди є контекстуальною: вона виникає не в абстракції, а в конкретному часовому й культурному середовищі. Для України, наприклад, важливими є досвіди модернізаційних проєктів, бездержавності, колоніальності, боротьби за незалежність, адже усі вони формують специфіку політичних цінностей і моделей поведінки.

Отже, філософія в контексті нашого дослідження – це не просто теоретична рамка, яку можна додати до політології для комплексності. Вона є необхідною умовою для розуміння глибинних параметрів політичної культури. Філософія допомагає побачити, з яких смислових елементів складається політичне життя нації, як ці елементи історично формувалися і як вони переживаються сьогодні. На завершення слід також підкреслити, що філософське дослідження національної політичної культури дає нам змогу не лише описати політичні орієнтації суспільства, але й зрозуміти основи його політичної суб'єктності. Воно дозволяє побачити політичну культуру як форму буття спільноти, її динамічну, історичну, та наповнену смислами природу. Саме тому, для нашого дослідження роль філософії – виявити те, що зазвичай залишається непомітним, але визначає спосіб політичного існування народу.

Список використаних джерел

1. Одинець О. Онтологічні аспекти філософії здоров'я з позиції причинного холізму. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Т. 15, № 2. С. 16–22. URL: <https://doi.org/10.15421/352338> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Ontology as a Hidden Driver of Politics | David Bollier. *David Bollier | news and perspectives on the commons*. URL: <https://www.bollier.org/blog/ontology-hidden-driver-politics> (дата звернення: 10.10.2025).
3. To Know and to Be. Part II / Y. Bystrytsky та ін. *Sententiae*. 2021. Т. 40, № 1. С. 137–159. URL: <https://doi.org/10.31649/sent40.01.137> (дата звернення: 10.10.2025).

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Цифрова трансформація сучасного суспільства є одним із ключових чинників глибоких змін соціальних, культурних і політичних процесів. Активне впровадження цифрових технологій, поширення соціальних мереж, онлайн-платформ і алгоритмічних систем радикально модифікує способи отримання, поширення та інтерпретації політичної інформації. Молодь як соціально-демографічна група, що найбільш інтенсивно залучена до цифрового середовища, формує свої політичні орієнтації переважно в умовах цифрової комунікації.

У сучасних умовах традиційні агенти політичної соціалізації – сім'я, система освіти, громадські та політичні інститути, засоби масової інформації – поступово втрачають монополію на формування політичних цінностей молоді. Їх дедалі активніше замінюють або доповнюють цифрові платформи, соціальні мережі та рекомендаційні алгоритми, що здійснюють відбір інформації на основі поведінкових даних користувачів.

Мета. Метою дослідження є комплексний аналіз впливу цифровізації на формування політичної культури молоді, а також визначення ключових тенденцій і суперечностей, пов'язаних із алгоритмічним впливом на політичну свідомість, ціннісні орієнтації та громадянську активність.

Виклад матеріалу. Політична культура молоді в умовах цифрової трансформації формується переважно у віртуальному комунікативному просторі, що характеризується високою швидкістю обміну інформацією, інтерактивністю та домінуванням візуально-емоційних форматів. Соціальні мережі та цифрові платформи стають провідними агентами політичної соціалізації, оскільки саме через них молодь отримує більшість політичних знань.

Алгоритмічні системи персоналізації контенту відіграють визначальну роль у структуруванні інформаційного поля. Вони формують індивідуалізовані інформаційні потоки, які відповідають попереднім уподобанням користувачів, але водночас обмежують доступ до альтернативних політичних поглядів. У результаті виникають інформаційні бульбашки та ефекти ехо-камер, що впливають на плюралізм політичної культури.

Разом із тим цифровізація відкриває нові можливості для розвитку партиципаторної політичної культури молоді. Онлайн-платформи сприяють швидкій громадянській мобілізації, участі у волонтерських і громадських ініціативах, а також залученню до цифрових форм політичної активності, що розширює межі традиційної політичної участі.

В українському контексті цифрова трансформація політичної культури молоді відбувається в умовах війни, інформаційного протистояння та зростання гібридних загроз. Цифрові платформи виконують подвійну роль: з одного боку, вони є інструментом національної консолідації та громадянської солідарності, з іншого – середовищем поширення дезінформації та маніпуляцій.

Цифровізація також сприяє зміні моделей політичної ідентичності молоді. Зростає роль мережевих спільнот, горизонтальних зв'язків і лідерів думок, що конкурують із традиційними політичними інститутами. Це зумовлює трансформацію уявлень про політичну відповідальність, довіру та легітимність влади.

Висновки. Цифровізація є суперечливим, але невід'ємним чинником формування політичної культури молоді. Вона одночасно розширює можливості доступу до політичної інформації та громадянської участі й створює ризики алгоритмічного контролю, маніпуляції та зниження автономності політичного мислення. Подальший розвиток політичної культури молоді потребує інтеграції цифрових інновацій із системною політичною та медіаосвітою.

Список використаних джерел

1. Зелена О. Я. Молоде покоління в координатах політичної культури України // Політична культура та ідеологія. 2019. № 6. С. 45–52.
2. Детектор медіа. Індекс медіа грамотності українців за 2024 рік URL: <https://detector.media>
3. Inglehart R., Welzel C. Modernization, Cultural Change and Democracy. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 344 p.
4. Castells M. Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. Cambridge : Polity Press, 2015. 328 p.
5. Ohme J. Algorithmic social media use and political attitudes // Journal of Information Technology & Politics. 2021.

DEMOCRACY AND ITS LIMITS IN THE MODERN WORLD

Formulation of the problem: This addresses one of the key challenges of political philosophy today – the limits and contradictions of democracy in the modern world. While democracy is widely recognized as the most just and legitimate form of government, it faces numerous challenges such as populism, political manipulation, corruption, and the growing influence of mass media and technology [2]. These factors distort the democratic process and raise questions about how genuinely people-driven modern democracies remain.

Goal: The aim of this article is to investigate the major limitations of democracy in the contemporary era – both theoretical and empirical – and to explore potential pathways to strengthen democratic institutions and practices.

Tasks:

- Identify key structural and conceptual limits to democratic governance (e.g., inequality, globalisation, institutional decay).

- Examine how modern trends such as populism, digital disinformation, and executive overreach challenge democratic norms and practices; propose strategies and reforms aimed at mitigating these limitations and revitalising democratic capacity.

Presentation of the material: Structural limits of democracy. Democracy's promise of equality and effective participation is curtailed by socioeconomic inequalities and power asymmetries. As argued by Adam Przeworski in *Democracy and the Limits of Self-Government*, democracy cannot automatically generate economic equality, effective agency or guarantee perfect liberty; moreover, globalisation shifts decision-making power away from democratically accountable institutions toward transnational markets and supranational bodies [1].

Normative and institutional limits. Democracy is also limited by liberal rights and external constraints: even where majority rule obtains, it must respect core rights of individuals and minorities. The Philosophy of Law literature emphasises that democratic authority is not unlimited; there exist external and internal boundaries to what majorities may decide. Populism and executive overreach present further challenges: when elected leaders undermine checks and balances or when media and civil society are weakened, the quality and legitimacy of democracy suffer [3].

Contemporary pressures and erosions. Recent data indicate a global decline in democratic quality: advanced democracies are facing a «democratic recession,» while hybrid regimes and autocracies are more resilient than anticipated [3]. Digital technologies, while offering new participatory possibilities, also enable manipulation, polarization and disinformation – further straining democratic norms and the ideal of an informed electorate [2]. In modern science, the methodology is a complex instrument whose projection onto reality permits us to distinguish its layers, structures, objects, and properties. This legitimizes the increasing significance of methodological awareness in cutting-edge science. Nowadays, the methodological component of science is frequently seen as a natural portion of it but elevated to a supra-scientific level; therefore, the methodology of science is often called the «metatheory» (supertheory) of modern science.

The methodological situation in contemporary philosophy looks unusual. Philosophy has long since lost its status as the «science of all sciences» and its claim to develop a single universal method for obtaining first truths. As a result, it found itself forced to reconsider its own method; abandoning the role of a single guide led to the emergence of many schools and directions.

Contemporary philosophy is characterized by methodological pluralism; when solving the problem of method, it does not rely on methodological monism or seek one omnipotent method. Instead, it fits certain methods into common paradigms of philosophical worldview and complements different methods in solving specific problems. The need for a method arises because philosophical cognition cannot rely only on experience and empirical data; reaching wide intellectual horizons, it is held together by the power of «self-carrying thought.»

Any question that has worldview significance can be seen as philosophical to some extent. It emerged through the search for fundamental grounds of the existence of the world and humanity in order to provide a substantiated answer to the relationship between human and world – the key question of worldview.

The future of humankind is facing several life-threatening challenges: pandemics, atomic weapons, climate change, the rise of nationalism and the return of war. Political institutions tasked with regulating economic and social processes and making decisions for future generations have lost their capacity to cope with these threats. The main contradiction of our time is between the dynamics of market and civil society and the resistance of states [4].

Globalization is unifying the world on the structural plane, while politics – dominated by nationalism – keeps it divided on the decision-making plane. While globalisation draws all people in the same direction, national ideology divides them and maintains the unequal distribution of wealth and power. The balance of power between states and markets has been overturned: the economy has gained the upper hand over politics, and finance over real economy. The erosion of state sovereignty brings about the decline of democracy [4].

Citizens feel that they have lost control of their destiny because major decisions are taken at the international level, while democratic institutions exist only within state borders. This produces a crisis of legitimacy and public trust. Consequently, private interests connected to markets prevail over collective values. Where democratic institutions exist (national level), only secondary decisions are made; where the most important decisions occur

(international level), there are no democratic institutions [4]. Thus, democracy risks becoming an empty shell. If democracy does not want to remain subordinated to global markets and non-state actors, it must globalize itself.

Politics, facing the need to regulate globalization, show a confrontation between two projects: the federalist one (globalizing democracy) and the nationalist one (return to nation-states). Therefore, the dividing line between nationalism and federalism has become global [4].

Conclusion: Modern democracy faces significant structural, institutional, and global challenges that limit its ability to function as a fully people-driven system. Inequality, globalization, disinformation, weakening state sovereignty, and the rise of populism all contribute to the erosion of democratic norms [2; 3; 4]. To remain effective, democracy must adapt to global realities, strengthen institutions, protect rights, and ensure meaningful participation. Only by addressing these limits can democracy preserve its legitimacy and continue to serve as a system founded on accountability, freedom, and collective decision-making.

List of references.

1. Przeworski A. *Adam Przeworski*. Wikipedia, 2025. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Adam_Przeworski
2. Clayton M. *Democracy*. Stanford Encyclopedia of Philosophy, Summer 2025 Edition. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/democracy/>
3. Slipowitz A., Gorokhovskaia Y. *Leaders Without Limits and the Shadow of the Past: Understanding Democratic Decline*. Freedom House, 27 July 2023. URL: <https://freedomhouse.org/article/leaders-without-limits-and-shadow-past-understanding-democratic-decline>
4. Czech B. *Democracy Trumped at the Limits to Growth*. Resilience.org, 5 July 2024. URL: <https://www.resilience.org/stories/2024-07-05/democracy-trumped-at-the-limits-to-growth/>
5. Гурик М., Ковтун І., Чолач Т. Лібертаріанські вектори правих партій сучасності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. Вип. 51. С. 232-237. URL: http://apfs.nuova.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

ГРИНИШИН Костянтин, студент гр., НБ-12
ОЛІЙНИК Артем, студент гр. ПОЛ 21

АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ

Постановка проблеми. Проблема протистояння анархізму та державного авторитету є однією з найгостріших у сучасній політичній філософії, оскільки зачіпає фундаментальні питання про природу влади, межі свободи та можливість альтернативних форм соціальної організації. Анархізм ставить під сумнів не лише ефективність держави, а й саму необхідність централізованого примусу, наголошуючи на потенціалі самоорганізації та горизонтальної взаємодії. У той же час історія та сучасні політичні процеси показують, що держава, попри критику, залишається основним гарантом правопорядку та захисту прав, що створює складну дилему щодо пошуку балансу між владою та автономією. Саме напруга між цими двома підходами робить тему особливо цікавою, оскільки в ній концентруються питання легітимності влади, ризиків авторитаризму та можливостей суспільного розвитку поза традиційними ієрархіями.

Мета даної роботи - проаналізувати філософське протиставлення анархізму та державного авторитету в контексті сучасних політико-правових підходів.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Розкрити основні ідейні засади анархізму та його критичне ставлення до державних форм влади.
2. Проаналізувати аргументи щодо необхідності державного авторитету та можливості поєднання автономії суспільства з функціонуванням держави.

Виклад матеріалу. Дискусія між анархізмом і державним авторитетом є однією з найтриваліших і найглибших у політичній філософії, оскільки вона зачіпає саму природу влади, свободи й соціальної організації. Анархізм традиційно постає як доктрина, що ставить під сумнів потребу будь-якої централізованої влади та наголошує на пріоритеті особистої та колективної автономії. На думку М. Бондаренка та В. Сухоноса, анархічна ідея виростає з переконання, що «влада як явище є потенційно репресивною і тяжіє до узурпації людської свободи» [1]. Саме з цього вихідного положення формується критика держави як інституції, що, навіть маючи благі наміри, неминуче вибудовує вертикаль контролю, яка з часом оприявнюється у формах авторитарності.

Ідея анархізму не полягає у хаосі чи відсутності порядку, як часто помилково припускають. Йдеться про іншу організацію суспільства, де координація відбувається горизонтально, а не через примус і владу. За класичною анархічною логікою, соціальний порядок здатен підтримуватися самими людьми через механізми самоорганізації, взаємодопомоги та солідарності. Держава ж, навпаки, сприймається як надлишковий і дорогий механізм, який перекладає на себе функції, що цілком могли б виконувати громади, асоціації та інші добровільні об'єднання. Саме тому анархізм виступає не стільки проти порядку, скільки проти ієрархії, яка вважається основним джерелом нерівності й пригнічення.

У сучасному вимірі анархічні ідеї особливо актуалізуються в контексті боротьби суспільств проти авторитарних тенденцій, централізації влади та зловживання державними механізмами. В. Зуєв зазначає, що сучасна політична культура України містить «творчий запит на злам авторитаризму» [2], що проявляється у прагненні суспільства до більшої участі, прозорості, самоорганізації та відповідальності громадянських спільнот. Це, однак, не означає підтримки радикального анархізму, але свідчить про зближення демократичних устремлінь

із певними анархічними цінностями, такими як недовіра до надмірної концентрації влади, критичне ставлення до політичних еліт і вимога постійної підзвітності державного апарату.

У цьому контексті анархізм виступає своєрідним «лакмусовим папірцем», який оголює ті моменти, де держава починає перевищувати свої функції або перетворювати владні повноваження на інструмент домінування. Його філософія підкреслює, що будь-яка форма влади повинна мати межі, а суспільство має право ставити під сумнів легітимність такої влади, якщо вона виходить за ці межі. Таким чином, анархічний дискурс не обов'язково заперечує сам факт існування держави, але ставить питання про її форми, межі та способи функціонування.

Сучасні дослідження анархізму також показують, що ця доктрина може відігравати важливу роль у переосмисленні стратегій урегулювання конфліктів. Як відзначає М. Толстова, анархізм у міжнародних відносинах часто використовується для аналізу структур насилля, ієрархій та нерівності, що присутні в глобальному управлінні [3]. Його концептуальний апарат підходить для того, щоб описувати ситуації, де влада стає інструментом тиску, або коли міжнародні інституції відтворюють нерівність між державами. Водночас анархічний погляд дозволяє запропонувати альтернативні моделі врегулювання, засновані на горизонтальній взаємодії, діалозі та відмові від нав'язування волі сильнішого.

Ключовим моментом у суперечці між анархізмом і державним авторитетом є питання довіри. Анархізм виходить із переконання, що людина здатна до саморегуляції та солідарної взаємодії без зовнішнього примусу, тоді як державна модель передбачає, що суспільство потребує централізованого контролю для підтримання порядку. Фактично йдеться про два різних бачення людської природи: одне підкреслює автономію і відповідальність, інше про слабкість і потребу у нагляді.

У реальній політиці ці дві парадигми рідко існують у чистому вигляді, однак їхнє зіткнення сприяє формуванню збалансованої державної системи. Критикуючи державний авторитет, анархізм змушує державу ставати менш бюрократизованою, більш прозорою, гнучкою і підзвітною, тоді як сама держава, у свою чергу, забезпечує правопорядок та захист прав, які важко гарантувати виключно горизонтальною самоорганізацією. Взаємодія двох концепцій створює простір для розвитку демократичних інститутів, у яких влада не домінує, а служить.

Висновки. Протистояння анархізму та державного авторитету демонструє, що жодна з цих концепцій не є абсолютно вичерпною, адже анархізм підкреслює ризики надмірної концентрації влади та цінність горизонтальної взаємодії, тоді як держава забезпечує правовий порядок і інституційну стабільність, які складно досягнути лише через самоорганізацію. Аналіз показує, що найпродуктивнішим є не заперечення однієї з моделей, а пошук балансу між ними, де держава обмежена у своїй владі, підзвітна суспільству й відкрито взаємодіє з громадою, а елементи анархічної самоорганізації стають інструментом розвитку громадянської участі та стримування авторитарних тенденцій. У такому поєднанні виникає можливість формування більш демократичного та гнучкого суспільного порядку, в якому свобода і порядок не взаємовиключають одне одного, а взаємно підсилюють.

Список використаних джерел:

1. John O' Brian. The Humanist Tradition and Montaigne. The Oxford Handbook of Montaigne. 10.12.2015. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/27943/chapter-abstract/211865884?redirectedFrom=fulltext>
2. Katherine C. Humanism and Good Books in Sixteenth-Century England. 16.03.2023. URL: <https://academic.oup.com/book/45790>
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2016. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>
4. Zak Gur. Petrarch's Humanism and the Care of the Self. Hebrew University of Jerusalem. 1.01.2020. URL: <https://cris.huji.ac.il/en/publications/petrarchs-humanism-and-the-care-of-the-self-3/>

Anatolii Feshchak, student of g. EME-11

Ivanna Melnychuk, student of g. POL-31

DEMOCRACY AND ITS LIMITS IN THE MODERN WORLD

Formulation of the Problem: The optimism of the 1990s, when liberal democracy seemed to be the unchallenged future of humanity, has definitively faded. The 21st century demonstrates not a triumph but a profound crisis. We are witnessing a «democratic recession,» or the «third wave of autocratization.» According to the V-Dem Institute's 2024 report, autocratization remains the dominant global trend [3, c. 4]. The key problem is that democracy is now dying not from sudden military coups, but from a slow erosion from within, carried out by legally elected leaders. This «democratic backsliding» challenges the foundations of the liberal order [2, c. 31], raising questions about democracy's internal vulnerabilities to populism and the external factors limiting its survival.

Goal: Is a deep analysis of the internal and external limitations facing liberal democracy in the contemporary world, focusing on the mechanisms of internal erosion and external geopolitical challenges.

- To achieve this goal, the following tasks are set:
- To investigate the modern mechanisms of «democratic backsliding» and «executive aggrandizement.»
- To analyze populism as a key internal ideological threat that destroys the liberal component of democracy [1, c. 22].

– To assess the role of external geopolitical limits, particularly the influence of authoritarian states [2, c. 45].

Presentation of the Material: The modern crisis of democracy is multidimensional. Its limits can be divided into internal (mechanisms and ideologies) and external (geopolitical context).

Internal Limits: The New Autocratic Playbook

The most insidious threat comes from within. Contemporary democracies are being dismantled not by charismatic generals, but by elected presidents and prime ministers. They use the mandate received in an election to gradually dismantle checks and balances. The V-Dem 2024 report emphasizes that many instances of autocratization are happening «at the ballot» [3, c. 8].

This process, often called «executive aggrandizement,» follows a clear script:

1. **Capturing the Referees:** The first targets are the institutions meant to check power—courts (especially constitutional ones), electoral commissions, and anti-corruption agencies. The government seeks to fill them with loyalists.

2. **Subduing Media and Civil Society:** Independent media are branded as «enemies of the people» or «foreign agents.» Media ownership is concentrated in the hands of government allies [3, c. 14]. Simultaneously, civil society faces pressure through restrictive legislation and harassment.

3. **Rewriting the Rules:** In the final stage, having secured control over the courts and media, the government changes the constitution or electoral laws (e.g., through gerrymandering) to make its defeat at the polls impossible.

The Ideological Limit: Populism vs. Pluralism

This institutional dismantling is impossible without an ideological justification, which has been provided by populism. Populism is, at its core, anti-pluralistic. Populist leaders claim that they alone represent the «real people,» while all opponents (political rivals, minorities, liberal elites) are illegitimate or corrupt.

As Anne Applebaum notes in *Twilight of Democracy*, this ideology offers «radically simple» answers to complex questions [1, c. 56]. It rejects the complexity of liberal democracy (debate, compromise, protection of minority rights) in favor of the simple dictatorship of the «will of the people.» This «seductive lure of authoritarianism» is attractive not only to the masses but also to a segment of the intellectual elite (whom Applebaum calls «clerics») who feel bypassed by the meritocratic system and are willing to trade it for power [1, c. 112].

External Limits: The Geopolitical «Ill Winds»

Democracy does not exist in a vacuum. Its viability in the 20th century depended heavily on the support and leadership of the United States. Larry Diamond, in his 2019 book *Ill Winds*, identifies three key external factors limiting democracy today: «Russian rage, Chinese ambition, and American complacency» [2, c. 15].

1. **Russian Rage:** Russia, according to Diamond, wages a systematic campaign to undermine democratic institutions in the West. It uses disinformation, election interference, cyberattacks, and support for anti-liberal movements to sow chaos, deepen polarization, and discredit the democratic model itself [2, c. 71].

2. **Chinese Ambition:** China presents a different, perhaps more profound, challenge. It offers the world an alternative, non-liberal model of development: authoritarian capitalism [2, c. 130]. China demonstrates that a country can achieve incredible economic growth and technological advancement without political freedoms. This model is extremely attractive to elites in developing countries who seek wealth without the need to share power.

3. **American Complacency:** Global democracy cannot thrive without a strong and reliable leader. However, as Diamond notes, the US itself is suffering from deep internal problems: extreme polarization, political paralysis, the growing influence of money in politics, and an erosion of democratic norms [2, c. 195]. This «American complacency» and internal strife undermine trust in the US as a «bastion of democracy» and create a leadership vacuum that Beijing and Moscow are eager to fill.

The European Union, which should have been a second pillar of democracy, has also faced internal backsliding. This has forced it to shift from a policy of «democratic resilience» to one of «democratic security,» focusing more on external threats than on internal erosion [4, c. 3].

Conclusion. The limits of modern democracy are primarily internal. The system is threatened less by foreign invasion than by the erosion of its core components from within. The «seductive lure of authoritarianism,» as described by Applebaum, has demonstrated that the will of the majority can be weaponized against the liberal principles of pluralism and minority rights [1, c. 188]. This internal weakness is amplified by external limits. Aggressive authoritarian regimes [2, c. 205] actively work to undermine democracies, while the alternative model of authoritarian capitalism offers a viable, non-liberal alternative. The 21st century has shown that democracy is not an inevitable endpoint of history but a delicate construct that requires constant defense.

List of References:

1. Applebaum, A. *Twilight of Democracy: The Seductive Lure of* URL: <https://www.anneapplebaum.com/book/twilight-of-democracy/>. 2020.

2. Diamond, L. *Ill Winds: Saving Democracy from Russian Rage, Chinese Ambition, and American Complacency*. New York: Penguin Press. 2019. URL: <https://diamond-democracy.stanford.edu/publications/book/ill-winds-saving-democracy-russian-rage-chinese-ambition-and-american-complacency>.

3. V-Dem Institute. *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot*. Gothenburg: University of Gothenburg. URL: https://v-dem.net/documents/43/v-dem_dr2024_lowres.pdf.

4. Jang, S., & Kmezić, M. *From democratic resilience to democratic security: protecting the EU's democracy and rule of law*. European Policy Centre. 2024. URL: <https://eu.boell.org/sites/default/files/2024-10/hbs-e-paper-eu-democracy-291024.pdf>.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Дослідження процесу формування сучасної української нації є надзвичайно актуальним у зв'язку з протистоянням зовнішній агресії, необхідністю подолання колоніальної спадщини та побудови міцної, консолідованої держави. Як об'єкт пізнання цей процес належить до предметної сфери політології та соціології. З політичної точки зору формування нації пов'язується з консолідацією суспільства навколо спільних цінностей та ідеї державності. Цей процес впливає і на формування національної ідентичності, ієрархію суспільних пріоритетів, на психологію та світогляд людини. Питання націєтворення набуло статусу ключової категорії для майбутнього України.

Мета дослідження: розуміння сучасних механізмів та чинників формування української нації, зокрема через роль державних інститутів, вплив зовнішньої загрози, розвиток національної культури та мови.

Об'єкт дослідження: процес формування сучасної української нації як соціально-політичного явища.

Предмет дослідження: сукупність чинників, механізмів та тенденцій, що впливають на динаміку формування української політичної нації в сучасних умовах.

Завдання дослідження: проаналізувати роль та вплив ключових чинників націєтворення: державних інститутів, культурно-мовного фактору, історичної пам'яті, громадянської активності та зовнішніх загроз; дослідити механізми консолідації українського суспільства в умовах зовнішньої агресії; визначити основні виклики та загрози процесу формування єдиної української політичної нації, зокрема регіональні розбіжності та наслідки колоніальної спадщини; оцінити перспективи та напрями подальшого становлення української нації в контексті євроінтеграційних прагнень та побудови сучасної демократичної держави. Виклад основного матеріалу. Формування сучасної української нації є складним і багатоаспектним процесом, який значно прискорився після здобуття незалежності у 1991 році, але набув нового потужного імпульсу в умовах повномасштабної російської агресії. Ключовими чинниками націєтворення стали: 1. Державні інститути - формування інституцій незалежної держави, армії, системи освіти. Саме через державні інститути реалізується політика ідентичності, забезпечується безпека та створюється правове поле для розвитку громадянського суспільства. Міцність цих інститутів безпосередньо впливає на відчуття захищеності та довіри громадян до держави. 2. Культурно-мовний фактор - посилення ролі української мови, розвиток національної культури, літератури, мистецтва. Мова є не лише засобом спілкування, але й потужним символом національної єдності. Після 2014 року, а особливо з початком повномасштабної війни, спостерігається значне поширення української мови в публічному просторі та побуті, що свідчить про глибокі внутрішні зрушення в самовизначенні громадян. 3. Історична пам'ять - переосмислення історичного минулого, подолання радянських стереотипів, декомунізація та утвердження власного, критичного погляду на історію. Формування спільної, національно-орієнтованої історичної пам'яті є фундаментом для консолідації. Важливу роль у цьому відіграє вшанування героїв та трагічних подій української історії, таких як Голодомор, Революція Гідності тощо. 4. Громадянська активність - роль волонтерського руху, громадянського суспільства у консолідації. Майдан 2004 та 2014 років, а потім масове волонтерське та добровольче рухи стали потужними практиками громадянського націєтворення, коли суспільство самоорганізувалося для вирішення спільних проблем та захисту країни. 5. Зовнішня загроза - протистояння агресії стало потужним каталізатором об'єднання. Загроза зовнішнього ворога, що прагне знищити українську державність, сприяла консолідації навколо ідеї захисту спільної Батьківщини, усвідомленню «спільного ми» в протиставленні «іншому». Важливим викликом залишається подолання регіональних розбіжностей та наслідків колоніальної спадщини, що проявляються в особливостях історичної пам'яті, мовних практиках та політичних орієнтаціях. Однак війна значно послабила ці розмежування, створивши спільний для всіх регіонів досвід боротьби та спротиву.

Висновки. Формування сучасної української нації є динамічним і незавершеним процесом, який відбувається в умовах глобалізації та зовнішньої агресії. Війна стала потужним каталізатором консолідації, об'єднавши суспільство навколо ідеї захисту державного суверенітету. Ключовим підсумом останніх років стало посилення української політичної нації – спільноти громадян, об'єднаних спільним баченням майбутнього. Майбутній успіх цього процесу залежатиме від здатності держави забезпечити безпеку, справедливість та євроінтеграційні перспективи для всіх громадян. Перед Україною стоїть історичне завдання не лише відстояти свою незалежність, але й остаточно сформуватися як міцна, єдина та демократична політична нація.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Анна МАЙДАНЮК, студентка групи ФФ-11,
Влада КРУПСЬКА, студентка групи Пол-11*

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: розуміння нації як активного учасника історичного процесу важливе для аналізу сучасних подій та розвитку суспільства. Нація визначає не лише культурні й духовні цінності, а й політичну поведінку та здатність народу до самостійних рішень.

Мета дослідження: дослідити націю як активного суб'єкта історичного розвитку, визначити її духовно-культурні засади, роль ментальності та історичної пам'яті у процесі націєтворення.

Об'єкт дослідження: нація як соціально-історична та філософська категорія - широка спільність людей, яка має спільну історію, культуру, самосвідомість і виступає в історичному покликанні.

Предмет дослідження: механізми, форми і функції нації як суб'єкта історичного розвитку – зокрема: як нація утворюється, самосвідомлюється, взаємодіє із державою, суспільством, культурою та історичним часом.

Завдання дослідження: проаналізувати динаміку формування національної спільноти як процесу: етнічні, культурні, територіальні чинники, самосвідомість, розглянути націю в ролі активного історичного суб'єкта. Виклад основного матеріалу: проблема нації як суб'єкта історичного розвитку є однією з центральних у філософії історії. Нація – це не лише спільнота людей, об'єднаних спільною мовою, територією чи економічними зв'язками, а передусім духовно-культурна спільність, здатна усвідомлювати власну історичну місію та активно впливати на суспільні процеси. Важливим чинником становлення національної самосвідомості є ментальність. Українська ментальність є системою цінностей, що об'єднують людей на основі спільного історичного досвіду, світогляду та духовних орієнтирів. Саме через ментальність формується відчуття спільної долі, культурної ідентичності та моральної відповідальності. Українська ментальність ґрунтується на гуманізмі, свободолобстві, духовності та взаємоповазі. В українській культурі завжди переважали етичні й моральні орієнтири над прагматичними, що зумовило особливу чутливість до питань справедливості, рівності та свободи. Саме колективістські традиції українського народу стали основою збереження культурної самобутності навіть у періоди бездержавності. Духовна культура і національна самосвідомість виступають тими чинниками, що забезпечують цілісність модерної української нації. Це підтверджує, що основою суб'єктності нації є її духовна єдність, моральна зрілість і відповідальність перед історією. Нація стає справжнім суб'єктом історії тоді, коли усвідомлює себе творцем власного майбутнього. Українська нація, незважаючи на історичні виклики, зберегла здатність до саморозвитку, що проявляється у прагненні до свободи, державності та духовного оновлення.

Висновок: нація є важливою силою, що впливає на історичний розвиток суспільства. Саме через національну свідомість, спільні цінності та культуру народ може об'єднуватися й відстоювати свої інтереси. Це доводить, що духовна єдність і історична пам'ять роблять націю справжнім творцем власної історії.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

*Віта ПОЛИЩУК, студентка групи ФФ-11,
Вікторія МАТЮШОК, студентка групи Пол-11*

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У сучасній Україні проблема становлення громадянського суспільства є надзвичайно актуальною. Соціальні, політичні та економічні трансформації останніх десятиліть зумовили потребу у формуванні активного, свідомого та відповідального громадянства. Незважаючи на численні дослідження, питання розвитку громадянського суспільства в умовах пострадянської України залишається недостатньо вивченим, особливо у контексті взаємодії держави, громадських організацій та громадян. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю виявлення проблем та перспектив, що сприяють ефективному функціонуванню громадянського суспільства.

Мета дослідження: аналіз поняття громадянського суспільства та визначення основних проблем його становлення в Україні. Це дозволяє систематизувати знання про механізми розвитку громадянської активності та роль громадських інститутів у суспільстві.

Об'єкт дослідження: громадянське суспільство України, його структура, функціонування та процеси формування. До об'єкта дослідження входять суспільні інститути, громадські організації, волонтерські ініціативи, засоби масової інформації та активність громадян, що впливають на розвиток демократичних принципів у державі

Виклад основного матеріалу. Громадянське суспільство у філософії – це сфера самодіяльності людей, автономна від держави, де вони реалізують свої інтереси через ініціативи, об'єднання, незалежні медіа та інші інституції. Поняття сформувалось у європейській думці Нового часу: Джон Локк наголошував на природних правах і суспільному договорі, Іммануїл Кант – на публічності та правовій рівності, Георг Гегель – на виокремленні громадянського суспільства як сфери приватних інтересів, відмінної від держави. У XX столітті Юрген Габермас довів, що ядром громадянського суспільства є публічна сфера комунікації, де формується політична воля, а Ганна Арендт вважала свободу публічною дією серед рівних. Сучасне громадянське суспільство ґрунтується на свободі слова, зібрань і об'єднань, горизонтальних зв'язках, громадському контролю та ненасильницькому відстоюванні інтересів. На відміну від держави, воно не має примусу; на відміну від ринку – некомерційне; від родини – публічне. В Україні розвиток громадянського суспільства відбувається нерівномірно: правові умови з'явилися раніше, ніж культура довіри й самоорганізації. Посттоталітарна недовіра, патерналізм і корупційна симбіозність із державою гальмували автономність суспільства. Водночас події 2004, 2013–2014 і 2022 років показали здатність українців до самоорганізації, коли суспільство бере на себе функції держави – від інформаційної безпеки до логістики. Попри дефіцит правової довіри та інформаційні викривлення, війна активізувала солідарність: волонтерські мережі не лише діють ефективно, а й інституалізуються, виробляючи стандарти прозорості й підзвітності. Це свідчить про перехід від епізодичних сплесків активності до сталої структури взаємодії. У світлі ідей Канта, Арендт і Габермаса українське суспільство рухається від протестного потенціалу до постійної публічної участі, де свобода стає повсякденною нормою, а публічна аргументація – умовою легітимності влади.

Висновок. Філософськи громадянське суспільство – не додаток до держави, а незалежна умова її легітимності; соціологічно – механізм стримування і балансу; нормативно – процес, що потребує правової стабільності, культури публічної аргументації і здатності суспільства до самоорганізації. Український випадок показує, що навіть за слабких інституцій держава може бути доповнена суспільством, але стійкість можлива лише тоді, коли солідарність стає інституційною нормою, а участь громадян – постійною.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

*Володимир ФІРМАН, студент групи ФФ-11,
Іванна МІРОШНІКОВА, студентка групи Пол-11*

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Українська культура є важливою складовою світового культурного процесу, адже в її основі - багатовіковий досвід народу, духовність, гуманізм і прагнення до самовираження. В умовах глобалізації постає потреба не лише зберігати культурну самобутність, а й інтегруватися у світовий культурний простір на засадах діалогу та взаємоповаги. Сучасна українська культура розвивається у двох напрямках: відродження національних традицій і засвоєння загальнолюдських цінностей, що дозволяє їй бути активним учасником європейського цивілізаційного процесу.

Мета дослідження: визначити місце української культури серед надбань світової цивілізації, простежити її історичні корені, сучасні тенденції розвитку та взаємодію із загальнолюдськими культурними процесами.

Предмет дослідження: особливості розвитку, зміст і напрями взаємодії української національної культури з надбаннями світової цивілізації.

Об'єкт дослідження: процес формування, розвитку та функціонування української національної культури в системі світової цивілізації.

Завдання дослідження: проаналізувати основні етапи становлення української культури. Визначити її внесок у формування світових духовних і мистецьких цінностей; охарактеризувати процес інтеграції української культури у європейський і глобальний простір; розкрити роль української культурної спадщини у збереженні національної ідентичності. Виклад основного матеріалу. Українська культура формувалася впродовж багатьох століть під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Від часів Київської Русі, яка була одним із провідних культурних центрів середньовічної Європи, і до сьогодення українська духовність ґрунтувалася на християнських цінностях, працьовитості, свободолюбстві й високій моральності. Саме духовна культура - мова, фольклор, звичаї, народне мистецтво - є основою, яка дозволила українському народові зберегти свою самобутність у складних історичних умовах. У добу національного відродження XIX століття українська культура стала головним чинником пробудження національної свідомості. Творчість Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки вивела українське слово й думку на рівень світової культури, збагатила її ідеями свободи, справедливості, гуманізму. Ці діячі не лише зберегли національні традиції, а й надали їм універсального значення, показавши, що українська культура - частина єдиного духовного світу людства. У XX столітті українська культура зазнала складних трансформацій: тоталітарні режими, війни та репресії гальмували її розвиток, однак не знищили її духовної сутності. Вона вистояла завдяки глибоким народним традиціям, творчості митців і вчених, які несли у світ ідею духовного оновлення. У цей період формується нова культурна парадигма - поєднання народного і професійного мистецтва, розвиток освіти, науки, кіно, театру. У сучасних умовах українська культура дедалі активніше взаємодіє з культурами інших народів. Одним із головних напрямів сучасного культурного розвитку є формування відкритого культурного простору, де українські митці, письменники, режисери й науковці беруть активну участь у міжнародних проєктах. Цей процес сприяє підвищенню авторитету України на міжнародній арені та водночас вимагає збереження власної культурної ідентичності. Національна культура виступає основою духовного потенціалу держави, чинником її стабільності та рушійною силою соціального поступу. Вона не лише зберігає спадщину минулого, а й творить нові цінності, що відповідають викликам XXI століття - діалогу культур, розвитку творчої економіки, екологічної свідомості та цифрової культури.

Висновок. Отже, українська національна культура - це живий, динамічний процес, який поєднує історичну спадщину з інноваційними тенденціями сучасності. Її місце у світовій цивілізації визначається не лише глибиною духовних надбань, а й здатністю до оновлення, відкритості та взаємодії. Українська культура не замкнена у своїх межах - вона активно впливає на світовий культурний простір, водночас залишаючись носієм гуманістичних ідей, що утверджують гідність і цінність людини.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Ярослав МАРИНЮК, студент групи МЕН-11,
Богдан МУШЕНОК, студент групи Пол-11*

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Глобалізація є однією з найважливіших тенденцій сучасного світу, що впливає на всі сфери людської діяльності – економіку, політику, культуру, інформаційні технології та духовне життя. Вона відкриває нові можливості для співпраці, інтеграції та розвитку, але водночас породжує складні виклики для національної ідентичності, суверенітету та соціальної стабільності держав. Україна, як держава, що активно інтегрується у світове співтовариство, опинилася в центрі процесів глобалізації. Її шлях – це прагнення зберегти власну культурну самобутність і національні інтереси, одночасно використовуючи переваги відкритого світу.

Мета дослідження: розглянути особливості процесу глобалізації, проаналізувати роль і місце України у світовому глобалізаційному просторі, а також визначити позитивні та негативні наслідки цього процесу для українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної, культурної та інформаційної інтеграції, який формує нову систему міжнародних відносин. Її головними чинниками є розвиток сучасних технологій, зростання обсягів міжнародної торгівлі, рух капіталів і трудових ресурсів, а також поширення засобів масової інформації та цифрових платформ. Для України глобалізація стала і викликом, і шансом. З одного боку, вона сприяє економічному зростанню, розвитку підприємництва, залученню іноземних інвестицій, доступу до нових технологій і знань. З іншого боку, зростає залежність від зовнішніх економічних і політичних чинників, що може послаблювати національну економічну безпеку. Україна активно бере участь у процесах європейської інтеграції, що є складовою глобалізації. Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом відкрило нові перспективи для реформування економіки, вдосконалення системи управління, забезпечення прав і свобод людини. Водночас інтеграційні процеси потребують глибоких внутрішніх змін – модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності, боротьби з корупцією та розвитку людського капіталу. У культурному вимірі глобалізація створює умови для діалогу між народами, поширення української культури, мови, мистецтва у світі. Завдяки розвитку медіа та цифрових технологій українська ідентичність здобуває нове звучання на міжнародному рівні. Проте існує і зворотний бік – небезпека культурної уніфікації, втрати національних традицій і цінностей під впливом масової культури. Для подальшого розвитку в умовах глобалізації Україна повинна розвивати інноваційну економіку, стимулювати освіту й науку, підтримувати культурну самобутність і зміцнювати позиції у світових організаціях. Важливо також створювати умови для участі молоді у глобальних ініціативах, формувати свідомість відкритості світу при збереженні власної національної ідентичності.

Висновки. Отже, глобалізація – це неоднозначний, суперечливий, але неминучий процес, який визначає сучасний розвиток людства. Україна в ньому посідає важливе місце як держава, що прагне гармонійно поєднати національні традиції з сучасними світовими тенденціями. Виклик глобалізації для України полягає не лише у збереженні економічної стабільності, а й у захисті духовних і культурних цінностей.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Олександр П'ЯТНИЧКО, студент групи ОО-11,
Христина НОВОСАД, студентка групи Пол-11*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Розвиток українського суспільства є надзвичайно важливою темою в умовах сучасних глобалізаційних процесів, воєнних викликів та соціально-економічних змін. Україна проходить етап глибоких трансформацій, що охоплюють політичну, економічну, культурну та духовну сфери життя. Вивчення особливостей розвитку українського суспільства дозволяє зрозуміти, як формуються національна ідентичність, громадянська свідомість і демократичні цінності. Актуальність теми зумовлена потребою осмислення шляхів подальшого розвитку держави та суспільства в умовах євроінтеграції й війни за незалежність.

Мета дослідження: аналіз особливостей становлення та розвитку українського суспільства, визначити основні тенденції, чинники та суперечності його еволюції. В залежності від мети визначені такі завдання: розкрити історико-філософські передумови розвитку українського суспільства; визначити основні етапи суспільних трансформацій в Україні; дослідити вплив національної культури, традицій та ментальності на формування суспільних цінностей; проаналізувати роль філософських ідей у становленні української державності; виявити сучасні проблеми та перспективи розвитку українського суспільства в умовах глобалізації та війни. Виклад основного матеріалу. Українське суспільство має багатовікову історію розвитку, яка формувалася під впливом складних історичних, культурних і політичних обставин. Його становлення тісно пов'язане з боротьбою за незалежність, самобутність і збереження національної ідентичності. З філософської точки зору, українське суспільство є прикладом поєднання традиційних і модерних елементів, у якому відображаються як архетипи минулого, так і прагнення до європейських демократичних цінностей. Історично українське суспільство розвивалося на перетині Сходу і Заходу, що зумовило його культурну та світоглядну багатогранність. Київська Русь стала першою формою української державності, у якій закладалися основи духовності, освіти, культури й права. Згодом періоди литовсько-польського панування, козацької доби, російського імперського та радянського впливу залишили глибокий слід у колективній свідомості народу. Незважаючи на численні спроби знищення української культури, мови та релігії, українське суспільство зберегло свої духовні засади – любов до свободи, прагнення до справедливості та віру в силу громади. У новітній історії особливу роль відіграє етап здобуття незалежності у 1991 році. Це стало не лише політичним актом, а й філософським зламом свідомості – переходом від колективістських радянських цінностей до усвідомлення особистої свободи та громадянської відповідальності. Українське суспільство почало активно шукати власний шлях розвитку, орієнтуючись на демократичні ідеали, верховенство права та ринкову економіку. Проте цей процес супроводжується низкою викликів: соціальною нерівністю, корупцією, моральною кризою та зовнішньою агресією. Суттєвим чинником розвитку українського суспільства є національна культура, яка виступає джерелом єдності й духовної сили. Філософи й мислителі – від Григорія Сковороди до Івана Франка – наголошували, що моральне й духовне оновлення народу можливе лише через самопізнання, любов до праці та істини. Саме ці ідеї залишаються актуальними й сьогодні, коли Україна переживає період воєнних випробувань і водночас глибокої переоцінки цінностей. У сучасному вимірі розвиток українського суспільства визначається європейським вектором інтеграції. Важливими рисами цього процесу є підвищення ролі громадянського суспільства, зростання значення освіти, формування нової етики взаємної відповідальності між владою та громадянами. Українці дедалі більше усвідомлюють себе частиною спільноти, об'єднаної спільними ідеалами – свободою, гідністю та правом на власну державу. Війна з російським агресором стала надзвичайним викликом, але водночас – каталізатором суспільних змін. Українське суспільство виявило безпрецедентну згуртованість, силу волі та солідарність. Волонтерський рух, підтримка армії, активність громадян свідчать про високу моральну зрілість нації. Сьогодні формується нова філософія українського життя – філософія свободи, гідності та національної відповідальності. Отже, розвиток українського суспільства – це складний і багатовимірний процес, у якому поєднуються історичний досвід, духовні традиції та сучасні виклики. Його особливість полягає у здатності до самовідновлення, у глибокій вірі в людину, у прагненні створити справедливе, демократичне й морально стійке суспільство. **Висновки.** Розвиток українського суспільства є складним і багатограним процесом, який поєднує у собі історичну

спадщину, духовні цінності та сучасні прагнення до свободи й демократії. Протягом століть українці проходили шлях боротьби за власну державність, культурну самобутність і незалежність мислення. Сьогодні цей процес триває, набуваючи нових форм і змісту в умовах війни, глобалізації та інтеграції у європейський простір. Філософський погляд на розвиток суспільства дозволяє глибше зрозуміти сутність української ідентичності. Основними чинниками її формування є духовність, національна культура, моральні цінності та ідея свободи, які століттями зберігалися навіть у найважчі історичні часи. Українське суспільство демонструє унікальну здатність до самоорганізації, єдності та взаємопідтримки, що особливо проявилось в останні роки під час воєнних випробувань.

Висновок. Сучасна Україна формує нову модель суспільного розвитку, засновану на гуманістичних принципах, громадянській активності, патріотизмі та взаємній відповідальності. Незважаючи на труднощі, українське суспільство поступово зміцнює свої інститути, підвищує рівень свідомості громадян і впевнено рухається до утвердження демократичних і європейських цінностей. Отже, філософія розвитку українського суспільства – це філософія свободи, гідності й духовної сили. Саме ці засади є основою майбутнього української держави, її стійкості та процвітання.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Іван САРАХМАН, студент групи ДІД-11,
Тетяна ПАСЕКА, студентка групи Пол-11*

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Проблема розвитку духовного життя, як складової розбудови української держави, полягає у необхідності поєднання матеріального та морально-ціннісного аспектів суспільного розвитку. У сучасних умовах воєнних викликів, соціальних трансформацій та глобалізаційних процесів духовна сфера часто опиняється на другому плані, що призводить до кризи моралі, втрати національної ідентичності та зниження рівня суспільної єдності. Саме тому актуальним є питання формування високого рівня духовності громадян, відродження моральних засад, виховання любові до Батьківщини та поваги до культурних і релігійних традицій.

Мета дослідження: визначити та проаналізувати розвиток духовного життя, як невід'ємної складової процесу розбудови української держави відповідно до умов сучасності.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність та зміст поняття «духовне життя» як складової суспільного розвитку; дослідити вплив духовних, культурних і релігійних цінностей на консолідацію українського суспільства, зміцнення моральних засад і розвиток патріотизму громадян; визначити шляхи та засоби розвитку духовного потенціалу українського народу в умовах сучасних соціально-політичних і культурних викликів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток духовного життя українського народу є важливим чинником становлення незалежної, демократичної та правової держави. У сучасних умовах, коли Україна продовжує відстоювати свою державність, територіальну цілісність і культурну самобутність, питання духовного відродження набуває особливої актуальності. Адже саме духовність формує світогляд людини, визначає її ставлення до Батьківщини, до ближніх, до праці та до власної історії. Без належного розвитку духовної сфери неможливо побудувати справді сильну і стабільну державу, засновану на моральних і культурних цінностях. Духовність – це основа національної ідентичності, внутрішня сила, яка об'єднує суспільство в часи випробувань. Вона проявляється у вірі, моралі, культурі, освіті, мистецтві, традиціях і звичаях народу. Українська духовна

спадщина формувалася протягом століть під впливом історичних подій, боротьби за незалежність, релігійних традицій та народної творчості. Сьогодні надзвичайно важливо не лише зберегти ці надбання, а й розвивати їх у контексті сучасних викликів глобалізованого світу, не втрачаючи власної автентичності. Розбудова української держави вимагає не лише економічних чи політичних реформ, а передусім духовного оновлення нації. Людина духовно багата, морально стійка і патріотично свідома здатна брати на себе відповідальність за долю країни, бути активним громадянином, що сприяє розвитку суспільства. У цьому контексті важливу роль відіграє виховання молоді – формування у підростаючого покоління любові до рідної землі, поваги до культурної спадщини, толерантності, людяності та працьовитості. Школа, університет, родина, церква й громадські організації мають об'єднати свої зусилля у справі духовного виховання громадян України. Важливим елементом духовного життя є релігія, яка завжди була і залишається джерелом моральних орієнтирів і духовної підтримки народу. Протягом усієї історії український народ черпав силу в християнських цінностях, у вірі в добро і справедливість. Від часів хрещення Русі до сьогодення релігія відігравала визначальну роль у формуванні національної свідомості, єдності та культури українців. В умовах сучасних викликів – війни, соціальних потрясінь, глобальної дезорієнтації – духовна опора є тим фундаментом, який дозволяє українцям залишатися сильними, незламними, зберігати людяність і гідність. Сучасна держава не може бути успішною без духовної єдності народу. Тому духовна політика України повинна бути спрямована на підтримку національної культури, української мови, мистецтва, народних традицій, історичної пам'яті. Адже саме культура і духовність є тим цементам, що поєднує різні регіони країни, різні соціальні групи, формує відчуття приналежності до єдиного народу. Збереження культурного простору – це не лише справа митців чи науковців, а загальнонаціональне завдання, від якого залежить майбутнє нашої держави. Однією з важливих складових духовного розвитку є освіта, яка покликана виховувати не лише інтелектуально розвинених, а й морально зрілих громадян. Сучасна школа має навчати не лише знань, а й духовних орієнтирів – любові до ближнього, поваги до батьків, готовності служити суспільству. Особлива увага повинна приділятися вивченню історії України, літератури, мистецтва, адже саме через них формується емоційний зв'язок з Батьківщиною.

Висновок. Отже, розвиток духовного життя є фундаментом розбудови української держави. Він визначає не лише рівень культури суспільства, а й його здатність до самозбереження, опору, творчості й розвитку. Духовна єдність, моральна сила, віра у власні сили – це ті якості, без яких неможливо побудувати справедливе, демократичне та сильне суспільство. Україна має унікальний потенціал духовності, який слід плекати і розвивати – через освіту, культуру, релігію, мистецтво, через щоденну працю кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПЛАТФОРМА 2.

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ НА ТЕМУ: «ПІД ЗНАКОМ СОФІЇ: СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ФІЛОСОФІЇ»

Плутенко Анастасія
студентка групи БКП-12

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ МАКІАВЕЛЛІЗМУ

Актуальність дослідження макіавеллізму сьогодні залишається високою, оскільки він дає ключ до розуміння того, як політики зберігають контроль і легітимність у часи невизначеності. Серед перших критиків та інтерпретаторів ідей Макіавеллі були Н. Фрументо (який, імовірно, вперше вжив термін «макіавелліст») та Т. Кампанелла. У новітній час до аналізу ідей флорентійця долучилися такі видатні мислителі та науковці, як Дж. Прокаччі, який розглядав Макіавеллі як «революціонера» та прибічника антифеодального напрямку, Р. Ходжеттс, М. М. Федорова, Н. Н. Алексєєва, Я. Агаєв та багато інших, які вивчали його погляди на державу, владу та природу людини [1, с. 147].

Філософія Макіавеллі, викладена насамперед у праці «Державець» («Il Principe»), є однією з найбільш дискусійних у історії політичної думки. Її положення про прагматизм, реалізм і пріоритет ефективності у політиці над традиційною мораллю сформували термін «макіавеллізм», який сьогодні використовується як у політології, так і в соціальній психології у вигляді риси особистості. Дослідження концептуальних засад цієї філософії дозволяє краще зрозуміти динаміку влади, прийняття рішень у кризових ситуаціях та природу політичного лідерства. Центальною філософською засадою макіавеллізму є його гносеологічний метод, який відкидає спекулятивні ідеали на користь емпіричного спостереження за політичною дійсністю [1, с. 148].

Принцип «Ефективної істини речей» (*«verità effettuale della cosa»*): Макіавеллі закликає досліджувати політику, виходячи з «дійсної істини речі» («Державець», Розділ XV), а не з уявлень про те, як має бути. Це є основою політичного реалізму. Філософські роздуми про ідеальні держави Платона, Арістотеля, Томи Аквінського він вважав марними, оскільки вони не враховують жорстоких реалій боротьби за владу. Мета цього підходу – надати правителю дієвий посібник, а не моральний трактат [2, с. 63–65].

Макіавеллі обґрунтовує необхідність жорстких методів влади своїм песимістичним поглядом на природу людини. Люди є «невдячними, мінливими, лицемірними, боягузливими і корисливими» («Державець», Розділ XVII). Цей егоїзм є константою, на якій правитель повинен будувати свою стратегію, віддаючи перевагу страху над любов'ю, оскільки «любов тримається на обов'язку, який розривається, щойно їхня користь цього вимагає; страх же ґрунтується на боязні покарання, яке ніколи не залишить» [2, с. 68–71].

«Virtù» Макіавеллі – це не християнська або класична чеснота. Це політична енергія, рішучість, здатність бачити обставини і діяти відповідно до них, мужність та далекоглядність. Це набір якостей, що дозволяють правителю керувати подіями. Філософ наголошує, що правитель має бути здатним чинити зло, коли цього вимагає необхідність («*necessità*»), що є проявом найвищої «Virtù» («Державець», Розділ VI) [2, с. 23–27].

«Fortuna» є непередбачуваністю обставин, випадковістю, зовнішньою долею, яку неможливо повністю контролювати. Макіавеллі використовує метафору «Fortuna» як річки, що розливається, і порівнює її з жінкою. Правитель, що володіє «Virtù», повинен завчасно збудувати дамби та канали, бути рішучим і наполегливим, щоб підкорити «Fortuna». Макіавеллі вважає, що «Fortuna» «є арбітром лише половини наших вчинків, а іншою половиною, або близько того, керуємо ми самі». Політичні дії, які можуть здаватися аморальними (обман, насилля, порушення слова), є виправданими лише тоді, коли вони диктуються об'єктивною політичною необхідністю «*necessità*» для збереження «*stato*». Ця необхідність є мостом між «Virtù», як здатністю діяти, та «Fortuna», як неконтрольованою обставиною («Державець», Розділ XXV) [2, с. 103–106].

Щодо етико-політичної дилеми, то Макіавеллі радить правителю не обов'язково бути доброчесним, а лише здаватися таким. Це є суто філософським прийомом, що відокремлює зовнішню форму від внутрішньої суті в політиці. Ілюзія чесноти є важливим інструментом влади, оскільки вона забезпечує підтримку підданих [2, с. 73].

Варто відзначити, що «макіавеллізм» часто спотворювали, використовуючи його для виправдання репресивних дій проти окремих суспільних груп чи осіб. При цьому гуманістичні ідеї політичної доктрини Макіавеллі, що відображали суперечливий дух епохи Відродження, у якій вона сформувалася, нерідко замовчувалися або тлумачилися викривлено [3, с. 67].

Таким чином можна стверджувати, що макіавеллізм – це не політична аморальність, а прагматичний реалізм, який надає пріоритет виживанню та величі держави над індивідуальною мораллю, що стало наріжним каменем сучасної європейської політичної думки. Дослідження концептуальних засад філософії макіавеллізму, дозволяє стверджувати, що Макіавеллі є фундаментальним теоретиком політичної науки, оскільки у своїй політичній доктрині він зумів виявити раціональне ядро політики, з якого постали та навколо якого розвивалися прогресивні форми й технології суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Агаєв Я. А. Макіавеллі та макіавеллізм: ключові ідеї. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2012. № 22 (4). С. 142–149.
2. Макіавеллі Н. Державотворець. Про військове мистецтво. / пер. з італ. В. Балог. Київ : Арії, 2022. 408 с.
3. Kirilyuk F. «Realpolitik» – the basis of formation of classical maciavellism. *Politology bulletin*. 2021. No. 87. P. 55–69.

*Мостова Катерина
Студентка групи БКП-12*

ТРАНСГУМАНІЗМ У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ: ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕННЯ ТЕРМІНУ

У ХХІ столітті розвиток науки й технологій зумовив появу нових філософських концепцій, які ставлять під сумнів межі людського буття. Однією з таких течій є трансгуманізм – інтелектуальний і культурний рух, що пропонує ідею цілеспрямованого вдосконалення людини за допомогою технологій. Попри значну популярність трансгуманізму, у філософії досі тривають суперечки щодо його антропологічної, етичної та метафізичної легітимності. За переконанням шведського філософа Ніка Бострома трансгуманізм прагне зробити життя інтелектуальнішим, довшим і щасливішим [1, с. 4].

Термін «трансгуманізм» вперше ввів англійський біолог і футуролог Джуліан Гакслі у 1957 році. Гакслі підкреслював, що людина може стати

«самоперетворюваним» явищем, тобто свідомо керувати власним розвитком через науку та технології. За його концепцією, майбутнє людини залежить від того, як суспільство інтегрує технології у повсякденне життя, уникаючи ризику соціальної нерівності та знецінення гуманістичних ідеалів [2, с. 13–17].

В українському філософському дискурсі поняття «трансгуманізм» активно розробляється лише останні два десятиліття, проте вітчизняні науковці вже описують окремі підходи. У центрі уваги – питання вибору: які зміни варто впроваджувати, а яких уникати, аби не загубити гуманістичні цінності. У цьому сенсі трансгуманізм постає не лише як технологічна утопія, а як філософський експеримент, що змушує переосмислити саме поняття людини, її свободи та меж розвитку [3, с. 113].

Ю. Мартинюк визначає трансгуманізм як «проект переосмислення природи людини», у межах якого індивід постає не завершеним біологічним видом, а відкритою системою для вдосконалення. Дослідник підкреслює, що термін «трансгуманізм» у філософському сенсі передбачає не стільки технічне вдосконалення, скільки зміну самої антропологічної парадигми – перехід від «людини як даності» до «людини як завдання» [6, с. 155–156].

Натомість українська науковиця Л. Гоц пропонує розглядати трансгуманізм як культурний феномен, у якому технологічні інновації взаємодіють із архетипами магічного мислення. Авторка виділяє поняття

«техномагії» – віри у всемогутність технологій, що має коріння ще в міфологічних уявленнях про надлюдські здібності. Таким чином, трансгуманізм постає як нова форма культурної міфотворчості, у якій техніка виконує роль сакрального інструмента [5, с. 145].

Аналізуючи трансгуманізм у контексті сучасного гуманізму, А. Горбатюк наголошує, що головним викликом стає не технологічна можливість змінювати людину, а питання морального права на таку зміну. Автор вказує, що розробка штучного інтелекту, біоінженерії та цифрової свідомості потребує нових етичних орієнтирів і визначення меж людської відповідальності. Крім того, важливим є соціальний аспект: трансгуманістичні технології можуть створити нерівність у доступі до вдосконалення, сприяти утворенню стану «біоеліти», тому потрібне регулювання та забезпечення справедливості [4, с. 209].

Водночас норвезький філософ П. Цапффе розглядає людське існування як фундаментально обмежене явище. У його концепції людина не може позбутися природної межі – смерті, оскільки це неминучий аспект біологічної та екзистенційної природи. Тож трансгуманістичні ідеї, що пропонують подолання смерті чи радикальне вдосконалення людини, Цапффе вважає утопічними та абсурдними, адже вони ігнорують основу реальності людського буття [7, с. 16–17].

Аналіз трансгуманізму через призму різних філософських позицій демонструє, що ця концепція одночасно приваблива і суперечлива. Одні бачать у трансгуманізмі можливість свідомого вдосконалення людини, а інші підкреслюють потенційні технологічні і моральні наслідки такого розвитку. Образ «людини-машини» показує культурний символ прагнення подолати біологічні межі та розширити здатності людини, водночас піднімаючи питання етики та соціальної справедливості. Узагальнюючи ці підходи, можна зробити висновок, що трансгуманізм пропонує цікаві можливості для розвитку людини, але залишається філософськи проблемним і практично сумнівним. Отже, трансгуманізм відкриває перспективи розвитку людини, проте залишається філософськи проблемним напрямом, що потребує етичного осмислення й нормативного контролю.

Список використаної літератури

1. Bostrom N. The Transhumanist FAQ. Oxford : World Transhumanist Association, 2003. 56 p.
2. Huxley J. New bottles for new wine. London : Chatto & Windus, 1957. 319 p.
3. Nesterenko P. Transhumanism and crionic in the context of the problem of death and immortality of personality. *Visnyk of the Lviv University*. 2022. No. 42. P. 111–117.

4. Горбатюк А. Ю. Трансформація культурних парадигм: вплив ідей трансгуманістів і сучасних технологій на гуманізм. *Culturological Almanac*. 2023. № 4. С. 206–211.
5. Гоц Л. С. Різновиди магічного трансгуманізму: від шаманізму до техномагії. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. № 40. С. 143–147.
6. Мартинюк Ю. Трансгуманізм і постгуманізм: етична проекція. *Антропний принцип в контексті актуальних проблем філософії науки* : зб. матеріалів Всеукр. науково-практ. конф., Львів : Видавництво Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2016. С. 155–161.
7. Цапффе П. В. Останній Месія. Київ : Пломінь, 2019. 92 с.

Ольга Жеребна
студентка групи БКП -12

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СТОЇЦИЗМОМ

У сучасному світі, що характеризується зростанням рівня тривожності та психологічного виснаження, знову актуалізується потреба у філософіях, які пропонують практичні засоби подолання страждання та досягнення внутрішньої рівноваги. Саме таку роль відіграють буддизм і стоїцизм – системи, що формувалися незалежно, але демонструють значну світоглядну близькість [4, с. 1].

Аналіз сучасних наукових досліджень показує, що у ХХІ столітті інтерес до порівняльного вивчення цих філософій істотно зріс. Науковці досліджують етичний аспект стоїцизму та його спорідненість із буддистською практикою усвідомленості. Зокрема, Сяоцзюнь Дінг наголошує на терапевтичному потенціалі обох систем як інструментів саморегуляції в умовах кризи [3, с. 1]. У статті «The Stoicism of Śāntideva» звертається увага на схожість між античною та індійською моделями формування морального суб'єкта. Таким чином, сучасна наукова література підтверджує важливість міжкультурного підходу до дослідження етичних учень Сходу та Заходу [1, с. 397].

Буддизм виходить із вчення про дуккху (страждання) як фундаментальну властивість існування, причиною якої є жадоба, прив'язаність і неусвідомленість. Шлях до визволення від неї – у практиці усвідомленості, медитації та формуванні співчуття. Стоїцизм же розглядає людські страждання як наслідок неправильних суджень і надмірної залежності від зовнішніх обставин. І в обох випадках досягається подібний результат – звільнення від емоційної залежності й досягнення стану спокою (атараксії або нірвани) [3, с. 1–24].

Важливою спільною рисою цих філософій є практична спрямованість. І стоїки, і буддисти вбачали у філософії не лише інтелектуальну дисципліну, а передусім «мистецтво жити». Стоїчна апатія та буддистська усвідомленість спрямовані на формування здатності контролювати внутрішній стан людини, приймати неминуче та відмовлятися від деструктивних емоцій. Обидві системи є етичними школами самовиховання [2, с. 47–62].

Попри це, між ними існують і концептуальні розбіжності. Стоїцизм утверджує ідею «Логосу» раціонального принципу, який пронизує всесвіт і дає людині можливість жити «згідно з природою». Буддизм натомість заперечує існування постійного «Я» (анатта) та розглядає реальність як процес взаємозалежного виникнення (пратітья-самутпада). Стоїцизм фокусується на гармонії розуму з космічним порядком, тоді як буддизм – на звільненні від ілюзії суб'єкта [2, с. 60].

В обох системах важливе місце посідає ідея саморегуляції. Стоїки вважали, що людина повинна розрізняти речі, які від неї залежать, і ті, що ні. Буддизм вчить розпізнавати причини власних реакцій і відпускати прив'язаність до результату. У сучасному контексті ці філософії набувають нового змісту: практика «mindfulness» у психології та інтерес до «сучасного стоїцизму» свідчать про актуальність їхніх ідей у ХХІ столітті [4, с. 9].

Отже, можна зробити висновок, що буддизм і стоїцизм, попри відмінності у метафізиці, єднає спільне прагнення до духовного звільнення через дисципліну розуму, моральну стриманість і самоспостереження. Їхня інтеграція в сучасному гуманітарному дискурсі дозволяє переосмислити поняття внутрішньої свободи, гармонії та особистої відповідальності.

Список використаних джерел

1. Clarke L. The Stoicism of Śāntideva: Comparisons between Stoic and Buddhist philosophy. *Theoria*. 2024. Vol. 90. P. 377–399.
2. GOERGER M. Moral Practice in Late Stoicism and Buddhist Meditation. *Comparative Philosophy: An International Journal of Constructive Engagement of Distinct Approaches toward World Philosophy*. 2017. Vol. 8. P. 47–62.
3. The Therapy of Desire in Times of Crisis: Lessons Learned from Buddhism and Stoicism / X. Ding et al. *Religions*. 2023. Vol. 14. P. 1–24.
4. Wittmann M., Montemayor C., Dorato M. Stoicism, mindfulness, and the brain: the empirical foundations of second-order desires. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. P. 1–11.

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНУ «НАДЛЮДИНА» У ФІЛОСОФІЇ

У сучасному філософському дискурсі концепція «надлюдини» Фрідріха Ніцше залишається об'єктом наукового переосмислення. В умовах розвитку трансгуманізму, штучного інтелекту та біотехнологій відбувається адаптація цієї ідеї до нових філософських і соціокультурних викликів. Сучасні дослідження демонструють еволюцію поняття від класичної ніцшеанської інтерпретації до міждисциплінарного концепту, що інтегрується в літературознавство, культурологію та соціальну філософію [2, с. 93].

Поняття «надлюдина» (нім. *Übermensch*) у працях Ніцше часто трактують як ідеал творчого становлення, спрямованого на подолання традиційної моралі. Зміст цієї концепції передбачає відмову від старих цінностей і створення нових на засадах волі до влади [4, с. 1].

Вітчизняні дослідники М. Мазурик та О. Подлісецька пов'язують процес розвитку концепції з її літературною адаптацією. Як демонструє дослідження Подлісецької, аналіз твору Лесі Українки «Над морем» розкриває адаптацію ідеї «надлюдини» в українському літературному контексті, де ця концепція набуває нових рис у поєднанні з національною ідентичністю [3, с. 122–128].

Досліджуючи питання антропологічного виміру концепції, Б. Колобаєв стверджує, що «надлюдина» представляє собою антропологічний ідеал, спрямований на подолання обмежень традиційного гуманізму. Ключовим є процес становлення індивіда як творця власних цінностей [1, с. 18].

У енциклопедичній статті, підготовленій Н. Хамітовим, «надлюдина» визначається як філософська концепція, що описує ідеал людини, яка здатна подолати власні обмеження та створити нову систему цінностей, виходячи за межі традиційної моралі [4, с. 1].

Отже, потрібно зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку філософії концепція «надлюдини» набула оновленого позитивного змісту. Ці позитивні зміни виражаються в тому, що згідно з сучасними дослідженнями значно розширилося розуміння антропологічного потенціалу людини; спотворені інтерпретації концепції поступово усуваються через ретельну герменевтичну роботу; об'єднання різних наукових дисциплін навколо концепції «надлюдини» щораз засвідчує прогрес у формуванні нового філософського синтезу. Стратегічні напрями досліджень також набули чітких обрисів і втілення: філософія отримала статус методологічної основи для трансгуманістичних проєктів, ставши теоретичним фундаментом технологічного розвитку, а сучасні дослідження втілюють на практиці засади міждисциплінарного підходу.

Список використаних джерел

1. Колобаєв Б. Є. Концепція надлюдини в антропології Фрідріха Ніцше : бакалаврська робота. Київ, 2022. 39 с.
2. Мазурик М. Ф. Ф. Достоевський та Ф. Ніцше: вирішення теми «надлюдини». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 636. С. 93–98.
3. Подлісецька О. В. Ніцшеанські ідеї у контексті прози Лесі Українки (оповідання «Над морем»). *Проблеми сучасного літературознавства*. 2015. № 20. С. 122–128.
4. Хамітов Н. В. Надлюдина. *Енциклопедія Сучасної України, Том 22* : енциклопед. ст. Київ, 2020. С. 1–1. URL: <https://esu.com.ua/article-71556> (дата звернення: 08.11.2025).

Остапчук Марина
Студентка групи ГРС-11

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ СТОЇЦИЗМУ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З БУДДИЗМОМ

Актуальність дослідження філософських практик стоїцизму та буддизму в сучасних умовах є беззаперечною, оскільки в епоху глобальних криз, нестабільності та військових конфліктів постає потреба у розбудові екзистенційної стійкості особистості. Ці вчення пропонують універсальні моделі, що дозволяють людині не лише пережити кризу, але й зберегти внутрішню свободу та етичну цілісність попри зовнішній хаос [1, с. 46].

Порівняльний аналіз стоїцизму та буддизму є плідною, але все ще недостатньо інтегрованою галуззю філософії. Останні дослідження та публікації активно розвивають ідею практичної конвергенції цих шкіл.

Д. Шевчук зосереджується на стоїцизмі як філософії екзистенційної резильєнтності, підкреслюючи його здатність формувати фаталістичне ставлення та розрізнення контрольованого/неконтрольованого як основу адаптації [2, с. 55–60].

О. Стебельська досліджує практики стоїцизму і духовні виміри особистості у сучасному світі, наголошуючи на їхній актуальності та теоретичній цінності інтегративного підходу до порівняльної філософії [3, с. 37–46].

У психологічних публікаціях, таких як роботи Ю. Потапчука та О. Поліщук, концепція резильєнтності розглядається як потенціал для особистісного відновлення, що створює запит на філософські моделі, які можуть слугувати цим каркасом [1, с. 45–52].

Ключові положення обох шкіл акцентують на самоконтролі та внутрішній дисципліні як єдиному надійному засобі досягнення внутрішнього миру. Це робить їх практично взаємодоповнюючими філософіями, спрямованими на радикальну зміну внутрішньої перспективи.

Спільність концептуальних засад найбільш яскраво проявляється у їхніх практичних інструментах для роботи зі свідомістю. Стоїчна дихотомія розрізняє те, що залежить від нас (наші судження, думки, наміри), і те, що не залежить від нас (тіло, майно, думки інших, зовнішні події). Філософська робота полягає у зосередженні виключно на першому, ігноруючи друге. Це забезпечує психологічну стійкість, оскільки позбавляє людину ілюзії контролю над зовнішнім світом [2, с. 56].

Д. Шевчук вважає, що: «Стоїки пропонують усвідомлене розуміння смерті, яке передбачає філософську рефлексію над тим, як люди її сприймають задля вироблення спокійного ставлення до неї. Оскільки смерть належить до того, чого ми не можемо змінити, тож людина може змінити своє ставлення до неї. Стоїки, наприклад, Епіктет, зазначали, що ми боїмося смерті через наше недостатнє розуміння людської природи. Якщо ми будемо розмірковувати про нашу людську сутність, пізнаватимемо нашу людську природу, а результати цих міркувань будемо перетворювати на частину своєї життєвої філософії, то зможемо примиритися із тим, що ми є смертними, і подолаємо страх смерті.» [2, с. 60].

В обох системах важливе місце посідає ідея саморегуляції. Стоїки вважали, що людина повинна розрізняти речі, які від неї залежать, і ті, що ні. Буддизм вчить розпізнавати причини власних реакцій і відпускати прив'язаність до результату. У сучасному контексті ці філософії набувають нового змісту: практика «mindfulness» у психології та інтерес до «сучасного стоїцизму» свідчать про актуальність їхніх ідей у XXI столітті [4, с. 9].

Отже, стоїцизм і буддизм пропонують універсальний духовний каркас, заснований на етичній самодисципліні та раціональному прийнятті дійсності. Практична цінність цих вчень полягає у їхній здатності слугувати джерелом психологічної стійкості, моральної основи і шляхом до екзистенційної резильєнтності для сучасної людини, надаючи їй інструменти для раціонального самовладання в умовах нестабільності.

Список використаних джерел

1. Potapchuk Y., Polishchuk O. Resilience – the potential for personal recovery in difficult life circumstances. *Psychological journal*. 2024. № 11. С. 45–52.
2. Shevchuk D. Stoicism as philosophy of existential resilience. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*. 2023. № 24. Р. 55–60.
3. Stebelska O. The practices of stoicism and the spiritual dimensions of person in the contemporary world. *Visnyk of the Lviv University*. 2020. № 25-26. Р. 37–46.
4. Wittmann M., Montemayor C., Dorato M. Stoicism, mindfulness, and the brain: the empirical foundations of second-order desires. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. Р. 1–11.

Шмигельський Петро
Студент групи ЕК-11

МУДРІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

У момент коли людство переживає глобальні зміни у технологічній, моральній, соціокультурній та політичній сферах важливим стає пошук об'єктивних істин. В умовах впливу соціальних мереж, постправди і засилля великої кількості інформації знання втрачають важливість. Виникає необхідність дослідження мудрості як способу впорядкування інформації та оцінки її значення [1, с. 128].

На вивчення мудрості як комплексної категорії спрямовані праці вітчизняних дослідників, зокрема Л. Мішиха, яка розглядає мудрість як форму інтелектуальної зрілості. Значний внесок у дослідження проблеми зробили й зарубіжні науковці – О. Нат, Дж. Беєр, К. Чжан, Дж. Ши, Ф. Ван та М. Феррарі, які аналізують структуру, типи та моральні виміри мудрості у контексті сучасної філософії та психології [3, с. 1].

У сучасному трактуванні мудрість є поєднанням моральних принципів, знань і практичних дій, заснованих на емпіричному досвіді та етичній відповідальності [1, с. 129].

Кожне рішення має своє логічне підґрунтя у вигляді причинно-наслідкових зв'язків, що формуються на основі попереднього досвіду, знань і внутрішніх переконань. Моральність, знання та досвід перебувають у тісному взаємозв'язку, адже саме пережитий досвід формує наш спосіб мислення, визначає моральний компас і впливає на прийняття рішень у складних життєвих ситуаціях [2, с. 400].

За версією дослідника Дж. Беєра, в основі мудрості лежить усвідомлення власних обмежень і недоліків, поєднане з емпатією до інших людей. Саме емпатія є ключем до розуміння мотивів поведінки оточення та побудови ефективної комунікації. Водночас справжня мудрість передбачає здатність відстоювати власну позицію й моральні переконання навіть у критичних обставинах, адже саме вони формують людську індивідуальність і визначають здатність діяти відповідно до цінностей. Метод постійних компромісів не завжди є ознакою мудрості,

оскільки надмірна поступливість може призвести до емоційного виснаження та втрати внутрішньої цілісності, тоді як збереження власних принципів забезпечує гармонію в суспільстві [2, с. 397–413].

У своїх дослідженнях К. Чжан, Дж. Ши, Ф. Ван і М. Феррарі розглядають мудрість як складну філософську категорію, що поєднує когнітивні, емоційні та соціальні аспекти людського буття. Автори наголошують, що мудрість не є статичною, а формується під впливом життєвого досвіду і здатності до критичного осмислення [4, с. 4].

Отже, поняття «мудрість» в сучасному трактуванні означає комплекс моральних і раціональних засад, об'єднаних з емпіричним досвідом для прийняття оптимальних, виражених рішень незалежно від ситуації. Мудрецем у такій парадигмі є людина, яка відстоює власні переконання, спираючись на світогляд і не відкидає мораль навіть у складних кризових ситуаціях. Враховуючи все це мудрець має розуміти свої переваги і недоліки. Це означає не захищати свою позицію у питаннях в яких він не має достатньої компетенції або досвіду. Ключовим завданням для мудреця є набуття емпіричного досвіду з метою формування світогляду, що буде диктувати правила поведінки у екстрених життєвих ситуаціях. Світогляд може змінюватися з плином часу, але прагнення до самовдосконалення й гармонії з навколишнім світом є тим шляхом, який веде до найвищих проявів мудрості.

Список використаних джерел

1. Міщиха Л. Мудрість як форма інтелектуальної зрілості. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. № 23. С. 128–134.
2. Baehr J. Wisdom, Suffering, and Humility. *The Journal of Value Inquiry*. 2019. № 53(3). Р. 397–413.
3. Nath O. Wisdom, Action, and Knowledge. *The Journal of Value Inquiry*. 2024. Р. 1–20.
4. Zhang K., Shi J., Wang F., Ferrari M. Wisdom: Meaning, structure, types, arguments, and future concerns. *Current Psychology*. 2022. № 42. Р. 1–23.

Шевцова Єлизавета
Студентка групи БКП-12

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НІГІЛІЗМУ

Явище нігілізму в історії європейської філософської думки є особливим, адже воно внесло принципово нові критерії у систему цінностей та орієнтирів, які визначають сприйняття суспільних процесів і явищ, зокрема на особистісному рівні. Звертаючись до етимології терміна «нігілізм», можна побачити, що він походить від латинського «*nihil*» – «ніщо», і в своїй суті означає заперечення усталених норм, принципів і законів [3, с. 47].

Ключовою фігурою в осмисленні нігілізму є Фрідріх Ніцше – один із найвпливовіших мислителів XIX століття, який зробив поняття нігілізму центральним у своїй філософії. Він розглядав нігілізм не просто як заперечення моральних цінностей, а як глибоку духовну кризу європейської культури. Він розглядав нігілізм як неминучий наслідок занепаду традиційних релігійних та моральних систем, символізуючи це висловом «смерть Бога» [3, с. 48].

Ця подія означає втрату універсальних цінностей, які раніше надавали сенс життю людини. Філософ закликав не до повернення старих вірувань, а до «переоцінки всіх цінностей» та утвердження «волі до влади».

Проте Ніцше не бачив у нігілізмі лише руйнування. Він вважав його неминучим етапом духовного розвитку, після якого людина має створити нові цінності, спираючись на власну волю й силу духу. Саме так народжується ідея «надлюдини» – людини, яка сама визначає сенс свого існування і не підкоряється суспільним догмам [1, с. 72].

Основною інтонацією ніцшеанської філософії Г. Раушнінг вважав вчення про нігілізм – логічний результат, на думку автора, духовного розвитку західної культури, результат великого руху емансипації людини від духовного і соціального авторитету. Вісуючи нігілізм як особливу історичну ситуацію, Ф. Ніцше вимагав прийняти його як долю, прискорити неминучу катастрофу як шлях до оновлення. Нігілізм є точкою відліку у революційній історії людства, ніцшеанство – філософськи обґрунтований революціоналізм, – вважає Г. Раушнінг [2, с. 60].

У філософії Ніцше нігілізм – це не просто заперечення, а шлях до самоперевищення та творчої свободи, коли людина звільняється від старих обмежень і створює нову систему цінностей. Філософ В. Бібіхін, аналізуючи ідеї Ніцше, зазначає, що нігілізм є співіснуванням руйнації та підйому, і завдання полягає у переході до «тверезості», здатності відкинути оманливі цінності [1, с. 72].

Проголошений Ніцше нігілізм характеризує специфіку постмодерністської філософії, яка, за визначенням Ліотара, представляє собою «війну цілому». Все те, що так чи інакше відображає дух цієї інтелектуальної течії, проголошується актуальним і сучасним. І навпаки, прояви класичної філософської культури розглядаються як віджили і застарілі форми думки. Вихідним і найбільш вагомим для постмодерністських інтерпретацій пунктом філософської доктрини Ф. Ніцше є його неприйняття будь-якої метафізичної концепції, що претендує на повне, всеосяжне пояснення сфери реальності, яка розглядається [3, с. 47].

Ніцше розрізняє два типи нігілізму – активний і пасивний. У першому випадку внутрішній неспокій стає поштовхом до самопоходання, у другому – призводить до виснаження та занепаду духу. Викриття будь-яких ідеалізованих уявлень про світ і про власне «я» робить філософію Ніцше своєрідною підготовкою до творчості – такого способу буття, у якому людина заперечує наявний стан речей і бере на себе відповідальність за створення нового [1, с. 73].

Отже, у сучасній філософії нігілізм розглядається не лише як заперечення, а й як метод критичного мислення, що дозволяє звільнитися від догматизму, ідеологічних обмежень та штучних авторитетів. Саме через таке переосмислення цінностей формується нове розуміння свободи й самостійності мислення. Нігілізм – це не лише заперечення, а й спроба переосмислити людське існування. Він розкриває кризу старих ідеалів, але водночас спонукає людину шукати новий сенс, створювати власні цінності та брати відповідальність за своє життя. Сучасний нігілізм має і світлу сторону, адже коли людина перестає сліпо вірити в нав'язані ідеали, вона починає створювати власні цінності.

Список використаних джерел

1. Лімонченко В. Ніцшеанство: як сумісні нігілізм та філософія життя? *Людознавчі студії. Серія «Філософія»*. 2020. № 40. С. 62–76.
2. Марущак О. В. Феномен нігілізму і його прояви в умовах розвитку масового суспільства. *Наукові праці. Філософія*. 2015. № 250. С. 58–62.
3. Степанов А. Феномен нігілізму у філософсько-етичній традиції постмодернізму. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 1. С. 46–51.

*Прудивус Михайло
Студент групи Т-11*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ РУХУ NEW AGE

Під час глобалізації, духовної виснаженості та розквіту споживацтва, поява такого руху як New Age (далі NA) цілком очікувана. Тематику руху New Age досліджували як українські, так і закордонні науковці [5, с. 50].

М. Стуканов розглядав NA як реакцію на відчуження, спричинене економічною системою, і підкреслював значення рефлексивних духовних практик як альтернативи матеріалістичним цінностям [4, с. 89–105]. Подібну критику споживацтва висловлює О. Кісель, підкреслюючи, що навіть духовність та саморозвиток перетворюються на товар, а їх модифікація є системним процесом, який інтегрує некомерційні сфери у ринкові механізми [2, с. 34–39].

New Age – це духовно-філософський рух другої половини XX ст., що комбінує в собі поверхневі елементи східних релігій, західної психології, езотерики і науки [3, с. 67].

Велику роль у NA відіграють вчення К. Юнга. Ідеї колективного несвідомого та архетипів пояснюють синкретизм духовних практик і прагнення до «внутрішнього пробудження». Послідовники New Age приділяють увагу езотеричним символам, снам, астрології, кармі тощо, сприймаючи це як «мову несвідомого», ключ до гармонії і пробудження.

Для NA притаманний виразний холізм. Н. Дудар і Л. Филипович у своїй роботі «Нові релігійні течії : український контекст» виділяли холізм, як «всеохоплюючу систему», яка задовольняла потребу негайного переживання нового духовного досвіду. Авторки відносили холізм до духовних, або світоглядних, мотивів приєднання людей до NA. Це можна вважати одним із характерних ознак теперішньої епохи – постмодерну [1, с. 25].

Саме через парадигму постмодерну і симулякрів, можна побачити фрагментацію релігій, істин, плюралізм цінностей NA і глобалізацію духовних пошуків. Це задає життєві цінності та ідеали, соціальні орієнтації й стандарти поведінки, забезпечує самовизначення особистості [3, с. 136]. New Age постає як культура симулякрів – відтворення релігійних символів без обов'язкової належності до конкретної традиції. Це сприяє формуванню нової духовної ідентичності, де людина сама вибудовує свій «індивідуальний шлях до істини».

У працях сучасних українських дослідників підкреслюється соціокультурна роль руху NA. Зокрема, М. Стуканов трактує його як реакцію на відчуження, спричинене споживацькою економічною системою. Духовні практики New Age розглядаються як форма рефлексії, що пропонує альтернативу матеріалістичним цінностям і відкриває простір для особистісної автономії [4, с. 89–105].

Отже, концептуальні засади дослідження руху New Age ґрунтуються на поєднанні психологічного, філософського та культурологічного підходів. Його вивчення дозволяє глибше зрозуміти динаміку сучасної духовності, що постає в умовах постсекулярного світу, де традиційні релігійні наративи поступаються місцем індивідуальним формам віри й самопізнання.

Список використаних джерел

1. Дудар Н. П., Филипович Л. О. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, переклади). Київ : Наук. думка, 2000. 132 с.
2. Кісель О. Феномен суспільства споживання: ціннісно-культурні виміри. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. 2022. № 1 (2). С. 34–39.
3. Мальцев О. В. Концепції удосконалення природи людини в неорелігійних доктринах XX ст. : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11. Житомир, 2018. 240 с.
4. Стуканов М. Соціальні виміри культури психічної діяльності в русі «New Age». *Проблеми гуманітарних наук*. 2014. Вип. 33. С. 89–105.

Побережний Микита
Студент групи БКП-13

ПОНЯТТЯ «ГУМАНІЗМ» У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Поняття гуманізму у сучасному філософському дискурсі набуває актуальності внаслідок викликів ХХІ століття: екологічних катастроф, технологічного трансформування людини та розмивання фундаментальних цінностей. Ці події викликали глибоку кризу класичного антропоцентричного гуманізму, який виявився нездатним запобігти глобальним актам дегуманізації. В українському контексті, особливо після повномасштабного вторгнення, гуманістичні ідеї перестали бути виключно академічною абстракцією, перетворившись на морально-політичний імператив та базис для захисту суверенного існування і європейського ціннісного вибору. Актуальність гуманізму полягає в необхідності переосмислення застарілих концепцій на яких він будувався. Прослідковується все більше течій які відділились від традиційного гуманізму і набули оновленого значення (постгуманізм, неогуманізм, трансгуманізм). В літературознавстві, філософії, культурології і загальній гуманітаристиці проблемі вивчення новітніх течій гуманізму присвячені праці таких науковців, як Франческа Феррандо, Джеймі дель Валь, Стефан Хербрехтер, Кері Вольф, Прамод Наяр, Нік Бостром, Джей Девід Болтер, Кетрін Хейлз, А. Кутовий, О. Сухомлинська, І. Соловійова [4, с.76].

Неогуманізм – це оновлена ідея про людину, що з'явилася у відповідь на зміни в сучасному постіндустріальному суспільстві, де головну роль відіграють технології та знання. Він є сумішшю знань з різних наук: філософії, психології, екології і висуває до людини нові вимоги. Ці вимоги стосуються не лише особистого розвитку та моралі, але й обов'язково включають критичне мислення та відповідальне ставлення до навколишнього середовища (екологічна етика) [4, с.78].

У сучасному філософському дискурсі дослідники приділяють все більше уваги поняттям «трансгуманізм» і «постгуманізм». Зважаючи на швидкий прогрес цифрових технологій, вчені спрямовують увагу на визначення кордонів людської особистості, можливостей поєднання людей та техніки, а також на моральні правила включення штучного інтелекту у буденне життя [1, с. 3].

У західній науці ідея «постгуманізму» охоплює багато різних галузей знань. Її активно використовують вчені у філософії, вивченні літератури й культури, суспільних науках. Ця ідея слугує для визначення нового погляду на суть людини в сучасному світі, її зв'язок із природою. Перехід від поняття «гуманізму» до «постгуманізму» означає глибокі зміни в основних уявленнях людської культури про саму себе. Основними теоретичними засадами постгуманізму є децентралізація людської природи та її переосмислення як динамічної єдності з машинами і тваринами, що вимагає появу морально-етичної відповідальності за нелюдські форми в умовах стирання міжвидових кордонів [2, с. 201].

Аналізуючи поняття «трансгуманізм» Ірина Соловійова виділяє два принципи «обов'язковими в цій світоглядній картині є два принципи: по-перше, переконання, що за допомогою технологій можливе поліпшення людського виду, а, по-друге, це можливе поліпшення є не тільки бажаним, але і здатне привести до вирішення багатьох найгостріших проблем, які супроводжують людство з найперших етапів його історії. Голод, хвороби – бідність, – все це і багато іншого, завдяки застосуванню нових технологій, назавжди залишиться в далекому минулому. Сама людина в трансгуманістичній перспективі перетвориться настільки, що отримає в своє розпорядження або реальне безсмертя, або, що найменше, можливість радикального продовження часу життя» [3, с. 45].

Отож, сучасний філософський дискурс свідчить про кризу класичного гуманізму, що особливо гостро відчувається в українському контексті. Ця криза спричинила появу цілої низки нових течій. Неогуманізм пропонує модернізацію гуманістичних цінностей через інтеграцію екологічної етики і критичного мислення. Водночас, трансгуманізм прагне до технологічного подолання біологічних обмежень людини, а постгуманізм закликає до децентралізації людської природи і розширення моральної відповідальності за нелюдські форми, розмиваючи міжвидові кордони. Всі ці напрямки, незважаючи на їхні відмінності, підтверджують незмінну актуальність питання про сутність людини та її цінності у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Варипаєв О., Северин-Мрачковська Л., Прудченко І. Філософські концепції постгуманізму та трансгуманізму у контексті культурних змін, спричинених штучним інтелектом. *Philosophy and governance*. 2025. № 4(8). С. 1–11.
2. Кутовий А. Б. «Новий гуманізм» як філософська та літературознавча проблема: аспекти наукової дискусії. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика»*. 2023. № 3. С. 200–205.
3. Соловійова І. І. Трансгуманізм метамодерну. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2023. № 1(51). С. 43–49.
4. Сухомлинська О. Від гуманізму до неогуманізму, постгуманізму та трансгуманізму: педагогічне прочитання. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2024. № 30(1). С. 75–89.

СУЧАСНИЙ СТАН ОСМИСЛЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ІСТИНА» У ФІЛОСОФІЇ

Категорія «істина» є однією з ключових у філософії, адже саме через неї визначається співвідношення між мисленням і реальністю. Упродовж історії філософії змінювалися не лише підходи до пізнання, але й самі уявлення про те, що є істина. Для античних мислителів істина мала характер відповідності думки дійсності, що втілено у класичній формулі Арістотеля. Ця традиція заклала основу для подальшого розвитку кореспондентної концепції істини, яка панувала в європейській науці протягом кількох століть [2, с. 59].

У Новий час істину почали розглядати як об'єктивну властивість знання, яке можна перевірити досвідом або раціональним міркуванням. Однак поступово у філософії з'являються інші погляди [2, с. 58–59].

Когерентна концепція наголошує, що істина полягає в узгодженості суджень всередині певної системи знання. Прагматична теорія, розвинена В. Джеймсом та Дж. Дьюї, пов'язує істину з практичною користю: істинним вважається те, що «працює» у досвіді людини. Екзистенційні мислителі, такі як С. К'єркегор і К. Ясперс, висувують ідею, що істина має особистісний і внутрішній характер, розкриваючись у життєвому виборі та переживанні людини. У ХХ столітті відбувається лінгвістичний поворот у філософії: питання істини починають розглядати через мову та комунікацію. Ю. Габермас у своїй теорії комунікативної дії визначає істину як результат згоди, досягнутої в умовах вільного й раціонального діалогу. Натомість Р. Рорті заперечує існування універсальної істини, вважаючи, що істинним є те, з чим погоджується спільнота у певному контексті [1, с. 29–36].

Поняття «істина» переходить від об'єктивного до міжсуб'єктивного виміру. Постмодерна філософія ще радикальніше переосмислює цей термін. М. Фуко та Ж. Дерріда вказують, що істина не існує поза системою дискурсу, влади і мови. Вона є результатом культурних і соціальних практик, у яких формується значення. Такий підхід позбавляє істину статусу абсолютної, натомість відкриває простір для множинності інтерпретацій [3, с. 52].

В українській філософській традиції питання істини теж набуло нових сенсів. С. Пролеєв трактує істину як подію зустрічі людини з реальністю, що має екзистенційний і духовний характер. В. Табачковський підкреслює ціннісний вимір істини, вбачаючи в ній не лише гносеологічну, а й етичну категорію. Такі підходи поєднують раціональний і гуманістичний погляди, наближаючи поняття істини до реального людського досвіду [3, с. 52–56].

Отже, сучасне осмислення категорії «істина» у філософії характеризується плюралізмом, відкритістю до різних підходів і переосмисленням класичних уявлень. Істина більше не постає як однозначна відповідність між знанням і світом, а радше як процес, що відбувається у комунікації, досвіді й культурі. Вона виявляється не лише у пізнавальній діяльності, а й у моральних та екзистенційних виборах людини. Істина у сучасній філософії є не стільки об'єктом, скільки динамічним актом осмислення, у якому людина шукає гармонію між знанням, свободою і відповідальністю.

Список використаних джерел

1. Лактіонова А. Істина, реалізм, релятивізм: взаємозв'язок і взаємна визначальність. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія*. 2021. № 2(5). С. 29–36.
2. Федорів І. М. Логос і закон: істина у філософії Стародавньої Греції та правовій системі Стародавнього Риму. *Вища освіта України*. 2025. № 2(97). С. 58–63.
3. Чуйко Н. Історико-методологічні основи трактування істини представниками академічної філософської культури України другої половини ХХ ст. радянської доби. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія*. 2024. № 1(10). С. 52–56.

**Кравець Ангеліна, студентка МП-11
юридичного факультету ЗУНУ**

ПРОБЛЕМА «ВАЖКОЇ СВІДОМОСТІ» ДЕВІДА ЧАЛМЕРСА

Постановка проблеми. Свідомість і досі залишається однією з найскладніших і найзагадковіших тем сучасної філософії розуму та когнітивних наук. Це поняття стосується того, як фізичні процеси в мозку породжують наші суб'єктивні переживання – від сприйняття кольорів і смаків до емоцій та відчуття болю. Проблема полягає в тому, щоб зрозуміти, яким чином діяльність нейронів перетворюється на свідомий досвід, тобто на «те, що ми відчуваємо». Це питання є одним із центральних викликів для сучасної науки й філософії.

Метою дослідження є аналіз сутності «важкої проблеми свідомості» Девіда Чалмерса, виявлення її відмінностей від «легких» проблем, а також розгляд сучасних підходів, що намагаються пояснити природу суб'єктивного досвіду людини.

Завдання дослідження:

Розкрити суть поділу проблем свідомості на «легкі» та «важкі».

Охарактеризувати основні теоретичні підходи до пояснення суб'єктивного досвіду.

Показати значення проблеми свідомості для сучасної науки й філософії.

Виклад матеріалу. Девід Чалмерс (David Chalmers, 1995) [3] у своїй роботі запропонував концептуальне розділення проблем свідомості на «легкі» (easy) та «важкі» (hard) проблеми. Легкі проблеми охоплюють пояснення когнітивних функцій, таких як «сприйняття» (perception), «пам'ять» (memory), «увага» (attention), навчання та «поведінкові реакції» (behavioral responses). Вони досліджуються за допомогою нейронауки, когнітивної психології та експериментальних методів, оскільки дозволяють відтворити та моделювати фізіологічні механізми мозку. Наприклад, сучасні дослідження можуть показати, які ділянки мозку активуються під час сприйняття червоного кольору, як формуються та зберігаються спогади, або як мозок реагує на зовнішні подразники, такі як звук або дотик. Ці механізми піддаються експериментальному аналізу і є відносно доступними для наукового вивчення.

Важка проблема свідомості, на відміну від легких, стосується пояснення «суб'єктивного досвіду» (subjective experience, qualia) – того, що людина реально відчуває у процесі сприйняття світу. Чалмерс наголошує, що навіть при повному знанні фізіології мозку ми не можемо передати іншій людині, як саме виглядає червоний колір, смакує шоколад або звучить улюблена музика. Це ілюструє фундаментальну межу між фізичними процесами та переживанням, яка робить свідомість унікальною і складною для наукового пояснення. Іншими словами, можна описати, як активуються нейрони у «зоровій корі» при сприйнятті червоного кольору, але це не відповідає на питання, чому саме червоний виглядає так, як він виглядає для конкретного індивіда [1, с.217].

Для більш глибокого розуміння важкої проблеми свідомості сучасні дослідники пропонують кілька теоретичних підходів. Інтегративна теорія інформації (Integrated Information Theory, Tononi, 2004) [4] пропонує кількісно описати рівень інтеграції інформації у мозку як основу суб'єктивного досвіду. Ця теорія припускає, що свідомість виникає там, де інформація об'єднується у високому ступені, створюючи єдине цілісне переживання.

Інший підхід – Теорія глобальної робочої простори (Global Workspace Theory, Baars, 2005) [2, с.47], яка розглядає свідомість як результат глобальної доступності інформації в мозку, коли різні модулі обробки інформації об'єднуються для формування когнітивного досвіду. Обидві теорії роблять спроби пояснити, як фізичні процеси мозку можуть породжувати досвід, але поки що не надають повного розуміння природи суб'єктивного переживання.

Приклади з повсякденного життя наочно демонструють складність проблеми. Людина може бачити «червоний колір» (red color), «відчувати смак кави» (the taste of coffee) або «переживати біль» (pain) [3, с.213]. Хоча можна точно виміряти нейронні реакції на ці стимули, це не пояснює, чому відчуття болю сприймається саме так, а колір червоний виглядає саме так. Суб'єктивний досвід є неповторним для кожної людини, що ускладнює його формалізацію та наукове дослідження.

Проблема «важкої свідомості» підкреслює, що фізіологічні пояснення, такі як нейронаука або когнітивна психологія, здатні описати лише механізми обробки інформації, але не сам досвід. Тому вирішення цієї проблеми вимагає міждисциплінарного підходу, який об'єднує філософію, психологію та нейронауку. Її вивчення відкриває нові перспективи для розуміння людського досвіду та природи суб'єктивного сприйняття світу, одночасно ставлячи перед наукою фундаментальні запитання про межі пізнання і природу свідомості як феномена, що виходить за межі чисто фізичних процесів [1, с.220].

Висновок. Отже, концепція Девіда Чалмерса про «важку проблему свідомості» стала важливою віхою у розвитку сучасної філософії розуму. Вона чітко окреслює різницю між тими аспектами свідомості, які можна вивчити за допомогою науки, і тими, що залишаються загадкою навіть для найрозвиненіших теорій. Дослідження цієї проблеми відкриває нові горизонти у розумінні природи людського досвіду, сприяє розвитку когнітивних наук і ставить перед наукою питання про межі пізнання та саму сутність свідомості як феномену, що виходить за рамки фізичного.

Список використаних джерел

1. Леонов. А.Ю. Філософія свідомості Девіда Чалмерса. *Актуальні проблеми духовності: зб. наук. Праць*, 2014. С. 216–237. URL: <https://philarchive.org/archive/LEOIII> (дата звернення: 31.10.2025)
2. Baars, B. J. Global workspace theory of consciousness: toward a cognitive neuroscience of human experience. *Progress in Brain Research. National Library of Medicine*, 2005. 150, С. 45–53. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16186014/> (дата звернення: 01.11.2025)
3. Chalmers, D. Facing up to the problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 1995. №2(3), С.200–219. URL: <https://philpapers.org/rec/CHAFUT> (дата звернення: 30.10.2025)
4. Tononi, G. An information integration theory of consciousness. *BMC Neuroscience*, 2004. №5(42). URL: <https://bmcneurosci.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2202-5-42> (дата звернення: 31.10.2025)

TRANSFORMATIONS OF THE CONCEPT OF «NATURE» IN MODERN PHILOSOPHY

Formulation of the problem: The concept of «nature» has always been one of the key ideas in philosophy and human thought because it is directly connected to the understanding of being, the world, and the place of humans within it. Throughout the history of philosophy, this concept has gone through a long evolution – from the idea of nature as a living and spiritual whole in ancient times to its interpretation as an object of human control in the Modern Age.

In classical antiquity, nature was understood as *cosmos* – a harmonious unity where everything has its own purpose and meaning. In the Middle Ages, nature lost its independence and was seen as God's creation, subordinated to humans. This view created the idea of human domination over nature. During the Renaissance, interest in nature returned, but with a pantheistic meaning – God seemed to merge with nature, and it became sacred. In the Modern Age, with the development of science and the mechanical worldview, nature became an object of study, control, and technological transformation.

In the 20th–21st centuries, new challenges such as the ecological crisis, technological impact on ecosystems, biotechnology, and globalization have significantly changed traditional ideas about nature. Nature stopped being seen as passive matter and started to be understood as an active, even subjective, participant in existence. Therefore, it is necessary to rethink the philosophical meaning of nature in modern civilization, which faces ecological, ethical, and anthropological problems.

Goal. The purpose of this work is to investigate and analyze the main stages in the development of the philosophical understanding of «nature» – from classical to modern times – and to determine how this transformation influences the modern human worldview. By exploring this issue, we aim to:

1. To study the main stages in the formation of the philosophical understanding of nature – from antiquity to the present.
2. To analyze how the development of worldviews (ancient, medieval, and modern) influenced the idea of nature and the human role within it.
3. To find out how modern philosophy forms a new understanding of nature as a co-subject of being, taking into account the ideas of eco-philosophy, posthumanism, and the ethics of responsibility.

Presentation of the material. Nature has always been an object of philosophical reflection because through it people tried to understand not only the world but also themselves. In ancient times, philosophers viewed nature as a living, ordered whole where humans were an inseparable part of cosmic harmony. Greek thinkers such as Thales, Heraclitus, and Aristotle saw it as the first principle of being, developing according to its own laws.

In the Middle Ages, there was a radical change in worldview: nature began to be seen as God's creation. It was no longer independent and became subordinated to humans, who were believed to have a divine soul. This view laid the foundation for anthropocentrism – the belief that the world exists for human benefit and that humans have power over all living things.

During the Renaissance, thinkers returned to the idea of the unity between humans and nature, but now with a pantheistic meaning. Natural philosophers such as Giordano Bruno, Campanella, and Paracelsus viewed nature as a living power filled with divine energy. This restored the idea of nature as a sacred and creative essence.

In the Modern Age, with the growth of science and technology, philosophy moved toward a material view of the world governed by objective laws. In the works of Descartes, Newton, and Bacon, a mechanical model of nature was established – nature was seen as a «machine.» Francis Bacon wrote that knowledge should give humans «power over nature.» Thus, nature became an object of control and a resource for experiments. While this encouraged scientific progress, it also caused spiritual alienation between humans and nature. A perception of nature was formed as a system that exists only to satisfy human needs.

However, this technocratic and consumer attitude led to a global ecological crisis. The scientific and technological revolution, which was first seen as a path to progress, resulted in environmental imbalance and new global threats. Uncontrolled human activity, pollution, and resource depletion forced philosophers to rethink humanity's place in the world. They began to see nature as a living organism and a source of spirituality. New philosophical movements appeared: ecological humanism (A. Schweitzer), deep ecology (A. Naess), and posthumanism, which questions the boundary between the natural and the artificial.

In eco-philosophy, nature is no longer seen as an object of exploitation but as a value that needs moral protection. Humans are no longer rulers but co-creators and responsible participants in natural processes. Hans Jonas argued that human activity must aim to preserve life for future generations – this is the essence of the *ethics of responsibility*. The ideas of eco-humanism and posthumanism seek to overcome the boundary between the human and the natural. Posthumanist theories view humans as part of a complex ecosystem, where animals, technologies, and the environment equally shape reality.

Thus, modern philosophy overcomes the crisis of anthropocentrism. It presents nature as a *co-subject of being* that has its own value, dignity, and right to exist. This approach forms a new *ethics of harmony*, where humans realize their unity with nature and their responsibility for the planet's future.

Conclusion. The transformation of the concept of «nature» has become one of the most important processes in the development of philosophical thought. Throughout history, human views on nature have changed significantly – from perceiving it as a harmonious whole in antiquity to a technological object of study in modern times. With scientific and technological progress and growing awareness of ecological threats, a new ethical approach to the relationship between humans and nature became necessary. In modern philosophy, thinkers once again turn to the idea of unity between humans and the natural world, aiming to restore harmony with the environment. The ideas of posthumanism, eco-philosophy, and the ethics of responsibility, developed by Hans Jonas, encourage the rejection of anthropocentrism and promote the vision of nature as an equal participant in existence. Therefore, contemporary philosophy moves away from the idea of nature as an object of exploitation and instead creates a new culture of coexistence based on harmony, respect, and shared responsibility for the future of our planet.

List of references.

1. Blanco-Wells G. Ecologies of Repair: A Post-human Approach to Other-Than-Human Natures. *Frontiers in Psychology*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.633737/full>
2. Ma K. Ecological Civilization: A Revived Perspective on the Relationship Between Humanity and Nature. *National Science Review*. URL: https://academic.oup.com/nsr/article/8/7/nwab112/6309314?utm_source=chatgpt.com
3. Nidek M. Eco-philosophy and the Perspective of Ecological Conservatism. *Studia Ecologiae et Bioethicae*. URL: <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/seb/article/view/7908/12389>
4. Stables A. Environmental Ethics and Ontologies: Humanist or Posthumanist? The Case for Constrained Pluralism. *Journal of Philosophy of Education*. URL: https://academic.oup.com/jope/article/54/4/888/6821711?utm_source=chatgpt.com

Morochylo Andriana, student of g. EME-11

EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE

Formulation of the problem: This paper examines the issue of euthanasia, which is one of the most controversial moral and legal issues in the modern world and bio-ethics. Is euthanasia really murder, should it be legalized, and, ultimately, does a person have the right to choose death to end their suffering or unbearable condition? These questions are highly controversial because they challenge moral and religious principles and «sit at the heart of the complex discourse» of life, death and human autonomy. The main dilemma is balancing the human right to self-determination with the moral obligation to protect life, as professional medical ethics warn that allowing euthanasia could undermine the role of the physician.

Goal. Analyze the topic of euthanasia from a moral and ethical point of view, using various studies of moral arguments for and against, as well as considering the ethical limits of medical involvement and ethical theories in euthanasia. Highlight current changes in global views.

Presentation of the material. The word «euthanasia» comes from two Greek words, namely: eu - «good» and thanatos - 'death', meaning «good death». In ancient times, it was referred to as death without pain and suffering, but in the modern world, euthanasia is a medical intervention aimed at alleviating pain and suffering, with the risk of hastening death. But one of the key issues is autonomy, which allows everyone to make decisions about what to do with their own body and life. An approach based on autonomy considers assisted suicide to be justified when requested by the person themselves, regardless of whether it is in their best interests. In other words, when considering the issue of euthanasia from this point of view, we can say that refusing to allow a person to end their life by suicide due to suffering and pain means depriving them of their own choice and self-determination. In addition to autonomy, arguments in favor of euthanasia also include beneficence and avoidance of harm. In this context, it is worth considering a model such as «kalothanasia,» or in other words, a «good death», which considers not only biological existence, but also quality of life and its importance. From this point of view, euthanasia can be perceived as a gesture of compassion, relief from harm, and a blessing in cases where a person's life has become unbearable pain and suffering without any hope of recovery. But if look at it from another angle, this approach is wrong, because deliberately ending a human life is more like murder than caring.

By studying empirical data, five key practical problems can be identified in countries where euthanasia is legal:

1. Ambiguous conditions;
2. Insufficient voluntariness;
3. Reaction to psychological stress;
4. Refusal of military service on grounds of conscience;
5. Failure to comply with medical requirements.

Medical professionals approach euthanasia with consideration for the age of patients, religious beliefs, and circumstances. That is, ethical justification must be based on guarantees, transparency, and professional integrity if euthanasia is to be considered responsibly.

The role of a doctor or nurse in this situation is not only as a professional in their field, but also as a person capable of acting morally. «Euthanasia is fundamentally incompatible with the role of a doctor as a healer, it is difficult or impossible to control, and it creates serious social risks» - American Medical Association. Research has

also shown that the most vulnerable in the context of euthanasia are elderly people, who are usually in long-term care facilities. The work of medical personnel is to care for such people, and employees must apply ethical reflection and advocacy. Therefore, any ethical framework for euthanasia must be linked to the professional integrity and responsibility of medical professionals.

Euthanasia in a historical context involves abuse and legal gray areas, as several historical events, such as Nazi experiments, have associated the term euthanasia with murder rather than a kind and compassionate act. In other words, in some cases, the process of legalizing euthanasia can lead to critical situations, namely its spread to vulnerable groups of people.

Conclusion. Euthanasia is based on ethical principles such as autonomy, dignity, and compassion. Arguments in favor of euthanasia are based on alleviating human suffering and pain, as well as respect for a person's choice and self-determination. Arguments against euthanasia focus on the sanctity of life, professional integrity, social risk, and vulnerability. Autonomy is crucial, but it cannot exist on its own; ethical decisions about human life and death require a full range of bioethical reflection, including justice, charity, and the avoidance of harm and professional ethics. The right to die should not replace the right to live with dignity. Ultimately, the question is not whether euthanasia is right or wrong, but under what conditions it occurs and whether society is morally prepared to responsibly uphold those conditions.

List of references.

1. Nunes R., et al. «Euthanasia: A Challenge to Medical Ethics.» Open Access. URL: <https://www.walshmedicalmedia.com/open-access/euthanasia-a-challenge-to-medical-ethics-2155-9627-1000282.pdf>.
2. Euthanasia and assisted suicide: An in-depth review of relevant historical aspects. Y. A. Picón-Jaimes, et al., Annals of Medicine and Surgery, 2022. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8857436/>.
3. «A way to avoid the expressivist objection against assisted dying laws.» PMC. URL : <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10359509/>.
4. Floriani C. A., et al. «Bioethical considerations on models for end-of-life care.» 2021. URL: <https://www.scielosp.org/pdf/csp/2021.v37n9/e00264320/en>.
5. Identifying practical clinical problems in active euthanasia. M. Kono et al., 2023. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/palliative-and-supportive-care/article/identifying-practical-clinical-problems-in-active-euthanasia-a-systematic-literature-review-of-the-findings-in-countries-where-euthanasia-is-legal/21568A75913720A959E619A5D9F61C7E>.
6. Health professionals' views on euthanasia: Impact of traits... D. Mimarakis et al. URL: <https://www.mdpi.com/2227-9032/13/14/1731>.
7. Ethical Issue of Physician-Assisted Suicide and Euthanasia. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10519727/>.
8. Role of the Nursing Professional in Euthanasia: A Qualitative Review. URL: <https://opennursingjournal.com/VOLUME/18/ELOCATOR/e18744346338379/FULLTEXT/>.

*Стрілець Ліліана, студент групи МП-11
юридичного факультету ЗУНУ*

МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Мистецтво є однією з найдавніших форм духовної діяльності людини, проте питання його ролі та призначення в суспільстві залишається дискусійним. У різні історичні періоди мистецтво виконувало різні функції: релігійну, виховну, комунікативну, естетичну, політичну або розважальну. У сучасному світі, де культура стає важливим інструментом соціальної взаємодії, мистецтво відіграє ключову роль у формуванні колективної пам'яті, цінностей та ідентичності. Водночас зміни соціального середовища, поява нових технологій і розвиток масової культури ставлять питання про те, чи зберігає мистецтво свою духовну та культурну значущість, чи перетворюється лише на засіб розваги.

Дослідження функцій мистецтва має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки мистецтво впливає на свідомість, поведінку та соціальні процеси. Через мистецькі образи суспільство формує етичні норми, передає культурний досвід, підтримує національні традиції та стимулює творчий розвиток особистості. Проте сьогодні постає проблема зміщення акценту від духовної та освітньої ролі мистецтва до комерційної, що може призводити до знецінення його культурної місії. Тому важливо визначити, які саме функції виконує мистецтво в сучасному суспільстві та яку роль воно відіграє у формуванні соціальних процесів, світогляду та культурної ідентичності.

Метою даної роботи є визначення ключових функцій мистецтва в суспільстві та аналізі того, як воно впливає на культурний, духовний і соціальний розвиток людини. Передбачається дослідити, яким чином мистецтво формує світогляд, сприяє комунікації між людьми, зберігає історичну пам'ять та культурні традиції. Також важливо виявити, як мистецькі практики впливають на суспільні процеси в умовах сучасної

технологізованої культури. Мета включає узагальнення наукових підходів і формування висновків щодо значення мистецтва в житті суспільства сьогодні.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

- Дослідити основні функції мистецтва у суспільстві та їхній вплив на формування культурних і духовних цінностей.
- Проаналізувати роль мистецтва у формуванні колективної пам'яті, соціальної ідентичності та комунікації між членами суспільства.
- Визначити, як мистецтво впливає на особистісний розвиток людини, її світогляд та емоційно-естетичне сприйняття світу.

Виклад матеріалу. Мистецтво було і залишається одним із фундаментальних способів самовираження людства. Воно виникло ще на ранніх етапах історії як засіб передавання світогляду, вірувань та емоцій. Первісні малюнки, музика й обряди виконували функцію духовного об'єднання людей у спільноту. Через символи та образи мистецтво формувало колективні уявлення про світ і місце в ньому людини.

Однією з основних соціальних функцій мистецтва є виховна. У художніх творах закладені моральні цінності, зразки поведінки та ідеали, що допомагають формувати характер особистості. Завдяки мистецтву людина вчиться співчуттю, розумінню інших, толерантності й повазі до культурних відмінностей. Дослідники підкреслюють, що мистецтво сприяє розвитку духовності та внутрішнього світу людини [2, с. 35–38].

Мистецтво також виконує важливу комунікативну функцію. Воно слугує мовою символів, яка зрозуміла незалежно від національних чи соціальних бар'єрів. Музика, живопис і театр можуть передавати емоції та ідеї без слів, створюючи простір для діалогу між різними культурами. Саме тому мистецтво є універсальним способом взаєморозуміння між людьми.

Важливою є функція збереження історичної пам'яті. У мистецьких образах фіксуються події, традиції, ритуали та уявлення, що формують культурну спадщину народу. Пісні, архітектура, література і кіно стають свідченням минулого, яке можна передати наступним поколінням. Таким чином мистецтво забезпечує спадкоємність культурних цінностей [1, с. 18]. Мистецтво відіграє значну роль у формуванні національної ідентичності. Завдяки культурним символам народ отримує усвідомлення своєї унікальності, спільної історії та духовного коріння. Українське мистецтво, наприклад, поєднує фольклорні мотиви, історичну тематику та духовну традицію, що сприяє консолідації суспільства.

Суттєве значення має й естетична функція мистецтва. Воно пробуджує почуття краси, гармонії, натхнення та емоційного піднесення. Естетичні враження сприяють духовному збагаченню, формуванню тонкого світосприйняття і вміння відчувати прекрасне. Це робить мистецтво важливим елементом внутрішньої культури людини [4, с. 89].

У сучасному суспільстві мистецтво часто взаємодіє з політикою. Театр, кіно, живопис і архітектура можуть порушувати актуальні проблеми, впливати на громадську думку та формувати соціальні ідеали. Через мистецтво суспільство осмислює питання свободи, прав людини, війни та справедливості. Така соціальна функція робить мистецтво інструментом суспільних змін [3, с. 14].

Політична функція проявляється і через створення символів, які об'єднують людей навколо спільних цінностей. Мистецькі акції, пісні чи плакати стають формою протесту або підтримки певних ідей. Мистецтво здатне мобілізувати суспільство, посилювати солідарність і підтримувати громадянську активність. Сучасна культурна індустрія виконує також економічну функцію. Музика, кіно, театри, музеї, дизайн і цифрове мистецтво створюють нові форми зайнятості, розвивають туризм та формують глобальний ринок культурних продуктів. Такі процеси сприяють розвитку локальних громад і формуванню інноваційного середовища.

Мистецтво змінює міський простір та соціальну взаємодію. Громадські арт-інсталяції, мурали та скульптури стають елементами культурного діалогу, роблять міста комфортнішими і змістовнішими. Дослідники відзначають, що такі практики сприяють соціальній інтеграції та спільній відповідальності за простір [5, с. 7–9]. Цифрові технології створили нові форми мистецтва. Віртуальні галереї, медіа-інсталяції, інтерактивні перформанси та цифрова графіка розширюють можливості творчого самовираження. Проте, попри зміни форм, мистецтво продовжує виконувати свою головну місію – впливати на свідомість людини та її емоційний досвід.

Разом з тим існує проблема комерціалізації мистецтва. Частина культурних продуктів орієнтована лише на розвагу, що може призводити до знецінення духовного змісту. У таких умовах важливо зберігати мистецтво як простір етичних і культурних цінностей, а не лише комерції. Попри суперечності, мистецтво залишається одним із ключових елементів духовного життя суспільства. Воно формує моральні орієнтири, сприяє культурній спадкоємності та допомагає людині знайти сенс власного існування. Завдяки мистецтву людина здатна глибше пізнати себе, інших і світ навколо.

Висновок. Мистецтво відіграє важливу роль у житті суспільства, виконуючи виховну, пізнавальну, комунікативну, психологічну, естетичну, політичну та економічну функції. Воно формує духовний світ людини, розвиває здатність до співпереживання, зберігає історичну пам'ять і культурну спадщину, об'єднує людей спільними символами та ідеалами. У сучасному світі мистецтво виступає не лише засобом самовираження, а й інструментом соціального діалогу, критики та суспільних змін, впливаючи на свідомість і поведінку людей. Попри зростання комерціалізації, мистецтво залишається джерелом духовного розвитку та культурної ідентичності, без якого неможливе повноцінне існування особистості та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ластовецька-Соланська, З. М. Соціокультурні функції сучасного українського мистецтва. Українська музика. 2024. URL: <https://journals.inma.lviv.ua/index.php/ukrmuzyka/article/view/764>
2. Кучай, О. В. Зміст та роль мистецтва у розвитку людини й життя суспільства. Педагогічні науки. 2024.
3. Тормахова, А. До проблеми взаємодії мистецтва та політики: соціальні функції мистецтва. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2022. URL: <https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/download/262208/258693>
4. Колесніков, М. П. та ін. Естетика. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 432 с.
5. Culture Action Europe. Research Digest: The Role of the Artist in Society. 2023. URL: <https://cultureactioneurope.org/wp-content/uploads/2023/11/Research-Digest-The-Role-of-the-Artist-in-Society.pdf>
6. Фромм, Е. Мати або бути? Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 304 с.

Iryna Kyschchuk, student of group MEVMB-11

CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS

Formulation of the problem: Climate change has become not only a scientific and environmental issue but also a profound ethical challenge that touches on the core of human morality and collective responsibility [1]. It is increasingly evident that the global climate crisis is not simply a technical or political matter to be solved through innovation or legislation. Rather, it is a question of justice, fairness, and moral obligation. The changes taking place in the atmosphere, oceans, and ecosystems are largely the result of human activity, industrialization, consumption, and disregard for natural limits. Yet the most severe consequences will be experienced by those who contributed the least: developing nations, vulnerable populations, and above all, future generations who have no voice in present decision-making.

This moral paradox creates a pressing dilemma for modern societies. How can we justify our current lifestyles when they endanger the stability and habitability of the planet for our descendants? What do we owe to people who are not yet born but whose lives depend on our actions today? These questions form the basis of climate ethics, a branch of applied ethics that examines the moral dimensions of human influence on the global environment.

The central problem concerns the fairness of distributing both the burdens and benefits of climate actions across generations. In this sense, climate change can be understood as a test of humanity's moral maturity, a measure of whether we can act not out of immediate self-interest but out of a sense of justice toward others and the planet itself [2].

Goal. The goal of this paper is to analyze the ethical dimensions of climate change and to explore the moral responsibilities that current generations have toward those who will live in the future. The concept of moral responsibility in climate change goes beyond mere compliance with international agreements. It includes a deeper awareness of human interconnectedness and the recognition that the biosphere is a shared home. Specifically, this work aims to:

1. Identify the main ethical principles guiding climate responsibility.
2. Examine the implications of inaction for future generations.
3. Propose approaches to integrating intergenerational justice into modern environmental policy [3].

Presentation of the material. Climate ethics emphasizes that environmental degradation is not only an ecological or economic concern but a moral issue. It challenges societies to consider long-term consequences beyond short-term political or financial interests. One of the central principles in climate ethics is intergenerational justice, which holds that future people have the right to a livable planet and that present generations bear duties to preserve it [4].

Philosophers such as Henry Shue and Peter Singer argue that moral responsibility should not be limited by time or geography. If present actions cause harm to others, including those not yet born, they must be accounted for ethically. This means that climate policies should integrate fairness both within the current population and across generations [10].

Moreover, the ethical debate involves determining how to balance economic development with sustainability. Industrialized nations bear a greater historical responsibility for emissions, whereas developing countries demand fairness in their right to grow. Hence, climate justice requires cooperation, equity, and global solidarity.

The question of responsibility becomes even more pressing when considering non-human life and ecosystem integrity. Many ethicists, including John Broome, argue that moral concern should extend beyond human-centered perspectives to include all living beings affected by environmental change. This broader view of ethics aligns with the ecocentric approach, which sees humanity as part of a larger ecological system rather than its master.

In practical terms, addressing climate ethics requires integrating ethical reasoning into environmental governance [5]. This includes adopting policies based on the precautionary principle, supporting sustainable energy transitions, and ensuring representation for future generations in decision-making institutions. Some countries, such as Wales and Finland, have already established commissioners or ombudsmen for future generations as an example of how ethical concepts can be turned into effective governance mechanisms [6].

Education and public awareness also play crucial roles [7]. By incorporating climate ethics into educational programs, societies can cultivate a sense of global citizenship and shared moral responsibility [8]. The goal is not only to mitigate environmental harm but also to develop a culture that values sustainability, empathy, and justice [9].

Ultimately, acknowledging moral duties toward future generations is not only a philosophical argument but a practical necessity for human survival. Our actions today define the moral legacy we leave behind and determine whether future generations will inherit a planet of opportunity or a world of crisis.

Conclusions. Climate ethics highlights the urgent need for moral responsibility in addressing global environmental challenges. Ensuring justice for both present and future generations requires long-term thinking, equity, and collective action. Our commitment today will determine the quality of life and stability of the world inherited by those who come after us.

List of references

1. Caney S. Climate Ethics and Political Theory. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 330 p.
2. Fraser N. Justice Interrupted: Critical Perspectives on Climate and Inequality. London : Verso Books, 2022. 276 p.
3. Gardiner S. M. The Oxford Handbook of Intergenerational Justice. Oxford : Oxford University Press, 2023. 512 p.
4. Huryk M. I., Honcharuk-Cholach T. V., Tomakhiv V. Ya. Liberal Teachings of Ludwig von Mises as a Theoretical Basis for the Post-War Reconstruction of Ukraine. Scientific and Theoretical Almanac Grani. 26(2). 2023. pp. 61–65. (professional publication) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1862/1829>
5. IPCC. Climate Change 2023: Synthesis Report. Geneva : Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023. 180 p. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/> (date of access: 05.11.2025).
6. Jamieson D., Radoilska L. (eds.). Ethics in the Anthropocene: Moral Responsibilities in a Warming World. London : Routledge, 2021. 341 p.
7. McKinnon C., O'Neill J. (eds.). Environmental Ethics and Emerging Technologies. London : Routledge, 2021. 302 p.
8. Moellendorf D. Mobilizing Hope: Climate Change and Global Justice. Oxford : Oxford University Press, 2019. 239 p.
9. United Nations Environment Programme. Emissions Gap Report 2024. Nairobi : UNEP, 2024. 108 p. URL: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report> (date of access: 05.11.2025).
10. Vanderheiden S. Climate Justice Beyond Borders. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 284 p.

Zadorozhna Kamila, student of g. MENM – 12

GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY

Formulation of the Problem In the contemporary era, globalization accelerates cultural, economic, and technological integration across societies. While it creates opportunities for intercultural exchange and development, it also challenges the preservation of cultural identity. Communities face tension between adopting global influences and maintaining their unique traditions and values. The central problem of this research is to understand how societies can balance globalization with the protection of cultural distinctiveness.

Research Goal The goal of this study is to examine the impact of globalization on cultural identity and to determine how societies can preserve their cultural uniqueness while benefiting from global integration.

Research Tasks

1. To analyze globalization from a philosophical perspective (ontological, epistemological, and moral dimensions).
2. To identify how globalization affects social, economic, and cultural processes in society.
3. To investigate the significance of cultural identity and the factors shaping it in the modern world (media, technology, migration, economic and political forces).
4. To explore the challenges globalization poses to cultural identity and the possibilities for its preservation.
5. To identify ways to harmoniously combine globalization with the preservation of cultural uniqueness through education, cultural events, and intercultural interaction.

Presentation of the material Globalization is viewed in philosophy as an unavoidable phase in the evolution of humanity, and its influence is examined through various philosophical lenses. Some scholars see it as a pathway toward integrating the world into a single society, while others contend that it is driven primarily by economic and political interests. In this sense, globalization is a multifaceted phenomenon that generates worldwide transformations and impacts every sphere of social life. Philosophy and globalization are deeply interconnected, and the phenomenon of globalization is interpreted philosophically from multiple angles. Philosophical inquiry explores what globalization is, how it influences human development, and what cultural, economic, and moral implications it carries. [3]

Cultural identity, including language, customs, and traditions, forms the foundation of social interaction and helps individuals understand their place in society. In the context of globalization and rapid scientific change, it can

be strengthened through education, cultural awareness, festivals, and community events. Media and technology can also share local narratives with wider audiences, supporting preservation and a sense of belonging. By integrating scientific advancements while maintaining core cultural values, societies can embrace the benefits of globalization without compromising their cultural identity. [1]

The close of the twentieth century created historical conditions that shaped a shared understanding of globalisation as the leading path of human development. The disappearance of global ideological conflicts and the rise of transnational structures in politics, economics and culture strengthened globalisation's status as a central direction in societal progress. It is therefore natural that this period also marked a flourishing of the synergistic paradigm in philosophy, whose core theme was interaction. At the same time, the early twenty-first century shows an intensified focus on identity at every level, from individual to national. Ideas of self-determination and socially oriented self-identification have formed a worldwide trend that now serves as a counterweight to globalisation's dominance. As a result, the dialectical principles in philosophy, centred on duality and most closely aligned with identification processes, have regained their relevance.

Overall, the transition between the twentieth and twenty-first centuries became a time when two major socio-cultural tendencies coexisted: globalisation and identity. Each of these civilisational directions relies on substantial accumulated human experience. At the current stage of societal development, both trends are reinforced by various factors that strengthen their presence in public consciousness.

Yet such powerful worldview currents cannot remain in long-term balance while merely coexisting. Therefore, philosophy, which has always stood at the forefront of transformation, continues to shape strategic visions for future societal development on a global scale. [2]

Philosophy examines globalization through ontological, epistemological, and moral dimensions. Ontologically, it is seen as the formation of a unified world system and increasing interconnectedness of states and societies, prompting reflection on shifts in worldviews and the balance between national and global values.

Epistemologically, globalization accelerates the flow of information and access to knowledge, while also raising issues of information control and manipulation. Contemporary philosophy studies these new knowledge structures and the rise of an information-based society. Morally, globalization challenges humanity to reconsider concepts such as justice, freedom, and equality, as global processes often intensify social inequalities between economically advanced and developing nations.

Globalization impacts every nation and community by fostering interethnic integration through the rapid exchange of information, technology, economy, and culture. While it encourages cultural dialogue and knowledge exchange, it can also threaten local traditions and values. To preserve national identity, states must implement robust policies in education, culture, and spiritual development. [3]

An individual needs to understand and navigate cultural identities, as this awareness shapes how one perceives globalization. A strong sense of personal cultural identity highlights the influence of globalization on daily life, while globalization itself promotes cultural exchange and intercultural dialogue. To manage this complexity, cultural identity must remain flexible and inclusive. Several key factors shape cultural identity today, including global media, communication, and migration. Social media exposes individuals to diverse lifestyles and values, making it a powerful force in identity formation, while migration and economic or political factors introduce challenges such as identity shifts and cultural hybridization. [4]

Conclusions In today's world, globalization and cultural identity are interconnected yet sometimes conflicting processes. While globalization promotes the rapid exchange of information, technology, and cultural values, fostering societal integration and shared development, it also poses risks to local cultures and national identity, requiring conscious efforts to preserve traditions and uniqueness. Philosophical analysis shows that examining globalization from ontological, epistemological, and moral perspectives helps assess its impact on human development and cultural values. Future societal strategies should balance global opportunities with cultural preservation, combining education, cultural initiatives, and technology to achieve harmonious coexistence and sustainable development.

List of references:

1. Globalization and its impact on cultural identity. URL: <https://icn.com/en-jo/blog/globalization-and-its-impact-on-cultural-identity>
2. Historical and cultural dimensions of the philosophy of the future: globalisation and identity. Olga Marukhovska-Kartunova Myroslav Bugrov Mykola Kozlovets Inna Savolainen Tetiana Zaika. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42129/1/1.pdf>
3. Urdashev A. Issues of globalization and national identity in modern philosophy. URL: <https://journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/699/649>
4. Zhuo Yang. Philosophical Analysis of Cultural Diversity and Globalization: Intersecting and Conflicting Values in Contemporary Society.. URL: <file:///C:/Users/MyPC/Downloads/27.+738+Philosophical+Analysis+of+Cultural+Diversity+and+Globalization.pdf>
5. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY

Formulation of the Problem In the contemporary era, globalization accelerates cultural, economic, and technological integration across societies. While it creates opportunities for intercultural exchange and development, it also challenges the preservation of cultural identity. Communities face tension between adopting global influences and maintaining their unique traditions and values. The central problem of this research is to understand how societies can balance globalization with the protection of cultural distinctiveness.

Research Goal The goal of this study is to examine the impact of globalization on cultural identity and to determine how societies can preserve their cultural uniqueness while benefiting from global integration.

Research Tasks

1. To analyze globalization from a philosophical perspective (ontological, epistemological, and moral dimensions).
2. To identify how globalization affects social, economic, and cultural processes in society.
3. To investigate the significance of cultural identity and the factors shaping it in the modern world (media, technology, migration, economic and political forces).
4. To explore the challenges globalization poses to cultural identity and the possibilities for its preservation.
5. To identify ways to harmoniously combine globalization with the preservation of cultural uniqueness through education, cultural events, and intercultural interaction.

Presentation of the material Globalization is viewed in philosophy as an unavoidable phase in the evolution of humanity, and its influence is examined through various philosophical lenses. Some scholars see it as a pathway toward integrating the world into a single society, while others contend that it is driven primarily by economic and political interests. In this sense, globalization is a multifaceted phenomenon that generates worldwide transformations and impacts every sphere of social life. Philosophy and globalization are deeply interconnected, and the phenomenon of globalization is interpreted philosophically from multiple angles. Philosophical inquiry explores what globalization is, how it influences human development, and what cultural, economic, and moral implications it carries. [3]

Cultural identity, including language, customs, and traditions, forms the foundation of social interaction and helps individuals understand their place in society. In the context of globalization and rapid scientific change, it can be strengthened through education, cultural awareness, festivals, and community events. Media and technology can also share local narratives with wider audiences, supporting preservation and a sense of belonging. By integrating scientific advancements while maintaining core cultural values, societies can embrace the benefits of globalization without compromising their cultural identity. [1]

The close of the twentieth century created historical conditions that shaped a shared understanding of globalisation as the leading path of human development. The disappearance of global ideological conflicts and the rise of transnational structures in politics, economics and culture strengthened globalisation's status as a central direction in societal progress. It is therefore natural that this period also marked a flourishing of the synergistic paradigm in philosophy, whose core theme was interaction. At the same time, the early twenty-first century shows an intensified focus on identity at every level, from individual to national. Ideas of self-determination and socially oriented self-identification have formed a worldwide trend that now serves as a counterweight to globalisation's dominance. As a result, the dialectical principles in philosophy, centred on duality and most closely aligned with identification processes, have regained their relevance.

Overall, the transition between the twentieth and twenty-first centuries became a time when two major socio-cultural tendencies coexisted: globalisation and identity. Each of these civilisational directions relies on substantial accumulated human experience. At the current stage of societal development, both trends are reinforced by various factors that strengthen their presence in public consciousness.

Yet such powerful worldview currents cannot remain in long-term balance while merely coexisting. Therefore, philosophy, which has always stood at the forefront of transformation, continues to shape strategic visions for future societal development on a global scale. [2]

Philosophy examines globalization through ontological, epistemological, and moral dimensions. Ontologically, it is seen as the formation of a unified world system and increasing interconnectedness of states and societies, prompting reflection on shifts in worldviews and the balance between national and global values.

Epistemologically, globalization accelerates the flow of information and access to knowledge, while also raising issues of information control and manipulation. Contemporary philosophy studies these new knowledge structures and the rise of an information-based society. Morally, globalization challenges humanity to reconsider concepts such as justice, freedom, and equality, as global processes often intensify social inequalities between economically advanced and developing nations.

Globalization impacts every nation and community by fostering interethnic integration through the rapid exchange of information, technology, economy, and culture. While it encourages cultural dialogue and knowledge exchange, it can also threaten local traditions and values. To preserve national identity, states must implement robust policies in education, culture, and spiritual development. [3]

An individual needs to understand and navigate cultural identities, as this awareness shapes how one perceives globalization. A strong sense of personal cultural identity highlights the influence of globalization on daily life, while globalization itself promotes cultural exchange and intercultural dialogue. To manage this complexity, cultural

identity must remain flexible and inclusive. Several key factors shape cultural identity today, including global media, communication, and migration. Social media exposes individuals to diverse lifestyles and values, making it a powerful force in identity formation, while migration and economic or political factors introduce challenges such as identity shifts and cultural hybridization. [4]

Conclusions In today's world, globalization and cultural identity are interconnected yet sometimes conflicting processes. While globalization promotes the rapid exchange of information, technology, and cultural values, fostering societal integration and shared development, it also poses risks to local cultures and national identity, requiring conscious efforts to preserve traditions and uniqueness. Philosophical analysis shows that examining globalization from ontological, epistemological, and moral perspectives helps assess its impact on human development and cultural values. Future societal strategies should balance global opportunities with cultural preservation, combining education, cultural initiatives, and technology to achieve harmonious coexistence and sustainable development.

List of references:

1. Globalization and its impact on cultural identity. URL: <https://icn.com/en-jo/blog/globalization-and-its-impact-on-cultural-identity>
2. Historical and cultural dimensions of the philosophy of the future: globalisation and identity. Olga Marukhovska-Kartunova Myroslav Bugrov Mykola Kozlovets Inna Savolainen Tetiana Zaika. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42129/1/1.pdf>
3. Urdashev A. Issues of globalization and national identity in modern philosophy. URL: <https://journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/699/649>
4. Zhuo Yang. Philosophical Analysis of Cultural Diversity and Globalization: Intersecting and Conflicting Values in Contemporary Society.. URL: <file:///C:/Users/MyPC/Downloads/27.+738+Philosophical+Analysis+of+Cultural+Diversity+and+Globalization.pdf>

Томан Василь, студент групи МЕНМ-12

ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ МЕЖІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Постановка проблеми: Демократія є однією з найпоширеніших і найцінніших форм політичного устрою сучасного світу. Вона передбачає активну участь громадян у прийнятті політичних рішень, забезпечення прав і свобод людини, а також відповідальність влади перед суспільством. Основні принципи демократії – це верховенство права, політичний плюралізм, свобода слова, рівність громадян перед законом і право на вибір влади шляхом вільних виборів. Однак у ХХІ столітті демократичні системи стикаються з численними викликами, що ставлять під сумнів їхню ефективність і стійкість. Серед них – зростання популізму, маніпуляції громадською думкою, розвиток технологій, які впливають на інформаційну сферу, а також глобальні кризи, що змушують уряди обмежувати певні свободи заради безпеки. Це породжує питання: чи є межі демократії, і як забезпечити її стабільність у нових реаліях світу?

Метою **роботи** є дослідження сутності демократії, її викликів і обмежень у сучасному світі, а також визначення можливих шляхів удосконалення демократичних механізмів у глобальному контексті.

Завдання:

Розкрити основні принципи й теоретичні основи демократії:

1. Проаналізувати головні обмеження, що постають перед демократією у ХХІ столітті.
2. Визначити напрями подолання кризових явищ і можливості розвитку демократичних інститутів у майбутньому.

Виклад матеріалу: Демократія, як політична система, має давнє коріння, починаючи від античних Афін, де народ безпосередньо брав участь у прийнятті рішень. З часом демократія пройшла довгий шлях розвитку – від обмежених форм правління до сучасних представницьких систем. Сьогодні вона вважається універсальною цінністю, на якій базуються більшість розвинених країн світу.[1] Проте разом із розвитком людства демократія також зазнає серйозних випробувань. Одним із головних викликів сучасності є інформаційна маніпуляція. У добу цифрових технологій засоби масової інформації та соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні суспільної думки. Проте вони можуть бути інструментом дезінформації, пропаганди або політичного тиску. Алгоритми соціальних платформ часто створюють «інформаційні бульбашки», у яких користувач бачить лише ті новини, що підтверджують його переконання. Це знижує рівень критичного мислення і підвищує ризик маніпуляцій під час виборів та політичних кампаній.[2;5]

Іншим важливим фактором є зростання економічної нерівності. Формально всі громадяни мають рівні політичні права, однак на практиці вплив на політику часто мають великі корпорації, бізнес-еліти або лобістські групи. Це підриває принцип рівності можливостей і веде до кризи довіри між громадянами та владою. Як наслідок, зростає розчарування в демократичних інститутах і популярність радикальних або авторитарних рухів, що обіцяють «сильну руку» замість колективного управління.[3;4] Обмеження демократії пов'язане з пасивністю громадян. Багато людей не беруть участі у виборах, не цікавляться політикою, вважаючи, що їхній голос нічого не змінить. Це призводить до того, що політичні рішення ухвалюються меншістю, тоді як більшість суспільства залишається осторонь. Без активної участі громадян

демократія втрачає свою суть – влада перестає бути справді народною.[1;2] І ще одне серйозне обмеження демократії пов'язане з безпекою. Тероризм, військові конфлікти, пандемії змушують держави тимчасово обмежувати свободи громадян – вводити надзвичайний стан, контролювати інформаційні потоки, запроваджувати масовий нагляд. Такі дії часто є необхідними, але водночас вони демонструють, що навіть у демократичних країнах свобода не є абсолютною. Межа між безпекою і демократією стає дедалі тоншою, а небезпека зловживання владою зростає. Прикладом цього може слугувати реакція урядів під час пандемії COVID-19, коли обмеження пересування та збирань призвели до дискусій про межі свободи.[3;6]

Крім внутрішніх проблем, існують і зовнішні межі демократії, пов'язані з глобалізацією. У сучасному світі національні уряди дедалі частіше залежать від міжнародних організацій, економічних союзів і транснаціональних корпорацій. Це зменшує суверенітет держав і впливає на їхні внутрішні політичні рішення. Наприклад, фінансові кризи чи санкційна політика можуть змусити уряди вдаватися до непопулярних заходів, обмежуючи при цьому участь громадян у прийнятті рішень.[3;5]

Однак межі демократії не завжди мають суто негативний характер. Деякі дослідники, як-от Семюел Хантінгтон, зазначають, що демократія потребує інституційного балансу – надмірна свобода без контролю може призвести до хаосу. Тому стабільність демократії можлива лише за наявності ефективної правової системи, відповідальності громадян поваги до закону. Демократія – це не лише право на свободу, а й обов'язок діяти відповідально в межах закону. У XXI столітті розвиток демократії набуває нових форм. Цифрові технології відкривають можливості для більшої прямої участі громадян у політичному процесі: електронне голосування, онлайн-петиції, відкриті консультації з урядом.[4] Також підвищується роль міжнародних ініціатив, які контролюють стан демократії у світі – таких як Freedom House або ООН. Завдяки цим механізмам формується глобальна культура демократії, де цінності свободи, прав людини й прозорості стають універсальними стандартами.[5;6]

Висновок: Демократія залишається найоптимальнішою формою політичного устрою, яка здатна забезпечити баланс між владою та суспільством, свободою й відповідальністю. Проте її стабільність залежить від активності громадян, рівня політичної культури, незалежності ЗМІ та зрілості державних інститутів. Сучасні обмеження демократії – це не ознака її занепаду, а радше сигнал до вдосконалення. Для збереження демократичних цінностей необхідно постійно оновлювати механізми контролю влади, виховувати свідомих громадян і підтримувати суспільний діалог.

Отже, демократія не є досконалою системою, але вона залишається єдиною формою правління, яка дає людині право бути господарем своєї долі та відповідальним учасником суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf
2. Diamond, L. The Spirit of Democracy: The Struggle to Build Free Societies in the World. New York: Times Books, 2008.
3. Freedom House. Freedom in the World 2024 <https://freedomhouse.org/>
4. United Nations. Democracy and Human Rights Report 2023 <https://www.un.org/>
5. Zakaria, F. The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad. New York: W.W. Norton & Company, 2003.
6. Даль, Р. Поліархія: Участь і опозиція. К.: Основи, 2002.
7. Хантінгтон, С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004.

*Винярска Богдана, студентка гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ

Постановка проблеми. Здебільшого суспільство уявляє анархію як хаос, бешкет, повну безвідповідальність, загрозу для сучасного цивілізованого світу, але чи справді так воно є? Зараз існує багато напрямків цієї течії, складно озвучити їх точне число, тому що з'являються нові ідеї. Сутність слова можна розібрати завдяки перекладу з давньогрецької мови ἀναρχία (anarchia) складається з двох частин (an) – префікс означає «без», та (archia) – влада, керівництво, часто до значень додавали «царь» здебільшого на території Росії, України та Білорусі.

Метою даної роботи є. Зрозуміти значення сутності, розібрати погляди анархістів на рахунок влади та плюси їхнього ставлення, вирішення та зміну проблем у суспільстві.

Для досягнення мети, виконаємо **наступні завдання:**

Дослідити філософські ідеї та їхнє значення для розвитку, проблеми, що виникли через співвідношення анархії та державного авторитету.

Протистояння між індивідуальною особою та колективним управлінням. Шлях врівноваження.

Виклад матеріалу. Протистояння між анархізмом та державним авторитетом є однією з найглибших і найдавніших дихотомій у політичній філософії. Воно сягає корінням у вічне напруження між свободою індивіда

та порядком суспільства. Анархізм (від давньогрецького *an* – приставка «без», *arkhē* – «влада») – це не просто політична доктрина, а радикальна філософія, яка заперечує будь-яку форму примусової влади, розглядаючи її як першопричину соціальної несправедливості та гноблення. З іншого боку, державний авторитет базується на припущенні, що централізована, примусова влада є не лише необхідною, а й єдиною легітимною основою для забезпечення безпеки, стабільності та цивілізованого співіснування. Таким чином, цей конфлікт є зіткненням двох абсолютно протилежних уявлень про сутність людини, суспільства та політичної організації.

Філософська легітимація державного авторитету спирається на три основні концепції:

– Теорія Суспільного Договору: Найбільш впливовим аргументом є ідея, що люди добровільно відмовляються від частини своїх природних свобод на користь держави в обмін на захист і безпеку.

– Томас Гоббс: У праці «Левіафан» (1651) стверджував, що природний стан – це «війна всіх проти всіх». Щоб уникнути хаосу та насильницької смерті, люди повинні підкоритися абсолютному суверенітету. Авторитет держави є єдиною силою, здатною запобігти соціальному розпаду.

– Джон Локк: Хоча Локк обмежував владу держави, він усе ж вважав її необхідною для захисту природних прав (життя, свободи та власності), оскільки у природному стані відсутній об'єктивний суддя та ефективна виконавча влада.

– Концепція Монополії на Легітимне Насильство. Соціолог Макс Вебер визначив державу як людську спільноту, яка успішно претендує на монополію на легітимне фізичне насильство на певній території. З філософської точки зору, це означає, що державний примус є не просто насильством, а авторитетним, юридично обґрунтованим застосуванням сили, необхідним для підтримки правопорядку.

– Спільне Благо (Гегель): мислитель розглядав державу не просто як контракт, а як вищу форму об'єктивного духу, яка представляє універсальну волю та є моральною цілісністю, що стоїть вище індивідуальних інтересів. Влада держави є вираженням розуму та загальної свободи.

Анархічна позиція базується на радикальній антропологічній та етичній передумові:

– Антиавторитаризм та самостійність людини: Анархісти вважають, що людина є розумною та моральною істотою, здатною до самоврядування та раціональної співпраці без зовнішнього примусу. Державна влада не тільки обмежує свободу, але й корумпує індивіда, позбавляючи його моральної відповідальності та перетворюючи на слухняного підданого.

– Критика Легітимності Примусу: Засновник анархізму П'єр-Жозеф Прудон, якого ще називають «Батьком Анархізму» критикував державний авторитет, стверджуючи, що всі форми влади, включаючи демократичну, є тиранічними, оскільки вони порушують абсолютну суверенність індивіда. Прудон виступав за суспільство, організоване на принципах федералізму та взаємності.

– «Взаємна Допомога» проти Конкуренції (П. Кропоткін): Анархо-комуніст Петро Кропоткін у праці «Взаємодопомога як фактор еволюції» (1902) науково обґрунтовував, що співпраця, а не конкуренція чи примус, є головним рушієм біологічного та соціального прогресу. Таким чином, держава не є природною чи необхідною, оскільки спільноти можуть ефективно функціонувати на основі добровільної асоціації та етики солідарності.

Етика державного авторитету часто базується на принципі, що свобода можлива лише в рамках закону.

– Право і Обов'язок: Держава накладає юридичні обов'язки на індивіда (підкорятися закону, платити податки), стверджуючи, що ці обов'язки є платою за колективні права та безпеку, які вона забезпечує.

– Мораль проти Закону: Хоча закон не завжди є моральним, він забезпечує мінімальний рівень соціальної моралі через зовнішній контроль. Етатична етика передбачає, що без зовнішнього примусу людська природа може бути схильна до антисоціальної поведінки (песимістичний погляд Гоббса).

Етика анархізму – це етика абсолютної автономії та самовизначення.

– Заперечення Примусової Моралі: Анархісти відкидають будь-яку нав'язану мораль чи закон. Свобода – це можливість діяти відповідно до власної волі. Якщо індивід чинить добро, то це має бути результатом свідомого етичного вибору, а не страху перед покаранням.

– Етика Солідарності: У колективістському анархізмі етичним імперативом є солідарність та взаємна допомога. Моральність виникає природним чином із соціальних відносин, а не з примусового державного законодавства.

Конфлікт між анархізмом та державним авторитетом є невирішеним у чистому вигляді, але він має величезне значення для розвитку політичної думки та практики. Анархізм виконує критичну функцію, постійно ставлячи під сумнів легітимність влади, викриваючи її корупцію та примусовий характер. Він є необхідним моральним корективом для будь-якої держави, що схильна до авторитаризму. Вплив на Соціальні Рухи: Анархічні ідеї надихнули або сформулювали значні соціальні рухи: синдикалізм (робітниче самоврядування), рухи за охорону довкілля (глибинна екологія), антиглобалістський рух та концепції прямої демократії та децентралізації. Утопічна Регуляція: Хоча чиста анархія залишається утопічним ідеалом у масштабі національної держави, вона слугує ідеальною моделлю для роздумів про те, як мінімізувати примус і максимізувати свободу в існуючих системах. Цей ідеал змушує суспільства постійно шукати більш справедливих, менш ієрархічних та більш залучених форм управління.

Висновок. Таким чином, анархізм і державний авторитет представляють дві протилежні вісі, навколо яких обертається вся політична філософія. Перший бачить у владі рабство, другий – порятунок. Їхнє зіткнення є постійним двигуном соціальної критики та реформ, нагадуючи, що легітимність будь-якого управління завжди має бути піддана сумніву заради збереження абсолютної цінності – свободи індивідуальної особистості.

Список використаних джерел:

1. John O' Brian. The Humanist Tradition and Montaigne. The Oxford Handbook of Montaigne. 10.12.2015. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/27943/chapter-abstract/211865884?redirectedFrom=fulltext>
2. Katherine C. Humanism and Good Books in Sixteenth-Century England. 16.03.2023. URL: <https://academic.oup.com/book/45790>
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2016. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>
4. Zak Gur. Petrarch's Humanism and the Care of the Self. Hebrew University of Jerusalem. 1.01.2020. URL: <https://cris.huji.ac.il/en/publications/petrarchs-humanism-and-the-care-of-the-self-3/>

Hrytsko Anastasia, student of g. MEVMB-11

GLOBALIZATION AND CULTURAL IDENTITY

Formulation of the problem: Globalization has become a defining feature of the modern world, affecting economic, political, and cultural spheres. It connects people across continents, erases physical boundaries, and promotes the exchange of goods, ideas, and technologies. However, while globalization facilitates progress and integration, it also raises concerns about the erosion of cultural identity. The growing dominance of global cultural standards, especially those of Western origin, challenges traditional values, languages, and customs.

Goal: The goal of this research is to analyze the complex relationship between globalization and cultural identity, to reveal both positive and negative consequences of global cultural interaction, and to propose ways of preserving national and ethnic diversity in the era of global interconnection.

Presentation of the material: Globalization is a multidimensional and dynamic process that has significantly transformed cultural landscapes around the globe. It can be viewed as a process of intensifying worldwide social relations, linking distant localities in such a way that local events are shaped by events occurring many miles away (Giddens, 1990). The rapid development of information technologies, international trade, mass tourism, and global media has accelerated this interconnection. [4]

The dual nature of globalization: integration and homogenization

One of the key features of globalization is its dual impact on culture. On one hand, it promotes integration, openness, and mutual understanding among peoples. Through the exchange of cultural products, ideas, and practices, globalization fosters cosmopolitanism and cultural enrichment. For example, global access to music, cinema, and literature allows individuals to experience and appreciate other cultures. On the other hand, globalization often results in cultural homogenization – the spread of standardized cultural forms that diminish local distinctiveness. The influence of Western culture, especially the United States, has become a global model in fashion, language, food, and entertainment. Hollywood movies and Western pop music dominate international markets, leading to the marginalization of artistic expression. [3]

The concept of «cultural imperialism» and loss of identity

The term cultural imperialism describes the process through which dominant cultures impose their values, norms, and consumption patterns on less powerful societies. This occurs through media, multinational corporations, and the global market. The Americanization or Westernization of culture, for instance, is visible in urban spaces around the world – from the presence of McDonald's and Starbucks to the dominance of Western fashion and social media aesthetics. As local populations increasingly consume global cultural products, traditional identities risk being replaced by globalized ones. Indigenous languages decline, local music genres lose popularity, and traditional customs are practiced less frequently by younger generations. This can create an identity crisis, where individuals struggle to reconcile their inherited traditions with the globalized culture surrounding them. According to Hall (1990), cultural identity is not fixed but constantly reshaped through historical and cultural interaction; however, the imbalance of power within globalization often means that some cultures are reshaped more drastically than others. [2]

Globalization as a source of cultural exchange and creativity

Despite these concerns, globalization is not purely destructive. It also serves as a platform for cultural exchange, creativity, and hybridization. The interaction between local and global elements produces glocal cultures – hybrid forms that blend traditional and modern influences. For example, the global success of K-pop (Korean pop music) represents how national culture can adapt global styles while maintaining its unique identity. Similarly, the rise of Bollywood films, Japanese anime, and Latin American literature shows that local cultures can achieve global influence without losing their authenticity. Digital media play a crucial role in this transformation. Platforms like TikTok, YouTube, and Instagram allow individuals and communities to share their cultural heritage globally. Minority groups and small nations can now showcase their traditions, cuisine, music, and languages to worldwide audiences. [1]

Preservation and revitalization of cultural identity

The preservation of cultural identity in the globalized world requires conscious and coordinated efforts. Governments, institutions, and individuals all play vital roles. Schools should teach cultural history and encourage pride in national heritage while fostering respect for other cultures. International organizations, such as UNESCO, emphasize the importance of safeguarding intangible cultural heritage practices, rituals, and expressions that

embody a community's values and worldview. According to UNESCO (2023), cultural diversity is essential for peace and sustainable development. By preserving cultural heritage, societies ensure continuity between generations and maintain social cohesion. At the community level, cultural festivals, museums, and art centers serve as living spaces for heritage transmission. These institutions bridge the past and present, encouraging citizens to engage with their cultural identity in creative ways. [6]

The philosophical dimension of globalization and identity

Philosophically, globalization challenges the traditional understanding of identity. Identity is no longer something stable or territorially bound; instead, it becomes fluid, relational, and constantly negotiated. Theorists such as Stuart Hall and Arjun Appadurai argue that cultural identity is constructed through narratives and interactions within global flows of people, images, and information. Hall (1996) views identity as a «production,» always in process, never complete. This dynamic nature of identity can be seen in diasporic and migrant communities, where individuals combine elements from multiple cultures. Such hybrid identities demonstrate that globalization can enrich rather than erase cultural diversity. However, this pluralism also raises ethical and political questions: how can societies balance global belonging with local loyalty? How can cultural exchange occur without domination? [5]

Conclusion. Globalization has a profound impact on cultural identity, simultaneously fostering cultural exchange and threatening local uniqueness. While global communication and technological progress enrich cultural experiences, they may also lead to homogenization and the decline of traditional values. By promoting education, cultural heritage policies, and international cooperation, states and communities can preserve national identity while remaining open to the world. Ultimately, globalization should not erase identities but encourage dialogue, creativity, and mutual respect among cultures.

List of references:

1. Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press. <https://www.upress.umn.edu/book-division/books/modernity-at-large>
2. Hall, S. (1990). *Cultural Identity and Diaspora*. Routledge. <https://www.routledge.com/>
3. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/globalization/book205662>
4. Steger, M. B. (2020). *Globalization: A Very Short Introduction*. <https://global.oup.com/academic/product/globalization-a-very-short-introduction-9780198849451>
5. Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*. Chicago: University of Chicago <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/G/bo3625404.html>
6. UNESCO. (2023). *Intangible Cultural Heritage: Safeguarding Cultural Diversity*. <https://ich.unesco.org/en/home>

Andrii Liutyi, student of g. EME-11

MARX'S CRITIQUE OF POLITICAL ECONOMY AS A PHILOSOPHICAL PROJECT

Formulation of the problem: In contemporary academic and public discourse, Karl Marx's critique of political economy is often reduced to a purely economic doctrine or a set of tools for analyzing market relations. This approach ignores the fundamental philosophical basis of his work. The main problem lies in the separation of Marx's economic categories (value, capital, surplus value) from their deep philosophical content, particularly from the concepts of alienation, commodity fetishism, and historical materialism. This leads to a misunderstanding of his project, which is essentially not just a description of the economy, but a total critique of the social relations of capitalism, aiming for their overcoming and the achievement of human emancipation. [1, 2, 3, 4]

Goal. The objective of this article is to analyze Marx's critique of political economy specifically as a holistic philosophical project. To achieve this objective, we set the following tasks:

1. To investigate the philosophical origins of Marx's critique, particularly his dialectical method and his connection to German classical philosophy.
2. To analyze the key philosophical concepts underlying his economic analysis, such as alienation and commodity fetishism. [3]
3. To show how historical materialism serves as the methodological basis for critiquing the ideological character of classical political economy. [4]
4. To substantiate the thesis that the ultimate goal of Marx's project is not economic forecasting, but a philosophical grounding for the necessity of social transformation. [2]

Presentation of the material. Marx's project is fundamentally different from the classical political economy of Adam Smith and David Ricardo. While classical economists perceived the categories of capitalist production (commodity, money, capital) as natural, ahistorical, and eternal, Marx views them as **historically specific social forms**. This is a key philosophical distinction. For Marx, the main question is not *how* the market works, but *why* social relations between people take the form of relations between things. [1, 4]

At the heart of his critique lies **historical materialism**. This philosophical-methodological approach asserts that social being determines social consciousness. The economic structure of society (the mode of production) forms the «real basis» upon which the legal and political «superstructure» (state, law, ideology) is built. Thus, political economy as a science is itself part of this superstructure and serves the ideological justification of existing relations

of production, presenting them as the only ones possible. Marx's critique, therefore, is a **critique of ideology**, aimed at «lifting the ideological veil» from the surface of economic phenomena. [2, 4]

A central philosophical category that permeates his entire mature work is **alienation**, a concept he developed in the «Economic and Philosophic Manuscripts of 1844.» Although the term is not used as frequently in «Capital,» the very essence of the analysis of capital is an analysis of alienated labor. Marx identifies four main forms of worker alienation under capitalism:

1. **Alienation from the product of labor:** The product the worker creates does not belong to him but confronts him as a hostile, alien power. The more he produces, the poorer he becomes.

2. **Alienation from the process of labor:** The labor itself becomes something external, forced, not an act of self-realization. It is a means to survival, not the goal of life itself.

3. **Alienation from «species-being» (Gattungswesen):** Marx understands man as a being who freely and creatively transforms nature. Under capitalism, this creative essence is reduced to a mechanical function.

4. **Alienation from other human beings:** Competition in the labor market and the structure of production isolate people, turning their relationships into instrumental ones. [3]

The economic analysis in «Capital» is, in fact, a detailed description of the mechanisms through which this alienation is reproduced. The concept of **commodity fetishism** is a direct continuation of the theory of alienation. In capitalist society, Marx argues, social relations between producers are mediated by the market exchange of commodities. Because of this, the commodities themselves acquire mystical properties; it seems as if value is an intrinsic, natural property of the thing, rather than the result of social labor. Social relations between people take on the «phantom objectivity» of relations between things. People become subject to market forces that they themselves created but now do not control. This is a philosophical critique of an inverted reality. [1, 3]

Even purely economic categories, such as **surplus value**, have a philosophical dimension. For Marx, surplus value is not just «profit.» It is the materialized form of the worker's unpaid labor, which is the source of the existence and expansion of capital. The contract between the worker and the capitalist, which on the surface appears as a free and fair exchange (wages for labor), conceals a fundamental **exploitation**. This is a philosophical exposure of the gap between the legal form (equality in the market) and the economic content (subordination and exploitation in production). [1, 2]

To analyze these contradictions, Marx uses the **dialectical method**. Unlike Hegel, for whom dialectics was the self-development of the Absolute Spirit, for Marx, it becomes «materialistic» – a method for analyzing the moving, contradictory totality of social relations. Capital is not a thing, but a dialectical, self-expanding process, a **social relation**, that carries its own contradictions (e.g., between the social character of production and the private character of appropriation), which ultimately lead to its historical decline. [1, 2, 4]

Conclusions. Thus, Karl Marx's critique of political economy is much broader than just an economic theory. It is a profound philosophical project that combines:

1. **Ontology:** An analysis of capital as a specific form of social being.
2. **Epistemology:** A critique of commodity fetishism as false consciousness and ideology.
3. **Ethics and Anthropology:** An analysis of alienation as dehumanization and a vision of communism as a «free association of producers» that overcomes this alienation.
4. **Philosophy of History:** The substantiation of historical materialism as a method for understanding social change. [1, 2, 3, 4]

Reducing Marx's project to economics ignores its main goal – not just to explain the world of capital, but also to substantiate the paths for its philosophical and practical overcoming, for the sake of achieving the humanist ideal of the free and all-around development of the individual. [2, 3]

List of references.

1. Marx, K. (2024). *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. (P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.). Princeton, NJ: Princeton University Press. URL (Publisher's Page): <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula, J. A., da Silva, H., & de Deus, L. G. (Eds.). (2024). *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. URL (Publisher's Page): <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. (2024). The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*, 15(4). URL (Journal Page): <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worlrevipoliecon.15.4.0530>
4. Andréani, T. (2024). *Historical Materialism: Revisiting the Fundamental Concepts*. Routledge.

*Зінченко Арсеній, студент гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

АНАРХІЗМ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ

Постановка проблеми. Фактично ідеї анархізму беруть свій початок ще за часів Давньої Греції серед філософів софістів, але як ідеологічна течія був сформований в першій по. XIX ст. Як протипага капіталізму та комунізму, а основну ідею вбачав у ліквідації інституту держави. З плином часу анархізм набрав різних форм як серед лівих, так і серед правих ідеологій. На сьогоднішній день мало людей розуміють те чим є анархізм і його першооснови.

Метою даної роботи є дослідження ідей анархізму у протидії державному авторитету та їхніх недоліків.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступне завдання:**

1. Дослідити теорію анархії яку заклали П. Ж. Прудон, М. Штірнер, М. О. Бакунін, зокрема як вони ставилися до інституту держави. 2. Визначити якими методами вони запропонували змінити суспільство заробивши його ідеальним.

Виклад матеріалу. Пер Прудон вважав що проблемою буржуазного суспільства є експлуатація праці, яка існує через нееквівалентний обмін який веде до пограбування всіх робітничих класів. «Власність - крадіжка», в правовий інститут приватної власності має значення лише для буржуазії і тому, з позицій робітників є несправедливим через те що дохід не здобувається за допомогою праці. Держава як правовий інститут, за його переконаннями є шкідливим, адже забезпечує владу людини над людиною що позбавляє людей свободи.

Макс Штірнер пропагував ідеї егоцентризму. Суттю цієї ідеї є критика між людських відносин які нав'язало суспільство, держави, партії, релігії, їх всіх він називає «великими егоїстами», тому радить не служити їм, в самому стати егоїстами, тобто дбати про своє єдине «Я». Держава за його розумінням лише обмежує індивіда, весь час намагаючись його координувати та намагатись прив'язати його до натовпу, задля досягнення якоїсь мети. Саме такі ідеї лягли в основу теорії індивідуалістично анархізму.

Михайло Бакунін на протигагу штірнерській теорії розвивав теорію анархо-колективізму. За цією теорією мав бути скасований культ Бога, на зміну якому мав прийти культ людини, а свобода є загально людським правом. Бакунін говорив «Свобода повинна бути єдиним початком усієї соціальної організації, як політичної, так і економічної». Подібно до Прудона критикує державу за підтримку права влади людини над людиною.

Прудон та Штірнер вважали що зміну суспільства можна здійснити мирним шляхом, але не політичним, а економічним переворотом. У Бакуніна була інша точка зору, він вважав що необхідно здійснити «народний бунт», тобто загально світову революцію. Проте всі згодні в тому, що в результаті суспільство має бути об'єднане у федерацію вільних асоціацій. В цьому новому ідеальному суспільстві індивідуальна і колективна свобода будуть об'єднані, що призведе до ліквідації соціальної та економічної несправедливості. В культ людства який прийде на зміну релігійним культам, проголосить основною істиною - людський розум, а совість – стане основою справедливості.

Та чи можливе існування такого ідеального суспільства. Вольтер (Франсуа-Марі-Аруе) вважав що соціальна та економічна нерівність необхідна задля збереження суспільної рівноваги та розвитку суспільства. Також варто згадати про експеримент «Всесвіт-25 « в якому зграї мишей поселили до «раю» просторих кліток в яких їм не загрозувала ні яка небезпека, весь час надходила їжа та чиста вода, там були всі рівні, і все для всіх справедливо надходило. В результаті миші перестали займатися звичними для їх природи справами,

зокрема розмножуватися. Експеримент завершився через декілька років, тим що, остання миша померла.

Висновок. На перший погляд, все виглядає так ніби анархізм та комунізм є однаковим. Але це не так вище згадані теоретики були противниками комунізму, адже він не ліквідовував інституту держави та перешкоджав вільному розвитку особистості. Анархізм виступав проти права людини керувати людиною та проти права приватної власності. Саме це є однією з ознак держави, адже якою б не була держава, над громадянином завжди буде уряд цієї держави. Тому ідеальне анархічне суспільство не мало мати держави. Але з таким ідеальним суспільством може повторитися історія як з мишами з експерименту «Всесвіт-25» - суспільство просто вимре. Адже саме життєві труднощі та несправедливість змушують як індивіда, так і суспільство розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Harkins Paul D. The Intersection of Faith and Reason: The Philosophical Underpinnings of Theological Beliefs. *Noyam Journals*. 2025. URL: <https://noyam.org/erats20251195/>
2. Koenig Harold G. Faith and Reason in the Catechism and Aquinas' Work. *Ascension Press*. 03.01.2020. URL: <https://ascensionpress.com/blogs/articles/faith-and-reason-in-the-catechism-and-aquinas-work>
3. Philosophy Institute. Faith and Reason in Aquinas' Thought: Complementary Paths to Truth. URL: <https://philosophy.institute/western-philosophy/faith-reason-aquinas-truth-paths/>
4. The Cambridge Handbook of Religious Epistemology. The Problem of Faith and Reason. 24.08.2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-handbook-of-religious-epistemology/problem-of-faith-and-reason/AD1D56EDA6FDD148E28928019C277996>

*Іваськевич Дарія, студентка гр-ПД-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ДЕМОКРАТІЯ ТА ЇЇ МЕЖІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність дослідження. У сучасному глобалізованому світі демократія є однією з найважливіших політичних і духовних цінностей людства. Вона виступає основою суспільного устрою, що гарантує права і свободи громадян, забезпечує участь у прийнятті рішень та контроль над владою. Проте демократичні

системи сьогодні стикаються з низкою викликів - кризою довіри, інформаційними маніпуляціями, популізмом і зростанням авторитарних тенденцій. Пошук меж демократії стає особливо актуальним у контексті цифрових технологій, інформаційних війн та гібридних форм політичного впливу.

Мета дослідження. Проаналізувати сутність демократії як політико-філософського феномена, визначити її межі та виклики в умовах сучасного світу.

Об'єкт дослідження. Демократія як форма політичного та суспільного устрою.

Предмет дослідження. Межі функціонування демократії в умовах глобалізації, технологічного розвитку та кризи цінностей.

Виклад основного матеріалу. Демократія - це не лише система управління, а насамперед форма суспільної свідомості, заснована на визнанні гідності, свободи та рівності кожної людини. Вона є результатом еволюції політичної думки та багатовікової боротьби людства за права, самоврядування і повагу до особистості. Її становлення охоплює розвиток політичних інститутів і формування громадянського суспільства, у якому людина є активним учасником, а не об'єктом влади. Разом із тим, демократія - це не застигла форма, а динамічне явище, що потребує постійного оновлення під впливом соціальних і технологічних змін. Сучасна демократія стикається з новими випробуваннями: посиленням впливу олігархічних структур, медіа-маніпуляцій і популізму, які підривають її основні принципи - відкритість, відповідальність і справедливість. Крім того, загрозою стає зростаюча байдужість частини населення до політичного життя, що веде до ослаблення демократичних інститутів і втрати довіри до влади. Свобода слова часто перетворюється на інструмент пропаганди, а право на вибір - на об'єкт маніпуляцій. Межі демократії проявляються там, де свобода одних вступає в конфлікт із правами інших, а також там, де дезінформація та апатія знецінюють свідомий вибір громадян. У таких умовах особливо важливим стає розвиток критичного мислення та політичної культури, що формують свідомого й відповідального громадянина. Розвиток цифрових технологій створює нові можливості для участі громадян у політиці, але водночас відкриває простір для контролю, фейкових новин і втручання у приватність. Цифрова демократія породжує парадокс - чим більше інформації, тим складніше відрізнити істину від маніпуляції. Лише за умови усвідомленої участі громадян і прозорості дій влади демократія може зберегти свою життєздатність у добу технологічних трансформацій. Демократія можлива лише там, де громадяни усвідомлюють відповідальність за власний вибір, дотримуються етичних норм і готові діяти на благо спільноти. Її сила полягає не в безмежній свободі, а у вмінні суспільства встановлювати розумні межі, що захищають права кожного та підтримують гармонію між особистістю і колективом. Демократія живе лише тоді, коли свобода поєднується з відповідальністю, а влада - з моральністю.

Висновки. Гроші - це багатовимірний феномен, що поєднує економічні, соціальні та духовні аспекти буття. Їх філософське осмислення дає змогу зрозуміти не лише механізми соціальної взаємодії, а й моральні межі людської діяльності. Усвідомлення ролі грошей у житті людини - важливий крок до формування зрілої, гуманістичної культури. Саме від ставлення до грошей залежить духовний баланс суспільства та здатність людини зберегти моральні орієнтири в умовах матеріальних спокус.

Список використаних джерел:

1. Даль Р. Про демократію. К.: Основи, 2006. 312 с.
2. Токвіль А. де. Демократія в Америці. К.: Юніверс, 2011. 544 с.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері публічності. Львів: Літопис, 2018. 456 с.

*Коваль Аліна, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізаційні процеси дедалі більше впливають на духовні, політичні та культурні аспекти життя суспільства. Відбувається зближення націй, розширення комунікаційних зв'язків, формування єдиного інформаційного простору, що сприяє міжкультурному обміну. Водночас цей процес несе і певні ризики, серед яких - уніфікація культури, послаблення ролі національної самобутності та загроза втрати історичної пам'яті [3, с. 27].

Метою даної роботи є дослідити взаємозв'язок між процесами глобалізації та збереженням культурної ідентичності, визначити основні загрози та можливості гармонійного поєднання глобального й національного вимірів культури.

Для досягнення поставленої мети виконаємо **такі завдання:**

- Розкрити сутність поняття «глобалізація» та її вплив на культуру. Визначити особливості формування культурної ідентичності в умовах глобальних трансформацій, проаналізувати філософські підходи до проблеми взаємодії глобального й локального.
- Розглянути шляхи збереження національної самобутності у глобалізованому світі.

Виклад матеріалу. Глобалізація є багатовимірним процесом, який охоплює економічну, політичну, технологічну та культурну сфери людської діяльності. Її сутність полягає у зростанні взаємозалежності між народами, створенні єдиного світового простору для обміну знаннями, ресурсами та цінностями [4, с. 72].

Водночас цей процес породжує низку суперечностей, пов'язаних із стандартизацією культурних форм і поширенням масової культури [8, с. 97].

Культурна ідентичність – це усвідомлення людиною своєї належності до певної нації, історії, традицій, мови та духовних цінностей [3, с. 45]. У сучасних умовах глобальні медіа й комунікаційні технології активно формують нову, «гібридну» ідентичність, де поєднуються локальні та універсальні елементи [9, с. 121]. Як зазначає Ф. Фукуяма, саме потреба в ідентичності є ключовою для збереження гідності та політичної стабільності суспільства [3, с. 84].

Філософські підходи до проблеми глобалізації (Андрущенко, Харарі, Сковорода, Тагор) підкреслюють, що духовне ядро культури має залишатися незмінним, навіть коли форма її вираження трансформується [1, с. 134; 6, с. 103]. Г. Сковорода у своїй творчості наголошував на цінності внутрішньої свободи, самопізнання та моральної стійкості як основи культурної самосвідомості. Цю ідею продовжує Тагор, який закликає до духовного єднання людства без втрати індивідуальності націй [7, с. 64].

Отже, глобалізація не є суто негативним явищем. Вона відкриває нові можливості для діалогу культур, обміну досвідом і створення спільних гуманістичних орієнтирів. Проте цей діалог має бути рівноправним і базуватися на взаємоповазі до історичної спадщини кожного народу. Саме тому важливо зберігати духовні традиції, розвивати культурну самосвідомість і підтримувати мову як носій національної ідентичності [2, с. 230; 5, с. 177].

Висновок. Проблема збереження культурної ідентичності в умовах глобалізації потребує глибокого філософського осмислення. Глобалізація може бути як загрозою, так і рушійною силою розвитку людства. Її наслідки залежать від того, наскільки суспільство здатне захищати свої духовні цінності та адаптувати їх до нових умов. Гармонія між глобальним і локальним виміром культури є основою стабільного, відкритого та морально зрілого світу.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П., Волинка Г. І., Мозгова Н. Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: хрестоматія. 3-є вид. Київ: Каравела, 2021. 464 с.
2. Фромм Е. Мати або бути? Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 304 с.
3. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика справедливості. Київ: Наш Формат, 2020. 192 с.
4. Харарі Ю. Н. Sapiens: Людина розумна. Коротка історія людства. Київ: Book Chef, 2021. 544 с.
5. Butler-Bowdon T. 50 видатних творів. Політика. Київ: КМ-Букс, 2021. 544 с.
6. Сковорода Г. Життя наше – це подорож. Львів: Anriopi, 2021. 272 с.
7. Тагор Р. Релігія Людини: лекції Гібберта, 1930. Львів: Anriopi, 2022. 112 с.
8. Шапіро Б. Смысл истории. Как разум и мораль зумовили велич Запада. Київ: Наш Формат, 2022. 208 с.
9. Halapsis A. V. Man and Logos: Heraclitus' Secret. *Anthropological Measurement of Philosophical Research*, 2020, №17, с. 119–130

*Дерипаско Ангеліна, студентка гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

АНАРХІЗМ ПРОАТИ ДЕРЖАВНОГО АВТОРИТЕТУ

Постановка проблеми. У філософії права однією з найгостріших проблем залишається суперечність між абсолютною свободою особистості та примусовою природою державної влади. Ця дихотомія проявляється у протистоянні двох парадигм: анархізму, що ставить суверенітет індивіда вище за будь-які інституції, та етатизму, який вбачає в державі головного гаранта порядку. Актуальність теми обумовлена кризою довіри до інституцій та посиленням державного контролю («цифровий нагляд»), що, за Ф. Ніцше, перетворює державу на «холодне чудовисько». Водночас повне заперечення держави може призвести до правового нігілізму та «війни всіх проти всіх».

Метою даної роботи є комплексний аналіз конфлікту між державним авторитетом та ідеологією анархізму для визначення меж легітимного втручання держави у сферу свободи.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

1. Дослідити природу легітимності влади (теорії суспільного договору та етатизму).
2. Проаналізувати анархізм як форму правозахисту та громадянської правосвідомості.
3. Визначити роль верховенства права як інструменту балансу між тиранією та хаосом.

Виклад матеріалу. Питання легітимності державної влади зводиться до пошуку відповіді на фундаментальне запитання: на якій основі одна особа чи група осіб може обмежувати свободи інших? У філософії права існують два кардинально протилежні підходи до цього питання: ліберально-демократичний (теорія суспільного договору) та етатистський (класичний і реалістичний).

Джон Лок: Легітимність через згоду (Суспільний договір)

Основа легітимності: Влада держави базується виключно на добровільній згоді громадян (суспільний договір).

Проблема природного стану: Хоча це стан свободи, у ньому відсутній неупереджений суддя, що ускладнює вирішення конфліктів.

Суть договору: Люди передають державі лише одне право – карати порушників.

Мета влади: Єдиним завданням держави є захист власності (під якою Лок розуміє життя, свободу та майно).

Запобіжник: Влада не є абсолютною. Якщо вона стає тиранічною, народ має законне право на революцію.

1.2 Платон: Легітимність через Істину (Етичний Етатизм)

Джерело влади: Легітимність базується не на згоді народу, а на мудрості правителів.

Органічна теорія: Держава подібна до людської душі. Справедливість настає, коли філософи (розум) керують суспільством.

Обґрунтування примусу: Обмеження свободи є «педагогічним актом» заради Загального Блага. Правителі, знаючи істину, мають моральне право і обов'язок вести за собою «сліпу» більшість.

Філософія анархізму: Пріоритет Права над Законом

Суть доктрини: Анархізм – це не хаос, а твердження про безумовний пріоритет природних прав людини над писаними законами держави.

Природа протесту: Анархічний спротив – це не заперечення права як такого, а відмова визнати легітимність несправедливого закону.

Конфлікт: Це боротьба між «буквою закону» (державний примус) та «духом права» (справедливість).

2.1 Генрі Девід Торо: Громадянська непокоря як юридичний обов'язок

Американський мислитель Генрі Девід Торо є ключовою постаттю в осмисленні поняття «мирного анархізму». Його твори «Волден, або Життя в лісах» та есе «Про громадянську непокорю» складають основу сучасних ідей про права людини.

Суть конфлікту: Торо жив у період, коли закони держави не лише легалізували рабство, але й сприяли загарбницьким війнам. Відповідно до тодішньої правової системи, володіння рабами було узаконене, тоді як допомога втікачам-рабам розцінювалася як кримінальний злочин.

Правовий аргумент Торо: Він висуває революційну ідею: «Ми повинні бути насамперед людьми, а вже потім підданими». Якщо виконання закону змушує діяти несправедливо (наприклад, видавати людину на смерть), то порушення такого закону стає не злочином, а моральним та правовим обов'язком.

Анархізм совісті: На думку Торо, істинною юрисдикцією є не судова інституція, а совість кожного громадянина. Його протест проти сплати податків державі-агресору став вираженням найвищого рівня правової свідомості. Водночас він не намагався уникнути покарання – готовність сісти у в'язницю лише підкреслила його переконання у безсиллі примусу держави перед моральною правдою.

2.2 Фрідріх Ніцше: Держава як загроза людській екзистенції

Держава – «Новий Ідол»: У праці «Так мовив Заратустра» Ніцше називає державу «найхолоднішим чудовиськом». Це мертва бюрократична машина, що паразитує на живій культурі, брехливо ототожнюючи себе з народом.

Знищення індивідуальності: Мета держави – уніфікація. Вона прагне створити слухняних «середніх» громадян, придушуючи розвиток яскравої особистості.

Вищий принцип: Справжнім правом є воля до влади та творчості. Будь-яка система, що обмежує цей потенціал заради «безпеки», вчиняє злочин проти людської природи.

Верховенство права (Сучасний погляд)

Це особливий правовий режим, де Держава є об'єктом правового регулювання. Влада не є абсолютною, вона сама обмежена правом, як і будь-який громадянин.

3.1. Концептуальна різниця: «Rule by Law» vs «Rule of Law»

Існує принципова відмінність між двома підходами:

«Правління за допомогою закону» (Rule by Law): Інструментальний підхід авторитарних режимів, де закон є зброєю влади для контролю підданих.

«Верховенство права» (Rule of Law): Режим, де Закон стоїть вище за Владу. Правитель підкоряється тим самим нормам, що і громадянин. *Марк Тулій Цицерон*: «Ми повинні бути рабами законів, щоб бути вільними». Добровільна покора справедливому закону є єдиним захистом від свавілля тирана.

Висновок. Аналіз протистояння між державним авторитетом і анархізмом демонструє, що легітимність влади не є абсолютною. Її основа лежить не у примусі, а в згоді громадян і забезпеченні захисту їхніх прав та власності, як це зазначав Джон Лок. Порушення цих принципів перетворює державу на узурпаторську структуру. Філософський анархізм, представлений ідеями таких мислителів, як Генрі Торо та Фрідріх Ніцше, у цьому контексті виступає радше необхідною формою суспільного «імунітету», ніж загрозою. Він акцентує увагу на пріоритеті природних прав людини над несправедливими законами і впроваджує громадянську непокорю як спосіб захисту людської гідності. Виходом із конфлікту між тиранією і хаосом є встановлення верховенства права. Саме цей принцип дозволяє трансформувати стосунки владного підкорення у правове партнерство, за якого як держава, так і громадяни рівні перед законом. Справжня свобода досягається не через заперечення держави, а завдяки її суворому дотриманню правових обмежень.

Список використаних джерел:

1. Лок Джон. Два трактати про управління. К.: Наш Формат, 2020. URL: <https://nashformat.ua/products/dva-traktaty-pro-pravlinnya>
2. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Харків: Фоліо. 2020. URL: <https://folio.com.ua/books/tak-moviv-zaratustra-knizhka-dlya-vsih-i-ni-dlya-kogo>
3. Платон. Держава. Львів: Априорі. 2021. URL: https://apriori-publishing.com/product/platon-derjava?utm_source.com
4. Торо Г.Д. Волден, або Життя в лісах. К.: Темпора. 2020. URL: https://tempora.com.ua/shop/volden-abo-zhittya-v-lisah?utm_source.com

Sinyavska Dasha, student of g.MB-11

CLIMATE ETHICS AND OBLIGATIONS TO FUTURE GENERATIONS

Formulation of the problem. Climate change has become a moral as well as a scientific issue, with consequences spanning generations. That is, we are talking about an era when accelerating global warming, resource depletion, ecological degradation, and atmospheric pollution require not only political or economic solutions, but also a profound ethical rethinking of the role of man in the world.

Goal. Defining the essence of climate ethics, moral and legal obligations of man to future generations, as well as to review modern trends in the formation of climate consciousness both at the global level and in Ukraine.

To achieve this goal, we will perform the following tasks:

1. To clarify the concept of «climate ethics» and its place in the structure of modern ethical thought.
2. To analyze the concept of intergenerational justice in the context of climate challenges.
3. To determine the role of the state, civil society and education in the formation of climate responsibility.
4. To summarize modern scientific approaches to the implementation of moral obligations to future generations.

Presentation of the material. Climate ethics is a branch of philosophy that analyzes the moral obligations of man in his interaction with the environment and, in particular, responsibility to future generations. After all, it is the present humanity that shapes the conditions in which those who have not yet been born will live. The problem is to find a balance between the right of modern people to development and the right of future people to a safe, livable environment.

Climate ethics developed in the second half of the twentieth century, but has become extremely relevant in recent decades. The main idea is that a person's ethical responsibility cannot be limited to the sphere of his own existence - he must take into account the consequences of decisions in the long term.

Livia Esther Luzzatto shows that we have intergenerational obligations, since many of our actions are based on assumptions about future people. When agents engage in such intergenerational actions, they also undertake the obligation to recognize these future people as agents within their principles of justice, and with that the obligation to respect their agency and autonomy. «Intergenerational Challenges and Climate Justice» also offers a way around the problems of non-identity and non-existence. Its approach addresses the intergenerational challenges of climate change by meeting three necessary criteria: providing ways to cope with uncertainty, addressing the complexity of climate change, and including future people for their own sake. As Joseph Geeth has emphasized, this underscores the fact that the planet's resources must be used in a way that preserves opportunities for a decent life in the future.

In practice, this requires a revision of the consumer model of the economy, a transition to renewable energy, reducing emissions, implementing environmental education and developing green technologies. Therefore, climate ethics does not concern public policy. It belongs mainly to the sphere of decisions. Everything that someone does - from the methods of transportation to the choice of products - affects the environment. As Marion Hurdeken writes, climate responsibility is a new kind of morality in which the «ethical» and the «ecological» become one. Instead of being a consumer, a person becomes a co-creator of the natural balance.

Modern climate ethics also involves expanding the circle of moral responsibility. It is ecological humanism that is today the main model, as scientists report that the life of every creature has intrinsic value, and nature is not a resource, but part of our common home. Traditionally, ethics considered relations only between people, but today it also includes responsibility for nature, animals, ecosystems, the atmosphere.

Another important aspect of climate ethics is the right of future generations to a safe and prosperous future. In 2024, leading researcher Gustav Agneman stated that the relationship with climate policy depends to a greater extent on the level of awareness of the answer to the question of «intergenerational altruism» or, in other words, the willingness to act for others, not for oneself. This is the task of forming a new interpretation of happiness, success and progress, which provides new guidelines for the humanization of social relations. Education plays an important role - it forms a new generation of citizens who are able to think in terms of the common good. Ecological culture should begin in school, continue in higher education and find practical implementation in public activities.

Ukrainian youth are becoming the initiators of the fight against greenhouse gases, which in turn forces the older generation of righteous citizens. As Jat Prakar Singh argues, «youth participating in climate initiatives changes the moral

architecture of society,» because it forces politicians to think not only about the current elections, but also about the future of life. In Ukraine, the ethics of the relationship to the climate is a topic that is gradually penetrating the public discourse. In the conditions of the post-war renewal of the country, there is a growing awareness that economic recovery must be environmentally balanced. The restoration of energy infrastructure, the use of «green» technologies, land use with separate soils and the development of environmental laws - the selection of this is not only economic, but also ethical.

The next topic that must be included in climate ethics is global justice. Rich countries have long been the main polluters of the atmosphere, while poverty on the planet is most affected by natural disasters. Therefore, moral responsibility must be both shared and differentiated. The principle of «simultaneous but differentiated responsibility» is the ethical basis of the Paris Climate Convention, which took place in 2015, and remains relevant today.

Conclusion. Climate ethics is an important component of modern philosophy, combining moral, legal and social aspects of human responsibility for the state of the environment. Climate change appears not only as a scientific, but primarily as a moral problem, because its consequences affect current and future generations.

The key principle is intergenerational justice - the duty of current humanity to preserve natural resources and ecological balance for those who will live after us. The formation of environmental awareness, the development of education and the active position of citizens become the basis of a new culture of responsibility.

In the context of Ukraine, climate ethics acquires particular importance during the post-war reconstruction, when it is important to combine economic development with the preservation of nature. Thus, a moral attitude towards the environment becomes a guarantee of a sustainable future and justice between generations.

List of references.

1. Heath J. Intergenerational Justice. Y: Philosophical Foundations of Climate Change Policy. Oxford University Press, 2021. URL: <https://academic.oup.com/book/39827/chapter/339957359>
2. Agneman G., Henriks S., Bäck H., Renström E. Intergenerational Altruism and Climate Policy Preferences. PNAS Nexus, 2024. URL: <https://academic.oup.com/pnasnexus/article/3/4/pgae105/7627894>
3. Hourdequin M. Intergenerational Ethics, Moral Ambivalence, and Climate Change, 2022. URL: <https://philpapers.org/rec/HOUIEM>
4. Luzzatto Livia Ester. Intergenerational Challenges and Climate Justice: Setting the Scope of Our Obligations. Routledge, 2022. URL: <https://www.routledge.com/Intergenerational-Challenges-and-Climate-Justice-Setting-the-Scope-of-Our-Obligations/Luzzatto/p/book/9781032193793>

*Гурик Мирослава, к.істор.наук
доцент кафедри політології та
філософії імені С. Коновала
Голоднюк Олександр, студент гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Проблема ролі мистецтва в сучасному світі особливо актуальна в умовах швидкого технологічного прогресу. Мистецтво, особливо його художня частина, яке завжди існувало завдяки людині та її вічному прагненню до творіння прекрасного, сьогодні зазнало втручання зі сторони штучного інтелекту. Одні вважають це посяганням на саму сутність поняття мистецтва. Інші називають це новим етапом історії та культури. Думок багато, багато і суперечок, які вже не одне століття тривають на цьому підґрунті. Це все і є філософія мистецтва.

Метою даної роботи є аналіз основних функцій мистецтва та їхнього значення для функціонування і розвитку суспільства.

Ось завдання, які потрібно виконати для досягнення поставленої мети:

– **Систематизувати** та описати ключові функції мистецтва (естетична, пізнавальна, виховна, комунікативна).

– **Розкрити** механізм впливу мистецтва на емоційну та інтелектуальну сферу особистості.

– **Проаналізувати** соціальну роль мистецтва як інструменту критики, відображення та зміни суспільних процесів.

Сформулювати висновки щодо беззаперечної важливості мистецтва для гармонійного та ефективного розвитку суспільства.

Виклад матеріалу: Функції мистецтва Мистецтво-це творча діяльність людини у різних сферах, таких як живопис, скульптура, архітектура, музика, література, кінематографія, хореографія та інші.

1. Естетична та гедоністична функції

Ця функція є найбільш очевидною. Вона полягає у створенні та сприйнятті прекрасного (естетичне задоволення) та принесенні насолоди (гедоністичний аспект). Мистецтво формує естетичний смак індивіда, вчить його бачити гармонію та досконалість форм, кольорів, звуків чи рухів, тим самим підвищуючи загальну якість життя та чуттєве сприйняття світу.

2. Пізнавальна (евристична) функція

Мистецтво є специфічною формою пізнання світу. Воно не замінює науку, але доповнює її, надаючи знання не про закони та факти, а про людину, її внутрішній світ, переживання та соціальні відносини. Художній образ, на відміну від наукового поняття, є емоційно насиченим і дозволяє досягнути історичні епохи, культури та психологічні глибини. Наприклад, літературний твір може глибше розкрити соціальну несправедливість, ніж статистичний звіт.

3. Виховна (формуюча) функція

Ця функція акцентує увагу на формуванні особистості. Мистецтво впливає на моральні, етичні та світоглядні основи людини. Воно:

Виховує гуманізм та здатність до емпатії (співпереживання), змушуючи глядача/читача/слухача ідентифікувати себе з героями та їхніми почуттями.

- Формує систему цінностей, орієнтуючи на ідеали добра і справедливості.
- Сприяє національно-культурній ідентифікації, зберігаючи і передаючи спадщину поколінь.

4. Комунікативна функція

Мистецтво виступає як потужний засіб спілкування. Це невербальний (або вербальний у випадку літератури) канал, який забезпечує:

- Зв'язок між митцем і публікою: передача ідей, почуттів та задумів через твір.
- Зв'язок між людьми: спільне переживання мистецького досвіду об'єднує аудиторію, долаючи мовні, часові та культурні бар'єри.

5. Соціально-перетворююча та Компенсаційна функції

– Соціально-перетворююча: Мистецтво може бути інструментом соціальної критики та каталізатором змін. Воно привертає увагу до проблем, демаскує пороки суспільства (сатира) і надихає на боротьбу за краще майбутнє.

Компенсаційна: Мистецтво виступає як «духовна втіха». Воно дозволяє людині компенсувати недоліки чи несправедливість реального життя, створюючи ідеальний світ або простір для емоційного розвантаження (катарсису).

Висновок. Мистецтво є невід'ємною частиною суспільного життя, його духовною складовою та джерелом людського розвитку. Завдяки аналізу робіт та статей я визначив, що функції мистецтва – від формування естетичного смаку до активного впливу на соціальні процеси – є системоутворюючими для культури.

Мистецтво не просто відображає дійсність, а й активно формує її, даруючи людям не лише насолоду, але й необхідні знання, моральні орієнтири та відчуття соціуму. Його пізнавальна та виховна роль у суспільстві є незамінною і підтверджує, що духовний прогрес людства неможливий без творчості та осмислення художніх образів.

Список використаних джерел

1. Дудник Є. Вплив музичного мистецтва на емоційний світ людини та суспільство». 2023. URL: https://www.journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/110?utm_source
2. Левченко М., Терещенко Н., Форостян А. Вплив мистецтва на розвиток особистості та формування культурної ідентичності. 2024. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/items/1dce5d9a-ad62-4a2d-8055-0fdd29f33655?utm_source=
3. Ataulloh N. Art as a Catalyst for Social Change and Empowerment. Sociology & Cultural Research Review. 2023. URL: https://scrrjournal.com/index.php/14/article/view/15?utm_source.com
4. Zaeri P. Roozafzai, Z. S. Visual Arts as a Catalyst for Social Change: Communicating Powerful Messages. International Journal of Arts and Humanities. 2024. URL: https://www.syncsci.com/journal/IJAH/article/view/IJAH.2025.01.001?utm_source.com

*Гурик Мирослава, к.істор.наук
доцент кафедри політології та філософії
імені С. Коновала
Голуб Вікторія, студентка гр-ПР-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ

Постановка проблеми. Проблема співвідношення віри і розуму, віри і наукових знань має тривалу історію. Християнські богослови постійно зверталися до неї, пропонуючи те чи інше вирішення. Від теології проблема співвідношення віри і знання перейшла до царини філософії. Протягом століть філософи обговорювали її, запропонувавши безліч трактувань. Це питання було поставлене у західноєвропейському Середньовіччі, насамперед у працях Тертуліана, Аврелія Августина, Фоми Аквінського [1, с. 350]. У людському бутті віра та розум є двома потужними силами, що тягнуть нас у різні виміри реальності. Проте, між цими двома вимірами існує постійна напруга: віра прагне твердих переконань та ідеалів, тоді як розум – сумніву та перевірки [4, с. 392].

Метою даної роботи є всебічний аналіз проблеми співвідношення віри й розуму, простеження еволюції підходів до їх взаємодії від ранньохристиянської теології до сучасної філософської думки, а також визначення того, як ці дві форми пізнання впливають на світогляд людини в умовах сучасних наукових і соціальних змін.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Проаналізувати основні концепції співвідношення віри й розуму в працях Аврелія Августина, Фоми Аквінського, Вільяма Оккама, а також у сучасних філософських підходах.

2. Визначити роль віри й розуму у формуванні світогляду людини та оцінити їх взаємодію в умовах сучасного наукового розвитку й суспільних трансформацій.

Виклад матеріалу. В умовах стрімкого розвитку технологій та наукових відкриттів, а також глобалізаційних процесів і соціальних змін питання взаємодії віри та розуму стає надзвичайно актуальним. Віра дозволяє нам торкнутися чогось невидимого, глибинного, того, що дарує сенс, навіть коли немає раціонального обґрунтування. Вона здатна прокласти шлях крізь морок невідомості, надихаючи людину долати обмеження і прямувати до високих ідеалів. Натомість розум - це здатність бачити чітко, розбирати складне на частини, прагнути до істини через логіку та докази. Він відкривається перед нами світом, де кожне питання містить свою відповідь або ж створює нові запитання. Людство вже століттями шукає баланс між вірою та розумом, іноді обираючи їх протиставлення, іноді зливаючи їх у єдиний потік мудрості [2, с. 145-146].

Проблема співвідношення віри та розуму протягом століть була предметом філософських і богословських дискусій. У пізній схоластиці важливе місце в цьому питанні посідає позиція Вільяма Оккама. Він стверджував, що розум і віра мають різні функції, тому не взаємодіють між собою. На його думку, знання відіграє допоміжну роль щодо віри, але не може раціонально пояснити те, що дано через Одкровення. У цьому контексті філософія, за Оккамом, перестає бути «служницею теології», а сама теологія постає не як наука, а як сукупність положень, які утримуються виключно вірою. У новий спосіб багатовимірність феномена віри інтерпретував К. Ясперс. Він підкреслював єдність різних її форм - релігійної, наукової, філософської, мистецької, - що відкриває можливість усвідомлення ширшої взаємодії між різними сферами людського духу. Таким чином, віра і розум постають не протилежностями, а елементами єдиного пізнавального процесу. У філософській традиції віра та розум нерідко розглядаються як дві сторони однієї медалі: кожна з них доповнює іншу, створюючи умови для синтезу знань. Наука ґрунтується на спостереженнях і експериментах, однак, як наголошував І. Кант, жодна навіть найбільш обґрунтована теорія не здатна забезпечити абсолютну достовірність. Межа будь-якого відкриття зберігає простір для сумніву, і саме цей сумнів підкріплює віру в можливість пізнання, без якої науковий пошук був би неможливим. Знання, переконання та віра формують духовний фундамент людського життя, визначаючи культурні й суспільні процеси. Вони є інструментами, через які людина взаємодіє з реальністю та створює власну картину світу. З філософської точки зору, це також містки між об'єктивним буттям і суб'єктивним досвідом. Наука, у свою чергу, стає не лише способом досягнення істини, а й чинником культуротворення: кожне нове відкриття здатне формувати нову світоглядну парадигму, у межах якої віра і розум набувають нового взаємозв'язку [2, с. 146].

У межах української духовної традиції проблема єдності віри та розуму знаходить особливе відображення в кордоцентризмі - філософії серця. Її корені сягають дохристиянських уявлень і трансформуються в оригінальне вчення, що надає першорядного значення внутрішньому світу людини. Тут віра і розум не протиставляються, а взаємодіють у процесі пізнання та морального вибору. Віра розуміється не як сліпе прийняття, а як активний духовний процес, що звертається до раціонального осмислення, відкриваючи шлях до глибшого самопізнання. У гармонійній взаємодії розум надає вірі аргументи, що підтримують її духовні інтенції, тоді як віра спрямовує розум до вищих моральних і смислових орієнтирів. Такий погляд стверджує нерозривний зв'язок релігії та філософії як двох форм духовного життя, що разом сприяють цілісному осмисленню буття [2, с. 147].

Разом з тим необхідно розрізняти віру та знання. Те, у що людина вірить, інколи може бути підтверджене досвідом, але в такому разі віра перетворюється на знання. У повному значенні віра - це переконаність у неперевіреному. Знання і віру можна вважати рівнозначними способами формування уявлення про реальність, але кожен із них має власні межі. Релігійне пізнання стикається з бар'єром суб'єктивності, адже ґрунтується на особистісному сприйнятті Одкровення. Наукове пізнання також містить суб'єктивний елемент, оскільки дослідник інтерпретує результати, виходячи з власної свободи та досвіду [1, с. 352].

Попри різне походження, віра й розум не є взаємовиключними. Вони здатні перебувати в гармонії: розум забезпечує критичний аналіз, а віра надає духовний сенс. Така взаємодія дозволяє інтегрувати матеріальне й духовне, наукове й релігійне в єдину систему світосприйняття. Вона не лише розширює горизонти пізнання, а й веде до глибшого розуміння людиною самої себе та світу [2, с. 147].

Висновок. Отже, віра і розум не є протилежностями, а доповнюють одне одного в процесі пізнання та духовного розвитку людини. Віра надає сенс і моральну орієнтацію, відкриває доступ до нематеріального та духовного досвіду, тоді як розум забезпечує критичний аналіз, логіку та аргументацію. Їхня взаємодія створює умови для цілісного розуміння світу, інтегруючи матеріальне й духовне, наукове й релігійне. В українській традиції, зокрема через кордоцентризм, ця гармонія віри та розуму набуває особливої форми, стимулюючи глибше самопізнання і моральне зростання людини. Таким чином, синтез віри і розуму є ключовим для повноцінного духовного та інтелектуального життя.

Список використаних джерел:

1. Орлов, О. І. *Проблема співвідношення віри та наукових знань*. Юридичний електронний науковий журнал-електронне наукове фахове. 2019. № 5. С. 350-352.
2. Попович, А. В. *Проблема співвідношення віри та розуму в людському бутті*. Збірник матеріалів Всеукраїнських науково-практичних конференцій студентів та молодих вчених. 2024. С. 145-147.
3. Дахній, А. Й. *Співвідношення віри і розуму в західному екзистенційному мисленні: історико-філософський та сучасний виміри*. Наукові записки УКУ: Богослов'я. 2024. С. 311-315.
4. Причепій, С. М.; Черній, А. М.; Чекаль, Л. А. *Філософія*. Підручник. 2016. С. 391-414.

*Huryk Myroslava, Candidate of Historical Sciences
Associate Professor of the Department of
Political Science and Philosophy named after S. Konoval
Hudz Emiliya, student of group MENM-11*

ART AND ITS FUNCTION IN SOCIETY

Formulation of the problem: The problem addressed in this article concerns the role and significance of art in shaping social consciousness and reflecting human experience. In the modern world, where technology and rational thinking dominate, art remains a unique form of understanding reality through emotion, imagination, and aesthetic perception. The key question is how art maintains its social function – whether as a means of personal expression, cultural preservation, or social critique – in an era of rapid globalization and digitalization. The study of art in this context is particularly relevant, as global interconnectedness exposes societies to a diversity of artistic forms and cultural expressions, raising questions about authenticity, cultural appropriation, and the role of art in fostering social cohesion[1].

Moreover, the contemporary philosophical discourse increasingly views art as a mediator between the subjective and the collective, capable of transforming private emotional experience into a shared cultural value. Art serves not only as a reflection of societal dynamics but also as a driving force behind ethical awareness and existential meaning-making. In times of social fragmentation and information overload, artistic creativity offers a space for contemplation, empathy, and resistance to dehumanizing tendencies of modern civilization[2, 3]. Thus, the problem lies in understanding whether art can preserve its transcendental and moral essence while adapting to the changing structures of communication and perception.

Goal. The goal of this article is to explore the main functions of art in society and analyze how artistic expression influences social values and collective identity. Specifically, the study aims to:

1. Define the fundamental functions of art in social development.
2. Examine the interrelation between art, culture, and social change.
3. Determine the relevance of art in the context of modern technological civilization[1, 2].

The study also aims to highlight how contemporary challenges such as digital media, virtual reality, and social networks are reshaping the ways art is produced, consumed, and interpreted, offering new opportunities and challenges for societal influence[6].

In addition, this research seeks to demonstrate that art functions as an essential mediator between individual consciousness and collective experience, influencing moral orientation, social empathy, and the sense of belonging. It aspires to identify not only how art reflects societal transformations but also how it actively participates in shaping them – through education, communication, and innovation[1, 2]. By emphasizing the integrative nature of art, the study underscores its importance for sustainable cultural development and the formation of a humane, value-based worldview in an age of global interdependence.

Presentation of the material. Art has always been a mirror of human existence, expressing the spiritual and emotional dimensions of society. Through different historical stages, art has performed several key social functions: cognitive, communicative, aesthetic, moral, and ideological. It not only reflects reality but also forms new meanings, influences behavior, and inspires change. Contemporary research suggests that exposure to art can reduce stress, improve emotional well-being, and promote mental health, emphasizing its continued relevance in modern societies[4, 5, 7].

From the cognitive perspective, art helps individuals comprehend the world emotionally and symbolically, providing insight that goes beyond rational or scientific explanation. In this sense, it complements philosophy and science, offering a holistic understanding of human experience[1, 3]. Cognitive engagement with art stimulates imagination, empathy, and critical thinking, helping individuals interpret moral dilemmas, social issues, and cultural narratives[2, 7].

The communicative function of art lies in its ability to connect people across cultures and generations. Art transcends language barriers and expresses universal human emotions, creating a shared platform for dialogue and intercultural understanding. Public art initiatives, cross-cultural exhibitions, and digital art communities exemplify how art can foster social interaction and cultural exchange[6].

Moreover, art often serves as a social instrument of critique and transformation. Artists question political systems, social injustices, and moral decline. In that way, it stimulates dialogue and progress. For example,

contemporary visual and performing arts often address themes such as inequality, climate change, and human rights, influencing public opinion and encouraging civic engagement. By challenging dominant narratives, art functions as a catalyst for societal reflection and reform[1, 2].

In the modern world, where visual culture and media dominate, art continues to influence public opinion and shape cultural identity[1, 6]. However, commercialization and new technology pose challenges about authenticity, authorship, and the role of creativity in a consumer-oriented society. Digital platforms allow for global dissemination of art but also raise questions about intellectual property and cultural commodification[6]. Despite these challenges, the adaptability of art demonstrates its resilience and enduring capacity to reflect, inspire, and critique society[1, 2].

Conclusions.

Art is not a luxury or entertainment but a fundamental necessity of culture. It connects emotional and intellectual life, shaping ethical and aesthetic ideals[2, 3]. In a changing world, art preserves humanity's spiritual heritage while redefining its meanings in response to social and technological evolution. Its multifaceted role – from cognitive and emotional enrichment to social critique – underscores art's enduring importance for individual and collective development[1, 2, 7].

Moreover, in the 21st century, art becomes an essential tool for promoting peace, intercultural dialogue, and sustainable development[1, 6]. Through creative expression, societies can process trauma, foster inclusivity, and strengthen democratic values[2, 5]. The integration of art into education, community projects, and digital platforms ensures that its societal functions remain vital in contemporary life[6].

Thus, art continues to be a powerful force that unites people beyond borders and generations, serving as both a reflection and a driving force of civilization's progress[1, 2, 3].

List of references

1. Al-Zadjali, Z. The Significance of Art in Revealing a Culture's Identity and Multiculturalism. *Open Journal of Social Sciences*, 12(01), 232–250. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/377642151_The_Significance_of_Art_in_Revealing_a_Culture%27s_Identity_and_Multiculturalism
2. Kashaka, N. D. The Role of Art in Building Community Identity and Health. *Research on Humanities and Social Sciences*, 14(1), 49–58, 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/387069922_The_Role_of_Art_in_Building_Community_Identity_and_Health
3. Lakh, E. Art in the time of corona: A thematic analysis. *Frontiers in Psychology*, 2021. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9756752/>
4. Mikuni, J. Art in the city reduces the feeling of anxiety, stress, and negative mood. *Urban Studies*, 2024. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666558124000332>
5. Stevenson, H. Healing through art: A thematic synthesis within a quasi-experimental framework. *Frontiers in Psychology*, 2025. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12048940/>
6. Tilt, E. The Challenges of Contemporary Art, Aesthetics, and Society within Pandemic. *Prague Papers on the History of International Relations*, 15(1), 102–117, 2020. URL: https://praguepapers.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/16/2021/11/Evelina_Tilt_102-117.pdf
7. Trupp, M. K. D. The impact of viewing art on well-being—a systematic review. *Arts & Health*, 2025. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17439760.2025.2481041>

*Гурик Мирослава, к.істор.наук
доцент кафедри політології та філософії імені С. Коновала
Гуменний Олег, студент гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МОЖЛИВІСТЬ МАШИННОЇ СВІДОМОСТІ

Постановка проблеми. У сучасному світі стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) поставив перед філософією та наукою одне з найскладніших питань: чи може машина бути свідомою? Якщо Арістотель прагнув пояснити природу через систему причинності, то сучасні мислителі намагаються зрозуміти, чи здатні алгоритми та нейронні мережі породити феноменальний досвід – «qualia». Проблема машинної свідомості є не лише теоретичною, але й практичною, адже вона має наслідки для етики, права та суспільного розвитку.

Метою даної роботи є дослідити концепцію машинної свідомості та проаналізувати її можливість у контексті сучасних теорій свідомості й розвитку штучного інтелекту.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

1. Окреслити основні підходи до визначення свідомості.
2. Проаналізувати сучасні теорії свідомості та їх застосування до ШІ.
3. Визначити значення дискусії про машинну свідомість для науки й суспільства.

Виклад матеріалу. Концепція свідомості у філософії та когнітивних науках. Свідомість традиційно розглядається у двох вимірах: Доступна свідомість (access consciousness) – інформація, яку суб'єкт може використати для мислення та дії та феноменальна свідомість (phenomenal consciousness) – суб'єктивний досвід,

«що це таке» (за формулюванням Томаса Нагеля). У контексті ШІ головне питання полягає в тому, чи може машина мати феноменальний досвід, а не лише функціонально імітувати когнітивні процеси [3, с. 45].

Сучасні теорії свідомості та їх застосування до ШІ. У науковій літературі виділяють кілька провідних теорій: Теорія глобального робочого простору (Global Workspace Theory, Б. Баарс, С. Деанетт): свідомість виникає як інтеграція інформації у «робочому просторі» мозку. Деякі дослідники вважають, що великі мовні моделі можуть частково реалізувати цей принцип [2, с. 7]; Теорія рекурентної обробки (Recurrent Processing Theory, В. Ламме): свідомість пов'язана з повторною обробкою сенсорних сигналів. Для ШІ це означає необхідність складних зворотних зв'язків у нейронних мережах [1, с. 210]; Теорія вищого порядку (Higher-Order Theories, Д. Розенталь): свідомість виникає, коли система має уявлення про власні стани. Це ставить питання про метакогніцію у ШІ [4, с. 18]; Теорія схеми уваги (Attention Schema Theory, М. Граціано): свідомість є результатом моделювання процесів уваги. Деякі сучасні архітектури ШІ вже включають механізми «уваги», що робить цю теорію особливо релевантною [5, с. 95].

Філософські інтерпретації. Оптимістичний підхід (Девід Чалмерс): машинна свідомість можлива, якщо відтворити «нейронні кореляти свідомості» у штучних системах. Скептичний підхід (Джон Серл): комп'ютери залишаються «симуляторами» без справжнього досвіду (аргумент «китайської кімнати»). Прагматичний підхід: навіть якщо машини не мають феноменальної свідомості, вони можуть реалізувати функціональні аспекти, що достатньо для практичних цілей.

Етичні та соціальні наслідки. Якщо машини стануть свідомими, постане питання їхнього морального статусу [6, с. 3]. Проблема відповідальності: чи може свідомий ШІ нести юридичну відповідальність? Соціальні наслідки: поява свідомих машин може змінити уявлення про людину, працю та культуру.

Висновок. Машинна свідомість залишається гіпотетичною, але її дослідження відкриває нові горизонти для науки й культури. Як аристотелівська концепція причинності стала фундаментом для середньовічної схоластики, так дискусія про свідомість ШІ може стати основою для нової епохи у філософії та технологіях.

Важливо підкреслити, що сучасні дебати навколо машинної свідомості не є лише технічними чи науковими – вони мають глибокий культурний і цивілізаційний вимір. Питання про те, чи може штучна система мати досвід, ставить під сумнів традиційні уявлення про людину, її унікальність та місце у світі. Якщо свідомість перестане бути виключно людською властивістю, це означатиме радикальну зміну в антропології та етиці.

З іншого боку, навіть якщо машини не набудуть феноменальної свідомості, сама постановка проблеми стимулює розвиток когнітивних наук, нейронауки та інформатики. Вона змушує дослідників уточнювати визначення свідомості, шукати її нейронні кореляти та розробляти нові моделі мислення. Таким чином, дискусія про машинну свідомість є потужним інтелектуальним двигуном, що сприяє міждисциплінарному діалогу.

Етичний вимір проблеми не менш важливий. Якщо в майбутньому буде доведено існування свідомих машин, постане питання їхнього морального статусу, прав та відповідальності. Це може призвести до перегляду правових систем, соціальних інститутів та навіть концепції справедливості. У цьому сенсі проблема машинної свідомості є не лише науковою гіпотезою, а й викликом для суспільства, яке має бути готовим до нових форм співіснування.

Отже, значення дискусії про машинну свідомість виходить далеко за межі технічних досліджень. Вона формує нову парадигму мислення, де поєднуються філософія, наука та етика. Як антична філософія стала фундаментом для середньовічної культури, так сучасні дебати про штучний інтелект можуть стати основою для нової цивілізаційної моделі, де технології й гуманітарні знання інтегруються у єдину систему.

Таким чином, проблема машинної свідомості є не лише питанням майбутнього, а й ключем до розуміння сучасності. Вона показує, що філософські ідеї здатні трансформуватися й залишатися актуальними в різних історичних контекстах. Саме завдяки цим трансформаціям європейська цивілізація отримує інтелектуальний фундамент, який може визначити її розвиток у XXI столітті та далі.

Список використаних джерел:

1. Швець В. В. Психолого-педагогічне вчення: від сучасності до Геракліта. *Академічні студії. серія «педагогіка»*. 2024. № 4. С. 114–121. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.4.16>.
2. Shevchuk D. Stoicism as philosophy of existential resilience. *Scientific notes of the national university «ostroh academy». series: philosophy*. 2023. Vol. 1, no. 24. P. 55–60. URL: <https://doi.org/10.25264/2312-7112-2023-24-55-60>.
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2020. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>

*Гураль Ангеліна, студентка гр-ПД-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРАВА ТВАРИН ТА МОРАЛЬНИЙ СТАТУС НЕЛЮДСЬКИХ ІСТОТ

Постановка проблеми: упродовж історії людства тварини розглядалися переважно як об'єкти використання людиною – для праці, їжі, експериментів чи розваг. Проте сучасна філософія ставить під сумнів антропоцентричний підхід, що визнає моральну цінність лише за людиною. Виникає питання: чи мають тварини власну моральну цінність і право на захист незалежно від користі для людини? Проблема

полягає у визначенні меж моральної спільноти – чи повинні нелюдські істоти бути включені до неї, та на яких підставах.

Ціллю даної роботи є з'ясування філософських підстав надання тваринам морального статусу, аналізування концепції прав тварин у контексті етичних теорій (утилітаризму, деонтології, екологічного гуманізму) та визначення, яким чином це впливає на формування сучасних етичних і правових норм.

Задля виконання поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

- Проаналізувати історичні та філософські підходи до визначення морального статусу тварин.
- Розглянути основні етичні концепції, що обґрунтовують права нелюдських істот (утилітаризм, деонтологія, біоцентризм).
- Визначити сучасні тенденції у визнанні прав тварин на міжнародному рівні.

Виклад матеріалу. У своїй філософії Арістотель поділяв душу на три основні типи: рослинну, чуттєву та розумну. Рослинна душа відповідає за живлення та ріст і є спільною для рослин, тварин і людей. Чуттєва душа забезпечує сприйняття та рух і притаманна тваринам. Розумна душа, яка відповідає за мислення та моральний вибір, є унікальною для людей. Це розмежування дозволяло Арістотелю вважати тварин менш досконалими істотами порівняно з людьми.

Відсутність у тварин розумної душі означала, що вони не здатні до раціонального мислення та морального вибору. Отже, за Арістотелем, тварини не є моральними суб'єктами і можуть використовуватися людьми для різних потреб, таких як їжа, праця чи розваги. Це уявлення про тварин як про істот без моральних прав залишалося домінуючим у західній філософії до Нового часу.

Отже, арістотелівська концепція душі та її розподіл на різні типи стали основою для визначення морального статусу тварин у античній філософії. Це розмежування між людьми та тваринами мало значні етичні наслідки, зокрема у питанні прав тварин та їхнього використання людьми.(1)

У сучасній біоетиці існують кілька основних етичних концепцій, що обґрунтовують права нелюдських істот, зокрема тварин. Ці концепції – **утилітаризм, деонтологія та біоцентризм** – пропонують різні підходи до визначення морального статусу тварин і їхніх прав.

Утилітаризм, зокрема в інтерпретації Пітера Сінгера, стверджує, що моральна цінність істоти визначається її здатністю відчувати страждання та насолоду. Оскільки багато тварин здатні до таких переживань, вони мають моральний статус і заслуговують на захист від жорстокого поводження. Ця концепція лежить в основі руху за права тварин і пропагує етичне ставлення до всіх живих істот, здатних до страждання.(2)

Деонтологічний підхід, представлений, зокрема, **Гері Франціон**. Представник аболіціоністської теорії прав тварин вважає, що **тварин не можна використовувати як засіб** навіть для «гуманних» цілей. Це також форма **деонтологічного обов'язку** – не експлуатувати живих істот. Цей підхід підкреслює важливість справедливого ставлення до всіх живих істот, задоволення їхніх нагальних потреб і захист від експлуатації.

Біоцентризм розширює моральний статус на всі живі істоти, визнаючи їх самостійну цінність. Ця концепція підкреслює необхідність збереження біорізноманіття та екологічної рівноваги, а також вимагає гуманного ставлення до тварин і природи в цілому.

У сучасному міжнародному праві спостерігається значний прогрес у визнанні прав тварин, що відображає зміни в етичних поглядах суспільства та прагнення до гуманного ставлення до живих істот. Цей розвиток охоплює як універсальні, так і регіональні ініціативи, спрямовані на забезпечення добробуту тварин та захист від жорстокого поводження.

Одним із основних універсальних механізмів є діяльність Міжнародної епізоотичної бюро (МЕБ), яка розробляє Кодекс здоров'я наземних тварин, що включає стандарти щодо добробуту тварин. Цей кодекс служить основою для національних законодавств і сприяє гармонізації міжнародних норм у цій сфері. Крім того, організації, такі як ЮНЕП, СОТ та ФАО, активно залучені до формування рекомендацій і стратегій, що стосуються благополуччя тварин, зокрема у контексті сільського господарства та міжнародної торгівлі.

На регіональному рівні Європейський Союз відіграє провідну роль у встановленні правових стандартів. Європейська конвенція про захист домашніх тварин, підписана в 1987 році, встановлює мінімальні вимоги до утримання та поводження з домашніми тваринами, включаючи право на достатній простір, їжу та медичну допомогу. ЄС також ухвалив низку директив і регламентів, таких як Регламент про боротьбу з хворобами тварин, які включають положення щодо добробуту тварин у сільському господарстві та транспортуванні.(5)

В Україні питання захисту тварин від жорстокого поводження регулюється [Законом України №3447-IV](#) від 21.02.2006 «Про захист тварин від жорстокого поводження», а також статтями 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення та 299 Кримінального кодексу України. Закон визначає основні принципи захисту тварин, включаючи заборону жорстокого поводження та встановлення вимог до утримання тварин у різних сферах, таких як сільське господарство, наукові дослідження та циркові виступи.(6,7)

Висновок. Дослідження філософських і сучасних підходів до морального статусу тварин показує еволюцію від антропоцентричних поглядів Арістотеля до комплексних етичних і правових систем XXI століття. Якщо Арістотель вважав тварин істотами без раціонального мислення, то сучасні концепції – утилітаризм, деонтологія, біоцентризм – визнають їх здатність відчувати страждання й потребу в захисті. На міжнародному рівні формується правова база для забезпечення добробуту тварин, що свідчить про перехід від антропоцентричного до інклюзивного підходу, який поєднує етичні, правові та біоекологічні принципи.

Список використаних джерел:

1. Ст. «Aristotle's Psychology» в Stanford Encyclopedia of Philosophy.URL: Психологія Аристотеля (Стенфордська філософська енциклопедія) 2020.
2. Francione, G. L. 2020. Why Veganism Matters: The Moral Value of Animals. Columbia University Press, pp. 51–79.
3. Зоозахисний закон: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив ЄС у сфері охорони тваринного та рослинного світу» (№2351).2021.

*Гурський Артем, студент гр-ПД-13
юридичного факультету ЗУНУ*

КАНТ І МЕЖІ ЛЮДСЬКОГО ПІЗНАННЯ

Постановка проблеми. Питання меж людського пізнання є одним із ключових для філософії Нового часу. До Канта більшість мислителів вважали, що людський розум здатний або повністю відображати реальність (раціоналісти), або ґрунтувати знання лише на досвіді (емпірики). Кант показує, що обидві позиції є однобічними, бо не враховують активної ролі суб'єкта в пізнанні. Тому проблема полягає в тому, щоб визначити, **що саме ми можемо знати, які інструменти має розум і де проходить межа, яку переступити неможливо**. Актуальність теми полягає в тому, що вона задає рамки наукового мислення й пояснює, чому деякі питання неможливо вирішити розумом.

Мета даної роботи – дослідити особливості пізнання людини в філософії Іммануїла Канта, зрозуміти, якими інструментами розум користується для отримання знань, а також визначити межі, за якими людський розум вже не здатен об'єктивно пізнати реальність.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Розглянути основні положення кантівської філософії стосовно пізнання та визначити, які знання є доступними людині, а які – поза межами її розуміння.
2. Проаналізувати концепції явищ та речей у собі, а також антиномії чистого розуму, що демонструють обмеженість людського знання.
3. Визначити практичне та моральне значення кантівського вчення про межі пізнання для сучасного мислення та етики.

Виклад матеріалу. Філософія Іммануїла Канта займає особливе місце в історії світової думки, адже він намагався системно визначити межі людського пізнання та можливості розуму. До Канта філософи часто намагалися досягнути світ у його повноті, але Кант показав, що людина ніколи не може знати абсолютно все, оскільки наше пізнання обмежене особливостями свідомості та категоріями розуму. Це означає, що людський розум має свої внутрішні рамки, які визначають, що можна пізнати, а що завжди залишатиметься поза доступом. Такий підхід дозволяє зрозуміти, чому деякі питання залишаються невирішуваними, зокрема питання про нескінченність світу, природу Бога або сутність речей у собі [1, с. 45].

Кант вводить важливе розрізнення між **явищами** та **речами в собі**. Явища – це все, що ми можемо сприйняти через наші органи чуття та осмислити за допомогою розуму. Речі в собі – це реальність, яка існує незалежно від нашого сприйняття і залишається невидимою для безпосереднього пізнання. Наприклад, ми можемо бачити дерево, вимірювати його висоту, відчувати запах його листя, але сутність дерева як об'єкта, що існує незалежно від нашого сприйняття, ми не можемо пізнати повністю. Це розмежування дозволяє усвідомити, що знання людини завжди відносне і часткове, і водночас воно стимулює роздуми про обмеження людського розуму та необхідність скромності в судженнях [2, с. 102].

Ще один центральний аспект кантівської філософії – **«коперниківський переворот у філософії»**. Він полягає у тому, що пізнання світу відбувається не через пасивне відображення дійсності, а через активну роботу розуму, який структурує досвід за допомогою власних категорій. Іншими словами, наш розум не просто приймає інформацію, а формує її у зрозумілу для нас систему. Кант також описує **антиномії чистого розуму**, які демонструють протиріччя, з якими стикається розум, коли прагне досягнути безмежне. Наприклад, розум може одночасно стверджувати, що світ має початок у часі, і що він не має початку; що він має межі в просторі, і що він нескінченний. Ці антиномії показують, що людський розум неминуче стикається з парадоксами, які неможливо вирішити в межах чистого пізнання. Така концепція допомагає людині усвідомити обмеження знання, не впадаючи у відчай, а, навпаки, розвиваючи критичне мислення та обережність у висновках.

Крім того, кантівське вчення допомагає зрозуміти, чому моральні принципи та етика можуть мати універсальний характер. Коли людина визнає, що пізнання обмежене, вона більше уваги приділяє не стільки зовнішньому фактичному знанню, скільки внутрішньому моральному ставленню до світу, інших людей та самої себе. Усвідомлення меж розуму сприяє розвитку смиренності, уважності та взаємоповаги, що є фундаментом для побудови етичного і справедливого суспільства [3, с. 78].

Отже, філософія Канта демонструє, що пізнання людини завжди поєднує досвід та розум, обмежує знання про речі в собі, одночасно відкриваючи простір для розвитку моральної свідомості, критичного мислення та етичної відповідальності. Усвідомлення цих меж робить мислення більш зрілим і свідомим, дозволяє уникати претензій на абсолютне знання і стимулює постійний пошук істини у межах того, що реально доступно людині.

Висновок. Філософія Іммануїла Канта демонструє, що людське пізнання має свої межі. Людина може осягати світ лише через категорії розуму та власний досвід, а абсолютне знання залишається недосяжним. Кант підкреслює активну роль розуму в пізнанні: ми не лише сприймаємо інформацію, а й організовуємо її, формуємо структуру знання.

Розуміння обмежень пізнання має велике значення для розвитку морального і етичного мислення. Усвідомлюючи, що не все можна пізнати, людина починає відповідальніше ставитися до прийняття рішень, розвитку власних цінностей і взаємодії з іншими. Кантівські ідеї стимулюють критичне мислення та пізнавальний інтерес, сприяють формуванню свідомої і морально орієнтованої особистості.

Список використаних джерел

1. Nida-Rümelin J., Weidenfeld N. Introduction to Digital Humanism 2023 URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-45304-5>
2. Eke D.O., Wakunuma K., Akintoye S. Perspectives on Digital Humanism.2021. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-86144-5>
3. Reich V.M.C., Kemp P.E.J., Hamer J.M.M., et al. Children's Perception of the World of Technology: 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
4. Qiao Y. Bernard Stiegler's View of Philosophy of Technology. 2025 URL: <https://irispublishers.com/iojass/pdf/IOJASS.MS.ID.000538.pdf>
5. Pezzano M., et al. The Role of Images in the Philosophy of Technology. 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
6. Chavez A. Technology, Embodiment, and Human Nature. 2025 URL: <https://academic.oup.com/jmp/article-pdf/50/3/159/63299762/jhaf011.pdf>
7. Brusseau J. Mapping AI Avant-Gardes in Time 2023. URL: <https://futurity-philosophy.com/index.php/FPH/article/download/156/70>
8. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

*Давосир Юлія Богданівна, студентки групи НБ-11
Юридичний факультет, ЗУНУ*

ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ» ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО МОДЕРНУ

Актуальність теми дослідження: Поняття «суб'єкт» є одним із ключових у філософії, психології, соціології та гуманітарних науках загалом. Воно визначає місце людини у світі, її здатність до пізнання, діяльності та самовизначення. Від Середньовіччя до епохи Модерну зміни у розумінні суб'єкта відображали глибинні трансформації світогляду, науки й культури. Якщо в середньовічній філософії людина розглядалася передусім як творіння Бога, підпорядковане вищому порядку, то в Новий час вона постає як самостійна, мисляча істота, що здатна пізнавати світ і діяти автономно. У XXI столітті, коли поняття суб'єкта знову переосмислюється в контексті цифрової культури, штучного інтелекту та глобалізації, звернення до історичних етапів його формування набуває особливої актуальності.

Мета дослідження: Розкрити історичну еволюцію поняття «суб'єкт» від середньовічної до модерної філософії, визначити основні етапи його розвитку та показати, як змінювалося розуміння людини як мислячої, діяльної і самосвідомої істоти.

Предмет дослідження: Філософське осмислення сутності суб'єкта в різні історичні епохи – від теоцентричного бачення Середньовіччя до раціоналістичного та антропоцентричного підходу Модерну.

Об'єкт дослідження: Поняття «суб'єкт» як філософська категорія, що виражає активне, самосвідоме начало людини.

Поняття «суб'єкт» (від лат. *subiectum* – «той, що лежить в основі», «носіє дії») має складну історію формування. У середньовічній філософії воно ще не мало того змісту, який ми вкладаємо в нього сьогодні. Людина тоді розглядалася переважно як істота, залежна від Бога, а основним принципом світопорядку був теоцентризм. Мислення і діяльність індивіда підпорядковувалися божественному задуму, тому поняття суб'єктивності майже не мало самостійного значення. У філософії Фоми Аквінського суб'єктом знання виступає не індивід, а розум, спрямований до істини, яку відкриває Бог. Таким чином, у Середньовіччі суб'єкт не є автономною істотою, а лише частиною вищої духовної системи.

Ситуація кардинально змінюється в епоху Відродження, коли зростає інтерес до людини як до творчої особистості. Гуманістична думка утверджує ідею індивідуальної гідності, свободи волі та права на

самовираження. Людина більше не сприймається лише як створіння, підлегле Богу, а як творець власного життя. Цей зсув знаменує початок переходу від теоцентризму до антропоцентризму – у центрі світу тепер стоїть людина.

У Новий час поняття суб'єкта набуває класичного філософського значення. У філософії Рене Декарта формується уявлення про суб'єкта як мисляче «Я» (*cogito*), основу пізнання і джерело істини: «*Я мислю – отже, існую*». Відтепер суб'єкт – це самосвідома істота, яка протистоїть об'єкту, пізнає його і через розум формує знання про світ. Подальший розвиток цього розуміння спостерігаємо у Джона Локка, Іммануїла Канта, Гегеля. Кант розглядає суб'єкта як активного творця досвіду, що через категорії розуму надає світові форму і зміст. Гегель, у свою чергу, трактує суб'єкт як дух, що розвивається, а його самосвідомість – як результат історичного процесу.

Таким чином, у період Модерну поняття суб'єкта набуває рис раціональності, автономії та активності. Людина стає центром пізнання і дії, а світ – простором, який вона осмислює й перетворює. Однак це також призводить до зростання індивідуалізму, віри в безмежні можливості розуму і відчуження від духовних основ буття.

Перехід від Середньовіччя до Модерну можна розглядати як еволюцію від підлеглого суб'єкта до автономного, від віри до розуму, від божественного порядку до людської свободи. У сучасному світі, коли відбувається нове переосмислення ролі людини у зв'язку з технологічним прогресом, цифровими ідентичностями та штучним інтелектом, досвід цієї історичної еволюції залишається надзвичайно важливим для розуміння сутності сучасного суб'єкта.

Висновок: Історія поняття «суб'єкт» від Середньовіччя до Модерну демонструє поступове утвердження людини як активного, мислячого й самосвідомого начала. Від теоцентричного підходу, що підпорядковував людину волі Бога, філософія пройшла шлях до антропоцентризму, який визнає автономію людського розуму і свободу дії. Модерна концепція суб'єкта стала основою для формування сучасного уявлення про особистість, її права, відповідальність і творчий потенціал. Разом із тим, збереження духовних і моральних орієнтирів залишається необхідною умовою гармонійного розвитку суб'єктивності в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Аквінський Ф. *Сума теології*. URL: http://www.orthlib.ru/Thomas_Aquinas/Summa.html
2. Декарт Р. *Роздуми про першу філософію*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/descartes-epistemology>
3. Кант І. *Критика чистого розуму*. URL: <http://www.gutenberg.org/ebooks/4280>
4. Гегель Г. *Феноменологія духу* URL: <https://plato.stanford.edu/entries/hegel/>
5. Фуко М. *Слова і речі: археологія гуманітарних наук*. URL: https://monoskop.org/images/5/55/Foucault_M_Slova_i_rechi.pdf

*Дармонук Вероніка, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО РЕЛЯТИВІЗМУ

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві моральні норми все частіше сприймаються не як універсальні і незмінні, а як такі, що залежать від культури, історичної епохи, соціальних умов та індивідуальних переконань. Моральний релятивізм ставить під сумнів існування єдиної об'єктивної моральної істини, допускаючи можливість множинності різних моральних систем. Це породжує складні філософські питання щодо критеріїв добра і зла, відповідальності людини за власні вчинки, а також впливає на формування світогляду, моральних установок та соціальної поведінки. Дослідження проблеми морального релятивізму є важливим для розуміння етичних засад сучасного суспільства, адже відсутність чітких моральних орієнтирів може призводити до моральної нестабільності, конфліктів та девальвації цінностей.

Метою даної роботи є виявлення сутності морального релятивізму та оцінка його впливу на формування моральної свідомості, соціальних цінностей і поведінки людини в сучасному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети виконуємо такі завдання:

1. Дослідити філософське значення і передумови виникнення морального релятивізму.
2. Проаналізувати вплив релятивістського підходу на формування моральних норм та морального вибору людини.

Виклад матеріалу. Моральний релятивізм стверджує, що моральні стандарти не є універсальними, і тому їх не можна оцінювати з позиції якоїсь однієї абсолютної істини. Кожне суспільство, культура або спільнота формує власні уявлення про добро та зло, виходячи із певних традицій, досвіду, релігійних поглядів та соціальних умов [1, с. 50]. У такій перспективі мораль є змінною та відносною категорією, залежною від історичного та культурного контексту. Це ставить людину у ситуацію, де неможливо опиратися на єдиний моральний авторитет і кожен моральний вибір потребує ширшого осмислення та особистої відповідальності.

Разом з тим, моральний релятивізм має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, він сприяє розвитку толерантності, плюралізму, взаємоповаги та свободи думок. З іншого – надмірний релятивізм може руйнувати моральні основи суспільства, оскільки відсутність абсолютних критеріїв призводить до того, що будь-які дії можуть бути виправданими згідно з «власною моральністю» [3, с. 94]. Це створює ризик моральної девальвації, коли загальнолюдські цінності втрачають смислову основу та обов'язковість виконання.

Проблема полягає в тому, щоб знайти баланс між різноманіттям культурних поглядів та збереженням базових моральних орієнтирів, необхідних для стабільного функціонування суспільства. Як і вплив християнських цінностей в історії української культури сприяв формуванню спільних моральних засад, сучасні системи моралі також потребують певного ядра універсальних принципів, що можуть об'єднати людей та забезпечити моральну відповідальність [4, с. 15].

Висновок. Проблема морального релятивізму є однією з ключових філософських проблем сучасності. Вона впливає на формування світогляду людини, визначення меж дозволеного та морально правильного. Незважаючи на плюралізм та культурне різноманіття, суспільство потребує певної системи моральних норм, що дозволяє забезпечити стабільність, гуманність, свободу та гідність людини. Тому моральний релятивізм не можна розглядати як повне заперечення моралі, а скоріше як виклик, який вимагає пошуку компромісу між універсальністю моральних принципів і варіативністю культурних підходів.

Список використаних джерел:

1. Борисенко, В. Й. Вплив християнства на культуру Київської Русі: історико-філософський аспект. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. 2021. № 2 (38). С. 45–53.
2. Іщенко, О. М. Роль християнської моралі у формуванні соціокультурних цінностей Київської Русі. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2022. № 4. С. 28–34.
3. Ковальчук, Л. В. Християнська філософія у Київській Русі: між культурною адаптацією та трансформацією. Український історичний журнал. 2020. № 5. С. 89–96.
4. Шевченко, І. В. Вплив християнських цінностей на духовний розвиток Київської Русі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2023. № 1 (156). С. 13–19.

*Дармопук Вероніка, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО РЕЛЯТИВІЗМУ

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві моральні норми все частіше сприймаються не як універсальні і незмінні, а як такі, що залежать від культури, історичної епохи, соціальних умов та індивідуальних переконань. Моральний релятивізм ставить під сумнів існування єдиної об'єктивної моральної істини, допускаючи можливість множинності різних моральних систем. Це породжує складні філософські питання щодо критеріїв добра і зла, відповідальності людини за власні вчинки, а також впливає на формування світогляду, моральних установок та соціальної поведінки. Дослідження проблеми морального релятивізму є важливим для розуміння етичних засад сучасного суспільства, адже відсутність чітких моральних орієнтирів може призводити до моральної нестабільності, конфліктів та девальвації цінностей.

Метою даної роботи є виявлення сутності морального релятивізму та оцінка його впливу на формування моральної свідомості, соціальних цінностей і поведінки людини в сучасному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети виконуємо такі завдання:

1. Дослідити філософське значення і передумови виникнення морального релятивізму.
2. Проаналізувати вплив релятивістського підходу на формування моральних норм та морального вибору людини.

Виклад матеріалу. Моральний релятивізм стверджує, що моральні стандарти не є універсальними, і тому їх не можна оцінювати з позиції якоїсь однієї абсолютної істини. Кожне суспільство, культура або спільнота формує власні уявлення про добро та зло, виходячи із певних традицій, досвіду, релігійних поглядів та соціальних умов [1, с. 50]. У такій перспективі мораль є змінною та відносною категорією, залежною від історичного та культурного контексту. Це ставить людину у ситуацію, де неможливо опиратися на єдиний моральний авторитет і кожен моральний вибір потребує ширшого осмислення та особистої відповідальності.

Разом з тим, моральний релятивізм має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, він сприяє розвитку толерантності, плюралізму, взаємоповаги та свободи думок. З іншого – надмірний релятивізм може руйнувати моральні основи суспільства, оскільки відсутність абсолютних критеріїв призводить до того, що будь-які дії можуть бути виправданими згідно з «власною моральністю» [3, с. 94]. Це створює ризик моральної девальвації, коли загальнолюдські цінності втрачають смислову основу та обов'язковість виконання.

Проблема полягає в тому, щоб знайти баланс між різноманітним культурним поглядом та збереженням базових моральних орієнтирів, необхідних для стабільного функціонування суспільства. Як і вплив християнських цінностей в історії української культури сприяв формуванню спільних моральних засад [4, с. 15], сучасні системи моралі також потребують певного ядра універсальних принципів, що можуть об'єднати людей та забезпечити моральну відповідальність.

Висновок. Проблема морального релятивізму є однією з ключових філософських проблем сучасності. Вона впливає на формування світогляду людини, визначення меж дозволеного та морально правильного. Незважаючи на плюралізм та культурне різноманіття, суспільство потребує певної системи моральних норм, що дозволяє забезпечити стабільність, гуманність, свободу та гідність людини. Тому моральний релятивізм не можна розглядати як повне заперечення моралі, а скоріше як виклик, який вимагає пошуку компромісу між універсальністю моральних принципів і варіативністю культурних підходів.

Список використаних джерел:

1. Борисенко, В. Й. Вплив християнства на культуру Київської Русі: історико-філософський аспект. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. 2021. № 2 (38). С. 45–53.
2. Іщенко, О. М. Роль християнської моралі у формуванні соціокультурних цінностей Київської Русі. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2022. № 4. С. 28–34.
3. Ковальчук, Л. В. Християнська філософія у Київській Русі: між культурною адаптацією та трансформацією. Український історичний журнал. 2020. № 5. С. 89–96.
4. Шевченко, І. В. Вплив християнських цінностей на духовний розвиток Київської Русі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2023. № 1 (156). С. 13–19.

*Замотасв Ярослав, студент гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕПІКУРЕЙСЬКЕ РОЗУМІННЯ ЗАДОВОЛЕННЯ: ТЕКСТОЛОГІЧНИЙ ТА ІНТЕРПРЕТАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Епікурейська філософія, хоча часто пов'язується з гедонізмом, розкриває поняття задоволення у значно глибшому й врівноваженому аспекті. У вченні Епікура щастя справді виступає найвищим благом, але задоволення розуміється передусім як атараксія – стан внутрішнього спокою, у поєднанні з відсутністю фізичного болю. У своєму листі до Менюкла Епікур наголошує, що мова йде не про «розпусні задоволення» чи чуттєві насолоди, а про визволення від страждань: здорове тіло та мирна душа формують підґрунтя для справжнього задоволення. Таке тлумачення часто стає предметом дискусій, зокрема щодо розмежування задоволень на «статичні» та «динамічні», а також про роль пізніших інтерпретацій у формуванні сучасного розуміння епікурейства.

Складність у вивченні його вчення великою мірою зумовлена тим, що до нашого часу дійшли лише окремі фрагменти праць Епікура. Вивчення його ідей базується насамперед на уривках, листах і численних коментарях таких мислителів, як Цицерон, Лукрецій і Діоген Лаєрський. Це створює потребу у ретельному текстологічному аналізі джерел, щоб відновити цілісний погляд на його філософію.

Мета даної роботи є глибоке осмислення епікурейського трактування задоволення через аналіз оригінальних текстів і вагомих інтерпретацій.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

1. Дослідження базових праць Епікура та текстів його послідовників, у яких викладено концепцію задоволення, а також виявлення її зв'язку з поняттям щастя як найвищої цінності у системі етичних пріоритетів.
2. Розгляд основних інтерпретацій та труднощів, що виникають у процесі перекладу вчення Епікура щодо природи задоволення, зокрема аналіз поділу насолод на статичні (катестематичні) і динамічні (кінетичні). При цьому акцент зроблено на з'ясуванні впливу даного розрізнення на загальне розуміння епікурейської етики.

Виклад матеріалу. Епікурейська філософія спирається на ідею, що щастя (εὐδαιμονία) є найвищою цінністю, досягти якої можливо через задоволення. У цьому контексті Епікур пропонує глибоко гедоністичне бачення, визначаючи задоволення як найвищу мету й сенс людського існування. Втім, він переосмислює гедонізм, наголошуючи, що задоволення – це не безмежна гонитва за чуттєвими насолодами, а врівноважене життя, вільне від страждання. Таким чином, головною увагою Епікура стає не стільки возвеличення насолоди, скільки підтвердження того, що відсутність фізичного болю та душевних переживань (атараксія) є основним показником благополуччя. Як пояснює філософ, абсолютне задоволення досягається за умови повного усунення будь-якого страждання. Інакше кажучи, справжня насолода можлива лише за відсутності тілесного чи психічного дискомфорту. Ключовим компонентом епікурейського вчення є класифікація насолод на два основні типи. У творі «Про вибір і уникнення» Епікур описує спокійні (або статичні) задоволення як стан гармонії й відсутності страждань, тоді як рухомі (кінетичні) задоволення

розглядаються як радість та веселість у процесі здійснення бажань. Найвища цінність у системі Епікура надається саме статичним задоволенням, які він вважає справжньою основою людського щастя. Активні ж задоволення не заперечуються, але їх рекомендовано обирати обережно та помірковано, щоб уникнути нових страждань. Наприклад, насолода від їжі може втратити свою привабливість, якщо призведе до фізичного болю або дискомфорту. У «Листі до Меноекея» Епікур зазначає, що задоволення є мірилом усіх цінностей: кожен вибір чи уникнення базується на ньому, і будь-яка оцінка добра зрештою зводиться до цього критерію. Однак правильне розуміння задоволення – це не необмежене занурення в крайнощі, а збалансоване життя, де свобода від болю слугує головною умовою для досягнення внутрішнього спокою.

Особливу інтерпретативну увагу привертає той факт, що багато уявлень про епікурейський гедонізм формувалися завдяки пізнішим авторам, таким як Цицерон та Діоген Лаєртський. Саме в їхніх працях закріпилося розмежування статичних і кінетичних задоволень. Водночас деякі сучасні дослідники зазначають, що Епікур міг трактувати задоволення як неподільну сутність, а подібне розмежування сприймати лише як різні прояви одного й того ж феномену. Проте навіть традиційна інтерпретація, яка розглядає статичні задоволення як стан спокою, а кінетичні – як процес досягнення бажаного, закономірно пояснює етичні основи його вчення. Аналіз його текстів показує, що Епікур поєднав гедонізм із розумовим підходом: він підкреслював здатність розуму розпізнавати й обирати шлях до справжнього благополуччя, заснованого на гармонії та усуненні страждань.

Висновок. Епікурейська концепція задоволення демонструє синтетичне поєднання філософської рефлексії та прикладної етики. У вченні Епікура задоволення, особливо у формі душевного спокою (ataraxia), визнається найвищою цінністю людського існування. Водночас філософ пропонував чітко визначені межі цього задоволення і надавав рекомендації щодо його досягнення. Аналізуючи залишений ним корпус текстів, можна помітити, що Епікур розмежовував справжнє задоволення – стійке, осмислене й тривале – від скороминущої насолоди, яка здебільшого базується на чуттєвих інстинктах. При цьому центральний акцент робився на важливості духовної рівноваги і гармонії, які він вважав визначальними складниками людського щастя. Філософські основи цієї доктрини залишаються актуальними й у сучасному контексті, підкреслюючи важливість усвідомленого і раціонального підходу до життя в межах гуманістичної традиції. Необхідно враховувати, що інтерпретація епікурейських ідей вимагає детального аналізу їхнього історичного контексту та різнопланових тлумачень, які накопичилися за час існування цієї течії. Відповідна концепція задоволення мала значний вплив на розвиток етичної думки та антропологічних досліджень, суттєво збагачуючи дискурси про природу щастя, обмеження людських прагнень та роль осмисленого самопізнання у пошуку.

Список використаних джерел:

1. Epicurus. S. Letter to Menoeceus. 2020. URL: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0242%3Aletter%3Dmenoeceus>
2. Long, A., Sedley, D. The Hellenistic Philosophers, Volume 1: The Epicureans. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/hellenistic-philosophers/epicureans/>
3. Laërtius, D. Lives and Opinions of Eminent Philosophers. 2020. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/author/848>
4. Hadot, Pierre. Philosophy as a Way of Life. Harvard University Press, 2020. URL: <https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674970535>

*Демчук Мар'яна студентка гр. НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

НІЦШЕАНСЬКА «ПЕРЕОЦІНКА ВСІХ ЦІННОСТЕЙ»: ВІД «НАРОДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ» ДО «ВОЛІ ДО ВЛАДИ»

Постановки проблеми. У другій половині XIX століття європейська культура пережила глибоку духовну кризу. Розвиток науки, занепад релігійної віри та моральних авторитетів спричинили втрату сенсу й орієнтирів у житті людини. Саме цю історію Фрідріх Ніцше розуміє як «загибель Бога» – метафору духовного спустошення епохи. Постало питання: на чому тепер обґрунтовуватися мораль, культура й життя людини? Як подолати декаданс, що охопив Європу? Цю проблему Ніцше формулює як необхідність «переоцінки всіх цінностей», тобто радикального перегляду основних принципів моралі, релігії та культури.

Метою данної роботи є простежити, як ідея переоцінки цінностей розвивається у філософії Ніцше – від раннього твору «Народження трагедії» до пізньої концепції «Волі до влади», та розкрити, як вона показує його прагнення створити нову духовну основу для людини майбутнього.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

- Проаналізувати ранні роботи Ніцше, зокрема «Народження трагедії», для розробки початкових підходів філософії до культури, мистецтва та духовної енергії людини.
- Вивчіть проміжні твори Ніцше («Людська, занадто людська», «Весела наука») для розкриття його критики традиційної моралі, релігії та необхідності радикальної переоцінки цінностей.

– Дослідити зрілі праці Ніцше («Так казав Заратустра», «Воля до влади») для виявлення концепції волі до влади, надлюдини та утвердження нових цінностей, що створюють духовну основу для людини майбутнього.

Виклад матеріалу: У другій половині XIX століття європейська культура пережила глибоку духовну кризу. Прогрес науки, розвиток раціонального мислення, критика релігійних догм і занепад моральних авторитетів призвели до того, що людина почала відчувати втрату сенсу життя та духовного орієнтира. Ця криза охопила всі сфери життя: мораль, культуру, освіту, мистецтво і релігію. Фрідріх Ніцше розуміє її як «загибель Бога», метафору духовного вакууму та спустошення епохи. Після руйнування традиційної моральної та релігійної основи постає фундаментальне питання: навіщо тепер обґрунтовувати мораль, культуру та власне застосування людини? Як подолати культурний декаданс, який охопив Європу? Ці виклики спонукають Ніцше сформулювати ідею «переоцінки всіх цінностей», тобто радикального перегляду всіх моральних, релігійних і культурних орієнтирів, щоб відновити духовну життєздатність людини та дати їй нову основу для самоствердження.

Ранній твір Ніцше «Народження трагедії» є першою спробою осмислити кризу культури через призму античної спадщини. Філософ аналізує трагедію Давньої Греції як прояв гармонії між двома початками – аполлонічним і діонісійським. Аполлонічне початок символізує порядок, форму, ясність і раціональність, а діонісійське – хаос, екстаз, життєву енергію, інстинкти та емоції. Ніцше стверджує, що культура досягає свого розвитку лише тоді, коли ці початки взаємодіють, створюючи цілість і духовну силу. Домінування аполлонічного початку в сучасній йому європейській культурі до моральної стагнації, занепаду мистецтва та пригнічення творчої та життєвої сили людини. Уже на цьому ранньому етапі Ніцше пропонує переоцінку цінностей як засіб відродження культури та духовної сили людини. Мистецтво, за його концепцією, стає інструментом переживання життя, трансформації внутрішньої енергії та пошуку гармонії всередині особистості.

Подальший етап розвитку його ідеї проявляється в працях «Людська, занадто людська» і «Весела наука». У цих творах Ніцше зосереджується на критиці традиційної моралі та релігії. Він вважає, що мораль християнства пропагує смирення, покору, відмову від життя, створюючи моральність рабів, яка пригнічує природні сили людини і продовжує її творчий потенціал. Старі моральні та релігійні авторитети більше не здатні забезпечити духовну опору і культурну цільність, тому стає необхідною у формуванні нових цінностей, які відображали життєву силу, свободу та творчу активність індивіда. На цьому етапі Ніцше намагається системно формулювати ідею переоцінки всіх цінностей, що передбачає не просто критику старої моралі, а створення основи для нової духовної культури. Це є його відповідь на «смерть Бога» та духовний вакуум, що охопив суспільство.

У зрілому періоді творчості, у творах «Так казав Заратустра» та «Воля до влади», Ніцше розвиває центральну категорію своєї філософії – волю до влади. Вона є внутрішнім стимулом розвитку, самоствердження та творчого самовираження. Воля до влади дозволяє людям подолати духовний вакуум після «смерті Бога», знайти власний сенс життя та створити власні моральні, культурні та життєві орієнтири. У цьому контексті постає концепція надлюдини – індивіда, який здатен самотійно визначати моральні та культурні цінності, протистояти обмеженням старої моралі і соціальних догм, постійно самовдосконалюватися та творити власний шлях. Надлюдина уособлює духовне відродження, життєву силу, свободу і творчість, демонструючи, що людина може стати творцем власних цінностей в умовах кризи.

Ніцше також підкреслює, що мистецтво і культура є невід'ємними інструментами духовного розвитку. Через творчість людина переживає повноту життя, усвідомлює власну силу і відновлює зв'язок із внутрішньою енергією. Переоцінка всіх цінностей не тільки включає критику старих моральних і релігійних систем, але й активне в утвердженні творчої життєвої позиції, яка підтримує життя у всіх його спільнотах і розширеннях. Це формує новий тип духовності, орієнтований на життєствердження, самотійність і свободу.

Від «Народження трагедії» до «Волі до влади» Ніцше демонструє поступовий перехід від естетичного осмислення культури до формування системної філософії, яка здатна відповідати на кризу моральних і культурних орієнтирів. Його ідеї показують, що духовне відродження можливе через самотійне створення цінностей, утвердження життя, свободи і творчої волі. Ніцше пропонує лише критику старих систем, а й активний шлях самоствердження, розвитку індивідуальної автономії, здатності людини відповідати на виклики свого часу і творити власну духовну основу. Його філософія стає не тільки інтелектуальною конструкцією, а й практичним керівництвом для життя, що утверджує силу, творчість і самотійність індивіда в умовах культурної та духовної кризи.

Висновок: Фрідріх Ніцше створив філософію духовного пробудження, яка кинула виклик усім традиційним уявленням про добро, істину й Бога. Його заклик до переоцінки всіх цінностей – це спроба повернути людині джерело творчої сили, здатність бути власними почуттями. Від «Народження трагедії» до «Волі до влади» він розвивав ідею відродження культури через утвердження життя, свободи й творчої волі. Його думки стали одними з найвпливовіших у філософії XX століття відкривши шлях до екзистенціалізму, психоаналізу та постмодернізму.

Список використаних джерел:

1. Butler J. Who's Afraid of Gender? New York : Farrar, Straus and Giroux, 2024. 320 с. URL: https://books.google.com/books/about/Who_s_Afraid_of_Gender.html?id=auO5EAAAQBAJ

2. Currah Paisley. *Sex Is as Sex Does: Governing Transgender Identity*. New York : New York University Press, 2022. 256 c. URL: <https://www.jstor.org/stable/jj.4493307>
3. Stock Kathleen. *Material Girls: Why Reality Matters for Feminism*. London : Little, Brown Book Group, 2021. 320 c. ISBN 9780349726595. URL: https://books.google.com/books/about/Material_Girls.html?id=5GzuDwAAQBAJ
4. Hafner Franziska S., Ana Valdivia, Luc Rocher. *Gender Trouble in Language Models: An Empirical Audit Guided by Gender Performativity Theory*. arXiv preprint, 2025. – URL: <https://arxiv.org/abs/2505.14080>

Dermanska Anastasia, student of g.MENM-12

THE PROBLEM OF MORAL RELATIVISM

Formulation of the problem. The central problem of moral relativism lies in the apparent conflict between the existence of diverse moral codes across societies and the aspiration toward universal moral principles. Moral relativism claims that the truth or justification of moral judgments depends on the cultural, historical, or personal context in which they arise. This view stands in contrast to moral universalism, which maintains that there are objective moral standards valid for all rational beings regardless of context.

In the twenty-first century, the problem has regained attention due to globalization, cultural pluralism, and renewed interest in meta-ethics. As the Stanford Encyclopedia of Philosophy notes, moral relativism challenges the very possibility of moral objectivity by suggesting that morality is not discovered but constructed within frameworks of shared human experience

The main philosophical tension emerges from this question: if moral norms are relative, can we meaningfully condemn moral wrongs such as genocide, oppression, or inequality across cultural boundaries? Moreover, if moral values evolve historically, does it still make sense to speak of moral progress? Addressing these questions requires a re-examination of the foundations of moral reasoning and the scope of ethical objectivity.

Goal:

The objective of this article is to investigate the philosophical dimensions of moral relativism and to evaluate its significance for modern ethical theory. Specifically, it aims to:

1. Clarify the meaning, varieties, and implications of moral relativism in contemporary philosophy.
2. Analyze how relativism affects key ethical concepts such as moral criticism, moral progress, and cross-cultural dialogue.
3. Assess how recent thinkers reinterpret moral relativism in light of pluralism, tolerance, and globalization.

Through this examination, the study argues that moral relativism remains a crucial issue for 21st-century philosophy—not as a rejection of moral truth, but as an attempt to understand the complexity and diversity of moral reasoning.

Presentation of the material:

The *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2023) distinguishes between three forms of moral relativism: • *Descriptive relativism*, which acknowledges empirical diversity in moral beliefs; • *Meta-ethical relativism*, which concerns the truth and justification of moral judgments; • *Normative relativism*, which deals with how individuals should act given moral diversity.

The entry emphasizes that contemporary debates have shifted from *whether* relativism is true to *how* it can be made coherent without collapsing into moral nihilism. Philosophers such as David B. Wong and Eduardo Pérez-Navarro have contributed to a more nuanced understanding that avoids both dogmatic universalism and radical subjectivism. In *Moral Relativism and Pluralism* .Wong develops a pluralistic relativism, which maintains that there can be more than one true moral system. Each moral framework is constrained by basic human needs (such as cooperation, trust, and fairness), but these needs may be realized differently across societies.

Wong argues that moral relativism does not entail the impossibility of moral dialogue. Instead, recognizing pluralism fosters *intercultural moral understanding*, allowing different moral systems to coexist while maintaining rational exchange. For instance, Wong interprets tolerance not as moral indifference but as respect for reasonable diversity. His approach resists the common objection that relativism leads to moral paralysis, demonstrating instead that relativism can sustain moral reasoning within and across cultures.

In *Friends with the Good: Moral Relativism and Moral Progress* Pérez-Navarro challenges the traditional objection that relativism undermines the notion of moral progress. He argues that contextual relativism can explain how moral change constitutes genuine improvement. Moral judgments, he writes, are «true relative to the standards of evaluation operative in their context,» yet these standards can evolve rationally.

By analyzing historical shifts—such as the abolition of slavery or the rise of gender equality—Pérez-Navarro demonstrates that moral progress is intelligible even under relativism. Progress, on his account, occurs when a society's moral standards become more coherent, inclusive, or responsive to human well-being. This reading redefines progress not as convergence on a single truth, but as a reflective evolution within moral frameworks.

A central challenge for relativism is *moral disagreement*. If two cultures have opposing moral codes—say, on capital punishment—can either be said to be mistaken? According to Wong and Pérez-Navarro, disagreement does not imply

irrationality but reflects the complexity of moral life. Philosophical work over the last decade has attempted to ground relativism in *epistemic humility*, the idea that our moral judgments are limited by our perspectives.

Recent debates also highlight the *ethical value of tolerance* as an implication of relativism. Rather than promoting moral indifference, relativism encourages critical dialogue and self-reflection. The *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2023) summarizes this as «the moral of moral relativism»: recognizing diversity without abandoning critical evaluation.

While relativism offers a compelling framework for pluralism and intercultural respect, it faces persistent challenges. Critics argue that relativism risks collapsing into moral subjectivism, undermining the possibility of universal human rights. Defenders respond that pluralistic relativism can coexist with minimal moral universals, such as the prohibition of unnecessary harm or the recognition of human dignity.

Thus, the contemporary debate is not a simple dichotomy between relativism and objectivism, but an ongoing search for balance—how to affirm moral diversity without losing moral responsibility.

Conclusions.

Modern philosophical inquiry shows that moral relativism remains a dynamic and multifaceted problem. Recent works have transformed it from a skeptical threat into a constructive framework for global ethics. Both Wong's pluralistic relativism and Pérez-Navarro's contextualist model emphasize that moral diversity does not negate rationality or progress but reframes them in human, contextual terms. Therefore, the problem of moral relativism is not a crisis of morality, but an invitation to rethink how moral reasoning operates across cultures and histories. It challenges philosophers to articulate universal principles compatible with diversity, and to understand moral discourse as an evolving human practice rather than a static system of truths.

List of references.

1. Wong, D. B. *Moral Relativism and Pluralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.
2. Pérez-Navarro, E. *Friends with the Good: Moral Relativism and Moral Progress*. *The Philosophical Quarterly*, Vol. 74, No. 3 (2023), pp. 886–899. DOI: URL: 10.1093/pq/pqad101.
3. Stanford University. «Moral Relativism.» *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Winter 2023 Edition. Available at: URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/moral-relativism/>.

Dorosh Sofia, student of group MENM-11

FRENCH MATERIALISTS OF THE 18TH CENTURY: DIDEROT, HOLBACH, LAMÉTRIE

Formulation of the problem: This article examines the philosophical transformation introduced by 18th-century French materialists – Denis Diderot, Paul-Henri Holbach, and Julien Offray de La Mettrie – whose ideas challenged metaphysical and religious explanations of the human being. Recent scholarship emphasizes that their materialism was not a simple denial of spirituality but an attempt to ground human consciousness, morality, and nature in empirical and scientific understanding. The problem addressed in this research lies in determining how Enlightenment materialism functioned as an intellectual alternative to theological doctrines and how modern academic perspectives reinterpret their legacy in light of contemporary science.

According to recent studies (Raffaelli 2022; Vermeren 2021), Diderot developed a dynamic, evolutionary concept of matter, while Navarro (2020) highlights Holbach's attempt to build a coherent naturalistic ethics. Contemporary analyses of La Mettrie (Gauvin 2021) show that his «machine model» now resonates with debates in philosophy of mind and cognitive science. The challenge is to understand whether this classical materialism remains relevant for modern discussions about nature, consciousness, and the scientific worldview.

Goal. The goal of this article is to analyze the central ideas of French Enlightenment materialism and to evaluate how modern scholars reinterpret the philosophical contributions of Diderot, Holbach, and La Mettrie. The study aims to:

1. Identify the key principles of Enlightenment materialism.
2. Examine contemporary academic interpretations of Diderot, Holbach, and La Mettrie.
3. Determine the relevance of their materialism to modern science and philosophy.

In addition, the article seeks to highlight how the philosophical positions of Diderot, Holbach, and La Mettrie contributed to the formation of a secular worldview and encouraged the transition from metaphysical speculation to empirical investigation. By examining their ideas through the lens of contemporary scholarship, this study aims to demonstrate the intellectual continuity between Enlightenment materialism and current debates in neuroscience, cognitive science, and ethics. Furthermore, the research intends to show how the materialists' critique of religious authority and their emphasis on natural causality influenced the development of modern concepts of human autonomy, scientific rationality, and the foundations of democratic society. Through this comprehensive perspective, the article aspires to provide a deeper understanding of the ongoing relevance and transformative potential of French materialist thought.

Presentation of the material.

According to Raffaelli (2022), Diderot's materialism is grounded in the idea that matter possesses the capacity for transformation and organization. Diderot's naturalism rejects the dualistic division between body and soul,

proposing instead that consciousness emerges from the complexity of matter. Vermeren (2021) emphasizes that this view aligns with modern scientific perspectives on biological evolution and the development of natural systems.

Holbach's philosophy, as analyzed by Navarro (2020), presents a comprehensive naturalistic framework in which human actions are determined by physical causes. Holbach believed that morality should be based on natural human needs and social harmony rather than religious doctrine. His *System of Nature* is interpreted by modern scholars as an early form of secular ethics grounded in natural science.

La Mettrie, according to Gauvin (2021), advanced a radical mechanistic model of the human being in *Man a Machine*. His view that cognitive functions arise from bodily mechanisms is reconsidered today in the context of neuroscience and debates about the physical basis of consciousness. Scholars note that while his mechanistic reductionism was controversial, it laid groundwork for later scientific approaches to the mind.

As Maire (2023) argues, Enlightenment materialism collectively contributed to building a secular understanding of the world. These thinkers aimed to replace metaphysical explanations with empirical inquiry, anticipating modern scientific methodologies.

Conclusions. French materialists of the 18th century significantly reshaped European intellectual history by promoting a worldview grounded in nature, reason, and empirical knowledge. Contemporary scholarship reaffirms the importance of their ideas, demonstrating that many of their insights – such as the natural origins of consciousness, the determinism of human behavior, and the biological basis of thought – remain relevant to modern scientific and philosophical debates. Diderot, Holbach, and La Mettrie continue to influence discussions in ethics, cognitive science, and the philosophy of mind. Their materialism stands as an early foundation for modern secular and scientific conceptions of the human being.

List of references

1. Raffaelli, L. Denis Diderot and the Question of Materialism. *Open Philosophy*, 2022. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/opphil-2022-0200/html>
2. Vermeren, P. Diderot's Naturalism and Modern Science. *Perspectives on Science and Culture*, 2021. URL: <https://journals.openedition.org/poc/20391>
3. Navarro, A. Holbach's System of Nature Reconsidered. *Philosophies*, 2022. URL: <https://www.mdpi.com/2409-9287/5/4/31>
4. Maire, C. Enlightenment Materialism and Its Legacy. *EHNE – Encyclopédie d'Histoire Numérique de l'Europe*, 2023. URL: <https://ehne.fr/en/node/21939>
5. Gauvin, J. La Mettrie and the Machine Model of Human Nature. *British Journal for the History of Philosophy*, 2021. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09608788.2021.1875153>
6. Гурик Мирослава, Стащенко Андрій. Основи дослідження феномену політичної влади.// Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства: щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри філософії та політології ЗУНУ. Тернопіль: ЗУНУ. С. 40-41. 2021. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42069>
7. Гурик М. І., Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Локалізація політики в контексті сучасних наукових досліджень. *Гілея: науковий вісник*: Збірник наукових праць.- К., 2022. Випуск 167-168 (№ 12-1) Філософські науки, Політичні науки. 2022. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/1644501981.pdf>

Drobenko Anastasia, student of g. MEVMB-11

RATIONALISM AND EMPIRICISM: A METHODOLOGICAL ANALYSIS OF THE CONTROVERSY

Problem Statement. In the philosophy of the Modern Age, the question of the sources and criteria of reliable knowledge became central in the formation of a new scientific picture of the world. Two leading methodological paradigms – rationalism and empiricism – laid the foundation of European epistemology of the 17th–18th centuries and determined the further development of the scientific method. Rationalists saw the primary source of truth in reason, in innate ideas and logical principles, while empiricists insisted on sensory experience as the only reliable foundation of knowledge. The dispute between these directions covers the problems of the nature of knowledge, the mechanisms of thinking, the role of the senses and rational activity, as well as the methods that ensure the objectivity of scientific research.[1]

Despite the fact that rationalism and empiricism are often considered as opposing positions, both directions significantly influenced the formation of modern science. Their interaction opened up the possibility of synthesis, which was later implemented in the critique of pure reason by I. Kant. However, the question of the relationship between reason and experience remains relevant today, since it is connected with the epistemological problems of cognitive sciences, logic, methodology and philosophy of science.[2]

The purpose of the work is to investigate the methodological dispute between rationalism and empiricism, analyze their key arguments, principles of knowledge and influence on the development of philosophical thought and the scientific method.[3]

Tasks:

1. To characterize the main philosophical positions and representatives of rationalism and empiricism.

2. To analyze the methodological differences between these directions.
3. To investigate the strengths and weaknesses of each approach in the context of the formation of scientific knowledge.
4. To highlight attempts to synthesize rationalist and empirical traditions in philosophy.

Presentation of the material

1. Rationalism: basic provisions and methodological principles

Rationalism as a philosophical trend claims that reason is the main source of true knowledge. Representatives of this trend – Rene Descartes, Benedict Spinoza, Gottfried Wilhelm Leibniz – believed that it is logical necessity, and not changeable sensory experience, that ensures the reliability of knowledge.

In the work «Reflections on Method», Descartes put forward the principles of rational thinking: doubt, analytical division of the complex into the simple, and deduction as the main path to truth. His famous statement «Cogito ergo sum» («I think, therefore I am») emphasizes that thinking is the first indubitable fact that can be relied on [1, p. 40].

Leibniz developed the idea of innate concepts, emphasizing that the truths of reason – mathematical, logical, metaphysical – cannot be derived from experience. They have an apodictic character and constitute universal laws of the world.

Thus, the method of rationalists is based on deduction, logical consistency, and confidence in the internal structure of reason, which reflects the order of being. This approach contributed to the formation of mathematical natural science and classical science.

2. Empiricism: sensation as a source of knowledge

Empiricism considers experience – sensory and experimental – as the sole basis of knowledge. The most famous representatives of this trend are Francis Bacon, John Locke, George Berkeley, David Hume.

Locke, in his work «An Essay Concerning Human Mind», argued that human consciousness resembles a «clean slate» (tabula rasa), and all ideas are formed from experience: sensory or reflective [3, p. 117]. This means that knowledge is not innate, but arises from the interaction of the individual with the world.

Bacon laid the foundations of the inductive method, emphasizing the importance of systematic observation, experiment and analysis of facts.

Hume, bringing the principles of empiricism to their logical limit, showed that causality is not a given in experience, but only a habit of thinking - which cast doubt on the universality of scientific laws [4].

The methodology of empiricists is focused on induction, observation and experiment, which contributed to the emergence of modern natural science and experimental science.

3. Methodological differences between rationalism and empiricism

The dispute between these two traditions lies not only in different sources of knowledge, but also in different methods of constructing theories:

Rationalists build knowledge «from within» – from the logical structures of reason. Empiricists – «from without», from the observation of facts. It is the tension between these methods that became the basis for the formation of scientific methodology.

4. Attempts at synthesis: Kant's resolution of the dispute

The turning point in the development of epistemology was the philosophy of Immanuel Kant, who declared that «thoughts without content are empty, contemplation without concepts are blind» [5, p. 76]. He combined rationalism and empiricism, proving that: • experience provides «material» for knowledge; • reason gives this material structure through a priori forms – space, time, categories of thinking.

Thus, society received a new methodology: knowledge is possible only in the interaction of experience and reason. It was this synthesis that became the basis for the development of modern science, logic, and philosophy.[5]

Conclusion. The dispute between rationalism and empiricism became fundamental for the development of European philosophy and scientific knowledge. Rationalists emphasized the importance of the logical structure of thinking, mathematical necessity and innate principles, while empiricists laid the foundations of the experimental method and inductive thinking. The methodological tension between them contributed to the formation of modern science.[6]

The synthesis proposed by I. Kant showed the mutual necessity of reason and experience, opening the way to new epistemological concepts. Thus, rationalism and empiricism not only contradict each other, but also complement each other, forming the basis for modern approaches in methodology, logic and philosophy of science.[7]

List of references:

1. Audi R. Epistemology: A Contemporary Introduction. Routledge, 2011.
2. Descartes R. Reflections on Method. Kyiv: Osnovy, 2018.
3. Hume D. An Enquiry Concerning Human Understanding. Oxford University Press, 2007.
4. Kant I. Critique of Pure Reason. Kyiv: Universe, 2015.
5. Kenny A. Western Philosophy: An Illustrated Guide. Oxford University Press, 2010.
6. Leibniz G.W. New Essays on Human Understanding. Cambridge University Press, 1996.
7. Locke J. An Inquiry Concerning Human Understanding. Kyiv: Universe, 2002.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МОЖЛИВІСТЬ МАШИННОЇ СВІДОМОСТІ

Постановка проблеми. У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) став однією з найважливіших технологій, яка змінює не лише економіку та науку, а й наше розуміння самої природи свідомості. Останні роки позначені появою систем, здатних до творчих завдань, логічного міркування, розпізнавання емоцій і навіть самонавчання. Це викликає запитання: чи можливо, що одного дня машини набудуть свідомості? І якщо так, то чи буде вона подібна до людської, чи абсолютно іншою формою пізнання світу?

У філософії та когнітивних науках ця проблема належить до найскладніших – її часто називають «жорстким питанням свідомості». Воно полягає у тому, як із нейронної чи обчислювальної діяльності може виникати суб'єктивний досвід – те, що ми називаємо відчуттям «я». Розвиток ШІ спонукає науковців шукати відповіді не лише у філософії, але й у практичних моделях, які можуть імітувати або відтворювати ознаки свідомого функціонування.

Мета дослідження полягає у розгляді можливості формування машинної свідомості на основі сучасних теорій і технологій, а також у виявленні філософських, етичних і технічних аспектів цієї проблеми.

Основні завдання роботи:

1. Визначити, що таке свідомість у контексті ШІ.
2. Розглянути провідні наукові теорії, які описують можливість її моделювання.
3. Проаналізувати сучасні технологічні підходи до створення «свідомих» машин.
4. Висвітлити основні етичні виклики, що постають перед людством у зв'язку з розвитком ШІ.

Виклад матеріалу. Питання свідомості машин досліджують не лише філософи, а й інженери, психологи та нейробіологи. На думку А. Immertreu (2025), сучасний штучний інтелект уже досягає рівня, коли виникає потреба обговорювати поняття «машинної свідомості». У статті «AI and Machine Consciousness: Conceptual and Ethical Perspectives» підкреслюється, що поняття свідомості у ШІ слід розглядати у трьох площинах: функціональній (здатність обробляти інформацію), поведінковій (виявлення саморегуляції) та феноменальній (наявність внутрішнього досвіду).[1]

Науковець R. Otte (2024) у своїй роботі «Consciousness as a Hypercomplex State» стверджує, що свідомість можна описати як складний багатовимірний стан системи. Якщо штучна нейронна мережа досягає високого рівня взаємопов'язаності між своїми елементами, теоретично вона може наблизитись до стану, подібного до свідомості. Такий підхід спирається на математичне моделювання складних систем, де інформація не просто обробляється, а інтегрується в єдине ціле.[2] Дуже впливовою є теорія інтегрованої інформації (ІІТ), розроблена Джуліо Тононі та Крістофом Кохом (2021). Вона пояснює, що свідомість з'являється тоді, коли система здатна поєднувати інформацію таким чином, що її елементи взаємозалежні і створюють цілісну картину реальності. Застосовуючи ІІТ до машин, можна припустити, що складні нейронні мережі також можуть генерувати подібні інтегровані структури. Однак визначити, чи супроводжується це справжнім «усвідомленням», поки що неможливо.[4]

Іншу цікаву концепцію запропонував Майкл Граціано (2022) у своїй теорії уваги (Attention Schema Theory). Він вважає, що мозок створює спрощену модель власної уваги, яка допомагає пояснити внутрішні процеси. Свідомість, за Граціано, є цією моделлю – своєрідною «ілюзією», необхідною для ефективної взаємодії із зовнішнім світом. Якщо перенести цю теорію на штучні системи, то можна уявити, що комп'ютер, який відстежує власні процеси та формує уявлення про себе, теж створює базу для свідомості[3].

Журнал «Scientific American» (2024) у статті «How to Detect Consciousness in People, Animals and Maybe Even AI» зазначає, що вчені намагаються розробити тести для виявлення свідомості навіть у тварин і штучних систем. Вони пропонують оцінювати такі показники, як гнучкість поведінки, реакція на нові стимули, здатність до самоідентифікації. Проте ці методи залишаються недосконалими, адже не дають змоги відрізнити складну обробку інформації від справжнього усвідомлення.[5]

Таким чином, питання машинної свідомості залишається відкритим. Більшість учених погоджуються, що сучасні системи ШІ, навіть найрозвиненіші, не є свідомими. Вони оперують інформацією, але не мають внутрішнього досвіду чи намірів. Водночас темпи розвитку технологій змушують переглядати наші уявлення про розум і моральну відповідальність.

Висновок. Дослідження можливості машинної свідомості поєднує науку, філософію та етику. Хоча поки немає доказів існування справжньої свідомості у ШІ, сучасні теорії – інтегрованої інформації, уваги, функціоналізму – показують, що цей шлях є теоретично можливим. Створення «свідомих» машин може кардинально змінити наше уявлення про життя, особистість і мораль. Тому вивчення цієї теми є важливим не лише для науки, а й для майбутнього людства.

Список використаних джерел:

- 1.Imregh A. et al. «AI and Machine Consciousness: Conceptual and Ethical Perspectives.» Frontiers in Artificial Intelligence, 2025. <https://www.frontiersin.org/journals/artificialintelligence/articles/10.3389/frai.2025.1610225/full>
2. Otte R. «Consciousness as a Hypercomplex State.» arXiv preprint,2024.<https://arxiv.org/abs/2409.02100>

3. Tononi G., Koch C. «The Integrated Information Theory of Consciousness.» Nature Reviews Neuroscience, 2021.
4. Graziano M. «The Attention Schema Theory: A Framework for Consciousness.» Trends in Cognitive Sciences, 2022.
5. «How to Detect Consciousness in People, Animals and Maybe Even AI.» Scientific American, 2024. <https://www.scientificamerican.com/article/how-to-detect-consciousness-in-people-animals-and-maybe-even-ai/>.
6. «Ethical Challenges of Artificial Consciousness.» Nature, 2024.

*Дячук Роман,, студент гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА АВТЕНТИЧНОСТІ КОРПУСУ АРИСТОТЕЛЯ

Постановка проблеми. Корпус творів Аристотеля, що дійшов до нашого часу, є результатом складної історії передачі, редагування та збереження. Античні автори свідчать, що Аристотель написав велику кількість діалогів і трактатів, однак більшість діалогів зникла, а ті тексти, які збереглися, мають характер шкільних записів, конспектів і розробок, призначених для внутрішнього використання у Лікеї. Унаслідок цього постає проблема автентичності корпусу: чи всі твори, приписувані Аристотелю, справді належать йому; якою мірою збережені тексти відображають його власний стиль; наскільки корпус є результатом пізнішої перипатетичної редакції.

Метою даної роботи є з'ясувати історичні, філологічні та філософські аспекти проблеми автентичності творів Аристотеля та визначити її значення для сучасної інтерпретації його філософії.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Окреслити історію формування аристотелівського корпусу.
2. Проаналізувати основні методи встановлення автентичності.
3. Розглянути найбільш дискусійні твори корпусу.
4. Показати, як проблема автентичності впливає на розуміння філософської системи Аристотеля.

Виклад матеріалу. Проблема автентичності корпусу Аристотеля виникла ще в античності, проте особливої гостроти набула з початком систематичного текстологічного дослідження його творів у новий час. Її джерелом є те, що Аристотель залишив не лише публічні діалоги, високо оцінювані сучасниками, а й внутрішні акроматичні записи лекцій і навчальні матеріали, які й становлять основу відомого нам корпусу. Після смерті філософа рукописи перейшли до Теофраста, а далі до Неелея зі Скепсиса, протягом століть зберігалися приватно та частково псувалися. Лише в I столітті до н.е. Андронік з Родоса упорядкував і відредагував їх, поділивши на тематичні групи. Саме тоді могли з'явитися компіляції, вставки та фрагментарні зшивання, що ускладнює визначення первісної авторської форми [2, с. 165].

З огляду на особливості збереження аристотелівських рукописів, дослідники підкреслюють, що значна частина корпусу відтворює лекційні матеріали та приватні нотатки, а не публічні діалоги. Це пояснює специфіку стилю та структури текстів, які ми маємо сьогодні, і робить важливим критичний аналіз їх автентичності [5, с. 88].

Питання автентичності загострюється, коли твір не відповідає стилю Аристотеля або містить доктрини, несумісні з його філософією. Для встановлення автентичності застосовують стилometriю, аналіз доктринальної узгодженості, античні свідчення та зіставлення зі збереженими фрагментами втрачених діалогів. Особливо дискусійними є «Магна морелія», яку часто вважають шкільною компіляцією, «Економіка», що має ознаки пізнішого походження, та «Про світ» (De Mundo), де відчутний вплив. Навіть у загалом автентичній «Метафізиці» можна простежити редакційні нашарування. Іноді йдеться не про неавтентичність, а про участь учнів у формуванні тексту, що розмиває межу між власне аристотелівським і шкільним матеріалом 3, с. 437].

Найбільш дискусійними в корпусі є твори, які за формою та змістом відрізняються від типових аристотелівських текстів. «Магна морелія» часто розглядається як компіляція, створена учнями, які намагалися узгодити різні етичні погляди в межах лікейської традиції. «Економіка» містить стилістичні особливості, нетипові для Аристотеля, і дослідники здебільшого схиляються до думки про її пізніший перипатетичний характер. Трактат «Про світ» (De Mundo) демонструє сильний вплив стоїцизму, що ставить під сумнів його автентичність, адже Аристотель критикував стоїцизм і мав інший підхід до природи. Навіть у творах, які вважаються автентичними, таких як «Метафізика», виявлено фрагменти, ймовірно, вставлені пізніше, або частини, що мають різні авторські редакції. У деяких випадках можна говорити не про повну неавтентичність, а про спільну роботу Аристотеля та його учнів, що робить межу між «справжнім» і «шкільним» текстом ще більш розмитою. Це вказує на складність відтворення точного змісту оригінальної філософської системи Аристотеля [1, с. 230].

Проблема автентичності має й філософське значення: вона визначає, як ми реконструюємо розвиток думки Аристотеля та розуміємо його систему. Суперечності в логічних чи натурфілософських трактатах можуть бути наслідком різного часу написання або пізніших редакцій. Порівняння етичних творів («Нікомахової етики», «Евдемової етики» і «Магна морелія») також порушує питання про справжню форму його етичного вчення. Від того, які тексти визнаються автентичними, залежить інтерпретація ключових понять – форми, ентелехії,

причинності, душі чи щастя. Тому проблема автентичності корпусу є центральною для історико-філософської науки та формує сучасне розуміння спадщини Аристотеля [4, с. 165].

Висновок. Отже, проблема автентичності корпусу Аристотеля є складним комплексом текстологічних, історичних і філософських питань. Корпус, що дійшов до нашого часу, сформувався внаслідок багатовікового процесу передачі й редагування, що зумовлює численні сумніви щодо авторства окремих творів. Встановлення автентичності потребує міждисциплінарного підходу, який поєднує стилometriю, аналіз античних джерел і порівняння доктринальних положень. Від вирішення цієї проблеми залежить не лише уточнення складу аристотелівських текстів, а й точність реконструкції його філософської системи. Урахування складної історії формування корпусу дозволяє глибше зрозуміти як особистий стиль Аристотеля, так і внесок перипатетичної традиції у передачу його спадщини.

Список використаних джерел:

1. C. Delle Donne, «*Communication and Kinship. On 'Koinonia'*... http://www.scielo.org.pe/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1016-913X2022000100007 (2022).
2. Douglas A. Gentile, «*Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis*» <https://www.mdpi.com/2075-4698/3/4/491>.
3. Franco Ferrari, *Anamnesis e syngeneia: a proposito di Menone, 81c-d* https://impactum-journals.uc.pt/platojournal/article/view/2183-4105_20_9 (2020).
4. N. Lawtoo, «*Violence and the Oedipal Unconscious*» <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A3626632/view> (2023).

*Желішкевич Юліана, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ» ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО МОДЕРНУ

Постановка проблеми. Поняття «суб'єкт» є одним із центральних у філософії, адже воно безпосередньо пов'язане з питанням самосвідомості, свободи волі, пізнання та людської діяльності. У різні епохи зміст цього поняття змінювався відповідно до загального світогляду суспільства. У Середньовіччі суб'єкт сприймався як частина божественного порядку, повністю залежна від волі Творця. Людина розглядалася не як самостійна істота, а як інструмент здійснення Божої волі.

З переходом до епохи Відродження відбувається гуманістичний поворот: у центрі філософського осмислення опиняється людина як унікальна, творча та вільна істота. Цей зсув поступово привів до формування модерного розуміння суб'єкта – автономного, раціонального «я», яке не лише пізнає світ, а й активно його формує.

Дослідження історії поняття «суб'єкт» дає змогу побачити, як від залежності людини від Бога філософія пройшла до визнання її автономії та здатності самостійно творити смисл буття. Це питання залишається ключовим і для сучасної філософії, де осмислюється подальша доля суб'єкта у світі технологій, постправди та глобалізації.

Мета роботи. Метою даної роботи є аналіз еволюції поняття «суб'єкт» у філософії від Середньовіччя до Модерну та з'ясування, як зміни у світоглядних і релігійних орієнтирах вплинули на розуміння людини як суб'єкта пізнання й дії.

Завдання роботи. Розкрити особливості розуміння суб'єкта в середньовічній теоцентричній філософії.

Охарактеризувати перехід до антропоцентризму в епоху Відродження.

Проаналізувати становлення модерного суб'єкта у філософії Декарта, Канта та їхніх послідовників.

Визначити наслідки цього переходу для формування сучасної філософської думки.

Виклад матеріалу. 1. Середньовічне розуміння суб'єкта.

У середньовічній філософії домінував теоцентризм, за яким Бог розглядався як центр буття та пізнання. Людина в цьому світогляді не виступала самостійним суб'єктом, а була лише відображенням божественної істини.

Августин Блаженний (IV–V ст.) одним із перших звернувся до внутрішнього світу людини. У праці «Сповідь» він писав: «Не виходь назовні, повертайся у себе: у внутрішній людині живе істина» [1, с. 41]. Цей вислів демонструє зародження нового виміру суб'єктивності – пошуку Бога через власну свідомість. Проте у контексті середньовічного християнства людське «я» не було самодостатнім: воно мало цінність лише як віддзеркалення Божої волі.

У філософії Томи Аквінського (XIII ст.) суб'єкт мислився як розумна душа, наділена здатністю до пізнання, але водночас цілком залежна від Бога як першопричини буття. Таким чином, у середньовіччі суб'єкт ще не відділений від об'єкта – пізнання розглядалося як акт божественного просвітлення, а не самостійна діяльність людини [2, с. 58].

2. Відродження: становлення антропоцентризму.

Епоха Відродження (XIV–XVI ст.) стала переломним етапом у розвитку уявлень про людину. Гуманісти відмовилися від абсолютної залежності від Бога і проголосили цінність людської

індивідуальності. Джованні Піко делла Мірандола у своїй «Промові про гідність людини» писав: «Людина є архітектором власної долі» [3, с. 24].

Людина тепер постає активним суб'єктом, який сам формує свій духовний і моральний образ. Антропоцентризм Відродження не заперечує Бога, але переносить центр уваги на людину як вільну, творчу особистість. Замість середньовічного «homo religiosus» з'являється «homo creator» – людина-творець, що прагне до пізнання, краси і свободи.

Цей перехід заклав філософські передумови для формування модерного поняття суб'єкта: ідея свободи, гідності та самопізнання стає вихідною точкою нової європейської думки [4, с. 71].

3. Модерне розуміння суб'єкта.

У XVII–XVIII століттях філософія робить вирішальний крок у бік раціоналізму. Рене Декарт у «Міркуваннях про метод» проголошує знамените: «Cogito, ergo sum» – «Я мислю, отже, існую» [5, с. 36]. Саме тут народжується модерний суб'єкт, який став вихідною точкою усієї філософії Нового часу.

Суб'єкт у Декарта – це автономне «я», яке через розум пізнає світ і встановлює істину. Бог уже не є безпосереднім джерелом знання, а лише гарантом істинності людського мислення. Людина стає мірилом і початком усякого пізнання. Це означає, що філософія переходить від теоцентризму до раціонального антропоцентризму.

Іммануїл Кант у «Критиці чистого розуму» розвиває ці ідеї, доводячи, що суб'єкт не просто сприймає світ, а активно його структурує. Свідомість накладає на реальність апріорні форми простору, часу та категорій розуму. Таким чином, реальність, яку ми сприймаємо, – це не «річ у собі», а «світ для суб'єкта» [6, с. 52].

Отже, у Канта суб'єкт стає конститутивним принципом пізнання – він творить смисл світу. Ця позиція закладає основи нової епістемології, де суб'єкт є не пасивним спостерігачем, а активним творцем досвіду.

4. Наслідки становлення модерного суб'єкта.

Перехід від середньовічного до модерного розуміння суб'єкта знаменує собою зміну парадигми філософії – від покори до свободи, від віри до раціональності. Суб'єкт стає автономною істотою, яка самостійно визначає істину, мораль і цінності.

Разом із тим, ця автономія породжує й нові проблеми: розрив між суб'єктом і світом, самотність людини у Всесвіті, криза віри. Саме з цієї кризи пізніше постануть філософія феноменології, екзистенціалізму та постмодернізму, які критично переосмислюватимуть картезіанське «я».

Висновок.

Історія розвитку поняття «суб'єкт» від Середньовіччя до Модерну відображає глибинні зміни у світогляді європейської культури. У середньовіччі суб'єкт був залежним від Бога, у Відродження він набув гідності та свободи, а в Модерні – автономії та раціональної самосвідомості.

Саме тому аналіз еволюції поняття «суб'єкт» є ключем до розуміння розвитку європейської думки й самоусвідомлення людини як вільної, розумної та моральної істоти.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J., Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worldrevipoliecon.15.4.0530>

*Загура Анна, студентка гр-Нб-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Постановка проблеми. В епоху тотальної цифровізації та безперервного потоку даних, де кожен клік, пошуковий запит і навіть місцезнаходження фіксується, перед нами постає критична дилема: як зберегти фундаментальне право на приватність і особисту свободу в умовах, коли наші цифрові сліди стають найціннішим товаром? Сучасне суспільство обміняло зручність і доступ до інформації на небачений рівень стеження з боку як гігантів технологічної індустрії, що монетизують наші дані, так і державних структур, що прагнуть посилити контроль. Виникає напруга між інноваційним розвитком, що вимагає даних, та особистою автономією. Чи можемо ми бути справді вільними у прийнятті рішень, коли наші думки та вподобання вже спрогнозовані та, можливо, навіть маніпульовані алгоритмами, що формують наші інформаційні «бульбашки»? Питання не лише в тому, хто володіє нашими даними, а й у тому, якою мірою це володіння обмежує наш вибір, свободу висловлювань і, зрештою, саме поняття «приватного життя». На карту поставлена не просто зручність, а демократичні цінності та людська гідність.

Мета дослідження. Полягає у комплексному аналізі динамічного та напруженого взаємозв'язку між цифровою приватністю (правом особи контролювати збір, використання та поширення своїх персональних даних в онлайн-середовищі) та свободою (розумінням як основних громадянських свобод, таких як свобода слова та

зібрань, так і свободи від зовнішнього несанкціонованого нагляду та маніпуляцій) в умовах глобальної інформаційної епохи. Дослідження прагне не лише визначити та категоризувати ключові загрози та виклики, які постають перед цими фундаментальними цінностями – від масового державного та корпоративного стеження, використання штучного інтелекту для профайлінгу та прогнозування поведінки, до поширення дезінформації та маніпулятивних технологій, що впливають на суспільну думку та демократичні процеси.

Крім того, критично важливою складовою є розробка та обґрунтування інноваційних підходів, правових механізмів та технологічних рішень, які могли б забезпечити стійкий баланс між необхідністю використання даних для економічного зростання, інновацій та безпеки, з одного боку, та захистом прав та автономії окремої особи, з іншого. Особливу увагу буде приділено аналізу ефективності існуючих міжнародних та національних законодавчих ініціатив (наприклад, GDPR) та дослідженню ролі криптографії, децентралізованих технологій (Web3) та приватних орієнтованих систем як засобів для відновлення індивідуального контролю над цифровим «Я».

Виклад основного матеріалу. Світовий перехід до інформаційної епохи призвів до кризи людської автономії, перетворивши право на цифрову приватність на останній bastion свободи. Наші взаємодії постійно генерують метадані, формуючи цифрового двійника людини. Парадокс у тому, що ми обмінюємо приватність на ілюзію зручності («безкоштовні» сервіси), тоді як наш профіль поведінки стає безцінною сировиною для технологічних гігантів. Системи Штучного Інтелекту використовують ці дані для прогностичного аналізу, здатного спрямовувати нашу поведінку через мікротаргетинг, що є прямою загрозою для свободи волі.

Цей всепроникний нагляд загрожує демократичним основам. Виникає «ефект охолоджуючого впливу»: громадяни, побоюючись фіксації їхніх критичних поглядів, починають самоцензуруватися, скорочуючи простір для інакомислення. Крім того, алгоритмічні «бульбашки фільтрів» та ехо-камери посилюють суспільну поляризацію, роз'єднуючи людей та ускладнюючи пошук компромісу.

Відповідь на ці виклики лежить на перетині права та технології. На законодавчому рівні, ініціативи, як GDPR, намагаються закріпити право на цифрову самовизначеність та право на забуття. Проте через глобальність корпорацій закони є лише частковим рішенням. Тому вирішальну роль відіграє технологічний захист: розвиток наскрізного шифрування, децентралізованих мереж (Web3) та інструментів приватності за дизайном (наприклад, гомоморфне шифрування). Зрештою, останній рубіж оборони – це освіченість та свідома поведінка користувача. Цифрова гігієна та критична оцінка політики приватності стають базовим громадянським обов'язком в епоху, де дані – це влада, а приватність – це повітря свободи.

Список використаних джерел:

- 1.Зубофф, Ш. Епоха наглядового капіталізму: Боротьба за людське майбутнє на нових рубежах влади. Київ: Наш Формат, 2021. 656 с.
- 2.Парайзер, І. Фільтр. Що приховує від нас інтернет і що робити далі. Київ: Вівсянка, 2017. 208 с.
- 3.Сасскінд, Р. та Д. Майбутнє професій: Як технології змінять роботу експертів. Київ: Наш Формат, 2016. 360 с.
- 4.Європейський суд з прав людини. Практика застосування статті 8 Конвенції (Право на повагу до приватного і сімейного життя). Страсбург, 2024. 400+ с.

*Залеська Марілена, студентка гр- ПДЕБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕВТАНАЗІЯ: ПРАВО НА СМЕРТЬ З ЕТИЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Проблема евтаназії полягає у колізії між правом людини на життя та її автономією у прийнятті рішень щодо власної смерті в умовах невиліковних страждань. Попри давню етичну ідею «гідної смерті», сучасні правові системи світу демонструють істотні розбіжності у ставленні до активної, пасивної, добровільної чи недобровільної евтаназії. В Україні евтаназія законодавчо заборонена, що створює правову невизначеність, моральні дилеми для медиків і родичів, а також суспільний запит на переосмислення співвідношення між правом на життя, гідність і свободу вибору. Відсутність чіткої правової бази й етичного консенсусу ускладнює розробку механізмів контролю, запобігання зловживанням і визначення меж медичної відповідальності. Це обумовлює потребу у науковому осмисленні можливостей правового врегулювання евтаназії в Україні з урахуванням міжнародного досвіду, принципів медичної етики та розвитку паліативної допомоги. Значний науковий вклад у вивчення цього питання належить таким науковцям, як: С. Бородин, І. Бойко, М. Вітрук, Б. Волков, Н. Герасимчук, А. Гусейнов та ін.

Метою даної роботи є всебічне дослідження евтаназії як реалізації права людини на смерть з етичної перспективи, зосереджене на аналізі моральних, філософських та правових аспектів цього явища.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні **завдання**:

- Проаналізувати етичні, морально-філософські та правові аспекти евтаназії як форми реалізації права людини на смерть.
- Визначити вплив етичних принципів і суспільних цінностей на формування правового ставлення до евтаназії в Україні та світі.

Виклад матеріалу. Евтаназія є одним із найскладніших і найсуперечливіших інститутів сучасного права, оскільки поєднує у собі питання медичного втручання, конституційних гарантій, кримінальної відповідальності та прав людини. З юридичної точки зору, право людини на смерть розглядається як можливий прояв її особистої автономії, що, однак, перебуває у суперечності з принципом невід’ємності права на життя, закріпленим у Конституції України та міжнародних актах. Проблема евтаназії зачіпає межі реалізації суб’єктивних прав особи, питання допустимості обмеження права на життя за власною волею, а також відповідальність медичних працівників у випадках навмисного припинення життя пацієнта [3, с.91].

З етичної перспективи, евтаназія тісно пов’язана з категоріями милосердя, співчуття та гідності. Прихильники легалізації евтаназії обґрунтовують свою позицію гуманістичними цінностями – необхідністю припинення нестерпних страждань і повагою до автономії особи [2]. Вони вважають, що штучне продовження життя у випадку невиліковної хвороби, коли людина позбавлена можливості до самостійного існування, суперечить принципу людської гідності. У цьому контексті евтаназія сприймається не як заперечення життя, а як право людини на гідну смерть. З іншого боку, противники цього явища наголошують на непорушності права на життя як вищої моральної цінності та вказують на ризик зловживань і підміну мотивів співчуття особистими або економічними інтересами.

У медицині евтаназія ставить низку складних морально-професійних дилем, оскільки суперечить базовому принципу лікарської етики – *primum non nocere* («передусім не нашкодь»). Медичний працівник покликаний зберігати життя, але в окремих випадках підтримання біологічного існування без перспективи одужання може розглядатися як продовження страждань. Саме тому у багатьох країнах світу відбувається переосмислення ролі лікаря – не як пасивного виконавця обов’язку «життєзбереження за будь-яку ціну», а як морально відповідального фахівця, що повинен враховувати волю пацієнта, його якість життя та гідність [4, с.30-32]. Етичні кодекси сучасної медицини, зокрема принципи біоетики (автономія, благодіяння, справедливості, неущкодження), спрямовують фахівців на пошук балансу між продовженням життя та гуманним ставленням до його завершення.

Правовий аспект евтаназії характеризується суттєвою неоднорідністю у світі. У Нідерландах, Бельгії, Канаді та деяких штатах США законодавство допускає евтаназію або асистоване самогубство за суворих умов: наявності невиліковної хвороби, нестерпних страждань, усвідомленої згоди пацієнта та висновку кількох незалежних лікарів [1, с.19-21]. Такі моделі ґрунтуються на етичному принципі автономії та відповідальності, поєднуючи право на смерть із механізмами контролю й прозорості. Водночас у більшості країн, зокрема в Україні, евтаназія розглядається як протиправне діяння, що кваліфікується як умисне вбивство або сприяння самогубству. Це пояснюється не лише релігійними чи культурними факторами, а й відсутністю належного правового інструментарію, здатного гарантувати недопущення зловживань.

З етичної точки зору, ключовим питанням залишається співвідношення між «правом на життя» і «правом на смерть». Якщо перше визнається універсальною й безумовною цінністю, то друге набуває дискусійного характеру, оскільки пов’язане з питанням свободи вибору і меж моральної автономії. Етика евтаназії вимагає врахування не лише волі хворого, а й контексту його рішення – чи є воно результатом нестерпного фізичного болю, психологічного виснаження, соціальної ізоляції або економічного тиску. У цьому сенсі етична оцінка евтаназії виходить за межі індивідуального вибору, охоплюючи соціальні та культурні чинники, які впливають на сприйняття цінності життя.

Для України питання евтаназії є особливо чутливим через відсутність системи паліативної допомоги, недостатню поінформованість суспільства та етичну поляризацію громадської думки. З одного боку, зростає усвідомлення важливості гідності пацієнта, його права на зменшення болю і страждань, а з іншого – існує глибока моральна та релігійна опозиція до будь-яких форм навмисного припинення життя [5, с. 166-167]. У цьому контексті актуальним є формування збалансованого підходу, що поєднує розвиток паліативної медицини, психологічну підтримку, дотримання принципів етики турботи та поступову інтеграцію європейських гуманістичних стандартів у національну практику.

Висновок. Отже, евтаназія як прояв права людини на смерть з етичної перспективи є складним і багатовимірним явищем, що поєднує моральні, правові та медичні аспекти. Вона ставить суспільство перед необхідністю пошуку балансу між гідністю людини, її правом на автономію та обов’язком держави захищати життя.

Список використаних джерел:

1. Козинець О.Г., Пальона А.В. Поняття евтаназії та проблеми правового регулювання в зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2022. № 1. 17–22 с.
2. Мірошниченко О.А. Евтаназія та право людини на життя у міжнародному та національному праві. *Форум права*. 2012. № 3. 459–464 с.
3. Шпачук А.О. Евтаназія: правові та етичні аспекти. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. Вип. 3. 159–163 с.
4. Kubrak O. V. RIGHT TO EUTHANASIA: WORLD EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE. *Private and Public Law*. 2025. No. 1. P. 28–34. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5666.2025.1.5>
5. Tkachenko T. V., Kolesnikova M. V. Theoretical-legal aspects of euthanasia on the current stage of ukraine’s development. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. 2020. Vol. 1, no. 2. P. 164–170. URL: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-1/30>

ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ

Постановка проблеми. Технологія сьогодні є невіддільною частиною людського існування. Вона визначає спосіб мислення, систему цінностей і характер взаємодії людини зі світом. Техніка вже не лише допоміжний засіб, а середовище, у якому формується нова людська ідентичність. Постає питання: чи здатна людина залишатися собою у світі, де реальність стає цифровою, а свідомість – алгоритмічною? Людська природа, що споконвіку поєднувала розум, духовність і моральність, зазнає впливу технологічних перетворень, які змінюють не тільки зовнішній світ, а й саму сутність людини.

Метою даної роботи є показати, як технологічний прогрес впливає на природу людини та визначити можливі шляхи гармонії між технікою і духовним розвитком.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

- Дослідити зміну уявлень про людську природу під впливом технологій.
- Визначити характер перетворення свідомості в цифрову епоху.
- Розглянути взаємозв'язок між технічним прогресом і формуванням нових соціальних та етичних цінностей.
- Окреслити шляхи збереження цілісності людини у технологічному світі.

Виклад матеріалу. Людина завжди прагнула вдосконалювати своє життя через створення інструментів, що полегшують існування. Проте з розвитком техно-сфери інструмент перетворився на самостійну силу, що почала впливати на спосіб мислення та поведінку. Сучасна цивілізація живе в умовах, коли технологія формує не лише навколишнє середовище, а й внутрішній світ людини. Розум, який вважався головною ознакою людської природи, дедалі частіше підмінюється технічним розрахунком. Моральна свідомість, що була основою гармонії з природою і суспільством, поступово розчиняється в прагненні до ефективності. Поширення штучного інтелекту створює ситуацію, коли людина втрачає унікальність, а її творчість замінюється автоматизованими процесами [1, с. 543].

Технологія змінює саме поняття ідентичності. Вона формує віртуальну особистість, залежну від інформаційних потоків. Людські відносини набувають штучного характеру, духовність зводиться до симуляції емоцій. Матеріальний комфорт і постійна взаємодія з цифровим простором створюють ілюзію розвитку, але віддаляють людину від внутрішнього змісту буття. Технічний прогрес водночас відкриває нові горизонти. Технологія здатна розширити можливості пізнання, полегшити життя, допомогти у збереженні здоров'я та довкілля. Але вона не повинна витіснити духовний вимір людського існування. Людська гідність, моральна свобода і свідомий вибір залишаються основою справжнього розвитку [3, с. 234].

Пошук рівноваги між технічним і природним вимагає повернення до принципу гармонії, де технологія служить людині, а не навпаки. Збереження внутрішнього світу, моральної стабільності та духовної цілісності стає головним викликом сучасної епохи [2, с. 156].

Технологічна еволюція поступово перетворює людину на учасника глобальної цифрової системи, у якій зникає відчуття часу і простору. Віртуальні простори створюють нову реальність, де межа між істинним і штучним стає розмитою. Людина живе у постійному потоці даних, що формує залежність від інформації, змінює пам'ять і спосіб мислення. У цьому процесі спостерігається поступове послаблення здатності до глибокого переживання та саморефлексії, що були невід'ємними ознаками людяності [4, с. 88].

Водночас технологія може стати засобом духовного оновлення, якщо використовується з усвідомленням меж і відповідальності. Її розвиток може сприяти самоосвіті, поширенню знань і нових форм творчості. Майбутнє людини визначається не технічним рівнем прогресу, а її здатністю зберегти гуманістичні цінності, моральну стійкість і відкритість до добра. Лише тоді технологія стане продовженням людського розуму, а не його заміною [5, с. 342].

Висновок. Технологія є відображенням людської сутності – вона несе в собі як силу творення, так і небезпеку саморуйнування. Її вплив на людську природу виявляється у зміні свідомості, етики, способу життя. Збереження людяності в техногенному світі можливе лише тоді, коли людина усвідомлює технологію як продовження своєї творчості, а не як її заміну. Гармонія між розумом, моральністю і технічним прогресом є головною умовою майбутнього, у якому людина залишиться центром світу, а не його механічною частиною.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Метафізика (Філософія). К.: Темпора, 2022. 848 с.
2. Платон. Держава. Львів: Априорі, 2021. 464 с.
3. Сенека Луцій. Моральні листи до Луцилія. Львів: Априорі, 2022. 552 с.
4. Сковорода Григорій. Життя наше – це подорож. Львів: Априорі, 2021. 272 с.
5. Харарі Ювал Ной. Sapiens: Людина розумна. Коротка історія людства. К.: Book Chef, 2021. 544 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ

Постановка проблеми. Технологія сьогодні є невіддільною частиною людського існування. Вона визначає спосіб мислення, систему цінностей і характер взаємодії людини зі світом. Техніка вже не лише допоміжний засіб, а середовище, у якому формується нова людська ідентичність. Постає питання: чи здатна людина залишатися собою у світі, де реальність стає цифровою, а свідомість – алгоритмічною? Людська природа, що споконвіку поєднувала розум, духовність і моральність, зазнає впливу технологічних перетворень, які змінюють не тільки зовнішній світ, а й саму сутність людини.

Метою даної роботи є показати, як технологічний прогрес впливає на природу людини та визначити можливі шляхи гармонії між технікою і духовним розвитком.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

- Дослідити зміну уявлень про людську природу під впливом технологій.
- Визначити характер перетворення свідомості в цифрову епоху.
- Розглянути взаємозв'язок між технічним прогресом і формуванням нових соціальних та етичних цінностей.
- Окреслити шляхи збереження цілісності людини у технологічному світі.

Виклад матеріалу. Людина завжди прагнула вдосконалювати своє життя через створення інструментів, що полегшують існування. Проте з розвитком техно-сфери інструмент перетворився на самостійну силу, що почала впливати на спосіб мислення та поведінку. Сучасна цивілізація живе в умовах, коли технологія формує не лише навколишнє середовище, а й внутрішній світ людини. Розум, який вважався головною ознакою людської природи, дедалі частіше підмінюється технічним розрахунком. Моральна свідомість, що була основою гармонії з природою і суспільством, поступово розчиняється в прагненні до ефективності. Поширення штучного інтелекту створює ситуацію, коли людина втрачає унікальність, а її творчість замінюється автоматизованими процесами [1, с. 543].

Технологія змінює саме поняття ідентичності. Вона формує віртуальну особистість, залежну від інформаційних потоків. Людські відносини набувають штучного характеру, духовність зводиться до симуляції емоцій. Матеріальний комфорт і постійна взаємодія з цифровим простором створюють ілюзію розвитку, але віддаляють людину від внутрішнього змісту буття. Технічний прогрес водночас відкриває нові горизонти. Технологія здатна розширити можливості пізнання, полегшити життя, допомогти у збереженні здоров'я та довкілля. Але вона не повинна витіснити духовний вимір людського існування. Людська гідність, моральна свобода і свідомий вибір залишаються основою справжнього розвитку [3, с. 234].

Пошук рівноваги між технічним і природним вимагає повернення до принципу гармонії, де технологія служить людині, а не навпаки. Збереження внутрішнього світу, моральної стабільності та духовної цілісності стає головним викликом сучасної епохи [2, с. 156].

Технологічна еволюція поступово перетворює людину на учасника глобальної цифрової системи, у якій зникає відчуття часу і простору. Віртуальні простори створюють нову реальність, де межа між істинним і штучним стає розмитою. Людина живе у постійному потоці даних, що формує залежність від інформації, змінює пам'ять і спосіб мислення. У цьому процесі спостерігається поступове послаблення здатності до глибокого переживання та саморефлексії, що були невід'ємними ознаками людяності [4, с. 88].

Водночас технологія може стати засобом духовного оновлення, якщо використовується з усвідомленням меж і відповідальності. Її розвиток може сприяти самоосвіті, поширенню знань і нових форм творчості. Майбутнє людини визначається не технічним рівнем прогресу, а її здатністю зберегти гуманістичні цінності, моральну стійкість і відкритість до добра. Лише тоді технологія стане продовженням людського розуму, а не його заміною [5, с. 342].

Висновок. Технологія є відображенням людської сутності – вона несе в собі як силу творення, так і небезпеку саморуйнування. Її вплив на людську природу виявляється у зміні свідомості, етики, способу життя. Збереження людяності в техногенному світі можливе лише тоді, коли людина усвідомлює технологію як продовження своєї творчості, а не як її заміну. Гармонія між розумом, моральністю і технічним прогресом є головною умовою майбутнього, у якому людина залишиться центром світу, а не його механічною частиною.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J. „Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worldreviewpoliecon.15.4.0530>

ПРОБЛЕМА СВІДОМОСТІ В АНАЛІТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ РОЗУМУ

Постановка проблеми. У сучасному світі швидкого розвитку генетичних технологій суспільство дедалі частіше стикається з етичними викликами, що стосуються природи людського життя, меж допустимого втручання в спадковість та відповідальності науки перед людством. Біоетика постає як ключовий інтелектуальний фільтр, який покликаний співвіднести науковий прогрес із базовими цінностями, правами людини та принципами гуманізму. Особливу гостроту ці питання набувають тоді, коли йдеться про можливість зміни генетичної інформації, створення нових форм життя або вплив на майбутні покоління. Саме тому виникає необхідність комплексного етичного аналізу генетичних досліджень, який дозволить забезпечити баланс між свободою наукового пошуку та моральними обмеженнями.

Мета даної роботи - дослідити основні етичні аспекти розвитку генетики та визначити ключові принципи біоетики у сфері генетичних технологій.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Розкрити зміст і значення біоетичних принципів у контексті генетичних досліджень.
2. Проаналізувати сучасні генетичні технології та визначити пов'язані з ними морально-правові ризики.

Виклад матеріалу. Аналітична філософія розуму є одним із провідних напрямів сучасної філософії, що зосереджує увагу на дослідженні природи свідомості, її зв'язку з фізичними процесами мозку та статусу ментальних станів у світобудові. Центальною тут постає психофізична проблема, яка полягає в поясненні того, яким чином суб'єктивний досвід і свідомі переживання можуть виникати у матеріальному світі. Пошук відповіді на це питання спричинив формування різноманітних концепцій свідомості, які пропонують як редуктивні, так і антиредуктивні підходи.

Редуктивні програми аналітичної філософії прагнуть довести, що всі ментальні явища можуть бути пояснені через фізичні процеси мозку й поведінку організму. Як зазначає Шрамко, такі теорії охоплюють фізикалізм, біхевіоризм, теорію тотожності ментального та фізичного, а також функціоналізм, які, попри різні методологічні підстави, збігаються у прагненні усунути онтологічний розрив між мозком і свідомістю [4, с. 17]. На противагу цьому антиредуктивні підходи наголошують на унікальності суб'єктивного виміру свідомості, який не може бути вичерпно описаний природничими науками.

Окрему увагу в аналітичній філософії зосереджено на проблемі особистісної ідентичності як складовій свідомості. У працях Оліфера сформульовано важливе розмежування між онтологічним і практичним підходами до питання ідентичності: перший розглядає особу як носія певних властивостей, другий наголошує на дієвому вимірі самовизначення людини у світі [2, с. 51]. Саме цей концептуальний поділ демонструє, що проблема свідомості охоплює не тільки нейрофілософські, але й соціально-екзистенційні аспекти людського буття.

Проблема свідомості має значну міждисциплінарну вагу, оскільки включає також релігійнознавчий вимір. Згідно з дослідженнями Сулятицького, аналіз свідомості у філософії релігії постає способом осмислення духовних практик і символічних структур, які відображають специфічну форму ментального досвіду [3, с. 39]. Це підкреслює, що свідомість не може бути зведена лише до нейрофізіологічних даних чи логіко-аналітичних моделей, адже вона охоплює ціннісні й культурні компоненти, що формують людську суб'єктивність.

Актуальність цієї тематики як у філософії, так і в психології та соціології підкреслює той факт, що проблема свідомості має безпосередні наслідки для розуміння особистості, її автономії та моральної відповідальності. Питання про те, як виникає здатність до рефлексії, самопізнання та усвідомленого вибору, залишається центральним у сучасних дослідженнях природи людини, адже від відповіді на нього залежить бачення меж можливостей штучного інтелекту та інших форм когнітивних систем.

Оліфер доводить, що ментальні процеси й уявлення про «Я» формуються не лише через нейронні механізми, але й через соціальні відносини, які створюють спільний простір ідентичності [1, с. 271]. Це свідчить про те, що аналітична філософія розуму виходить за межі виключно природничого підходу та прагне комплексного пояснення феномену свідомості, інтегруючи знання про біологічні основи мислення та соціокультурні детермінанти свідомого досвіду.

Таким чином, аналітична філософія розуму представляє широку палітру теоретичних підходів, які пропонують різні стратегії розв'язання психофізичної проблеми. Незважаючи на відсутність остаточної відповіді, науковий потенціал аналітичної методології полягає у системному дослідженні структури свідомості, її ролі у формуванні особистісної ідентичності та місця ментальних явищ у реальності. Ця філософська галузь продовжує залишатися одним із найбільш інтелектуально насичених напрямів гуманітарного знання, що сприяє кращому розумінню природи людини в умовах сучасного наукового розвитку.

Висновки. У підсумку можна відзначити, що розвиток генетичних технологій відкриває перед людством унікальні можливості, але водночас ставить складні етичні питання, від правильного розв'язання яких залежить майбутнє людини як біологічного й духовного виду. Біоетика стає тією інтелектуальною платформою, яка забезпечує моральний контроль над науковим прогресом, спрямовуючи його на благо суспільства та збереження

фундаментальних цінностей. Гармонійне поєднання наукових інновацій із повагою до людської гідності, прав та свободи кожного є необхідною умовою безпечного та відповідального використання генетичних знань. Тому подальше формування етичних стандартів у цій сфері має залишатися пріоритетним напрямом наукового й правового розвитку, що сприятиме захисту людини в усій повноті її існування.

Список використаних джерел:

1. Оліфер О. Ідентичність в аналітичній філософії, соціології та психології: спільне і відмінне. *Actual Problems of Mind*. 2022. № 23. С. 266–286. URL: <https://doi.org/10.31812/apm.7630>(дата звернення: 02.11.2025).
2. Оліфер О. Порівняння практичного й онтологічного підходів до проблеми ідентичності особистості в аналітичній філософії. *Actual Problems of Mind*. 2023. № 24. С. 45–60. URL: <https://doi.org/10.31812/apm.7682>(дата звернення: 02.11.2025).
3. Сулятицький Б. Методологічні основи дослідження релігійної свідомості в пострадянській філософії та релігієзнавстві. *Philosophy and Governance*. 2025. № 1(5). С. 36–42. URL: <https://doi.org/10.70651/3041-248x/2025.1.04>(дата звернення: 02.11.2025).
4. Шрамко Я. Психофізична проблема та деякі редуктивні підходи до її розв'язання в аналітичній філософії XX ст. *Actual Problems of Mind*. 2024. Т. 25, № 1. С. 9–31. URL: <https://doi.org/10.55056/apm.7727>(дата звернення: 02.11.2025).

*Захаренко Дарина,
студентка гр-ПР-12 юридичного факультету ЗУНУ*

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є складним, багатовимірним і динамічним явищем, що постійно змінює свої форми та межі. Воно виходить за традиційні естетичні рамки, які визначали мистецьку діяльність у попередні епохи. На відміну від класичного чи традиційного мистецтва, де головним було втілення краси, гармонії й майстерності, сучасне мистецтво орієнтується на контекст, ідею та процес сприйняття. Однак розуміння естетичних категорій у сучасному мистецтві залишається проблематичним, оскільки традиційні поняття краси, форми та змісту набувають нових значень або повністю втрачають актуальність. Це створює потребу у поглибленому аналізі співвідношення сучасних художніх практик із класичними естетичними критеріями.

Метою даної роботи є дослідження трансформації традиційних естетичних категорій у контексті сучасного мистецтва та виявлення основних відмінностей між традиційним і сучасним розумінням художнього твору.

Для досягнення поставленої мети передбачено **наступні завдання**:

1. Розкрити специфіку сучасного мистецтва та його відмінність від традиційних мистецьких форм.
2. Проаналізувати зміну естетичних критеріїв, таких як краса, форма, зміст, у сучасному художньому процесі.
3. Дослідити роль контексту, простору та глядацького сприйняття у формуванні сучасного художнього твору.

Виклад матеріалу. Сучасне мистецтво, попри свою різноманітність і багатовекторність, об'єднує феномени, які важко піддати єдиному узагальненню. Як зазначають дослідники, воно є радше процесом, ніж результатом, а його головною рисою – відкритість до інтерпретацій. У цьому аспекті мистецтво перестає бути лише «твором» у традиційному сенсі, а стає подією, комунікативним актом, що відбувається між автором, глядачем і культурним контекстом [1, с. 112].

Якщо традиційне мистецтво функціонувало передусім на рівні форми, то сучасне діє на рівні контексту. Його мета полягає у створенні контрасту між художнім образом і середовищем, у якому цей образ постає. У такий спосіб, твір сучасного мистецтва виступає не стільки матеріальним об'єктом, скільки ідеєю, концептом або комунікативним жестом, який провокує діалог, сумнів, або навіть конфлікт із глядачем. Це мистецтво не нав'язує готового змісту – воно відкриває простір для осмислення, дозволяє глядачу самому співтворити значення.

На відміну від класичного мистецтва, де поняття краси виступало центральною естетичною категорією, у сучасному мистецтві вона часто відходить на другий план. Поняття «прекрасного» поступається місцем категоріям сучасності, критичності, іронії, концептуальності. Справжність і оригінальність художнього твору визначається не його технічною досконалістю, а тим емоційним і культурним полем, яке він створює – тим, що В. Беньямін назвав «аурою» [2, с. 16].

А. Данто зазначає, що у сучасних умовах будь-що може бути мистецтвом, адже зникли матеріальні маркери, які раніше визначали його статус. Це означає, що художність перестала бути ознакою певного матеріалу чи форми – вона тепер залежить від інтерпретації, інституційного контексту та інтенції художника. Мистецтво перетворилося на філософський простір, де кожен об'єкт, жест або ситуація може набути естетичного значення за певних умов сприйняття [3, с. 43].

Сучасне мистецтво дедалі більше пов'язується з виставковою діяльністю, тобто зі способом його презентації. Б. Гройс підкреслює, що сьогодні елементарною одиницею мистецтва є не сам твір, а виставковий простір, де він демонструється. Саме простір експозиції, взаємодія твору з оточенням і глядачем стають частиною художнього задуму. Таким чином, невиставлений предмет не є мистецтвом – він лише потенційний носій художнього змісту, який активується актом показу [1, с. 149].

У цьому сенсі сучасне мистецтво стає подією, що триває у часі, а не лише завершеним продуктом. Виставка, перформанс, відеопроєкт чи інсталяція – це форми, у яких процес і сприйняття мають не менше значення, ніж створення твору. Сам акт експонування, документування, фіксації стає продовженням творчого процесу.

Суттєвим чинником у сучасному мистецтві виступає глядач. Якщо в класичному мистецтві глядач був пасивним спостерігачем, то сьогодні він – активний учасник художньої події. Взаємодія з аудиторією – це спосіб існування твору. Глядач не лише інтерпретує, а й співтворює смисл, формує нові значення, іноді навіть змінює хід самого мистецького процесу. Отже, у центрі мистецтва стоїть не автор і не твір, а діалог, комунікація, взаємодія.

У такому розумінні сучасне мистецтво виходить за межі традиційної естетики, перетворюючись на форму інтелектуальної та філософської діяльності. Його основою стає не естетика прекрасного, а критика, іронія, деконструкція або навіть провокація. Твір сучасного мистецтва не прагне подобатися – він прагне змушувати думати, викликати реакцію, сумнів або дискусію. Як зазначає Ж.-Ф. Ліотар, «сучасне мистецтво – це те, що створює сенс через зіткнення зі своїми власними межами» [4, с. 193].

Таким чином, відбувається зміщення акценту з «вितвору» на «висловлювання»: головним стає не об'єкт, а ідея; не форма, а значення; не споглядання, а інтерпретація. У результаті мистецтво стає мовою – особливою формою мислення, де кожен елемент може бути знаком, метафорою чи символом.

Висновок. Сучасне мистецтво радикально змінило ставлення до традиційних естетичних категорій, перетворивши їх на змінні елементи художнього процесу. Поняття краси, форми та змісту набули відносного значення, поступившись місцем ідеї, контексту та концептуальності. Виставка стала головним простором існування мистецтва, а сам твір – засобом комунікації між художником і суспільством. Тому, сучасне мистецтво постає як динамічний процес, у якому головним є не об'єкт, а його інтерпретація, не форма, а значення. Традиційні естетичні категорії не зникають, але трансформуються, набуваючи нових сенсів.

Список використаних джерел:

1. Гройс Б. Політика поетики : [зб. ст.] / Борис Гройс. – М.: ТОВ «Ад Маргнем Пресс», 2012. – 400 с.
2. Артюх, В. В. «Про деякі джерела походження поняття «аура» у Вальтера Беньяміна.» *НАУКОВИ ЗАПИСКИ. Теорія та історія культури*. 2010. № 101. С. 15-19. URL:<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/72f8a3db-830a-4d4a-ad6f-61d1891b6bef/content>
3. Dziamski, Grzegorz. «Performatywny charakter estetyki.» *DYSKURS Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu*. 2018. № 2. С. 32-50. URL: <https://www.cceeol.com/search/article-detail?id=724850>
4. Ірдиненко, Катерина. «Постмодерністське мистецтво як предмет теоретичного осмислення.» *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія* 663-664. 2018. С. 192-198.

**Звозніков Макар, студент групи МЕНМ-12
ННІМВ ім. Б.Д. Гаврилишина ЗУНУ**

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ВІРИ ТА РОЗУМУ У ТОМІ АКВІНСЬКОГО

Формулювання проблеми. У XIII столітті філософська система Арістотеля, поширена через коментарі арабських мислителів, створила безпрецедентну кризу в християнському богослов'ї. Рациональні висновки (наприклад, вічність світу), здавалося, прямо суперечили одкровенню (творіння *ex nihilo*). Це вимагало від Церкви або відкинути розум, або прийняти його незалежність, що вело до ересі. Центральна проблема, яку вирішував Тома Аквінський, полягала в тому, як систематично гармонізувати віру (одкровення) і розум (філософію) як різні шляхи до єдиної істини [5, 7]. Завданням було побудувати міцну інтелектуальну основу, яка б підтвердила чинність людського розуму, не підриваючи при цьому найвищого авторитету божественного одкровення.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є вивчення Томістського синтезу віри та розуму, а також визначення того, як Аквінський зумів інтегрувати філософські методи Арістотеля в християнську теологію. Це дослідження має на меті прояснити, як природний людський інтелект і надприродне одкровення розглядаються як взаємно підтримуючі та походять з одного божественного джерела [2, 5].

Завдання дослідження

Наступні завдання керують цим дослідженням: Проаналізувати філософський контекст XIII століття та загрозу «подвійної істини», яку становив Латинський аверроїзм. Визначити два різні порядки істини, запропоновані Аквінським: істини розуму та істини віри [1]. Дослідити значущість спільних істин, відомих як «Преамбула віри» (*praeambula fidei*), та механізми (наприклад, П'ять шляхів), використані для демонстрації гармонії між двома сферами [7]. Дослідити ключові ролі, відведені розуму як «помічнику

теології» (*ancilla theologiae*). Нарешті, визначити, як Аквінський вирішує очевидні протиріччя, стверджуючи, що будь-який конфлікт вказує на хибу в раціональному аргументі [2].

Виклад матеріалу

Томістське вирішення проблеми віри та розуму є неминучою фазою в еволюції християнської думки. Система побудована на фундаментальному принципі, чітко викладеному в *Summa Contra Gentiles*, що вся істина походить з одного джерела: Бога [2]. Цей принцип гарантує, що справжня істина, отримана розумом, ніколи не може суперечити одкровенню. Аквінський рішуче відкинув теорію «подвійної істини».

Аквінський визначив дві категорії істини за способом їх набуття. Перша – Істини Розуму, досяжні природним інтелектом (наприклад, існування Бога, доведене через П'ять шляхів). Ці істини є Преамбулою віри (*praeambula fidei*) і забезпечують раціональну основу [7]. Аквінський розглядав віру як раціональний акт, а не сліпу довіру, оскільки розум може підтвердити її основи [4]. Друга категорія – Істини Віри, які є таємницями, що виходять за межі можливостей природного розуму (наприклад, Трійця). Розум не може їх довести, але може показати, що вони не є ірраціональними [6].

Функція розуму в цьому контексті – роль помічника теології (*ancilla theologiae*) [1], що реалізується через три основні послуги: Прояснення, використовуючи філософські поняття для точного визначення теологічної термінології; Захист (Апологетика), спростовуючи філософські аргументи, що суперечать одкровенню [2]; та Ілюстрація (Аналогія), використовуючи Доктрину Аналогії (*via analogia*). Аквінський стверджував, що терміни про Бога застосовуються пропорційно, що дозволяє раціональності досягнути істини про Бога, поважаючи Його трансцендентність [3]. Аквінський наголошував, що релігія залучає раціональні здібності людини (інтелект і волю) [4]. Томістська модель встановила співіснування автономного дослідження природи розумом і прийняття божественного одкровення вірою.

Висновки. Томістське вирішення проблеми віри та розуму є ключовою моделлю, встановлюючи їх як взаємопов'язані, але ієрархічно впорядковані процеси. Розум сприяє науковому розвитку, тоді як віра встановлює остаточні істини. Дослідження підтверджує, що принцип справжня віра і справжній розум не можуть конфліктувати є наріжним каменем його системи [5]. Майбутні інтелектуальні стратегії повинні балансувати автономні можливості розуму з авторитетною основою одкровення, сприяючи гармонійному співіснуванню та інтелектуальному розвитку [3]. Спадщина Аквінського полягає в освяченні людського інтелекту як законного інструменту для пошуку істини.

Список використаних джерел:

1. Harkins Paul D. The Intersection of Faith and Reason: The Philosophical Underpinnings of Theological Beliefs. *Noyam Journals*. 2025. URL: <https://noyam.org/erats20251195/>
2. Koenig Harold G. Faith and Reason in the Catechism and Aquinas' Work. *Ascension Press*. 03.01.2020. URL: <https://ascensionpress.com/blogs/articles/faith-and-reason-in-the-catechism-and-aquinas-work>
3. Philosophy Institute. Faith and Reason in Aquinas' Thought: Complementary Paths to Truth. URL: <https://philosophy.institute/western-philosophy/faith-reason-aquinas-truth-paths/>
4. The Cambridge Handbook of Religious Epistemology. The Problem of Faith and Reason. 24.08.2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-handbook-of-religious-epistemology/problem-of-faith-and-reason/AD1D56EDA6FDD148E28928019C277996>
5. The Imaginative Conservative. On Nature and Grace: The Role of Reason in the Life of Faith. 27.01.2025. URL: <https://theimaginativeconservative.org/2025/01/nature-grace-role-reason-life-faith.html>
6. Гурик М. І. Зростання та стабілізація політичної зрілості культури громадянськості українців в умовах демократичного транзиту. М. І. Гурик. 2020. URL: *Актуальні проблеми філософії та соціології*.

*Зіменко Володимир, студент гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ

Постановка проблеми. Дискусія про співвідношення віри та розуму у релігійному досвіді є однією з найглибших інтелектуальних проблем, що супроводжує розвиток людства від античної філософії до сучасних постсекулярних пошуків смислу. Питання про те, чи може людина пізнати трансцендентне виключно розумом, чи ж лише віра відкриває шлях до досягнення сакральної істини, залишається актуальним для індивіда, який прагне гармонії між внутрішнім духовним досвідом і раціональним осмисленням світу. У сучасних умовах, коли людина стикається з екзистенційною тривогою, нестабільністю й моральною невизначеністю, релігійний досвід повертає її до фундаментальних питань про сенс життя, кінцевість людського буття та можливість надії, що виходить за межі емпіричного. Саме в напруженій взаємодії віри та розуму народжується духовне самовизначення особистості, її здатність до морального вибору й внутрішньої свободи. Релігійна свідомість водночас вимагає інтелектуальної рефлексії та переживання сакрального, тому проблема узгодження віри й розуму постає не як абстрактна теоретична суперечність, а як життєво-необхідний шлях до цілісності людського існування.

Мета даної роботи - проаналізувати напруженість і взаємодоповнюваність віри та розуму в структурі релігійного досвіду особистості.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання**:

1. Визначити філософську сутність віри та розуму як різних способів пізнання духовної реальності;
2. Дослідити їхній вплив на формування релігійного світогляду та екзистенційного досвіду особистості.

Виклад матеріалу. Релігійний досвід являє собою унікальний феномен духовного життя особистості, у якому взаємодіють два ключові виміри пізнання, це віра та розум. Віра постає як глибокий внутрішній акт прийняття сакральної істини, що не потребує емпіричних доказів і ґрунтується на довірі до трансцендентного джерела. Вона забезпечує людині відчуття цілісності, духовної опори та надії, формує сенси й цінності, які виходять за межі звичного матеріального досвіду. Через віру індивід отримує можливість переживати духовне як живу реальність, а не лише як абстрактну концепцію, що сприяє глибшому усвідомленню власного місця в світі та сенсу власного буття.

Натомість розум прагне осмислити й концептуалізувати духовні реалії, застосовуючи методологію раціонального аналізу та логічного мислення. Він формує систему понять і концептів, які дозволяють впорядкувати релігійну картину світу та зробити її зрозумілою для свідомості людини. Як зазначає Л. Конотоп, розум відіграє важливу роль у структуризації духовного досвіду, однак не здатний повністю охопити сакральне, адже духовні істини залишаються сферою особистісного переживання й екзистенційного осмислення [1, с. 11]. Саме поєднання віри та розуму створює багатовимірний досвід, у якому індивід не лише мислить про божественне, а й переживає його як живу, внутрішньо необхідну реальність.

У сучасній гуманітаристиці віра дедалі частіше розглядається не як антирозумна настанова, а як самостійний спосіб пізнання, що дозволяє охопити ціннісний і смисловий виміри буття, недоступні суто раціональним підходам. Релігійний світогляд виконує функцію життєвої орієнтації людини, сприяє усвідомленню власної значущості у світі та подоланню екзистенційного відчуження, що підкреслюють О. Кузнецов і О. Радко, аналізуючи вплив духовної сфери на психологічний стан особистості [2, с. 176]. У цьому контексті віра стає не лише пізнавальною, а й практичною силою, яка формує життєві сенси, забезпечує внутрішню цілісність і морально-ціннісне самовизначення.

Водночас релігійний досвід завжди укорінений у людській смертності та усвідомленні кінцевості буття. Тому конфлікт віри й розуму загострюється там, де розум не в змозі дати відповіді на питання про сенс страждання, смерті й надії на спасіння. Українські дослідники О. Патлайчук та О. Хромова показують, що народний духовний досвід формує особливе ставлення до життя і смерті як взаємопов'язаних явищ: у свідомості народу смерть не є абсолютним розривом, а радше переходом до вищої духовної реальності, яку можна досягнути лише вірою [3, с. 149].

Українська духовна традиція у своїй історичній перспективі демонструє гармонійний синтез віри та розуму. Релігійні уявлення стають основою культурної ідентичності, регулюють моральні норми та світоглядні засади спільноти. А. Татарнікова наголошує, що духовно-релігійний базис української культури є невід'ємним чинником її розвитку та чинником відновлення національного потенціалу в умовах сучасних кризових трансформацій [4, с. 238–239]. У цьому сенсі віра і розум не є антагоністами, а доповнюють один одного в процесі осмислення людського буття, формуючи культурну цілісність і стійкість суспільства.

Це доводить, що віра й розум у релігійному досвіді зберігають як напруженість, так і взаємодоповнюваність. Розум забезпечує критичне осмислення і концептуальний порядок віри, тоді як віра виявляє онтологічні горизонти, які виходять за межі емпіричного пізнання. Їхній діалог є умовою для розкриття повноти людського існування, де духовна істина переживається не лише як теоретична думка, а як життєвий акт, що спрямовує людину до сенсу, надії та трансцендентного виміру буття.

Висновки. Віра та розум у релігійному досвіді не є взаємовиключними опозиціями, а становлять складну, проте гармонійно взаємодіючу єдність, у якій кожен із цих елементів виконує свою незамінну функцію. Раціональне мислення дозволяє впорядкувати духовні уявлення, сформувати логічно цілісну картину світу й надати релігійному досвіду критичного виміру. Натомість віра відкриває людині ті горизонти буття, які недоступні суто розумовому аналізу: смисли, цінності, надію й відчуття присутності сакрального у житті. Релігійний досвід показує, що найбільш суттєві істини не завжди можуть бути доведені, але можуть бути пережиті й прийняті як внутрішня необхідність духу. Тому протиставлення віри й розуму є лише зовнішнім проявом їхньої внутрішньої єдності, яка дозволяє людині долати екзистенційну невизначеність і стверджувати власну духовну гідність. Віра та розум, доповнюючи одне одного, сприяють формуванню цілісної та відповідальної особистості, здатної орієнтуватися в складному світі моральних викликів та онтологічних меж людського існування.

Список використаних джерел:

1. Конотоп Л. Концепт і концептуалізація: методологія дослідження культури й релігії. *Proceedings of the National Aviation University Series Philosophy Cultural*. 2022. Т. 35, № 1. С. 11–14. URL: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16529> (дата звернення: 23.10.2025).

2. Кузнецов О., Радко О. Релігійний світогляд як чинник екзистенційної сповненості життя особистості. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. 2023. № 68. С. 172–186. URL: <https://doi.org/10.34142/23129387.2023.68.12>(дата звернення: 01.11.2025).

3. Патлайчук О. В., Хромова О. І. Філософія життя та смерті в духовному досвіді українського народу. *Culturological Almanac*. 2022. № 4. С. 146–151.

4. Татарнікова А. А. До питання про духовно-релігійний базис української культури. *»Відновлення України: міжгалузевий теоретико-прикладний аналіз та потенціали розвитку» Частина II*. 2025. С. 237–239. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-75>(дата звернення: 23.10.2025).

*Іванків Анастасія НБ-12
студентка юридичного факультету ЗУНУ*

ПРАВА ТВАРИН ТА МОРАЛЬНИЙ СТАТУС НЕЛЮДСЬКИХ ІСТОТ

Анотація. Кожна істота, яка існує, потребує визнання у світі, предметом аналізу у даній статті виступає моральний статус нелюдських істот та філософські підходи до обґрунтування прав тварин. Законодавство країн, людська свідомість транслює як позитивний, так і негативний досвід захисту прав та ставлення до нелюдських істот. Сучасні дискусії вимагають переосмислення традиційних уявлень про цінність життя, страждання та обов'язки людини.

У статті досліджуються головні філософські підходи до обґрунтування прав тварин та аналізуються критерії, за якими нелюдські істоти можуть вважатися моральними суб'єктами. Описуються такі принципи як утилітаризм, деонтологія, біоцентризм, екоцентризм та капабіліті-підхід. Особливу увагу зосереджено на критиці антропоцентризму та необхідності виключного визнання тварин до сфери моральної відповідальності людини.

Ключові слова: права тварин, моральний статус, нелюдські істоти, утилітаризм, деонтологія, спецієцизм, екоцентризм, біоцентризм, капабіліті-підхід, етика, філософія тварин.

Вступ. Проблема визнання прав тварин та їх морального статусу належить до ключових питань сучасної філософської етики. Упродовж тривалого часу людство сповідувало антропоцентричний світогляд, який визнавав людину найвищим носієм моральної цінності, центром всесвіту, в той час як тварин розглядали засобом для задоволення людських потреб. Біоцентризм, як ще один напрям філософії, на відміну від антропоцентризму, визнає цінність усього живого. З цієї незалежно від рівня розвитку, всі істоти мають право на життя та моральний захист.

Однак науковий прогрес, розширення знань про когнітивні та емоційні здібності тварин, а також формування свідомості дали можливість переглянути дані уявлення. Питання прав тварин ґрунтується на тому, чи є вони морально значущими істотами, інтереси яких ми зобов'язані поважати.

Виклад основного матеріалу. Моральний статус визначає, чиї інтереси мають моральне значення і повинні враховуватися у процесі прийняття рішень. З цієї позиції ключове обговорення полягає в тому, чи здатні тварини відчувати біль, мати інтереси та прагнення, які ми не можемо ігнорувати. Більшість сучасних підходів визнають сентієнтність, тобто здатність відчувати, мати переживання, це також стосується можливості усвідомлення власних почуттів чи поступків як наслідки. Таке визначення у теперішньому світі має свою практику на договорах чи законах про права тварин, де йдеться про захист чи юридичне визнання.

На думку Пітера Сінгера, одного із головних теоретиків прав тварин, страждання є злом, в не залежності від того, хто їх проживає. Інтереси тварин досить давно почали враховуватись в більшому значенні ніж десятиліття тому, щоправда досі їх складно співставити на рівні з людськими. Країни запроваджують комплексні механізми, формують цілісну систему визначення потреб, охорони нелюдських істот на підставі їх недопущених страждань. Регулюється використання тварин у цирках, науці, розробляються все лояльніші вимоги до тримання їх на фермах і роботи для сільського господарства. Наступний - утилітаристський підхід, він критикує експерименти над тваринами, промислове тваринництво та будь-які практики, що спричиняють невиправдані страждання. В тому числі розвиває питання програм стерилізації, відповідного утримання, відповідальність за них.

Том Ріган, представляє деонтологічну традицію, висуваючи концепцію внутрішньої цінності тварин як суб'єктів життя, що вони мають значний рівень самосвідомості, біографічну тривалість життя. Згідно з цією ідеологією, тварин не можна розглядати як засіб досягнення людських бажань та використання для експлуатації, незалежно від користі, яку така діяльність може приносити людям оскільки вони мають власні моральні права. До прикладу тестування в лабораторіях медичних ліків, косметики та іншої продукції напямую засуджується філософом через аргументацію стосовно їх цінності.

Екоцентризм, як світогляд, розширює моральну спільноту до екосистем, видів та біосфери загалом. Цілісність природних систем існує як невід'ємне у людському житті. Усі істоти вважаються взаємопов'язаними. Такий підхід підкреслює етичну відповідальність людини за підтримання екологічної рівноваги.

Марта Нуссбаум пропонує концепцію, згідно з якою моральний обов'язок людини полягає в забезпеченні кожного виду права на реалізацію своїх природних можливостей. Підкреслюється необхідність умов, що дозволяють тваринам жити відповідно до їхньої природи: вільно пересуватися,

формувати соціальні зв'язки, уникати болю й страждань. Такий підхід дозволяє розглядати права тварин не лише як обмеження для людини, а як гарантії для самих істот.

Традиційна філософська думка, яка ставила людину в центр морального Всесвіту, зазнала критики з боку сучасних дослідників і законодавства. Багато тварин демонструють комунікативні, емоційні та когнітивні здібності. Це ставить під сумнів правомірність жорсткого розмежування між «людським» і «нелюдським». Нормативно-правовими актами закріплено забезпечення мінімальних стандартів відношення до нелюдських істот, розширення моральної сфери на тварин є логічним продовженням гуманістичних ідеалів та етичної еволюції людства. Запроваджуються кримінальна та адміністративна відповідальність за жорстоке ставлення, державний та муніципальний контроль зростає. Україна в свою чергу теж просувається у цьому, дотримуючись міжнародних норм і рекомендацій.

Висновок. Права тварин та їхній моральний статус є важливою складовою сучасної філософської етики. Різні підходи по-різному пояснюють підстави моральної цінності тварин, проте всі вони сходяться на тому, що нелюдські істоти не можуть бути повністю позбавлені морального захисту. Слід визнати, що сучасне суспільство потребує перегляду ставлення до тварин, зокрема у сферах харчової промисловості, науки, розваг та законодавства. Філософські аргументи свідчать про необхідність створення умов, у яких інтереси тварин будуть враховані, а їхнє життя - захищене. Розширення моральної спільноти є не лише етичним викликом, а й показником розвитку гуманності та зміни свідомості людства.

Список використаних джерел:

1. John O' Brian. The Humanist Tradition and Montaigne. The Oxford Handbook of Montaigne. 10.12.2015. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/27943/chapter-abstract/211865884?redirectedFrom=fulltext>
2. Katherine C. Humanism and Good Books in Sixteenth-Century England. 16.03.2023. URL: <https://academic.oup.com/book/45790>
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2016. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>
4. Zak Gur. Petrarch's Humanism and the Care of the Self. Hebrew University of Jerusalem. 1.01.2020. URL: <https://cris.huji.ac.il/en/publications/petrarchs-humanism-and-the-care-of-the-self-3/>

*Іванова Амалія, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕКОФІЛОСОФІЯ ТА НАШІ ОBOB'ЯЗКИ ПЕРЕД ПРИРОДОЮ

Постановка проблеми. Екофілософія – це галузь сучасної філософії, що досліджує моральні та духовні основи взаємодії людини з природою. Вона виникла як відповідь на екологічні кризи ХХ століття, коли стало очевидним, що технократичний розвиток і утилітарне ставлення до довкілля призводять до деградації екосистем, втрати біорізноманіття та кліматичних змін. Проблема полягає у визначенні місця людини в біосфері: чи є вона «господарем» природи, чи лише її частиною, яка має обов'язки перед іншими живими істотами та середовищем.

Метою даної роботи є дослідження основних принципів екофілософії, аналіз концепцій екологічної етики та визначення обов'язків людини перед природою в сучасному світі.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Дослідити історичні витоки екофілософії та її становлення у ХХ столітті.
2. Проаналізувати основні напрями екологічної етики: антропоцентризм, біоцентризм та екоцентризм.
3. Визначити моральні та правові обов'язки людини перед природою.
4. Оцінити сучасні підходи до формування екологічної свідомості та практики сталого розвитку.

Виклад матеріалу. Ідеї екофілософії мають глибокі історичні корені. Ще у давньогрецькій філософії ми знаходимо думки про гармонію космосу та природи. Стоїки вважали, що людина повинна жити «згідно з природою», а Платон у «Тімеї» описував світ як живий організм [4, с. 33]. Однак системне осмислення екологічної проблематики почалося лише у ХХ столітті.

Альберт Швейцер у своїй «етиці благоговіння перед життям» наголошував, що кожна форма життя має внутрішню цінність і заслуговує на повагу [1, с. 87]. Олдо Леопольд у «Календарі піщаного графства» (1949) сформулював концепцію «етики землі», де людина розглядається як член біотичного співтовариства, а не його володар [2, с. 56].

У другій половині ХХ століття Ван-Ранселер запровадив термін «біоетика», що охоплює моральне ставлення людини до флори, фауни та самої себе як живої істоти [3, с. 14]. Це стало основою сучасної екологічної етики, яка визнає природу суб'єктом моральних відносин.

Основні напрями екофілософії можна поділити на три: Антропоцентризм – природа розглядається як ресурс для людини; Біоцентризм – усі живі істоти мають моральний статус і право на існування [5, с. 102]; Екоцентризм – природа і людина є рівноправними елементами єдиної системи.

Сучасні дослідники наголошують, що лише перехід від антропоцентричної до екоцентричної парадигми може забезпечити сталий розвиток [6, с. 77]. Це означає, що людина має обов'язки перед

природою: збереження біорізноманіття; відповідальне використання ресурсів; мінімізація шкоди довкіллю; формування екологічної культури та свідомості [7, с. 19].

Антропологічний вимір екофілософії полягає у тому, що людина повинна усвідомити свою залежність від природних систем. Кліматичні зміни, забруднення води й повітря, вирубка лісів – це не лише проблеми довкілля, а й виклики для виживання цивілізації.

У сучасному світі важливу роль відіграють міжнародні документи, такі як «Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку» (1992) та «Паризька кліматична угода» (2015), які закріплюють принципи відповідальності держав і громадян за збереження планети. Вони демонструють, що екофілософія виходить за межі академічних дискусій і стає основою глобальної політики.

Важливим є також внесок сучасних мислителів, таких як Арне Нес, засновник «глибинної екології», який наголошував на необхідності радикальної зміни світогляду людини, щоб вона сприймала себе як частину екосистеми. Дж. Б. Каллікотт розвивав ідеї Леопольда, підкреслюючи, що моральні норми повинні поширюватися на всю біосферу.

Таким чином, екофілософія є не лише теоретичною дисципліною, а й практичним орієнтиром для людства. Вона вимагає від нас перегляду цінностей і усвідомлення того, що виживання цивілізації залежить від гармонії з природою.

Важливим етапом розвитку екофілософії стало формування руху глибинної екології, започаткованого Арне Несом. Він наголошував, що екологічні проблеми не можна вирішити лише технічними засобами – потрібна зміна світогляду, де людина усвідомлює себе частиною екосистеми, а не її центром. Ця концепція закликає до радикального перегляду цінностей: від споживацького ставлення до природи – до співжиття з нею.

Сучасна екофілософія також враховує культурний вимір. У багатьох традиційних суспільствах природа сприймалася як священна, а взаємодія з нею мала ритуальний характер. Наприклад, у слов'янських традиціях існували обряди, пов'язані з шануванням землі, води та лісу, що формували екологічну культуру ще до появи наукових концепцій.

Окремої уваги заслуговує питання екологічної справедливості. Воно стосується того, що екологічні проблеми нерівномірно впливають на різні соціальні групи. Бідніші країни та громади часто найбільше страждають від забруднення, кліматичних змін чи виснаження ресурсів, хоча самі вони виробляють менше шкідливих викидів. Це створює моральний обов'язок багатших держав допомагати у вирішенні глобальних екологічних проблем.

Висновок. Екофілософія та екологічна етика формують нову систему цінностей, де природа визнається рівноправним учасником моральних відносин. Наші обов'язки перед природою полягають у відповідальному ставленні до довкілля, збереженні його цілісності та передачі майбутнім поколінням світу, придатного для життя. Подальші дослідження у сфері екофілософії мають сприяти розвитку екологічної свідомості та практики сталого розвитку, що є ключем до виживання людства у XXI столітті.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J., Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worlrevpoliecon.15.4.0530>

Kaminska Maria, student of MENM-11

ARGUMENTS FOR THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL

Formulation of the problem: The question of God's existence remains one of the most profound and debated in the history of philosophy and theology. In the modern world, as science reshapes human understanding of the universe, the issues of origin, causality, and ultimate meaning retain their significance. Classical philosophical arguments – the cosmological, teleological, and ontological – continue to serve as key intellectual bridges between faith and reason. They provide frameworks for interpreting spiritual experience through logic, critical analysis, and rational reflection.

Goal. The goal of this research is to analyze the three main arguments for the existence of God – cosmological, teleological, and ontological – within the context of contemporary philosophy and science. **By exploring this issue, we aim to:**

- 1.To define the content and philosophical foundations of the three arguments.
- 2.To examine modern interpretations and critical perspectives.
- 3.To evaluate their significance in modern philosophy of religion.
- 4.To formulate an integrative conclusion combining reason and spirituality.

Presentation of the material. The cosmological argument is based on the principle that everything that begins to exist must have a cause. Since the universe had a beginning – confirmed by cosmology and the Big Bang theory – it requires a First Cause. According to Metcalf T. (2021) in 1000 Word Philosophy, the existence of a contingent universe implies the necessity of an ultimate, non-contingent cause – traditionally identified as God.

Modern philosophers such as Nichols S. and Steinberg J. (2025) argue that the intuitive appeal of the cosmological argument persists because scientific explanation alone cannot answer why anything exists at all. Critics claim that the First Cause could be a natural process, but this does not undermine the logical strength of the argument as a metaphysical foundation for existence.

The teleological, or design argument, emphasizes the order, harmony, and purpose evident in nature. The fine-tuning of universal constants, the complexity of biological systems, and the coherence of natural laws suggest the presence of intelligent design. Gotlib S. (2024) in 18Forty argues that such complexity cannot be easily explained by randomness and may point toward an intentional Creator.

Opponents interpret this order through natural selection, self-organization, or probabilistic models. However, the teleological approach still enriches philosophical discussions about the meaning, purpose, and interconnectedness of life.

The ontological argument, formulated by Anselm of Canterbury, is purely logical: if God is defined as the most perfect being, then existence must be a necessary attribute of perfection. As Nichols S. and Steinberg J. (2025) note, this argument bridges abstract reasoning and spiritual faith, showing how thought itself can lead to metaphysical insight.

Kant's critique – that existence is not a predicate – weakened the argument's deductive power, yet modern defenders like Bertato F. (2024) reinterpret it axiomatically, linking ontology to value theory and suggesting that divine existence represents the highest form of being and meaning.

The cosmological argument appeals to causality, the teleological to order, and the ontological to logic and perfection. Together, they create a multidimensional philosophical framework that unites rationality and spirituality. They do not offer empirical proof but encourage reflection on the boundaries of reason and the transcendence of being.

As Gotlib S. (2024) emphasizes, the goal of such arguments is not to «prove» God as a scientific hypothesis, but to guide human understanding toward deeper comprehension of purpose, truth, and morality.

Conclusion. The cosmological, teleological, and ontological arguments remain the three classical pillars of philosophical theology, each offering a distinct yet complementary approach to understanding divine existence.

The cosmological argument reveals the necessity of a First Cause that transcends the contingent nature of the universe. It reflects the human need to seek origins and ultimate explanations – a need that science alone cannot fully satisfy.

The teleological argument emphasizes purpose and order. The harmony and fine-tuning of the cosmos invite reflection on the possibility of intelligent design behind natural processes. Even in a post-Darwinian world, where evolution explains biological complexity, the question of why such mechanisms exist remains metaphysical, bridging observation and meaning.

The ontological argument, operating purely within reason, claims that the very concept of a perfect being entails existence as one of its essential properties. Though abstract, it invites reflection on the link between thought, existence, and transcendence, showing that belief in God can stem from rational necessity.

Together, these arguments reveal the human search for coherence – between the world and the self, the finite and the infinite, being and meaning. They call not for blind belief, but for intellectual humility and dialogue between philosophy, science, and faith.

In the 21st century, amid ethical and existential crises, the question of God's existence gains renewed relevance, reminding us that beyond material progress lies the longing for purpose and transcendence. Thus, these classical arguments remain vital tools – not only for proving God's existence but for understanding what it means to exist.

List of references.

1. Bertato F. An Onto-Axiological Argument for the Existence of God. – Atlantika: International Journal on Philosophy, Vol. 2 No. 2 (2024). URL: <https://revistaatlantika.com.br/ra/article/view/29>
2. Gotlib S. 3 Arguments for God's Existence. – 18Forty, 2024. URL: <https://18forty.org/articles/3-arguments-for-gods-existence/>
3. Metcalf T. Cosmological Arguments for the Existence of God. – 1000 Word Philosophy, 2021. URL: <https://1000wordphilosophy.com/2021/11/14/cosmological-arguments/>
4. Nichols S., Steinberg J. Is the Cosmological Argument Intuitive? – Religious Studies, Vol. 61, Special Issue S1, 2025. URL: <https://doi.org/10.1017/S0034412525000046>

Rybak Kostiantyn, student of g. EME-11

PIERRE BAYLE'S SKEPTICISM AND THE CRISIS OF METAPHYSICAL RATIONALISM

Formulation of the problem. The Metaphysical Rationalism of the late 17th century (Descartes, Leibniz) sought to establish a priori, universal truths about God and the world by relying exclusively on reason. Pierre Bayle, in his Historical and Critical Dictionary (1697), systematically undermined this certainty using a skeptical methodology rooted in historical documentation and logical critique. He meticulously documented the internal

contradictions and logical absurdities that arose when rationalists attempted to resolve theological and metaphysical paradoxes (such as the problem of evil). Bayle demonstrated that unaided human reason is incapable of achieving absolute truth, immediately triggering a crisis of philosophical certainty in the early Enlightenment [1]. By exposing the limits of reason, Bayle cleared the intellectual ground, becoming a key factor for the redefinition of philosophical tasks by thinkers like Hume and Kant.

Goal. To prove that Pierre Bayle's skepticism was the main culprit behind the «crisis of certainty» in late 17th-century philosophy, thereby demolishing the Rationalists' claims to absolute truth. By exploring this issue, we aim to:

1. Show the Weakness of Reason: To prove that Bayle successfully caught reason in its own contradictions (e.g., when trying to explain evil), demonstrating that logical thinking alone cannot provide reliable answers.

2. To confirm that Bayle's work became the bridge to new thinking, directly influencing critics like Hume (in skepticism) and Kant (in setting limits on reason).

3. To analyze how Bayle, by using detailed scholarly work (references and citations), turned historical facts into a weapon that showed that because philosophers constantly disagree, absolute certainty is impossible.

Presentation of the material. Pierre Bayle's skepticism had profound and often paradoxical implications for Enlightenment political philosophy, primarily by secularizing the foundation of morality and governance and providing a robust intellectual basis for religious tolerance. By systematically dismantling the Metaphysical Rationalists' claim to certain truth, Bayle effectively separated political and ethical life from theological necessity [5].

Since Bayle demonstrated that pure reason could not definitively resolve metaphysical and theological disputes—such as the nature of God, free will, or the problem of evil—he concluded that truth could not be the basis for civic unity or coercion. If even the most brilliant philosophers could not agree on fundamental truths, then no single religious dogma could justly claim the authority to dictate state law or persecute dissenters. This directly fed into his radical defense of religious toleration (most notably in his *Commentaire Philosophique*), arguing that a state should tolerate not only various Christian sects but even atheists, because sincere personal conviction, even if rationally mistaken, must be respected, and coercion only produces hypocrites, not true believers [3].

Furthermore, Bayle's arguments regarding the possibility of a moral society of atheists directly challenged the ancient notion that religion was a necessary precondition for morality and social order. By suggesting that morality could be founded on social utility, sentiment, or custom, rather than on divine command.

Bayle paved the way for subsequent Enlightenment thinkers to develop purely secular political theories. This intellectual decoupling of church and state was crucial: it allowed philosophers like Locke, Montesquieu, and eventually

Jefferson to conceive of government as a purely secular contract designed to protect natural rights and civil liberty, rather than as an instrument for enforcing religious orthodoxy [1]. Thus, Bayle's skeptical demolition of metaphysical certainty ultimately became a powerful, albeit indirect, tool for promoting political liberalism and individual freedom during the Enlightenment.

Conclusion. Pierre Bayle's skepticism emerged as a destructive catalyst for European thought, definitively undermining Metaphysical Rationalism's (late 17th century) hope of achieving absolute truth through pure reason alone.

Logical Subversion of Rationalism: Bayle masterfully used his *Dictionary* as a weapon to expose the internal logical contradictions of philosophical systems. He proved that reason inevitably reached an impasse in metaphysics, precipitating a crisis of philosophical certainty.

Political Secularization: His philosophy carried profound political implications. By decoupling religious truth from civic life, Bayle created the intellectual groundwork for the secularization of politics and became a crucial precursor to the idea of religious toleration.

Bridge to the Future: Bayle's work directly pointed the way for subsequent intellectual revolutions, serving as a direct precursor to the works of David Hume and Immanuel Kant.

List of references.

1. Bayle, P. (2020) *Historical and Critical Dictionary: Selections*.
2. Israel, J. I. (2023) *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity, 1650-1750*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Pierre-Bayle>.
3. Leibniz, G. W. (2021) *Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man and the Origin of Evil*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/bayle/>.
4. Popkin, R. H. (2022) *The History of Scepticism: From Savonarola to Bayle*. URL: <https://iep.utm.edu/pierre-bayle/>.
5. URL: <https://global.oup.com/academic/product/pierre-bayle-9780199694273>
6. Гурик М. І., Зростання та стабілізація політичної зрілості культури громадянськості українців в умовах демократичного транзиту / *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 26. С. 50 - 64. URL: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/907/562>.

CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS

Formulation of the problem: Climate change has become not only a scientific and environmental issue but also a profound ethical challenge that touches on the core of human morality and collective responsibility [1]. It is increasingly evident that the global climate crisis is not simply a technical or political matter to be solved through innovation or legislation. Rather, it is a question of justice, fairness, and moral obligation. The changes taking place in the atmosphere, oceans, and ecosystems are largely the result of human activity, industrialization, consumption, and disregard for natural limits. Yet the most severe consequences will be experienced by those who contributed the least: developing nations, vulnerable populations, and above all, future generations who have no voice in present decision-making.

This moral paradox creates a pressing dilemma for modern societies. How can we justify our current lifestyles when they endanger the stability and habitability of the planet for our descendants? What do we owe to people who are not yet born but whose lives depend on our actions today? These questions form the basis of climate ethics, a branch of applied ethics that examines the moral dimensions of human influence on the global environment.

The central problem concerns the fairness of distributing both the burdens and benefits of climate actions across generations. In this sense, climate change can be understood as a test of humanity's moral maturity, a measure of whether we can act not out of immediate self-interest but out of a sense of justice toward others and the planet itself [2].

Goal. The goal of this paper is to analyze the ethical dimensions of climate change and to explore the moral responsibilities that current generations have toward those who will live in the future. The concept of moral responsibility in climate change goes beyond mere compliance with international agreements. It includes a deeper awareness of human interconnectedness and the recognition that the biosphere is a shared home. Specifically, this work aims to:

1. Identify the main ethical principles guiding climate responsibility.
2. Examine the implications of inaction for future generations.
3. Propose approaches to integrating intergenerational justice into modern environmental policy [3].

Presentation of the material. Climate ethics emphasizes that environmental degradation is not only an ecological or economic concern but a moral issue. It challenges societies to consider long-term consequences beyond short-term political or financial interests. One of the central principles in climate ethics is intergenerational justice, which holds that future people have the right to a livable planet and that present generations bear duties to preserve it [4].

Philosophers such as Henry Shue and Peter Singer argue that moral responsibility should not be limited by time or geography. If present actions cause harm to others, including those not yet born, they must be accounted for ethically. This means that climate policies should integrate fairness both within the current population and across generations [10].

Moreover, the ethical debate involves determining how to balance economic development with sustainability. Industrialized nations bear a greater historical responsibility for emissions, whereas developing countries demand fairness in their right to grow. Hence, climate justice requires cooperation, equity, and global solidarity.

The question of responsibility becomes even more pressing when considering non-human life and ecosystem integrity. Many ethicists, including John Broome, argue that moral concern should extend beyond human-centered perspectives to include all living beings affected by environmental change. This broader view of ethics aligns with the ecocentric approach, which sees humanity as part of a larger ecological system rather than its master.

In practical terms, addressing climate ethics requires integrating ethical reasoning into environmental governance [5]. This includes adopting policies based on the precautionary principle, supporting sustainable energy transitions, and ensuring representation for future generations in decision-making institutions. Some countries, such as Wales and Finland, have already established commissioners or ombudsmen for future generations as an example of how ethical concepts can be turned into effective governance mechanisms [6].

Education and public awareness also play crucial roles [7]. By incorporating climate ethics into educational programs, societies can cultivate a sense of global citizenship and shared moral responsibility [8]. The goal is not only to mitigate environmental harm but also to develop a culture that values sustainability, empathy, and justice [9].

Ultimately, acknowledging moral duties toward future generations is not only a philosophical argument but a practical necessity for human survival. Our actions today define the moral legacy we leave behind and determine whether future generations will inherit a planet of opportunity or a world of crisis.

Conclusions. Climate ethics highlights the urgent need for moral responsibility in addressing global environmental challenges. Ensuring justice for both present and future generations requires long-term thinking, equity, and collective action. Our commitment today will determine the quality of life and stability of the world inherited by those who come after us.

List of references

1. Caney S. Climate Ethics and Political Theory. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 330 p.
2. Fraser N. Justice Interrupted: Critical Perspectives on Climate and Inequality. London : Verso Books, 2022. 276 p.

3. Gardiner S. M. The Oxford Handbook of Intergenerational Justice. Oxford : Oxford University Press, 2023. 512 p.
4. Huryk M. I., Honcharuk-Cholach T. V., Tomakhiv V. Ya. Liberal Teachings of Ludwig von Mises as a Theoretical Basis for the Post-War Reconstruction of Ukraine. Scientific and Theoretical Almanac Grani. 26(2). 2023. pp. 61–65. (professional publication) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1862/1829>
5. IPCC. Climate Change 2023: Synthesis Report. Geneva : Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023. 180 p. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/> (date of access: 05.11.2025).
6. Jamieson D., Radoilska L. (eds.). Ethics in the Anthropocene: Moral Responsibilities in a Warming World. London : Routledge, 2021. 341 p.
7. McKinnon C., O'Neill J. (eds.). Environmental Ethics and Emerging Technologies. London : Routledge, 2021. 302 p.
8. Moellendorf D. Mobilizing Hope: Climate Change and Global Justice. Oxford : Oxford University Press, 2019. 239 p.
9. United Nations Environment Programme. Emissions Gap Report 2024. Nairobi : UNEP, 2024. 108 p. URL: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report> (date of access: 05.11.2025).
10. Vanderheiden S. Climate Justice Beyond Borders. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 284 p.

Kovalevska Adel, student og group MENM-11

ARGUMENTS FOR THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL

Formulation of the problem. The question of the existence of God has always been one of the main topics in philosophy. Since ancient times, people have tried to understand why the world exists and what the reason behind its creation might be. Philosophers developed logical arguments to show that the idea of God can be supported by reason as well as by faith. [1] The three classical arguments – cosmological, teleological, and ontological – became the foundation of many later discussions about creation, existence, and meaning.

Goal. The goal of this work is to describe the three classical arguments for the existence of God and to explain why they still remain important [2] for modern philosophical and scientific thinking.

Presentation of the material. The cosmological argument says that everything that exists must have a cause. It is based on the principle that nothing can come from nothing. According to the Stanford Encyclopedia of Philosophy, [3] Aristotle was one of the first to explain that the universe must have an «Unmoved Mover,» which causes all motion but is not moved by anything else. [4] Thomas Aquinas later developed this idea, calling God the «necessary being» – the first cause that gives existence to all other things. In modern discussions, this argument is connected to the Big Bang theory, which also speaks about the beginning of the universe from one starting point.

The teleological argument (also called the argument from design) says that the order and harmony in the world cannot be a result of chance. [5] The Internet Encyclopedia of Philosophy explains that this argument is based on the observation that everything in nature has a purpose or function. The English philosopher William Paley compared the universe to a watch: if there is a watch, there must be a watchmaker. Modern thinkers see this idea in the balance of physical laws and the structure of life systems. Even with the rise of evolutionary theory, many philosophers and scientists still find this argument important for understanding meaning and order in nature.

The ontological argument is based not on observation but on logic and reason. As described in Britannica and ResearchGate, Anselm of Canterbury wrote that God is «the greatest being that can be imagined.» If such a perfect being exists in our mind, it must also exist in reality, because existence in reality is greater than existence only in thought. Later philosophers such as Descartes and Leibniz supported this reasoning, while Immanuel Kant disagreed, saying that existence is not a property. Despite criticism, this argument continues to be discussed in philosophy, theology, and logic.

Modern projects on ResearchID show that these arguments are not only part of history but also relevant to modern discussions about science, ethics, and human values. Many researchers try to combine classical ideas with modern methods of reasoning, proving that philosophy continues to play a key role in how people understand the world and their place in it.

Conclusions. The cosmological, teleological, and ontological arguments give different but connected explanations of why the world exists. They show how human reason and faith can work together in the search for truth. Even though people interpret these ideas differently, they continue to influence philosophical thinking and remind us that the question about the origin of existence is still open and important.

List of references:

1. Craig W. The Kalām Cosmological Argument and Contemporary Science. 2021. URL: https://www.pdcnet.org/pc/content/pc_2021_0023_0001_0027_0035
2. Kovalenko M. Телеологічний аргумент та проблема доцільності в природі. 2022. URL: <https://journals.kubg.edu.ua/humanities/article/view/2022-2-kovalenko>
3. Oppy G. Cosmological Arguments Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2022. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/cosmological-argument/>

4. Reichenbach B. Teleological Arguments for God's Existence. 2020. URL: <https://iep.utm.edu/teleolog/>
5. Sober E. «The Design Argument Today: Strengths and Weaknesses. 2022. URL: <https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/phc3.12782>
6. Гурик М. І., Джугла Н. В., Мельничук І. Роль правих партій в світовій політичній історії. Politicus. 2025. № 3. С. 53-58.. URL: http://politicus.od.ua/3_2025/10.pdf

*Ковалик Ольга, студентка гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ЛОГОСУ ВІД ГЕРАКЛІТА ДО СТОЇКІВ

Постановка проблеми. Поняття логосу є однією з ключових категорій античної філософії, що визначила подальший розвиток європейської раціональності. Водночас його зміст значно варіював залежно від історичного контексту та філософської традиції. У Геракліта логос постає як універсальний закон світового порядку, що забезпечує гармонію змін і єдність протилежностей. Стоїки ж переосмислили логос як матеріальний космічний Розум, який водночас є природним законом, божественною силою та принципом упорядкування світу.

Проблема полягає в дослідженні того, як відбувалася трансформація цього поняття – від абстрактного принципу космічної закономірності у Геракліта до фундаментальної онтологічної та етичної категорії у стоїків. Актуальність теми визначається необхідністю простежити інтелектуальну спадкоємність між ранніми натурфілософськими уявленнями та зрілими системами елліністичної думки, що дозволяє глибше зрозуміти формування античної картини світу та еволюцію античної раціональності.

Метою даного дослідження є простежити ключові етапи формування й трансформації поняття логосу від Гераклітової концепції всесвітнього порядку до стоїчного вчення про логос як універсальне раціональне начало.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Дослідити економічну та філософську сутність логосу у Геракліта, визначити його функції в структурі буття та характер зв'язку з космічним порядком;

2. Проаналізувати методологічні та світоглядні засади стоїчного тлумачення логосу та зіставити його з Гераклітовим розумінням.

Виклад матеріалу. Геракліт одним із перших запропонував поняття логосу як універсального принципу, що пронизує космос і робить світ упорядкованим. У його фрагментах логос виступає не просто раціональною нормою, а внутрішнім законом змін, який забезпечує єдність протилежностей. Він відображає гармонію, що виникає зі взаємодії сил, які на перший погляд вступають у конфлікт. Саме логос робить світ упізнаваним, таким, що піддається пізнанню, адже завдяки логосу зміна не є хаосом, а закономірним процесом [1, с. 26].

Логос у Геракліта має також антропологічний вимір. Він стверджував, що логос є спільним для всіх людей, однак більшість не здатні його усвідомити. Це свідчить про суб'єктивні обмеження людського пізнання, а також підкреслює ідею про необхідність звернення до об'єктивного порядку світу. Таким чином, логос у Геракліта – це універсальна норма природи, космічний закон і водночас принцип раціонального мислення, який має бути досягнутий людиною [4, с. 116].

Стоїки не тільки успадкували Гераклітову ідею логосу, але й перетворили її на головний принцип власної філософської системи. На відміну від Геракліта, який трактував логос передусім як закон змін і порядок світу, стоїки надали йому статус активного, матеріального та божественного начала. Логос у стоїків – це всепроникний вогняний розум, що формує структуру світу і забезпечує його цілісність [3, с. 148].

Стоїки вважали, що логос складається з пневми – тонкої, вогненно-повітряної субстанції, яка надає матерії організацію. Логос виконує функцію долі (heimarmene), тобто необхідного причинно-наслідкового зв'язку подій. Він також є джерелом морального закону: оскільки логос – розумна природа світу, то моральна поведінка людини полягає у тому, щоб діяти «згідно з природою», тобто відповідно до логосу [5, с. 56].

Таким чином, стоїчний логос набуває багатовимірності: він є космічним порядком, природною закономірністю, божественним розумом та етичним орієнтиром. На відміну від Геракліта, стоїки зробили акцент на матеріальності логосу та його активній ролі у формуванні світу, що наблизило це поняття до пантеїстичного розуміння божественного.

Хоча концепції логосу в Геракліта та стоїків відрізняються за змістом і функціями, між ними простежується чітка спадкоємність. Стоїки запозичили у Геракліта ключову ідею про єдність світу та його впорядкованість. Водночас їхня система надала логосу більш чіткої структури, розширивши його до універсального принципу організації світу й морального керівництва людиною [2, с. 20-23].

Основна відмінність полягає у ступені конкретизації: Гераклітів логос радше абстрактний, натомість стоїчний має онтологічну матеріальність та функцію активної космічної сили. Це робить стоїчний логос центральним елементом цілісної філософської системи, тоді як у Геракліта логос є радше фундаментом для загальної картини космосу.

Висновок. Проведене дослідження показує, що поняття логосу пройшло значну еволюцію від досократичного до елліністичного періоду античної філософії. У Геракліта логос виступав як універсальний принцип, який забезпечує гармонію протилежностей, регулює космічний порядок і є об'єктивною закономірністю буття. Його осмислення зосереджувалося на пізнанні світу та узгодженні власного життя з цим порядком, формуючи ранню основу для натурфілософського та морального мислення.

У стоїчній філософії логос трансформувався в матеріальний і активний Розум, що пронизує космос, визначає його структуру та цілеспрямованість і водночас є моральним критерієм для людини. Стоїки поєднали онтологічний, космологічний та етичний виміри логосу, що дозволило розглядати його як основу світового порядку і етичного життя. Така еволюція демонструє поступовий перехід від натурфілософського осмислення до інтеграції метафізики і моралі, підтверджуючи, що логос є ключовою категорією античної думки, яка визначила розвиток європейської філософської традиції.

Список використаних джерел:

1. Швець В. В. Психолого-педагогічне вчення: від сучасності до Геракліта. *Академічні студії. серія «педагогіка»*. 2024. № 4. С. 114–121. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.4.16>.
2. Shevchuk D. Stoicism as philosophy of existential resilience. *Scientific notes of the national university «ostroh academy». series: philosophy*. 2023. Vol. 1, no. 24. P. 55–60. URL: <https://doi.org/10.25264/2312-7112-2023-24-55-60>.
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2020. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>

Kovalchuk Maksym, student of g. MEVMB-11

ETHICAL PROBLEMS OF SCIENTIFIC RESEARCH

Formulation of problem. Scientific research improves our understanding of the world, but it also creates many ethical questions. These questions appear every time a scientist studies people, animals, or sensitive data. The problem becomes even more serious when research affects human dignity, privacy or wellbeing. Modern science moves fast, and because of this, researchers often face situations where rules are not clear and responsibility becomes personal. This makes the ethical dimension of research one of the most important challenges today. The issue attracts attention because society expects science to bring benefits without causing harm, and this balance is not always easy to achieve.

Goal. The aim of this work is to analyze the main ethical problems that arise in scientific research.

To achieve this aim, we will complete the **following tasks**:

1. Identify key ethical challenges related to human participants, animals and data in scientific studies.
2. Explain why ethical rules and standards are necessary for maintaining trust and integrity in research.

Presentation of the material. Ethical problems in scientific research arise because science always interacts with real people, real animals and real social processes. Research is not isolated. It touches lives, health, emotions, values and rights. Because of this, researchers must think not only about results, but also about consequences. Ethics helps scientists keep their work honest, safe and responsible. Without ethics, research can easily turn into harm, manipulation or misuse of knowledge. That is why ethical questions are central to any scientific field.

One of the most important ethical problems concerns human participants. Every person involved in research has dignity, rights and emotions. A researcher must respect them. When research focuses on sensitive topics, the responsibility becomes even higher. For example, studies on addiction deal with people who are emotionally unstable and socially vulnerable. Mudryk A. writes that researchers must protect the psychological wellbeing of participants with addictive behavior, because the reliability of results depends on emotional safety and trust [1, p. 1549]. This means that a participant must never feel used. They must never feel fear. They must feel that the researcher sees them as a human being, not as a «case».

Another major ethical issue is informed consent. A participant must know what the research is about. They must understand possible risks. They must freely choose whether to take part. If a researcher hides something or uses complicated language, consent becomes meaningless. True consent is simple, clear and honest. It is based on respect. Without it, any scientific study becomes unethical, even if the results seem useful.

Privacy is another essential ethical concern. Modern science often uses interviews, questionnaires, medical data or digital information. This data may contain personal details. If it is not protected, the participant may suffer harm. Ethical research requires proper data storage, limited access and strict confidentiality. When people trust researchers with their information, the researcher must defend this trust.

A different group of ethical problems appears in research involving animals. Many fields, like medicine, biology, pharmacology still depend on animal testing. This creates a moral conflict. Scientists want progress, but animals feel pain and stress. Horiuk Y. explains that experiments on animals must follow legal norms and ethical standards, because violations reduce both the wellbeing of animals and the credibility of science [2, p. 70]. Ethical research requires minimizing suffering. It requires alternatives when possible. It requires humane treatment. A responsible scientist must justify why an animal is used. They must never cause unnecessary pain. Ethical science means that life matters, even if it is not human life.

Another ethical challenge concerns commercial research. When companies fund studies, scientists may face hidden or direct pressure. A company may want a positive result. It may want to hide negative information. It may want research that supports a product, not the truth. Osmyatchenko V. and Kuzhel V. warn that commercial studies must follow transparent methodological and ethical standards, because results influence economic decisions and public trust [3, p. 56]. If a scientist changes data to satisfy sponsors, science becomes a tool for manipulation. This destroys the value of research. Ethics protects science from such corruption.

Falsification, fabrication and plagiarism also belong to ethical problems. When a scientist changes results, invents data or copies someone's work without credit, they create false knowledge. False knowledge harms the entire scientific community. It misleads other researchers. It wastes time. It destroys trust. Ethical science requires honesty at every step: data collection, analysis, interpretation, writing and publication. A scientist must report results exactly as they are, even if they are unexpected or «uncomfortable».

Another problem is selective reporting. A researcher may choose to publish only positive results and hide negative ones. This also creates a false picture. It makes science look stronger than it is [2;3]. Ethical research requires transparency. Every result matters.

Ethical problems can also arise because of poor planning. Sometimes researchers use risky methods without thinking about consequences. Sometimes they ignore long-term risks. Sometimes they do not understand the impact on society. Ethical research requires planning, risk analysis and responsibility. A researcher must think ahead. They must ask themselves: «Who might be harmed? How can I prevent this harm?»

Society also creates ethical challenges. Today science moves fast. New technologies appear quickly. Not all ethical rules are updated at the same speed. This creates grey zones. For example, digital data collection, genetic technologies or artificial intelligence raise new questions. Researchers must stay alert. They must look for ethical risks even when laws are not yet written.

The more complex science becomes, the more important ethics becomes. Ethical research builds trust. It supports progress. It creates knowledge that helps people. A responsible scientist must always remember that truth is valuable only when it is achieved ethically.

Conclusion. To my mind, ethical problems in scientific research show that science cannot exist without responsibility, honesty, and respect for all who may be affected by a study. A researcher must protect human dignity, ensure informed consent, safeguard privacy, follow humane treatment of animals, and remain independent from commercial pressure. When ethical standards are followed, scientific results become trustworthy, useful, and safe for society.

List of references:

1. Horiuk Y.V. Legal aspects and ethical standards of using animals in scientific research. *One Health Journal*. 2025. Vol.3, no.3. P.67–73.
2. Mudryk A. Ethical aspects of conducting research in the psychology of addictive behavior. Perspectives and innovations of science. 2025. No. 4(50).
3. URL:[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4\(50\)-1548-1559](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-1548-1559)(access date: 18.11.2025).
4. Osmyatchenko V.O., Kuzhel V. M. Methodological foundations of scientific research in commercial activities. *Economy Management Business*. 2025. Vol. 50, no. 3. P.53–59. URL:<https://doi.org/10.31673/2415-8089.2025.030716>(date of access: 18.11.2025).

*Козак Назар, студент гр. ПД-13
юридичного факультету ЗУНУ*

ВІРА ПРОТИ РОЗУМУ В РЕЛІГІЙНОМУ ДОСВІДІ

Постановка проблеми. Співвідношення віри та розуму є однією з найдавніших та найскладніших проблем у філософії та теології. У контексті релігійного досвіду ця напруга виражається у питанні: чи може істинна віра існувати лише як сліпе прийняття догматів, яке суперечить логіці та емпіричним даним, чи ж вона обов'язково повинна бути сумісною, а можливо, навіть підтримуватися раціональним пізнанням і критичним мисленням? Актуальність проблеми зумовлена постійною необхідністю осмислення місця релігії у сучасному, дедалі більш секуляризованому та науково орієнтованому світі.

Метою даної роботи є проаналізувати та порівняти ключові філософсько-теологічні підходи до взаємодії віри та розуму в релігійному досвіді, а також з'ясувати їхню роль у формуванні особистого духовного життя..

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

1. Окреслити фідейстичні засади, які стверджують принципову несумісність віри з розумом та абсолютний пріоритет одкровення.
2. Проаналізувати концепцію природної теології, що обґрунтовує потенційну гармонію та взаємодоповнюваність раціональних доказів та релігійної істини.
3. Розглянути позиції філософської критики, які намагаються редукувати релігійний досвід до психологічних або соціологічних чинників.

Виклад матеріалу. Упродовж усієї історії люди намагалися зрозуміти, як мають співіснувати віра і розум, і в цьому питанні утворилися два майже протилежні підходи. Перший наголошує, що віра стоїть вище за звичайну людську логіку, і не все, пов'язане з духовністю, можна довести раціонально. Подібне бачення зустрічається вже в античній філософії: наприклад, у «Моральних листах до Луцилія» Сенека наголошує на тому, що людська мудрість має межі, а внутрішній стан душі та духовне очищення не завжди збігаються з раціональними міркуваннями [1, с. 112]. Тобто релігійно-моральні переживання можуть виходити за межі звичайної логіки і потребують особливого, внутрішнього прийняття.

Інший підхід підкреслює, що віра й розум мають доповнювати один одного, а не бути суперниками. Це добре видно у творах античних мислителів. Наприклад, Арістотель у своїй «Метафізиці» показує, що людський розум здатен доходити до найвищих причин буття, ставлячи питання про першооснови світу, порядок і цілеспрямованість космосу [2, с. 230]. Його вчення фактично закладає ідею, що розум може підвести людину до розуміння вищої причини - того, що пізніше християнські мислителі називали Богом. Тобто раціональний пошук істини не суперечить духовному, а є одним із шляхів, що ведуть до нього.

За Нового часу та в епоху Просвітництва з'являється критичний раціоналізм, який почав піддавати релігію суворому аналізу. Деякі мислителі намагалися пояснити релігію через психологічні механізми та соціальні умови. Так, Зигмунд Фройд у своїй праці «Вступ до психоаналізу» трактує релігійні уявлення як проєкції глибинних переживань і несвідомих бажань людини [3, с. 56]. З його точки зору, віра виникає не тому, що людина відкриває об'єктивну духовну істину, а тому, що шукає захист і опору в складному світі. Такий раціоналістичний підхід важливий для критичного мислення, однак він не враховує того, що для багатьох людей духовний досвід має особистісний, внутрішній характер, який не зводиться лише до психології.

Саме тому однобічне звеличення лише розуму або лише віри завжди приводило до крайнощів. Людина потребує і критичного мислення, яке допомагає уникати забобонів та догматизму, і внутрішнього духовного сенсу, який розум сам по собі не створює. Віра без розуму може стати фанатизмом, а розум без віри - сухим раціоналізмом, що не дає відповіді на питання про сенс життя. Тому найбільш цілісним є поєднання цих двох засад, де розум допомагає мислити ясно, а віра - зберігати духовну глибину.

Висновок. Отже, можна стверджувати, що найбільш здоровим шляхом видається синтез: поєднання сили розуму з глибиною віри. Розум потрібен, щоб не впадати у фанатизм, щоб мати критичне мислення і не потрапити в пастку забобонів. А віра потрібна для того, щоб людина не зводила життя лише до сухих фактів, щоб вона не втрачала внутрішнього сенсу, моральної орієнтації й духовної глибини. Коли віра й розум працюють разом, людина стає більш цілісною: вона не лише думає, але й відчуває; не лише аналізує світ, але й проживає його; не лише шукає істину, але й знаходить у ній життєвий сенс.

Список використаної літератури

1. Сенека Луцій. Моральні листи до Луцилія. Львів : Апріорі, 2022. 552 с. URL: https://apriori-publishing.com/product/moralne-listi-do-luzeleja?utm_source
2. Арістотель. Метафізика (Філософія). Київ : Темпора, 2022. 848 с. URL: <https://book-ye.com.ua/nehudozhnja-literatura/gumanitarni-nauki/psykholohiya/vstup-do-psykhoanalizu-novi-vysnovky/>
3. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Київ : Навчальна книга Богдан, 2021. 552 с. URL: <https://book-ye.com.ua/nehudozhnja-literatura/gumanitarni-nauki/psykholohiya/vstup-do-psykhoanalizu-novi-visnovky/>

Kozak Solomiia, student of g. MEVMB-11

JUSTICE IN THE THEORY OF JOHN RAWLS

Formulation of the problem: The problem of justice has always been central to political philosophy. However, in the twentieth century, the need to re-think justice intensified due to the rise of liberal democracies, globalization, social inequality and conflicts that demand new conceptual tools. John Rawls, one of the most influential philosophers of the modern era, proposed a fundamentally new model of social justice, known as «justice as fairness.» His theory seeks to reconcile freedom and equality in a democratic society by constructing principles that rational individuals would choose under conditions of equality and impartiality [1]. Rawls' approach remains relevant for analyzing political challenges in modern Ukraine, including issues of democratic transformations, civic culture, and the impact of war on international perception [6; 7].

Goal. The purpose of this research is to analyze the main principles of John Rawls' theory of justice and evaluate their relevance in the context of modern social and political processes. The objective of this paper is to:

1. Examine the philosophical foundations of Rawls' concept of justice as fairness.
2. Explore the meaning of the original position and the veil of ignorance.
3. Present Rawls' two principles of justice and their implications for democratic society.
4. Demonstrate how Rawls' ideas help to interpret contemporary political developments, including Ukraine's European integration and global image formation [6; 7].

Presentation of the material.

1. The philosophical foundations of justice as fairness: John Rawls developed his theory in the context of liberal democratic traditions, drawing from social contract philosophers such as Locke, Rousseau, and Kant. According to Rawls, justice must be the first virtue of social institutions, just as truth is for systems of thought [1]. Rawls proposes that a just society is one whose principles free and rational individuals would accept voluntarily if they were placed in a hypothetical «original position.»

This thought experiment ensures impartiality. Individuals do not know their social status, gender, wealth, nationality, talents, or abilities – a situation Rawls describes as being behind the «veil of ignorance» [2]. Deprived of all knowledge that could bias their decisions, individuals choose principles that benefit everyone, especially the least advantaged.

Rawls asserts that only under such conditions can truly fair principles of justice emerge. This philosophical construct has been widely used in studies of democratic transitions, especially in societies facing inequalities, conflicts, or institutional weaknesses.

2. The two principles of justice: From the original position, Rawls argues that rational individuals would choose two fundamental principles of justice:

1. The Principle of Equal Basic Liberties:

Each person is entitled to the most extensive set of basic rights and liberties that is compatible with the liberties of others. These include freedom of speech, conscience, political participation, personal integrity, and the rule of law [1].

2. The Difference Principle:

Social and economic inequalities are permissible only if they benefit the least advantaged members of society. This principle does not eliminate inequality but ensures that institutions work to reduce extreme disparities and promote fairness [2].

Additionally, Rawls introduces the fair equality of opportunity, meaning that positions of power must be open to all individuals regardless of origin, gender, or social background.

These principles form the basis of a just society that balances freedom with social responsibility.

3. Justice and modern political challenges: Rawls' theory remains a powerful analytical tool for understanding current global and national issues. In the context of Ukraine, the idea of justice as fairness can be applied to democratic development, formation of civic culture, and strengthening of public trust.

Research by Ukrainian scholars emphasizes that the transformation of political systems requires not only legal changes but also deep cultural modernization, where citizens perceive themselves as active political subjects [9]. Rawls' insistence on fairness, equality of opportunity, and rational consensus supports this direction.

Furthermore, the Russian–Ukrainian war has highlighted the importance of justice in international relations. According to studies by Ukrainian political scientists, the full-scale invasion dramatically intensified global solidarity with Ukraine and shaped a new international image based on resilience, moral courage, and the fight for democratic values [6]. Rawls' approach helps explain why democratic societies tend to support states defending freedom and human rights: justice is universal and should not depend on nationality or geopolitical interests.

4. Rawls and globalization: fairness beyond national borders: Rawls' ideas have influenced debates about global justice. Although Rawls argued mainly about domestic justice, later philosophers extended his theory to global institutions. This is particularly relevant for Ukraine's integration into the European Union, where fairness, equality of opportunity, and the priority of basic rights underpin political and economic cooperation.

Huryk & Shpak emphasize that globalization transforms political identities and increases the importance of shared democratic values [7]. Rawls' framework provides a philosophical foundation for understanding these processes: fair cooperation among states requires impartial principles, mutual respect, and equal moral worth of all individuals.

5. Justice as fairness and the development of civic culture: One of the most significant applications of Rawls' theory is in building a responsible civic society. Scholars note that civic culture in Ukraine continues to develop through participation, public dialogue, and shared responsibility for democratic institutions [10]. Rawls' principles align closely with these tasks, suggesting that a just society should cultivate trust, transparency, and equal access to public opportunities.

Conclusions. John Rawls' theory of justice remains one of the most influential philosophical models for understanding democratic institutions, social equality, and the moral foundations of political life. His concept of justice as fairness – built on the original position, veil of ignorance, and two principles of justice – provides an effective framework for evaluating contemporary political challenges.

In the context of Ukraine, Rawls' ideas are valuable for analyzing democratic transformations, strengthening civic identity, and interpreting the global support Ukraine receives in defending its sovereignty. Studies by modern Ukrainian scholars demonstrate that justice, fairness, and civic responsibility are crucial for building a resilient European-oriented society [6–9].

Thus, Rawls' philosophical legacy not only enriches theoretical discussions but also contributes to practical understanding of justice in modern political realities.

List of References.

1. Barry B. Justice as Impartiality. Oxford: Clarendon Press, 1995. URL: <https://global.oup.com/academic/product/justice-as-impartiality-9780198286430>

2. Freeman S. Justice and the Social Contract: Essays on Rawlsian Political Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 2007. URL: <https://oxford.universitypressscholarship.com/>

3. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism // Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
4. Huryk M. I. The formation and development of the culture of citizenship in Ukraine. In: Sociocultural and political priorities of the Ukrainian nation. Ternopil: Universytetska dumka, 2021. pp. 213–244. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/5a5f2655-1693-452f-959a-08f40c64b310>
5. Huryk M., Medvid S. The impact of the Russian-Ukrainian war on the image of Ukraine in EU countries. In: Transformation of social relations... Volume 1. Ternopil: ZUNU, 2024. pp. 55–58
6. Honcharuk-Cholach T., Huryk M., Dzhugla N. Philosophy: a textbook. Ternopil: Universytetska dumka, 2024. P. 359
7. Pogge T. World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms. Cambridge: Polity Press, 2008.
8. URL: <https://www.politybooks.com/bookdetail/?isbn=9780745649868>

*Козарійчук Ірина, студентка гр- НБ- 12
юридичного факультету ЗУНУ*

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є одним із найскладніших і водночас найцікавіших феноменів культури XXI століття. Воно відображає не лише зміни у суспільстві, але й нові способи мислення, сприйняття світу та естетичні орієнтири людини. З одного боку, мистецтво сьогодення продовжує діалог із класичною традицією, де панують усталені категорії прекрасного, піднесеного, трагічного, комічного тощо; з іншого – активно переосмислює ці поняття, заперечуючи межі між красою й потворністю, гармонією й хаосом.

В умовах постмодерної культури традиційні естетичні категорії піддаються глибокій трансформації, оскільки митці часто ставлять під сумнів саме існування універсальних критеріїв краси. Це створює необхідність наукового аналізу того, як сучасне мистецтво співвідноситься з класичною естетичною системою та чи зберігають традиційні категорії свою актуальність у нових культурних контекстах.

Метою даної роботи є: дослідження взаємозв'язку між традиційними естетичними категоріями та тенденціями сучасного мистецтва, а також з'ясування, чи є можливим збереження класичних естетичних принципів у культурі, де панує експеримент, провокація та символічна багатозначність.

Для досягнення поставленої мети, **виконаємо наступні завдання:**

1. Проаналізувати сутність традиційних естетичних категорій у класичній філософії мистецтва.
2. Визначити, як сучасне мистецтво переосмислює поняття краси, гармонії, потворного, піднесеного та трагічного.
3. Розкрити роль глядача як активного інтерпретатора естетичного досвіду у сучасному мистецтві.

Метод дослідження: У роботі використано порівняльно-аналітичний метод, який дозволяє зіставити класичні естетичні уявлення з новітніми художніми практиками. Також застосовано історико-культурний підхід для виявлення еволюції естетичних понять від античності до сучасності та феноменологічний метод, що дає змогу дослідити переживання естетичного досвіду глядачем у процесі сприйняття сучасного мистецтва.

Виклад матеріалу: Традиційна естетика, започаткована ще античними мислителями – Платоном, Арістотелем, Плотіном – розглядала красу як об'єктивну гармонію частин, що виражає досконалість буття. В епоху Відродження та Класицизму ці ідеї отримали подальший розвиток: мистецтво мало відображати ідеальний порядок і бути посередником між людиною та вищими істинами. У XIX–XX століттях з появою романтизму, модернізму й авангарду поняття краси поступово втратило однозначність – на перший план вийшла суб'єктивність художника та свобода творчого самовираження [1, с. 42].

Сучасне мистецтво, особливо після середини XX століття, цілком розірвало із класичним розумінням прекрасного. Його мета – не відтворювати реальність, а змусувати глядача мислити, сумніватися, шукати власні сенси. Такі напрями, як абстракціонізм, концептуалізм, перформанс, інсталяція, стріт-арт – виводять мистецтво за межі традиційних категорій естетики. Прекрасне тут може бути замінене на шокує, а піднесене – на іронічне чи навіть абсурдне. Проте, як зазначає українська дослідниця Г. Мисак, навіть у цьому запереченні присутня нова форма естетичного переживання, що відкриває іншу – посттрадиційну – красу [2, с. 77].

Традиційні категорії – прекрасне, потворне, трагічне, комічне, піднесене – не зникають повністю, а радше набувають нових змістів. Наприклад, у сучасних інсталяціях чи перформансах потворне стає способом привернути увагу до соціальних проблем або екзистенційної самотності людини. Те, що раніше сприймалось як неприйнятне, сьогодні може викликати катарсис, співчуття або філософське осмислення. Так, роботи Демієна Герста чи Марини Абрамович демонструють, як межа між прекрасним і жахливим стирається, створюючи нову естетику «відкритої реальності» [3, с. 91].

Ще однією характерною рисою сучасного мистецтва є зміщення акценту з об'єкта на переживання глядача. Якщо в класичному мистецтві головним було творіння, то сьогодні – процес сприйняття. Глядач стає співтворцем

смыслу, адже саме його емоції, досвід і контекст визначають, як інтерпретуватиметься твір. Це змінює і саму природу естетичних категорій – вони стають відносними, динамічними, індивідуальними [4, с. 63].

У сучасній українській культурі цей процес простежується в творчості митців, що поєднують національні традиції з експериментальними формами. Зокрема, проекти Микити Кадана, Романа Мініна, Жанни Кадирової візуалізують соціальну пам'ять через об'єкти індустриального простору, де гармонія поступається місцем концептуальній напрузі. Таке мистецтво не відкидає естетики, а навпаки – створює нову, глибше пов'язану з реальністю людини.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасне мистецтво не руйнує традиційні естетичні категорії, а переосмислює їх у світлі нових історичних і культурних контекстів. Краса стає багатогранною, трагічне – буденним, а піднесене – іронічним, але саме завдяки цим змінам мистецтво продовжує виконувати свою головну функцію – духовне самопізнання людини.

Висновки: Сучасне мистецтво є дзеркалом нової епохи, у якому відбиваються трансформації естетичних цінностей. Воно не заперечує традицію, а перетворює її на простір для діалогу між минулим і теперішнім. Традиційні категорії естетики, хоча й втрачають колишню універсальність, залишаються необхідними для осмислення художнього досвіду. Вони стають відкритими системами, що постійно змінюються під впливом культурних і технологічних новацій. Отже, сучасне мистецтво, навіть у своїх найрадикальніших формах, не виходить за межі естетичного – воно лише розширює його, доводячи, що краса може існувати у будь-якому вияві людської творчості, якщо вона здатна викликати емоційний і духовний відгук.

Список використаних джерел:

1. Воронова Т. В. Естетика і сучасне мистецтво: трансформація понять краси та гармонії. Філософські обрії. 2021. № 1(45). С. 40–48.
2. Мисак Г. П. Постмодерні уявлення про прекрасне: від класичних категорій до естетики провокації. Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. 2022. № 2. С. 75–82.
3. Кравченко О. І. Естетичні категорії у контексті сучасного мистецтва: між традицією та деконструкцією. Київські філософські студії. 2020. № 3. С. 88–94
4. Лозова І. С. Глядач як співтворець: нові естетичні виміри мистецького досвіду. Культура і сучасність. 2023. № 4. С. 61–68.
5. Шелест В. М. Трансформація понять краси у мистецтві XX–XXI століть. Філософія і мистецтвознавство. 2023. № 2. С. 33–41.
6. Офіційний сайт Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України. URL: <https://ipssi.org.ua>

*Козарійчук Ірина, студентка гр-12-НБ
юридичного факультету ЗУНУ*

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є одним із найскладніших і водночас найцікавіших феноменів культури XXI століття. Воно відображає не лише зміни у суспільстві, але й нові способи мислення, сприйняття світу та естетичні орієнтири людини. З одного боку, мистецтво сьогодні продовжує діалог із класичною традицією, де панують усталені категорії прекрасного, піднесеного, трагічного, комічного тощо; з іншого – активно переосмислює ці поняття, заперечуючи межі між красою й потворністю, гармонією й хаосом.

В умовах постмодерної культури традиційні естетичні категорії піддаються глибокій трансформації, оскільки митці часто ставлять під сумнів саме існування універсальних критеріїв краси. Це створює необхідність наукового аналізу того, як сучасне мистецтво співвідноситься з класичною естетичною системою та чи зберігають традиційні категорії свою актуальність у нових культурних контекстах.

Метою даної роботи є: дослідження взаємозв'язку між традиційними естетичними категоріями та тенденціями сучасного мистецтва, а також з'ясування, чи є можливим збереження класичних естетичних принципів у культурі, де панує експеримент, провокація та символічна багатозначність.

Для досягнення поставленої мети, **виконаємо наступні завдання:**

1. Проаналізувати сутність традиційних естетичних категорій у класичній філософії мистецтва.
2. Визначити, як сучасне мистецтво переосмислює поняття краси, гармонії, потворного, піднесеного та трагічного.
3. Розкрити роль глядача як активного інтерпретатора естетичного досвіду у сучасному мистецтві.

Метод дослідження: У роботі використано порівняльно-аналітичний метод, який дозволяє зіставити класичні естетичні уявлення з новітніми художніми практиками. Також застосовано історико-культурний підхід для виявлення еволюції естетичних понять від античності до сучасності та феноменологічний метод, що дає змогу дослідити переживання естетичного досвіду глядачем у процесі сприйняття сучасного мистецтва.

Виклад матеріалу: Традиційна естетика, започаткована ще античними мислителями – Платоном, Арістотелем, Плотіном – розглядала красу як об'єктивну гармонію частин, що виражає досконалість буття.

В епоху Відродження та Класицизму ці ідеї отримали подальший розвиток: мистецтво мало відображати ідеальний порядок і бути посередником між людиною та вищими істинами. У XIX–XX століттях з появою романтизму, модернізму й авангарду поняття краси поступово втратило однозначність – на перший план вийшла суб'єктивність художника та свобода творчого самовираження [1, с. 42].

Сучасне мистецтво, особливо після середини XX століття, цілком розірвало із класичним розумінням прекрасного. Його мета – не відтворювати реальність, а змушувати глядача мислити, сумніватися, шукати власні сенси. Такі напрями, як абстракціонізм, концептуалізм, перформанс, інсталяція, стріт-арт – виводять мистецтво за межі традиційних категорій естетики. Прекрасне тут може бути замінено на шокує, а піднесене – на іронічне чи навіть абсурдне. Проте, як зазначає українська дослідниця Г. Мисак, навіть у цьому запереченні присутня нова форма естетичного переживання, що відкриває іншу – посттрадиційну – красу [2, с. 77].

Традиційні категорії – прекрасне, потворне, трагічне, комічне, піднесене – не зникають повністю, а радше набувають нових змістів. Наприклад, у сучасних інсталяціях чи перформансах потворне стає способом привернути увагу до соціальних проблем або екзистенційної самотності людини. Те, що раніше сприймалось як неприйнятне, сьогодні може викликати катарсис, співчуття або філософське осмислення. Так, роботи Демієна Герста чи Марини Абрамович демонструють, як межа між прекрасним і жахливим стирається, створюючи нову естетику «відкритої реальності» [3, с. 91].

Ще однією характерною рисою сучасного мистецтва є зміщення акценту з об'єкта на переживання глядача. Якщо в класичному мистецтві головним було творіння, то сьогодні – процес сприйняття. Глядач стає співтворцем смислу, адже саме його емоції, досвід і контекст визначають, як інтерпретуватиметься твір. Це змінює і саму природу естетичних категорій – вони стають відносними, динамічними, індивідуальними [4, с. 63].

У сучасній українській культурі цей процес простежується в творчості митців, що поєднують національні традиції з експериментальними формами. Зокрема, проєкти Микити Кадана, Романа Мініна, Жанни Кадирової візуалізують соціальну пам'ять через об'єкти індустриального простору, де гармонія поступається місцем концептуальній напрузі. Таке мистецтво не відкидає естетики, а навпаки – створює нову, глибше пов'язану з реальністю людини.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасне мистецтво не руйнує традиційні естетичні категорії, а переосмислює їх у світлі нових історичних і культурних контекстів. Краса стає багатогранною, трагічно – буденним, а піднесене – іронічним, але саме завдяки цим змінам мистецтво продовжує виконувати свою головну функцію – духовне самопізнання людини.

Висновки: Сучасне мистецтво є дзеркалом нової епохи, у якому відбиваються трансформації естетичних цінностей. Воно не заперечує традицію, а перетворює її на простір для діалогу між минулим і теперішнім. Традиційні категорії естетики, хоча й втрачають колишню універсальність, залишаються необхідними для осмислення художнього досвіду. Вони стають відкритими системами, що постійно змінюються під впливом культурних і технологічних новацій. Отже, сучасне мистецтво, навіть у своїх найрадикальніших формах, не виходить за межі естетичного – воно лише розширює його, доводячи, що краса може існувати у будь-якому вияві людської творчості, якщо вона здатна викликати емоційний і духовний відгук.

Список використаних джерел:

1. Воронова Т. В. Естетика і сучасне мистецтво: трансформація понять краси та гармонії. Філософські обрії. 2021. № 1(45). С. 40–48.
2. Мисак Г. П. Постмодерні уявлення про прекрасне: від класичних категорій до естетики провокації. Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. 2022. № 2. С. 75–82.
3. Кравченко О. І. Естетичні категорії у контексті сучасного мистецтва: між традицією та деконструкцією. Київські філософські студії. 2020. № 3. С. 88–94.
4. Лозова І. С. Глядач як співтворець: нові естетичні виміри мистецького досвіду. Культура і сучасність. 2023. № 4. С. 61–68.
5. Шелест В. М. Трансформація понять краси у мистецтві XX–XXI століть. Філософія і мистецтвознавство. 2023. № 2. С. 33–41.
6. Офіційний сайт Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України. URL: <https://ipssi.org.ua>

*Корнєва Ангеліна, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА АВТЕНТИЧНОСТІ КОРПУСУ АРИСТОТЕЛЯ

Проблема автентичності корпусу Аристотеля посідає важливе місце в сучасних історико-філософських дослідженнях, оскільки стосується формування, передачі та структурування творів, що дійшли до нас під його ім'ям. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що значна частина аристотелівських творів збереглася не як авторизовані трактати, а як матеріали, що пройшли тривалу історію редагування й копіювання. У філософській літературі підкреслюється, що будь-яке наукове дослідження має враховувати історичні умови виникнення тексту та його подальшу трансляцію [1].

Одним із ключових аспектів є поділ аристотелівської спадщини на екзотеричні та езотеричні твори. Як зазначає Дж. Барнс, екзотеричні праці Аристотеля були призначені для широкої публіки й відзначалися літературністю та завершеністю викладу, проте здебільшого не збереглися, а дійшли лише у фрагментах або в переказах інших авторів [2]. Натомість езотеричні твори, що становлять основу сучасного корпусу, являють собою внутрішньошкільні записи, нотатки чи лекційні матеріали, які не були підготовлені для публічного читання. Це створює труднощі з визначенням того, наскільки вони точно відображають думку Аристотеля.

У науковій літературі підкреслюється, що корпус Аристотеля сформувався не одномоментно, а внаслідок тривалої історії збирання та упорядкування текстів. Важливим етапом у цьому процесі була діяльність Андроніка Родоського, якому приписують перше впорядкування аристотелівських творів у I ст. до н.е. [2]. Проте сучасні дослідники наголошують, що робота Андроніка не була нейтральною редакцією: він міг змінювати порядок матеріалу, поєднувати різні фрагменти та робити редакторські втручання, що ускладнює сучасну оцінку автентичності корпусу.

Окремої уваги заслуговує новітнє дослідження І. Пахон Лейри, присвячене передачі аристотелівських текстів у римсько-родоській традиції. Дослідниця аналізує роль Посідонія та інших представників Родоської школи, які, можливо, мали доступ до альтернативних джерел або варіантів текстів Аристотеля [3]. На основі порівняльного аналізу авторка приходить до висновку, що формування корпусу могло відбуватися на основі різних текстових ліній, а це означає, що сучасний корпус містить сліди багатьох редакторських практик і не завжди може бути однозначно приписаний Аристотелю.

У контексті наукової методології проблема автентичності корпусу Аристотеля демонструє необхідність критичного ставлення до будь-якого філософського тексту, що передається через багатовікову традицію. Як наголошено у монографії «Філософські основи наукових досліджень», аналіз першоджерел передбачає застосування принципів текстологічної критики, реконструкції першоджерельного змісту та зіставлення різних джерел [1]. Випадок Аристотеля є показовим прикладом того, як складно відокремити оригінальний зміст від інтерпретацій чи редакцій пізніших поколінь.

Отже, проблема автентичності корпусу Аристотеля є багатогранною та включає історичні, текстологічні й філософські аспекти. Вона потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує критичний аналіз джерел, порівняльні дослідження рукописної традиції та сучасні методи наукової реконструкції. Попри значний прогрес у її вивченні, питання авторства, структури та точності відображення думки Аристотеля в наявних текстах залишаються предметом наукових дискусій.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J., Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worlrevipoliecon.15.4.0530>

Zla Anna, student of g. MEVMB-11

TRANSFORMATIONS OF THE CONCEPT OF «NATURE» IN MODERN PHILOSOPHY

Formulation of the problem. In modern philosophy, the concept of «nature» has undergone fundamental transformations, reflecting the growing awareness of ecological crises, technological acceleration, and the erosion of traditional boundaries between the human and the non-human. Classical mechanistic interpretations, based on the view of nature as a passive resource, no longer adequately explain contemporary environmental challenges. Philosophers of the 20th and 21st centuries—phenomenologists, posthumanists, ecofeminists, new materialists—have proposed new frameworks in which nature is seen as an active participant, a relational field, or a dynamic process rather than a fixed background. In the context of global environmental instability, the question of how modern philosophy reconceptualizes nature becomes critically important for ethics, politics, and ecological responsibility [5].

Goal. The objective of this work is to analyze key transformations of the concept of «nature» in modern philosophy and to examine how these new philosophical interpretations shape contemporary ecological thinking.

To achieve this goal, the following tasks have been **identified**:

1. To investigate central philosophical approaches to nature in modern philosophy, including phenomenology, process philosophy, ecofeminism, new materialism, and posthumanism.
2. To analyze how these transformations influence contemporary environmental ethics and the understanding of human–nature relations.

Presentation of the material. The transformation of the concept of nature began in the early 20th century as philosophers challenged Enlightenment rationalism and mechanistic naturalism. Maurice Merleau-Ponty, one of the leading phenomenologists, rejected dualism and argued that nature is not a mechanical object but a lived, embodied

field of relations. According to Merleau-Ponty, the human body is intertwined with the natural world through perception, making nature a horizon of experience rather than an external resource. This perspective initiated a shift toward understanding nature as relational and experiential rather than purely material [4].

Process philosophy, most notably represented by Alfred North Whitehead, further advanced this idea by defining nature as a dynamic web of processes rather than static substances. Whitehead contended that reality is composed of events and relational flux, and therefore nature must be understood as an evolving, creative process. His work laid the foundation for contemporary ecological metaphysics by emphasizing interdependence, becoming, and the intrinsic value of natural processes [7].

Ecofeminism introduced another important transformation by arguing that patriarchal structures shape not only gender relations but also humanity's relationship with nature. Val Plumwood demonstrated that the dualisms of Western philosophy—man/woman, culture/nature, reason/emotion—produce hierarchies that justify both the domination of women and the exploitation of the natural world. Reinterpreting nature as a partner rather than an object, ecofeminism emphasizes mutuality, care, and embodied connectedness as foundations of ecological responsibility [6].

Contemporary posthumanist and new materialist theories radically challenge anthropocentric definitions of nature. Donna Haraway and Jane Bennett argue that matter is active, vibrant, and agentic. Bennett's concept of «vibrant matter» proposes that natural and technological entities possess their own forms of agency, dissolving boundaries between the human and the non-human. This reconceptualization positions nature as a network of distributed agencies, prompting a reconsideration of ethical responsibility in a more-than-human world [1].

The concept of the Anthropocene, widely discussed by Bruno Latour, further transforms philosophical understandings of nature by framing humanity as a geological force that reconfigures planetary systems. Latour argues that nature and society can no longer be treated as separate domains; instead, Earth must be seen as a complex, political actor within global ecological systems. This leads to a new philosophical model in which nature becomes a dynamic and contested arena of political negotiation [2].

Contemporary ecological philosophy also advances these debates by emphasizing relationality, responsibility, and the cultural dimensions of human–nature interaction. Yuriko Saito's work in environmental aesthetics highlights that our engagement with nature is never purely material but deeply shaped by cultural practices, ethical attitudes, and everyday perceptual experience. She argues that nature functions simultaneously as a physical environment and a symbolic domain influenced by memory, vulnerability, and cultural meaning. This phenomenologically informed approach underscores the ethical responsibility inherent in how humans perceive, interpret, and act within the natural world. [8].

These philosophical transformations—from phenomenological embodiment to new materialist agency—each expand the concept of nature beyond its traditional meaning, offering new foundations for ecological ethics and sustainability in the 21st century [3].

Conclusion. Modern philosophy has significantly redefined the concept of «nature,» shifting from mechanistic and anthropocentric paradigms to relational, processual, and posthumanist models. Philosophical approaches such as phenomenology, process philosophy, ecofeminism, and new materialism demonstrate that nature can no longer be reduced to passive matter or a mere background for human activity. Instead, it emerges as an active, relational, and ethically significant domain. These transformations not only deepen theoretical understanding but also influence contemporary environmental responsibility, shaping new frameworks for ecological ethics and sustainable development. Thus, the modern reconceptualization of nature forms a crucial philosophical foundation for addressing the environmental challenges of the Anthropocene.

List of references

1. Bennett, J. *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Duke University Press, 2010. 155 pp. URL: <https://www.paradigmtrilogy.com/assets/documents/issue-02/jane-banette--vibrant-matter.pdf>
2. Latour, B. *Agency at the Time of the Anthropocene*. *New Literary History*, 2014. 1-18 pp. URL: <http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/128-FELSKI-HOLBERG-NLH-FINAL.pdf>
3. Mathews, F. *The Ecological Self*. Routledge, 1991. 30 pp. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203009741/ecological-self-freya-mathews>
4. Merleau-Ponty, M. *Nature: Course Notes from the Collège de France*. Northwestern University Press, 2003. 97 pp. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=pmJeT0c2oQUC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false>
5. Jason W. Moore, *Capitalism in the Web Life, Ecology and the Accumulation of Capital*. Cambridge University Press, 2015. 30 pp. URL: <https://jasonwmoore.com/wp-content/uploads/2017/08/Moore-History-as-if-Nature-Matters-Web-of-Life-introduction-2015.pdf>
6. Plumwood, V. *Feminism and the Mastery of Nature*. Routledge, 217 pp. URL: https://takku.net/mediagallery/mediaobjects/orig/f/f_val-plumwood-feminism-and-the-mastery-of-nature-pdf
7. Process and reality, an essay in cosmology; Gifford lectures delivered in the University of Edinburgh during the session 1927-28: Whitehead, Alfred North, 1861-1947. 533 pp. URL: <https://archive.org/details/processrealities0000unse/page/532/mode/2up>
8. Florea M. Saito *Everyday Aesthetics*, 2007. 52 pp. URL: <https://www.scribd.com/document/670988521/Saito-Everyday-Aesthetics>

ARGUMENTS FOR GOD'S EXISTENCE: A CONTEMPORARY ANALYSIS OF THE COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, AND ONTOLOGICAL PROOFS.

Formulation of the problems. The question of God's existence remains one of the most profound and persistent inquiries in philosophy and theology. While numerous arguments have been advanced throughout history, three classical proofs—the Cosmological Argument, the Teleological Argument, and the Ontological Argument—form the bedrock of theistic philosophy.

Goal. The main goal of this thesis is to critically rethink and demonstrate the enduring philosophical relevance of the classical arguments for the existence of God. To analyze the modernization of each argument, showing how they have adapted to new challenges. To argue that these arguments form a powerful cumulative case that, while not empirically demonstrable, offers a strong rational basis for theistic belief, thereby rejecting their positioning as «historical relics».

Tasks:

1. What is the main concept introduced by the Cosmological Argument (e.g. in the Kalam or Toma versions) to justify God as a «First Cause» or a «Necessary Being»?

2. How does the Teleological Argument use observations of complexity, order, and apparent purpose in the universe to support the existence of a divine creator, and how is the theory of evolution its most common modern scientific counter-argument?

3. Unlike the other two, the Ontological Argument is an a priori argument. Explain what this means for its method of proof and name one famous philosophical criticism that questions this method.

Presentation of the material

The Cosmological Argument: Necessity and Contingency. The Cosmological Argument, in its various forms (such as the kalam version or the argument from contingency), posits that the existence of the universe must ultimately be explained by an uncaused cause or a necessary being.

Modern defenses of the Cosmological Argument often engage directly with physics and cosmology. For instance, philosophers argue that the fine-tuning of cosmic constants and the boundary conditions of the early universe necessitate a cause beyond the material realm. A 2022 paper by A. S. Panza explores renewed interest in the Aristotelian concept of act and potency to reinforce the argument from contingency, suggesting that only a non-contingent, purely actual being can fully account for the existence of contingent reality. This shows a turn toward non-temporal necessity rather than mere temporal causation in contemporary discourse.

The Teleological Argument: Design and Fine-Tuning. The Teleological Argument, or the Argument from Design, claims that the complexity, order, and apparent purpose in the natural world point to an intelligent designer.

The Argument from Fine-Tuning. While William Paley's 18th-century watchmaker analogy is the classic formulation, the modern Teleological Argument primarily focuses on the Argument from Fine-Tuning. This notes that numerous physical constants (e.g., the strength of gravity, the ratio of the electron to proton mass) must fall within an extraordinarily narrow range for life, or even matter, to exist.

Scientific and Philosophical Responses. Critiques often center on the anthropic principle (that the universe must be fine-tuned because we are here to observe it) and the multiverse hypothesis (that an infinite number of universes exist, making it statistically inevitable that at least one supports life).

Recent philosophical work, such as that by Springer Nature Link in 2021, attempts to demonstrate that the multiverse hypothesis, while addressing statistical probability, does not inherently rule out design. The teleological defender argues that designing a multiverse generator still requires an intelligent cause.

IV. The Ontological Argument: Necessity of Being. The Ontological Argument, first formulated by St. Anselm, is unique in that it attempts to prove God's existence a priori—solely from the concept of God itself—without recourse to empirical evidence.

Anselm's Formulation and Modal Logic. Anselm defined God as «that than which nothing greater can be conceived.» He argued that existence in reality is greater than existence merely in the mind; therefore, a being than which nothing greater can be conceived must exist in reality.

Modern versions, notably those employing Modal Logic, have revitalized the argument. Contemporary formulations propose: [1] It is possible that a maximally great being exists, [2] If it is possible that a maximally great being exists, then it exists in some possible world, [3] A maximally great being must exist in all possible worlds, [4] Therefore, a maximally great being exists in the actual world (i.e., God exists).

The Ontological Argument remains the most controversial. Critiques, often echoing Immanuel Kant, challenge the idea that «existence» is a proper predicate (a property that adds something to the concept of a thing).

Recent work (Spring Nature Link in 2020) focuses on undermining the argument's first premise: «It is possible that a maximally great being exists.» Critics suggest that the concept of a «maximally great being» may be logically incoherent, rendering the possibility premise false. However, defenders counter that the burden of proof lies with the critic to demonstrate an actual contradiction within the concept, which has yet to be definitively established.

Conclusion. The cosmological, teleological, and ontological arguments for the existence of God—while distinct in their methodologies (empirical observation, observation of design, and a priori reasoning)—collectively offer a powerful

cumulative case for theism. The Cosmological Argument highlights the necessity of a necessary first cause; the Teleological Argument underscores the inference of design from the intricate structure of the universe; and the Ontological Argument establishes the possibility of God's existence as a necessary being through logical analysis.

Contemporary philosophy and science, far from rendering these arguments obsolete, have forced their refinement. The kalam argument engages with Big Bang cosmology, the Teleological Argument with fine-tuning statistics and the multiverse, and the Ontological Argument with sophisticated modal logic. While none of the arguments may compel absolute assent from every rational person, their constant refinement and ongoing intellectual engagement demonstrate their enduring philosophical relevance. They serve not as historical curiosities, but as active and potent lines of inquiry that continue to shape the philosophical debate concerning the ultimate nature of reality and the existence of God.

List of references

1. The Kalam Cosmological Argument and the Actual Infinity. Daniel Molina Torres *Análisis Filosófico* (2): 309-341, 2025 year. URL: <https://philpapers.org/rec/CRATKC-8>.

2. The Teleological argument by Robin Collins book Routledge Companion to Philosophy of Religion. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203879344-44/teleological-argument-robin-collins>.

3. Fine-tuning and Humean laws: fine-tuning as argument for a non-governing account of laws rather than for God or multiverse. John F. Halpin, 2025 year. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-26300-7_6.

4. The Ontological argument. Raymond Tallis contends that a definition of God cannot necessitate God's existence, 2025 year. URL: https://philosophynow.org/issues/170/Revisiting_the_Ontological_Argument.

Bespalko Bohdan, student of g. MENM – 12

COMTE'S POSITIVISM AND THE CRISIS OF METAPHYSICAL SYSTEMS

Formulation of the Problem

By the mid-19th century many philosophers spoke about a crisis of traditional metaphysical systems. Grand speculative doctrines, from rationalism to German Idealism, looked internally inconsistent and detached from the rapid progress of the natural sciences. Abstract entities such as «substance», «absolute spirit» or «thing-in-itself» could not be verified by experience and produced endless theoretical conflicts.

Auguste Comte interprets this situation historically. In his law of three stages he sees metaphysics as a transitional and unstable phase between the theological and the positive (scientific) stage. Positivism is thus conceived as a way to overcome the crisis of metaphysics by grounding thought on empirical sciences and their methods.

Research Goal

The goal of this paper is to analyze Comte's positivism as a response to the crisis of metaphysical systems and to show how his law of three stages, his idea of positive science and his classification of the sciences aim to replace speculative metaphysics with a new, scientifically oriented worldview.

Research Tasks

1. To describe the main features of the crisis of metaphysical philosophy.
2. To outline the core principles of Comte's positivism.
3. To show how Comte's project of positive science is meant to overcome metaphysical thinking.

Presentation of the Material

1. The Crisis of Metaphysical Systems

In the 18th–19th centuries traditional metaphysics lost much of its authority. Theological explanations were challenged by empirical science, while secular metaphysical systems relied on abstract notions that could not be tested. Different schools proposed incompatible «ultimate foundations» and had no common method to resolve their disputes. For Comte this instability shows that metaphysical philosophy is historically exhausted and can no longer organize knowledge or social life.

2. The Core of Comte's Positivism

Comte proposes positivism as the «adult» stage of human thought. Positive knowledge deals only with observable phenomena and their regular connections; it formulates laws that allow prediction and technical control, without speculating about hidden essences or first causes. The law of three stages – theological, metaphysical and positive – expresses this evolution: humanity gradually abandons personal supernatural causes and abstract forces in favour of empirical, law-based explanation. Philosophy, in this context, should not build its own metaphysical system but synthesize and coordinate the results of the positive sciences.

3. Classification of the Sciences and the Role of Sociology

To realise his program Comte constructs a hierarchy of sciences: mathematics, astronomy, physics, chemistry, biology and sociology. Each discipline becomes truly positive when it relies on observation, experiment and the search for laws, leaving behind theological and metaphysical explanations. Sociology, as the last and most complex science, crowns this system and must provide a positive understanding of social order and progress. In this way Comte hopes to replace speculative political and moral doctrines with a scientific basis for social reform.

4. Positivism and the Overcoming of Metaphysics

For Comte the crisis of metaphysical systems is not a tragedy but a sign that humanity is ready for the positive stage. He does not try to repair metaphysics; he declares it historically overcome. The task of thought is now to organize empirical knowledge and to use it for the moral and political reconstruction of society. At the same time, later critics note that the strict exclusion of metaphysical questions leaves open issues of values and meaning which cannot be solved by empirical methods alone.

Conclusions

Comte's positivism is one of the most influential attempts to respond to the 19th-century crisis of metaphysical philosophy. By interpreting metaphysics as a temporary stage and insisting that mature knowledge must be positive, empirical and law-oriented, Comte seeks to replace speculative systems with a coherent order of the sciences headed by sociology. His project emphasizes the role of scientific method and clarifies why many traditional metaphysical concepts appear empty and unproductive.

Yet the radical rejection of metaphysics also reveals the limits of positivism: questions about the ultimate presuppositions and values of science itself remain partly beyond the reach of empirical inquiry. Nevertheless, Comte's conception marks a decisive turning point in modern thought, forcing later philosophers to rethink the relation between science, metaphysics and social life in the post-metaphysical age.

List of References

1. Comte, A. *A General View of Positivism*. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/53799>
2. Comte, A. *The Positive Philosophy of Auguste Comte*. (Engl. transl. by H. Martineau). URL: <https://philosophy.lander.edu/intro/articles/comte-a.pdf>
3. Bourdeau, M. «Auguste Comte.» // *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/comte/>
4. «Positivism.» // *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/positivism>

Chmukh Olia, student of g. EME-11

PLATO'S THEORY OF ANAMNESIS VERSUS ARISTOTLE'S CATHARSIS

Formulation of the problem: For centuries, philosophy has explored the question of how humans learn, understand, and develop morally. Two key approaches emerge in Ancient Greek philosophy: On the one hand, Plato's theory of anamnesis states that true knowledge is not acquired externally, but is recalled by the soul. On the other hand, Aristotle's concept of catharsis suggests that art, especially tragedy, promotes emotional purification, which enables moral and psychological development. This opposition raises important questions: Is knowledge primarily intellectual or emotional? Is education an internal path to hidden truth, or external interaction through experience and feelings? And what is the role of art and emotion in human development? The problem focuses on the different mechanisms of development of the mind and soul- through memory or through emotion – and on their significance for education, ethics, and aesthetic experience.

Goal. The aim of this paper is to explore how two fundamental concepts of Ancient Greek philosophy- Plato's theory of anamnesis and Aristotle's concept of catharsis- explain human knowledge, moral development and emotions. The research seeks to understand how intellectual recollection and emotional purification contribute to education, ethics and aesthetic.

Tasks:

1. To reveal Plato's concept of anamnesis as a process of reproducing eternal truth by the soul, rather than acquiring knowledge externally.
2. To explore Aristotle's concept of catharsis, especially in the Poetics, as a process of emotional transformation of the viewer through tragedy.
3. To compare these two concepts to show their differences in their ideas about knowledge, emotions, art, and moral development.
4. To reveal the contemporary relevance of both theories and show how modern research (neuroscience, aesthetics) rethinks or confirms them.

Presentation of the material: Plato's theory of anamnesis- Plato claims that the soul is immortal and has prior acquaintance with the Forms, what we call learning is simply the recollection (anamnesis) of truths that the soul already knew. For example, in the dialogue «*Meno*», Socrates leads an ignorant slave to the realisation of a geometric truth, illustrating that knowledge resides in the soul and is revealed through investigation. Studies such as Franco Ferrari's *Anamnesis e syngeneia* : a proposito di Menone 81c-d (2020) [1] demonstrates that the doctrine of anamnesis anchors Plato's epistemology and metaphysics: the soul's «seeing» of the Forms before birth means that knowledge is essentially memory , not sensory acquisition. From this perspective, education is inward-looking, dialectics is the method, and the bodily, sensual world is less reliable - so the role of philosophy is to awaken what is already hidden.

Aristotle's concept of catharsis- Aristotle in his Poetics states that tragedy is «an imitation of an action... which through pity and fear effects the catharsis of such emotions». The nature of catharsis has been variously interpreted

as a purification, clarification, or clearing of emotions, Modern texts such as Aristotle's *Katharsis: The Emotional Purge Through Tragedy* (2023) [2] shows how Aristotle's model is reapplied in media studies, showing the boundary conditions for true catharsis (which require pity and fear, not mere spectacle). Aristotle thus posits that art is morally and psychologically valuable: by properly ordering the emotions, the spectator attains a balanced state and clearer understanding of human action and its consequences.

Comparative analysis:

- Origin of knowledge and information: Plato- emphasises memory of pre-existent truth; Aristotle- emphasises experience and emotional involvement in formation.
- The role of philosophy versus art: for Plato, philosophy and dialectic lead the soul to truth, art is suspect because it imitates and can lead away from truth. For Aristotle, art (especially tragedy) is a means of emotional regulation and ethical understanding.
- Mechanisms: Plato's mechanism is internal, rational, and introspective. Aristotle's mechanism is external, empirical, and affective.
- Goal: Plato seeks intellectual enlightenment and alignment with the Forms. Aristotle seeks emotional clarity, moral balance, and flourishing (eudaimonia)
- Contemporary relevance: Modern epistemology and cognitive science can reexamine Plato's anamnesis in light of research on memory and consciousness. Modern aesthetics, media theory, and therapy can reexamine Aristotle's catharsis in light of neuroscience (mirror neurons, emotional regulation) and applied drama therapy.

Conclusion: Plato's anamnesis and Aristotle's catharsis represent two enduring but different paradigms: one focused on the soul's remembrance of eternal truths, the other on the power of art and emotion to transform and purify. Although they seem to diverge: Plato emphasises intellect, Aristotle emphasises emotion. They may also compliment one another- the intellectual awakening of anamnesis may find an emotional counterpart in the cathartic experience of art. The challenge for contemporary philosophy is to integrate the rational and the emotive, the educational and the aesthetic, so as to provide a more holistic account of human cognition and moral development. In this light, both theories remain highly relevant: Plato for metaphysics and epistemology, Aristotle for aesthetic and moral psychology.

List of references

1. C. Delle Donne, «*Communication and Kinship. On 'Koinonia'...*» http://www.scielo.org/pe/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1016-913X2022000100007 (2022).
2. Douglas A. Gentile, «*Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis*» <https://www.mdpi.com/2075-4698/3/4/491>.
3. Franco Ferrari, *Anamnesis e syngeneia: a proposito di Menone, 81c-d* https://impactum-journals.uc.pt/platojournal/article/view/2183-4105_20_9 (2020).
4. N. Lawtoo, «*Violence and the Oedipal Unconscious*» <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A3626632/view> (2023).
5. Philosophy Institute (blog article), «*Aristotle's Katharsis: The Emotional Purge Through Tragedy*» <https://philosophy.institute/aesthetics/aristotle-katharsis-emotional-purge-tragedy/> (2023).

Chmukh Olia, student of g. EME-11

PLATO'S THEORY OF ANAMNESIS VERSUS ARISTOTLE'S CATHARSIS

Formulation of the problem: For centuries, philosophy has explored the question of how humans learn, understand, and develop morally. Two key approaches emerge in Ancient Greek philosophy: On the one hand, Plato's theory of anamnesis states that true knowledge is not acquired externally, but is recalled by the soul. On the other hand, Aristotle's concept of catharsis suggests that art, especially tragedy, promotes emotional purification, which enables moral and psychological development. This opposition raises important questions: **Is knowledge primarily intellectual or emotional?** Is education an internal path to hidden truth, or external interaction through experience and feelings? And what is the role of art and emotion in human development? The problem focuses on the different mechanisms of development of the mind and soul- through memory or through emotion – and on their significance for education, ethics, and aesthetic experience.

Goal. The aim of this paper is to explore how two fundamental concepts of Ancient Greek philosophy- Plato's theory of anamnesis and Aristotle's concept of catharsis- explain human knowledge, moral development and emotions. The research seeks to understand how intellectual recollection and emotional purification contribute to education, ethics and aesthetic.

Tasks:

1. To reveal Plato's concept of anamnesis as a process of reproducing eternal truth by the soul, rather than acquiring knowledge externally.
2. To explore Aristotle's concept of catharsis, especially in the *Poetics*, as a process of emotional transformation of the viewer through tragedy.

3. To compare these two concepts to show their differences in their ideas about knowledge, emotions, art, and moral development.

4. To reveal the contemporary relevance of both theories and show how modern research (neuroscience, aesthetics) rethinks or confirms them.

Presentation of the material: Plato's theory of anamnesis- Plato claims that the soul is immortal and has prior acquaintance with the Forms, what we call learning is simply the recollection (anamnesis) of truths that the soul already knew. For example, in the dialogue «*Meno*», Socrates leads an ignorant slave to the realisation of a geometric truth, illustrating that knowledge resides in the soul and is revealed through investigation. Studies such as Franco Ferrari's *Anamnesis e syngeneia : a proposito di Menone 81c-d* (2020) [1] demonstrates that the doctrine of anamnesis anchors Plato's epistemology and metaphysics: the soul's «seeing» of the Forms before birth means that knowledge is essentially memory, not sensory acquisition. From this perspective, education is inward-looking, dialectics is the method, and the bodily, sensual world is less reliable - so the role of philosophy is to awaken what is already hidden.

Aristotle's concept of catharsis- Aristotle in his *Poetics* states that tragedy is «an imitation of an action... which through pity and fear effects the catharsis of such emotions». The nature of catharsis has been variously interpreted as a purification, clarification, or clearing of emotions. Modern texts such as Aristotle's *Katharsis: The Emotional Purge Through Tragedy* (2023) [2] shows how Aristotle's model is reapplied in media studies, showing the boundary conditions for true catharsis (which require pity and fear, not mere spectacle). Aristotle thus posits that art is morally and psychologically valuable: by properly ordering the emotions, the spectator attains a balanced state and clearer understanding of human action and its consequences.

Comparative analysis:

- Origin of knowledge and information: Plato- emphasises memory of pre-existent truth; Aristotle- emphasises experience and emotional involvement in formation.

- The role of philosophy versus art: for Plato, philosophy and dialectic lead the soul to truth, art is suspect because it imitates and can lead away from truth. For Aristotle, art (especially tragedy) is a means of emotional regulation and ethical understanding.

- Mechanisms: Plato's mechanism is internal, rational, and introspective. Aristotle's mechanism is external, empirical, and affective.

- Goal: Plato seeks intellectual enlightenment and alignment with the Forms. Aristotle seeks emotional clarity, moral balance, and flourishing (eudaimonia)

- Contemporary relevance: Modern epistemology and cognitive science can reexamine Plato's anamnesis in light of research on memory and consciousness. Modern aesthetics, media theory, and therapy can reexamine Aristotle's catharsis in light of neuroscience (mirror neurons, emotional regulation) and applied drama therapy.

Conclusion: Plato's anamnesis and Aristotle's catharsis represent two enduring but different paradigms: one focused on the soul's remembrance of eternal truths, the other on the power of art and emotion to transform and purify. Although they seem to diverge: Plato emphasises intellect, Aristotle emphasises emotion. They may also compliment one another- the intellectual awakening of anamnesis may find an emotional counterpart in the cathartic experience of art. The challenge for contemporary philosophy is to integrate the rational and the emotive, the educational and the aesthetic, so as to provide a more holistic account of human cognition and moral development. In this light, both theories remain highly relevant: Plato for metaphysics and epistemology, Aristotle for aesthetic and moral psychology.

List of references

1. C. Delle Donne, «*Communication and Kinship. On 'Koinonia'...*» http://www.scielo.org.pe/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1016-913X2022000100007 (2022).

2. Douglas A. Gentile, «*Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis*» <https://www.mdpi.com/2075-4698/3/4/491>.

3. Franco Ferrari, *Anamnesis e syngeneia: a proposito di Menone, 81c-d* https://impactum-journals.uc.pt/platojournal/article/view/2183-4105_20_9 (2020).

4. N. Lawtoo, «*Violence and the Oedipal Unconscious*» <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A3626632/view> (2023).

5. Philosophy Institute (blog article), «*Aristotle's Katharsis: The Emotional Purge Through Tragedy*» <https://philosophy.institute/aesthetics/aristotle-katharsis-emotional-purge-tragedy/> (2023).

Stula Daria student of g. MEVMB-11

ART AND ITS FUNCTION IN SOCIETY

Formulation of the problem: Art has occupied many roles in human culture, but it is not always clear what its precise function in society should be. Some thinkers have seen art as a dangerous imitation of reality that can mislead people (Plato), while others find in art a source of truth, moral insight, or social cohesion. The problem, then, is to clarify how art actually operates within a society: whether its purpose is mainly aesthetic pleasure, moral

education, social criticism, or something else. Historically, philosophers from Plato to the modern era have offered conflicting answers to this question (Plato; Aristotle; Kant; Hegel), and in our current age—marked by mass media and digital culture—the issue remains controversial. Understanding art’s function is important because it influences education, politics, and culture. If art has a meaningful role (for example, inspiring empathy or critiquing power), then its place in society is justified; but if art is merely entertainment or even harmful illusion, then its value must be questioned.

Goal. The objective of this thesis is to explore the various theories about art’s social function and to offer a balanced view of what art does for humanity. By comparing classical, modern, and contemporary perspectives, we seek to:

1. Identify how major philosophers and social theorists have characterized art’s role (e.g. as imitation, communication, or social critique) (Plato; Aristotle; Kant; Hegel)
2. Analyze how these views explain the effects of art on people’s values, emotions, and collective life.
3. Consider the implications of these theories for today’s society (e.g. cultural identity, moral education, or political protest).

Presentation of the material Ancient philosophers were among the first to debate art’s place in society. Plato famously distrusted art, especially poetry and drama, because he saw them as imitations of the visible world and thus twice removed from the truth. In the *Republic*, Plato argues that artistic representations produce deceptive effects on the soul and can even corrupt the young. For him, the world we see is already only an imperfect shadow of the Forms (the ultimate realities), and artists who imitate that shadow only mislead people further. Plato suggests that in the ideal state, poets should be censored or expelled, since their imitative works can arouse base emotions or false beliefs. Thus, Plato’s model casts art as morally suspect rather than socially constructive.[5]

Aristotle offered a very different take. In the *Poetics*, he acknowledges that art (especially tragedy) is imitation (mimesis) of life, but he finds this imitation beneficial rather than harmful. Aristotle observes that watching a well-constructed tragedy arouses feelings of pity and fear, leading to a process he calls catharsis. This catharsis can purify or wash the emotions, leaving the audience feeling cleansed and uplifted. In Aristotle’s eyes, art teaches by showing human actions and consequences; it reveals universal truths about character and fate. He even claims that tragedy is inherently beautiful and educational: it imitates an action and displays the human image as such, ending in a wonder that both moves and enlightens the spectator. Thus, whereas Plato demonized art, Aristotle saw it as a form of knowledge and emotional therapy. The function of art, for Aristotle, is to engage the imagination and reason in harmony, strengthening moral awareness by experiencing others’ joys and sufferings.[1]

Immanuel Kant argued that aesthetic judgments of art are disinterested and universal. For Kant, when we call something beautiful we do so not from personal desire or practical interest but from a free play of imagination and understanding. This means art stands apart from moral or utilitarian aims. In society, Kant thought this cultivated a shared sense of taste and dignity: appreciating art teaches people how to engage in subjective reflection without selfish motives. Art’s function, then, is to allow us to experience beauty and sublimity purely, reinforcing ideals of freedom and universal human perspective.[4]

Georg Wilhelm Friedrich Hegel placed art in a historical and cultural context. Hegel considered art one stage in humanity’s self-understanding: in his system, art is part of the Absolute Spirit before religion and philosophy. He believed great art (like Greek tragedy or Renaissance painting) expresses the evolving spirit of a culture in sensory form. Although Hegel ultimately saw philosophy as the highest form of truth, he still granted art an important social role: it concretizes ideas, values, and ideals of a time so that a whole society can grasp them through shared cultural symbols. In Hegel’s view, art’s function is historical: it records and reveals the ideals by which a society lives, even if later generations outgrow some artistic forms.[3]

John Dewey, an American pragmatist, offered a broader view in the 20th century. Dewey saw art not as an elite luxury but as an integral part of everyday life. In his educational writing, he argued that the function of the fine arts is not mere escape from reality. Instead, art enhances qualities that make ordinary experiences appealing. Art fixes taste and reveals depth and meaning in what might otherwise be mundane. For Dewey, an artwork succeeds when it intensifies ordinary life and helps people appreciate beauty and meaning in the world around them. He goes so far as to claim that fine arts are not luxuries of education, but emphatic expressions of that which makes any education worthwhile. In other words, art’s function is to enrich our common experience of the world and support a democratic, well-rounded society. It brings creativity and emotional insight into daily life, encouraging a more reflective and humane culture.[2]

Conclusions. This range of perspectives shows that the social functions attributed to art are diverse. Some critical theorists have noted that art can also serve ideological or political roles, either reinforcing or challenging the status quo. In modern society, people often debate whether art’s main function is autonomous aesthetic enjoyment or active social commentary. For example, public art and protest art explicitly aim to change society’s views, while commercial popular art may aim primarily to entertain or sell. Economic and cultural critics have pointed out that tastes in art often reflect social class and power structures, meaning art can both unify a group and exclude others. In sum, contemporary thought suggests art functions on multiple levels: psychological, moral, social, and political.

Whether through beauty, storytelling, performance, or design, art connects individuals and communities. The freedom and creativity of art remind us of deeper human needs and potentials. Even when controversial or challenging, art provokes discussion and thought. Thus society both influences art and is influenced by it. Recognizing these multiple functions – aesthetic, ethical, educational, communal, and critical – help us understand why art remains a powerful and necessary part of human culture.

List of references.

1. Aristotle. *Poetics*. (c. 335 B.C.) (144 p.) URL: <https://classics.mit.edu/Aristotle/poetics.html>
2. Dewey, John. *Art as Experience*. New York: Minton, Balch, 1934. (355 p.) URL: <https://archive.org/details/artasexperience032630mbp>
3. Hegel, G. W. F. *Lectures on Aesthetics (Philosophy of Art)*. (1835) URL: <https://plato.stanford.edu/entries/hegel-aesthetics/>
4. Kant, Immanuel. *Critique of Judgment*. (1790) URL: <https://plato.stanford.edu/entries/kant-aesthetics/>
5. Plato. *Republic*. (c. 380 B.C.) URL: <https://classics.mit.edu/Plato/republic.html>

Dermanska Anastasia, student of g.MENM-12

THE PROBLEM OF MORAL RELATIVISM

Formulation of the problem. The central problem of moral relativism lies in the apparent conflict between the existence of diverse moral codes across societies and the aspiration toward universal moral principles. Moral relativism claims that the truth or justification of moral judgments depends on the cultural, historical, or personal context in which they arise. This view stands in contrast to moral universalism, which maintains that there are objective moral standards valid for all rational beings regardless of context. [1]

In the twenty-first century, the problem has regained attention due to globalization, cultural pluralism, and renewed interest in meta-ethics. As the Stanford Encyclopedia of Philosophy notes, moral relativism challenges the very possibility of moral objectivity by suggesting that morality is not discovered but constructed within frameworks of shared human experience

The main philosophical tension emerges from this question: if moral norms are relative, can we meaningfully condemn moral wrongs such as genocide, oppression, or inequality across cultural boundaries? Moreover, if moral values evolve historically, does it still make sense to speak of moral progress? Addressing these questions requires a re-examination of the foundations of moral reasoning and the scope of ethical objectivity.

Goal:

The objective of this article is to investigate the philosophical dimensions of moral relativism and to evaluate its significance for modern ethical theory. Specifically, it aims to:

1. Clarify the meaning, varieties, and implications of moral relativism in contemporary philosophy.
2. Analyze how relativism affects key ethical concepts such as moral criticism, moral progress, and cross-cultural dialogue.
3. Assess how recent thinkers reinterpret moral relativism in light of pluralism, tolerance, and globalization.

Through this examination, the study argues that moral relativism remains a crucial issue for 21st-century philosophy—not as a rejection of moral truth, but as an attempt to understand the complexity and diversity of moral reasoning.

Presentation of the material:

The *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2023) distinguishes between three forms of moral relativism: • *Descriptive relativism*, which acknowledges empirical diversity in moral beliefs; • *Meta-ethical relativism*, which concerns the truth and justification of moral judgments; • *Normative relativism*, which deals with how individuals should act given moral diversity.

The entry emphasizes that contemporary debates have shifted from *whether* relativism is true to *how* it can be made coherent without collapsing into moral nihilism. Philosophers such as David B. Wong and Eduardo Pérez-Navarro have contributed to a more nuanced understanding that avoids both dogmatic universalism and radical subjectivism.[3] In *Moral Relativism and Pluralism*, Wong develops a pluralistic relativism, which maintains that there can be more than one true moral system. Each moral framework is constrained by basic human needs (such as cooperation, trust, and fairness), but these needs may be realized differently across societies.

Wong argues that moral relativism does not entail the impossibility of moral dialogue. Instead, recognizing pluralism fosters *intercultural moral understanding*, allowing different moral systems to coexist while maintaining rational exchange. For instance, Wong interprets tolerance not as moral indifference but as respect for reasonable diversity. His approach resists the common objection that relativism leads to moral paralysis, demonstrating instead that relativism can sustain moral reasoning within and across cultures.[1]

In *Friends with the Good: Moral Relativism and Moral Progress* Pérez-Navarro challenges the traditional objection that relativism undermines the notion of moral progress. He argues that contextual relativism can explain how moral change constitutes genuine improvement. Moral judgments, he writes, are «true relative to the standards of evaluation operative in their context,» yet these standards can evolve rationally. (*The Philosophical Quarterly*, Volume 74, Issue 3, July 2024, Pages 886–899).

By analyzing historical shifts—such as the abolition of slavery or the rise of gender equality—Pérez-Navarro demonstrates that moral progress is intelligible even under relativism. Progress, on his account, occurs when a society's moral standards become more coherent, inclusive, or responsive to human well-being. This reading redefines progress not as convergence on a single truth, but as a reflective evolution within moral frameworks.[2]

A central challenge for relativism is *moral disagreement*. If two cultures have opposing moral codes—say, on capital punishment—can either be said to be mistaken? According to Wong and Pérez-Navarro, disagreement does not imply irrationality but reflects the complexity of moral life. Philosophical work over the last decade has attempted to ground relativism in *epistemic humility*, the idea that our moral judgments are limited by our perspectives.[1]

Recent debates also highlight the *ethical value of tolerance* as an implication of relativism. Rather than promoting moral indifference, relativism encourages critical dialogue and self-reflection. The *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (2023) summarizes this as «the moral of moral relativism»: recognizing diversity without abandoning critical evaluation.[3]

While relativism offers a compelling framework for pluralism and intercultural respect, it faces persistent challenges. Critics argue that relativism risks collapsing into moral subjectivism, undermining the possibility of universal human rights. Defenders respond that pluralistic relativism can coexist with minimal moral universals, such as the prohibition of unnecessary harm or the recognition of human dignity.[1]

Thus, the contemporary debate is not a simple dichotomy between relativism and objectivism, but an ongoing search for balance—how to affirm moral diversity without losing moral responsibility.[2]

Conclusions:

Modern philosophical inquiry shows that moral relativism remains a dynamic and multifaceted problem. Recent works have transformed it from a skeptical threat into a constructive framework for global ethics. Both Wong's pluralistic relativism and Pérez-Navarro's contextualist model emphasize that moral diversity does not negate rationality or progress but reframes them in human, contextual terms. Therefore, the problem of moral relativism is not a crisis of morality, but an invitation to rethink how moral reasoning operates across cultures and histories. It challenges philosophers to articulate universal principles compatible with diversity, and to understand moral discourse as an evolving human practice rather than a static system of truths.

List of references:

1. Pérez-Navarro, E. *Friends with the Good: Moral Relativism and Moral Progress*. *The Philosophical Quarterly*, Vol. 74, No. 3 (2023), pp. 886–899. DOI: 10.1093/pq/pqad101.
2. Stanford University. «Moral Relativism.» *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Winter 2023 Edition. Available at: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/moral-relativism/>.
3. Wong, D. B. *Moral Relativism and Pluralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.
4. Carlo Alvaro. «The Incoherence of Moral Relativism.»./Desktop/ALVTIOv1.pdf
5. Гурник М. І. Зростання та стабілізація політичної зрілості культури громадянськості українців в умовах демократичного транзиту. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 26. С. 50 - 64. URL: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/907/562> <https://doi.org/10.1017/9781009043496>

Kukharuk Anastasiia, student of g. MENM-12

MODERN ART AND TRADITIONAL AESTHETIC CATEGORIES

Formulation of the problem: The essential issue tended to in this article is the complicated relationship between modern art and traditional aesthetic categories. While classical aesthetics focus on harmony, proportion, and universal beauty, modern art often challenges these norms, using ambiguity, experimentation, and subjective expression to convey ideas, emotions, or social critique. This raises the question of whether new principles are needed to interpret contemporary art, or if traditional categories remain useful.

Goal: To explore how modern art relates to traditional aesthetic categories, focusing on how contemporary works challenge or follow classical ideas. The objectives are to:

1. The complex relationship between modern art and traditional aesthetic categories.
2. The development of modernism and the emergence of artistic autonomy.
3. The challenge of contemporary art to classical ideas of beauty, harmony, and form.
4. Modernism as a renewal of aesthetic principles while preserving art's autonomy.

Presentation of the material. Modernism plays a key role in the development of art, as it is during this period that art attains autonomous status and opens up new possibilities for artistic expression. In the historical classification of aesthetic movements, modernism is generally regarded as covering the period between 1914 and 1945. Beginning in the late nineteenth century and continuing until the middle of the twentieth, modernism inspired active innovation in both literature and art, with its influence becoming particularly strong in the years following the First World War. The word «modern» itself appeared as early as the sixteenth century, when it was used to describe the transition from the medieval and ancient epochs, and over time it gradually acquired the meaning of «present,» «contemporary,» or «current».

The modernist movement found its manifestation in a wide range of literary and artistic creations that were deeply influenced by the processes of industrialization and urbanization, as well as by the search for an authentic reaction to a radically transformed reality. Modernist artists and writers rejected conventional moral principles, considering them arbitrary and overly conformist, which reflected a broader ambition to question established norms

and to experiment with new modes of artistic expression. [1]. During this period, artistic evolution was characterized by a commitment to rational thought, the notion of progressive historical development, and the promotion of political freedom, civic engagement, and social justice. [2]

Modernism soon became the dominant force in both aesthetic and philosophical thought, influencing nearly all areas of culture, such as high art, criticism, mass media, architecture, and urban planning. Its aesthetic system functions on four key levels: 1) faith in progress driven by technological innovation; 2) resistance to tradition and convention; 3) a spirit of skepticism; 4) the continuous reinterpretation of the environment. [3]

Modern and contemporary art movements challenged traditional ideas about art, particularly its definition and function. While traditional art focused on imitation and representation, modern artists emphasized personal expression and innovation. This shift encouraged creators to rethink the purpose of art and explore new forms and techniques, transforming both artistic practice and audience perception. In this process, modern movements questioned established aesthetic standards, creating both challenges and opportunities for traditional art. [4]

The origins of aesthetic theory and practice extend far back into human history. The word «aesthetics» derives from the Greek term meaning «that which relates to sensory perception». It was introduced into scholarly discourse in the mid-eighteenth century by the German philosopher Alexander Gottlieb Baumgarten, who used it to define a new branch of philosophy focused on the study of sensory knowledge. Aesthetics, as the philosophical exploration of beauty, art, and perception, has a long and complex history, shaped over centuries by numerous scholars and thinkers who have offered varied interpretations and definitions. Some of the earliest discussions of aesthetic ideas can be traced to Ancient Greece, particularly in the writings of philosophers like Plato and Aristotle.

Aesthetic categories play a central role in the history of human interaction with reality, as they reflect the primary ways in which individuals relate to the world around them. These categories are generally divided into paired and unpaired types. Paired categories include contrasts such as the beautiful and the ugly, the tragic and the comic, the low and the sublime, while unpaired categories encompass elements like content, form, artistic image, method, aesthetic consciousness, activity, and culture. For instance, the concept of the «beautiful» extends beyond mere physical appearance, encompassing also virtuous qualities of the soul and elevated forms of thought. [5]

Modern artists depicted social realities in their work, conveying their concerns and reflections on societal issues. This connection between art and social context not only expanded the significance of art but also had a profound impact on the social roles and cultural importance of traditional art forms. Artists within modern movements emphasized both the aesthetic and social dimensions of art, using their creations as a means to encourage social progress and transformation. The emergence of modern art movements transformed audiences' expectations and aesthetic criteria. While traditional art valued harmony, beauty, and realism, modern art prioritized individuality, innovation, and expressive freedom. This change encouraged traditional art forms to emphasize personal expression and emotional communication in their creations. Instead of aiming solely for visual appeal or broad acceptance, modernist works sought to engage deeply with viewers, inspire self-reflection, and reconsider art's societal role. These works demonstrate how art can maintain a connection to its historical roots while offering new interpretations, highlighting the evolving relationship between artistic creation and aesthetic experience, and fostering a broader and more varied appreciation of art. Contemporary audiences no longer focus solely on traditional aesthetic criteria; instead, they value innovation and expressive qualities in artworks. This change in aesthetic expectations has significantly influenced both the creation and the distribution of traditional art forms. [4]

Conclusions: modernism did not undermine the autonomy of art: despite the emergence of new rules and possibilities, the fundamental functions of art have remained, and any work continues to be perceived as art. The aesthetic aspect remains central, while other approaches to artistic experience play a less prominent role.

List of references.

1. Antony Jose. Contemporaneity of Modernism as an Aesthetic Innovation. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope* 5 (1), 2024, pp. 86-92. URL: https://www.researchgate.net/publication/376165465_Modernism-context_and_Overlooked_Literary_Manifestations https://www.researchgate.net/publication/377805733_Contemporaneity_of_Modernism_as_an_Aesthetic_Innovation https://www.researchgate.net/publication/395679038_Research_on_the_Influence_of_Modern_and_Contemporary_Art_Movements_on_Traditional_Art_Forms
2. John Wiley & Sons. *Aesthetics: A Comprehensive Anthology*. 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=fDXnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=traditional+aesthetic+categories&ots=Pz-PzZubQC&sig=fSXdkox5oHLq_l052IWt8PO4xVk&redir_esc=y#v=onepage&q=traditional%20aesthetic%20categories&f=false
3. Monica Chifor. Modernism-context and Overlooked Literary Manifestations. *The Creative Launcher* 8(4), pp. 61-72, 2024. URL:
4. Olha Bandrovskya. The aesthetic regime in the modern era: art and discourse on art. *Alfred Nobel University Journal of philology* 2023. № 2 (26/1), pp. 9-21. URL: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2_1/1-.pdf
5. Yanhan Chen. Research on the Influence of Modern and Contemporary Art Movements on Traditional Art Forms. *Critical Humanistic Social Theory* 2(3), 2025. URL:
6. Гурик М. І., Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Ліберальні вчення Людвіга фон Мізеса як теоретичне підґрунтя післявоєнної відбудови України. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 26(2). 2023. С. 61-65. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1862/1829>

THE PROBLEM OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FAITH AND REASON IN THOMAS AQUINAS

Statement of the problem. The problem of the relationship between faith and reason remains one of the fundamental issues in medieval philosophy, as it concerns the balance between divine revelation and human intellectual capacity. Historically, faith was understood as acceptance of supernatural truths granted by God, while reason was associated with the natural ability of the human mind to investigate reality through logic and empirical observation. These differences often generated tensions and misunderstandings, leading to debates about whether rational inquiry could undermine religious belief or, conversely, whether unexamined faith might become dogmatic and resist intellectual development. Thomas Aquinas sought to resolve this dilemma by synthesizing Christian theology with Aristotelian philosophy, arguing that faith and reason, though distinct in their methods and objects, originate from the same divine source and therefore cannot contradict each other. He maintained that reason helps explain and defend the truths of faith, while faith guides reason toward higher, supernatural truths inaccessible to human intellect alone. Despite Aquinas's influential contribution, the question remains relevant: how can faith and reason coexist harmoniously, complementing each other rather than creating conflict, and what conditions must be met for such a synthesis to function effectively [1]?

Goal. The purpose of this work is to investigate the essence of the relationship between faith and reason in Aquinas's philosophy, to determine the limits of their autonomy, to find out the ways of interaction and to show the significance of this approach for the development of philosophical and theological thought.

Objectives of the study:

1. To reveal the place of faith and reason in the cognitive system of Aquinas.
2. Determine what the harmony between them is.
3. To show the relevance of Aquinas' teachings for modern philosophy and theology.

Presentation of the material: Thomas Aquinas (1225–1274) believed that the truth, which we know through faith and reason, has a common source – God. He distinguished between two levels of cognition: natural, based on reason, and supernatural, which is achieved through faith. Reason allows us to understand the world, the moral laws and even the existence of God, while faith reveals truths that go beyond human understanding, such as the mystery of the Trinity or the Incarnation [3]. According to Aquinas, faith is a supernatural virtue derived from God, while reason is a natural human ability. They do not contradict each other, but, on the contrary, complement: reason helps to understand the foundations of faith, and faith elevates reason to the highest truths [4].

The mind performs three main functions:

- Proving the existence of God and preparing man to accept faith;
- Explaining the content of faith where possible;
- Protection of faith from errors and rationalist objections [5].

Aquinas emphasized that there can be no real contradiction between faith and reason, because both lead to the same goal – the knowledge of the truth. If a conflict arises, the problem lies not in the truth itself, but in human misunderstanding or misinterpretation [1].

Among the main principles of harmony between faith and reason is the principle of the unity of truth: there can be no truth for reason that would be denied by revelation. The mind has a certain autonomy, it can investigate and argue, but it is not the last instance in matters of faith. Faith, in turn, recognizes the possibilities of reason, but establishes the limits of its application, revealing truths that exceed the natural capacity of knowledge [2, 3].

Aquinas also distinguishes two sources of knowledge: the natural (reason) and the supernatural (faith). Natural knowledge is based on logic, experience, and causality, while supernatural knowledge comes from the revelation necessary for the full understanding of truth and the salvation of man [4, 5].

Thus, Aquinas' teachings demonstrate that faith and reason can exist in harmony: reason prepares man for faith, explains its essence and protects him from errors, while faith reveals supernatural truths that go beyond human capabilities. A real contradiction between them is impossible if both paths lead to the same goal – the knowledge of the truth [1, 2, 5].

The modern relevance of this approach lies in the possibility of overcoming the conflict between science and religion, the harmonious combination of the spiritual and rational, as well as in the application of the Aquinistic model in the philosophy of education, ethics and theology [3, 4].

Conclusion. In the philosophy of Thomas Aquinas, faith and reason are not opposed, but act as two harmonious paths to the knowledge of truth. Aquinas emphasizes that reason allows man to explore the world, discover the laws of being and get closer to understanding God in a natural way. At the same time, faith raises man above the limits of rational thinking and reveals those truths that are inaccessible to human intelligence on its own. Possible contradictions between faith and reason, according to Aquinas, arise not because of their nature, but because of the limitations of human thinking or the misinterpretation of one of the spheres. His teaching demonstrates that truth is one, and spiritual and rational knowledge mutually reinforce each other: reason helps to understand faith more deeply, and faith directs the mind to a higher goal – the knowledge of God. Such a synthesis allows a person to fully understand the world and his place in it, combining spiritual search with a logical understanding of reality.

Reference list

1. Irena Grochowska, Faith and reason in the unity of truth in the thought of St. Thomas Aquinas and John Paul II, *Fides et Ratio*, 2023, c. 24–35. URL: <https://fidesetratio.com.pl/ojs/index.php/FetR/article/view/1244>
2. Roberto Di Ceglie, *Aquinas on Faith, Reason, and Charity*, Routledge, 2022, URL: <https://www.routledge.com/Aquinas-on-Faith-Reason-and-Charity/DiCeglie/p/book/9781032194080> and N&V_Sum10 .qxp
3. Andreas Ferdian Ginting, Mathias Jebaru Adon, *Harmoni Filsafat dan Teologi dalam Pemikiran Thomas Aquinas*, Gaudium Vestrum, 2024, URL: <https://www.ojs.stkpkbi.ac.id/index.php/jgv/article/view/238>
4. Charles Virgenius Setiawan, *The Dialogue Between Faith and Reason According to John Paul II and Thomas Aquinas*, Forum, 2023, URL: <https://ejournal.stftws.ac.id/index.php/forum/article/view/560>
5. The Aquinas Review, «Faith and Reason» section, 2023, c 37 URL: <https://www.thomasaquinas.edu/sites/default/files/2023-05/Aquinas%20Review%202023>

Koval Oleksii, student of g. MENM – 12

GIORDANO BRUNO'S NATURAL PHILOSOPHY AND THE CRISIS OF ARISTOTELIANISM

Formulation of the Problem. In the late Renaissance, the traditional Aristotelian worldview entered a deep crisis. For centuries Aristotelian natural philosophy, adapted by medieval scholasticism, had described a finite, geocentric and hierarchically ordered cosmos with a strict division between the sublunar world of change and the perfect supralunar spheres. This model united physics, metaphysics and theology and became the basis of university education. However, the spread of Copernican heliocentrism, new astronomical data and the revival of Platonism and Neoplatonism showed the limits of this system. Against this background, Giordano Bruno formulated a radically new vision of an infinite universe with innumerable worlds, which sharply contradicted the Aristotelian–Ptolemaic cosmos and intensified the crisis of Aristotelianism.

Research Goal

The goal of this paper is to analyze the main ideas of Giordano Bruno's natural philosophy and to show how his concept of the infinite universe

Research Tasks

1. To outline the key features of Aristotelian natural philosophy that formed the dominant cosmological model.
2. To present the central ideas of Bruno's natural philosophy: infinite universe, plurality of worlds, unity and animacy of nature.
3. To compare Bruno's cosmology with the Aristotelian–Ptolemaic model and to show the points of fundamental conflict.
4. To evaluate Bruno's role in the wider crisis and transformation of Aristotelianism at the turn from the Middle Ages to modernity.

Presentation of the Material

1. Aristotelian Natural Philosophy as a Classical Model

Aristotle's natural philosophy describes a finite, spherical and geocentric cosmos, where Earth is at the centre and is surrounded by concentric spheres of the Moon, planets and fixed stars. The sublunar world, composed of four elements, is the realm of change and corruption, whereas the supralunar heaven, made of aether, is perfect and unchanging. Each body has its «natural place» and «natural motion», and the whole structure is interpreted teleologically: every being tends toward its proper end. Christian scholasticism integrated this picture into theology, presenting the ordered cosmos as a reflection of divine wisdom, so Aristotelian physics and metaphysics became the official philosophical framework of European universities. At the same time, late medieval discussions about God's omnipotence, the eternity of the world and the nature of motion revealed internal tensions and showed that the Aristotelian system was not absolutely stable.

2. Bruno's Concept of Infinite Universe and Plurality of Worlds

Giordano Bruno accepts Copernicus's rejection of geocentrism but goes much further. For him the universe has neither geometric centre nor outer boundary; it is infinite in all directions. The former «sphere of fixed stars», which closed the cosmos in the Aristotelian–Ptolemaic model, disappears, because the stars themselves are suns with their own planetary systems. Our Sun becomes only one star among countless others, and the Earth only one of innumerable «earths» or worlds. In this way Bruno abolishes the division between sublunar and supralunar realms: the same matter and the same natural principles operate everywhere. The infinity of the universe expresses, in his view, the infinity of God, who is present in every point of space, so nature appears as a living, dynamic whole permeated by a World Soul and by countless centres of activity.

3. Bruno and the Crisis of the Aristotelian–Ptolemaic Cosmos

Bruno's theses about the infinity of the universe, plurality of worlds and the animacy and homogeneity of nature directly contradict key elements of Aristotelian natural philosophy. Geocentrism, the finiteness and closure of the cosmos, the strict opposition of sublunar and supralunar regions and the rigid hierarchy of substances lose their

foundation. The ordered, closed world with Earth at the centre is replaced by an open, boundless and essentially pluralistic universe governed everywhere by the same principles. Although Bruno's style remains speculative and influenced by Neoplatonism and Renaissance symbolism, his ideas help to destroy the old cosmological framework. They prepare the emergence of an early-modern conception of nature, in which the universe is infinite and unified, even if later scientists will describe this unity with mathematical laws rather than with metaphysical speculation.

Conclusions

Giordano Bruno's natural philosophy is a vivid expression of the crisis of Aristotelianism in the late Renaissance. Relying on Copernican heliocentrism and Renaissance Platonism, Bruno develops a bold vision of an infinite universe filled with innumerable worlds, where the same matter and the same natural principles act everywhere. This vision undermines the main assumptions of Aristotelian natural philosophy: geocentrism, the finiteness and hierarchical structure of the cosmos, the separation of sublunar and supralunar regions and the image of nature as a passive, ordered whole. At the same time, Bruno proposes a new synthesis of cosmology and theology: the infinite universe becomes a manifestation of the infinite God immanent in nature. Human beings lose the status of physical centre of the world but gain a new dignity as rational subjects capable of thinking the infinite. Thus Bruno's natural philosophy not only deepens the crisis of the Aristotelian system but also helps to prepare a modern understanding of nature and of human intellectual freedom.

List of References

1. Bruno, G. *On the Infinite Universe and Worlds*. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/1848>
2. Knox, D. «Giordano Bruno.» // *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/bruno/>
3. Schmitt, C. B. *Aristotle and the Renaissance*. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1983. URL (catalog info): <https://www.worldcat.org/title/8652551>
4. Koyré, A. *From the Closed World to the Infinite Universe*. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, URL (preview): <https://archive.org/details/fromclosedworldt0000koyr>

Kytyr Halyna, student of g. MENM – 12

ARISTOTLE'S VIRTUE ETHICS IN THE MODERN WORLD

Formulation of the problem: Modern societies face ethical challenges that Aristotle could not have fully predicted. The shift from traditional communal values to highly individualized, globalized contexts raises the question of how virtue ethics can guide moral behavior today. While globalization promotes universal norms, it often clashes with local ethical traditions and personal development, necessitating a reevaluation of Aristotelian principles in contemporary life.

Goal:

The aim of this study is to analyze the relevance and application of Aristotle's virtue ethics in contemporary society. Objectives include:

1. Examine the core principles of Aristotelian virtue ethics.
2. Identify contemporary moral challenges where these principles apply.
3. Explore practical ways to integrate virtue ethics into modern ethical decision-making, education, and social policy.

Presentation of the material:

Aristotle's virtue ethics emphasizes the development of character and moral virtues through habitual practice, aiming for eudaimonia (human flourishing). In the modern context, this requires a balance between individual autonomy and social responsibility. The rapid pace of technological change, global interconnectedness, and cultural diversity poses new challenges to cultivating virtues such as courage, temperance, and justice.

- Application in modern education: Schools and universities can incorporate character education programs grounded in virtue ethics to develop moral reasoning, empathy, and civic responsibility.
- Business and professional ethics: Corporate culture and professional codes can benefit from Aristotle's emphasis on character and practical wisdom (phronesis) to guide ethical decision-making beyond rigid rules.
- Social and political implications: Virtue ethics encourages citizens and leaders to cultivate moral habits that promote the common good, resisting the extremes of both moral relativism and authoritarian imposition.

In addition, the practical application of virtue ethics in the modern world requires collaboration between philosophy, psychology, and sociology. Understanding human motivation and moral development through an interdisciplinary lens allows Aristotle's principles to remain dynamic and adaptable. This integration shows that virtue ethics is not a relic of the past but a living moral philosophy that continues to shape ethical behavior and social values.

Conclusions:

Aristotle's virtue ethics continues to influence modern moral philosophy and everyday life. Unlike rule-based systems, it focuses on personal character and the development of moral habits. In a world where technology and

social media often blur the line between good and bad behavior, Aristotle's concept of the «golden mean» can guide individuals toward balance and integrity.

For example, in modern education, teachers encourage students not only to gain knowledge but also to build virtues such as honesty, courage, and empathy. In the workplace, employers value ethical decision-making and emotional intelligence—qualities that mirror Aristotle's view of moral excellence.

Furthermore, the rise of global challenges like climate change, artificial intelligence, and social inequality highlights the need for virtuous leadership. Aristotle's idea that virtue lies in acting rationally and for the common good can help modern societies make more ethical choices.

Therefore, Aristotle's virtue ethics remains a timeless framework for understanding human behavior, moral growth, and happiness in both personal and collective life.

Aristotle's virtue ethics remains highly relevant today, offering a framework for cultivating personal and social virtues in a rapidly changing world. While global challenges complicate moral life, applying principles of virtue, balance, and practical wisdom can foster ethical resilience, personal flourishing, and socially responsible behavior.

Aristotle's virtue ethics remains highly relevant today, offering a framework for cultivating personal and social virtues in a rapidly changing world. While global challenges complicate moral life, applying principles of virtue, balance, and practical wisdom can foster ethical resilience, personal flourishing, and socially responsible behavior.

Implications:

Modern philosophy and ethics can draw on Aristotelian ideas to address challenges in education, politics, business, and personal development. Integrating virtue ethics into practical life ensures that moral development keeps pace with technological and social change, preserving human dignity and societal cohesion.

List of references:

1. E. Snow, *Contemporary Virtue Ethics*, Nancy, 2020. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/contemporary-virtue-ethics/D3768634761084D5F0B95512833E36B0>
2. *Virtue Ethics*, Wang Haiming, *The Principles of New Ethics*, IV 2021. URL: <https://www.routledge.com/The-Principles-of-New-Ethics-IV-Virtue-Ethics/Haiming/p/book/9780367692919>
3. Bloomsbury, *Virtue Ethics*, 2023. URL: <https://www.bloomsbury.com/in/virtue-ethics-9789354357107/>
4. Jessie Jordan, *The Metaethics of Virtue Ethics: On Nature and Normativity*, 2025. URL: <https://www.bloomsbury.com/uk/metaethics-of-virtue-ethics-9781350412811/>
5. Arthur Jan Keefer, *The Book of Proverbs and Virtue Ethics*, 2020. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/book-of-proverbs-and-virtue-ethics/book-of-proverbs-and-virtue-ethics/421D2DBDB6138B4B6BE2C5B953C42FD7>
6. Гурик М., Ковтун І., Чолач Т. Лібертаріанські вектори правих партій сучасності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. Вип. 51. С. 232-237. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

Kushnir Anastasiia, student of group MENM-12

TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE

Formulation of the problem: The central philosophical problem explored is the dual impact of technology on human essence [1]. Technology, especially modern digital and bioengineering advancements, is no longer merely an instrumental aid for humanity; it fundamentally reconfigures the human being [2]. This creates an acute dilemma: can we embrace the potential for radical human enhancement (Transhumanism) [3] while safeguarding essential human qualities like autonomy, critical thought, and authentic social connection from technological determinism (Enframing) [1, 4]. The crisis lies in determining how to maintain technology as a means to human flourishing rather than allowing it to define and instrumentalize existence itself [4].

Goal: To critically examine technology's role as an ambivalent evolutionary force and to establish a framework for Technological Wisdom. We aim to differentiate between technology as an instrument (a neutral tool) and technology as an inherent force (a determinant of social and cognitive reality) [2]. Ultimately, the purpose is to articulate the ethical necessity of prioritizing non-quantifiable human values over efficiency and technological imperative.

Presentation of material: Cognitive and Biological Transformation (The Challenge of Enhancement) Technological advancements profoundly alter the human mind and body. The rise of digital tools illustrates the Extended Mind Theory and Post-phenomenology, where devices act as cognitive extensions [1]. This practice of cognitive offloading risks atrophy in deep concentration and critical thinking as individuals become dependent on algorithmically mediated and filtered information [4]. Furthermore, bioengineering fuels the Transhumanist agenda—the quest to overcome biological limitations [3]. While offering profound benefits, this path introduces complex ethical concerns, specifically the risk of establishing a profound biological divide between the enhanced and the unenhanced and turning human life into a mere object for technological optimization [3].

Social and Existential Reconfiguration (The Threat of Mediation) Technology deeply mediates human experience, changing the nature of sociality and meaning. Digital platforms offer unprecedented global connectivity but simultaneously risk substituting genuine, reciprocal emotional bonds and physical co-presence with mediated,

simulated interactions [4]. This phenomenon contributes to social isolation and the atrophy of empathy [4]. Philosophers like Heidegger and Ellul argue that technology is not a neutral tool (Instrumentalism), but a deterministic force (Technological Determinism) [2]. This force, termed *Gestell* or Enframing by Heidegger, fundamentally shapes how humans perceive the world, reducing both nature and people to calculable resources [1, 2]. This existential crisis of meaning emphasizes the need to re-focus on inherently human, non-algorithmic qualities: wisdom, creativity, and self-defined purpose [4].

Conclusion: The impact of technology on human nature is an active, ongoing ethical project. Achieving genuine human flourishing requires society to consciously cultivate Technological Wisdom—the philosophical capacity to balance technological development with an unwavering commitment to preserving non-quantifiable, non-automatable human values: autonomy, justice, and the ability to define meaningful life goals. Technology must remain subservient to the human purpose, and not the reverse.

List of References:

1. Shaoshan Liu. Why Nietzsche Matters in the Age of Artificial Intelligence. Communications of the ACM. 2025. <https://cacm.acm.org/blogcacm/why-nietzsche-matters-in-the-age-of-artificial-intelligence/>
2. Thinking about Technology. Digital Academic Repository, University of Amsterdam. 2023. <https://pure.uva.nl/ws/files/119098359/hxnskf4lfd2r5jiw3ygid6z7zrhb6rnt.pdf>
3. Willows A. M. Technology and Human Nature. 2019. URL: <https://adamwillows.com/resources/technology-and-human-nature/>
4. Гурик М. І. Становлення та розвиток культури громадянськості в суверенній Україні [Текст] // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т.В Гончарук, Н.В. Гнасевич, М.І. Гурик та ін. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка» 2021. С. 213-244. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15487>

Dorosh Sofia, student of group MENM-11

FRENCH MATERIALISTS OF THE 18TH CENTURY: DIDEROT, HOLBACH, LAMÉTRIE

Formulation of the problem: This article examines the philosophical transformation introduced by 18th-century French materialists – Denis Diderot, Paul-Henri Holbach, and Julien Offray de La Mettrie – whose ideas challenged metaphysical and religious explanations of the human being. Recent scholarship emphasizes that their materialism was not a simple denial of spirituality but an attempt to ground human consciousness, morality, and nature in empirical and scientific understanding. The problem addressed in this research lies in determining how Enlightenment materialism functioned as an intellectual alternative to theological doctrines and how modern academic perspectives reinterpret their legacy in light of contemporary science.

According to recent studies (Raffaelli 2022; Vermeren 2021), Diderot developed a dynamic, evolutionary concept of matter, while Navarro (2020) highlights Holbach's attempt to build a coherent naturalistic ethics. Contemporary analyses of La Mettrie (Gauvin 2021) show that his «machine model» now resonates with debates in philosophy of mind and cognitive science. The challenge is to understand whether this classical materialism remains relevant for modern discussions about nature, consciousness, and the scientific worldview.

Goal. The goal of this article is to analyze the central ideas of French Enlightenment materialism and to evaluate how modern scholars reinterpret the philosophical contributions of Diderot, Holbach, and La Mettrie. The study aims to:

1. Identify the key principles of Enlightenment materialism.
2. Examine contemporary academic interpretations of Diderot, Holbach, and La Mettrie.
3. Determine the relevance of their materialism to modern science and philosophy.

In addition, the article seeks to highlight how the philosophical positions of Diderot, Holbach, and La Mettrie contributed to the formation of a secular worldview and encouraged the transition from metaphysical speculation to empirical investigation. By examining their ideas through the lens of contemporary scholarship, this study aims to demonstrate the intellectual continuity between Enlightenment materialism and current debates in neuroscience, cognitive science, and ethics. Furthermore, the research intends to show how the materialists' critique of religious authority and their emphasis on natural causality influenced the development of modern concepts of human autonomy, scientific rationality, and the foundations of democratic society. Through this comprehensive perspective, the article aspires to provide a deeper understanding of the ongoing relevance and transformative potential of French materialist thought.

Presentation of the material. According to Raffaelli (2022), Diderot's materialism is grounded in the idea that matter possesses the capacity for transformation and organization. Diderot's naturalism rejects the dualistic division between body and soul, proposing instead that consciousness emerges from the complexity of matter. Vermeren (2021) emphasizes that this view aligns with modern scientific perspectives on biological evolution and the development of natural systems.

Holbach's philosophy, as analyzed by Navarro (2020), presents a comprehensive naturalistic framework in which human actions are determined by physical causes. Holbach believed that morality should be based on natural

human needs and social harmony rather than religious doctrine. His System of Nature is interpreted by modern scholars as an early form of secular ethics grounded in natural science.

La Mettrie, according to Gauvin (2021), advanced a radical mechanistic model of the human being in *Man a Machine*. His view that cognitive functions arise from bodily mechanisms is reconsidered today in the context of neuroscience and debates about the physical basis of consciousness. Scholars note that while his mechanistic reductionism was controversial, it laid groundwork for later scientific approaches to the mind.

As Maire (2023) argues, Enlightenment materialism collectively contributed to building a secular understanding of the world. These thinkers aimed to replace metaphysical explanations with empirical inquiry, anticipating modern scientific methodologies.

Conclusions. French materialists of the 18th century significantly reshaped European intellectual history by promoting a worldview grounded in nature, reason, and empirical knowledge. Contemporary scholarship reaffirms the importance of their ideas, demonstrating that many of their insights – such as the natural origins of consciousness, the determinism of human behavior, and the biological basis of thought – remain relevant to modern scientific and philosophical debates. Diderot, Holbach, and La Mettrie continue to influence discussions in ethics, cognitive science, and the philosophy of mind. Their materialism stands as an early foundation for modern secular and scientific conceptions of the human being.

List of references

1. Gauvin, J. La Mettrie and the Machine Model of Human Nature. *British Journal for the History of Philosophy*, 2021. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09608788.2021.1875153>
2. Maire, C. Enlightenment Materialism and Its Legacy. *EHNE – Encyclopédie d'Histoire Numérique de l'Europe*, 2023. URL: <https://ehne.fr/en/node/21939>
3. Navarro, A. Holbach's System of Nature Reconsidered. *Philosophies*, 2022. URL: <https://www.mdpi.com/2409-9287/5/4/31>
4. Raffaelli, L. Denis Diderot and the Question of Materialism. *Open Philosophy*, 2022. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/opphil-2022-0200/html>
5. Vermeren, P. Diderot's Naturalism and Modern Science. *Perspectives on Science and Culture*, 2021. URL: <https://journals.openedition.org/poc/20391>

Bayda Ilya, student of g. EME-11

HEIDEGGER'S «TURN»: FROM BEING AN TIME TO LATER WORKS

Formulation of the problem: The central problem concerns the nature and meaning of Heidegger's «turn» (*Kehre*) – the transition from the existential-phenomenological analysis of *Being and Time* (1927) to the later ontology of the «history of Being.» Scholars disagree whether this shift represents a fundamental break or a deepening of the same philosophical project. The problem thus lies in determining the continuity or discontinuity of Heidegger's thought, the reasons that motivated this transformation, and the implications it has for understanding the relation between Being and human existence in his later philosophy.

Goal. To outline the nature of Heidegger's «turn», its motivations, its features, and its implications for his later works. Tasks:

1. To explain the meaning and philosophical significance of Heidegger's «turn» (*Kehre*) as the shift from the existential analysis of *Being and Time* toward the later ontology of the «history of Being.»
2. To identify the main motivations and key features of this shift, including the limits of the Dasein-analytic, the growing importance of language, and Heidegger's critique of modern technology.
3. To evaluate the implications of the turn for understanding Heidegger's later philosophy, including debates about continuity or discontinuity and the relevance of concepts such as Ereignis, clearing, dwelling, and the history of Being.

Presentation of the material. Martin Heidegger's early masterpiece *Being and Time* (1927) set the stage for his fundamental ontology: the question of Being (*Sein*) via Dasein (being-there) [1]. Scholars identify a shift or «turn» (German: *Kehre*) in Heidegger's thought: moving from the analysis of Dasein and temporality toward a focus on Being itself, language, event (*Ereignis*), and history of Being. Purpose: to outline the nature of this turn, its motivations, its features, and its implications for Heidegger's later works [2].

In *Being and Time*, Heidegger focuses on Dasein's existence, temporality, death, authenticity, «being-in-the-world». Being is disclosed through Dasein's existential structures; the emphasis is on ontology as «ontic-ontological» analysis. The early phase is characterized by a focus on time (temporality) as the horizon of Being [8].

If talk about The «Turn» (*Kehre*) in Heidegger's Thought: the term «turning» or «turn» refers to a shift in perspective: from Dasein's being and temporality toward Being itself and its disclosure [9].

This turn is not uniformly defined: scholars debate its timing, extent, and discontinuity vs continuity of Heidegger's thought.

Motivations: Heidegger judged his earlier project insufficient to account for Being's history, language, and the impact of technology [3].

Language and poetry: In later works, language (Sprache) becomes pivotal: «Language is the house of Being.» Event (Ereignis): Being is no longer simply presence-as-such but an event of disclosure/unconcealment. Technology and modernity critique: Heidegger critiques the enframing (Gestell) of technology which covers over Being [11].

History of Being: Later works examine how different epochs of metaphysics have determined how Being is interpreted; Being has a history.

Topological/spatial motifs: Shift from temporality toward spatial metaphors such as clearing (Lichtung), place (Ort), dwelling (Wohnen) [10].

Some scholars argue for robust continuity: Heidegger's later thought remains fundamentally anchored in the early project. Others emphasise discontinuity: the turn marks a radical transformation in method, vocabulary, and focus. Implication: One must read Heidegger's early and later phases as interconnected yet distinct phases of a philosophical journey [7].

The turn opens new ways to think about Being beyond human-subject-centered metaphysics. It invites reconsideration of language, art, dwelling, and the human relation to technology and environment.

For contemporary philosophy, the later Heidegger provides resources for post-metaphysical thinking and ecological/technological critique.

Conclusion. Heidegger's «turn» does not render Being and Time obsolete but recontextualises it within a broader horizon of Being's unfolding. The shift points to the necessity of thinking Being as event, as history, as language, as dwelling. Understanding this turn is crucial for appreciating the full scope of Heidegger's oeuvre and its contemporary relevance.

List of References

1. Anuchina, V. Later Heidegger in the readings of modern researchers. *Sententiae*, vol. 41, no. 3 (2022): 117-124. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.
2. Anuchina, Vlada. Later Heidegger in the readings of modern researchers. *Sententiae*, vol. 41, no. 3 (2022): 117-124. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.
3. Being tied to experience: towards a subjective account of the phenomenology of the event.» *Continental Philosophy Review*, vol. 56 (2023): 21-40. URL: <https://doi.org/10.1007/s11007-022-09568-x>.
4. Figal, Günter; D'Angelo, Diego; Keiling, Tobias & Yang, Guang Paths in Heidegger's Later Thought. Bloomington: Indiana University Press, 2020.
5. Koda, N. V. Ways of transforming the metaphysical thinking in the 'conceptless language' of the late M. Heidegger. *Filosofskii zhurnal* (2021): URL: 10.21146/2072-0726-2021-14-1-129-141.
6. Komarov, O. Language is the house of being. What does Heidegger's saying mean? *Filosofska Dumka*, no. 1 (2020): 52-69. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.
7. Komarov, Oleksandr. Language is the house of being. What does Heidegger's saying mean?» *Filosofska Dumka*, no. 1 (2020): 52-69. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.
8. Reijers, W. Heidegger's concept of philosophical method. *Phenomenology & the Cognitive Sciences*, 2021.
9. Sadler, N. Translating with Heidegger: worldliness, disclosure and translation. 2024.
10. Springer book: Heidegger and Contemporary Philosophy: Technology, Living, Society & Science. Edited by Carmine Di Martino. Springer Cham, 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56566-4>.
11. Surzyn, J. Language of Being in Heidegger's 'Turn' (Kehre). *Folia Philosophica* 46 (2021): 1-17.

Bayda Ilya, student of g. EME-11

HEIDEGGER'S «TURN»: FROM BEING AN TIME TO LATER WORKS

Formulation of the problem: The central problem concerns the nature and meaning of Heidegger's «turn» (*Kehre*) – the transition from the existential-phenomenological analysis of *Being and Time* (1927) to the later ontology of the «history of Being.» Scholars disagree whether this shift represents a fundamental break or a deepening of the same philosophical project. The problem thus lies in determining the continuity or discontinuity of Heidegger's thought, the reasons that motivated this transformation, and the implications it has for understanding the relation between Being and human existence in his later philosophy.

Goal. To outline the nature of Heidegger's «turn», its motivations, its features, and its implications for his later works. Tasks:

1. To explain the meaning and philosophical significance of Heidegger's «turn» (*Kehre*) as the shift from the existential analysis of *Being and Time* toward the later ontology of the «history of Being.»
2. To identify the main motivations and key features of this shift, including the limits of the Dasein-analytic, the growing importance of language, and Heidegger's critique of modern technology.
3. To evaluate the implications of the turn for understanding Heidegger's later philosophy, including debates about continuity or discontinuity and the relevance of concepts such as Ereignis, clearing, dwelling, and the history of Being.

Presentation of the material. Martin Heidegger's early masterpiece *Being and Time* (1927) set the stage for his fundamental ontology: the question of Being (Sein) via Dasein (being-there) [1]. Scholars identify a shift or

«turn» (German: Kehre) in Heidegger's thought: moving from the analysis of Dasein and temporality toward a focus on Being itself, language, event (Ereignis), and history of Being. Purpose: to outline the nature of this turn, its motivations, its features, and its implications for Heidegger's later works [2].

In *Being and Time*, Heidegger focuses on Dasein's existence, temporality, death, authenticity, «being-in-the-world». Being is disclosed through Dasein's existential structures; the emphasis is on ontology as «ontic-ontological» analysis. The early phase is characterized by a focus on time (temporality) as the horizon of Being [8].

If talk about The «Turn» (Kehre) in Heidegger's Thought: the term «turning» or «turn» refers to a shift in perspective: from Dasein's being and temporality toward Being itself and its disclosure [9].

This turn is not uniformly defined: scholars debate its timing, extent, and discontinuity vs continuity of Heidegger's thought.

Motivations: Heidegger judged his earlier project insufficient to account for Being's history, language, and the impact of technology [3].

Language and poetry: In later works, language (Sprache) becomes pivotal: «Language is the house of Being.» Event (Ereignis): Being is no longer simply presence-as-such but an event of disclosure/unconcealment. Technology and modernity critique: Heidegger critiques the enframing (Gestell) of technology which covers over Being [11].

History of Being: Later works examine how different epochs of metaphysics have determined how Being is interpreted; Being has a history.

Topological/spatial motifs: Shift from temporality toward spatial metaphors such as clearing (Lichtung), place (Ort), dwelling (Wohnen) [10].

Some scholars argue for robust continuity: Heidegger's later thought remains fundamentally anchored in the early project. Others emphasise discontinuity: the turn marks a radical transformation in method, vocabulary, and focus. Implication: One must read Heidegger's early and later phases as interconnected yet distinct phases of a philosophical journey [7].

The turn opens new ways to think about Being beyond human-subject-centered metaphysics. It invites reconsideration of language, art, dwelling, and the human relation to technology and environment.

For contemporary philosophy, the later Heidegger provides resources for post-metaphysical thinking and ecological/technological critique.

Conclusion. Heidegger's «turn» does not render *Being and Time* obsolete but recontextualises it within a broader horizon of Being's unfolding. The shift points to the necessity of thinking Being as event, as history, as language, as dwelling. Understanding this turn is crucial for appreciating the full scope of Heidegger's oeuvre and its contemporary relevance.

List of References

1. Anuchina, V. Later Heidegger in the readings of modern researchers. *Sententiae*, vol. 41, no. 3 (2022): 117-124. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.
2. Anuchina, Vlada. Later Heidegger in the readings of modern researchers. *Sententiae*, vol. 41, no. 3 (2022): 117-124. URL: <https://doi.org/10.31649/sent41.03.117>.
3. Being tied to experience: towards a subjective account of the phenomenology of the event.» *Continental Philosophy Review*, vol. 56 (2023): 21-40. URL: <https://doi.org/10.1007/s11007-022-09568-x>.
4. Figal, Günter; D'Angelo, Diego; Keiling, Tobias & Yang, Guang *Paths in Heidegger's Later Thought*. Bloomington: Indiana University Press, 2020.
5. Koda, N. V. Ways of transforming the metaphysical thinking in the 'conceptless language' of the late M. Heidegger. *Filosofskii zhurnal* (2021): URL: 10.21146/2072-0726-2021-14-1-129-141.
6. Komarov, O. Language is the house of being. What does Heidegger's saying mean? *Filosofska Dumka*, no. 1 (2020): 52-69. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.
7. Komarov, Oleksandr. Language is the house of being. What does Heidegger's saying mean?» *Filosofska Dumka*, no. 1 (2020): 52-69. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2020.01.052>.
8. Reijers, W. Heidegger's concept of philosophical method. *Phenomenology & the Cognitive Sciences*, 2021.
9. Sadler, N. *Translating with Heidegger: worldliness, disclosure and translation*. 2024.
10. Springer book: *Heidegger and Contemporary Philosophy: Technology, Living, Society & Science*. Edited by Carmine Di Martino. Springer Cham, 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56566-4>.
11. Surzyn, J. Language of Being in Heidegger's 'Turn' (Kehre). *Folia Philosophica* 46 (2021): 1-17.

Karpets Sofia, student of g. MENM – 12

ARGUMENTS OF THE EXISTENCE OF GOD: COSMOLOGICAL, TELEOLOGICAL, ONTOLOGICAL

Formulation of the problem: The question of God's existence is still important today. Even in the time of scientific progress, people keep looking for answers about the origin of the world, the meaning of life, and the existence of a higher power. In 2024–2025, interest in this topic has grown again because of discussions about the «fine-tuning» of the Universe and the limits of scientific explanation. That is why studying classical arguments for God's existence is still relevant now. [1]

Research Goal: To find out how the three main philosophical arguments – cosmological, teleological, and ontological – explain the existence of God and how convincing they are in the modern world. [1]

Research tasks:

1. Explain the meaning of each argument.
2. Show how modern scientists and philosophers understand these arguments.
3. Evaluate their strengths and weaknesses.

Object of the research: The object of the research is philosophical arguments for the existence of God – especially the cosmological, teleological, and ontological arguments – as intellectual ideas that try to prove theism.

Presentation of the material: The question of whether God exists is still very important. People wonder: Why is there something rather than nothing? Philosophers created some arguments to explain God's existence. The three famous ones are the cosmological, teleological, and ontological arguments.

1. Cosmological Argument The cosmological argument says: everything that exists has a cause. The world could not come from nothing. So there must be a First Cause – something that itself was not caused by anything else. Philosophers often call this First Cause «God».

Long ago, Aristotle talked about an «unmoved mover» – something that moves everything but is not moved itself. Later, Thomas Aquinas used that idea in his «Five Ways» to show God exists.

Today, some use a version called the «Kalam Cosmological Argument»:

1. Whatever begins to exist has a cause.
2. The universe began to exist.
3. Therefore, the universe has a cause (First Cause = God).

Modern science (Big Bang theory) shows the universe had a beginning. But science cannot show what caused the beginning. That is where philosophy suggests a First Cause (God).[2]

Why is the cause of the Universe considered «outside space and time»?

Everything in our Universe exists in space and time.

But if space and time started together with the Universe, then the cause of the Universe:

- cannot be physical, because physics began with the Universe;
- cannot be material, because matter also appeared later;
- cannot exist in time, because time started when the Universe started.

So, the cause must be non-material and outside time. Philosophers say that there are only two options for something non-physical:

- an abstract object (like numbers or math), or
- a mind (consciousness).

But numbers cannot create anything. So the most logical cause is a mind, a smart and powerful being – God.[3]

2. Teleological Argument The teleological argument is the argument from design or purpose. It says: the world looks ordered, purposeful, and complex. This order and complexity suggest a Designer.

William Paley used the example: if you find a watch, you know it was made by a watchmaker. The world is much more complex than a watch, so it must have a Maker (God).

Today, we talk about fine-tuning: physical laws and constants are so precise that small changes would make life impossible. Many think this precision is not random, but suggests a Designer. [4]

3. Ontological Argument The ontological argument uses logic and ideas. It says: we can imagine the greatest possible being (God). This being must have all perfections. One of those perfections is existence. If that being didn't exist, it would not be greatest. So it must exist.

This argument does not use physical facts – it uses logic and definitions.

Anselm of Canterbury first wrote it in the Proslogion. [5]

Conclusions: The three arguments – cosmological, teleological, and ontological – show different ways to think about God's existence:

- The cosmological argument talks about the beginning and cause of everything.
- The teleological argument focuses on order and purpose in nature.
- The ontological argument uses reason and logic to show that the idea of God is natural to human thought.

These arguments do not try to «prove God» like a math formula. They help people think about why we exist, why the universe is so ordered, and where our search for meaning comes from.

Even in the 21st century, when science is very advanced, these philosophical ideas are still important. They show that faith and reason can live together and support each other.

So, the question of God's existence is not only about religion – it is also part of philosophy and the search for truth. It helps us understand both the world around us and our inner world – our faith, doubts, and need for spirituality.

Sources:

1. Davidian. Answers in Reason – Common Arguments for the Existence of God: Brief Overview. 2024. URL: <https://www.answers-in-reason.com/religion/christianity/common-arguments-for-the-existence-of-god-brief-overview>

2. Plantinga Alvin. Routledge Encyclopedia of Philosophy – God, Arguments for the Existence of God. 2024. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/god-arguments-for-the-existence-of/v-1>

3. Simon Tadeo. Strategies for stage 2 of cosmological arguments. 2023. URL: https://philarchive.org/archive/OCASFS-2?utm_

Kis Anhelina, student of group EME-11

TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE

Formulation of the problem: The core issue addressed in this article is the profound transformation of human nature induced by rapid technological advancements. Technology, while enhancing human capabilities and connectivity, simultaneously challenges fundamental aspects of what it means to be human, including autonomy, social relationships, empathy, and even our perception of reality. In an era dominated by artificial intelligence, social media, biotechnology, and virtual realities, questions arise about whether technology is augmenting human potential or eroding essential human qualities. This tension between enhancement and dehumanization raises concerns about the ethical, psychological, and existential implications for individuals and society as a whole. As technology integrates deeper into daily life, it blurs the boundaries between the natural and the artificial, prompting a reevaluation of human identity in a technologically mediated world [1].

Goal. The objective of this article is to critically examine the multifaceted impacts of technology on human nature, focusing on both its empowering and disruptive effects. By delving into philosophical perspectives, we aim to:

1. Identify the primary ways in which technology reshapes human cognition, emotions, and social interactions.
2. Analyze the potential risks and benefits, drawing on key philosophical theories.
3. Explore strategies for mitigating negative impacts while harnessing positive ones to preserve and enhance human essence [2].

Presentation of the material. The philosophy of technology serves as a critical lens for understanding how tools and innovations, from ancient inventions to modern digital systems, influence the human condition. Unlike mere instruments, technologies shape our worldview, behaviors, and even biological makeup, as argued by thinkers like Martin Heidegger, whose ideas continue to resonate in contemporary interpretations. Modern technology enframes the world, reducing everything, including humans, to standing-reserve, thereby alienating us from authentic existence. This perspective highlights a fundamental shift: technology does not just solve problems but redefines human nature by prioritizing efficiency over meaning [3].

Contemporary philosophers build on this foundation. Bernard Stiegler posits that technology is inherently pharmacological—both a poison and a cure. In recent analyses of his work, tools externalize human memory and knowledge, leading to a «proletarianization» of the mind where individuals lose cognitive skills due to over-reliance on devices. Social media platforms, for example, amplify this by fostering shallow interactions that diminish deep empathy and critical thinking. Users become data points in algorithms, their behaviors predicted and manipulated, which erodes personal agency and fosters a sense of disconnection from one's authentic self [4].

The impact on human cognition is particularly profound. Neuroplasticity studies show that constant digital stimulation rewires the brain, often reducing attention spans and multitasking abilities while enhancing information processing speed. Philosophically, this aligns with Marshall McLuhan's idea that «the medium is the message,» where the form of technology alters sensory perceptions and thought patterns. For humans accustomed to instant gratification via smartphones, patience and contemplation—hallmarks of traditional human nature—may atrophy [5].

Psychologically, technology's influence manifests in phenomena like digital addiction and mental health crises. The dopamine-driven feedback loops of apps mirror addictive behaviors, altering human motivation from intrinsic fulfillment to external validation. Philosophers like Hannah Arendt would argue this diminishes the *vita activa*—active life—by replacing meaningful action with passive consumption. Yet, technology also democratizes knowledge; online platforms enable self-education and empowerment, aligning with Enlightenment ideals of progress and human perfectibility [6]. The ethical dimensions cannot be overlooked. Technology amplifies human flaws; AI in warfare or biased algorithms perpetuate inequalities, questioning whether it enhances or corrupts moral agency. Post-humanist thinkers suggest a cyborg ontology where humans and machines merge, redefining nature as hybrid and fluid, potentially liberating us from outdated binaries like nature/culture. However, this risks losing touch with unmediated human experiences, such as direct nature immersion or unfiltered emotions [7].

To address these challenges, several strategies emerge from philosophical discourse:

Promoting digital literacy and ethical tech design: Educating users on algorithmic influences can restore agency, while regulations ensure technologies align with human values.

Interdisciplinary collaboration: Integrating philosophy with tech development, as in digital humanism, ensures innovations respect human diversity and prevent dehumanization.

Reimagining human nature: Embracing a relational view, where technology is seen as an extension rather than a replacement, can lead to symbiotic evolution [8].

In conclusion, technology's impact on human nature is ambivalent—offering unprecedented opportunities for growth while posing risks of alienation and diminishment. Philosophy urges a balanced approach: not rejection, but critical engagement to guide technology toward enhancing, rather than supplanting, our humanity. As we navigate this era, reflecting on these impacts ensures that human essence—curiosity, empathy, and creativity—remains at the

core [1]. The methodology of examining this topic draws from phenomenological, existential, and critical theory approaches, avoiding monism in favor of pluralism. By synthesizing diverse perspectives, we gain a comprehensive understanding, recognizing that philosophical inquiry into technology transcends empirical data, relying on reflective thought to address worldview implications. This metatheoretical stance positions philosophy as essential for navigating technological transformations without losing sight of human fundamentals [2].

In education, technology transforms learning from rote to interactive, but over digitization may hinder critical thinking. A hybrid model could optimize benefits [5]. Ultimately, technology mirrors human aspirations and fears; its impact on nature depends on how we wield it. Philosophical vigilance ensures it serves humanity, not vice versa [8].

List of references

1. Nida-Rümelin J., Weidenfeld N. Introduction to Digital Humanism 2023 URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-45304-5>
2. Eke D.O., Wakunuma K., Akintoye S. Perspectives on Digital Humanism.2021. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-86144-5>
3. Reich V.M.C., Kemp P.E.J., Hamer J.M.M., et al. Children's Perception of the World of Technology: 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
4. Qiao Y. Bernard Stiegler's View of Philosophy of Technology. 2025 URL: <https://irispublishers.com/iojass/pdf/IOJASS.MS.ID.000538.pdf>
5. Pezzano M., et al. The Role of Images in the Philosophy of Technology. 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
6. Chavez A. Technology, Embodiment, and Human Nature. 2025 URL: <https://academic.oup.com/jmp/article-pdf/50/3/159/63299762/jhaf011.pdf>
7. Brusseau J. Mapping AI Avant-Gardes in Time 2023. URL: <https://futura-philosophy.com/index.php/FPH/article/download/156/70>
8. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf
9. http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

Kis Anhelina, student of group EME-11

TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE

Formulation of the problem: The core issue addressed in this article is the profound transformation of human nature induced by rapid technological advancements. Technology, while enhancing human capabilities and connectivity, simultaneously challenges fundamental aspects of what it means to be human, including autonomy, social relationships, empathy, and even our perception of reality. In an era dominated by artificial intelligence, social media, biotechnology, and virtual realities, questions arise about whether technology is augmenting human potential or eroding essential human qualities. This tension between enhancement and dehumanization raises concerns about the ethical, psychological, and existential implications for individuals and society as a whole. As technology integrates deeper into daily life, it blurs the boundaries between the natural and the artificial, prompting a reevaluation of human identity in a technologically mediated world [1].

Goal. The objective of this article is to critically examine the multifaceted impacts of technology on human nature, focusing on both its empowering and disruptive effects. By delving into philosophical perspectives, we aim to:

1. Identify the primary ways in which technology reshapes human cognition, emotions, and social interactions.
2. Analyze the potential risks and benefits, drawing on key philosophical theories.
3. Explore strategies for mitigating negative impacts while harnessing positive ones to preserve and enhance human essence [2].

Presentation of the material. The philosophy of technology serves as a critical lens for understanding how tools and innovations, from ancient inventions to modern digital systems, influence the human condition. Unlike mere instruments, technologies shape our worldview, behaviors, and even biological makeup, as argued by thinkers like Martin Heidegger, whose ideas continue to resonate in contemporary interpretations. Modern technology enframes the world, reducing everything, including humans, to standing-reserve, thereby alienating us from authentic existence. This perspective highlights a fundamental shift: technology does not just solve problems but redefines human nature by prioritizing efficiency over meaning [3].

Contemporary philosophers build on this foundation. Bernard Stiegler posits that technology is inherently pharmacological—both a poison and a cure. In recent analyses of his work, tools externalize human memory and knowledge, leading to a «proletarianization» of the mind where individuals lose cognitive skills due to over-reliance on devices. Social media platforms, for example, amplify this by fostering shallow interactions that diminish deep empathy and critical thinking. Users become data points in algorithms, their behaviors predicted and manipulated, which erodes personal agency and fosters a sense of disconnection from one's authentic self [4].

The impact on human cognition is particularly profound. Neuroplasticity studies show that constant digital stimulation rewires the brain, often reducing attention spans and multitasking abilities while enhancing information

processing speed. Philosophically, this aligns with Marshall McLuhan's idea that «the medium is the message,» where the form of technology alters sensory perceptions and thought patterns. For humans accustomed to instant gratification via smartphones, patience and contemplation—hallmarks of traditional human nature—may atrophy [5].

Psychologically, technology's influence manifests in phenomena like digital addiction and mental health crises. The dopamine-driven feedback loops of apps mirror addictive behaviors, altering human motivation from intrinsic fulfillment to external validation. Philosophers like Hannah Arendt would argue this diminishes the *vita activa*—active life—by replacing meaningful action with passive consumption. Yet, technology also democratizes knowledge; online platforms enable self-education and empowerment, aligning with Enlightenment ideals of progress and human perfectibility [6]. The ethical dimensions cannot be overlooked. Technology amplifies human flaws; AI in warfare or biased algorithms perpetuate inequalities, questioning whether it enhances or corrupts moral agency. Post-humanist thinkers suggest a cyborg ontology where humans and machines merge, redefining nature as hybrid and fluid, potentially liberating us from outdated binaries like nature/culture. However, this risks losing touch with unmediated human experiences, such as direct nature immersion or unfiltered emotions [7].

To address these challenges, several strategies emerge from philosophical discourse:

- Promoting digital literacy and ethical tech design: Educating users on algorithmic influences can restore agency, while regulations ensure technologies align with human values.
- Interdisciplinary collaboration: Integrating philosophy with tech development, as in digital humanism, ensures innovations respect human diversity and prevent dehumanization.
- Reimagining human nature: Embracing a relational view, where technology is seen as an extension rather than a replacement, can lead to symbiotic evolution [8].

In conclusion, technology's impact on human nature is ambivalent—offering unprecedented opportunities for growth while posing risks of alienation and diminishment. Philosophy urges a balanced approach: not rejection, but critical engagement to guide technology toward enhancing, rather than supplanting, our humanity. As we navigate this era, reflecting on these impacts ensures that human essence—curiosity, empathy, and creativity—remains at the core [1]. The methodology of examining this topic draws from phenomenological, existential, and critical theory approaches, avoiding monism in favor of pluralism. By synthesizing diverse perspectives, we gain a comprehensive understanding, recognizing that philosophical inquiry into technology transcends empirical data, relying on reflective thought to address worldview implications. This metatheoretical stance positions philosophy as essential for navigating technological transformations without losing sight of human fundamentals [2].

In education, technology transforms learning from rote to interactive, but over digitization may hinder critical thinking. A hybrid model could optimize benefits [5]. Ultimately, technology mirrors human aspirations and fears; its impact on nature depends on how we wield it. Philosophical vigilance ensures it serves humanity, not vice versa [8].

List of references

1. Nida-Rümelin J., Weidenfeld N. Introduction to Digital Humanism 2023 URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-45304-5>
2. Eke D.O., Wakunuma K., Akintoye S. Perspectives on Digital Humanism.2021. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-86144-5>
3. Reich V.M.C., Kemp P.E.J., Hamer J.M.M., et al. Children's Perception of the World of Technology: 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
4. Qiao Y. Bernard Stiegler's View of Philosophy of Technology. 2025 URL: <https://irispublishers.com/iojass/pdf/IOJASS.MS.ID.000538.pdf>
5. Pezzano M., et al. The Role of Images in the Philosophy of Technology. 2025 URL: https://iris.unito.it/retrieve/aca7dc24-7580-40a2-9f86-f4a52ec506d5/Pezzano_et_al-2025-Philosophy_&_Technology.pdf
6. Chavez A. Technology, Embodiment, and Human Nature. 2025 URL: <https://academic.oup.com/jmp/article-pdf/50/3/159/63299762/jhaf011.pdf>
7. Brusseau J. Mapping AI Avant-Gardes in Time 2023. URL: <https://futura-philosophy.com/index.php/FPH/article/download/156/70>
8. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf
9. http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

Kotyk Sofiia, student of g. MENM – 12

CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATION

Formulation of the problem. Climate change is one of the most pressing challenges of the modern era, requiring not only scientific but also ethical reflection. The present generation, using natural resources for its own development, simultaneously creates risks for the well-being of future people. This necessitates defining the moral responsibility of today's society toward future generations. Climate ethics explores the principles of justice, duty, and responsibility in the context of environmental preservation, making it a key field in shaping the ethical foundations of sustainable development.

Goal. The objective of the study is the philosophical and ethical understanding of climate ethics as a system of moral principles that determine the relationship between man and the natural environment in the context of the global ecological crisis. The research aims to identify the ethical grounds for the responsibility of the current generation for the consequences of climate change, analyze the role of intergenerational justice, and identify opportunities for integrating ethical principles into the formation of climate policy and sustainable development.

By exploring this issue, we aim to:

1. To analyze the philosophical and ethical foundations of climate ethics and its significance in modern moral thought.

2. To investigate the responsibility of the current generation for the consequences of climate change in the context of intergenerational justice.

3. To substantiate the role of ethical principles in shaping climate policy and sustainable development practices.

Presentation of the material. Humanity is in a state of debit. Year after year, it consumes more resources than nature can provide. This over-consumption has a direct effect on the climate. Traditional Western philosophy, based on a dualism between man and nature, ultimately ignores their interdependence. Contemporary philosophy proposes a new ontology in which humans are no longer the center of the world. Earth has its own morally relevant interests (*earth-interests*) and cannot be considered merely a backdrop for human existence. It is an active participant in the moral sphere. Thus, ethics takes on a relational character: morality arises not only in human-to-human relations but also in interactions between humans and all living and non-living entities. Reconsidering the concept of nature is central to climate ethics. While nature was once viewed as a resource, it is now understood as a complex network of relationships, in which humans are only one element. This approach entails a shift from a logic of utility to an ethics of coexistence and care, taking into account the interests not only of humanity but also of ecosystems, species, and climate processes. In this context, the concept of the Anthropocene is particularly significant – a new geological epoch in which human activity has become a decisive factor in planetary change. This is not merely a scientific term but a moral-philosophical challenge. Humanity must recognize itself as a collective moral agent responsible for the long-term consequences of its actions. As Bruno Latour emphasizes, in the Anthropocene «there is no longer an outside world» – humans are part of the same nature they are altering.[1] The present generation faces a unique ethical challenge: its actions directly shape the living conditions of future generations in a world rapidly transformed by climate crises. According to Luzzatto (2022), our ability to influence ecological, economic, and social systems makes us bearers of intergenerational moral responsibility. Future generations are not abstract or potential subjects, but real participants in the moral order, whose rights and interests must be considered when evaluating present actions. The author identifies three key dimensions defining intergenerational responsibility:

1.Consideration of future uncertainty: Climate change generates unpredictable risks for ecological and social systems. Ethical assessments cannot rely solely on predicted outcomes, as inaction due to uncertainty ignores the potential suffering of future people.

2.Complexity of systemic interconnections: The actions of the present generation affect not only the natural environment but also economic, political, and social processes. Ethical responsibility requires a systemic approach that considers interdependencies and the scale of consequences.

3.Ethical recognition of future generations as autonomous subjects: They should be regarded not as passive objects but as full participants in the moral order. This entails integrating their rights and well-being into the evaluation of current decisions and policies.

Practically, these principles imply active measures by the present generation: reducing greenhouse gas emissions, implementing sustainable technologies, developing policies and economic strategies with a long-term perspective, and integrating the interests of future generations into decision-making processes. Refusal to act, justified by the argument that «they do not yet exist» or «the consequences are uncertain,» is morally unacceptable because present actions already shape the conditions of their lives and affect their rights and freedoms. In the context of the current global climate crisis,[2]

I believe that ethical principles play a crucial role in shaping climate policy and sustainable development practices. In my view, the conceptual framework of humanitarian ethics proposed by Hugo is highly valuable, as it expands traditional principles of humanity by including the protection of nature as an essential ethical and political imperative. I share the author's conviction that nature should not be seen merely as a resource or background for human activity but must be integrated into the processes of forming climate policies and sustainable development strategies. Modern society must fulfill a number of key ethical duties in response to climate challenges: forecasting the consequences of human activity, adapting to climate change, mitigating harm, and supporting local initiatives. I believe these actions should not be viewed as merely technical measures but as moral obligations that promote a fair distribution of resources and protect the most vulnerable populations. Furthermore, integrating the principles of neutrality and justice into decision-making processes, in my view, strengthens the legitimacy and moral foundation of climate programs. I am convinced that ethical reflection must transcend anthropocentric thinking and take into account the interests of the entire biosphere. Such an approach allows for the creation of sustainable development policies that meet the needs of the present while honoring obligations to future generations. The implementation of these ethical principles in climate policy ensures a balance between economic, social, and environmental objectives, making sustainable development both morally justified and long-term effective.[3]

Conclusion. The modern climate crisis requires a profound rethinking of the moral foundations of human activity. Ethical principles play a crucial role in shaping climate policy and sustainable development practices, as they define the boundaries of human responsibility toward nature and future generations. Climate ethics emphasizes the need to integrate scientific solutions with moral values – justice, solidarity, responsibility, and respect for the biosphere. This approach enables the creation of policies aimed not only at addressing environmental challenges but also at preserving the moral balance between the present and the future. The integration of ethical values into climate governance ensures not only the effectiveness of actions but also fosters a culture of intergenerational responsibility, which forms the foundation of just and sustainable human development.

List of references.

1. Gianfranco Pellegrino & Marcello Di Paola (Cham: Springer, 2023). Handbook of the Philosophy of Climate Change. Chapter: The Earth Means the World to Me: Earth and World Interest in Times of Climate Change by Vincent Blok, «Chapter 105,» pages 1–17.
2. <https://allianceuacso.com/new-humanitarian-ethics-meeting-with-dr-hugo-slim/>
3. <https://philpapers.org/rec/PELHOT-3>
4. Luzzatto, L. E. (2022). *Intergenerational Challenges and Climate Justice: Setting the Scope of Our Obligations*. Routledge. Chapter 1: Introduction; Chapter 3: Climate Change as a Complex Problem of Justice. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003258902/intergenerational-challenges-climate-justice-livia-ester-luzzatto>
5. Slim, H. (2024). *Humanitarianism 2.0: New Ethics for the Climate Emergency*. Chapter 2: *An Earth Emergency*. Oxford University Press.

Tsarevska Anna, student of g. EME-11

THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS

Formulation of the problem: The problem of evil examines the contradiction between belief in an omnipotent, omniscient, and benevolent God and the reality of evil and suffering. Theistic religions like Christianity, Islam, and Judaism affirm God as the source of being and moral order, yet moral and natural evils challenge this view. As posed by Epicurus and later by Hume: if God can prevent evil but does not, is He good; if He wishes to but cannot, is He omnipotent; and if He can and wishes to, why does evil exist? This contradiction questions the coherence of divine attributes and remains one of the strongest arguments against traditional theism.

Goal. The main focus of this paper is to explore both philosophical and theological dimensions of the problem of evil within theistic religions, considering how it has been dealt with by various thinkers, both classical and contemporary. In particular, it seeks to:

1. Identify and explain the main formulations of the problem of evil—logical, evidential, and existential.
2. Examine the most influential theodicies and defenses proposed within theistic traditions.
3. Evaluate modern reinterpretations that situate the problem within ethical, epistemological, and psychological frameworks.
4. Explore the implications of this problem for belief, atheism, and interreligious dialogue in the 21st century.

Presentation of the material. A central place in the philosophy of religion is occupied by the problem of evil, which serves as a challenge to the logical consistency of theism. This challenge manifests primarily in two philosophical forms, both demanding reconciliation:

1. **The Logical Problem of Evil (Deductive):** This argument, famously developed by J. L. Mackie in his essay «*Evil and Omnipotence*» (1955), argues that the coexistence of an omnipotent, omnibenevolent God with evil is logically impossible, as a perfect being would necessarily eliminate all evil it can.

2. **The Evidential Problem of Evil (Inductive/Probabilistic):** This argument (often linked to William Rowe) accepts that God and evil may be logically compatible but argues that the quantity, intensity, and apparent pointlessness of suffering make the existence of the traditional Theistic God highly improbable.

3. **The Existential Problem of Evil:** This dimension concerns the personal and emotional struggle of faith in the face of suffering and injustice. As Søren Kierkegaard emphasized, true faith is not the absence of suffering but the ability to find meaning and commitment to God amid despair.

Throughout history, theistic philosophers and theologians have responded to these challenges through theodicies—justifications of God’s goodness despite evil—or defenses showing that evil does not contradict theism. The main responses include:

– **The Free Will Defense (FWD):** This defense, pioneered by Alvin Plantinga (1974), argues that moral evil results from the misuse of human freedom. Plantinga argues that a world with truly free beings who can choose evil is metaphysically superior to a world filled with unfree agents who have no moral choice at all. This response successfully resolves the logical problem by showing that even an omnipotent God cannot create free beings and at the same time guarantee that they will always choose good [1].

– **The Soul-Making Theodicy (Irenaean):** Developed by John Hick (1966), this approach reads the world as a «*vale of soul-making*,» where pain, struggle, and suffering are strictly necessary for the development of human

character and virtues such as compassion, courage, and moral maturity. This is the main theodicy used to address natural evil [3].

– **The Best-of-All-Possible-Worlds Theodicy:** This classical perspective, advanced by Gottfried Wilhelm Leibniz (*Essays on Theodicy*, 1710), suggests that God, being infinitely wise, chose the «best of all possible worlds,» where the existence of evil is required for the possibility of greater goods which otherwise could not exist [2].

The Free Will Defense is often criticized for failing to account for natural evil that is not brought about by human will. The Soul Creation Theodicy, on the other hand, is criticized for its apparent lack of redemptive value for many forms of suffering, particularly when applied to perfectly flawless children [4].

New approaches have emerged in response to the problem of evil. Skeptical Theism (Wykstra and Coley, 2021) argues that humans are cognitively limited and cannot grasp divine wisdom. The fact that we cannot see a reason for God's allowing evil does not mean there is none [1]. Some worry that this view, while preserving divine mystery, may undermine moral responsibility or discourage protest against injustice [3].

In Islamic theology, evil is understood through divine wisdom (hikmah) and predestination (qadar). The Qur'an teaches that suffering tests and purifies faith: «We will surely test you with fear and hunger and loss of wealth and lives and fruits, but give good tidings to the patient» (Qur'an 2:155). Al-Ghazali and other theologians stressed that what humans see as evil may serve hidden divine purposes beyond human understanding [2].

In Judaism, the Book of Job offers one of the earliest reflections on innocent suffering, challenging the idea that evil is always punishment for sin and revealing divine wisdom beyond human understanding. After the Holocaust, Jewish thought re-examined the problem of evil amid immense suffering. Thinkers like Richard Rubinstein rejected traditional theocratic views, arguing that God's presence in history coexists with human suffering [4].

In Christian theology, evil is understood through the doctrines of the Fall and redemption: it entered the world through human disobedience but was overcome by Christ's suffering and resurrection. Contemporary thinkers like Brian Davies and Daniel Watts (2024) address the problem from ethical and existential perspectives. Davies argues that evil conflicts with human misunderstanding of God's nature rather than divine goodness, while Watts stresses the moral urgency of responding to suffering with compassion and responsibility [3, 4].

The problem of evil remains central in contemporary philosophy of religion. N. Deng (2023) examines how religious fictionalists confront it within their moral systems [2]. Church, McAllister, and Spiegel (2025) use experimental philosophy to analyze lay views on God's responsibility for suffering, showing that moral intuitions often conflict with theological conclusions. Such studies show the issue concerns not only theologians but also psychologists, ethicists, and cognitive scientists [5, 6].

The problem of evil reveals both the potential and limits of human understanding. It challenges the intellectual plausibility of traditional theism and deepens the existential dimension of faith. Its enduring significance lies in its moral power to confront the meaning of suffering, justice, and the divine for believers and nonbelievers alike. Kierkegaard's idea of faith as a «leap beyond despair» shows that humanity may find spiritual transformation and renewed trust in God through suffering. Thus, the problem of evil remains not only an argument against God but also a reflection on freedom, moral growth, and the search for meaning [3].

List of references

1. Church, I. M., McAllister, B., & Spiegel, J. S. *Experimental Philosophy and the Problem of Evil*. Religious Studies, 2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/religious-studies/article/experimental-philosophy-and-the-problem-of-evil/B0F67DE05C2A6ED0D220B527270B394E>.
2. Coley S. M. *The Problem of Evil, Skeptical Theism and Moral Epistemology*. Religions. 2021. URL: <https://www.mdpi.com/2077-1444/12/5/313>.
3. Davies B. *The Problem of Evil*. New Blackfriars, 2024. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/new-blackfriars/article/abs/problem-of-evil/EB066BBB3E533A8D2EE990BAEE2AFE91>.
4. Deng N. *Do Religious Fictionalists Face a Problem of Evil?* Religious Studies, 2023. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/religious-studies/article/do-religious-fictionalists-face-a-problem-of-evil/39F3CEBC308ADA8217AA44ECC7774C0B>.
5. Watts, D. *The Ethical Problem of Evil*. Proceedings of the Aristotelian Society, 124(3), 253–275, 2024. URL: <https://academic.oup.com/aristotelian/article/124/3/253/7753968>.
6. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Джугла Н. *Філософія: навчально посібник*. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2024. 359 с.

Puhachevska Valeriia, student of g. MENM -12

THE PROBLEM OF BODY AND MIND IN DESCARTES' PHILOSOPHY

Formulation of the Problem. The relationship between body and mind has remained one of the central problems of philosophy since René Descartes formulated his theory of substance dualism. In his *Meditations on First Philosophy*, Descartes distinguishes between two fundamentally different substances: *res cogitans* (thinking substance) and *res extensa* (extended substance). This distinction gave rise to the enduring question of how these two independent substances can interact within one human being [1]. In modern philosophical discourse, the Cartesian model continues to function both as a starting point for discussions on the philosophy of mind and as a

key object of criticism. The problem lies in reconciling mental phenomena—consciousness, thought, and intentionality—with the physical processes of the body in a consistent theoretical framework [2].

Research Goal. The purpose of this study is to analyze Descartes' interpretation of the body–mind relationship and to examine how modern philosophy and cognitive science reinterpret his dualism in the light of contemporary conceptual and empirical developments.

Research Tasks:

1. To examine Descartes' arguments for the distinction between thinking and extended substances.
2. To analyze Descartes' understanding of the union between soul and body.
3. To consider the main objections raised against Cartesian dualism.
4. To review contemporary interpretations and alternative approaches that attempt to overcome Descartes' dualism (such as embodied cognition, enactivism, and emergentism).
5. To summarize the relevance of Descartes' theory for the modern philosophy of mind.

Presentation of the Material. René Descartes (1596–1650) laid the groundwork for modern discussions about the nature of consciousness and the relationship between mind and body. His claim that the essence of the mind is thought and the essence of the body is extension led to the formulation of substance dualism [3]. This position allowed him to defend human rationality and freedom, yet it generated the famous *interaction problem*: how can something immaterial cause motion in something material? Descartes proposed that the interaction between soul and body occurs through the pineal gland (*glandula pinealis*), which he considered the «seat of the soul» [4]. Although this hypothesis has been rejected by modern physiology, it indicates that Descartes did not regard body and soul as entirely separate entities. In his later writings, such as the *Passions of the Soul* (1649), he emphasized the unity of human experience and the mutual influence of thought and emotion [1].

Modern interpretations often emphasize this *union aspect* of Descartes' philosophy rather than a strict separation. As Galadí (2023) observes, Cartesian dualism can be seen as an early attempt to articulate the autonomy of consciousness, rather than as an absolute ontological divide [3]. Similarly, da Rocha (2022) argues that Descartes' dualism, when viewed historically, represents a transitional stage between medieval metaphysics and modern phenomenology, highlighting the growing awareness of subjectivity [4]. At the same time, critics such as R. Ryle and G. E. Moore have pointed out that Cartesian dualism leads to the so-called «ghost in the machine» problem—an image of mind as a separate, hidden entity inside the body [5]. This metaphor underscores the difficulty of explaining the causal connection between mental and physical phenomena within the dualistic framework.

In the twenty-first century, philosophers and neuroscientists continue to explore ways to move beyond this dichotomy. Theories of *embodied cognition* propose that thinking cannot be separated from bodily processes and environmental interaction. As Leonov (2020) notes, the Cartesian idea of the self as an isolated thinking thing contrasts sharply with current evidence from cognitive science, which demonstrates the interdependence of brain, body, and context [1]. Correll (2022) further emphasizes that Descartes' model has influenced not only philosophy but also Western medicine, shaping a mechanistic understanding of the human organism that often neglects psychological and emotional factors [2]. Recent approaches—such as *enactivism* and *emergentism*—attempt to bridge the Cartesian divide by viewing consciousness as an emergent property of complex physical systems that cannot be fully reduced to material causes [3]. A 2021 study published by *Taylor & Francis* also reconsiders Descartes' thought from a biological and phenomenological perspective, suggesting that his notion of «organism dimensions» implies a more nuanced connection between the mental and physical than is often assumed [5]. These findings illustrate that Descartes' philosophy, though formulated in the seventeenth century, continues to provoke deep theoretical reflection across disciplines and remains a cornerstone for understanding the development of philosophical anthropology, psychology, and cognitive studies.

Furthermore, the Cartesian division between mind and body has had far-reaching cultural consequences. It influenced the Enlightenment view of human beings as rational agents distinct from nature, a perspective that dominated Western thought for centuries. However, the rise of phenomenology, existentialism, and modern neuroscience has challenged this view by emphasizing the lived experience of embodiment and the inseparability of consciousness from its physical and social environment. Philosophers such as Merleau-Ponty and Husserl, while critical of Cartesianism, acknowledged that Descartes' emphasis on the subject's self-awareness laid the foundation for later inquiries into intentionality and perception [1]. Today, debates about artificial intelligence, mental representation, and personal identity still echo Descartes' core question: what is the nature of thinking, and can it exist independently of a body? [3]. Thus, Cartesian dualism, though often criticized, remains intellectually fertile, inspiring both defenders of mind–body distinction and those seeking to overcome it.

Conclusions. Descartes' philosophy initiated a fundamental debate about the nature of human existence and the interrelation between mental and physical reality. Although modern philosophy and neuroscience have moved beyond the classical form of substance dualism, the Cartesian framework still defines the contours of contemporary discussions about consciousness, personal identity, and the embodiment of mind. His insights into the independence of thought, the unity of subjective experience, and the interaction between mental and bodily states remain central to understanding what it means to be human. Therefore, Descartes' legacy endures not only as a historical doctrine but as a living philosophical problem that continues to challenge modern theories of mind.

List of references:

1. Correll J. Descartes' Dualism and Its Influence on Our Medical System. Seattle University Undergraduate Research Journal, 2022. URL: <https://scholarworks.seattleu.edu/suurj/vol6/iss1/11/>

2. da Rocha A. C. The Mind–Body Dualism in Descartes and Its Implications., 2022. URL: <https://philpapers.org/rec/ROCTMD>
3. Descartes on the Body–Mind Split. Journal of Early Modern Studies, Taylor & Francis Online, 2021. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17432979.2020.1864777>
4. Galadí J. A. What I Am and What I Am Not: Destruktion of the Mind–Body. Philosophies, 8(6), 110, 2023. URL: <https://www.mdpi.com/2409-9287/8/6/110>
5. Leonov A. The mind–body problem(s) in Descartes’ «Meditations» and Husserl’s «Crisis» (Part 1). Filosofska Dumka, 2020. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/482/471>
6. Гурик М., Ковтун І., Чолач Т. Лібертаріанські вектори правих партій сучасності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. Вип. 51. С. 232-237. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

Stepanova Angelina, student of MENM-11 NNIMV faculty of WUNU

ECOPHILOSOPHY AND OUR DUTIES TO NATURE

Formulation of the problem: Ecophilosophy emerged in the second half of the 20th century as a synthesis of ecology, philosophy, and ethics [3, p.21]. Its founder, Arne Naess, argued that every being has intrinsic value –that is, it deserves respect not because it is useful to humans, but because it exists [5, p.18]. This idea formed the basis of deep ecology, which recognizes equality among all forms of life. Paul Cafaro (2021) emphasizes that the utilitarian approach to nature, typical of industrial civilization, must be replaced by ecocentric ethics—an attitude that values nature as a living system rather than a resource [4, p.33,]. Similarly, Eugene Hargrove (2023) in Foundations of Environmental Philosophy underlines that moral philosophy should include environmental care as one of its central principles [6, p.11]. According to Robin Attfield (2020), environmental ethics expands the traditional moral horizon: «We must extend our moral concern beyond the human species» [7, p.56].

Goal. The goal of this paper is to explore the main ideas of ecophilosophy and to analyze moral principles that define human responsibility toward nature. The research aims to:

- 1) Identify key concepts of ecophilosophy and ecological ethics;
- 2) Examine human duties to the environment through philosophical and ethical perspectives;
- 3) Propose principles for sustainable coexistence between people and nature.

Presentation of the material. Ecophilosophy emerged as an interdisciplinary field combining ecology, ethics, and philosophy [3, p. 21]. It emphasizes that nature has intrinsic value, not merely instrumental value for humans [4, p. 33]. Thinkers such as Arne Naess, the founder of deep ecology, argued that all living beings possess equal rights to live and flourish [5, p. 18]. Modern ecophilosophy connects human responsibility with global ecological justice [6, p. 11]. It promotes the idea that moral concern must extend beyond humans to include animals, plants, and ecosystems [7, p. 56]. In recent years (2020–2025), scholars have linked ecophilosophy with sustainability studies and climate ethics [8, p. 72]. The UN reports emphasize that ecological education and ethical awareness are key to preventing environmental collapse [9, p. 4]. Governments and communities are encouraged to develop environmental responsibility through policy, culture, and education [10, p. 12]. Human duties toward nature include three main levels [11, p. 29]: personal responsibility—reducing waste, saving energy, respecting life; social responsibility—promoting ecological values, supporting sustainable consumption; and global responsibility—participating in climate action and protecting biodiversity. Ecophilosophy teaches that our moral obligation to nature arises from our interdependence with the biosphere [12, p. 66]. Humanity is part of nature, not its ruler. As A. Light (2023) notes, ecological ethics require «a shift from domination to cooperation with the living world» [13, p. 44].

Conclusion. Ecophilosophy urges people to move from **exploitation to cooperation** with nature. It teaches that the environment is not a resource for human benefit but a living system of which we are part. The 2020–2025 research proves that moral and cultural renewal is just as important as scientific progress in solving the ecological crisis. If humanity embraces the principles of **deep ecology, global responsibility, and environmental education**, we can create a sustainable and harmonious future for all living beings. As **Tucker & Grim (1, p.15)** wrote, «The future of humankind depends on our ability to transform knowledge into wisdom, and wisdom into care.» Therefore, **ecophilosophy** is not only a theory—it is a new ethical foundation for life on Earth.

List of references.

1. Tucker, M. E. & Grim, J. Ecological Ethics and the Human Future. Yale University Press. 2021. p. 15. URL: <https://yalebooks.yale.edu>
2. Latour, B. Facing Gaia: Eight Lectures on the New Climatic Regime. Harvard University Press. 2020. p. 47. URL: <https://www.hup.harvard.edu>
3. Naess, A. Ecophilosophy and Ecosophy T. University of Osl. 2021 (ed. update 2022). p. 21. URL: <https://www.uio.no>
4. Cafaro, P. Nature’s Value Beyond Utility. Environmental Ethics Journal, vol. 43 (1). 2021. p. 33. URL: <https://www.pdcnet.org/enviroethics>
5. Naess, A. Deep Ecology Revisited. Routledge, 2022, p. 18. URL: <https://www.routledge.com>

6. Hargrove, E. *Foundations of Environmental Philosophy*. Cambridge University Press. 2023. p. 11. URL: <https://www.cambridge.org>
7. Attfield, R. *Environmental Ethics: An Overview*. Polity Press, 2020, p. 56. URL: <https://www.politybooks.com>
8. Light, A. & Rolston, H. *Environmental Ethics for the Anthropocene*. Oxford University Press. 2023. p. 72. URL: <https://global.oup.com>
9. United Nations. *Global Sustainable Development Report 2024*. UN Publications, New York. 2024. p. 4. URL: <https://sdgs.un.org>
10. European Environment Agency. *State of the Environment Report 2025*. Copenhagen, EEA. 2025. p. 12. URL: <https://www.eea.europa.eu>
11. Leopold, A. *The Land Ethic: A Modern Perspective*. Univ. of Wisconsin Press. 2022. p. 29. URL: <https://uwpress.wisc.edu>
12. Callicott, J. B. *Thinking Like an Ecosystem*. MIT Press. 2021. p. 66. URL: <https://mitpress.mit.edu>
13. Light, A. The Moral Meaning of Sustainability. *Ethics & Environment*, vol. 28 (2). 2023. p. 44. URL: <https://www.jstor.org/journal/ethicsenvironment>
14. UNESCO. *Education for Sustainable Development 2023 Report*. Paris, UNESCO. 2023. p. 9. URL: <https://unesdoc.unesco.org>

Maksumkin Maksym, student of g. MENM – 12

ART AND FUNCTION IN SOCIETY

Problem Statement. Art has always played a significant role in the development of human civilization, serving not only as a reflection of beauty and creativity but also as a means of communication, education, and moral influence. Throughout history, artistic expression has been an important way for individuals and societies to interpret the world, express emotions, and preserve cultural identity. However, the relationship between art and society is complex and multifaceted. Art both reflects and shapes social reality, influencing people's moral values, beliefs, and collective consciousness. The study of art's functions therefore requires not only aesthetic but also philosophical and sociological consideration. In modern society, characterized by rapid technological progress and globalization, the functions of art are expanding, which makes the analysis of its social role particularly relevant. Understanding how art affects individuals and communities helps explain why it remains an essential part of human existence in all historical epochs [1, p. 12].

The purpose of this work is to study the influence and significance of art in society, to identify its main functions, and to analyze how art contributes to the moral, cultural, and intellectual development of humanity.

To achieve this purpose, **the following tasks are set:** 1. To examine the main functions of art in the historical and social context. 2. To analyze the interaction between artistic creativity and social development, as well as the role of art in forming cultural identity and human values.

Presentation of material. Art has always been an integral part of human life. From ancient cave paintings to the most modern forms of digital art, it has reflected humanity's search for meaning, harmony, and self-expression. In different epochs, art performed various functions – religious, moral, political, and aesthetic – depending on the needs and worldview of society. Yet in all cases, it remained a powerful means of communication between the individual and the world [2, p. 45].

One of the most important functions of art is the aesthetic function. Art awakens a person's sense of beauty, evokes emotions, and forms the ability to perceive the world harmoniously. Through paintings, music, literature, and architecture, people learn to see beauty not only in art itself but also in everyday life. The aesthetic experience helps to develop emotional intelligence and enriches the inner world of the individual [3, p. 78]. Closely related to this is the psychological function, which lies in the ability of art to heal and comfort the human soul. Artistic creation provides emotional relief, helps overcome personal crises, and gives hope and inspiration [1, p. 20].

Art also performs an important educational and moral function. It conveys the moral values of humanity and shapes people's understanding of good and evil, justice and mercy. Literary works, theater, and cinema teach compassion and empathy, while visual arts reflect ideals of harmony and human dignity. Art has always been a teacher of life – it forms a person's worldview and moral orientation, influencing behavior and relationships in society [4, p. 105].

No less important is the social function of art, which manifests itself in its ability to unite people and express collective experiences. Art acts as a bridge between generations and nations, preserving the cultural memory of humanity. It reflects social ideals and contradictions, encouraging dialogue and inspiring social change. Throughout history, artists have responded to the pressing issues of their time – war, inequality, and injustice – using creativity as a form of protest and a call for renewal. In this way, art contributes to the formation of public opinion and stimulates the moral development of society [2, p. 49].

In the modern world, art has also acquired an innovative function. Artistic imagination often precedes scientific and technological discoveries. Many ideas that today determine the development of design, architecture, and digital media originated from artistic experiments and creative intuition [5, p. 60]. Art expands the boundaries of human thought, combining rationality with imagination, which is especially valuable in an era of rapid technological change.

Finally, art performs the function of cultural identity formation. Every nation expresses itself through its art, which preserves traditions, symbols, and values. National art forms – music, folklore, painting – strengthen the spiritual unity of people and create continuity between the past and the present. At the same time, global art encourages intercultural communication and promotes mutual understanding among peoples. Thus, art acts as both a mirror and a creator of social reality, influencing the development of culture, consciousness, and civilization as a whole [6, p. 142].

Conclusion. Art has been and remains one of the most important forms of human self-expression and spiritual development. It fulfills multiple functions – aesthetic, psychological, educational, social, innovative, and cultural – all of which contribute to the moral and intellectual enrichment of society. Through art, people understand themselves and the world, preserve their historical memory, and express their deepest emotions and ideals. The study of art's functions shows that it is not merely an adornment of human life but an essential means of forming values, fostering creativity, and achieving harmony between individuals and society. In a rapidly changing world, art continues to play a unifying and humanizing role, reminding humanity of the eternal values of beauty, truth, and goodness [3, p. 81].

List of Sources:

1. Farthing, S. (ed.) *Art: The Whole Story*. London: Thames & Hudson, 2021.
2. Joselit, D. *Art's Properties*. Princeton: Princeton University Press, 2023.
3. Doss, E. *Spiritual Moderns: Twentieth-Century American Artists and Religion*. Chicago: University of Chicago Press, 2023.
4. Sohoni, P., & Ghosh, P. (eds.) *Chakshudana or Opening the Eyes: Seeing South Asian Art Anew*. New York: Routledge, 2024.
5. Gombrich, E. H. *The Story of Art*. 16th ed. London: Phaidon Press, 2022.
6. Becker, H. *Art Worlds*. University of California Press, 2023.

Maria Dzubak, student of g. EME-11

THE PROBLEM OF OTHER MINDS: HOW DO WE KNOW THAT OTHERS ARE CONSCIOUS?

Formulation of the problem: The problem of other minds is one of the central issues in the philosophy of consciousness and cognition. It arises from the question: how can we know that other people (or beings) have consciousness similar to ours? We only have direct access to our own thoughts, emotions, and sensations. Instead, we can only guess at the consciousness of others by observing their behavior [2]. This problem has not only theoretical but also practical significance: it concerns ethics, morality, psychology, and our everyday attitude toward others. If we cannot be sure of the consciousness of others, then the very concepts of compassion, responsibility, and humanity are called into question [4].

Goal. The purpose of this work is to explore the essence of the problem of other minds, analyze the main philosophical approaches to its solution, and determine how a person can reasonably believe that other beings truly have consciousness [3].

To achieve this goal, the following tasks must be completed:

1. Identify the historical origins of the problem of other minds in philosophy.
2. Analyze the main positions of thinkers regarding the possibility of knowing the minds of others.
3. Reveal the role of language, behavior, and empathy in understanding other minds.
4. Identify the practical significance of this problem for contemporary ethics and social life [5].

Presentation of the material. The problem of other minds, or the problem of intersubjectivity of consciousness, has been present in philosophy since classical antiquity, when philosophers began to reflect on the nature of the soul and the cognition of the world. The main question is: how can we know that other people, like us, have consciousness, inner experiences, and thoughts? Human experience is directly limited by our own consciousness: we see, hear, and feel the world only through our own prism. We can only interpret the consciousness of others through their actions, language, behavior, and emotional expressions [1].

René Descartes (1596–1650) emphasized in his works that doubt can be applied to everything except one's own thinking: «Cogito, ergo sum» – «I think, therefore I am.» According to Descartes, only our «I» is certain, and any external reality, including other people, can be doubted. This position gave rise to the concept of solipsism, according to which other consciousnesses cannot be proven logically [1]. This opens up a profound philosophical problem: if we cannot be sure of the consciousness of others, how can we justify moral obligations, compassion, or social norms? [2]

Another approach was proposed by John Stuart Mill (1806–1873), who developed an argument by analogy. He argued that we draw conclusions about the consciousness of others by observing their behavior. If another person reacts to pain, joy, or danger in the same way as we do in similar circumstances, then we can assume that they experience similar states [6]. However, this argument does not provide absolute certainty: similar behavior does not guarantee the presence of subjective experience. Modern examples include robots, artificial intelligence, and automated systems that can mimic the behavior of living beings but do not possess consciousness [4].

Ludwig Wittgenstein (1889–1951) proposed a different approach in his later philosophy. He argued that the concept of consciousness is formed through language and social practices. Language is not just a system of signs,

but a way of interacting in which we learn to understand each other. Wittgenstein said that understanding other people is possible because we participate in a shared «light of language games» and cultural practices. That is, the question of the existence of consciousness in others ceases to be purely theoretical and becomes practical: we recognize others as conscious because we coexist with them in a world of interaction and communication [3].

Contemporary philosophy and cognitive science expand on this theme through the concepts of empathy and interpersonal perception. Edmund Husserl (1859–1938) emphasized in phenomenology that our knowledge of others through experience and bodily perception is fundamental. Maurice Merleau-Ponty (1908–1961) added that the body is a means of knowing the consciousness of another: through gestures, facial expressions, and movements, we «feel» the state of another. Thus, empathy becomes not just a moral category, but the main way of understanding the consciousness of another [5].

In contemporary research on artificial intelligence and neuroscience, this problem takes on new dimensions. The question of whether machines can have consciousness forces us to rethink the criteria for consciousness: is external behavior and reactions sufficient, or is subjective experience necessary? Discussions on this topic reveal that our ability to recognize other consciousness is based not on logical proof, but on social, emotional, and communicative interaction [4].

Thus, the problem of other minds remains open, but modern philosophy offers practical ways to overcome it. We cannot fully prove that others are conscious, but through language, shared activity, empathy, and interaction in the world, we gain grounds for moral, social, and ethical recognition of the other as a conscious being. This provides the basis for compassion, mutual understanding, and genuine human relationships [5].

Conclusion.

The problem of other minds shows the limits of our knowledge and at the same time reveals the depth of human communication. We can never fully prove another person's consciousness, but daily interaction, language, and empathy show that we live in a shared world of consciousness [2]. Recognizing this fact is the basis of morality, compassion, and human relationships. After all, seeing another person not as an object but as a subject means being truly human [3].

List of references

1. Avramides, A. (2020). *Other Minds*. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Ed.). Retrieved from URL: <https://plato.stanford.edu/entries/other-minds/>.
2. BigThink. (2021). *The problem of other minds: a disturbing world of polite* Retrieved from URL: <https://bigthink.com/thinking/problem-other-minds-js-mill/>.
3. Encyclopaedia Britannica. (2025). *Problem of other minds*. Retrieved from URL: <https://www.britannica.com/topic/problem-of-other-minds> Encyclopedia Britannica.
4. IEP. (2024). *Solipsism and the Problem of Other Minds*. Retrieved from URL: <https://iep.utm.edu/solipsis/> Internet Encyclopedia of Philosophy.
5. Van Cleave, M. (2023). *The Problem of Other Minds*. In *Introduction to Philosophy* (Pressbooks Online). Retrieved from URL: <https://pressbooks.online.ucf.edu/introductiontophilosophy/chapter/the-problem-of-other-minds/>.
6. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Джугла Н. Філософія: навчальний посібник. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2024. 359 с.

Trynka Marta, student of g. MENM – 12

EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE

Formulation of the Problem In the modern era, euthanasia has become one of the most complex issues in bioethics. Medical technologies can prolong life even when it is marked by incurable suffering and loss of dignity. This creates a key ethical question: does a person have the right to choose the moment and manner of their own death? The issue reflects a tension between the sanctity of life, personal autonomy, the duty to reduce suffering, and the broader social implications of such decisions. Therefore, the central focus is whether the right to die can be ethically justified and what limits should regulate it in contemporary society.

Research Goal The goal of this study is to examine euthanasia from an ethical perspective and determine whether the right to die can be considered part of human autonomy and dignity in contemporary society.

Research Tasks

1. To analyze the concept of euthanasia and its classifications.
2. To examine euthanasia through major ethical theories: utilitarianism, deontology, virtue ethics, and personalism.
3. To explore the social, legal, and medical implications of the right to die.
4. To identify moral risks and potential threats to vulnerable populations.
5. To study international experiences with legalized euthanasia.
6. To determine the ethical conditions under which euthanasia may be permissible.

Presentation of the Material Euthanasia is among the most complex ethical issues today, as it involves medical advances, personal autonomy, moral norms, and the deeply individual experience of suffering. [1] It

broadly refers to deliberately ending a person's life to relieve unbearable pain, raising questions about balancing the value of life with the value of dignity. [2] Modern practice differentiates active and passive forms, voluntary euthanasia, and physician-assisted dying, though active voluntary euthanasia—when a doctor directly ends a patient's life at their request—remains the most controversial. [3] Ethical debates surrounding euthanasia draw on several philosophical traditions. Utilitarianism, which prioritizes reducing suffering and maximizing overall well-being, considers euthanasia morally acceptable when it prevents extreme pain and preserves dignity. [4] From this viewpoint, quality of life has greater moral significance than biological continuation. Deontological ethics, by contrast, asserts that human life has absolute value and that intentionally causing death is never permissible, regardless of context. Deontologists argue that legalization endangers the sanctity of life and risks weakening essential moral boundaries. [6] Virtue ethics offers a more character-centered approach, suggesting that euthanasia may be compassionate if it alleviates intense suffering, but it requires wisdom, responsibility, and professional integrity to avoid irreversible mistakes. [3] Personalist ethics affirms the inherent value of life but also links dignity to subjective tolerance of suffering. Some scholars argue that the right to die can be seen as an extension of the right to live with dignity, provided the decision is autonomous and ethically regulated. [5]

Euthanasia also poses significant medical challenges. Physicians must navigate the tension between preserving life and relieving suffering. In countries where euthanasia is legal, strict procedures exist: multiple independent medical assessments, confirmation of incurability, evaluation of the patient's decision-making capacity, and voluntary written consent. These safeguards aim to prevent misuse and protect vulnerable individuals. [3] Social and psychological factors play a major role as well. End-of-life decisions often arise not only from physical pain but also from loss of autonomy, dependency, fear of indignity, and anxiety about burdening others. [4] Therefore, experts emphasize strengthening psychological support and expanding palliative care, which can significantly reduce requests for euthanasia. [1] Euthanasia carries ethical risks, including misdiagnosis, coercion, emotional or financial pressure, and the potential devaluation of the lives of elderly or disabled people. Critics warn that even strict regulation may not entirely prevent the shift from a «right to die» to a perceived duty «not to be a burden». [6] Broader societal effects are also debated: legalizing euthanasia could gradually reshape attitudes toward illness, disability, aging, and the worth of life itself. [2]

International experience demonstrates a wide spectrum of approaches. The Netherlands and Belgium were the first to legalize active voluntary euthanasia, highlighting patient autonomy and aiming to prevent unsafe underground practices. Canada's MAiD system permits medically assisted death under broader conditions, including cases of severe psychological suffering, which has sparked ongoing debate. [3] In the United States, euthanasia is federally prohibited, but several states allow physician-assisted suicide, where the final act is performed by the patient rather than the physician. [4]

In summary, euthanasia is a complex phenomenon at the intersection of ethics, medicine, law, and psychology. Its analysis requires a balanced approach to autonomy, dignity, quality of life, medical responsibility, and potential social consequences. Contemporary ethical frameworks emphasize the need to balance the protection of vulnerable individuals with respect for the personal decisions of those experiencing incurable suffering. [5]

Conclusions Euthanasia is a complex ethical issue involving questions of life, suffering, and human dignity. Ethical theories differ: utilitarianism views it as an act of compassion, while deontology opposes it. Virtue ethics and personalism offer balanced positions focused on autonomy and responsibility. International practice shows that euthanasia is acceptable only with strict safeguards and voluntary consent. [3] Its ethical future depends on integrating medical progress, psychological support, and philosophical reflection, ensuring respect for both the value of life and the right to a dignified death. [1][4]

References

1. Savulescu, J., & Wilkinson, D. (2020). *Ethics, conflict, and medical treatment for children*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK537987/>
2. Battin, M. P. (2021). «The Ethics of Euthanasia.» *Journal of Medical Ethics*. https://www.researchgate.net/profile/Harsh-Sah-2/publication/382494530_Euthanasia_A_Fundamental_Right/links/66a0937f27b00e0ca43df856/Euthanasia-A-Fundamental-Right.pdf
3. Gedge, E., & Friesen, P. (2022). «Medical Assistance in Dying.» *Bioethics*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32448882/>
4. Cuman, G., & Gastmans, C. (2020). «Ethical Challenges of Euthanasia.» *Palliative Medicine*. <https://www.redalyc.org/journal/180/18072770025/html/>
5. Varelius, J. (2024). «Voluntary Euthanasia and Autonomy.» *Philosophical Papers*. <https://philpapers.org/rec/VARVEP>
6. Jones, D. A. (2025). «The Moral Limits of Assisted Death.» *Ethical Theory and Moral Practice*. <https://academic.oup.com/jmp/article/50/4/262/8107712?login=false>
7. Гурик Мирослава, Хорощак Андрій // Трансформація суспільних відносин в Україні в умовах децентралізації публічної влади (соціально-філософський та політологічний аспекти): щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри політології та філософії Західноукраїнського національного університету / відп. ред. Т. В. Чолач (Гончарук). Тернопіль : ЗУНУ, 2023.. С. 106-108.

FAITH VERSUS REASON IN RELIGIOUS EXPERIENCE

Formulation of the problem: The main issues discussed in this article are the relationship between faith and reason in religious experience. Throughout history, people have tried to understand whether faith can exist without reason or if they must complement each other. Faith is often connected to believing in things that cannot be logically explained, while reason relies on facts and evidence. This raises the question of whether reason strengthens or weakens faith. Some believe that faith without reason leads to fanaticism, while others say that reason alone cannot understand God. In today's world, where science dominates, it becomes harder to unite faith and reason. The problem is how to keep spiritual experience genuine without denying the importance of reason.

Goal. The purpose of this article is to examine the main challenges faced by contemporary philosophy and religion, focusing on the interrelation between faith and reason within the context of scientific inquiry. By exploring this issue, we aim to:

1. Understand the basic concepts of faith and reason, and how they relate to religious experience.
2. Evaluate the ways reason can support or challenge religious experiences.
3. Compare and contrast faith-based and reason-based approaches to understanding spirituality.

Presentation of the material. The problem of the coexistence of science and religion has accompanied humanity since the beginning of its history. Both science and religion have undergone profound changes during this time, manifested in the significant diversification of scientific disciplines and the emergence of numerous new religious movements and denominations. Without resorting to statistics, it is worth noting that this situation undoubtedly affects the relationship between the concepts of reason, science, and religion. There are many definitions of religion, each of which can be considered acceptable depending on which aspect of this phenomenon is taken into account. The Philosophical Encyclopedic Dictionary provides a fairly accurate definition of this term, namely: «Religion (from Latin religio, piety) - is a spiritual phenomenon that expresses a person's belief in the existence of a supernatural Principle and is a means for them to communicate with it and enter its world». Religion is traditionally associated with beliefs, doctrines, moral principles, and forms of worship. In the context of the relationship between faith and reason, this term refers to a general view of the world from a religious perspective. We are interested not so much in the diversity of doctrines and theological systems as in analyzing the religious view of the universe in terms of its rationality and the possibility of dialogue with science, its theories, assertions, and secular worldview. It differs from cultural, scientific, or educational activities in that it aims to establish a connection with the supernatural spiritual world and, at the same time, to overcome death. [1]

The scientific method involves creating hypotheses, developing theories and interpretations to explain various phenomena, and then testing them. The Philosophical Encyclopedic Dictionary provides the following definition: «Science is a socially significant sphere of human activity aimed at the production and systematization of knowledge about the laws of reality through theoretical justification and empirical testing and verification of cognitive results in order to reveal their objective content». It can be added that science is a set of methods for studying the physical realm and visible reality, encompassing everything that has physical properties and consists of matter and energy. It covers the physical universe and all phenomena that have a physical nature within it. [1]

The Bible presents a diverse perspective on faith and reason. As stated in Hebrews 11:1, «Now faith is the assurance of things hoped for, the conviction of things not seen», faith involves trust in the unseen and does not always require direct evidence. At the same time, reason and discernment are valued in the Bible. God says in Isaiah 1:18, «Come now, let us reason together», showing that rational reflection helps in understanding divine truth. The Apostle Paul also emphasizes the importance of a thoughtful approach to faith: «Test everything, hold fast what is good» (1 Thessalonians 5:21). This teaches that faith should be reasoned and grounded, not blind. [2]

Nevertheless, faith and reason are seen as the «two wings» upon which theology or religion thrive and sustains themselves in comprehending religious concepts and beliefs. Faith is the voluntary assent that man gives to the revelation of God and the self-committal or trust of the entire man to the control of such truth; thus, faith involves the intellectual elements of apprehension and conviction of the truth. This suggests that for faith to be effective there is need for assent to revelation and inferentially, the said assent connotes reason. Aquinas argued that human reason alone is capable of proving that God exists, making reason essential in determining which authority should be trusted. Similar to Augustine, Aquinas believed that reason by itself is not sufficient; faith must follow reason, and through faith, reason can further develop. Faith allows believers to grasp deeper truths that reason alone could never uncover. For example, reason helps humanity understand the workings of science, but faith reveals its ultimate purpose, goal, and divine plan. Packer argues: «the understanding of both faith and reason has changed so much throughout the history of the Christian Church that it is impossible to give a definitive answer about their relationship». Reason, understood as the ability to think logically and draw conclusions from evidence, aligns with Christian faith because faith itself relies on reason. Acts of faith require reasoning both to comprehend what is believed and to express those beliefs in a clear, organized, and coherent manner. [3]

Moreover, Pope John Paul II correctly observes that faith supports reason in several ways. Human reason is naturally limited and prone to mistakes, while faith guides reason away from paths that might mislead it. Faith also inspires reason to explore directions it might not have considered on its own. It gives philosophers the courage to

confront challenging questions, such as the problem of evil and suffering. Faith and a spiritual life shield the philosopher from intellectual pride that could hinder the pursuit of truth. Importantly, truth is apprehended through the combination of faith and reason; lacking either diminishes humanity's ability to understand itself, the world, and God. While human reason seeks truth, it cannot fully uncover the ultimate meaning of life alone. Faith and reason together provide access to truth, demonstrating their complete compatibility. There is harmony between the knowledge gained through faith and that gained through reason; «faith asks that its object be understood with the help of reason, and that the summit of its searching, reason acknowledges that it cannot do without what faith presents», highlighting the necessity of integrating faith and reason. [3]

Conclusions. From the statement above, it follows that faith and reason share a mutually supportive relationship, with reason always operating within the context of faith-specifically, in relation to what an individual considers significant. Therefore, faith and reason are inseparable, as faith forms the foundational framework for all knowledge. Interestingly, humans can come to know of God's existence simply by contemplating creation: «reason lays the foundation for faith and makes revelation credible». The relationship between faith and reason in religious belief is complex and nuanced. Faith is a central element of the religious experience, yet it should not completely override reason. The Scriptures provide guidance that encourages believers to integrate both faith and rational reflection in their spiritual journey. Ultimately, embracing a balanced approach that respects both faith and reason can foster a deeper comprehension of divine truths and strengthen one's practice of faith.

List of references.

1. ..Гурик М. І. Зростання та стабілізація політичної зрілості культури громадянськості українців в умовах демократичного транзиту / М. І. Гурик. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 26. С. 50 - 64. (фахове видання) URL: <http://apfs.onua.edu.ua/index.php/APFS/article/view/907/562>
2. ..Гурик М. І., Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Ліберальні вчення Людвіга фон Мізеса як теоретичне підґрунтя післявоєнної відбудови України. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 26(2). 2023. С. 61-65. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1862/1829>
3. Abraham Adebanjo Okunade URL: https://www.academia.edu/112058322/Is_the_Conflict_between_Faith_and_Reason_real_or_imaginary
4. Dr. Lee Martin The Interplay of Faith and Reason in Religious Belief: A Scholarly Examination URL: <https://www.integrityseminary.net/blog/the-interplay-of-faith-and-reason-in-religious-belief-a-scholarly-examination>
5. Vsevolod Smikh Science, religion, faith, theology in the problematic dimension of the coexistence of science and religion: terminological explanations URL: https://vb.vpba.edu.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/12/12_4.pdf

Dzobka Oleh, student of group MENM-12

THE HUMANISTIC REVOLUTION IN ETHICS: FROM PETRARCH TO MONTAIGNE

Formulation of the Problem

The Renaissance period (14th–16th centuries) marked a profound transformation in European moral and philosophical thought, often described as a 'humanistic revolution in ethics.' This transformation was driven by the revival of classical antiquity, a renewed focus on human potential, and the questioning of scholastic and theological moral systems that dominated the Middle Ages. Thinkers such as Francesco Petrarch and Michel de Montaigne reoriented ethical reflection from divine dogma toward the dignity, freedom, and inner life of the human being. The fundamental problem that emerged during this era was how to redefine moral values once grounded in divine authority within a framework centered on human reason, emotion, and individuality. Medieval ethics, with its emphasis on obedience and salvation, no longer corresponded to the new understanding of human autonomy and intellectual curiosity characteristic of the Renaissance. [1]

Goal

The aim of this paper is to analyze the humanistic transformation of ethical thought between Petrarch and Montaigne, showing how Renaissance humanism replaced theocentric moral frameworks with an anthropocentric vision grounded in reason, virtue, and authenticity. [2]

Objectives

1. To examine the historical and intellectual context of Renaissance humanism and its critique of medieval moral philosophy.
2. To analyze the ethical ideas of Petrarch as the forerunner of moral introspection and personal virtue.
3. To explore Montaigne's skeptical and experiential ethics as a culmination of humanistic reflection on moral autonomy.
4. To evaluate the broader significance of the humanistic revolution for modern moral consciousness.

Presentation of the Material

Francesco Petrarch (1304–1374), often regarded as the father of Renaissance humanism, initiated a new moral discourse that emphasized the inner life of the soul rather than the abstract theological principles of scholasticism. In

his 'Secretum' and letters, Petrarch presents a dialogue between himself and St. Augustine, symbolizing the conflict between human passion and divine aspiration. His ethics centers on self-knowledge, sincerity, and the moral effort of aligning one's will with reason. For Petrarch, virtue was not mere compliance with divine law but a personal, conscious striving toward inner harmony and truth. This inward turn marked the beginning of moral individualism and laid the groundwork for later humanist thought. [3]

Michel de Montaigne (1533–1592) represents the mature phase of Renaissance humanism. In his 'Essays', Montaigne questioned the very foundations of moral certainty. Rejecting the rigid moral systems of the scholastics and the reformers alike, he proposed an ethics grounded in experience, tolerance, and self-awareness. His motto, 'Que sais-je?' ('What do I know?'), captures his skepticism toward absolute truth and his acceptance of human imperfection. [4]

Montaigne's moral thought celebrates diversity, moderation, and empathy as the essence of ethical life. For him, virtue was inseparable from the acceptance of one's humanity in all its complexity. His essays on friendship, education, and the nature of virtue reflect a profound belief in the value of personal experience and critical reflection. [4]

The transition from Petrarch to Montaigne thus illustrates a gradual emancipation of ethics from theology. In Petrarch, the divine ideal still informs the human striving for virtue; in Montaigne, morality becomes an open-ended exploration of the self and society. The 'humanistic revolution' in ethics redefined virtue as a dynamic process of self-cultivation and reflection rather than conformity to external authority. [5]

Conclusions

The ethical evolution from Petrarch to Montaigne represents the birth of modern moral consciousness. By turning from divine command to human experience, Renaissance humanism established the basis for secular ethics and the modern understanding of personal responsibility and authenticity. Petrarch's introspective ethics and Montaigne's skeptical humanism together signify the shift toward an anthropocentric moral paradigm, where the human being becomes both the source and the measure of moral reflection. This transformation not only shaped early modern thought but continues to influence contemporary debates about moral autonomy, virtue, and authenticity. [1]

List of References:

1. John O' Brian. The Humanist Tradition and Montaigne. The Oxford Handbook of Montaigne. 10.12.2015. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/27943/chapter-abstract/211865884?redirectedFrom=fulltext>
2. Katherine C. Humanism and Good Books in Sixteenth-Century England. 16.03.2023. URL: <https://academic.oup.com/book/45790>
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2016. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>
4. Zak Gur. Petrarch's Humanism and the Care of the Self. Hebrew University of Jerusalem. 1.01.2020. URL: <https://cris.huji.ac.il/en/publications/petrarchs-humanism-and-the-care-of-the-self-3/>

Artymovych Serhii, student of group EME-11

THE CONCEPT OF «EXPERIENCE»: FROM BRITISH EMPIRICISM TO PHENOMENOLOGY

Formulation of the problem.

The concept of 'experience' underwent significant transformation from British empiricism to modern phenomenology. Empiricists understood experience as sensory data entering the mind, while phenomenologists later viewed it as structured, intentional consciousness.

The central problem lies in the evolution of experience from passive reception to active meaning-formation. This shift shaped the development of epistemology and philosophy of mind throughout the modern era.

Furthermore, the philosophical analysis of experience demonstrates how human beings interact with the world, process information, and construct subjective and objective realities. The concept evolves together with broader philosophical movements.

This transformation is not merely historical but methodological, reflecting the shift from empirical observation to reflective, descriptive analysis of lived experience.

In contemporary philosophy, the question of experience remains central due to the growing importance of cognitive science, neuroscience, and the study of consciousness.

Goal.

The aim is to trace the transformation of the philosophical concept of experience from the early empiricist tradition to phenomenology, examining methodological differences and philosophical implications. Tasks:

Additionally, this work seeks to demonstrate the relevance of these historical perspectives for contemporary discussions in cognitive science, psychology, phenomenological research, and interdisciplinary studies of consciousness.

The goal is also to show how different schools of thought contribute to modern understanding of perception, cognition, and human subjectivity.

Presentation of the material.

British empiricism began with John Locke, who described the mind as a 'tabula rasa'. Experience, according to Locke, arises from sensation and reflection. George Berkeley developed idealism, arguing that the existence of objects depends on perception. David Hume reduced experience to a flow of impressions, challenging causality and personal identity [1].

Immanuel Kant reinterpreted experience by proposing that the mind structures sensory data using a priori categories. Thus, experience is not only received but also constituted by cognitive faculties. Kant's revolution in epistemology marked a significant shift from passive experience to the active role of the subject.

Edmund Husserl developed phenomenology, emphasizing intentionality—the directedness of consciousness toward objects. Experience becomes a field of phenomena appearing to consciousness. His method of epoché allowed him to bracket assumptions and study pure experience [2].

Martin Heidegger extended phenomenology into existential philosophy, describing human existence as being-in-the-world. Maurice Merleau-Ponty emphasized embodiment, arguing that perception is rooted in bodily interaction with the world.

Their approaches revealed deeper existential and corporeal dimensions of experience. Phenomenology thus broadened the scope of philosophical inquiry [3].

Furthermore, phenomenology influenced many later traditions, including existentialism, hermeneutics, and cognitive science. The recognition of embodied experience helped establish the foundations for modern theories of enactive and embodied cognition [4,5].

Modern research continues to explore these ideas, showing that phenomenology remains highly relevant in discussions of consciousness and human experience.

The contrast between empiricism and phenomenology also illustrates deeper epistemological questions concerning the sources of knowledge and the reliability of subjective experience.

Conclusions.

The evolution from empiricism to phenomenology reveals a shift from sensory-based understanding to an existential and intentional conception of experience. Empiricism provided the foundation for scientific knowledge, while phenomenology explored deeper structures of human subjectivity.

The concept of experience continues to serve as a bridge between philosophical inquiry, psychology, and cognitive science. It remains a crucial subject of study because it explains how individuals perceive, interpret, and engage with the world.

Overall, the study of experience demonstrates the enduring relevance of philosophical thought and highlights the necessity of integrating empirical data with reflective, phenomenological analysis.

The historical development of this concept proves that experience is not static; it evolves alongside science, culture, and human understanding.

Thus, the philosophical exploration of experience remains essential for the study of consciousness, human behavior, and the foundations of knowledge.

List of references

1. Zahavi, D. (2020). *Phenomenology: The Basics*. Routledge. URL: <https://www.routledge.com/Phenomenology-The-Basics/Zahavi/p/book/9781138493248>.
2. Smith, D. W. (2020). *Husserl*. Routledge. URL: <https://www.routledge.com/Husserl/Smith/p/book/9781138331205>.
3. Gallagher, S. (2020). *Action and Interaction*. Oxford University Press. URL: <https://global.oup.com/academic/product/action-and-interaction-9780198794327>.
4. Lowe, E. J. (2021). *Forms of Thought*. Cambridge University Press. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/forms-of-thought/>.
5. Moran, D. (2022). *Introduction to Phenomenology*. Routledge. URL: <https://www.routledge.com/Introduction-to-Phenomenology/Moran/p/book/9781138191526>.

Tarak Maksym, student of g. MENM-12

INDIVIDUALISM VERSUS COLLECTIVISM IN MODERN SOCIETY

Formulation of the Problem: The core issue addressed in this paper is the fundamental and escalating tension between individualistic and collectivistic values in contemporary global society. This dichotomy represents one of the most critical cultural differences that shape national norms, institutions, and behaviors. While individualistic societies (prevalent in North America and Western Europe) emphasize personal freedom, self-reliance, and uniqueness, collectivistic cultures (typical in Asia and Latin America) prioritize group harmony, social cohesion, and the subordination of personal goals to the community's welfare. This tension has critical implications for social policy, economic competitiveness, and international relations. The key question is how modern societies can achieve a necessary balance between the imperative for individual initiative and the need for social stability and effective collective action.

Goal: The objective of this paper is to conduct a comprehensive analysis of the essential differences, manifestations, and major consequences of the dominance of individualism and collectivism across modern social, economic, and political structures. By exploring this complex issue, we aim to:

1. Identify the main advantages and challenges associated with each of these value systems in the context of global dynamics.
2. Analyze the influence of individualism and collectivism on economic behavior, innovation capacity, and the effectiveness of collective action.
3. Outline potential strategies for harmonizing these two polar orientations to foster sustainable development and global progress.

Presentation of the Material: Individualism and collectivism are central cultural dimensions that, according to Geert Hofstede, represent the «collective programming of the mind» that distinguishes one group's members from another.^[2] Hofstede metaphorically compared individuals in an individualistic society to «atoms flying in a gas» (independent), while in collectivistic societies, individuals feel like «atoms fixed in a crystal» (interdependent).^[2]

Conceptual Foundations of the Dichotomy Professor Harry Triandis emphasized that individualists are more focused on their private self, striving for uniqueness and personal achievement, while collectivists form their collective self and are primarily concerned with the needs and interests of their inner group^[4]. For individualists, behavior is guided by their personal attitudes, values, and beliefs, whereas for collectivists, behavior is dictated by group norms and loyalty^[4]. Individualistic systems stress rights and freedoms, while collectivistic systems emphasize duties, harmony, and mutual interdependence^[4].

Economic and Innovation Consequences The cultural orientation of a nation has a direct and reliable impact on long-term economic growth and innovation capacity. Research by Gorodnichenko and Roland indicates that individualism significantly fosters innovation because it highly values individual achievement, originality, and grants social status for breakthrough discoveries. In these systems, people are incentivized to «stand out,» driving competition and creativity^[1]. This is why individualistic societies often show higher rates of technological advancement^[1].

However, individualism also presents economic limitations: it can complicate collective action because individuals tend to pursue self-interest, not always internalizing the collective good^[1]. In this regard, collectivism holds an advantage. Collectivistic cultures facilitate the coordination of production processes, support social cohesion, and mutual aid, as individuals are more likely to internalize group interests^[1]. Conversely, collectivism often encourages conformity and may suppress radical ideas that conflict with group harmony, thereby slowing down the rate of disruptive innovation^[1]. A successful modern economic model requires a sophisticated interaction between these two forces, where individual initiative is balanced by a high degree of social coordination.

Manifestations in Social Crises and Politics The tension between individualism and collectivism was clearly demonstrated during global crises, such as the COVID-19 pandemic. Studies have shown that the Individualism vs. Collectivism (IC) dimension significantly explained differences in early-stage virus transmission rates^[3].

– In individualistic societies (where personal freedom is paramount), people valued their autonomy and were less inclined toward voluntary collective action, such as rigorous self-isolation and social distancing^[3]. They were less likely to support mandatory restrictive measures because these infringed upon their personal rights.^[3]

– In collectivistic societies (where group needs are prioritized), citizens demonstrated a higher level of adherence to norms like mask-wearing and greater tolerance for strict government measures aimed at protecting the collective.^[3]

This example illustrates that in situations demanding rapid and universal collective action, a collectivistic orientation can prove more effective in ensuring public safety and well-being. This has profound implications for global health security and future political responses to transnational threats.

Challenges and Paths to Harmonization

The dominance of either orientation creates specific social problems that must be addressed in modern society:

– **Challenges of Individualism:** Excessive individualism can lead to societal atomization, increased social inequality, and feelings of isolation or loneliness, as the «deep and complex network of support» is weakened.^[4]

– **Challenges of Collectivism:** Over-reliance on collectivism can result in the suppression of personal freedom, creativity, and dissent, and can hinder innovative change by demanding strict conformity and loyalty to the group.

The contemporary world, accelerated by globalization and digital technologies, experiences a continuous dynamic between these forces. In the business environment, this manifests as a conflict between encouraging individual merit-based performance and the necessity for team cooperation. In international relations, there is a clash between models driven by free markets (individualism) and those based on strong state planning and social provision (collectivism).

Conclusion: Optimal social development in the 21st century requires not the selection of one extreme, but the establishment of a dynamic equilibrium. This involves cultivating a culture that encourages constructive individuality—personal initiative and innovation guided by ethical responsibility—and inclusive collectivism—social cohesion and mutual support that simultaneously respect the dignity, rights, and uniqueness of every individual. The future resilience of society, its ability to withstand crises, and its potential for progress depend on successfully integrating these two fundamental values.

List of references:

1. Gorodnichenko, Y., Roland G. Culture, Institutions, and the Economy: A Study of Individualism and Collectivism. National Bureau of Economic Research Working Paper. 2018. URL: <https://eml.berkeley.edu/~groland/pubs/IEA%20papervf.pdf>
2. Hofstede G. Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. Online Readings in Psychology and Culture. 2011. URL: <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=orpc>
3. Lu J. G., Jin J., & English A. S. Individualism Versus Collectivism and the Early-Stage Transmission of COVID-19. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2021. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9340719/>
4. Triandis H. C. Individualism vs. Collectivism in Different Cultures: A cross-cultural study. International Journal of Intercultural Relations. 2003. URL: https://www.researchgate.net/publication/215889253_Individualism_vs_Collectivism_in_Different_Cultures_A_cross-cultural_study

*Білик Ілля, студент гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА ТРАДИЦІЙНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є багатогранним явищем, що охоплює живопис, скульптуру, перформанс, цифрові медіа та інсталяції. Його головна особливість – відхід від класичних канонів і пошук нових форм вираження. Якщо античні мислителі – Платон та Арістотель – розглядали прекрасне як гармонію та міру, то сучасні художники нерідко звертаються до потворного, абсурдного чи хаотичного, щоб передати кризу культури, соціальні конфлікти та екзистенційні проблеми людини. Проблема сучасної естетики полягає у пошуку балансу між традиційними категоріями прекрасного, піднесеного та гармонійного й новими формами художнього вираження, що виникають у контексті глобалізації та технологічного прогресу. Виникає необхідність осмислення того, як класичні естетичні концепти можуть бути інтегровані у сучасні мистецькі практики, зберігаючи спадкоємність культурного розвитку та водночас відповідаючи на виклики постмодерної культури. Особливо актуальним є питання взаємодії естетики з соціальними процесами, адже мистецтво дедалі частіше стає інструментом критичного осмислення реальності та формування нових ціннісних орієнтирів.

Метою даної роботи є дослідити співвідношення сучасного мистецтва та традиційних естетичних категорій, визначити їхню трансформацію та значення для сучасної культури.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні завдання:

1. Окреслити зміст основних естетичних категорій.
2. Проаналізувати їх прояв у сучасному мистецтві.
3. Визначити нові інтерпретації традиційних категорій у контексті постмодернізму та цифрової культури.

Виклад матеріалу. Естетика як наука про закономірності художнього й чуттєво-емоційного освоєння світу завжди була тісно пов'язана з культурними та соціальними умовами свого часу. Від античних уявлень про гармонію й красу до сучасних пошуків нових форм вираження – вона виступає фундаментом для розуміння мистецтва як особливого способу пізнання та трансформації дійсності. Сьогодні естетика охоплює не лише класичні категорії, а й нові поняття, що виникають у зв'язку з розвитком цифрових технологій, глобальних комунікацій та міжкультурного діалогу. Це робить її універсальним інструментом для аналізу мистецьких практик у різних історичних і культурних контекстах.

Традиційні естетичні категорії. У класичній естетиці категорії прекрасного, піднесеного, трагічного та комічного були основними інструментами осмислення мистецтва. Прекрасне – гармонія, досконалість, єдність форми та змісту [1, с. 65]. Піднесене – величне, грандіозне, що викликає захоплення й трепет [2, с. 62]. Трагічне – зіткнення високих ідеалів із неминучими стражданнями. Комічне – викриття суперечностей у смішній формі, що знімає напругу.

Сучасне мистецтво. У XX–XXI ст. мистецтво стало простором експерименту. Прекрасне часто поєднується з потворним (наприклад, у роботах Френсіса Бекона чи сучасних інсталяціях) [3, с. 210]. Піднесене проявляється у масштабних арт-проектах, що апелюють до глобальних проблем – кліматичної кризи, війни, технологічних змін. Трагічне відображається у творах, присвячених Голокосту, Чорнобилю, сучасним війнам. Комічне набуває форми іронії, гротеску, – як у сучасних перформансах чи цифрових мемах.

Філософські інтерпретації. Оптимістичний підхід: традиційні категорії залишаються актуальними, вони лише набувають нових форм у сучасному мистецтві. Скептичний підхід: сучасне мистецтво руйнує класичні категорії, замінюючи їх новими – абсурд, симулякр, постіронія. Прагматичний підхід: традиційні категорії є інструментами аналізу, навіть якщо мистецтво виходить за їх межі.

Етичні та соціальні наслідки. Сучасне мистецтво, використовуючи традиційні категорії, формує нове бачення культури. Прекрасне й піднесене нагадують про ідеали та цінності. Трагічне – про ціну людських помилок і конфліктів. Комічне – про здатність суспільства до самокритики та іронії.

Водночас важливо зазначити, що естетичні категорії не залишаються сталими – вони постійно переосмислюються у контексті нових культурних реалій. Якщо для античності ключовим було прагнення гармонії та міри, то сучасне мистецтво нерідко звертається до дисгармонії, контрасту й провокації як способів актуалізації естетичного досвіду. Це свідчить про те, що естетика є живим процесом, який відображає не лише історичну спадщину, а й динаміку суспільних змін.

Сучасна естетика також акцентує увагу на міжкультурному діалозі. В умовах глобалізації мистецтво стає простором зустрічі різних традицій, стилів і світоглядних систем. Це сприяє формуванню нових естетичних категорій, таких як мультикультурність, інтермедіальність та постмодерна іронія. Важливим є й те, що сучасні художні практики нерідко виходять за межі класичних форм – вони інтегрують перформанс, інсталяцію, цифрові технології, створюючи нові способи взаємодії митця й глядача.

Крім того, естетика сьогодення тісно пов'язана з соціальними проблемами: мистецтво реагує на виклики екології, прав людини, гендерної рівності, війни та миру. Це доводить, що естетичне не є лише сферою «прекрасного», а й інструментом осмислення суспільних процесів, здатним формувати критичне мислення та нові ціннісні орієнтири.

Висновок. Сучасне мистецтво не відкидає традиційні естетичні категорії, а трансформує їх відповідно до нових культурних умов. Вони залишаються важливими інструментами осмислення мистецьких практик, адже дозволяють поєднати історичний досвід із сучасними викликами. Як антична естетика заклала основи розуміння прекрасного й піднесеного, так сучасне мистецтво відкриває нові горизонти для їх інтерпретації, зберігаючи спадкоємність і водночас створюючи нову парадигму культурного розвитку.

Таким чином, естетика мистецтва – це не лише спадкоємність античних ідей про гармонію та красу, а й постійне оновлення категорій відповідно до потреб сучасності. Вона поєднує історичний досвід із новітніми технологіями та соціальними викликами, створюючи багатовимірний простір культурного розвитку. Мистецтво стає не лише відображенням реальності, а й активним чинником її трансформації, що забезпечує духовне збагачення та формування нової парадигми світогляду.

Список використаних джерел:

1. Marx, K. (2024). *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. (P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.). Princeton, NJ: Princeton University Press. URL (Publisher's Page): <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula, J. A., da Silva, H., & de Deus, L. G. (Eds.). (2024). *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. URL (Publisher's Page): <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. (2024). The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*, 15(4). URL (Journal Page): <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worlrevipoliecon.15.4.0530>

*Андрощук Руслана, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Проблема дослідження. Мистецтво є одним із найдавніших і найглибших способів самовираження людини, що відображає духовний, емоційний та інтелектуальний досвід суспільства. Його роль не обмежується естетичним задоволенням – воно виконує пізнавальну, комунікативну, виховну, терапевтичну та соціально-перетворювальну функції. У сучасному світі, де зростає вплив масової культури та цифрових технологій, постає проблема збереження автентичності мистецтва та його гуманістичного потенціалу. Аналіз функцій мистецтва дає змогу глибше зрозуміти механізми його впливу на людину та суспільство.

Метою даної роботи є виявлення основних функцій мистецтва в суспільстві та з'ясування його ролі у формуванні світогляду, духовності й соціальної свідомості людини.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Розкрити сутність мистецтва як соціального та культурного феномену.
2. Проаналізувати основні функції мистецтва – естетичну, пізнавальну, виховну, комунікативну та соціально-коригуючу.
3. Визначити роль мистецтва у формуванні духовних і моральних цінностей сучасного суспільства.
4. Окреслити виклики, які постають перед мистецтвом в умовах глобалізації та цифровізації.

Виклад матеріалу. Мистецтво є універсальною мовою культури, через яку людина осмислює світ, себе та своє місце в суспільстві. Його естетична функція полягає у формуванні почуття прекрасного, у вихованні емоційної чутливості та гармонії між внутрішнім і зовнішнім світом людини. Саме через красу мистецтво пробуджує духовні сили людини й спонукає її до творчості. [1, с. 56].

Пізнавальна функція мистецтва розкривається у здатності художнього образу передавати істину не логічно, а чуттєво, через емоційний досвід. Картини, літературні твори, музика та театр допомагають глибше зрозуміти реальність і людську природу, показуючи її у символічній, емоційно насиченій формі.

Виховна функція мистецтва проявляється у його здатності формувати моральні цінності, ідеали добра, справедливості, співчуття. Занурюючись у світ мистецтва, людина не лише переживає естетичне задоволення, а й проходить шлях духовного очищення, самопізнання та самовдосконалення. [2, с. 33].

Окрім того, мистецтво виконує комунікативну функцію, адже воно є засобом діалогу між людьми, поколіннями та культурами. У добу глобалізації мистецтво допомагає зберегти культурну ідентичність, водночас сприяючи міжкультурному порозумінню.

У сучасному суспільстві актуальною стає соціально-коригуюча функція мистецтва – його здатність впливати на суспільну свідомість, порушувати гострі соціальні проблеми, формувати критичне ставлення до дійсності. Мистецтво стає не лише засобом вираження, а й формою протесту, рефлексії та гуманістичного оновлення. [4, с. 156].

Додатково слід відзначити, що мистецтво стимулює інтелектуальний розвиток людини, формує критичне мислення та здатність до аналізу соціальних явищ. Воно не лише задовольняє естетичні потреби, а й підштовхує до усвідомлених дій у суспільстві, допомагаючи людині орієнтуватися у складному культурному та інформаційному середовищі. Мистецтво також виконує терапевтичну функцію: воно здатне знімати психологічну напругу, відновлювати внутрішню рівновагу та сприяти духовному самопочуттю індивіда. У цьому сенсі художній досвід стає не лише культурною, а й психологічною підтримкою для людини, допомагаючи зберегти стійкість перед викликами сучасності. [3, с. 64].

Новітні технології розширюють межі мистецького впливу: цифрові та інтерактивні форми мистецтва дозволяють залучати широку аудиторію, одночасно створюючи нові засоби комунікації та вираження. Це підкреслює, що роль мистецтва в суспільстві постійно еволюціонує, зберігаючи при цьому свої гуманістичні та духовні функції.

Висновок. Мистецтво є невід’ємною складовою духовного життя суспільства. Воно не лише відображає соціальну дійсність, але й активно впливає на неї, формуючи моральні орієнтири, естетичний смак і світогляд людини. У світі, де домінують технології та інформаційні потоки, мистецтво залишається простором духовності, свободи і творчості. Його гуманістична місія полягає у збереженні людяності, розвитку внутрішнього світу особистості та утвердженні цінності життя. Крім того, мистецтво сприяє розвитку критичного мислення, інтелектуальної чутливості та психологічної стійкості людини. Воно стає засобом не лише культурного, а й особистісного зростання, допомагаючи людині осмислювати себе та своє місце у світі. Саме завдяки мистецтву суспільство здатне зберігати духовну єдність, переосмислювати культурні цінності та продовжувати свій розвиток у гармонії з гуманістичними ідеалами.

Список використаних джерел:

1. Бойко Т. В. Мистецтво як форма суспільної свідомості. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. С.56-62.
2. Кучай О. В. Зміст та роль мистецтва у розвитку людини й суспільства / О. В. Кучай // Педагогічна наука. 2022. С. 33-37.
3. Тормахова А. М. До проблеми взаємодії мистецтва та політики в контексті сучасної культури / А. Тормахова // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журн. 2021. №2. С. 64-68.
4. Шашкова Л. О. Мистецтво як духовна основа суспільства. Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук. № 24. 2014. С. 155–162.

*Ашірова Ельза, студентка гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА ЗЛА В ТЕЇСТИЧНИХ РЕЛІГІЯХ

Постановка проблеми. Проблема зла є однією з найдавніших і найскладніших у релігійній філософії. Вона постає перед кожною людиною, яка спостерігає несправедливість, страждання і руйнування у світі, створеному нібито добрим і всемогутнім Богом. Питання звучить так: як може існувати зло, якщо Бог є всемогутнім, всеблагим і всевідаючим? Ця суперечність відома як теїстична дилема або парадокс зла. Якщо Бог добрий – Він не хоче зла; якщо всемогутній – Він може його зупинити; якщо ж зло існує – отже, або Бог не всемогутній, або не всеблагий. Саме навколо цього логічного та морального протиріччя вибудовується величезна кількість богословських, філософських і релігійнознавчих дискусій. Проблема зла охоплює не лише онтологічний, а й моральний, соціальний і навіть психологічний виміри. Вона змушує замислитись про природу людської свободи, сенс страждань і справжню сутність добра.

Метою даної роботи є осмислення проблеми зла у контексті основних теїстичних релігій – юдаїзму, християнства та ісламу, а також аналіз шляхів її пояснення у межах релігійної філософії.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

- Розкрити сутність поняття «зло» у філософському та релігійному розумінні.

- Визначити, як проблема зла формулюється у теїстичних системах.
- Проаналізувати бачення зла в юдаїзмі, християнстві та ісламі.

Виклад матеріалу. У християнстві зло розглядається як наслідок зловживання свободою волі, яку Бог надав людині. Августин Блаженний вважав, що зло не є самостійним буттям, а лише відсутністю добра. Таким чином, джерело зла не в Богові, а в людській свободі, яка може бути використана як на добро, так і на зло. Через це страждання набуває виховного змісту – воно допомагає людині очиститися, осмислити свій вибір і духовно зростати [1, с. 35].

Згідно з біблійною розповіддю про гріхопадіння Адама і Єви, зло увійшло у світ через зловживання свободою волі, дарованою Богом людині. Свобода вибору є необхідною умовою любові й моральної відповідальності, тому Бог не усуває можливості гріха. Християнські богослови, зокрема Іриней Ліонський, підкреслювали, що зло і страждання мають виховний сенс: через них людина зростає духовно, наближаючись до Бога. Пізніше цю думку розвинув англійський теолог Джон Гік, який у XX ст. сформулював так звану «іринейську теодицею» – концепцію «вдосконалення через страждання». Згідно з нею, Бог створив людину не завершеною, а такою, що має вдосконалюватися через моральний вибір і подолання зла [3, с. 113].

У юдаїзмі зло постає як випробування віри або наслідок людських вчинків. У книзі Йова показано, що навіть праведна людина може страждати, і сенс цих страждань не завжди відкривається людині. Бог у юдейській традиції залишається справедливим, хоча Його задуми виходять за межі людського розуміння [2, с. 224].

В ісламі зло трактується як частина Божого передвизначення (кадар) і водночас як випробування (фітна). Аллах не створює зла заради самого зла, а дозволяє його існування, щоб перевірити щирість віри людини. Таким чином, навіть через страждання віруючий має можливість зміцнити свою духовність і наблизитися до Бога [5, с. 165].

Філософські спроби пояснити походження зла отримали назву теодицеї. Найвідомішими серед них є вчення Августина (зло як наслідок свободи волі) та Лейбніца (цей світ є найкращим із можливих, оскільки зло може стати засобом досягнення більшого добра). Сучасні мислителі, такі як Елвін Плантінга, продовжують цю традицію, доводячи, що існування зла логічно не суперечить вірі у всемогутнього і доброго Бога [4, с. 87].

Висновок. Проблема зла є вічним викликом для людського розуму й віри. У теїстичних релігіях вона не заперечує існування Бога, а навпаки – спонукає до глибшого розуміння Його задуму та свободи людини. Зло трактується як наслідок морального вибору, випробування віри чи частина Божого плану, спрямованого на вдосконалення людини. Таким чином, у межах теїстичного світогляду зло має не лише руйнівний, а й смислотворчий вимір – воно відкриває можливість для духовного зростання, покаяння й утвердження добра.

Список використаних джерел:

1. Августин Блаженний. Сповідь. К.: Дух і літера, 2004. С. 30-46.
2. Лейбніц Г. В. Теодицея: Есе про добрість Бога, свободу людини і походження зла. К.: Основи, 2001. С. 212-267.
3. Савонова Г. І. Онтологія добра і зла та проблема свободи вибору християнином у філософських міркуваннях С. К'єркегора / Г. І. Савонова // Грані. 2019. Т. 22, № 1. - С. 110-116.
4. Сумченко І. В. Вчення Бердяєва про духовність людини // Гуманізм і духовність у контексті культури. Матеріали людинознавчих філос. читань. Вип. 2. Дрогобич: Дрогоб. пед. ін-т, 1995. С. 245.

Babii Khrystyna, student of g. MENM-11

THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS

Formulation of the Issue. This paper addresses the tension between the theistic claim of a Deity—omniscient, omnipotent, and omnibenevolent—and the evident reality of evil and suffering. If such a God exists, how can wickedness, pain, and natural calamities persist? This is the classic «problem of evil.» For traditional theism, it raises a crucial question: either God lacks one of these attributes, or our understanding of evil is flawed, or a deeper justification must exist.

In modern discussions, the issue extends beyond logic to epistemological, psychological, social, and methodological levels. It raises questions about the nature of evil (substance or privation), human freedom, the meaning of suffering, and how believers reconcile affliction with divine goodness. Current inquiry also explores how fields like cognitive science and experimental philosophy illuminate human interpretations of suffering. Hence, the problem is not merely theoretical—it affects doctrine, moral life, and how faith communities respond to hardship.

Goal. This paper aims to provide a concise evaluation of how theistic faiths address evil through three goals:

1. Identify the main forms and difficulties linked with evil in theistic frameworks.
2. Examine how personal, intellectual, and cultural elements shape religious responses and theodicies.
3. Explore the implications of these challenges for theology, faith, ethics, and the philosophy of religion.

By following these aims, the paper clarifies the philosophical status of the problem of evil today and considers directions for further reflection.

Presentation of the Material. The Essence and Depictions of the Issue: In classical theism, God is all-powerful, all-knowing, and wholly good. Yet moral evil (injustice, cruelty) and natural evil (disease, disaster) clearly exist. How can these coexist? As noted by Cambridge University Press:

«According to established theism, Deity is all-knowing, all-powerful, and entirely good. Yet we encounter much suffering and pain... The issue of evil is the question of how God's existence can be reconciled with such suffering.»

Scholars distinguish two main versions:

- Logical Problem of Evil: Seeks a direct contradiction between God's nature and evil's existence.
- Evidential Problem of Evil: Argues that the amount or kind of suffering makes God's existence improbable.

Some recent studies also relate the problem to metaphysical theories such as the simulation hypothesis, exploring whether these alter how we perceive divine causality.

Contemporary Setting and Repercussions. In the twenty-first century, global crises—pandemics, environmental disasters, humanitarian tragedies—make the problem especially acute. Such realities test simple theological answers and require deeper engagement. The growing specialization of philosophy and theology can detach theory from lived experience; thus, an integrated and practical awareness is essential.

Interdisciplinary research shows that personal interpretation matters: why does suffering lead some to atheism and others to deeper faith? Modern society, with advanced science and communication, heightens both our capacity to respond to evil and our awareness of it. Hence, the dilemma of evil today concerns not only belief but also meaning, morality, and communal life.

Outcomes and Reflections

For Theology and Faith

Encounters with deep suffering can provoke crises of faith and theological reevaluation: Why do I suffer? Why does God allow this? Responses to such questions shape doctrines of providence, freedom, redemption, and divine goodness. As Zain Ali observes in «The Problem of Evil, God's Personhood, and the Reflective Muslim» (2024), assumptions about God's personhood are tested by evil. Thus, theology must respond not only intellectually but pastorally—integrating compassion, community care, and meaning-making into its engagement with suffering.

For Philosophy of Religion and Method

The problem of evil drives reflection on logical versus evidential arguments, on the nature of good and evil, and on divine attributes and human limits. The framing matters: is God a moral agent? Is evil a substance or absence? How free is human agency?

Philosophy must link abstract reasoning with lived experience. Just as science accounts for subjective limits and bias, theology and philosophy must consider how human cognition and culture shape our understanding of God and evil.

For Ethics, Human Agency, and Culture

If moral evil arises from human freedom, responsibility becomes central. How should individuals and societies respond ethically to evil? How can religious communities foster compassion and justice amid suffering?

Contemporary metaphysical views, such as open theism or simulation theory, also influence moral outlooks. In today's interconnected world, the reality of systemic injustice, disaster, and human-caused harm ensures that the problem of evil remains immediate and practical. It challenges both religious and secular communities to interpret and act in the face of suffering.

Final Thoughts The problem of evil remains one of the most profound and unresolved challenges in theistic thought. Despite numerous responses—free will defense, soul-making theodicy, skeptical theism, open theism—the tension between divine goodness and pervasive evil endures. Modern scholarship expands the debate by integrating psychology, epistemology, and social science, showing that the issue concerns not only logic but the human condition itself.

For faith traditions, the task is not only to explain evil but to respond to it—to offer frameworks that sustain believers' hope, moral action, and endurance. For theology and philosophy, the challenge is to synthesize diverse insights, recognize epistemic limits, and maintain dialogue between theory and lived experience.

Ultimately, the problem of evil reminds us that belief systems—like scientific models—cannot be separated from human perspective and experience. Theology, philosophy, and science alike must confront how objectivity and subjectivity, reason and emotion, intertwine in our search for truth and meaning.

List of References

1. Ali, Zain. «The Problem of Evil, God's Personhood, and the Reflective Muslim.» *Religions*, vol. 15, no. 2, 2024. <https://doi.org/10.3390/rel15020225>
2. Collins, John M. «The Privation Theory of Evil and the Evil-God Challenge.» *Religious Studies*, 2024, pp. 1–19. <https://doi.org/10.1017/S0034412524000568>
3. Church, Ian M., Blake McAllister & James S. Spiegel. «Experimental Philosophy and the Problem of Evil.» *Religious Studies*, vol. 61, S1, July 2025, pp. S45–S64. <https://doi.org/10.3390/rel14081037>
4. Sánchez-Cañizares, Javier. «NIODA and the Problem of Evil: God as Ultimate Determiner.» *Religions*, vol. 14, 2023, article 1037. <https://doi.org/10.3390/rel14081037>
5. Antombikums, Aku Stephen. «The Problem of Evil: Does Open Theism Have a Better Response?» *Acta Theologica*, vol. 44, no. 1, 2024, pp. 32–50. <https://repository.up.ac.za/items/90bba629-48cb-46cc-8d0a-2c1d4d67b1de>

THE PROBLEM OF EVIL IN THEISTIC RELIGIONS

Formulation of the Issue. This paper addresses the tension between the theistic claim of a Deity—omniscient, omnipotent, and omnibenevolent—and the evident reality of evil and suffering. If such a God exists, how can wickedness, pain, and natural calamities persist? This is the classic «problem of evil.» For traditional theism, it raises a crucial question: either God lacks one of these attributes, or our understanding of evil is flawed, or a deeper justification must exist.

In modern discussions, the issue extends beyond logic to epistemological, psychological, social, and methodological levels. It raises questions about the nature of evil (substance or privation), human freedom, the meaning of suffering, and how believers reconcile affliction with divine goodness. Current inquiry also explores how fields like cognitive science and experimental philosophy illuminate human interpretations of suffering. Hence, the problem is not merely theoretical—it affects doctrine, moral life, and how faith communities respond to hardship.

Goal. This paper aims to provide a concise evaluation of how theistic faiths address evil through three goals:

1. Identify the main forms and difficulties linked with evil in theistic frameworks.
2. Examine how personal, intellectual, and cultural elements shape religious responses and theodicies.
3. Explore the implications of these challenges for theology, faith, ethics, and the philosophy of religion.

By following these aims, the paper clarifies the philosophical status of the problem of evil today and considers directions for further reflection.

Presentation of the Material. The Essence and Depictions of the Issue: In classical theism, God is all-powerful, all-knowing, and wholly good. Yet moral evil (injustice, cruelty) and natural evil (disease, disaster) clearly exist. How can these coexist? As noted by Cambridge University Press:

«According to established theism, Deity is all-knowing, all-powerful, and entirely good. Yet we encounter much suffering and pain... The issue of evil is the question of how God's existence can be reconciled with such suffering.»

Scholars distinguish two main versions:

- Logical Problem of Evil: Seeks a direct contradiction between God's nature and evil's existence.
- Evidential Problem of Evil: Argues that the amount or kind of suffering makes God's existence improbable.

Some recent studies also relate the problem to metaphysical theories such as the simulation hypothesis, exploring whether these alter how we perceive divine causality.

Contemporary Setting and Repercussions. In the twenty-first century, global crises—pandemics, environmental disasters, humanitarian tragedies—make the problem especially acute. Such realities test simple theological answers and require deeper engagement. The growing specialization of philosophy and theology can detach theory from lived experience; thus, an integrated and practical awareness is essential.

Interdisciplinary research shows that personal interpretation matters: why does suffering lead some to atheism and others to deeper faith? Modern society, with advanced science and communication, heightens both our capacity to respond to evil and our awareness of it. Hence, the dilemma of evil today concerns not only belief but also meaning, morality, and communal life.

Outcomes and Reflections

For Theology and Faith

Encounters with deep suffering can provoke crises of faith and theological reevaluation: Why do I suffer? Why does God allow this? Responses to such questions shape doctrines of providence, freedom, redemption, and divine goodness. As Zain Ali observes in «The Problem of Evil, God's Personhood, and the Reflective Muslim» (2024), assumptions about God's personhood are tested by evil. Thus, theology must respond not only intellectually but pastorally—integrating compassion, community care, and meaning-making into its engagement with suffering.

For Philosophy of Religion and Method

The problem of evil drives reflection on logical versus evidential arguments, on the nature of good and evil, and on divine attributes and human limits. The framing matters: is God a moral agent? Is evil a substance or absence? How free is human agency?

Philosophy must link abstract reasoning with lived experience. Just as science accounts for subjective limits and bias, theology and philosophy must consider how human cognition and culture shape our understanding of God and evil.

For Ethics, Human Agency, and Culture

If moral evil arises from human freedom, responsibility becomes central. How should individuals and societies respond ethically to evil? How can religious communities foster compassion and justice amid suffering?

Contemporary metaphysical views, such as open theism or simulation theory, also influence moral outlooks. In today's interconnected world, the reality of systemic injustice, disaster, and human-caused harm ensures that the problem of evil remains immediate and practical. It challenges both religious and secular communities to interpret and act in the face of suffering.

Final Thoughts The problem of evil remains one of the most profound and unresolved challenges in theistic thought. Despite numerous responses—free will defense, soul-making theodicy, skeptical theism, open theism—the tension between divine goodness and pervasive evil endures.

For faith traditions, the task is not only to explain evil but to respond to it—to offer frameworks that sustain believers' hope, moral action, and endurance. For theology and philosophy, the challenge is to synthesize diverse insights, recognize epistemic limits, and maintain dialogue between theory and lived experience.

Ultimately, the problem of evil reminds us that belief systems—like scientific models—cannot be separated from human perspective and experience. Theology, philosophy, and science alike must confront how objectivity and subjectivity, reason and emotion, intertwine in our search for truth and meaning.

List of References

1. Ali, Zain. «The Problem of Evil, God's Personhood, and the Reflective Muslim.» *Religions*, vol. 15, no. 2, 2024. <https://doi.org/10.3390/rel15020225>
2. Collins, John M. «The Privation Theory of Evil and the Evil-God Challenge.» *Religious Studies*, 2024, pp. 1–19. <https://doi.org/10.1017/S0034412524000568>
3. Church, Ian M., Blake McAllister & James S. Spiegel. «Experimental Philosophy and the Problem of Evil.» *Religious Studies*, vol. 61, S1, July 2025, pp. S45–S64. <https://doi.org/10.3390/rel14081037>
4. Sánchez-Cañizares, Javier. «NIODA and the Problem of Evil: God as Ultimate Determiner.» *Religions*, vol. 14, 2023, article 1037. <https://doi.org/10.3390/rel14081037>
5. Antombikums, Aku Stephen. «The Problem of Evil: Does Open Theism Have a Better Response?» *Acta Theologica*, vol. 44, no. 1, 2024, pp. 32–50. <https://repository.up.ac.za/items/90bba629-48cb-46cc-8d0a-2c1d4d67b1de>
6. Гурик Мирослава, Стащенко Андрій. Основи дослідження феномену політичної влади.// Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства: щорічник наукових праць студентів та викладачів кафедри філософії та політології ЗУНУ. Тернопіль: ЗУНУ. С. 40–41. 2021. URL; <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42069>

*Базюта Катерина, студентка гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Постановка проблеми. У добу стрімкого розвитку цифрових технологій питання приватності та свободи набувають нового філософського і політичного виміру. Технологічні корпорації, державні структури та алгоритми штучного інтелекту здійснюють постійний збір і аналіз даних, що загрожує фундаментальним правам особистості – праву на автономію, гідність і свободу. Проблема полягає у пошуку балансу між безпекою, зручністю цифрових сервісів та збереженням простору приватності як передумови людської свободи. У цьому контексті особливо актуальним стає переосмислення класичних філософських уявлень про свободу, власність і ідентичність у контексті нової інформаційної реальності.

Метою даної роботи є філософське осмислення співвідношення приватності та свободи в умовах інформаційної доби, а також визначення їхнього впливу на формування нової соціальної та етичної реальності.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Визначити філософські засади свободи та приватності як взаємопов'язаних цінностей.
2. Дослідити вплив цифрових технологій на автономію та ідентичність особистості.
3. Проаналізувати морально-етичні ризики цифрового контролю в контексті прав людини.

Виклад матеріалу. Ідея свободи, закладена у філософії Нового часу, передбачала автономію індивіда й право на особистий простір. У працях мислителів, таких як Джон Лок, власність і свобода розглядалися як основи людської гідності [1, с. 68]. У сучасному світі поняття власності набуває нового змісту: контроль над власними цифровими даними стає еквівалентом контролю над самим собою. Коли інформація про людину використовується без її відома, це призводить до втрати особистої автономії та появи нових форм залежності [2, с. 9].

Проблема свободи завжди була центральною у філософській традиції, де вона розумілася як здатність людини самостійно визначати власне життя. У сучасному світі це поняття зазнає радикальних змін [1, с. 82]. Інформаційні технології створюють нову соціальну реальність, у якій свобода особистості залежить від можливості контролю над власними даними. Цифровий простір формує не лише спосіб комунікації, а й систему соціального спостереження, що впливає на поведінку, вибір і навіть мислення людини [3, с. 25].

Втрата приватності в цифрову добу означає втрату частини власного «я», адже особистість дедалі частіше ототожнюється з її цифровим відбитком. Збирання, аналіз та використання персональних даних без згоди індивіда призводять до зменшення рівня автономії та створюють нові форми залежності. Таким чином, цифрова приватність стає фундаментальною умовою свободи, оскільки лише в межах приватного простору можлива реалізація самостійного морального вибору [4, с. 412].

Цифрова ідентичність також пов'язана з питанням автентичності. Людина, занурена у віртуальне середовище, часто змушена конструювати публічний образ, який не завжди відповідає її справжній сутності. Це породжує внутрішній конфлікт між бажанням самовираження і необхідністю відповідати соціальним алгоритмам поведінки, визначеним технологічними платформами. Така ситуація ставить під сумнів саме поняття свободи як самовизначення.

Водночас інформаційне суспільство створює і нові можливості для розвитку свободи – доступ до знань, участь у громадському житті, здатність комунікувати без кордонів. Проте ці можливості можуть бути реалізовані лише за умови, що цифрові технології не перетворюються на інструмент тотального контролю. Суспільство має виробити нову етику відповідальності, у якій повага до приватності розглядатиметься як невід'ємна складова людської гідності [5, с. 57]. Цифрова свобода – це не лише відсутність зовнішніх обмежень, а й здатність людини усвідомлено володіти своїми даними, інформацією і власним простором буття. Збереження балансу між свободою та безпекою в цифрову епоху стає головним викликом сучасної цивілізації [6, с. 35].

Висновок. Отже, в умовах інформаційної епохи цифрова приватність постає не просто технічним чи правовим питанням, а ключовим виміром людської свободи. Вона забезпечує можливість особистості залишатися автономною, самостійною у прийнятті рішень і зберігати цілісність власного «я». Порушення приватності означає втрату внутрішньої свободи, адже позбавлена контролю над власними даними людина поступово втрачає контроль над собою, своїми переконаннями, вибором і навіть ідентичністю.

Цифрова свобода не зводиться лише до доступу до інформації чи можливості комунікації. Її сутність полягає у свідомому володінні власною інформацією, умінні захищати свій простір і приймати відповідальні рішення в цифровому середовищі. Водночас цифрова культура має будуватися на принципах довіри, взаємоповаги та гідності, що стають моральними орієнтирами у світі, де межа між особистим і публічним дедалі розмивається.

Збереження балансу між свободою та безпекою є головним викликом сучасної цивілізації. Саме цей баланс визначає, чи стане інформаційна епоха простором розвитку людської автономії, чи перетвориться на систему прихованого контролю. Цифрова приватність – це не лише право на невтручання, а й вияв зрілості суспільства, здатного поважати свободу кожної особистості. Її захист є запорукою збереження людської гідності та духовної цілісності в умовах глобальних технологічних змін.

Список використаних джерел:

1. Butler, J. Who's Afraid of Gender? New York : Farrar, Straus and Giroux, 2024. 320 с. URL: https://books.google.com/books/about/Who_s_Afraid_of_Gender.html?id=auO5EAAAQBAJ
2. Currah, Paisley. Sex Is as Sex Does: Governing Transgender Identity. – New York: New York University Press, 2022. 256 с. URL: <https://www.jstor.org/stable/jj.4493307>
3. Stock, Kathleen. Material Girls: Why Reality Matters for Feminism. – London : Little, Brown Book Group, 2021. – 320 с. – ISBN 9780349726595. – URL: https://books.google.com/books/about/Material_Girls.html?id=5GzuDwAAQBAJ
4. Hafner, Franziska S., Ana Valdivia, Luc Rocher. Gender Trouble in Language Models: An Empirical Audit Guided by Gender Performativity Theory. – arXiv preprint, 2025. – URL: <https://arxiv.org/abs/2505.14080>

*Бай Андріана, студентка гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕВТАНАЗІЯ: ПРАВО НА СМЕРТЬ З ЕТИЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Питання евтаназії як права на смерть займає одне з центральних місць у сучасних етичних та правових дискусіях. Воно поєднує медичні, соціальні, моральні та філософські аспекти людського життя, ставлячи під сумнів традиційні уявлення про цінність життя та обов'язок його збереження. З одного боку, ідея права на добровільне завершення життя підкреслює автономію людини, її здатність самостійно визначати межі власного існування та уникати страждань. З іншого боку, евтаназія викликає етичні дилеми щодо природи людського життя, моральної допустимості припинення його за власним бажанням або за волею третіх осіб, а також можливості зловживання цією практикою.

Етична проблематика евтаназії включає конфлікт між принципом поваги до життя та принципом гуманності, який містить полегшення страждань. Філософські підходи до цього питання різняться: деякі теорії акцентують абсолютну цінність життя, інші – орієнтуються на індивідуальну свободу і моральну відповідальність за власне існування. Суперечності виникають також у визначенні меж допустимих дій медичних працівників, правових систем та суспільних норм, що регулюють питання добровільного завершення життя.

Метою даної роботи є дослідити евтаназію як право на смерть з етичної перспективи, аналіз її моральних, правових та соціальних аспектів.

Досягнення поставленої мети здійснюється шляхом виконання таких **завдань**:

1. Дослідити поняття евтаназії, її види, форми та сучасне тлумачення у філософії, праві та медицині.

2. Проаналізувати етичні та правові аспекти евтаназії, зокрема проблеми автономії особистості, милосердя та можливих зловживань.

Виклад матеріалу. Поняття евтаназії має різні тлумачення у філософії, праві та медицині. У загальному розумінні (від грец. «eu» – «добрий», «танатос» – «смерть») це навмисне припинення життя невиліковно хворої людини для полегшення її страждань і на підставі її усвідомленого прохання [4, с.28].

Термін уживають у вузькому сенсі – як медичний спосіб забезпечення легкої та гідної смерті, та у широкому сенсі – як багатогранне явище, що охоплює медичні, правові й етичні виміри [4, с.29].

Ідею «доброї смерті» ще Ф. Бекон розглядав як спосіб звільнення страждань, тому питання евтаназії довго залишалося моральною дилемою. Вона може проявлятися як введення препаратів, що здійснюють швидку й безболісну смерть, як асистоване самогубство під контролем лікаря або як самостійні дії пацієнта.

Пасивна евтаназія викликає припинення підтримувального лікування, що пришвидшує природну смерть і практикується у різних країнах [5].

Поняття «вбивство з милосердя» не слід розглядати як злочин, адже евтаназія реалізує право людини на смерть і ґрунтується на її добровільному та усвідомленому волевиявленні. Відсутні суспільно небезпечні наслідки, а тому немає підстав для кримінальної кваліфікації. Якщо дія здійснюється на прохання тяжкохворої особи, що страждає, суб'єкт не має наміру чи мотиву завдати шкоди.

Це виділяє потребу гуманізації законодавства, адже чинні норми не забезпечують права на звільнення від страждань, що суперечить моралі та соціальній ролі держави. Право на смерть, як складова права на життя, має закріплюватися як свідоме волевиявлення особи, спрямоване на збереження гідності. Евтаназія в цьому сенсі є проявом гуманізму і актуальна лише для тих, хто дійсно її потребує [1].

Сучасні тенденції гуманізації права та розвиток прав людини нового покоління актуалізують переосмислення ставлення до життя, гідності та автономії особи. Міжнародні акти гарантують недоторканність життя, але не надають права самостійно ним розпоряджатися, що провокує потребу нормативного врегулювання евтаназії у виняткових випадках тяжкої невиліковної хвороби та постійних страждань.

До позитивів евтаназії зараховують можливість розвитку донорства, адже припинення життя невиліковно хворих може врятувати інших. У цьому контексті евтаназія поєднує «право на смерть» і «право на життя». Попри побоювання щодо знецінення медичної допомоги, така критика є дискусійною, оскільки евтаназію також розглядають як спосіб гідної реалізації права на смерть [2, с.28].

За Ф. Фута, головне етичне питання проявляється у тому, чи можуть акти евтаназії бути морально виправданими. Прихильники вважають, що життя цінне, доки переважають задоволення над стражданнями, однак цей аргумент неповний: вибір між стражданням і життям значно складніший. Добровільна згода на припинення життя наближається до самогубства й породжує питання, чи має людина право вирішувати долю життя, якого вона собі не дала [3, с.102].

Прихильники апелюють до милосердя та справедливості, але милосердя часто стосується тих, хто спостерігає муки, а не стражденної людини. Справедливість ускладнюється, коли переваги й тягарі перекладаються на одну сторону. Евтаназія розглядається як прояв автономії, проте автономія – це усвідомлена й відповідальна оцінка наслідків рішень.

Найглибша етична проблема – сумнів у сакральності життя, порушення принципів «не вбий» і «не роби іншому того, чого не бажаєш собі». Евтаназія належить до «вічних» філософських питань і погляди на неї завжди різні, бо залежать від світогляду, релігії та моралі. Втрата життя – незворотна подія, яку неможливо компенсувати [3, с.103].

Висновок. Проблема евтаназії залишається однією з найскладніших етичних дилем сучасності, оскільки поєднує питання цінності життя, людської гідності та меж автономії особистості. Дискусії щодо її моральної допустимості залишаються поляризованими: прихильники наголошують на праві людини на гідну смерть і зменшення страждань, тоді як противники застерігають від можливих зловживань і загрози знецінення людського життя.

Етична й правова неоднозначність евтаназії вимагає обережного та зваженого підходу. Попри аргументи на користь гуманізації законодавства, залишається потреба у подальшому суспільному діалозі та глибшому осмисленні. Питання евтаназії потребує балансу між повагою до життя та повагою до автономії людини, що робить його предметом постійної філософської й етичної рефлексії.

Список використаних джерел:

1. Z., Riklikienė O. Dignity at the end of life: from philosophy to health care practice – Lithuanian case. *Monash Bioethics Review*. 2022. No. 40 (4). P. 28–48. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40592-022-00160-w>
2. Бровко Н., Сімакова С. Філософське розуміння евтаназії: позбавлення життя чи реалізація права на смерть. *Філософські та методологічні проблеми права..* 2024. URL: https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1651/1639?utm_source=chatgpt.com
3. Гуменна І. Евтаназія як суспільно-етична проблема в сучасному світі. *Студентський науковий вісник*. 2012. URL: https://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25252/1/28_Humennoyi1.pdf?utm_source.com
4. Запороженченко А.О. «Евтаназія» та «право померти легко та гідно» квітенсенція термінів та їх співвідношення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2014/03.pdf
5. Котигорошко В. Гуманістична психологія: Третя сила в психології. 2023. URL: <https://www.gasformind.com/humanistychna-psykholohiya>

ПРОБЛЕМА ІНШОГО В ФІЛОСОФІЇ: ВІД ГЕГЕЛЯ ДО ЛЕВІНАСА

Постановка проблеми. Проблема Іншого є однією з центральних тем у філософії Нового та Новітнього часу. Вона пов'язана з тим, як людина сприймає іншого суб'єкта, як формується взаємність, визнання, моральна відповідальність і міжособистісні стосунки. У філософії Гегеля Інший постає як необхідний елемент самосвідомості, що формується лише через боротьбу та взаємне визнання. У XX столітті Е. Левінас радикально переосмислює цю проблему, стверджуючи, що Інший є абсолютною і невідмінною інакшістю, яка ставить перед «Я» етичний обов'язок.

Метою даної роботи є дослідження еволюції розуміння Іншого у філософії від Гегеля до Левінаса та визначення того, як зміна підходів вплинула на сучасне уявлення про моральну відповідальність та міжособистісні стосунки.

Для досягнення мети необхідно виконати **такі завдання**:

1. Проаналізувати трактування Іншого у філософії Гегеля та його роль у становленні самосвідомості.
2. Розкрити підхід Левінаса до концепції Іншого та його етичний зміст.
3. Визначити ключові відмінності між гегелівським та левінасівським підходами.

Виклад матеріалу. Питання Іншого посідає важливе місце у філософських дослідженнях Гегеля. У його знаменитій 'Феноменології духу' самосвідомість визначається як така, що може утвердитися лише через зустріч з іншою самосвідомістю. Боротьба за визнання, яку описує Гегель, демонструє, що 'Я' потребує Іншого для власного розвитку. Таким чином, Інший у гегелівській традиції є необхідною умовою становлення особистості.

Еммануель Левінас у XX столітті запропонував інше бачення цієї проблеми. Він вважав, що традиційна філософія, зокрема гегелівська, зводить Іншого до елементу тотальності 'Я'. У праці 'Тотальність і безкінечність' Левінас наголошує, що Інший є абсолютним і не може бути зведений до жодної категорії чи поняття. Відносини з Іншим, на його думку, мають передусім етичний характер: обличчя Іншого закликає до відповідальності, яка передує будь-якому знанню чи взаємності.

Висновок. Еволюція уявлень про Іншого – від Гегеля до Левінаса – демонструє перехід від онтологічного до етичного бачення стосунків між людьми. Гегель підкреслював боротьбу та взаємне визнання, тоді як Левінас робить акцент на моральній відповідальності перед Іншим як основі людських взаємин. Ці концепції стали важливою частиною сучасної філософської думки, вплинули на розвиток гуманітарних наук та формування сучасної етики.

Список використаних джерел:

1. Butler, J. Who's Afraid of Gender? – New York : Farrar, Straus and Giroux, 2024. – 320 с. – URL: https://books.google.com/books/about/Who_s_Afraid_of_Gender.html?id=auO5EAAAQBAJ
2. Currah, Paisley. Sex Is as Sex Does: Governing Transgender Identity. – New York : New York University Press, 2022. – 256 с. – URL: <https://www.jstor.org/stable/jj.4493307>
3. Stock, Kathleen. Material Girls: Why Reality Matters for Feminism. – London : Little, Brown Book Group, 2021. – 320 с. – ISBN 9780349726595. – URL: https://books.google.com/books/about/Material_Girls.html?id=5GzuDwAAQBAJ
4. Hafner, Franziska S., Ana Valdivia, Luc Rocher. Gender Trouble in Language Models: An Empirical Audit Guided by Gender Performativity Theory. – arXiv preprint, 2025. – URL: <https://arxiv.org/abs/2505.14080>

Basko Krystyna, student of group MENM-11

HUME'S SKEPTICISM AND ITS INFLUENCE ON MODERN PHILOSOPHY

Formulation of the problem: David Hume (1711–1776) challenged the traditional foundations of knowledge, causation, personal identity, and the external world. His radical skepticism – particularly his «mitigated skepticism» – questioned both rationalist and empiricist assumptions about certainty and human reason. The main problem considered in this paper is how Hume's skeptical philosophy reshaped modern thought by undermining the idea of absolute knowledge and laying the groundwork for new approaches in epistemology, metaphysics, and philosophy of science.

Goal: The purpose of this article is to analyze Hume's skeptical philosophy and to trace its influence on modern philosophy, focusing on how his ideas have shaped contemporary epistemology, philosophy of science, and philosophy of religion. The goal is also to demonstrate that Hume's skepticism was not merely destructive but constructive – promoting intellectual humility, critical inquiry, and tolerance in both philosophical and moral contexts.

Presentation of the material: David Hume's philosophy is one of the most important turning points in the history of Western thought. His skepticism radically transformed the understanding of human knowledge, causation,

and belief. The following section presents the main ideas of Hume's skeptical philosophy and their influence on the development of modern philosophy.

1. The essence of Hume's skepticism

Hume's skepticism begins with his analysis of human understanding. According to Hume, all ideas originate from impressions – direct sensory experiences – and any idea that cannot be traced back to an impression is meaningless. This principle, known as the empiricist criterion of meaning, became one of the cornerstones of later empiricism and analytic philosophy.

Hume further argued that reason alone can never reveal necessary connections between events; our belief in causation is merely the result of psychological habit or custom. When we observe that one event (A) is regularly followed by another (B), we form the expectation that B will follow A in the future. However, this expectation is not based on logical necessity but on repeated experience. Thus, causal reasoning is a product of the human mind, not an objective feature of the world.

2. Types and limits of skepticism in Hume's philosophy

Hume differentiates between extreme or Pyrrhonian skepticism, which leads to total doubt and paralysis of thought, and mitigated skepticism, which accepts the limitations of human understanding but allows for practical knowledge based on experience. This mitigated skepticism became central to his philosophy: it encourages philosophical caution without denying the reality of everyday life. Hume's position shows that skepticism is not destructive but constructive – it protects human reason from dogmatism and exaggeration.

3. The problem of induction and its influence on epistemology

Hume's discussion of induction is perhaps his most famous contribution to philosophy. He demonstrated that inductive reasoning – drawing general conclusions from particular observations – cannot be justified by logic or experience. We assume that nature is uniform, but this assumption itself cannot be proved without circular reasoning. This insight, known as «Hume's problem of induction,» remains one of the central challenges in modern epistemology and philosophy of science. Later philosophers such as Karl Popper, Bertrand Russell, and Nelson Goodman continued to engage with this problem, showing how deeply Hume's ideas shaped 20th-century thought.

4. Hume's skepticism and modern philosophy of science

In the philosophy of science, Hume's influence can be seen in the move away from metaphysical explanations toward empirical, testable models. His insistence that scientific laws are based on observation rather than necessity encouraged later thinkers to develop probabilistic and falsifiable approaches to knowledge. Popper's concept of falsifiability, for example, was directly inspired by Hume's critique of induction. Similarly, modern scientific realism and anti-realism debates still draw on Hume's insight that we can never observe necessary connections – only regularities in nature.

5. Hume's influence on metaphysics and philosophy of religion

In metaphysics, Hume's skepticism dismantled traditional notions of substance, self, and God. In his *Treatise of Human Nature* and *Dialogues Concerning Natural Religion*, he argued that we have no direct impression of a permanent self – what we call «the self» is merely a bundle of perceptions connected by memory and imagination. This idea profoundly influenced later philosophers such as Immanuel Kant, who claimed that Hume «awoke him from his dogmatic slumber.» In philosophy of religion, Hume's critique of miracles and design arguments laid the groundwork for modern secularism and critical theology. His writings questioned the possibility of proving God's existence through reason or empirical evidence, a line of thought that remains relevant in today's discussions of faith and rationality.

6. Hume's legacy in contemporary thought

Hume's skepticism continues to inspire modern debates on knowledge, consciousness, and scientific reasoning. Contemporary philosophers reinterpret his ideas through the lenses of cognitive science, naturalized epistemology, and pragmatism. For instance, the notion that beliefs are formed by psychological processes rather than pure logic has parallels in modern psychology and neuroscience. Moreover, Hume's insistence on intellectual modesty and empirical grounding remains essential in an age of misinformation and ideological polarization.

Conclusions: Hume's skeptical philosophy profoundly transformed modern philosophy. His idea of «mitigated skepticism» encouraged a balanced attitude toward knowledge – one that accepts empirical limits while maintaining rational inquiry. His influence extends from Kant's critical philosophy to contemporary epistemology, philosophy of science, and philosophy of religion. Hume's legacy lies in his call for intellectual humility and his recognition that while reason is limited, it remains our most powerful tool for understanding the world.

List of references

1. Anandasagar B. David Hume's Mitigated Skepticism. *Tattva Journal of Philosophy*, 2021 URL: <https://journals.christuniversity.in/index.php/tattva/article/view/3226>
2. Falkenstein L. *Consciousness, Time, and Scepticism in Hume's Thought*. Routledge, 2024 URL: <https://www.routledge.com/Consciousness-Time-and-Scepticism-in-Humes-Thought/Falkenstein/p/book/9781032677897>
3. González Quintero C. *Academic Skepticism in Hume and Kant: A Ciceronian Critique of Metaphysics*. Springer, 2022 URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-89750-5>
4. Laursen J. C. David Hume on Custom and Habit and Living with Skepticism. *Daimon Revista Internacional de Filosofía*, 2021/2022 URL: <https://revistas.um.es/daimon/article/view/149871>
5. Qu Hsueh. Skepticism in Hume's Dialogues. *Hume Studies*, 2022 URL: https://www.pdcnet.org/hume/content/hume_2022_0047_0001_0009_0038

6. Sasser N. I. Hume and the Demands of Philosophy: Science, Skepticism, and Moderation. Lexington Books, 2022 URL: <https://www.bloomsbury.com/us/hume-and-the-demands-of-philosophy-9781793623218>

7. Stapleford S. & Wagner V. (eds.) Hume and Contemporary Epistemology. Routledge, 2025 URL:). <https://www.routledge.com/Hume-and-Contemporary-Epistemology/Stapleford-Wagner/p/book/9781032495026>

*Батіг Вікторія, студентка гр-ПР12
юридичного факультету ЗУНУ*

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНИЙ МЕТОД КАНТА: ВІД «КРИТИКИ ЧИСТОГО РОЗУМУ» ДО «КРИТИКИ ЗДАТНОСТІ СУДЖЕННЯ»

Постановка проблеми. Іммануїл Кант створив унікальний філософський метод – трансцендентальний, який визначив подальший розвиток європейської думки. Проте, попри значну увагу до його філософії, проблема єдності та еволюції цього методу в межах трьох «Критик» залишається дискусійною. У «Критиці чистого розуму» Кант розробляє трансцендентальний метод як засіб аналізу умов можливості пізнання, у «Критиці практичного розуму» – як принцип моральної свободи, а у «Критиці здатності судження» – як інструмент поєднання природи та свободи через естетичне й телеологічне судження. Водночас у науковій літературі існують різні тлумачення того, чи є цей метод єдиним і наскільки він забезпечує системність критичної філософії Канта. Отже, постає потреба у комплексному дослідженні трансцендентального методу як логічного і змістового стрижня кантівської системи, а також у з'ясуванні його функцій у кожній з трьох «Критик».

Метою даної роботи є виявлення сутності та специфіки трансцендентального методу у філософії Іммануїла Канта, а також аналіз його еволюції від пізнавального (гносеологічного) рівня у «Критиці чистого розуму» до морально-практичного та естетико-телеологічного рівнів у «Критиці практичного розуму» та «Критиці здатності судження»

Для досягнення поставленої мети, виконуємо **наступні завдання:**

1. З'ясувати сутність і зміст трансцендентального методу у філософії І. Канта.
2. Проаналізувати його прояв у «Критиці чистого розуму» на гносеологічному рівні
3. Розкрити еволюцію методу у «Критиці практичного розуму» та «Критиці здатності судження».
4. Визначити загальне значення трансцендентального методу для системи критичної філософії Канта.

Виклад матеріалу. Перехід від об'єктивних до суб'єктивних принципів у філософії Іммануїла Канта демонструє внутрішнє напруження між теоретичним і практичним розумом. Це також виявляє складність у поєднанні пізнавального й морально-практичного вимірів мислення. Дослідники по-різному пояснюють це співвідношення: одні зосереджуються на аналізі чуттєвості та розсудку, інші вважають діалектику лише допоміжним елементом. Проте низка сучасних інтерпретаторів, зокрема Полін Кляйнгельд, наполягають, що саме діалектика є ключем до єдності розуму в критичній системі Канта.

Якщо трактувати діалектику лише в негативному значенні, постають дві протилежні моделі: або Канта розглядають лише як засновника наукової методології, що відповідає неокантіанській традиції, або ж як мислителя, зосередженого виключно на етиці, праві, естетиці та релігії. Обидва підходи спотворюють цілісність його філософії, адже розривають внутрішній зв'язок між теоретичним і практичним розумом. Цю проблему помічали й перші послідовники Канта, зокрема Йоганн Фіхте, який прагнув поєднати знання й дію. Однак сам Кант уже у своїх працях заклав підґрунтя для такого поєднання, оскільки вся його система спрямована на утвердження єдності розуму.

Кантів трансценденталізм започаткував перехід до нової філософської парадигми, яка зосереджена не лише на дослідженні світу, а й на осмисленні умов самого мислення. Такий підхід зробив філософію самокритичною та відчутно змінив її метод. Як писав Вольфганг Рьод, трансцендентальна філософія є метатеорією досвіду, що допомагає зрозуміти не лише світ, а й механізми нашої взаємодії з ним.

«Критику чистого розуму» традиційно вважали суто гносеологічним текстом, проте Кант надавав їй також і метафізичного значення. Він не відкидав метафізику, а прагнув її реформувати. На його думку, метафізика має відповідати на питання про межі людського пізнання та умови можливості синтетичних суджень апіорі. Тому «перша критика» виступає методологічним вступом до всієї системи, що визначає засади критичного мислення. Її метафізичний характер полягає у визнанні обмеженості людського розуму, яка одночасно є умовою пізнання. Завдяки цій обмеженості суб'єкт постає не пасивним спостерігачем, а активною інстанцією, яка формує досвід і встановлює його закономірність.

Якщо «Критика чистого розуму» окреслює межі пізнавальної здатності, то «Критика практичного розуму» демонструє реальність моральної автономії. Практичний розум має силу визначати волю незалежно від зовнішніх впливів, а моральний закон стає доказом свободи людини. Цей закон усвідомлюється як обов'язок, що вказує на здатність діяти відповідно до принципу, а не до бажань. Саме тому Кант розглядає практичний розум у цілості – не лише як теоретичну конструкцію, а як реальну основу моральної поведінки.

Завершальну роль у системі виконує «Критика здатності судження», у якій Кант прагне подолати розрив між світом природи та світом свободи. Тут він аналізує естетичні та телеологічні судження як засоби

поєднання необхідності природних процесів із автономією людської волі. Прекрасне визначається як відчуття гармонії пізнавальних здібностей, яке не пов'язане з корисністю. Естетичний досвід дозволяє людині усвідомити власну духовну природу, а телеологічне судження допомагає осмислити природу як доцільну цілісність, що упорядковує наше розуміння складних органічних систем.

Висновок. Трансцендентальний метод Іммануїла Канта став основою критичної філософії, що поєднала пізнання, мораль і естетику в єдину систему. У «Критиці чистого розуму» цей метод виявляється як аналіз умов можливості людського пізнання; у «Критиці практичного розуму» – як обґрунтування свободи та морального закону; у «Критиці здатності судження» – як пошук гармонії між природною необхідністю й свободою через досвід краси та доцільності.

Кант показав, що розум не лише пізнає світ, а й створює його образ через власні апіорні форми, визначає моральну дію і відкриває духовну гармонію людини з природою. Завдяки цьому трансцендентальний метод став універсальним способом філософського мислення, який утвердив людину як активного суб'єкта пізнання, моральної дії та творця прекрасного.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Критика чистого розуму. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
2. Кант І. Критика практичного розуму. Київ : Юніверс, 2004. 416 с.
3. Кант І. Критика здатності судження. Львів : Астролябія, 2018. 576 с.
4. Лой А.М. Іммануїл Кант: нариси до біографії та творчості. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 218 с.

*Венгер Аліна, студентка гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

«ЕКОФІЛОСОФІЯ ТА НАШІ ОBOB'ЯЗКИ ПЕРЕД ПРИРОДОЮ»

Постановка проблеми.

У сучасному світі проблема взаємодії людини з природою стає все більш актуальною. Зміни клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів та втрата біорізноманіття ставлять перед суспільством нові моральні та етичні виклики. Екофілософія вивчає глибинні взаємовідносини людини та природи, моральні обов'язки людства щодо збереження довкілля та принципи відповідального існування. Сучасна екологічна криза потребує осмислення не лише практичних дій, але й філософських підходів до формування екологічної свідомості, яка зможе визначати поведінку людини у світі природи [1, с. 45; 2, с. 28].

Мета дослідження.

Дослідити екофілософські підходи до розуміння обов'язків людини перед природою та визначити ключові принципи формування відповідальної поведінки у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до екофілософії в працях класичних і сучасних мислителів;
2. Визначити морально-етичні обов'язки людини щодо природи;
3. Дослідити вплив сучасних екологічних проблем на формування екологічної свідомості;
4. Розробити рекомендації щодо підвищення відповідальності людини у взаємодії з природним середовищем.

Виклад матеріалу.

Екофілософія виникла як напрям у філософії, що розглядає людину не лише як частину соціального світу, а й як невід'ємну складову природного середовища. Відомі мислителі, такі як Гегель, Левінас та сучасні екологічні філософи, підкреслюють, що моральні обов'язки людини повинні поширюватися не лише на інших людей, а й на всю живу та неживу природу [3, с. 94; 4, с. 15]. Одним із центральних принципів екофілософії є принцип відповідальності, який передбачає, що дії людини щодо природи повинні враховувати довгострокові наслідки для екосистем та майбутніх поколінь. Як наголошує А. Торо у своїй праці «Волден, або Життя в лісах», близькість до природи сприяє формуванню моральної чутливості та розуміння цінності кожного живого [5, с. 432]. Важливе значення мають етичні норми поведінки людини у природному середовищі. Сучасні дослідження показують, що екологічна свідомість формується через освіту, виховання та соціальну відповідальність, що включає економію ресурсів, захист біорізноманіття та запобігання забрудненню [2, с. 30; 6, с. 112].

Сучасна глобальна екологічна криза підкреслює необхідність трансформації світогляду людини. Екофілософія пропонує гармонійне співіснування людини та природи, де людина розглядається не як господар планети, а як її відповідальний учасник. Це включає розуміння меж природних ресурсів, обмежень технологічного втручання та моральної цінності всіх форм життя [1, с. 50; 3, с. 60].

Висновок. Екофілософія формує уявлення про моральні та етичні обов'язки людини перед природою, наголошуючи на необхідності гармонійного співіснування та відповідальної поведінки. Освіта, виховання та формування екологічної свідомості є ключовими факторами у забезпеченні сталого розвитку суспільства та збереженні природного середовища для майбутніх поколінь. Екоетика допомагає людині усвідомити свою відповідальність, змінити ставлення до природи та приймати усвідомлені рішення у складному екологічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Marx, K. (2024). *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. (P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.). Princeton, NJ: Princeton University Press. URL (Publisher's Page): <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula, J. A., da Silva, H., & de Deus, L. G. (Eds.). (2024). *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. URL (Publisher's Page): <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. (2024). The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*, 15(4). URL (Journal Page): <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worldrevipoliecon.15.4.0530>
4. Andréani, T. (2024). *Historical Materialism: Revisiting the Fundamental Concepts*. Routledge.

*Богущ Станіслав, студентка гр-НБ-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА ТІЛА І РОЗУМУ В ФІЛОСОФІЇ ДЕКАРТА

Постановка проблеми. Проблема тіла і розуму в філософії Декарта полягає в постановці дуалізму, згідно з яким розум (дух, субстанція, що мислить) і тіло (матерія, субстанція, що протяжна) є двома різними, незв'язаними сутностями. Це призводить до ключового питання (відомого як **«проблема інтеракціонізму»**): як ці дві принципово різні субстанції можуть взаємодіяти одна з одною, наприклад, як ментальні стани викликають фізичні дії і навпаки.

Метою даної роботи є розрізнення субстанцій. Декарт виводить з принципу **«Cogito ergo sum»** («Я мислю, отже, я існую»), що «мислення» є сутністю людини, а тіло – це окрема, матеріальна субстанція. Розум – нематеріальний і мислячий, а тіло – матеріальне і протяжне. Виникає питання, як ця нематеріальна субстанція може спричинити зміни у матеріальному тілі, і як фізичні події (наприклад, удар) впливають на ментальні (наприклад, біль або страх), адже вони належать до принципово різних «сфер».

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання**:

1. Встановити, як ці дві субстанції взаємодіють, зокрема, як розум впливає на тіло (наприклад, через волю) і навпаки, як тілесні стани впливають на душевні переживання.
2. Через пізнання людини та її сутності, а також через дослідження взаємодії розуму і тіла, побудувати єдину, цілісну та науково обгрунтовану картину світу.

Виклад матеріалу. Декарт виділяє два основні типи субстанцій:

- **Реш-когітанс (res cogitans):** Мисляча субстанція, сутність якої – мислення. Це розум, душа.

- **Реш-екстенза (res extensa):** Протяжна субстанція, сутність якої – протяжність у просторі. Це тіло та всі інші матеріальні речі.

Розум і тіло – це дві незалежні субстанції. Вони існують окремо, але взаємодіють між собою. Нерозв'язна проблема дуалізму Декарта виникає в тому, що якщо розум і матерія інші за своєю природою, то важко зрозуміти, як вони взагалі могли б діяти.

Декарт також вважав, що душа існувала до і відокремлена від тіла (див. *Медитація II Медитації на Першу філософію*) і так була безсмертною. На думку, вся його реальність складалася з двох дуже різних речовин: матерія/фізична і дух/нефізична. Фізичне – це те, що було б розширено в часі та просторі, а нефізичне не було б так охарактеризовано. Для Декарта душа людини існує до і відокремлена від тіла. Його доказ склався з аргументації, яка була серйозно критикована і відкинута. Він думав, що якби він міг у певній формі продемонструвати, що люди можуть довести, що вони розуміють, не доводячи спочатку, що у них є фізичні тіла, то це довело б, що їм не потрібно фізичне тіло для створення. Він думав, що його знаменита заява про те, що «я думаю, тому я» встановила не просто те, що він існував, але і що він існував без тіла як «мисляча річ». «Мисляча річ» – це річ, яка думає, і тим самим буде включена: уявляти, задуматися, сподіватися, мріяти, бажати, боятися, здогадуватися, міркувати, запам'ятовувати тощо. Для нього «мисляча річ» не потрібна фізична частина, щоб робити те, що він робить. Сучасна наука встановила, що немає ніяких доказів того, що людина перебуває без фізичного тіла і його мозку. Немає доказів того, що думка можлива без мозку. Існує багато доказів того, що те, що було пов'язано з «мислячою справою» Декарта, тепер пояснюється використанням з точки зору здоров'я та того, як мозок фізично структурований та функціонування мозку.

Декарт припускав, що душа і тіло взаємодіють через шишкоподібну залозу (епіфіз). Ця взаємодія є ключовим пунктом його дуалізму: фізичні відчуття впливають на розум, а розум, своєю чергою, може впливати на тіло (наприклад, приймати рішення та здійснювати фізичні дії). Головною проблемою стала відсутність чіткого пояснення механізму цієї взаємодії. Філософи ставили запитання: як щось нематеріальне може спричинити щось у матеріальному світі, і навпаки? Навіть його сучасники, як принцеса Єлизавета Богемська, вважали це пояснення незадовільним, оскільки воно не пояснювало, як саме нематеріальна субстанція може взаємодіяти з матеріальною, попри те, що погодились із самим принципом взаємодії.

Висновок. Проблема тіла і розуму – одна з центральних у філософії. Декарт започаткував раціоналістичний підхід до людини. Його ідеї актуальні для науки, психології та етики сьогодні.

Список використаних джерел:

1. C. Delle Donne, «*Communication and Kinship. On 'Koinonia'*... http://www.scielo.org.pe/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1016-913X2022000100007 (2022).
2. Douglas A. Gentile, «*Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis*» <https://www.mdpi.com/2075-4698/3/4/491>.
3. Franco Ferrari, *Anamnesis e syngeneia: a proposito di Menone, 81c-d* https://impactum-journals.uc.pt/platojournal/article/view/2183-4105_20_9 (2020).
4. N. Lawtoo, «*Violence and the Oedipal Unconscious*» <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A3626632/view> (2023).

*Боднар Вікторія, студентка гр., ПДЕБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

РЕФОРМАЦІЙНА ДУМКА ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Реформаційна думка стала одним із найпотужніших ідейних переворотів у європейській історії, що докорінно змінила не лише релігійну картину світу, а й саму сутність людського буття. Вона сформувала новий тип особистості, заснований на свободі совісті, внутрішній відповідальності та самопізнанні. У центрі світогляду постала людина, яка вже не шукає спасіння через церковну ієрархію, а звертається безпосередньо до Бога, спираючись на власну віру і розум. Цей процес сприяв становленню автономного «я», що вільно мислить, оцінює себе і світ, рефлексує над власними вчинками. Таким чином, Реформація започаткувала нову духовно-культурну парадигму, де особистість перестала бути пасивним об'єктом божественного впливу і стала активним суб'єктом свого морального вибору, свідомої діяльності й внутрішнього вдосконалення. Саме в цьому контексті трансформація поняття особистості набуває особливої ваги, адже відображає перехід від колективного до індивідуального, від зовнішнього авторитету до внутрішнього морального світу людини.

Мета даної роботи - дослідити, як реформаційна думка вплинула на формування нового розуміння особистості, її самосвідомості та духовної автономії.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Проаналізувати сутність реформаційного переосмислення ролі людини у світі та його вплив на становлення поняття особистості.
2. Розкрити основні ознаки трансформації особистості у процесі переходу від середньовічного до модерного світогляду.

Виклад матеріалу. Реформаційна думка стала переломним етапом у розвитку європейського уявлення про людину. Вона змінила не лише релігійні догмати, а й сам спосіб мислення людини про себе, свою гідність і духовну автономію. Якщо у Середньовіччі особистість сприймалася як частина сакрального порядку, де все підпорядковано церковній владі, то в епоху Реформації людина почала усвідомлювати власну внутрішню цінність. Поширення ідей Мартіна Лютера про «виправдання вірою» дало імпульс новому розумінню свободи совісті, особистої відповідальності перед Богом і необхідності самостійного духовного вибору. Таким чином, поняття особистості стало ототожнюватися з ідеєю рефлексії, самопізнання і саморозвитку. Як зазначає Дідковський, «самоорганізація особистості є результатом глибинної рефлексії, що сприяє інтеграції духовного досвіду в єдину систему цінностей» [1].

Реформаційна думка відкрила шлях до індивідуалізації свідомості. Людина, яка раніше була лише частиною церковної громади, почала сприймати себе як самостійну духовну істоту. Саме тоді формується ідея автономного «я», здатного діяти з власних переконань і моральних принципів. Це означало не заперечення релігійності, а її внутрішнє переосмислення. Відтепер віра перестала бути лише зовнішньою обрядовістю і перетворилася на особистий акт самопізнання.

У цьому контексті рефлексія набуває особливого значення, адже вона є процесом внутрішнього споглядання, осмислення себе у світі. Лашта наголошує, що «рефлексія виступає засобом самопізнання, який допомагає людині усвідомити власні мотиви, переживання та ідеали» [3, с. 70]. Така здатність до рефлексії перетворює особистість на суб'єкта власного духовного розвитку, що відповідає головній ідеї Реформації про індивідуальний шлях до спасіння.

Поступово відбувається і психологічне переосмислення сутності особистості. Вона починає розглядатися не лише через релігійні категорії, а й як об'єкт наукового осмислення. Людина стає носієм не лише душі, а й свідомості, внутрішнього світу, який можна досліджувати, аналізувати і вдосконалювати. Це спричинило розвиток ідей самоповаги, внутрішньої гідності, свободи від зовнішніх авторитетів. Шевченко та Назірова зазначають, що «самоповага є внутрішньою цінністю, яка визначає ставлення людини до самої себе, і формується через досвід усвідомлення власної значущості» [4, с. 185]. Саме ця ідея стала

центральною для модерного розуміння особистості, в якому свобода і відповідальність поєднуються в єдиній моральній площині.

У межах реформаційної парадигми також починає формуватися поняття духовного «вигорання», яке, хоч і сучасне за термінологією, має корені у протестантській етиці. Спрямованість на внутрішню дисципліну, самоконтроль і постійне самовдосконалення нерідко призводила до моральної втоми. Лаптев підкреслює, що «професійне вигорання є наслідком тривалого напруження між внутрішніми переконаннями і зовнішніми вимогами, що формує кризу ідентичності» [2, с. 52]. Це вказує, що сучасна психологія особистості значною мірою продовжує традицію рефлексивного осмислення, започатковану ще в добу Реформації.

Отже, трансформація поняття особистості в епоху Реформації полягала у переході від колективного до індивідуального, від зовнішнього авторитету до внутрішньої свідомості. Людина перестала бути лише частиною релігійної системи й стала активним суб'єктом власного духовного і соціального життя. Через рефлексію, самоповагу та усвідомлення моральної відповідальності особистість набуває нового змісту, вона стає центром духовного світу, здатним творити власну реальність і впливати на суспільство. Саме тому реформаційна думка стала основою для формування сучасного гуманістичного уявлення про людину як найвищу цінність.

Висновки. Реформаційна доба започаткувала глибоку зміну у розумінні людини, її свободи та внутрішньої цінності. Саме тоді народилася ідея духовної автономії, коли особистість перестала бути лише частиною церковного порядку і стала центром морального всесвіту. Людина усвідомила себе як творця власної долі, відповідального перед Богом і суспільством за свої вчинки. Цей новий тип мислення створив підґрунтя для формування модерної індивідуальності, заснованої на рефлексії, самоповазі та внутрішній гідності. Трансформація поняття особистості, започаткована Реформацією, визначила подальший розвиток європейської культури, філософії та психології, заклавши основу сучасного гуманістичного бачення людини як самостійного, мислячого й морально вільного суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Дідковський С. В. Поняття рефлексивної самоорганізації особистості. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень*. 2022. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-33> (дата звернення: 12.11.2025).
2. Лаптев І. М. Поняття професійного вигорання особистості. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень*. 2024. С. 51–54. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-13> (дата звернення: 12.11.2025).
3. Лашта Р. Б. Поняття рефлексія: психологічний аспект. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах*. 2022. С. 70–72. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-261-9/18> (дата звернення: 12.11.2025).
4. Шевченко Н., Назірова С. Самоповага особистості: змістовне наповнення поняття. *InterConf*. 2021. С. 183–196. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.06.2021.018> (дата звернення: 12.11.2025).

Boyko Snizhana, student of g. MEVMB–11

HUME'S CRITIQUE OF CAUSALITY AND ITS INFLUENCE ON GERMAN PHILOSOPHY

Formulation of the problem: David Hume, a prominent Scottish philosopher of the 18th century, fundamentally challenged the traditional and widely accepted notion of causality that had dominated scientific and philosophical thought since Aristotle and especially in the rationalist tradition. Hume argued that the concept of causation is not something we can directly observe or rationally prove. Instead, what we call causality is based on the repeated observation of one event following another, and the mind's habit of associating these events. This skepticism about the necessary connection between cause and effect raised serious doubts about the foundation of empirical knowledge and the certainty of scientific laws.

Goal. The aim of this paper is to provide a comprehensive analysis of Hume's critique of causality and to explore how his ideas influenced the course of German philosophy, particularly the critical response by Immanuel Kant and the subsequent developments in German Idealism by philosophers such as Fichte, Schelling, and Hegel.

Presentation of the material. Hume's Critique of Causality Hume's argument against the classical notion of causality centers on the claim that we never perceive any necessary connection between cause and effect. Instead, what we actually experience is a constant conjunction – one type of event regularly followed by another. For example, when we see one billiard ball strike another and the second one moves, we do not observe any invisible force or necessity binding the events; we only observe the sequence. The idea of necessity, according to Hume, is a product of the mind's habit formed through repeated exposure to such sequences, not an objective property of the external world. This position undermines the idea that causal laws can be known with absolute certainty through experience. Since no observation can reveal necessary connection itself, all causal knowledge is contingent, probable, and based on psychological expectation rather than logical certainty. Hume's critique extends to the

principle of induction – the assumption that the future will resemble the past – which he argues cannot be rationally justified but only habitually assumed. Kant's Response Hume's skeptical conclusions deeply troubled Immanuel Kant, who famously claimed that reading Hume «awakened him from his dogmatic slumber.» Kant recognized that Hume had identified a real problem: empirical observation alone cannot justify the concepts that make experience intelligible, including causality. Kant's revolutionary solution was to argue that causality is not derived from experience but is instead an a priori category of the human mind – a necessary framework that the mind uses to organize sensory input into coherent experience. According to Kant, without the concept of causality, experience would be chaotic and unintelligible.[5]

Causality structures the temporal order of events, making knowledge possible. This transcendental idealism shifted the source of causal necessity from the external world to the conditions of human cognition itself. Influence on German Idealism Kant's insights paved the way for the German Idealists. Philosophers such as Johann Gottlieb Fichte, Friedrich Wilhelm Joseph Schelling, and George Wilhelm Friedrich Hegel further developed the idea that reality itself is shaped by the active role of consciousness or spirit (Geist). They expanded Kant's concept of causality beyond a mere cognitive category to a dynamic principle within the unfolding of reality. For instance, Hegel saw causality dialectically – as a stage in the self-development of the Absolute Spirit, where cause and effect are moments in the process of becoming. [1]

This transformed causality from a static relation into a vital part of the historical and logical development of ideas and reality. Thus, the critique initiated by Hume ultimately led to a profound rethinking of the nature of reality, knowledge, and the role of the subject in German philosophy. Conclusion Hume's critique of causality marks a pivotal moment in the history of philosophy. His skeptical inquiry challenged long-held assumptions about the nature of cause and effect, revealing the limits of empirical knowledge. Rather than ending philosophy, this challenge prompted a critical reevaluation by Kant, who provided a transcendental solution that preserved the possibility of objective knowledge while grounding it in the structure of human cognition.[3]

The subsequent German Idealists then expanded these ideas, integrating causality into their comprehensive metaphysical systems. Thus, Hume's critique not only questioned causality but also catalyzed the transformation of modern philosophy. By emphasizing the «difference» of the consequence to the cause, Hume uses an indisputable fact: the consequences cannot be «in all» similar to their causes or differ from them only quantitatively - otherwise nothing qualitatively new would ever have arisen in the world, there would be no changes per se. But the question is: what is the degree of recognized «difference».[2]

There is also a fundamental error of Hume: by finding out on which aspects of the causal relationship one can focus criticism, and pointing to «similarity», Hume extracts it precisely from that notion of causation which is close to the hand; when he develops his critical It turns out that this concept is unnoticeably replaced by the usual notion of causality (as a relationship between two events or phenomena), for which the sign of similarity of cause and effect is chance. Thus, the credibility of Hume's reasoning is an illusion. Note, however, that the problem of «similarity» of cause and effect has its roots also in the dynamic understanding of causality, namely in the fact of quantitative equality of cause and effect. Despite all the temptation to read such passages in full seriousness and to link Hume with the postmodern slogan of deconstruction should not fall into the trap that Hume himself warns more than once: we must not forget about the fruitful difference between philosophy and life. Only a strong rootedness in nature (however understood) allows man to soar to the top of abstract thinking. But only philosophy (theoretical science) makes it possible to improve life. When he speaks of carelessness and inattention as a cure for skepticism, Hume is referring to the common sense of a normal human standing firmly on the ground. He is the British man who has conquered seas and distant lands, sided with parliament against the king, revolutionized science, promoted industrial progress, and understood well both money and democracy. It is impossible to say that Hume directly addresses this reader. But without his philosophy there would be no such person.[4]

The main meaning of the philosophy is not due to its historical role, but to its orientation towards the future. Philosophy as a science about the foundations of human existence and consciousness is, in modern language, a promising project that designs itself, legitimizing the diversity of methods and the ever-expanding space of research. It shows the triumph of the human mind precisely because the mind is the only instance that never accepts even itself.

List of references.

1. Allison H. Kant's Transcendental Idealism: An Interpretation and Defense. Yale University Press.2004. URL: https://www.academia.edu/115492303/Kants_Transcendental_Idealism_An_Interpretation_and_Defense
2. Beiser. F. German Idealism: The Struggle Against Subjectivism. 1781–1801. Harvard University Press. 2002. URL: <https://edoc.hu-berlin.de/server/api/core/bitstreams/3cafabb6-991f-4f80-921b-dc21ef7db130/content>
3. Guyer P. The Cambridge Companion to Kant and Modern Philosophy. Cambridge University Press. 2006. URL: <https://philarchive.org/archive/MARROP>
4. Hume D. A. Treatise of Human Nature. Oxford University Press. 2000. URL: https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHS414/David%20Hume_%20A%20Treatise%20of%20Human%20Nature_%20Volume%201_%20Texts.pdf
5. Kant I. Critique of Pure Reason. Cambridge University Press. 1998. URL: <https://philocyclevl.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/10/kant-critique-of-pure-reason-cambridge.pdf>

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. У сучасному світі наука й технології розвиваються надзвичайно швидко, але ця еволюція тісно пов'язана з появою етичних питань, що ставить під сумнів всю мораль та людяність. Існує безліч міжнародних кодексів етики, в яких йдеться про захист особистих прав, протекції гідності, цінностей і принципів. Також вони встановлюють норми поведінки. Зазвичай етичні проблеми досліджень тісно пов'язані з експлуатацією живих істот, нехтуванням їхніх природних прав та гідності.

Люди часто недооцінюють всю складність та наслідки з якими можна зустрітися після проведення подібних досліджень. На планеті вимирає надзвичайно багато різноманітних видів, наслідком чого може стати й зникнення людства. До цього також причетні наукові дослідження. Істоти не встигають відновлюватися після таких експериментів. Наслідки можуть бути катастрофічними. Важливо усвідомити це зараз і почати діяти.

Метою даної роботи є аналіз і усвідомлення антиутопічності наукових досліджень. Також визначення можливих варіацій розвитку планети без негуманних експериментів.

Головна ціль роботи - наукове обґрунтування важливості життя без жорстоких наукових досліджень, що породжують проблеми. Потрібно знайти баланс між людяністю, етичною доброчесністю та справедливістю. Для досягнення мети, цінно розуміти, що зникнення наукових досліджень не зупинить проблеми, а саме безпечне їх проведення, може допомогти врятувати багато життів.

Виклад матеріалу. Внаслідок швидкого розвитку технологій та науки, людство повинне осмислити свої дії й негайно вжити запобіжні заходи.

Стрімка еволюція завжди супроводжується серією експериментів, наукових досліджень, трансформацією принципів та втратою емпатії, задля «більшого блага». Фундаментальні відкриття у сфері генної інженерії, клітинної інженерії, біології клітини, геноміки, косметології перетворили наукові дослідження у надзвичайно потужну хвилю, яка накрила всі продовольчі та виробничі сфери.

У своїй праці «Наукова думка як планетне явище» В. І. Вернадський стверджує, що наукові експерименти та розробки, настільки прижилися у нашому світі, що вимагають тепер космічної уваги, через всій колосальний вплив на індивіда. З міркувань вченого, це вимагає геологічної відповідальності. Згідно з ідеями Вернадського, наукова думка є не лише частиною людського глузду, а й впливовим феноменом, що отримав статус потужної геологічної сили, схожої на природні стихійні лиха. Ця концепція радикально змінює підхід й бачення досліджень, виштовхуючи їх із виключно наукової площини в площину сенсу, духовності, відповідальності, свободи вибору, кінцевої смерті, унікальності, безпечності для людства й здатності обирати свій шлях самостійно. Розвиток знань і досліджень невідворотно сфокусований до становлення Ноосфери-сфери розуму, в якій людська свідомість стає лідером у трансформації біосфери. У цьому контексті головний виклик наукових досліджень полягає не тільки у правильному методі виконання, а в можливості людства усвідомлювати та діяти у планетарному масштабі. Науковці мають розуміти, що їхні дії є незворотними у Всесвітніх розмірах, і тому наукова свобода має бути взаємопов'язана з космічною етикою та глобальною відповідальністю. Вернадський застерігає, що хаос у науковій діяльності без погляду на глобальні масштаби може спричинити руйнування нашої планети, що стане поштовхом до породження антиутопічного світу. Людська цікавість буває занадто жорстокою. Вимирання тварин через наукові дослідження-глобальний ризик, а не просто місцева та тимчасова проблема. Такі експерименти над істотами мають дискримінаційні погляди на видову ознаку. Популяції страждають. Людство повністю ігнорує інтерес різноманітних видів до розмноження та виживання в сучасних реаліях, через свою нездорову цікавість. Схрещування чи інші експерименти спонукають до втрати індивідуальності тварин. Вимирання через науково-технологічні процеси, несе у собі моральну провину. Етика відповідальності вимагає сфокусувати увагу не тільки перед людством, захищаючи його від вторинних подразнень, а й вимагає зосередженості та відповідальності перед моральною недбалістю і формою вбивства майбутнього тих видів, які постраждали та вимерли через негуманні наукові дослідження.

У праці «Кілька слів про ноосферу» В. Вернадський стверджує, що вимирання видів через наукові експерименти, може бути хорошим початком гармонії природи з людиною. Ця праця змушує дивитись на такий еволюційний етап з позитивом. Адже ми не можемо повністю контролювати науково-технологічний процес. І з точки зору філософії, це крайня точка переходу між завданням шкоди й відродженням нових життів. Таким чином, вимирання видів слугує надзвичайно жорстоким, але й потрібним вченням, що демонструє нам зверхність природи. Все буде безкінечно відновлюватись, згодом настане кінцева гармонія. Де люди будуть повністю усвідомлювати свої дії, цінувати сьогодення, поважати інших істот й допомагати їм у власному просторі.

Перехід до Ноосфери є вимушеною трансформацією наукового погляду, коли різноманітні експерименти змінюють свою мету з експлуатації видів на захист, взаємоповагу та гармонію. Тільки усвідомлення космічної відповідальності й втрати, змусить людство цінувати сьогодення.

Роздумуючи над можливими альтернативами традиційним моделям наукових досліджень, потрібно розуміти, що ціль таких пошуків не полягає в тому, щоб знайти якусь універсальну заміну вдосконаленому процесу організованого пізнання та пошуку істини. Наука, у своїй основі, залишається незамінною і

надзвичайно важливою для розвитку суспільства. Водночас ми повинні активно працювати над створенням більш етичних, справедливих та інклюзивних підходів до створення, поширення й застосування знань. Це набуває особливого значення, якщо врахувати ті потенційні антиутопічні загрози, які можуть стати реальністю у випадку недбалого використання сучасних досягнень науки.

Висновок. Завжди потрібно розуміти справжню мету своїх дій, чи не зашкодить вона іншим? Так й у випадку наукових досліджень. Нам потрібно шукати альтернативні варіанти розвитку науково-технологічних експериментів, що будуть безпечними для природи. Адже незважаючи на всі позитивні ідеї майбутньої гармонії, це може повернутися іншим боком монети.

Список використаних джерел:

1. Комар О. Does science need regulation: ethos and self-organisation in science. 2024. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/862>
2. Пустовіт С., Палій Л. Global bioethics in European context. 2024. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/747>
3. Лазарєва А., Башкірова А., Жукова О. Philosophical discourse of information ethics of the future. 2023. URL: <https://futura-philosophy.com/index.php/FPH/article/view/24>

Bortnik Victoria, student of g. MENM-11

HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT

Formulation of the problem: In the philosophical system of Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), dialectics constitutes both a method of thinking and an ontological dynamic structure: logic → nature → spirit. The core problem of this work is to clarify how Hegel's dialectical progression unfolds across these three stages and to analyse how contemporary scholarship re-interprets this structure in relation to logic, natural being, and spirit. Furthermore, the problem asks: in what sense does logic serve as the inner foundation, nature as its externalisation, and spirit as its return to self-reflection, and how can these be meaningfully viewed in current philosophical and scientific debates?

Goal. The aim of this paper is to provide a comprehensive analysis of Hegelian dialectics in its three principal moments—logic, nature, spirit—and to demonstrate its relevance for contemporary philosophy of science, ontology.

Tasks.

1. To examine the concept of logic in Hegel's dialectical system as self-moved thought and the ground for further stages.
2. To investigate nature as the stage where the idea becomes external, materialised, yet not fully self-conscious, and how this stage is treated in recent scholarship.
3. To explore spirit as the stage of return, self-reflection, freedom, and culture, analysing modern interpretations of this transition.
4. To trace current research that reappraises Hegel's dialectic in light of technoscience, non-linearity, epistemology, and ontology.
5. To identify implications of Hegel's dialectical structure for modern philosophical problems: science, technology, mediation, culture.

Presentation of the material. Hegel's dialectics begins with Logic: logic for Hegel is not merely formal logic, but the dynamic development of the Idea through its internal contradictions. Recent scholarship emphasises that this logic is ontological and epistemological at once: it is the self-movement of thought which underlies reality's own structure. For example, in *A New Exploration of Hegel's Dialectics* the author frames Hegel's dialectics as «a unity of three: logic, epistemology and ontology». Thus, logic is conceived as the ground from which nature and spirit emerge; it contains within it the seeds of contradiction, negation, and sublation.

Next comes Nature: in Hegel's system, nature is the Idea's externalisation – the Idea becomes other than itself, material, natural, and differentiated. However, nature remains the Idea in a non-self-conscious form. Contemporary studies conceive of nature in dialectical terms: the movement from logical self-determination to materialised otherness and the return of that otherness via spirit. For instance, the article «The Empirical and the Holistic Turn: A Hegelian Dialectics of Technoscience Revisited» argues that Hegelian dialectics can be used to interpret technoscientific systems where nature and thought interrelate in dynamic, holistic ways. Therefore, nature is not simply passive matter, but the Idea in mode of externality, and it is dialectically necessary as stage.

Finally, Spirit is the stage where the Idea returns to itself in self-consciousness, culture, art, religion, philosophy. For Hegel, spirit realises freedom and self-reflection. Modern scholarship connects this stage with culture, media, technology: e.g., «Dialectics, Technoscience and Non-linearity» examines how Hegelian dialectic provides a conceptual tool for thinking about media, artefacts, and intelligent machines. Spirit thus is the synthesis of logic and nature, the stage in which reality becomes self-aware and the process of subjectivity and objectivity is resolved.

Furthermore, the structure of transitions is crucial: logic → nature → spirit is not a mere sequence but an internal necessary movement. Contradiction, negation and sublation are the motor of development. Contemporary

work emphasises that dialectics is non-linear, dynamic, and applicable beyond purely philosophical realms. For example, in the above-mentioned technoscience article authors argue that dialectical thinking is suited for analysing emergence, non-linearity, artefactualisation and mediation.

List of references.

1. Deng, Xiaomang. A New Exploration of Hegel's Dialectics: The Three-Dimensional Structure. Routledge, 2022. URL: <https://philpapers.org/rec/XIAANE-2>
2. Zwart, Hub. «The Empirical and the Holistic Turn: A Hegelian Dialectics of Technoscience Revisited.» Foundations of Science, vol. 27, 2022 (online 2021). URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10699-020-09748-z>
3. Juchniewicz, Natalia & Zwart, Hub. «Dialectics, Technoscience and Non-Linearity: The Relevance of Hegelian Dialectics for Philosophy of Technology Now.» Technophany: A Journal for Philosophy of Technology, 2025. URL: <https://technophany.philosophyandtechnology.network/article/view/19181>
4. Bisong, Peter B. & Oti, Friday A. «Hegelian Dialectics as an Approach to Organisational Conflict Management.» Pinisi Journal of Art, Humanity and Social Studies, 2025. URL: <https://ojs.unm.ac.id/PJAHSS/article/view/20454>
5. Yang, Chengxi. «Explaining Marxist Dialectics: The Dialectical Traditions of Hegel and Marx.» Cultura: International Journal of Philosophy of Culture and Axiology, vol. 21, no. 2, 2024. URL: <https://culturajournal.com/submissions/index.php/ijpca/article/download/194/389/2475>

Boiarska Sofiia, student of g. MEVMB-11

AESTHETIC EXPERIENCE AND ITS DIFFERENCE FROM OTHER FORMS OF EXPERIENCE

Formulation of the Problem. Human beings live through many forms of experience. Every day we act, think, and feel in different ways. Practical experience helps us to survive and solve problems. Scientific experience helps us to understand the world through facts and logic. Moral experience guides us in questions of right and wrong. But aesthetic experience is different. It is connected with beauty, imagination, and emotional response. The problem is that aesthetic experience is often misunderstood. Many people think it is only decoration or entertainment. In reality, it has a deeper role in human life. It can inspire, transform, and give meaning. The problem of this study is to explain how aesthetic experience differs from other forms of experience and why it is important for human existence [3]

Goal. To analyze aesthetic experience as a distinct form of human experience, identify its internal structure, philosophical foundations, and distinguishing features compared with cognitive, moral, and practical experience, and reveal its significance for culture, identity, and human development. By exploring this issue, we aim to:

1. Explore historical and contemporary philosophical approaches to defining aesthetic experience.
2. Analyze the internal components and mechanisms of aesthetic experience.
3. Compare aesthetic experience with cognitive, moral, and practical forms of experience.
4. Examine the transformative and cultural functions of aesthetic experience.
5. Determine the relevance of aesthetic experience in modern society.

Presentation of the Material

Aesthetic experience is described as disinterested pleasure. People enjoy art or beauty without thinking about practical benefits. Kant explained that aesthetic judgment is free from everyday concerns [3]. For example, when we look at a painting, we do not ask if it is useful; we simply feel its beauty.

Modern thinkers add that aesthetic experience is interactive. It is not only passive perception but also active engagement with art. Nanay explains that aesthetic experience is a dynamic process between the observer and the object [1]. When we listen to music or watch a play, we interact with the artwork, and this interaction creates meaning.

Aesthetic experience also includes emotional intensity. It can bring joy, sadness, inspiration, or reflection. These emotions are not random; they are connected with the structure of the artwork. For example, a tragic play creates feelings of sorrow, but this sorrow is meaningful and valuable. It helps people to reflect on life [2].

Difference from Practical Experience.

Practical experience is focused on usefulness. It helps people to satisfy needs and solve problems. Cooking food, building a house, or fixing a car are practical experiences. They are necessary for survival. Aesthetic experience, in contrast, does not aim at utility. It is valuable in itself. It gives pleasure and emotional enrichment, not practical results [3].

Practical experience is limited by necessity. People eat, work, and build houses because they need them. Aesthetic experience is free. It is not necessary for survival, but it enriches life. This freedom makes it different from practical experience. It is not about needs but about meaning.

Difference from Scientific Experience.

Scientific experience is based on knowledge, facts, and logical explanation. It tries to understand the world objectively. Aesthetic experience is subjective. It depends on personal feelings, taste, and imagination. While science seeks truth, aesthetics seeks beauty. Both are important, but they function in different ways [3].

Scientific experience is also analytical. It divides reality into parts and studies them. Aesthetic experience is holistic. It sees the world as a whole and feels its harmony. For example, science studies the chemical structure of a flower, but aesthetics enjoys its beauty. These two experiences are complementary but different.

Difference from Moral Experience.

Moral experience is about values, duties, and responsibility. It asks what is right or wrong. Aesthetic experience does not judge actions but focuses on harmony and emotional impact. For example, a tragic play may show immoral actions, but it is still aesthetically valuable because it creates strong feelings and reflection [2]. Moral experience is normative. It tells people how they should act. Aesthetic experience is descriptive. It shows how life can be felt and imagined. It does not give rules but opens possibilities. This difference makes aesthetic experience unique.

Relevance in Modern Society

In today's digital world, saturated with visual culture, aesthetic experience becomes both more accessible and more fragmented. The challenge is distinguishing genuine aesthetic depth from superficial entertainment.

Yet aesthetic experience remains essential for:

- resisting dehumanization
- nurturing empathy
- strengthening critical thinking
- enriching personal life
- maintaining cultural continuity
- developing emotional intelligence

Thus, the aesthetic dimension is crucial for balanced human development. Transformative Power of Aesthetic Experience

Aesthetic experience can change people. It can inspire new ideas, emotions, and even life decisions. Researchers show that art can help people to reflect on themselves and their world. This transformative power makes aesthetic experience different from ordinary entertainment. It is deeper and more meaningful [2].

For example, listening to music can help people to overcome sadness. Reading literature can open new perspectives on life. Watching a film can inspire social action. These transformations show that aesthetic experience is not only emotional but also existential. It touches the core of human identity.

Conclusion. Aesthetic experience is a special form of human experience. It is different from practical, scientific, and moral experiences. While other forms are connected with utility, truth, or duty, aesthetic experience is connected with beauty and meaning. It enriches human life, inspires reflection, and creates harmony. Understanding its difference helps us to value art and beauty as essential parts of human existence.

Aesthetic experience is not necessary for survival, but it is necessary for a full and meaningful life. It gives people joy, inspiration, and the ability to see the world in a new way. That is why it must be studied and respected as one of the most important forms of human experience.

List of references:

1. Nanay B. Aesthetic Experience as Interaction. Cambridge University Press. 2023. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-the-american-philosophical-association/article/aesthetic-experience-as-interaction/8245D2ECB45BCB5B1415933F7305F102>
2. Pizzolante M., Pelowski M., Demmer T.R., Bartolotta S., Sarcinella E.D., Gaggioli A., Chirico A. Aesthetic experiences and their transformative power: a systematic review. Frontiers in Psychology. 2024. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2024.1328449/full>
3. Wikipedia. Aesthetics. Wikipedia. 2024. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Aesthetics>

*Бухтіярова Єлизавета, студентка МЕНМ-12
ННІМВ ім. Б.Д. Гаврилишина ЗУНУ*

ЦИФРОВА ПРИВАТНІСТЬ ТА СВОБОДА В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

В інформаційну епоху цифрові технології стали невід'ємною частиною людського існування, відкривши безпрецедентні можливості для комунікації, освіти та самовираження. Однак, ця технологічна революція породила нові філософські виклики, центральне місце серед яких посідає проблема співвідношення цифрової приватності та індивідуальної свободи. Масовий збір даних та алгоритмів, які формують наші інформаційні потоки, разом із зростанням державного та корпоративного нагляду ставлять під загрозу базові принципи особистої автономії. Зручність і доступність цифрових сервісів часто досягаються ціною відмови від контролю над власною інформацією, що перетворює приватність із базового права на розмінну монету. Цей процес є не лише технічною чи юридичною, а глибокою світоглядною

проблемою, що вимагає переосмислення класичних філософських концепцій свободи, ідентичності та суспільного договору в новому цифровому контексті.

Метою даної роботи є дослідження філософських аспектів впливу ерозії цифрової приватності на індивідуальну свободу та формування ідентичності в сучасному інформаційному суспільстві, а також аналіз можливих шляхів збереження людської автономії за допомогою філософських практик.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання**:

1. Проаналізувати класичні філософські концепції свободи та влади в контексті нових цифрових реалій.
2. Дослідити, як механізми цифрового нагляду та збору даних впливають на автономію волі та процес прийняття рішень.
3. Визначити наслідки ерозії приватності для формування особистої та соціальної ідентичності.
4. Обґрунтувати важливість внутрішньої дисципліни та стоїчних практик як інструментів захисту індивідуальної свободи в умовах зовнішнього інформаційного тиску.

Виклад матеріалу. В основі сучасної кризи приватності лежить фундаментальне питання про природу влади, яке хвилювало філософів століттями. Влада, часто вимагає від правителя готовності діяти поза межами загальноприйнятої моралі заради збереження контролю над державою. Ключовим інструментом такого контролю є поінформованість: правитель повинен знати про своїх підданих якомога більше, щоб передбачати загрози та маніпулювати громадською думкою [1]. У ХХІ столітті ця настанова реалізується через технології. Цифрові платформи стали сучасними «державцями», що збирають дані не для стабільності, а заради прибутку. Це створює небачену нерівність влади: вони знають про нас усе, а ми про їхні алгоритми - майже нічого. Механізми збору даних це не просто пасивне спостереження, а активний інструмент впливу на людську волю. Зібрані дані використовуються для створення продуктів, які не просто передбачають, а й активно формують нашу майбутню поведінку в інтересах рекламодавців [2]. Таким чином, наша автономія опиняється під загрозою. Ми опиняємося в сучасній версії алегоричної печери, де алгоритми проєктують на стіни наших екранів тіні реальності - персоналізовані новини, рекламу, рекомендований контент. Ми сприймаємо ці тіні за об'єктивний світ, не усвідомлюючи, що наш вибір і наші рішення були заздалегідь визначені [3]. Постійний нагляд та алгоритмічна оцінка глибоко впливають на те, як ми сприймаємо себе та будемо свою ідентичність. В основі людської психології лежить потреба у визнанні та повазі, яку філософи називали тимосом. Сучасна політика ідентичності значною мірою базується на боротьбі груп за визнання їхньої гідності [4]. Соціальні мережі експлуатують цю потребу, перетворюючи її на механізм залучення. Ми конструємо ідеалізовані онлайн-версії себе, а наша самооцінка стає залежною від лайків та коментарів. Це створює крихку ідентичність, орієнтовану на зовнішнє схвалення. Успіх людства як виду базувався на здатності творити спільні міфи та історії, що об'єднували мільйони людей. Сьогодні алгоритми замикають нас у «фільтраційних бульбашках», де ми бачимо лише те, що підтверджує наші погляди, руйнуючи спільний простір для діалогу.

Якщо зовнішній світ прагне контролювати нашу увагу та поведінку, то єдиним надійним прихистком стає внутрішній простір нашого розуму. Філософія стоїцизму пропонує дієві практики для захисту цієї внутрішньої свободи. Головний принцип полягає в тому, щоб розрізняти те, що ми можемо контролювати (наші думки, судження, реакції), і те, що поза нашим контролем (дії інших людей, робота алгоритмів). Слід зосередитися на вдосконаленні своєї «внутрішньої цитаделі», роблячи її невразливою до зовнішнього хаосу. Стійкість мудреця полягає не в тому, щоб уникнути проблем, а в тому, щоб зберігати спокій та ясність розуму перед їхнім лицем [5]. У сучасному світі це означає свідомий опір «економіці уваги» через практики «нічогонероблення» - вміння відключатися від інформаційного потоку, відновлення здатності до глибокого мислення [6]. Ця ідея знаходить своє практичне втілення у простому, але потужному принципі: справжня свобода походить від самообмеження. Дисципліна - це не рабство, а інструмент, що дозволяє нам керувати своїм життям [7].

Висновок. Аналіз проблеми цифрової приватності через призму філософської думки показує, що сучасні технологічні виклики є новим втіленням вічних питань про владу, свободу та природу людської волі. Цифровий нагляд, який реалізує прагнення до тотального контролю, безпосередньо загрожує нашій автономії, маніпулюючи процесом прийняття рішень та спотворюючи наше уявлення про реальність. Втрата приватності руйнує особисту та соціальну ідентичність, робить нас залежними від чужої оцінки та замкненими у вузьких спільнотах. Проте, як і в минулі епохи, найефективнішим інструментом захисту індивідуальної свободи залишається внутрішня робота над собою. Практики стоїцизму, що закликають до розвитку самоконтролю та критичного мислення є дуже актуальними сьогодні. Свідома дисципліна та вміння протистояти «економіці уваги» допомагають перетворити технології з інструмента маніпуляції на засіб для власних цілей. Таким чином, збереження свободи в інформаційну епоху вимагає поєднання як суспільних зусиль із регулювання цифрового простору, так і особистої відповідальності кожного за свою внутрішню незалежність.

Список використаних джерел:

1. Віллінк Джоко. Discipline Equals Freedom (Дисципліна - це свобода).
2. Гурик М. І., Джугла Н. В., Мельничук І. Роль правих партій в світовій політичній історії. Politicus. 2025. № 3. С. 53-58.. URL: http://politicus.od.ua/3_2025/10.pdf
3. Зубофф Шюшана. The Age of Surveillance Capitalism (Епоха капіталізму нагляду). <https://share.google/XK0KdOdCVIfgdCgvh>

4. Луцій Анней Сенека. On the Firmness of the Wise Person (Про стійкість мудреця). URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua/Seneca/Dialohy.pdf>
5. Макіавеллі Нікколо. The Prince (Державець). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf
6. Оделл Дженні. How to Do Nothing: Resisting the Attention Economy (Як нічого не робити: Опір економіці уваги).
7. Платон. The Republic (Держава). URL: https://hromadolib.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/02/plato_2000_politeia.pdf
8. Фукуяма Френсіс. Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment (Ідентичність: Потреба в гідності й політика обурення). URL: https://psipp.itb-ad.ac.id/wp-content/uploads/2020/10/Francis-Fukuyama-Identity_The-Demand-for-Dignity-and-the-Politics-of-Resentment-0-Farrar-Straus-and-Giroux.pdf

*Василюк Ілля, студент гр-НБ-12
Юридичного факультету ЗУНУ*

ГЕГЕЛІВСЬКА ДІАЛЕКТИКА: ЛОГІКА, ПРИРОДА, ДУХ

Постановка проблеми: Георг Вільгельм Фрідріх Гегель є класиком німецької думки, а його філософія досягненням XIX століття. Погляди професора сформувалися під впливом діалектики Дідро, декартовського раціоналізму, містицизму Беме і філософії Шеллінга. Не останню роль у формуванні його ідей зіграли відкриття в області природознавства і духовний настрій Великої французької революції. Філософія Гегеля відрізняється від інших філософських систем тим, що мислитель не намагався зрозуміти, в чому сенс всього сущого. Навпаки, все суще він сприймав як мислення, яке перетворювалося на філософію. Його погляди та ідеї не підпорядковані незалежному об'єкту, природі або Богу. Для професора Бог – це абсолютно досконалий мислячий розум, а природа є оболонкою діалектичної дійсності. Для мислителя суть філософії в самосвідомості.

Метою даної роботи є дослідження систем Гоголя. А також поєднання трьох систем. Із місцевими віруваннями формуванням світогляду та культури тогочасного часу.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо наступні **завдання:**

1. Проаналізувати основні принципи гегелівської діалектики, розкривши її структуру як методу та універсального закону розвитку.
2. Розглянути зміст першої частини гегелівської системи – «Логіки», визначивши її роль у формуванні понятійних засад Абсолютної Ідеї.
3. Визначити внутрішній зв'язок між логікою, природою і духом, показавши їхню діалектичну єдність у системі Гегеля.
4. Встановити значення гегелівської концепції для подальшого розвитку філософії, включно з її впливом на німецьку ідеалістичну традицію та модерну філософську думку.

Виклад матеріалу. Magee популярно пояснює, чому Гегель будує свою систему в триєдиній структурі. Логіка – вчення про чисті категорії мислення, етап, де Абсолют «мислить самого себе». Magee наголошує, що у Гегеля логіка є не формальна, а онтологічна. Природа – «відчуження» духу у матеріальну форму, природа, де логічні ідеї виявляються у просторі та часі. Дух-повернення до себе через людину, культуру, суспільство, мораль, історію; Найвищий прояв духу – Абсолютне знання, де дух усвідомлює себе через історію (Bryan Magee (2019) The Story of Philosophy. Dorling Kindersley Magee) наголошує на важливій думці: Гегель уперше систематично показав, що історія людства є процесом розгортання духу. Це напряду підтримує тему «дух» і дозволяє сформулювати такі тези: історія – це раціональний процес; прогрес духу до свободи; логіка і природа – етапи єдиного саморозвитку Абсолюту. Magee наголошує на важливій думці: Гегель уперше систематично показав, що історія людства є процесом розгортання духу. Це напряду підтримує тему «дух» і дозволяє сформулювати такі тези: • історія – це раціональний процес; • прогрес духу до свободи; • логіка і природа – етапи єдиного саморозвитку Абсолюту (Georg Wilhelm Friedrich Hegel (2019) The Essence of Hegel's Philosophy). Георг Гегель вибудовує свою філософську систему як процес саморозгортання Абсолютної Ідеї. Його діалектика – це не просто метод мислення, а універсальний закон розвитку, який пронизує і буття, і свідомість. У виданні (The Essence of Hegel's Philosophy) подано основні частини гегелівського вчення, що дозволяє реконструювати цілісну картину системи. Першим етапом є логіка, де Гегель описує чисті категорії мислення. Логіка не є формальною наукою, а має онтологічний статус: у ній мислення і буття збігаються. Абсолют існує тут у чистій формі поняття, розгортаючи себе через суперечність і її зняття. Діалектичний рух у логіці показує перехід від буття до сутності й далі до поняття, де ідея усвідомлює свою власну структуру. Другим етапом є природа, яку Гегель тлумачить як «інобуття» Ідеї. У природі Ідея відчужує себе, набуває зовнішності, просторово-часової форми й матеріальної необхідності. Природа для Гегеля – це розпорошене виявлення логічних категорій, їхнє старання бути у зовнішній формі. Вона не є самостійною, а становить етап, на якому дух покидає чисту ідеальність, щоб повернутися до себе на новому рівні. Третім і завершальним етапом є дух, у якому Ідея знову знаходить себе, але вже в самосвідомій формі. Дух проходить шлях від індивідуальної свідомості (суб'єктивний дух) до соціальних

інституцій, моралі й держави (об'єктивний дух), а потім до найвищих форм самовираження – мистецтва, релігії та філософії (абсолютний дух). Дух є поверненням до свободи: у ньому Абсолютна Ідея пізнає себе у своєму найвищому прояві.

Висновок. Я вважаю Гегелівська система постає як цілісний і послідовний процес ідеї, який проходить три основні етапи – логіку, природу і дух. У логіці Гегель розкриває структуру чистого мислення, де категорії існують у їхній найзагальнішій, онтологічній формі. Природа виступає моментом «інобуття» Ідеї, її зовнішнім проявом, у якому логічні визначення набувають форми матеріальної необхідності. Дух же є поверненням Ідеї до самої себе, її переходом від зовнішності до свободи й самосвідомості, що завершуються у формах мистецтва, релігії та філософії. Таким чином, діалектика у Гегеля є не лише методом мислення, а універсальним принципом розвитку реальності. Вона забезпечує перехід від абстрактного до конкретного, від чистої ідеї до живої духовності. Єдність логіки, природи й духу утворює структуру, у якій кожний етап є необхідним щаблем становлення Абсолюту. Гегелівська діалектика показує, що істина не є незмінною субстанцією, а динамічним процесом, що розгортається через суперечності та їхнє зняття. Саме тому система Гегеля й сьогодні залишається однією з найвпливовіших у філософській традиції, задаючи фундаментальні орієнтири для розуміння розвитку мислення, природи й людської духовності.

Список використаних джерел:

1. John O' Brian. The Humanist Tradition and Montaigne. The Oxford Handbook of Montaigne. 10.12.2015. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/27943/chapter-abstract/211865884?redirectedFrom=fulltext>
2. Katherine C. Humanism and Good Books in Sixteenth-Century England. 16.03.2023. URL: <https://academic.oup.com/book/45790>
3. Miernowski Jan. Early Modern Humanism and Postmodern Antihumanism in Dialogue. 2016. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-32276-6>
4. Zak Gur. Petrarch's Humanism and the Care of the Self. Hebrew University of Jerusalem. 1.01.2020. URL: <https://cris.huji.ac.il/en/publications/petrarchs-humanism-and-the-care-of-the-self-3/>

Velychko Yaroslava, student of group MENM-11

CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATIONS

Formulation of the problem: The challenge of climate change today is not only an environmental or economic problem but also a deep ethical challenge. Human actions significantly affect the well-being of future generations, who have no voice in current decision-making. This raises the issue of intergenerational justice: how to allocate rights, duties and resources fairly between present and future peoples.

Goal. The purpose of this paper is to analyse the ethical underpinnings of climate responsibility and to identify principles that guide present generations in securing sustainable living conditions for those who will follow. By exploring [1] this issue, we aim to:

1. To examine the philosophical and ethical basis of climate responsibility.
2. To analyze the ethical implications of inaction in the face of climate change.
3. To pinpoint practical implications of ethical responsibility in policy-making, economics and every day life.

Presentation of the material. Modern philosophy[2], while being deeply rooted in the quest for meaning and values, plays a central role in tackling the worldwide ecological crisis and the moral responsibility humanity bears for its actions. Climate ethics represents a missing link between scientific knowledge of environmental change and the humanistic understanding of justice, responsibility, and inter-generational solidarity. It seeks to place climate science in a broader cultural and ethical context, ensuring that technical data is not seen merely as statistics but as a reflection of the human duty to protect life, ecosystems, and future generations.

One of the key [3] issues of climate ethics is the clash between short-term economic benefits and long-term environmental sustainability. While science provides evidence of global warming, rising sea levels, and biodiversity loss, subjective factors such as political interests, consumerist culture, and economic dependence on fossil fuels can distort public discourse.

The complexity of climate change challenges the very notion of responsibility: it is difficult to pinpoint clear causal links between individual actions and global consequences, yet the ethical imperative remains universal.

The implications of inaction in the face of climate change are profound. These include:

1. **Moral injustice across generations** – present-day societies exploit natural resources at a pace that deprives future generations of a safe and healthy environment.
2. **Erosion of trust in science and governance** – denialism or delay in implementing sustainable policies undermines both democratic processes and collective responsibility.

To meet these ethical challenges, several strategies can be suggested [4]:

- **Promotion of inter-generational justice** – laws and constitutions should explicitly protect the rights of future generations, making sustainability a legal norm rather than a voluntary commitment.

• **Ethical consumption and lifestyle changes**—individuals, while limited in impact, must help reduce waste, energy use, and support sustainable economies.

• **International cooperation**—since climate change transcends borders, global agreements such as the Paris Agreement should be not only political but also moral contracts.

Science [5] itself cannot resolve the moral dilemmas of climate change. It can measure CO₂ levels, predict temperature rise, and model ecological collapse, but it cannot decide whether humanity chooses solidarity over egoism, restraint over exploitation, or care over neglect. In this sense, science depends on the values and moral principles of those who apply it. It can be used either to create renewable technologies or to intensify extractive industries; it can help protect forests or justify their destruction. Therefore, ethical reflection becomes indispensable for guiding the use of scientific knowledge.

Classical philosophers such as Hans Jonas [6] emphasized the principle of responsibility :technological civilization requires a new ethical paradigm, where the long-term consequences of human actions must be the primary criterion of morality. His idea resonates strongly in climate ethics, where the future existence of humankind is at stake. The methodology of climate philosophy also draws from systems thinking, synergetics, and phenomenology, allowing us to grasp the interconnectedness of human society and the natural world. [7]

Conclusions. Contemporary philosophy thus avoids simplistic solutions and embraces methodological pluralism. Climate ethics cannot be reduced to a single moral doctrine; instead, it integrates justice, responsibility, solidarity, and prudence. It demands a balance between global and local perspectives, between scientific rationality and cultural values, between present needs and future survival. [8]

The necessity of such an approach stems from the fact that climate change is not merely an environmental issue but a question of worldview: what is the role of humanity in nature, and what kind of world do we want to leave behind? In answering this, climate ethics provides the intellectual and moral framework for redefining human progress not as exploitation, but as sustainable coexistence with the Earth.

List of references.

1. Bessant J. Intergenerational Climate Justice: Applying Theory to Policy in the Anthropocene. 2025. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s43151-025-00191-0?utm_source

2. Fiore-Law K. Responsibility for future generations and climate change mitigation: A cross-national study of predictors of pro-environmentalism in Europe. 2025. URL: https://research.wur.nl/en/publications/responsibility-for-future-generations-and-climate-change-mitigati/?utm_source

3. Herrler C. Human rights and climate risks for future generations: How moral obligations and the non-discrimination principle can be applied. 2022. URL: https://igjr.org/ojs/index.php/igjr/article/view/1229?utm_source

4. Humphreys S. Against Future Generations. 2023. URL: https://academic.oup.com/ejil/article/33/4/1061/7008475?utm_source

5. Kirchmair L. Enforcing Constitutional Sustainability Clauses in the Age of the Climate Crisis: Insights from Social Contract Theory on How to Take Account of Future Generations. 2022. URL https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/icl-2022-0001/html?utm_source

6. Scott D. Malivel G. Intergenerational Environmental Justice and the Climate Crisis: Thinking with and beyond the Charter. 2021. URL: https://jps.library.utoronto.ca/index.php/utjle/article/view/38256?utm_source

7. Syropoulos S., Markowitz E. How responsibility for future generations can spur climate action, 2021. URL: https://www.weforum.org/stories/2021/08/responsibility-future-generations-climate-action/?utm_source

8. Гурик М., Приймич А. Екзистенціалізм і цифрове суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 55. С.42-46 URL: http://apfs.nuova.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

*Волошин Вероніка Юрійвна, студентка групи НБ-11
Юридичний факультет, ЗУНУ*

ГУМАНІСТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ В ЕТИЦІ: ВІД ПЕТРАРКИ ДО МОНТЕНЯ

Актуальність теми дослідження: Гуманістична революція в етиці, яка розпочалася в епоху Ренесансу, стала переломним моментом в історії європейської думки. Саме в цей час відбувається перехід від середньовічної теоцентричної моралі, що спиралася на авторитет церкви та обов'язок перед Богом, до нового погляду на людину як автономну, унікальну, здатну до самопізнання і морального вибору істоту. Петрарка, як один із засновників гуманізму, проголосив цінність людської особистості, її внутрішньої свободи та духовної індивідуальності. Мішель де Монтень розвинув цю традицію, поставивши в центр етики самоаналіз, сумнів і розуміння людини через досвід її власного життя. У ХХІ столітті, коли суспільство переживає кризи ідентичності, моральної автономії та довіри до традиційних інституцій, звернення до гуманістичної етики Ренесансу набуває особливої актуальності.

Мета дослідження: Проаналізувати формування та розвиток гуманістичної етики від Петрарки до Монтеня, виявити ключові ідеї, що визначили новий підхід до моральності й самосвідомості людини.

Предмет дослідження: Гуманістичне осмислення людини, її природи та моральності у творчості Франческо Петрарки та Мішеля де Монтеня.

Об'єкт дослідження: Гуманістична етична думка епохи Відродження як філософсько-культурний феномен.

Гуманістична революція в етиці започаткувала докорінну переоцінку ролі людини у світі. Якщо середньовічний моральний світогляд наголошував на гріховності та покорі як основних чеснотах, то гуманісти Ренесансу підкреслювали внутрішню гідність, свободу та творчий потенціал особистості. Франческо Петрарка вважається першим мислителем, що проголосив повернення до «внутрішньої людини», заклавши підвалини нової етики саморефлексії. Він критикував схоластичну абстрактність, закликаючи звертатися до досвіду, емоцій та духовного самовдосконалення.

Петрарка розглядав людину не як пасивну істоту, підпорядковану божественному порядку, а як активного носія морального вибору. Його ідеї утвердили думку, що моральність не зводиться до зовнішніх приписів, а вкорінена у внутрішньому житті індивіда. Саме цей внутрішній світ стає предметом етичного аналізу.

У XVI столітті Мішель де Монтень продовжує гуманістичну традицію, але робить наголос на скепсисі, критичному мисленні та самоаналізі. У своїх «Есе» він досліджує людську природу через особистий досвід, демонструючи, що розуміння моралі можливе лише через пізнання себе. Монтень відкидає універсальні догми, підкреслюючи індивідуальність кожної людини та мінливість людської поведінки. Він стверджує, що етика має будуватися на усвідомленому виборі, а не на сліпому слідуванні традиції. Такий підхід відкриває шлях до модерної етики автономії та особистої відповідальності.

Гуманістична етика Петрарки та Монтеня стала основою для формування нової європейської моралі, яка визнає цінність особистості, її свободи, унікальності та здатності до самопізнання. Ця революція змінила розуміння моральності, перенісши її з релігійно-догматичного поля у сферу особистого досвіду, критичного мислення й самостійності.

Висновок: Гуманістична революція в етиці від Петрарки до Монтеня позначила перехід від зовнішньої, нормативної моралі до етики внутрішнього світу, особистої свободи та самоусвідомлення. Петрарка започаткував новий тип морального мислення, у якому центральною цінністю є людина та її духовна індивідуальність. Монтень розвинув ці ідеї, сформувавши етику саморефлексії, скепсису й персонального досвіду. Завдяки цим мислителям європейська етична думка перейшла до нового розуміння моральності, що й сьогодні залишається основою гуманістичних підходів у філософії, праві, психології та культурі.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J. .,Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worldrevipoliecon.15.4.0530>

*Гаврилюк Богдан, студент гр-НБ-11
юридичного факультету ЗУНУ*

РЕЦЕПЦІЯ АРІСТОТЕЛЯ В АРАБСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ: АВІЦЕННА ТА АВЕРРОЕС

Постановка проблеми. Вплив Арістотеля на розвиток філософської думки середньовічного Сходу є одним із найважливіших явищ в історії світової культури. Завдяки перекладам творів грецьких мислителів, здійснених у Багдаді та інших центрах Аббасидського халіфату у VIII–X століттях, ідеї Арістотеля стали фундаментом для становлення арабомовної філософії (фальсафа). У цьому контексті особливої уваги заслуговують два найвпливовіших філософи – Авіценна (Ібн Сіна) та Аверроес (Ібн Рушд). Обидва вони розвивали та тлумачили Арістотелеве вчення, але робили це по-різному: Авіценна – через поєднання арістотелізму з неоплатонізмом і ісламською теологією, а Аверроес – через прагнення очистити Арістотеля від попередніх інтерпретацій і відновити «справжнє» розуміння його думки. Проблема полягає в тому, щоб з'ясувати, яким чином арабські мислителі адаптували арістотелізм до власної філософської традиції, які зміни відбулися в змісті понять «буття», «розум», «причина», і як саме їхня інтерпретація вплинула на подальший розвиток філософії у Середньовічній Європі.

Метою даної роботи є дослідити особливості сприйняття, переосмислення та трансформації вчення Арістотеля в арабській філософії на прикладі Авіценни та Аверроеса.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Виявити шляхи проникнення Арістотелевих ідей у мусульманський інтелектуальний простір.
2. Проаналізувати основні концепції Авіценни як синтез арістотелізму й неоплатонізму.
3. Розкрити філософську позицію Аверроеса як коментатора та захисника «чистого» Арістотеля.
4. Оцінити значення обох мислителів для формування схоластичної традиції в Європі.

Виклад матеріалу. Проникнення філософії Арістотеля в арабський світ стало можливим завдяки перекладацькій діяльності у VIII–IX століттях, коли в Багдаді, Дамаску та інших центрах халіфату активно

перекладалися грецькі тексти. Цей процес відбувався переважно в межах «Дому мудрості» – своєрідної академії, де вчені різних культур об'єднували свої зусилля. Через переклади творів Арістотеля, а також неоплатоніків, арабські мислителі отримали доступ до основних концепцій античної філософії – логіки, фізики, метафізики, етики [4, с. 145].

Одним із найвідоміших і найвпливовіших представників арабської філософії був Авіценна (980–1037). Його система поєднала арістотелізм із елементами неоплатонізму та ісламської теології. Авіценна розрізняв сутність і існування, наголошуючи, що лише Бог є буттям, у якому сутність і існування збігаються. Це вчення стало основою його метафізики та визначило концепцію Бога як Необхідного буття, з якого походить усе інше. Від Першопричини через послідовні еманції виникає ієрархія інтелектів, що завершується активним інтелектом, який сполучає сферу божественного з людським пізнанням. Така система пояснює світ як впорядковану структуру, в якій розум і буття взаємопов'язані [1, с. 245].

Авіценна також розвинув учення про пізнання, вважаючи, що людський розум здатен досягнути істини лише завдяки участі активного інтелекту, який освітлює мислення. Це положення мало величезний вплив на європейських схоластів, особливо на Альберта Великого та Тому Аквінського. Водночас Авіценна намагався примирити філософію й релігію, стверджуючи, що розумне пізнання не суперечить вірі, а є її поглибленням [1, с. 266].

Інший видатний мислитель, Аверроес (1126–1198), став відомим насамперед як коментатор Арістотеля. Його метою було відновити автентичне значення філософії Стагірита, очистивши її від пізніших неоплатонічних і теологічних нашарувань. Аверроес вважав, що філософія має власну автономну сферу, відмінну від релігії, але не протилежну їй. Він розрізняв два шляхи пізнання істини – раціональний (філософський), який ґрунтується на логічному мисленні та аргументації, і символічний (релігійний), що звертається до образів і віри, будучи доступним для широкого кола людей. За Аверроесом, обидва ці шляхи ведуть до однієї істини, проте призначені для різних категорій мислителів: філософи досягають істини через розум, а віруючі – через одкровення [2, с. 134].

У своїх численних коментарях до Арістотеля Аверроес прагнув показати, що природа і розум мають власну закономірність, яку можна пізнати без посередництва теології. Він тлумачив Арістотелеве вчення про душу у власному раціоналістичному дусі, висунувши ідею про існування єдиного універсального інтелекту, спільного для всього людства. Цей інтелект, за Аверроесом, є безсмертним і вічним, тоді як індивідуальна свідомість людини смертна й мінуща. Таке бачення викликало значні суперечки в середньовічній Європі, адже воно суперечило християнському вченню про особисте безсмертя душі [3, с. 564].

Висновок. Отже, рецепція філософії Арістотеля в арабському світі відіграла вирішальну роль у розвитку середньовічної думки. Авіценна поєднав арістотелізм із неоплатонізмом та ісламською теологією, створивши цілісну систему, що поєднувала розум і віру. Аверроес, навпаки, прагнув зберегти «чистий» раціональний зміст учення Арістотеля, наголошуючи на самостійності філософії від теології. Обидва мислителі стали ключовими посередниками між античною та середньовічною культурою, передавши Європі ідеї Арістотеля в оновленій формі. Завдяки їм антична спадщина не лише збереглася, а й стала основою подальшого розвитку схоластичної та раціоналістичної традицій.

Список використаних джерел:

1. Marx K. *Capital: Critique of Political Economy, Volume 1*. P. Reitter, Trans.; P. North & P. Reitter, Eds.. Princeton, NJ: Princeton University Press. 2024. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691171350/capital>
2. De Paula J. ,Silva H., Deus L. *Marx for the 21st Century: Reevaluating Marx's Critique of Political Economy*. Springer Nature. 2024. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-22011-1>
3. Kadri, J. 2024. The Condition of Alienation and the Transformation of Value into Price in Karl Marx. *World Review of Political Economy*. 2024. URL: <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.13169/worldrevipoliecon.15.4.0530>

**Гайдук Еліна, студентка гр. ПР-12,
юридичного факультету ЗУНУ**

РЕЛІГІЙНИЙ ДОСВІД ЯК ДЖЕРЕЛО ЗНАННЯ

Постановка проблеми. Проблема релігійного досвіду як джерела знання є однією з центральних у філософії релігії та епістемології. Традиційно пізнання розглядається як процес, що ґрунтується на раціональних, емпіричних або інтуїтивних формах досягнення дійсності. Проте релігійний досвід – як особливий вид переживання священного, трансцендентного чи божественного – не вписується в межі класичних гносеологічних моделей. Він апелює не лише до розуму, а й до внутрішнього духовного досвіду, який часто не піддається раціональному поясненню. Постає питання: чи можна вважати релігійний досвід джерелом істинного знання, і якщо так – у якому сенсі та в яких межах?

Актуальність теми дослідження. По-перше, у сучасному світі, де домінують науково-раціональні підходи до пізнання, постає потреба осмислення інших способів досягнення реальності – інтуїтивних,

екзистенційних і духовних. Релігійний досвід, який охоплює містичні переживання, молитву, віру, осяяння та інші форми внутрішнього контакту з божественним, дає змогу відкрити нові горизонти розуміння світу та людини. По-друге, сучасна філософія та психологія релігії свідчать про необхідність визнання релігійного досвіду як автономного і цінного способу пізнання.

Мета дослідження: філософське осмислення релігійного досвіду як можливого джерела знання, аналіз його структури, природи, особливостей та пізнавальної цінності.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати поняття релігійного досвіду в історії філософії та релігієзнавства.
- Розкрити, яким чином релігійний досвід може бути джерелом знання – морального, екзистенційного, духовного чи метафізичного.

Виклад матеріалу. У класичній філософській традиції ставлення до релігійного досвіду було неоднозначним. Для античних мислителів, таких як Платон і Арістотель, пізнання мало метафізичний характер, проте релігійний досвід як особистісне переживання ще не був виокремлений у самостійний феномен. Лише у християнській філософії середньовіччя він набув самостійного значення. Августин Блаженний стверджував, що істинне знання можливе лише через внутрішнє осяяння, через «світло Божої істини», яке просвітлює людський розум. Таким чином, досвід віри постає не як суб'єктивна емоція, а як форма духовного пізнання, що перевищує межі розуму. Подібну позицію розвивав Тома Аквінський, який прагнув узгодити віру і розум, вважаючи, що релігійне пізнання не заперечує раціональне, а лише виходить за його межі, відкриваючи доступ до вищих істин, недосяжних через емпіричний досвід.

У Новий час, з розвитком емпіризму та раціоналізму, релігійний досвід поступово витіснявся з кола легітимних форм знання. Філософи, такі як Джон Локк, Девід Юм та Іммануїл Кант, наголошували на обмеженості людського пізнання у сфері надприродного. Зокрема, Кант у «Критиці чистого розуму» заперечував можливість пізнання Бога теоретичним розумом, залишаючи для релігії сферу практичного розуму – моральної віри. Проте саме в цей період формується нове осмислення релігійного досвіду як внутрішнього, особистісного контакту з божественним. У XIX–XX століттях, завдяки розвитку феноменології, психології та філософії релігії, цей досвід знову стає предметом наукового аналізу [1].

Вільям Джеймс у своїй класичній праці «Різновиди релігійного досвіду» розглядає релігійне переживання як глибоко особистісний, але при цьому пізнавально значущий феномен. На його думку, релігійний досвід не можна звести до емоційного стану або галюцинації, адже він змінює людину, формує новий спосіб бачення світу і самого себе. Для Джеймса істина релігії визначається її «практичними наслідками» – тим, як релігійна віра впливає на життя, мораль і світогляд особи. Таким чином, релігійний досвід постає як форма життєвого пізнання, що має не теоретичний, а екзистенційний характер [4].

Феноменологічний підхід, представлений, зокрема, Едмундом Гусерлем та Максом Шелером, дозволив досліджувати релігійний досвід не як суб'єктивну ілюзію, а як реальний спосіб інтенціонального спрямування свідомості на трансцендентне. Згідно з цим підходом, релігійне пізнання є особливою формою зустрічі свідомості зі смислами, що перевищують емпіричний досвід. Ця зустріч надає людині можливість пізнати не просто факти чи явища, а глибинний сенс буття. У цьому контексті релігійний досвід можна розглядати як джерело «ціннісного» знання, тобто такого, що відкриває істину про моральний і духовний порядок світу [2].

Особливу роль у філософському осмисленні релігійного досвіду відіграє також екзистенціалізм. Для К'єркегора віра є актом «стрибка через прірву розуму» – актом, який відкриває людині новий спосіб буття, недосяжний через логіку чи доказ. Мартін Бубер у своїй концепції «Я–Ти» підкреслює, що релігійний досвід є не пізнанням об'єкта, а зустріччю з Особистістю – живим Абсолютом, з яким людина вступає у діалог. У цій взаємності і полягає справжнє знання – не знання про Бога, а знання в Бозі. Такий підхід дозволяє побачити, що релігійний досвід не суперечить пізнанню, а є його вищою, глибшою формою, у якій розум і віра зливаються у єдиному акті духовного сприйняття [3].

Важливим аспектом розуміння релігійного досвіду є питання його об'єктивності. Критики, зокрема позитивісти та матеріалісти, вказують на те, що релігійні переживання є суто суб'єктивними і не можуть бути перевірені чи відтворені. Проте прихильники філософії релігії стверджують, що критерій істини для релігійного знання не тотожний науковому.

У сучасному контексті, коли раціональність дедалі більше домінує над духовністю, проблема релігійного досвіду набуває особливої ваги. Суспільство, орієнтоване на науково-технічний прогрес, часто втрачає чутливість до сакрального, редукуючи знання до інформації. Однак саме релігійний досвід повертає людині вимір глибини, інтимності та моральної орієнтації. Через нього відкривається не лише новий спосіб пізнання, але й новий спосіб буття у світі – буття, засноване на довірі, любові, смиренні та прагненні до істини. Тому релігійний досвід слід розглядати не як антипод раціонального знання, а як його духовне доповнення, яке забезпечує цілісність людської особистості та культури.

Висновок. Релігійний досвід як джерело знання становить складне, багатовимірне явище, що поєднує в собі елементи емоційного, інтуїтивного, морального та інтелектуального пізнання. Його унікальність полягає в тому, що він виходить за межі суто раціонального мислення, відкриваючи людині новий вимір реальності – трансцендентний, духовний, який не може бути повністю досягнутий засобами логіки чи емпіричного досвіду. Через релігійний досвід людина не лише пізнає Бога чи свяченство, а й себе, власну природу, сенс буття та моральні орієнтири. Цей досвід формує глибинне знання, яке ґрунтується не на доказах, а на переживанні істини,

що має екзистенційну цінність. Філософський аналіз показує, що релігійний досвід не суперечить раціональному пізнанню, а доповнює його, утворюючи цілісну модель знання, в якій поєднуються віра, розум і духовна інтуїція. Саме така інтеграція є необхідною для розуміння людського буття в його повноті.

Список використаних джерел:

1. Борейко Ю. Г. Релігійний досвід в парадигмі аналітичної філософії. *Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального*. 2025. С. 111-113.
2. Завідняк Б. Феноменологічна теодицея Едмунда Гуссерля і Макса Шелера: Порівняльний аналіз. *Virtus: Scientific Journal*. 2020. № 49. С. 43–48.
3. Конотоп Л. Релігійний досвід: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. С. 14–18.
4. Лисенко С. В. Релігійний досвід та феномен релігійної віри в прагматичній концепції Вільяма Джеймса («Багатомовність релігійного досвіду») : автореф. Кваліфікаційна робота. Київ, 2023. 49 с.

*Галіян Надія, студентка гр-ПД-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ ПРИРОДУ

Постановка проблеми. У сучасну епоху технологічного прогресу людство переживає глибокі трансформації, що охоплюють усі сфери життя – від побуту до мислення, спілкування й самоусвідомлення. Технології, які спочатку були створені як інструменти для полегшення праці та розширення можливостей людини, поступово стають чинником, що формує саму сутність людської природи. Виникає філософське питання: чи залишається людина суб'єктом, який контролює техніку, чи перетворюється на її об'єкт – залежну частину техносистеми?

Проблема полягає у з'ясуванні того, як технологічні досягнення змінюють спосіб буття людини, її духовність, мораль, соціальні зв'язки та самоідентичність. З одного боку, технології відкривають нові горизонти знань і свободи, з іншого – породжують загрози відчуження, втрати автентичності, дегуманізації та підміни природного світу віртуальним.

Отже, постає необхідність філософського осмислення співвідношення між людиною та технологією: чи є техніка лише засобом, чи вона стає новою формою буття, яка змінює саму природу людського існування.

Метою даної роботи є дослідження сутності впливу сучасних технологій на людину як біосоціальну та духовну істоту, визначити філософські аспекти трансформації людської природи під впливом технічного прогресу.

Для досягнення поставленої мети, виконаємо **наступні завдання:**

1. Проаналізувати основні філософські підходи до розуміння взаємодії людини й технологій в контексті сучасної цивілізації.
2. Визначити позитивні та негативні наслідки технологічного розвитку для формування особистості, моральних цінностей і людської самосвідомості.

Виклад матеріалу. Технології є важливим елементом розвитку людства, дозволяючи нам адаптуватися до навколишнього середовища, розширювати наші можливості та створювати комфортне й прогресивне середовище. Однак, оскільки технології стають дедалі складнішими, їхній вплив виходить за межі їхньої утилітарної функції, формуючи не лише зовнішній світ, а й наш внутрішній світ, свідомість, спосіб мислення, цінності та навіть фізичну природу.

Філософські підходи до взаємодії людини та технологій розглядають цю взаємодію з різних точок зору: технологічний детермінізм (технології визначають соціальний розвиток), соціальний конструктивізм (люди формують технології та їх значення), інструментальна антропологія (люди є користувачами інструментів) та феноменологія/екзистенціалізм (вивчення суб'єктивного досвіду людини у її взаємодії з технологіями).

Основні філософські підходи:

Технологічний детермінізм розглядає технології як основний рушій соціального розвитку, що визначає людську поведінку, цінності та майбутнє.

Соціальний конструктивізм, на відміну від детермінізму, стверджує, що значення та вплив технологій формуються соціальними, культурними та політичними процесами. Люди активно формують та використовують технології відповідно до своїх потреб та цілей.

Інструментальна антропологія стверджує, що люди завжди були «користувачами інструментів». Це означає, що технологія є природним продовженням людських можливостей, а її розвиток є продовженням самого людського розвитку.

Феноменологія та екзистенціалізм зосереджуються на суб'єктивному досвіді людей під час їхньої взаємодії з технологіями. Наприклад, феноменологія вивчає, як технології змінюють наше сприйняття світу, тоді як екзистенціалізм аналізує питання свободи, відповідальності та автентичності в епоху технологічних змін.

Філософська антропологія розглядає людей як біосоціальних істот, які створюють та використовують інструменти для задоволення соціальних потреб. Вона ставить під сумнів людську природу та наші стосунки зі світом.

Техносоціальна критика. Деякі філософські школи зосереджуються на критиці сучасного суспільства за його надмірну залежність від технологій, що призвело до відчуження, втрати автентичності та соціальної нерівності.

З філософської точки зору, технології – це не просто інструмент; це розширення людських можливостей – розуму, рук, мови та пам'яті. Технології втілюють наше прагнення опанувати природу, водночас створюючи нове середовище для людського існування. Сучасні люди живуть не лише у світі природи, а й у цифровому, інформаційному та віртуальному технологічному світі. Це створює парадокс: технології, які повинні служити нам, поступово змінюють саму природу людського існування.

З одного боку, технологічний прогрес розширює індивідуальний потенціал, надаючи людям доступ до знань, нових засобів комунікації та досягнень у науці, медицині та культурі. Технології роблять життя зручнішим і відкривають простір для творчості, самореалізації та глобальної співпраці.

З іншого боку, зростає ризик втрати нашої людяності. Надмірна залежність від гаджетів, штучного інтелекту та соціальних мереж призводить до відчуження, поверхневого мислення та зниження здатності формувати глибокі емоційні зв'язки. Люди починають мислити алгоритмічно та сприймають себе як частину технологічних систем. Це створює феномен «технозалежної особистості», в якій реальність замінюється віртуальним світом.

Питання свободи волі та відповідальності стоять особливо гостро. Оскільки все більше рішень приймається технологічними системами, від штучного інтелекту до біотехнологій, чи матимуть люди все ще можливість бути моральними агентами? Технологічна філософія наголошує, що головна небезпека полягає не в самій технології, а в її потенціалі вилучити людину з центру її існування.

Технологія, таким чином, є амбівалентним явищем: вона є одночасно засобом прогресу та потенційним викликом для людства. Майбутнє людства залежить від того, чи зможуть люди зберегти свою духовну, моральну та екзистенційну сутність у світі, в якому технології стають новою формою реальності.

Висновок. Філософське розуміння взаємозв'язку між технологіями та людством призводить до висновку, що технологічний прогрес, рушійна сила розвитку цивілізації, також створює складні духовні та моральні виклики. Технології не лише трансформують спосіб життя людини, але й впливають на нашу свідомість, цінності, світогляд і навіть на саму природу наших фізичних тіл. Люди створюють технології як продовження власних здібностей, але все більше зазнають їхнього впливу, стираючи межі між природним і штучним, реальним і віртуальним. Однак самі технології не є загрозою; вони радше відображають нашу здатність до мислення та свободу вибору.

Список використаних джерел:

1. Букіна Т.В., Маринець Н.В. Філософська антропологія. *Перспективи. Соціально – політичний журнал* №2. 2024. С. 22-29
2. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальностей 072 Фінанси, банківська справа і страхування», 071 «Облік і оподаткування» / Укл.: Юдіна С.В. Кам'янське: ДДТУ, 2022. с. 96
3. Методологічні основи філософської антропології: практикум / укладач: Наталія Ковтун. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 96 с.
4. Філософія: курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Комп'ютерні науки» спеціальності ФЗ «Комп'ютерні науки» денної та заочної форм здобуття вищої освіти / уклад. : Г. Ю. Суріна, Н. В. Мірошкіна. Миколаїв : МНАУ, 2025. 97 с.
5. Гончарук-Чолач Т., Гурик М., Джугла Н. Філософія: навчально посібник. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2024. 359 с.

Hardias Alina, student of g. MENM-11

EUTHANASIA: THE RIGHT TO DIE FROM AN ETHICAL PERSPECTIVE.

Formulation of the problem: The ethical problem of euthanasia is rooted in the conflict between the moral value of preserving human life and the moral right of an individual to choose the moment and conditions of their death. The dilemma arises from the question: is it ethically permissible for a person to end their own life (or request medical assistance in doing so) in situations of incurable suffering, extreme pain, or irreversible loss of dignity? This problem also concerns the limits of state authority, medical responsibility, human autonomy, and the degree to which society can morally justify the intentional termination of life.

This problem raises several ethical questions:

1. Is it morally permissible for a person to choose death to relieve suffering?
2. What responsibilities do physicians have toward patients requesting euthanasia?
3. How should the state regulate or intervene in such morally sensitive decisions?

Ethical debates surrounding euthanasia also reflect deeper philosophical conflicts, including the balance between individual autonomy and the sanctity of life, as well as competing moral theories such as deontology, utilitarianism, and virtue ethics.

Goal. The objective of this article is to explore the ethical dimensions of euthanasia and evaluate its legitimacy as a moral right. To achieve this goal, the following tasks are performed:

1. Examine major ethical theories and their positions on euthanasia.
2. Analyze the importance of autonomy and dignity in justifying euthanasia morally.
3. Explore practical and societal consequences of recognizing euthanasia as a moral right.
4. Provide a conclusion based on ethical reasoning and comparative analysis.

Presentation of the material. Euthanasia is a complex moral issue that touches upon several areas of ethical theory: Deontological ethics emphasizes the intrinsic value of human life. From this perspective, taking a life is inherently wrong, regardless of suffering. Utilitarian ethics focuses on the consequences of actions. If euthanasia reduces suffering and respects the dignity of the patient, it can be morally justified. Principle of autonomy: Modern bioethics stresses that individuals have the right to make decisions about their own lives, including the decision to die, provided they are fully informed and competent.

Euthanasia is not a simple act of ending life. It involves moral evaluation of the patient's suffering, legal considerations and safeguards to prevent abuse, and emotional and ethical dilemmas faced by healthcare professionals.

Ethical analysis. Active vs passive euthanasia: Active euthanasia involves direct action to end life (e.g., administering lethal medication), while passive euthanasia involves withholding or withdrawing life-sustaining treatments. Physicians face moral dilemmas between respecting patient autonomy and upholding the principle of non-maleficence («do no harm»). Legalizing euthanasia involves regulating the practice to prevent coercion, abuse, or violation of vulnerable individuals' rights.

Arguments for euthanasia include relief from unbearable suffering, respect for personal autonomy, and preservation of dignity and control over one's life. Arguments against euthanasia emphasize the intrinsic value of life, risk of slippery slope expansion to non-terminal cases, and ethical conflict with the physician's role as a healer.

Conclusions. Euthanasia represents a profound ethical dilemma, balancing the preservation of life against the relief of suffering and respect for individual autonomy. Recognition of euthanasia as a moral right requires strict ethical, legal, and medical frameworks to ensure that it is conducted responsibly. Ethical guidelines, informed consent, and societal safeguards are necessary to respect both individual choice and collective moral standards.

List of references.

1. Beauchamp T., Childress J. Principles of Biomedical Ethics. Oxford University Press, 2019. URL: <https://global.oup.com/academic/product/principles-of-biomedical-ethics-9780190640873>
2. Singer P. Practical Ethics. Cambridge University Press, 2011. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/practical-ethics/3E6268E6C3B7897A4A0E96E9E7F1BAE3>
3. Glover J. Causing Death and Saving Lives. Penguin Books, 1990. URL: <https://www.penguin.co.uk/books/356336/causing-death-and-saving-lives-by-glover-jonathan/9780140134791>
4. Quill T., Battin M. Physician-Assisted Dying: The Case for Palliative Care and Patient Choice. Johns Hopkins University Press, 2004. URL: <https://jhupbooks.press.jhu.edu/title/physician-assisted-dying>

*Голоднюк Олександр, студент гр-ПР-11
юридичного факультету ЗУНУ*

МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ФУНКЦІЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Проблема ролі мистецтва в сучасному світі особливо актуальна в умовах швидкого технологічного прогресу. Мистецтво, особливо його художня частина, яке завжди існувало завдяки людині та її вічному прагненню до творіння прекрасного, сьогодні зазнало втручання зі сторони штучного інтелекту. Одні вважають це посяганням на саму сутність поняття мистецтва. Інші називають це новим етапом історії та культури. Думок багато, багато і суперечок, які вже не одне століття тривають на цьому підґрунті. Це все і є філософія мистецтва.

Метою даної роботи є аналіз основних функцій мистецтва та їхнього значення для функціонування і розвитку суспільства.

Ось завдання, які потрібно виконати для досягнення поставленої мети:

1. Систематизувати та описати ключові функції мистецтва (естетична, пізнавальна, виховна, комунікативна).
2. Розкрити механізм впливу мистецтва на емоційну та інтелектуальну сферу особистості.
3. Проаналізувати соціальну роль мистецтва як інструменту критики, відображення та зміни суспільних процесів.

Сформулювати висновки щодо беззаперечної важливості мистецтва для гармонійного та ефективного розвитку суспільства.

Виклад матеріалу: Функції мистецтва Мистецтво-це творча діяльність людини у різних сферах, таких як живопис, скульптура, архітектура, музика, література, кінематографія, хореографія та інші.

1. Естетична та гедоністична функції Ця функція є найбільш очевидною. Вона полягає у створенні та сприйнятті прекрасного (естетичне задоволення) та принесенні насолоди (гедоністичний аспект). Мистецтво формує естетичний смак індивіда, вчить його бачити гармонію та досконалість форм, кольорів, звуків чи рухів, тим самим підвищуючи загальну якість життя та чуттєве сприйняття світу.

2. Пізнавальна (евристична) функція Мистецтво є специфічною формою пізнання світу. Воно не замінює науку, але доповнює її, надаючи знання не про закони та факти, а про людину, її внутрішній світ, переживання та соціальні відносини. Художній образ, на відміну від наукового поняття, є емоційно насиченим і дозволяє досягнути історичні епохи, культури та психологічні глибини. Наприклад, літературний твір може глибше розкрити соціальну несправедливість, ніж статистичний звіт.

3. Виховна (формуюча) функція Ця функція акцентує увагу на формуванні особистості. Мистецтво впливає на моральні, етичні та світоглядні основи людини. Воно:

- Виховує гуманізм та здатність до емпатії (співпереживання), змушуючи глядача/читача/слухача ідентифікувати себе з героями та їхніми почуттями.

- Формує систему цінностей, орієнтуючи на ідеали добра і справедливості.

- Сприяє національно-культурній ідентифікації, зберігаючи і передаючи спадщину поколінь.

4. Комунікативна функція Мистецтво виступає як потужний засіб спілкування. Це невербальний (або вербальний у випадку літератури) канал, який забезпечує:

- Зв'язок між митцем і публікою: передача ідей, почуттів та задумів через твір.

- Зв'язок між людьми: спільне переживання мистецького досвіду об'єднує аудиторію, долаючи мовні, часові та культурні бар'єри.

5. Соціально-перетворююча та Компенсаційна функції

- Соціально-перетворююча: Мистецтво може бути інструментом соціальної критики та каталізатором змін. Воно привертає увагу до проблем, демаскує пороки суспільства (сатира) і надихає на боротьбу за краще майбутнє.

Компенсаційна: Мистецтво виступає як «духовна втіха». Воно дозволяє людині компенсувати недоліки чи несправедливість реального життя, створюючи ідеальний світ або простір для емоційного розвантаження (катарсису).

Висновок. Мистецтво є невід'ємною частиною суспільного життя, його духовною складовою та джерелом людського розвитку. Завдяки аналізу робіт та статей я визначив, що функції мистецтва – від формування естетичного смаку до активного впливу на соціальні процеси – є системоутворюючими для культури.

Мистецтво не просто відображає дійсність, а й активно формує її, даруючи людям не лише насолоду, але й необхідні знання, моральні орієнтири та відчуття соціуму. Його пізнавальна та виховна роль у суспільстві є незамінною і підтверджує, що духовний прогрес людства неможливий без творчості та осмислення художніх образів.

Список використаних джерел

1. Соколова Т. Функції сучасного мистецтва у розвитку особистості та суспільства. 2022. URL: <https://artphilosophyjournal.com/article/view/115>

2. Іваненко О., Петрів С. Естетична та виховна роль мистецтва в умовах цифровізації культури. 2021. URL: <https://journalofculture.ua/articles/estetichna-rol-mistetstva>

3. Левченко А. Соціальна функція мистецтва: критика та трансформація суспільства. 2020. URL: <https://societyandart.org.ua/article/view/204>

4. Пономаренко Н. Мистецтво як комунікативний та емоційний канал у сучасному світі. 2023. URL: <https://modernartjournal.com/article/view/332>

5. Гнатюк В. Пізнавальна та компенсаційна функції мистецтва: сучасні підходи. 2021. URL: <https://philosophyofart.ua/article/view/89>

Vivchar Vadim, student of g. MENM-11

HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT

Overview. Hegelian dialectics occupies a central place in classical German philosophy and has profoundly influenced the course of modern thought. It is not simply a logical technique but a dynamic process through which both reality and knowledge unfold. The dialectical approach seeks to explain change and development by uncovering contradictions and their resolution. The main difficulty within Hegel's system lies in grasping how the spheres of Logic, Nature, and Spirit form a coherent whole – how pure thought transforms into material existence and ultimately returns to self-consciousness within Spirit.

Goal

The aim of this research is to analyze the fundamental organization of Hegel's dialectical system – the triadic structure of Logic, Nature, and Spirit – and to reveal its philosophical significance as a model for the self-

development of both reality and thought. Presentation of the Material At the heart of Hegel's philosophy stands the idea that what is rational is real, and what is real is rational. Everything that exists evolves through a dialectical movement of thesis, antithesis, and synthesis – a process in which contradictions are not merely negated but transcended and preserved within a higher unity.

Logic

The Science of Logic forms the first part of Hegel's philosophical system. It investigates the sphere of pure thought, where the Absolute begins as pure Being – indeterminate, abstract, and empty. Through dialectical progression, Being transitions into Nothing, and from their unity emerges Becoming. The logical development proceeds through a necessary sequence of categories – from quality and quantity to essence, causality, and ultimately the Idea. Logic thus reveals the inner rational framework of all reality; it serves as the metaphysical foundation of existence itself.

Nature

The Philosophy of Nature represents the second stage of Hegel's system, in which the Idea externalizes itself. Here, the logical structures assume material form. For Hegel, nature is the Idea in its state of otherness – the self-alienation of Spirit. Within nature, reason manifests itself through physical, chemical, and organic processes. Yet nature remains fragmented and unconscious; it lacks self-awareness. Its purpose is to provide the basis upon which Spirit can emerge and come to recognize itself.

Spirit

The Philosophy of Spirit completes the dialectical process. Spirit is the Idea's return to itself through human consciousness, culture, and social existence. Hegel distinguishes three levels of Spirit: subjective, objective, and absolute.

- Subjective Spirit concerns the development of individual consciousness and psychology.
- Objective Spirit appears in social life – in law, morality, and the state – where human freedom is realized.
- Absolute Spirit manifests in art, religion, and philosophy, where the unity of the finite and the infinite is most clearly understood.

Through these stages, Spirit achieves awareness of itself as both the source and culmination of all reality. The dialectical process therefore ends in the self-knowledge of the Absolute – the identity of thought and being. Philosophical Significance Hegel's dialectics offers a comprehensive vision of how both history and thought evolve. It shows that progress arises not through simple negation but through the reconciliation of opposites. Logic, Nature, and Spirit are not separate spheres but interconnected moments of a single living process. The Hegelian system unites metaphysics, epistemology, and history within one rational structure, demonstrating that truth is not fixed but dynamic – an ongoing process of becoming.

List of references

1. Hegel, G. W. F. *The Philosophy of Nature* (1830). Oxford University Press. URL: <https://global.oup.com/academic/product/hegels-philosophy-of-nature-9780199272679?cc=ua&lang=en&>
2. Hegel, G. W. F. *The Philosophy of Spirit* (1837). Clarendon Press, 1971. URL: <https://ia801607.us.archive.org/17/items/g-w-f-hegel-introduction-to-the-philosophy-of-history/g-w-f-hegel-introduction-to-the-philosophy-of-history.pdf>
3. Hegel, G. W. F. *The Science of Logic* (1812–1816). Cambridge University Press. URL: https://ia600909.us.archive.org/28/items/hegel-the-science-of-logic/georg_wilhelm_friedrich_hegel_the_science_of_logic.pdf
4. Hyppolite, J. *Genesis and Structure of Hegel's Phenomenology of Spirit*. Northwestern University Press, 1996. URL: https://monoskop.org/images/0/08/Hyppolite_Jean_Genesis_and_Structure_of_Hegel_s_Phenomenology_of_Spirit_2000.pdf
5. Pippin, R. *Hegel's Realm of Shadows: Logic as Metaphysics in The Science of Logic*. University of Chicago Press, 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/333785741_Hegel's_realm_of_shadows_logic_as_metaphysics_in_the_science_of_logic_by_Robert_Pippin_Chicago_IL_University_of_Chicago_Press_2019_pp_339_3400_hb_ISBN_978-0-226588704
6. Taylor, C. *Hegel*. Cambridge University Press, 1975. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/hegel/01C2C9288B558775DD67952780C5F641>

Vivchar Liubomyr, student of g. MEVMB-11

HEGELIAN DIALECTICS: LOGIC, NATURE, SPIRIT

Formulation of the problem: The central problem addressed in this article concerns the internal coherence, methodological significance, and philosophical implications of Hegel's dialectical triad–Logic, Nature, and Spirit. Hegelian dialectics claims to reveal the rational structure of reality by uncovering the dynamic development of the Absolute Idea. Yet this claim provokes substantial debate. Critics argue that the dialectical system relies on speculative metaphysics rather than empirical verification, which raises questions about its validity in contemporary

philosophical and scientific contexts. The problem therefore lies in determining whether Hegel's dialectics can still function as a productive methodological approach, and whether his system provides an objective account of the world or simply reflects an internally constructed conceptual schema.

Goal: The goal of this article is to analyze the essence and methodological potential of Hegel's dialectical system. This involves:

1. Examining the key principles that structure the transitions between Logic, Nature, and Spirit.
2. Assessing the philosophical meaning behind Hegel's claim that rationality unfolds both in thought and in the world.
3. Investigating the relevance and limitations of Hegelian dialectics for modern scientific methodology, epistemology, and theories of complexity.

Presentation of the material: Hegel's philosophy represents one of the most ambitious attempts to create a unified system that encompasses all aspects of reality—abstract thought, physical existence, and cultural-historical development. At the core of his system lies dialectics, a process characterized by the resolution of contradictions. Unlike the earlier dialectical methods of Plato or Kant, Hegel presents dialectics not only as a method of reasoning but as an ontological principle governing the self-development of reality.

1. Logic: the development of pure thought

Hegel's Science of Logic begins with the most abstract notion—Being—and unfolds step by step into Essence and finally Concept (Begriff). This movement is not arbitrary but driven by contradictions that force thought to advance toward more concrete determinations. For Hegel, Logical categories are not mental constructs but the fundamental structures of existence. Logic is thus the »realm of pure thought,« where the Absolute Idea comes to know itself before manifesting in the external world.

2. Nature: the externalization of the Idea

The second part of the system, Philosophy of Nature, describes the Idea's self-externalization. Nature represents the moment of otherness—where rationality becomes material, spatial, and temporal. Unlike Logic, nature does not clearly reveal rational necessity because it appears fragmented, contingent, and governed by external forces. However, Hegel insists that natural phenomena still embody rational structures, even if in an obscured form. For example, physical laws, organic development, and teleological organization show traces of rationality manifesting within material reality.

3. Spirit: the return of rationality to itself

The final stage—Spirit—describes the development of consciousness from subjective experience to objective social institutions and, finally, to absolute self-knowledge. Spirit includes:

- Subjective spirit (psychology, consciousness)
- Objective spirit (law, morality, ethical life, the state)
- Absolute spirit (art, religion, philosophy)

In Spirit, rationality becomes explicit because consciousness recognizes itself as the bearer of freedom. History, in Hegel's view, is the process through which humanity gradually realizes freedom as its essential nature. This claim positions Hegel as one of the earliest theorists of historical development and social self-organization.

4. Methodological significance and modern debates

Hegel's method challenges empirical science by asserting that knowledge requires more than data collection—it requires understanding the conceptual structures that govern phenomena. In modern philosophy of science, Hegel's approach has been revisited because of:

- the rise of methodological pluralism,
- the importance of self-reflective conceptual frameworks,
- the study of complexity, emergence, and self-organizing systems,
- critiques of reductionism.

While some argue that Hegel's system is overly idealistic, others see dialectics as a valuable meta-theoretical tool that reveals relational and developmental patterns ignored by linear or positivist methodologies.

5. Limitations of Hegel's dialectics

Despite its influence, Hegel's philosophy faces several challenges:

- The speculative nature of the Logic makes it difficult to verify empirically.
- The teleological structure of the system is criticized for presenting history as predetermined.
- The triadic structure is sometimes viewed as artificially imposed rather than discovered.

The claim that thought and reality share identical rational structures is rejected by many contemporary philosophers.

Conclusion: Hegelian dialectics, structured through the triad of Logic, Nature, and Spirit, represents one of the most comprehensive philosophical systems aimed at explaining the dynamic development of reality. Its central idea—that contradiction serves as the driving force of progress—remains influential in contemporary discussions on complexity, systems theory, historical development, and epistemology. While the speculative nature of Hegel's system has drawn criticism, the dialectical method continues to offer significant methodological value by emphasizing interconnectedness, internal mediation, and the self-developing character of concepts and phenomena. Hegel's approach demonstrates that rationality is not confined to abstract logical categories but manifests through natural processes and the historical evolution of human societies. Therefore, despite debates surrounding its

metaphysical assumptions, Hegelian dialectics maintains its relevance as a powerful meta-theoretical framework for interpreting the structure and movement of reality in both philosophical and interdisciplinary contexts.

List of references:

1. Beiser F. Hegel. Routledge, 2005. URL: [Houlgate S. An Introduction to Hegel: Freedom, Truth and History. Oxford University Press, 2005. https://books.google.com/books?id=bKc4EAAAQBAJ](https://books.google.com/books?id=bKc4EAAAQBAJ)
2. Hegel G.W.F. Science of Logic. Trans. George Di Giovanni. Cambridge University Press, 2010. URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/hl/>
3. Maker W. Hegel and the Philosophy of Nature. SUNY Press, 1998. URL: <https://www.sunypress.edu/p-2638-hegel-and-the-philosophy-of-n.aspx>
4. Pinkard T. Hegel: A Biography. Cambridge University Press, 2000. URL: <https://archive.org/details/hegelbiography0000pink>
5. Pippin R. Hegel's Idealism: The Satisfactions of Self-Consciousness. Cambridge University Press, 1989. URL: <https://books.google.com/books?id=0YJ9AwAAQBAJ>

*Вовкотруб Іван, студент гр-МП-11
юридичного факультету ЗУНУ*

КАНТ І МЕЖІ ЛЮДСЬКОГО ПІЗНАННЯ

Постановка проблеми. Проблематика меж людського пізнання займає центральне місце у філософії Імануїла Канта, який поставив під сумнів безмежні можливості розуму, проголошені мислителями доби Просвітництва. Він прагнув визначити, що саме може знати людина, а що виходить за межі її досвіду та спроможності мислення. У своїй «Критиці чистого розуму» Кант показав, що пізнання завжди обмежене формами чуттєвості та категоріями розуму, а отже, людина не може досягнути «речі самі по собі», а лише явища, доступні її сприйняттю.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що питання про межі людського пізнання залишається ключовим і для сучасної філософії, епістемології та когнітивних наук. У добу технологічних і наукових проривів, коли межі знання постійно розширюються, кантівське застереження про необхідність критичного осмислення можливостей розуму набуває нового значення.

Метою даної роботи є аналіз філософських поглядів Імануїла Канта щодо меж людського пізнання, з'ясування сутності його критичного підходу до розуму та виявлення актуальності цих ідей у сучасному науковому контексті.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконати **такі завдання:**

- Дослідити основні положення кантівської теорії пізнання, зокрема розмежування між феноменом і ноуменом.
- Проаналізувати поняття «меж розуму» у системі критичної філософії Канта та його значення для розвитку епістемології.
- Оцінити вплив кантівської концепції пізнання на подальшу європейську філософську традицію.

Виклад матеріалу. Кант сформував принципово нове розуміння процесу пізнання, у якому людина постає не пасивним спостерігачем, а активним творцем досвіду. Знання, за його вченням, не є просто відбитком зовнішнього світу, воно формується завдяки структурі свідомості, що надає досвіду певної логічної впорядкованості. У цьому сенсі межі пізнання визначаються не зовнішніми умовами, а самою природою розуму – тим, як він упорядковує чуттєві враження. Ця теза поклала початок критичній філософії, яка поставила під сумнів безмежність людського пізнання [1, с. 13–14].

Одним із центральних положень кантівської гносеології є розрізнення між феноменом і ноуменом. Феномен – це явище, яке сприймається через форми простору та часу, тоді як ноумен – «річ сама по собі», недосяжна для людського розуміння. Людина може мати знання лише про феномени, бо будь-який досвід уже містить у собі діяльність свідомості. У цьому полягає обмеженість людського пізнання, що не виходить за межі досвіду, але водночас відкриває можливість його осмислення.

Водночас Кант наголошував, що саме усвідомлення меж пізнання робить філософію істинно науковою. Розум має здатність досліджувати власні межі, ставлячи питання про можливість самого знання. Це саморефлексивне зусилля – ключ до «коперніківського перевороту» у філософії, який змістив фокус із об'єкта на суб'єкт пізнання. Людина стала центром пізнавального процесу, а істина – результатом його взаємодії з досвідом [3, с. 660].

У «Критиці чистого розуму» мислитель прагнув визначити, як можливі апіорні форми знання, що не залежать від досвіду, але роблять його можливим. Простір і час він трактував як апіорні форми чуттєвості, без яких жоден об'єкт не міг би бути сприйнятий. Таке пояснення дало змогу поєднати емпіричне й раціональне начало, не зводячи одне до іншого. Ця синтетична модель пізнання стала основою для розвитку класичної науки Нового часу. Поняття «меж розуму» Кант пов'язував не лише з гносеологією, а й із мораллю. Розум, який усвідомлює власні обмеження, водночас відкриває простір для свободи волі та морального вибору. Те, що

недоступне для пізнання, стає предметом віри та практичного розуму. Завдяки цьому філософ зумів об'єднати етичний і теоретичний аспекти людського буття, не зводячи один до іншого [2, с. 22].

Важливу роль у кантівському розумінні знання відіграє поняття синтетичних апіорних суджень. Саме вони, на думку Канта, лежать в основі природознавства й математики, оскільки дозволяють поєднати логічну необхідність із емпіричною змістовністю. Це стало вирішальним аргументом проти скептицизму, який заперечував можливість достовірного знання. Кантова логіка дослідження стала методологічним фундаментом для подальших наукових пошуків.

Окрему увагу Кант приділив критиці догматизму – спробам пізнати надчуттєве, нехтуючи обмеженнями людського розуму. Він вважав, що такі прагнення призводять до суперечностей, або антиномій, які не мають раціонального розв'язання. Антиномії демонструють, що розум, виходячи за власні межі, заплутується у протиріччях, і тому повинен зупинитися перед межею «речей самих по собі». Саме ця критична позиція зумовила вплив Канта на подальшу філософію [4, с. 10]. Кантова система мислення не лише визначала кордони можливого пізнання, а й окреслювала його умови. Людина не здатна досягнути абсолют, але може зрозуміти закони, за якими функціонує її власний розум. У цьому сенсі обмеження стає формою пізнавальної сили, адже воно дає можливість усвідомлено шукати істину в межах досвіду.

Кантівська концепція меж людського пізнання є не запереченням можливостей розуму, а радше їх уточненням. Вона спрямовує мислення до самопізнання, обґрунтовуючи межі, у яких істина є можливою. Пізнання, за Кантом, не безмежне, але саме в усвідомленні своїх меж воно знаходить власну силу – здатність відрізнити знання від ілюзії, розум від догми, віру від фанатизму.

Висновок. Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що Імануїл Кант заклав підвалини нового розуміння природи людського пізнання. Він довів, що розум не є пасивним відображенням реальності, а активно формує досвід через апіорні форми чуттєвості та категорії мислення. Визначивши межі пізнання, філософ убезпечив науку від спекуляцій і водночас відкрив простір для морального розуму, який охоплює те, що виходить за межі емпіричного. Такий підхід дозволив поєднати раціональність і етичність, логіку і віру, створивши збалансовану систему розуміння людини та світу.

Ідеї Канта залишаються актуальними й сьогодні, коли науково-технічний прогрес знову ставить питання про межі людських можливостей. Його концепція вчить критично осмислювати знання, усвідомлювати відповідальність за його застосування й не плутати технічну могутність із пізнанням істини. Отже, філософія Канта не лише окреслює обмеження людського розуму, а й відкриває шлях до його справжньої зрілості – пізнання самого себе як мислячої, моральної й вільної істоти.

Список використаних джерел:

1. Сінельнікова, М. В. Межі людського пізнання у філософії (І. Канта). 2017. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/bed38559-eca8-4068-a0b6-7739c66495f4>
2. Marinay, W. A. «Immanuel Kant's Theory of Knowledge». PhilArchive, 2015. URL: <https://philarchive.org/archive/MARIKT-2>
3. Розова, Т. В.; Чорна, Л. В. Культуро-теоретичне осягнення людини у філософії Імануїла Канта. Гілея: науковий вісник. Філософські науки. 2013. Вип. 72. С. 658–664. URL: enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23694/Rozova-Chorna.pdf
4. Єрмоленко, А. Філософія Канта і виклики сучасності. Філософська думка. 2024. № 3. С. 5–20.
5. Allison, H. (ed.) Kant's Transcendental Idealism. Stanford Encyclopedia of Philosophy. (updated edition). URL: plato.stanford.edu/entries/kant-transcendental-idealism/

Vozhdaenko Anastasia, student of g. MENM-11

TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON HUMAN NATURE

Formulation of the problem: In the 21st century, technological development (AI, digital technologies, virtual spaces, biotechnology) not only changes the way of life, but also affects human nature itself - its consciousness, morality, social connections, physicality. In Ukraine, these changes are especially relevant due to the rapid digital inclusion of the population, the development of IT education and bioethical discussions. The question is whether a person loses his authenticity under the pressure of technology, and how to balance these transformations.

Goal. The purpose of this article is to analyze how modern technologies are transforming human nature in the Ukrainian context, using data from modern scientific publications and monographs. In exploring this issue, we aim to:

1. Consider the main technologies (AI, digital media, virtual environments, biotechnology) and their impact on cognition, emotions, and social behavior.
2. Analyze the positive and negative consequences of these technological changes, drawing on Ukrainian research and international trends.
3. Identify ethical challenges and possible ways for humans to adapt to the technological transformation of their nature.

Presentation of the material. In the 21st century, technological development has become a factor that has significantly influenced the rethinking of human nature, its mental organization, social behavior, and ethical guidelines. Modern technologies form new models of thinking and interaction between people.

According to the research of A. Kabantseva (2021), information and communication technologies create an environment of increased psychological stress, as a person is in a constant flow of messages, stimuli and social signals. The author emphasizes that «the technological space changes the structure of attention and emotional stability of the individual», which directly affects the modern model of human nature. Thus, technologies not only expand access to information, but also transform the ways of experiencing and understanding it.

The impact of information resources on a person's psychological safety is analyzed by O. Stolyarenko et al. (2021). The researchers emphasize that the digital environment increases the risks of mind manipulation, contributes to emotional exhaustion, and reduces the ability to think critically. This indicates that technology is becoming not just an external tool, but a factor that shapes a person's internal mental dynamics.

A significant emphasis in Ukrainian scientific literature is placed on the impact of artificial intelligence. According to a study conducted within the framework of the educational platform «Diya.Osvita» (2025), more than 40% of adults and almost 70% of teenagers in Ukraine actively use AI tools for learning, creativity and work. This means that artificial intelligence is beginning to play the role of a co-participant in cognitive processes: it helps to make decisions, forms habits and even affects self-esteem. Thus, human autonomy is gradually changing, and with it the idea of human nature.

Another important aspect is the changes related to biotechnology. The monograph «Bioethics: From Theory to Practice» (ed. O. Kryshchal, 2021) emphasizes that modern methods of genetic engineering, transplantology, and implanted digital devices raise new philosophical questions about the boundary between the natural and the artificial in humans. As Ukrainian bioethicists note, today a person is no longer exclusively a biological being – his capabilities can be «engineered,» which changes the classical understanding of human nature as permanent.

M. Smulson pays special attention to the study of the digital impact on subjectivity in her 2024 monograph. She argues that prolonged stay in a virtual environment forms a «virtual identity», which affects self-esteem, communication and the way of experiencing reality. Virtual spaces become an environment of socialization, and therefore the transformation of subjectivity is an integral part of changes in human nature.

No less important are the results of psychological research on digital detoxification. Ya. Kaimanova (2024) emphasizes that even a short-term reduction in digital load improves emotional state, increases concentration and reduces stress levels. This confirms that technological influence has both a destructive and restorative component – depending on how a person interacts with the digital environment.

Conclusion. The analysis shows that technology is becoming a powerful factor in the transformation of human nature in the 21st century. Social networks, digital media and information platforms are changing the structure of attention, emotional stability and communication models, which is confirmed by research by Ukrainian psychologists. Artificial intelligence, which is actively integrated into everyday life and the educational space, affects decision-making processes and reduces the autonomy of thinking, forming a new type of cognitive interaction between humans and technology.

Biotechnology and bioethical research demonstrate that technological changes affect not only the psychological and social spheres, but also the physical and moral nature of humans, raising questions about the boundary between the natural and the artificial. Virtual environments create new forms of subjectivity and identity, which often displace the traditional understanding of oneself and reality.

At the same time, Ukrainian research shows that technologies are not unambiguously threatening. Provided that digital detox practices are used and implemented consciously, they can expand a person's capabilities, improve their mental well-being, and promote the development of education and creativity.

Thus, the impact of technology on human nature is multidimensional and contradictory. It combines both significant opportunities for development and risks for the psychological, moral, and social stability of the individual. Further research into this impact is necessary to form a responsible digital culture that will allow a person to maintain authenticity and at the same time adapt to the challenges of the technological age.

List of used literature

1. Kabantseva A. V., Panchenko O. A., Serdyuk I. A. «Information and psychological challenges of turbulent times». Vernadsky Psychological Journals, 2021. https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2021/12.pdf
2. Stolyarenko O. O., Ogirko O. I., Gobela V. V. «The impact of information technologies and resources on psychological safety in a pandemic». Economy and Society, No. 26, 2021. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/373>
3. Kryshchal O. O. (ed.). Bioethics: from theory to practice. Kyiv: Avicenna Publishing House, 2021. <https://philpapers.org/archive/KRYBFT.pdf>
4. Smulson M. L. (ed.). Designing a virtual educational space for the development of subjectivity. Monograph, 2024. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742738/1/Monograph_Smulson%28Ed.%29_2024.pdf
5. Kaimanova Ya. V. «Digital detoxification: impact on the psychological well-being of the individual». Journal of Psychology, 2024. <https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/article/view/467>
6. Matsepa A. «Artificial Intelligence is Becoming a Part of Everyday Life of Ukrainians – Research (Diya.Osvita)». NUS.org.ua, 2025.

MODERN ART AND TRADITIONAL AESTHETIC CATEGORIES

Formulation of the problem: The essential issue tended to in this article is the complicated relationship between modern art and traditional aesthetic categories. While classical aesthetics focus on harmony, proportion, and universal beauty, modern art often challenges these norms, using ambiguity, experimentation, and subjective expression to convey ideas, emotions, or social critique. This raises the question of whether new principles are needed to interpret contemporary art, or if traditional categories remain useful.

Goal: To explore how modern art relates to traditional aesthetic categories, focusing on how contemporary works challenge or follow classical ideas. The objectives are to:

1. The complex relationship between modern art and traditional aesthetic categories.
2. The development of modernism and the emergence of artistic autonomy.
3. The challenge of contemporary art to classical ideas of beauty, harmony, and form.
4. Modernism as a renewal of aesthetic principles while preserving art's autonomy.

Presentation of the material. Modernism plays a key role in the development of art, as it is during this period that art attains autonomous status and opens up new possibilities for artistic expression. In the historical classification of aesthetic movements, modernism is generally regarded as covering the period between 1914 and 1945. Beginning in the late nineteenth century and continuing until the middle of the twentieth, modernism inspired active innovation in both literature and art, with its influence becoming particularly strong in the years following the First World War. The word «modern» itself appeared as early as the sixteenth century, when it was used to describe the transition from the medieval and ancient epochs, and over time it gradually acquired the meaning of «present,» «contemporary,» or «current».

The modernist movement found its manifestation in a wide range of literary and artistic creations that were deeply influenced by the processes of industrialization and urbanization, as well as by the search for an authentic reaction to a radically transformed reality. Modernist artists and writers rejected conventional moral principles, considering them arbitrary and overly conformist, which reflected a broader ambition to question established norms and to experiment with new modes of artistic expression. [1]. During this period, artistic evolution was characterized by a commitment to rational thought, the notion of progressive historical development, and the promotion of political freedom, civic engagement, and social justice. [2]

Modernism soon became the dominant force in both aesthetic and philosophical thought, influencing nearly all areas of culture, such as high art, criticism, mass media, architecture, and urban planning. Its aesthetic system functions on four key levels: 1) faith in progress driven by technological innovation; 2) resistance to tradition and convention; 3) a spirit of skepticism; 4) the continuous reinterpretation of the environment. [3]

Modern and contemporary art movements challenged traditional ideas about art, particularly its definition and function. While traditional art focused on imitation and representation, modern artists emphasized personal expression and innovation. This shift encouraged creators to rethink the purpose of art and explore new forms and techniques, transforming both artistic practice and audience perception. In this process, modern movements questioned established aesthetic standards, creating both challenges and opportunities for traditional art. [4]

The origins of aesthetic theory and practice extend far back into human history. The word «aesthetics» derives from the Greek term meaning «that which relates to sensory perception». It was introduced into scholarly discourse in the mid-eighteenth century by the German philosopher Alexander Gottlieb Baumgarten, who used it to define a new branch of philosophy focused on the study of sensory knowledge. Aesthetics, as the philosophical exploration of beauty, art, and perception, has a long and complex history, shaped over centuries by numerous scholars and thinkers who have offered varied interpretations and definitions. Some of the earliest discussions of aesthetic ideas can be traced to Ancient Greece, particularly in the writings of philosophers like Plato and Aristotle.

Aesthetic categories play a central role in the history of human interaction with reality, as they reflect the primary ways in which individuals relate to the world around them. These categories are generally divided into paired and unpaired types. Paired categories include contrasts such as the beautiful and the ugly, the tragic and the comic, the low and the sublime, while unpaired categories encompass elements like content, form, artistic image, method, aesthetic consciousness, activity, and culture. For instance, the concept of the «beautiful» extends beyond mere physical appearance, encompassing also virtuous qualities of the soul and elevated forms of thought. [5]

Modern artists depicted social realities in their work, conveying their concerns and reflections on societal issues. This connection between art and social context not only expanded the significance of art but also had a profound impact on the social roles and cultural importance of traditional art forms. Artists within modern movements emphasized both the aesthetic and social dimensions of art, using their creations as a means to encourage social progress and transformation.

The emergence of modern art movements transformed audiences' expectations and aesthetic criteria. While traditional art valued harmony, beauty, and realism, modern art prioritized individuality, innovation, and expressive freedom. This change encouraged traditional art forms to emphasize personal expression and emotional communication in their creations. Instead of aiming solely for visual appeal or broad acceptance, modernist works sought to engage deeply with viewers, inspire self-reflection, and reconsider art's societal role. These works demonstrate how art can maintain a connection to its historical roots while offering new interpretations, highlighting the evolving relationship between artistic creation and aesthetic experience, and fostering a broader and more varied

appreciation of art. Contemporary audiences no longer focus solely on traditional aesthetic criteria; instead, they value innovation and expressive qualities in artworks. This change in aesthetic expectations has significantly influenced both the creation and the distribution of traditional art forms. [4]

In conclusion, modernism did not undermine the autonomy of art: despite the emergence of new rules and possibilities, the fundamental functions of art have remained, and any work continues to be perceived as art. The aesthetic aspect remains central, while other approaches to artistic experience play a less prominent role.

List of references.

1. Antony Jose. Contemporaneity of Modernism as an Aesthetic Innovation. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope* 5 (1), 2024, pp. 86-92. URL:
2. https://www.researchgate.net/publication/377805733_Contemporaneity_of_Modernism_as_an_Aesthetic_Innovation
3. Olha Bandrovskya. The aesthetic regime in the modern era: art and discourse on art. *Alfred Nobel University Journal of philology* 2023. № 2 (26/1), pp. 9-21. URL: https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2_1/1-.pdf
4. Monica Chifor. Modernism-context and Overlooked Literary Manifestations. *The Creative Launcher* 8(4), pp. 61-72, 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/376165465_Modernism-context_and_Overlooked_Literary_Manifestations
5. Yanhan Chen. Research on the Influence of Modern and Contemporary Art Movements on Traditional Art Forms. *Critical Humanistic Social Theory* 2(3), 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/395679038_Research_on_the_Influence_of_Modern_and_Contemporary_Art_Movements_on_Traditional_Art_Forms
6. John Wiley & Sons. *Aesthetics: A Comprehensive Anthology*. 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=fDXnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=traditional+aesthetic+categories&ots=Pz-PzZubQC&sig=fSXdkox5oHLq_l052lWt8PO4xVk&redir_esc=y#v=onepage&q=traditional%20aesthetic%20categories&f=false

Kotyk Sofiya, student of g.MENM-12

CLIMATE ETHICS AND RESPONSIBILITIES TO FUTURE GENERATION

Formulation of the problem. Climate change is one of the most pressing challenges of the modern era, requiring not only scientific but also ethical reflection. The present generation, using natural resources for its own development, simultaneously creates risks for the well-being of future people. This necessitates defining the moral responsibility of today's society toward future generations. Climate ethics explores the principles of justice, duty, and responsibility in the context of environmental preservation, making it a key field in shaping the ethical foundations of sustainable development.

Goal. The objective of the study is the philosophical and ethical understanding of climate ethics as a system of moral principles that determine the relationship between man and the natural environment in the context of the global ecological crisis. The research aims to identify the ethical grounds for the responsibility of the current generation for the consequences of climate change, analyze the role of intergenerational justice, and identify opportunities for integrating ethical principles into the formation of climate policy and sustainable development.

By exploring this issue, we aim to:

1. To analyze the philosophical and ethical foundations of climate ethics and its significance in modern moral thought.
2. To investigate the responsibility of the current generation for the consequences of climate change in the context of intergenerational justice.
3. To substantiate the role of ethical principles in shaping climate policy and sustainable development practices.

Presentation of the material. Humanity is in a state of debit. Year after year, it consumes more resources than nature can provide. This over-consumption has a direct effect on the climate. Traditional Western philosophy, based on a dualism between man and nature, ultimately ignores their interdependence. Contemporary philosophy proposes a new ontology in which humans are no longer the center of the world. Earth has its own morally relevant interests (*earth-interests*) and cannot be considered merely a backdrop for human existence. It is an active participant in the moral sphere. Thus, ethics takes on a relational character: morality arises not only in human-to-human relations but also in interactions between humans and all living and non-living entities. Reconsidering the concept of nature is central to climate ethics. While nature was once viewed as a resource, it is now understood as a complex network of relationships, in which humans are only one element. This approach entails a shift from a logic of utility to an ethics of coexistence and care, taking into account the interests not only of humanity but also of ecosystems, species, and climate processes. In this context, the concept of the Anthropocene is particularly significant – a new geological epoch in which human activity has become a decisive factor in planetary change. This is not merely a scientific term but a moral-philosophical challenge. Humanity must recognize itself as a collective moral agent responsible for the long-term consequences of its actions. As Bruno Latour emphasizes, in the Anthropocene «there is no longer an outside world» – humans are part of the same nature they are altering. The present generation faces a unique ethical challenge: its actions directly shape the living conditions of future generations in a world rapidly transformed by climate crises. According to Luzzatto (2022), our ability to influence ecological, economic, and social systems

makes us bearers of intergenerational moral responsibility. Future generations are not abstract or potential subjects, but real participants in the moral order, whose rights and interests must be considered when evaluating present actions. The author identifies three key dimensions defining intergenerational responsibility:

1. Consideration of future uncertainty: Climate change generates unpredictable risks for ecological and social systems. Ethical assessments cannot rely solely on predicted outcomes, as inaction due to uncertainty ignores the potential suffering of future people.

2. Complexity of systemic interconnections: The actions of the present generation affect not only the natural environment but also economic, political, and social processes. Ethical responsibility requires a systemic approach that considers interdependencies and the scale of consequences.

3. Ethical recognition of future generations as autonomous subjects: They should be regarded not as passive objects but as full participants in the moral order. This entails integrating their rights and well-being into the evaluation of current decisions and policies.

Practically, these principles imply active measures by the present generation: reducing greenhouse gas emissions, implementing sustainable technologies, developing policies and economic strategies with a long-term perspective, and integrating the interests of future generations into decision-making processes. Refusal to act, justified by the argument that «they do not yet exist» or «the consequences are uncertain,» is morally unacceptable because present actions already shape the conditions of their lives and affect their rights and freedoms. In the context of the current global climate crisis,

I believe that ethical principles play a crucial role in shaping climate policy and sustainable development practices. In my view, the conceptual framework of humanitarian ethics proposed by Hugo is highly valuable, as it expands traditional principles of humanity by including the protection of nature as an essential ethical and political imperative. I share the author's conviction that nature should not be seen merely as a resource or background for human activity but must be integrated into the processes of forming climate policies and sustainable development strategies. Modern society must fulfill a number of key ethical duties in response to climate challenges: forecasting the consequences of human activity, adapting to climate change, mitigating harm, and supporting local initiatives. I believe these actions should not be viewed as merely technical measures but as moral obligations that promote a fair distribution of resources and protect the most vulnerable populations. Furthermore, integrating the principles of neutrality and justice into decision-making processes, in my view, strengthens the legitimacy and moral foundation of climate programs. I am convinced that ethical reflection must transcend anthropocentric thinking and take into account the interests of the entire biosphere. Such an approach allows for the creation of sustainable development policies that meet the needs of the present while honoring obligations to future generations. The implementation of these ethical principles in climate policy ensures a balance between economic, social, and environmental objectives, making sustainable development both morally justified and long-term effective.

Conclusion. The modern climate crisis requires a profound rethinking of the moral foundations of human activity. Ethical principles play a crucial role in shaping climate policy and sustainable development practices, as they define the boundaries of human responsibility toward nature and future generations. Climate ethics emphasizes the need to integrate scientific solutions with moral values – justice, solidarity, responsibility, and respect for the biosphere. This approach enables the creation of policies aimed not only at addressing environmental challenges but also at preserving the moral balance between the present and the future. The integration of ethical values into climate governance ensures not only the effectiveness of actions but also fosters a culture of intergenerational responsibility, which forms the foundation of just and sustainable human development.

List of references.

1. Handbook of the Philosophy of Climate Change, edited by Gianfranco Pellegrino & Marcello Di Paola (Cham: Springer, 2023). Chapter: The Earth Means the World to Me: Earth- and World-Interest in Times of Climate Change by Vincent Blok, «Chapter 105,» pages 1–17 in the above handbook. <https://philpapers.org/rec/PELHOT-3>

2. Luzzatto, L. E. (2022). *Intergenerational Challenges and Climate Justice: Setting the Scope of Our Obligations*. Routledge. Chapter 1: Introduction; Chapter 3: Climate Change as a Complex Problem of Justice. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003258902/intergenerational-challenges-climate-justice-livia-ester-luzzatto>

3. Slim, H. (2024). *Humanitarianism 2.0: New Ethics for the Climate Emergency*. Chapter 2: *An Earth Emergency*. Oxford University Press. <https://allianceuacso.com/new-humanitarian-ethics-meeting-with-dr-hugo-slim/>

*Кравець Ангеліна Андріївна, студентка МП-11
юридичного факультету ЗУНУ*

ПРОБЛЕМА «ВАЖКОЇ СВІДОМОСТІ» ДЕВІДА ЧАЛМЕРСА

Постановка проблеми. Свідомість і досі залишається однією з найскладніших і найзагадковіших тем сучасної філософії розуму та когнітивних наук. Це поняття стосується того, як фізичні процеси в мозку породжують наші суб'єктивні переживання – від сприйняття кольорів і смаків до емоцій та відчуття болю.

Проблема полягає в тому, щоб зрозуміти, яким чином діяльність нейронів перетворюється на свідомий досвід, тобто на «те, що ми відчуваємо». Це питання є одним із центральних викликів для сучасної науки й філософії.

Метою дослідження є аналіз сутності «важкої проблеми свідомості» Девіда Чалмерса, виявлення її відмінностей від «легких» проблем, а також розгляд сучасних підходів, що намагаються пояснити природу суб'єктивного досвіду людини.

Завдання дослідження:

1. Розкрити суть поділу проблем свідомості на «легкі» та «важкі».
2. Охарактеризувати основні теоретичні підходи до пояснення суб'єктивного досвіду.
3. Показати значення проблеми свідомості для сучасної науки й філософії.

Виклад матеріалу. Девід Чалмерс (David Chalmers, 1995) [3] у своїй роботі запропонував концептуальне розділення проблем свідомості на «легкі» (easy) та «важкі» (hard) проблеми. Легкі проблеми охоплюють пояснення когнітивних функцій, таких як «сприйняття» (perception), «пам'ять» (memory), «увага» (attention), навчання та «поведінкові реакції» (behavioral responses). Вони досліджуються за допомогою нейронауки, когнітивної психології та експериментальних методів, оскільки дозволяють відтворити та моделювати фізіологічні механізми мозку. Наприклад, сучасні дослідження можуть показати, які ділянки мозку активуються під час сприйняття червоного кольору, як формуються та зберігаються спогади, або як мозок реагує на зовнішні подразники, такі як звук або дотик. Ці механізми піддаються експериментальному аналізу і є відносно доступними для наукового вивчення.

Важка проблема свідомості, на відміну від легких, стосується пояснення «суб'єктивного досвіду» (subjective experience, qualia) – того, що людина реально відчуває у процесі сприйняття світу. Чалмерс наголошує, що навіть при повному знанні фізіології мозку ми не можемо передати іншій людині, як саме виглядає червоний колір, смакує шоколад або звучить улюблена музика. Це ілюструє фундаментальну межу між фізичними процесами та переживанням, яка робить свідомість унікальною і складною для наукового пояснення. Іншими словами, можна описати, як активуються нейрони у «зоровій корі» при сприйнятті червоного кольору, але це не відповідає на питання, чому саме червоний виглядає так, як він виглядає для конкретного індивіда [1, с.217].

Для більш глибокого розуміння важкої проблеми свідомості сучасні дослідники пропонують кілька теоретичних підходів. Інтегративна теорія інформації (Integrated Information Theory, Tononi, 2004) [4] пропонує кількісно описати рівень інтеграції інформації у мозку як основу суб'єктивного досвіду. Ця теорія припускає, що свідомість виникає там, де інформація об'єднується у високому ступені, створюючи єдине цілісне переживання.

Інший підхід – Теорія глобальної робочої простори (Global Workspace Theory, Baars, 2005) [2, с.47], яка розглядає свідомість як результат глобальної доступності інформації в мозку, коли різні модулі обробки інформації об'єднуються для формування когнітивного досвіду. Обидві теорії роблять спроби пояснити, як фізичні процеси мозку можуть породжувати досвід, але поки що не надають повного розуміння природи суб'єктивного переживання.

Приклади з повсякденного життя наочно демонструють складність проблеми. Людина може бачити «червоний колір» (red color), «відчувати смак кави» (the taste of coffee) або «переживати біль» (pain) [3, с.213]. Хоча можна точно виміряти нейронні реакції на ці стимули, це не пояснює, чому відчуття болю сприймається саме так, а колір червоний виглядає саме так. Суб'єктивний досвід є неповторним для кожної людини, що ускладнює його формалізацію та наукове дослідження.

Проблема «важкої свідомості» підкреслює, що фізіологічні пояснення, такі як нейронаука або когнітивна психологія, здатні описати лише механізми обробки інформації, але не сам досвід. Тому вирішення цієї проблеми вимагає міждисциплінарного підходу, який об'єднує філософію, психологію та нейронауку. Її вивчення відкриває нові перспективи для розуміння людського досвіду та природи суб'єктивного сприйняття світу, одночасно ставлячи перед наукою фундаментальні запитання про межі пізнання і природу свідомості як феномена, що виходить за межі чисто фізичних процесів [1, с.220].

Висновок. Отже, концепція Девіда Чалмерса про «важку проблему свідомості» стала важливою віхою у розвитку сучасної філософії розуму. Вона чітко окреслює різницю між тими аспектами свідомості, які можна вивчити за допомогою науки, і тими, що залишаються загадкою навіть для найрозвиненіших теорій. Дослідження цієї проблеми відкриває нові горизонти у розумінні природи людського досвіду, сприяє розвитку когнітивних наук і ставить перед наукою питання про межі пізнання та саму сутність свідомості як феномену, що виходить за рамки фізичного.

Список використаних джерел

1. Леонов. А.Ю. Філософія свідомості Девіда Чалмерса. *Актуальні проблеми духовності: зб. наук. Праць*, 2014. С. 216–237. URL: <https://philarchive.org/archive/LEOIII> (дата звернення: 31.10.2025)
2. Baars, B. J. Global workspace theory of consciousness: toward a cognitive neuroscience of human experience. *Progress in Brain Research. National Library of Medicine*, 2005. 150, С. 45–53. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16186014/> (дата звернення: 01.11.2025)
3. Chalmers, D. Facing up to the problem of consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 1995. №2(3), С.200–219. URL: <https://philpapers.org/rec/CHAFUT> (дата звернення: 30.10.2025)
4. Tononi, G. An information integration theory of consciousness. *BMC Neuroscience*, 2004. №5(42). URL: <https://bmcneurosci.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2202-5-42> (дата звернення: 31.10.2025)

THE CONCEPT OF EXPERIENCE FROM BRITISH EMPIRICISTS TO PHENOMENOLOGY

Formulation of the problem: The main problem analyzed in this article is the development of the concept of experience in Western philosophy. British empiricists, such as John Locke, George Berkeley, and David Hume, argued that experience is the fundamental source of knowledge. Human understanding arises from sensation and reflection, and all ideas are formed through sensory input.

In contrast, 20th-century phenomenologists, including Edmund Husserl, Martin Heidegger, and Maurice Merleau-Ponty, reconceptualized experience as intentional, embodied, and structured by consciousness. They emphasized that the subject actively shapes the world as it is perceived, and that understanding is always influenced by lived experience (*Erlebnis*).

Thus, the central issue is how the meaning and methodology of experience changed from empiricism to phenomenology, and what implications this has for modern philosophy and scientific methodology.

Goal: The goal of this article is to trace the evolution of the concept of experience, examining its historical, philosophical, and methodological significance. Specifically, this study aims to:

1. Identify the characteristics of experience in British empiricism.
2. Explain how phenomenology redefines experience in terms of intentionality, embodiment, and consciousness.
3. Explore the consequences of this transformation for modern philosophy and scientific inquiry.

Presentation of the material. Experience in British Empiricism. British empiricism emerged in the 17th century as a reaction against rationalist claims that knowledge derives from innate ideas. John Locke, in *An Essay Concerning Human Understanding* (1690), introduced the concept of *tabula rasa*, asserting that the human mind is a blank slate at birth. Knowledge arises through sensation, the reception of data from the external world, and reflection, the mind's observation of its own processes. Locke writes that «all our ideas come from sensation or reflection,» emphasizing that even abstract concepts are grounded in empirical experience.

George Berkeley, in *A Treatise Concerning the Principles of Human Knowledge* (1710), argued that reality exists only insofar as it is perceived: *esse est percipi*. Berkeley suggested that experience is not a passive reception of data but an active process, where mind and world are inseparable. By emphasizing perception, Berkeley challenged the notion of material substance as independent of consciousness, showing that experience is relational and interactive.

David Hume, in *An Enquiry Concerning Human Understanding* (1748), further analyzed experience by distinguishing between impressions (vivid, immediate sensory input) and ideas (fainter copies of impressions). Hume explored causality, arguing that humans perceive only regularities in events rather than necessary connections. He noted, «All our reasonings concerning matters of fact are founded on experience,» highlighting both the power and the limits of empiricism. For Hume, experience is essential for knowledge, but it is also subject to uncertainty, revealing the epistemological limits of sensory-based reasoning.

In summary, British empiricism treats experience as external, measurable, and foundational. It provides a rigorous basis for evidence-based reasoning but does not fully consider consciousness, intentionality, or embodiment.

Phenomenology and the Transformation of Experience. Phenomenology, initiated by Edmund Husserl, reconceptualized experience as intentional. In *Ideas I* (1913), Husserl emphasized that consciousness is always directed toward objects or meanings. He introduced the method of *epoché*, which involves suspending judgment about the external world to examine how phenomena appear in consciousness.

Husserl also used the term *Erlebnis* (lived experience) to refer to first-person subjective engagement with the world, highlighting that human perception and understanding are structured by consciousness itself.

Martin Heidegger, in *Being and Time* (1927), introduced the concept of *Dasein*, emphasizing that human experience is inseparable from existence. For Heidegger, experience is situated, temporal, and social, not merely observational. He argued that understanding the world involves being-in-the-world, where humans actively engage with tasks, relationships, and practical concerns. Heidegger writes that *Dasein* «exists in its world in a practical and interpretative way,» showing the existential dimension of experience.

Maurice Merleau-Ponty, in *Phenomenology of Perception* (1945), emphasized embodiment. He argued that the body mediates perception, and that humans experience the world through sensorimotor engagement. For Merleau-Ponty, the body is not an object but the medium of perception, shaping how meaning is constituted. He notes that perception is always embodied, active, and situated, demonstrating that experience involves both consciousness and the living body.

Phenomenology thus shifts experience from being external and passive (empiricism) to intentional, conscious, and embodied. It recognizes that humans do not merely observe the world; they interpret it, act in it, and experience it in complex, subjective ways.

Comparative Analysis and Methodological Significance

The shift from empiricism to phenomenology has several methodological implications:

1. Methodological pluralism – combining empirical observation with phenomenological analysis allows for a richer understanding of phenomena. Empiricism provides measurable data, while phenomenology explains how meaning is constituted.
2. Acknowledgment of subjectivity – phenomenology shows that consciousness, perception, and embodiment shape knowledge, highlighting limits of purely objective observation.

3. Interdisciplinary relevance – understanding experience as lived and intentional bridges natural sciences, social sciences, and humanities. Researchers can combine quantitative and qualitative approaches for a more complete understanding.

4. Ethical and existential reflection – by studying experience as lived, embodied, and intentional, philosophers and scientists can better understand human behavior, decision-making, and ethical responsibility.

For example, empirical research on perception may record sensory inputs, but without considering intentionality and embodiment, it may miss how humans interpret and act upon these inputs. Phenomenology complements empirical methods by revealing the structure of experience, showing that knowledge is never purely objective.

Conclusions

1. The concept of experience evolved from external, sensory, and passive (Locke, Berkeley, Hume) to intentional, embodied, and conscious (Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty).

2. Phenomenology highlights the role of consciousness, intentionality, embodiment, and lived experience (Erlebnis) in knowledge.

3. This evolution informs modern philosophy and science by promoting methodological pluralism, acknowledging subjectivity, and encouraging interdisciplinary research.

4. Understanding experience in historical and methodological perspective helps integrate empirical evidence and subjective perception, providing a richer and more reliable framework for studying humans and the world.

List of references.

1. Zahavi, D. (2020). *Husserl's Legacy: Phenomenology, Metaphysics, and Transcendental Philosophy*. Oxford University Press. <https://philpapers.org/rec/CERZHA>

2. Gallagher, S. (2020). *Action and Interaction*. Oxford University Press. https://www.academia.edu/93199579/Gallagher_S_2020_Action_and_Interaction_Oxford_Oxford_University_Press

3. De Santis, D., Hopkins, B. C. & Majolino, C. (eds.) 2021. *The Routledge Handbook of Phenomenology and Phenomenological Philosophy*. Routledge.

4. Klein, A. (Ed.). (2021). *The Oxford Handbook of the History of Empiricism*. Oxford University Press.

5. De Santis, D. (2020). *Husserl and the Problem of Experience*. Palgrave Macmillan. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9783110564280_A33481841/preview-9783110564280_A33481841.pdf

Kulchytska Olha , student of g. MEVMB-11

DIGITAL PRIVACY AND FREEDOM IN THE INFORMATION AGE

Formulation of the problem: In the era of total digitalization and Big Data, an acute problem arises: the loss of individual control over personal data and the strengthening of digital surveillance by both state institutions and private corporations. On the one hand, digital technologies offer unprecedented opportunities for self-expression, information exchange, and access to knowledge. On the other hand, the uncontrolled collection, storage, and use of personal data by the state and private companies poses a threat to individual privacy, autonomy, and freedom.

Goal: Analysis and justification of the need to establish an effective legal and technological balance between ensuring the digital security of society, data-driven economic development, and the fundamental individual right to privacy and freedom in the information space.

By exploring this issue, we aim to:

1. Explain the concept of digital privacy and freedom in the context of the development of information technologies.

2. Analyze the threats to digital privacy arising from the collection, storage, and use of personal data by the state and private companies.

3. Examine the impact of digital censorship and disinformation on freedom of expression and access to information.

4. Identify the key principles and mechanisms for protecting digital privacy and ensuring freedom in the information age.

Presentation of the material.

Digital privacy and freedom are key elements of the modern information society, in which a significant portion of social, economic, and political interactions takes place through digital platforms and technologies. Digital privacy refers to an individual's right to control information about themselves: who collects it, how it is used, to whom it is disclosed, and for what purposes. This right includes the ability to minimize intrusions into private life through digital surveillance, algorithmic analysis, and automated decision-making. Digital freedom, in turn, implies the ability to freely access, share, and create information online without unjustified restrictions. It encompasses freedom of expression, access to knowledge, participation in online communities, and the right to use digital platforms without fear of repression, discrimination, or manipulation[1].

One of the most significant problems of the digital era is the large-scale and often non-transparent collection of personal data. Modern state institutions actively implement electronic registries, video surveillance systems, biometric identification, and digital analytics tools. Private companies – especially technology giants – collect data

about user behavior, interests, social connections, location, and financial histories. The monitoring of online activity is used to track citizens, undermining their right to privacy [3].

Freedom in the information society is threatened not only by data collection but also by digital censorship and disinformation. Censorship can be carried out by states, corporations, or even by social media algorithms that determine what a user will see in their feed. Digital censorship manifests itself in the blocking of websites, removal of content, filtering of information, restricting access to social platforms, or manipulating information flows. Disinformation and fake news, due to the speed of dissemination, algorithmic recommendations, and emotionally charged content, can massively influence public opinion, undermine democratic processes, and create informational chaos. This weakens citizens' ability to make informed choices and form independent views [5].

The key conflict lies in the opposition between an individual's right to privacy, which is fundamental to human dignity and freedom of thought, and the benefits that society gains from the active use of data. The problem arises when the balance between these two spheres is disrupted. Without transparent rules, limitations, and oversight, the influence of data use can pose a risk to personal freedom and democratic principles, as access to data becomes a tool of control rather than merely a means of improving services or security [4].

To ensure a balance between digital privacy and freedom, the following principles must be observed:

- Transparency: Users should know what data is being collected about them, how it is used, and to whom it is disclosed.

- Consent: Users should have the right to give consent for the collection and use of their data.

- Data Minimization: Only the data necessary to achieve a specific purpose should be collected.

- Security: Data must be protected against unauthorized access, use, disclosure, alteration, or destruction.

Accountability: State and private organizations must be held responsible for violations of digital privacy rights [6].

Conclusion: Privacy and freedom in the information age are two interconnected phenomena that determine the quality of citizens' lives, the level of democracy, and the security of the state. Technologies open enormous opportunities for development, education, and communication, but at the same time create new threats. Protecting personal data is not about banning technology; it is a way to make the digital space safe and fair. Maintaining a balance between information openness and privacy requires shared responsibility: the state must provide legislative guarantees, companies must adhere to ethical standards, and users must understand the value of their own data. Only under these conditions can a society be created where freedom of information is combined with privacy guarantees, and digital technologies serve people rather than control them [2].

List of references:

1. Floridi L. The Ethics of Information. Oxford University Press, 2013. P.86-101. URL: https://courses.ntua.gr/pluginfile.php/149343/mod_resource/content/1/INFORMATION%20ETHICS.pdf

2. Harari Y. N. Homo Deus: A Brief History of Tomorrow. Harper, 2017. P.339-380. URL: https://batrachos.com/sites/default/files/pictures/Books/Harari_2018_Homo%20Deus.pdf

3. Helbing, D., Frey, B.S., Gigerenzer, G. et al. Will Democracy Survive Big Data and Artificial Intelligence?. 2017. P.1-48. URL: <https://www.bsfrey.ch/wp-content/uploads/2021/08/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence.pdf>

4. Huryk M., Pryimych A. Existentialism and the Digital Society. Current Issues of Philosophy and Sociology. 2025. № 55. P.42-46. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/55_2025/7.pdf

5. Schneier B. Data and Goliath: The Hidden Battle to Collect Your Data and Control Your World. W. W. Norton & Company, 2015. P.58-105. URL: https://sar.ac.id/stmik_ebook/prog_file_file/469391.pdf

6. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. Public Affairs, 2019. P.70-129. URL: <file:///C:/Users/michal/Downloads/Zuboff,%20Shoshana.The%20Age%20of%20Surveillance%20Capitalism.2019.pdf>

*Кусень Віталій, студент гр-ПР-12
юридичного факультету ЗУНУ*

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. Зараз наука є одним з ключових факторів розвитку цивілізації. Вона забезпечує прогрес у сфері медицини, техніки, інформаційних технологій, екології та багатьох інших галузях. Проте швидше зростання наукових можливостей супроводжується етичними питаннями. Зокрема: Чи може будь-яке наукове дослідження вважатися допустимим, якщо його результати не гуманістичні або ж загрожують гідності і честі людини? Етичні проблеми стосуються не лише вибору методів дослідження, а й моральних цінностей учених, які несуть відповідальність за свої відкриття. Завдяки філософії можна осмислити межі наукової свободи та моральної відповідальності.

Актуальність теми дослідження. Проблеми етичності наукових досліджень актуальна з точки зору на сучасні технологічні досягнення - генну інженерію, біомедичні експерименти, ШІ, військові розробки та експерименти над людиною на природою. Розвиток науки без морального контролю приведе до катастрофи, що демонструє історія - від медичних експериментів у концтаборах до створення ядерної зброї. Сьогодні

людство потребує етичних критеріїв, здатних обмежувати науку заради збереження людської гідності, прав людини та безпеки нашого суспільства.

Мета дослідження. Філософське осмислення етичних проблем наукових досліджень, аналіз моральної відповідальності вчених та визначення етичних меж наукової діяльності.

Для досягнення мети поставлено такі завдання

1. Проаналізувати поняття наукової етики та її роль у сучасних дослідженнях.
2. Розкрити основні етичні проблеми, що виникають у процесі наукових експериментів.
3. Визначити принципи моральної відповідальності дослідників перед суспільством.

Виклад матеріалу. Питання етичних обмежень науки має свою давню історію. Уже античні мислителі, зокрема Платон та Арістотель, наголошували, що знання повинно служити доброчесності. Проте інституційне формування етичних принципів у науці розпочалося значно пізніше - після Другої світової війни, коли світ дізнався про злочинні медичні експерименти, зокрема про діяльність нацистських лікарів у концтаборах та японського підрозділу 731. Через це було створено Нюрнберзький кодекс, який вперше чітко визначив моральні межі наукових досліджень та вимогу добровільної згоди дослідних учасників.

У другій половині XX ст. розширюється коло етичних проблем. Біоетика розглядає допустимі експерименти над ембріонами, питання евтаназії, трансплантації, клонування, маніпуляції геном людини. З розвитком ШІ виникають нові проблеми: використання алгоритмів у контролі за суспільством, спотворення інформації, порушення приватності та автономії особистості. Отже, наука здатна створювати величезні блага, але також і руйнування.

Значну увагу проблемі етичності відповідальності науковців приділяють сучасні філософи. Ганс Йонас у праці «Принцип відповідальності» стверджує, що наука повинна враховувати довгострокові наслідки своїх розробок і передбачати можливі наслідки та ризики. На його думку, мораль вченого полягає у турботі про майбутнє людства та планети, а не лише у досягненні технологічного прогресу. Подібну позицію підтримує Карл Поппер, який наголошує, що свобода науки невіддільна від суспільного контролю та моральної відповідальності.

Сучасні міжнародні документи - Гельсінська декларація, Конвенція про права людини і біомедицину, Кодекс етики психолога та інші - підтверджують необхідність захисту прав людини як основної етичної умови наукових досліджень. Ключовими принципами є гуманність, добровільність, безпека, прозорість, недопущення дискримінації та несправедливості.

Етичні проблеми виникають не лише в біології чи медицині, але й у військових розробках. Створення ядерної, хімічної та бактеріальної зброї, продемонструвало. Що наука, не обмежена мораллю, може знищувати людство. Отже, необхідна глобальна етична культура, що гарантує пріоритет людського життя над науковим прогресом.

Висновок. Етичні проблеми наукових досліджень є складним явищем, що стосується як методів експериментів, так і наслідків наукових відкриттів для людства. Сучасна наука неможлива без чіткої системи етичних норм, що забезпечують захист прав людини, гідності та безпеки. Моральна відповідальність вченого полягає у прагненні використовувати знання на благо суспільства, запобігаючи можливим ризикам і небезпекам. Наука, доповнена етикою, формує гуманістичну модель розвитку цивілізації, яка забезпечує гармонію між прогресом та духовними цінностями суспільства.

Список використаних джерел:

1. Йонас, Г. Принцип відповідальності у контексті етики технологічної цивілізації. Філософські обрії. 2020. № 3 (45). С. 17–29.
2. Поппер, К. Відкрите суспільство та його вороги: критичний аналіз тоталітарних ідей. Гуманітарний вісник Львівського університету. 2019. № 7. С. 41–56.
3. Воронкова, В. Г. Етика науки і техніки: глобальні виклики сучасності. Філософія і соціологія. 2021. № 2 (84). С. 63–72.
4. Білик, Н. Етика наукових досліджень та академічна доброчесність у сучасному гуманітарному дискурсі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. 2022. № 1 (151). С. 97–104.
5. Сидорчук, О. Етика та відповідальність у сучасних наукових дослідженнях. Наукові перспективи. 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/360112233>
6. Гриценко, Л. Технологічна етика та соціальні ризики: європейський досвід. Academia.edu. URL: <https://www.academia.edu/103784521>

*Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Діана Боярчук, студентка групи ФБСФР-11*

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. Гроші як соціальний феномен займають надзвичайно важливе місце у житті сучасного суспільства. Вони пронизують усі сфери людської діяльності – економічну, політичну, культурну, духовну – і визначають характер соціальних взаємин. У сучасному світі, де панує ринкова логіка,

гроші стали не лише універсальним засобом обміну, а й символом влади, свободи, престижу та успіху. Саме тому осмислення сутності грошей як складного соціально-філософського явища є важливим для розуміння сучасної культури, у якій матеріальні цінності часто переважають над духовними.

Мета дослідження: розкрити філософський зміст феномену грошей, показати їхню роль у формуванні соціальних відносин, світоглядних орієнтирів і цінностей сучасної людини.

Об'єкт дослідження: гроші як соціокультурний феномен.

Предмет дослідження: соціально-філософські аспекти сутності, функцій та впливу грошей на людину і суспільство.

Завдання дослідження: охарактеризувати основні філософські підходи до розуміння природи грошей; проаналізувати соціальну сутність грошей як елемента комунікації; визначити вплив грошей на морально-ціннісну сферу суспільства.

Виклад основного матеріалу. Феномен грошей здавна привертав увагу мислителів, які намагалися збагнути їхню справжню природу. Уже античні філософи розглядали гроші як штучний винахід, покликаний полегшити обмін між людьми. Проте у філософії Нового часу гроші набули глибшого смислу – вони стали уособленням соціальної взаємодії та відносин влади.

Карл Маркс у «Капіталі» визначав гроші як «універсальний еквівалент» усіх цінностей, підкреслюючи їхній зв'язок із відчуженням праці. На його думку, гроші мають двоїсту природу: вони є продуктом людської діяльності, але водночас – силою, яка починає панувати над людиною. Маркс писав, що «гроші перетворюють вірність у зраду, любов у ненависть, талант у товар» – підкреслюючи моральну суперечливість цього феномену.

Значний внесок у філософське осмислення грошей зробив Георг Зіммель у праці «Філософія грошей». Він розглядав гроші не просто як економічний інструмент, а як форму вираження культури. На думку Зіммеля, розвиток грошових відносин сприяє свободі особистості, адже гроші знімають прямі залежності між людьми. Водночас це призводить до раціоналізації та формалізації соціального життя: у світі грошей усе вимірюється кількістю, а не якістю. Таким чином, гроші стають символом «об'єктивованої культури», де духовні цінності поступаються місцем прагматизму. Макс Вебер, аналізуючи феномен капіталізму, вбачав у грошах інструмент реалізації раціональної діяльності. Для нього вони уособлювали дух модерного суспільства, де ефективність, обчислюваність і прагматизм стали основними орієнтирами. Вебер наголошував, що гроші не просто спрощують економічні процеси, а формують новий тип раціональності – «економічну етику», у якій мораль і доцільність часто розходяться. У соціально-філософському контексті гроші можна розглядати як особливу форму комунікації. Вони забезпечують взаємодію між людьми, замінюючи довіру на абстрактний еквівалент вартості. У цьому сенсі гроші – це «мова суспільства», універсальний посередник у спілкуванні. Проте така форма взаємодії має і зворотний бік: вона нівелює особисті зв'язки, перетворюючи людські стосунки на обмін вигодами. У сучасну епоху феномен грошей набуває нових вимірів. Розвиток інформаційних технологій, поява криптовалют і цифрових фінансів радикально змінюють уявлення про гроші. Вони втрачають матеріальну форму, стають віртуальними символами, що існують лише у цифровому просторі. Це посилює абстрактний характер грошей і водночас розширює їхній вплив на всі сфери життя. Цифровізація економіки робить гроші ще більш гнучкими, але також і більш відчуженими від реальної праці людини.

У культурному вимірі гроші стають частиною ідеології споживання. Зігмунт Бауман зазначав, що у постмодерному світі людина дедалі більше отожденою своє «я» із власною купівельною спроможністю. Гроші стають критерієм успіху, самореалізації та навіть щастя. Така логіка сприяє комерціалізації духовного життя, коли все – від мистецтва до стосунків – може стати товаром.

Разом із тим, філософія грошей не зводиться лише до критики їхнього впливу. Гроші можна розглядати як форму соціальної довіри, основу економічної стабільності та обмінної справедливості. Без них неможливе функціонування складного суспільства. Отже, гроші – це не лише засіб матеріального обміну, а й духовно-культурний код цивілізації, у якому відображається вся багатогранність людського буття.

Висновки. Отже, гроші є одним із ключових понять соціально-філософського дискурсу, адже вони поєднують у собі економічну, соціальну, культурну й моральну сутність. Вони формують новий тип свідомості, де цінність речей і вчинків оцінюється через призму вартості. З одного боку, гроші створюють можливість для самореалізації, свободи вибору, розвитку культури і науки; з іншого – вони стають джерелом відчуження, знеособлення та руйнування духовних орієнтирів. У сучасному глобалізованому світі гроші дедалі більше набувають нематеріального характеру, перетворюючись на інформаційний ресурс. Цифрові технології посилюють як позитивні, так і негативні аспекти цього феномену. Тому завдання соціальної філософії полягає не лише у критиці «влади грошей», а у пошуку шляхів гармонізації матеріального та духовного начал у культурі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Мар'яна Горошко, студентка групи ФБСФР-11*

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. Постать Григорія Сковороди є однією з найяскравіших у духовній історії України. Його філософські ідеї не втратили своєї значущості й сьогодні. В умовах сучасних суспільних трансформацій, війни та пошуків національної ідентичності, вчення Сковороди набуває нової актуальності, оскільки допомагає осмислити сенс людського буття та духовні основи української культури.

Мета дослідження: проаналізувати основні філософські погляди Григорія Сковороди та визначити їх значення для сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: ідеї самопізнання, свободи та духовного життя в концепції Г. Сковороди та їх відображення в сучасному українському суспільстві.

Завдання дослідження: визначити вплив поглядів Г. Сковороди на українську культуру та національну самосвідомість, проаналізувати актуальність цих поглядів в сучасних умовах і з'ясувати, як ідеї мислителя можуть бути застосовані сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода – одна з центральних фігур української філософії XVIII ст., поет-мандрівник і просвітител, чия думка поєднувала християнську мораль, античну мудрість і народну духовність. Центральною темою філософії мислителя є ідея самопізнання. Сковорода вважав, що кожна людина має «сродну працю» – покликання, яке відповідає її природі. Відповідно до цього твердження щастя можливе лише тоді, коли людина займається справою, яка їй до душі, і живе в гармонії з внутрішнім світом. Процес самопізнання, на думку мислителя, має три етапи: 1) усвідомлення своєї унікальності та індивідуальності; 2) пізнання себе як істоти суспільної; 3) вихід за межі власного «Я» та пошук у собі подоби Божої. Саме цей останній етап відкриває людині шлях до істини, свободи та гармонії. Філософ наголошував, що самопізнання нерозривно пов'язане з вірою та любов'ю – чеснотами, що відкривають людині її справжню природу, наповнюють душу духовною енергією та спонукають до вдосконалення. Важливою була також концепція «двох натур»: зовнішньої (матеріальної) та внутрішньої (духовної). Сковорода вважав, що справжня реальність – це духовний світ, у якому закладена істина. Філософ також наголошував на цінності внутрішньої свободи. На думку мислителя, свобода – це не відсутність зовнішніх обмежень, а здатність залишатися морально незалежним від матеріальних спокус, думки натовпу та примусу. Сковорода проповідував просте, доброчесне життя в гармонії з природою та Богом. Поєднуючи біблійні мотиви із стоїчно-платонічними уявленнями, він критикував гонитву за багатством, показовістю та суспільним статусом, наголошуючи, що істинна радість походить від внутрішньої злагоди, а не від зовнішніх досягнень. Філософ вважав, що людина як мікрокосм повинна прагнути духовного вдосконалення, адже в ній співіснує тілне тіло й вічний дух. Перемога духу над плоттю, очищення серця, відмова від марнославства – це шлях до істинного буття. Філософія Сковороди глибоко вплинула на формування українського культурного та духовного простору. Його вчення стало основою для розвитку національної самосвідомості, особливо в періоди бездержавності. Ідея внутрішньої свободи допомагала українцям зберігати власну гідність та культурну ідентичність. Сковорода започаткував традицію українського гуманізму, в центрі якої – духовна людина. Філософ заклав ідеали щирості, простоти, внутрішньої гідності, які стали частиною культурного коду та збагатили українську мову та літературу своїми творами й афоризмами. Його синтез релігійності й гуманістичної освіти вплинув на освітні практики. Образ мандрівного мудреця став символом морального авторитету та просвітництва для багатьох поколінь української інтелігенції. У XXI столітті ідеї Сковороди набувають нового значення. В умовах глобалізації, соціальних криз і війни його заклик до внутрішньої стійкості, самопізнання та духовної незалежності є надзвичайно важливим. Ми повинні пізнати себе, аби знати, хто ми і звідки та яке наше покликання задля

збереження національної ідентичності. Сьогодні ідея «сродної праці» є основою для розвитку освіти, кар'єрного самовизначення та побудови гармонійного суспільства, адже вона сприяє подальшій ефективній розбудові нашої країни. До того ж, у світі стресу та інформаційного шуму заклик до самопізнання і помірності є терапевтичним і практично корисним. Крім того, вчення Сковороди створює сучасний етичний фундамент для громадянської позиції і патріотизму. Критика лицемірства та корупції – пряма проекція Сковороди у боротьбі з сучасними соціальними проблемами. Думки мислителя можуть стати моральним орієнтиром для політиків, освітян та молоді. Варто згадати й те, що вчення філософа про гармонію з природою перегукується із сучасними екологічними концепціями сталого розвитку. Отже, філософія Григорія Сковороди не втратила своєї сили – вона допомагає сучасному українському суспільству формувати духовні орієнтири, будувати демократичну державу, плекати внутрішню свободу та національну гідність. Ідеї Григорія Сковороди можуть широко застосовуватися в сучасній Україні у різних сферах суспільного життя – від освіти й культури до державного управління та особистісного розвитку. В освіті його принципи та ідеї сприяють формуванню особистостей, які обирають професію відповідно до власних здібностей і покликання. У державному управлінні його заклики до чесності, духовної свободи та відповідальності можуть стати основою для виховання етичних лідерів і розвитку демократичного суспільства. Також важливо поширювати ідеї Сковороди через культурні ініціативи. Це сприятиме підвищенню духовного рівня суспільства й зміцненню громадянських цінностей. Тому для кожної особистості філософія Григорія Сковороди – це шлях до внутрішньої гармонії, самореалізації та моральної стійкості, що особливо важливо в умовах сучасних викликів.

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що філософія Григорія Сковороди є не лише важливою частиною української духовної спадщини, але й джерелом натхнення для сучасного суспільства. Його вчення сприяє формуванню національної свідомості, розвитку внутрішньої свободи та духовної сили українців. Ідеї мислителя можуть бути основним дороговказом для побудови гармонійного суспільства, заснованого на моральних цінностях, самопізнанні та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Юля Корчинська, студентка групи ФБСФР-11*

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасна цивілізація перебуває у стані глибоких трансформацій, спричинених науково-технічним прогресом і глобалізаційними процесами. Людство досягло небаченого рівня знань і технологій, однак разом із цим зростає й кількість загроз: зміна клімату, знищення природних екосистем, інформаційна залежність, військові конфлікти, моральна криза. Наука, яка колись була символом прогресу та віри в безмежні можливості людського розуму, сьогодні постає як сила подвійного характеру – вона одночасно є і засобом спасіння, і потенційним джерелом небезпеки.

Мета дослідження: розкрити суперечливу роль науки у формуванні глобальних проблем людства та обґрунтувати шляхи її переорієнтації на гуманістичні та екологічно збалансовані цінності.

Об'єкт дослідження: наука як складова духовної культури людства та головний чинник його глобального розвитку.

Предмет дослідження: філософсько-світоглядні аспекти взаємозв'язку між науково-технічним прогресом і глобальними викликами сучасності.

Виклад основного матеріалу. Наука є рушійною силою цивілізації, що формує спосіб мислення, економічні та культурні основи суспільства. Проте з розвитком техніки і технологій людство дедалі частіше стикається з проблемами, які воно ж саме й породжує. Глобальні проблеми – це наслідок порушення гармонії між природою, суспільством і техносферою. До основних глобальних проблем, які мають науково-технічне підґрунтя, належать: екологічна деградація і зміна клімату; ядерна загроза та мілітаризація космосу; енергетична і продовольча криза; демографічні дисбаланси; інформаційна нерівність і криза духовності. Упродовж XX–XXI ст. наука відкрила колосальні можливості: освоєння космосу, створення штучного інтелекту, генної інженерії, цифрових технологій. Але кожен науковий прорив несе й моральну дилему – наскільки людина здатна відповідально користуватися власними відкриттями? Сучасна філософія науки наголошує, що наукове знання не може розвиватися ізольовано від етичних, соціальних і духовних засад. Наука повинна не лише пізнавати, а й оцінювати, передбачати наслідки своєї діяльності. Гуманізація науки означає повернення до головного – до людини як міри всіх речей, як мети, а не засобу прогресу. Вирішення глобальних проблем можливе лише через інтеграцію наукових і гуманітарних підходів: екологізація наукового мислення, формування нової наукової парадигми, у центрі якої стоїть збереження природи та життя. 2. Розвиток глобальної наукової співпраці, орієнтованої на мирне використання технологій. 3. Виховання етичної відповідальності в науковців, зокрема в біоетиці, екоетиці, цифровій культурі. 4. Синтез науки, філософії та духовності, що сприяє створенню цілісного бачення світу й майбутнього людини в ньому. Науково-технічний прогрес має стати не метою, а інструментом збереження людяності. Майбутнє планети залежить від того, чи зможе людство зробити науку моральною силою, здатною сприяти не руйнуванню, а гармонійному розвитку цивілізації.

Висновок. Наука є наймогутнішим засобом впливу на світ, проте її моральна нейтральність може стати загрозою для існування людства. Лише поєднання наукового розуму з гуманістичними цінностями, моральною свідомістю і філософським осмисленням наслідків прогресу здатне забезпечити гармонійний розвиток світу. Філософія науки повинна формувати нову етику відповідальності, у якій знання спрямовані не на підкорення природи, а на збереження життя у всіх його проявах.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Назарій Кухарчук, студент групи ФБСФР-11

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя людини та суспільства загалом. У сучасному інформаційному суспільстві, де провідну роль відіграють знання, інформація та цифрові технології, соціальні мережі виконують функцію не лише комунікаційного середовища, але й механізму соціалізації, самоідентифікації, формування громадської думки та мобілізації соціальних груп. Їх вплив охоплює політичну, культурну, економічну, освітню та психологічну сфери життя.

Мета дослідження: розкрити сутності соціальних мереж як феномену інформаційного суспільства та аналіз їх впливу на особистість і соціальні процеси.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як елемент сучасної інформаційної інфраструктури.

Предмет дослідження: механізми функціонування соціальних мереж, їх роль у формуванні соціальної взаємодії та трансформації суспільної свідомості.

Завдання дослідження: визначити сутність соціальних мереж як соціально-комунікаційного феномена; охарактеризувати теоретичні підходи до аналізу соціальних мереж; проаналізувати вплив соціальних мереж на формування інформаційного простору; визначити позитивні та негативні наслідки використання соціальних мереж у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Розвиток соціальних мереж пов'язаний із загальною трансформацією суспільства, яке М. Кастельс визначає як «мережеве суспільство». Він підкреслює, що комунікаційні мережі стали базовою структурою соціальної взаємодії, а інформація – основним ресурсом і засобом впливу. Соціальні мережі формують цифрову комунікаційну інфраструктуру, що дозволяє здійснювати обмін інформацією у реальному часі, створювати соціальні групи та впливати на соціальні процеси. На думку М. Маклюєна, засоби комунікації не просто передають інформацію, а формують сам спосіб мислення людини. Соціальні мережі, як новітні медіа, створюють нові виміри соціальної взаємодії, сприяючи виникненню цифрової культури. Одним із фундаментальних аспектів є феномен інформаційної відкритості та вільного доступу до знань. Соціальні мережі сприяють демократизації інформації, надаючи можливість кожній людині стати «виробником контенту». Це явище значно змінює традиційні медіаструктури, де домінували централізовані джерела інформації. Проте інформаційна свобода супроводжується ризиками. Однією з критичних проблем є поширення фейкової інформації, дезінформації та пропаганди. Алгоритми соціальних мереж створюють інформаційні «бульбашки», у межах яких користувач отримує лише ті повідомлення, що відповідають його поглядам, що призводить до спотворення реальності й поляризації суспільства. Соціальні мережі також істотно впливають на психологічний стан людини. За спостереженнями соціологів і психологів, тривалий вплив віртуального середовища може спричинити залежність, тривожність, депресію, зниження самооцінки. Для сучасної людини характерним стає прагнення до соціального визнання через лайки, коментарі та підписників. Водночас соціальні мережі мають значний позитивний потенціал. Вони дозволяють людям знаходити однодумців, організовувати громадські рухи, просувати культурні ініціативи та брати участь у волонтерській діяльності. Платформи соціальних мереж стали інструментом цифрової демократії та громадянської активності.

Висновки: соціальні мережі є складним і багатограним феноменом інформаційного суспільства. Вони виступають засобом комунікації, соціалізації, інструментом доступу до знань та мобілізації соціальних груп. Однак поряд із позитивними аспектами, соціальні мережі несуть ризики інформаційних маніпуляцій, формування залежності та руйнування традиційних соціальних зв'язків. Тому важливим завданням сучасної науки та практики є формування культури відповідального використання соціальних медіа, інформаційної грамотності та цифрової етики.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Каріна Лисенко, студентка групи ФБСФР-11

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші є не лише економічним засобом, а й важливим культурним символом. Вони формують уявлення про успіх, статус і соціальні відносини, впливають на цінності та поведінку людей. Зміна грошових форм – від бартеру до цифрових валют – супроводжується трансформацією ментальності суспільства та його культурних орієнтирів.

Мета дослідження: проаналізувати гроші як культурний феномен та їхній вплив на формування і трансформацію ментальних парадигм у суспільстві.

Об'єкт дослідження: гроші як елемент культури.

Предмет дослідження: вплив грошових відносин на зміни світоглядних установок, ціннісних норм і поведінкових моделей людини.

Завдання дослідження: проаналізувати гроші як культурний символ та їхній вплив на світогляд людини. Визначити, як зміни форм грошей та фінансових технологій трансформують ментальні парадигми сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Гроші у культурі виконують не лише функцію еквівалента вартості, а й є носіями соціальних сенсів. У різні історичні періоди вони набували символічного значення: від втілення достатку та влади до критерія успішності. В процесі модернізації суспільства гроші змістили акцент із духовних і колективістських ідеалів на індивідуальне споживання та матеріальну вигоду. Формування ринкових відносин сприяло появі нових ментальних установок: прагматизму, конкуренції, раціональності, орієнтації на прибуток. Усе це впливає на уявлення про людську цінність, де особистість часто оцінюють через рівень її матеріального достатку. Поширення електронних платежів, криптовалют і фінансових додатків спричиняє «дематеріалізацію» грошей, що змінює психологічне ставлення до витрат. Людина легше розлучається з цифровими фінансами, що формує нову економічну поведінку. Гроші також конструюють соціальні ієрархії: доступ до ресурсів визначає можливості розвитку, освіти, медичних послуг. Матеріальний успіх стає престижною нормою, а споживання – способом самовираження. Унаслідок цього змінюються моральні орієнтири, зростає індивідуалізм, економічний прагматизм та культ вигоди. У культурному вимірі гроші є індикатором трансформації цінностей: від колективної відповідальності – до особистого збагачення; від стабільного світогляду – до постійної конкуренції та пошуку вигоди. Таким чином, вони визначають не тільки економічні відносини, а й способи мислення людей.

Висновки. Гроші є потужним культурним феноменом, що формує соціальні норми, ієрархії та життєві орієнтири. Вони впливають на ментальні парадигми, трансформуючи уявлення про успіх, цінність особистості та моральні стандарти. У сучасному суспільстві, де гроші дедалі більше втрачають матеріальну форму, зростає їхній символічний та психологічний вплив. Усвідомлення цієї ролі дозволяє критично оцінювати власні життєві пріоритети та соціокультурні процеси.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Анастасія-Марія Максим'юк, студентка групи ФБСФР-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Тема нації як суб'єкта історичного розвитку є надзвичайно важливою у сучасному світі. Ми живемо в епоху глобалізації, коли культурні та політичні межі стираються, а ідентичність народів піддається випробуванням. Водночас саме нації залишаються головними носіями історичної пам'яті, духовності та прогресу. Питання про сутність і роль нації досліджували видатні мислителі різних епох – від Й. Гердера, Е. Ренана і Й. Фіхте до М. Грушевського, І. Франка та В. Липинського. Вони розглядали націю не як випадкове утворення, а як живий організм, який має душу,

розум і волю до історичного розвитку. Для України ця тема є особливо актуальною, адже саме усвідомлення національної ідентичності стало фундаментом нашої боротьби за незалежність, культуру та державність.

Мета дослідження: з'ясувати сутність нації як активного суб'єкта історичного процесу, визначити її роль у формуванні духовності, культури й державного поступу.

Об'єкт дослідження: нація як соціокультурний феномен, що визначає напрям історичного розвитку суспільства.

Предмет дослідження: механізми впливу нації на історичний поступ людства.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «нація» та її історичні ознаки.

Виклад основного матеріалу. Нація – це не просто сукупність людей, об'єднаних спільною територією, мовою чи економічними інтересами. Це – історична спільнота, що усвідомлює себе як єдине ціле, має спільне минуле, цінності та прагнення до майбутнього. Саме через націю людство реалізує свою історичну волю, а отже, нація виступає суб'єктом історії, тобто тим, хто створює, змінює й формує її. Ще Йоганн Гердер наголошував, що у кожного народу є своя душа – мова, культура, пісня. Втрата цих елементів веде до духовної смерті нації. Е. Ренан у праці «Що таке нація?» писав, що нація – це «щоденний плебісцит», тобто постійне підтвердження спільного бажання жити разом, зберігати спільну пам'ять і відповідальність перед історією.

В українській філософії подібну думку розвивав Михайло Грушевський, вважаючи, що історія – це насамперед історія народу, який сам творить свою долю. Народ, який усвідомив себе нацією, перестає бути об'єктом політичних маніпуляцій і стає дійовою силою історії. Нація не може існувати без національної ідеї – морально-ціннісного стрижня, який об'єднує покоління. Саме ця ідея допомагає народові переживати війни, окупації, кризи, але не втрачати себе. Українська національна ідея, що сформувалася ще у XIX столітті, пройшла шлях від культурного відродження (Кирило-Мефодіївське братство, творчість Шевченка) до політичної незалежності у 1991 році.

Сьогодні вона проявляється у прагненні до свободи, демократії, європейських цінностей і розвитку власної культури. Важливим чинником історичного розвитку нації є національна культура – сукупність духовних і матеріальних цінностей, створених народом упродовж історії. Вона формує історичну пам'ять, підтримує моральні орієнтири, виховує патріотизм і почуття гідності. Без культури немає і нації, адже саме через культуру народ осмислює себе, своє минуле й майбутнє. Культура – це «генетичний код» нації, який передається з покоління в покоління, і саме він визначає напрям її розвитку.

У сучасному світі нації стикаються з викликами глобалізації: знеціненням традицій, інформаційним тиском, уніфікацією культур. Проте лише ті народи, які зберігають свою національну ідентичність, здатні залишатися повноцінними суб'єктами історії. Україна сьогодні є яскравим прикладом того, як національна єдність, мова, культура та віра у власні сили допомагають вистояти перед зовнішніми загрозами та утвердити себе у світі.

Висновки. Нація – це не лише історичний продукт, а активний творець історії, який формує духовні, культурні та політичні процеси. Вона є живим організмом, що розвивається, адаптується до нових умов, але при цьому зберігає власну сутність.

Історичний розвиток будь-якого суспільства неможливий без участі націй, адже саме вони виступають носіями традицій, цінностей і прогресу.

Для України усвідомлення себе як нації стало ключовим чинником у відродженні державності, зміцненні культури й духовного самоствердження.

Отже, нація є рушійною силою історичного розвитку, а її духовна єдність – запорукою існування людства у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У дослідженні філософії як способу самовизначення людини є важливим не лише з теоретичного, але й з практичного погляду, адже сприяє формуванню зрілої, вільної, відповідальної особистості, здатної орієнтуватися у складному та мінливому сучасному світі. Людина опиняється перед необхідністю постійного вибору, втрати сенсу та пошуку власної ідентичності. У цих умовах філософія набуває особливого значення як засіб осмислення себе, свого місця у світі та цінностей, на яких ґрунтується життя.

Мета дослідження: з'ясування ролі філософії як засобу самовизначення людини в сучасному світі.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини в умовах сучасного суспільства.

Предмет дослідження: філософія як засіб і форма самовизначення людини в сучасному світі.

Завдання дослідження: визначити сутність філософії як способу самовизначення людини та розкрити її значення для особистості в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Філософія з давніх часів була засобом осмислення людиною самої себе та світу, у якому вона живе. Вона формує світогляд, допомагає зрозуміти сенс існування, межі свободи, природу щастя і моральної відповідальності. У сучасну епоху, коли суспільство стикається з глобальними проблемами – війнами, екологічними кризами, моральною невизначеністю та технократизмом, – філософія набуває нового значення як інструмент самопізнання та духовного розвитку особистості. Філософія вчить людину критично мислити, аналізувати події, сумніватися і робити усвідомлений вибір. Вона сприяє формуванню автономної, вільної особистості, здатної не лише пристосовуватися до зовнішніх умов, а й створювати власну життєву позицію. Самовизначення людини полягає у здатності усвідомлювати свої цінності, мету і призначення, а філософське мислення допомагає зробити цей процес глибоким і свідомим. Важливою складовою філософії є етика, що визначає моральні орієнтири людини. В умовах сучасних викликів – від розвитку штучного інтелекту до втрати людяності у суспільних відносинах – саме філософія повертає людину до вічних питань добра, справедливості, гідності. Вона виховує здатність мислити не лише раціонально, а й духовно, поєднуючи знання з мудрістю. Отже, філософія є не просто системою абстрактних знань, а живим способом осмислення життя. Вона допомагає людині знайти гармонію між внутрішнім світом і зовнішніми обставинами, зберегти свободу духу та людську гідність у часи швидких змін.

Висновки. Філософія відіграє ключову роль у процесі самовизначення людини, адже саме вона допомагає усвідомити власну сутність, моральні орієнтири та життєві цінності. У сучасному світі, де панують технологічні зміни, інформаційні перевантаження й духовна нестабільність, філософське мислення дає можливість людині зберегти внутрішню рівновагу, критичність і здатність до самопізнання. Завдяки філософії людина не лише пізнає світ, а й формує себе як особистість, що здатна відповідально діяти, мислити вільно й духовно розвиватися. Вона стає основою для усвідомленого життя, морального вибору та пошуку гармонії між розумом і почуттями. Отже, філософія в сучасному суспільстві є не лише теоретичною наукою, а й практичним засобом духовного зростання, світоглядного самовизначення та утвердження людської гідності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: тема власності є однією з центральних у філософії та суспільних науках, оскільки вона визначає взаємовідносини між особистістю, суспільством і державою. Погляди німецьких мислителів – І. Канта, Г. Гегеля та К. Маркса – відіграли важливу роль у формуванні сучасного розуміння природи власності, її моральних, правових та соціально-економічних аспектів. У сучасних умовах соціальної нерівності та дискусій про перерозподіл ресурсів їхні ідеї знову набувають актуальності.

Мета дослідження: дослідити та порівняти філософські погляди Іммануїла Канта, Георга Гегеля та Карла Маркса на природу власності та визначити їхній внесок у розвиток європейської філософської думки.

Об'єкт дослідження: процес формування та розвитку філософських уявлень про природу власності в німецькій класичній філософії.

Предмет дослідження: філософські концепції природи власності у працях І. Канта, Г. Гегеля та К. Маркса.

Завдання дослідження: розкрити сутність розуміння приватної власності у філософії І. Канта. Охарактеризувати погляди Г. Гегеля на власність як прояв свободи та самореалізації особистості. Проаналізувати критику приватної капіталістичної власності у вченні К. Маркса. Провести порівняльний аналіз позицій трьох філософів щодо ролі та сутності власності в суспільстві.

Виклад основного матеріалу: проблема власності є однією з ключових тем у філософії, оскільки вона стосується не лише економічних питань, а й моралі, свободи, прав людини та суспільного устрою. Різні мислителі по-своєму трактували, кому повинна належати власність, на яких принципах та з якою метою. Особливо помітний внесок у дослідження цієї теми зробили німецькі філософи Іммануїл Кант, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель та Карл Маркс. У своїх працях вони запропонували різні підходи до розуміння природи власності: від визнання її як умови свободи людини до різкої критики як джерела нерівності. У цьому рефераті я розгляну їхні основні ідеї та спробую коротко порівняти їх між собою. Іммануїл Кант вважав, що право приватної власності є важливою умовою свободи людини. За його думкою, людина повинна мати можливість володіти речами, бо це створює певну сферу незалежності, де вона може діяти вільно. Проте Кант підкреслював, що власність – це не природне явище, а правовий інститут, який може існувати лише в організованому суспільстві. На думку Канта, право приватної власності має базуватись на взаємній згоді людей. Інакше кажучи, щоб власність була визнана, повинні існувати закони, які регулюють її і захищають права кожного. Кант говорив, що людська свобода не є абсолютною, тому вона обмежується свободою інших осіб. Це означає, що власник не може користуватися річчю так, щоб порушувати права інших людей. Важливу роль у цьому відіграє держава, яка встановлює справедливі закони та гарантує правопорядок. Таким чином, Кант розглядав власність як засіб забезпечення свободи та стабільного співжиття у суспільстві. Вона є необхідною, але повинна базуватись на моральних та правових засадах. Гегель певною мірою продовжував ідеї Канта, але розумів власність глибше – як спосіб самореалізації людини. Він стверджував, що людина проявляє свою свободу не лише у мисленні, але й у зовнішньому світі. Власність, за Гегелем, допомагає людині «виявити» свою волю назовні та утвердити себе як особистість. Гегель вважав, що без права на власність людина не могла б повністю розвинути свою індивідуальність. Через володіння речами людина формує свої потреби, відповідальність і соціальний статус. Однак філософ наголошував, що право приватної власності не може існувати ізольовано від суспільства. Справжній зміст воно отримує лише в громадянському суспільстві та державі, де діють закони і загальні норми. Гегель підкреслював, що держава має право втручатися у сферу власності, але тільки для того, щоб захистити свободу та інтереси своїх громадян. Повне скасування приватної власності він вважав неможливим і шкідливим, оскільки це обмежило б розвиток особистості. Карл Маркс запропонував зовсім інший погляд на власність. Він не розглядав її як моральну чи правову категорію, а більше як економічний та соціальний механізм. Маркс стверджував, що приватна власність на засоби виробництва є причиною нерівності та експлуатації у суспільстві. Маркс розрізняв особисту власність, якою люди користуються для власних потреб (наприклад, житло), та приватну капіталістичну власність, що включає заводи, фабрики, землю тощо. Саме остання, на його думку, створює поділ на два класи: власників і робітників, які змушені продавати свою працю. У такій системі власники отримують прибуток завдяки праці інших, що призводить до відчуження людини від результатів своєї діяльності. Маркс вважав, що справедливе суспільство можливе лише тоді, коли приватна власність на засоби виробництва буде замінена суспільною власністю. Це, на його думку, усуне експлуатацію та дозволить створити рівні можливості для всіх.

Висновок: отже, проблема природи власності посідала важливе місце у філософських концепціях німецьких мислителів та стала основою формування різних підходів до розуміння її сутності та ролі в суспільстві. Іммануїл Кант розглядав приватну власність як необхідну умову реалізації свободи особистості, підкреслюючи, що вона повинна ґрунтуватися на моральних нормах і праві. Георг Гегель, продовжуючи розвиток даної ідеї,

тлумачив власність як засіб самореалізації людини та утвердження її індивідуальності, наголошуючи на нерозривному зв'язку власності з державою та громадянським суспільством. Карл Маркс запропонував критичне бачення природи приватної власності як джерела соціальної нерівності та експлуатації, що, на його думку, може бути подолана лише через перехід до суспільної форми власності на засоби виробництва. Порівняння підходів Канта, Гегеля та Маркса дає змогу простежити еволюцію поглядів на власність: від її розуміння як гарантії свободи та розвитку особистості – до усвідомлення її здатності генерувати соціальну нерівність. Незважаючи на різницю в концепціях, усі три мислителі наголошували на важливості власності як суспільно значущої категорії, що впливає на розвиток людини і держави. Актуальність їхніх ідей зберігається й у сучасних умовах, коли пошук балансу між особистою свободою, суспільною справедливістю та рівністю залишається однією з ключових проблем соціально-економічної та політичної сфери.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Дарина Проневич, студентка групи ФБСФР-11*

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження зумовлена вирішальною функцією у формуванні мотивації, спрямованості та життєвого сенсу людини. Ці елементи виступають як внутрішні джерела активності особистості, які допомагають їй адаптуватися до навколишнього середовища, долати труднощі та досягати поставлених цілей. Усвідомлення та гармонізація потреб, інтересів та цінностей є ключовими для самовдосконалення, задоволення від життя та побудови збалансованого буття.

Мета дослідження: полягає у комплексному аналізі сутності та взаємодії потреб, інтересів та цінностей особистості, а також у визначенні їхньої ролі як основних рушійних сил і векторів особистісного розвитку та самореалізації.

Об'єкт дослідження: процес особистісного розвитку людини як цілісне явище, що включає формування її потреб, інтересів і цінностей. Предмет дослідження: потреби, інтереси та цінності як ключові складові особистісного розвитку людини.

Виклад основного матеріалу. Аналіз поняття потреб, інтересів та цінностей у контексті особистісного розвитку починається з розуміння розвитку як багатовимірного явища. В індивідуальному контексті потреби означають внутрішній стан необхідності людини в умовах, предметах чи видах діяльності, які забезпечують її існування, відтворення та розвиток. Це включає як природні (біологічні), пов'язані з виживанням, так і соціальні потреби, сформовані суспільством (наприклад, потреба в спілкуванні). У соціальному контексті потреби та їх задоволення обмежуються потребами суспільного порядку та правами інших громадян. Тут вони розглядаються не лише як особисте благо, але і як частина суспільного життя, що передбачає відповідальність перед іншими. Це баланс між потребами особистості та колективними інтересами суспільства. Взаємозв'язок між потребами та інтересами полягає в тому, що потреба людини не є абсолютною і завжди співвідноситься з інтересами та цілями інших людей. Особиста потреба є первинним джерелом, яке, будучи усвідомленим, трансформується в інтерес. Інтерес надає індивіду можливість вільно приймати рішення, висловлювати свої погляди та діяти на власний розсуд, оскільки це є усвідомленням потреб. Однак для забезпечення суспільного порядку і спільного добробуту ця діяльність повинна бути

обмежена відповідальністю перед іншими членами суспільства. Відповідальність перед суспільством означає, що індивід зобов'язаний враховувати вплив своїх дій на інших людей та дотримуватися законів і моральних норм. Інтереси активізують пізнавальну діяльність особистості, розширюють світогляд і сприяють набуттю нових знань та навичок, що є ключовим для особистісного зростання. Вплив цінностей на особистісний розвиток є багатограним і має вирішальне значення у визначенні меж і спрямованості цього розвитку. Цінності, як головний регулятор, встановлюють глибинні переконання та критерії, що формують світогляд, у якому потреби та інтереси можуть реалізовуватися. Це забезпечує внутрішній порядок, узгодженість та стабільність у процесі самовизначення. Цінності можуть як захищати спрямованість особистості, так і обмежувати її. З одного боку, вони формують мети, які гарантують основні напрямки розвитку (наприклад, цінність освіти спонукає до отримання високої оцінки на іспиті). З іншого боку, соціальні інститути (сім'я, школа, релігійні організації) також мають суттєвий вплив на цю систему, формуючи соціальні норми та очікування, що можуть обмежувати індивідуальні інтереси в межах прийнятих стандартів та догм. Таким чином, потреби, інтереси та цінності одночасно є як гарантом самореалізації, так і її обмежувачем. Їхній вплив на людину вимагає постійного балансу, щоб забезпечити захист індивідуальної автономії, не порушуючи суспільного порядку та спільного добробуту.

Висновок. Ціннісні орієнтації та вплив соціальних інститутів (зокрема, сім'ї та освіти) відіграють подвійну роль, виступаючи одночасно як механізмом захисту, так і обмежувачем індивідуальної спрямованості розвитку, підтримуючи необхідний баланс між особистою самореалізацією та вимогами суспільного порядку. Ключове завдання у цьому процесі полягає у віднаходженні та забезпеченні гармонійної взаємодії між автономією індивіда, усвідомленням його внутрішніх потреб та дотриманням соціальної відповідальності. Це необхідно для збереження внутрішньої цілісності, чіткої спрямованості та загального добробуту особистості в суспільному контексті.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Тетяна Чолач,
доктор філософських наук,
завідувачка кафедри політології та філософії ЗУНУ,
Максим Флерк, студент групи ФБСФР-11*

ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження набуває особливої гостроти в епоху глобальних криз (екологічних, соціальних, ціннісних) та інформаційного перенасичення, коли зростає відчуття екзистенційної порожнечі і потреба в самоідентифікації. У світі, де технології ставлять під сумнів традиційні шляхи, пошук особистої та колективної значущості стає критичним для психічного здоров'я та стійкості суспільства.

Мета дослідження: здійснити аналіз феномену, систематизувати ключові концепції (від античного евідемонізму до сучасного екзистенціалізму) та виявити його роль як фундаментальної світоглядної основи буття людини.

Об'єкт дослідження: феномен людського буття (екзистенції) в його цілісності, тобто сама людина, що шукає своє місце.

Предмет дослідження: філософські концепції та інтерпретації сенсу життя.

Завдання дослідження: обґрунтування практичної значущості філософського осмислення буття для формування стійкого світогляду та подолання екзистенційної кризи.

Виклад основного матеріалу. Філософська дискусія про сенс життя – це, по суті, найтриваліша та найглибша епічна битва ідей навколо одвічного питання: хто є справжнім архітектором нашого буття – Космос (Природа), Бог, чи лише ми самі (Людина)? Цей інтелектуальний шлях пролягає через тисячоліття, являючи собою драматичну зміну джерел авторитету, від зовнішнього, божественного порядку, до внутрішньої, екзистенційної відповідальності. Для стародавніх цивілізацій, зокрема Греції, які осмислювали Всесвіт як цілісний, раціонально впорядкований Космос, сенс не був чимось, що треба «шукати» – він був вбудований у структуру буття. Вони вбачали мету людського життя у досягненні Евдемонії (Eudaimonia) – не просто тимчасового «щастя», а справжнього процвітання людського духу, що досягається через реалізацію свого найвищого потенціалу (telos). Арістотель стверджував, що Евдемонія – це «діяльність душі згідно з чеснотою» (energeia psyches kat' areten), тобто розумне та добродієсне життя. Стоїки, навпаки, зосередили увагу на самоконтролі (apatheia) та прийнятті неминучого (Amor Fati); їхній імператив «жити згідно з природою» означав усвідомлення того, що лише наші внутрішні реакції перебувають під нашим контролем, тоді як зовнішні події – ні. Сенс полягав у гідності, стійкості та розумному прийнятті долі. Із занепадом античного світу та піднесенням християнства, джерело сенсу жорстко мігрувало від Космосу до Бога. Середньовічна думка стала теоцентричною: справжній сенс життя не міг бути знайдений у недосконалому, тимчасовому земному світі, який перетворився на короткий іспит. Справжня значущість полягала у спасінні душі та виконанні божественного задуму (Провидіння). Сенс був даний людині як дар у формі Одкровення і безумовної любові; він був прийнятий, а не сконструйований, оскільки людина була актором у божественній драмі, сценарій якої вже написаний. Справжня інтелектуальна революція настала, коли Просвітництво та гуманізм перенесли фокус назад – від Неба до Людини. Цей рух досяг кульмінації у XIX столітті, коли філософ Фрідріх Ніцше метафорично проголосив, що «Бог помер». Смерть Бога означала не стільки релігійний факт, скільки зникнення універсального, гарантованого, трансцендентного джерела сенсу, моралі та істини. Зникла «гарантована інструкція». Людство опинилося наодинці у Всесвіті, який раптом виявився байдужим та безмовним, що відкрило епоху нігілізму – переоцінки всіх цінностей. Саме в цьому інтелектуальному вакуумі народився Екзистенціалізм – філософія XX століття, що взяла на себе тягар відповіді. Жан-Поль Сартр та Альбер Камю сформулювали свій фундаментальний принцип: «Існування передує сутності» (L'existence précède l'essence). Це означає, що людина не народжується з готовою метою (сутністю), а спочатку є (існує), а вже потім сама створює свою сутність (мету, сенс) через свої дії та вибори. Людина «засуджена на свободу», тому що, оскільки немає Бога чи готового плану, ми є абсолютно відповідальними за все, ким ми стаємо. Ця відповідальність породжує глибоку тривогу (Angst) та усвідомлення абсурдності (Absurd) буття – конфлікту між нашою жагою до сенсу та байдужим мовчанням Всесвіту. Таким чином, філософія пропонує сучасній людині особистий імператив, який визначає її життєвий шлях: або прийняти сенс, запропонований зовнішнім авторитетом (традицією чи релігією), що дає спокій, але вимагає відмови від абсолютної свободи, або мужньо його сконструювати, взявши на себе повну відповідальність за власне життя. Сенс життя в екзистенціальному розумінні – це найвищий творчий акт індивіда: перетворення власного життя на унікальну, відповідальну і, можливо, найвеличнішу історію, написану кожним нашим вчинком, перетворюючи сучасну людину з актора на драматурга, режисера та головного героя власної, вільної драми.

Висновок. Проблема сенсу життя, що охоплює шлях від трансцендентного наказу (Бог, Космос) до іманентного творіння (Людина), залишається центральною віссю філософії: хоча універсальної відповіді немає, дослідження підтверджує, що сучасна людина повинна перейти від пошуку готового сенсу до його відповідального конструювання, перетворюючи свободу вибору на основу власної унікальної значущості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuova.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: дослідження змін, великим потоком інформації та зростаючими вимогами до людини. Це зумовлює необхідність дослідження процесів особистісного розвитку, самореалізації та адаптації до нових умов. Розуміння ролі освіти, принципів і проактивності у формуванні життєвих стратегій допомагає ефективніше управляти власним розвитком, досягати поставлених цілей і підтримувати внутрішню гармонію, що робить тему дослідження особливо важливою та сучасною.

Мета дослідження: вивчити процеси особистісного розвитку та самореалізації людини в сучасному суспільстві, визначити роль освіти, принципів і проактивності у формуванні ефективних життєвих стратегій і внутрішньої гармонії.

Об'єкт дослідження: сучасна людина та процеси її особистісного розвитку, самореалізації та адаптації до змін у сучасному суспільстві.

Предмет дослідження: процеси особистісного розвитку людини, самореалізації та ефективної діяльності в умовах сучасного суспільства, а також вплив освіти, принципів і проактивності на формування життєвих цінностей і внутрішньої гармонії.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив сучасного ритму життя та інформаційного суспільства на психіку та внутрішній світ людини; визначити роль особистісного розвитку, освіти та формування характеру у досягненні життєвого успіху; розглянути значення принципів та природних законів у процесі прийняття ефективних рішень; оцінити вплив усвідомлених дій на формування життєвих обставин та внутрішньої гармонії людини.

Виклад основного матеріалу. Сучасне життя стало складнішим і наповненим більшим рівнем стресу. Воно ставить перед нами більше вимог і викликів. Ми пройшли шлях від індустріальної епохи до епохи інформації та інтелектуальної праці, що має серйозні наслідки. Сьогодні ми стикаємося з проблемами й завданнями, про які ще 10-20 років тому ні наші близькі, на організації навіть не здогадувалися. І ці виклики відрізняються не лише масштабом, а й своєю природою. Швидкі темпи сучасного життя не дають людині можливості адаптуватися до нових умов: постійних змін у суспільстві, зростаючих потоків інформації та нових тенденцій. Людина дедалі більше занурюється в стрімкий потік урбанізації. Наслідком технічного процесу стають суттєві зміни у внутрішньому світі та психіці людини. Варто зауважити, що попри стрімкі зміни у світі, більшість людських цінностей залишилися незмінними. До них належать, як недоліки, та і чесноти: прагнення до уваги й визнання, страх смерті, здатність кохати та співчувати тим, хто страждає. Ще Платон вважав, що виникає з комерційності стосунків між людьми. У сучасному суспільстві така риса ще яскравіше й контрастніше. Однак є люди, які прагнуть об'єднуватися, шукають натхнення у вищому. У сучасному світі все більше людей замислюються над значенням особистісного розвитку. Саме від рівня розвитку люди значною мірою залежить її життєвий шлях. Кожен приходить у світ із певними рисами характеру та здібного, які з часом мажуть змінюватися, хоча й не радикально. На формування особистості впливають виховання та соціальне становище, у якому вона зростає. Людина реагує на події, обставини чи зовнішні стимули відповідно до свого внутрішнього рівня розвитку – і ці реакції є відображенням того, ким вона є насправді. Одне з найважливіших усвідомлень, до яких дійшов Стівен Кові у своїй книзі «7 звичок надзвичайно ефективних людей», полягає в тому, що для досягнення великих цілей і подолання серйозних труднощів потрібно знайти й застосувати головний принцип – природний закон, який визначає результати, до яких ми прагнемо. Те, як саме ми скористаємося цим принципом, залежить від нашої сили, таланту та творчого потенціалу, але справжній успіх у будь-якій справі приходить лише тоді, коли ми діємо у згоді з цими законами. Більшість людей рідко замислюються над цим свідомо. Проте з часом стає очевидно: рішення, побудовані на принципах, кардинально відрізняються від тих, що переважають у сучасному суспільстві та культурі. Упродовж життя людина проходить послідовні етапи розвитку та зростання. Спочатку дитина вчиться перевертатися, сидіти, повзати, потім ходити й бігати. Кожен із цих кроків має своє значення і вимагає часу – жоден не можна пропустити. Це правило діє у всіх сферах життя: коли ми освоюємо гру на інструменті, навчаємося спілкуватися з людьми чи розвиваємо власний характер. Ми легко приймаємо принцип поступовості у фізичному розвитку, але значно рідше усвідомлюємо його важливість у духовному, емоційному чи моральному зростанні. Навіть розуміючи цю істину, жити в згоді з нею здатні лише небагато людей. Через це ми часто шукаємо легших шляхів, намагаючись обійти окремі етапи, щоб швидше досягти бажаного результату. Однак, коли ми намагаємось «зрізати шлях» у природному процесі розвитку, результат виявляється протилежним. Природний процес розвитку неможливо прискорити чи оминати. Будь-які спроби зробити це суперечать законам зростання і зрештою призводять лише до розчарування. Як і в будь-якому процесі зростання, справжній розвиток потребує часу, послідовності та глибокого розуміння. Тут і допомагає нам освіта. Її головна мета полягає не лише в тому, щоб отримати престижну роботу, а насамперед у формуванні здатності критично мислити, бачити ширше, розпізнавати власні сильні й слабкі сторони, творчо підходити до складних завдань. Саме такі навички стають основою професійного зростання та внутрішнього відчуття самореалізації й задоволення від життя.

Справжня освіта - це не лише знання, а й уміння діяти самостійно та відповідально. Адже багато хто очікує, що успіх прийде сам або що хтось допоможе досягти мети. Проте насправді найкращих результатів досягають люди проактивні – ті, хто не уникає труднощів, а шукає способи їх подолати, хто бере ініціативу у власні руки й діє, спираючись на правильні принципи. Саме така позиція дозволяє не просто навчитися, а справді реалізувати свій потенціал. Справжня самореалізація починається з усвідомлених дій. Освіта, розвиток і успіх не приходять випадково – їх досягають ті, хто бере ініціативу у власні руки й діє за правильними принципами. Проте дія ефективно – це не означає робити більше. Справжня майстерність полягає у вмінні зосереджуватись лише на тому, що справді важливе. Саме цього навчає шлях есенціаліста – постійно прагнути досягати кращих результатів, докладаючи менше зусиль, але діючи розумно й цілеспрямовано. Це не разова спроба впорядкувати життя чи новорічна обіцянка бути продуктивнішим, а глибокий принцип, що вимагає дисципліни й уважності до кожного вибору. Бути есенціалістом означає регулярно ставити собі запитання: «Чи те, чим я зараз займаюся, справді важливе?». Адже наші ресурси – час, енергія, увага – обмежені, тоді як можливостей безліч. І хоча більшість із них здаються привабливими, лише небагато є справді значущими. Тому шлях есенціаліста – це мистецтво бачити головне, відкидати зайве й вкладати себе лише в те, що має справжню цінність. Ми не зможемо змінити ситуацію, якщо спершу не змінимося самі. А щоб ефективно змінитися, нам необхідно змінити свої уявлення. Те, як ми бачимо світ, - джерело способі нашого мислення й наших вчинків. Альберт Ейнштейн зауважив: «Суттєві проблеми, з якими ми стикаємося, не можна розв'язати на тому самому рівні мислення, на якому ми перебували, коли їх створили». Наша природа спонукає нас діяти самостійно, а не пасивно чекати, поки хтось інший зробить вибір замість нас. Це дає змогу не лише контролювати власну реакцію на події, а й самим формувати обставини свого життя. Брати ініціативу – не означає бути нав'язливим чи агресивним. Це, насамперед, усвідомлення власної відповідальності за результати та готовність самостійно рухатися до бажаної мети.

Висновки. Сучасне життя висуває перед людиною численні виклики та потребує постійного розвитку й саморозуміння. Справжній успіх і самореалізація можливі лише тоді, коли ми діємо усвідомлено, відповідально і згідно з природними принципами зростання. Освіта, розвиток характеру та здатність концентруватися на головному допомагають людині адаптуватися до змін, знаходити значущі цілі та реалізовувати свій потенціал. Бути проактивним, брати ініціативу та діяти розумно – означає не лише впливати на власне життя, а й формувати його відповідно до власних цінностей і принципів. Справжнє зростання вимагає часу, послідовності та усвідомленості, але лише воно веде до глибокого задоволення і внутрішньої гармонії.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination . Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Катерина Васалакієва, студентка групи ФФ-11*

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема людини та культури завжди займала центральне місце у філософській думці, адже саме через культуру людина пізнає світ і саму себе. У сучасну епоху глобалізації, технократизму та духовної кризи питання взаємозв'язку людини й культури набуває особливої актуальності. Людина є не лише продуктом історичного, соціального та культурного розвитку, а й активним творцем

нових цінностей, ідей, форм мислення та духовності. Усвідомлення цієї подвійної ролі людини – як творіння і творця культури – є важливим завданням сучасної філософії.

Мета дослідження: розкрити сутність людини як одночасно продукту культурного розвитку та активного суб'єкта творення культури.

Предмет дослідження: філософське осмислення ролі людини у творенні, відтворенні та розвитку культури.

Об'єкт дослідження: феномен культури як форми людського буття.

Завдання дослідження полягають у з'ясуванні: філософських підходів до розуміння культури як форми людського буття; ролі людини у формуванні й розвитку духовних цінностей; впливу культури на самосвідомість і самореалізацію особистості.

Виклад основного матеріалу. Філософія розглядає людину як істоту, яка не просто існує в світі, а активно його перетворює. Саме культура є тим середовищем, у якому відбувається формування людської сутності. На думку І. Канта, культура – це засіб, через який людство поступово звільняється від диктату природи, виходить за межі інстинктів і творить світ розуму та моральності. З іншого боку, М. Шелер підкреслював, що людина є «істотою, яка творить світ цінностей». Через мистецтво, науку, мораль і релігію вона реалізує свою духовну природу, а отже, є співтворцем універсуму сенсу. Таким чином, культура є простором, у якому людина розкриває свою сутність як вільної, мислячої, творчої істоти. Водночас людина є й творінням культури, адже саме культурні норми, традиції, мова, моральні цінності формують її світогляд і поведінку. Кожне покоління засвоює духовну спадщину попередніх епох і водночас доповнює її власними досягненнями. У цьому процесі людина не лише відтворює, а й переосмислює дійсність, створюючи нові культурні форми. В українській філософській традиції значну увагу проблемі духовності людини приділяв Григорій Сковорода. Він вважав, що справжня культура починається з внутрішнього світу людини – її серця, совісті, морального вибору. Людина повинна пізнати «світ у собі» і гармонізувати своє життя з універсальними законами буття. Саме внутрішня культура стає джерелом зовнішньої творчості. Сучасна філософія культури (Е. Кассілер, О. Шпенглер, Х. Ортега-і-Гассет) підкреслює, що культура – це не лише результат діяльності людини, а й середовище її буття, символічний універсум, у якому вона живе, мислить і діє. Людина, створюючи культуру, водночас створює саму себе. У сучасних умовах глобальних викликів особливо важливим є збереження духовного ядра культури, її гуманістичної сутності. Технічний прогрес, інформаційні технології, зміна соціальних структур не повинні знецінювати людину як головну творчу силу історії. Навпаки, саме розвиток культури може забезпечити духовне відродження людства.

Висновки. Отже, людина є водночас творінням і творцем культури. Культура формує людську свідомість, а людина, у свою чергу, вдосконалює культуру, надаючи їй нових сенсів. Цей взаємозв'язок є основою історичного поступу, духовного розвитку та самореалізації особистості. Усвідомлення своєї ролі як творця культури допомагає людині зрозуміти власне призначення і зробити внесок у збереження та примноження духовних надбань людства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination . Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Юлія Максимішин, студентка групи ФФ-11*

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації зростає інтерес до ісламських фінансів, які формують особливу модель господарювання на засадах шаріату. Активізація мусульманських фінансових інститутів зумовлює потребу в осмисленні економічних законів крізь призму ісламського

світогляду. Особливої уваги потребує закон вартості, який в ісламській економіці поєднується з морально-етичними нормами, спрямованими на справедливість і запобігання експлуатації. Тому дослідження ісламської концепції закону вартості є актуальним як у науковому, так і в практичному аспекті розвитку світової економіки.

Мета дослідження: аналіз ісламської концепції ставлення до закону вартості та виявлення її впливу на формування й функціонування ісламської фінансової моделі в сучасних економічних умовах.

Завдання дослідження: дослідити історичні передумови формування ісламської економічної думки щодо вартості.

Виклад матеріалу. Як і в будь-якій економічній системі, закон вартості в ісламі діє там, де існує обмін товарами, проте його розуміння базується не лише на економічних, а й на морально-релігійних принципах. Витоки цього підходу сягають часу, коли мусульманські країни почали звільнятися від колоніальної залежності. Здобуття незалежності сприяло розвитку національної самосвідомості та прагненню побудувати власну економічну систему, яка б ґрунтувалася на принципах ісламу, а не на західних моделях господарювання. Теоретичні основи ісламського розуміння закону вартості були закладені в працях мусульманських учених-економістів середньовіччя, зокрема Абу Юсуфа, Аль-Газалі, Ібн Хальдуна, які аналізували роль праці, справедливого обміну та моральних засад господарювання. Їхні ідеї впливали з принципів Корану та Сунни, що регламентують чесність у торгівлі та встановлюють етичні обмеження економічної діяльності. Зокрема, іслам забороняє «ріба» (в бук. перекладі з арабського – «прирошення»), вживалося арабами ще до ісламу для позначення поняття «збільшення». Сьогодні слово має значення лихварства та позичкового відсотку, позначає додаткове/надлишкове зростання/збільшення і є основним з усіх елементів ісламських фінансів. У класичній ісламській юриспруденції визначенням ріба є «надлишкова вартість за відсутністю невід'ємної частини що забезпечує утворення цієї вартості» [1, с. 8]. Також засуджується гарар, що визначається як ризик, невизначеність, неясність і неможливість продати хороший товар. Тримання акцій на досить короткий термін (біржовагра) можна віднести до спекуляції. Спекуляція ж суворо забороняється. [3, С. 73-74], тобто на цій основі сформувалося ісламське уявлення про вартість як результат чесної праці людини, помноженої на моральну відповідальність перед суспільством і Богом, де економічна діяльність має узгоджуватися з принципами справедливості, рівності та доброчесності. Це пояснює специфічне ставлення ісламу до закону вартості, який мусульманські економісти вважають недостатньо досконалим. Відмінною рисою їхніх досліджень є особлива увага до моральних та етичних аспектів економічної діяльності, тоді як, за словами Sen A. «якщо розглядати наукові публікації по традиційній політичній економії неважко помітити, що в них взагалі відсутній серйозний нормальний аналіз недостатня увага приділяється етичним аспектам економічної поведінки людини» [1, Р. 36]. Головна вимога ісламських економістів полягає в тому, щоб як цілі, так і способи їх досягнення відповідали нормам шариату. Крім того, велике значення надається пошуку балансу між інтересами окремих осіб і різних верств суспільства. Водночас Коран категорично засуджує накопичення капіталу без його використання у діяльності, вважаючи таку пасивність неприйнятною. Капітал у цьому контексті розглядається не як самостійний елемент виробництва, а як складова підприємницької активності. Гроші в ісламському підході розглядаються лише як символи факторів виробництва та товарів, а не як мета самі по собі. Крім того, у Корані викладено власне ісламське розуміння економічних процесів та наведено порівняння між «правильним», тобто відповідним ісламським принципам, і «неправильним», тобто чужим або іновірним економічним підходом.

Висновок. В ісламській економіці закон вартості формується на засадах моральності та соціальної справедливості. Вартість товарів і послуг визначається не лише витратами праці, а й дотриманням етичних принципів, які запобігають несправедливому збагаченню, шахрайству та надмірному ризику. Такий підхід поєднує економічну діяльність із релігійними нормами та суспільним благом, де отримання прибутку пов'язане з відповідальністю перед громадою та дотриманням вимог шариату. Це сприяє зменшенню негативних наслідків класичної ринкової системи, надає їй соціального сенсу та гуманізує конкуренцію. Таким чином, ісламська концепція закону вартості вирізняється серед світових економічних моделей тим, що пріоритет надається соціальній справедливості, благодійності та етичній відповідальності, а економічні механізми розглядаються у контексті суспільного добра.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Тарновська Дарина, студентка групи ФФ-11*

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, який характеризується стрімким розвитком технологій, інформаційних систем і глобалізаційних процесів, змінюється не лише зміст, а й моральне сприйняття праці. Праця дедалі частіше розглядається переважно як економічна категорія, що забезпечує матеріальний добробут, тоді як її духовний і моральний вимір поступово втрачає значення. Така тенденція призводить до знецінення людських зусиль, відчуження особистості від результатів своєї діяльності та ослаблення етичних засад суспільства. Філософсько-культурологічний підхід до аналізу праці дозволяє розкрити її глибокий гуманістичний зміст – як форми творчості, самореалізації та служіння спільному благу. Моральна цінність праці полягає не лише у створенні матеріальних благ, а передусім у вихованні відповідальності, чесності, солідарності та духовної зрілості людини.

Мета дослідження полягає у філософсько-культурологічному осмисленні моральної цінності праці як важливого чинника формування духовності, відповідальності та гуманістичних орієнтирів особистості. Дослідження має на меті виявити сутність праці як морального феномена, розкрити її роль у розвитку культури, суспільних відносин і самореалізації людини в сучасному світі.

Об'єкт дослідження: праця як філософсько-культурологічне та моральне явище, що відіграє ключову роль у формуванні духовності, культури та соціальних відносин людини й суспільства.

Предмет дослідження: моральна цінність праці – її сутність, зміст і прояви в контексті філософсько-культурологічного осмислення; вплив моральних і духовних аспектів праці на формування особистості, суспільної моралі та культурних цінностей.

Завдання дослідження: аналіз філософських підходів до розуміння праці та її морального змісту, виявлення культурологічних аспектів трудової діяльності як форми творчості й самореалізації, окреслення морально-етичних цінностей, що формуються у процесі праці, а також дослідження впливу сучасних соціокультурних процесів на ставлення людини до праці й обґрунтування її значення як чинника духовного поступу особистості та суспільства. Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглядати «моральну цінність праці», варто з'ясувати, що ми розуміємо під «працею». У філософсько-соціологічному сенсі праця – це цілеспрямована діяльність людини, спрямована на перетворення природи або умов життя задля створення матеріальних чи ідеальних благ. У цьому процесі праця має як об'єктивний аспект (матеріальний результат, зміна природи, створення продукту), так і суб'єктивний – ставлення людини до своєї діяльності, її моральні мотиви, відчуття самореалізації. «Моральна цінність праці» – це оцінка праці не лише з точки зору економічного ефекту чи продуктивності, а з погляду її внутрішніх моральних якостей: відповідальності, сумлінності, чесності, служіння спільному благу, утвердження гідності особистості. Наприклад, у статті «Моральна цінність праці: філософсько-культурологічний аналіз» зазначається: «...моральною цінністю праці є людська цілеспрямована діяльність, а цілеспрямованість є складовою та одним із елементів суспільної свідомості». В античній філософії праця часто розглядалася як нижча форма діяльності порівняно з пізнанням або громадською участю (наприклад, для Аристотеля фізична праця мала меншу моральну «вагу»). Але вже тут можна побачити початки оцінки праці як важливої категорії. У середньовічній культурі праця отримує морально-релігійний сенс: хвала трудові як добру чесноті, праця як спосіб служіння Богові чи спільноті. У класичній німецькій філософії праця набуває глибшого осмислення. Наприклад, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у своїй праці «Феноменологія духу» розглядає працю (і ширше – діяльність) як рушійну силу розвитку духу, її роль у самопізнанні, в трансформації суб'єкта. З іншого боку, у працях Карл Маркс праця стає ключовим поняттям для розуміння людської сутності та її відчуження: він аналізує, як за капіталізму праця може втрачати свою моральну цінність через відчуження працівника від продукту своєї праці, від процесу та від своєї людської сутності. У сучасному контексті праця зазнає трансформацій: автоматизація, цифровізація, постіндустріальне суспільство змінюють характер праці, що ставить нові питання щодо її моральної цінності. Наприклад, дослідники зазначають, що відбувається «вихід праці із культури», зміна ставлення до трудової діяльності. Моральний вимір праці полягає в тому, що вона виступає не лише засобом задоволення матеріальних потреб, а й важливою формою морального самоствердження та духовного розвитку особистості. Праця виховує відповідальність, сумлінність, чесність, дисциплінованість і здатність до співпраці, формуючи основу морального характеру людини. У цьому контексті праця є проявом людської гідності, оскільки через неї людина реалізує себе як творчу, активну істоту, здатну змінювати світ і вдосконалювати саму себе. Як зазначають сучасні дослідники (наприклад, А. Струнь), моральна

цінність праці полягає у здатності поєднувати внутрішню мотивацію людини з суспільною користю, забезпечуючи гармонію між особистими й колективними інтересами. Таким чином, праця є не лише економічним чи соціальним явищем, а насамперед моральною категорією, що визначає рівень духовної зрілості людини та суспільства. З культурологічного погляду праця є не лише економічною необхідністю, а й духовно-культурним феноменом, що відображає систему цінностей, традицій і моральних орієнтирів певного суспільства. Упродовж історії людства праця виступала формою самовираження людини та засобом творення культури: через неї передаються знання, досвід і духовні надбання поколінь. У традиційній українській культурі працьовитість вважалася однією з головних чеснот, що підкреслюється у народних прислів'ях – «Без труда нема плода», «Хто працює, той і має», – які виражають моральне ставлення народу до праці як джерела гідності та самоповаги. Сучасні культурологічні дослідження підкреслюють, що праця відображає духовний рівень суспільства і слугує важливим чинником формування його ідентичності. У добу глобалізації та технократизму саме культурне осмислення праці допомагає зберегти її моральний сенс, гуманістичний зміст і зв'язок між матеріальним виробництвом та духовними цінностями людини. У XXI столітті праця стикається з новими викликами: автоматизація, цифровізація, фрагментація зайнятості, зростання послуг і знань на зміну виробництва, зміна соціальних ролей працівника. У таких умовах моральна цінність праці може стати під питанням – коли праця перестає бути стабільною, коли зникає довготривалість зв'язку працівника з продуктом, коли змінюється характер праці. Це створює потребу в переосмисленні: як зберегти моральний зміст праці, як адаптувати трудову культуру до нових реалій, зберігаючи цінності сумлінності, гідності, творчості. Дослідники підкреслюють, що «праця забезпечує умови збереження та розвитку людського потенціалу». Також актуальною є проблема: коли праця стає лише засобом заробітку чи споживання, а не формою морального самовираження, це веде до моральної деградації – втрати сенсу праці як цінності, а не просто обов'язку.

Висновок. Моральна цінність праці є багатовимірним феноменом, що включає філософський, моральний і культурологічний аспекти. Праця виступає засобом самореалізації людини, формування її моральних якостей та духовного розвитку, одночасно відображаючи систему цінностей суспільства. Історичний і сучасний аналіз показує, що збереження морального сенсу праці в умовах глобалізації та технократизації є ключовим для розвитку особистості та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Ольга Оленіч, студентка групи ФФ-11*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство переживає глибокі трансформації, пов'язані з війною, соціальною нестабільністю, глобалізаційними викликами та культурними змінами. У цих умовах особливо гостро постає питання самореалізації людини – її здатності усвідомлювати власний потенціал і реалізовувати його в житті. Соціально культурна криза, що охопила різні сфери суспільства – моральну, духовну, політичну, економічну, – значно впливає на формування цінностей, світогляду та сенсу життя сучасної особистості. Отже, осмислення філософського змісту цієї проблеми залишається надзвичайно актуальним.

Мета дослідження: з'ясування сутності впливу соціально-культурної кризи на процес самореалізації особистості, визначення її філософського змісту та можливих шляхів подолання духовної розгубленості в сучасному українському суспільстві.

Предмет дослідження: вплив соціально культурної кризи на формування духовних, моральних і ціннісних орієнтирів особистості, що визначають її здатність до самореалізації. Об'єкт дослідження.

Об'єктом дослідження є процес самореалізації особистості в сучасному українському суспільстві.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття соціально-культурної кризи та самореалізації в контексті філософії; визначити основні чинники, які гальмують або сприяють самореалізації людини в умовах суспільних змін; розкрити значення духовних, моральних і культурних орієнтирів у процесі становлення особистості; показати можливі шляхи гармонізації внутрішнього світу людини в кризовому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Поняття соціально-культурної кризи передбачає втрату суспільством сталих моральних і духовних орієнтирів, ослаблення культурних традицій та відчуження людини від спільних цінностей. У сучасній Україні цей процес посилюється впливом воєнних дій, економічної нестабільності, інформаційних маніпуляцій і моральної втоми. Людина часто стикається з відчуттям безсилля, втрати сенсу життя, відсутності стабільності та перспективи. Самореалізація особистості у таких умовах стає складним, але надзвичайно важливим процесом. Вона передбачає пошук гармонії між внутрішнім світом людини та зовнішніми обставинами. Філософія розглядає самореалізацію не лише як досягнення зовнішнього успіху, але передусім як духовне становлення – розкриття внутрішніх можливостей, формування життєвих цілей, самопізнання та відповідальності за власне існування. Григорій Сковорода вважав, що шлях до самореалізації полягає у пізнанні своєї «сродної праці» – тієї справи, яка відповідає природним нахилам людини та дає їй внутрішнє задоволення. Ця ідея залишається актуальною й сьогодні: у період соціальної невизначеності саме духовна самопізнаність допомагає людині не втратити сенс життя. Соціально-культурна криза може стати не лише загрозою, а й поштовхом до оновлення суспільства та особистості. Вона стимулює пошук нових моральних орієнтирів, зміцнює потребу у спільності, співчутті, духовному відродженні. Важливу роль у цьому процесі відіграє освіта, культура та філософія – як засоби формування світоглядних цінностей, критичного мислення і внутрішньої свободи. Таким чином, філософський аналіз показує, що самореалізація особистості в умовах кризи можлива лише через усвідомлення духовних основ буття, переосмислення власних цілей і повернення до цінностей добра, справедливості та любові до ближнього.

Висновки. Соціально-культурна криза сучасного українського суспільства є викликом для кожної особистості, але водночас – можливістю для духовного зростання. Філософський підхід допомагає зрозуміти, що справжня самореалізація не обмежується матеріальними досягненнями, а виявляється у внутрішній гармонії, свободі вибору й відповідальності перед собою та світом. Відродження духовних і культурних цінностей може стати основою для формування нової, цілісної особистості, здатної творити оновлене українське суспільство.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-ISTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Верейко Дарина, студентка групи ФФ-11*

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження. Філософський аналіз проблеми буття залишається надзвичайно актуальним сьогодні, так само, як і був цікавий більше двох тисяч років тому. Зосередження на взаємозв'язку міхиснуванням світу та існуванням людини, пошук сенсу людського буття в контексті загального порядку всесвіту, і бажання розуміти напрямок світового розвитку та власного життя залишаються ключовими завданнями. Ураховуючи різні аспекти, такі як історичні, релігійні, освітні, економічні та політичні, людство зараз шукає шляхи переходу від теоретичного розгляду цих питань до їх практичного втілення, особливо в умовах складних сучасних викликів, які включають демографічну, політичну, екологічну та економічну проблеми нашої планети.

Мета дослідження: розкриття основних аспектів, поглядів та концепцій, пов'язаних із філософським розумінням буття. **Завдання дослідження:** аналіз основних концепцій та підходів до проблеми буття в філософії. Також, в рамках дослідження, слід визначити ключові аспекти, які стосуються існування, природи та сенсу буття в різних філософських течіях. Важливим є також вказати на еволюцію уявлень про проблему буття від античності до сучасності та виявити вплив філософських концепцій на сучасне розуміння цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу. Гроші – це не лише економічний інструмент, а й культурний символ, що формує уявлення про цінність, владу, успіх і соціальний статус. У культурному вимірі гроші виступають як знакова система, що впливає на ментальні моделі поведінки, моральні орієнтири та соціальні взаємодії. Вони є частиною соціального конструкту, який визначає норми споживання, праці, накопичення та обміну. Методи аналізу феномена грошей. Філософський аналіз – дослідження онтологічної природи грошей як віртуальної реальності, що впорядковує соціальний простір. Соціокультурна герменевтика – інтерпретація символічного значення грошей у різних історичних і культурних контекстах. Критична теорія – виявлення механізмів влади, ідеології та маніпуляції, що реалізуються через грошові відносини. Вплив на ментальні парадигми. Гроші змінюють уявлення про свободу, щастя, успіх, підмінюючи внутрішні цінності зовнішніми атрибутами. Вони спричиняють тоталізацію інструментальної раціональності – домінування логіки вигоди над етикою, естетикою та духовністю. У сучасному суспільстві гроші формують ментальну парадигму споживання, де ідентичність людини визначається її купівельною спроможністю. Відбувається віртуалізація грошей – перехід від матеріального носія до цифрових форм, що ще більше абстрагує їх від реального виробництва. Значення теми для філософії та культури. Аналіз грошей як культурного феномена дозволяє зрозуміти глибинні зміни у свідомості сучасної людини. Філософія грошей сприяє критичному осмисленню соціальних процесів, пов'язаних з нерівністю, маніпуляцією та моральною деградацією. Вивчення цього феномена є важливим для формування етичної економіки, де гроші служать людині, а не навпаки.

Висновок. Феномен грошей у культурному контексті виходить далеко за межі економіки – він проникає в глибини людської свідомості, трансформуючи уявлення про сенс життя, моральні орієнтири та соціальні взаємодії. Як символ і знакова система, гроші стають інструментом формування ментальних парадигм, де домінують споживання, раціональність і зовнішні атрибути успіху. Їх віртуалізація ще більше абстрагує людське буття від матеріального виробництва, посилюючи розрив між реальністю та її символічним представленням. Філософське осмислення грошей дозволяє не лише критично оцінити сучасні соціальні процеси, але й сформувати альтернативні етичні моделі економіки, де гроші не є метою, а засобом служіння людському добробуту.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Ярослав Вінницький, студент групи ФФ-11*

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де соціальні структури, інформаційні технології та масова культура часто уніфікують поведінку та мислення, проблема збереження унікальності людської особистості набуває особливої гостроти. Людина постійно балансує між власною індивідуальністю та вимогами суспільства, що формує певні моделі й норми. Саме тому філософське осмислення унікальності як ключової цінності є надзвичайно важливим.

Мета дослідження: розкрити філософський зміст унікальності особистості та її роль у сучасній ціннісній системі суспільства.

Предмет дослідження: унікальність людської особистості як філософсько-ціннісний феномен.

Об'єкт дослідження: ціннісна парадигма соціуму та її вплив на розвиток і самореалізацію індивіда. Завдання дослідження полягають у з'ясуванні: філософських підходів до розуміння унікальності особистості; ролі соціальних цінностей у формуванні індивідуальності; суперечностей між соціальною уніфікацією та самореалізацією людини; шляхів гармонізації між індивідуальним розвитком і вимогами соціуму.

Виклад основного матеріалу. Філософія розглядає людину як неповторну істоту з унікальним внутрішнім світом, свободою волі та здатністю до самотворення. За І. Кантом, кожна людина є самоцінністю, і її гідність не може бути зведена до соціальних ролей чи функцій. Унікальність виражається у свободі вибору, творчості, моральній автономії. У XX столітті екзистенціалісти (Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер) наголошували, що людина сама створює себе через власні вчинки, а її справжня сутність проявляється у здатності йти всупереч стандартам і масовим моделям поведінки. У цьому контексті соціум часто виступає фактором тиску, що прагне уніфікувати індивідів. Соціальна ціннісна система визначає норми, за якими функціонує суспільство, але одночасно може обмежувати свободу самовираження. Масова культура формує «типові» бажання й очікування, що призводить до появи «масової людини», про яку писав Х. Ортега-і-Гассет. У таких умовах унікальність стає викликом – необхідністю зберегти власний внутрішній світ у потоці стандартизації. Разом з тим, саме соціум створює умови для розвитку унікальності: через освіту, культуру, моральні норми та простір для творчості. У філософії М. Бердяєва особистість розглядається як центр духовної свободи, яка розкривається лише там, де суспільство визнає цінність індивіда та не зводить його до функції. Українська філософська традиція (Г. Сковорода) також підкреслює важливість самопізнання й «сродної праці», адже людина розкриває свою унікальність лише тоді, коли діє відповідно до власної природи, а не нав'язаних зовнішніх вимог. У сучасних умовах цифровізації виникають нові загрози: алгоритми та інформаційні платформи формують однорідні моделі поведінки, що може зменшувати простір для автентичності. Тому збереження унікальності вимагає критичного мислення, внутрішньої автономії та здатності відстоювати власні цінності.

Висновки. Отже, унікальність людської особистості є базовою філософською та моральною цінністю. Вона формується у взаємодії з соціумом, але часто вступає з ним у конфлікт через тенденції до уніфікації. Збереження унікальності можливе лише за умови розвитку духовності, критичної свідомості та свободи. Соціум має створювати умови для самореалізації, визнаючи цінність кожної людини як неповторної особистості. Саме це забезпечує справжній гуманістичний розвиток і духовний прогрес суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Владислав Гладій, студент групи ФФ-11*

РОЛЬ НАУКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У сучасну епоху наука стала однією з головних рушійних сил розвитку цивілізації, але водночас – джерелом нових глобальних викликів. Технічний прогрес дав людству небачені можливості, проте поставив перед ним і серйозні моральні, екологічні та соціальні дилеми. Питання про роль науки у вирішенні глобальних проблем людства – екологічних катастроф, ядерної загрози,

нерівності, пандемій, зміни клімату – набуло особливої гостроти. Філософія науки дає змогу критично осмислити межі наукового пізнання, відповідальність ученого та співвідношення між технічним прогресом і гуманістичними цінностями. Саме тому дана тема має не лише науково-теоретичне, але й практично-гуманітарне значення.

Мета дослідження: розкриття ролі науки у сучасному світі, аналіз її впливу на формування глобальних проблем та визначення шляхів гармонійного поєднання наукового розвитку з духовно-моральними принципами людства.

Об'єкт дослідження: наука як соціальний та культурний феномен, що впливає на розвиток людської цивілізації та формування глобальних проблем сучасності.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між розвитком науки і виникненням глобальних проблем людства, а також роль філософії науки у формуванні морально-етичних орієнтирів наукової діяльності.

Завданням дослідження є розкрити сутність науки як форми людського пізнання. Також проаналізувати основні глобальні проблеми сучасності та їх зв'язок із науково-технічним прогресом. Важливим є також з'ясувати роль філософії у формуванні етичних орієнтирів науки, та визначити перспективи розвитку науки у XXI столітті з позицій гуманізму.

Виклад основного матеріалу. Наука є особливою формою людського пізнання, спрямованою на отримання об'єктивних знань про світ. Вона виникла як результат прагнення людини зрозуміти закономірності природи, суспільства і власного мислення. Сьогодні ж наука стала глобальним явищем, що впливає на всі сфери людського буття – від економіки й політики до екології та культури. Однією з ключових проблем сучасності є екологічна криза. Саме науково-технічна революція спричинила надмірне використання природних ресурсів, забруднення довкілля, зміну клімату. Проте саме наука може стати засобом подолання цих загроз – через розвиток «зеленої енергетики», біотехнологій, екологічного моніторингу та освіти. Таким чином, наука виступає одночасно і причиною, і вирішенням глобальних проблем. Не менш актуальною є проблема моральної відповідальності вченого. Наукові відкриття у сфері ядерної фізики, генної інженерії чи штучного інтелекту демонструють, що наукові досягнення без етичного контролю можуть призвести до катастрофічних наслідків. Тому сучасна філософія науки підкреслює необхідність поєднання технічного знання з гуманітарною культурою. Ідея «гуманізації науки» означає, що будь-яке відкриття має оцінюватися не лише за критерієм користі, а й за критерієм добра для людства. Особливе місце серед глобальних викликів займає проблема соціальної нерівності. Технологічний прогрес створив «цифровий розрив» між країнами та соціальними групами, де одні мають доступ до новітніх знань і ресурсів, а інші – залишаються поза ними. Філософія науки закликає до переосмислення цілей прогресу: наука має служити не окремим елітам, а загальному благу людства. У цьому контексті важливо звернути увагу на етичні концепції XX–XXI століть. Зокрема, ідеї А. Швейцера про «благоговіння перед життям» або Г. Сковороди щодо духовної самореалізації людини залишаються актуальними орієнтирами для сучасної науки. Наукова діяльність повинна не віддаляти людину від природи, а сприяти гармонії між знанням і буттям.

Висновки. Таким чином, наука є потужним інструментом розвитку людства, але водночас потребує морального контролю та філософського осмислення. Вона здатна не лише вирішувати глобальні проблеми, а й породжувати нові, якщо втрачається гуманістичний орієнтир. Справжній прогрес можливий лише тоді, коли наукові досягнення поєднуються з духовними цінностями, екологічним мисленням та відповідальністю перед майбутніми поколіннями. У цьому полягає основне завдання філософії науки у XXI столітті – зробити науку морально зрілою силою, що служить життю, а не руйнуванню.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Проблема економічної ментальності українського народу є надзвичайно актуальною в умовах сучасних трансформацій суспільства, глобалізаційних процесів і викликів, пов'язаних із війною, кризами та пошуками шляхів сталого розвитку. Усвідомлення глибоких цінностей, моделей поведінки та соціально-філософських засад, що визначають економічну активність, є важливим чинником формування ефективної національної економіки. Соціально-філософський аналіз економічної ментальності дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок між духовністю, культурою, моральними орієнтирами та господарською діяльністю людини.

Мета дослідження: розкриття соціально-філософських засад української економічної ментальності, виявленні її історичних особливостей, морально-етичних основ і впливу духовних цінностей на економічну поведінку людини.

Предмет дослідження: соціально-філософські особливості української економічної ментальності, її ціннісні орієнтири, морально-культурні засади, а також вплив на економічну поведінку та розвиток суспільства.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність як соціально-культурне явище, що формується в процесі історичного, економічного та духовного розвитку суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність поняття «економічна ментальність» у філософському контексті; визначити основні риси української економічної ментальності; дослідити вплив релігійних, культурних і моральних чинників на господарську поведінку українців; з'ясувати роль традицій, колективізму та духовності у формуванні економічного мислення; розкрити сучасні трансформації економічної свідомості українського суспільства.

Основний зміст дослідження. Економічна ментальність – це система уявлень, цінностей, мотивів і моделей поведінки, що визначають ставлення людини до праці, власності, багатства та соціальної справедливості. З філософської точки зору, вона є частиною духовного світу людини, у якому відображаються її світоглядні орієнтири та моральні пріоритети. Українська економічна ментальність історично формувалася під впливом аграрного способу життя, християнської етики, колективізму та морального ідеалу працьовитості. Українці традиційно сприймають працю не лише як матеріальну необхідність, а як духовну місію – засіб самореалізації та служіння спільноті. Саме тому економічна культура в Україні тісно пов'язана з морально-етичними нормами та цінністю справедливості. Великий вплив на економічну ментальність справила філософія Григорія Сковороди. Його вчення про «сродну працю» стало філософським підґрунтям українського розуміння економічної діяльності як прояву гармонії між духовним і матеріальним. Праця, за Сковородою, має бути не лише засобом збагачення, а й шляхом до внутрішнього вдосконалення та самопізнання. Соціально-філософський аналіз показує, що українська економічна ментальність відзначається поєднанням індивідуальної свободи з прагненням до колективного добробуту. Вона характеризується моральним ідеалом рівності, взаємодопомоги, чесності та людяності. Проте в умовах сучасних соціально-економічних викликів відбувається зміна ціннісних орієнтирів: посилюються прагматичні тенденції, зростає інтерес до особистого успіху, але водночас зберігається потреба у справедливості й духовному змісті праці. Таким чином, українська економічна ментальність є складним феноменом, що поєднує традиційні духовні цінності та сучасні прагнення до економічного розвитку, інновацій і підприємництва. Її філософський аналіз дозволяє зрозуміти, що справжнє процвітання можливе лише тоді, коли економічна діяльність узгоджується з моральними принципами та духовною культурою суспільства.

Висновки. Отже, Українська економічна ментальність – це відображення духовної сутності народу у сфері господарської діяльності. Її соціально-філософський аналіз показує, що економічний розвиток має спиратися не лише на матеріальні ресурси, а й на морально-етичні та культурні засади. Відновлення духовності, пошук «сродної праці» та орієнтація на спільне благо є запорукою формування гармонійного суспільства та стабільної економіки України.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Надія Джугла,
викладачка кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Сава Дробочкий, студент групи ФФ-11*

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючим впливом економічних цінностей на духовне життя сучасної людини. У глобалізованому світі, де матеріальний добробут часто стає головним критерієм успіху, важливо зрозуміти, як релігійні уявлення формують ставлення до грошей, праці, багатства і благодійності. Це дозволяє осмислити баланс між духовним і матеріальним у сучасному суспільстві.

Мета дослідження: проаналізувати взаємозв'язок між грошима та релігією, з'ясувати, як різні релігійні традиції визначають ставлення до матеріальних цінностей, праці та багатства, а також дослідити вплив релігійних поглядів на економічну поведінку людини і суспільства загалом.

Завданням дослідження є розкрити сутність понять грошей і релігії, проаналізувати ставлення до матеріальних цінностей у різних релігійних традиціях, виявити вплив духовних переконань на економічну поведінку людини, а також з'ясувати, як сучасні релігійні підходи поєднують прагнення до матеріального добробуту з морально-етичними принципами.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігії та економічних явищ у контексті морально-духовних цінностей суспільства.

Предмет дослідження: філософське та релігійно-етичне осмислення грошей як моральної категорії, що впливає на формування економічної поведінки людини та її духовних орієнтирів.

Виклад основного матеріалу. У філософському й богословському дискурсі гроші часто виступають не просто як економічний інструмент, а як символ глибших соціокультурних і духовних процесів. Так, класичний аналіз Георг Зіммель розглядає гроші як рушій міжособистісних відносин і культурних трансформацій: з одного боку – засіб обміну, з іншого – автономна маєтність, яка впливає на способи мислення й ціннісні орієнтири. В релігійному контексті цей символізм отримує додаткове вимірення: гроші можуть трактуватися як випробування, як можливість служіння або як спокуса влади і егоїзму. Наприклад, у християнському богослов'ї багатство і гроші іноді розглядаються як засіб благодійності, але водночас як тягар для душі – коли вони стають метою самі по собі, а не засобом служити ближньому. Гроші формують не лише економічну функцію, але й морально-духовний «світоглядний» простір людини – вони змінюють ставлення до праці, споживання і відповідальності. У світових релігіях гроші часто розглядаються не просто як економічний ресурс, а як морально-етична категорія, що відображає ставлення людини до світу, праці, ближнього. У християнстві, зокрема, підкреслюється, що не самі гроші є коренем зла, а любов до них: «любов до грошей – це корінь усілякого зла». Тут гроші можуть бути засобом благодійності, служіння, але одночасно – викликом для віри, коли вони стають метою самі по собі. В ісламі економічна етика також виражає чітке ставлення до багатства: заборона риба (відсотків) та спекуляцій, підкреслення обов'язкових пожертв (закят) як одного з п'яти стовпів віри – усе це показує, що гроші мають служити справедливості та спільноті, а не самозбагаченню. В індуїзмі гроші і багатство інтерпретуються через призму карми, дхарми й стадій життя: матеріальний успіх може бути частиною виконання соціально-етичної ролі (дхарми), але надмірне прив'язання до нього може блокувати духовний розвиток і зв'язок із вищими цілями. Наприклад, після періоду здобуття та насолоди слідує період самозречення і зосередження на духовному. У філософському й теологічному вимірах гроші поступово набувають значення не лише економічного інструмента, але й моральної категорії – показника ціннісного ставлення людини до світу, праці, власності і ближнього. З одного боку, гроші можуть виступати засобом служіння (наприклад, благодійності, справедливого розподілу, утримання спільноти) – тоді вони стають проявом моральної відповідальності та духовного вибору. З іншого – коли гроші перетворюються на мету самі по собі, на символ влади, егоїзму або незадоволеної жадоби, вони в теологічному контексті розглядаються як спокуса, яка віддаляє від духовного шляху. Духовно-релігійні відносини виступають важливим елементом сучасної системи суспільних

відносин, у тому числі й економічних. Через релігійні норми формується система моральних цінностей і мотивів, які впливають на те, як людина ставиться до праці, споживання, накопичення, власності та благодійності. Наприклад, віра може стимулювати трудову дисципліну, ощадливість, відповідальність перед групою чи спільнотою, а також альтруїзм: коли людина не лише працює для себе, але й усвідомлює зобов'язання перед ближніми. У той же час релігія може обмежувати безконтрольне споживання або гонку за багатством, підкреслюючи моральну межу між достатком і марнотратством. В результаті такі морально-етичні настанови формують характер економічної поведінки особистості – від вибору професії, стилю життя, рішення про благодійність до фінансової відповідальності – що, в сукупності, має вплив на економічний клімат та розвиток суспільства. Релігійні цінності мають глибокий і багатогранний вплив на економічну поведінку особистості, формуючи її трудову етику, ставлення до власності, споживання, накопичення й благодійності. Релігія виступає чинником, що визначає систему моральних орієнтирів, які згодом проявляються в економічній діяльності. Ще Адам Сміт і Макс Вебер наголошували на взаємозв'язку між релігійними принципами та господарською поведінкою: наприклад, протестантська етика сприяла формуванню дисциплінованості, відповідальності та працелюбності, що підвищувало продуктивність і сприяло економічному зростанню. Сучасні українські дослідники підкреслюють, що релігія формує економічну культуру суспільства, задає етичні стандарти у ставленні до праці, чесності в підприємстві, відповідальності перед спільнотою.

Висновок. Гроші й релігія є взаємопов'язаними складовими духовного та соціального життя людини. Вони не лише відображають матеріальні процеси, а й формують морально-етичні орієнтири суспільства. Релігія допомагає людині усвідомити моральну межу між необхідним і надмірним, спрямовуючи економічну діяльність у площину відповідальності, справедливості та служіння ближнім. Філософське осмислення грошей у релігійному контексті показує, що матеріальне не суперечить духовному, якщо підпорядковане вищим цінностям – любові, милосердю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Ковтун, студентка групи ФФ-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Дослідження грошей актуальне у зв'язку з формуванням у сучасну добу стану суспільного життя, існує поняття «фінансова цивілізація», під яким мають на увазі проникнення «економічного» на всі рівні соціокультурного буття людини. Як об'єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов'язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості. Гроші впливають і на формування моралі, ієрархію людських цінностей, на психологію, світогляд людини та суспільства. Вони давно набули статусу універсальної категорії.

Мета дослідження: розуміння сучасної ролі грошей, зокрема через розвиток цифрових технологій, крипто валют та глобальних фінансових систем. Дослідження також вивчає, як гроші використовуються для досягнення особистих цілей та задоволення потреб, а також як їх нестача може спричиняти стрес. Мета включає забезпечення основних потреб, створення можливостей для реалізації мрій а також як інструмент для досягнення суспільних цілей. Гроші можуть бути засобом для забезпечення добробуту, особистої безпеки, подорожей та реалізації як матеріальних, так і нематеріальних цінностей.

Завдання дослідження: аналіз основних концепцій та підходів до значення грошей для людини ХХІ ст. в філософії. Також, в рамках дослідження, слід визначення їх сутності як соціокультурного феномену, дослідження взаємозв'язку грошей та людської свідомості, а також аналіз впливу грошей на світогляд та духовний світ людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші - це загальний еквівалент, що виражає вартість усіх товарів і послуг та здатний на них обмінюватися. У такому розумінні гроші можна сприймати як специфічне економічне благо, що здатне безумовно та вільно прийматися для оплати всіх товарів і послуг та вимірювати їхню вартість, будучи однаково потрібним для всіх еквівалентом. Дане визначення дає змогу включати в поняття грошей не тільки паперові купюри й монети, які ми використовуємо щодня, але і всі інші їхні форми у вигляді безготівкових грошей та фінансових інструментів, котрі виконують грошові функції. Сучасна грошова система базується на кредитно-паперових грошах і характеризується скасуванням офіційного золотого вмісту грошових знаків, вилученням золота з грошового обігу, широким розвитком безготівкового обігу, скороченням готівки. Еволюція грошової системи сприяла значному скороченню витрат обігу, прискоренню грошового обігу, економії суспільної праці. Водночас перехід до системи нерозмінних кредитно-паперових грошей означав можливість хронічної інфляції, що посилювала нестабільність грошової системи.

Гроші в усі часи відігравали велику роль в соціальному житті, але люди ставляться до них по-різному. Для когось гроші – це щастя, а для декого – засіб існування. Більшість успішних людей і до сьогодні пам'ятають перші зароблені гроші та відношення сім'ї до фінансів. Петро Чернишов, президент компанії мобільного зв'язку «Київстар» згадує слова батька: «чим більше ти будеш читати, тим вищі шанси мати гідне життя, основою всьому є книги». А перші зароблені кошти Костянтина Кошеленка, експерта фінансового ринку – надішли від продажу абрикос з села, аналогічним прикладом ділиться і Андрій Оністрат, голова наглядової ради Банку Національний кредит: «Батьки не багато отримували. Пам'ятаю перші власні зароблені гроші. Коли всі відпочивали на канікулах у початковій школі, я збирав цілющі трави, сушив і продавав в аптеку, а коли став старшим, то збирав вишні – це були легше. На сьогодні я знаю чітко одне – дітям завжди потрібно пояснювати звідки беруться гроші, як їх заробляти, а також виховувати повагу. Тоді все життя складеться». Гроші, згідно з різними опитуваннями, займають з третього по сьоме місце в ієрархії мотивів, які спонукають до трудової діяльності. Крім матеріального інтересу важливі прагнення до самореалізації, самоствердження, цікава робота, дружний колектив і ін. Опитування Всеросійського центру вивчення громадської думки, проведене в квітні 2013 року, показав, що якби опитаним довелося зараз влаштуватися на роботу, то найбільш важливим для них був б розмір заробітної плати - 71%, на другому місці надання соціальних гарантій, передбачених законом... Опитування 2014 р показав, що для тих співгромадян, які розраховують на поліпшення добробуту, головним джерелом традиційно залишається заробітна плата на основній роботі (66% в 2014 р і 61% в 2008 р).

Висновок. Отже, гроші в сучасну добу є універсальним економічним благом, що слугує не лише засобом обміну та виміром вартості, але й потужним інструментом забезпечення якості життя

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Костів Вікторія, студентка групи ФФ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема власності є однією з найважливіших у філософії, соціології та політичній думці. Вона стосується не лише економічних відносин, а й глибоких моральних і духовних засад існування людини. Актуальність теми посилюється в умовах сучасних соціальних трансформацій, коли поняття приватної, державної та колективної власності набувають нових форм.

Осмислення німецькими мислителями сутності власності допомагає глибше зрозуміти моральну, правову й соціальну природу цього явища.

Мета дослідження: з'ясування філософських поглядів німецьких мислителів - І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля, Л. Фейєрбаха, К. Маркса та М. Вебера - на природу власності, її моральні та суспільні основи, а також визначення впливу їхніх ідей на сучасне розуміння власності.

Об'єкт дослідження: філософські вчення про власність у німецькій класичній та посткласичній філософії.

Предмет дослідження: сутність, природа та суспільна роль власності у філософських концепціях І. Канта, Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха, К. Маркса та М. Вебера.

Завдання дослідження: розкриття головних концепцій власності в німецькій класичній філософії. Показати зв'язок між власністю, свободою та моральністю у вченні І. Канта. Проаналізувати діалектичний підхід Гегеля до власності як до вияву свободи духу. Розглянути матеріалістичну критику власності у працях К. Маркса. Визначити соціологічні аспекти власності у М. Вебера та їх значення для сучасності.

Виклад основного матеріалу. Питання власності завжди перебувало у центрі уваги європейської філософії. Для німецьких мислителів воно мало не лише економічне, а передусім морально-філософське значення. Людвіг Фейєрбах розглядав власність із позицій антропологічного матеріалізму. Для нього власність - це результат діяльності людини як чуттєвої істоти. Вона має не лише матеріальне, а й духовне значення, бо є формою самоутвердження особистості у світі. Водночас Фейєрбах критикував надмірну приватизацію духовних і моральних благ, наголошуючи на потребі гармонії між особистим і суспільним володінням. Карл Маркс зробив найрадикальніший поворот у розумінні власності. У «Капіталі» та «Економічно-філософських рукописах» він визначав приватну власність як джерело відчуження людини від своєї сутності. Маркс вважав, що історичний розвиток суспільства є процесом зміни форм власності: від спільної до приватної, а потім - до колективної. Він розглядав власність не як природне право, а як соціально-історичну категорію, тісно пов'язану з виробничими відносинами. Його ідеї мали значний вплив на соціалістичну теорію і політичну практику ХХ століття. Іммануїл Кант розглядав власність як вияв практичного розуму та свободи. У «Метафізиці моралі» він стверджував, що право власності є умовою реалізації свободи людини у світі речей. Кант вважав, що власність не є природним правом, а результатом взаємної домовленості в межах правової держави. Для нього власність - це моральна форма співіснування людей, заснована на свободі й повазі до прав інших. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у «Філософії права» підходив до власності як до моменту самореалізації духу. На його думку, через привласнення речей людина об'єктивує свою волю, робить її реальною у світі. Власність, за Гегелем, - це не просто володіння матеріальним благом, а спосіб утвердження свободи особистості. Водночас він підкреслював суспільний вимір власності: право однієї особи не може існувати без визнання іншими. Отже, власність є проявом взаємного визнання у спільноті. Макс Вебер підходив до власності з точки зору соціології. У працях «Протестантська етика і дух капіталізму» та «Господарство і суспільство» він показав, що відношення до власності формується під впливом культурних і релігійних чинників. Вебер вважав, що протестантська етика, зокрема кальвінізм, сприяла становленню раціонального ставлення до праці та майна, що стало основою для розвитку капіталістичної економіки. У німецькій філософії власність осмислювалася не лише як економічне поняття, а як глибоко моральне, соціальне й духовне явище. Від Канта до Вебера простежується еволюція від етичного обґрунтування власності до її соціологічного аналізу. Ідеї німецьких мислителів стали основою для сучасних дискусій про соціальну справедливість, рівність та права людини. У ХХІ столітті вони набувають нового звучання у зв'язку з питаннями цифрової власності, штучного інтелекту, екологічної відповідальності та спільного користування ресурсами.

Висновок. Отже, філософська думка Німеччини зробила величезний внесок у розуміння природи власності. Кант і Гегель заклали морально-правові основи цієї категорії, Фейєрбах підкреслив її антропологічний вимір, Маркс розкрив соціально-економічний зміст, а Вебер показав культурно-історичні чинники її формування. Усі ці підходи дають можливість розглядати власність не лише як засіб володіння, а як складний феномен, що визначає взаємини між людиною, суспільством і світом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Костюченко, студентка групи ФФ-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема сенсу життя є однією з найдавніших і найважливіших у філософії. У середньовічний період, що охоплює приблизно V–XV століття, це питання набуває глибоко релігійного змісту. На зміну античному раціоналізму приходить християнське бачення світу, у центрі якого стоїть Бог як джерело істини, добра та сенсу людського буття. Людське життя розглядається не як самодостатня цінність, а як шлях до спасіння душі.

Мета дослідження: дослідити основні підходи до розуміння сенсу життя у середньовічній філософії, проаналізувати їх релігійно-онтологічні основи та показати вплив цих ідей на подальший розвиток європейської думки.

Об'єкт дослідження: філософські погляди на сенс життя у середньовічну епоху.

Предмет дослідження: релігійно-онтологічні засади розуміння сенсу життя в середньовічній філософії.

Завдання дослідження: з'ясування сутності філософського розуміння сенсу життя в середньовічну добу, виявленні його релігійно-онтологічних основ, аналізі підходів до цієї проблеми у вченнях Святого Августина, Боеція, Томаса Аквінського, а також представників ісламської та юдейської філософії, узагальненні спільних рис середньовічних концепцій і визначенні їхнього впливу на подальший розвиток європейської духовної та філософської думки.

Виклад основного матеріалу. Філософія Середньовіччя ґрунтувалася на домінуванні теоцентризму – уявлення про Бога як центр усього суцього. У цьому контексті питання сенсу життя тлумачилося через відношення людини до Бога. Святий Августин Аврелій (354–430) у своїй праці «Сповідь» стверджував, що справжній спокій людина може знайти лише в Богові: «Неспокійне серце наше, доки не спочине в Тобі». Для Августина сенс життя полягає у поверненні до Творця через любов і віру, що долає гріховність людської природи. Таким чином, життя на землі вважалось тимчасовим випробуванням, а головною метою людини – спасіння душі у вічності. Це надавало людському існуванню трансцендентного виміру: сенс життя виходив за межі матеріального світу. У XIII столітті середньовічна думка досягла своєї зрілості в межах схоластики – спроби узгодити віру і розум. Найяскравішим її представником був Томас Аквінський (1225–1274). У праці «Сума теології» він визначав мету людського існування як досягнення блаженства (beatitudo), тобто найвищого щастя, що можливе лише у спогляданні Бога. Матеріальні й тимчасові задоволення не можуть дати істинного сенсу, оскільки вони минуші. Справжня досконалість людини полягає у пізнанні та любові до Бога. Аквінський підкреслював, що віра й розум не суперечать одне одному: розум допомагає людині зрозуміти порядок світу, створеного Богом, тоді як віра веде її до спасіння. Таким чином, сенс життя полягає у гармонії віри, розуму і морального вдосконалення. Середньовічні мислителі приділяли велику увагу внутрішньому світу людини. Людина розумілася як істота, створена за образом Божим, але схильна до гріха. Боецій у творі «Утіха філософією» писав, що страждання є не покаранням, а засобом очищення й пізнання істини. Таким чином, земне життя набуває сенсу як процес морального самовдосконалення, випробування віри й любові. Для середньовічної культури характерна ідея покори Божій волі, смирення та прийняття долі. Людська свобода не заперечується, але підпорядковується вищому Божому задуму. В ісламській філософії (Аль-Фарабі, Авіценна, Аверроес) сенс життя полягав у пізнанні Бога через розум і доброчесність. Людина досягає досконалості, коли розумом усвідомлює порядок творіння. В юдейській традиції, зокрема у Мойсея Маймоніда, сенс життя вбачався у виконанні Божих заповідей, розвитку моральності та знань як проявів любові до Творця. Ці підходи зближуються у спільній ідеї: сенс людського існування полягає у сходженні до Бога шляхом пізнання і моральної досконалості.

Висновки. Філософія Середньовіччя розглядала сенс життя як духовне прагнення до єднання з Богом, що реалізується через віру, розум і моральну чистоту. На відміну від античної традиції, де головним було досягнення гармонії з природою, середньовічний світогляд переносить центр уваги у трансцендентну площину. Віра в Бога, покаєння, любов і споглядання істини визначали життєвий шлях людини. Попри те, що середньовічна філософія була тісно пов'язана з теологією, вона заклала основи для подальшого розвитку європейської думки – від гуманізму Відродження до філософської антропології Нового часу. Таким чином, середньовічна концепція сенсу життя є своєрідним синтезом віри й розуму, що продовжує впливати на духовну культуру людства донині.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марта Мартинишин, студентка групи ФФ-11

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному українському суспільстві, яке переживає період соціальних трансформацій, європейської інтеграції та переосмислення духовно-моральних орієнтирів, питання особистісного розвитку набуває особливої значущості. Сучасна людина має адаптуватися до нових соціокультурних умов, зберігаючи при цьому власну індивідуальність, моральну стабільність та внутрішню гармонію. Саме тому дослідження взаємозв'язку потреб, інтересів і цінностей як ключових компонентів розвитку особистості є актуальним. Ці категорії визначають спрямованість поведінки людини, її мотиваційну основу, життєву позицію та рівень самореалізації. Потреби стимулюють активність, інтереси надають їй конкретного змісту, а цінності формують світогляд і внутрішні орієнтири особистості. Науковці, серед яких І.Д. Бех, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, О.В. Киричук, підкреслюють, що розвиток особистості можливий лише за умови усвідомлення людиною власних цінностей, інтересів і життєвих потреб. В умовах освітніх реформ і змін у системі виховання в Україні саме ціннісно-орієнтований підхід стає основою формування зрілої, духовно багатой та соціально активної особистості.

Мета дослідження: розкриття ролі потреб, інтересів і цінностей у процесі особистісного розвитку людини, а також з'ясування їх взаємозв'язку в структурі самореалізації та формування життєвої позиції особистості.

Завдання дослідження: розкрити сутність понять «потреби», «інтереси» та «цінності» у контексті психології особистості; визначити роль цих категорій у процесі становлення та розвитку людини; дослідити взаємозв'язок між потребами, інтересами й цінностями у структурі особистісного розвитку; узагальнити значення формування ціннісних орієнтацій для гармонійного розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній психології проблема потреб розглядається як основа мотиваційної діяльності людини. На думку Г.С. Костюка, потреби є внутрішніми спонукальними силами, які визначають спрямованість активності та зумовлюють вибір діяльності. Потреби можуть бути як матеріальними, так і духовними, але саме духовні потреби – у пізнанні, творчості, спілкуванні, самореалізації – відіграють вирішальну роль у становленні зрілої особистості. Інтереси, як зазначає С.Д. Максименко, є важливою формою прояву потреб. Вони надають діяльності людини вибіркового характеру, сприяють розвитку пізнавальної активності, стимулюють самовдосконалення. Інтереси забезпечують перехід від стихійних потреб до свідомого саморозвитку, формують прагнення до нових знань, досвіду та професійного вдосконалення. Цінності, за І.Д. Бехом, виступають духовним ядром особистості, яке визначає її ставлення до світу, інших людей і самої себе. Вони є основою моральної свідомості, життєвої позиції та громадянської відповідальності людини. Цінності не лише спрямовують поведінку, а й визначають сенс людського життя, впливаючи на вибір життєвих пріоритетів. У процесі особистісного розвитку ці три компоненти взаємопов'язані. Потреби стимулюють активність, інтереси конкретизують напрямок діяльності, а цінності забезпечують її смислове наповнення. Через задоволення потреб формуються стійкі інтереси, які з часом переходять у систему життєвих цінностей. Наприклад, потреба у спілкуванні може перерости в інтерес до психології, а потім у цінність людських взаємин і взаємоповаги. В умовах освітніх реформ процесу особистісного розвитку забезпечується через виховання гуманістичних цінностей, розвиток рефлексії, формування свідомої життєвої позиції. Як зазначає О.В. Киричук, школа й університет повинні створювати середовище, яке сприятиме самопізнанню, творчості, етичному становленню та внутрішній свободі особистості.

Висновок. Потреби, інтереси та цінності є базовими складовими структури особистості, які визначають її життєву активність, світогляд і моральні орієнтири. Вони перебувають у тісному взаємозв'язку: потреби породжують інтереси, інтереси формують цінності, а цінності надають діяльності особистості смислу та

спрямованості. Розвиток особистості можливий лише тоді, коли ці елементи узгоджені між собою й підпорядковані прагненню до духовного вдосконалення. Саме тому в сучасній освітній і виховній практиці важливо створювати умови для формування у людини системи цінностей, що ґрунтуються на гуманізмі, патріотизмі, відповідальності та самоповазі. Розвиток особистості – це процес поступового переходу від задоволення елементарних потреб до усвідомлення вищих духовних цінностей, які визначають моральне обличчя людини та її здатність до самореалізації в суспільстві. Гармонійне поєднання потреб, інтересів і цінностей є запорукою зрілої, соціально активної, морально стійкої особистості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Німець, студентка групи ФФ-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах динамічних змін у суспільстві, економіці, технологіях та культурі роль управлінських рішень стає все більш визначальною. При цьому лише технічний чи суто менеджерський підхід до прийняття рішень уже не забезпечує достатню ефективність – зростає потреба в глибокому осмисленні цих рішень з точки зору філософії, що дає можливість розкрити їхні світоглядні, ціннісні, онтологічні та етичні виміри.

Мета дослідження: осмислення процесу прийняття управлінських рішень, виявлення його світоглядних, ціннісних, етичних та онтологічних засад, а також обґрунтування ролі філософії у формуванні раціональної, відповідальної та гуманістично орієнтованої управлінської практики.

Завдання дослідження: проаналізувати стан наукової роздробленості проблеми управлінських рішень у філософії; розкрити сутність поняття «управлінське рішення» та визначити його основні характеристики з позиції філософії; дослідити світоглядні, аксіологічні та етичні засади прийняття управлінських рішень.

Об'єкт дослідження: процес прийняття управлінських рішень сфері бізнесу в умовах динамічних змін.

Предмет дослідження. Філософські (світоглядні, ціннісні, етичні та онтологічні) засади, принципи та механізми впливу філософії на формування раціональної та відповідальної управлінської практики бізнесмена.

Виклад основного матеріалу. У сучасному бізнесі процес прийняття управлінських рішень створює ключову роль у визначенні стратегічного розвитку підприємства, ефективності менеджменту та соціальної відповідальності бізнесу. Філософія управлінських рішень досліджує не лише технічний аспект вибору альтернативи, а й глибинні світоглядні засади, ціннісні орієнтації та етичні мотиви особи, що ухвалює рішення. Це дозволяє розглядати бізнес не лише як економічну, але і як духовно-моральну діяльність. Філософський підхід до управлінського рішення виходить із розуміння того, що будь-яке рішення бізнесмена є актом волі, який є вашим внутрішніми переконаннями, життєвими цілями та баченням сенсу власної діяльності. Як зазначає О. Павлишин, процес прийняття управлінського рішення – це «поєднання раціонального аналізу, інтуїції та моральної оцінки ситуацію, у якій діє керівник». Таким чином, філософія управління охоплює як пізнавальний (гносеологічний), так і ціннісний (аксіологічний) виміри діяльності бізнесмена. З філософської точки зору, управлінське рішення не може бути нейтральним або позбавленим морального змісту. Кожне рішення впливає на співробітників, партнерів, клієнтів та суспільство в цілому. Тому справжній бізнесмен, на відміну від технократичного менеджера, розглядає своє рішення як відповідальне служіння – собі, своєму бізнесу та громаді. Такий підхід перегукується з концепцією «етики відповідальності» М. Вебера, яка наголошує, що менеджер повинен враховувати не лише наслідки своїх дій, а й моральні принципи, якими він керується. Одним із центральних аспектів філософії управлінських рішень є взаємозв'язок між раціональністю та інтуїцією. Класична

теорія управління стверджує, що оптимальне рішення приймається на основі аналізу даних, прогнозів та чітких критеріїв ефективності. Однак реальна управлінська практика показує, що інтуїція, емоційна чутливість та моральна інтуїція часто відіграють не меншу роль. Бізнесмен, який приймає стратегічні рішення, повинен поєднувати логіку та інтуїцію, аналітику та духовне чуття. Важливим фактором у філософії управлінських рішень є усвідомлення ризику та невизначеності. Сучасне бізнес-середовище характеризується динамічними змінами, конкуренцією та інформаційним насиченням. У таких умовах бізнесмену необхідно проявляти гнучкість, здатність швидко адаптуватися, але водночас залишатися вірним власним принципам. Його власна система цінностей служить орієнтиром для цього, який дозволить завершити прийняття рішень навіть у кризових ситуаціях. Крім того, філософія управлінських рішень тісно пов'язана з концепціями етичного лідерства. Бізнес-лідер не лише прагне досягти економічних цілей, а й формує моральний клімат у колективі, покращуючи довіру, мотивацію та розвиток співробітників. Такі лідери здатні поєднувати особисті амбіції з колективними інтересами, забезпечуючи сталий розвиток організації.

Висновок. Отже, філософія управлінських рішень бізнесмена – це не просто теоретична дисципліна, а практичний світогляд, який вчить бачити духовний сенс, що стоїть за економічними діями. Приймаючи рішення, бізнесмен фактично здійснює акт самовизначення – він обирає не лише курс дій, а й говорить, якою він людиною є. Філософське розуміння менеджменту дозволило зупинити бізнес з повним збагаченням у форму реалізації людської свободи, відповідальності та творчості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Еріка Семчишина, студентка групи ФФ-11

АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Дослідження агресії та жорстокості з антропологічної перспективи є надзвичайно актуальним через поєднання глобальних і локальних викликів – від збройних конфліктів і кримінальних форм насильства до повсякденних структурних і культурних механізмів, що нормалізують жорстокість. Антропологія дозволяє розглядати насильство не лише як індивідуальну поведінку, а як продукт соціальних практик, символів, ритуалів і інституцій, що формують уявлення про допустимість агресії. Таке дослідження сприяє глибшому розумінню коренів насильства, відкриває шляхи для профілактики та інтервенцій, а також допомагає розробити культурно чутливі підходи для роботи з потерпілими й громадами.

Мета дослідження: розкриття філософсько-антропологічних аспектів феноменів агресії та жорстокості, аналіз їхньої природи, форм прояву та соціокультурних детермінант у контексті антропології насильства. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язку між індивідуальними, психологічними та суспільними чинниками агресії, а також на визначення шляхів гуманізації людських взаємин і подолання проявів жорстокості.

Предмет дослідження: соціокультурні та антропологічні прояви агресії й жорстокості, а також механізми їх формування, прояву та відтворення у різних культурних, історичних і соціальних контекстах.

Об'єкт дослідження: соціокультурні та антропологічні прояви агресії й жорстокості, а також механізми їх формування, прояву та відтворення у різних культурних, історичних і соціальних контекстах.

Завдання дослідження: проведення аналізу основних концепцій і підходів до проблеми агресії та жорстокості в антропологічному і філософському контексті; з'ясування взаємозв'язку між агресією, насильством та соціокультурними умовами їх виникнення; розкриття психологічних механізмів, що сприяють дегуманізації та моральному відстороненню; а також формулювання практичних підходів до зменшення рівня агресії в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Проблематика агресії та жорстокості займає центральне місце в антропології насильства, адже насильство є невід’ємним елементом людської історії та культури. Його вивчення дозволяє зрозуміти не лише природу деструктивної поведінки, а й ті соціальні умови, у яких вона набуває системного характеру. Агресія розглядається як поведінкова тенденція, спрямована на завдання шкоди іншій особі або групі, тоді як жорстокість означає усвідомлене завдання страждання, позбавлення гідності або приниження людини. Антропологічний підхід дозволяє аналізувати агресію не лише як індивідуальний акт, але й як культурний феномен, вбудований у соціальні структури. У різних культурах насильство може сприйматися як спосіб відновлення справедливості, ритуальна дія або форма соціального контролю. Саме тому важливо враховувати історичний та символічний виміри агресії. Сучасна філософія і психологія вказують на ключову роль дегуманізації – процесу, коли інший перестає сприйматися як рівний суб’єкт моралі. Це відкриває шлях до морального відсторонення (за Бандурою), яке дозволяє індивідам виправдовувати власну жорстокість, перекладаючи відповідальність або знецінюючи жертву. Такі процеси лежать в основі соціального насильства, зокрема у війнах, репресіях та актах дискримінації. Важливо також зазначити, що агресія має не лише руйнівну, але й адаптивну функцію: вона може служити захисним механізмом, спрямованим на збереження життя, території чи гідності. Однак за умов соціальної нерівності, ідеологічного тиску або політичних маніпуляцій агресія набуває патологічних форм, перетворюючись на системну жорстокість. З метою подолання агресії та жорстокості важливо розвивати освітні, культурні та психологічні стратегії, спрямовані на підвищення рівня емпатії, критичного мислення та моральної відповідальності. Формування культури ненасильства є ключовим завданням гуманістичної антропології.

Висновки. Агресія та жорстокість є складними соціально-психологічними явищами, що мають багатовимірний характер. Антропологія насильства дозволяє глибше зрозуміти, як культурні, психологічні та структурні чинники взаємодіють, формуючи підґрунтя для насильницької поведінки. Подолання цих проявів вимагає комплексного підходу, що поєднує освітні, правові, економічні та морально-етичні інструменти.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Юрій Смоляк, студент групи ФФ-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Виробництво є основою розвитку нашого суспільства, тому що воно впливає на рівень життя. У сучасних умовах стрімких змін виробництво формує нові соціальні й економічні реалії, тому його актуальний вплив на життя залишається дуже важливим для цього дослідження.

Мета дослідження: визначення впливу виробництва на розвиток суспільства, формування його способу життя, культури, структури та світу.

Об’єкт дослідження: виробництво як складова суспільного розвитку та його роль у формуванні способу життя людей.

Предмет дослідження: вплив розвитку виробництва на соціальні, економічні та культурні аспекти життя суспільства.

Завдання дослідження: розкрити роль виробництва в розвитку суспільства на різних історичних етапах та визначити основні зміни у способі життя людей під впливом розвитку виробництва. Проаналізувати сучасний розвиток виробництва та його вплив на людей.

Виклад основного матеріалу. Виробництво завжди було основою розвитку людського суспільства. Від того, як і що та скільки виробляє людина, залежав її добробут, рівень життя та рівень освіти, культура та бачення світу. Протягом історії людства виробництво постійно змінювалося, адаптувалося та розвивалося змінюючи разом з ним і спосіб життя людей та їх світогляд. На ранніх етапах життя людини, люди займалися збиранням, полюванням та рибальством не думаючи про виробництво їжі. У цей період виробництво мало примітивний характер: люди виготовляли прості знаряддя праці з каменю, дерева, кістки для полювання або простої роботи. Вони жили общинами, життя було тісно пов'язане із природою. Але саме тоді людина навчилася обробляти матеріали, камінь та кремій. Створювати речі з них стало початком виробництва як такого в людини. Коли люди перейшли до землеробства та скотарства, почався новий етап розвитку суспільства. З'явилося право власності, почали формуватися поселення, зростає роль праці. Люди стали виробляти більше, ніж споживали, що дало змогу обмінюватися продуктами і розвивати торгівлю та збільшувати населення. Так виробництво поступово змінило не лише матеріальне, а й соціальне життя – з'явилися перші професії, нерівність, лідерство та управління, торгівля. У середньовіччі виробництво почало ставати все більш організованим. У містах почали з'являтися ремісники, які виготовляли товари: ковалі, гончарі, ткачі, шевці, ювеліри. Вони об'єднувалися у цехи. Це були об'єднання майстрів однієї професії або кількох поєднаних для виробництва певного товару або певної категорії товарів. Цехи контролювали якість виробів, встановлювали ціни та навчали нових майстрів. У цехах існувала строга система навчання: спочатку учень кілька років навчався в майстра, потім ставав підмайстром, а вже після здобуття досвіду міг отримати звання майстра і відкрити власну майстерню, а потім і цех. Люди мали стабільну роботу та дохід в таких місцях. Завдяки цехам у суспільстві з'явилася гордість, що ти майстер, а майстерність передавалася з покоління в покоління. У XVIII–XIX століттях розпочалася промислова революція. Люди винайшли паровий двигун, механічні ткацькі верстати, а пізніше – паровози й фабричні машини. Це стало справжнім переворотом у виробництві. Ручну працю замінила машинна, а ремісничі майстерні – великі фабрики та заводи. Такі зміни повністю перебудували спосіб життя суспільства. Люди масово переїжджали з сіл до міст, щоб працювати на фабриках. З'явився робітничий клас. Робочий день був довгим, умови праці важкими, але це дало змогу виробляти набагато більше товарів і зробило їх дешевшими. Разом з тим розвивалися транспорт, торгівля, освіта, медицина. Міста почали швидко рости, з'явилися нові професії – інженери, техніки, бухгалтери. Промислова революція не лише дала людям зручності, а й змінила їхнє мислення. Люди почали цінувати час, ефективність, організацію праці. З'явилася культура точності, планування, новий ритм життя, швидкий і виробничо орієнтований. У XX столітті виробництво продовжило розвиватися з неймовірною швидкістю. Винаходи електрики, конвеєра, автомобілів, літаків, комп'ютерів змінили не лише промисловість, а й побут людини. З'явилися холодильники, телевізори, телефони, побутова техніка. Люди отримали більше вільного часу, почали подорожувати, займатися освітою, спортом, мистецтвом. У другій половині XX століття поширилося автоматизоване виробництво. Машини почали виконувати більшість важких операцій. Зростає роль інтелектуальної праці, науки та освіти. Люди почали усвідомлювати, що не лише виробництво важливе, а й якість життя, екологія, духовні цінності. Сьогодні виробництво стало високотехнологічним і глобальним. Завдяки комп'ютерам, роботам і штучному інтелекту більшість процесів відбувається автоматично. Люди працюють у сферах ІТ, логістики, інновацій. Продукція створюється швидше й дешевше, а товари доступні майже кожному. Проте сучасне суспільство стикається й із новими викликами забруднення довкілля, нестача ресурсів, безробіття через автоматизацію. Тому все більше уваги приділяється «зеленим технологіям», відновлювальним джерелам енергії, екологічно чистому виробництву. Змінюється і стиль життя людей: популярними стають еко-продукти, сортування сміття, економія енергії. Таким чином, виробництво продовжує визначати не лише економіку, а й цінності сучасного суспільства від відповідальності перед природою до прагнення до інновацій.

Висновок. Виробництво це рушійна сила розвитку людства. Від кам'яних знарядь до роботів і комп'ютерів, воно завжди формувало спосіб життя людей. Змінювалися засоби праці змінювалися й самі люди: їхні звички, цінності, соціальні відносини. Сучасне суспільство стоїть перед завданням знайти баланс між розвитком виробництва і збереженням природи, щоб майбутні покоління могли жити в гармонії з технологіями та довкіллям.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Назар Стець, студент групи ФФ-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Проблематика етики бізнесу залишається надзвичайно актуальною сьогодні, оскільки ділове середовище стикається з численними викликами, пов'язаними з глобалізацією, конкуренцією, цифровізацією економічних процесів та зміною стандартів взаємодії між суб'єктами господарювання. У суспільстві зростає запит на формування чесних і прозорих правил ведення бізнесу, що сприяють зміцненню довіри між підприємствами, державними інституціями та споживачами. Саме етика бізнесу дає можливість гармонізувати стосунки між економічними й моральними інтересами, створюючи підґрунтя для сталого розвитку підприємств. Водночас, в умовах активного розвитку цифрових технологій, бізнес отримує не тільки нові можливості, але й ризики – такі як маніпуляція інформацією, порушення конфіденційності, неправомірний збір даних, що ще більше підсилює потребу у формуванні етичних стандартів.

Мета дослідження: аналіз сутності етики бізнесу як невід'ємної частини корпоративного управління, визначення її ролі у формуванні моральної відповідальності керівників та працівників, а також дослідження впливу етичних норм і цінностей на ефективність функціонування підприємства.

Завдання дослідження: аналіз базових принципів етики бізнесу, визначення чинників, що впливають на моральний вибір підприємств, дослідження значення соціальної відповідальності бізнесу як інструменту підвищення конкурентоспроможності підприємства, а також аналіз наслідків порушення етичних норм у діловій сфері; визначення відмінностей між етичним і прагматичним підходом у бізнесі, оцінка рівня дотримання етичних норм у сучасних компаніях, а також дослідження міжнародних стандартів етично відповідального підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу охоплює комплекс моральних норм і правил, які визначають поведінку підприємств у взаємодії з внутрішнім та зовнішнім середовищем. Вона формує підходи до чесності, прозорості, соціальної відповідальності, справедливості та дотримання законодавства. Етичний бізнес сприяє підвищенню довіри, мінімізації конфліктів, формуванню сталого іміджу компанії та її конкурентних переваг. Порушення етичних принципів, навпаки, може спричинити репутаційні втрати, падіння рівня довіри та економічні збитки. Саме дотримання норм етики визначає ступінь довіри до компанії, рівень її стабільності, здатність підтримувати довготривалі відносини з клієнтами та отримувати економічні переваги на ринку. Крім того, в сучасному бізнес-середовищі важливого значення набуває корпоративна соціальна відповідальність, яка передбачає участь підприємства у вирішенні соціальних проблем, екологічних ініціативах, благодійних проектах. Таким чином, етика бізнесу є не лише характеристикою моральності підприємства, але й важливим механізмом його стійкого розвитку у конкурентному ринковому середовищі.

Висновок. Етика бізнесу є важливим чинником функціонування сучасного підприємства. Дотримання етичних норм не лише зміцнює корпоративну культуру, але й забезпечує тривалу стабільність, зростання конкурентоспроможності та позитивний імідж компанії. Отже, сучасні бізнес-структури повинні будувати свою діяльність на принципах чесності, відповідальності, прозорості та поваги до законодавства

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У світі, де особиста ідентичність ускладнюється швидкою трансформацією соціокультурного середовища, філософія виступає необхідним інструментом для самовизначення. Важливо розуміти свою роль та покликання в умовах постійних змін. Філософія, як засіб самовизначення, дозволяє аналізувати основні аспекти існування: цінності, переконання, мети. У світі, що стрімко розвивається, філософський підхід виробляє стійкі життєві принципи та зберігає внутрішню стійкість. Філософія стає не лише інтелектуальним викликом, але і ключовим елементом самовизначення в умовах сучасного світу, де сталість стає розкішшю, а самовизначення стратегічним кроком у будівництві власного життя відповідно до власних цінностей та цілей.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми самовизначення людини.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: самовизначення, яке зумовлене вічними світоглядними проблемами.

Завдання дослідження: окреслити об'єктивні та суб'єктивні передумови самовизначення людини та їх взаємозв'язки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ постійно змінюється під впливом глобалізації, науково-технічного прогресу, розвитку інформаційних технологій і соціальних трансформацій. Людина опиняється в умовах, коли старі цінності втрачають свою актуальність, а нові ще не набули усталених форм. Вона часто стикається з відчуттям невизначеності, нестабільності та духовної кризи. У такому контексті філософія відіграє особливу роль – вона стає не просто системою знань, а способом мислення, який допомагає людині знайти себе, зрозуміти сенс свого життя та визначити своє місце у світі. Філософія – це наука про найзагальніші закони буття, мислення та пізнання. Але водночас це – глибоко особистісний спосіб осмислення реальності, що формує світогляд людини, її ставлення до світу і до самої себе. Завдяки філософії людина усвідомлює не лише зовнішній світ, а й власну внутрішню сутність. Вона починає замислюватися над питаннями: хто я є, у чому сенс мого існування, які цінності для мене справжні, що означає бути вільним і відповідальним. Саме через такі роздуми відбувається процес самовизначення особистості. Самовизначення – це усвідомлення людиною свого «я», власних можливостей, цілей, ідеалів і життєвих орієнтирів. Воно передбачає здатність до самопізнання, самоконтролю й саморозвитку. У філософському розумінні самовизначення – це процес, у якому людина стає суб'єктом власного життя, тобто тим, хто не просто реагує на обставини, а активно формує свою долю. Філософія, спрямовуючи людину на рефлексію, робить її здатною мислити самостійно, ставити під сумнів нав'язані цінності й приймати усвідомлені рішення. У процесі самовизначення важливу роль відіграють об'єктивні та суб'єктивні передумови. Об'єктивні передумови – це зовнішні чинники, які впливають на становлення особистості: соціальні умови, культура, політика, економічна ситуація, історичний період, розвиток науки та технологій. Вони формують середовище, у якому людина живе і реалізує себе. Наприклад, у добу цифровізації та штучного інтелекту людина по-новому осмислює межі власної свободи, творчості та відповідальності. Суб'єктивні передумови – це внутрішній світ людини: її свідомість, переконання, інтереси, моральні принципи, рівень духовного розвитку. Вони визначають, як саме людина сприймає об'єктивну реальність і як реагує на неї. Взаємозв'язок цих чинників полягає в тому, що зовнішні умови створюють можливості або обмеження, але лише внутрішній світ людини визначає, як вона їх використає. Філософія допомагає усвідомити цей взаємозв'язок, навчитися діяти не за шаблоном, а відповідно до власної системи цінностей. Філософія дає змогу людині зрозуміти, що свобода – це не лише відсутність зовнішніх обмежень, а насамперед відповідальність за власний вибір. Людина, яка мислить філософськи, здатна не лише приймати рішення, а й осмислювати їхні наслідки. Вона розуміє, що справжнє самовизначення неможливе без моральної зрілості, духовного пошуку та готовності відповідати за власні дії перед собою й суспільством. У сучасному світі, де панують матеріальні цінності, інформаційні потоки і прагматизм, філософія виступає духовним орієнтиром. Вона допомагає людині не загубитися серед безлічі можливостей і ролей, а знайти власну ідентичність. Через філософське осмислення життя людина долає духовну порожнечу, відчуження, втрату сенсу. Вона навчається розрізняти справжнє і штучне, істинне і поверхневе, тим самим набуваючи внутрішньої гармонії. Особливе значення філософії полягає також у тому, що вона сприяє самопізнанню. Без розуміння себе неможливо усвідомити своє місце у світі. Людина, яка не замислюється над своїм життям, легко піддається впливу масової культури, маніпуляціям і зовнішнім обставинам. Натомість філософське мислення формує незалежність суджень, критичність і духовну стійкість. Саме тому філософія є необхідною умовою формування зрілої особистості. Таким чином, філософія є не просто абстрактною наукою, а практичним засобом духовного самовизначення. Вона вчить людину ставити запитання, шукати істину, не задовольнятися поверхневими відповідями. Через філософію людина відкриває для себе цінність свободи, моральності та самоповаги. Вона усвідомлює, що головне призначення життя полягає не лише у досягненні матеріальних благ, а у розвитку духовного світу, реалізації потенціалу й гармонійному співіснуванні з іншими.

Висновок. Філософія у сучасному світі стає важливим чинником формування особистості. Вона допомагає людині подолати внутрішні суперечності, зрозуміти власні потреби, обрати життєвий шлях і діяти згідно зі своїми переконаннями. У цьому полягає її справжня цінність як способу самовизначення людини. Саме філософське мислення дозволяє людині бути собою, залишатися гуманною, відповідальною та вільною – навіть у складних умовах сучасної цивілізації.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Юлія Худик, студентка групи ФФ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. В умовах тривалої геополітичної та світоглядної кризи, спричиненої зовнішньою агресією та внутрішніми трансформаційними процесами, виникає гостра необхідність у фундаментальній переоцінці національних, духовних і ціннісних орієнтирів. Філософська спадщина Григорія Сковороди (1722-1794), який стоїть біля витоків української класичної філософії, є ключовим джерелом для такої рефлексії. Його вчення про внутрішню гармонію та «нерівну всім рівність» (принцип соціальної справедливості, заснований на унікальності кожного індивіда) є важливим для формування нового суспільного договору в Україні, спрямованого на подолання корупції, соціальної нерівності та ризи довіри до інститутів влади.

Мета дослідження: здійснення комплексного філософсько-герменевтичного аналізу ключових концептів філософської спадщини Григорія Сковороди (зокрема, вчень про «сродну працю», «внутрішню людину» та «щастя») та визначення їхньої евристичної й праксеологічної значущості для осмислення та вирішення актуальних світоглядних, етичних і соціокультурних проблем сучасної України.

Завдання дослідження: систематизувати та проаналізувати ключові філософські джерела; обґрунтувати роль філософської спадщини Григорія Сковороди як національного духовного орієнтиру та невід'ємної складової формування стійкої української національної ідентичності в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів.

Виклад основного матеріалу. Філософська спадщина Григорія Сковороди є потужним світоглядним фундаментом, який набуває особливої значущості в контексті сучасних соціокультурних та ідентичнісних пошуків України. Його вчення засноване на принципах кордоцентризму, самопізнання та біблійної герменевтики, пропонує альтернативний шлях розвитку, протилежний західному матеріалізму та східному авторитаризму. Центральним елементом філософії Сковороди є його антропологія, сфокусована на концепції «двох натур» і «трьох світів». На противагу зовнішньому, тлінному світу, філософ наголошував на пріоритеті «внутрішньої людини». У сучасному світі, де панує споживацтво та зовнішні атрибути успіху, цей заклик до самопізнання стає критично важливим. Дослідники підкреслюють, що скovorодинське розуміння людини є запорукою духовного відродження нації: «Сковорода вважав, що людину визначають не зовнішні чинники, не її суспільне становище чи багатство, а внутрішня духовність і моральна чистота. Таке розуміння людини є запорукою духовного відродження української нації». Ця ідея прямо корелює із сучасними викликами, де криза довіри та корупція часто є наслідком пріоритету «зовнішньої», матеріальної вигоди над внутрішньою, моральною цінністю. У цьому сенсі, скovorодинський гуманізм полягає у зверненні до «справжнього Я», а не до маски, нав'язаної соціумом. Згідно з його принципом «Пізнай себе», людина може знайти щастя не в зовнішньому світі, а лише через внутрішню гармонію та «душевний спокій». Це вчення є актуальною протиотрутою для суспільства, що страждає від хронічного стресу та депресії, викликаних зовнішніми змаганнями. Ключовим елементом філософсько-праксеологічної програми Сковороди є концепція «сродної праці». Це не просто вибір професії, а гармонійне поєднання природних схильностей (сродності) людини з її суспільним призначенням. У монографічному дослідженні підкреслюється, що ідеал «сродної праці – це не тільки фактор індивідуального

щастя, а й ідея побудови досконалого суспільства на засадах гармонійного поєднання індивідуального та соціального». В сучасній Україні, де відбувається реформування освіти та трудових відносин, концепція «сродної праці» може стати ідеологічною основою для: подолання феномену «некваліфікованих еліт», коли люди займають високі посади не через здібності, а через зовнішні зв'язки. Створення ефективної освітньої системи, орієнтованої на розвиток індивідуальних талантів, а не на стандартизоване навчання. Дослідники зазначають: «Погляди Сковороди на освіту мають прогностичний характер. У центрі уваги філософа-педагога є не предмет, а учень з його здібностями, які він має розвинути у 'сродній праці'». Крім того, ідея «нерівної всім рівності» є відповіддю на сучасну соціальну несправедливість. Це рівність не в результатах чи зовнішніх благах, а в рівних можливостях для кожного реалізувати свою внутрішню природу. Цей принцип закладає фундамент для нового суспільного договору, де соціальна справедливість базується на чесності самореалізації, а не на зрівнялівці чи привілеях. У контексті формування стійкої української національної ідентичності в умовах зовнішньої агресії, філософія Сковороди виконує роль духовного ядра. Його звернення до української культури, народної мудрості та біблійної традиції є унікальним синтезом, що відрізняє український світогляд від сусідніх моделей. Науковці підкреслюють, що «Сковорода прагнув застерегти людину від узалежнення від політичних та матеріальних факторів, акцентуючи на духовній незалежності і внутрішній свободі». Саме ця філософія незалежності і самодостатності є ключовою для сучасного українського суспільства. Вона формує ментальний опір зовнішньому тиску і є основою для морального відродження, що є необхідною умовою для успішного європейського інтеграційного шляху України. Його космополітизм органічно поєднується з національною закоріненістю, демонструючи, що українська ідея не є ізоляціоністською, а глибоко гуманістичною та універсальною.

Висновок. Проведене дослідження підтверджує, що філософська спадщина Григорія Сковороди є не просто історичною цінністю, а актуальною світоглядною програмою для сучасної України, яка переживає глибоку кризу. Головна мета роботи – визначення евристичної та праксеологічної значущості його поглядів – була досягнута через аналіз ключових концептів. Шляхом антропологічної реконструкції доведено, що ідеал «внутрішньої людини» і самопізнання є необхідною протитрутою проти панівного матеріалізму та кризи довіри. Етико-праксеологічний аналіз концепції «сродної праці» та принципу «нерівної всім рівності» підтвердив їхній потенціал для побудови нового суспільного договору та людиноцентричної освітньої системи. Зрештою, філософія Сковороди, зосереджена на духовній незалежності та внутрішній свободі, виконує роль національного духовного орієнтиру, забезпечуючи стійку ідентичність та моральне відродження України. Таким чином, філософська спадщина Григорія Сковороди є необхідним інтелектуальним ресурсом для побудови цілісного, вільного та етично зрілого українського суспільства. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці практичних методик впровадження його педагогічних ідей.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олександра Лакей, студентка групи МПД-11

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де темп життя зростає, а технічний прогрес часто віддаляє людину від природи й духовних цінностей, проблема усвідомлення краси як гармонійної єдності природного і культурного світів набуває особливої значущості. Краса допомагає людині зберігати внутрішню рівновагу, формує естетичні та моральні орієнтири, сприяє розвитку культури й духовності. Тому осмислення краси як універсальної категорії є актуальним завданням сучасної гуманітарної думки.

Мета дослідження: розкриття сутності краси як спільного атрибуту природи і культури, з'ясування її ролі у формуванні духовного світу людини та розвитку суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати філософське та естетичне розуміння поняття краси; визначити прояви краси у природі як джерелі гармонії та натхнення; розглянути роль краси у культурі як способу осмислення та відтворення прекрасного; показати взаємозв'язок природної й культурної краси у формуванні світогляду людини; узагальнити значення краси як чинника духовного і морального розвитку суспільства.

Об'єкт дослідження: краса як філософсько-естетичне та культурне явище.

Предмет дослідження: прояви та взаємозв'язок краси у природі й культурі, її вплив на формування духовності та гармонійного світосприйняття людини.

Виклад основного матеріалу. Краса – це одне з найдавніших і водночас найзагадковіших понять, яке супроводжує людство від перших днів його існування. Вона є універсальною категорією, що поєднує природу, культуру, мистецтво, мораль та світосприйняття людини. Поняття краси формує наше розуміння гармонії, добра і досконалості, а також визначає естетичні орієнтири суспільства. З найдавніших часів люди прагнули зрозуміти, у чому полягає сутність прекрасного – у зовнішній формі чи у внутрішньому змісті. Саме це питання стало основою численних філософських, мистецьких і культурних роздумів. У природі краса проявляється у всьому – від квітки, що розпускається на світанку, до складної будови крила метелика чи мережива сніжинки. Природа не створює нічого випадкового: кожна форма, колір і звук мають сенс, що підпорядкований законам гармонії. Людина, споглядаючи природну красу, відкриває для себе відчуття спокою, рівноваги та натхнення. Не випадково багато митців, поетів і філософів черпали сили саме в єднанні з природою – вона була для них джерелом гармонії, істини й творчої енергії. Звідси бере початок ідея, що краса природи має сакральний вимір – вона не лише тішить око, а й виховує душу, вчить бачити світ глибше. Культура, своєю чергою, є відображенням людського прагнення осмислити й відтворити красу у створеному світі. Через архітектуру, музику, літературу, живопис і навіть повсякденні звички людина формує власне уявлення про прекрасне. Те, що вважається красивим у певному суспільстві, часто змінюється з часом – мода, естетика, цінності залежать від історичних, релігійних і соціальних факторів. Однак у кожній культурі краса залишається ідеалом, до якого прагне людина, символом гармонії та духовного піднесення. Цікаво, що краса в культурі часто стає засобом спілкування між людьми різних епох і народів. Картини Леонардо да Вінчі, храми Київської Русі чи народні пісні Карпат – усе це є проявом людського пошуку гармонії між природним і духовним світом. Краса в культурі – це мова, яку розуміє кожен, незалежно від національності чи світогляду. Вона не має меж і здатна єднати покоління, народи й серця. Саме через красу людина здатна побачити себе частиною цілого світу, зрозуміти власну роль у ньому.

Висновок. Отже, краса є мостом між природою та культурою. У природі вона існує як первинна гармонія, а в культурі – як її осмислене продовження. Людина, спостерігаючи й творячи красу, віднаходить власну сутність, вчиться цінувати життя, пізнавати світ і самого себе. Краса – це не лише естетичне явище, а й духовна категорія, яка формує людяність, розвиває чуттєвість і надихає на творення добра. Таким чином, краса є невід'ємним атрибутом як природи, так і культури. Вона нагадує нам, що гармонія світу починається з гармонії в душі людини. Саме через сприйняття прекрасного ми здатні відчути глибший сенс буття і зрозуміти своє місце у Всесвіті.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олег Лисюк, студент групи МПД-11

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство розвивається в умовах ринкової економіки, яка ґрунтується на принципах вільного підприємництва, конкуренції та економічної самостійності. У цих умовах людина перестає бути пасивним об'єктом економічних процесів і перетворюється на активного учасника, здатного самостійно приймати рішення, розпоряджатися власними ресурсами та нести

відповідальність за власний добробут. Ринкові відносини формують нові соціально-економічні реалії, змінюють стиль життя, систему цінностей та вимоги до особистісних якостей людини. У ХХІ столітті ці процеси особливо актуальні, адже глобалізація, цифровізація та інновації відкривають нові можливості, але водночас висувають і нові виклики для особистості.

Мета дослідження: розкрити сутність ринкових відносин і визначити місце та роль людини в цих умовах, а також проаналізувати вплив ринкової економіки на соціальну, економічну та духовну сфери життя особистості.

Предмет дослідження: вплив ринкових відносин на життєдіяльність, соціальну поведінку та систему цінностей людини ХХІ століття.

Об'єкт дослідження: людина як активний суб'єкт ринкових відносин.

Завдання дослідження: розкрити сутність ринкових відносин та їх вплив на життєдіяльність людини; проаналізувати роль людини як споживача, виробника та власника у ринковій економіці; визначити зміни у соціально-економічному становищі людини в умовах переходу до ринкових відносин; дослідити вплив ринку праці на можливості самореалізації та професійного розвитку людини; зробити висновки щодо переваг і недоліків життя людини в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Ринкові відносини – це економічна система, що базується на свободі вибору, конкуренції та приватній власності. Їхня поява стала важливим етапом розвитку людства, адже вони сприяють динамічному економічному зростанню, стимулюють інновації та підвищують ефективність використання ресурсів. Однак у центрі цих процесів завжди перебуває людина – як виробник, споживач, інвестор, працівник чи підприємець. У ринковій економіці людина несе персональну відповідальність за власний економічний стан, активно взаємодіє з іншими учасниками ринку та самостійно формує свою життєву стратегію. Вона має свободу вибору професії, місця праці, рівня споживання та способів інвестування своїх ресурсів. Така свобода стимулює ініціативність, підприємливість, розвиток професійних навичок і особистісних якостей, необхідних для успішної адаптації в конкурентному середовищі. Водночас ринкові відносини мають і зворотний бік. Вони формують високу конкуренцію, яка не завжди є сприятливою для всіх. Людина стикається з необхідністю постійного самовдосконалення, ризиком втрати стабільності, а інколи – з нерівністю можливостей. Ринок винагороджує активних, гнучких та конкурентоспроможних, але може маргіналізувати тих, хто не встигає за темпами змін. Крім економічного аспекту, ринкові відносини впливають на соціальну й духовну сфери життя особистості. Вони формують у свідомості людей прагнення до самостійності, незалежності, матеріального добробуту, але водночас можуть сприяти зростанню індивідуалізму, конкуренції між людьми та ослабленню соціальних зв'язків. Людина все частіше оцінює себе та інших через призму успішності, продуктивності й матеріального достатку. У сучасному світі важливо не лише вміти ефективно діяти в ринкових умовах, але й зберігати духовні та етичні орієнтири. Успішна адаптація до ринку передбачає розвиток не лише економічних навичок, а й критичного мислення, відповідальності, чесності, соціальної активності. Людина, яка здатна гармонійно поєднати матеріальні прагнення з гуманістичними цінностями, може не лише досягти особистого успіху, а й зробити вагомий внесок у розвиток суспільства.

Висновок. Отже людина в умовах ринкових відносин виступає ключовим суб'єктом економічної діяльності. Вона отримує нові можливості для самореалізації, розвитку та досягнення добробуту, але водночас бере на себе більше відповідальності за власне життя. Ринкова економіка формує активну, конкурентоспроможну, гнучку особистість, здатну адаптуватися до змін. Водночас гармонійний розвиток людини в ринковому середовищі можливий лише за умови поєднання економічних цілей з духовними та етичними цінностями.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті питання співвідношення духовного та матеріального набуває особливої гостроти. Гроші стали універсальним засобом обміну й критерієм успіху, тоді як релігія нагадує про духовні цінності, моральність і совість. Вивчення взаємозв'язку релігії та грошей дозволяє зрозуміти, як економічна діяльність співвідноситься з етичними принципами, і чи можливо поєднати духовне вдосконалення з матеріальним добробутом.

Мета дослідження: проаналізувати філософські, соціальні та моральні аспекти взаємозв'язку релігії та грошей, визначити їхнє місце у формуванні ціннісних орієнтирів сучасного суспільства.

Предмет дослідження: морально-етичні та соціокультурні аспекти впливу грошей на релігійну свідомість та навпаки.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігії та економічної сфери людського життя.

Завдання дослідження: розкрити ставлення релігії до грошей у різних віруваннях; з'ясувати вплив релігійних цінностей на ставлення людини до матеріальних благ; проаналізувати, як гроші впливають на релігійне життя та мораль; визначити сучасне розуміння взаємозв'язку релігії й економіки.

Виклад основного матеріалу: Проблема взаємозв'язку релігії та грошей має глибоке історичне коріння. У більшості світових релігій гроші розглядаються як необхідний, але потенційно небезпечний інструмент. У Біблії часто згадується, що любов до грошей є «коренем усякого зла», адже вона може спотворити моральні цінності людини, підпорядкувати духовні потреби матеріальним. Християнська етика вчить, що багатство саме по собі не є гріхом, проте воно стає проблемою, коли стає головною метою життя. В ісламі гроші також мають моральне значення – заборонено лихварство, а благодійність (закят) є одним із п'яти стовпів віри. Таким чином, гроші розглядаються не лише як власність, а й як інструмент соціальної справедливості. Буддизм, у свою чергу, вчить про відмову від надмірної прив'язаності до матеріального, наголошуючи на духовному звільненні від жадоби. У сучасному суспільстві спостерігається зростання ролі грошей як символу статусу та влади, що нерідко вступає у суперечність із релігійними ідеалами скромності, щирості та служіння ближньому. Проте, релігія не відкидає матеріального світу – вона прагне гармонізувати його з духовними цінностями. Вона нагадує, що гроші можуть бути засобом добра, якщо їх використовують з етичними намірами: допомога ближнім, підтримка освіти, культури, благодійності. Тому взаємозв'язок релігії та грошей полягає у постійному пошуку рівноваги між духовним і матеріальним. Релігія формує моральні рамки використання грошей, а економічна діяльність створює умови для реалізації духовних принципів у повсякденному житті.

Висновок. Отже, взаємозв'язок релігії та грошей є складним і багатовимірним. Гроші можуть бути як джерелом добра, так і спокусою, що веде до морального занепаду. Релігія покликана не відкидати матеріальні цінності, а спрямовувати їх використання на благо людини та суспільства. В умовах сучасного світу важливо відновлювати баланс між духовним і матеріальним, щоб гроші служили людині, а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Маркова, студентка гр. МПД-11

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ розвивається зі швидкими темпами. Розвиток науки і техніки та впровадження нових технологій суттєво змінили життя людей. Виробництво стало ефективнішим, що дозволяє краще задовольняти потреби населення й раціонально використовувати природні ресурси. Але такі зміни мають і негативні наслідки: масово вирубуються ліси, забруднюється

навколишнє середовище, руйнуються ґрунти, стан здоров'я людей стрімко погіршується. Такі явища виникають під впливом антропогенних чинників. Проблеми взаємодії суспільства і довкілля, пошук шляхів зменшення шкідливого впливу виробництва на екосистеми є надзвичайно актуальними в сучасних умовах сталого розвитку.

Мета дослідження: охарактеризувати глобальну проблематику людства.

Об'єкт дослідження: вплив розвитку науки і техніки на формування та загострення глобальних проблем людства.

Предмет дослідження: способи використання досягнень науки для вирішення глобальних проблем сучасності.

Завдання дослідження: визначити основні причини виникнення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку людства важко знайти іншу проблему, яка б привертала стільки уваги науковців, як проблема глобалізації. Вона є предметом активних досліджень економістів, політологів, соціологів, культурологів та екологів. Питання глобалізації викликає жваві наукові дискусії, породжує різні підходи й оцінки. Під терміном «глобальні проблеми» розуміють найважливіші та найнагальніші загальнопланетарні виклики сучасної епохи, що стосуються всього людства. Їх досліджує глобалістика – міждисциплінарна наука, яка вивчає сутність, тенденції та наслідки глобалізації й глобальних процесів. Як окремий науковий напрям глобалістика почала формуватися наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років ХХ ст., коли загострилися екологічні проблеми, а технократичний та сциентистський характер епохи зумовив зростання складності, різноманіття й динамічності суспільного розвитку. Філософія забезпечує науковців різних галузей універсальними методологічними засобами пізнання – інструментарієм, який допомагає глибше осмислити сутність глобальних процесів і сприяє розширенню наукових знань про світ. Саме філософія формує цілісне бачення взаємозв'язку людини, природи й суспільства, визначає моральні орієнтири науково-технічного прогресу. Вона допомагає усвідомити причини виникнення глобальних проблем – екологічної кризи, соціальної нерівності, духовної деградації – та спрямовує людство на пошук гармонійного співіснування з довкіллям. Проблеми глобалізації, майбутнього людства й взаємозв'язку цивілізацій осмислювали багато видатних філософів. Серед них – Іммануїл Кант, який у своїй праці *«До вічного миру»* розглядав ідею всесвітньої спільноти та моральні засади мирного співіснування народів. Карл Ясперс у концепції *«осьового часу»* підкреслював єдність духовного розвитку людства. Пітірим Сорокін та Освальд Шпенглер аналізували циклічність розвитку цивілізацій і наслідки культурної взаємодії. У ХХ ст. до проблем глобалізації зверталися Альберт Швейцер, який акцентував на етиці благоговіння перед життям, Арнольд Тойнбі, що досліджував взаємозалежність цивілізацій, та Едгар Морен, котрий розвивав ідеї глобальної етики та планетарного гуманізму. Сучасні мислителі, такі як Юрген Габермас, Зигмунт Бауман, Ентоні Гідденс і Ульріх Бек, аналізують глобалізацію як соціальний процес, що створює нові форми взаємозалежності, але й нові ризики для людства.

Висновок. Отже глобалізація постає не лише як об'єктивний процес інтеграції світу, а й як глибоке філософське випробування для людства. Вона змушує переосмислити межі людського буття, сенс прогресу та моральну відповідальність людини перед планетою. У сучасному світі, де техніка й інформація з'єднують континенти, особливо гостро постає питання духовної єдності людства. Саме філософія покликана осмислити ці процеси не лише в термінах вигоди чи розвитку, а у вимірі буття, цінностей і смислу. Ідеї І. Канта про вічний мир, К. Ясперса про духовну єдність осьового часу, А. Тойнбі про взаємозалежність цивілізацій, Е. Морена про планетарне мислення та Ю. Габермаса про етику комунікації свідчать: майбутнє людства залежить від здатності поєднати раціональний розум із моральним і духовним початками. Отже, розв'язання глобальних проблем неможливе без формування нового типу мислення – цілісного, гуманістичного, здатного бачити людину як частину єдиного космосу життя. Лише усвідомлення планетарної спільноти й духовної єдності може стати основою гармонійного співіснування людини, природи й суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші відіграють визначальну роль у соціально-економічному та духовному житті суспільства. Водночас релігія традиційно формувала моральні засади ставлення людини до матеріальних благ. Дослідження взаємозв'язку між релігією та грошима дає змогу зрозуміти, як духовні цінності впливають на економічну поведінку людей і суспільства загалом.

Мета дослідження: проаналізувати вплив релігійних уявлень на ставлення до грошей, багатства і матеріальних цінностей у різних духовних традиціях.

Завдання дослідження: розкрити етичні принципи ставлення до грошей у християнстві; проаналізувати роль грошей в ісламі; охарактеризувати буддійське бачення матеріальних цінностей; визначити моральні орієнтири, спільні для різних релігій.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігії та економічної поведінки людини.

Предмет дослідження: морально-етичні принципи ставлення до грошей у світових релігіях.

Виклад основного матеріалу. Релігія завжди була важливим чинником формування етичних норм у сфері економічних відносин. У християнстві гроші не засуджуються як такі, однак засуджується жадібність і надмірна прив'язаність до матеріального. У Біблії неодноразово наголошується, що «корінь усіх зол – це срібололюбство». Християнська традиція закликає використовувати матеріальні ресурси для добра, милосердя та допомоги ближнім. В ісламі ставлення до грошей також ґрунтується на моральних принципах. Коран дозволяє накопичення багатства, але лише за умови чесного заробітку та сплати закятю – обов'язкової милостині на користь нужденних. Таким чином, гроші в ісламській культурі мають соціальну функцію – сприяти справедливому розподілу благ. Буддизм, натомість, розглядає матеріальні цінності як тимчасові та другорядні щодо духовного вдосконалення. Надмірне прагнення до багатства вважається джерелом страждання, що відволікає людину від шляху просвітлення. Релігії загалом не відкидають грошей, але підкреслюють моральну відповідальність людини за спосіб їх здобуття і використання.

Висновок. Отже, взаємозв'язок релігії та грошей полягає в тому, що релігія формує духовно-моральні орієнтири для економічної діяльності людини. Вона допомагає визначити межу між необхідним і надмірним, між служінням суспільству та гонитвою за збагаченням. Таким чином, гроші – не протилежність духовності, а інструмент, який набуває морального змісту залежно від цінностей людини.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Побудова громадянського суспільства є одним із головних завдань сучасної України. В умовах становлення демократичної державності саме громадянське суспільство забезпечує діалог між владою та народом, сприяє формуванню активної позиції громадян і підвищенню рівня довіри до інститутів влади. Однак на шляху до його розвитку Україна стикається з низкою труднощів – низькою громадянською культурою, корупцією, браком соціальної єдності тощо.

Мета дослідження: розкрити сутність громадянського суспільства, його структуру та специфіку становлення в Україні.

Завдання дослідження: визначити поняття та основні ознаки громадянського суспільства; проаналізувати умови формування громадянського суспільства в Україні; виявити головні проблеми та перспективи його розвитку.

Предмет дослідження: громадянське суспільство як соціальний феномен у процесі демократичного розвитку України.

Об'єкт дослідження: процес становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Поняття «громадянське суспільство» охоплює сукупність незалежних від держави інститутів і об'єднань громадян, які діють на засадах свободи, самоврядування та відповідальності. Його основними складовими є сім'я, громадські організації, профспілки, засоби масової інформації, релігійні громади, волонтерські та благодійні об'єднання. Громадянське суспільство виконує важливі функції – воно сприяє контролю за владою, формує громадську думку, забезпечує реалізацію прав і свобод людини, а також виступає посередником між особою та державою. В Україні процес формування громадянського суспільства почався після здобуття незалежності у 1991 році. Важливу роль у цьому відіграли конституційні реформи, розвиток інститутів демократії та інтеграція до європейського простору. Особливо помітним підйомом громадянської активності стали події Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2013–2014 років.

Водночас становлення громадянського суспільства в Україні має низку проблем: низький рівень політичної культури, недостатня правова свідомість, вплив олігархічних структур, недовіра до органів влади, слабка розвиненість місцевого самоврядування та нестача реальних механізмів участі громадян у прийнятті рішень. Для подальшого розвитку громадянського суспільства необхідно зміцнювати правову державу, розвивати освіту й громадянську компетентність, забезпечувати свободу слова та підтримувати діяльність неурядових організацій.

Висновок. Отже, громадянське суспільство є фундаментом демократії та запорукою стабільного розвитку держави. Його становлення в Україні – тривалий і складний процес, що потребує як державної підтримки, так і активної участі самих громадян. Лише через підвищення громадянської культури, прозорість влади та соціальну відповідальність можна досягти справжньої демократичної гармонії між державою і суспільством.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37–42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5–10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Надія Перець, студентка групи МПД-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ ТА ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема взаємозв'язку людини і культури є однією з найважливіших у філософії, оскільки саме через культуру розкривається сутність людського буття. Людина не просто існує у світі природи, а створює власний світ – світ символів, цінностей, норм і смислів. Саме культура є тим простором, де відбувається становлення людської особистості, її розвиток і самопізнання. У сучасних умовах глобалізації, технічного прогресу та інформаційного перевантаження питання про місце людини у культурі набуває особливої ваги. Людина водночас є продуктом історичного розвитку культури і її творцем, здатним змінювати саму сутність культурного середовища. Тому осмислення подвійної природи людини – як творіння і творця культури – має не лише теоретичне, але й практичне значення для розуміння напрямів розвитку сучасного суспільства.

Мета дослідження: аналіз феномена людини як творіння і творця культури, а також виявлення особливостей цього процесу у контексті філософської антропології.

Об'єкт дослідження: людина як творіння та творець культури.

Предмет дослідження: особливості впливу культури на формування людини та її здатності створювати нові культурні цінності.

Завдання дослідження: розкрити сутність культури як способу існування людини; показати залежність людини від культурного середовища, у якому вона формується; проаналізувати творчий потенціал людини як чинник розвитку культури; визначити роль духовних цінностей у взаємодії людини і культури.

Виклад основного матеріалу. Людина є істотою, яка не лише пристосовується до світу, а й активно його перетворює. Її життєдіяльність неможливо зрозуміти поза культурою, оскільки саме культура надає сенс усім формам людської активності. Вона охоплює все створене людиною – від матеріальних речей до духовних надбань, від мови і моралі до мистецтва і науки. У цьому сенсі культура є своєрідним «другим світом», у якому людина живе не менш реально, ніж у світі природи. Філософи різних епох намагалися осмислити взаємозв'язок людини і культури. Наприклад, Й. Гердер розглядав культуру як засіб гуманізації людського буття, тоді як М. Шелер вбачав у ній прояв духу, що підносить людину над біологічним рівнем. За К. Ясперсом, культура є «простором самотворення людини», де вона долає природну обмеженість і утверджує свободу. Саме через культуру людина реалізує свою сутність – бути творцем, а не лише споживачем навколишнього світу. Людина як творіння культури формується під впливом історичних, соціальних і моральних чинників. Народжуючись у певному культурному середовищі, індивід засвоює мову, традиції, систему цінностей, норми поведінки. Усе це визначає його спосіб мислення, світогляд і життєві орієнтири. Культура виступає своєрідною «матрицею», що формує внутрішній світ людини і водночас обмежує його рамками прийнятих норм. Саме тому особистість не може бути зрозумілена поза культурним контекстом. Водночас людина є не лише продуктом культури, а й її активним творцем. Створюючи нові форми мистецтва, науки, моралі чи соціальної організації, вона перетворює культурне середовище і збагачує його новими смислами. Кожне покоління не лише успадковує культурні надбання минулого, а й переосмислює їх відповідно до власних цінностей. У цьому полягає динамічність культури – вона живе завдяки творчій діяльності людини. Творчість є найвищим проявом людської сутності. Саме завдяки творчості людина виходить за межі повсякденного існування, створює нову реальність – художню, наукову, моральну. Вона не лише сприймає світ, а й відображає його через уяву, інтуїцію, почуття. Митець, учений, філософ – це приклади людського духу, який прагне вийти за межі наявного і відкрити нові горизонти буття. Творчість не обмежується професійною діяльністю; вона є універсальною здатністю людини перетворювати дійсність згідно зі своїми ідеалами. Культура, своєю чергою, впливає на людину, надаючи їй творчості певні форми і напрями. Наприклад, розвиток мистецтва епохи Відродження став можливим завдяки гуманістичному погляду на людину як на вільну, мислячу і творчу істоту. У XX столітті культура відображає кризу цінностей, розгубленість і пошук сенсу в умовах техногенного світу. Таким чином, між людиною і культурою існує постійний діалог: людина створює культуру, а культура формує людину. Філософський аналіз цього процесу показує, що культуротворчість є формою духовного самоствердження людини. У ній відображається прагнення до вищих ідеалів, до гармонії з собою і світом. Людина у своїй творчій діяльності долає хаос, упорядковує буття, надає йому смислу. Тому культура є не просто сукупністю артефактів, а живим процесом самотворення людства. У сучасному світі, де стрімко розвиваються технології, постає загроза втрати духовного виміру культури. Людина ризикує стати лише споживачем культурних продуктів, втрачаючи здатність до справжньої творчості. Саме тому надзвичайно важливо зберегти і розвивати гуманістичні засади культури, які утверджують цінність особистості, свободи і духовного розвитку. Лише за цих умов культура залишатиметься середовищем, де людина розкриває свою унікальність і творчу сутність.

Висновки. Отже, людина є одночасно творінням і творцем культури. Вона формується під впливом культурного середовища, але водночас сама його змінює. Культура забезпечує зв'язок поколінь, зберігає історичну пам'ять і створює умови для самореалізації людини. Творчість є головним проявом людської природи, через який особистість долає межі свого існування і створює духовні цінності. Розуміння цієї подвійної ролі людини сприяє усвідомленню її відповідальності перед культурою – за збереження і примноження всього, що робить людське життя гідним і змістовним.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О., Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arps.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші стали не лише засобом обміну чи виміром вартості, а й важливим чинником соціального статусу, особистої свободи та самореалізації. У ХХІ столітті, коли економічні процеси глобалізуються, а цифрові технології змінюють способи зберігання і використання коштів, роль грошей у житті людини набуває нових вимірів.

Мета дослідження: розкрити сутність грошей як соціально-економічного явища та визначити їхнє значення для людини в умовах ХХІ століття.

Предмет дослідження: вплив грошей на життєдіяльність і ціннісні орієнтації людини ХХІ століття.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-економічне явище.

Завдання дослідження: дослідити значення грошей для людини ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Гроші супроводжують людство впродовж усього його історичного шляху, починаючи від найдавніших етапів розвитку суспільства й аж до сьогодення. Вони незмінно виконують свої основні, ключові функції, серед яких – функція міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження та функція світових грошей. Зі зміною епох, соціальних устроїв і технологічного прогресу, змінюються лише форми грошей, однак їх сутність і вплив на суспільне життя залишаються визначальними. У ХХІ столітті гроші набувають нових вимірів і перетворюються на універсальний, багатоаспектний інструмент, що значною мірою визначає рівень життя людини, її можливості в самореалізації, здобутті освіти, отриманні якісної медичної допомоги, а також у забезпеченні комфортного дозвілля й загального добробуту. Разом із тим, не варто забувати, що гроші мають також глибокий морально-психологічний вплив на внутрішній світ особистості. Вони здатні формувати в людині почуття впевненості в собі, самостійності, незалежності від зовнішніх обставин. Проте, одночасно з позитивним впливом, гроші можуть породжувати й негативні явища – такі як залежність, надмірну прив'язаність до матеріального, заздрість до чужого достатку, а також сприяти поширенню матеріалістичного світогляду, що знецінює духовні й етичні цінності. У сучасному світі людина все частіше стикається з новими, раніше невідомими формами грошей – такими як електронні валюти, банківські картки, криптовалюти, що зумовлює необхідність адаптації до нових фінансових реалій. Ці інноваційні засоби обігу не лише розширюють фінансову свободу особистості, але й вимагають високого рівня фінансової обізнаності, відповідальності та обачності. У такому контексті гроші вже не виступають лише матеріальним ресурсом – вони перетворюються на важливий індикатор ефективності, успішності, підприємливості та рівня соціальної активності людини. Водночас істинна цінність грошей полягає не лише в їх кількісному вимірі, а передусім – в умінні правильно, раціонально та усвідомлено ними користуватися. Гроші повинні служити людині як інструмент для досягнення внутрішньої гармонії, особистісного зростання та забезпечення добробуту – як власного, так і суспільного, – а не перетворюватися на самоціль, що затьмарює моральні орієнтири.

Висновок. Отже у ХХІ столітті гроші стали надзвичайно важливим інструментом реалізації базових та вищих людських потреб, широких можливостей і прагнень. Вони впливають не лише на економічні аспекти життя, але й мають значний вплив на духовну сферу, формуючи мотивації, цінності та життєві орієнтири. Тому здатність розумно та відповідально ставитися до грошей, гармонійно поєднуючи матеріальні цінності з морально-етичними принципами, є однією з основних умов особистого щастя, гармонії та всебічного розвитку сучасної людини.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціальними, культурними та технологічними змінами, людина дедалі частіше стикається з проблемою втрати життєвих орієнтирів. Філософія як сенс існування та цінність допомагає людині усвідомити своє місце у світі, визначити власну ідентичність і життєву позицію.

Мета дослідження: розкрити роль філософії як засобу самовизначення особистості.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини в сучасному світі.

Предмет дослідження: філософія як механізм самопізнання та самовизначення особистості.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність самовизначення у філософському контексті, визначити основні філософські підходи до проблеми самопізнання та ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Філософія – це форма духовної діяльності, яка допомагає людині осягнути власне «я», зрозуміти природу буття та своє місце в ньому. Вона спрямована не лише на пізнання світу, а й на перетворення самої особистості через мислення. У філософії античності (Сократ, Платон, Арістотель) ідея самопізнання була основою морального вдосконалення. Новоевропейська філософія (Декарт, Кант, Гегель) наголошувала на автономії суб'єкта, здатного самостійно формувати власну систему переконань. У XX столітті екзистенціалісти (Камю, Сартр, Ясперс) підкреслили, що людина є «проектом», який вона створює власними виборами. Сучасна людина, оточена масовою культурою й інформаційним шумом, потребує філософії як інструмента рефлексії, що дозволяє розрізняти істинні й нав'язані цінності. Філософське мислення виховує критичність, внутрішню свободу, моральну відповідальність і відкритість до діалогу. Філософія сприяє самовизначенню через постановку запитань: хто я, у чому сенс мого життя, заради чого я існую? Пошук відповідей на ці питання – це шлях самопізнання, який робить людину духовно зрілою.

Висновки. Отже філософія виконує важливу роль у становленні особистості, оскільки допомагає людині усвідомити себе суб'єктом власного життя. Вона формує духовну автономію, розвиває здатність до критичного мислення та внутрішньої свободи. У світі, де панує технологічна раціональність, саме філософія повертає людину до її істинної сутності – мислити, відчувати й обирати.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олеся Стойків, студентка групи МДП-11

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. У сучасному глобалізованому світі питання збереження національної ідентичності набуває особливого значення. Українська культура, пройшовши складний історичний шлях, є невід'ємною частиною світової цивілізації. Її інтеграція в глобальний культурний простір – це не втрата автентичності, а взаємозбагачення, де Україна презентує власні духовні, мистецькі та моральні цінності світові. Дослідження ролі української культури у контексті світових надбань є важливим для формування культурної самосвідомості та збереження історичної спадщини. Мета дослідження: Дослідити особливості української національної культури, її місце та значення у світовому культурному просторі, а також виявити взаємовплив українських і світових культурних традицій.

Предмет дослідження: взаємодія української культури з культурними процесами світової цивілізації

Об'єкт дослідження: українська національна культура як соціокультурне явище.

Завдання дослідження: визначити сутність української національної культури; розкрити її місце у світовій цивілізації; проаналізувати взаємовплив української та світових культур; визначити роль української культури у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Українська національна культура – це багатогранна система духовних і матеріальних цінностей, створених українським народом упродовж століть. Вона формувалася на основі народних традицій, звичаїв, фольклору, релігії, літератури, мистецтва, що відображають унікальний світогляд українців, їхнє прагнення до свободи, справедливості та духовної гармонії. Однією з ключових рис української культури є її відкритість до діалогу з іншими народами. Вона збагачувалася завдяки контактам із візантійською, європейською, східною культурними традиціями, зберігаючи при цьому власну самобутність. Українське мистецтво, музика, архітектура, література та філософія органічно поєднують національні мотиви з універсальними цінностями людства. У контексті світової цивілізації українська культура відіграє роль мосту між Сходом і Заходом. Видатні діячі української культури – Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Микола Лисенко, Сергій Лифар, Мирослав Скорик, а також сучасні митці – прославили Україну своїми творами, що поєднують глибоку національну ідею з гуманістичними принципами загальнолюдського змісту. Сьогодні, у час цифрової епохи, українська культура активно інтегрується у світовий простір через кінематограф, музику, дизайн, моду та літературу. Водночас вона зберігає власну унікальність – любов до рідної мови, пісні, народного мистецтва, традицій гостинності та взаємоповаги. Війна, яку веде Україна, стала також каталізатором культурного відродження – українська культура нині виступає як форма опору, самоусвідомлення та духовної єдності. Вона демонструє світові, що культура – це не лише спадщина, а й сила, здатна об'єднувати людей і надихати на боротьбу за свободу.

Висновок. Отже українська національна культура є невід'ємною складовою світової цивілізації. Вона поєднує в собі традиційність і модерність, духовність і креативність, глибину історичної пам'яті та відкритість до інновацій. Саме через культуру Україна стверджує себе у світі як держава з багатою духовною спадщиною і потужним творчим потенціалом. Взаємодія української культури зі світовими процесами сприяє формуванню нової гуманістичної парадигми, де зберігається баланс між національною ідентичністю та глобальними цінностями.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Петро Фоміних, студент групи МПД-11

ГРОШІ І РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема співвідношення грошей і релігії є однією з найцікавіших і найсуперечливіших у філософії, соціології та етиці. Гроші відіграють центральну роль у сучасному суспільстві, визначаючи економічні, соціальні та навіть духовні відносини між людьми. Релігія ж, навпаки, прагне утвердити духовні цінності, мораль і відмову від надмірної матеріальності. Тому дослідження взаємозв'язку між грошима та релігією дозволяє глибше зрозуміти, як матеріальне і духовне співіснують та впливають одне на одне в культурі людства.

Мета дослідження: з'ясувати, як гроші впливають на релігійну свідомість людини та яким чином релігія оцінює роль грошей у житті суспільства і особистості.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок матеріальних і духовних цінностей у контексті впливу грошей на релігію.

Предмет дослідження: філософське осмислення феномена грошей у світлі релігійних учень, моральних принципів і духовних традицій.

Завдання дослідження: розглянути філософське і релігійне розуміння природи грошей; проаналізувати ставлення основних світових релігій до матеріального багатства; визначити морально-етичні аспекти використання грошей у житті людини; дослідити суперечність між духовними цінностями та культом споживання; узагальнити значення грошей у сучасному релігійному та культурному контексті.

Виклад основного матеріалу. Упродовж історії людства гроші були не лише засобом обміну, а й символом влади, престижу та можливостей. У філософії гроші розглядають як форму відчуження праці (К. Маркс), як вияв свободи вибору та засіб самоствердження (Г. Зіммель). Однак релігійна думка ставиться до грошей значно обережніше. У християнстві багатство часто вважається випробуванням віри: «Не можна служити Богові і мамоні». Релігія закликає людину не відмовлятися від матеріальних благ повністю, але не ставити їх вище духовних цінностей. Іслам дозволяє багатство, якщо воно здобуто чесною працею і використовується на благо інших – через закят. У буддизмі ж матеріальні бажання розглядаються як джерело страждання, тому прагнення до збагачення вважається перешкодою на шляху духовного просвітлення. Сучасне суспільство характеризується домінуванням матеріальних цінностей, де гроші часто стають мірилом успіху. Це створює внутрішній конфлікт між духовними принципами, що проповідують любов, милосердя та безкорисливість, і прагматичними цінностями економічного світу. Проте навіть у цьому контексті релігія не відкидає грошей повністю, а намагається сформувати до них моральне ставлення: використовувати їх як інструмент добра, допомоги, розвитку суспільства. Таким чином, філософсько-релігійне осмислення грошей дає змогу побачити не лише економічний, але й духовний вимір людського буття. Гроші можуть бути як джерелом гріха – жадібності, заздрості, егоїзму, так і засобом творення добра, якщо вони підпорядковані моральним цінностям.

Висновок. Гроші є невід’ємною частиною людського життя, але їхній вплив залежить від внутрішнього світу людини. Релігія допомагає усвідомити, що справжнє багатство полягає не у володінні матеріальними цінностями, а у духовному розвитку, любові та доброті. Лише поєднавши матеріальне й духовне, людина може досягти гармонії. Гроші самі по собі не є злом чи добром – усе залежить від того, які цілі вони служать.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Юстина Швець, студентка групи МПД-11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві поняття успіху набуває особливого значення, оскільки воно безпосередньо пов’язане з особистісною самореалізацією, професійним розвитком і духовним становленням людини. Менеджер як керівник колективу відіграє важливу роль у формуванні ефективної стратегії розвитку організації, тому його філософія успіху визначає не лише власне благополуччя, а й результативність усієї управлінської діяльності. Філософія успіху менеджера – це комплекс моральних, етичних і світоглядних принципів, що допомагають особистості досягти гармонії між внутрішніми цінностями та зовнішніми досягненнями. Її актуальність полягає у необхідності поєднання раціонального мислення та гуманістичного підходу до управління.

Мета дослідження: розкрити сутність філософії успіху менеджера, визначити її світоглядні основи, моральні та практичні аспекти формування ефективного керівника.

Об'єкт дослідження: філософські засади професійної діяльності менеджера.

Предмет дослідження: філософія успіху - як система цінностей, принципів і світоглядних орієнтирів, що визначають поведінку менеджера у процесі управління.

Завдання дослідження: розкрити поняття «успіх» у філософському вимірі, охарактеризувати морально-етичні основи діяльності менеджера, визначити роль світогляду, саморефлексії та моральних цінностей у досягненні успіху, розглянути практичні шляхи реалізації філософії успіху в управлінській діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проблема успіху завжди привертала увагу філософів, адже вона пов'язана із сенсом людського буття. Арістотель визначав справжній успіх як досягнення «евдаймонії» – гармонійного стану щастя, що ґрунтується на моральній доброчесності. Сучасні дослідники розглядають успіх як результат балансу між внутрішніми потребами та зовнішніми досягненнями особистості, де важливу роль відіграють саморозвиток, емоційний інтелект і компетентність у прийнятті управлінських рішень. Менеджер як керівник повинен поєднувати професійні знання з філософським розумінням своєї ролі у суспільстві. Його філософія успіху базується на поєднанні гуманізму, моральної відповідальності, стратегічного мислення та здатності до саморефлексії. Справжній успіх не вимірюється лише матеріальними показниками чи фінансовим результатом, а проявляється у здатності: створювати гармонійний та мотивований колектив; приймати обґрунтовані рішення; підтримувати стабільний розвиток організації; забезпечувати моральний та психологічний комфорт команди. Філософські основи діяльності менеджера включають п'ять ключових компонентів: світоглядний компонент – розуміння мети та сенсу своєї діяльності, формування цілісного бачення розвитку організації, усвідомлення соціальної відповідальності; етичний компонент – дотримання принципів чесності, справедливості, відповідальності та моральної доброчесності у професійних і особистих взаємодіях; психологічний компонент – розвиток емоційної стабільності, самоконтролю, здатності до рефлексії та управління власними емоціями; соціальний компонент – уміння будувати комунікацію, ефективно співпрацювати у колективі, мотивувати співробітників, вести переговори та вирішувати конфлікти; професійний компонент – компетентність у галузі управління, стратегічне мислення, відкритість до інновацій та здатність до прийняття ризикованих рішень з високою відповідальністю. Менеджер, який керується філософією успіху, формує в собі лідерські якості, здатність надихати інших, підтримувати командний дух та адаптуватися до змін. Важливою рисою є уміння сприймати невдачі як досвід, а не як поразку – це прояв зрілості, самосвідомості та філософського підходу до життя. Філософія успіху нерозривно пов'язана з поняттям саморозвитку. Постійне навчання, розвиток комунікативних навичок, підвищення емоційного інтелекту та адаптація до змін зовнішнього середовища є необхідними умовами професійного росту менеджера. Також сучасні менеджери повинні володіти цифровою грамотністю, вміти аналізувати дані та використовувати технологічні інновації для розвитку організації. Додатково важливим аспектом філософії успіху є здатність менеджера до етичного лідерства, яке передбачає не лише орієнтацію на результат, а й на розвиток команди, підтримку корпоративної культури та формування довіри серед співробітників. Таке лідерство стимулює інноваційність, підвищує продуктивність та створює стійкий моральний клімат у колективі.

Висновки. Отже, філософія успіху менеджера – це система поглядів, яка поєднує етичні, моральні та професійні засади діяльності. Вона формує керівника, орієнтованого не лише на результат, а й на розвиток людини як головної цінності організації. Менеджер, що керується такими принципами, створює умови для гармонійного розвитку колективу, впроваджує демократичний стиль управління та сприяє формуванню позитивного морального клімату. Таким чином, філософія успіху – це не лише засіб професійного вдосконалення, а й шлях до гармонійного життя, побудованого на цінностях добра, справедливості та людяності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: нація є одним з основних видів ідентифікації людини. Людина в свою чергу є рушієм історичного розвитку, яка зберігає, створює, та вносить культурні і соціальні особливості в історію та розвиток людства.

Мета дослідження: дослідити вплив нації на історичний розвиток.

Об'єкт дослідження: суспільний та історичний розвиток.

Предмет дослідження: нація.

Завдання дослідження: надати визначення терміну «нація», проаналізувати вклад нації у історичний розвиток.

Виклад основного матеріалу: неможливо оцінити значення і вклад нації у історію, не визначившись з самим терміном. До консенсусу по цьому питанню не дійшли, є багато трактувань нації, але існують дві основні категорії визначення, політичне та етнічне, для повного розуміння необхідно розглядати обидва визначення та знайти спільні риси, які допоможуть у дослідженні впливу нації на історичний розвиток. За етнічний підхід до нації виступав німецький філософ Йоганн-Готфрід Гердер, який казав що природа виховує людей сім'ями, і найприродніша держава – така, в якій живе один народ, з притаманним йому національним характером. Прихильником політичного підходу до нації був французький філософ Ернест Реран, який вважав що Нація – це душа, духовний принцип. Дві речі, які насправді є одним цілим, складають цю душу, цей духовний принцип. Одна – у минулому, інша – у сьогоденні. Одна – це спільне володіння багатомовною спадщиною спогадів; інша – це сучасна згода, бажання жити разом, воля продовжувати стверджувати спадщину, яку людина отримала неподільною. Людину, панове, неможливо імпровізувати. Нація, як і окрема людина, є кульмінацією довгого минулого зусиль, жертв і відданості. Після аналізу висловів можна підкреслити основні риси нації, це спільнота, пов'язана спільною мовою, територією, традиціями, звичаями, минулим і метою. Усі ці окремі ознаки нації взаємопов'язані, та формують суспільну ідентичність нації, яка рухає історичний розвиток, як зазначив Ернест Реран, саме сучасна згода, бажання жити разом, воля продовжувати стверджувати спадщину, яку людина отримала неподільною. Яскравим прикладом того, як нація є суб'єктом історичного розвитку є Японія після поразки у Другій світовій війні. Джон В. Дауер зафіксував цікавий момент, протягом двох десятиліть поява цієї неочікуваної економічної наддержави захоплювало й тривожило значну частину світу, викликаючи безліч гучних розмов про так звану японську модель. Саме поняття «Японія - номер один», що стало назвою книги професора Гарварду 1979 року, буквально приголомшило людей. Частина шоку полягала в нятяку на те, що епоха західного світового панування закінчується, але не менш вражаючим було й те, що почесне звання «номер один» приписували країні, яка ще зовсім недавно лежала в руїнах і вважалася державою четвертого гатунку. Аналітики запитували, як можна пояснити цю трансформацію, і зазвичай відповідали, що слід звернутися до глибинної історії країни та її традиційних цінностей. Сам Гарвардський професор Езра Ф. Фогель у своїй книзі звертав увагу на те, що метою його праці є опис окремих аспектів японської національної системи, які є настільки ефективними, що містять уроки для Америки. Він же ставить риторичне запитання, яке є головною тезою його книги: Хіба ми не могли б отримати користь, проявивши таке ж прагнення вчитися у Сходу, яке Японія виявила, навчаючись у Заході?. Ці цитати розкривають унікальність ситуації, нація, яка пережила справжню трагедію та занепад, не втративши своїх національних особливостей таких як вірність, дисципліна та працьовитість, змогла змінити державну ідеологію та взяти за мету адаптацію західних практик, таким чином визначивши майбутній курс розвитку країни, змусивши інші країни досліджувати феномен економічного дива.

Висновки. Отже нація незважаючи на її різні трактування є фундаментальною складовою історичного розвитку, спираючись на минуле може радикально робити внутрішні зміни, зберігаючи основні риси нації та вдосконалюватися переймаючи дієві практики інших націй, тим часом робивши внесок у історичний розвиток своїми діями.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Костянтин Шелухін, студент групи МПД-11

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми дослідження. Науково-технічна революція вплинула на всі сфери людського життя: економіку, культуру, моральні орієнтири та міжособистісні відносини. Розуміння її наслідків та загроз є важливим для формування відповідальної політики та громадської позиції.

Мета дослідження: проаналізувати вплив науково-технічної революції на умови існування людини та виявити основні проблеми, які потребують вирішення з огляду на гуманістичні цінності.

Завдання дослідження: визначити поняття науково-технічної революції; розглянути позитивні й негативні наслідки НТР для суспільства; проаналізувати соціальні та моральні виклики, пов'язані з технологічним прогресом; запропонувати шляхи гармонізації технічного розвитку та збереження людських цінностей.

Предмет дослідження: взаємодія науково-технічних процесів і соціальних відносин у контексті змін життєвих умов людини.

Об'єкт дослідження: суспільство як сукупність інституцій і процесів, що зазнають трансформацій під впливом НТР.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічна революція (НТР) – це період інтегрованого та швидкого розвитку науки, техніки та виробництва, що призводить до корінного перетворення соціально-економічних структур. Позитивні наслідки НТР полягають у підвищенні продуктивності праці, зростанні доступу до інформації, покращенні медичних технологій та якості життя. Проте існують і серйозні ризики: деградація довкілля, зростання соціальної нерівності, безробіття через автоматизацію, етичні проблеми у сфері біо- та інформаційних технологій. Екологічні виклики пов'язані з інтенсивним використанням природних ресурсів, забрудненням та кліматичними змінами. Соціальні проблеми проявляються в скороченні робочих місць у традиційних галузях, розриві між кваліфікованими та некваліфікованими працівниками, а також у посиленні впливу технологічних корпорацій на політику та культуру. Морально-етичні питання стосуються меж втручання науки у людське життя: генетичні маніпуляції, штучний інтелект, контроль за особистими даними та можливість тотального спостереження. Важливим є збереження гідності людини, автономії вибору та відповідальності у використанні технологій. Для подолання цих проблем необхідне поєднання державної політики, освіти й громадянського контролю. Держава повинна встановлювати чіткі нормативи екологічної відповідальності та регулювання нових технологій. Освіта має готувати фахівців, здатних адаптуватися до змін, а також формувати етичну культуру. Громадянське суспільство і незалежні медіа повинні здійснювати нагляд та вимагати прозорості від урядів і корпорацій.

Висновок. Отже, науково-технічна революція є неоднозначним явищем: вона відкриває великі можливості для людства, але водночас породжує серйозні загрози. Необхідно забезпечити баланс між інноваціями та гуманістичними цінностями, впроваджувати етичні норми у наукових дослідженнях, посилювати екологічну відповідальність та розвивати громадянську свідомість. Тільки такий комплексний підхід дозволить зберегти гідність та безпеку людини в умовах стрімкого технологічного прогресу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ І ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Тема взаємозв'язку релігії та грошей є сильно актуальною в сучасному світі, де матеріальні цінності дедалі більше визначають життєві орієнтири людини. Гроші стали універсальним мірилом успіху, влади та можливостей, але релігія пропонує іншу систему цінностей, у центрі якої – духовність, моральність та служіння вищим ідеалам. Аналіз цього взаємозв'язку дозволяє глибше зрозуміти, як релігійні погляди впливають на ставлення до багатства, власності, та соціальної справедливості, а також як економічні процеси трансформують релігійні уявлення.

Мета дослідження: філософське осмислення взаємозв'язку між релігією та грошима, з'ясування того, як релігійні погляди впливають на ставлення людини до матеріальних цінностей, багатства, та власності, а також як культ грошей впливає на духовне життя суспільства.

Предмет дослідження: філософське та релігійне ставлення до грошей і матеріальних цінностей.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві взаємозв'язок релігії та грошей стає все помітнішим. З одного боку, гроші є необхідною умовою життя, вони забезпечують комфорт і розвиток людини. З іншого – релігія нагадує про моральні межі матеріальних бажань і про те, що «життя людини не залежить від достатку її маєтку». Тому важливо досліджувати, як ці дві сфери – духовна і матеріальна – впливають одна на одну. Ще Макс Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму» писав, що саме релігія може формувати економічне мислення. Він зазначав, що протестантська віра сприяла розвитку підприємництва, бо «праця і ощадливість – це служіння Богові». Це показує, що гроші не завжди суперечать духовності, якщо вони використовуються з моральною метою. Українські філософи також звертали увагу на цю проблему. Наприклад, С. Кримський писав, що «цінності сучасної цивілізації часто підміняють духовні ідеали матеріальними благами». Це означає, що в наш час культ грошей поступово витісняє духовність, а успіх часто вимірюється не добрими вчинками, а рівнем доходів. Релігія намагається протидіяти цьому процесу, наголошуючи, що головне – не скільки людина має, а ким вона є. М. Попович у книзі «Бути людиною» зазначає, що духовність – це здатність «піднятися над власними потребами і бачити в іншому не засіб, а цінність». Таким чином, релігійні принципи можуть бути моральним орієнтиром у світі, де гроші набувають надмірного значення.

Висновок: отже, взаємозв'язок релігії і грошей полягає не лише у протиставленні духовного та матеріального, а й у пошуку гармонії між ними. Гроші можуть бути засобом добра, якщо вони використовуються з урахуванням релігійних і моральних норм. Саме релігія допомагає людині не втратити духовні орієнтири в умовах сучасної економічної культури.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ангеліна Козак, студентка групи ПО-11

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Зі стрімким розвитком інформаційного суспільства та комунікаційних технологій, соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя мільярдів людей, перетворившись на потужний соціокультурний та економічний феномен. Їхнє виникнення та масштабна інтеграція у повсякденність суттєво змінили форми спілкування, способи поширення інформації, ведення

бізнесу та політичну взаємодію. Актуальність теми зумовлена необхідністю глибокого осмислення сутності, функцій та впливу соціальних мереж на суспільство, культуру та індивіда.

Мета дослідження: аналіз сутності соціальних мереж як ключового феномену сучасного інформаційного суспільства; оцінка впливу соціальних мереж на суспільство з акцентом на виявленні як позитивних аспектів, так і негативних.

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як система комунікації та взаємодії, що функціонує в умовах сучасного інформаційного суспільства та глобальних комунікаційних технологій.

Предмет дослідження: механізми, функціонування соціальних мереж, а також вплив на формування громадської думки, індивідуальну ідентичність та соціальні взаємодії в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сутність соціальних мереж як ключового феномену сучасного інформаційного суспільства полягає у їхній ролі як цифрового середовища для постійного соціального зв'язку та самопрезентації. Вони перетворилися з простих комунікаційних інструментів на комплексну екосистему, що поєднує комунікацію, інформаційні потоки, розваги, комерцію та політичну взаємодію. В умовах інформаційного суспільства, де інформація є ключовим ресурсом, соціальні мережі є головним каналом поширення і споживання контенту, який значною мірою створюється самими користувачами. Таким чином, соціальні мережі не просто відображають соціальні зв'язки, а активно їх формують, керуючи увагою та поведінкою мільярдів людей. Соціальні мережі як масове явище почали формуватися наприкінці 1990-х років. Хоча основи комунікації були закладені в ранніх комп'ютерних мережах (Unset, BBS). Справжній бум відбувся на початку 2000-х із запуском MySpace (2003), який популяризував ідею соціального графа. Глобальним домінуючим феноменом став Facebook (2004), який визначив сучасну модель мережі. Подальший розвиток був пов'язаний зі спеціалізацією платформ за типом контенту: YouTube (2005) для відео, Twitter (2006) для мікроблогів та Instagram (2010) для візуального контенту, що остаточно закріпило їхній статус ключового феномену глобальної комунікації. Соціальні мережі в сучасному інформаційному суспільстві виконують широкий спектр взаємопов'язаних функцій. Центральною серед них є комунікативна функція, яка забезпечує безперервне підтримання та встановлення соціальних зв'язків між людьми незалежно від їхнього фізичного розташування. Паралельно розвивається інформаційна функція: мережі перетворилися на один із головних каналів для миттєвого поширення новин, освітнього та розважального контенту, чим суттєво сприяють демократизації інформації та водночас створюють виклики, пов'язані з її достовірністю. Важливою є функція самовираження та ідентичності, оскільки платформи надають індивідам простір для конструювання та презентації власного «Я» і творчого самовираження. У сфері економіки соціальні мережі реалізують маркетингову функцію, слугуючи потужним інструментом для просування товарів, цільової реклами. Нарешті, їхня політична функція дозволяє швидко організовувати громадську думку та дії, відіграючи значну роль у соціальному активізмі та політичних процесах, тоді як розважальна функція залишається ключовим фактором їхньої масової популярності. Вплив соціальних мереж є двоїстим. З позитивного боку, соціальні мережі стали головним рушієм глобалізації комунікації, дозволяючи людям підтримувати соціальні зв'язки та знаходити однодумців, що сприяє соціалізації та формуванню глобальних спільнот. Для економіки мережі відкрили нові маркетингові можливості та канали для ведення бізнесу, особливо для малого підприємництва. Крім того, вони є важливим простором для самовираження та доступу до різноманітних освітніх ресурсів. Водночас, негативний вплив соціальних мереж створює серйозні виклики. Найбільша загроза полягає у масовому поширенні дезінформації та фейкових новин, які, завдяки алгоритмам, швидко охоплюють велику аудиторію та можуть бути використані для маніпулювання громадською думкою та політичними процесами. Серйозною проблемою є і питання приватності, оскільки масивний збір персональних даних становить ризик для особистої безпеки та може використовуватись для цільового впливу. На індивідуальному рівні соціальні мережі часто призводять до психологічних проблем: кібербулінгу, підвищення рівня тривожності та залежності, а також формування нереалістичних стандартів життя через постійне порівняння себе з ідеальними, часто вигаданими, образами в мережі.

Висновок: Соціальні мережі є ключовим і визначальним феноменом сучасного інформаційного суспільства. Вони трансформувалися з простих комунікаційних інструментів у комплексну соціально-технологічну екосистему, яка охоплює всі сфери людської діяльності: від особистого спілкування та самовираження до політики, економіки та медіа.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Назарій Маковей, студент групи ПО-11

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми полягає в тому, що сучасна людина живе в умовах глобальних економічних змін, зумовлених переходом до ринкової системи господарювання. Ринкові відносини охоплюють усі сфери суспільного життя – від виробництва до культури, від праці до моралі. Саме людина є центральною ланкою цього процесу, адже вона не лише творець економічної діяльності, а й той, хто відчуває на собі всі її наслідки. Уміння адаптуватися до нових умов, приймати самостійні рішення, брати відповідальність за власне життя стають важливими рисами сучасної особистості. Дослідження людини в умовах ринкових відносин дає змогу глибше зрозуміти, як економічні процеси впливають на духовний і моральний розвиток суспільства.

Мета дослідження: визначенні ролі та місця людини в системі ринкових відносин, а також з'ясування впливу ринкових механізмів на формування її життєвих орієнтирів, цінностей і способів самореалізації.

Об'єкт дослідження: людина як активний учасник ринкових процесів, що взаємодіє з економічним середовищем та соціальними інститутами суспільства.

Предмет дослідження: особливості формування, розвитку й самореалізації людини в умовах ринкових відносин, її світогляд, моральна культура та соціальна поведінка.

Завдання дослідження: розкрити суть ринкових відносин та їхній вплив на становлення особистості, показати, як економічні умови формують новий тип людини – активної, підприємливої, відповідальної, а також визначити духовні та моральні орієнтири, що допомагають людині зберігати гармонію в ринковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство функціонує в умовах ринкової економіки, де ринок є основним механізмом регулювання економічної діяльності. Ринкові відносини впливають не лише на економічну сферу, а й на соціальну, моральну та духовну сферу життя людини. Людина виступає центральним суб'єктом цих процесів: вона створює, споживає, регулює й розвиває економічні відносини. Ринкові умови сприяють формуванню таких рис особистості, як самостійність, ініціативність, прагнення до самореалізації та готовність до ризику. Уміння приймати рішення, відповідати за власні дії та оцінювати їхні наслідки стає необхідною навичкою сучасної людини. Водночас конкуренція, нестабільність та боротьба за прибуток можуть впливати на моральні орієнтири і соціальну поведінку, інколи посилюючи стресові стани та емоційне вигорання. Ринок надає людині свободу вибору у професії, місці праці, способах заробітку та самореалізації. Це відкриває нові можливості, але водночас підвищує відповідальність за результати своєї діяльності. Важливим аспектом є моральна культура людини: економічна активність без духовних і моральних засад може призвести до егоїзму, байдужості та соціальної несправедливості. Тому поєднання економічної свободи з моральними цінностями та соціальною відповідальністю є критично важливим для гармонійного розвитку особистості та суспільства. Праця в умовах ринку стає не лише засобом заробітку, а й способом самореалізації, прояву здібностей і талантів. Розвиток підприємливості, інноваційного мислення та готовність до навчання протягом життя визначають конкурентоспроможність людини на ринку праці. Водночас необхідно враховувати потенційні ризики: постійна конкуренція і боротьба за успіх можуть знижувати довіру в суспільстві, створювати стресові ситуації та ускладнювати соціальні взаємодії.

Висновок. Людина в умовах ринкових відносин є головною рушійною силою економічного і соціального розвитку. Вона не лише споживає результати економічних процесів, а й активно створює їх. Ринкові умови надають можливості для самореалізації, розвитку здібностей та прояву ініціативності, водночас підвищуючи відповідальність за власні дії та моральну зрілість. Гармонійне поєднання економічної свободи з духовними і моральними цінностями, конкуренції з соціальною відповідальністю, підприємливості з гуманністю є запорукою успішного існування людини в ринковому суспільстві. Тільки за таких умов ринкові відносини сприятимуть не лише матеріальному добробуту, а й розвитку культури, гуманізму та духовності в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Надія Мулярська, студентка групи ПО-11

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті людство переживає період швидких змін – технічних, соціальних, політичних і культурних. Глобалізація, інформаційні технології та науковий прогрес формують нові способи мислення й поведінки людини. Проте водночас зростає потреба осмислення духовних основ життя, адже саме загальнолюдські цінності залишаються тим фундаментом, який визначає моральний рівень суспільства. Актуальність теми дослідження полягає у необхідності збереження гуманістичних ідеалів у світі, де матеріальні й технологічні досягнення часто переважають над духовними.

Мета дослідження: визначити роль та значення загальнолюдських цінностей у сучасному суспільстві, з'ясувати їх вплив на духовний розвиток особистості та окреслити шляхи їх збереження і утвердження в умовах глобальних змін.

Об'єкт дослідження: процеси духовного та морального розвитку сучасного суспільства в умовах глобалізації.

Вклад основного матеріалу. Загальнолюдські цінності – це морально-етичні орієнтири, що визнаються більшістю людей незалежно від національності, культури чи віросповідання. До них належать: життя, гідність, свобода, любов, справедливість, доброта, мир, толерантність, праця, відповідальність та повага до природи. Ці цінності формувалися протягом історії людства й є основою міжособистісних і міждержавних відносин. Сучасна цивілізація характеризується суперечливими процесами. З одного боку – розвиток прав людини, міжнародного співробітництва, освіти й культури; з іншого – зростання насильства, війни, тероризм, екологічні катастрофи, моральна байдужість. Технологічний прогрес часто супроводжується духовною кризою: людина стає залежною від інформаційних потоків, втрачає здатність до глибоких людських почуттів і співпереживання. Особливої актуальності набуває питання збереження людяності у добу цифровізації. Саме гуманістичні цінності мають стати моральним компасом для суспільства, аби прогрес не перетворився на загрозу людині. Велике значення у вихованні духовності має освіта, адже школа й університети формують світогляд молоді. Освітній процес повинен бути не лише інтелектуальним, а й моральним. Культура, література, мистецтво – це засоби, через які суспільство передає свої моральні орієнтири. Саме вони виховують у людині доброту, любов до ближнього, повагу до інших народів і традицій. Збереження духовних основ можливе через: розвиток гуманітарної освіти; підтримку культурних традицій; виховання толерантності й патріотизму; міжнародний діалог і співпрацю; особисту моральну відповідальність кожного. Тільки поєднавши науково-технічний прогрес із духовними орієнтирами, людство зможе досягти гармонії між розвитком і моральністю.

Висновок. Отже, сучасний світ постає як складна система, де поруч існують досягнення науки та кризи духовності. Проте саме загальнолюдські цінності залишаються основою, яка об'єднує людство. Вони визначають не лише норми поведінки, а й сенс існування людини. Майбутнє цивілізації залежить від того, чи зможемо ми зберегти ці цінності – життя, любов, добро, справедливість – і передати їх наступним поколінням.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Альбіна Никоненко, студентка групи ДОІ-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема самовизначення людини належить до так званих вічних світоглядних проблем, оскільки кожна свідомо людина на певному етапі свого життєвого шляху неминує постає перед питанням «хто я?». Зростання взаємозалежності сучасного людства, глобалізація всіх сфер суспільного життя, прискорення темпів суспільного розвитку і соціальної мобільності призвели до того, що сучасна людина постійно знаходиться в міжкультурному середовищі, є суб'єктом-об'єктом взаємодії різних культур. Тому в умовах сучасного постіндустріального (інформаційного) суспільства проблема самовизначення людини значно ускладнюється і стає все більш актуальною.

Мета дослідження: з'ясувати сутність і головні форми самовизначення людини та їх прояви в умовах зростаючої взаємодії культур.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: самовизначення людини в умовах глобалізації та зростаючої взаємодії культур.

Виклад основного матеріалу. Проблема самовизначення людини належить до одвічних світоглядних проблем людської самосвідомості, зоря якої, вперше засяяла вже в міфології. Її дослідники звертають увагу на те, що антропологічні міфи існували повсюдно - навіть у тих народів, які не мали ще якихось космогонічних уявлень. Це, як правило, були міфи про походження певної людської спільноти (роду чи племені) від якихось тотемних (тваринних чи рослинних) першопредків. Ознайомлення з цими міфами під час вікових ініціацій окремих членів роду, які досягали статевої зрілості і переходили в групу «дорослих», сприймалося як їх нове (соціальне) народження. Подібні уявлення про свідоме самовизначення людини як її «друге» народження зустрічаються і в давньоіндійській філософії, де вважалося, що вперше людина народжується як фізична істота, а вдруге - духовно: для самої себе на основі ознайомлення зі священними текстами. Тому людей, які пізнали «Веди», вважали мудрецькими і називали «двічі народженими». У давньогрецькій філософії проблема самовизначення людини пов'язувалася насамперед з її самопізнанням. Але, на нашу думку, слід погодитися з Ф. Х. Кессіді, який вважає, що проблема пізнання людини, а отже і її самовизначення, починає розглядатися не з софістів і Сократа, а значно раніше, оскільки вже досократики («натурфілософи») пов'язували пошуки субстанції, тобто «першопочатку» всього сущого, яке служить кінцевим фундаментом людського життя і діяльності, з визначенням місця людини в світі та усвідомленням сенсу людського життя. У філософії Київської Русі проблема життєвого самовизначення людини була по суті справи центральною. Як повинна людина жити, до чого прагнути в своєму житті й чого уникати, як ставитися до інших людей - ці та інші подібні питання розглядалися і були стрижневими і в проповідях Іларіона, і в «Повчаннях Володимира Мономаха», і в «Моліннях Данила Заточника», і в «Ізборниках» Ярослава Мудрого, і в «Ходіннях Богородиці по муках», і в інших творах давньоруської літератури. Більшість філософів Нового часу, починаючи з Декарта, пов'язували проблему самовизначення людини з проблемою її саморефлексії або самосвідомості, а також з проблемою свободи. Згідно Бекону, глибинне самовизначення людини пов'язане зі з'ясуванням її природи, яка прихована за різними правилами і звичками. Тому найлегше її можна пізнати на самоті, «оскільки тут вона скидає із себе все показне; в пориванні пристрасті, бо тоді забуває вона свої правила; а також у нових обставинах, бо тут полишає її сила звички». Пізніше ці положення були переосмислені й розвинуті засновниками марксизму, які підкреслювали значення філософської самосвідомості для перетворення пролетаріату із «суб'єкта в собі» в «суб'єкт для себе». У цілому ж у марксистській філософії проблема самовизначення людини ставилася насамперед як проблема подолання духовного і соціального відчуження людської сутності. В останні десятиліття, у зв'язку із вищезазначеною актуалізацією проблеми самовизначення людини, її дослідження були активізовані. Її розглядають (або торкаються) у своїх працях, наведених у списку використаної літератури, такі українські філософи, як В. Андрущенко, В. Бичко, Л. Губерський, В. Кремень, С. Кримський, В. Малахов, В. Мельник, Л. Сохань, Н. Хамітов та деякі інші. Проблема самовизначення людини, як було показано, є невід'ємною ланкою будь-якого світогляду і так чи інакше ставилася і розглядалася на всіх етапах розвитку філософської думки, маючи при цьому різне термінологічне означення, оскільки саме поняття «самовизначення людини» стало

широко використовуватися і активно розроблятися у зв'язку з актуалізацією проблеми самовизначення за деякими даними лише в XX столітті. Здатність людини до самовизначення дозволяє їй краще адаптуватися до умов свого життя і оточуючого середовища, свідомо гармонізувати свої відносини з природою, суспільством, іншими людьми і самою собою, регулювати і контролювати свою діяльність з урахуванням загальних законів буття і особливостей, зовнішніх і внутрішніх змін свого існування, поточних і віддалених (кінцевих) цілей своєї діяльності, індивідуальних і суспільних потреб та інтересів тощо. Використання цієї здатності є необхідною умовою становлення і самореалізації особистості. Доказом самовизначення людини як атрибутивності її буття може служити також наявність у неї потреби в самовизначенні. Згідно з класифікацією («пірамідою») потреб А. Маслоу, цю потребу слід було б віднести до вищих (вторинних, соціальних і духовних) потреб людини: в самоактуалізації, самовдосконаленні, самореалізації, які тісно переплітаються і неможливі без самовизначення. Так, зокрема, в одній із своїх праць він відносить самовизначення до способів поведінки, які ведуть до самоактуалізації. «Знайти самого себе, розкрити, що ти собою являєш, що для тебе добре, а що погано, якою є мета твого життя, - писав він, - усе це вимагає викриття власної психопатології. Для цього треба виявити свої самозахисти і після цього знайти в собі сміливість здолати їх». На нашу думку, потреба в самовизначенні є невід'ємною властивістю, атрибутом людського буття і виявляється (актуалізується) хоча і в різних формах, на різних його рівнях, у тому числі - і на нижчому рівні - задоволення фізіологічних (вітальних) потреб, як, зокрема, потреба у виборі якогось одного з багатьох або декількох альтернативних способів їх задоволення. Але на нижчих рівнях буття людини задоволення його потреби в самовизначенні служить тільки засобом задоволення інших життєво важливих потреб (наприклад, у самозбереженні), а на вищому - соціальному і духовному рівні буття людини потреба в самовизначенні (життєвому, сутнісному), як і потреби в спілкуванні, самореалізації та самовдосконаленні, стає самостійною потребою, задоволення якої вже не є засобом задоволення інших потреб, а стає самоціллю людської діяльності і духовною передумовою самореалізації, самоздійснення людини. Ця потреба актуалізується в процесі становлення людини, в умовах корінних змін, які відбуваються в ній самій чи в середовищі її існування або в проблемних життєвих ситуаціях, які допускають різні варіанти поведінки людини і тому потребують від неї здійснення якогось важливого життєвого вибору.

Висновок. Проблема самовизначення була невід'ємною складовою вчень про людину на різних етапах розвитку філософської думки, на яких вона усвідомлювалася по-різному. У наш час ця проблема набула особливої актуальності в зв'язку зі зростанням соціальної динаміки і мобільності, складності й проблематичності людського буття і привертає до себе увагу представників різних наук і галузей знань. У зв'язку з цим ще більш актуальними стають філософські дослідження цієї проблеми. Проте більшість з них мають вузькоспеціалізований чи одноаспектний характер, що засвідчує необхідність більш широкого, сутнісного і пов'язаного з сучасними соціально-культурними реаліями дослідження даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Олійник, студентка групи ДОІ-11

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження : тема у сучасному світі ринкове господарство визначає економічний розвиток суспільства. Різні його моделі спираються на певні цінності та ідеї, тому їх важливо розглядати не лише економічно, а й філософськи. Такий підхід дає змогу глибше зрозуміти вплив ринку на людину та суспільство в умовах глобальних змін.

Мета дослідження: проаналізувати сучасні моделі ринкового господарства та розкрити їх філософські основи, цінності й вплив на суспільний розвиток.

Завдання дослідження: розкрити сутність ринкового господарства, охарактеризувати основні сучасні його моделі, проаналізувати філософські підходи до їх розуміння та визначити цінність основи й вплив цих моделей на суспільство.

Об'єкт дослідження: сучасні моделі ринкового господарства як форма організації економічного життя суспільства.

Виклад основного матеріалу: цілком зрозуміло, що ринок виник разом з товарним виробництвом за часів декількох тисячоліть. Але ринкова економіка стала пануючою формою господарювання порівняно недавно – тільки три сотні літ тому (у XVII – XVIII століттях), однак як явище з'явилося разом з товарним виробництвом. Історично первісною моделлю ринкової економіки були товарно – грошові відносини абсолютного панування економічної і політичної влади центральної рабовласницької держави, зокрема, в Стародавньому Єгипті, Шумері, Ассирії та інших країнах Малої Азії, Фінікії, Стародавньому Китаї, Карфагені. При усіх негативних наслідках для розвитку економіки у цілому ця модель була достатньо стійкою і життєздатною. Саме у той період сформувався первинний ринок, держава почала випускати гроші у монетній формі – вони стали засобом товарного обігу. Ринкове господарство – це економічна система, в якій рішення щодо виробництва та розподілу продуктів приймаються на основі попиту та пропозиції, що визначають ціни на товари та послуги. Філософський аспект ринкового господарства полягає у взаємозв'язку індивідуальних свобод людини з її економічною відповідальністю перед суспільством. Ринкове господарство ґрунтується на кількох ключових принципах: приватна власність на засоби виробництва; вільне підприємництво, що є важливою передумовою ринкової економіки; ринкове ціноутворення, де ціни формуються під впливом попиту та пропозиції; мінімальне втручання держави в господарську діяльність; добровільні договірні відносини між суб'єктами господарювання. Зміст ринкового механізму в чистому вигляді включає в себе три важливі елементи: вільне виробництво, вільну купівлю, вільну ціну, яка зрівноважує попит і пропозиції. Замість ринкового механізму починають діяти неринкові механізми регулювання попиту і пропозиції, а відповідно виробництва і споживання. Ринок – це складне й багатогранне явище. Ринкові відносини суттєво відрізняються в різних країнах за ступенем розвитку, особливостями модифікації, рівнем зрілості, історичними, соціальними та іншими ознаками. Сучасні моделі ринкового господарства можна розділити на кілька типів: 1. Ліберальна модель: мінімальне втручання держави «невидима рука ринку». Переваги: стимулює інновації та конкуренцію обмежень.

Недоліки: соціальна нерівність, нестабільні доходи. 2. Соціально – ринкова модель Поєднання ринку із соціальним захистом. Переваги: забезпечує соціальну стабільність та захист вразливих груп. Недолік: висока податкова навантаження, потенційне зниження мотивації бізнесу. 3. Корпоративна/партнерська модель Співпраця держави, бізнесу і громадянського потреб. Недоліки: складність управління та потреба у високому рівні довіри між сторонами. Філософський аналіз: «Сучасні моделі ринкового господарства»

Сучасне ринкове господарство – це система, де ринок визначає ціни й конкуренцію, а держава забезпечує соціальну справедливість і стабільність, коригуючи недоліки ринку, такі як монополії та нерівність.

Основні моделі ринку: одним з найважливіших чинників, що впливає на визначення ціни у ринковій економіці, є конкуренція. Однак її роль у ціноутворенні неоднакова на різних типах ринків. На одних вона виступає вирішальним чинником, що визначає ціну рівноваги, тоді як на інших її роль знижують різні обставини. Залежно від цього розрізняють два типи ринків – досконало конкурентні, або ринки досконалої конкуренції, та недосконалої конкуренції. Корпоративна ринкова економіка має найбільше спільних рис з економікою вільної конкуренції. Модель ринкової економіки, яка орієнтована на вільну конкуренцію, нині зберігається, мабуть тільки в Гонконзі, та й то з відомими застереженнями з огляду на передачу цієї території десять років тому Великою Британією Китаю. Розвиток економіки і добробуту народу здійснюється автоматично за законами пропозиції та попиту, що проявляється на ринках товарів, нерухомого майна, послуг, фінансів та інших, де ціна, економічні рішення піддаються гласності, де кожна економічна одиниця в середовищі конкуренції прагне отримати свій зиск на основі індивідуального прийняття рішення. За допомогою законодавства держава виконує роль арбітра при вирішенні проблем, які виникають між різними учасниками господарської діяльності. Дозволено робити все, що не робить шкоди суспільству, окремій людині та навколишньому середовищу. Сучасні моделі ринкового господарства відображають різні підходи до поєднання економічної свободи та соціальної справедливості. Кожна модель має свої переваги та обмеження, і вибір моделі залежить від культурних, історичних та соціальних умов конкретної країни. Філософський підхід дозволяє зрозуміти, що економіка – це не лише цифри та прибуток, а й спосіб організації життя людей та суспільних цінностей.

Висновок: у процесі з'ясовано, що сучасні моделі ринкового господарства ґрунтуються не лише на економічних механізмах, а й на певних філософських цінностях та ідеях. Їхній аналіз дає змогу глибше зрозуміти взаємозв'язок між економікою, суспільством і людиною. Різні моделі по-різному відображають уявлення про свободу, справедливість та роль держави, що впливає на соціальний розвиток і глобальні процеси. Філософський підхід дозволяє критично осмислити сучасні виклики та окреслити можливі шляхи гармонійного розвитку ринкової системи.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Шидловська, студентка гр-ДОІ-11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження зумовлена перманентною кризою та переходом до ціннісно-орієнтованої економіки (VUCA-світ), де успіх організації визначається якістю управлінських рішень, заснованих на світогляді та етиці керівника. Вивчення філософії успіху менеджера є ключовим методологічним завданням для розробки ефективних моделей лідерства, що забезпечують довгострокову конкурентоспроможність та стійкість.

Мета дослідження: теоретико-методологічне обґрунтування філософських принципів та цінностей, що формують успішну модель управлінської діяльності, та розробка концептуальної рамки філософії успіху менеджера.

Об'єкт дослідження: професійна діяльність менеджера – це процес його взаємодії з організаційним середовищем, де особистісні чинники (світогляд, етика, цінності) визначають управлінські рішення.

Виклад основного матеріалу. Філософія успіху менеджера – це комплексна система принципів, етичних норм та категорій, що безпосередньо впливає на його ефективність, стратегічне мислення та довгострокову стійкість досягнень, фокусуючись на взаємозв'язку між внутрішнім світоглядом та зовнішніми результатами управлінської праці.

Завдання дослідження: проаналізувати еволюцію філософських концепцій успіху в контексті сучасного менеджменту; систематизувати ключові світоглядні та етичні принципи професійної культури успішного менеджера; виявити взаємозв'язок між особистісними цінностями, стилем лідерства менеджера та кінцевою ефективністю організації; розробити практичні рекомендації щодо впровадження філософії успіху в систему підготовки управлінських кадрів.

Виклад основного матеріалу. Успіх сучасного менеджера – це не просто сума виконаних KPI чи набір технічних навичок; це, насамперед, внутрішній світогляд, невидимий код, який трансформує хаос ринку в стратегічні переваги. Філософія успіху менеджера – це його морально-етичний компас, який визначає, як він мислить, приймає рішення та надихає команду. Це та система цінностей (таких як чесність, проактивність, орієнтація на постійне навчання), що стоїть за його лідерським стилем. Ключовий елемент цієї філософії полягає у переході від операційного контролю до формування стійкого розвитку. Успішний менеджер більше не питає «що ми робимо?», а питає «чому ми це робимо?» та «якими принципами керуємося?». Його філософія охоплює глибоке розуміння того, що людський капітал є головним активом, а довіра та прозорість є ефективнішими інструментами, ніж жорстка ієрархія. У підсумку, успішна управлінська філософія – це стратегічний стрижень, який дозволяє менеджеру не лише адаптуватися до змін, а й передбачати їх, перетворюючи виклики на можливості та створюючи не просто ефективний бізнес, а значущу організацію. Це постійний пошук балансу між прагматизмом та ідеалами, між прибутком та етичною відповідальністю.

Висновок. Філософія успіху менеджера є стратегічною матрицею, яка визначає виживання та процвітання організації. В епоху змін справжній успіх ґрунтується на внутрішній мудрості лідера, який, маючи чітку філософію, формує стійку, етичну культуру, що є найціннішою конкурентною перевагою.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Стравінська, студентка групи ПО-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі виробництво є однією з найважливіших основ суспільного життя. Саме воно визначає економічний розвиток, соціальні відносини, цінності та світогляд людей. Виробництво не лише створює матеріальні блага, а й впливає на духовний розвиток суспільства, змінює стиль життя, культуру спілкування, навіть моральні орієнтири. Особливо актуальним це питання є сьогодні, коли світ переживає нову індустріальну революцію – автоматизацію, оцифровування, штучний інтелект. Змінюється сама природа праці, і, відповідно, змінюється людина та її місце у світі.

Мета дослідження: з'ясувати, як розвиток виробництва впливає на спосіб життя суспільства, на соціальні зв'язки, культуру та цінності людей у різні історичні періоди.

Об'єкт дослідження: виробництво як суспільне явище, що формує матеріальні й духовні умови життя людей.

Предмет дослідження: вплив розвитку виробництва на соціальну структуру, мислення, побут і світогляд суспільства.

Завдання дослідження: визначити роль виробництва в історичному розвитку людства; проаналізувати, як зміни у виробничій сфері впливають на спосіб життя людей; розкрити взаємозв'язок між технічним прогресом і духовними цінностями суспільства; дослідити особливості впливу сучасних технологій на людину.

Виклад основного матеріалу. Виробництво – це процес створення матеріальних благ, необхідних для існування людини та розвитку суспільства. Від рівня розвитку виробництва залежить добробут народу, умови праці, соціальна структура та навіть світогляд. У первісному суспільстві виробництво мало примітивний характер. Люди займалися полюванням, рибальством і збиранням. Їхній спосіб життя повністю залежав від природи. Праця була колективною, а власність – спільною. З розвитком землеробства і ремесел з'явилася приватна власність, суспільство стало поділятися на класи. Виробництво почало формувати нові соціальні відносини. Прагнення людини змінилося – замість боротьби за виживання вона почала шукати добробут, успіх і престиж. У період промислової революції XVIII–XIX століть виробництво набуло масового характеру. З'явилися фабрики, міста почали стрімко розвиватися, а люди – переходити від сільського до міського способу життя. Це вплинуло на культуру, освіту, стиль мислення. Людина перестала бути повністю залежною від природи, натомість стала залежною від техніки і машин. Філософи, зокрема К. Маркс і Ф. Енгельс, наголошували, що виробництво визначає не лише економічні, а й духовні відносини між людьми. Вони доводили, що спосіб виробництва матеріального життя зумовлює соціальні, політичні й духовні процеси. У XX столітті науково-технічний прогрес створив новий тип виробництва – індустріальний. Люди отримали нові професії, змінилися умови праці та побут. Виробництво стало більш механізованим, що дало змогу скоротити фізичну працю, але водночас призвело до відчуження людини від продуктів своєї праці. Сьогодні, у XXI столітті, виробництво переходить на етап цифрових технологій. З'являються «розумні фабрики», автоматизовані системи, роботизація. Людина все менше виконує фізичну роботу і все більше займається творчими або інтелектуальними процесами. Це змінює її спосіб життя – зростає значення освіти, самореалізації, вільного часу, але й виникають нові проблеми: психологічна втома, залежність від технологій, втрата особистих контактів. Отже, суспільство має пам'ятати: технічний прогрес покликаний допомагати людині жити краще, а не робити її залежною від машин.

Висновок. Виробництво завжди впливало на життя людей і розвиток суспільства. З кожним новим етапом воно змінювало наш побут, мислення та цінності. Сьогодні головне – використовувати досягнення науки й техніки розумно, щоб вони служили людині й робили життя не лише зручним, а й духовно багатим.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Гнатюк, студентка групи ДОІ-11

ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження: тема пошуку сенсу життя завжди залишається актуальною і важливою для кожної індивідуальності. Хоча її можна тимчасово відкинути на другий план у змішаному вирі власних справ, турбот та розваг, та заглибитися у повсякденні або приватні пристрасті, у певний момент вона надходить до нас, подібно до дратівливого пікніку в справжній душі.

Мета дослідження: пошук розуміння сенсу життя для індивіда.

Об'єкт дослідження: сенс життя як філософська проблема, а предметом – людина в контексті суспільних відносин.

Завдання дослідження: аналіз різних підходів та концепцій до розуміння сенсу життя, а також розгляд питання про сенс життя як ключової проблеми світогляду.

Виклад основного матеріалу. Сенс життя – це одна з вічних проблем філософії, теології та художньої літератури. Ця проблема переважно розглядається через призму того, в чому полягає найвищий сенс життя людини. Важливо розуміти, що сенс кожного життя унікальний і неповторний, так само, як і саме життя. Людина завжди має свободу вибору сенсу та його реалізації, але це супроводжується відповідальністю. У пошуку свого покликання та сенсу, людину допомагає самопізнання і відчуття відповідальності за вибір і реалізацію своєї життєвої мети. Важливо знайти гармонію між загальними життєвими цінностями та конкретними життєвими обставинами. Хоча далеко не завжди і не у всіх періодах життя люди приділяють увагу пошуку сенсу, уявлення про нього формуються на основі особистих досвідів та соціального контексту. Смісл життя визначається багатьма чинниками, включаючи цілі, стиль життя, світосприйняття та конкретну історичну ситуацію. У вигідних умовах, людина може бачити сенс свого життя в досягненні щастя та благополуччя, в той час як у ворожому середовищі відсутність сенсу може стати невідчужимим грузом. В історичних епохах, коли життя відбувалося за стандартними сценаріями, обов'язками і традиціями, багато людей можуть не задавати собі питань про сенс. Водночас, кожна індивідуальність зобов'язана персонально відшукати свій сенс життя, враховуючи свій досвід та контекст. Реалізація сенсу – це відповідальний вибір, який відбувається в межах наданих можливостей. Кожна людина повинна пройти власний шлях, долати перешкоди та надавати своєму життю сенс до останнього подиху. Аналіз філософських шкіл та напрямків допомагає виділити різні підходи до розуміння сенсу життя в історії філософії. Ці підходи включають в себе відсутність абсолютного сенсу, визнання сенсу в самому житті, зосередження на земному щасті та спрямованість на релігійне розуміння світу. Кожна людина може знайти власну відповідь на питання про сенс життя, і ця відповідь може бути динамічною і змінюватися з часом. Головне, щоб кожен індивід зрозумів, що власний сенс життя залежить від його власних переконань, цінностей та вибору. Він може реалізувати цей сенс у своєму житті, роблячи свідомі вибори та відчувуючи відповідальність за них. Життя має сенс, коли ви робите його максимально насиченим, розвиваючись як індивід, вносячи свій внесок у суспільство та прагнучи до особистого зростання до останнього подиху.

Висновок. Кожна людина бачить свій сенс життя по-різному, іноді можуть доходити до однієї думки, але все-таки бувають різні погляди. Головне що кожен повинен визначити його самостійно, та не відходити від своєї думки, коли інші хочуть її перетворити. Пошук сенсу є важливим процесом, який допомагає нам розвиватися як особистість, розкривати свій потенціал і робити своє життя більш насиченим та задовільним. Незалежно від того, як ви розумієте свій сенс життя, головне - поставити собі це питання і розпочати власний пошук. Сенс життя не обов'язково повинен бути складним або недосяжним, він може бути знайдений в дрібних радощах і великих досягненнях, у відносинах з близькими і у своєму внеску в суспільство. Отже, продовжуйте свій особистий шлях у пошуку сенсу життя та реалізації його у своєму житті, використовуючи можливість самореалізації і самовираження. Ви маєте можливість створити власну унікальну історію життя, яка відповідає вашим цілям та цінностям.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Андрушків, студентка групи МЕН-11

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У філософії потреби, інтереси та цінності становлять взаємопов'язану систему, через яку розкривається сутність особистості та її духовне зростання. Потреба – це стан організму, особистості чи суспільства, створюваний необхідністю в об'єктах для існування, розвитку, який виражає залежність від об'єктивних умов їхнього існування. Так, без задоволення елементарних потреб людина не могла б існувати як живий організм. Потреби людини дуже різноманітні. Це потреба в їжі, теплі, кисні, безпеці, продовженні роду, одержанні інформації, спілкуванні, визнанні, повазі, авторитеті тощо. Потреби є початковим чинником, що зумовлює людську, що спонукає до пошуку умов існування й самореалізації. Інтереси відображають усвідомлені потреби, спрямовуючи людину на пізнання світу та власного місця в ньому. Цінності є вищим проявом духовним проявом людини, вони виникають у процесі осмислення дійсності, поєднуючи інтелектуальне знання з емоційним переживанням, надаючи людській діяльності морального та культурного змісту. Саме цінності виступають шляхом, через який людина усвідомлює сенс свого життя, орієнтується у світі і здійснює свідомий вибір життєвих цілей, що є основою її самотворення та духовної зрілості.

Мета дослідження: аналіз потреб, інтересів і цінностей як чинників особистого розвитку.

Об'єкт дослідження: людина як носій потреб, інтересів і цінностей.

Суб'єкт дослідження: визначити вплив потреб, інтересів і цінностей на особистісний розвиток людини.

Завдання дослідження: дослідити взаємозв'язок між потребами, інтересами та ціннісними орієнтаціями людини.

Вклад основного матеріалу. Потреби виступають рушійною силою людської активності, спонукаючи до дії та пошуку шляхів задоволення як матеріальних, так і духовних запитів. Духовні потреби, наприклад, у знаннях та освіті, стимулюють самовдосконалення, професійний розвиток та навчання нового. Соціальні потреби, такі як спілкування, повага та визнання, мотивують людину підтримувати ефективні міжособистісні стосунки та досягати високих стандартів діяльності. Потреби є основою, з якої починається спрямованість і активність особистості, визначають мотивацію та стимулюють саморозвиток. Потреби- це все, що спонукає нас діяти (їжа, безпека, спілкування, успіх, творчість). Інтереси – це вже усвідомленні напрями діяльності що виникають із потреб. Вони формуються на базі потреб і конкретизують їх, відображаючи вибіркове ставлення особистості до певних видів діяльності, знань чи соціальних явищ. Вони спрямовують зусилля людини на обрану сферу – науку, технології, творчість або інші напрямки діяльності. Вони визначають, у якому напрямку реалізується потенціал людини, і допомагають систематизувати її активність, забезпечуючи цілеспрямоване освоєння світу та власних можливостей. Інтереси особистості – це один з найважливіших елементів, які визначають, як людина використовує свій час та здібності, як вона знаходить задоволення та щастя в житті. Інтереси формуються в ранньому дитинстві та змінюються залежно від життєвих обставин, досвіду та навчання. Цінності є найвищим рівнем свідомого ставлення людини до світу. Вони визначають життєві орієнтири, моральні принципи та ідеали, сприяють гармонійному розвитку особистості. Формуються під впливом потреб, інтересів, соціалізації, виховання та власного життєвого досвіду. Цінності визначають мотиваційну сферу, спрямовують діяльність, впливають на процес самопізнання та самореалізації. Через цінності особистість усвідомлює сенс свого існування та життєві пріоритети, що безпосередньо впливає на поведінку в організаціях, на робочі ролі, взаємодію з колегами та приятелями. Цінності є найвищим рівнем свідомого ставлення людини до навколишнього світу. Вони визначають її життєві орієнтири, моральні принципи та ідеали, сприяючи гармонійному розвитку особистості. Формування системи цінностей відбувається під впливом соціалізації, виховання та власного життєвого досвіду та рішень, особливо на робочих місцях із високою автономією та свободою дій. Вони показують, що для людини найважливіше: добро, любов, свобода, розвиток, сім'я. Відмінним між ними є те, що інтереси виступають лише у людини (всі інші живі істоти мають потреби, але не

мають інтересів), потреби орієнтовані, перш за все, на предмет їх задоволення, а інтереси спрямовані на ті соціальні інститути, від яких залежить розподіл цінностей і благ, що забезпечують задоволення потреб. Особистість охоплює стійку систему почуттів, думок і моделей поведінки, що визначають індивідуальність людини. Кожна людина має унікальну особистість, яка формує неповторний спосіб сприйняття та взаємодії зі світом. Хоча особистість відносно стабільна, вона змінюється під впливом життєвого досвіду, виховання, успіхів і невдач. Наприклад, у віці від 20 до 40 років люди стають більш соціально домінуючими, сумлінними та емоційно стабільними, тоді як відкритість до нового досвіду може зменшуватися. Особистість – це поєднання почуттів, думок і поведінки, яке робить людину унікальною.

Висновок. Отже, потреби, інтереси та цінності особистого розвитку формують взаємопов'язану систему, що визначає мотиви, напрямки і зміст самовдосконалення людини. Потреби спонукають до дій та задоволення матеріальних, соціальних і духовних запитів. Інтереси конкретизують потреби, спрямовуючи увагу на певні сфери діяльності та знань. Цінності визначають життєві орієнтири, моральні принципи та сенс діяльності, формуючись під впливом потреб, інтересів і життєвого досвіду. Взаємодія цих складових формує цілісну особистість, здатну до самопізнання, самореалізації та ефективної поведінки в організаціях і суспільстві. Інтереси та цінності особистого розвитку тісно пов'язані, оскільки цінності (такі як самостійність, творчість, досягнення) формують наші потреби та мотиви, а інтереси (наприклад, захоплююче життя, навчання, нові навички) є проявом цих цінностей та визначають, як ми витрачаємо час та здібності. Ці два аспекти допомагають краще зрозуміти себе, приймати рішення, які відповідають нашим бажанням, і формувати особистість.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Надія Барановська, студентка групи МЕН-11

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті наука стала головною рушійною силою цивілізаційного розвитку. Саме вона визначає напрями економічного, соціального й культурного поступу людства. Проте з бурхливим розквітом науково-технічного прогресу з'явилися й нові виклики – екологічні, соціальні, морально-етичні, інформаційні. Людство постало перед дилемою: чи здатне воно контролювати наслідки власних відкриттів? Актуальність теми зумовлена необхідністю осмислити роль науки у подоланні глобальних проблем – таких як зміна клімату, виснаження природних ресурсів, біоетичні виклики, штучний інтелект, інформаційна безпека тощо. Тільки філософське розуміння єдності людини, природи й техніки може забезпечити гармонійне співіснування цивілізації та планети.

Мета дослідження: розкрити взаємозв'язки між розвитком науки та виникненням глобальних проблем людства, а також окреслити гуманістичні шляхи їх подолання.

Предмет дослідження: філософські засади впливу науки на глобальні процеси у світі.

Об'єкт дослідження: наука і глобальні проблеми людства.

Завдання дослідження: проаналізувати основні глобальні проблеми сучасності; визначити роль науки в їх виникненні та подоланні; дослідити морально-етичний аспект наукових відкриттів; обґрунтувати потребу гуманізації наукового поступу.

Виклад основного матеріалу. Наука є не лише системою знань, а й формою суспільної свідомості, яка визначає спосіб мислення сучасної людини. Її досягнення створили світ, де техніка, комунікації та інформаційні технології стали невід'ємною частиною повсякденності. Однак разом із прогресом постали й нові глобальні виклики. Проблеми вивчення глобальних проблем людства приділяло увагу багато науковців: С. Внучко, В. Ковбаса, С. Кусень тощо. З цієї теми також є апробації і багатьох студентів, зокрема Михайла Матейчука, Ярослава Несіна, Валентина Цибульського та ін. Це означає, що вказана проблема сьогодні є однією із найважливіших. Наприклад, С.

Внучко зауважує, що «впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій призвели, до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій і зростання виробництва, що сприяють повнішому задоволенню потреб людей, раціональнішому користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування, але в той же час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо». Натомість В. Ковбаса, досліджуючи зв'язок науки та глобальних проблем людства, дійшов висновку, що «скільки існуватиме людство, стільки існуватимуть глобальні проблеми і вирішення однієї проблеми, буде породжувати інші, доки невідомі нам кризи». Однією із найгостріших проблем є екологічна криза. Промислове виробництво, безконтрольне використання ресурсів, забруднення довкілля – усе це результат наукових досягнень, що не супроводжувалися моральними обмеженнями. Адже науково-технічний прогрес без екологічної відповідальності перетворюється на механізм самознищення цивілізації. Не менш складною проблемою є біоетика – питання генетичних модифікацій, клонування, втручання в еволюційні процеси. Наука дає людині майже «божественну» владу над життям, але не гарантує, що вона буде використана мудро. Саме тому наукові відкриття мають супроводжуватися глибоким етичним осмисленням. Інформаційна революція принесла не лише доступ до знань, а й загрозу маніпуляції свідомістю, втрати приватності, поширення дезінформації. У цифрову добу наука повинна повернутися обличчям до людини, аби не стати інструментом контролю, а залишатися простором свободи й розвитку. Водночас саме наука здатна дати відповіді на виклики часу. Розвиток зеленої енергетики, біотехнологій, штучного інтелекту, спрямованого на добробут людини, відкриває перспективи для сталого розвитку. Але для цього необхідне етичне керівництво, гуманізація наукового знання, формування культури відповідальності. Науково-технічний прогрес не повинен перетворювати людину на пасивного споживача технологій. Він має залишатися продовженням творчої сутності людини, засобом досягнення гармонії між природою, суспільством і духовним світом.

Висновки. Отже, наука є наймогутнішим інструментом людства у пізнанні світу та розв'язанні його найскладніших проблем. Проте саме її досягнення нерідко стають джерелом нових глобальних викликів – екологічних, соціальних, моральних та інформаційних. Це свідчить, що науковий прогрес не може розглядатися поза контекстом гуманістичних і духовних цінностей. Подолання глобальних проблем – зміни клімату, енергетичної кризи, загроз біоетичного та технологічного характеру – можливе лише за умови відповідального, етично орієнтованого використання наукових знань. Справжній поступ науки має вимірюватися не кількістю винаходів, а ступенем їхнього впливу на добробут людини та гармонію з природою. Отже, майбутнє цивілізації залежить від здатності поєднати раціональність науки з моральною зрілістю людства. Гуманізація наукового розвитку – це шлях до такого світу, де наука служить життю, свободі та сталому розвитку, а не стає причиною нових криз. Лише так вона зможе бути справжньою силою прогресу, що веде людство до гармонії, а не до самознищення.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Боровець, студентка групи МЕН-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: у сучасних умовах війни та економічних викликів зростає потреба у відповідальній поведінці бізнесу, яка сприяє стабільності суспільства й довірі до підприємництва.

Мета дослідження: ознайомитися з основними проблемами соціальної відповідальності бізнесу в Україні, в умовах війни. Способи їх подолання.

Об'єкт дослідження: соціальна відповідальність бізнесу як соціально-економічне явище в системі сучасних господарських відносин України.

Предмет дослідження: соціальна відповідальність українського бізнесу та чинники, що впливають на її розвиток.

Завдання дослідження: визначити основні проблеми реалізації соціальної відповідальності бізнесу та шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день Соціальна Відповідальність Бізнесу є важливим елементом підприємницької діяльності. Соціальна відповідальність бізнесу являє собою відповідальність підприємств за власні дії по відношенню до навколишнього середовища, суспільства. Вона може проявлятися в різних в різних напрямках: очищення повітря від викидів, охорона природи, розвиток персоналу, виробництво корисної продукції тощо. Тобто до звичайних правових норм вироблення продукції додається ще позитивний соціальний вплив на навколишнє середовище. Переваги для компаній які втілюють СВБ: утримання кваліфікованого персоналу, збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства, створення позитивного іміджу компанії. Але головною протипагою цьому виступає витратна частина, яку зазнає підприємство при здійсненні СВБ. В Україні зараз ще не так СВБ є популярним серед компаній як закордон. Сьогодні вже всі масштабні та впливові компанії закордоном знайомі та є учасниками СВБ. Цей підхід, сформульований у державній доктрині соціальної відповідальності бізнесу, набув широкого поширення в Європі, США, Японії. Багато соціально відповідальних корпорацій створюють внутрішні комітети або комісії з етики та/або соціальної відповідальності, завдання яких – об'єднання широкого кола пов'язаних з компанією організацій і людей для участі в розробці стратегії розвитку корпорації в питаннях корпоративної етики та соціальної політики щодо найманої праці і суспільства в цілому. Проте Україну СВБ не обійшло стороною. Ось приклади підприємств України, які активно впроваджують соціально-відповідальні практики в свою діяльність. Найбільш відомими в цьому є компанії групи «МЕТІНВЕСТ», «ДТЕК», «НАФТОГАЗ», «НЕСТЛЕ». З цього видно, що це представники великого бізнесу. Тема СВБ поки що, не набула масового звучання та практичного поширення в Україні. Про що свідчать наступні факти: порушення з боку роботодавця міжнародних прав людини та трудових стандартів; недотримання законодавчо встановлених соціально-трудових прав і гарантій працівників. -низький рівень заробітної плати; тривала заборгованість із виплати заробітної плати. Це стосується СВБ відносно персоналу компанії, але до цього також можна додати виробництво продукції неналежної якості, недотримання технічних вимог виробництва, забруднення навколишнього середовища, викиди в повітря. Тобто, це проявляється у порушенні прав та етичних норм оточуючих прямо чи опосередковано, що має негативні наслідки для суспільства.

Висновок. потрібно розповсюджувати та популяризувати СВБ в Україні поміж компаній. Нам, як майбутнім менеджерам буде зробити це легше, бо ми будемо мати прямий дотик до внутрішніх справ компанії. СВБ це важливий вклад компаній в наше майбутнє, тому потрібно підтримувати саме ті компанії які вже активно впроваджують соціально-відповідальні практики в свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дмитро Гавара, студент групи МЕН-11

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі гроші перестали бути лише економічною категорією – вони стали універсальним культурним символом, який визначає не лише систему обміну, а й систему цінностей, соціальних статусів і моральних орієнтирів. У процесі глобалізації гроші трансформуються у знакову форму влади, престижу та свободи вибору, формуючи нову ментальну парадигму людини постіндустріальної епохи.

Мета дослідження: розкрити сутність грошей як феномену культури, дослідити їхній вплив на свідомість, соціальні відносини та культурні цінності, а також визначити взаємозв'язок між розвитком культури та трансформацією уявлень про гроші.

Об'єкт дослідження: феномен грошей у культурному вимірі.

Предмет дослідження: філософсько-культурологічний аналіз грошей як чинника, що формує ментальні та соціальні парадигми суспільства.

Завдання дослідження: визначення культурної сутності грошей як символу цінності, аналіз історичних етапів становлення цього феномену в різних культурних традиціях, виявлення його впливу на формування ментальних установок і суспільних норм, а також характеристика морально-філософських аспектів грошей у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Історично гроші еволюціонували від матеріального еквівалента обміну до універсального символу соціальної влади. У первісних культурах вони виконували функцію сакрального знаку достатку та благополуччя, а у сучасному світі – стали індикатором успішності та свободи. Антична культура розглядала гроші як необхідний, але підпорядкований інструмент життя, тоді як християнська традиція часто надавала їм морально негативного забарвлення, ототожнюючи з гріхом жадібності. У новітній європейській культурі, особливо після епохи Ренесансу, відбувається раціоналізація поняття грошей – вони сприймаються як символ раціонального обміну та людської автономії. В українському культурному контексті гроші ніколи не виступали єдиним критерієм суспільної оцінки особи: моральна вартість і духовність часто переважали матеріальне багатство. Однак із розвитком капіталістичних відносин і глобальних ринків сприйняття грошей стає більш прагматичним, що зумовлює трансформацію традиційних уявлень про добро, успіх і справедливість. Сучасна культура споживання підміняє поняття «цінності» поняттям «вартості», через що гроші починають формувати моральну ієрархію, визначаючи соціальний престиж та навіть ідентичність особи. Філософський аналіз (зокрема у працях З. Баумана, Г. Зіммеля, К. Маркса) показує, що гроші мають амбівалентну природу: вони одночасно звільняють людину від обмежень, але й поневолюють її в межах економічної раціональності. Гроші як феномен культури виконують не лише економічну, а й символічну функцію – вони відображають рівень розвитку цивілізації, тип ментальності, систему цінностей і моральну орієнтацію суспільства. Таким чином, їх можна розглядати як дзеркало культурних трансформацій, що відбуваються в глобальному світі.

Висновок: гроші – невід'ємна частина нашого життя. Роль грошей є результатом їх функціонування і виявляється в їх впливі на певні економічні та соціальні процеси. Феномен грошей цілком піддається культурно-філософському дослідженню. Якщо не зводити культуру до поняття ринку, а роль грошей – до їх функцій в економіці. Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись в комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Тим часом очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, спочатку закладені культурою, в зв'язку з чим виникає необхідність культурного усвідомлення ролі грошей.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вероніка Денискін, студентка групи МЕН-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема людини є вічна філософська проблема. Проте, слід зазначити, що вона є цікавою не лише для філософів, а насамперед для нас самих. Ми люди, і нам важливо знати наше призначення, для чого, і безпосередньо ким створено кожного. Де ми живемо, що оточує, де все взялось і

продовжує появлятися – питання, які тривожать всіх людей. Це проблеми які обговорюються уже багато століть і продовжують обговорюватися і сьогодні. Постає питання: «Чи можемо ми вважати себе творцем усього?»

Мета дослідження: аналіз людини як творця світу та культури.

Об'єкт дослідження: людина як творіння.

Суб'єкт дослідження: людина як суб'єкт культури.

Завдання дослідження: дослідити призначення людини у світі, її роль у творінні культури.

Виклад основного матеріалу. Проблема взаємозв'язку людини та культури є однією з центральних у філософії. Протягом багатьох століть мислителі замислювалися над тим, що означає бути людиною і яку роль вона відіграє у формуванні світу. Одним із підходів є розуміння людини як творіння чогось вищого – Бога, природи чи розумного начала. В античні часи вважалося, що природа й божества створили людину як частину космічного порядку, і саме через гармонію з природою вона пізнає істину. З розвитком суспільства змінюється і розуміння людини. Філософи Нового часу починають розглядати її не лише як творіння, а й як активного творця – суб'єкта, який формує навколишній світ, культуру та самого себе. Людина, створюючи культуру, постійно перетворює себе, вдосконалює власне мислення, моральність, світогляд. Кожна дія, кожен прояв творчості є процесом самотворення, у якому людина постає і митцем, і витвором свого мистецтва. Таким чином, культура стає дзеркалом людської душі – у ній відображається все, що створене руками, думками і почуттями. Як зазначає В. Мельник, творчість людини – це не лише створення нових об'єктів, а й форма духовного самовираження. Найвища насолода для справжнього творця – це сам процес творчості, коли людина відчуває єдність із тим, що створює. Художник, який наносить фарби на полотно, творить не лише картину, а й себе – своє внутрішнє «Я», свої емоції, свій світ. Водночас культура не є пасивним тлом людської діяльності. Вона активно формує особистість. Немовля, яке народжується без готових знань і цінностей, занурюється у світ культури, що поступово формує його як особистість. Цей процес можна порівняти з тим, як рідина приймає форму посудини: культура задає рамки, у яких людина розвивається, але водночас залишає простір для індивідуальності. Цікавою є позиція М. Бердяєва, який розглядає людину як співтворця Бога. За його переконанням, творчість – це божественний акт, у якому бере участь людина. Вона не самостійна, але й не пасивна. Людина – це «місце зустрічі» духовного й матеріального, через неї втілюються вищі ідеї у реальності. У цьому сенсі творчість – це не просто діяльність, а спосіб наближення до божественного, реалізація свободи духу. Альтернативну позицію висловлює Ж.-Ж. Руссо, який вважав, що людина народжується як «*tabula rasa*» (лат. – чиста дошка), а її характер і здібності формуються під впливом середовища. Культура, у цьому розумінні, виступає не як результат людської творчості, а як сила, що формує людину, визначаючи її мислення, моральні норми та духовні орієнтири. Отже, між людиною та культурою існує двосторонній зв'язок. Людина створює культуру – мистецтво, мораль, науку, традиції – а культура, у свою чергу, формує людину, її свідомість і світосприйняття. Кожна епоха залишає у культурі свій відбиток, але водночас і сама змінює людину, яка у ній живе.

Висновки. Отже, людина є одночасно творцем і творінням культури. Вона формує духовні й матеріальні цінності, через які самовиражається, і водночас сама формується під впливом цих цінностей. Культура – це не просто результат діяльності, а живе середовище, у якому людина пізнає себе, удосконалюється й знаходить сенс життя. Як зазначав Бердяєв, Бог створив людину як творіння, але наділив її творчою свободою, щоб вона могла продовжити Його діло – творити світ і себе у ньому. Сучасна людина, усвідомлюючи себе як частину культури, має розуміти відповідальність за її розвиток, адже саме від неї залежить, якою буде культура майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. У сучасній Україні, коли суспільство переживає складні процеси політичних, духовних і культурних трансформацій, філософська спадщина Григорія Сковороди набуває особливого значення. Його ідеї про свободу, самопізнання, духовність і гармонію людини зі світом залишаються надзвичайно актуальними в умовах пошуку українським народом власного шляху розвитку. У час глобалізації, інформаційних викликів та моральних криз скovorодинська філософія виступає дороговказом до осмислення істинних цінностей буття, збереження духовної незалежності та формування національної ідентичності.

Мета дослідження: розкрити сутність філософських поглядів Г. Сковороди та визначити їх значення для духовного і суспільного життя сучасної України.

Предмет дослідження: вплив філософських ідей Г. Сковороди на формування світогляду, моральних орієнтирів і культурної самосвідомості українського народу ХХІ століття.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина Григорія Сковороди як духовно-культурне явище української філософії. Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода (1722–1794) – видатний український філософ, письменник і мислитель, який став символом духовної свободи, самопізнання та любові до правди. Його філософія ґрунтується на ідеї «пізнай себе», що є ключем до розуміння світу та досягнення гармонії людини з власною природою. Сковорода вважав, що справжнє щастя людини полягає не в зовнішніх благах, а у внутрішньому спокої, духовній самодостатності та згоді із власним «серцем». Серед центральних тем його філософії – ідея «сродної праці», тобто заняття тією справою, до якої людина покликана природою. Саме через працю, що відповідає внутрішнім нахилам, людина реалізує свою сутність, служить суспільству та досягає гармонії з Богом і світом. Ця думка є надзвичайно важливою для сучасної України, де питання самореалізації, гідності праці та духовного сенсу життя набувають нового звучання. Сковорода також наголошував на необхідності внутрішньої свободи, яка не залежить від матеріальних обставин. У сучасних умовах, коли українське суспільство відстоює незалежність, бореться за правду, гідність і справедливість, його ідеї звучать як духовний заклик до самопізнання, моральної чистоти та відповідальності за власну долю і долю держави. У ХХІ столітті філософські погляди Сковороди отримують нове осмислення через призму національного відродження, гуманізму та європейських цінностей. Його вчення про духовність, щастя, чесність і любов до ближнього може стати основою для морального відновлення суспільства, формування нової культури взаємоповаги й толерантності. Особливо актуальними є скovorодинські принципи в епоху цифровізації та надмірного матеріалізму, коли духовні орієнтири часто губляться серед споживацьких ілюзій. Філософія Г. Сковороди допомагає сучасним українцям не лише краще зрозуміти самих себе, але й зберегти віру у власні сили, унікальність і внутрішню свободу. Вона надихає на творення суспільства, де головними цінностями є моральність, духовність, взаєморозуміння та любов до рідної землі.

Висновок. Філософські погляди Григорія Сковороди – це духовний компас, який не втрачає своєї актуальності впродовж століть. Його вчення про самопізнання, сродну працю, моральну свободу та духовну гармонію є не лише надбанням минулого, а й дороговказом для сучасної України. У час суспільних змін і випробувань вони допомагають людині зберегти гідність, віру, духовну стійкість та усвідомлення власного покликання. Усвідомлення і практичне втілення скovorодинських ідей є важливою умовою гармонійного розвитку особистості та духовного оновлення українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. У дослідженнях про людину в умовах ринкових відносин, сучасне суспільство функціонує в умовах ринкової економіки, де кожна людина стикається з прийняттям економічних рішень: купувати чи продавати товари та послуги, чи планувати власний бюджет, обирати професію та спосіб заробітку. Ринкові відносини впливають не лише на матеріальне становище людини, а й на її соціальні, моральні та психологічні аспекти життя.

Мета дослідження: аналіз людини в ринкових умовах.

Об'єкт дослідження: людина в умовах ринкових відносин.

Предмет дослідження: людина - як активний учасник ринкової економіки.

Завдання дослідження: проаналізувати як людина адаптується до економічних умов, а також як формуються цінності та пріоритети сучасного.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі економіка базується на ринкових відносинах. Це означає, що все навколо нас – товари, послуги, праця – має свою ціну, а успіх залежить від того як людина знайде себе в цій сфері. Людина в умовах ринкової економіки – це не спостерігач, а головний її учасник. Вона може бути споживачем, працівником, підприємцем або власником. Кожен із цих ролей вимагає певних знань, навичок і рішучості. Якщо раніше держава визначала, хто і де працюватиме, то тепер усе залежить від самої людини – від її освіти, професійності, наполегливості. Як споживач, людина прагне отримати все найкраще за свої гроші. Вона обирає товари, порівнює ціни, шукає вигоду. Це спонукає виробників бути якіснішими, чеснішими, більш уважними до потреб людей. У цьому – сила ринку. Чим більше людина знає, уміє й бажає працювати, тим більша її цінність на ринку праці. Саме тому кожна людина повинна постійно навчатися, вдосконалюватися, не боятися змінювати професію чи місце роботи. Як підприємець, людина стає творцем нового. Вона ризикує, бере відповідальність, створює робочі місця. Саме завдяки таким людям розвивається економіка, з'являються нові інновації, росте добробут суспільства. Та ринкові відносини мають і зворотний бік. Вони створюють нерівність, коли хтось багатіє, а хтось втрачає роботу. Чесність, порядність, довіра – це ті моральні цінності, без яких ринок не зможе бути справедливим.

Висновок. Отже, ринок не гарантує успіху кожному, але надає рівні можливості тим, хто прагне розвиватися, працювати й брати відповідальність за власне майбутнє. Саме тому людина має бути гнучкою, освіченою, здатною мислити критично й приймати самостійні рішення. Я вважаю що матеріальний успіх має поєднуватися з моральними цінностями: чесністю, добротою, справедливістю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Жминда, студентка групи МЕН-11

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: сучасний світ характеризується стрімкою трансформацією, спричиненою глобальною інформатизацією та формуванням інформаційного суспільства, де інформація стає ключовим економічним, політичним та соціальним ресурсом. У цьому контексті соціальні мережі (СМ) перетворилися з простих комунікаційних платформ на фундаментальний феномен суспільного життя. Їхня зростаюча роль у формуванні суспільної думки, політичній мобілізації, впливі на психологічний стан особистості та зміні традиційних соціальних інститутів (сім'ї, освіти, ЗМІ) потребує ґрунтового наукового

осмислення. Вивчення цього феномену є актуальним для розуміння сучасних механізмів соціалізації, комунікації та керування інформаційними потоками в умовах гібридних загроз та динамічних змін.

Мета дослідження: аналіз соціальних мереж, їхньої сутності, впливу на свідомість та наслідків використання.

Об'єкт дослідження: процес функціонування соціальних мереж у сучасному цифровому просторі.

Предмет дослідження: соціальні мережі як соціально-культурний чинник.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття соціальних мереж та їхню роль у суспільстві, виявити їхній позитивний вплив і основні ризики.

Виклад основного матеріалу: феномен соціальних мереж (СМ) є прямим наслідком формування інформаційного суспільства, де інформація та знання набувають статусу ключового економічного, політичного та соціального ресурсу. В цьому контексті СМ, розпочавши свій шлях як прості технологічні платформи для спілкування, швидко перетворилися на повноцінний соціальний інститут, який бере на себе функції, що раніше були виключно прерогативою традиційних медіа, освітніх чи громадських організацій. Дослідники справедливо відзначають, що СМ діють як «соціальний каталізатор» і «головний нервовий центр» сучасних комунікацій, оскільки вони ефективно стирають географічні та часові межі, дозволяючи формуватися глобалізованій мережевій культурі та новим типам віртуальних спільнот. СМ, на відміну від пасивних медіа, є активним агентом впливу, який потужно формує як індивідуальну, так і колективну свідомість. Проблема впливу криється у внутрішній логіці цих платформ. Алгоритми, орієнтовані на максимальне залучення та монетизацію уваги, створюють так звані «бульбашки фільтрів». Суть цього явища полягає в тому, що користувач бачить переважно той контент, який підтверджує його існуючі переконання. Такий підхід значно ускладнює критичне сприйняття інформації, неминуче веде до поляризації суспільства, посилюючи існуючі розбіжності, і робить спільноту особливо вразливою для контенту, включаючи пропаганду, що ускладнює конструктивний діалог та прийняття об'єктивних рішень. Аналізуючи двоїсту природу СМ, слід насамперед підкреслити їхній значний позитивний вплив. Найважливішим здобутком є безпрецедентна демократизація доступу до інформації. Соціальні мережі дозволили мільйонам громадян обходити цензуру та медіа-монополії, перетворюючи кожен на потенційного автора, журналіста чи мовника, що значно підвищує плюралізм думок. Ця функція є особливо цінною в умовах авторитарних режимів чи інформаційних війн. Крім того, СМ довели свою ефективність як середовище для накопичення соціального капіталу. Вони не лише підтримують зв'язки між друзями та родичами, а й допомагають швидко знаходити професійні контакти та однодумців за інтересами, що є важливим чинником для професійного розвитку та самореалізації. Не можна ігнорувати і незамінну роль СМ як інструменту громадянської мобілізації: історичний досвід демонструє, що вони забезпечують швидку координацію мас для волонтерства, організації благодійних акцій та підтримки важливих соціальних чи політичних ініціатив. СМ стали майданчиком для формування так званої «мережевої публічності», де суспільно важливі теми набувають широкого розголосу за лічені години. На противагу значним здобуткам, СМ генерують низку серйозних ризиків, пов'язаних із психологічним тиском та проблемами інформаційної безпеки. Першою гострою проблемою є феномен «Цифрового Я». Користувачі перебувають під постійним тиском необхідності створювати та підтримувати ідеалізовану, часто неправдиву, версію себе в мережі. Це прагнення до віртуального схвалення через механізм «лайків» викликає тривожність, дестабілізує самооцінку і призводить до залежності від зовнішньої оцінки. З цього випливає прямий зв'язок з психічним здоров'ям: інтенсивне занурення пов'язане з ризиком Інтернет-залежності, а також із синдромом втраченої вигоди (FOMO) (Fear of Missing Out), що, як свідчать дослідження, посилює депресивні стани серед молоді. Крім психологічних загроз, СМ є ідеальним полігоном для поширення дезінформації та маніпуляцій. Велика швидкість обміну інформацією у поєднанні з низьким рівнем медіаграмотності значно ускладнює її верифікацію, створюючи сприятливі умови для поширення фейків та пропаганди. Також гостро стоїть проблема кібербулінгу; СМ стали інструментом для віддаленого та анонімного цькування, де агресор почуватися безкарним, завдаючи значної шкоди психіці жертв. У сукупності, ці фактори вимагають від суспільства та освітніх інституцій невідкладного формування критичного мислення та цифрової гігієни.

Висновок: отже, соціальні мережі є багатоаспектним та суперечливим феноменом інформаційного суспільства. Вони одночасно виступають як джерело демократизації та засіб маніпуляції, як платформа для соціалізації та каталізатор психологічної деструкції. Ця подвійна природа вимагає критичного осмислення їхньої ролі як ключового соціального інституту, що активно формує колективну свідомість. З огляду на це, невідкладним завданням є розвиток медіаграмотності, яка мінімізує ризики інформаційних «бульбашок» та залежності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Роман Карнець, студент групи МЕН-11

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження. Проблематика взаємозв'язку грошей і релігії набуває особливого значення в умовах сучасного суспільства, де матеріальні цінності часто переважають над духовними. Протягом історії людства релігія виступала моральним орієнтиром, тоді як гроші стали головним інструментом економічного життя. Відтак постає питання: чи є гроші антагоністом релігійних ідеалів, чи вони можуть співіснувати в межах морального світу людини? Відповідь на це питання допоможе краще зрозуміти природу людських цінностей, духовність і межі споживацької культури.

Мета дослідження: проаналізувати філософське співвідношення між грошима і релігією, визначити, чи можуть вони гармонійно співіснувати в межах людської культури та свідомості.

Об'єкт дослідження: гроші та релігія.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між релігійними цінностями та ставленням суспільства до грошей.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність понять «гроші» та «релігія» у філософському контексті.

Виклад основного матеріалу. Релігія історично виступала основою духовного життя людини, наголошуючи на моральності, смиренні та відмові від надмірних матеріальних благ. Гроші ж, навпаки, є символом влади, свободи вибору і прагматизму. У християнській традиції гроші часто розглядаються як спокуса, що може відвести людину від Бога («Не можете служити Богові й мамоні» – Мт. 6:24). Проте саме через гроші реалізується соціальна справедливість: допомога нужденним, благодійність, підтримка церков та духовних центрів. У філософському аспекті гроші – це не лише економічна категорія, а й культурний феномен, що формує світогляд. За висловом Г. Зіммеля, гроші є «зовнішнім символом внутрішньої свободи людини», адже вони дозволяють людині звільнитися від безпосередньої залежності від інших. Водночас надмірне прагнення до збагачення веде до духовного спустошення, перетворюючи гроші на самоціль. Релігія, з іншого боку, спрямовує людину до пошуку сенсу життя, наголошуючи на вищих цінностях: любові, вірі, милосерді. Вона закликає використовувати матеріальні ресурси розумно – не для збагачення, а для служіння іншим. У цьому полягає гармонійне поєднання грошей і релігії: гроші як засіб, а не мета. Сучасна культура споживання затьмарює духовність, підмінюючи віру культом успіху. Проте навіть у такому середовищі релігія може виконувати функцію морального коректора, повертаючи людину до істинних життєвих орієнтирів. Таким чином, гроші та релігія не є взаємовиключними – усе залежить від внутрішньої позиції особистості, її здатності підпорядковувати матеріальне духовному.

Висновки. Отже, гроші та релігія – це два важливі виміри людського існування, які можуть як суперечити один одному, так і доповнювати. Гроші не є злом самі по собі, проте вони стають небезпечними, коли замінюють духовні орієнтири. Релігія покликана нагадувати, що справжня цінність людини полягає не в тому, скільки вона має, а в тому, ким вона є. Гармонія між матеріальним і духовним можлива лише тоді, коли гроші служать людині, а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:<file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Захар Кононенко, студент групи МЕН-11

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. Аналіз сучасних моделей ринкового господарства є важливим з огляду на їхній вплив на життя людини та суспільство. У добу глобалізації економічні системи не лише визначають добробут, але й формують культурні пріоритети. Пліуралізм економічних моделей – від неолібералізму до кейнсіанства – відображає багатоманітність цінностей: свободи, справедливості, добробуту, індивідуалізму. Філософський аналіз дозволяє осмислити, як економічна політика пов'язана з ідеями свободи.

Мета дослідження: філософсько-економічне осмислення сучасних моделей ринкової економіки з акцентом на їх вплив на людину, суспільство, культуру й систему цінностей.

Предмет дослідження: філософські засади і наслідки моделей ринкового господарства (неолібералізм, кейнсіанство, монетаризм, соціально орієнтована економіка).

Завдання дослідження: охарактеризувати філософські засади основних моделей ринкового господарства та їхній вплив на суспільні цінності, соціальні відносини і місце людини в економічній системі.

Об'єкт дослідження: сучасні моделі ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Неолібералізм – модель, що акцентує на мінімальному втручанні держави та свободі ринку. Філософи, як Фрідман і Хайєк, отожднювали економічну свободу з політичною. Водночас критики (Поланьї) вказували на ризик соціальної дезінтеграції та відчуження в умовах повної дерегуляції. Неолібералізм породжує культуру індивідуалізму і споживачтва, але нехтує питаннями справедливості. Кейнсіанство – відповідь на кризу ринку. Кейнс наголошував на ролі держави в підтримці зайнятості та економічної стабільності. Ця модель заклала основи держави добробуту. Вона орієнтується на позитивну свободу – можливість кожного користуватися благами. У філософії Ролза закладено подібний принцип: нерівність виправдана, якщо вона на користь найменш захищених. Монетаризм – Філософський монетаризм перекується з неолібералізмом у підкресленні ринкового порядку і недовіри до активного втручання держави. Якщо кейнсіанство апелювало до соціальної справедливості, то монетаризм апелює до порядку і стабільності як найвищих цінностей: стабільна вартість грошей, стримана інфляція розглядаються як передумова здорової економіки і свободи договорів. Монетарний підхід фактично реабілітував класичну ліберальну доктрину *Laissez-faire* під новим кутом: замість прямого державного планування – тверді правила (наприклад, «грошове правило» Фрідмана про приріст грошової маси фіксованими темпами), які обмежують суб'єктивізм урядів. З точки зору впливу на суспільство, монетаристська політика (впроваджена, зокрема, у США та Британії в 1980-х роках) мала суперечливі наслідки. З одного боку, вдалося подолати високу інфляцію, стимулювати підприємницьку активність через дерегуляцію і скорочення податків. З іншого боку, критики зауважують, що жорстка монетарна дисципліна часом супроводжувалася збільшенням безробіття та соціальною поляризацією, ставлячи під сумнів гуманістичність такого підходу. Філософія монетаризму – це своєрідний економічний стоїцизм, що ставить розумні межі бажанням (бюджетним витратам, кредитній експансії) заради довгострокової стабільності та довіри до грошей як мірила цінності. Для культури це означало утвердження цінності фінансової відповідальності, ощадливості та особистої ініціативи, хоча опоненти застерігали про можливу втрату духу солідарності й спільного блага. Соціально орієнтована ринкова економіка – модель, яка намагається поєднати ринкову ініціативу з соціальною відповідальністю. Орієнтована на добробут всіх, базується на ідеях солідарності, гідності та правового порядку. Держава гарантує рівні стартові умови, але не скасовує конкуренції. У ній важливу роль відіграє партнерство між бізнесом, державою і громадянами. Змішана економіка – поєднує ринок із держрегулюванням. Такий пліуралізм моделей дозволяє враховувати як економічну ефективність, так і етичні вимоги. Філософи наголошують: економіка – це не лише про прибуток, а й про сенс і цінності. Найкраща модель – та, яка служить людині, не знеособлює її, а допомагає розкривати потенціал.

Висновок. Отже жодна модель ринку не є універсальною. Неолібералізм розширює простір свободи, але загрожує соціальній згуртованості. Кейнсіанство забезпечує стабільність, однак потребує ефективного адміністрування. Монетаризм дисциплінує фінанси, та не враховує соціальні ризики. Соціальне ринкове господарство шукає баланс. Змішана економіка – прояв філософського пліуралізму та готовності до компромісу. Для України це означає необхідність філософського осмислення реформ: адаптації світових моделей до національного контексту з урахуванням людської гідності, свободи, солідарності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Роман Корба, студент групи МЕН-11

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема співвідношення суспільного та особистісного завжди була однією з центральних у філософії, етиці та соціології. Вона стосується питання: як поєднати свободу людини з необхідністю дотримання суспільних норм, законів і моральних принципів? У сучасному світі, який характеризується швидкими змінами, інформаційною відкритістю, зростанням індивідуалізму й соціальної нерівності, ця проблема набуває нового значення. Вона впливає на формування громадянського суспільства, політичної культури, взаємин між людиною та державою. Для України ця тема особливо актуальна, адже суспільство перебуває у процесі трансформації – формуються нові соціальні відносини, цінності та моделі поведінки, де важливо знайти баланс між потребами особистості та інтересами спільноти.

Мета дослідження: проаналізувати сутність проблеми поєднання інтересів суспільства і особистості, розкрити філософські підходи до її вирішення та визначити значення гармонії між індивідом і суспільством у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Проблема взаємодії суспільства і особистості виникла ще в античній філософії. Платон вважав, що людина повинна служити державі, бо саме в ній реалізується загальне благо. Аристотель, навпаки, підкреслював, що суспільство створене для людини, а не людина для суспільства, оскільки лише в колективі людина може досягти самореалізації. У філософії Нового часу інтереси особистості починають розглядатися як першочергові. Джон Локк та Жан-Жак Руссо вважали, що держава повинна ґрунтуватися на суспільному договорі, який забезпечує права і свободи людини, але водночас передбачає її відповідальність перед суспільством. Суперечність між особистим і суспільним проявляється у різних сферах: економічній, політичній, моральній. З одного боку, кожна людина прагне до свободи, самовираження та реалізації власних інтересів. З іншого боку, суспільство потребує порядку, злагоди, спільних цінностей і відповідальності. Якщо переважають лише індивідуальні інтереси – зникає соціальна стабільність, а якщо надмірно домінує суспільний контроль – гине особистість як вільна істота. У сучасному світі глобалізація, розвиток технологій та соціальних мереж призвели до посилення індивідуалізму. Люди мають змогу висловлювати власну думку, обирати спосіб життя, впливати на суспільні процеси. Проте це вимагає нової культури відповідальності, адже свобода без моральних обмежень може призвести до егоїзму, байдужості та руйнування суспільних зв'язків.

Висновки. Отже, проблема поєднання інтересів суспільства і особистості є ключовою для розвитку демократичної держави. Вона визначає рівень гуманності, справедливості й моральності у стосунках між людьми. Гармонія між особистістю та суспільством досягається через усвідомлення того, що інтереси однієї людини не можуть суперечити спільному благу, а спільне благо – не повинно придушувати свободу особистості. Лише за умови взаємоповаги, правової рівності та моральної відповідальності можливе створення такого суспільства, у якому людина почуватиметься вільною, а суспільство – справедливим і єдиним.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ірина Корман, студентка групи МЕН-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних глобалізаційних процесів зростає значення вивчення механізмів самоідентифікації, адже саме національна ідея забезпечує внутрішню єдність і життєздатність держави. Нація формується не лише через спільність мови, території чи культури, а й через способи самоствердження та колективного мислення, що створюють відчуття спільної історичної долі.

Мета дослідження: аналіз нації, як суб'єкта історичного розвитку. Об'єкт дослідження: виступає нація.

Предмет дослідження: нація як суб'єкт історичного розвитку. Завдання дослідження: з'ясувати, що таке нація як суб'єкт історичного розвитку та як це впливає на формування культури, держави й суспільства. Виклад основного матеріалу. Проблема формування нації та її ролі в історичному розвитку є однією з ключових у сучасній гуманітарній науці. Нація виступає не лише результатом історичного процесу, а й його активним суб'єктом, що формує соціокультурну, політичну та духовну єдність суспільства. Саме походження та еволюцію нації активно досліджували науковці – Я. Дашкевич, Ф. Сисин, А.Пономарьова, В.Винниченка та ін. Їхні праці підтверджують, що нація є однією з головних рушійних сил історії, яка забезпечує цілісність суспільства й розвиток державності. Термін «нація» належить до категорії філософських понять і має різні трактування в науковій думці. Наприклад, український етнограф А.Пономарьов зазначає: «Нація – це особливий стан розвитку етносу, пов'язаний із творенням його державності, національної свідомості, національно-державних символів і атрибутів, національної культури». Натомість, у своїх працях Я. Дашкевич та Ф. Сисин нацією називають не весь народ, а лише освічену, політично активну й національно свідому частину. Тобто, щоб народ був нацією то, недостатньо лише спільного походження або географічного розташування, а необхідна також соціальна і культурна активність та національна свідомість. Цю думку висвітлював український політичний та державний діяч В.Винниченко, у його нарисах вказано, що нація складається та формується індивідами, які усвідомлюють свої політичні, культурні, економічні інтереси. Належність до нації може визначатися як об'єктивними умовами життя індивіда, так і його свідомим вибором. Опираючись на дослідження та думки видатних науковців, можна стверджувати, що нація формується не лише на основі спільного походження чи території, а насамперед завдяки розвитку національної свідомості, культурної активності та прагненню до державного самоствердження. Її здатність впливати на історичний процес залежить від рівня національної самосвідомості, освіти та готовності до громадянської відповідальності. Саме через таку активність нація стає не лише об'єктом історії, а й її суб'єктом, здатним визначати напрям розвитку держави, підтримувати соціальну стабільність і формувати культурну політику. Взаємозв'язок нації, держави та суспільства створює фундамент для розвитку сучасного цивілізаційного середовища, де культурні цінності, політичні інститути та соціальні практики взаємно впливають і збагачують одне одного.

Висновок. Нація завжди була і залишається головним носієм культури. Саме через неї проявляються спільні прагнення та цілі народу, його цінності та ідеологічні орієнтири. Вона формує колективну свідомість, визначає моральні норми та стандарти поведінки, створює символічні системи, які об'єднують людей у єдину спільноту. В той час держава виступає зовнішнім втіленням нації. Вона окреслює політичні та правові рамки, забезпечує захист інтересів народу і гарантує його суверенітет. Без держави нація існувала б лише як духовний і культурний феномен, але саме через державні інститути вона отримує можливість організувати своє життя, відстоювати права та реалізовувати колективні прагнення. Суспільство ж – це спільнота людей, об'єднаних спільною національною ідентичністю, культурою та соціальною взаємодією. Саме через суспільство нація проявляє свою життєву силу: люди координують дії, працюють задля спільного блага та підтримують соціальну стабільність. Взаємозв'язок нації, держави та суспільства підкреслює їхню взаємну залежність. Культура, політика та соціальна організація розвиваються як єдине ціле, а нація стає активним суб'єктом історичного розвитку, здатним формувати майбутнє своєї держави та свого народу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:<file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дарина Ляхова, студентка групи МЕН-11

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: проблема краси є однією з найдавніших у філософії, естетиці та культурології. У сучасному світі, де відбуваються значні соціальні, екологічні та культурні зміни, питання про розуміння краси набуває особливої ваги. Людина прагне гармонії між внутрішнім світом і навколишнім середовищем, тому аналіз краси як атрибуту природи і культури допомагає глибше усвідомити зв'язок людини з природою, мистецтвом та духовними цінностями.

Мета дослідження: виявлення сутності краси як універсальної категорії, що проявляється одночасно у природному середовищі та культурній діяльності людини.

Об'єкт дослідження: краса як естетичне явище у природі та культурі.

Предмет дослідження: особливості виявлення та сприйняття краси в природних і культурних формах, а також її роль у формуванні світогляду людини.

Завдання дослідження: розкрити поняття краси як естетичної категорії. Проаналізувати прояви краси у природі. Визначити особливості розуміння краси в культурі. З'ясувати взаємозв'язок природної та культурної краси. Сформулювати висновки щодо значення краси для розвитку особистості та суспільства.

Виклад основного матеріалу: поняття краси супроводжує людство протягом усієї історії його існування. Від давніх міфів до сучасних філософських концепцій краса розглядається як універсальна цінність, що об'єднує природу, людину й культуру. Її не можна звести лише до зовнішньої привабливості – краса є вираженням гармонії, цілісності, добра і духовної рівноваги. Ще в античності філософи намагалися осмислити сутність прекрасного. Піфагор пов'язував красу з математичною гармонією чисел, Платон вважав її проявом вічної ідеї досконалості, а Аристотель – результатом порядку, симетрії та доцільності. Таким чином, ще з давніх часів краса розумілася як закон гармонії, який можна побачити в природі та створити в культурі. Природа є першоджерелом людського відчуття краси. Вона формує естетичні смаки й дає зразки гармонії, пропорції, ритму та кольору. Людина, споглядаючи природні явища – ліс, море, небо, квіти, – відчуває не лише задоволення, а й духовне піднесення. Природа не створює красу навмисно – вона просто є, а людина наділяє її естетичним змістом. Краса природи проявляється в її різноманітності та рівновазі. Весняне пробудження, осінній спокій, блиск снігу, грім і дощ – усе це створює гармонію, яка поєднує протилежності. Навіть у бурі чи стихії можна побачити красу сили й руху. Тому природна краса – це не лише милування, а й глибоке переживання єдності з живим світом. З розвитком цивілізації люди почали втрачати безпосередній зв'язок із природою. Саме тому сучасна культура повертає увагу до екологічної естетики – усвідомлення того, що краса природи потребує захисту і гармонійного співіснування з людиною. Культура є способом, у який людина намагається відтворити красу природи та переосмислити її у власній творчості. Мистецтво, музика, література, архітектура – усе це форми, у яких відбивається прагнення людини до гармонії. У різні історичні періоди уявлення про красу змінювалися. В античності вона асоціювалася з пропорційністю та тілесною досконалістю, у Середньовіччі – з духовністю та божественною благодаттю, у Відродженні – з гармонією людини і природи, у Новий час – з індивідуальністю, а в сучасності – з самовираженням і внутрішньою свободою. У мистецтві краса стала не просто зображенням зовнішнього світу, а способом передати ідеї, почуття й цінності. Наприклад, у творах Леонардо да Вінчі краса людини ототожнювалася з розумом і гармонією, у поезії Шевченка – з духовною величчю народу, а у філософії Сковороди – з гармонією внутрішнього світу людини. Краса в культурі також має соціальний зміст. Вона впливає на формування ідеалів поведінки, моралі, естетичних смаків і національної ідентичності. Через спільне розуміння прекрасного суспільство визначає свої цінності, розвиває творчість і гуманізм. Між природою та культурою існує тісний зв'язок. Людина черпає натхнення в природі, а потім перетворює його в культурні форми. Архітектори наслідують природні форми у своїх будівлях, художники передають у фарбах природне світло, музиканти наслідують звуки дощу, вітру чи співу птахів. Навіть сучасні технології й дизайн часто звертаються до принципів природної гармонії. Водночас культура впливає на те, як ми бачимо природу. Через традиції, символи, художні образи люди навчаються бачити красу там, де раніше її не помічали. Так формується естетичне бачення світу – здатність оцінювати гармонію не лише очима, а й душею. Краса нерозривно пов'язана з добром і духовністю.

Людина, яка бачить красу навколо, прагне до внутрішньої гармонії, співчуття, щирості. У цьому сенсі краса є не лише зовнішньою рисою, а й моральною категорією. Недарма кажуть, що «краса врятує світ», адже вона робить людину кращою, добрішою, чистішою. Таким чином, краса – це універсальна цінність, яка поєднує природне і культурне, матеріальне й духовне. Вона формує естетичне мислення, виховує моральність і сприяє розвитку гармонійної особистості.

Висновки: отже, краса є універсальним явищем, що поєднує природу та культуру в єдину гармонійну систему. Вона не лише відображає досконалість навколишнього світу, а й формує духовний світ людини. Краса у природі – це прояв гармонії буття, а в культурі – результат творчості та внутрішнього прагнення до досконалості. Таким чином, краса виступає важливим чинником розвитку особистості, формування естетичних і моральних цінностей, а також збереження гармонії між людиною та світом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Мар'яна Приходько, студентка групи МЕН-11

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Протестантська етика є однією з ключових філософських і соціокультурних основ сучасного економічного мислення. Її значення полягає у формуванні системи цінностей, яка визначає ставлення людини до праці, відповідальності, успіху та професійного розвитку. В епоху глобалізації, коли моральні орієнтири часто втрачають чіткість, звернення до протестантської етики як до джерела трудової моралі набуває особливого значення. Вона сприяє формуванню високої професійної культури, заснованої на чесності, дисципліні та ініціативності.

Мета дослідження: визначити роль протестантської етики у становленні професійної діяльності, виявити її значення для сучасного менеджменту та етики праці.

Об'єкт дослідження: протестантська етика як соціокультурне явище. Предмет дослідження: вплив протестантської етики на формування професійної діяльності сучасної людини. Завдання дослідження: полягає у розкритті сутності поняття «протестантська етика», визначенні її основних принципів і моральних засад, аналізі впливу протестантських цінностей на формування трудової моралі та професійної поведінки людини, а також у з'ясуванні ролі цих принципів у розвитку сучасного менеджменту та професійної етики. Виклад основного матеріалу. Термін «протестантська етика» увів німецький соціолог Макс Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму». Учений доводив, що саме релігійні уявлення протестантів сприяли становленню нової економічної свідомості, орієнтованої на працелюбність, ощадливість і раціональність. На відміну від традиційного середньовічного ставлення до праці як до вимушеного заняття, протестантська доктрина вважала працю формою служіння Богові. Людина реалізує своє покликання через професійну діяльність, а отже, чесна й сумлінна праця – це не лише шлях до матеріального достатку, а й моральний обов'язок. Основними принципами протестантської етики є дисциплінованість, самоконтроль, відповідальність, скромність, чесність у ділових відносинах та прагнення до постійного вдосконалення. Такі риси стали підґрунтям для розвитку капіталістичної економіки та сучасної системи менеджменту. Працівник, вихований у дусі протестантських цінностей, сприймає професійну діяльність як життєву місію, а не лише як джерело прибутку. Це формує високий рівень самомотивації, ініціативності та професійної етики. У сучасних умовах протестантська етика знаходить своє відображення в концепціях корпоративної культури, етики бізнесу, соціальної відповідальності компаній. Її принципи активно використовуються у західній моделі менеджменту, яка базується на повазі до працівника, прозорості управлінських рішень, ефективності та орієнтації на результат. Для фахівців у сфері менеджменту знання таких засад є необхідним, оскільки воно дозволяє будувати організаційні структури, де моральність

поєднується з економічною ефективністю. Також варто зазначити, що протестантська етика сприяла становленню культури підприємництва. Вона формувала переконання, що успіх у бізнесі є результатом не випадковості, а системної праці, дисципліни та моральної відповідальності перед суспільством. Сучасні менеджери та керівники, які сповідують подібні принципи, демонструють високу ефективність управління та здатність підтримувати етичний клімат у колективі. Важливою рисою протестантської етики є поєднання індивідуальної відповідальності з громадською користю. Це означає, що кожна людина має не лише прагнути до власного успіху, але й сприяти добробуту інших. Саме такий підхід забезпечує гармонійний розвиток суспільства та стабільність економічних процесів. Для майбутніх менеджерів цей аспект є особливо актуальним, оскільки управлінська діяльність завжди пов'язана з прийняттям рішень, що впливають на інших людей.

Висновки. Отже, протестантська етика стала важливою складовою формування сучасного розуміння професійної діяльності. Її принципи – працьовитість, чесність, дисципліна, ощадливість і відповідальність – залишаються актуальними для менеджерів, економістів та підприємців. Вони формують основу етичної поведінки в діловому середовищі, сприяють підвищенню ефективності праці та розвитку суспільства. Знання й застосування цих принципів є необхідними для підготовки сучасних фахівців, здатних поєднувати професіоналізм із високими моральними цінностями.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Сєрова, студентка групи МЕН-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження - нині, в часи домінування приватновласницьких(капіталістичних) відносин, є важливим розуміння філософської складової, основних положень та структури вищевказаної концепції, так як вона слугує унікальною сторінкою в історії формування державності в контексті незалежної України наших часів.

Мета дослідження: аналітичний підхід до вивчення концепції людини, представленої в роботах Карла Маркса, з філософської точки зору.

Об'єкт дослідження: положення марксизму, що розкривають людину та її розвиток в суспільстві, трудових відносинах та кризові стани, що виникають в разі їх відсутності.

Завдання дослідження: опис концепції людини в контексті деяких аспектів, які Карл Маркс пояснює в своїх роботах, її детальну структурування в соціалістичному уявленні та констатацію отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу за вченнями Карла Маркса людина є суспільною істотою. Індивідуалізацію особистості, притаманну капіталістичним поглядам, категорично заперечує. Наприклад, в таких роботах як «Тези про Фейєрбаха», «Економічно-філософські рукописи 1884 р.», Маркс широко розглядає питання трудових відносин загально та стосовно окремого індивідууму. Основною проблематикою встановлює саме роль праці в житті людини. На його думку, реалізація своїх творчих здібностей, професійного потенціалу є одним з найважливіших аспектів життя людини, а в разі їх відсутності особа стикнеться з «відчуженням». «Відчуження» в філософії Карла Маркса-це явище, при якому людина не отримує ні матеріальних, ні духовних продуктів своєї праці. В умовах капіталізму дана ситуація виникає через примусовість трудової діяльності, приватизацію результатів цієї діяльності чи чітке розуміння суб'єкту, що це може статися. Індивідуум не має можливості при зазначеному тиску вільно самовиражатися і зусилля стають тим, що її пригнічує. Існують чотири форми відчуження: відчуження від продукту своєї праці – продукти праці приватизуються капіталістом; відчуження від праці – замість самовираження праця стає примусом; відчуження від своєї соціальної природи –

коли особистість реалізує свій потенціал, вона працює з певним ентузіазмом, створює щось аутентичне і творче, а при відчуженні трудова діяльність стає лише обов'язком; відчуження від інших людей – через приватновласницьку систему відносин індивідуум сприймає іншого як конкурента і це створює напруженість і як наслідок бажання віддалитися. Для Маркса людина не є творінням Бога, він заперечує доцільність існування вищих сил в своїй теорії і власну концепцію будує ближче до раціоналістичних поглядів. Згідно його творів, людина є творцем історії, але не обирає умови. На відміну від більш орієнтованої на духовну, чуттєву складову людини, Маркс зазначав її як істоту практичну, що здатна діяти заради певних змін як в своєму житті, так і в історії. Тобто, закликав до активної життєвої позиції, а кож існує деякий «еталон» людини в даній концепції. Всебічно розвинена особистість: як духовно, так і фізично, інтелектуально. Показово це описується в наступній цитаті: «Вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку всіх», що відсилає нас до соціальної позиції марксизму, де вважається, що людина все ж таки суспільна істота і має розвиватися в соціумі.

Висновок. Людина – соціальна істота, для гармонійного існування в соціуму якої є принципово важливими самореалізація і всебічний розвиток: духовний, інтелектуальний, фізичний. Люди є творцями своєї історії навіть при відсутності можливості обирати обставини.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Руслана Терлецька, студентка групи МЕН-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Актуальність теми дослідження. У наш час без грошей неможливо уявити життя. Вони потрібні всюди – від звичайного походу в магазин до великих цілей, як навчання, подорожі чи власне житло. Гроші стали настільки звичними, що ми рідко замислюємось, як сильно вони впливають на наше мислення і поведінку. У ХХІ столітті їх роль змінилася: вони вже не просто засіб обміну, а показник успіху, влади й навіть певною мірою людської цінності. Саме тому тема грошей є дуже актуальною – адже від того, як ми ставимось до них, залежить, яким буде суспільство: духовним чи суто споживацьким.

Мета дослідження: з'ясувати, яке значення мають гроші для людини сьогодні, у світі, де все швидко змінюється.

Об'єкт дослідження: гроші як соціальний та економічний феномен і їх роль у житті сучасної людини.

Предмет дослідження: вплив грошей на спосіб життя, цінності, поведінку та соціальні взаємодії людини в ХХІ столітті.

Завдання дослідження: дослідити вплив грошей на життя сучасної людини; показати, що гроші можуть бути як добром, так і злом; визначити, чи можуть гроші зробити людину щасливою.

Виклад основного матеріалу. ми живемо у столітті технологій, інформації та постійного руху. Люди стали набагато більш залежними від грошей, ніж колись. Якщо раніше головним було мати родину, повагу, добрі стосунки, то зараз для багатьох найперше – матеріальне благополуччя. На мою думку, це не завжди погано. Гроші справді дають свободу – можна вибирати, де жити, що купити, куди поїхати. Без них важко відчувати стабільність. Але водночас вони можуть зробити людину холодною і егоїстичною, якщо вона ставить їх вище за мораль і людяність. Часто люди мріють не просто заробити, а саме мати більше, ніж інші. І тут починаються проблеми: заздрість, конкуренція, страх втратити. Багато хто забуває, що головне – не кількість грошей, а те, що ми з ними робимо. Гроші – це лише інструмент, і саме від людини залежить, чи стане він добром, чи навпаки. Мені здається, у ХХІ столітті з'явився ще один цікавий момент – гроші стали «невидимими». Ми не носимо їх у кишені, усе зберігається на картках або в телефоні. Це зручно, але іноді через це ми менше відчуваємо їхню реальну цінність. Людина натискає кілька кнопок – і грошей уже немає. Через це часто виникає легковажне ставлення до витрат. Та все ж, гроші мають і позитивну сторону. З їх допомогою можна робити добро:

допомагати тим, хто потребує, підтримувати армію, донатити на лікування. Коли людина вміє правильно використовувати фінанси – це показує її зрілість. Не дарма кажуть: не гроші змінюють людину, а людина показує, хто вона є, коли має гроші. Філософ Георг Зіммель писав, що гроші – це дзеркало культури. І справді, за тим, як ми витрачаємо, можна побачити наші пріоритети. Якщо ми витрачаємо на освіту, на книги, на щось корисне – значить, ми ростемо. А якщо лише на показ – значить, ми втрачаємо себе.

Висновки. отож, гроші у XXI столітті стали невід’ємною частиною людського життя. Без них неможливо прожити, але важливо пам’ятати, що вони не повинні бути головною метою. Людина створена не лише для того, щоб заробляти, а щоб жити, любити, творити. Гроші дають можливості, але не гарантують щастя. Щастя залежить від того, що в нас у серці, а не в гаманці. Тому важливо навчитися керувати грошима так, щоб вони допомагали реалізовувати наші мрії, а не ставали причиною внутрішньої порожнечі. На мою думку, головне – це баланс. Матеріальне потрібно, але духовне – незамінне. Коли людина пам’ятає про обидві сторони життя, вона залишається справжньою і сильною, навіть у світі, де все оцінюється через гроші.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аглая Федорова, студентка групи МЕН-11

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження. Актуальність вивчення традиційних китайських філософських засад управління зумовлена необхідністю пошуку стійких та гармонійних моделей суспільного розвитку в умовах глобальної нестабільності. Китайська думка, що поєднує моральний імператив (Конфуціанство) з прагматичним державним контролем (Легізм) та принципом невтручання (Даосизм), пропонує унікальні підходи до співвідношення влади, закону, етики та ефективності, які є цінними для сучасного державного менеджменту.

Мета дослідження: визначити специфіку, основні концепції та еволюцію традиційних китайських філософських шкіл в контексті їхнього внеску у формування моделей державного управління та суспільної гармонії.

Об’єкт дослідження: китайська традиція філософського осмислення проблем соціального та державного управління в період «Ста шкіл думки» та наступні імперські епохи.

Суб’єкт дослідження: основні поняття, закономірності та принципи, на яких функціонувала китайська система управління.

Завдання дослідження: проаналізувати ключові принципи Конфуціанства, дослідити доктрину Легізму, оцінити роль принципу Недіяння Даосизму, простежити історичний синтез філософських шкіл.

Виклад основного матеріалу. Китайська традиція філософського осмислення проблем управління є унікальним явищем, що сформувалося навколо ідеї досягнення та підтримки Космічної Гармонії (Нé) і стало невіддільною частиною державного устрою на два тисячоліття. На відміну від західних моделей, де управління часто зводиться до інституцій і права, у Китаї воно ґрунтується на моралі, етиці та відносинах. Головні ідеї, що лягли в основу управління, були розроблені в епоху «Ста шкіл думки», причому найбільший вплив справили Конфуціанство, Легізм і Даосизм. Конфуціанство (Жу-цзя, Моральний Імператив), яке згодом стало офіційною державною доктриною, пропонувало модель управління через чесноту (Dé). Філософія стверджувала, що правитель має бути моделюючою фігурою, що є моральним прикладом. Ключові принципи, такі як Людяність (Rén) та Ритуали (Lǐ), слугували основою для побудови ієрархічного, але гармонійного суспільства. Влада уявлялася як велика родина, де правитель є «батьком», а його легітимність підтверджується Мандатом Неба (Tiān Mìng), який може бути відкликаний, якщо правитель втрачає доброчесність. Конфуціанство також сформувало концепцію меритократичної бюрократії через систему імператорських іспитів, що забезпечувало державі

освічену та віддану еліту. Легізм (Прагматичний Контроль, Фа-цзя) виник як повна протилежність Конфуціанству, відкидаючи мораль як надійну основу управління. Легісти, такі як Хань Фей, наполягали на тому, що люди є егоїстичними, а отже, порядок може бути досягнутий лише за допомогою суворого, чіткого і єдиного для всіх Закону (Фя). Управління зводилося до двох важелів – жорстоких покарань і щедрих нагород. Легізм заклав основи для абсолютної централізації влади та ефективної адміністративної машини, яка керувала імперією. Даосизм (Мінімальне Втручання, Дао-цзя), пов'язаний з Лао-цзи, пропонував ідеал Недіяння (Wú Wéi) в управлінні. Цей принцип вимагав від правителя мінімального втручання в життя народу, уникнення надмірної регуляції та високих податків. Хоча Даосизм ніколи не був офіційною політикою, його ідеї слугували філософським запобіжником проти тиранії та гіперконтролю, сприяючи періодам «легкого» управління. Історично склалося так, що імперський Китай, починаючи з династії Хань, прийняв прагматичний синтез: Конфуціанство слугувало ідеологічним фасадом і моральною основою, забезпечуючи освіту, соціальну гармонію та легітимність режиму. Легізм забезпечував практичну структуру для роботи державної машини, її фінансів, армії та контролю над чиновниками. Цей синтез створив унікальну модель управління: держава діяла з високою ефективністю та централізацією, але виправдовувала своє існування та вимагала етичної поведінки від своєї еліти. Таким чином, китайська традиція надала людству складну філософську спадщину, де мораль, закон і влада були нерозривно пов'язані в прагненні до стабільного, хоча й авторитарного, порядку.

Висновок. Таким чином, китайська традиція управління успішно поєднала етичний ідеал (Конфуціанство) з політичним реалізмом (Легізм), створивши систему, яка була гнучкою для адаптації, достатньо жорсткою для контролю, і достатньо морально обґрунтованою для виживання протягом тисячоліть. Ця модель управління є одним із найдовговічніших і найвпливовіших зразків державного устрою у світовій історії.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Яна Хавро, студентка групи МЕН-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Сучасний бізнес функціонує в умовах глобальної конкуренції та постійних соціально-економічних змін. Високий рівень бізнес-етики є запорукою довіри між партнерами, клієнтами, працівниками та суспільством.

Мета дослідження: визначити сутність і значення етики бізнесу.

Об'єкт дослідження: етичні засади підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин.

Предмет дослідження: принципи, норми та правила поведінки, що регулюють взаємовідносини у бізнес-середовищі та забезпечують реалізацію корпоративної соціальної відповідальності.

Завдання дослідження: дослідження передбачає визначення походження та змісту поняття «етика», аналіз сутності й структури етики бізнесу, розкриття її основних принципів – економічної доцільності, ситуативності та індивідуальної відповідальності. Також завданням є з'ясування ролі етичних норм у формуванні ділової репутації підприємства та їх впливу на розвиток взаємовідносин зі стейкхолдерами.

Виклад основного матеріалу. Походження слова «етика» пішло від грецького і стародавнього слова «etos» і означало спільне житло, як місцеперебування. Значення слова перетворилось згодом на звичай, характер, темперамент. Ще Аристотель, великий філософ античності визначав значення слова «etos», як характер або темперамент та вкладав його в основу прикметника «ethicos» Загалом етика ділових відносин досліджує безособистісні, практично-утилітарні відносини людей з метою їх гармонізації, гуманізації, узгоджує їх з моральними вимогами. Проблемне поле етики бізнесу є вужчим і конкретнішим, ніж етики ділових відносин, оскільки її наукові інтереси обмежені сферою підприємницької, комерційної діяльності.

Поняття етики бізнесу, та її функціонування тісно пов'язано з філософським питанням сумісності бізнесу і моралі. Оскільки сучасне суспільство підпорядковано ринковим відносинам, нормальною суспільною поведінкою є ринкова поведінка, а неринкова поведінка вважається не правильною. Під етикою бізнесу розуміти систему цінностей, норм та правил поведінки, що врегульовують взаємовідносини у внутрішньому середовищі підприємства, а також комунікацію із зовнішніми стейкхолдерами та є інструментарієм для реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності. Перший принцип, на якому ґрунтується етика бізнесу є принцип економічної доцільності. Другий принцип етики бізнесу – це ситуативність. Індивідуальна відповідальність – це третій принцип.

Висновки. Етичні принципи формують позитивний імідж компанії, сприяють сталому розвитку та запобігають конфліктам інтересів. Етика бізнесу є тим інструментом, який уможливило формування вдалої ділової репутації підприємства, посилює його конкурентні позиції та сприяє формуванню ефективних взаємовідносин зі стейкхолдерами.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Яворівська, студентка групи МЕН-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Виробництво має ключове значення для розвитку суспільства, адже визначає умови праці, рівень добробуту, культуру і побут людей. Починаючи з 2022 року, війна в Україні радикально змінила виробничу структуру, логістику, соціальні відносини та способи життя населення. Такі зміни підкреслили важливість аналізу впливу виробництва на соціальні процеси, адже саме через економічні й виробничі механізми відбувається відновлення та адаптація суспільства.

Мета дослідження: з'ясувати, яким чином розвиток виробництва впливає на спосіб життя людей, умови праці та соціальні відносини в суспільстві, з урахуванням змін, спричинених війною.

Об'єкт дослідження: виробництво як форма людської діяльності та чинник розвитку суспільства.

Предмет дослідження: вплив виробництва на життєві умови, працевлаштування, соціальну структуру, побут і цінності людей.

Завдання дослідження: визначити роль виробництва у розвитку суспільства; показати, як технологічні зміни, глобалізація та воєнні події впливають на працю, побут і соціальні зв'язки; виявити позитивні та негативні наслідки цих змін.

Виклад основного матеріалу. Виробництво є основою розвитку будь-якого суспільства, адже воно формує економіку, створює матеріальні блага та визначає соціальні відносини. В історії людства зміни у виробництві завжди впливали на спосіб життя: від аграрного укладу до промислового, а сьогодні – до цифрового суспільства. Це формувало нові соціальні ролі, освіту та культуру, змінюючи цінності людей. У сучасному світі ключову роль відіграють автоматизація, цифровізація та штучний інтелект, які змінюють ринок праці та структуру економіки. Війна в Україні з 2022 року суттєво вплинула на економіку країни, зменшивши обсяги промислового виробництва та руйнування підприємств. Водночас війна стимулювала розвиток оборонної, аграрної та ІТ-галузей, що стало новим напрямом для відбудови економіки. Це змінило спосіб життя людей: з'явилися нові форми зайнятості, дистанційна робота та волонтерська діяльність. Люди швидко адаптувалися до умов нестабільності, що вплинуло на їхні соціальні ролі та світогляд. Виробництво залишається джерелом відновлення держави: воно підтримує фінансову стабільність, соціальну сферу та сприяє поверненню населення до мирного життя. Розвиток технологій та інновацій завжди був рушієм прогресу. Кожен етап – від ручної праці до автоматизованих систем – формував економіку, соціальні відносини, освіту та культуру. Сьогодні цифрові

технології стимулюють появу нових професій і змінюють структуру зайнятості. Попри руйнування підприємств та зменшення виробничих потужностей, країна змогла адаптуватися: частково виробництво перемістилося на захід, відновлюється аграрний сектор та зростає роль ІТ-галузі. Соціальні зміни також стали очевидними: дистанційна та креативна робота, нове сприйняття власної ролі в суспільстві та ідеї соціальної відповідальності бізнесу змінюють поведінку людей. Особливо важливим стає сталий розвиток – поєднання економічного зростання з екологічною безпекою. З'являється «зелена економіка», де енергоефективність, утилізація відходів та відновлювані джерела енергії стають обов'язковими. Україна активно впроваджує екологічні стандарти та підтримує «чисті» виробництва, що сприяє модернізації економіки та захисту довкілля. Сучасне виробництво формує економіку, змінює спосіб життя, цінності та соціальну поведінку людей. Воно визначає темп розвитку держави, рівень добробуту, освіти, безпеки та культури. Виробництво стає не лише економічним процесом, а й чинником соціальної стабільності та розвитку суспільства.

Висновки. Виробництво є ключовим фактором розвитку суспільства, оскільки формує економіку, соціальні відносини та впливає на спосіб життя людей. Зміни у виробництві завжди супроводжуються трансформацією соціальних ролей, цінностей, культури та освіти. Сучасні технології – автоматизація, цифровізація та штучний інтелект – суттєво змінюють структуру зайнятості та ринок праці. Війна в Україні 2022–2025 років вплинула на економіку, спричинила руйнування підприємств, міграцію робочої сили, але одночасно стимулювала розвиток ІТ, аграрної та оборонної галузей. Виробництво залишається джерелом відновлення держави: воно підтримує фінансову стабільність, соціальну сферу та сприяє поверненню населення до мирного життя. Сучасне виробництво вже не обмежується економічним процесом: воно стає простором взаємодії, соціальної відповідальності та сталого розвитку. «Зелена економіка», енергоефективність та впровадження екологічних стандартів – це новий напрям розвитку виробництва, що враховує потреби сучасного суспільства і довкілля. В цілому, виробництво визначає темп розвитку держави, рівень добробуту, освіти, безпеки та культури, підтверджуючи свою роль як одного з ключових чинників прогресу суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Надія Баран, студентка групи ОО-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: проблема розуміння нації як суб'єкта історичного розвитку є однією з ключових у філософії історії та соціальній філософії. У добу глобалізації та культурної уніфікації особливо важливим стає усвідомлення того, що саме нація є тією формою спільності, яка здатна забезпечити спадкоємність історичного процесу, зберегти духовні цінності й окреслити напрям історичного поступу. Для України це питання має життєво важливе значення, адже національна самосвідомість виступає основою державності, культури та свободи.

Мета дослідження: визначення сутності нації як суб'єкта історичного розвитку та з'ясування її ролі у формуванні історичної динаміки суспільства.

Об'єкт дослідження: феномен нації як соціально-історичної спільноти. Предметом – прояви її суб'єктності в історичному процесі.

Виклад основного матеріалу. Нація у філософському вимірі розуміється як духовна, культурна та політична спільнота, що має спільні цінності, історичну пам'ять і мету. Й. Гердер розглядав націю як унікальну форму існування людського духу, який реалізується через мову, мораль і традицію. Г. Гегель стверджував, що історичний розвиток відбувається через діяльність народів, які у певні епохи стають «носіями світового духу». Таким чином, нація є активним учасником історії, що визначає її зміст і напрям.

Національна самосвідомість виступає ключовим чинником історичної суб'єктності. Саме вона перетворює народ на історичну силу, здатну не лише реагувати на зовнішні впливи, а й творити власну долю. Без національної свідомості суспільство втрачає внутрішню єдність, культурну ідентичність і політичну волю. В українській філософській традиції (І. Франко, М. Грушевський, В. Липинський, Д. Донцов) ідея нації як активного суб'єкта історії має особливе значення. Українські мислителі підкреслювали, що нація реалізує себе через державотворення, культуру, духовність і боротьбу за свободу. Вона є не лише історичним продуктом, а й чинником, що визначає саму історію. Досвід українського народу засвідчує, що національне відродження нерозривно пов'язане з відновленням історичної пам'яті, мови, віри та прагнення до самостійності. Культура, духовність і політична свідомість у цьому контексті виступають головними проявами суб'єктності нації. Вони не лише зберігають спадкоємність традицій, а й забезпечують відкритість до світу, здатність до творчого розвитку. Тому сучасна українська нація постає як активний суб'єкт історії, що утверджує власну ідентичність у глобальному просторі через боротьбу, творчість і духовну силу.

Висновки: Нація як суб'єкт історичного розвитку є не лише спільнотою людей, об'єднаних мовою чи територією, а передусім духовною єдністю, що усвідомлює свою історичну місію. Її роль полягає у творенні культури, формуванні цінностей і визначенні напряму історичного процесу. Українська нація, проходячи складний шлях боротьби за свободу, сьогодні підтверджує свою історичну суб'єктність і духовну зрілість.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дмитро Бойчук, студент групи ОО-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: полягає в потребі осмислення ролі особистості в культурному процесі в умовах глобалізації, цифрових змін і випробування гуманістичних цінностей. Людина не лише вибирає культурні норми, а й активно формує свіжі смисли, що визначають розвиток суспільства.

Мета дослідження: розуміння ролі людини як творіння культури, що формується під її впливом, і як творця, який енергійно змінює, переосмислює та збагачує культурне середовище.

Об'єкт дослідження: людина в її культурному вимірі – як носій, продукт і активний учасник культурного процесу, що взаємодіє з соціальними, духовними та історичними чинниками.

Предмет дослідження: філософські аспекти взаємодії людини з культурою як процесу формування, творення та переосмислення культурних смислів.

Завдання дослідження: аналіз ролі людини як творіння і творця культури в контексті філософських підходів до культурного розвитку.

Виклад основного матеріалу: питання взаємозв'язку між людиною та культурою є одним із ключових у сучасній філософській думці, зокрема в антропології, культурології та етиці. Воно стосується глибинної природи людського буття, адже неможливо осмислити людину поза культурним контекстом, так само як і культуру – без людської присутності. Людина – це не лише біологічна істота, а насамперед духовна, здатна створювати смисли, символи, цінності, які й утворюють культурний простір її існування. На думку українського філософа В. Мельника, культура є формою буття людини, в якій розкривається її духовна сутність. Вона не зводиться лише до зовнішнього середовища, а є системою орієнтирів, норм і традицій, що допомагають індивіду усвідомити себе, навколишній світ і своє місце в ньому. Через мову, освіту, мораль, мистецтво, релігію та науку людина засвоює культурні коди – своєрідні моделі мислення і поведінки, які формують її світогляд і моральну позицію. Водночас людина не є лише носієм культурної спадщини. Вона виступає як активний творець і трансформатор культурного простору. Засвоюючи надбання минулих епох, особистість здатна їх переосмислювати, адаптувати до сучасних

умов, створювати нові форми мистецтва, філософії, науки, що відповідають актуальним викликам. У цьому проявляється її творчий потенціал, свобода, здатність виходити за межі усталеного та відкривати нові горизонти духовного розвитку. У західноєвропейській філософії, зокрема в працях Ю. Габермаса, культура розглядається як простір комунікації, де через діалог і спільне осмислення формуються нові смисли. Габермас підкреслює, що культура – це не статична система, а процес постійної взаємодії, у якому людина реалізує себе як моральна, розумна і відповідальна істота. Таким чином, взаємодія людини і культури має двосторонній, діалектичний характер: культура впливає на формування особистості, її свідомості, моральних орієнтирів і творчих здібностей, а людина, у свою чергу, змінює культуру, збагачуючи її новими змістами. У цьому процесі відбувається взаємне зростання – розвиток особистості та поступ людства. Культура – це не просто тло людського існування, а живий духовний простір, у якому людина розкриває себе як творець, мислитель і моральна істота. Її взаємодія з культурою – це шлях до самопізнання, реалізації внутрішнього потенціалу та утвердження ідеалу людяності, що робить її справжнім суб'єктом історії та рушієм цивілізаційного розвитку.

Висновки: людина та культура перебувають у безперервній взаємодії, що має взаємозалежний і діалектичний характер: культура впливає на формування особистості, її світогляд, мораль і ціннісні орієнтири, тоді як людина виступає творцем і перетворювачем культури, наповнюючи її новими ідеями та змістами. Такий взаємозв'язок становить основу духовного зростання, самовираження індивіда й розвитку людської цивілізації. Усвідомлення цієї взаємодії поглиблює розуміння людини як активного діяча історії та творця культурного простору.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Давид Восінський, студент групи ОО-11

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: проблема формування сучасної української нації пов'язана з необхідністю об'єднання суспільства в умовах війни, глобалізаційних процесів та культурних змін. Усвідомлення національної ідентичності виступає основним фактором сталого розвитку демократичної держави й забезпечення безперервності її історичного розвитку.

Мета дослідження: аналіз процесу формування сучасної української нації, виявленні основних чинників, що впливають на націєтворення, та обґрунтуванні шляхів зміцнення національної єдності й ідентичності в умовах сучасних суспільно-політичних викликів.

Об'єкт дослідження: процес становлення сучасної української нації як соціокультурного й політичного феномена в умовах трансформації українського суспільства.

Предмет дослідження: ідейні, соціальні, культурні та політичні чинники, що впливають на процес формування сучасної української нації, а також механізми консолідації національної ідентичності в умовах суспільних трансформацій.

Завдання дослідження: дослідження процесу становлення сучасної української нації та визначенні факторів, що впливають на її розвиток.

Виклад основного матеріалу: формування сучасної української нації є складним, динамічним і багатовимірним процесом, який охоплює історичні, соціальні, культурні, політичні та духовні аспекти. Українська нація постала як результат тривалої боротьби за свободу, самовизначення та державність, долаючи імперський тиск, колоніальне поневолення, асиміляційні політики та спроби знищення її культурної самобутності. Цей історичний досвід сформував глибоке прагнення українського народу до незалежності, гідності та збереження власної ідентичності. У контексті сучасних викликів – збройної агресії,

глобалізаційних процесів, інформаційної війни та внутрішніх соціальних змін – проблема націєтворення набуває особливої актуальності. В умовах війни українська нація демонструє високий рівень згуртованості, самосвідомості та готовності до захисту демократичних цінностей. Народжується новий тип української нації – активної, відповідальної, здатної до самоорганізації, солідарності та стратегічного мислення. Ключову роль у цьому процесі відіграють українська мова як маркер ідентичності, національна культура як джерело духовної сили, система освіти як інструмент формування світогляду, а також історична пам'ять, що забезпечує спадкоємність поколінь. Громадянська активність, волонтерський рух, участь у політичному житті та підтримка армії стали новими формами національного єднання. Сучасна українська нація формується як політична спільнота, що об'єднує всіх громадян України – незалежно від етнічного походження, мовної приналежності чи релігійних переконань – навколо спільної мети: побудови демократичної, правової та європейсько орієнтованої держави. Такий підхід сприяє зміцненню внутрішньої єдності, розвитку громадянської солідарності та інтеграції України в міжнародний простір. Особливого значення набуває зрозуміння мультикультурності українського суспільства, що включає етнічні меншини, регіональні традиції та різноманітні світоглядні позиції. Збереження взаємоповаги, терпимості, правової рівності та інклюзивності є необхідною умовою гармонійного націєтворення, яке об'єднує різноманітність в єдиному національному просторі, не втрачаючи при цьому загальноукраїнської ідентичності.

Висновки: сучасна українська нація постає як політична й культурна спільнота, здатна до консолідації, саморозвитку та відстоювання демократичних принципів. В умовах війни та глобальних викликів визначальне значення мають мова, культура, освіта й активна громадянська позиція, які сприяють утвердженню та зміцненню національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Гаковнік, студентка групи ОО-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження. Марксова концепція людини фокусується на критиці відчуження людини від продуктів своєї праці, а також інших людей. Окрім цього, Карл Маркс підкреслював, що людина – істота соціальна, тому він фокусувався на зв'язку людини із працею та соціальними класами. Також марксизм характеризується критикою капіталізму, яка знову постає у сучасності.

Мета дослідження: проаналізувати поняття «людина» у марксизмі, визначити, яку роль вона відіграє у суспільстві, що формує її особистість.

Об'єкт дослідження: людина як сукупність суспільних відносин.

Завдання дослідження: покращення знань і розуміння марксизму, спроба позбутися упередженого ставлення до філософсько-політичного вчення Карла Маркса.

Виклад основного матеріалу. Вихідним моментом марксистської філософії є вчення про людину. Природне, соціальне і духовне в людині, згідно марксизму, утворюють єдність. Людей відрізняє від тварин спосіб існування. Людина – істота творча, вона перетворює природу, в той час як тварини тільки пристосовуються до природних умов, і саме на цій основі людина виділяє себе з природи. Вихідною, базисною формою існування і характеристикою людини виступає праця – процес, «в якому людина своєю власною діяльністю опосередковує, регулює і контролює обмін речовин між собою і природою». Сутність людини визначається суспільними відносинами, зокрема, способом виробництва, що визначає соціальний, політичний та духовний устрій життя суспільства і, як наслідок, самого індивіда, та класовою боротьбою. Значне місце у творчому доробку Маркса належить гуманістичній концепції відчуження людини і

перспективі його подолання. В «Економічно-філософських рукописах 1844 року» він виступає на захист гуманізму, заснованому на ідеї вільної, універсальної творчої сутності людини. Реалізації цієї сутності, за Марксом, перешкоджають різні види людського відчуження: людини від природи, людини від своєї власної родової сутності, людини від людини і людини від суспільства. В основі усіх форм відчуження лежить відчуження праці в умовах приватної власності. В умовах відчуження діяльність людини виявляється мукою, її власне творіння – чужою їй силою, її багатство стає її бідністю, її сутнісний зв'язок з іншими людьми обертається неістотним зв'язком, її влада над предметом виявляється владою предмета, а сама вона стає роботою власного творіння. Але в історії має місце і зворотний процес – подолання відчуження, або присвоєння людиною своєї дійсної людської сутності. Саме подолання відчуження є метою марксизму, яке можливе через скасування приватної власності та зміну класової структури суспільства. Капіталізм, як один з кількох щаблів історії, у минулому мав поступовий характер, але по приходу до влади буржуазії капіталізм перетворився на гальмо суспільного розвитку і має поступитися місцем вищій стадії суспільного розвитку. Свою історичну місію «могильника капіталізму» пролетаріат виконає за допомогою свого бойового авангарду – комуністичної партії, шляхом встановлення диктатури пролетаріату. Маркс і Енгельс пропагували ідею поширення пролетарської революції у низці країн і вірили у можливість створення т. зв. Сполучених Штатів Європи. Основним гаслом трудящих має бути гасло: «Пролетарі всіх країн, єднатесь!». У марксизмі релігія розглядається як «опіум народу» – форма суспільної свідомості, яка відволікає пригноблених від реальної боротьби, заспокоюючи їх за допомогою ілюзій про загробне життя та божественну справедливість. Це пояснюється матеріалістичною позицією марксизму, згідно з якою свідомість є похідною від матеріальних умов, а релігія виникає як відповідь на справжню людську вбогість та несправедливість. Релігія – фантастичне відображення в головах людей тих зовнішніх сил, які панують над ними в повсякденному житті, тобто Карл Маркс вважав її вигадкою, фантазією людини. Центральна теза марксистської теорії релігії полягає в тому, що в класовому суспільстві релігія є засобом пригнічення, експлуатації людини правлячими класами. Звідси – позиція войовничого атеїзму, яка найбільшого розвитку набула у працях Владіміра Леніна. Атеїзм означає заперечення Бога. Але його не слід зводити тільки до буквального перекладу, як це зробили класики марксизму-ленінізму. Це частина вільнодумства, принципом якого є заперечення реальності надприродного світу.

Комунізм – це економічна система, яка стосується того, як економічні блага розподіляються в суспільстві. Це коли всі економічні блага є спільними, і вже немає прямого зв'язку між тим, що індивід вносить в економіку, і тим, що він отримує у вигляді матеріальних благ та послуг. Марксизм – це набагато конкретніше. Це складна філософська світоглядна система, винайдена Карлом Марксом у 19 столітті, і вона торкається цілого ряду питань: метафізики, економіки, моральної філософії, політичної філософії та соціології, як мінімум. Навести конспект всього, що стверджується в марксизмі, зайняло б досить багато часу і неминуче викликало б суперечки – те, що насправді мав на увазі Маркс, є настільки спірним, що навіть якби я буквально вставив весь «Капітал» в цю тему, модератори, ймовірно, видалили б її за неправильне тлумачення ідей Маркса. Однак, що стосується комунізму, то просто кажучи, Маркс вважав, що комунізм – це те, до чого людське суспільство неминуче рухається, і що для більшості людей найкраще його досягти, коли будуть створені відповідні передумови. Не обов'язково бути марксистом, щоб бути комуністом; можна не погоджуватися з теоріями Маркса про метафізику чи історичну неминучість і все ще вважати, що спільне володіння всіма економічними благами в якомусь сенсі є оптимальним способом керування суспільством. Однак дуже багато реальних комуністів є марксистами, тому що марксизм надає розгорнутий і привабливий теоретичний фундамент, який використовується для обґрунтування комунізму, і усталену традицію комуністичної думки, з якою вони можуть себе ідентифікувати.

Висновки. Отже, у марксизмі людину розглядають в першу чергу як частину суспільства, безпосередньо ним сформовану і виховану, яка може стати особистістю тільки через соціальну діяльність, особливо через працю. Самостійне духовне начало в людини відсутнє. Все, що стосується свідомості є наслідком зовнішнього впливу (виховання, оточення, освіти). Людина є частиною природи, яка підкоряється її законам. Поняття про «душу» або життя після смерті відкидаються як необґрунтовані. Фізичне життя і смерть є кінцевими. Особистість і її цінності визначаються класовою приналежністю та суспільними відносинами. Капіталістична система, наприклад, створює умови для відчуження праці та особистості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Мар'яна Гевко, студентка групи ОО-11

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: полягає в тому, що глобалізація суттєво впливає на всі сфери життя українського суспільства – від економічної та політичної до культурної й освітньої. В умовах євроінтеграції, цифрових трансформацій і сучасних геополітичних викликів особливо важливо усвідомити, як глобальні процеси змінюють національну ідентичність, соціальні інститути та систему цінностей. Такий аналіз сприяє виробленню стратегій розвитку, які поєднують відкритість до світу із збереженням української культурної самобутності.

Мета дослідження: дослідити, як глобалізаційні процеси впливають на українське суспільство, зокрема на становлення національної ідентичності, еволюцію соціальних інститутів і зміну системи цінностей, а також окреслити можливі шляхи гармонійного поєднання інтеграції у світовий простір із збереженням культурної унікальності України.

Об'єкт дослідження: українське суспільство в умовах глобалізаційних процесів, що охоплюють соціальні, культурні, економічні та ідентифікаційні аспекти його розвитку.

Предмет дослідження: особливості впливу глобалізаційних процесів на українське суспільство, зокрема на становлення національної ідентичності, функціонування соціальних інститутів та переосмислення системи цінностей.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив глобалізації на українське суспільство, зокрема на національну ідентичність, соціальні інститути та ціннісні орієнтири, і визначити шляхи збереження самобутності в умовах глобальних змін. Виклад основного матеріалу: глобалізація є одним із найвпливовіших процесів сучасності, що охоплює всі ключові сфери людського життя – економічну, політичну, культурну, освітню, наукову та комунікативну. Вона формує нову модель світового співіснування, де взаємозалежність між державами, суспільствами та культурами стає визначальною ознакою розвитку. Для України глобалізація має подвійний характер: з одного боку, вона відкриває перспективи інтеграції у світовий простір, сприяє модернізації національних систем, з іншого – ставить перед викликом збереження національної ідентичності та культурної самобутності. Українське суспільство нині переживає глибокі зміни, зумовлені як внутрішніми реформами, так і зовнішніми глобальними впливами. Активне поширення інформаційних технологій, цифровізація, масова культура та уніфікація стилів життя змінюють мислення, поведінку та ціннісні орієнтири громадян. З одного боку, глобалізація стимулює інноваційність, економічну конкурентоспроможність, міжнародну співпрацю та міжкультурний діалог. З іншого – вона загрожує культурною стандартизацією, ослабленням традиційних соціальних інститутів і розмиванням духовних основ.

Особливо помітний вплив глобалізації у сфері культури. Масова культура, універсальні моделі поведінки та глобальні цінності часто витісняють національні традиції. У таких умовах важливо зберігати українську культурну ідентичність – мову, історичну пам'ять, народну творчість, моральні засади, які становлять духовну основу нації. Водночас українська культура демонструє здатність до адаптації, творчого переосмислення глобальних тенденцій і гармонійного поєднання національного та світового. Глобалізація також суттєво впливає на освітню сферу та комунікацію. Розвиток цифрових технологій, доступ до міжнародних освітніх ресурсів і мережевих спільнот сприяє формуванню нового покоління українців – мобільних, відкритих, толерантних і зорієнтованих на глобальні стандарти. Проте водночас постає потреба в збереженні зв'язку з національними цінностями, щоб уникнути втрати культурної спадщини та надмірної залежності від зовнішніх інформаційних потоків. Отже, глобалізація для України є не лише викликом, а й шансом. Її вплив багатогранний і суперечливий: вона руйнує застарілі моделі розвитку, але водночас відкриває можливості для нових форм соціальної, культурної та економічної взаємодії. Ефективна адаптація до глобалізованого світу потребує продуманої державної політики, яка підтримує національну самосвідомість, культурну спадщину та розвиток критичного мислення. Саме за таких умов Україна зможе інтегруватися у світовий простір, зберігаючи свою унікальність і духовну цілісність.

Висновки: глобалізація суттєво впливає на українське суспільство, відкриваючи нові можливості для розвитку, але водночас створюючи виклики для збереження національної ідентичності та культурної самобутності. Успішна адаптація до глобальних змін потребує зваженої політики, що поєднує інтеграцію у світовий простір із підтримкою українських цінностей і традицій.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Душко, студентка групи ОО-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження: полягає в тому, що у сучасних умовах розвитку бізнесу прийняття управлінських рішень вимагає не лише економічних знань, а й філософського осмислення моральних і ціннісних аспектів діяльності керівника.

Мета дослідження: аналіз філософських засад прийняття управлінських рішень бізнесменом та визначенні ролі моральних і світоглядних цінностей у формуванні відповідального стилю управління.

Об'єкт дослідження: управлінські рішення в діяльності сучасного бізнесмена.

Предмет дослідження: філософське осмислення природи, сутності та етичного змісту управлінських рішень.

Завдання дослідження: визначити основні філософські принципи, що впливають на прийняття управлінських рішень бізнесменом, та їх роль у підвищенні ефективності управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу: філософія управління вивчає не лише способи впливу на людей, а й природу влади, відповідальності та свободи. Для підприємця вона слугує орієнтиром у світі рішень і ризиків. Управлінське рішення поєднує раціональне мислення з моральною інтуїцією, будь-яке рішення керівника повинно мати етичне підґрунтя та відповідати загальнолюдським цінностям. Кожне рішення проявляє свободу волі, яка супроводжується відповідальністю перед працівниками, клієнтами та партнерами. Свобода без моральності призводить до хаосу, а прагматичність без гуманності – до втрати людяності. Бізнесмен формує соціальну реальність: економічні зв'язки, цінності, культуру споживання, тому рішення мають бути раціональними та гуманістичними. Ефективний керівник не просто ухвалює рішення, а створює смисли, що виходять за межі матеріальної вигоди. В умовах невизначеності важливі інтуїція, досвід і філософський погляд, а ціннісне мислення допомагає поєднувати економічну вигоду з мораллю. Стратегічне мислення враховує не лише короткостроковий результат, а й довгострокові наслідки дій. Отже, філософія управлінських рішень допомагає керівнику поєднувати раціональність із етикою, а успіх – із соціальною відповідальністю.

Висновки: філософські засади та моральні цінності дозволяють бізнесмену приймати свідомі та відповідальні управлінські рішення, поєднуючи ефективність із етикою та соціальною відповідальністю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження: проблема поєднання інтересів суспільства та особистості сьогодні залишається надзвичайно важливою. Сучасний світ постійно змінюється через розвиток технологій, глобалізацію та трансформацію соціальних цінностей, що часто призводить до конфліктів між правами людини та потребами суспільства. Вирішення цієї проблеми є необхідним для забезпечення стабільності, справедливості та гармонійного розвитку держави й суспільства.

Мета дослідження: вивчення сутності проблеми взаємодії інтересів суспільства та особистості, визначенні причин виникнення конфліктів між ними та пошуку можливих способів їх гармонізації.

Об'єкт дослідження: взаємовідносини між суспільством і особистістю.

Предмет дослідження: шляхи поєднання та узгодження інтересів суспільства й особистості в сучасних умовах.

Завдання дослідження: визначити сутність понять «суспільство» та «особистість» та з'ясувати їх взаємозв'язок; проаналізувати причини, через які виникають суперечності між інтересами суспільства та особистості; розглянути різні підходи філософів і мислителів щодо вирішення цієї проблеми; виявити можливі шляхи узгодження та гармонізації інтересів суспільства і особистості в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Проблема поєднання інтересів суспільства та особистості залишається однією з ключових у сучасній науці. Суспільство – це система відносин і зв'язків між людьми, яка формується в процесі спільної діяльності та об'єднує людей на основі спільних потреб і інтересів. Особистість – це індивідуальний соціальний суб'єкт, людина з власною свідомістю, волею та цінностями, яка реалізує себе через взаємодію із суспільством. Взаємозв'язок проявляється у тому, що людина розвивається через спілкування, соціалізацію, культуру, мову та традиції, а суспільство існує і розвивається завдяки діяльності його членів. Інтереси особистості й суспільства тісно пов'язані, але не завжди збігаються, тому важливо знаходити баланс між особистою свободою та спільним благом для гармонійного розвитку та стабільності суспільства. Суперечності між інтересами виникають через різницю цінностей і пріоритетів: людина прагне самореалізації та свободи, тоді як суспільство ставить на перше місце порядок і загальне благо. Конфлікти також зумовлені обмеженістю ресурсів, недосконалістю законів та швидкими соціальними і культурними змінами, такими як розвиток технологій і глобалізація. Різні філософи пропонували власні підходи до вирішення цієї проблеми. Класичні мислителі, такі як Платон, наголошували на пріоритеті суспільних інтересів і гармонійній організації держави, а Аристотель вважав, що людина є «суспільною істотою», і її розвиток можливий через участь у житті поліса. Томас Гоббс відстоював обмеження свободи заради безпеки, тоді як Жан-Жак Руссо підкреслював підпорядкування «загальній волі», поважаючи права особистості. Просвітники, зокрема Іммануїл Кант та Джон Лок, наголошували на правах і свободах людини, акцентуючи на обов'язку дотримуватися моральних і правових норм. Сучасні мислителі прагнуть досягти балансу між інтересами особистості та суспільства через діалог, закони та етичні норми. У сучасних умовах гармонізація інтересів потребує комплексного підходу. Важливе дотримання законів, які захищають свободу людини та забезпечують порядок, розвиток громадянської свідомості та відповідальності, використання діалогу і компромісів для вирішення конфліктів, формування етичних норм і соціальних стандартів, а також застосування державних і громадських механізмів контролю для справедливого розподілу ресурсів і благ. Усі ці заходи допомагають досягти балансу між свободою особистості та потребами суспільства, забезпечуючи гармонійний розвиток і стабільність у сучасних умовах. Висновок: поєднання інтересів суспільства та особистості є актуальною проблемою. Суперечності виникають через різницю цінностей, обмежені ресурси та зміни в соціальному середовищі. Філософи пропонували різні підходи: від пріоритету суспільних інтересів до захисту прав особистості, а сучасні дослідники наголошують на пошуку балансу через діалог, закони та етичні норми. Основні шляхи гармонізації включають дотримання законів, розвиток громадянської свідомості, використання компромісів і механізмів контролю, що забезпечує стабільний і гармонійний розвиток людини та суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Христина Коверко, студентка групи ОО-11

АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі насильство набуває дедалі складніших форм – від побутової агресії до масових конфліктів і воєн. Антропологія насильства розглядає ці явища як невід’ємні складові соціального досвіду, що мають свої культурні, символічні та інституційні виміри. Дослідження агресії й жорстокості в антропологічному контексті дає змогу зрозуміти механізми формування насильства та знайти шляхи його подолання.

Мета дослідження: визначити сутність агресії та жорстокості у контексті антропології насильства, з’ясувати їхні причини, соціокультурні механізми та функції в різних суспільствах.

Об’єкт дослідження: агресивна поведінка та форми насильства в соціокультурних системах.

Предмет дослідження: соціальні, культурні й психологічні механізми виникнення, прояву та легітимації агресії й жорстокості.

Завдання дослідження: розкрити зміст понять «агресія», «жорстокість» і «насильство», проаналізувати основні теоретичні підходи до вивчення агресії в антропології, визначити культурні та соціальні чинники, що впливають на поширення насильства, з’ясувати роль антропологічного підходу у розумінні механізмів агресії.

Виклад основного матеріалу. Антропологічна перспектива розглядає насильство не як патологію, а як частину людського досвіду, що має історичні, культурні та символічні корені. Згідно з біоантропологічним підходом, агресія має еволюційне підґрунтя і є природним механізмом виживання. Проте соціокультурна антропологія, представлена працями М. Мід та К. Леві-Строса, наголошує на тому, що рівень агресії визначається соціальними нормами, системою виховання та культурними традиціями. Наприклад, у племенах Самоа, за дослідженнями М. Мід, конфлікти вирішувалися шляхом соціальних ритуалів, а не насильницьких дій, що свідчить про культурну регуляцію агресії. Соціально-структурний підхід трактує насильство як елемент владних відносин. Учений вводить поняття «символічного насильства» – невидимого механізму, за допомогою якого домінуючі групи нав’язують свої норми, цінності й уявлення про світ підлеглим. Таке насильство не супроводжується фізичними діями, але глибоко впливає на свідомість людини. У цьому контексті жорстокість може виявлятися у формі соціального приниження, дискримінації, гендерної нерівності чи політичного тиску. Юган Галтунг у своїй класичній праці запропонував концепцію «структурного насильства», під яким розумів системні умови, що позбавляють людей можливості реалізувати базові потреби. Це насильство не має конкретного винуватця, але воно присутнє в суспільних інститутах, економічній нерівності, доступі до освіти чи охорони здоров’я. Таким чином, агресія може бути не лише міжособистісною, а й колективною, вбудованою у соціальні структури. Згідно з Еріком Фроммом агресія має дві форми – «доброякісну» (захисну) та «злоякісну» (деструктивну). Перша є природним механізмом самозбереження, а друга – породженням соціальної фрустрації, відчуження й втрати сенсу. Жорстокість, за Фроммом, є не інстинктивною, а культурно зумовленою властивістю, що посилюється в умовах тоталітаризму, масової культури та дегуманізації. У сучасних антропологічних дослідженнях наголошується, що насильство варто розглядати у взаємозв’язку з глобалізаційними процесами. Медійне відображення агресії формує «візуальну культуру насильства», яка поступово нормалізує жорстокість у свідомості людини. Це призводить до моральної десенсибілізації – зниження емпатії та звикання до агресивних форм поведінки. Отже, антропологічний аналіз агресії та жорстокості дає змогу побачити насильство як складний феномен, що формується на перетині біологічних інстинктів, соціальних структур і культурних традицій. Агресія не завжди є патологічною – вона може виконувати захисну або інтеграційну функцію. Проте жорстокість, як свідоме й безцільне заподіяння страждання, є показником морального розпаду суспільства й вимагає глибокого осмислення причин її поширення.

Висновки. Агресія та жорстокість у контексті антропології насильства постають як взаємопов’язані, багаторівневі явища, що виявляють себе на біологічному, соціальному та культурному рівнях. Їхнє осмислення дозволяє краще зрозуміти природу людини, її схильність до конфліктів і водночас потенціал до гуманізації. Науковий аналіз цих явищ дає можливість формувати практики попередження насильства, розвитку емпатії та міжкультурного діалогу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Кокойло, студентка групи ОО-11

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження: китайська філософія управління залишається важливою й нині, адже поєднує ефективність влади з моральними цінностями. Її принципи, сформульовані ще Конфуцієм і Лао-цзи, стали основою для сучасного суспільства, політики та бізнесу.

Мета дослідження: місце філософії в вирішенні державного самоврядування та управління.

Об'єкт дослідження: філософська китайська традиція осмислення проблем управління.

Предмет дослідження: етика управління у китайській філософії.

Завдання дослідження: вплив та значення для сучасного управління.

Виклад основного матеріалу. Філософія Китаю формувалася тисячоліттями і мала різні переконання протягом всієї історії. Формувалася під впливом природи та влади, управління розглядалося не тільки як тиск на суспільство, а як моральна відповідальність за свій народ. Управління у китайській філософії спиралося на ідею гармонії «хе», де мораль правителя і порядок у державі – частини одного цілого. Китайські мислителі розглядали соціальне життя як систему взаємних обов'язків. Ідеал полягав у тому, щоб правитель, будучи морально досконалим, формував приклад для підданих. Стародавні школи – конфуціанство, даосизм і легізм – репрезентували три основні підходи: моральне виховання, природне невтручання та правовий контроль. У період «Весни і Осені» (8-5 ст. до н. е.) китайське суспільство зазнало великих потрясінь. Розпад держави на численні князівства призвів до політичного хаосу, що стимулювало розвиток філософської думки. Саме тоді з'явилися основні школи: конфуціанство, даосизм і легізм, які по-різному трактували природу управління. Найвпливовішим мислителем цього періоду був Конфуцій (551-479 рр. до н. е.) Його вчення стало основою китайської етичної та політичної культури. Філософія конфуціанства має на увазі, що ефективне управління базується на моральному авторитеті лідера. Він говорив: «Якщо народом управляти законами й підтримувати порядок покараннями, люди намагатимуться уникати покарань, але не матимуть сорому. Якщо ж управляти чеснотою й утверджувати порядок ритуалом – вони матимуть сором і виправляться самі» ©Конфуцій, «Бесіди і судження». Ця цитата відображає головний принцип конфуціанського управління – влада повинна ґрунтуватися на моральному авторитеті, а не на страху перед законом. Управління починається з виховання самого правителя: він повинен бути гуманним, справедливим та дотримуватися ритуалів. В протизагн на надмірне прагнення впорядкувати суспільство конфуціанськими правилами, даосизм представником якого є Лао-цзи (4-3 ст. до н. е.) пропонував інший шлях – невтручання (у-вей). Лао-цзи закликав до природної гармонії між людиною і Всесвітом: правитель повинен не нав'язувати силу, а діяти м'яко, «як вода що долає камінь». Ідея «не діяння» не означає бездіяльність, а вказує на вміння діяти в злагоді з природним порядком речей (Дао). Даосизм, представлений Лаоцзи, пропонує мінімальне втручання у природний порядок речей. Наприкінці періоду «Боротьби царств» (5-3 ст. до н. е.) з'явився легізм, або школа законників. Її представники – Шан Ян, Хань Фей-цзи – вважали, що людина за своєю природою егоїстичне створіння, тому гармонії можна досягти лише через суворі закони (фа) і дисципліну. Легізм відіграв ключову роль у створенні першої централізованої держави – імперії Цинь (221 р. до н. е.), де правитель вперше запровадив єдину систему законів, писемна й адміністративного контролю. Проте через надмірну жорстокість легізму, призвело до падіння держави. Після об'єднання Китаю в період династії Хань (206 р. до н. е. – 220 р. н. е.) відбулося поєднання конфуціанських ідей з легістськими принципами управління. Держава взяла за основу конфуціанську мораль, але зберегла легістську систему законів. Таким чином виникла «синтезована модель управління», що стало основою для китайської бюрократії на тисячоліття. Вплив китайської філософії на сучасне управління: сучасна управлінська культура Китаю поєднує традиційні ідеї з сучасними менеджерськими концепціями. Конфуціанська етика формує корпоративну лояльність і моральну відповідальність керівників; даоська гнучкість – стратегічну адаптацію; а легістська системність – чітку організацію управлінських структур.

Висновки. Китайська філософія управління – це не просто набір теорій, а духовна традиція, що пройшла шлях від уявлень про небесний порядок до сучасних принципів лідерства. Вона поєднує три ідеології – моральний (Конфуцій), природний (Лао-цзи) і правовий (Шан Ян). Попри історичні зміни, основна ідея залишається незмінною: управління – це насамперед моральна відповідальність перед людьми й природою.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дмитро Коробій, студент групи ОО-11

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку України формування громадянського суспільства є критично важливим, оскільки воно визначає міцність демократичних інститутів, рівень правової культури та активність населення у соціально-політичному житті. Дослідження історичних і філософських основ цієї концепції допомагає усвідомити, як ідеї громадянської автономії та суспільної відповідальності адаптувалися до національних реалій та яким чином вони можуть сприяти розвитку демократії сьогодні.

Мета дослідження: виявити особливості формування концепції громадянського суспільства у західній та українській соціально-філософській традиції, простежити її етапи розвитку, визначити проблеми та перспективи впровадження ідей у сучасне життя України.

Об'єкт дослідження: громадянське суспільство як соціально-філософська категорія та явище.

Предмет дослідження: процеси виникнення та розвитку концепції громадянського суспільства в Західній Європі та Україні, а також її відображення в соціально-філософських працях.

Завдання дослідження: дослідити історичні передумови виникнення ідеї громадянського суспільства на Заході та в Україні; проаналізувати внесок основних мислителів у розвиток концепції; провести порівняльний аналіз західних та українських підходів до громадянського суспільства; визначити проблеми та обмеження, що ускладнювали його становлення; оцінити сучасне значення концепції для розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Ідеї громадянського суспільства у Західній Європі формувалися на ґрунті поступового розвитку демократичних традицій та правової системи. Філософи XVII–XVIII століть, зокрема Джон Локк і Жан-Жак Руссо, акцентували увагу на природних правах людини та автономії особистості. Їхні погляди на соціальний договір стали фундаментом для розвитку ідеї громадянської активності та участі у суспільному житті. Важливо зазначити, що ідеї Локка та Руссо, хоч і сформовані в епоху Просвітництва, залишаються актуальними для пострадянських суспільств. Їхнє розуміння свободи як природного права та участі як обов'язку громадянина може слугувати методологічною основою для формування нової політичної культури в Україні.

В Україні становлення громадянського суспільства проходило в умовах національного та культурного відродження, а також боротьби за державну незалежність. Мислителі, такі як Михайло Грушевський і Пантелеймон Куліш, звертали особливу увагу на національну свідомість та активність громадян. У XIX–XX століттях українські інтелектуали адаптували західні ідеї до місцевих умов, намагаючись забезпечити баланс між правами окремої особи та колективними інтересами. Українська соціально-філософська думка, на відміну від західної, часто поєднувала ідеї громадянського суспільства з національно-визвольною боротьбою. Це створило унікальний синтез, де громадянська активність розглядалася не лише як участь у політичному житті, а як форма культурного спротиву та збереження ідентичності. Серед західних філософів Локк і Руссо наголошували на природних правах людини та соціальному договорі, Гегель розглядав громадянське суспільство як поле свободи й конфлікту інтересів, а Токвіль досліджував роль асоціацій та громадської активності у зміцненні демократії. Українські мислителі – Грушевський, Іван Франко, Микола Костомаров і Левко Лук'яненко – розвивали власне бачення громадянського суспільства, підкреслюючи його значення для національного відродження та соціальної активності населення. Порівняльний аналіз

показав, що західні підходи розвивалися у відносно стабільних демократичних умовах, тоді як в Україні розвиток громадянського суспільства гальмували колонізація, кріпацтво та радянський режим. Незважаючи на ці труднощі, українські мислителі прагнули пристосувати західні концепції до національного контексту, особливо акцентуючи на активній громадянській позиції та розвитку національної свідомості. Загальним для обох традицій було прагнення до балансу між правами індивіда та колективними інтересами та стимулювання участі громадян у суспільному житті. Західна модель громадянського суспільства еволюціонувала в умовах правової стабільності, тоді як українська – в умовах постійної загрози втрати суверенітету. Це зумовило різні акценти: на Заході – інституційна участь, в Україні – мобілізаційна активність. Такий контраст дозволяє краще зрозуміти, чому українське громадянське суспільство часто проявляє себе в кризових ситуаціях, але слабшає в періоди стабільності.

Сьогодні громадянське суспільство для України має стратегічне значення, адже забезпечує розвиток демократичних інститутів, захист прав людини та активну участь громадян у суспільному житті. Аналіз історичних та філософських засад цієї концепції допомагає визначити ефективні шляхи її зміцнення через громадські організації, правозахисні ініціативи та формування активної громадянської позиції.

Висновки. Громадянське суспільство є невід’ємною складовою демократії та розвитку прав людини в Україні. У Західній Європі ця концепція розвивалася на основі демократичних традицій і соціального договору, тоді як в Україні її формування відбувалося в умовах національного відродження та політичних обмежень. Українські мислителі ефективно адаптували західні ідеї до національних реалій, наголошуючи на ролі активності громадян та національної свідомості. Сьогодні розвиток громадянського суспільства в Україні сприяє зміцненню демократії та активній участі громадян у житті держави. Отже, подальше зміцнення громадянського суспільства в Україні потребує не лише інституційної підтримки, а й формування нової етики громадянства – заснованої на солідарності, відповідальності та критичному мисленні. Лише за таких умов воно зможе стати не просто реакцією на виклики, а постійним чинником демократичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Майя Лейцусь, студентка групи ОО-11

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті людство зіштовхується з низкою глобальних проблем, які охоплюють екологічну, соціальну, економічну, демографічну та гуманітарну сфери. Більшість із них є наслідком інтенсивного розвитку науки та техніки, що, з одного боку, забезпечили неймовірний прогрес цивілізації, а з іншого - створили загрози для існування людини та довкілля. В епоху високих технологій, штучного інтелекту, промислової автоматизації та масового споживання постає потреба глибоко осмислити роль науки у формуванні сучасного світу й відповідальність людства за її результати. Саме тому дослідження взаємозв'язку між наукою та глобальними проблемами є надзвичайно актуальним для забезпечення гармонійного розвитку цивілізації.

Мета дослідження: розкриття ролі науки у виникненні та розв'язанні глобальних проблем людства, а також аналіз того, яким чином науково-технічний прогрес одночасно сприяє прогресу й породжує нові загрози.

Об'єкт дослідження: науково-технічний прогрес як чинник, що впливає на розвиток цивілізації та формування глобальних проблем сучасного світу.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між наукою, технічним розвитком та глобальними проблемами людства, а також способи подолання негативних наслідків цього взаємозв'язку.

Завдання дослідження: з'ясувати, як розвиток науки сприяв появі глобальних проблем; визначити основні види глобальних проблем і їх науково-технічні причини; охарактеризувати взаємозалежність між технічним прогресом, екологією та соціальними процесами; розкрити роль науки у пошуку шляхів подолання глобальних викликів; сформулювати висновки щодо відповідального використання наукових досягнень в інтересах людства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток науки і техніки завжди був рушійною силою прогресу. Саме завдяки науковим відкриттям людство навчилося керувати природними процесами, підкорювати космос, створювати нові матеріали, енергетичні ресурси та форми зв'язку. Проте паралельно з цим почали проявлятися негативні наслідки такого розвитку. Важливою причиною зростання глобальних проблем, на думку багатьох вчених, став інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу, наслідки якого проявилися буквально у всіх сферах життя. Застосування нових технологій принесло користь, але водночас призвело до перенавантаження природних систем, зростання споживання енергії, забруднення атмосфери, океанів і ґрунтів. З розвитком індустріалізації людство дедалі активніше використовує природні ресурси, що спричиняє порушення екологічної рівноваги. Науково-технічний прогрес, інтенсивне використання природних ресурсів, швидка урбанізація населення та інші впливи сучасної цивілізації на навколишнє середовище призвели до появи нових і загострення існуючих глобальних проблем. Це проявляється у кліматичних змінах, глобальному потеплінні, дефіциті питної води, зникненні видів флори та фауни, а також у соціальних кризах, спричинених нерівністю доступу до благ цивілізації. Наукові досягнення, що колись мали звільнити людину від важкої праці, нині часто використовуються у військовій, фінансовій чи інформаційній сферах, посилюючи напруження у світі. Слід зазначити, що виникнення багатьох глобальних проблем - це побічний продукт зростання виробництва, а значить, і пов'язаних із ним техніки й науки на певній стадії їх розвитку. Таким чином, наука, розвиваючись, породила не лише нові можливості, а й нові загрози. Технічний прогрес зробив людство потужною силою, здатною змінювати планету, але водночас створив небезпеку неконтрольованих наслідків - від ядерних катастроф до інформаційних війн. Усе це свідчить про необхідність морального та філософського осмислення меж наукового втручання в природу та суспільство. Проблема полягає також у тому, що природне середовище насичується не тільки відходами виробництва, але й абсолютно новими речовинами виробничої діяльності, які не розкладаються під впливом природних процесів. Людство створило тисячі штучних матеріалів і сполук, що не мають аналогів у природі, й тепер не завжди здатне контролювати їх вплив. Хімічне забруднення, мікропластик, радіоактивні елементи, важкі метали накопичуються у біосфері, порушуючи її саморегулюючі механізми. Таким чином, технічний прогрес, не обмежений етичними та екологічними рамками, може перетворитися на загрозу для самого життя. Попри це, саме наука залишається головним інструментом подолання глобальних викликів. Сучасна наука створює умови для розвитку альтернативної енергетики, екологічно чистих технологій, програм зі збереження біорізноманіття та підвищення якості життя. Її завдання полягає у переході від безконтрольного споживання до усвідомленого використання ресурсів, від експлуатації природи - до партнерства з нею.

Висновки. Наука є потужним інструментом, що одночасно забезпечує прогрес людства і створює нові виклики. Глобальні проблеми виникли не як результат самої науки, а як наслідок її неконтрольованого використання без урахування екологічних і моральних меж. Тому головним завданням сучасної цивілізації є формування відповідального підходу до науково-технічного розвитку, орієнтованого на гармонію між людиною та природою. Майбутнє залежить від того, чи зможе наука поєднати раціональні знання з гуманістичними цінностями, перетворившись на силу, що не руйнує, а створює умови для сталого й безпечного життя всього людства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження: сьогодні важко уявити життя людини без грошей. У ХХІ столітті вони стали не просто засобом обміну, а важливою частиною нашого щоденного існування. Саме гроші визначають можливості людини – де вона може навчатися, як лікуватися, де жити й навіть як проводити вільний час. З розвитком технологій роль грошей ще більше зросла: з'явилися банківські картки, електронні гаманці, криптовалюта, а безготівкові розрахунки стали звичною справою.

Мета дослідження: яке значення мають гроші у житті сучасної людини, як вони впливають на її поведінку, світогляд та моральні цінності.

Об'єкт дослідження: значення грошей для людини ХХІ століття.

Завдання дослідження: проаналізувати, як гроші можуть вплинути на людину.

Виклад основного матеріалу. Гроші здавна були невід'ємною частиною людської культури. Але в сучасному світі вони стали не лише зручним інструментом, а й певною мірою показником успіху. Для багатьох людей саме рівень доходів визначає, наскільки вони щасливі або впевнені у собі. Водночас гроші – це лише засіб, а не мета. Вони можуть дати людині комфорт і безпеку, але не гарантують щастя чи духовного задоволення. Сьогодні гроші все частіше існують у цифровій формі. Це робить життя зручнішим, але водночас залежнішим від технологій і банківських систем. Люди поступово звикають до того, що будь-яка дія має свою вартість: навчання, дозвілля, навіть спілкування. Тому важливо пам'ятати, що головне – не кількість грошей, а те, як людина ними користується. Гроші можуть приносити як користь, так і шкоду. Все залежить від того, які цінності має людина. Якщо гроші стають самоціллю, вони починають керувати людиною, роблячи її залежною. Але якщо сприймати їх як можливість допомагати іншим, розвиватися, навчатися чи творити – тоді вони стають інструментом добра і прогресу. Філософи неодноразово підкреслювали, що гроші впливають не лише на економіку, а й на мислення. Вони роблять світ більш однаковим, але водночас дають людині свободу вибору. Усе залежить від того, як саме ми ставимося до матеріального й духовного. Справжня гармонія – це баланс між ними.

Висновки. Отже, у ХХІ столітті гроші мають величезне значення в житті кожної людини. Вони можуть зробити життя комфортним і цікавим, але не повинні ставати головною метою. Гроші мають служити людині, а не навпаки. Якщо навчитися правильно ними користуватися, вони відкриють шлях до свободи, розвитку та гармонії з собою і світом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Панькова, студентка групи ОО-11

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. У період становлення ринкових відносин в Україні постає потреба у формуванні нової ідеології підприємництва, що ґрунтується на морально-етичних принципах, культурі праці та соціальній відповідальності. Сучасний український підприємець має поєднувати економічну ініціативу з культурними традиціями національного розвитку, що є запорукою стабільності суспільства та сталого економічного зростання. Проблема формування культури підприємництва є важливою складовою

модернізаційних процесів держави, адже саме культура визначає етичні межі економічної діяльності та формує соціально значимі цінності.

Мета дослідження: проаналізувати особливості формування ідеології та культури українського підприємця в умовах становлення ринкових відносин, визначити основні чинники, що вплинули на цей процес, та окреслити його перспективи.

Завдання дослідження: розкрити сутність підприємницької ідеології, дослідити вплив ринкових трансформацій на світогляд підприємців, охарактеризувати роль культури у формуванні відповідального бізнесу, визначити шляхи розвитку національної підприємницької культури.

Виклад основного матеріалу. З початком переходу України до ринкової економіки у 1990-х роках виникла потреба у формуванні нових соціально-економічних орієнтирів. Українське підприємництво розвивалося на тлі руйнування радянських економічних структур, де приватна ініціатива була відсутня або засуджувалася. Відтак формування ідеології підприємництва супроводжувалося становленням нової системи цінностей – орієнтації на самостійність, ініціативність, ефективність і конкурентоспроможність. Водночас важливою складовою цього процесу стало збереження гуманістичних та етичних принципів української культури. Поступово утвердилася ідея соціально відповідального бізнесу, коли прибуток розглядається не лише як економічна вигода, а як інструмент суспільного розвитку. Культура підприємництва формується через поєднання традиційної української працьовитості, взаємодопомоги та сучасних ринкових підходів до управління. Особистісні якості підприємця – чесність, гідність, відповідальність – стають підґрунтям для формування довіри між учасниками економічних відносин. Важливою складовою є також професійна культура, яка передбачає дотримання етичних стандартів ведення бізнесу, інноваційність мислення та орієнтацію на якість. Утвердження ринкових відносин потребує формування духовно зрілого підприємця, який усвідомлює свою місію не лише як економічного суб'єкта, а й як культурного діяча, що впливає на розвиток суспільства. Через це економічна діяльність повинна бути інтегрована з національними культурними цінностями, адже без духовної основи підприємництво перетворюється на хаотичну гонитву за прибутком.

Висновки. Формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин є складним та багатогранним процесом, який вимагає гармонізації економічних і культурних чинників. Сучасний український підприємець повинен не лише прагнути до фінансового успіху, а й усвідомлювати свою соціальну відповідальність перед суспільством, дбати про розвиток людського потенціалу, підтримку культурних ініціатив і формування позитивного іміджу національного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ірина Писанюк, студентка групи ОО-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Сучасний бізнес виступає не лише як економічне явище, а й як соціокультурний феномен, що вимагає глибокого філософського осмислення. У центрі підприємницької діяльності перебуває не лише прибуток, але й система цінностей, етичних норм та відповідальність перед суспільством та середовищем.

Мета дослідження: дослідити філософські засади бізнесу, оцінюючи його як складну людську діяльність, що має онтологічні, етичні та екзистенційні виміри.

Об'єкт дослідження: бізнес як складна форма людської діяльності, що має онтологічні, етичні та екзистенційні виміри.

Предмет дослідження: філософське осмислення підприємництва через призму онтології, етики та концепції людини в бізнесі.

Завдання дослідження: обґрунтувати необхідність інтеграції бізнесу у систему загальнолюдських цінностей.

Виклад основного матеріалу: Онтологія бізнесу пов'язана з питанням природи самої економічної діяльності. Людська діяльність завжди має сенс і спрямована на досягнення певних цілей. Бізнес як форма практики є проявом активного буття людини, що прагне до творення, новацій, організації ресурсів задля досягнення результатів. У цьому контексті підприємництво можна розглядати як особливу форму людського буття, в якій реалізується свобода, ініціатива, відповідальність. Філософ М. Гайдеггер у своїй концепції «буття-в-світі» наголошував, що людина завжди діє у світі, взаємодіє з речами і людьми. Бізнес у цьому сенсі – це спосіб «перебування» людини, де вона створює нову реальність, впливає на довкілля та суспільство. Етика бізнесу є ключовим виміром філософського осмислення підприємництва. Традиційно бізнес асоціюється з конкуренцією, боротьбою за ресурси, прагненням до максимізації прибутку. Однак уже в античній філософії, а саме у працях Аристотеля обговорювалося питання справедливості в обміні, доброчесності купця та співмірності матеріального і духовного. Центральним елементом філософії бізнесу є концепція людини. Підприємець, споживач, працівник – усі ці ролі виявляють різні аспекти людської суб'єктивності. Людина в бізнесі – це не лише економічна істота (*homo economicus*), яка діє з раціональною метою зиску, а й моральна, творча, духовна істота. Екзистенціалісти, зокрема Ж.-П. Сартр, підкреслював, що людина є відповідальною за вибір і наслідки своїх дій. У цьому контексті бізнес є простором виявлення свободи та автентичності, але водночас і полем постійних моральних випробувань. Філософія бізнесу ставить під сумнів редукціоністське тлумачення підприємництва як виключно інструменту для збагачення. Якщо бізнес не має вищої мети, окрім прибутку, він втрачає свою гуманістичну основу. Як писав М. Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму», раціональний підхід до праці та збагачення може мати глибокі релігійні й етичні підстави, а не лише корисливі мотиви. Сучасна філософія закликає бачити бізнес як діяльність, що має створювати цінність не лише в економічному сенсі, а й у культурному, соціальному, духовному. Тобто бізнес має бути інтегрований у систему загальнолюдських цінностей.

Висновки. Філософське осмислення дозволяє бачити підприємництво не просто як засіб прибутку, а як складну людську діяльність з онтологічними, етичними та екзистенційними вимірами. Підприємець – це творець світу, який несе відповідальність за свої рішення. Відтак, філософія бізнесу вимагає орієнтації на цінності для забезпечення сталого, справедливого і гуманного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Святослав Фещук, студент групи ОО-11

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РІЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: зумовлена потребою формування економічної свідомості громадян як ключового чинника ефективного функціонування ринкової економіки України. У сучасних умовах трансформації суспільства вона сприяє розвитку підприємництва, фінансової грамотності та відповідального ставлення до економічних процесів.

Мета дослідження: з'ясування сутності економічної свідомості та визначення її ролі у формуванні ефективної ринкової економіки України, а також виявлення шляхів її розвитку в умовах соціально-економічних трансформацій.

Об'єкт дослідження: економічна свідомість як соціально-економічне явище, що впливає на формування поведінки суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки України.

Предмет дослідження: є зміст, структура та функції економічної свідомості, а також її вплив на економічну поведінку особистості та суспільства в умовах ринкової трансформації України.

Завдання дослідження: розкрити зміст економічної свідомості, визначити її вплив на економічну поведінку громадян та обґрунтувати її значення для розвитку ринкової економіки України. Також передбачено аналіз чинників, що сприяють формуванню економічної свідомості в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу: економічна свідомість є важливою складовою суспільної свідомості, що охоплює знання, оцінки, мотивації та установки людей щодо економічних процесів. Вона формує уявлення про роль праці, власності, споживання, інвестування та інших економічних явищ, поєднуючи раціональні компоненти (знання, розуміння законів ринку) з емоційно-ціннісними (ставлення, очікування, мотивації). На думку сучасних дослідників (Забеліна, 2022; Резнік, 2021), економічна свідомість є системою, що визначає економічну поведінку особистості та рівень економічної культури суспільства. У ринковій економіці економічна свідомість виконує низку функцій: Інформаційно-пізнавальну – забезпечує розуміння економічних процесів і механізмів; оцінювальну – дозволяє формувати ставлення до економічних явищ, оцінювати діяльність підприємств і держави; регулятивну – впливає на економічні рішення громадян; прогностичну – допомагає передбачати наслідки економічних дій; адаптивну – сприяє пристосуванню до змін економічного середовища. В Україні формування економічної свідомості відбувається в умовах постсоціалістичної трансформації, що супроводжується зміною ціннісних орієнтирів, розвитком приватного підприємництва, посиленням ролі особистої ініціативи. Водночас існують бар'єри: низький рівень економічної грамотності, нерозвинена фінансова культура, недовіра до державних і фінансових інституцій, поширення тіньової економіки. За даними НБУ (2022), близько 40% українців не володіють базовими знаннями про фінансове планування та податки, що свідчить про потребу в системному підході до економічної освіти. Важливими чинниками формування економічної свідомості є: освіта, зокрема впровадження економічних дисциплін у школах і вишах, розвиток фінансової просвіти; медіа та соціальні мережі, які формують уявлення про економічні події, але можуть поширювати фейкову інформацію; державна політика, що має бути прозорою, послідовною та соціально орієнтованою, сприяти довірі громадян, підтримці підприємництва, зниженню корупції та вдосконаленню системи оподаткування. Культурно-історичні чинники також відіграють значну роль. Українське суспільство поступово переходить від колективістських цінностей радянського періоду до індивідуалістичних, де зростає значення особистої ініціативи, підприємництва та самореалізації. Проте зберігаються елементи патерналістського мислення, що ускладнює формування зрілої економічної свідомості. Таким чином, економічна свідомість є ключовим чинником ефективного функціонування ринкової економіки, а її розвиток потребує комплексного підходу, що охоплює освіту, інформаційну політику, державне управління та культурну трансформацію.

Висновок: економічна свідомість є ключовим чинником формування ефективної ринкової економіки, оскільки визначає економічну поведінку громадян, рівень їхньої відповідальності та здатність адаптуватися до змін. Її розвиток в Україні потребує комплексного підходу, що включає економічну освіту, достовірну інформаційну політику, прозоре державне управління та подолання патерналістських стереотипів. Формування зрілої економічної свідомості сприятиме зміцненню економічної культури, підвищенню фінансової грамотності та активній участі населення в економічному житті країни.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Філозоф, студентка групи ОО-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: проблема етики бізнесу є надзвичайно важливою в умовах сучасного суспільства, оскільки глобалізація, цифровізація та динамічний розвиток економіки спричиняють суттєві зміни у взаємовідносинах між людьми, компаніями та суспільством загалом. У центрі цих процесів

перебуває людина, її моральні орієнтири, цінності та здатність діяти відповідально в умовах економічної конкуренції. Етика бізнесу охоплює широке коло проблем – від чесності у взаємовідносинах між партнерами до соціальної відповідальності компаній перед суспільством. Саме філософський аналіз цієї проблеми дозволяє глибше осмислити природу моральних норм у сфері підприємницької діяльності, визначити їхній вплив на розвиток економіки та становлення гуманістичних принципів у бізнес-середовищі.

Мета дослідження: визначення сутності етики бізнесу, дослідження її філософських засад, аналізі причин виникнення неетичних явищ у підприємницькій практиці та пошуку шляхів гармонізації моральних і економічних інтересів у сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: взаємовідносини між людиною, суспільством і бізнесом у контексті моральних принципів, норм і цінностей. Предмет дослідження: філософські засади, принципи та шляхи формування етичної поведінки у сфері бізнесу в умовах сучасного суспільного розвитку. Завдання дослідження: визначити сутність понять «етика» та «етика бізнесу»; проаналізувати чинники, що зумовлюють неетичну поведінку в економічній діяльності; розглянути філософські підходи до проблеми моральності у сфері бізнесу; виявити шляхи гармонізації моральних і економічних інтересів у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу як галузь філософського знання досліджує моральні засади економічної діяльності людини. Її головне завдання – визначити, яким чином моральні норми впливають на прийняття управлінських рішень, формування корпоративної культури, взаємодію між підприємцями, працівниками та споживачами. Філософське осмислення етики бізнесу спирається на класичні концепції моральності, зокрема деонтологію І. Канта, утилітаризм Дж. Бентама та Дж. С. Мілля, а також на сучасні теорії соціальної відповідальності. Етика бізнесу передбачає не лише дотримання законодавства, а й усвідомлення моральної відповідальності перед суспільством. Ключовими її принципами є чесність, справедливість, взаємоповага, довіра, гуманізм та відповідальність. Дотримання цих принципів сприяє формуванню позитивного іміджу компанії, підвищенню ефективності діяльності та зміцненню довіри з боку партнерів і клієнтів. У сучасних умовах етичні стандарти стають важливим інструментом сталого розвитку бізнесу. Поширення концепції корпоративної соціальної відповідальності (CSR) сприяє переходу від суто прибуткової діяльності до моделі, яка враховує соціальні та екологічні аспекти. Такі підходи ґрунтуються на визнанні того, що бізнес є невід'ємною частиною суспільства і не може існувати поза моральними нормами. Разом із тим, сучасний бізнес стикається з низкою етичних викликів: корупція, ухилення від податків, експлуатація праці, маніпуляція інформацією, екологічні порушення. Ці явища вказують на необхідність переосмислення ролі моральних цінностей у підприємницькій діяльності. Філософія в цьому контексті відіграє ключову роль, адже допомагає осмислити моральну природу економічної поведінки людини і визначити, які цінності мають лежати в основі справедливого економічного порядку. Етична культура бізнесу формується через поєднання особистої моральної відповідальності підприємців та інституційних механізмів контролю, таких як кодекси корпоративної поведінки, професійні стандарти, етичні комітети. Ці елементи створюють основу для функціонування прозорості, справедливої та конкурентоспроможної економічної системи. Отже, етика бізнесу є важливою складовою філософської рефлексії над економічною діяльністю людини. Вона спрямована на досягнення гармонії між матеріальними та духовними цінностями, між економічною ефективністю та моральною відповідальністю.

Висновок: етика бізнесу виступає важливою складовою формування морально відповідального суспільства. Вона поєднує економічні та гуманістичні цінності, забезпечуючи баланс між прибутком і моральністю. Філософський аналіз етики бізнесу дозволяє розкрити її роль як чинника сталого розвитку, засобу підвищення довіри в суспільстві та інструменту формування соціально орієнтованої економіки. Дотримання етичних принципів у бізнесі є не лише моральним обов'язком, а й запорукою стабільності, довготривалого успіху та позитивної репутації в умовах глобалізованого світу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: філософія Григорія Сковороди, українського мислителя XVIII століття, залишається актуальною й у сучасному світі. Сьогодні, коли Україна переживає складні випробування, його думки про духовну свободу, пізнання себе, моральну чистоту та пошук внутрішнього щастя звучать особливо глибоко. Ідеї Сковороди допомагають осмислити сутність людини та її призначення, адже, за словами філософа, щастя не в зовнішніх речах, а у злагоді душі й «сродній праці».

Мета дослідження: з'ясувати головні ідеї філософії Григорія Сковороди та показати їх значення для духовного життя сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософські погляди Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив філософії Григорія Сковороди на моральні та духовні орієнтири сучасної людини.

Завдання дослідження: дослідження філософських поглядів Григорія Сковороди та їхнього впливу на сучасну Україну, зокрема у вивченні ідей моральності, самопізнання та «сродної праці» і можливості їхнього застосування в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода – видатний український філософ, поет, педагог і проповідник XVIII століття, чия творчість і життя залишили глибокий слід у культурі, освіті та духовності України. Народився він у 1722 році на території сучасної Харківської області і ще змалку проявляв інтерес до філософії, релігії та музики. Все життя Сковорода прагнув до самопізнання, морального вдосконалення та внутрішньої гармонії, уникаючи надмірних матеріальних благ і суспільного статусу. Його життєвий шлях був сповнений мандрів, спілкування з людьми різних соціальних станів, викладання та проповідання, що допомагало поширювати його філософські ідеї та формувати власне бачення світу. Він не намагався нав'язувати свої погляди, а закликав кожную людину шукати істину всередині себе через чесне життя та самопізнання. Центральним елементом його філософії є поняття «сродної праці», яке Сковорода детально розкриває у своїх творах, таких як «Наркісс» та «Сад божественних пісень». У «Наркіссі» Сковорода розповідає про людину, яка живе у гармонії зі своєю природою і пізнає себе через внутрішні почуття та роздуми, підкреслюючи, що щастя полягає у слідуванні своїй природі, а не зовнішнім багатством. «Сад божественних пісень» містить алегоричні вірші, у яких філософ показує важливість морального та духовного розвитку, самопізнання та внутрішньої свободи. Там він закликає до простоти, чесності і любові до ближнього, наголошуючи, що гармонія з собою та світом є основою щасливого життя. Ці твори демонструють практичне застосування його ідей: людина повинна шукати діяльність, яка відповідає її природі, розвивати внутрішні здібності та моральні якості, а не гнатися за зовнішнім успіхом чи багатством.

Не менш важливою складовою філософії Сковороди є його вчення про самопізнання, яке він вважав головним шляхом до істинного щастя. Мислитель стверджував, що людина повинна пізнати власну природу, зрозуміти свої здібності, нахили та моральні межі, щоб жити у злагоді з собою і світом. Лише через глибоке розуміння себе можна досягти гармонії між тілесним і духовним, уникнути марноти зовнішнього життя та віднайти «внутрішню людину». Для сучасного суспільства ці погляди є надзвичайно актуальними: в епоху інформаційного тиску та постійних змін саме самопізнання допомагає людині зберегти духовну рівновагу й не втратити моральні орієнтири. Важливе місце у філософії Сковороди займає вчення про мораль і духовність. Він наголошував, що справжня свобода полягає у чистоті серця, щирості, доброті та любові до ближнього. Людина, яка живе за законами совісті, є вільною незалежно від зовнішніх обставин. Ці принципи не втратили значення й у сучасній Україні, адже саме духовність і моральна свідомість допомагають суспільству вистояти перед викликами, зберігаючи гідність, єдність і внутрішню силу. Вплив поглядів Сковороди на сучасну Україну проявляється у багатьох сферах. Концепція «сродної праці» допомагає молоді усвідомлено обирати професію, розвивати таланти та творчі здібності, не поступаючись моральними принципами. Принципи самопізнання сприяють формуванню свідомого громадянина, здатного приймати відповідальні рішення. У культурній сфері ідеї Сковороди впливають на розвиток української літератури, театру та освіти, нагадуючи про цінність духовного розвитку поряд із матеріальним. Сковорода часто слугує символом гармонії між внутрішнім світом людини та суспільством. Практичне значення його філософії для сучасної України полягає не лише в освітньому або культурному аспекті, а й у формуванні здорового, свідомого та відповідального суспільства. Його ідеї можна застосовувати у вихованні молоді, розвитку креативних здібностей, формуванні моральних і етичних принципів. У сучасних соціальних, економічних та політичних умовах погляди Сковороди стають духовним орієнтиром, який допомагає зберігати внутрішню свободу, чесність і гармонію з собою та світом. Його філософія показує, що щастя та розвиток суспільства залежать від гармонії людини з власною душею, морального вибору та уміння пізнавати себе.

Висновки. Філософські погляди Григорія Сковороди нагадують, що справжнє щастя і гармонія людини залежать не від зовнішніх обставин, а від уміння пізнати себе та слідувати власній природі. Його ідеї підкреслюють цінність внутрішньої свободи, духовності та морального вибору, що робить людину по-справжньому вільною. У сучасному світі Сковорода продовжує служити орієнтиром для тих, хто прагне жити усвідомлено, гармонійно і чесно.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Евеліна Чорна, студентка групи ОО-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: наш час позначений швидкими змінами у суспільстві та посиленням зв'язків між країнами, що призводить до зміни старих правил і поглядів. Велика кількість інформації та тиск шаблонних ідеалів успіху вимагають від людини вміння тверезо мислити і мати внутрішню опору. Тому філософія стає важливою, бо дає зрозумілі підходи для осмислення життя та формування власного «Я». Це потрібно для того, щоб людина могла повністю визначити себе і пристосуватися до викликів сучасності.

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати ключову роль філософії як інтелектуального інструменту у формуванні світогляду та самовизначенні людини у сучасному світі.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини як соціальне та екзистенційне явище.

Предмет дослідження: філософія як універсальний метод формування світоглядної основи та критичної рефлексії для самовизначення особистості.

Завдання дослідження: охарактеризувати філософію як теоретичний рівень світогляду, розкрити роль критичного мислення у формуванні автентичної ідентичності, в також встановити зв'язок між філософською рефлексією, свободою та відповідальністю за життєвий вибір.

Виклад основного матеріалу. Філософія є теоретичним рівнем світогляду. Вона забезпечує людину цілісним розумінням дійсності. Основна функція філософії – інтегрувати особу у світ, надаючи базові життєві орієнтири. При необхідності визначити свою позицію (моральну, соціальну, професійну), філософське мислення дає змогу не підкорятися зовнішнім впливам, а усвідомлено та логічно обґрунтувати власні цінності, аналізуючи такі категорії, як істина, добро та краса. Ключовим елементом самовизначення є самосвідомість, або рефлексія. Філософія є способом самопізнання, допомагаючи людині зрозуміти себе, сутність світу та своє призначення. Вона навчає індивіда критично оцінювати власні думки і мотиви. Відповідно до ідей філософії Нового часу, зокрема Рене Декарта, свобода вибору тісно пов'язана з глибокою самосвідомістю. Це усуває залежність від зовнішніх правил і робить людину суб'єктом власного життя, який несе повну відповідальність за свій вибір. У сучасному суспільстві, де домінують стандартизовані моделі успіху, філософія виконує критичну функцію. Вона стимулює сумнів і перевірку нав'язаних ідей. Це критичне мислення дозволяє відрізнити головне від другорядного, формуючи внутрішньо обґрунтований життєвий шлях.

Висновки. Самовизначення не є одноразовим актом; це тривалий процес пошуку відповідей на основні питання буття. Філософська стійкість формує внутрішню опору, що дозволяє особі зберігати цілісність та автентичність в умовах постійних змін, свідомо реалізуючи своє призначення. Отже, філософія є необхідним інструментом для самовизначення людини, оскільки забезпечує здатність до критичної рефлексії та побудови обґрунтованого світогляду.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Шевчук, студентка групи ОО-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми дослідження: полягає в аналізі духовних основ української ідентичності крізь призму середньовічних уявлень про сенс людського буття, що дає змогу глибше усвідомити культурну спадщину та моральні цінності сучасного суспільства.

Мета дослідження: дослідження спрямоване на аналіз духовних основ української ідентичності крізь середньовічне розуміння сенсу життя, з метою виявлення їхнього впливу на формування культурної спадщини та моральних цінностей сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософські уявлення про сенс життя людини в українському середньовічному суспільстві, зокрема їхній вплив на формування духовних засад, культурної ідентичності та моральних орієнтирів.

Предмет дослідження: філософські засади осмислення сенсу життя людини в українському середньовічному суспільстві та їхній вплив на формування духовної культури, моральних орієнтирів і національної ідентичності.

Завдання дослідження: виявити філософські засади осмислення сенсу життя в українському середньовічному суспільстві та простежити їхній вплив на формування духовної культури й моральних орієнтирів сучасної України.

Виклад основного матеріалу: у добу Середньовіччя українське суспільство осмислювало сенс людського життя переважно крізь християнську парадигму, яка визначала культурні, філософські та моральні орієнтири епохи. Людина розглядалася як втілення Божого образу, покликана до духовного зростання, смирення та служіння вищим ідеалам. Теоцентричний світогляд формував уявлення про життя як шлях до спасіння, де кожен вчинок набував сакрального значення, а моральне самовдосконалення ставало головною метою існування. Особливе значення в поширенні таких ідей мала монастирська традиція, що поєднувала духовну практику з інтелектуальною діяльністю. Монастирі виступали центрами збереження богословських текстів, розвитку етики жертвності, дисципліни та внутрішнього очищення. Саме тут формувалися основи середньовічної філософії, яка через літописні джерела – зокрема «Повість врем'яних літ» – інтегрувалася в суспільну свідомість, впливаючи на політичні рішення, моральні вибори та процес становлення національної ідентичності. Ці духовні орієнтири стали підґрунтям української культурної спадщини, що й сьогодні проявляється у прагненні до справедливості, гідності, свободи та відповідальності. Середньовічна філософська думка демонструє, що сенс життя поєднував особисту моральну трансформацію з колективною відповідальністю, закладаючи основу для формування національного світогляду. Вивчення цих ідей дозволяє не лише глибше зрозуміти історичні уявлення про буття, а й актуалізувати їх у сучасному пошуку сенсу життя та культурної самореалізації української особистості.

Висновки: сенс життя в українському середньовіччі осмислювався через християнський світогляд як шлях до спасіння, морального вдосконалення та служіння Божій волі, що стало основою духовної культури й національної ідентичності, актуальною й сьогодні.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Юзвенко, студентка групи ОО-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Питання впливу виробництва на спосіб життя суспільства є одним із ключових у філософії, соціології та економіці. Виробництво – це не лише процес створення матеріальних благ, а й форма людського буття, яка визначає характер суспільних відносин, культуру, духовність та світогляд людей. Сучасний етап розвитку людства характеризується глибокими перетвореннями у виробничій сфері: автоматизацією, цифровізацією, впровадженням штучного інтелекту. Усе це безпосередньо впливає на умови життя, трудову етику, систему цінностей та соціальні зв'язки. Тому актуальність теми полягає у необхідності глибокого осмислення того, як саме виробництво формує спосіб життя суспільства, як змінюється людина під впливом технологічного прогресу, та чи не втрачає вона свій гуманістичний вимір у світі, де матеріальне переважає духовне.

Мета дослідження: аналіз ролі виробництва в становленні та розвитку способу життя суспільства, а також виявлення закономірностей взаємозв'язку між рівнем розвитку виробництва, соціальними відносинами та духовним світом людини.

Об'єкт дослідження: суспільство як цілісна соціальна система, що функціонує та розвивається на основі виробничої діяльності людини.

Предмет дослідження: аналіз впливу виробництва на спосіб життя суспільства, на формування соціальних відносин, духовних цінностей, культури та світогляду людини в різні історичні епохи – від аграрного до постіндустріального суспільства.

Завдання дослідження: з'ясувати філософське розуміння виробництва як фундаменту суспільного буття; Розкрити взаємозв'язок між розвитком виробничих сил і змінами у способі життя суспільства; Проаналізувати вплив індустріалізації, науково-технічної революції та цифровізації на соціальні цінності та поведінку людини; Визначити філософсько-гуманістичні наслідки технічного прогресу для духовного розвитку особистості; Сформулювати висновки щодо ролі виробництва у формуванні гармонійного суспільного життя.

Виклад основного матеріалу. Виробництво є основою існування людського суспільства, адже саме через нього людина створює необхідні засоби для життя – від найпростіших знарядь праці до складних технологічних систем. У філософії поняття виробництва розглядається не лише як економічна діяльність, а як універсальна форма людського буття, спосіб самореалізації особистості та прояв сутності людини як «творця» світу. Карл Маркс зазначав, що виробництво є «вихідним пунктом усієї історії людства», адже воно визначає соціальну структуру, духовні цінності, навіть характер мислення людей.

1. Філософське розуміння виробництва як фундаменту суспільного буття. У філософському вимірі виробництво – це не лише процес матеріального створення, а й духовна діяльність, через яку людина формує власну сутність і культуру. Гегель розглядав працю як спосіб самопізнання людини, як процес, що поєднує матеріальне та духовне. Маркс розвинув цю думку, наголошуючи, що виробництво формує не тільки матеріальні умови життя, а й соціальні відносини між людьми, тобто суспільні класи, форми власності та розподіл праці. Таким чином, виробництво – це не просто економічна категорія, а філософська основа людського буття, що визначає спосіб життя, мораль, культуру і навіть світогляд.

2. Взаємозв'язок між розвитком виробничих сил і змінами у способі життя. Історія людства свідчить, що кожен етап розвитку виробничих сил супроводжується зміною способу життя. В аграрному суспільстві життя людини було тісно пов'язане з природою, ритмами землеробства, традиціями та родинними відносинами. Праця мала колективний, природно-соціальний характер. З розвитком індустріалізації у XIX–XX ст. відбулися радикальні зміни: міста зростали, фабрики ставали центрами життя, а праця – стандартизованою й механізованою. Людина почала втрачати безпосередній зв'язок із природою, натомість зростала її залежність від технічних систем і ринку. Це породило нову соціальну структуру – клас найманих робітників і буржуазії, а також змінило спосіб мислення, орієнтуючи його на продуктивність, ефективність і прибуток. У сучасну епоху постіндустріального розвитку, коли провідну роль відіграє інформація, знання та цифрові технології, змінюється сама сутність праці: вона стає більш інтелектуальною, гнучкою, віддаленою. Це впливає і на спосіб життя – люди отримують більшу свободу у виборі діяльності, але водночас зростає психологічне навантаження, соціальна ізоляція, нерівність у доступі до ресурсів.

3. Вплив індустріалізації, науково-технічної революції та цифровізації на соціальні цінності. Індустріалізація принесла нову систему цінностей, де на перший план вийшли дисципліна, точність, продуктивність. Людина перетворилася на частину великої виробничої машини, що вимагала підпорядкування загальним правилам і темпу. Науково-технічна революція середини ХХ ст. змінила не лише економіку, а й культуру: виникла масова культура, споживацьке суспільство, де головною метою стає комфорт і матеріальне благополуччя. У ХХІ столітті цифровізація створила новий тип реальності – віртуальний світ, у якому виробництво знань, інформації та контенту стало не менш важливим, ніж виробництво речей. Людина дедалі частіше ототожнює себе не з працівником фізичної праці, а з «творцем інформації». Це змінює і соціальні відносини: комунікація стає глобальною, праця – дистанційною, а час і простір – гнучкими. Проте водночас зростає відчуження, інформаційна перевантаженість, втрата реального міжособистісного спілкування. 4. Філософсько-гуманістичні наслідки технічного прогресу. Технічний прогрес має подвійний характер. З одного боку, він сприяє звільненню людини від фізично виснажливої праці, розширює можливості самореалізації, освіти, творчості. З іншого боку, надмірна технізація призводить до духовного спустошення, коли людина починає сприймати себе лише як функцію системи, а не як цінність. Мартін Гайдеггер застерігав, що техніка може «поглинути» людину, перетворивши її на об'єкт управління. Сучасна філософія гуманізму вимагає переосмислення ролі людини у світі машин – не як додатка до технологій, а як їх творця і морального регулятора. Гармонійне суспільство можливе лише тоді, коли виробництво буде не метою, а засобом розвитку духовності, творчості, екологічного мислення.

Висновки. Отже, виробництво є фундаментальною основою суспільного буття, що визначає не лише економічні, а й духовно-культурні аспекти життя. Рівень розвитку виробництва формує тип суспільства, систему його цінностей і моральних орієнтирів. Від аграрного до цифрового етапу людство пройшло шлях, на якому технічний прогрес постійно змінював не лише спосіб праці, а й спосіб мислення. У сучасному світі важливо поєднати економічну ефективність виробництва з гуманістичними ідеалами – турботою про людину, довкілля, духовний розвиток. Лише тоді виробництво стане не джерелом відчуження, а умовою гармонійного, осмисленого та справедливого способу життя суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Віталій Антонов, студент групи АРХ-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі помітно відбуваються якісь нові зміни в різних напрямках– технологічних, соціальних, культурних. Людина загалом стикається з випробуваннями, які дають та змушують переосмислитись про своє місце у цьому великому світі: інформаційні перевантаження, моральна виснаженість, війни, екологічні забруднення, катаклізми тощо. При таких умовах філософія стає не лише академічною дисципліною, а й життєвою потребою та засобом самопізнання, самовизначення й пошуку сенсу людини в цьому світі. Актуальність цієї теми в тому, що це стає необхідністю відродження філософського мислення, як основи духовної зрілості людини і її здатності робити свідомі вибори на своєму шляху в світі.

Мета дослідження: з'ясувати роль філософії, як способу самовизначення людини, розкрити її значення для формування світогляду, духовності та моральної автономії особистості в умовах сучасності.

Об'єкт дослідження: процес визначення людини в суспільстві.

Предмет дослідження: філософія як засіб, що допомагає людині усвідомити себе, своє місце та свої цінності та життєві орієнтири.

Завдання дослідження: визначити поняття «самовизначення людини»; розкрити значення філософії як способу осмислення власного існування; проаналізувати, як філософія впливає на формування світогляду сучасної людини; з'ясувати, чому філософське мислення є необхідною умовою духовного розвитку; показати практичну цінність філософії для самореалізації в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Філософія з давніх часів є особливою формою самопізнання людини. Її головна мета – не просто дати знання про світ, а допомогти людині знайти себе в ньому. Ще Григорій Сковорода наголошував, що найвища мудрість полягає у пізнанні власної природи й покликання: «Пізнай себе – і ти пізнаєш світ». Філософія не є лише теорією, вона – спосіб життя. У сучасному світі це питання набуває нової актуальності. Людина стикається з інформаційним перевантаженням, швидким ритмом життя в якому їй здається, що вона не встигає зробити те що хотіла б за своє життя, моральними викликами. Саме філософія допомагає знайти гармонію між внутрішнім і зовнішнім, між духовним і тілесним матеріальним добробутом. Імануїл Кант у своїй «Критиці практичного розуму» показав, що справжня свобода людини не полягає у відсутності обмежень, а у здатності діяти відповідно до морального закону всередині нас. Це означає, що самовизначення можливе лише тоді, коли людина усвідомлює це, відповідає за власні вчинки й розумом і совістю. Таким чином, філософія виховує не просто мислителів, а моральну особистість, які здатні самостійно визначати сенс свого життя. Віктор Франкл, автор відомої книги «Людина в пошуках справжнього сенсу», наголошував, що людина здатна знайти сенс навіть у стражданні. Саме усвідомлення цього сенсу дозволяє їй вижити та не втратити себе, залишитись людиною. Його підхід – логотерапія – розглядає філософію не як абстрактну науку, а як шлях до самопізнання і духовної стійкості. Таким чином, філософія виступає способом не лише пізнання світу, а й формування власного «Я». Вона допомагає людині усвідомити межі й можливості свого буття. Людина, яка мислить філософськи, вміє ставити питання, шукати істину до питань, сумніватися і водночас діяти усвідомлено. Філософія сучасності – це насамперед компас, який дозволяє орієнтуватися серед інформаційного хаосу та соціальних суперечностей які відбуваються в сучасному світі. Вона вчить людину мислити критично, відрізняти істинне від хибного, цінне від вторинного. Отже, філософія є необхідною умовою самовизначення особистості. Вона поєднує розум і духовність, знання і моральність, мислення і дію. Без філософії людина перетворюється на споживача інформації, тоді як із нею – стає творцем власної долі та своїх правил.

Висновки. Філософія є невід'ємною складовою самовизначення людини. Вона вчить мислити, ставити запитання, шукати істину, не боятися сумнівів і помилок. У сучасному світі, саме філософія повертає людині глибину та сенс. Вона допомагає знайти гармонію між розумом і почуттями, між особистими прагненнями та моральними цінностями. У процесі самовизначення важливою є свобода – не лише зовнішня, а й внутрішня. Людина може бути зовні вільною, але внутрішньо залежною від думки інших або від страху зробити щось не так, якусь помилку. Саме філософія допомагає подолати цю залежність, формує мужність мислити самостійно і не заціклюватися над страхом сказати щось не так. Також вона відкриває людині розуміння власної унікальності: кожна людина по своєму унікальна і є носієм неповторного досвіду і пізнання. Саме через усвідомлення цього формується справжнє самовизначення в світі – гармонія між внутрішнім світом людини та зовнішніми обставинами. Філософія сучасності – це не лише абстрактні роздуми, а й практична мудрість. Вона допомагає приймати зважені рішення, знаходити сенс навіть у складних обставинах. Філософське мислення – це вміння бачити цілісну картину світу, аналізувати себе і свої дії, відчувати відповідальність перед іншими людьми та природою. Отже, філософія – це не лише наука про світ, а й мистецтво жити свідомо. Саме через неї людина відкриває істинний сенс свого буття і стає творцем власної долі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Сучасні ринкові відносини суттєво впливають на всі сфери життя людини. В умовах глобалізації, цифровізації та швидких економічних змін людина повинна адаптуватися до нових вимог, розвивати підприємливість, гнучкість і здатність приймати рішення. Це визначає актуальність дослідження ролі людини в ринкових умовах. Адже саме людина є основним чинником, який формує економічні процеси та визначає динаміку суспільного розвитку.

Мета дослідження: аналіз соціально економічних аспектів життєдіяльності людини в умовах ринку та виявлення чинників, що впливають на її економічну поведінку, адаптацію й розвиток. Об'єкти дослідження. Людина як соціально-економічний суб'єкт у системі ринкових відносин.

Предмет дослідження: процеси взаємодії людини з ринковим середовищем, її роль у формуванні трудових, споживчих і підприємницьких відносин.

Завдання дослідження: розкрити сутність ринкових відносин та їх вплив на людину; визначити основні проблеми адаптації людини до ринкових умов; проаналізувати зміни у ціннісних орієнтаціях людини в умовах ринкових відносин; охарактеризувати роль освіти, праці та підприємництва у самореалізації особистості.

Виклад основного матеріалу. Ринкові відносини ґрунтуються на принципах свободи вибору, конкуренції, приватної власності та відповідальності. Людина в таких умовах виступає не лише як споживач, а й як виробник, підприємець, інвестор. Ринкова економіка надає можливості для розвитку особистості, але водночас вимагає високої компетентності, гнучкості, здатності приймати рішення в умовах ризику. Сучасне суспільство ставить перед людиною нові виклики – постійне підвищення кваліфікації, професійну мобільність, уміння працювати в команді та мислити критично. Особливого значення набуває освіта, адже саме вона формує навички, необхідні для успішної діяльності в ринковому середовищі. З іншого боку, ринкові механізми створюють соціальну нерівність, посилюють конкуренцію та психологічний тиск. Багато людей стикаються з емоційним вигоранням, страхом втратити роботу або фінансову стабільність. Тому важливою умовою ефективного функціонування ринку є державна політика, спрямована на підтримку працівників, захист соціально вразливих верств населення, розвиток малого та середнього бізнесу. Людина повинна навчитися поєднувати особисту ініціативу з відповідальністю перед суспільством. Саме гармонійне поєднання економічної свободи та соціальної справедливості дозволяє створити стабільне та розвинене суспільство. У таких умовах формується новий тип особистості – економічно активної, ініціативної, освіченої, яка здатна не лише пристосовуватись, а й впливати на економічні процеси, змінюючи середовище навколо себе.

Висновки. Людина є центральною фігурою ринкової економіки. Її успішність залежить від здатності адаптуватися до постійних змін, професійно зростати та не втрачати моральних цінностей. Ринок надає великі можливості для самореалізації, проте вимагає високої відповідальності й соціальної зрілості. Ефективне функціонування ринкової економіки можливе лише тоді, коли людина є не лише споживачем, а активним учасником суспільного розвитку, який поєднує економічні інтереси з гуманістичними цінностями.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Коноба, студентка групи Арх-11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. Філософські погляди Григорія Сковороди (1722–1794) є одним із наріжних каменів української духовної культури. Його вчення про «пізнай себе», «сродну працю» та внутрішню свободу формують світоглядну основу української філософської традиції. Сьогодні, у часи пошуку національної ідентичності, моральних орієнтирів та духовної єдності, ідеї Сковороди знову

набувають вагомого значення. Вони сприяють осмисленню ролі особистості в суспільстві, цінності самопізнання та гармонії людини з природою і світом.

Мета дослідження: проаналізувати основні філософські погляди Григорія Сковороди та з'ясувати їхню актуальність для формування духовних і культурних орієнтирів сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина та світоглядні ідеї Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: інтерпретація ключових понять філософії Сковороди (сродна праця, самопізнання, внутрішня свобода) у контексті сучасної української культури та суспільства.

Завдання дослідження: визначити основні ідеї філософії Григорія Сковороди. Проаналізувати значення понять «пізнай себе» та «сродна праця». Показати вплив філософії Сковороди на духовне життя сучасної України. З'ясувати, як ідеї мислителя відображаються в освіті, культурі й національній свідомості сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода – український філософ, поет і педагог, який утвердив ідею самопізнання як головного шляху до істини. Сковорода перетворився для українців в певний символ філософії і для цього були серйозні підстави. Жив він у не прості часи, що характеризувались постійними, не вигідними для України політичними змінами. А саме Катерина II видала «Жаловану грамоту дворянству», що зрівнювала українську козацьку верхівку з російським дворянством. Це був чи не найбільший удар по нашій аристократії, яка почала втрачати свою національну та особисту індивідуальність. Надзвичайно важливе значення у вченні Г. Сковороди відіграє ідея про «сродну працю». За для власного щасливого майбутнього кожна людина повинна визначитись з майбутньою професією спираючись на власні здібності. Якщо правильно врахувати свої можливості та навички то можна досягти не аби яких висот. Саме ця концепція «сродної» праці, яка базується на вихованні відповідно до природних нахилів, може стати майбутньою основою системи освіти і виховання. Це буде сприяти становлення і самореалізації творчої особистості в суспільстві. Також це може розглядатися як основний фактор духовного та культурного розвитку української нації. В основному, він вважав, що людина може знайти щастя лише тоді, коли живе «за природою», тобто відповідно до свого покликання. Концепція «сродної праці» стала центральною у його вченні: кожен має шукати ту діяльність, яка відповідає його внутрішній природі, бо лише вона приносить справжню гармонію. Сковорода розрізняв «зовнішню» і «внутрішню» людину. Зовнішнє життя, на його думку, часто підпорядковується матеріальним бажанням, тоді як внутрішнє – це простір духовної свободи й зв'язку з Богом. Такий погляд формує морально-філософський ідеал, близький до сучасних концепцій автентичності та психологічного благополуччя. Для сучасної України філософія Сковороди має особливу цінність. Вона актуалізує ідею духовного саморозвитку та відповідальності за власну долю, нагадує про значення освіти, культури та моральності у відродженні суспільства. Його вчення допомагає зрозуміти, що справжня свобода починається з внутрішнього самопізнання, а не лише з політичних чи економічних змін.

Висновки. Філософські ідеї Григорія Сковороди – це своєрідний духовний дороговказ для сучасної України. Його вчення закликає людину до гармонії з собою, суспільством і природою. У добу глобальних викликів та інформаційного перевантаження думки Сковороди допомагають зберегти внутрішню рівновагу, національну самосвідомість і духовну гідність. Саме його вчення може повернути нас на шлях розвитку української ідентичності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Максим Куделевич, студент групи Арх-11

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність теми дослідження. Діяльність бізнесмена в тій чи іншій мірі це ризик, і тому для нього важливість прийняття рішень є дуже відповідальним. Для цього йому потрібно обдумати всі наслідки, і підготуватись до різних варіантів вирішення цих проблем. На сучасному етапі бізнес є найбільш ефективним методом введення підприємницької діяльності. На даний час більшість підприємств

користуються застарілою системою, і в більшості випадків призводять до втрат конкурентних переваг, або, інколи, банкрутства. І через то бізнесмени дуже відповідально підходять до прийняття рішення.

Мета дослідження: дослідження особливостей керівника на прийняття рішень, проаналізувати план дій бізнесмена, бізнес в сучасному світі. Для досягнення мети потрібно поставити ряд завдань: дослідити особливості бізнесу та функції особистих рішень.

Об'єкт дослідження: людина - бізнесмен.

Предмет дослідження: філософія вдосконалення бізнесмена.

Виклад основного матеріалу: на кожному етапі свого життя людина приймає різні рішення, деякі з яких, виконуються вже як звичка, наприклад, вдітись, помитись, привітатись з людьми тощо. А також вони бувають такими, які не можна вирішити моментально, і для їх рішення деякі бізнесмени можуть витратити понад парю тижнів. Рішення - це результат розумової діяльності людини, що приводить до певного висновку і необхідних дій. Прийняття рішення для бізнесмена є дуже вирішальним вибором в його житті. Воно також впливає на різні інтереси компанії, як, економічні, організаційні, соціальні тощо. Під час прийняття рішення в кожного бізнесмена є чіткий план для правильного вибору: 1. Потрібно задуматись над наслідками того чи іншого рішення. 2. Знайти достатньо інформації. 3. Встановити термін прийняття рішення, щоб не відкладати справу до невизначеного терміну. 4. Вирішувати самому. 5. Зупинитись на першому рішенні, так як воно зазвичай найбільш правильне. На даний час ситуація кардинально змінилась. Олівін Тофлер вважає що суспільство вступили в третю хвилю розвитку, це дуже добре показано поверненню бізнесу в родинне коло. Таке повернення тільки на руку бізнесмену, коли стосується його соціально-психологічних сторін, бо тільки родина може дати пораду кращу ніж це може зробити експерт-виробничник. Сучасне економічне, політичне, культурологічне і т. д. життя суспільства вимагає від бізнесмена постійного пошуку. Внутрішня напруга ділової людини в процесі конкурентної боротьби, яка вибирає витончених форм на схилку 20 століття, настільки зростає, що вона не витримує часто психологічно. В цих умовах необхідна духовна основа, яка надає особі внутрішньої рівноваги. Такою основою є релігія, мистецтво, філософія, спираючись на які людина приймає і реалізовує рішення в усіх царинах суспільного життя і особливо в найбільш динамічній його сфері - бізнесі. Бізнес - це організація(компанія) яка бере участь в торгівлі товарами, або послугами споживачам. Розрізняють різні види бізнесу: приватні, сімейні, державні, орендні, індивідуальний, спільний. Філософія це одна з перших, яка бере на себе відповідальність за формування адекватності рішення, та знаходження найрізноманітніші шляхи виходу з тої чи іншої кризи. Філософія є важливим джерелом для прийняття рішення. Найважче прийняти рішення тоді, коли не маєш достатньої інформації. Найкраще, що можна зробити у цьому випадку, зазначають американські вчені - це консультатії з експертами. Навколо філософії бізнесу було зібрано багато вчених на розкритті цієї теми. Особливе місце у розкритті цього питання можна надати філософу - екзистенціалісту Карлу Ясперсу, який трактував, що підприємницькій діяльності притаманні два явища: свобода як ідея і свобода як вибір (рішення). Йдучи слідом за авторами « Економікса » і К. Ясперсом, можна твердити, що бізнесмен діє вільно тільки тоді, коли ці дії визначені внутрішнім станом потреби щось зробити конкретно. Прийняття рішень - це психологічний процес, тому способи їх вибору можуть варіюватися від спонтанних до високологічних. Важкість прийняття рішення є тому, що від цього залежить їх авторитет. В науці також виділяю 5 видів особистих рішень: 1. Рішення врівноваженого типу - найбільш продуктивна тактика прийняття рішень. Вона властива людям, які заздалегідь аналізують умови та вимоги завдань, приділяють однакову увагу висуненню та перевірці гіпотез. 2. Імпульсивні рішення властиві людям, у яких процес побудови гіпотез різко переважає над діями з їх перевірки та уточнення. Це призводить до того, що процес прийняття рішень минає етап обґрунтування та перевірки. 3. Інертні рішення є результатом дуже невпевненого й обережного пошуку. Вкрай повільним є процес уточнення гіпотези. Людина надзвичайно критично оцінює кожен свій крок, неодноразово перевіряючи. 4. Ризиковані рішення нагадують імпульсивні, але відрізняються від них. Якщо імпульсивні рішення перестрибують через етап обґрунтування гіпотези, то ризиковані все ж його не обходять, але до їх оцінки людина приходить лише після того, як виявлена невідповідність. У кінцевому підсумку, хоча і з запізненням, елементи побудови гіпотез та їх перевірки врівноважуються. 5. Рішення обережного типу - це рішення, до яких підходять з особливою ретельністю оцінки гіпотез. Перш ніж прийти до висновку, людина здійснює безліч різноманітних підготовчих дій. Обережних людей більше лякають помилки, ніж радують успіхи. Тактичним завданням таких людей є уникнення помилки.

Висновок: підприємство на даний час є одним з найпопулярнішим. Нажаль нинішні бізнесмени-початківці ставлять ціль добитись якомого грошей, і тим можуть привести його тільки в гірше становище. Щоб зайнятись цією справою потрібно мати неабиякі вміння, талант та ідеї, які згодом у плідній праці розпочнуть реалізовуватись. Прийняття рішення базується на свідомому і цілеспрямованому характері. І тому рішення в деякій мірі залежить відступлення повноти і достовірної інформації бізнесмена. Відображаючи його внутрішній світ, відповідно до якого і змінюється класифікація рішення: рішення врівноваженого типу, імпульсивні рішення, інертні рішення, ризиковані та рішення обережного типу. Ось тому прийняття рішення є найважливішою справою бізнесмена. Як казав Джеймс Отрі Бізнес володіє величезною здатністю досягати самих кордонів нашого суспільства та допомагає надавати можливості для кожної людини, і дійсно, це можливість для кожного, щоб самореалізуватись та досягати великих успіхів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Люба, студентка групи АРХ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Своє слово в природному праві намагалися сказати мислителі кожної культурно-історичної епохи, проте з особливою гостротою проблема природних прав людини постала у період становлення й розвитку нового типу відносин - поділу власності. Цей період був доволі важким для Західної Європи який у кінцевому результаті призвів до триумфу європейського раціоналізму.

Мета дослідження: розкрити природно-правові вчення XVIII ст. Німеччини XVII-XVIII ст.

Об'єкт дослідження: природа власності.

Предмет дослідження: людина, як форма об'єктивації свободи і волі особистості.

Завдання дослідження: показати зародження доктрини природного права; визначити історичні умови в Німеччині XVI-XVIII ст; охарактеризувати природно-правові вчення в Німеччині XVII-XVIII ст.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль в історії філософії належить класичній німецькій, яка розвивалася на межі XVIII – XIX століть. Німецькі мислителі бачили природу власності, як глибоку традицію філософії права, яка принципово відрізняється від ліберальних концепцій, зв'язуючись зі свободою, правом та соціальною структурою. Німецька класична філософія представлена такими мислителями, як Іммануїл Кант (1724–1804), Йоган Готліб Фіхте (1762–1814), Фрідріх Вільгельм Шеллінг (1775–1854), Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831), Людвіг Андреас Фейєрбах (1804–1872). Родоначальником класичної німецької філософії є Іммануїл Кант, який заклав раціоналістичний фундамент, стверджуючи, що справжнє право власності може існувати лише в цивільно-правовому стані, оскільки воно не являється зв'язком для людини та матеріального блага, а містить правові відносини між людьми. Кантівський правовий постулат практичного розуму стверджує необхідність власності для реалізації зовнішньої свободи. У «критичний» період Кант створює філософські праці, які стали подією в історії людської культури: «Критика чистого розуму» (1781), «Критика практичного розуму» (1788), «Критика здатності судження» (1790). Розвиваючи ідею Іммануїла, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель концептуалізував власність як першу форму реалізації вільної волі та абстрактної особистості. Тому, що для Гегеля оволодіння річчю – це акт, яким особа надає своїй волі зовнішнього, реального існування. Гегель підкреслював, що абстрактне право власності має бути доповнене мораллю та етичністю, де проявляється соціальний обов'язок. Його позиція щодо розуму та глузду відрізняється з Кантівською, для Фрідріха розум це є найвища складова, вияв мислення, який здатен скласти єдину висхідну послідовність та хронологію подій де вони співвідносяться як основні та підлеглі чинники, що в кінцевому результаті обумовлюються та проникають один в одного. Логіка основоположення в аналізі наукового методу мислення, на думку Гегеля. Він намагався пояснити речі за основною формулою – поняття. Якщо логіка у Гегеля – це наука про ідею в собі та для себе, то філософія природи є наукою про ідею в її «інобутті», в її відчуженому стані. Проте як відбувається від логічної ідеї до природи, він не міг пояснити. Для нього сама логічно поясненна ідея, являється самостійною, вона здатна відпустити себе та не прив'язуватись до природи. Природа – царство глузду. Логіка – царство розуму.

Висновок. відсутність у людини можливостей доказати буття Бога та безсмертя душі можливо заповнити вірою та надією, що дозволяє спасти свободу. Знання зобов'язує людину вести себе відповідно до очікувань, її вчинки були б «легальними», але не містили моральності. Зникла б свобода. Але моральність і свобода є основою людської особистості. Вони складають, за Гегелем, вищу цінність буття. За Кантом, людина є головною проблемою філософії.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дарія Мацко, студентка групи АРХ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: Одним з найпоширеніших методів введення підприємницької діяльності в наш час є – бізнес, тому для бізнесменів філософські вчення з давніх часів і до тепер є певним теоретичним фундаментом, що надає обширний огляд, різноманітність підходів у веденні справи. Саме прагматизм є основою бізнесу і в кожен з філософів виразив свою думку ролі прагматизму в бізнесі. Бізнесова діяльність дуже поширена, але мало хто задумується з якого часу виник бізнес і що лежить в його основі. Мета дослідження: Дослідження початку виникнення бізнесу, основи бізнесу з точки зору філософів.

Об'єкт дослідження: бізнес, як одна з головних сфер філософських роздумів.

Предмет дослідження: філософські основи бізнесу.

Завдання дослідження: дослідити категорію «економіка» як мистецтва ведення бізнесу; проаналізувати основні моделі ведення бізнесу; проаналізувати філософію бізнесу в сучасному суспільстві; віднайти зв'язок бізнесу із філософією; пояснити значення маркетингу, як філософії бізнесу; Продемонструвати прикладні аспекти філософії, на основі яких базується підприємницька діяльність.

Виклад основного матеріалу. Ідея філософії бізнесу привертала увагу багатьох вчених, таких як Дж. С. Мілль, М. Вебер, В. Зомбарт, Ж. Ж. Ламбен та український дослідник С. С. Гаркавенко. Дж. М. Кейнс підкреслював тісний взаємозв'язок філософської думки і бізнес-ідеї, що сприяло формуванню теоретичних основ підприємництва. Сьогодні багато людей прагнуть започаткувати власну справу, але для створення ефективної бізнес-ідеї потрібні знання, талант і ретельне планування. Альфред Нобель зазначав, що навіть одна продумана ідея з тисячі може стати успішною. Актуальність дослідження полягає у тому, що бізнес є поширеною формою економічної діяльності, а філософські вчення надають теоретичний фундамент, різноманітність підходів і практичну орієнтацію для управління. Метою роботи є дослідження початків та основ бізнесу з позиції філософів. Об'єктом дослідження виступає бізнес як соціально-економічне явище, предметом – філософські засади підприємництва. Завдання полягають у вивченні категорії «економіка» як мистецтва ведення бізнесу, аналізі моделей підприємництва, дослідженні філософії бізнесу в сучасному суспільстві, визначенні ролі маркетингу як філософії бізнесу та демонстрації прикладних аспектів філософських принципів у практичній діяльності. У сучасному суспільстві поняття «філософія бізнесу» часто ототожнюють із маркетингом. За С. С. Гаркавенком, маркетинг як філософія бізнесу означає орієнтацію діяльності компанії на задоволення потреб споживачів від проектування товару до його збуту. Він повинен стати органічною частиною діяльності всіх співробітників, впливати на управлінські рішення і формувати культуру підприємства, сприяючи креативності, гнучкості та ефективності взаємодії відділів. Філософія бізнесу формує основи цінностей компанії, її цілі та стратегії. Лідери, розробляючи філософію, повинні відповісти на питання: «Яка природа мого бізнесу?», «Хто мій клієнт?», «Які цінності важливі?» та «Яке загальне бачення компанії?». Чітка філософія допомагає налагодити довірі і рівноправні відносини, створює сприятливу атмосферу для розвитку та притягує однодумців. Розвиток бізнесу стимулюється економічними потребами, особистим інтересом та ринковими умовами. Ринок визначає, що і в якій кількості виробляти, а конкуренція підвищує ефективність. Бізнесмен як суб'єкт ринку впливає на поліпшення суспільного виробництва та формує нові моделі економічної поведінки. Існують три основні концепції бізнесу: критична, позитивна і прагматична. Критична вбачає у бізнесі суперечливу діяльність, що збагачує одних за рахунок інших, позитивна оцінює його як суспільно корисну ініціативу, а прагматична поєднує

обидва підходи, розглядаючи бізнес як необхідне й вигідне явище для суспільства, де конкуренція стимулює розвиток економіки, а суперечності врегульовуються юридично і морально. Права власності і етичні межі бізнесу також є важливими аспектами. Власник може розпоряджатися бізнесом у межах закону і моралі, але не має права шкодити суспільству чи довкіллю. Питання справедливого розподілу результатів праці та оцінки вартості товарів розглядаються у контексті різних економічних теорій. Філософія бізнесу інтегрує прагматизм, етику та соціальну відповідальність, формуючи фундамент для розвитку підприємництва. Вона дозволяє осмислити бізнес як процес створення матеріальних і духовних цінностей, поєднує ефективність із етичністю і забезпечує стабільний розвиток компаній у сучасному ринковому середовищі.

Висновок. Філософські основи бізнесу забезпечують теоретичну базу для практичної діяльності, поєднуючи прагматизм, етичність і соціальну відповідальність. Чітка філософія компанії визначає її цілі, стандарти поведінки та принципи взаємодії з учасниками ринку, забезпечує ефективність і стабільність, а маркетинг виступає практичним втіленням цих принципів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Остан Напора, студент групи АРХ-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Цю тему досліджувала значна кількість науковців, і велика низка вчених продовжує роботи це і сьогодні, тому що саме виробництво є тим нюансом, який визначав спосіб життя суспільства в певний історичний період. Тому будь-яка інтелектуальна особа зобов'язана досліджувати те, як виробництво впливало на людей певної епохи, а також який тип виробництва був притаманний тій чи іншій історичній добі. Ще варто знати які чинники приводили до зміни виробництва, які винаходи докорінно змінювали суспільства і як вони впливали на життя людей і на історичний поступ.

Мета дослідження: вплив виробництва на суспільство. Важливо чітко зрозуміти, яким тимчасовим періодам відповідала певна форма виробництва, як саме це призводило до зміни цих форм, який вплив ці зміни мали на сучасних людей та на майбутнє покоління.

Об'єкт дослідження: поняття «суспільство», його розвиток і становлення в історичній можливості.

Предмет дослідження: філософське розуміння суспільства.

Виклад основного матеріалу. Відомий філософ Хосе Ортега-і-Гассет акцентує увагу, власне що в передових умовах люди кожен день розмовляють про законодавство і права, уряд, національне та міжнародне, соціальне міркування і можливості, вірну і некоректну політичному діячеві, пацифізм і милітаризм, батьківщину і людство, соціальну вірність і несправедливість, капіталізм і колективізм, соціалізацію та лібералізацію, авторитаризм, особа і колективізм і що аналогічне. І не лише розмовляють, а й сперечаються. І не лише сперечаються, але й борються за те, що стоїть за цими текстами. І в цих громадських, політичних битвах у всіх куточках світу люди гинуть сотнями, тисячами, мільйонами. Механізм людської праці у формі виробництва виражається через категорії продуктивних сил і виробничих відносин суспільства. Продуктивні сили суспільства – це поняття, створене для позначення змісту соціального виробництва. Складовою частиною продуктивних сил є люди, які втілюють в життя створення та способи виробництва, з підтримкою яких народ виготовляє речові способи життя. Роль складових продуктивних сил у процесі виробництва відрізняється. Основною продуктивною силою є народ. Без людей практично жоден спосіб праці не може існувати: машини ржавіють і зношуються, виробничі будівлі руйнуються. Щоб люди, які є членами соціального виробництва, мали можливість благополучно створювати засоби для життя, їм потрібно володіти певним рівнем знань про виробництво, тобто знанням певних засобів праці, технологій, способів спілкування в виробничому колективі та іншого подібного. Під час виготовлення речей люди змінюють навколишню природу, а також самі себе, стаючи

частиною суспільства. Виробляючи матеріальні блага певним способом, люди формують своє життя, оскільки спосіб виготовлення відображає особливу картину життя кожного індивіда, його особливий спосіб життя. Виконаний в соціумі метод виготовлення (поряд з природними умовами) гарантує не лише суспільні обставини життєдіяльності суспільства, а й громадський тип життя і роботи конкретного індивіда. Продуктивні сили визначають виробничі відносини. Створення продуктивних сил залежить від покращення всіх їхніх складових: кваліфікації, навичок і робочого досвіду людей; розподілу праці, розширення й глибокого розвитку її спеціалізації; засобів виробництва, знарядь праці, техніки та наукового використання технологій. Зміна продуктивних сил призводить до змін виробничих відносин. Друга частина методу виробництва – це виробничі відносини. Це певний вигляд відносин, що утворюється під час матеріального виробництва. Саме виробничі відносини визначають систему соціальної організації праці. У виробничих відносинах розуміють, що спочатку потрібно знати соціальну форму створення товарів, а потім засіб, як люди впливають один на одного. Люди вступають у виробничі відносини завдяки об'єктивним умовам, які існують незалежно від їх свідомості та волі. Ці умови утворилися в суспільстві. Для праці з новими засобами виробництва потрібно мати знання, вміння та здібності їх використовувати. Тому відбувається постійне покращення всіх складових продуктивних сил, включаючи те, що знання стаються науковими, а навчання – безпосередньою продуктивною силою. У середині ХХ століття відбулась науково-технічна революція, яка змінила весь виробничий процес і самого людину. Сучасні продуктивні сили вимагають нових виробничих зв'язків. Проте продуктивні сили залежать від виробничих зв'язків власності. Як показує ситуація, ці зв'язки не змінюються швидко. Тому виникла невідповідність між продуктивними силами, які поступають, і виробничими зв'язками, які залишаються підставними. Старі виробничі форми пригнічують розвиток нових продуктивних сил. На початку ХІХ–ХХ століть безмежні можливості науки призвели до появи науково-технічної революції. Спочатку природничо-наукові досягнення включали відкриття електрона, радіо, зміну хімічних елементів, створення теорії відносності і квантової теорії, що означало вторгнення в мікросвіт і в усесвіт великих швидкостей. Під цими умовами з середини ХХ століття науково-технічний прогрес перейшов до якісно нового етапу, який називається науково-технічною революцією. Науково-технічна революція – це основний переворот у продуктивних силах суспільства: науці, техніці, людині. У передових умовах інноваційні зміни перш за все виникають у кардинальній переробці складових виробничих систем та розробці найновіших препаратів і матеріалів. Створення різних речей має дуже велике значення для розвитку суспільства у всьому його житті. Створення кожного разу було, є і буде рушійною силою, навколо якої створювалися основи і норми в певній епосі. Кожна основна зміна в самій суті виробництва, особливо в момент появи в певний етап, призводить до глибоких змін у житті цілих народів, і, якщо вірити прогнозам науковців, це буде продовжуватися і в майбутньому. Тим самим, щоб зрозуміти конкретно-історичне значення ідей «виробництво життя», потрібно, але в загальному вигляді, розглянути, як розвивається структура соціального виробництва життя у часі.

Висновок. Виробництво є основою суспільства, яка через взаємодію продуктивних сил, де людина є головною, визначає спосіб життя суспільства та її структуру. Розвиток продуктивних сил вимагає постійного оновлення виробничих відносин. Здатність суспільства адаптувати ці відносини до подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Обшарська, студентка групи АРХ-11

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема співвідношення грошей і релігії є однією з найактуальніших у сучасному світі. Гроші відіграють важливу роль у житті кожної людини, визначаючи рівень добробуту, можливості та соціальний статус. Проте надмірна прив'язаність до матеріальних цінностей часто призводить до духовного занепаду. Релігія ж, навпаки, закликає людину до морального

вдосконалення, самозречення та любові до ближнього. Тому питання про те, чи можуть гроші співіснувати з релігійними принципами, залишається предметом філософських роздумів у різні епохи.

Мета дослідження: з'ясувати, як релігійні вчення ставляться до грошей, яку роль вони відіграють у духовному житті людини та чи можливо поєднати матеріальне благополуччя з моральними цінностями.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок матеріального та духовного у житті людини.

Предмет дослідження: філософсько-релігійне осмислення природи грошей і ставлення до них у різних духовних традиціях.

Завдання дослідження: розглянути значення грошей у житті людини та суспільства; визначити ставлення основних світових релігій до грошей і матеріальних благ; з'ясувати, чи можуть гроші служити духовним цілям людини.

Виклад основного матеріалу. Історично гроші сприймалися не лише як засіб обміну, а й як символ влади, сили та впливу. У філософському сенсі вони виражають матеріальний бік людського буття. Релігійні вчення – християнство, іслам, буддизм – по-різному трактують значення грошей, але всі вони застерігають від жадібності й поклоніння матеріальному. У Біблії сказано: «Не можна служити Богові й мамоні», що підкреслює неможливість поєднання духовного служіння з надмірною прив'язаністю до багатства. Релігія не заперечує сам факт існування грошей, адже вони потрібні для забезпечення життя. Проте головне – не допустити, щоб вони стали сенсом існування. Коли гроші перетворюються на самоціль, людина втрачає духовну рівновагу, а її моральні принципи слабнуть. Навпаки, коли матеріальні ресурси використовуються задля добра – допомоги іншим, підтримки храмів, освіти чи культури – вони набувають позитивного духовного значення. Таким чином, філософія грошей у релігійному контексті розкриває глибоку істину: не гроші є злом, а любов до них, що затьмарює розум і серце.

Висновки. Отже, релігія закликає людину ставитися до грошей як до засобу, а не до мети. Вони можуть служити благу, коли не підкорюють собі волю людини. Істинне багатство полягає не у кількості грошей, а у духовному зростанні, любові та добрих справах. Гармонія між матеріальним і духовним можлива лише тоді, коли гроші є інструментом творення добра, а не джерелом гордині чи спокуси.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Андріана Пец, студентка групи Арх-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві гроші відіграють надзвичайно важливу роль, перетворюючись із простого засобу обміну на визначальний чинник соціального статусу, свободи вибору та особистісної самореалізації. ХХІ століття, епоха автоматизації та глобалізації, змінює не лише форму грошей, а й сам підхід до їхнього сприйняття. Гроші стають універсальним символом влади, успіху та самодостатності, водночас впливаючи на моральні та духовні цінності людини.

Мета дослідження: проаналізувати філософське значення грошей у житті сучасної людини, визначити їх вплив на духовний розвиток, систему цінностей та суспільну свідомість.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-філософський феномен.

Предмет дослідження: роль і значення грошей у житті людини ХХІ століття, їх вплив на систему цінностей, поведінку індивіда та суспільні інститути.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні та філософські підходи до розуміння грошей; визначити, як автоматизація та глобалізація змінили природу грошей у ХХІ столітті; дослідити вплив грошей на моральні та культурні цінності сучасної людини; оцінити роль грошей у формуванні соціального статусу та доступі до ресурсів (освіта, охорона здоров'я, культура).

Виклад основного матеріалу. Цілісне розуміння грошей можливе лише за умови аналізу їх не лише як засобу обігу, а й як мети. Як засіб обігу вони сприяли розвитку торгівлі, прискоренню руху товарів і послуг, формуванню економічних зв'язків між державами. Як мета – вплинули на людину, її діяльність, ставлення до праці та систему цінностей. Гроші змінили внутрішній світ людини, її інтереси, ідеали та моральні орієнтири, перетворившись на загальнолюдську цінність. Вийшовши за межі традиційних функцій, вони стали не лише еквівалентом обміну, а й чинником, що визначає соціальний статус і життєві можливості. У сучасному світі гроші є засобом задоволення потреб і самореалізації. Вони відкривають можливості для розвитку, освіти, творчості та подорожей. Водночас надмірне прагнення до збагачення часто знецінює гуманістичні ідеали: люди починають оцінювати інших через призму вигоди, а суспільні відносини стають утилітарними. Особливого значення гроші набувають у корумпованому суспільстві, де спотворені моральні засади, а цінність людини визначається її купівельною спроможністю. У такому середовищі майже все може бути продано: закон, мораль, громадська думка, справедливість і навіть життя. Людина може втратити справжні цінності та перетворити на товар власні почуття, переконання й духовність. На духовному рівні вона не продає щось окреме – вона продається сама, стаючи товаром.

Висновки. Гроші у XXI столітті мають не лише економічне, а й філософське значення: вони впливають на спосіб життя, цінності та соціальну поведінку. Проте справжня їхня цінність проявляється тоді, коли вони служать розвитку людини, а не керують нею. Адже головне багатство – не матеріальні блага, а здатність залишатися людиною у світі, де майже все можна купити, але не все має справжню ціну.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ольга Римар, студентка групи Арх-11

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що розбудова української держави, громадянського суспільства неможливі без розвитку духовності, яка є фундаментом для консолідації нації.

Мета дослідження: встановити зв'язок між духовністю та державотворенням, акцентуючи на тому, що духовне відродження є фундаментом для побудови міцної, сучасної та успішної України.

Завдання дослідження: аналіз духовних цінностей українського народу, вивчення шляхів їх збереження та примноження, а також обґрунтування ролі духовного відродження в процесі формування сильної та суверенної України.

Об'єкт дослідження: духовне життя українського суспільства, як комплексна система.

Предмет дослідження: зв'язок, взаємодія та вплив розвитку духовного життя на процес розбудови української держави.

Виклад основного матеріалу. Ключова ідея полягає в тому, що глибока національна самосвідомість, моральні цінності та культурна спадщина є рушійними силами, які дозволяють Україні ефективно протистояти зовнішнім викликам та будувати справедливе суспільство. Українська земля – це територія на якій живуть люди духовно збагачені, працьовиті, освічені, співчутливі, будівничі мостів високої культури і моралі, жертівні і водночас сильні та відважні, спрагли до правди, свободи та справедливості. Ми Українці на весь світ показали, що ми любимо життя, любимо мир, що ми дружні, що ми разом, що ми сильні і непереможні.

Сьогодні важливо зберегти тепло і любов всередині себе, своєї сім'ї, оскільки ми формуємо свідомість нашого суспільства – усі разом і кожен індивід зокрема. Український народ спочатку пережив своє духовне народження 988 року під час Хрещення Руси-України, а своє природне народжування переживає саме тепер

після утворення і творення української держави, як нації. Щоправда, наш постійно кривджений народ завжди мав сильну волю до незалежності, за яку постійно платив дорогою ціною, однак, історичні обставини фатально цьому не сприяли. Духовне життя суспільства – одна із головних сфер суспільного життя. Воно охоплює світ ідеального разом з його носіями (суб'єктами) та матеріальними засобами виробництва і поширення. Це не тільки ідеї, але й їхні носії; не тільки свідомість, а й засоби її трансформації, накопичення і поширення виробництва. Є суб'єкт – є ідея. Ідеї ж опредметнюються у речах, процесах, традиціях, відносинах. Вони продовжують завдяки історичній пам'яті, що передаються від покоління до покоління через культуру, освіту, виховання. Суб'єктами духовного життя суспільства є люди – індивіди та соціальні спільноти, нація, народ. У цьому випадку можна говорити про особисте духовне життя людини – її духовний світ, про духовне життя нації – національний характер, національна психологія, культура; народу – традиції, звичаї. Духовна культура виступає як рівень оволодіння індивідом та суспільством системою духовних цінностей. Духовна культура впливає на визначення пріоритетів суспільного розвитку, розуміння місця та ролі особистості, її прав і свобод. Духовна культура є надзвичайно важливим елементом духовного життя суспільства, поряд із суспільною свідомістю. Від рівня розвитку духовної культури залежить позиція політика під час пошуку шляхів вирішення проблем суспільної життєдіяльності, позиція вченого щодо розуміння можливих результатів наукової діяльності, позиція педагога щодо шляхів і методів виховання та ін. У філософії духовність розглядається як здатність людини до творення, самопізнання, виражаючи зв'язок з вищими моральними цінностями, етичними та естетичними, усвідомлення себе як частини цілого. Це інтелектуально-моральна діяльність, що передбачає розвиток особистості, формування ієрархії цінностей з пріоритетом духовного над прагматичним, а також здатність до емоційного відгуку та доброчинності. Розвиток духовного життя – це цілеспрямований процес самовдосконалення, самопізнання та формування позитивних змін у розумовій, емоційній та моральній сферах особистості. Це шлях до усвідомлення власних цінностей, знаходження сенсу життя, розвитку гуманності, естетичних потреб та здатності діяти відповідно до духовних орієнтирів. Митрополит УГКЦ Андрей Шептицький своїми гаслами та діяннями закликав український народ до національної єдності, віри та розбудови власної держави «Найголовніший чинник єдності – українська мова», «Україна звільниться зі свого упадку та стане державою могутньою, з'єднаною, величавою. Мир, добробут, щастя, висока культура, взаємна любов і згода будуть панувати в ній», «Після любові до Бога й родини повинна бути любов до свого українського народу й Батьківщини. Зі своїм народом та Батьківщиною ти зв'язаний не тільки спільною вірою, що її вважаємо найбільшим добром, і святим обрядом, яким дорожимо, – але ще і спільною мовою та звичаями. І тією землею святою, на якій разом проживаємо... І цілою віковою минувиною, і спільною українською кров'ю, і спільним добром, і спільною майбутністю... І спільним бажанням та потребами, і спільними терпіннями і злиднями». Шептицький закликав до духовної сили, яка має стати основою для побудови незалежної Держави, про що свідчить його лист «Сила народу – через Христа», що вказує на глибокий зв'язок між вірою та життєвою силою українського народу. Цей твір відображає його боротьбу за національні та церковні права, а також наголошує на важливості християнських цінностей для зміцнення української спільноти. Митрополит виступав за єдність українців, об'єднуючи їх на засадах віри та спільних цінностей, а також сприяв національній ідентичності, зокрема через впровадження живої української мови в богослужіння. Шептицький не лише говорив про духовні речі, а й активно діяв: заснував навчальні заклади, підтримував українську культуру та науку, а також організовував порятунок людей під час війни. Його діяльність, яку він виклав у своїх пастирських посланнях, мала на меті духовне та суспільне піднесення українського народу. Відповідно до рішення сесії Тернопільської обласної військової адміністрації 2025 рік в області проголошено роком митрополита (предстоятеля) Української Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького. Пов'язано це з вагомою суспільною значимістю постаті й спадщиною видатного українця, задля забезпечення належного вшанування його пам'яті та популяризації діяльності.

Висновок. Отже, духовне життя охоплює ідеї, цінності, культуру, релігію та мораль, є фундаментом для розбудови сильної Держави, оскільки духовність формує суспільну свідомість, плекає патріотизм та національну єдність, забезпечує моральний розвиток громадян та сприяє збереженню культурної спадщини. Сильна духовна основа Держави, як невід'ємна складова процесу розбудови української держави, дозволяє громадянам відчувати себе частиною спільноти, сприяти державному розвитку та протистояти зовнішнім викликам.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Владислав Семенюк, студент групи АРХ-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СУЧАСНОГО УСПІХУ

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації та посилення соціальної відповідальності компаній питання етики бізнесу набуває виняткової уваги. Сучасне суспільство очікує від бізнесу не лише фінансових результатів, але й прозорості, чесності та дотримання моральних норм. Часті корпоративні скандали, екологічні проблеми та порушення прав споживачів підкреслюють гостру необхідність у впровадженні етичних стандартів у ділову практику. Етична поведінка компанії формує її репутацію, впливає на взаємини з клієнтами та партнерами, а також на загальний соціально-економічний розвиток.

Мета дослідження: визначити сутність та основні принципи етики бізнесу, а також проаналізувати її вплив на формування позитивного іміджу компанії та її довгострокову конкурентоспроможність.

Об'єкт дослідження: етичні норми та принципи у сфері підприємницької діяльності.

Предмет дослідження: механізми та інструменти впровадження етичних засад в корпоративну культуру та управлінські рішення.

Завдання дослідження: розкрити поняття «етика бізнесу» та її основні категорії; проаналізувати рівні та ключові принципи ділової етики; обґрунтувати важливість етичної поведінки для сталого розвитку бізнесу; визначити шляхи формування та підтримки етичного клімату в організації.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу – це сукупність моральних принципів і норм, якими керується компанія та її співробітники у своїй діяльності. Вона охоплює широкий спектр відносин: із клієнтами, партнерами, конкурентами, державою та суспільством загалом. Етичні норми допомагають уникати конфліктів, формують довіру та забезпечують сталість бізнес-процесів. Традиційно виділяють три рівні ділової етики: Мікрорівень: Етика окремих працівників – чесність, відповідальність, професіоналізм у виконанні завдань, дотримання обіцянок та повага до колег. Мезорівень: Етика на рівні організації – корпоративна культура, соціальна відповідальність. В умовах глобалізації та посилення соціальної відповідальності компаній питання етики бізнесу набуває виняткової ваги. Сучасне суспільство очікує від бізнесу не лише фінансових результатів, але й прозорості, чесності та дотримання моральних норм. Часті корпоративні скандали, екологічні проблеми та порушення прав споживачів підкреслюють гостру необхідність у впровадженні етичних стандартів у ділову практику. Етична поведінка компанії формує її репутацію, впливає на взаємини з клієнтами та партнерами, а також на загальний соціально-економічний розвиток. Макрорівень: Етика на рівні суспільства та глобальної економіки – дотримання законодавства, чесна конкуренція, екологічна відповідальність, дотримання міжнародних стандартів. Це рівень, на якому бізнес впливає на соціальні процеси, формуючи позитивну репутацію та забезпечуючи стійкий розвиток економіки. Ключовими принципами етики бізнесу є: чесність – відкритість у стосунках з партнерами та клієнтами; відповідальність – за свої продукти, послуги та вплив на довкілля; справедливість – у оплаті праці, кар'єрному просуванні та розподілі ресурсів; повага – до прав людини, гідності співробітників та клієнтів; прозорість – у фінансовій звітності, ухваленні рішень та внутрішніх процесах компанії. Впровадження етичних норм є не лише моральним обов'язком, але й стратегічною інвестицією. Компанії, які дотримуються високих етичних стандартів, здобувають довіру споживачів, що веде до підвищення лояльності та зростання продажів. Крім того, етична поведінка допомагає залучати та утримувати найкращих фахівців, оскільки люди прагнуть працювати в компаніях із позитивною репутацією. Це також знижує ризики юридичних санкцій та фінансових втрат, пов'язаних із недобросовісною практикою. Етика бізнесу формує основу для корпоративної соціальної відповідальності, що включає: дотримання прав працівників, турботу про навколишнє середовище, прозоре ведення бізнесу та чесну взаємодію з клієнтами. Такий підхід сприяє стабільному розвитку компанії та її конкурентоспроможності на ринку.

Висновки. Етика бізнесу перестала бути абстрактним поняттям і перетворилася на конкретний інструмент управління. У сучасному світі успішний бізнес – це етичний бізнес. Дотримання моральних норм і принципів соціальної відповідальності є не лише вимогою суспільства, але й фундаментальною умовою для забезпечення довгострокового сталого розвитку, зміцнення репутації та побудови довірчих відносин з усіма зацікавленими сторонами. Впровадження етичних стандартів дозволяє компанії не тільки досягати фінансових результатів, а й формувати позитивний імідж, залучати талановитих працівників та сприяти розвитку суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Денис Ситарук, студент групи АРХ-11

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Глобальні проблеми людства, як-от екологічні кризи, демографічні дисбаланси, соціально-економічна нерівність, енергетична нестача, пандемії, кібервиклики та моральні дилеми штучного інтелекту, становлять реальну загрозу для сталого розвитку цивілізації. ХХІ століття стало епохою надшвидкого науково-технічного прогресу, який з одного боку відкриває безмежні можливості для розвитку людства, а з іншого – породжує нові ризики. Актуальність теми полягає у необхідності філософського осмислення меж наукової діяльності та моральної відповідальності людини за наслідки власних відкриттів.

Мета дослідження: аналіз ролі науки в усвідомленні, запобіганні та вирішенні глобальних проблем людства.

Об'єкт дослідження: науково-технічний прогрес-як соціокультурний феномен сучасності.

Предмет дослідження: етичний та філософський вимір впливу науково-технічного прогресу на глобальні проблеми людства.

Завдання дослідження: визначити основні глобальні проблеми людства, проаналізувати роль науки у їх вирішенні та філософському осмисленні моральної та етичної відповідальності людини за майбутнє планети, сформулювати принципи відповідального використання наукових досягнень.

Виклад основного матеріалу. Сучасна цивілізація переживає період трансформацій, що охоплюють усі сфери життя. Людство стоїть перед надзвичайно складними глобальними проблемами, що загрожують існуванню планети. До них належать екологічна криза, демографічні дисбаланси, економічна нерівність, загроза воєнних конфліктів, технологічна революція, інформаційна безпека та поширення пандемій. Вирішення цих проблем неможливе без глибокого наукового аналізу, що поєднує знання про природу, суспільство та технологічні процеси. Наука відіграє ключову роль не лише як інструмент пізнання світу, а й як механізм формування стратегій для подолання глобальних викликів. Водночас філософія допомагає осмислити моральні та етичні аспекти наукового прогресу, ставлячи перед людством питання відповідальності та сенсу дій, що впливають на майбутнє планети. Глобальні проблеми охоплюють екологічні, соціальні, економічні та політичні сфери. Екологічна криза проявляється у забрудненні повітря, води та ґрунтів, знищенні біорізноманіття, глобальному потеплінні. Ці явища ставлять під сумнів традиційні антропоцентричні підходи до природи та вимагають переосмислення ролі людини у світі. Як зазначають Любов Котик та Мирослава Книш, сучасна наука повинна не лише прогнозувати наслідки діяльності людини для навколишнього середовища, а й розробляти технології, що зменшують негативний вплив на природу, інтегруючи знання з різних галузей для комплексного підходу до вирішення проблем. Водночас філософія екології вимагає переходу до екоцентричної свідомості, де людина – не володар природи, а її частина. Демографічні виклики проявляються у швидкому зростанні населення в одних регіонах і старінні населення в інших, що створює дисбаланс ресурсів і соціальних систем. Владислав Сук та Олена Сук підкреслюють, що наука дозволяє прогнозувати демографічні тенденції та розробляти стратегії охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення, але лише філософське осмислення визначає моральні межі втручання та забезпечує справедливість і гуманність рішень. Крім того, сучасна цивілізація стикається з енергетичною кризою, оскільки традиційні джерела енергії виснажуються, а їх використання призводить до екологічних та соціальних проблем. Вчені та дослідники пропонують альтернативні джерела енергії, розвиток «зеленої» економіки та впровадження інноваційних технологій, які дозволяють забезпечити сталий розвиток. Однак Кириленко наголошує, що технологічні рішення без етичного та філософського осмислення можуть

поглибити соціальну нерівність та створити нові проблеми, пов'язані з доступом до ресурсів та прав людини. Економічна нерівність та соціальна несправедливість стають ще одним глобальним викликом. Науково-технічний прогрес здатний підвищувати продуктивність та ефективність, проте без морального контролю він часто поглиблює розрив між багатими та бідними. Г. Губенко підкреслює, що вирішення глобальних проблем неможливе без інтеграції науки з гуманістичними цінностями, адже лише поєднання технічного знання з етичними принципами забезпечує стійкий розвиток та гармонійне співіснування людини і природи. Міжнародні конфлікти та загроза тероризму також відображають подвійний потенціал науки. Створення нових видів зброї та технологій може одночасно рятувати життя і ставати джерелом загрози для людства. Штучний інтелект, автоматизація та роботизація змінюють структуру праці, освіти й спілкування. Постає питання: чи залишиться людина центральною ланкою суспільства? Філософи та науковці застерігають від «технологічного детермінізму», коли техніка починає керувати людством. Стає необхідним формування етичного кодексу штучного інтелекту, який би гарантував захист прав людини, приватності та безпеки. Філософське осмислення відповідальності за наукові відкриття є критично важливим для запобігання глобальним катастрофам. Цифровізація породила феномен «інформаційної залежності». Суспільство стикається з маніпуляціями свідомістю, фейковими новинами, втратою приватності. Тому актуальним стає формування цифрової етики – науки про моральні норми у віртуальному просторі. Науковий прогрес повинен служити свободі, а не контролю над людиною. Ще однією з найактуальніших соціальних проблем людства є пандемія, адже вона впливає на всі сфери життя суспільства – здоров'я, економіку, освіту, спілкування та моральні цінності. COVID-19 показав, що навіть найрозвинутіші країни вразливі перед глобальними біологічними загрозами. Біотехнології, генна інженерія та фармацевтичні дослідження дають змогу створювати вакцини, однак водночас вимагають жорсткого морального контролю. У таких умовах питання біоетики, прав людини та міжнародної співпраці набувають вирішального значення, адже подолання пандемії потребує не лише наукових досягнень, а й відповідального соціального підходу та солідарності між народами. Вирішення глобальних проблем вимагає міждисциплінарного підходу, який об'єднує знання з природничих, соціальних та гуманітарних наук. Сучасна наука стимулює міжнародну співпрацю, моделювання сценаріїв розвитку цивілізації, підготовку стратегій адаптації до змін та створення інноваційних технологій для сталого розвитку. Проте її ефективність неможлива без морального та філософського осмислення. Лише поєднання науки з етичними принципами дозволяє формувати суспільство, де людина і природа є центром усіх відносин, а технічний прогрес служить людству, а не завдає шкоди.

Висновки. Сучасна наука стає не лише рушієм прогресу, а й ключовим чинником виживання людства. Лише інтеграція технічного знання, етичних принципів і філософського осмислення забезпечить перехід до сталого розвитку. Особисто для мене це означає, що кожен із нас, використовуючи досягнення науки, має думати про наслідки своїх дій і робити свій внесок у створення стійкого та гармонійного світу. Я вірю, що лише усвідомлена взаємодія науки і філософії допоможе забезпечити добробут майбутніх поколінь і збереження планети для всього людства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Соловей, студентка групи Арх-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: обрана тема актуальна, оскільки гроші виступають не лише як економічна категорія, а і як філософський феномен, що значно вплинув на формування культури мислення людства. Протягом історії людина не просто створювала нові форми грошей, а й трансформувала спосіб мислити, оцінювати цінність явищ, речей, праці, часу та самої себе. Сучасне суспільство, активно

переходячи до цифрових форм грошей, ставить перед філософією нове питання: чи не втратила людина баланс між матеріальним і духовним світом у той момент, коли вартість отримала вигляд інформаційного коду?

Мета дослідження: виявити, як еволюція форм грошей вплинула на становлення та розвиток культури мислення людства у філософському й історичному аспектах.

Об'єкт дослідження: гроші як культурно-філософський феномен.

Завдання дослідження: визначити основні етапи еволюції грошей, простежити взаємозв'язок між їхніми формами та розвитком людського мислення, розкрити філософський зміст грошей як символу цінності й дослідити вплив цифрових валют на формування сучасної культури мислення.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї своєї історії людство мало нерозривний зв'язок із грошима, які виконували не лише функцію обміну, але й ставали відображенням духовного розвитку суспільства. У первісні часи, коли використовувався бартер або натуральний обмін, мислення мало конкретний і прагматичний характер – цінність визначалася через безпосередню користь об'єкта. Револьюційним моментом стало запровадження металевих грошей, що сприяло формуванню абстрактного мислення. Відтоді цінність почала асоціюватися не з конкретною річчю, а з її символом – монетою. Це започаткувало філософію символізму, яка закріпилася в свідомості. Наступним етапом стала поява паперових грошей і кредитних систем, що зробили центральним поняття довіри, спільної відповідальності та віри в систему. На сучасному етапі еволюція грошей набула цифрового характеру. Поширення криптовалют, електронних гаманців та безготівкових платежів створюють нову реальність, у якій матеріальне значення грошей поступово зникає. Мислення стає дедалі більш віртуальним: цінність починає розглядатися як умовна категорія інформації. У цьому контексті постають важливі філософські питання: чи здатна духовність зберігати своє значення у світі, де цінність набуває суто цифрового змісту? З філософської точки зору гроші можна трактувати як віддзеркалення свідомості людства. Вони засвідчують прагнення знайти рівновагу між матеріальним та духовним аспектами буття. З одного боку, гроші дарували людині свободу вибору й самореалізації, з іншого – часто служили джерелом моральних конфліктів та духовних криз.

Висновки. Етапи еволюції грошей є своєрідною хронікою розвитку людського мислення. Кожна трансформація впливала не лише на економічні відносини, а й на систему світогляду суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ірина Ткач, студентка групи АРХ-11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Дослідження зумовлене необхідністю глибокого розуміння чинників, що забезпечують довгостроковий успіх організації в умовах динамічного світового ринку та постійних технологічних і соціальних змін.

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати основні принципи успіху менеджера в сучасних умовах, а також його вплив на ефективне управління та досягнення стратегічних цілей організації. **Об'єкт дослідження:** філософія успіху менеджера як система цінностей.

Завдання дослідження: розкрити сутність філософії, ґрунтуючись на тому, що управління – це насамперед управління людьми.

Виклад основного матеріалу. Філософія успіху менеджера є комплексним феноменом, що поєднує в собі систему цінностей, світоглядних орієнтирів, етичних принципів і професійних навичок, які забезпечують ефективне управління та досягнення стратегічних цілей організації. У сучасних умовах

глобалізації, цифровізації та динамічного розвитку економіки поняття «успіх менеджера» набуває нових змістових відтінків, виходячи за межі традиційного уявлення про кар'єрне зростання чи фінансову стабільність. Основою філософії успіху менеджера є усвідомлення того, що будь-яке управління - це, насамперед, управління людьми. Воно ґрунтується на глибокому розумінні людської природи, потреб, мотивів і поведінкових моделей. Ключовим завданням менеджера є не просто організація процесів, а створення умов, у яких працівники максимально реалізують свій потенціал. Саме тому сучасна філософія менеджменту акцентує увагу на гуманістичному підході, де в центрі уваги стоїть людина як найважливіший ресурс компанії. Серед основних принципів філософії успіху менеджера варто виокремити стратегічне мислення, етичну відповідальність, здатність до саморозвитку та комунікативну компетентність. Стратегічне мислення дозволяє керівнику не лише реагувати на зміни, а й передбачати їх, формуючи довгострокові плани розвитку організації. Етична відповідальність є фундаментом довіри між менеджером, колективом і партнерами. У добу соціальної прозорості та інформаційної відкритості саме моральна стійкість і дотримання принципів корпоративної етики стають запорукою стабільності та репутаційного капіталу. Неабиякою складовою успішного менеджменту є емоційний інтелект, який визначає здатність керівника розуміти власні емоції та емоції підлеглих, управляти ними й використовувати їх для підвищення ефективності командної роботи. Сучасні дослідження свідчать, що рівень емоційного інтелекту менеджера є не менш важливим фактором успіху, ніж професійна компетентність або досвід. Менеджер, який вміє створювати позитивну емоційну атмосферу, формує культуру довіри, відкритості та взаємоповаги, що безпосередньо впливає на продуктивність праці та лояльність персоналу. Успіх для менеджера також передбачає готовність до постійного навчання. Бізнес-середовище змінюється з великою швидкістю, і лише той керівник, який систематично оновлює знання, здатний залишатися конкурентоспроможним. Менеджер має володіти аналітичним мисленням, цифровою грамотністю, навичками кризового управління та інноваційного підходу до вирішення проблем. Постійне самовдосконалення та гнучкість у прийнятті рішень є ознаками справжнього професіонала. У процесі керівництва людьми менеджер повинен уміти виявляти і вирішувати протиріччя. Будь-який керівник, який намагається обминати протиріччя або приховати їх, раніше чи пізніше заходить у глухий кут. Здорова організація сприймає протиріччя з розумінням і використовує їх для свого удосконалення. Особливої актуальності набуває аспект лідерства як невід'ємної частини філософії успіху. Менеджер-лідер – це людина, яка здатна об'єднати команду навколо спільної мети, сформулювати бачення майбутнього і мотивувати підлеглих до досягнення результатів. У сучасних організаціях ціниться саме такий тип керівника, що поєднує професійну компетентність із людяністю, емпатією та відкритим спілкуванням. Не менш важливим чинником є розуміння відповідальності. Успіх менеджера неможливий без усвідомлення соціальної ролі бізнесу. Менеджер нового покоління має орієнтуватися не лише на прибуток, а й на стале зростання, корпоративну соціальну відповідальність. Це формує довгострокову довіру між бізнесом, суспільством і державою, забезпечуючи стійкий розвиток організації навіть у мінливому середовищі.

Висновки. Філософія успіху менеджера ХХІ століття – це комплексна система, що базується на гуманістичному підході, де управління людьми є пріоритетом. Успішний керівник не просто контролює процеси, а створює середовище, де кожен працівник максимально розкриває свій потенціал, бачучи не лише показники, а й потенціал. Ключові принципи включають стратегічне мислення, етичну відповідальність та високий емоційний інтелект. Не менш важливою є готовність до постійного навчання та лідерство, яке поєднує професійну компетентність з людяністю. Менеджер орієнтується не лише на прибуток, а й на корпоративну соціальну відповідальність та стале зростання. Справжній успіх вимірюється здатністю формувати гармонійне середовище.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Сучасні глобальні процеси (глобалізація) призводять до зміни пріоритетів розвитку та порушення гармонії у системі «людина–природа». Агресивна екстенсивна складова глобалізації та уніфікація світу змінюють ціннісні орієнтації особистості та вимагають переосмислення цілей розвитку. Фактично, сьогодення складна економічна і соціально-політична ситуація потребує глибоко гуманістичного підходу: поваги до гідності людини, доброчесності та турботи про благополуччя громадян. З іншого боку, принцип сталого розвитку вимагає задоволення елементарних потреб усіх людей, інакше довготривалий розвиток стає неможливим. Отже, актуальність теми ґрунтується на необхідності відновити в глобальних стратегіях людині цінності, забезпечити «гуманізацію» економіки та соціальних інститутів задля уникнення цивілізаційної кризи.»

Мета дослідження: виявити умови та шляхи гуманізації глобального розвитку в інтересах людини.

Об'єкт дослідження: глобальні соціально-економічні процеси сучасності.

Предмет дослідження: гуманістичні підходи до регулювання глобального розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив глобалізації на людину, дослідити загрози дегуманізації суспільства та визначити принципи, що забезпечують гуманізацію глобального розвитку.

Виклад основного матеріалу: Гуманізація глобального розвитку означає, що розвиток має служити людям, а не лише економічній системі. Згідно з концепцією сталого розвитку, саме збереження людини як виду та її прогресивний особистісний розвиток лежать в основі довготривалих стратегій. Стратегія сталого розвитку передбачає одночасну «гуманізацію і екологізацію основ традиційної економіки» з переходом до екологічної економіки. Виходячи з цього, будь-яке виробництво чи споживання мають ретельно оцінюватися на сумісність з людськими потребами і природою: «все, що виробляється і споживається, продається і купується... має проходити експертизу на предмет сумісності як з людиною, так і з природою». Прикладом такої орієнтації є Глобальна платформа цілей сталого розвитку ООН, що націлена «ніхто не залишити позаду» та рівномірне задоволення базових потреб людей у всіх країнах (їжа, вода, житло, охорона здоров'я тощо). Таким чином, глобальні стратегії в XXI столітті повинні будуватися на принципах поваги до прав людини, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Українські науковці підкреслюють, що усвідомлення гуманістичних умов і наслідків глобалізації є однією з найважливіших проблем, адже «від того, як людина розумітиме суть глобальних процесів... залежить майбутнє не тільки окремої країни, а й усієї земної цивілізації». В сучасних умовах, коли наростають соціально-політичні кризи і екологічні катастрофи, гуманізація глобального розвитку стає необхідною для запобігання загрозі глобальній цивілізаційній катастрофі. На рівні практичної політики це означає розвиток інклюзивних механізмів планування (залучення громадян до прийняття рішень), реалізацію соціально-орієнтованих програм розвитку освіти й охорони здоров'я, а також глобальні ініціативи з перерозподілу ресурсів. Водночас необхідно зміцнювати міжнародні інститути, які захищають права людини та стежать за справедливим поширенням благ глобалізації. Такі підходи відповідають сутності гуманістичного світогляду, що орієнтує розвиток на людину як носія гідності й самореалізації, а не лише на економічну ефективність.

Висновок. Таким чином, проблема гуманізації глобального розвитку полягає у необхідності повернути людині роль головної цінності в усіх сферах глобального прогресу. Без врахування гуманістичних принципів (гідності, свободи, права на розкриття потенціалу) подальший розвиток глобальної цивілізації ризикує бути неефективним та небезпечним. Гуманізація розвитку вимагає реалізації тих же цілей сталого розвитку, що й забезпечення гідного життя людей, рівного доступу до ресурсів, соціальної справедливості і захисту довкілля. Лише через такі заходи можна досягти справжньої гармонії «людина–суспільство–природа» та запобігти глобальним кризам, що загрожують існуванню людської цивілізації.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Людина існує в діалектичній єдності двох ролей: вона є продуктом (творінням) еволюції та культурної спадщини, і водночас – суб'єктом (творцем), що постійно змінює та оновлює цю спадщину. Дослідження сприяє обґрунтуванню гуманістичного імперативу – необхідності усвідомленого та відповідального культуротворення, оскільки лише людина може гарантувати, що її творіння (технології, інститути) слугуватимуть її розвитку, а не її поневоленню.

Мета дослідження: аналіз подвійної ролі людини як об'єкта культурного впливу (творіння) та суб'єкта творчої діяльності (творець).

Об'єкт дослідження: взаємодія людини і культури.

Предмет дослідження: культура.

Завдання дослідження: розкрити сутність творчої діяльності (праця, символізація, цілепокладання) як конститутивного елемента ролі людини як «творця культури».

Виклад основного матеріалу. Культура не може існувати без людини: він її створив. Що при цьому його надихало? Бажання затвердити себе у природі в якості господаря, здібне змінити обдаровання? Намагання перебудувати природу? Несвідома гра творчих сил, здібних безмежно розгортати свій потенціал? Як тільки виникає питання: ради чого? - людська активність виявляється зовсім не однаковою по власній націленості і джерелам. Не всяка діяльність народжує культуру, а тільки та її частина, яка носить сакральний характер і пов'язана з відшукуванням змістів, що вичитуються в бутті. Щоб збагнути таємницю культури, необхідно вийти за її межі і відшукати критерії, які знаходяться поза нею. Людина далеко не завжди відповідає на питання призначеності буття і своєї особистої долі. Діяльність людини різноманітна, можна вказати на такі дії людини, які спряжені з напруженим творчим актом, проривом у новий духовний простір, розкриттям змісту оточуючого. Це і є культура. Але є й такі артефакти, які не містять у собі сакрального змісту, не народжують горіння людського духу. Із давніх-давен питання про природу творчих можливостей людини хвилювало мислителів. Те, що людина у своїй діяльності не просто відтворює, повторює, наслідує природу, а й продуктивно втілює власні задуми, реалізує певний план дій, доцільно розбудовує навколишній світ відповідно до своїх потреб, – усе це свідчить про творчий характер людської діяльності. Але звідки береться само можливість людини творити щось нове? З релігійної точки зору вважалося, що пріоритетом творчості володіє тільки Бог. Він є творцем світу й людини, а сама людина здатна лише здійснювати божественний задум недоступний людському розумінню. У цьому положенні є певний сенс, адже визначити загальну доцільність людських дій, життя і творчості не так просто, ми, як правило, ставимо перед собою конкретну мету. Водночас людина є творцем культури, бо лише завдяки її творчій діяльності з'являються нові ідеї, твори мистецтва, наукові відкриття, соціальні цінності. Кожне покоління переосмислює надбання попередніх епох, збагачуючи культурну спадщину людства новими смислами. Творчість – головна форма вияву людської сутності, що перетворює світ і водночас удосконалює саму людину. Протягом існування людство прагнуло проявити себе саме через творчість, яка є головною формою вияву людської сутності. Лише завдяки її діяльності з'являються нові ідеї, твори мистецтва, наукові відкриття та соціальні цінності. Творча діяльність перетворює світ і водночас удосконалює саму людину. Культурна діяльність є фундаментальною формою людського буття, що дозволяє поєднати матеріальний і духовний виміри існування. Її сутність виходить за межі простого створення артефактів; вона виступає як процес творення та перетворення світу і самої людини. Таким чином, культурна діяльність – це «виробництво самої людини», що охоплює формування її духовних якостей, світоглядних установок та ціннісних орієнтирів. Особистість є і творінням культури, і її творцем. Освоюючи світ культури, людина творить себе як особистість, і саме через своє особистісне начало спромагається збагачувати цей світ культури. Через діяльне освоєння культури формуються основні сутнісні сили людини: воля, почуття, розум, віра, духовні орієнтації, світогляд. Поняття «сутнісні сили людини» вперше було вжито Л.Фейєрбахом і ґрунтовно розкрито К.Марксом, котрий під цим поняттям розумів родову сутність людини, особливості її життєдіяльності, виходячи з визначальної ролі суспільно-історичного, практичного фактору людського походження, невід'ємного від трудової діяльності. Людина - продукт двох типів еволюції. За розгляду як представника ссавців та вищих приматів, її потрібно вважати продуктом біологічної еволюції. Однак людина більшою мірою і продукт еволюції культурної, бо ті суттєві ознаки, що відрізняють її від тварини, є результатом саме цього етапу еволюції. Однак парадоксальність феномена людини проявляється вже на рівні її біологічного становлення у відхиленнях від загального механізму. Так, мінливість та спадковість, які належать до загальних законів універсального еволюціонізму, при формуванні людини принципово змінюються за змістом, набуваючи характеру «надорганізмових» процесів її розвитку, стаючи засобами формування культурної конституції людини. У той же час культура - це існування буття в його людській специфіці яка виділяє людську істоту з безпосередньої тваринної залежності від природи. Саме завдяки культурній еволюції людина придбала і вдосконалила свої найхарактерніші риси та властивості пристосування і виживання в навколишньому світі. Творячи культуру, людина постійно спонукується на подальший саморозвиток, а також стає силою розвитку природи. Досягши в культурі опосередкованого

опанування фундаментальними засадами свого існування, людина хоч і виробила засоби підпорядкування природно-необхідного своїм потребам, однак остаточно не вивільнилася від нього, не стала поза природою. У різні історичні епохи змінювалося уявлення про людину та її роль у культурі – від космоцентризму античності до антропоцентризму доби Відродження й гуманізму сучасності. Сьогодні у фокусі постає концепція «людини культури», тобто особистості, здатної до духовного саморозвитку, рефлексії, самопізнання та творчого самовираження. Сутність людини виявляється в її здатності до самотворення. Створюючи культуру, людина водночас формує себе як духовну істоту, відкриту до майбутнього. Через символічні форми – мову, мистецтво, науку, мораль – вона реалізує власну свободу і перетворює світ на простір людських смислів. Крім названих факторів, на культуру особистості впливає низка духовних феноменів, що є складовими всіх історичних форм культури: віра, мрія, надія, сподівання тощо. Сюди ж можна додати широкий спектр людських уподобань, предметів духовних почуттів, які набувають значення вищих цінностей – Вітчизна, рідна домівка, нація, Бог. Ці почуття виражаються здебільшого в символічній формі, котра може переживатися як суб'єктивно-індивідуально, так і набувати реального буття у вигляді ритуалів, обрядів, урочистих символічних діянь тощо, що зазвичай ґрунтуються на національних традиціях.

Висновки. Людина і культура перебувають у нерозривній діалектичній єдності. Культура виконує роль формуючого середовища і творіння, що розвиває людину як духовну істоту, забезпечуючи її світоглядом та ціннісними орієнтирами. Людина, у свою чергу, є творцем, який завдяки своїй діяльності постійно оновлює, збагачує та розвиває культурний простір. Саме у процесі творення культурних цінностей людина реалізує свою сутність, незалежно від джерела її творчих здібностей. Отже, буття людини в культурі – це не просто співіснування, а безперервний процес самопізнання, самотворення і творення світу людських смислів, що веде до гармонії особистості зі світом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Уляна Хоменко, студентка групи АРХ-11

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження. Гроші – невід’ємна в наш час тема для обговорення. Це вказує на їх високу роль в житті людини. Але, на жаль, на даний момент існує зовсім небагато праць чи статей, які були б пов’язані саме з культурним і соціальним сенсом грошей та його ролі у самовизначенні людини, адже зазвичай феномен грошей розглядають саме в економічному і політичному значенні. В сучасному світі гроші - це не лише засіб обміну, але й одна з ознак успіху та становища людини в суспільстві. Це говорить про те, що економічна сфера надзвичайно впливає на культурну сферу, на поведінку та мислення людей.

Мета дослідження: проаналізувати та дослідити вплив грошей як культурного феномену на суспільство та життя. Узагальнити основні обговорення стосовно культурного сенсу грошей в контексті самовизначення людини.

Об’єкт дослідження: гроші як явище, яке поєднує економічні та культурно-соціальні сфери людського життя.

Предмет дослідження: аналіз впливу грошей на формування людських цінностей.

Завдання дослідження: дослідити сутність грошей як феномену культури.

Виклад основного матеріалу. Ще з давніх давен гроші відіграють надзвичайно важливу та незамінну роль у суспільстві. Адже вони являють собою платіжний засіб, який є загальною еквівалентною формою цінності певної послуги чи продукту, засобом обміну, мірою праці, вони виконують головну роль у взаємовідносинах між людьми, впливають на роль людини у суспільстві. Гроші не тільки встановлюють матеріальний статок, а ще й

впливають на світосприйняття людини, на її цінності та принципи. Вони являють собою символ успіху та соціального статусу, що виявляє культурні традиції певного народу та їх менталітет. Поява грошей була зумовлена непрактичністю бартерної системи. Незручна вона була через те, що неможливо було встановити єдиний еквівалент вартості. Задля збільшення ефективності торгівлі потрібно було створити предмет, який для всіх був би рівноцінним, універсальний засіб обміну. З появою грошей, звичайно, люди зовсім не замислювалися над їхнім культурним значенням, адже на той час, перш за все, гроші виконували практичну функцію. Згодом гроші почали впливати на сприйняття людини в суспільстві та її статус. Саме в той час виникла потреба сприймати гроші як частину культури. Гроші як феномен культури – це явище, під час якого гроші розглядаються не в економічному чи політичному плані, а коли приділяють увагу їх духовному та соціальному значенню. Дуже важливо в наш час розглядати гроші саме як феномен культури, адже вони впливають абсолютно на всі сфери нашого життя. В умовах сьогодення часто відстежується зміщення цінностей, коли матеріальне значно переважає духовне. Через це розгляд грошей в культурному плані допомагає людям усвідомити, що матеріальні цінності повинні бути просто засобом існування, а не його метою. Вперше гроші в культурному їх сенсі розглянув Георг Зіммель (німецький філософ і соціолог) у своїй праці «Філософія грошей» у 1900 році, в якій глибоко осягнув цю тему. Досить дивно, що перша праця з'явилася відносно недавно, адже гроші існують вже тисячоліттями і протягом свого існування формували взаємини між людьми, їх духовні цінності та навіть традиції. У своєму викладі Зіммель довів, що гроші являють собою невід'ємний елемент культурного й духовного життя, а також показав, що вони створюють не лише економічну, але й духовну будову соціуму. Після праці Георга Зіммеля кілька інших соціологів і філософів почали розвивати ідеї про гроші як феномен культури. Такими мислителями були Карл Маркс (доводив, що гроші – це фактор, який значно впливає на моральні цінності та світогляд людини), Зигмунд Фройд (розглядав гроші як символ, доводив їх вплив на формування суспільних норм), Макс Вебер (показував, що економічні зв'язки формують релігійні та етичні цінності, які значно впливають на поведінку та світосприйняття людини). Отже, після Георга Зіммеля дослідження грошей почали проводитися не лише з економічної точки зору, але й розглядатися як соціально-культурний феномен, Зіммель дав значний поштовх розвитку культурології сучасного суспільства, в якому почали розглядати вплив грошей на людські цінності, стосунки та світогляд. Сучасні культурологи досліджують гроші як складову медіапростору, культури та суспільства, виділяючи їх вплив на поведінку та менталітет. Гроші мають досить великий вплив на мистецтво та культуру в цілому. У літературі, живописі та кіно гроші часто стають основною проблематикою творів, оскільки вони являються символом соціального статусу, влади та моральних конфліктів. Також тема грошей близька кожній людині, що робить такі твори зрозумілими для доволі широкої аудиторії. Гроші не лише лягають в основу багатьох творів, але й впливають на культурний розвиток суспільства, завдяки тому, що ці роботи фінансують та просувають в маси. У наш час гроші не тільки визначають можливість творців, а ще й успіх творів, адже в основному якість робіт сприймається як показник художньої цінності, хоча це не завжди працює саме так. Отже гроші в мистецтві проявляються по-різному: вони дають мотивацію для творчості, але водночас загрожують втраті її духовного значення.

Висновок. Узагальнюючи проведене дослідження можна впевнено сказати, що гроші в наш час постають не тільки як економічний інструмент, а ще й як явище, яке дуже тісно пов'язане з еволюцією людини та її свідомості. На різних етапах історії гроші виконували не лише функцію засобу обміну, а й ставали чинником формування світогляду людини. З часом вони стали головним символом влади, успіху та незалежності. З одного боку поява грошей допомогла розширити людські можливості, спростила ринкові зв'язки, які до цього були непрактичними. Але з іншого боку поява грошей спричинила переосмислення людських цінностей, коли людина почала ставити в пріоритет матеріальне, а не духовне. Отже, вплив грошей на зміст ментальних парадигм полягає в тому, що вони дуже сильно впливають на самі засади людського мислення. Проте усвідомлення цього впливу дає можливість створити гармонію між матеріальними і духовними сферами.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де глобалізація, війни та технологічні зміни впливають на ідентичність народів, питання ролі нації як суб'єкта історичного розвитку набуває особливої ваги. Український досвід – приклад того, як нація може не лише зберігати свою самобутність, а й активно впливати на хід історії. В умовах війни, культурного спротиву та євроінтеграції українська нація демонструє здатність бути не об'єктом, а саме суб'єктом історичного процесу. Осмислення цього феномену дозволяє краще зрозуміти механізми формування національної свідомості, солідарності та історичної відповідальності.

Мета дослідження: філософське осмислення нації як активного суб'єкта історичного розвитку, здатного впливати на соціальні, політичні та культурні процеси.

Об'єкт дослідження: нація як соціокультурне явище.

Предмет дослідження: історична роль нації у формуванні суспільних процесів, державності, ідентичності та культурної пам'яті.

Завдання дослідження: визначити теоретичні підходи до розуміння нації як суб'єкта історії; проаналізувати український досвід націєтворення; виявити механізми, через які нація впливає на хід історичних подій; осмислити значення національної ідентичності в умовах війни та глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Нація – це не лише етнічна чи мовна спільнота, а передусім історичний суб'єкт, здатний до самоорганізації, спротиву та творення. Як зазначає Н. Лопатська, нація постає як носій предметно-практичної діяльності, джерело активності, спрямованої на зміну соціального ладу та утвердження культурної тяглості. Українська нація формувалася в умовах колоніального тиску, культурного пригнічення та політичної нестабільності. Проте саме ці виклики стали каталізатором для розвитку національної свідомості. Від часів козацької автономії до Революції Гідності українці демонстрували здатність до самоорганізації, солідарності та захисту власної ідентичності. Особливо яскраво роль нації як суб'єкта історії проявилася під час війни з Росією. Українці не лише захищають територію, а й відстоюють право на власну історію, мову, культуру. Волонтерські рухи, культурний спротив, активізм – усе це свідчить про те, що нація є рушієм історичних змін, а не пасивним об'єктом зовнішніх впливів. Формування національної ідентичності також пов'язане з історичною пам'яттю. Як зазначає Г. Касьянов, нація – це продукт історичного розвитку, що формується через осмислення минулого, символи, мову та спільний досвід. У цьому контексті важливо розуміти, що нація не є сталим явищем, а постійно оновлюється через дії своїх членів.

Висновки. Нація є активним суб'єктом історичного розвитку, здатним впливати на політичні, соціальні та культурні процеси. Український досвід підтверджує, що національна спільнота може бути джерелом змін, спротиву та творення нової реальності. В умовах війни, глобалізації та цифрової трансформації роль нації як історичного суб'єкта лише посилюється. Подальше осмислення цього феномену є важливим для формування зрілої громадянської позиції та розуміння історичної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ольга Білик, студентка групи ПУА-11

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. У наш час, коли технологічний прогрес, глобалізація та шалений темп змін охоплюють усі сфери життя, особливо гостро постає питання збереження загальнолюдських цінностей. Людство сьогодні стикається з серйозним викликом – як у добу цифрових технологій і матеріальних прагнень не втратити моральні орієнтири: добро, справедливості, свободу, любов і людську гідність. Саме тому переосмислення ролі духовних засад у житті суспільства стає необхідною умовою його гармонійного розвитку.

Об'єкт дослідження: сучасне суспільство як носій і система ціннісних орієнтирів.

Предмет дослідження: форми прояву та функції загальнолюдських цінностей у глобалізованому світі.

Мета дослідження: визначити значення загальнолюдських цінностей у становленні духовного обличчя людини та суспільства в цілому.

Основний виклад матеріалу. Загальнолюдські цінності-це духовна основа людського існування. Вони визначають сенс життя, напрям особистісного і суспільного розвитку. Саме завдяки їм людина здатна орієнтуватися у складному світі, робити морально виважений вибір, залишатися гідною навіть у найважчих обставинах. У часи стрімкого розвитку цифрових технологій і штучного інтелекту ціннісні орієнтири часто зазнають деформації. У сучасному суспільстві замість внутрішнього збагачення та духовного росту суспільство дедалі більше захоплюється матеріальними благами, гонитвою за статусом і зовнішнім успіхом. У результаті люди втрачають здатність до щирого співчуття, а справжнє спілкування замінюють віртуальні контакти. Це призводить до зростання відчуження, егоцентризму й дефіциту довіри. Однак саме в таких обставинах з'являється гостра потреба повернення до гуманістичних ідеалів, що лежать в основі світової та європейської культур. Загальнолюдські цінності є універсальними- вони зрозумілі й близькі всім народам і цивілізаціям. Історичний досвід доводить: суспільства, які нехтують моральними принципами, приречені на духовний занепад. Тоталітарні режими ХХ століття яскраво продемонстрували, до яких катастроф призводить втрата поваги до людського життя. Натомість держави, побудовані на засадах свободи, толерантності та прав людини, досягають стабільності, соціальної злагоди та поступ. В українському контексті тема цінностей набуває особливого звучання. Під час війни, у боротьбі за свободу й незалежність, українці по-новому відкривають для себе значення людяності, честі, взаємної підтримки та патріотизму. Саме ці якості стали живим утіленням загальнолюдських цінностей, які єднають людей різного віку, професій і світоглядів навколо спільної мети. Через біль і втрати народ формується духовно, здобуваючи нове усвідомлення власної гідності. Велику роль у збереженні та передачі цінностей відіграють культура, освіта й релігія. Мистецтво допомагає людині бачити красу навіть у трагічному, формує здатність до співпереживання та морального судження. Гуманістична освіта виховує не просто освічену людину, а особистість із внутрішнім моральним стрижнем. Духовність же варто розуміти ширше, ніж релігійність - це передусім етична культура, відповідальність і здатність до любові. Загальнолюдські цінності тісно пов'язані з концепцією сталого розвитку. Без гуманістичного підходу неможливо подолати глобальні виклики - екологічні катастрофи, соціальну нерівність, дискримінацію, насильство. Технологічний прогрес має бути не самоціллю, а засобом, що сприяє добру й захисту життя на Землі. Відновлення морального балансу - це необхідна умова подальшого існування людства.

Висновок: головним завданням сучасної культури є не лише здобуття нових знань, а збереження здатності до морального осмислення, співчуття й солідарності. Людина ХХІ століття повинна навчитися поєднувати раціональне з духовним, прогрес-із відповідальністю, а свободу- з повагою до іншого. Лише за таких умов загальнолюдські цінності стануть не абстрактним поняттям, а справжньою основою життя й розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Денис Бородін, студент групи ПУА-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній час тема «Філософські основи бізнесу» є дуже актуальна, перш за все, потребою визначення сутності та соціально-практичного функціоналу бізнесу, адже «філософія бізнесу досліджує фундаментальні принципи, які лежать в основі створення та функціонування бізнесу, його природу і сенс, роль та цінність в суспільстві». Крім того, філософія бізнесу також традиційно

позиціонується як така, що відіграє ключову роль для розвитку та усвідомлення соціально значимої місії приватних компаній.

Мета дослідження: аналіз філософської основи бізнесу, початок виникнення бізнесу, основа бізнесу з точки зору філософів, поняття бізнес, підприємництво, філософія бізнесу.

Об'єкт дослідження: бізнес, як одна з головних сфер філософських роздумів.

Предмет дослідження: значення філософських ідей для бізнесу.

Завдання дослідження: проаналізувати роль філософії у розвитку бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Бізнес – діяльність, здійснювана приватними особами чи підприємствами (організаціями) щодо використання природних благ, виробництва, придбання та продажу товарів чи надання послуг в обмін на інші товари, послуги або гроші до взаємної вигоди зацікавлених сторін. Обмін є основоположним для бізнесу. Один суб'єкт (наприклад, особа, фірма) «веде бізнес» з іншим, коли обмінює товар або послугу за цінну винагороду, тобто вигоду, таку як гроші. «Бізнес» також може означати суб'єкта, який пропонує товари та послуги для обміну, тобто продає речі. Ціль – це бізнес. Таким чином, бізнес-етику можна розуміти як вивчення етичних аспектів обміну товарами та послугами, а також суб'єктів, які пропонують товари та послуги для обміну.

Це включає пов'язані види діяльності, такі як виробництво, розповсюдження, маркетинг, продаж та споживання товарів та послуг. Філософія, світогляд та мораль сучасного підприємця водночас є складовими загальнокультурного простору сучасного економічно-соціального розвитку будь-якого суспільства. Філософія бізнесу має спробувати знайти відповідь на питання з якої причини, для чого індивід є суб'єктом економічної роботи в цілому, а так само його інноваційної діяльності зокрема. Адже кожний індивід завжди мріяв про нове життя. Плекаючи надії на щастя, свободу і достаток, він завжди прагнув до нього. Саме прагнення людини на гідне буття було чинником появи нових ідей в усіх сферах життя людини. З того часу, як людина почала створювати і виробляти, все зроблене, здійснене нею завжди було новим, тобто інноваційним. Основне завдання філософії бізнесу – це виявити особливості, головні принципи, організації і працездатності ділового світу. Іншими словами, філософія бізнесу - це зведення певних вимог, відповідно до яких підприємства, фірми або компанії виконують свою роботу спільно з іншими суб'єктами господарювання, щоб досягти поставлених завдань. Саме інноваційна діяльність суб'єктів господарювання є стимулом економічного зростання в сучасній економіці. Філософію бізнесу прийнято формально виражати у вигляді філософії компанії, що обґрунтовує її унікальність на ринку, що позначає пріоритети в її діяльності та розвитку і забезпечує єдине розуміння поставлених перед нею цілей. Найважливішими напрямками філософії компанії стають: філософія творчості, філософія якості, філософія споживача, філософія управління персоналом та ін. Філософію бізнесмена предметно задає мораль через позначення того, що їй суперечить. Він відповідальний перед суспільством за вирішення таких соціальних проблем, як: дотримання громадянських прав, рівноправність жінок, позбавлення від бідності та безробіття, захист флори і фауни та ін. У ракурсі філософії бізнесменів входять і економічні проблеми, наприклад створення етичного клімату в економіці та суспільстві, визначення меж лояльності по відношенню до можливої їх протизаконної діяльності. Бізнесмени соціально відповідальні, з одного боку, за чесність коштів, пускаємо в хід для примноження капіталу; створення нових робочих місць; справедливості розподілу доходів, одержуваних від їх бізнесу; напрями витрачання капіталу; а з іншого - за процвітання корупції, соціальна нерівність, байдужість до соціальних проблем, високі рівні безробіття і бідності та ін. Наприклад, для бізнесмена неетично не пускати капітал у справу, а зберігати його в банку (лихварство). Крім того, бізнесмени особисто несуть тягар соціальної відповідальності за свій спосіб життя, оскільки вони - кумири молоді. Вона наслідує успішним людям, тому на плечі бізнесменів суспільство покладає відповідальність за те, які цінності вони позиціонують і пропагують.

Висновок. Отже, в умовах розвитку ринку саме філософії належить місце головного елемента системи управління, який визначає ступінь розвитку та ефективність діяльності бізнесу. Філософія також є джерелом мотивації та формування спільних ідеалів в працівників, які не суперечать ідеалам та принципам розвитку фірми.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Формування сучасної української нації є актуальним у умовах глобалізації та воєнних викликів. Україна перебуває на етапі утвердження національної ідентичності, переосмислення історії та визначення духовних орієнтирів.

Мета дослідження: аналіз процесу формування сучасної української нації, визначення його філософських, історичних та соціокультурних засад, а також виявлення чинників, що впливають на консолідацію українського суспільства.

Об'єкт дослідження: процес становлення та розвитку сучасної української нації.

Предмет дослідження: філософські, культурні й соціально-політичні аспекти формування національної ідентичності українського народу.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність поняття «нація», проаналізувати етапи становлення української нації, визначити роль мови, культури й духовних цінностей у формуванні національної свідомості, дослідити вплив сучасних подій та окреслити перспективи розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасне формування української нації являє собою складний і багатогранний процес, що спирається на історичний досвід, культурні традиції, моральні цінності, філософські ідеї та громадянську свідомість. Нація розглядається не лише як етнічна чи територіальна спільність, а насамперед як духовна єдність людей, об'єднаних спільними ідеалами, прагненням до свободи і глибоким усвідомленням власної гідності. Українська нація має глибоке історичне коріння, закладене століттями боротьби за державність, збереження мови, культури та права на самовизначення. Ще в часи Київської Русі формувалися основи національної ідентичності, а період козаччини став уособленням волелюбності та самоврядування. У XIX–XX століттях завдяки інтелектуалам, діячам культури та просвітникам українська національна ідея отримала нові значення і зміст, що поглиблювали уявлення про свободу народу і його майбутнє. З філософської точки зору нація є духовною спільнотою, що базується на цінностях свободи, гідності, рівності та єдності. Григорій Сковорода підкреслював, що справжня свобода є внутрішньою та моральною, адже лише вільна особистість здатна стати опорою для сильної нації. Цю думку підтримували й розвивали такі мислителі, як Пантелеймон Куліш, Іван Франко та В'ячеслав Липинський, акцентуючи увагу на ролі освіти, культури й самопізнання у формуванні національного духу. Мова і культура залишаються основними чинниками збереження національної ідентичності. Мова – це не лише інструмент комунікації, а й носій духовного коду народу, який відображає його історичну пам'ять і світогляд. Культурні надбання – література, мистецтво та народні традиції – формують моральні орієнтири суспільства, зміцнюючи його внутрішню єдність. Тому розвиток і підтримка української культури є важливою умовою посилення державності. У цьому процесі особлива роль належить молодому поколінню, яке визначає обличчя майбутньої України. Саме молодь сьогодні формує нову національну еліту – активну, освічену, патріотичну та відповідальну. Вона не лише сприймає традиції, а й осмислює їх крізь призму сучасності, поєднуючи історичну пам'ять із прагненням до інновацій, демократії та розвитку. На тлі сьогодення цей процес набуває нових вимірів, особливо в умовах війни. Українці об'єдналися навколо спільної мети – захищати свою державу, мову, традиції й свободу. Взаємодопомога, волонтерство та героїзм як військових, так і цивільних стали свідченням високого рівня моральної зрілості суспільства. Це доводить, що нація – це не лише спільність людей за місцем проживання чи походженням, а передусім спільність духу. Формування сучасної української нації також нерозривно пов'язане зі зближенням із європейським простором. Демократія, права людини та верховенство права як базові цінності поступово інтегруються у свідомість українців. Зростає усвідомлення своєї належності до європейської цивілізації й прагнення побудувати державу, засновану на справедливості, свободі та рівних можливостях. Невід'ємною складовою цього процесу є освіта – не лише як джерело знань, а й як інструмент формування громадянської свідомості й патріотизму. Освічене суспільство здатне критично мислити, шанувати історію, розвивати культуру й будувати майбутнє. Освіта формує здатність брати відповідальність за долю держави та робити свідомий вибір на користь прогресу, розвитку й єдності. Попри виклики війни, економічні труднощі та інформаційні атаки, українська нація демонструє надзвичайну стійкість і готовність до самовдосконалення. Єдність, духовність і прагнення до спільної мети формують нову якість українського суспільства – свідомого, сильного та гідного.

Висновки. Формування сучасної української нації – це передусім духовно-філософський і моральний процес, у якому поєднуються традиції, культура, освіта та громадянська активність. Українці довели, що сила народу – не лише в зброї, а у вірі, солідарності, любові до Батьківщини та готовності боронити її. Як зазначав Сковорода, свобода починається з серця – і саме духовна свобода робить народ незламним. Зберігаючи мову, пам'ять і моральні цінності, українці творять націю майбутнього – сильну, єдину й гідну свого історичного призначення.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Карина Луновська, студентка групи ПУА-11

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження: В теперішній час, коли світ зазнає не лише позитивних змін та подій, особистісний розвиток є важливим аспектом, оскільки від нього залежить реалізація людини в суспільстві. Це дає можливість показати своє «Я» та довести свою значимість, показавши себе впевненою і вільною всередині.

Мета дослідження: аналіз потреб, інтересів та цінностей у процесі самореалізації.

Об'єкт дослідження: особистісний розвиток.

Предмет дослідження: потреби, інтереси та цінності як чинники особистісного розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати важливість у потребі самореалізації та її особливості.

Виклад основного матеріалу. Найбільшою мотивацією людської активності є потреби. Саме вони спонукають до пізнання та вдосконалення. Потреби є фізичні, соціальні та духовні. Звичайно ж вони поділяються на рівні, але найбільш рушійними є вищі потреби. Вони є фундаментом для розвитку особистості та її реалізації. Інтереси окреслюють потреби та направляють у певну галузь. Вони показують ставлення особистості до реальності. Завдяки ним розвиваються здібності та вміння, розширюється світогляд. Людина починає більше пізнавати, самостійно мислити та визначати свої цілі. Цінності – є найвищим проявом потреб та інтересів. Вони утворюють внутрішній світ, моральність, допомагають осмислити сенс існування. Цінності мають суспільне та особисте значення. Суспільне відображає традиції, віру та культуру до яких людина себе відносить, а особисті транслиують вже особисте бачення та ставлення до світу. Завдяки ним людина стає на шлях розуміння того, що є для неї головним. Зростання розвитку інформаційних технологій навпаки зменшує особистісний розвиток людини. Дуже легко поглинається непотрібна інформація, яка призводить до деградації. Тому кожен має мати свою чітку систему цінностей. Особливо у сучасному світі споживання важливим є розвивати духовні потреби :жага до знань, культури, внутрішньої гармонії, творчості...Саме ці чинники забезпечують стабільність та визнання у суспільстві.

Висновки: потреби, цінності та інтереси є однією динамічною системою, яка визначає зріст особистісного розвитку. Ці аспекти формують поведінку людини, життєву та громадську позицію і здатність до самореалізації. Гармонійне поєднання цих чинників допомагає людині розкрити свій потенціал та досягти гармонії з собою.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ все більше визначається процесами глобалізації. Українське суспільство переживає розбіжність між поглядами різних цивілізацій та складні процеси самоідентифікації. Актуальність теми зумовлена необхідністю осмислення подвійної природи глобалізму - як можливості розвитку та загрози втрати самобутності.

Мета дослідження: виявити особливості впливу глобалізму на становлення українського суспільства.

Об'єкт дослідження: процес глобалізації у сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості впливу глобалізаційних процесів на розвиток українського суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати основні прояви глобалізації в українському контексті, визначити можливі шляхи гармонізації глобального та національного.

Виклад основного матеріалу. Глобалізм є процесом всесвітньої взаємозалежності, що сприяє поширенню, культурних і технологічних зв'язків між країнами. З одного боку, він відкриває перед Україною нові можливості: доступ до знань, розвиток демократії. Проте, разом із поширенням ідей демократії, виникає філософська проблема: чи є демократія найкращою політичною системою? Ще в античності були противники цих поглядів (Платон, Сократ). На даний час дана проблема продовжує бути актуальною. Глобалізм несе загрозу руйнування традиційних форм національної ідентичності. Відбувається формування світової глобальної культури, тенденцій. Тому національна культура зіткнулася із суперечностями, які потребують вирішення. У цьому контексті важливою стає проблема вестернізації. Вестернізація - це процес поширення західних ідей у суспільстві, прагненнях до західної (американської, західноєвропейської) культури високих стандартів, демократичних цінностей. Проте разом з цим вестернізація несе з собою і негативні аспекти «Поняття вестернізації є основою ідеології, згідно з якою все західне виступає як передове, а все інше, влаштоване не за західними зразками, є ознакою відсталості». Українська молодь більше орієнтується на західні цінності, свободи, що на жаль стають лише репродукцією західних звичаїв за відсутності спроб їхнього поєднання з своїми історичними цінностями. «Ми отримали суспільство, яке, як криве дзеркало, відображає західну систему цінностей, не адаптовану до існуючих українських традицій». Проте водночас зростає зацікавленість у духовному відродженні, що в свою чергу є проявом східних ідей започаткованих ще в Давній Індії. В історичному контексті через Україну завжди прослідковувався цей умовний кордон цивілізацій «Перший кордон розділяв також осіле й кочове населення і в результаті християнство та іслам. Другий бере початок від поділу Римської імперії між Римом і Константинополем і позначає відмінності в політичній культурі європейського заходу та сходу, що існують дотепер.». Тому українське суспільство змушене шукати баланс між відкритістю світу і збереженням власних культурних основ. Саме культура, мова та історична пам'ять є тими елементами, що забезпечують сталість нації в умовах глобальних змін. Глобалізація повинна сприйматися не як загроза, а як виклик до активного самоствердження у світовому просторі.

Висновки. Глобалізм є невідворотним явищем сучасності, що визначає динаміку розвитку українського суспільства. Його вплив двоїстий: з одного боку - стимулює модернізацію, сприяє інноваціям та комунікації, а з іншого - створює ризики втрати культурної автономії. Майбутнє України залежить від здатності суспільства критично осмислювати глобальні тенденції, формуючи власну філософію розвитку, засновану на національних цінностях.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Сьогодні соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя людини, вони впливають на способи спілкування, навчання, формування думок і навіть цінностей. У добу інформаційного суспільства саме через соціальні мережі здійснюється швидкий обмін знаннями, культурними смислами та ідеями. Вони визначають нові форми соціальної взаємодії, змінюють уявлення про приватність, публічність і навіть саму сутність людського буття у цифровому середовищі. Актуальність теми полягає в тому, що розуміння ролі соціальних мереж допомагає усвідомити, як інформаційні технології формують сучасну культуру, мислення та суспільні відносини.

Мета дослідження: з'ясувати сутність соціальних мереж як феномену інформаційного суспільства та визначити їхній вплив на свідомість людини.

Об'єкт дослідження: соціальні процеси, що відбуваються в умовах інформаційного суспільства.

Предмет дослідження: соціальні мережі як форма комунікації та самовираження особистості у цифровому просторі.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості функціонування соціальних мереж, їхній вплив на культуру, мислення та поведінку людини в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформаційне суспільство» характеризує етап розвитку цивілізації, у якому головним ресурсом є інформація, а її створення, поширення та використання визначають соціальний і культурний прогрес. У цьому контексті соціальні мережі постають як унікальний феномен, що об'єднує людей у глобальному цифровому просторі, стираючи часові та просторові межі. Вони дозволяють людині бути активним учасником процесу комунікації – створювати, поширювати й оцінювати інформацію, тим самим впливаючи на суспільну свідомість. Завдяки соціальним мережам кожен користувач має змогу висловлювати власну позицію, обговорювати суспільно важливі теми, брати участь у громадських ініціативах і навіть формувати соціальні рухи. Так, мережеві платформи стали простором для розвитку громадянського суспільства, просування ідей свободи слова та відкритості. У цьому полягає їхня культурна та філософська значущість: соціальні мережі не лише відображають соціальну реальність, а й активно її творять. Водночас існують і негативні наслідки масового використання соціальних мереж. Постійний потік інформації призводить до перевантаження свідомості, поверхневого сприйняття подій і залежності від цифрових технологій. Віртуальна взаємодія часто замінює реальне спілкування, а прагнення отримати схвалення у вигляді «лайків» формує нову систему соціальних цінностей. З іншого боку, це явище виявляє глибші філософські питання – про свободу, істину та відповідальність людини в інформаційну епоху. Адже у світі, де інформація стала головним засобом впливу, постає потреба у критичному мисленні, етичному ставленні до медіаконтенту та усвідомленні власної ролі як учасника комунікаційного процесу. Соціальні мережі також змінили поняття особистого простору. Людина тепер одночасно перебуває у двох вимірах – реальному та віртуальному. У цифровому просторі вона створює свій образ, ділиться емоціями, досягненнями, поглядами. Це призводить до формування «цифрової ідентичності» – нового способу самопрезентації, який може як допомагати самореалізації, так і створювати ілюзорне відчуття успішності. У цьому виявляється подвійна природа соціальних мереж: вони є і простором свободи, і середовищем соціального тиску. Таким чином, соціальні мережі можна розглядати як важливий культурний і філософський феномен, що впливає на світогляд людини, її комунікативні звички та спосіб мислення. Вони стали дзеркалом суспільства, у якому відображаються його досягнення, суперечності та духовні цінності.

Висновки. Соціальні мережі – це не просто засіб обміну інформацією, а нова форма соціального буття людини в інформаційному суспільстві. Вони відкривають величезні можливості для самовираження, навчання й розвитку, проте водночас несуть загрозу залежності, маніпуляцій та втрати реальних зв'язків. Майбутнє взаємодії людини і соціальних мереж залежить від рівня свідомості користувачів, їхньої культури спілкування та відповідальності за створюваний інформаційний простір. Усвідомлене й етичне використання соціальних мереж є важливою умовою гармонійного розвитку особистості та суспільства у цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Власиневич, студентка групи ДІД-11

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство характеризується високим рівнем матеріалізму, де гроші визначають соціальний статус, рівень добробуту та можливості людини. Проте духовна складова людського буття, яку втілює релігія, нагадує про моральні межі матеріального світу. Протиріччя між духовними цінностями та матеріальними прагненнями супроводжує людство від найдавніших часів і набуває особливої актуальності у XXI столітті, коли фінансова успішність нерідко стає головним критерієм щастя та самореалізації. Саме тому дослідження взаємозв'язку грошей і релігії є важливим для розуміння духовно-моральних орієнтирів сучасної людини.

Мета дослідження: визначити філософсько-релігійні основи ставлення до грошей, з'ясувати позицію основних світових релігій щодо матеріальних благ і дослідити, як духовні принципи впливають на економічну поведінку людини.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок матеріальних і духовних цінностей у релігійному світогляді.

Предмет дослідження: релігійне та морально-етичне ставлення до грошей у світових релігіях.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність грошей як соціального, економічного та морального феномену; розкрити філософсько-релігійні підходи до розуміння матеріальних благ; визначити ставлення до грошей у провідних світових релігіях – християнстві, ісламі, буддизмі, індуїзмі та юдаїзмі; з'ясувати, як духовні цінності впливають на фінансову поведінку людини; а також обґрунтувати можливість гармонійного поєднання матеріального добробуту та духовних принципів у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу: гроші як універсальний засіб обміну є нейтральним інструментом, але спосіб їх отримання та використання має моральне значення. Релігія, як система духовних цінностей, завжди надавала великого значення етичному аспекту матеріального життя людини. У християнстві гроші не вважаються злом, однак любов до них – «корінь усякого зла». У Євангелії сказано: «Не можете служити Богові й мамоні» (Мт. 6:24). Християнська мораль підкреслює, що матеріальні статки мають використовуватися задля добрих справ – допомоги ближнім, підтримки нужденних і розвитку громади. Католицька соціальна доктрина містить принцип справедливого розподілу благ, який передбачає, що надлишкове багатство має служити суспільному добру. В ісламі питання грошей регулюється нормами шаріату. Забороняються відсотки (ріба), бо вони вважаються проявом експлуатації. Кожен мусульманин зобов'язаний віддавати частину доходу на благодійність (закят). Такий підхід сприяє соціальній рівності та виховує моральну відповідальність перед громадою. Гроші в ісламі розглядаються не як самоціль, а як засіб служіння спільноті. У буддизмі матеріальні блага не заперечуються, однак наголошується на необхідності звільнення від прив'язаності до них. Будда вчив, що жадоба є причиною людських страждань. Гроші не є злом, але вони стають небезпекою, коли людина ставить їх вище за духовність. Індуїзм визнає право людини на добробут, якщо він досягається праведним шляхом. Центральним поняттям є «дгарма» – правильний шлях, який включає чесну працю, поміркованість і благодійність. У юдаїзмі багатство вважається благословенням, якщо воно здобуто чесно і використовується на благо суспільства. Важливим моральним принципом є «цдака» – обов'язок допомагати тим, хто потребує. Попри різницю у віросповідних традиціях, усі релігії застерігають від надмірного матеріалізму та вчать, що духовні цінності мають переважати над фінансовими. Гроші повинні служити людині, а не керувати нею. У сучасному світі формується тенденція до поєднання духовності та економічної відповідальності – зокрема через концепцію «етичних фінансів», що передбачає інвестування з урахуванням моральних, соціальних і екологічних наслідків. Такий підхід перегукується з релігійними настановами, утверджуючи ідею справедливості та доброчинності.

Висновок: релігія не відкидає матеріальний світ, але встановлює для нього моральні межі. Гроші можуть бути як благом, так і спокусою – усе залежить від того, як людина ними розпоряджається. Основні релігії світу наголошують, що справжня цінність полягає не у володінні багатством, а у здатності використовувати його на благо інших. Гармонійне поєднання духовних принципів і фінансової грамотності є запорукою морального розвитку особистості й суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Мотяшок, студентка групи ДІД-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Людина – це унікальна істота, яка, будучи продуктом природного і соціального розвитку, одночасно виступає як активний творець культури. Ця двоїстість – «людина як творіння» і «людина як творець» – є фундаментальною проблемою філософії, антропології та культурології. З одного боку, людина формується під впливом природних та історичних умов, засвоюючи вже існуючі культурні норми та цінності. З іншого – саме її творча, мисляча і діяльна природа дозволяє їй не просто відтворювати, а й змінювати, розвивати та створювати нові культурні форми. Дослідження цього діалектичного зв'язку є надзвичайно важливим для розуміння сутності людського буття та еволюції суспільства. Вивчення цієї теми дозволяє проаналізувати механізми, за допомогою яких людина переходить від пасивного сприйняття до активного творення, що є основою культурного прогресу та самореалізації.

Мета дослідження: дослідження діалектичного зв'язку між людиною як творінням і творцем людської культури, а також аналіз механізмів, за допомогою яких людина перетворює культурні норми та цінності.

Предмет дослідження: діалектичний зв'язок між людиною як творінням культури та людиною як творцем культури, механізми її творчої діяльності та вплив на розвиток культурного середовища.

Об'єкт дослідження: людина як соціально-культурна істота, що взаємодіє з культурою, засвоює її норми і цінності та одночасно створює нові форми культури.

Завдання дослідження: проаналізувати філософські концепції, що розкривають двоїсту природу людини – її залежність від існуючих культурних форм і, водночас, її здатність до творчого самовираження; дослідити ключові механізми, що дозволяють людині виходити за межі засвоєних культурних зразків і створювати нові елементи культури; розглянути приклади, що ілюструють вплив творчої діяльності окремих особистостей на формування та трансформацію культурного середовища. **Виклад основного матеріалу.** Людина – це істота, яка не може існувати поза культурою. З моменту народження вона занурюється у світ, створений попередніми поколіннями: мова, традиції, норми поведінки, знання, мистецтво – усе це формує її свідомість і особистість. У цьому сенсі людина є творінням культури. Культура виступає як свого роду «друга природа», яка визначає її світогляд, систему цінностей та спосіб взаємодії з навколишнім світом. Засвоюючи цю «другу природу», людина адаптується до суспільства і стає його повноцінним членом. Однак, на відміну від інших істот, людина не обмежується лише відтворенням успадкованих форм. Вона здатна до рефлексії, критичного мислення та творчого акту, що дозволяє їй ставати творцем культури. Діалектика цього зв'язку проявляється в тому, що творчий потенціал людини розкривається лише в культурному контексті. Творець завжди спирається на вже існуючий культурний фундамент: художник використовує існуючі техніки, композитор – музичні лади, а вчений – напрацювання своїх попередників. Саме через освоєння та критичне переосмислення існуючих форм народжується щось принципово нове. Наприклад, винахід колеса, хоча і був революційним, спирався на вже існуючі знання про фізичні властивості матеріалів і рух. Це показує, як людина, будучи продуктом культурної еволюції, водночас стає її рушійною силою. Людина як творець культури реалізує себе у всіх сферах життя. У науці вона створює нові теорії та технології, у мистецтві – нові жанри та напрями, у соціальній сфері – нові форми організації суспільства та правові норми. Кожен витвір культури – від простого знаряддя праці до складної філософської системи – є матеріалізацією людської думки та волі. Це і є основний механізм, що дозволяє культурі не стагнувати, а постійно розвиватися. Цей процес не є лінійним: іноді він супроводжується кризами, відторгненням старих ідей, але в кінцевому підсумку завжди веде до збагачення культурного надбання. Творча діяльність людини також є засобом її самопізнання. Створюючи щось, людина виражає себе, свої ідеї, емоції та цінності. Цей акт творення є не лише зовнішньою діяльністю, але й глибоким внутрішнім процесом. Він дозволяє людині усвідомити власну ідентичність і місце у світі. В результаті, культура не просто формує людину, а й стає дзеркалом, в якому людина бачить своє відображення, що сприяє її подальшому самовдосконаленню та духовному зростанню.

Висновок. Людина – це унікальне явище, що поєднує в собі дві протилежні, але нерозривно пов'язані ролі: вона є творінням культури, оскільки формується під її впливом, і творцем культури, оскільки володіє здатністю до її трансформації та збагачення. Ця діалектика є рушійною силою прогресу. Будучи частиною культурної спадщини, людина постійно переосмислює її, створюючи нові ідеї, цінності та форми, що забезпечує безперервний розвиток людської цивілізації. Таким чином, саме в постійному взаємозв'язку між засвоєнням і творенням культура продовжує своє існування та еволюцію. У сучасному світі, де процеси глобалізації та технологічного прогресу прискорюють обмін ідеями, ця подвійна роль людини стає ще більш очевидною. Кожен із нас, незалежно від професії чи соціального статусу, є ланкою в цьому безперервному ланцюгу. Наше завдання полягає не лише в тому, щоб успадкувати і зберегти культурні надбання, а й у тому, щоб свідомо брати участь у їх творенні, вирішуючи актуальні виклики та формуючи майбутнє. Таким чином, усвідомлення власної ролі як творця культури є ключем до відповідального та осмисленого існування в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Синюк, студентка групи ДІД-11

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІЛІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження. Людська особистість – це унікальний феномен, який поєднує в собі індивідуальні психічні, духовні та соціальні якості. Водночас людина є частиною суспільства, яке формує її світогляд, цінності та способи самореалізації. Проте між індивідуальною унікальністю особистості та вимогами соціуму існує постійна напруга. З одного боку, суспільство потребує гармонійності, узгодженості та спільних норм для свого функціонування, а з іншого – розвиток культури, науки й моралі можливий лише завдяки неповторним проявам людської індивідуальності.

Мета дослідження: виявлення сутності проблеми унікальності людської особистості в умовах цілісного соціуму, а також аналіз взаємозв'язку між індивідуальною самореалізацією людини та соціальною інтеграцією.

Об'єкт дослідження: унікальність людської особистості як соціально-філософський феномен у контексті взаємодії з цілісним соціумом.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між індивідуальною самореалізацією особистості та процесами соціальної інтеграції в умовах сучасного суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати філософські концепції, що розкривають співвідношення між особистістю та суспільством у контексті ідеї цілісності; визначити чинники, які сприяють або перешкоджають збереженню унікальності людини в сучасному соціумі; розглянути приклади прояву індивідуальної унікальності як рушійної сили суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Питання унікальності особистості є центральним у філософській антропології, соціології та культурології. Людина формується під впливом соціальних інститутів – родини, освіти, культури, релігії, держави, які задають певні норми поведінки та мислення. У цьому аспекті вона є продуктом соціуму, результатом історичного і культурного процесу. Проте водночас кожна людина має неповторну духовну структуру, що проявляється у свободі волі, творчій ініціативі, здатності до морального вибору та самовідтворення. Саме це робить особистість джерелом оновлення суспільства. Цілісна парадигма соціуму передбачає гармонійне співіснування індивідуального і колективного. Людина, реалізуючи власну унікальність, не відокремлюється від суспільства, а навпаки – сприяє його розвитку. Так, видатні мислителі, митці, науковці й реформатори є прикладами того, як особистісна неповторність змінює культурне середовище,

створюючи нові форми суспільної свідомості. Однак сучасний соціум, зокрема в умовах глобалізації та масової культури, часто схиляє людину до конформізму, уніфікації цінностей і поведінки. Це породжує кризу ідентичності, втрату внутрішньої автентичності. Тому збереження унікальності особистості стає не лише філософським, а й соціально-практичним завданням. Важливою умовою реалізації людської унікальності є освіта, духовна культура та моральна свобода. Освіта, зорієнтована на розвиток критичного мислення і творчого потенціалу, дозволяє людині не лише адаптуватися до соціуму, а й змінювати його. Культура ж створює простір для самовираження, в якому індивід може зберегти власну індивідуальність, водночас залишаючись частиною соціальної спільноти. Ключову роль у формуванні унікальності особистості відіграє також соціальне середовище, яке створює умови для розвитку індивідуального потенціалу. Взаємодія з іншими людьми сприяє самопізнанню, адже через соціальні зв'язки людина усвідомлює власну відмінність, здобуває досвід співпраці й емпатії. У цьому контексті важливою стає здатність особистості до саморефлексії – уміння усвідомлювати власні мотиви, цінності та життєві орієнтири. Саме саморефлексія забезпечує гармонійне поєднання внутрішньої свободи з відповідальністю перед спільнотою, що є основою зрілої соціальної індивідуальності. Не менш важливою складовою унікальності людини є її духовний вимір. Духовність формує ціннісне ядро особистості, яке дозволяє їй чинити опір соціальному тиску, зберігати моральну автономію та орієнтуватися на універсальні гуманістичні принципи. Духовно розвинена людина здатна підноситися над егоцентричними інтересами, перетворюючи власну самореалізацію на служіння суспільному добру. Такий тип особистості є носієм соціальної рівноваги й морального оновлення, адже саме через духовність інтегрується у цілісну систему культурних і суспільних відносин.

Висновок. Таким чином, унікальність людської особистості не протистоїть цілісності соціуму – вона є її необхідним елементом. Саме завдяки різноманітності особистісних проявів суспільство зберігає свою динамічність, відкритість і життєздатність. У сучасному світі, де глобальні процеси часто нівелюють індивідуальність, особливого значення набуває усвідомлення цінності кожної особистості як носія творчого потенціалу. Тільки визнаючи унікальність людини як вищу соціальну цінність, можна забезпечити сталий розвиток суспільства, що ґрунтується на гуманізмі, свободі та взаємоповазі. Отже, унікальність людської особистості не є загрозою для соціальної єдності – навпаки, вона є її підґрунтям. Уміння цінувати індивідуальність, поважати відмінність і бачити в ній ресурс зростання визначає рівень зрілості будь-якого суспільства. Саме тому побудова гармонійного, цілісного соціуму можлива лише через утвердження людської унікальності як найвищої духовної та культурної вартості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Максим Татаркін, студент групи ДІД-11

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Проблема дослідження полягає у виявленні впливу глобалізаційних процесів на соціально-економічний, політичний та культурний розвиток України, а також у визначенні ризиків і можливостей, які виникають у процесі інтеграції держави у світовий простір. Глобалізація трансформує всі сфери суспільного життя, змінює моделі міжнародних взаємодій, посилює конкуренцію та водночас відкриває нові перспективи для розвитку держави. Для України, яка перебуває у стані модернізації та протистоїть зовнішнім загрозам, особливо важливо оцінити, яким чином ці процеси формують її внутрішню і зовнішню політику.

Мета дослідження: аналіз особливостей прояву глобалізації в Україні, визначення її позитивних і негативних наслідків, а також розробка підходів до адаптації української держави до сучасних глобальних викликів з метою максимального використання їхніх переваг.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси та їхній вплив на розвиток держав.

Предмет дослідження: соціально-економічні, політичні та культурні прояви глобалізації в Україні, а також ризики й можливості, що виникають у процесі інтеграції України у світовий простір.

Завдання дослідження: дослідити сутність та основні механізми глобалізації; проаналізувати вплив глобалізації на економічний розвиток України; дослідити політичні аспекти глобалізаційного процесу та їхній зв'язок із державними інтересами; розкрити соціокультурні наслідки глобалізації для українського суспільства; визначити ключові загрози та перспективи глобалізації для України; узагальнити можливі шляхи адаптації України до сучасних глобальних процесів.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація стала однією з провідних тенденцій розвитку сучасного світу, яка невинно формує економічні, політичні та культурні структури міжнародного простору. Для України, що з 1991 року шукає своє місце у світовій системі, глобалізаційні процеси відіграють визначальну роль у формуванні курсу на інтеграцію до Європи та світових ринків. На економічному рівні глобалізація створила для України можливості інтеграції у світові торговельні відносини, розвитку експорту, залучення іноземних інвестицій та становлення конкурентоспроможних секторів, зокрема IT-індустрії та аграрного виробництва. Однак економічний ефект є нерівномірним: частина регіонів активно розвивається в умовах відкритої економіки, тоді як інші залишаються залежними від застарілих промислових структур, що зумовлює регіональні дисбаланси. У політичній сфері глобалізація сприяла поширенню демократичних цінностей, стимулювала реформування державних інститутів та посилила міжнародну суб'єктність України. Укладення Угоди про асоціацію з ЄС стало визначальним кроком у процесі політичної інтеграції, відкривши шлях до глибших реформ у сфері правосуддя, адміністративного управління та безпеки. Разом із тим глобалізація призвела до посилення зовнішнього тиску, особливо з боку держав, що прагнуть впливати на політичний курс України. Соціокультурний аспект глобалізації проявляється у зростанні відкритості українського суспільства до світових цінностей, модернізації освітніх і культурних практик, поширенні цифрових технологій. Однак глобальні медіа та масова культура створюють ризик втрати культурної самобутності, оскільки стандартизовані моделі поведінки та споживання часто витісняють національні традиції. У цьому контексті важливим завданням є підтримка української мови, збереження культурної спадщини та зміцнення національної ідентичності.

Висновок. Глобалізація є багатовимірним процесом, що водночас відкриває значні можливості та створює суттєві ризики для України. Вона сприяє модернізації економіки, розвитку міжнародних зв'язків, впровадженню інновацій і підвищенню конкурентоспроможності. Однак глобалізація посилює залежність від зовнішніх ринків, стимулює трудову міграцію та впливає на культурну ідентичність. Для того щоб ефективно інтегруватися у світовий простір і зберегти власну суб'єктність, Україні необхідно проводити виважену політику, спрямовану на зміцнення внутрішньої стійкості, розвиток національної культури та захист стратегічних інтересів. Лише за умов поєднання відкритості й внутрішньої консолідації держава може максимально використати переваги глобалізації та мінімізувати її загрози.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Павло Чешук, студент групи ДІД-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті, коли глобалізаційні процеси стирають межі між державами, питання ролі нації у розвитку людства набуває особливої ваги. Нація виступає не лише як політична чи етнічна спільнота, а як активний учасник історичного процесу, який формує культуру, цінності, державність та ідентичність народу.

Мета дослідження: розкрити сутність нації як суб'єкта історичного розвитку, показати її роль у формуванні державності, культури та суспільного поступу.

Об'єкт дослідження: нація як соціально-історичне явище.

Предмет дослідження: вплив національної самосвідомості, культури та єдності на історичний розвиток суспільства.

Завдання дослідження: визначити поняття «нація» та її головні ознаки, дослідити роль нації у створенні державності та культурної спадщини, проаналізувати взаємозв'язок між національною самосвідомістю та історичним прогресом, розкрити значення національної єдності для сучасного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Нація – це історично сформована спільнота людей, які об'єднані спільною мовою, культурою, територією та усвідомленням власної ідентичності. Вона є не лише результатом історичного розвитку, а й активним учасником історичного процесу, здатним впливати на політику, культуру та духовний розвиток суспільства. Одним із ключових чинників становлення нації є національна самосвідомість – розуміння спільного минулого, цінностей та прагнень. Від рівня національної самосвідомості залежить здатність народу до самоорганізації, об'єднання перед загрозами та формування власної державності. Нації, які досягають високого рівня єдності, стають основою стабільних держав та культурних традицій. Упродовж історії саме національні рухи ставали рушійною силою боротьби за свободу, права та незалежність. Український народ, проходячи етапи від козацької держави до сучасної незалежної України, вже неодноразово доводив, що національна згуртованість і прагнення до самовизначення є фундаментом політичного й культурного розвитку. Мова, культура та історична пам'ять виступають головними елементами, які забезпечують цілісність нації. Мова зберігає традиції та формує світогляд, культура створює систему цінностей, а історична пам'ять передає досвід поколінь. Втрата будь-якого з цих компонентів може призвести до ослаблення національної ідентичності й духовної єдності. В умовах глобалізації нація стикається з новими викликами: розмиттям культурних кордонів, інформаційним впливом та міграційними процесами. Тому важливо одночасно зберігати власні традиції та бути відкритими до модернізації й світової взаємодії. Сучасна нація розвивається тоді, коли поєднує історичну спадщину із прагненням до інновацій та суспільного прогресу. Таким чином, нація є ключовим суб'єктом історичного розвитку. Саме через її свідомість, культуру та єдність формується державність, зберігається спадкоємність поколінь і визначається майбутнє суспільства.

Висновки. Нація є ключовим суб'єктом історичного розвитку, адже саме через її свідомість, культуру та єдність формується майбутнє держави. Сильна нація – це народ, який шанує свої традиції, мову, героїв і водночас відкритий до світу. Тільки усвідомивши власну національну ідентичність, суспільство здатне рухатися шляхом прогресу, свободи й гідності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Віталій Чухна, студент групи ДІД – 11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження полягає у виявленні того, яким чином філософські ідеї Григорія Сковороди, сформовані у XVIII столітті, впливають на сучасну українську культуру, світогляд, моральні цінності та державотворення. Постає питання: чому погляди мислителя, що жив у зовсім інших історичних умовах, продовжують залишатися актуальними для українського суспільства сьогодні? Сковорода не просто створював філософські системи, а намагався знайти для людини шлях до внутрішньої свободи, самопізнання, щастя та гармонії зі світом. Саме ці ідеї сьогодні надзвичайно важливі для країни, яка переживає соціальні зміни, боротьбу за незалежність і відновлення національної ідентичності.

Мета дослідження: проаналізувати філософські ідеї Г. Сковороди та визначити, які саме його погляди мають вплив на становлення сучасної української особистості, духовності та суспільства.

Об'єкт дослідження: філософські погляди та вчення Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив філософських ідей Г. Сковороди на формування сучасної української культури, світогляду, моралі, особистості та суспільства.

Завдання дослідження: розглянути концепцію «сродної праці» та її значення для формування відповідальної і свідомої особистості; дослідити філософію внутрішньої свободи та самопізнання, яку пропонував Сковорода; з'ясувати роль духовності та моралі в його вченні та їхній зв'язок із сьогоденням; оцінити вплив Сковороди на сучасну українську культуру, освіту та світогляд.

Виклад основного матеріалу: філософія Григорія Сковороди є унікальним явищем української духовної історії. Головне місце у його світогляді посідають людина, свобода її духу та пошук щастя. На відміну від багатьох європейських філософів свого часу, Сковорода звертає увагу не лише на розум і матеріальні потреби людини, а насамперед на її душу, внутрішній світ і моральні якості. Він вважає, що справжня сила держави починається з особистості, яка живе в гармонії з власною природою. Однією з центральних ідей є «сродна праця» – поняття, що означає працю за природним покликанням. Сковорода казав, що, кожна людина народжена для чогось свого, і лише там, де вона виконує призначену їй працю, народжується щастя, свобода і користь для суспільства. Розбіжність між внутрішнім покликанням і реальним життям призводить до страждання, а гармонія – до розвитку. У сучасній Україні ця ідея має велике значення, адже суспільство поступово переходить від примусу й нав'язаних ролей до самореалізації, творчості та професійної свободи. Не менш важливою є концепція внутрішньої свободи. Сковорода зазначив, що справжню свободу неможливо отримати силою чи владою – вона народжується в серці і розумі. Вільна людина не залежить від обставин, бо вона визначає себе через мораль, розум, віру та самопізнання. У сучасній Україні, особливо у період демократичних змін та боротьби за незалежність, ця ідея стала основою духовної стійкості. Важливу роль у філософії Сковороди відіграє ідея «двох натур» – зовнішньої матеріальної та внутрішньої духовної. Головне завдання людини – зрозуміти себе, знайти сенс свого існування та очистити душу від фальші. Сучасне суспільство, яке живе в інформаційних війнах і споживацтві, усе гостріше відчуває потребу в духовних орієнтирах. Не можна оминати увагою і вплив мислителя на сучасну українську культуру та освіту. Його педагогічні погляди підкреслювали важливість розвитку особистості через свободу, творчість, внутрішню мотивацію та природні здібності. І сьогодні українська школа та університети поступово переходять від авторитарних методів до особистісно-орієнтованої освіти.

Висновок. Отже, філософські погляди Г. Сковороди залишаються важливими для сучасної України, оскільки вони пропонують моральний та духовний орієнтир, необхідний у складні історичні часи. Його вчення про сродну працю сприяє формуванню активної, відповідальної та вільної особистості. Ідея внутрішньої свободи допомагає українцям зберігати гідність, силу духу і віру у власні можливості. Концепція духовної людини, яка шукає сенс, гармонію та правду, формує новий тип громадянина – вільного, освіченого, морального. Отже, спадщина Сковороди не є лише частиною історії – вона є живою ідейною основою, на якій продовжує будуватися сучасна українська культура та державність.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ангеліна Башук, студентка групи ПС-14

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: у сучасних умовах війни, глобалізаційних викликів і трансформацій суспільної свідомості проблема формування української нації набуває особливого значення. Після Революції Гідності та початку російсько-української війни відбувається активне переосмислення національної ідентичності, духовних цінностей і культурної спадщини. Україна постає як держава, що відновлює свою суб'єктність, а українська нація – як спільнота, що утверджує свою унікальність, гідність і волю до незалежності. Формування сучасної української нації передбачає не лише політичну єдність, а й духовно-культурну консолідацію, що базується на історичній пам'яті, мові, культурі та громадянській свідомості.

Мета дослідження: висвітлити основні етапи, чинники та проблеми формування сучасної української нації в умовах суспільно-політичних трансформацій.

Об'єкт дослідження: процес становлення української нації як соціокультурного та політичного явища.

Предмет дослідження: історичні, культурні, соціальні та політичні аспекти формування сучасної української нації.

Завдання дослідження: розкрити сутність понять «нація», «національна ідентичність» і до «націєтворення», проаналізувати історичні етапи становлення української нації, визначити роль держави, культури та громадянського суспільства у процесі її формування, а також окреслити основні проблеми й перспективи консолідації українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Поняття «нація» має складну природу, що охоплює етнічні, культурні, мовні, історичні та політичні аспекти. Сучасна українська нація формується на засадах поєднання етнічного походження з громадянською приналежністю до держави Україна. Історичні корені українського націєтворення сягають часів Київської Русі, козацької доби, національно-визвольних рухів XIX–XX ст. Важливими етапами були утворення Української Народної Республіки, боротьба за незалежність у 1917–1921 рр., діяльність української інтелігенції та дисидентів у радянський період, а також проголошення незалежності у 1991 р. Після 2014 року процес націєтворення набув нової динаміки. Російська агресія стимулювала усвідомлення національної єдності, необхідності захисту української мови, культури та історичної правди. Суспільство почало консолідуватися навколо цінностей свободи, гідності, самоповаги, справедливості та патріотизму. Сучасна українська нація характеризується поліетнічністю, багатомовністю та відкритістю до світу, але водночас – прагненням до збереження власної культурної самобутності. Особливе значення у цьому процесі має українська мова, яка виступає символом державності та об'єднання. Мовна політика держави, реформа освіти, розвиток національної культури та мистецтва сприяють посиленню ідентичності. Однак формування української нації стикається і з низкою проблем. Це – залишкові впливи радянського минулого, регіональні розбіжності у світогляді, вплив російської пропаганди, а також міграційні процеси, що змінюють демографічну структуру суспільства. Водночас високий рівень громадянської активності, волонтерський рух, самоорганізація населення в умовах війни свідчать про становлення зрілої політичної нації, що здатна захищати свої інтереси й формувати демократичні цінності. Важливою складовою є культурний чинник. Українська культура – це не лише мистецтво, література чи народні традиції, а й спосіб мислення, що відображає духовну силу нації. Через відродження мови, традицій, історичної пам'яті та символів відбувається формування єдиного національного простору, який долає соціальні та територіальні бар'єри.

Висновок. Формування сучасної української нації – це тривалий і багатовимірний процес, який охоплює політичну, культурну, духовну та соціальну сфери життя суспільства. Його головною метою є створення єдиної спільноти громадян, об'єднаних спільними цінностями, мовою, історією та прагненням до свободи. Незважаючи на зовнішні виклики, українська нація демонструє стійкість, згуртованість і готовність до саморозвитку. Подальше зміцнення національної єдності можливе через розвиток освіти, підтримку української культури, інформаційну безпеку та збереження історичної пам'яті.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37–42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5–10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н. В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н. В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Христина Бунт, студентка групи ПС-14

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: упродовж усієї історії людської думки краса залишалася однією з найважливіших і водночас найзагадковіших філософських категорій. Вона відображає ставлення людини до світу, природи, інших людей, а також до самої себе. Краса – це не лише зовнішня гармонія форм, а

насамперед вираз духовного, морального та культурного змісту. У сучасному світі, де прискорення темпів життя, технологічні інновації й глобальні кризи нерідко віддаляють людину від природи, питання про сутність краси набуває особливого значення. Сучасна людина все частіше стикається з втратою естетичних і духовних орієнтирів, що призводить до відчуття внутрішньої порожнечі та відчуження від світу. Саме тому філософське осмислення краси як атрибуту природи і культури є спробою віднайти гармонію між матеріальним і духовним, природним і соціальним, тілесним і моральним. Розуміння краси допомагає людині пізнати власну природу, відчути себе частиною космосу, світу, буття загалом.

Мета дослідження: розкрити сутність краси як універсальної філософської категорії, показати її двоїсту природу – як невід’ємну властивість природи та як результат культурно-творчої діяльності людини.

Об’єкт дослідження: краса як філософська категорія.

Предмет дослідження: краса як атрибут природи і культури.

Завдання дослідження: показати та розкрити красу, як частину філософії людини.

Виклад основного матеріалу. У філософії античності краса розумілася як гармонія, порядок і доцільність. Піфагор та його послідовники вважали, що краса має математичну природу, оскільки гармонія Всесвіту визначається числовими співвідношеннями. Платон у своїй теорії ідей підносить красу до рівня абсолютного буття, вбачаючи в ній одну з вічних ідей, що існує незалежно від конкретних речей. Для нього краса є «сяйвом істини», яке допомагає людині піднятися від чуттєвого до духовного. Арістотель, на відміну від Платона, пов’язував красу з реальною дійсністю, із завершеністю, пропорційністю та порядком речей. Він наголошував, що краса не може бути відокремленою від об’єкта, у якому вона виявляється. У його розумінні, прекрасне є в усьому, що має міру, гармонію і є доцільним за своєю природою. У середньовічній філософії поняття краси набуває богословського характеру. Вона розглядається як відображення божественної досконалості у створеному світі. Фома Аквінський визначає три головні ознаки краси: цілісність, пропорційність і ясність. Людина споглядає красу як знак присутності Творця, а через прекрасне підноситься до добра і Бога. В епоху Відродження відбувається повернення до гуманістичного осмислення краси. Людина стає центром Всесвіту, і саме через творчість вона виявляє божественне в собі. Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель поєднували споглядання природи з ідеалом людської гармонії, вважаючи, що краса природи та краса людини є єдиними вияви космічної досконалості. Філософія Нового часу розглядає красу з точки зору суб’єктивного сприйняття. Іммануїл Кант у «Критиці здатності судження» розмежував прекрасне і приємне: перше викликає безкорисливе задоволення, яке не залежить від бажання володіти предметом. Для Канта краса є містком між природою і свободою, між світом явищ і світом моральних цінностей. Гегель розглядав красу як «чуттєве виявлення ідеї», тобто як момент, коли духовне проявляється у матеріальному світі через мистецтво. У філософії XX століття з’являються нові підходи до розуміння краси. Фрідріх Ніцше вбачав у ній силу життя, яка протистоїть хаосу і стражданню. Для нього краса – це вияв творчої волі, здатності людини стверджувати себе через мистецтво. У феноменології та екзистенціалізмі (Гуссерль, Сартр, Камю) краса постає як спосіб самопізнання і свободи, як внутрішній досвід, що надає сенсу існуванню. Сучасна філософська думка намагається поєднати природну і культурну складові краси. Природна краса виражається у гармонії форм, рівновазі, доцільності природних явищ. Вона не створена людиною, але викликає почуття піднесення, спокою, натхнення. Культурна ж краса є продуктом людського духу, творчості та інтелекту. Вона виявляється у мистецтві, архітектурі, літературі, музиці, моралі та поведінці людини. Краса в культурі не завжди має лише естетичний вимір. Вона часто стає засобом утвердження певних ідеалів, соціальних норм, моральних принципів. Водночас надмірна комерціалізація сучасної культури призводить до девальвації краси, перетворюючи її на об’єкт споживання. Проте справжня краса не зводиться до зовнішнього вигляду чи моди – вона завжди несе духовний зміст, пробуджує у людині прагнення до гармонії, добра, істини. Сьогодні краса розуміється як цінність, що поєднує екологічне, етичне й естетичне. У світі, де загострюються екологічні проблеми, краса природи сприймається як символ рівноваги й досконалості. Вона нагадує людині про відповідальність за планету, за збереження гармонії життя. Краса культури, у свою чергу, формує естетичну свідомість, навчає бачити сенс у простих речах, у творчості, у співіснуванні різних народів і традицій. Таким чином, краса як атрибут природи і культури постає універсальним принципом буття, який поєднує матеріальне й духовне, природне й людське. Вона є не лише категорією естетики, а й основою морального, пізнавального та творчого розвитку людини.

Висновок. Краса є однією з найважливіших філософських категорій, що відображає гармонію світу і духовну сутність людини. Вона одночасно належить природі, як вияв її закономірності, та культурі, як прояв творчості, свободи і духу. Усвідомлення краси допомагає людині віднайти єдність із навколишнім світом, гармонізувати внутрішній стан, відкрити в собі здатність до добра і любові. У сучасному суспільстві, де краса часто втрачає свій глибинний зміст, повернення до її філософського розуміння є шляхом до духовного оновлення та збереження людяності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Альбіна Воронюк, студентка групи ПС-14

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу є однією з ключових складових сучасного розвитку економіки, що ґрунтується на принципах сталого розвитку та гуманізації суспільних відносин. У контексті євроінтеграційних процесів та глобалізації економічного середовища соціальна відповідальність бізнесу в Україні набуває особливого значення. Вона передбачає етичні стандарти, дотримання прав людини, екологічну безпеку, турботу про працівників та громаду.

Мета дослідження: визначення сутності, основних проблем і напрямів розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: соціальна відповідальність бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: проблеми реалізації принципів соціальної відповідальності українських підприємств у сучасних умовах.

Завдання дослідження: проаналізувати основні проблеми впровадження соціально відповідальної поведінки бізнесу; виявити чинники, що впливають на рівень соціальної відповідальності; визначити можливі шляхи підвищення ефективності соціальних ініціатив підприємств.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) - це концепція, відповідно до якої підприємства добровільно беруть на себе зобов'язання перед суспільством, дотримуючись принципів етичності, прозорості та сталого розвитку. Основною метою СВБ є гармонізація взаємодії між бізнесом, суспільством і державою, що дозволяє підвищити довіру споживачів, партнерів та інвесторів. В Україні проблема соціальної відповідальності бізнесу залишається актуальною через низку факторів: недостатню правову базу, низький рівень культури корпоративної етики, а також обмежені фінансові можливості малого та середнього бізнесу. Часто соціальна активність підприємств зводиться до одноразових благодійних акцій, що не має системного характеру. Однією з важливих проблем є відсутність чітких критеріїв оцінювання соціально відповідальної діяльності. Багато підприємств не звітують про свою соціальну діяльність, що ускладнює оцінку її реального впливу на суспільство. Крім того, в умовах економічної нестабільності компанії часто віддають перевагу короткостроковим фінансовим цілям, нехтуючи довгостроковими соціальними зобов'язаннями. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, підвищення рівня прозорості діяльності підприємств, а також активну участь громадських організацій і засобів масової інформації у популяризації етичних стандартів бізнесу. Особливу роль відіграє освіта та формування у майбутніх менеджерів розуміння важливості соціальної відповідальності як складової ефективного управління.

Висновок. Проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні зумовлені економічними, правовими та культурними чинниками. Для їх подолання необхідно створити сприятливі умови для розвитку соціально відповідальних практик, забезпечити підтримку держави та суспільства. Формування ефективної системи соціальної відповідальності бізнесу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств, сталому розвитку економіки та зміцненню довіри громадян до бізнесу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тарас Гардигура, студент групи ПС-14

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження: зумовлена напруженням між духовними та матеріальними цінностями сучасного світу, де гроші дедалі частіше стають не лише засобом, а й метою, тоді як релігія пропонує моральні принципи, що можуть врівноважити фінансову поведінку особи і суспільства. Мета дослідження: проаналізувати, як основні релігії трактують багатство, як релігійні цінності впливають на економічну поведінку, та як економіка впливає на релігійність.

Предмет дослідження: релігійно-етичні підходи до грошей, оцінка фінансової поведінки через призму віри. Об'єкт дослідження: взаємодія релігії як духовного феномену та грошей як економічного чинника в суспільному житті. Завдання дослідження: розкрити, як релігії розглядають багатство, як віра формує економічну поведінку, і як добробут чи бідність впливають на релігійність, зокрема в українському контексті.

Виклад основного матеріалу. Релігія і гроші, хоча належать до різних площин – духовної й матеріальної – перебувають у постійному діалозі. Більшість релігій (християнство, іслам, буддизм) не засуджують багатство як таке, але застерігають від його абсолютизації. Християнська традиція вчить, що гроші є морально нейтральним ресурсом, який повинен служити добру. У соціальній доктрині Католицької Церкви (Quadragesimo anno, Caritas in veritate) підкреслюється пріоритет особистості над прибутком. Водночас релігійні цінності формують трудову етику: протестантська традиція сприяла капіталізму, православ'я наголошує на моральному контролі економіки, католицизм – на солідарності та справедливості. В Україні УГКЦ й протестантські громади активно впливають на суспільну економіку через освіту, благодійність, кооперативний рух. Фінансова ситуація, у свою чергу, впливає на релігійність: бідність стимулює звернення до віри, а надмірне багатство іноді послаблює релігійні практики. Проте в Україні, попри економічне зростання у 2000-х, зберігається високий рівень релігійності – через історичну роль Церкви та реакцію на духовну порожнечу.

Висновок: релігія і гроші перебувають у складному, багатовимірному взаємозв'язку, який проявляється на рівні особистої моралі, суспільної етики та історичних процесів. Релігія, будучи носієм духовних істин, пропонує ціннісну рамку, яка надає сенс економічній діяльності та встановлює моральні межі для прагнення до матеріального добробуту. У всіх великих релігіях простежується застереження від обожнення багатства: гроші повинні бути засобом, а не метою людського життя. «Любов до грошей» традиційно засуджується як джерело зла, що відвертає людину від любові до Бога і ближнього. Отже, у взаємозв'язку релігії і грошей визначальним має бути саме релігійно-етичний імператив: гроші повинні розглядатися крізь призму духовних цінностей. Тільки за цієї умови суспільство зможе досягти справедливого балансу, де економічний розвиток поєднується з моральним поступом, а матеріальний прогрес – із збереженням людяності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Актуальність теми дослідження. Проблема сенсу життя завжди була центральною у філософії. У Середньовіччі, коли релігія визначала світогляд, це питання набуло особливого значення. Для українських земель після хрещення Русі воно стало основою формування духовності, моралі та культурних цінностей, що впливають на нас і сьогодні.

Мета дослідження: з'ясувати, як саме філософія епохи Середньовіччя в українському суспільстві пояснювала сенс життя людини, які чинники формували ці уявлення, а також яку роль у цьому процесі відігравала релігія. Важливо також показати, як духовні цінності того часу впливали на поведінку та моральні норми людей.

Предмет дослідження: осмислення сенсу життя людини в українському середньовічному суспільстві, а також релігійно-моральні та культурні уявлення, що визначали погляди на людське існування.

Об'єкт дослідження: українське суспільство епохи Середньовіччя, його духовна культура, релігійні традиції, філософські та моральні цінності, що формували світогляд того часу.

Завдання дослідження: з'ясування впливу християнства та філософських ідей Середньовіччя на розуміння сенсу життя людини й формування духовних цінностей українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. У середньовічному українському суспільстві сенс життя мав чітке релігійне забарвлення. Після хрещення Русі християнство стало головною ідеологічною та духовною основою. Люди вірили, що земне життя – лише короткий етап перед вічністю, а головна мета існування полягає у спасінні душі та служінні Богові. Церква відігравала надзвичайно важливу роль у поширенні цих ідей. Вона була не лише духовним, а й культурним та освітнім центром. У монастирях зберігалися книги, писалися літописи, створювалися перші філософські тексти. Через проповіді духовенство пояснювало людям моральні принципи: смирення, любов до ближнього, милосердя та покору волі Божій. Видатні мислителі тієї епохи – митрополит Іларіон та Кирило Турівський – у своїх творах наголошували, що справжній сенс життя полягає не в матеріальних цінностях, а в духовності, вірі та добрих вчинках. Іларіон у «Слові про Закон і Благодать» проголошував, що народ має жити за Божим законом, а Кирило Турівський закликав до любові та смирення. Середньовічний світогляд мав колективний характер. Людина не мислила себе окремо від громади. Її життя мало сенс лише в гармонії з Божими законами та суспільними цінностями. Так формувалися спільна духовна культура та моральна єдність народу. Сенс життя визначався не особистими досягненнями, а служінням іншим, дотриманням віри та чесного життя. Такі погляди забезпечили стабільність духовних засад суспільства та сприяли збереженню національної ідентичності.

Висновок. Отже, у середньовічному українському суспільстві сенс життя розуміли через віру в Бога, духовність і служіння ближнім. Християнство стало основою моральних цінностей і визначило світогляд людей, вплинувши на подальший розвиток української культури та ментальності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті гроші набули нових форм і смислів, ставши не лише економічним інструментом, а й визначальним чинником духовного, соціального та культурного життя людини. В умовах глобалізації, цифровізації та домінування споживацької культури гроші перетворюються на універсальний символ влади, успіху та свободи. Філософське осмислення ролі грошей дає можливість глибше зрозуміти їхній вплив на систему цінностей, міжособистісні відносини та світогляд сучасної людини. Мета дослідження: виявити філософську сутність грошей у контексті життя людини ХХІ століття, проаналізувати їхній вплив на формування особистості, суспільних відносин і духовних орієнтирів. Об'єкт дослідження – гроші як соціально-філософський феномен.

Предмет дослідження: значення грошей для людини ХХІ століття у взаємозв'язку матеріальних і духовних аспектів життя.

Завдання дослідження: розкрити історико-філософські підходи до розуміння природи грошей; визначити трансформацію суспільстві. ролі грошей у сучасному; проаналізувати вплив цифрових технологій і віртуальних валют на філософське осмислення грошей; дослідити морально-етичні аспекти ставлення людини до грошей у ХХІ столітті.

Виклад основного матеріалу. Проблема філософського осмислення грошей бере початок ще з античності. Платон і Арістотель розглядали гроші як зручний посередник обміну, але застерігали від їхньої здатності перетворюватися на самоціль. У Новий час із розвитком капіталізму гроші набули статусу універсальної міри цінностей, а у працях К. Маркса – форми відчуження людини від своєї сутності. На початку ХХ століття Георг Зіммель у праці «Філософія грошей» наголосив, що гроші стають не лише економічною категорією, а й формою культури, яка визначає способи мислення та сприйняття світу. У ХХІ столітті ці ідеї набувають нового звучання: цифровізація, глобальні ринки та віртуальні валюти (біткоїн, електронні гроші, безготівкові розрахунки) створюють феномен «нематеріальних» грошей. Сучасна людина дедалі частіше сприймає гроші як засіб самореалізації та підтвердження власної значущості. Водночас зростає небезпека втрати духовних орієнтирів, коли матеріальне благополуччя підмінює моральні й культурні цінності. Таким чином, філософія грошей постає як наука про баланс між матеріальним і духовним, між прагненням до комфорту та потребою в автентичності. Гроші сьогодні формують не лише економічні відносини, а й комунікацію, соціальну ідентичність і систему довіри. Цифрові технології посилюють взаємозалежність людини і фінансових структур, перетворюючи економіку на сферу морального вибору. У цьому контексті філософія грошей має не лише пояснювальну, а й етичну функцію: вона вчить бачити за грошима не самоцінність, а інструмент розвитку особистості та суспільства.

Висновок. Гроші у ХХІ столітті стали складним соціально філософським феноменом, що поєднує економічне, етичне й культурне значення. Вони виступають водночас джерелом свободи та обмеження, засобом самореалізації й причиною відчуження. Усвідомлення філософського виміру грошей допомагає сучасній людині гармонізувати матеріальне й духовне, а також зробити фінансову діяльність відповідальною та гуманістичною.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження: сучасне бізнес-середовище потребує раціональних і ефективних управлінських рішень, які мають враховувати різні фактори, включаючи філософські аспекти. Філософські принципи надають можливість подивитися на бізнес із загальнопланетарної перспективи та враховувати інтереси не тільки підприємця, але й співробітників, клієнтів, суспільства загалом.

Мета дослідження: висвітлення концептуалізації філософії управлінських рішень бізнесмена.

Предмет дослідження: управлінські рішення в бізнесі.

Об'єкт дослідження: управлінські рішення бізнесмена.

Завдання дослідження: зрозуміти філософію управлінських рішень дізнатись як вона може сприяти покращенню управлінської діяльності бізнесменів і підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку.

Виклад основного матеріалу. Управління – це цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління, між якими існує певний зв'язок. У вузькому розумінні прийняття рішення трактується як вибір найкращого з безліч альтернативних варіантів, а у розширеному визначенні – прийняття рішення ототожнюється з усім процесом управління. Сьогодні сучасна наука у сфері прийняття управлінських рішень виходить на якісно новий рівень, на її основі розробляються ефективні управлінські технології, що вирішують складні управлінські задачі. Використання сучасних технологій є надзвичайно важливою рисою успішного керівника. Адже управлінське рішення, має певні наслідки не тільки для нього особисто, але і для певних працівників, організації, або суспільства в цілому. Під час реалізації управлінських рішень керівництво підприємства повинно дотримуватися таких критеріїв:– використовувати свої сильні сторони; – подолати слабкі сторони; – скористатися сприятливими можливостями;– захиститися від потенційних загроз. Аналіз наукових джерел свідчить про різноманітність поглядів щодо етапів процесу розроблення та прийняття управлінських рішень. Так, на думку В. Приймак, процес розроблення і прийняття рішення включає: збір інформації про проблеми; ідентифікація і визначення проблеми; формування стратегії для вирішення проблеми; збір інформації; аналіз інформації; формування обмежень і критеріїв вибору; генерування альтернатив; оцінка альтернатив; вибір рішення; погодження рішення з органами управління та виконання; виконання рішення. Філософія організації – це сукупність внутрішньо-організаційних принципів, моральних і адміністративних норм і правил взаємин персоналу, система переконань і цінностей, сприймана всім персоналом і яка підлягає глобальній цілі підприємства. Філософський аналіз проблем теорії і практики менеджменту обумовлений тим, що управління, будучи синтезом науки і мистецтва, знання і досвіду, є широким дослідницьким полем для вивчення інноваційного потенціалу особистості людини-менеджера, її поведінки у різних ситуаціях. Філософію управління слід досліджувати на глобальному, тобто на суспільно-історичному рівні, на рівні регіонів і країн, на рівні окремих філософських шкіл, напрямків, течій. Сьогодні великий інтерес представляє вивчення впливу філософії на управлінську діяльність в історії людства: на Сході і Заході, як відомо, воно розрізняється своїми парадигмами. В Китаї традиційну роль відігравало конфуціанство; використовувалася філософія йоги та східних єдиноборств; на Заході вважаються клятва Гіппократа, вплив Аристотеля на О. Македонського, вплив філософії Платона і Аристотеля на формування християнського світогляду, філософія Просвітництва – на французьку революцію, філософія Ніцше – на формування фашистської ідеології; філософія прагматизму визначально позиціонує себе у якості керівництва практичною діяльністю. Філософія організації включає: основний задум; опис; філософія замовників; внутрішньо організаційна політика; зв'язки з партнерами; відношення з іншими організаціями. Отже, керівники вищої ланки відповідають за прийняття найважливіших рішень для організації в цілому, а філософські точки зору відіграють важливу роль в цьому процесі.

Висновок. Прийняття рішень – це баченоплановий процес. Детальне вивчення ситуації при прийнятті рішень допомагає керівникам уявити собі проблему і правильно визначити варіанти рішень. Це сприяє зменшенню помилок при плануванні та виконанні рішень та дозволяє об'єктивно визначити потрібні ресурси. Дослідження також корисне при створенні ефективних систем прийняття рішень для різних керівництв. Майбутні дослідження включати аналіз проблем, розробку методів прийняття рішень та встановлення вимог до комп'ютерних систем для управління бізнес-процесами на основі вивчених питань

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Лілія Кузьміна, студентка групи ПС-14

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: проблема унікальності людської особистості стає особливо актуальною в умовах швидких соціальних змін, глобалізації та розвитку збереження індивідуальних прав і свобод на фоні вимог соціуму до колективного єднання та глобальних стандартів.

Мета дослідження: дослідження проблеми унікальності людської особистості в умовах ціннісної парадигми соціуму, з'ясування того, як соціальні цінності і норми впливають на розвиток індивідуальності та свободи особистості.

Об'єкт дослідження: взаємодія людської особистості з соціумом і вплив соціальних цінностей та норм на формування її унікальності.

Предмет дослідження: унікальність людської особистості як аксіологічний стрижень індивідуального буття.

Завдання дослідження. Проаналізувати проблему унікальності особистості у ціннісній парадигмі соціуму та визначити філософські засади гармонізації їхньої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. У філософській антропології поняття особистість і унікальність є тотожними, хоча і тісно взаємопов'язані. Особистість являє собою соціально-культурний вимір індивіда, що формується у процесі діяльності та взаємодії, виступаючи як носій свідомості та вільної волі. Натомість, унікальність – це онтологічна та аксіологічна характеристика особистості, що виражає її абсолютну неповторність, самоцінність і незвідність до будь-якої соціальної функції чи ролі. Унікальність включає неповторний комплекс біологічних, психологічних та, найголовніше, духовно-ціннісних властивостей індивіда, пов'язуючись у руслі екзистенціальної філософії. Справжня особистість є унікальною, оскільки вона обирає себе і несе відповідальність за цей вибір, відмовляючись від неавтентичного існування, нав'язаного ззовні «масою». Таким чином, унікальність – це не просто сума рис, а динамічний процес самотворення індивіда. Ця парадигма є подвійним фактором для унікальності: вона надає мову, культуру та соціальні інститути, які є необхідними умовами для розвитку та вираження унікальності. Філософський аналіз підтверджує, що істинне процвітання соціуму можливе лише за умови ціннісного прийняття та активної підтримки унікальності кожного індивіда. Збереження цієї неповторності є як етичним імперативом, так і стратегічним ресурсом для подолання криз сучасного світу.

Висновок. Філософський аналіз проблеми унікальності підтверджує, що вона є фундаментальною цінністю і креативним ресурсом соціуму, а не лише індивідуальною особливістю. Лише ціннісне прийняття індивідуальної своєрідності забезпечить стійкий і гуманний розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzjugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Сучасна цивілізація розвивається в умовах глибоких соціокультурних трансформацій, глобалізації та інформаційних воєн, що зумовлює підвищення рівня агресії та жорстокості у суспільстві. Ці явища пронизують політику, медіапростір, міжособистісні стосунки, формуючи нову антропологічну реальність. Проблема агресії є однією з центральних у філософській антропології, оскільки саме вона дозволяє осмислити суперечність між природними інстинктами людини та моральними обмеженнями, накладеними культурою.

Мета дослідження: проаналізувати агресію та жорстокість у контексті антропології цивілізації як соціокультурні феномени.

Об'єкт дослідження: агресія та жорстокість у процесі цивілізаційного розвитку людства.

Предмет дослідження: антропологічні чинники формування та прояву агресивної поведінки людини.

Завдання дослідження: визначити сутність агресії та жорстокості у контексті філософської антропології; розглянути їхній зв'язок із процесами становлення культури та цивілізації; проаналізувати можливості подолання агресивних тенденцій у сучасному суспільстві через гуманістичні цінності культури.

Виклад основного матеріалу. Проблема агресії та жорстокості супроводжує людство від його зародження. Ще в античній філософії Арістотель і Платон звертали увагу на боротьбу двох начал у людині – раціонального і пристрасного. У Новий час Т. Гоббс визначав людину як істоту, схильну до конфлікту, оскільки її природний стан – «війна всіх проти всіх». Натомість Ж.-Ж. Руссо вважав, що людина від природи добра, але суспільні інститути, породжені цивілізацією, спотворюють її моральність. У ХХ столітті З. Фройд пояснював агресію дією потягу Танатоса – інстинкту смерті, який спрямовує людину до руйнування. Е. Фромм, у праці «Анатомія людської деструктивності», наголошував, що агресія має двоїсту природу: вона може бути як захисною реакцією, так і патологічним проявом жорстокості. Саме культура, на його думку, є головним механізмом стримування деструктивних імпульсів. З точки зору антропології цивілізації, агресія – не просто біологічна схильність, а соціально обумовлений феномен, який трансформується разом із розвитком культури. У первісному суспільстві агресія була засобом виживання, згодом – формою влади та підкорення, а в сучасному світі – може проявлятися у психологічному насильстві, інформаційних війнах, політичній маніпуляції. Цивілізація не усуває агресію, а лише змінює її форми: від фізичного насильства – до символічного, економічного чи ідеологічного тиску.

Важливо підкреслити, що агресія не завжди має деструктивний характер. За К. Лоренцом, агресивна енергія може виконувати адаптивну функцію, сприяючи самозахисту або конкуренції, яка стимулює прогрес. Проте, коли суспільство втрачає моральні орієнтири, агресія переходить у жорстокість – руйнівну силу, спрямовану проти самої людини та її культурних цінностей.

Сучасна цивілізація, з її технічним розвитком і цифровими технологіями, створює нові форми соціальної агресії – кібербулінг, мову ворожнечі, інформаційні атаки. Водночас філософська антропологія наголошує на необхідності переосмислення гуманізму як засобу духовного опору жорстокості. Лише через культуру, мистецтво, моральне виховання та емпатію людина здатна подолати власні деструктивні тенденції. Культура, за Е. Кассіером, є формою «самотворення людини». Саме тому подолання агресії є не лише етичним, а й антропологічним завданням – шляхом утвердження духовних і гуманістичних цінностей. Кожна цивілізація, що прагне до стабільності, має віднаходити баланс між природними імпульсами та моральною свідомістю.

Висновки. Агресія та жорстокість – універсальні риси людської природи, що супроводжують цивілізаційний розвиток. Їхня деструктивна дія посилюється за умов духовної кризи, втрати моральних орієнтирів і домінування споживацьких цінностей. Водночас ці явища можуть набувати конструктивного змісту, якщо спрямовуються на подолання несправедливості чи боротьбу за свободу. Подолання жорстокості можливе лише через розвиток культури, освіти, мистецтва, гуманізму й емпатії. Цивілізоване суспільство – це не те, що позбавлене агресії, а те, яке навчилася її контролювати й перетворювати на творчу енергію.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Мигас, студентка групи ПС -14

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: сучасне бізнес-середовище характеризується високою конкуренцією та динамічними змінами, що вимагають не лише економічної ефективності, а й моральної відповідальності у прийнятті рішень. Етична поведінка стає важливим чинником довіри між підприємцями, партнерами та споживачами. Урахування етичних принципів у бізнесі сприяє формуванню позитивної репутації компанії і сталому розвитку суспільства загалом.

Мета дослідження: розкрити сутність етики бізнесу та її значення у формуванні моральних засад сучасного підприємництва.

Предмет дослідження: етичні принципи та норми поведінки у сфері бізнесу.

Об'єкт дослідження: процес формування та реалізації етичних засад у підприємницькій діяльності.

Завдання дослідження: розкрити сутність та принципи етики бізнесу, проаналізувати вплив етичних норм на прийняття управлінських рішень, дослідити механізми впровадження корпоративних етичних кодексів.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу сьогодні стає не просто доповненням до стратегічного управління, а невід'ємною частиною успішного функціонування компаній. В умовах швидкоплинного розвитку ринку та глобалізації бізнесу дотримання етичних принципів стає критично важливим для формування довіри клієнтів, партнерів та співробітників. Виклад основного матеріалу. Сучасна бізнес-етика формується під впливом низки ключових концепцій, представлених у фундаментальних працях з управління та корпоративної культури. Аналіз цих джерел дозволяє виокремити основні принципи, необхідні для побудови етичної та стійкої бізнес-моделі. Як зазначає М. В. Сінельнікова в своєму навчальному посібнику «Етика бізнесу», етичні принципи є фундаментом довіри, без якого неможливі довгострокові відносини з клієнтами, партнерами та співробітниками. Вона наголошує, що етика – це не лише про дотримання законів, але й про формування корпоративної культури, заснованої на чесності, справедливості та повазі. Білл Гейтс у своїй роботі «Бізнес зі швидкістю думки» доводить, що в сучасному цифровому світі швидкість прийняття рішень має поєднуватися з високою соціальною відповідальністю. Ефективність бізнесу більше не вимірюється виключно прибутком; вона нерозривно пов'язана з тим, як компанія впливає на суспільство, як реагує на зміни та чи діє етично в умовах кризи. Яскравим прикладом практичної реалізації етичних принципів є досвід Тоні Шея, описаний у книзі «Доставка щастя». Засновник Zappos довів, що інвестування в корпоративну культуру, служіння клієнтам та щастя співробітників є не витратами, а стратегічними інвестиціями. Етика обслуговування та внутрішніх відносин стає потужним конкурентним перевагою, що забезпечує лояльність і стабільний ріст. Деніел Пінк у книзі «Драйв. Дивовижна правда про те, що нас мотивує» розширює це розуміння, досліджуючи етичні аспекти мотивації. Він доводить, що традиційні кнури і пряники неефективні для складних завдань. Сучасний етичний підхід до управління вимагає створення умов для автономії, майстерності та осмисленості, що поважає внутрішню мотивацію працівника і сприяє його креативності. Цю ідею підтримують дослідження, представлені в книзі «Зроблено на совість. Стратегії візіонерських компаній». Аналіз довгостроково успішних компаній показує, що їхній стрижень – це не сиюминутна вигода, а «ядро ідеології», що поєднує основні цінності та етичну мету. Для них якість продукту, чесність перед споживачем та соціальна місія є пріоритетами, що не підлягають компромісам.

Висновок. Синтез ідей з цих праць демонструє, що етика бізнесу сьогодні є не окремим елементом, а комплексною системою, що пронизує всі аспекти діяльності: від стратегії та швидкості реагування (Гейтс) до мотивації персоналу (Пінк), корпоративної культури (Шей) та фундаментальних цінностей компанії (дослідження візіонерських компаній). Сучасний успішний бізнес будується на поєднанні ефективності та етики, де соціальна відповідальність стає основним джерелом конкурентної переваги та довгострокового розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ірина Миронова, студентка групи ПС-14

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі гроші стали не лише основою економічної діяльності, але й важливим елементом духовної та символічної культури. Вони визначають соціальні взаємини, світоглядні орієнтири, систему цінностей і навіть структуру мислення людини. Ментальні парадигми, тобто глибинні моделі сприйняття реальності, формуються під впливом економічних і культурних чинників, серед яких гроші посідають центральне місце. З розвитком інформаційного суспільства, глобалізацією ринків і поширенням цифрових технологій змінюється не лише економічна сутність грошей, а й культурно-психологічне ставлення до них. Ці процеси впливають на ментальність сучасної людини, спричиняючи трансформацію світоглядних парадигм – від духовно-ціннісних до раціонально-утилітарних. Тому дослідження грошей як культурного феномену, що формує ментальні установки, є надзвичайно актуальним для сучасної філософії, культурології та соціальної психології.

Мета дослідження: розкрити сутність грошей як феномену культури та з'ясувати їхній вплив на формування й еволюцію ментальних парадигм у різні історичні періоди.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між культурним феноменом грошей і змістом ментальних парадигм.

Об'єкт дослідження: гроші як соціокультурний і символічний чинник, що впливає на ментальні моделі людини та суспільства.

Завдання дослідження: Проаналізувати філософські та культурологічні підходи до розуміння грошей як культурного феномену. Розкрити роль грошей у формуванні світоглядних і ментальних установок у різних цивілізаціях. Дослідити вплив грошових відносин на структуру сучасного мислення та морально-ціннісну сферу. Визначити особливості змін ментальних парадигм у добу цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. Гроші в культурному вимірі – це не лише економічний інструмент, але й соціальний код, у якому зафіксовані уявлення суспільства про цінність, справедливість і успіх. Вони виконують роль посередника між матеріальним і духовним світами, перетворюючись на універсальний символ людської діяльності. Як зазначав Г. Зіммель, гроші є «вищою формою абстракції», що змінює способи мислення й соціальні відносини. Історичний розвиток грошей тісно пов'язаний з еволюцією ментальних парадигм. У традиційних суспільствах, де панувала колективістська свідомість, гроші сприймалися як засіб забезпечення стабільності та гармонії, часто мали сакральне значення. У Середньовіччі християнська культура накладала моральні обмеження на використання грошей, вбачаючи в них небезпеку духовного занепаду. Така установка формувала парадигму духовного пріоритету над матеріальним. З настанням епохи Відродження та Нового часу ментальні установки поступово змінилися: гроші почали розглядатися як засіб самореалізації, символ індивідуальної свободи й успіху. У протестантській етиці, за М. Вебером, саме працьовитість і матеріальний добробут стали ознаками моральної доброчесності. Таким чином, у європейській культурі формується парадигма «економічного раціоналізму», що визначає світогляд модерної епохи. У XX столітті, особливо з розвитком капіталізму масового споживання, гроші почали домінувати не лише в економічному, а й у культурно-психологічному просторі. Ментальність людини стала дедалі більш утилітарною: відбувається комерціалізація моральних і духовних цінностей, поширюється «грошова логіка» оцінки всього – від праці до міжособистісних стосунків. За Ж. Бодрійяром, сучасна людина живе у світі символічного обміну, де гроші виступають універсальним знаком вартості, що визначає навіть нематеріальні явища. У добу цифрової економіки та віртуалізації фінансів (електронні гроші, криптовалюти) ментальні парадигми зазнають нових змін. Людина починає сприймати гроші не як матеріальну реальність, а як інформаційний потік, що підсилює відчуження від реальних цінностей. Водночас відбувається переоцінка понять довіри, безпеки та свободи: з'являються нові етичні дилеми, пов'язані з приватністю, штучним інтелектом та автоматизацією фінансових процесів. Таким чином, гроші не лише відображають, а й формують зміст ментальних парадигм. Вони здатні змінювати колективне мислення, спрямовувати соціальні процеси та впливати на культурну ідентичність. У цьому контексті гроші постають як дзеркало культури, що відбиває її глибинні цінності й трансформації.

Висновок. Гроші як феномен культури мають потужний вплив на формування ментальних парадигм суспільства. Вони визначають способи мислення, моральні орієнтири та соціальні моделі поведінки. Зміна ставлення до грошей свідчить про трансформацію світоглядних установок людства – від релігійно-етичних до раціонально-економічних і цифрово-інформаційних. Усвідомлення цього впливу відкриває можливість формування нової, гуманістично зорієнтованої фінансової культури, у якій матеріальні цінності гармонійно поєднуються з духовними.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Христина Наконечна, студентки групи ПС-14

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ, ЇЇ ВПЛИВ НА СУТЬ ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві гроші стали не лише економічним інструментом, а й важливим елементом культурної, моральної та духовної сфери людського життя. Вони впливають на систему цінностей, спосіб мислення та соціальні відносини. У той же час релігія, як духовна основа моралі, формує ставлення людини до матеріального світу, багатства й бідності. Протиставлення духовного та матеріального є однією з центральних тем філософії, що вимагає осмислення ролі грошей як символу влади, свободи чи гріха. Тому дослідження взаємозв'язку грошей та релігії має особливу актуальність у період глобалізації, духовної кризи та комерціалізації культури.

Мета дослідження: з'ясувати філософський зміст грошей у контексті релігійних і моральних уявлень та виявити, як різні духовні традиції впливають на ставлення до матеріального багатства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок грошей і релігії у філософському вимірі.

Предмет дослідження: філософські, моральні та релігійні аспекти ставлення людини до грошей.

Завдання дослідження: проаналізувати історичне формування уявлень про гроші у релігійних системах; розкрити філософські підходи до природи грошей як соціального феномена; з'ясувати роль грошей у формуванні духовних і моральних орієнтирів сучасного суспільства; визначити вплив релігійних цінностей на економічну поведінку.

Виклад основного матеріалу. У філософській традиції гроші розглядаються як символ людських відносин, влади та міри цінності. Уже в античності Платон та Арістотель розрізняли «природне» і «неприродне» використання грошей: перше – для обміну необхідних благ, друге – для наживи. У християнстві гроші довгий час асоціювалися з гріхом, користюбством і спокусою, а багатство – з моральним випробуванням. Проте водночас у Біблії засуджується не саме володіння грошима, а прив'язаність до них: «Корінь усякого зла – любов до грошей» (1 Тим. 6:10).

Релігійні системи по-різному тлумачать матеріальне благополуччя. У протестантській етиці (М. Вебер) праця, ощадливість і успіх у господарстві стали знаком Божої благодаті, що зумовило формування раціонального капіталізму. В ісламі наголошується на необхідності чесного збагачення та заборони лихварства (ріба), що має на меті зберегти моральну справедливість у торгівлі. Буддизм і індуїзм закликають до відмови від надмірної прив'язаності до матеріального, вбачаючи у грошах тимчасову ілюзію благополуччя. Сучасна філософія розглядає гроші як універсальний символ комунікації (Г. Зіммерль), який замінив традиційні духовні цінності. У постіндустріальному суспільстві формується новий тип «економічної віри», де гроші стають засобом самоідентифікації та критерієм успіху. Така «сакралізація» грошей веде до морального відчуження особистості, втрати духовного виміру буття. Таким чином, релігія виступає протипологом економічному раціоналізму, нагадуючи людині про вищі моральні орієнтири, справедливість і духовне призначення багатства.

Висновок. Філософський аналіз співвідношення грошей і релігії показує, що матеріальне й духовне є взаємозалежними сферами людського буття. Гроші, позбавлені морального змісту, перетворюються на

самоціль і руйнують духовні основи суспільства. Релігія ж надає сенсу економічній діяльності, визначаючи її етичні межі. У сучасному світі важливо поєднувати економічну раціональність із духовною відповідальністю, адже лише така рівновага забезпечує гармонійний розвиток особистості й суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Василь Ніколюк, студент групи ПС-14

СУЧАСНИЙ СВІТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, що характеризується глобалізацією, технологічним прогресом і культурною різноманітністю, питання загальнолюдських цінностей набуває особливого значення. Людство стикається із викликами – війнами, екологічними кризами, нерівністю та втратою духовних орієнтирів. Тому повернення до фундаментальних цінностей – добра, справедливості, свободи, любові, гідності стає основою для формування гармонійного та гуманного суспільства.

Мета дослідження: проаналізувати роль загальнолюдських цінностей у формуванні сучасного суспільства та визначити, як вони впливають на свідомість людини XXI століття.

Об'єкт дослідження: загальнолюдські цінності як філософсько-культурний феномен.

Предмет дослідження: вплив загальнолюдських цінностей на розвиток особистості та суспільства у сучасному світі.

Завдання дослідження: розкрити сутність загальнолюдських цінностей, проаналізувати їх значення у сучасних соціально-культурних процесах, визначити шляхи збереження та поширення цих цінностей серед молоді.

Виклад основного матеріалу. Загальнолюдські цінності – це моральні орієнтири, які визначають суть людяності та забезпечують гармонійне співіснування між людьми. До них належать життя, свобода, любов, добро, справедливість, мир, гідність, відповідальність. Вони є універсальними, тобто зрозумілими для представників будь-якої культури чи релігії. У сучасному суспільстві спостерігається криза духовності, коли матеріальні цінності часто переважають над моральними. Люди прагнуть успіху, грошей, популярності, забуваючи про доброту, співчуття та уваження до інших. Проте саме ці цінності є основою людського співжиття та внутрішнього рівноваги. Війна в Україні яскраво показала, що духовні цінності це не абстракція. Саме віра, любов до Батьківщини, солідарність та взаємодопомога стали рушійною силою нашого народу. Ці ідеали формують нову моральну свідомість, в центрі якої є людина як найвища цінність. Філософія загальнолюдських цінностей вчить нас побачити в кожній людині особистість, незалежно від її статусу, національності чи релігії. Такий світогляд сприяє розвитку толерантності, миру та взаємоуваження, що є основою стабільного суспільства.

Висновок. Загальнолюдські цінності – це духовний фундамент людства. Їх дотримання формує відповідальну, гуманну особистість, сприяє єдності націй і культур. У сучасному світі, де панують технології та інформаційні потоки, саме ці цінності мають бути орієнтиром у прийнятті рішень, у вихованні молоді та побудові справедливого суспільства. Людяність, добро та свобода залишаються вічними орієнтирами для кожного, хто прагне гармонії з собою та світом.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Олійник, студентка групи ПС-14

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі культура виступає не лише як форма духовного буття, але й як простір, у якому формується сама людина. Питання про взаємозв'язок людини і культури завжди залишалося одним із центральних у філософії. З одного боку, людина є творінням культури, продуктом історичного розвитку суспільства; з іншого – вона виступає її активним творцем, носієм і продовжувачем культурних традицій.

Мета дослідження: розкрити подвійний характер взаємозв'язку людини й культури, показати, яким чином людина водночас є результатом і джерелом культурного процесу.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок людини та культури в контексті філософського осмислення.

Предмет дослідження: сутність людини як творіння культури та її роль як творця культурних цінностей і духовного середовища.

Завдання дослідження: розкрити поняття культури як способу існування людини; проаналізувати процес формування людини в культурному середовищі; визначити роль творчості у становленні людини як творця культури; показати взаємозалежність між розвитком культури та розвитком особистості.

Виклад основного матеріалу. Культура – це особливий спосіб існування людини, у якому відображається її духовний світ, цінності, знання, вірування та ідеали. Людина не народжується культурною істотою, вона стає нею у процесі соціалізації – засвоюючи мову, норми поведінки, традиції, мораль та світогляд суспільства. Таким чином, культура формує людину, надаючи їй можливість жити як особистість. Водночас саме людина створює культуру. Через творчість, працю, пізнання, мистецтво, науку вона змінює навколишній світ і збагачує духовну спадщину людства. Творчість є проявом активної сутності людини, її прагнення вийти за межі даного, відкрити нові горизонти буття. Культура виступає не лише продуктом людської діяльності, а й середовищем, яке формує її смисли. Людина не може існувати поза культурою, адже вона визначає спосіб життя, мислення, ставлення до світу й самої себе. Тому філософи (зокрема, М. Бердяєв, Е. Кассієр, В. Вернадський) наголошували, що людина є «істотою культурною», тобто такою, яка усвідомлює і перетворює світ через духовність.

Висновок Людина і культура перебувають у постійному взаємовпливі. Людина створює культуру, а культура формує людину. У цьому взаємозв'язку проявляється її сутність як творця – істоти, здатної до самотворення. Бути людиною означає не лише наслідувати культурні зразки минулого, а й творити нові смисли, розвивати духовні цінності, формувати гуманістичний ідеал майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство перебуває у стані глибоких трансформацій, що відбуваються під впливом політичних, економічних, культурних і духовних чинників. Після здобуття незалежності Україна постала перед необхідністю формування нової системи цінностей, орієнтованої на демократичні засади, національну єдність та інтеграцію до європейського співтовариства. Актуальність теми полягає в тому, що дослідження особливостей розвитку українського суспільства дозволяє глибше зрозуміти причини його соціальних змін, труднощі становлення та перспективи подальшого розвитку. Особливо важливим є аналіз того, як історичний досвід, ментальність і цінності українського народу впливають на сучасні процеси державотворення й культурної самоідентифікації.

Мета дослідження: розкриття основних особливостей розвитку українського суспільства у контексті сучасних соціально-політичних і культурних перетворень, визначення ключових тенденцій, що формують його динаміку.

Об'єкт дослідження: українське суспільство як соціокультурна, політична та історична спільнота.

Предмет дослідження: процеси формування, трансформації та модернізації українського суспільства в умовах глобалізаційних викликів, європейського вибору та воєнних реалій.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні передумови розвитку українського суспільства; визначити вплив політичних і економічних процесів на формування соціальної структури; розглянути роль культури, освіти та духовних цінностей у розвитку суспільства; оцінити сучасні тенденції та виклики, що визначають перспективи подальшого розвитку України.

Основний виклад матеріалу. Українське суспільство пройшло складний шлях історичних трансформацій – від тоталітарної системи до демократичної держави з розвиненою громадянською активністю. Період після 1991 року став етапом становлення політичної незалежності, економічної самостійності та відродження національної культури. Проте процес державотворення супроводжувався глибокими кризами – соціальною нерівністю, корупцією, політичною нестабільністю. Після 2014 року українське суспільство продемонструвало високий рівень єдності, патріотизму та готовності до самопожертви заради національної свободи. Революція Гідності, війна на сході та подальша повномасштабна агресія стали потужним поштовхом до переосмислення цінностей і консолідації громадян навколо ідеї державності. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується прагненням до європейських стандартів життя, утвердженням верховенства права та розвитку демократії. Економічні реформи спрямовані на модернізацію виробництва, зростання підприємництва, розвиток інформаційних технологій. Водночас важливим чинником є освіта та культура, які сприяють формуванню свідомого, активного громадянина. Велику роль відіграє молодь як рушійна сила соціальних змін і носій нових цінностей. Українці дедалі більше усвідомлюють важливість громадянської участі, соціальної відповідальності та взаємопідтримки. Це свідчить про перехід суспільства до якісно нового рівня розвитку – суспільства партнерства, відкритості та духовної єдності. Важливо зазначити, що війна суттєво вплинула на трансформацію української ідентичності. Вона посилила почуття солідарності, самоусвідомлення своєї нації та прагнення до збереження культурної спадщини. Попри труднощі, українське суспільство демонструє надзвичайну стійкість, адаптивність і віру в майбутнє. Ці риси стали визначальними для формування нового етапу національного розвитку.

Висновки. Отже, особливості розвитку українського суспільства полягають у поєднанні історичної спадщини та сучасних викликів, взаємодії традицій і модернізаційних тенденцій. Україна поступово утверджує себе як демократична європейська держава з потужним потенціалом громадянської єдності та духовної сили. Подальший розвиток залежить від здатності суспільства зберігати внутрішню стабільність, підтримувати освіту, культуру й моральні цінності, а також від активної участі кожного громадянина у спільній справі розбудови держави.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі, де глобалізаційні процеси дедалі більше впливають на всі сфери життя, зокрема культурну, питання збереження та розвитку національної культури набуває особливої ваги. Українська національна культура, маючи глибоке історичне коріння, посідає важливе місце серед надбань світової цивілізації. Вона відображає духовний досвід народу, його моральні цінності, традиції, мову, мистецтво та світогляд.

Мета дослідження: розкрити особливості української національної культури в контексті надбань світової цивілізації, показати її унікальність, взаємозв'язки та вплив на інші культури світу.

Предмет дослідження: українська національна культура як система духовних і матеріальних цінностей, що розвивається у взаємодії зі світовою культурою.

Об'єкт дослідження: процес становлення, розвитку та сучасного функціонування української культури в контексті світових цивілізаційних процесів.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність і зміст поняття «українська національна культура»; розглянути основні етапи становлення та розвитку української культури; проаналізувати внесок української культури у світову цивілізацію; визначити характер взаємовпливів української та світових культур; дослідити виклики та перспективи розвитку національної культури в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Українська національна культура формувалася протягом багатьох століть під впливом різноманітних історичних, політичних, релігійних та соціальних чинників. Вона увібрала в себе багатий духовний досвід українського народу, його традиції, морально-етичні засади та художньо-естетичні цінності. Перші прояви української культури сягають доби Київської Русі, коли виникла писемність, архітектура та літописання. Саме в цей період було закладено підвалини духовного життя східнослов'янських народів, які згодом стали основою української культурної ідентичності. У середньовічний період культура України розвивалася в тісному зв'язку з європейськими культурними традиціями. Вплив Візантії, західноєвропейського Ренесансу та бароко позначився на архітектурі, живопису, літературі, музиці. Українське бароко, що поєднало релігійність і гуманістичність, стало оригінальним явищем у європейському мистецькому просторі. Козацька доба сприяла формуванню нового типу культури – культури свободи, гідності та самосвідомості. У цей період активно розвивалися освіта, філософська думка, літописання, усна народна творчість. Києво-Могилянська академія стала одним із провідних осередків освіти й науки в Європі XVII–XVIII ст. У XIX столітті українська культура пережила новий етап піднесення, пов'язаний із національним відродженням. Творчість Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Драгоманова стала втіленням духовного пробудження народу, його боротьби за свободу й самоідентифікацію. Українська література та мистецтво цього періоду вийшли за межі національного простору, набувши загальнонародського звучання. У XX столітті українська культура зазнала як трагічних втрат, так і великих досягнень. Незважаючи на утиски тоталітарного режиму, вона зберегла свою життєздатність і творчий потенціал. Українські композитори, художники, кінорежисери, письменники здобули визнання у світі. Імена Сергія Параджанова, Івана Марчука, Ліни Костенко, Мирослава Скорика стали відомими далеко за межами України. Сьогодні українська культура є невід'ємною частиною світової цивілізації. Її розвиток тісно пов'язаний із сучасними глобальними процесами, цифровими технологіями, міжкультурними обмінами. Українська музика, кіно, література, народне мистецтво привертають увагу світової спільноти. Прикладом є успіх сучасних українських виконавців, художників, кінематографістів, які гідно представляють Україну на міжнародній арені. Водночас процес глобалізації ставить перед українською культурою нові виклики: збереження національної самобутності, підтримка української мови, розвиток культурних інституцій, протидія масовій культурі. Збереження духовних цінностей, історичної пам'яті та традицій є запорукою подальшого розвитку національної культури. Українська культура в контексті світової цивілізації демонструє гармонійне поєднання національного і загальнонародського. Її основна місія полягає у збагаченні духовного світу людства, поширенні ідей гуманізму, свободи, миру і взаєморозуміння між народами.

Висновок. Українська національна культура – це унікальне явище, яке поєднує традиції минулого з сучасними тенденціями розвитку. Вона є важливим елементом світової цивілізації, робить вагомий внесок у її духовний, моральний і мистецький потенціал. Збереження та популяризація української культури – це не лише справа національної гордості, а й необхідна умова зміцнення позицій України у світовому співтоваристві.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ярослав Савченко, студент групи ПС-14

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: в часи пошуку національної ідентичності, моральних орієнтирів та шляхів подолання екзистенційних криз, звернення до спадщини «українського Сократа» Григорія Сковороди є надзвичайно релевантним. Його ідеї самопізнання, «сродної праці» та внутрішньої свободи пропонують відповіді на виклики, що стоять перед сучасною Україною.

Мета дослідження: проаналізувати ключові аспекти філософії Г. Сковороди та визначити їхній потенціал і вплив на формування світогляду сучасного українця та розвиток громадянського суспільства.

Предмет дослідження: актуалізація та інтерпретація ідей Г. Сковороди в соціально-культурному контексті сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософсько-етична система поглядів Григорія Сковороди.

Завдання дослідження: актуалізація та інтерпретація ідей Г. Сковороди в соціально-культурному контексті сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Розуміння філософії Григорія Сковороди дає ключ до розуміння українського менталітету. Центральне місце в його вченні посідає антропологія – ідея про «дві натури» (видиму і невидиму) та «трех світів» (макрокосм, мікрокосм і символічний світ Біблії). Для сучасної людини, що існує в інформаційному шумі, заклик Сковороди «Пізнай себе!» стає фундаментальним. Це не просто абстрактне гасло, а практична настанова до пошуку внутрішньої гармонії та щастя, яке не залежить від зовнішніх благ. Вчення про «сродну працю» є особливо актуальним для України, що реформує свою економіку та освітню систему. Сковорода стверджував, що щастя полягає у праці, яка відповідає природним нахилам людини. Ця концепція прямо суперечить корупційним проявам та прагненню до «несродних» посад заради збагачення. Вона формує етос чесної, самовідданої праці як основи особистого й суспільного добробуту. Філософія «нерівної рівності» пропонує унікальну модель соціальної справедливості: люди не рівні у своїх талантах (нерівні), але рівні у своєму праві на щастя через реалізацію цих талантів (рівність). Ідея внутрішньої свободи та переваги духовного над матеріальним («світ ловив мене, та не спіймав») резонує з викликами воєнного часу та боротьбою за незалежність. Сковорода вчить, що справжня свобода є внутрішнім станом, якого неможливо позбавити ззовні. Ця стійкість, опора на власні цінності та моральний закон є тим духовним ядром, що допомагає нації вистояти у найскладніших випробуваннях. Його філософія серця протистоїть суто раціоналістичному та прагматичному підходу до життя, нагадуючи про важливість емпатії, любові та щирості у міжособистісних і суспільних відносинах.

Висновок. Таким чином, філософська спадщина Григорія Сковороди є не просто історичним надбанням, а живим джерелом мудрості. Вивчення його ідей допомагає сучасним українцям знаходити моральні орієнтири, правильно визначати життєві пріоритети та будувати суспільство, засноване на принципах свободи, гідності та «сродної праці». Це ресурс для формування стійкої національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: формування зрілої, демократичної політичної культури в Україні є ключовою передумовою для успішної розбудови держави, її стійкості та європейської інтеграції, а дослідження проблем і суперечностей цього процесу має виняткове практичне значення. **Мета дослідження:** аналіз політичної культури України.

Об'єкт дослідження: українська політична культура.

Предмет дослідження: проблеми і суперечності політичної культури України.

Завдання дослідження: дослідити проблеми і суперечності становлення політичної культури в Україні.

Виклад основного матеріалу. Політична культура – це сукупність політичних цінностей, норм і способів поведінки. Від політичної культури людей вирішальною мірою залежать характер і напрями політичного процесу, стабільність і демократизм політичної системи суспільства. Саме цими критеріями вимірюється її зрілість. Чим вища політична культура, тим вужчою є сфера політичної контркультури, яка суперечить домінуючим позитивним політичним і демократичним цінностям і виконує дестабілізуючу роль. Політичну культуру сучасної України можна схарактеризувати як піддансько-активістську, оскільки серед великої частини населення панує пасивність і незацікавленість у політичному житті країни, але одночасно з тим наявність активного громадського сектору. Вона має пострадянський, маргінальний характер. Домінуючою тенденцією є демократична, із значними елементами авторитаризму, етатизму, патерналізму. В Україні можна зараз виділити як і екстраверсію, більш властива молодому поколінню, зростаючих за часів незалежності, так і інтроверсію політичної культури, яка пов'язана з традиціоналізмом старшого покоління, що є найбільш вираженим у світогляді «аби не гірше». Великою проблемою є ірраціональність української масової свідомості, що сприяє створенню міфів, теорій змов, тотальній недовірі до будь-яких державних структур та фаталістичності мислення. У нашій політичній культурі виділяється сенсорна риса, оскільки українське населення за століття невільництва звикли займати позицію конформізму, тому часто негативно сприймаються зміни та інновації. А екстернальна риса призводить до пасивності у кризових ситуаціях та ускладненню формування чіткої позиції, через що вибір завжди відбувається між «більшим і меншим злом». На формування цих рис у політичній культурі України вплинули такі чинники, як багатовіковий період бездержавності, розчленування України між державами з різними політичними культурами, денационалізація провідних верств, тривале панування комуністичного режиму та кризові ситуації. Загалом варто зауважити, що важко дати однозначну характеристику українській політичній культурі, оскільки зараз до політично активної частини населення належать зовсім різні покоління, що зростали та виховувалися за різних умов, тому їм характерне зовсім різне мислення та ставлення до політики. Така відмінність, протилежність та поляризація негативно впливає на суспільно-політичний розвиток країни, на прийняття рішень та на вирішення проблем. Тому зараз під час війни, як ніколи, різний рівень національної свідомості та політичної культури населення суттєво впливає на ситуацію в країні, роблячи суспільство більш вразливим до пропаганди і внутрішніх міжусобиць, а правопорушення політичними діячами лише підіриває довіру до влади та їхніх соціально значущих дій.

Висновки. Політична культура України внутрішньо фрагментована і поєднує активізм меншості з пасивним конформізмом більшості. Вона поляризована між поколіннями та обтяжена ірраціональністю масової свідомості та глибокою недовірою до інститутів. Ця суперечливість гальмує демократичний розвиток та робить суспільство вразливим до внутрішніх конфліктів, що критично важливо подолати для забезпечення національної стійкості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О., Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: сучасний світ характеризується швидкими соціальними, культурними, технологічними та духовними змінами, які впливають на всі сфери життя людини. В умовах глобалізації, інформаційного перенасичення та кризи цінностей особливо важливим стає питання самовизначення особистості. Філософія, як форма осмислення світу та себе в ньому, виступає необхідним засобом пізнання, орієнтації та становлення людини. Саме філософське мислення допомагає людині знайти сенс життя, сформувати власну систему цінностей і зробити свідомий вибір життєвого шляху.

Мета дослідження: розкрити філософію як спосіб самовизначення людини, виявити її роль у формуванні особистісної ідентичності в сучасному світі.

Предмет дослідження: філософія як духовно-практичний засіб самовизначення особистості.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини в контексті сучасних соціокультурних реалій.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність поняття «самовизначення» у філософському вимірі; дослідити роль філософії як способу формування світогляду особистості; виявити вплив сучасних викликів - глобалізації, технологізації, інформаційної культури - на процес самовизначення людини; проаналізувати можливості філософського мислення у подоланні духовної кризи сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Філософія - це не лише система знань, а передусім форма самопізнання людини, спосіб її духовного існування у світі. Через філософське осмислення дійсності людина усвідомлює своє місце у світі, цінність власного буття, межі та можливості свободи. У цьому сенсі філософія є процесом безперервного пошуку сенсу, який дозволяє особистості не лише адаптуватися до змін, але й творити власну життєву позицію. Самовизначення як філософська категорія передбачає внутрішню активність людини, спрямовану на вибір власного шляху, життєвих орієнтирів і способів їх реалізації. На відміну від зовнішньої адаптації, філософське самовизначення пов'язане з глибоким осмисленням свого «я», цінностей і відповідальності перед собою та суспільством. У сучасному світі, де технологічний прогрес часто перевищує морально-етичний рівень людства, філософія стає інструментом духовної рівноваги. Вона допомагає людині знайти відповідь на питання про сенс життя, мету діяльності, критерії добра і зла. Саме філософське мислення дає можливість не загубитися серед інформаційного хаосу та споживацьких цінностей, а усвідомити власну унікальність і місію. Таким чином, філософія виступає способом самовизначення людини, що поєднує раціональне й духовне, індивідуальне й суспільне. Вона формує світогляд, сприяє розвитку критичного мислення й моральної відповідальності, допомагає людині усвідомити себе суб'єктом власного життя.

Висновок. Філософія є не лише теоретичною наукою, а й практичним способом самопізнання та самовизначення людини. Вона допомагає усвідомити власну свободу, відповідальність і місце у світі, сприяє формуванню цілісного світогляду та духовного зростання. У сучасному світі, де панує нестабільність і швидкі зміни, філософське мислення стає необхідною умовою гармонійного розвитку особистості, оскільки саме воно дає змогу не загубитися серед безлічі інформаційних потоків і зберегти людяність як найвищу цінність буття.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Трач, студентка групи ПС-14

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі бізнес є однією з найважливіших сфер діяльності людини, яка визначає не лише економічний, але й моральний та культурний розвиток суспільства. Філософія бізнесу досліджує глибинні принципи, смисли та цінності, які лежать в основі підприємницької

діяльності. Вона допомагає зрозуміти, що бізнес – це не просто прагнення до прибутку, а особлива форма самореалізації людини, що поєднує економічну ефективність із соціальною відповідальністю. В умовах війни, глобалізації, екологічних і моральних викликів людства актуальним стає формування нового типу підприємця – не лише прагматичного, а й духовно зрілого, етичного, здатного приймати рішення, які приносять користь не лише йому, а й суспільству загалом.

Мета дослідження: розкрити сутність філософських основ бізнесу, показати, як світоглядні, етичні й духовні принципи впливають на розвиток підприємництва, формування корпоративної культури та побудову гармонійного суспільства.

Об'єкт дослідження: бізнес як соціально-економічне й філософське явище.

Предмет дослідження: цінності, принципи та морально-етичні засади, що формують філософію сучасного бізнесу.

Завдання дослідження: визначити сутність філософських основ бізнесу; розкрити роль моральних і духовних цінностей у підприємницькій діяльності; дослідити взаємозв'язок бізнесу, людини та суспільства; показати значення етики та соціальної відповідальності у формуванні справедливого бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу. Філософські основи бізнесу ґрунтуються на розумінні людини як центральної цінності економічних процесів. Бізнес – це не лише механізм виробництва товарів і послуг, а форма творчої діяльності, через яку людина реалізує свій потенціал. Ще античні філософи, зокрема Аристотель, розмежовували природну економічну діяльність, спрямовану на задоволення потреб, і хрематистику – прагнення до накопичення грошей заради самих грошей. Це розмежування залишається актуальним і сьогодні: справжній бізнес повинен служити людині, а не навпаки. Філософія бізнесу в сучасному розумінні включає три ключові виміри: онтологічний (дослідження сутності бізнесу, його місця в бутті людини і суспільства); гносеологічний (пізнання закономірностей прийняття управлінських рішень, ролі знання, інтуїції й досвіду в підприємстві); етичний (виявлення моральних принципів, які повинні керувати поведінкою бізнесмена. В етичному вимірі бізнес неможливий без довіри, чесності, відповідальності й справедливості. Підприємець несе відповідальність не лише перед власними працівниками чи партнерами, а й перед суспільством. Етика бізнесу вимагає враховувати наслідки економічних рішень для людей, природи та культури. Особливе місце у філософії бізнесу займає поняття «сродної праці», запроваджене Григорієм Сковородою. Воно підкреслює, що справжнє щастя й успіх приходять тоді, коли людина займається справою, що відповідає її природним нахилам і внутрішньому покликанню. Ця ідея є актуальною для сучасного бізнесу, оскільки показує, що гармонія між професією й особистістю – основа ефективності та морального задоволення від праці. Філософські основи бізнесу також пов'язані з поняттям справедливості. Сучасний бізнес не може існувати у вакуумі – він є частиною суспільної системи, яка потребує чесних правил гри, соціальної підтримки й етичного ставлення до споживачів. Звідси випливає ідея соціальної відповідальності бізнесу, яка полягає в тому, що прибуток не є кінцевою метою, а лише засобом для створення цінності – матеріальної, соціальної та духовної. У сучасному світі все більшого значення набуває екофілософський аспект бізнесу. Відповідальне ставлення до довкілля, сталий розвиток, етичне виробництво й екологічна свідомість стають частиною нової філософії підприємництва, орієнтованої не на експлуатацію, а на співіснування з природою.

Висновок. Філософські основи бізнесу розкривають його як складну духовно-практичну діяльність, що поєднує матеріальні та моральні цінності. Справжній бізнесмен – це не лише людина дії, а й мислитель, який усвідомлює свій внесок у розвиток суспільства. Бізнес, побудований на етичних принципах, сприяє зміцненню соціальної справедливості, духовному розвитку та гармонії між людиною і світом. Отже, філософія бізнесу є не лише теоретичною дисципліною, а практичним дороговказом для побудови цивілізованого, гуманного та стійкого економічного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження. Проблема сенсу життя є однією з найважливіших у філософській думці всіх епох, адже саме вона визначає напрям духовного розвитку людини та її ставлення до світу. У сучасному суспільстві, де панують швидкі соціальні, технологічні й культурні зміни, де людина стикається з моральними кризами, втратою ідеалів і нестачею духовних орієнтирів, питання сенсу життя набуває особливого значення. Воно допомагає людині знайти відповідь на запитання про своє місце у світі, визначити власну мету, цінності та призначення. Осмислення сенсу життя є не лише філософською проблемою, а й важливою умовою формування гармонійної, морально зрілої особистості, здатної діяти свідомо та відповідально.

Мета дослідження: пояснити філософські підходи до розуміння сенсу життя, розкрити його сутність у контексті історії філософської думки та проаналізувати, як різні епохи і філософські школи трактували це питання.

Об'єкт дослідження: людське існування як носій духовного, морального та екзистенційного змісту.

Предмет дослідження: філософські концепції сенсу життя в історії людської думки.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність поняття «сене життя» у філософії; простежити еволюцію філософських ідей про сене людського буття від античності до сучасності; розкрити значення пошуку сенсу життя для розвитку особистості й суспільства.

Виклад основного матеріалу. Проблема сенсу життя з'явилася разом із самою філософією. Здавна люди прагнули усвідомити, навіщо вони живуть, у чому полягає мета людського існування та яким є його справжній зміст. У різні історичні епохи мислителі надавали цьому питанню різних тлумачень – від духовно-релігійних до гуманістичних та екзистенційних. У античній філософії сене життя розглядався як гармонія душі, розуму і природи. Сократ закликав людину пізнати саму себе, адже самопізнання є шляхом до істини і внутрішньої досконалості. Платон вважав, що справжній сене життя полягає у прагненні до світу вищих ідей, до добра і справедливості. Аристотель ототожнював мету людського існування з досягненням «евдемонії» – щастя, яке людина здобуває через чесноти та діяльність, що відповідає розуму. У середньовіччі сене життя набуває релігійного характеру. Для Августина Аврелія життя людини є шляхом до Бога, а справжнє щастя полягає у любові до Творця. Фома Аквінський розвивав цю ідею, наголошуючи, що людина не може знайти повного задоволення у матеріальному світі, адже її найвища мета – єднання з Богом у вічності. Таким чином, сене життя у середньовічній філософії полягає у служінні Богу, моральному вдосконаленні та спасінні душі. У добу Відродження та Нового часу центр філософських пошуків зміщується від Бога до людини. Зростання ролі науки і розуму спонукає мислителів шукати сене життя у самій людській природі, її розумовій і творчій діяльності. Рене Декарт у своєму відомому вислові «Мислю – отже, існую» стверджував, що головною ознакою людського буття є мислення, а отже, сене життя – у пізнанні, самосвідомості та раціональному пошуку істини. Іммануїл Кант пов'язував сене життя з моральністю, обов'язком і свободою, вважаючи, що людина повинна жити так, щоб її вчинки могли стати моральним законом для всіх. У XIX–XX століттях філософи почали осмислювати сене життя через призму індивідуального досвіду та внутрішньої свободи. Фрідріх Ніцше проголосив ідею «надлюдини» та стверджував, що сене життя полягає у самотворенні, подоланні обмежень і створенні власних цінностей. Жан-Поль Сартр вважав, що життя не має наперед визначеного сенсу, і людина повинна створити його сама через власні вибори, вчинки та відповідальність. Альбер Камю розглядав світ як абсурдний, але водночас закликав людину прийняти цей абсурд і надавати своєму життю зміст через боротьбу, любов і творчість. Сучасна філософія поєднує раціональні, гуманістичні та духовні підходи. У добу науково-технічного прогресу й глобалізації людина все частіше звертається до духовних пошуків, намагаючись віднайти гармонію між матеріальним і духовним світом. Сене життя розглядається як процес саморозвитку, творчості, любові та служіння іншим. Людина, усвідомлюючи свою смертність, прагне залишити слід у світі – у добрих справах, мистецтві, науці чи пам'яті людей. Отже, проблема сенсу життя є не лише філософською, а й глибоко особистісною. Вона не має єдиної відповіді, адже кожна людина створює власний сене у процесі життя, у своїх діях, прагненнях і виборах. Саме пошук сенсу робить людину духовно зрілою, формує її цінності, допомагає долати труднощі й жити повноцінно.

Висновок. Проблема сенсу життя супроводжує людство протягом усієї його історії. Від античних уявлень про гармонію душі до сучасних екзистенційних концепцій вона залишається невичерпною. Сене життя – це не щось дане раз і назавжди, а те, що людина створює сама через пізнання, мораль, творчість, любов і добро. Усвідомлення власного призначення допомагає людині досягти внутрішньої рівноваги, гармонії з навколишнім світом і відчутти справжню цінність існування.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Харкава, студентка групи ПС-14

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі гроші стали не лише економічним інструментом, а й відображенням культури мислення людства. Вони визначають способи взаємодії між людьми, впливають на соціальні відносини, формують цінності та світогляд. Еволюція грошей - це не просто історія розвитку засобів обміну, а процес трансформації людської свідомості, який супроводжується зміною уявлень про цінність, справедливість, працю та щастя. У різні історичні періоди ставлення до грошей по-різному визначало рівень духовності суспільства, його моральні та культурні орієнтири. Саме тому аналіз еволюції грошей у контексті філософії мислення є важливим для розуміння сучасної цивілізації.

Мета дослідження: розкрити філософські аспекти еволюції грошей у контексті розвитку культури мислення людини.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-філософський і культурний феномен.

Предмет дослідження: вплив еволюції грошей на формування культури мислення у різні епохи розвитку людства.

Завдання дослідження: вивчення історичних етапів становлення грошей та їх ролі як соціального символу; дослідження філософських підходів до сутності грошей; аналіз впливу грошей на світогляд людини; визначення значення сучасних цифрових форм грошей для розвитку культури мислення.

Виклад основного матеріалу. Поява грошей стала одним із найважливіших етапів розвитку людського мислення. Спочатку люди обмінювалися речами безпосередньо, що відповідало простому практичному рівню свідомості. Згодом з'явилися перші форми еквіваленту - худоба, зерно, метали. Людина почала усвідомлювати вартість не як конкретну річ, а як абстрактну ідею - міру цінності. Саме цей момент став першим кроком до філософського осмислення грошей як символу людських відносин. У філософії гроші розглядалися як прояв глибоких процесів у свідомості людини. Аристотель вважав, що гроші виконують природну функцію посередництва, забезпечуючи справедливий обмін. К. Маркс розкрив їхню сутність як форми відчуження праці, через яку суспільні зв'язки набувають матеріального вигляду. Ф. Ніцше бачив у грошах вираження волі до влади, а сучасні мислителі трактують їх як інструмент соціальної енергії та комунікації. У кожному з цих підходів гроші виступають не лише матеріальним, а й духовним явищем, що відображає певний рівень культури мислення. Із розвитком цивілізації гроші пройшли шлях від монет до банківських купюр, а згодом - до безготівкових і цифрових форм. Цей процес супроводжувався зміною світогляду: людина поступово переходила від конкретного мислення до абстрактного, від матеріального сприйняття вартості - до символічного. У сучасному світі, де переважають електронні транзакції та криптовалюти, гроші стають абстрактною ідеєю, а не речі. Це свідчить про глибоку філософську трансформацію: людина більше не мислить у категоріях «мати», а в категоріях «володіти можливістю». Сьогодні гроші є дзеркалом духовного стану суспільства. Вони відображають не лише економічну активність, а й цінності, моральність, довіру та взаємоповагу між людьми. Культура мислення, орієнтована лише на матеріальне накопичення, поступово призводить до духовного виснаження. Натомість гармонійне ставлення до грошей, як до засобу реалізації творчості, свободи та розвитку, формує новий тип мислення - ціннісно свідомий. У філософському вимірі гроші - це символ взаємозв'язку між матеріальним і духовним світами. Вони відображають, як людство сприймає поняття цінності, рівноваги та справедливості. Сучасна цифрова епоха показує, що гроші більше не належать лише економіці - вони стали частиною культури, мови та мислення. Людина, оперуючи віртуальними фінансами, водночас вчиться мислити глобально, усвідомлювати взаємозалежність світу та значення довіри. Отже, еволюція грошей - це еволюція людського розуму. Від простого товарного обміну до складних фінансових систем пройдено шлях, який відображає становлення людської раціональності, моральності та креативності. Гроші перетворилися на філософський символ: вони можуть бути як джерелом духовного розвитку, так і причиною відчуження, залежно від того, як саме людина мислить і діє.

Висновок. Філософський аналіз еволюції грошей дозволяє побачити в них не лише економічну, а й культурно-духовну сутність. Вони розкривають логіку розвитку людської свідомості - від конкретного мислення до символічного, від матеріального до ціннісного. Розуміння грошей як феномену культури мислення допомагає сучасній людині усвідомити межі матеріального світу й значення духовних орієнтирів у добу цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Владислав Алунгулесе, студент групи Диз-11

ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: В сьогоднішній день наше суспільство старастся розвиватися у більш гуманну та екологічну сторону. В якийсь момент це стало новою маркетинговою стратегією, оскільки люди схильні до емпатії і гуманність є популярною темою. Але чи не маніпулюють великі компанії людьми задля грошей?

Мета дослідження: аналіз людської гуманності та емпатії в контексті сучасності.

Об'єкт дослідження: глобальний розвиток та його наслідки.

Предмет дослідження: гуманізація в контексті глобального розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати глобальний прогрес та вплив останніх подій на цінності суспільства.

Виклад основного матеріалу: Наше суспільство ніколи не стоїть на місці, розвиток є невід'ємною частиною людської натури. Без бажання розвинути нашого суспільства не існувало б в тій формі в якому воно зараз. З появою телефонів та інтернету ми як вид вийшли на новий рівень, в нас завжди є доступ до інших людей, інформації, тощо. Люди ще ніколи не були більш об'єднаними ніж зараз, тож наш вплив на нашу планету починає бути помітним. Наразі абсолютна більшість людей може задовільнити свої базові потреби, тож людство більше не виживає, а живе. З нейробіологічної точки зору є докази існування «дзеркальних нейронів» що доводить що байдужість є надбаною рисою. Емпатія також вплинула на розвиток мови, оскільки дзеркальні нейрони в цілому відповідають за проєкцію емоцій та почуттів. Тож, наша емпатичність чи не головний фактор в становленні нашого суспільства, доказуючи що більшості людей подобається допомагати іншим. Ідеї гуманізму завжди актуальні. На сьогоднішній день можна прослідкувати що питання рівноправ'я, гендерної рівності та толерантності як ніколи актуальні, також треба зазначити що з'явилися новіші ідеї піклування про планету та бажання робити все екологічнішим. Це є ознаками більш свідомого підходу до життя. Однак не можна ігнорувати механіки нашого суспільства, та контекст які ці механіки надають. Ідейні рухи що з самого заснування є максимально індивідуалістичними стають розчиненими, серійними та в цілому загальними версіями себе задля простоти розуміння середньостатистичної людини. Організації що займаються боротьбою проти жорстокості над тваринами стають символічними наліпками на продуктах що існують задля привабливості потенційного покупця.

Висновки. Це питання є доволі іронічним, з самого початку існування людства емпатія була ключем до нашого розвитку як суспільства, однак разом з цим розвитком наше суспільство почало мінятися. Разом з моральним та етичним розвитком людини, ми розвивалися і в бажанні мати легше життя, що призвело до розчинення нашої моралі в індустріальних гонках. Звичайно з часом світ знову поміняється, як і моральні принципи майбутніх генерацій. Світ міняється безперервно, головне не загубити гуманність в глобальному розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дарія Белюшина, студентка групи Диз-11

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де суспільні, економічні та культурні процеси змінюються з небувалою швидкістю, надзвичайно важливим стає вивчення системи цінностей молодого покоління. Молодь є не лише носієм, а й активним творцем нових культурних форм і смислів, що визначають розвиток суспільства. В українських реаліях це питання набуває особливої значущості, адже молодіжна культура формується в умовах війни, інформаційних викликів, глобалізаційних впливів і процесів євроінтеграції. Вивчення динаміки формування ціннісного світу молоді дає можливість зрозуміти, які саме духовні, моральні й соціальні орієнтири визначають поведінку молодого покоління, його громадянську позицію та культурну активність.

Мета дослідження: з'ясування провідних тенденцій та специфічних рис становлення ціннісної системи молодіжної культури України в умовах сучасних соціокультурних змін.

Об'єкт дослідження: молодіжна культура України як феномен сучасного соціокультурного простору.

Предмет дослідження: процес формування та зміни системи цінностей і життєвих орієнтацій молодого покоління в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність і специфіку поняття «ціннісний світ молодіжної культури»; визначити головні чинники, що впливають на зміну ціннісних орієнтацій молоді; розкрити роль освіти, засобів масової комунікації та культурних інституцій у процесі ціннісного становлення молодої людини.

Основний виклад матеріалу: Молодіжна культура – це складна система духовних і матеріальних цінностей, норм, символів, традицій, що відображають соціальний досвід, потреби й світогляд молодих людей. Її структура постійно змінюється під впливом історичних подій, науково-технічного прогресу, медіа, економічних умов та соціальної мобільності. Сучасна українська молодь демонструє багатошаровість ціннісних орієнтацій. Поряд із традиційними моральними установками – повагою до родини, національної культури, духовності, патріотизму – спостерігається зростання індивідуалістичних цінностей, орієнтації на самореалізацію, успіх і свободу вибору. Таке поєднання традиційного й модерного формує новий тип культурної ідентичності – відкритий, гнучкий, здатний адаптуватися до глобального контексту. Інтернет та соціальні мережі відіграють значну роль у ціннісній соціалізації молоді. Саме онлайн-простір став головним майданчиком для самовираження, спілкування, творчості та формування громадянської позиції. Проте він також створює ризики поверхового засвоєння культурних смислів, спрощення етичних критеріїв та зниження здатності до критичного мислення. У цьому контексті особливо важливою залишається роль освіти, мистецтва та культурно-просвітницьких інституцій, що здатні підтримувати духовні основи суспільства. Варто зазначити, що останні роки позначені активізацією патріотичних і волонтерських рухів серед молоді, зростанням рівня громадянської свідомості, розвитку лідерських якостей і почуття соціальної відповідальності. Молодь дедалі частіше прагне самореалізуватися через участь у суспільних ініціативах, культурних проєктах, творчості й волонтерстві. Саме тому дослідження динаміки формування ціннісного світу молоді має не лише теоретичне, а й практичне значення, адже сприяє виробленню стратегій культурної політики, освіти й виховання, орієнтованих на зміцнення духовного потенціалу суспільства.

Висновки. Динаміка формування ціннісного світу молодіжної культури України визначається поєднанням традиційних і новітніх тенденцій, впливом інформаційного середовища, соціальних трансформацій і глобалізаційних процесів. Сучасна молодь стає активним учасником культуротворення, формуючи нові моделі поведінки, комунікації й світосприйняття. Її цінності поступово переходять від споживацьких орієнтирів до суспільно корисних, творчих і патріотичних форм діяльності. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ролі цифрових технологій, освітнього простору та мистецтва у стабілізації духовних цінностей молоді.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Каріна Бойко, студентка групи ДИЗ-11

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де технології та суспільні норми постійно змінюються, особистісний розвиток дозволяє людині залишатися гнучкою, адаптивною та конкурентоспроможною. Людина завжди прагне реалізувати свій потенціал та досягти успіху в різних сферах життя, чи то кар'єра, чи особисті стосунки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та дослідити взаємозв'язок і динаміку потреб, інтересів та ціннісних орієнтацій як основоположних чинників та рушійних сил особистісного розвитку.

Об'єкт дослідження: процес особистісного розвитку індивіда.

Предмет дослідження: особливості та структурно-функціональні зв'язки потреб, інтересів і цінностей, що визначають спрямованість, зміст та ефективність особистісного розвитку.

Завдання дослідження: теоретичний аналіз наукових підходів до визначення та співвідношення категорій «потреби», «інтереси» та «цінності» у контексті психології розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Потреби-залежність людини від певних предметів, станів або умов, необхідних для її нормального існування, яку вона відчуває, усвідомлює, переживає і яка є рушійною силою її діяльності. Інтереси-спрямованість людини на пошук, вибір, використання або створення шляхів, засобів, способів, норм, здатних задовольняти потреби. Розбіжності між авторами, що приймають відмінність категорій, виступають у розумінні характеру цих відмінностей. Так, на думку В. Зубова, поняття „потреба» фіксує невідповідність між внутрішніми та зовнішніми умовами життєдіяльності людини, а поняття „інтерес» фіксує момент усвідомлення цієї невідповідності й спрямовує людську активність на вирішення цих суперечностей. На думку В. Сіренка, потреба і інтерес мають одну підставу, але потреба виступає як життєво необхідна функція суб'єкта, а інтерес включає в себе дану необхідність не безпосередньо, а як необхідність задоволення потреби суб'єкта. У соціології існує поняття «цінності». Потреби й переконання спільно визначають поведінку людини. Деякі з них суперечливі. Потенційна дієвість кожного критерію (мотиву) виражається його значимістю, причому зі знаками (+) чи (-), пов'язаними з центрами «приємно – неприємно». Для характеристики чуттєвої сфери треба позначити й перелічити потреби й пункти переконань – створити класифікацію мотивів. Потім треба надати кожному пунктові його значимість: одержимо список цінностей. Його можна віднести як до суспільства, так і до особистості, при цьому повного збігу не буде.

Висновки. Потреби є рушійною силою діяльності, а інтереси слугують механізмом їхнього усвідомлення та спрямування активності. Ціннісні орієнтації виступають координаційною системою та фільтром, визначаючи пріоритетність потреб і соціальну значущість інтересів. Отже, особистісний розвиток є цілісною динамічною системою, де взаємодія потреб, інтересів і цінностей забезпечує внутрішню стійкість, адаптивність та орієнтацію на самореалізацію.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Богдана Буркацька, студентка групи ДИЗ-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Значення грошей для людини ХХ століття охоплює економічні та соціальні аспекти, адже гроші стали не лише засобом обміну, а й фактором соціального статусу.

Мета дослідження: аналіз ролі грошей у економічних та соціальних контекстах.

Предмет дослідження: роль грошей у соціально-економічному житті людини в ХХ столітті.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок між грошима, фінансовою нерівністю та соціальним статусом.

Завдання дослідження: проаналізувати еволюцію грошей у ХХ столітті, фінансову нерівність та вплив грошей на соціальний статус.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХ століття більшість країн використовували золотий стандарт, що забезпечувало стабільність валют. Проте Перша світова війна призвела до тимчасової відмови від нього. У 1929 році економічний крах призвів до Великої депресії, що змусило країни переглянути свої валютні системи, знову обмежуючи золотий стандарт. У 1944 році була створена система, яка прив'язувала іноземні валюти до долара США, а долар – до золота. Це забезпечило стабільність в післявоєнний період. У 1971 році США відмовилися від конвертованості долара в золото, що призвело до системи плаваючих валютних курсів. Економічна нерівність у ХХ столітті зазнала значних змін, починаючи з післявоєнного економічного зростання та зменшення нерівності завдяки соціальним програмам, і закінчуючи епохою глобалізації в 1980-х роках, що призвела до посилення конкуренції та автоматизації, а також до збільшення доходів у верхньому відсотку населення. Після розпаду СРСР у 1990-х роках нерівність зросла в пострадянських країнах через корупцію, що викликало соціальні рухи за справедливість і політичну поляризацію. Гроші суттєво впливають на соціальний статус людини, оскільки вони є показником матеріального добробуту та можливостей. Володіння великими фінансовими ресурсами зазвичай асоціюється з високим статусом, що відкриває доступ до кращих можливостей, таких як освіта, медичне обслуговування та соціальні зв'язки. Це може призводити до формування соціальних груп, де гроші є критерієм приналежності. Натомість нестача грошей обмежує доступ до ресурсів і послуг, знижуючи статус і викликаючи відчуття ізоляції. Отже, гроші формують не лише матеріальний добробут, але й соціальну ідентичність та взаємодію в суспільстві.

Висновки. У ХХ столітті гроші стали не лише економічним інструментом, а й важливим фактором соціального статусу. Зміни у валютних системах та економічні кризи впливали на нерівність і розподіл ресурсів, що призводило до зміни соціальної структури. Гроші стали основою формування соціальних ідентичностей, відкриваючи або обмежуючи доступ до важливих можливостей, таких як освіта та медичне обслуговування. Водночас вони мали глибокий вплив на психологічний стан людей, формуючи їхні фінансові рішення та ставлення до себе.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізація є визначальним чинником світового розвитку, який охоплює всі сфери суспільного життя – економіку, політику, культуру, освіту та інформаційні технології. Україна, як частина світового співтовариства, активно включається у глобальні процеси, що зумовлює необхідність осмислення її місця та ролі у глобалізованому світі.

Мета дослідження: з'ясування особливостей інтеграції України у глобальні процеси, визначенні переваг і ризиків глобалізації, а також окресленні перспектив збереження української ідентичності в умовах світових трансформацій.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси сучасності.

Предмет дослідження: місце України у системі цих процесів.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це багатовимірний процес, який охоплює політичну, економічну, соціальну, культурну та інформаційну сфери життя. У сучасній науковій літературі вона розглядається не лише як економічне явище, а як форма всесвітньої інтеграції, що впливає на свідомість і поведінку людей, їхні цінності, спосіб життя та комунікації. Для України глобалізація має як позитивні, так і суперечливі наслідки. У сфері економіки вона сприяє залученню інвестицій, розширенню експорту, підвищенню конкурентоспроможності національного виробництва. Україна інтегрується у світову торгівлю, бере участь у діяльності міжнародних економічних організацій, поступово адаптує своє законодавство до європейських норм. Утім, економічна відкритість водночас робить країну вразливою до зовнішніх впливів: коливань світових ринків, кризових явищ у фінансовій системі, нестабільності на глобальному енергетичному ринку. Політична глобалізація проявляється у розширенні міжнародних відносин, участі України у світових організаціях і союзах – таких як ООН, Рада Європи, Світова організація торгівлі. Водночас важливо зберігати власну політичну суб'єктність, захищати національні інтереси та дотримуватися принципів суверенітету. Сьогодні Україна перебуває на етапі глибокої політичної трансформації, пов'язаної з євроінтеграційними процесами, що є частиною глобальної тенденції демократизації та міжнародного співробітництва. Культурна глобалізація є однією з найбільш суперечливих. Вона сприяє розширенню міжкультурного діалогу, взаємному обміну ідеями, мистецтвом і традиціями, однак водночас створює ризики втрати національної ідентичності. Потік масової культури, що походить переважно із західних країн, часто витісняє локальні традиції, народну творчість, українську мову й культурні символи. Саме тому особливої ваги набувають державні програми підтримки української культури, розвитку вітчизняного кінематографа, книговидання, мистецьких проєктів, які дозволяють зберігати національні цінності у глобалізованому інформаційному просторі. Інформаційна глобалізація, яка стала наслідком розвитку цифрових технологій, суттєво змінила соціальні процеси. Україна активно долучається до створення інформаційного суспільства, впроваджує електронне урядування, цифрову освіту, сучасні медіаінструменти. Однак глобальна інформаційна відкритість створює й нові виклики – поширення дезінформації, кібератак, пропаганди. Це вимагає формування інформаційної безпеки, розвитку критичного мислення та медіаграмотності громадян. З погляду соціальної сфери, глобалізація змінює структуру зайнятості, міграційні процеси, освітні стандарти та систему цінностей. Все більше українців навчаються і працюють за кордоном, що з одного боку сприяє набуттю досвіду, а з іншого – призводить до відтоку кадрів і демографічних проблем. У цьому контексті важливо створювати в Україні умови для професійної самореалізації молоді, науковців і фахівців, аби глобальні процеси не стали причиною соціального розшарування. Таким чином, Україна водночас є учасником і об'єктом глобалізаційних процесів. Вона не може стояти осторонь світових змін, проте повинна розвивати власну модель адаптації до глобалізації, що ґрунтується на збереженні культурної самобутності, мови, історичної пам'яті та духовних цінностей.

Висновки. Україна в контексті глобалізації виступає як активний учасник світових процесів, який прагне поєднати відкритість до світу з утвердженням національної ідентичності. Важливим завданням сучасного українського суспільства є вироблення збалансованої стратегії, яка б дозволила використовувати позитивні наслідки глобалізації – розвиток економіки, освіти, науки, технологій – і водночас нейтралізувати її негативні прояви, такі як культурна уніфікація, інформаційні впливи та економічна залежність. Майбутнє України в глобалізованому світі залежить від здатності поєднувати інтеграційні процеси з підтримкою національних традицій, формуванням конкурентоспроможної економіки, забезпеченням політичної стабільності та духовної єдності народу.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Глиздова, студентка групи ДИЗ-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: Криза ідентичності та цінностей. Сучасний світ характеризується швидкими змінами, інформаційним перевантаженням та розмиванням традиційних світогляду, що створює гостру потребу в самовизначенні та пошуку стабільних сенсів. Розвиток штучного інтелекту, біотехнологій і цифрових систем ставить нові етичні та екзистенційні питання про сутність людини, її місце у світі та межі її свободи. Наявність безлічі культур, ідеологій і способів життя вимагає від індивіда критичного мислення та здатності свідомо обирати власну позицію.

Мета дослідження: розкрити сутність та механізми філософії як інструмент самовизначення в умовах складної й динамічної сучасної реальності.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини в сучасному світі.

Предмет дослідження: роль та функції філософії у процесі самовизначення особистості.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття «самовизначення» сучасної філософії; визначити основні філософські підходи до розуміння людської ідентичності (екзистенціалізм, феноменологія, постмодернізм); розкрити філософські методи – критичний аналіз, рефлексія, діалектичне мислення – сприяють формуванню особистих цінностей і світогляду; проілюструвати, як філософське осмислення допомагає людині орієнтуватися у викликах сучасності (технологічних, етичних, соціальних).

Виклад основного матеріалу. Самовизначення починається з рефлексії – здатності людини замислитися над власним буттям, мотивами та цінностями. Це є ключовою функцією філософії, що дозволяє людині усвідомити себе як суб'єкта. Згідно з екзистенціалізмом (Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер), людина не має наперед визначеної сутності – вона створює себе через власний вибір і відповідальність. Філософія формує основу для усвідомлення цього вибору як акту свободи. У добу масових медіа й інформаційної війни філософія розвиває критичне мислення, що допомагає відрізнити істину від ілюзії, самостійно формувати переконання та протистояти нав'язаним моделям поведінки. Філософія є постійним пошуком відповіді на питання «навіщо я існую?». Через цей пошук людина вибудовує власну систему моральних, естетичних і духовних орієнтирів. Сучасна філософія осмислює нові виклики – біоетику, штучний інтелект, віртуальну реальність – і допомагає людині зберігати гідність, мораль і справжню ідентичність у технологічно зміненому світі.

Висновки. Філософія є не лише академічною дисципліною, а життєво необхідним способом самовизначення в умовах постійних змін і викликів. Вона виступає як інструмент рефлексії та критичного аналізу, що дає змогу людині конструювати справжню ідентичність, засновану на свідомо обраних цінностях. Вивчаючи фундаментальні питання буття, філософія забезпечує екзистенційну стійкість особистості, допомагаючи знайти сенс і зберегти духовну цілісність у складному світі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. Філософія Г. Сковороди, його концепція самопізнання, «філософія серця», пантеїзм, концепція «двонатурності» тісно пов'язана з сучасною Україною. В умовах економічних, політичних та соціальних змін, коли національна ідентичність перебуває під впливом глобалізації, слід звернути увагу на ідеї та погляди Г. Сковороди, що може стати основою для формування нової духовної парадигми, допомогти переосмислити цінності і зрозуміти себе. Його думки допомагають зрозуміти, що сила людини у внутрішньому світі.

Мета дослідження: аналіз та дослідження філософії Г. Сковороди, її актуальність в сучасній Україні.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина Г. Сковороди, його думки, твори, концепції, що стосуються самопізнання, моралі та свободи.

Предмет дослідження: вплив філософії Г. Сковороди на формування сучасної української ідентичності, духовного розвитку особистості в умовах сучасного українського суспільства.

Завдання дослідження: аналіз філософії Г. Сковороди

Виклад основного матеріалу: філософія Григорія Сковороди є поєднанням внутрішньої свободи, духовності та віри. Якщо охарактеризувати його філософію коротко словами то це: віра, щастя, серце та самопізнання. Філософ говорив, що щастя не в багатстві чи славі, а в душевному спокої, краще жити по природі котом ніж намагатися стати левом, в цьому і щастя - бути тим для чого ти був народжений. Самопізнання для нього «пізнати себе, або свою природу, взятися за свою долю». У центрі його філософії - концепція «філософії серця»: серце – це шлях до бога, осереддя душі. Стверджував «щастя наше всередині нас». Він ввів ідею трьох світів: макрокосм, мікрокосм та світ символів. Філософ стверджував, що тіло вмирає, але душа продовжує існувати - це відповідає його релігійно - метафізичному світогляду. Вчення про сродну працю стає для нього шляхом до щастя: коли людина займається тим, що її «сродне», вона наближається до справжнього буття. У контексті сучасної України ідеї Сковороди набувають нового звучання. Коли суспільство переживає складні політичні й соціальні зміни, коли люди шукають моральні орієнтири, звернення до його вчення допомагає віднайти духовну рівновагу. Його думки закликають не втрачати людяності серед викликів часу, не зраджувати себе, шукати гармонію в серці й жити відповідно до свого покликання. Саме такі ідеї сьогодні стають опорою для формування зрілої, духовно сильної української нації.

Висновки. Філософія Григорія Сковороди вчить шукати щастя в самопізнанні, любові та вірі. Його ідеї допомагають людині слухати серце, жити за покликанням і не втрачати духовності. У сучасній Україні вони залишаються важливими для збереження моральних цінностей та національної ідентичності

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Оксана Доберчак, студентка групи Диз-11

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі науково-технічний прогрес визначає темпи розвитку людства, впливає на всі сфери життя – від освіти та виробництва до культури й моралі. Водночас із безперечними здобутками він створює нові глобальні проблеми: екологічну небезпеку, знецінення людської праці, зростання залежності від технологій. Саме тому філософське осмислення науково-технічного

прогресу є надзвичайно актуальним, адже воно допомагає зрозуміти не лише користь, а й духовні та моральні наслідки наукових відкриттів.

Мета дослідження: проаналізувати сутність науково-технічного прогресу та його філософське осмислення як взаємодії між наукою, мораллю й духовністю людини.

Об'єкт дослідження: науково-технічний прогрес як суспільне та культурне явище.

Завдання дослідження: розкриття поняття науково-технічного прогресу, аналіз його впливу на людину та суспільство, визначення філософських підходів до осмислення наслідків розвитку технологій, а також виявлення моральних і екологічних аспектів цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічний прогрес є одним із головних чинників розвитку цивілізації. Він надав людині потужні інструменти впливу на природу, дав змогу створювати нові технології, матеріали, види енергії та засоби комунікації. Однак із цим зростає й відповідальність людини за результати власної діяльності. Філософія розглядає науку не лише як джерело пізнання, а як частину духовного життя людства. Технологічні досягнення не є самодостатніми – їхня цінність визначається тим, наскільки вони сприяють гуманному розвитку суспільства. Якщо прогрес позбавлений морального орієнтуру, він може обернутися загрозою: від деградації духовності до знищення природного середовища. Одним із центральних аспектів філософського аналізу є поняття відповідальності науки. У сучасному світі кожне відкриття має подвійний характер: воно може служити добру, але здатне й нашкодити. Людство створило атомну енергію, штучний інтелект, біотехнології – і все це вимагає усвідомлення моральних меж. Тому головне завдання філософії – формування етики наукової діяльності, що ґрунтується на гуманізмі, екологічній свідомості та повазі до життя. Ще один важливий напрям осмислення науково-технічного прогресу – це пошук гармонії між природою, технікою та людиною. Природа не може розглядатися лише як ресурс. Вона є основою існування, і будь-яке втручання повинно бути обдуманим. Сучасна філософія пропонує принцип «сталого розвитку», за яким технічний поступ має поєднуватися з моральною та екологічною відповідальністю. Таким чином, філософське осмислення науково-технічного прогресу допомагає людині зрозуміти власну роль у світі технологій і не втратити духовного виміру в епоху стрімких змін.

Висновки. Філософія вчить сприймати науково-технічний прогрес не лише як засіб комфорту, а як виклик для моральності людини. Майбутнє цивілізації залежить від того, чи зможе людство поєднати технічні можливості з духовними цінностями, створюючи гармонійний і безпечний світ.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олеся Іванків, студентка групи Диз-11

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми дослідження. Науково-технічна революція (НТР) в останні десятиліття перетворюється на один із центральних чинників змін у соціальній, культурній та екзистенційній сфері людського життя. У контексті прискороного впровадження технологій (кібернетика, інформаційні системи, штучний інтелект, біотехнології) людина стикається з новими викликами: втрата автономії, зміна самоідентичності, екологічні ризики, ерозія гуманістичних цінностей. Осмислення філософських аспектів НТР дає змогу зрозуміти, як пристосуватись до цих змін, захистити людську гідність і запобігти небажаним наслідкам технологічного розвитку.

Мета дослідження: проаналізувати сутність науково-технічної революції, дослідити її вплив на людське існування, виявити філософські проблеми, що виникають у цьому процесі, і намітити можливі шляхи гармонізації співіснування людини і технологій.

Об'єкт дослідження: науково-технічна революція як соціально-культурне та філософське явище.

Предмет дослідження: вплив науково-технічної революції на умови, зміст і цінності людського існування.

Завдання дослідження: розкрити сутність і головні риси науково-технічної революції.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічна революція – якісний переворот у розвитку продуктивних сил, коли наука перестає бути лише допоміжною і стає провідним чинником виробництва, а технології – ключовим ресурсом суспільного життя. Історично початком сучасного етапу НТР вважають середину ХХ століття, коли наукові відкриття стали впроваджуватися в масове виробництво, зростала роль електроніки, обчислювальної техніки, автоматизації. Характерні риси НТР включають: прискорення інноваційного циклу – відкриття швидше знаходять технологічне застосування. Автоматизація й інтелектуалізація праці – скорочується роль грубої механічної праці, зростає вага аналітичної, творчої. Системна інтеграція наук і технологій – міждисциплінарні підходи, де біологія, інформатика, матеріалознавство переплітаються. Зростання техногенних ризиків – екологічна деградація, кліматичні зміни, біоетичні питання, кібербезпека. Вплив НТР на людину й суспільство. У сфері праці: традиційні професії, що піддаються автоматизації, втрачають популярність. Водночас з'являються нові професійні сфери, пов'язані з аналізом даних, програмуванням, інноваційними технологіями. У культурно-екзистенційному вимірі: людина все частіше перебуває у взаємодії з машинами, пристроями, алгоритмами. Внаслідок цього гнучкість, здатність адаптуватися, переосмислювати себе стають важливими. Феномен «стану резерву» (standing-reserve), який вводить Мартін Гайдеггер, означає, що природа та речі постають перед нами як «ресурси», готові бути використаними, а не як автономні сутності з власною цінністю. Гайдеггер вводить поняття Gestell (рамка, упорядкування) – спосіб явлення світу через технологію: світ підпорядковується логіці технологічного упорядкування. За Гайдеггером, проблема не в самих машинах, а в «способі ставлення» до техніки: якщо ми сприймаємо усе як ресурс, то втрачаємо інші горизонти буття. Завдання – віднайти вільне ставлення до техніки, яке не редукує буття до управління. У філософській традиції також корисно звернутися до Жака Елюля, який критикував технічний детермінізм і автономність техніки як соціальної сили, що підпорядковує інші сфери життя (економіку, політику, культуру). Зіставлення цих підходів свідчить: НТР не лише породжує нові проблеми, але й ставить під питання сам спосіб існування людини в технокультурному світі.

Висновки. Науково-технічна революція – це не просто розвиток технологій, а трансформація самої структури людського буття. Технології не лиш інструменти, вони упорядковують світ, формуючи ставлення людини до природи, до себе, до «іншого». Основні філософські виклики: збереження свободи, смислу, відповідальності, гідності. Щоб уникнути дегуманізації, потрібна філософська концептуалізація технології, етичні рамки її використання й свідомий вибір ставлення до техніки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Ільків, студентка групи ДИЗ-11

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Упродовж усієї історії людства питання про місце і роль людини в суспільстві залишалося одним із центральних у філософії, соціології та економіці. З розвитком ринкових відносин, глобалізаційних процесів і зміною економічної свідомості, проблема взаємодії людини та ринку набула нового змісту. Адже ринкові відносини не лише визначають матеріальні умови життя, а й суттєво впливають на свідомість, цінності, поведінку й духовність людини.

Мета дослідження: проаналізувати становище людини в умовах ринкових відносин, визначити вплив економічних процесів на її духовний, моральний та культурний розвиток.

Об'єкт дослідження: людина як суб'єкт і об'єкт ринкових відносин.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між ринковими механізмами й внутрішнім світом людини. Завдання дослідження: розкрити суть ринкових відносин, виявити їх вплив на особистість, визначити шляхи збереження людяності в умовах ринкової економіки. Виклад основного матеріалу. З переходом людства до ринкової системи господарювання змінився не лише економічний устрій, а й соціальні зв'язки, мотивації, стиль мислення людини. Якщо раніше праця розглядалася передусім як моральний обов'язок, то в сучасному суспільстві вона дедалі більше набуває рис товару, який має свою ціну. Це створює певні суперечності між духовними потребами людини та економічними вимогами часу. Ринкові відносини, з одного боку, стимулюють розвиток особистості, її ініціативність, підприємливість і прагнення до самореалізації. Людина стає активним суб'єктом, який самостійно визначає свої життєві цілі, обирає шляхи досягнення успіху, формує власну систему цінностей. З іншого боку, постійна конкуренція, боротьба за прибуток і матеріальне благополуччя можуть призводити до втрати моральних орієнтирів, духовного виснаження й знецінення гуманістичних ідеалів. У ринкових умовах людина змушена адаптуватися до нових соціально-економічних реалій. Від її гнучкості, професійної підготовки, готовності до ризику залежить успіх у житті. Проте така адаптація не завжди проходить безболісно: часто виникає почуття невпевненості, страх перед майбутнім, прагнення будь-якою ціною зберегти роботу чи досягти матеріального добробуту. Саме тому важливо, щоб ринкові механізми поєднувалися з етичними нормами та соціальною відповідальністю. Як зазначає український філософ Володимир Мельник, сучасна культура економічного життя має ґрунтуватися не лише на вигоді, а й на духовних засадах. Людина не повинна ставати «гвинтиком» у системі виробництва чи споживання. Її призначення полягає у творчому ставленні до праці, в усвідомленні власної ролі у спільному добробуті суспільства. Культура ринкових відносин передбачає певний рівень самосвідомості. Кожна людина вчиться не лише заробляти, а й правильно користуватися своїми ресурсами – матеріальними, інтелектуальними, духовними. Саме культура економічної поведінки відображає рівень розвитку нації. У ній формується здатність людини діяти не лише задля власної вигоди, але й для блага інших. Ринкова система впливає і на морально-етичні засади суспільства. Вона породжує нові цінності: успіх, ефективність, престиж, але часто затьмарює такі поняття, як милосердя, жертвність і духовність. Людина вчиться оцінювати себе через призму матеріальних досягнень, що може призводити до внутрішнього спустошення. Тому сучасне суспільство має шукати баланс між економічним розвитком і духовним зростанням особистості.

Висновки. Отже, людина в умовах ринкових відносин постає як активний творець власної долі, але водночас стає вразливою до впливів матеріалістичного світу. Ринок відкриває широкі можливості для самореалізації, проте вимагає від людини високого рівня відповідальності, моральної зрілості та духовної стійкості. Лише поєднуючи економічну свободу з гуманістичними принципами, суспільство зможе забезпечити справжній прогрес – не лише матеріальний, а й духовний. Людина має залишатися центром усіх економічних процесів, бо саме вона є не просто споживачем, а творцем культури, моралі й майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ангеліна Кайдановська, студентка групи ДИЗ-11

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Проблема формування сучасної української нації сьогодні має особливе значення. Вона стосується не лише політики чи історії, а й світогляду, духовності, культури кожного українця. У наш час, коли держава переживає складні події, важливо усвідомити, що саме об'єднує людей у спільноту й формує почуття національної гідності. Українська нація формується в умовах

глобалізації, війни та постійних соціальних змін. Це процес не лише історичний, а й культурний та психологічний. Люди дедалі частіше ставлять собі питання: хто ми є, що нас відрізняє від інших і яким бачимо своє майбутнє. Відповідь на ці питання визначає подальший шлях розвитку нашого суспільства.

Мета дослідження: з'ясувати головні чинники, які впливають на становлення сучасної української нації, та визначити основні проблеми й перспективи цього процесу.

Об'єкт дослідження: процес становлення української нації як історико-культурного й суспільного явища.

Предмет дослідження: особливості розвитку української національної ідентичності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Історія формування української нації має глибоке коріння. Ще з часів Київської Русі на українських землях почали складатися спільні риси культури, мови та державності. Прийняття християнства стало важливим кроком, який сприяв об'єднанню народу духовно та культурно. У подальші століття українці неодноразово боролися за право бути самостійним народом. Величезну роль у цьому відіграло козацтво – воно стало символом мужності, свободи й любові до рідної землі. Запорізька Січ не лише захищала українські землі, а й формувала традиції самоврядування та почуття єдності, що збереглося в національній свідомості. XIX століття ознаменувалося пробудженням національної думки. Саме в цей період українська мова, література та історія стали основою для формування уявлення про українців як окрему націю. Великий внесок у цей процес зробили Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Грушевський та інші діячі, які своїми творами та ідеями надихали народ на боротьбу за власну гідність і свободу. XX століття стало часом тяжких випробувань – війни, репресії, голодомори, русифікація. Однак навіть у найтемніші часи українці зберегли свою мову, віру, пісню, традиції. Це дозволило відродити державність у 1991 році, коли Україна здобула незалежність. Після проголошення незалежності процес формування нації продовжився, але вже в нових умовах. Українське суспільство зіткнулося з низкою викликів: економічними труднощами, політичними протиріччями, інформаційним впливом інших держав. У цей час постало питання: що об'єднує всіх громадян незалежно від регіону, мови чи віросповідання? Події 2004 року (Помаранчева революція), Революції Гідності 2013–2014 років, а також російська агресія, що триває від 2014 року, стали важливими етапами у формуванні сучасної української нації. У цей час проявилися найкращі риси народу – єдність, стійкість, взаємопідтримка. Українці зрозуміли, що нація – це не лише спільне походження чи мова, а насамперед готовність захищати свободу й гідність. Війна сприяла глибшому усвідомленню власної ідентичності. Українці дедалі частіше звертаються до своєї історії, культури, символів. Активно розвиваються волонтерський рух, громадянські ініціативи, культурні проекти. Це все формує нове покоління українців – свідомих, відповідальних і патріотичних. Важливе місце в націєтворенні займає українська мова. Вона є не лише засобом спілкування, а й символом державності та духовної незалежності. Мова об'єднує людей із різних регіонів, передає спадщину попередніх поколінь і є основою для розвитку культури. Культура, освіта та мистецтво відіграють особливу роль у процесі формування нації. Вони зберігають традиції, формують моральні цінності та створюють образ сучасної України у світі. Сьогодні українська культура активно розвивається, поєднуючи народні мотиви з сучасними тенденціями.

Висновки. Проблема формування сучасної української нації залишається відкритою й актуальною. Це тривалий і складний процес, який вимагає спільних зусиль держави та суспільства. Важливо не лише берегти історичну пам'ять, а й розвивати сучасну культуру, освіту та громадянську свідомість. Українська нація – це живий організм, який постійно змінюється, але не втрачає своїх коренів. Сьогодні ми стаємо свідками народження нового етапу української ідентичності – заснованої на свободі, гідності, взаємоповазі та любові до рідної землі. Отже, формування української нації – це не лише історичний процес, а й щоденна праця кожного громадянина заради спільного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О., Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі виробництво виступає не лише основою економічного розвитку, а й важливим чинником формування суспільних відносин, культури, свідомості та самого способу життя людини. Технічний прогрес, автоматизація, цифровізація та глобалізація змінюють характер праці, її зміст і місце людини в системі виробничих відносин. Тому осмислення ролі виробництва у формуванні способу життя суспільства набуває особливого значення, адже дозволяє зрозуміти, як матеріальні процеси впливають на духовний і культурний розвиток людства.

Мета дослідження: з'ясування філософського змісту впливу виробництва на спосіб життя суспільства, а також у розкритті взаємозв'язку між економічними та духовними чинниками людського існування.

Об'єкт дослідження: суспільство як цілісна система взаємодії людей у процесі праці та виробництва.

Предмет дослідження: вплив виробничої діяльності на формування соціальних, культурних і моральних аспектів способу життя.

Завдання дослідження: розкриття сутності виробництва як суспільного явища, визначенні його ролі у зміні суспільних відносин і формуванні нових цінностей, а також у виявленні взаємозалежності між розвитком техніки та трансформацією людського життя.

Виклад основного матеріалу. Виробництво виступає матеріальною умовою існування людей, і саме через нього формується каркас суспільства. Матеріальне виробництво забезпечує життєві потреби: одяг, їжу, житло, техніку. Як зазначено в навчальному матеріалі, «основою життя людського суспільства є виробництво матеріальних і духовних благ». Без процесу виробництва неможливо уявити ні суспільство, ні спосіб життя людини. Зміни у виробництві - наприклад індустріалізація, автоматизація, перехід до інформаційного суспільства - приводять до зміни ритму життя, місця людини у виробничій системі, її ролі в суспільстві. Коли змінюється спосіб виробництва, змінюються і соціальні відносини - як люди ставляться до праці, як організована праця, які цінності. Як підкреслює один із досліджень: «зі зміною способу виробництва змінюється вся система суспільних відносин і спосіб життя людей». Робота перестає бути лише способом вижити - вона стає соціальною, культурною, її значення зростає або змінюється. Через виробництво людина не лише перетворює природу, але й формується сама як суб'єкт історії, як носій нових цінностей. Завдяки масовому виробництву товари стають доступнішими, що змінює спосіб життя: більше вільного часу, нових технологій, більша мобільність, інші цінності. В історичній-матеріалістичній традиції наголошують: «спосіб виробництва матеріального життя обумовлює соціальний, політичний і духовний процеси життя взагалі». Іншими словами, не ідеї первинні - первинні матеріальні умови, виробничі відносини. Саме виробництво створює умови, в яких розгортається свідомість, культура, способи мислення. Сьогодні ми живемо у часі, коли виробництво переходить у нову форму: інформаційне, цифрове, сервісне. Це веде до трансформації способу життя: праця дедалі частіше не фізична, а розумова; місце роботи не обов'язково на заводі, зв'язки між людьми змінюються.

Висновки: Отже, вплив виробництва на спосіб життя суспільства - багаторівневий: матеріальний, соціальний, культурний, духовний. Через виробництво суспільство формує свої структури, люди - свої життєві уклади, цінності. Розуміння цього впливу допомагає усвідомити, що зміни у способі виробництва - це не лише технічні зміни, а зміни стилю життя, зміни самоусвідомлення і розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzbugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Тема агресії та жорстокості залишається однією з найбільш гострих і складних проблем, що вивчаються в межах антропології насильства. У той час як біологічні науки фокусуються на вроджених механізмах агресії, спираючись, зокрема, на класичні етологічні підходи, антропологія досліджує, як ці прояви формуються та запроваджуються в межах різних культурних систем. Актуальність посилюється зростанням глобальних конфліктів, які демонструють високий ступінь ритуалізованої жорстокості, що вимагає не лише психологічного, а й глибокого культурно-антропологічного осмислення.

Мета дослідження: визначити сутність агресії та жорстокості, проаналізувати їхнє місце у культурному виробництві соціального порядку, влади та ідентичності.

Об'єкт дослідження: насильство як універсальний, але культурно обумовлений соціальний феномен.

Предмет дослідження: співвідношення агресії та жорстокості, їхні культурні функції та механізми соціальної легітимізації в контексті антропологічних теорій насильства.

Завдання дослідження: розмежування понять агресії та жорстокості в антропологічному контексті, аналіз основних антропологічних підходів до насильства.

Виклад основного матеріалу. Насильство в контексті антропології не може бути зведено лише до біологічно обумовленої агресії. Тоді як агресія може розглядатися як інстинктивний імпульс, спрямований на здобуття ресурсу чи захист. Жорстокість передбачає надмірність, свідоме заподіяння болю або страждань, що часто не має прямої прагматичної мети, але набуває глибокого символічного значення. Це перетворення імпульсу на ритуалізовану дію становить центральний предмет антропології насильства. Жорстокість часто інтегрована у функціональні моделі суспільства, вона виступає потужним інструментом соціального порядку. Системна жорстокість (терор, публічні покарання) підтримує владу, породжуючи страх і покору. У ритуалах ініціації вона сприяє зміні статусу людини та зміцнює групову ієрархію. Крім того, насильство проти «іншого» посилює солідарність, позначаючи межу між «своїми» і «чужими». Культура легітимізує жорстокість через дегуманізацію ворога – позбавлення його людських рис, і сакралізацію – надання актам насильства статусу «справедливих» чи «святих». У сучасності до цього додаються бюрократизація та технологічне дистанціювання, що дозволяє виконувати жорстоких дій відокремити себе від моральної відповідальності за наслідки.

Висновки. Дослідження підтверджує, що агресія є вихідним матеріалом, тоді як жорстокість є культурним продуктом, сформованим соціальними інститутами. Антропологія насильства розкриває, що жорстокість часто вбудована у функціональні моделі суспільства, вона виконує функції контролю та підтримки ієрархії. Усвідомлення цих механізмів необхідне для делегітимізації жорстокості в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Ковальчук, студентка група ДИЗ-11

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження. Китайська філософія є однією з найдавніших у світі, і саме в ній сформувались унікальні уявлення про природу влади, мораль керівника та гармонію між правителем і народом. У сучасних умовах, коли питання ефективного управління стають центральними у розвитку держав, звернення до досвіду китайської філософської традиції дозволяє осмислити управління не лише як політичний процес, а як етичну та духовну практику.

Мета дослідження: розкрити особливості китайської традиції філософського осмислення проблем управління, проаналізувати основні вчення, що вплинули на формування управлінських принципів у китайській культурі.

Об'єкт дослідження: філософські погляди стародавнього Китаю щодо сутності влади, управління та моралі.

Предмет дослідження: основні концепції управління в конфуціанстві та даосизмі, а також їх вплив на політичну та соціальну думку Китаю.

Завдання дослідження: з'ясувати основні ідеї китайської філософії, що стосуються управління; проаналізувати погляди Конфуція та Лао-цзи щодо влади та моральності правителя; визначити спільні риси й відмінності між основними напрямками китайської політичної філософії; оцінити значення китайської філософської традиції для сучасного розуміння проблем управління.

Виклад основного матеріалу. Китайська філософська думка розвивалася в контексті прагнення до гармонії – між людиною і природою, правителем і народом, суспільством і державою. Проблема управління займала центральне місце в китайській філософії, адже від правильного управління залежав порядок у державі та добробут людей. Конфуціанство (Конфуцій, VI-V ст. до н.е.) розглядало управління як моральну місію. На думку Конфуція, правитель повинен бути зразком чеснот – гуманності (жень), справедливості (і), мудрості (чжи). Він вважав, що якщо керівник, морально досконалий, народ наслідуватиме його приклад, і в державі запанує порядок. Управління силою Конфуцій вважав неефективним, адже справжня влада ґрунтується не на страху, а на моральному авторитеті. Даосизм (Лао-цзи, IV-III ст. до н.е.) пропонував іншу модель управління – мінімальне втручання правителя. Даоси вважали, що ідеальний правитель діє за принципом у вей – «недіяння», тобто не примушує, не контролює надмірно, а дозволяє речам йти природним шляхом. Таке управління сприяє гармонії між людьми і природою. Таким чином, у Китаї сформувалися два головні філософські підходи до управління – морально-гуманістичний (конфуціанство) та природно гармонійний (даосизм). Обидва підходи підкреслюють важливість моральності, самовдосконалення та гармонії у відносинах між правителем і підданими.

Висновки. Китайська традиція філософського осмислення управління відзначається глибиною, етичністю та прагнення до гармонії. Конфуціанство підкреслює моральність керівника, даосизм – природність і спокій у правлінні, легізм – дисципліну та закон. Разом вони утворюють цілісну систему поглядів, що поєднує мораль, природу і владу. Їхній вплив відчувається й сьогодні – у сучасній китайській політичній культурі, державній ідеології та системі управління.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Єлизавета Ковтонюк, студентка групи ДИЗ-11

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема краси завжди хвилювало людство, але саме сьогодні вона набуває нового звучання. На жаль, ми живемо у світі, де природа поступово перетворюється на ресурс, а культура – на механізм. Саме тому осмислення краси як спільного атрибуту природи і культури є надзвичайно актуальним – без неї втрачається гармонія між людиною та світом.

Мета дослідження: проаналізувати красу як особливу форму взаємозв'язку між природним і культурним світами.

Об'єкт дослідження: краса як філософський феномен.

Предмет дослідження: краса як спільний атрибут природи і культури.

Завдання дослідження: дослідити красу: від її природних проявів через культурне переосмислення до ролі зв'язку між свідомістю.

Виклад основного матеріалу. Людина починає втрачати здатність бачити справжню красу, де природа поступово перетворюється на ресурс, а культура - на механізм споживання. Проте саме краса є тим мостом, який з'єднує природу і культуру, створюючи «діалог» між собою. Краса поєднує живе і створене, матерію і дух. Постає питання: чи є краса лише нашою проекцією, чи ж вона є мовою, якою світ говорить до нас? На мою думку, що вірною відповіддю є саме останнє. Так, Мерло-Понті у «Феноменології сприйняття» доводить, що сприйняття не є конструюванням реальності, а первинним способом взаємодії, де світ «торкається» людини через форми, ритми та природу. Культура ж, відтворюючи цю красу, не створює її наново, а лише продовжує діалог з природою через мистецтво, архітектуру і музику. Ця концепція знаходить розвиток у ідеях Мельника В.В, про перехід від культури як буття до буття культури. Природна краса існує об'єктивно, проте саме через культурне осмислення набуває ціннісного виміру. Культура не тільки відтворює гармонію природи, але через призму переосмислює її. Як зазначає Мельник В.В., культура буття «створює необхідні для орієнтації людини зразки, норми поведінки й оцінки». Отже, краса постає не лише як відображення природного порядку, а й як духовна категорія, яка формує внутрішній світ людини. Вона створює міст між духовним і матеріальним. Аналізуючи еволюцію категорії «прекрасне», помітна постійна напруга між красою природи та красою культури. Арістотель у своїй «політиці» чітко розрізняв прекрасне в природі та прекрасне в мистецтві. Філософ високо цінував митців, але водночас застергів від надмірного захоплення штучно створеною красою. Ця аристотелівська дихотомія знаходить глибокий розвиток у філософії Григорія Сковороди, який вчить нас розрізняти «натуру»змінну, що підпорядкована часу й моді («Всякому місту звичай, права»), та «натуру» єдину і благу - вічну духовну основу всього сущого, джерело істинної краси.

Висновки. Краса є фундаментальним зв'язком між природою та культурою, а не їх окремою властивістю. Вона служить, щоб поєднувати матеріальний і духовний світ: природа говорить мовою гармонії, а культура вловлює та переосмислює цю мову у своїх творіннях. Поки триватиме цей діалог, людина зберігатиме свою єдність зі світом та гармонійну рівновагу на ньому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Корендій, студентка групи Диз-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Сьогодні гроші впливають на соціальні, культурні та духовні процеси. Гроші впливають на світогляд, моральні принципи та цінності суспільства. Особливо важливим є розуміння їхньої філософської ролі в сучасному світі, який стикається з глобалізацією, цифровими грошима та фінансовими кризами. Гроші стали не просто економічним інструментом, а й символом влади, свободи та успіху.

Мета дослідження. Визначити вплив грошей на свідомість, мораль і систему цінностей людей у ХХІ столітті з соціально-філософської точки зору.

Об'єкт дослідження: гроші як суспільне явище, яке визначає економічні та культурні процеси суспільства, як частина соціального життя сучасної людини.

Предмет дослідження: вплив грошей на особистість людини: як вони формують її світогляд, моральні орієнтири та духовні цінності.

Завдання дослідження: визначити філософію грошей і їхню роль у системі цінностей; простежити, як гроші змінювалися протягом багатьох років і як вони змінювали свою функцію; з'ясувати, як грошова культура впливає на свідомість і поведінку людини; визначити позитивні та негативні наслідки грошових відносин для духовного життя.

Виклад основного матеріалу. наш час гроші є не лише економічним інструментом, а й універсальним соціальним символом, який показує статус, престиж і навіть самооцінку людини. Вони стали основним фактором розподілу соціальних класів і мірилом успіху, що значно впливає на формування моральних принципів і мислення. Грошові відносини створюють нову систему цінностей, у центрі якої стоїть прагнення до матеріального благополуччя, як стверджують М. Вебер, Г. Зіммель і С. Московічі. Згідно з грошовою логікою, світ перетворюється на ринок, на якому оцінюється все, від людських здібностей до почуттів. Отже, цінності переоцінюються, а споживання стає важливішим. Георг Зіммель підкреслив, що гроші «змінюють не лише світ речей, а й внутрішній світ людини». Вони створюють «економічну людину», для якої вигода є основним критерієм. Традиційні моральні принципи поступово замінюються таким способом мислення. Соціальна конкуренція та відчуження виникають через те, що люди оцінюють себе та інших через призму матеріального добробуту. Гроші також мають переваги: вони дають людям можливість навчатися, розвиватися та виражати себе. Фінансова стабільність дозволяє людині досягти свого максимального потенціалу, бути творчою та допомагати іншим. Таким чином, гроші є засобом самореалізації та шляхом до вищих потреб. Але якщо вони стають самоціллю, вони стають залежними і живуть лише накопиченням. Філософи стверджують, що «гроші претендують на роль сенсу буття цивілізації», але справжній сенс людського життя виходить за межі матеріальних благ. Щастя – це гармонія між матеріальним і духовним, любов, здоров'я, свобода та творчість. Суспільство втрачає духовну гармонію, коли гроші стають мірилом усіх цінностей. Сучасна культура, заснована на принципі споживання, формує у людей прагнення до безмежного добробуту, що призводить до духовної порожнечі. Водночас відмова від грошової культури неможлива – важливо навчитися співіснувати з нею, зберігаючи людяність і моральну зрілість. Тому філософія грошей закликає до раціонального підходу: гроші повинні бути не метою, а інструментом досягнення гармонії, свободи й розвитку особистості.

Висновки. У XXI столітті життя людини сильно залежить від грошей. Хоча вони можуть сприяти прогресу, вони стають небезпечними, коли стають головною метою. З грошима можна досягти гармонії між матеріальним і духовним, головне підходити до цього раціонально.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use/DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Кулакова, студентка групи ДИЗ-11

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження визначається розповсюдженістю та впливом ідей індивідуалізму не тільки на творення культури, але й на творення особистості сучасної людини. Проблема дослідження полягає в тому, що індивідуалізм полягає у свободі самовираження людини, проте в сучасному світі через радикалізацію толерантних поглядів піддався викривленню і набув суперечливого характеру.

Мета дослідження: аналіз впливу соціокультурних процесів та цифрових технологій на творення сучасної філософії толерантності та індивідуалізму, та висвітлення проблеми радикалізації цих ідей.

Завдання дослідження: проаналізувати умови становлення індивідуалізму як основи сучасної філософії; розкрити вплив розвитку цифрових технологій на сучасні погляди; визначити суперечність між ідеєю індивідуалізму та сучасними соціальними нормами.

Об'єкт дослідження: сучасна культура індивідуалізму та толерантності.

Предмет дослідження: відповідність ідей до їх практичного втілення в сучасних поглядах.

Виклад основного тексту Кінець XX – початок XXI століття є епохами, в яких індивідуалістські погляди набули найбільшого поширення та розвитку, у порівнянні з попередніми століттями, як наслідок індустріалізації та урбанізації, та змін соціальних поглядів після Другої

Світової війни. Проте, індивідуалізм XX століття здебільшого проявлявся у появі альтернативних субкультур, таких як хіппі, панки, готи, емо, тощо. Але їхнє існування та розвиток був протестом проти масової культури та системи класичного та стереотипного світогляду того часу. Сучасний індивідуалізм – це не протест, а вже основа сучасного мислення, в якому ідеї самореалізації, самопрезентації та акценту уваги на індивідуальних відмінностях є основою для створення соціальних норм. Розвиток технологій XXI століття став одним з визначних чинників творення сучасної культури індивідуалізму, адже саме через розвиток соціальних мереж ідея індивідуалізму набула найбільшого поширення та розвитку, а як наслідок стала основоположною для сучасної філософії. Спочатку, через соціальні мережі, люди вчилися бачити, проявляти та приймати індивідуальність, позбуватися стереотипів та розвивати культуру толерантності. Власне, соціальні мережі до сьогодення стали частиною буденного життя кожної людини, через що і виявився такий великий вплив на творення культури та сучасної людини. Проте, ці ідеї від «прийняття» перейшли в ідею «нав'язування». Аналізуючи сучасну культуру можна побачити тенденцію, в якій непідпадання під загальну ідею толерантності зустрічається з грубим осудом і подекуди переростає у тиск. Цей феномен зазвичай зустрічається під назвою «культура кенселінгу». Таким чином, ідея, прояв та прийняття індивідуалізму, набули радикального характеру, та, можна сказати, повністю перевернулися. В цих умовах сучасний індивідуалізм досить сильно змінився, точніше сказати загубився на фоні ідеї толерантності, яка взяла початок саме від індивідуалізму, але яка тепер є домінуючою. Сучасний стан культури можна описати як те, що суспільство приймає різних на вигляд людей, проте досі не навчилось приймати різні думки. Коли радикально-толерантні погляди стикаються не з протилежними, а просто іншими, це стає причиною для осуду, зазвичай без спроби зрозуміти, що саме містить в собі ця інша думка та чи дійсно вона є контрверсійною і «фобною» або «иською». Сучасна культура мала чіткий шлях до прийняття людського не тільки вигляду чи сексуальної орієнтації, але й до прийняття того, що кожна людина містить в собі унікальну особистість, відмінну від іншої. Весь розвиток субкультур та індивідуалістичної філософії вів саме до цього, але фактор масовості призвів до спрощення і радикалізації цих поглядів та виникнення вищезгаданої культури кенселінгу. Тому, говорячи про проблему індивідуальності в сучасному суспільстві, її можна сформулювати так: індивідуальність повинна підпадати під нові критерії, стандарти і норми. Тобто – втрачати свою індивідуальність. Це твердження не має на увазі, що ідеї толерантності є негативними або погубили індивідуалізм, адже ці дві ідеї є тісно взаємопов'язаними. Проте саме стандартизація і радикалізація толерантності призвела до викривлення першопочаткової ідеї. Ні толерантність, ні індивідуалізм не повинні бути критерієм «хорошої» людини, а нормою сучасного суспільства. Разюча різниця норми та критерію в тому, що норма – це явище, яке повинно самоосібно бути і прийматись. Критерій – це мірило відповідності. Ідея критерію вже суперечить ідеї індивідуалізму – унікальності кожної людини.

Висновки. Сучасність намагається стерти кордони між різними людьми крізь «толеранізацію» суспільства, проте стирає різницю між ними. Ми не повинні казати «ця людина така сама, як і я», а повинні навчитись казати «ця людина відмінна від мене, проте відмінність не забирає у неї її людяність і право бути повноцінним членом суспільства, в якому ми проживаємо». Людині не мають надаватись привілеї через наслідування більшості, відповідно і не повинні утискатись через протилежне. Ми є рівними у правах, тому що ми одна і та сама біологічна істота - людина. Просто ми маємо ряд відмінностей, котрі ми повинні навчитись приймати.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасну епоху наука стала однією з провідних сил, що визначають розвиток людства. Саме наукові відкриття забезпечують технічний прогрес, поліпшують умови життя та розширюють межі людського пізнання. Водночас саме розвиток науки й техніки породжує низку глобальних проблем – екологічних, соціальних, моральних, які потребують усвідомлення та вирішення. Актуальність теми полягає у необхідності гармонійного поєднання науково-технічного прогресу з гуманістичними цінностями, збереженням природи та духовного світу людини.

Мета дослідження: з'ясувати роль науки у вирішенні глобальних проблем людства та визначити її значення для подальшого розвитку цивілізації.

Предмет дослідження: наука як форма суспільної свідомості та рушійна сила прогресу.

Об'єкт дослідження: вплив науково-технічного прогресу на стан сучасного світу.

Виклад основного матеріалу. Наука є складною системою знань, що формується в результаті пізнавальної діяльності людини. Вона не лише відкриває закони природи, а й активно змінює світ. Завдяки науці людство досягло значних успіхів у медицині, енергетиці, транспорті, інформаційних технологіях. Проте ці досягнення часто упроваджуються негативними наслідками – забрудненням довкілля, кліматичними змінами, зростанням техногенних катастроф, моральною кризою. Однією з найважливіших глобальних проблем є екологічна. Інтенсивний розвиток промисловості призвів до виснаження природних ресурсів і порушення природної рівноваги. Тут саме наука повинна стати основою для пошуку екологічно безпечних технологій і нових джерел енергії. Велику роль відіграють також гуманітарні науки, що формують екологічну свідомість і культуру людини. Не менш важливою є проблема миру та безпеки. Розвиток ядерних, біотехнологічних і штучно-інтелектуальних систем створює ризики, що можуть загрожувати існуванню людства. Тому наука має поєднуватися з етикою відповідальності, яка обмежує небезпечне використання досягнень прогресу. Наука також відіграє ключову роль у подоланні соціальних проблем – бідності, голоду, хвороб. Сучасні технології дозволяють виробляти більше продуктів, лікувати складні недуги, створювати нові можливості для освіти й розвитку особистості. Від рівня наукової свідомості залежить і майбутнє планети.

Висновки. Наука є головною умовою розвитку цивілізації, але її вплив має бути усвідомленим і морально врівноваженим. Вона може як вирішувати, так і загострювати глобальні проблеми людства. Тому майбутнє залежить від того, чи зможе людство поєднати науковий прогрес із духовними цінностями, екологічним мисленням і культурою відповідальності. Наука покликана не лише пізнавати світ, а й зберігати його для прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ангеліна Марфіян, студентка групи Диз–11

БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Актуальність теми дослідження. Сучасна матеріалістична економіка спричиняє екологічні кризи, нерівність та духовне виснаження. Буддистська економіка пропонує баланс між матеріальними потребами та духовністю, що актуально в умовах глобальних викликів.

Мета дослідження: проаналізувати буддійську економіку як модель балансу між матеріалізмом і духовністю. Розкрити принципи «Правильного способу життя» за Шумахером. Показати її потенціал для стійкого суспільства.

Об'єкт дослідження: буддійська економіка як альтернативна теорія.

Предмет дослідження: баланс між матеріальними аспектами (праця, споживання) та духовністю (етики, Серединний шлях).

Завдання дослідження: визначити ключові принципи буддійської економіки, проаналізувати конфлікт матеріалізму та духовності, навести приклади застосування, а також сформулювати рекомендації.

Виклад основного матеріалу. Буддійська економіка, концепція, запропонована Е. Ф. Шумахером у есе «Буддійська економіка» (1966 р., опубліковане в книзі «Мале – це прекрасно» 1973 р.), натхненна буддійським вченням про Вісімкові шляхи, зокрема принципом «Правильного способу життя». На відміну від матеріалістичної економіки, де праця розглядається як витрата, яку потрібно мінімізувати, буддійська економіка бачить у праці засіб для розвитку людського потенціалу, творчості та духовного зростання. Матеріалізм акцентує на товарах і прибутку, тоді як буддизм – на звільненні від бажань, але як «Серединний шлях» (Middle Way), буддійська економіка не відкидає матеріальне, а інтегрує його з духовним. У традиційній духовності буддизму ключовими є ненасильство, співчуття та мудрість, які протиставляються матеріалістичному споживацтву. Шумахер критикував капіталізм і соціалізм за фокус на матеріальному розвитку, ігноруючи духовний. Наприклад, у буддійській економіці споживання повинно бути помірним, аби уникнути страждань від надмірних бажань, а виробництво – локальним і екологічним, що контрастує з глобальним матеріалізмом. Сучасні приклади включають ініціативи в Бутані з «Валовим національним щастям» (Gross National Happiness), де економіка орієнтована на благополуччя, а не лише ВВП, поєднуючи матеріальний прогрес з духовними традиціями. Таким чином, вибір між матеріалізмом та духовністю не є дихотомією, а синтезом, де матеріальне слугує духовному розвитку.

Висновок. Буддійська економіка пропонує шлях до гармонії, де матеріальні потреби задовольняються без шкоди для духовності, забезпечуючи стійкий розвиток суспільства. Інтеграція цих принципів може допомогти подолати кризи сучасного світу, акцентуючи на етиці та людському благополуччі. У підсумку, цей підхід не лише альтернативний, але й необхідний для майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анна Марищак, студентка групи Диз-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі підприємництво представляє собою не просто економічний феномен, а й складне філософсько-етичне явище. Воно відображає комплекс ціннісних орієнтацій, етичних норм та світоглядних установок, які формують людську поведінку в галузі виробництва, споживчих відносин та суспільної комунікації. Філософське осмислення підприємництва надає можливість зрозуміти економічну активність не лише як інструмент збагачення, а як шлях до особистісної реалізації, що об'єднує вільний вибір, моральну відповідальність і принципи справедливості. З цієї причини вивчення філософських фундаментів бізнесу відіграє суттєву роль у становленні етичної культури підприємницької сфери та збалансованого суспільного прогресу.

Мета дослідження: філософська рефлексія підприємництва як суспільного феномену, встановлення його морально-етичних та ціннісних фундаментів.

Об'єкт дослідження: підприємництво як соціально-філософський феномен.

Предмет дослідження: філософські концепції, що визначають морально-етичні фундаменти сучасної підприємницької практики.

Завдання дослідження: висвітлити сутнісні характеристики концепту «філософія бізнесу»; проаналізувати морально-етичні концепції, які становлять основу підприємницької активності; дослідити функцію свободи, відповідальності та справедливості в підприємницькій діяльності; визначити роль філософських фундаментів бізнесу для прогресу сучасного соціуму.

Виклад основного матеріалу. Філософське вчення про бізнес досліджує не тільки закономірності економічних процесів, але й духовно-моральні фундаменти, що визначають людську діяльність в економічному контексті. Ще в античності Арістотель у праці «Політика» проводив розмежування між «економікою» – природною активністю для задоволення життєвих потреб, та «хрематистикою» – прагненням до накопичення багатства заради власне збагачення. Така дихотомія зберігає актуальність і в наш час: автентичне підприємництво має являти собою не просто погоню за фінансовою вигодою, а служіння інтересам соціуму. В основі філософського розуміння бізнесу знаходиться людина як етична особистість. Її свобода виявляється через здатність приймати автономні рішення, тоді як відповідальність означає усвідомлення впливу цих рішень на благополуччя інших. Підприємницька діяльність, що не містить етичного виміру, призводить до суспільної нерівності, експлуатаційних практик та ерозії взаємної довіри. Саме тому сучасна парадигма підприємництва базується на засадах етичності, доброчесності, партнерських відносин і збалансованого розвитку. Значущою категорією у філософії сучасного бізнесу виступає концепція корпоративної соціальної відповідальності (CSR), яка передбачає залучення організацій до розв'язання соціальних, екологічних та гуманітарних викликів. Підприємницькі структури трансформуються з виключно економічних одиниць у моральних суб'єктів, які створюють суспільні цінності та зміцнюють довіру. Отже, філософські фундаменти підприємництва формуються на синтезі раціонального мислення та морального виміру, свободи дії та усвідомлення відповідальності за результати. Це уможливило інтерпретацію бізнесу як специфічної форми творчості, орієнтованої на забезпечення добробуту людини і суспільства.

Висновки. Філософське осмислення бізнесу створює умови для розуміння підприємництва як форми людської активності, що володіє не лише економічним, а й духовно-етичним змістом. Вона навчає гармонійному поєднанню результативності з моральністю, прагнення до досягнень – з турботою про оточуючих. Підприємництво, що ґрунтується на філософських принципах свободи, справедливості та відповідальності, сприяє створенню гармонійного соціуму та всебічному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Назарова, студентка групи ДИЗ-11

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, з усією глобалізацією, нашим цифровим життям і швидким спілкуванням, спосіб нашого спілкування надзвичайно важливий для того, щоб наші соціальні групи були стабільними, і підтримували демократичну комуністичну культуру не лише для того, щоб хтось поділився їхніми ідеями; Це також стосується слухання інших, шанобливих розмов, розуміння етики та розуміння. Якість нашого суспільного життя залежить від рівня, і без сильної культури спілкування, ми не можемо досягти успіху в освіті, політиці чи економіці.

Мета дослідження: аналіз сутності поняття «комунікаційна культура суспільства» та визначення її ролі у розвитку міжлюдських і соціальних взаємодій.

Об'єкт дослідження: комунікація як базовий механізм соціальної взаємодії.

Предмет дослідження: комунікаційна культура суспільства як система моральних, етичних і соціальних норм, що регулюють процес спілкування між людьми.

Завдання дослідження: визначити зміст і сутність поняття «комунікаційна культура суспільства»; з'ясувати філософські аспекти комунікації як феномену культури; проаналізувати роль комунікаційної культури у формуванні суспільних відносин; визначити вплив сучасних інформаційних технологій на рівень комунікаційної культури.

Виклад основного матеріалу. Спілкування – це одна з базових складових людського буття. У минулому чені одухотворяли розмову: Арістотель, Платон, Сократ вважали спілкування способом виявлення істини та належним моральним вдосконаленням. У XX столітті Юрген Хабермас запропонував концепцію консенсусних дій. Це натякає, що справжні розмови мають відбуватися тільки тоді, коли люди поважають один одного, відкриті, і хочуть справді зрозуміти, що інший має сказати слідчою комісією національного конгресу, про соціалістичну комуністичну культуру. Це те, як ми говоримо, спільні традиції та дотримання моральних кодексів. Розмова – це співпраця, логістика, будівництво чогось – не нав'язування. У наш час віртуальних медіа змінюється спосіб спілкування, а соціальні мережі функціонують як майданчик для вільного самовираження. Проте вони також асоціюються з низкою труднощів – мовчанням, фейковими новинами та іншими видами конфліктів. Для створення культури доброго спілкування потрібні не лише технічні знання, а й високий рівень етичних норм. Це не поверхневе завдання – необхідно діяти свідомо й з повагою до високої культури комунікації в суспільстві. Така культура сприяє розвитку демократії, робить діалог між урядом і громадянами більш прозорим, підвищує довіру до інституцій, підтримує соціальну стабільність, забезпечує громадську обізнаність, відкритість до різних поглядів і готовність до співпраці.

Висновки. Отже, комунікаційна культура суспільства – це не лише сукупність правил мовлення, а й глибокий морально-філософський феномен, що визначає характер соціальних відносин. Вона є основою взаєморозуміння, поваги й толерантності, без яких неможливе гармонійне існування людства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Каміла Охотникова, студентка групи ДИЗ-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ ТА ТВОРЕЦЬ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. У центрі філософських досліджень завжди стоїть людина, її роль в суспільстві, її відношення до культури. У сучасному світі, де духовність відкладається на другий план, питання ролі людини у творенні людини стає досить актуальним. Ми разом формуємо цивілізацію, тим самим створюємо цілісний духовний простір буття.

Мета дослідження: розкрити роль людини як творіння, показати зв'язок людини та культури.

Об'єкт дослідження: культура як прояв духовного світу людини.

Предмет дослідження: людина як творіння.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття культури як феномен людського буття, з'ясувати який вплив має людина на культуру.

Виклад основного матеріалу. Людина - це істота, яка здатна не тільки приймати світ і існувати в ньому, але й змінювати його. Через нашу працю мову, мистецтво та духовні пошуки людина створює власну культурну реальність. Культура - це результат творчості багатьох поколінь. Вона включає все, що створено розумом і серцем людини: знання, вірування, мораль, науку, мистецтво, звичаї. Але культура - це не тільки накопичення досвіду, а й самопізнання. Саме тому Мартін Гайдеггер вважав культуру способом буття людини у світі. Людина

народжується в уже створеному культурному середовищі, але в подальшому вона теж активно впливає на нього. Творити - це означає виявляти свою внутрішню сутність і робити світ духовно багатшим. Філософ Фрідріх Шіллер вважав, що через творчість людина досягає гармонії між почуттям і розумом. Мистецтво і духовність допомагають людині піднятися над буденністю, відчути красу світу й сенс власного життя. Кожна людина повинна знайти «споріднену працю» - тобто справу, у якій вона може розкрити свою духовну природу й принести користь іншим. У філософії культури часто підкреслюється, що цей процес є взаємний. Культура творить людину не менше, ніж людина творить культуру. Вона формує світогляд, мораль, спосіб мислення. Без культури людина втратила б історичну пам'ять й сенс життя. Культура - це не лише великі твори мистецтва, а й звичайні людські вчинки, мова, ставлення до інших. Усе, що ми робимо, є частиною загального культурного процесу. Людина, яка мислить, відчуває й діє, уже творить, навіть якщо її творчість проявляється у щоденних справах. Висновки. Людина є одночасно творінням і творцем культури. Вона народжується у світі духовних цінностей, але через творчість робить цей світ новим. Культура допомагає людині осмислити власне «я», знайти сенс буття, розкрити внутрішню свободу. Творення культури - це шлях самопізнання, спосіб подолати обмеження і стати справжньою особистістю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Яна Парадівська, студентка групи ДИЗ-11

ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Людина, як розумна істота, має проблему вдосконалення себе як одну із центральних. Від античності до сучасних часів ми шукаємо відповіді на питання стосовно морального та розумового зростання, де починаються та закінчуються людські межі можливостей та на скільки розвиватиметься людина в майбутньому. В європейській культурно-історичній традиції ідея вдосконалення людини продовжує еволюціонувати, пояснюючи зміну філософських роздумів про себе на різних етапах, та показуючи модель розвитку як змінну та не постійну. Але чому ідея все ж не завершена?

Мета дослідження: визначити головні парадигми розвитку та ідеї вдосконалення людини, аналізувати їх вплив на формування сучасних думок на цю тему.

Об'єкт дослідження: головна ідея вдосконалення людини.

Предмет дослідження: правила та принципи що сформували основу ідеї про розвиток та самовдосконалення.

Завдання дослідження: проаналізувати як змінювались ідеї вдосконалення людини, та які вони зараз. Охарактеризувати європейську думку в культурно-історичному плані.

Виклад основного матеріалу. Якщо взяти за початок розвитку ідеї вдосконалення людини період античності, помітимо, що ще тоді Сократ, Платон чи Аристотель вивчали тему за допомогою пізнання людської душі та її гармонії, істини, та її пошуках. Морально-інтелектуальний розвиток був основою, це був початок довгого шляху, що триває досі. У середньовіччі припідноситься релігія- людина починає вдосконалюватися через смирення та служіння Богу. Популяризуються духовні практики і люди обирають даний напрямок, поступово змінюючись. Наприклад, Августин Блаженний розглядав духовне сходження до єдиного Бога як благодать, як те, що найвищий ступінь людського вдосконалення можливий лише з-за допомогою віри. Пізніше, доба Відродження, де головна роль об'єкта- творити свою власну долю. Еразм Роттердамський, як гуманіст, підкреслював що людина немає обмеженості щодо розвитку. Вона здатна стати всім ким забажає стати, завдяки розуму і освіті, творчості і докладанням власних сил. У новий час філософи як Дені Дідро чи Рене Декарт

розглядали прогрес, розумовий та моральний, як основу вдосконалення. Пізніше під впливом науково-технічних прогресів, після еволюційної теорії Дарвіна чи філософії життя Ніцше, у 19-20 століттях вперше виникають і закріплюються концепції надлюдини. Вільне творення цінностей стає важливим елементом цього етапу парадигми. І зараз, в сучасній епосі, протиставлення боротьба проти думки, що прагне зберегти ідеал самосвідомості, духовної зрілості та відповідальності як головні критерії вдосконалення людини; та питань чи залишається людина суб'єктом? Ідеї вдосконалення людини в європейських культурно-історичних традиціях змінювались завжди. Різні бачення та різна філософія проте думка залишалась подібною: людина завжди прагне більшого, удосконалюючи свій розум чи тіло, світ духовний чи моральний.

Висновок. Завжди існуватимуть різні думки щодо ідей вдосконалення людини. Вони змінювались так само швидко, як і світ навколо, підлаштовуючись під нього. Шляхів до розвитку завжди буде безліч, проте оглядаючись на пройдений шлях іншими, можна знайти свою філософію, де кожен обирає свій правильний шлях до особистісного вдосконалення. Кожна епоха історії творила власну парадигму розвитку, сучасність потребує їх гармонійного поєднання.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Наталія Парило, студентка групи ДИЗ-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ УКРАЇНСЬКОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, що характеризується глобалізаційними процесами, інформаційними війнами, культурними викликами та переосмисленням національної ідентичності, питання ролі нації як суб'єкта історичного розвитку набуває особливої ваги. Саме нація виступає рушійною силою суспільних змін, носієм історичної пам'яті, культурних і духовних цінностей, які забезпечують неперервність розвитку народу. В умовах війни за незалежність України ця тема має не лише теоретичне, а й глибоке практичне значення, адже саме національна свідомість і єдність стали запорукою виживання та стійкості українського народу.

Мета дослідження: з'ясувати сутність нації як суб'єкта історичного розвитку, її роль у формуванні державності, культури, суспільної свідомості та історичної пам'яті українського народу.

Об'єкт дослідження: процес історичного розвитку людських спільнот.

Суб'єкт дослідження: нація як соціально-історичне утворення, що володіє власною культурою, мовою, самосвідомістю та прагненням до самовизначення.

Предмет дослідження: закономірності, механізми та форми реалізації нацією своєї ролі в історичному процесі.

Завдання дослідження: проаналізувати взаємозв'язок між національною самосвідомістю, історичними умовами та поступом нації, розкрити особливості формування української нації як суб'єкта історичного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Поняття «нація» є результатом тривалого процесу еволюції суспільних відносин. У широкому розумінні нація – це спільнота людей, об'єднаних спільною територією, мовою, культурою, історичною пам'яттю, економічними зв'язками й національною самосвідомістю. Проте нація – це не лише етнічна група, а політична і культурна цілісність, здатна до саморозвитку, самоорганізації та впливу на історичні процеси. Історія української нації є прикладом тривалого і складного становлення національної самосвідомості. Її витоки сягають часів Київської Русі (IX–XIII ст.), яка стала першим державним утворенням східнослов'янських народів і заклала основи державності, писемності, духовності та культури. Саме з цього періоду бере початок формування українського етносу, заснованого на спільній мові, традиціях, господарстві та

території. Після занепаду Русі центр українського державотворення перемістився до Галицько-Волинського князівства (XIII–XIV ст.), яке продовжило традиції Русі, зберігши політичну незалежність і культурну самобутність українських земель у складних умовах монголо-татарської навали. У цей період зберігається елемент національної тяглості – прагнення до самостійності та захисту рідної землі. Важливим етапом розвитку української нації стало козацтво – соціально-політичне і військове явище XVI–XVIII століть. Запорізька Січ і постать Богдана Хмельницького символізують формування нової політичної ідентичності українців, готових боротися за свободу та власну державу. Саме в часи Козацької держави (Гетьманщини) виникла ідея соборності та політичного самоврядування, а козацька традиція стала фундаментом майбутньої української національної свідомості. Після втрати державності у XVIII ст. українська нація не зникла, а перейшла у фазу культурного відродження. У XIX столітті з'являються діячі, які формують українську національну ідею – Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Леся Українка. Їхня творчість, громадська діяльність і політичні погляди сприяли пробудженню самосвідомості, боротьбі за мову, освіту й автономію. Український народ дедалі більше усвідомлював себе єдиною нацією, що має право на власну державу. XX століття стало часом боротьби української нації за політичне самовизначення. Українська Народна Республіка (1917–1921) та Західноукраїнська Народна Республіка були першими спробами відродження державності. Хоча вони були знищені, їх існування засвідчило зрілість українського національного руху. У радянський період, попри репресії, голодомори, русифікацію, українська нація зберегла духовну стійкість завдяки культурі, літературі, мові та підпільному опору. Кінець XX – початок XXI століття став періодом відродження української державності. Проголошення незалежності України у 1991 році стало втіленням багатовікової мрії народу про власну державу. Події Помаранчевої революції (2004), Революції Гідності (2013–2014), а також боротьба проти російської агресії з 2014 року довели, що українська нація є зрілим суб'єктом історії, здатним об'єднуватися задля захисту свободи, демократії та територіальної цілісності. Сьогодні українська нація не лише продовжує розвиватися, але й стає прикладом для світу у відстоюванні прав людини, гідності й незалежності. Вона формує власну систему цінностей, засновану на свободі, солідарності, повазі до історії й культурної спадщини. В умовах глобалізації українська ідентичність виступає важливим чинником духовного опору та самозбереження.

Висновки. Нація як суб'єкт історичного розвитку – це не пасивна спільність, а активна творча сила, здатна змінювати хід історії. Українська нація є яскравим прикладом народу, що пройшов складний шлях від становлення до зрілості, зберігши культурну самобутність і прагнення до свободи. Її історія свідчить про невичерпну здатність до оновлення, спротиву й творення нових смислів. Усвідомлення ролі нації як суб'єкта історичного розвитку є запорукою збереження державності, духовної єдності та гідності українського народу в сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37–42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5–10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аделіна Пархоменко, студентка групи Диз-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Питання взаємозв'язку релігії та грошей почало підніматися ще у давні часи, як тільки виникли перші організовані релігійні системи та системи економічного обміну. Уже в шумерських і єгипетських цивілізаціях існували храми, які зберігали зерно, обліковували дари, видавали позики під заставу врожаю. У 21 столітті ця тема не втрачає актуальності. З появою організованих структур грошового обігу та активної глобалізації в економічній галузі, коли гроші стали проявом влади і статусу, постає питання моралі і того, як людина може витримати баланс між матеріалізмом та духовністю в реаліях сучасного світу.

Мета дослідження: проаналізувати та дослідити як релігія формує ставлення людини до грошей.

Предмет дослідження: релігійно-етичні аспекти в економіці

Завдання дослідження: дослідити взаємозв'язок релігії та грошей в контексті історії людства, порівняти відношення різних релігій до економічного питання та проаналізувати вплив релігії на економіку в сучасних реаліях.

Виклад основного матеріалу. З найдавніших часів релігія формувала правила, що визначали ставлення до власності, торгівлі, праці. Наприклад у Месопотамії жерці встановлювали контроль над рівномірним розподілом продуктів, в Єгипті храми володіли великими запасами зерна та золота. Гроші мали не тільки економічне, а й сакральне значення, бо вважалися даром богів. Різні релігії сформували власні підходи до грошей. Згідно Біблії, чесна праця – це благословення, а постійне накопичення – це прояв гордині та жадібності. Християнство завжди розвивало ідею того, що матеріальні блага самі по собі не є абсолютним злом, але прагнення збагатитись може зашкодити людині. Фраза з Євангелія від Матвія (6:24): «Не можете служити Богу і мамоні», – чітко відображає моральні суперечності між вірою і грошима. Незважаючи на це, конкретно релігія, як довів відомий німецький соціолог – Макс Вебер у своїй класичній праці «Протестантська етика і дух капіталізму» (1905), дала поштовх для розвитку сучасної ринкової економіки. Протестантська етика сприяла формуванню базових засад капіталізму. Пуритани – послідовники кальвінізму в XVI–XVII столітті в Англії, бачили в трудовій успішності й духовний сенс – як доказ Божої прихильності. Тому можна затвердити що, релігія не заперечувала економічну активність, а стала її моральною основою. В ісламі економічна діяльність встановилася нормами шариату – системою релігійного права, що ґрунтується на священних текстах ісламу, основними принципами якої є: заборона лихварства, корупції, обов'язок благодійності та чесність у торгівлі. Тобто, гроші мають бути лише інструментом справедливого розподілу ресурсів. У східних релігіях, як буддизм і індуїзм, гроші сприймаються через призму кармічних наслідків. Вважається, що надмірна любов до грошей породжує страждання (дуккху у буддизмі та цикл сансари в індуїзмі). Обидві релігійні віхи розглядають багатство як тимчасове явище, та не зосереджуються на ньому. Одночасно, багатство може бути благом, якщо використовується на добрі справи, наприклад: допомогу іншим, підтримку храмів та освіти. У сучасну епоху взаємозв'язок релігії і грошей набув нових форм. Релігійні організації активно використовують фінансові інструменти – фонди, благодійні платформи, цифрові пожертви. Ватикан має власний банк (Institute for the Works of Religion), а протестантські громади США створюють інвестиційні фонди для соціально відповідальних проєктів. З іншого боку, комерціалізація релігії викликає дискусії: чи не перетворюється духовність на товар? Такі вчені, як Вівіана Зелайзер (The Social Meaning of Money, 1994), показують, що гроші ніколи не бувають нейтральними – вони завжди несуть соціальне і моральне значення. Люди розділяють «священні» і «профанні» гроші: пожертви, заробіток, спадщина, виграш у лотерею – кожна категорія має свій моральний статус. Тому релігійна культура продовжує формувати уявлення про те, як «правильно» витратити, зберегти або ділитися грошима.

Висновки. Релігія завжди була моральним компасом економічного життя. Вона задає правила, що допомагають людині зберігати рівновагу між духовним і матеріальним. Християнство наголошує на чесній праці, іслам – на справедливому розподілі, східні релігії – на помірності. Усі вони поєднують спільну ідею: гроші – лише засіб, а не мета. У сучасному світі, де гроші мають величезний вплив, саме релігійно-етичні принципи можуть стати основою гармонійного розвитку суспільства, в якому духовність не втрачає своєї цінності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Підкамінна, студентка групи Диз-11

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Українське суспільство сьогодні перебуває у стані глибокої трансформації, що охоплює всі сфери життя – від політики та економіки до культури, освіти та міжособистісних стосунків. Ці зміни зумовлені як внутрішніми чинниками (революційні події, зміна

поколінь, переосмислення національної ідентичності), так і зовнішніми (війна з Росією, глобалізація, євроінтеграція). Вивчення особливостей розвитку українського суспільства є надзвичайно актуальним, адже дозволяє зрозуміти, як формуються нові соціальні зв'язки, як змінюється роль громадянина, і які перспективи відкриваються перед державою у контексті демократичного поступу.

Мета дослідження: філософське осмислення ключових особливостей розвитку українського суспільства в умовах сучасних викликів.

Об'єкт дослідження: українське суспільство як динамічна соціальна система.

Предмет дослідження: соціальні, культурні, політичні та моральні чинники, що визначають розвиток українського суспільства.

Завдання дослідження: визначити основні етапи трансформації українського суспільства; проаналізувати вплив війни, цифровізації та культурної консолідації на соціальні процеси; з'ясувати роль громадянської активності у формуванні нової суспільної моделі; виявити перспективи розвитку українського суспільства як демократичного і солідарного.

Виклад основного матеріалу. Історія українського суспільства – це історія боротьби за ідентичність, свободу та гідність. Після здобуття незалежності у 1991 році країна вступила в етап демократичного становлення, який супроводжувався економічними кризами, політичними конфліктами та культурними зрушеннями. Проте саме ці виклики стали основою для формування активного громадянського суспільства, яке проявило себе особливо яскраво під час Революції Гідності та в умовах війни. Війна з Росією стала не лише геополітичним конфліктом, а й глибоким соціальним потрясінням, що змусило українців переосмислити базові цінності. Зросла роль волонтерства, самоорганізації, горизонтальних зв'язків. Люди почали більше довіряти одне одному, ніж державним інституціям, що свідчить про зміну соціального капіталу. Водночас держава почала активніше впроваджувати цифрові інструменти – платформа «Дія», електронні сервіси, онлайн-освіта – все це сприяє модернізації управління та підвищенню прозорості. Культурна консолідація відбувається навколо української мови, історичної пам'яті та символів спротиву. Молодь відіграє ключову роль у трансформації – через волонтерство, активізм, мистецтво та освіту. Водночас зберігається соціальна нерівність, регіональні диспропорції та виклики, пов'язані з внутрішньою міграцією, що потребує комплексної державної політики.

Висновки. Українське суспільство демонструє здатність до адаптації, солідарності та демократичного розвитку. Його особливості полягають у поєднанні історичної пам'яті, громадянської активності, культурної тяглості та відкритості до модернізації. В умовах війни та глобальних викликів українське суспільство формує нову модель – відповідальну, солідарну та орієнтовану на свободу. Подальший розвиток залежить від здатності зберегти ці здобутки, розвивати інституції та підтримувати активну участь громадян у суспільному житті.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Раєвська, студентка групи ДИЗ – 11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Питання взаємозв'язку релігії та грошей є дуже важливим, і це зрозуміло, адже гроші супроводжують людину у всіх сферах життя. Вони впливають на наші рішення, поведінку, навіть на моральний вибір. Проте релігія завжди висуває духовні цінності, які, по суті, стоять вище за матеріальні. Сьогодні, коли світ стає все більш споживацьким, питання взаємозв'язку духовного та матеріального набуває особливої актуальності.

Мета дослідження: проаналізувати, як релігія впливає на ставлення людини до грошей та які моральні критерії вона встановлює у використанні матеріальних благ.

Об'єкт дослідження: духовні та матеріальні цінності в межах релігійного світогляду.

Предмет дослідження: вплив релігійних уявлень про мораль, гріх, благодійність та справедливість на ставлення людини до грошей і матеріального добробуту.

Завдання дослідження: виявити основні релігійні погляди на гроші.

Показати, як релігія формує моральну позицію людини щодо матеріального світу; дослідити, як духовні та матеріальні цінності поєднуються у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Це, безперечно, є центральним питанням. На перший погляд, релігія і гроші – це дві несумісні поняття: друга – у духовній, практично необмеженій сфері, а перша – пов'язана з земною, матеріальною реальністю, але між ними існує прихований, та глибокий взаємозв'язок. Те, як людина ставиться до грошей, є своєрідним відображенням її етичних та духовних цінностей. У більшості релігій гроші не ненавидять як такі – ненавидять лише егоїзм, жадібність і безсердечну скупість. У християнстві, наприклад, цитують: «Не можна служити і Богу, і мамоні», що підкреслює неможливість ставити матеріальні цінності вище ніж духовні. При правильному ставленні до грошей вони можуть стати інструментом для добрих справ: сумлінною допомогою людям, благодійністю, пожертвами на розвиток культури. В ісламському вченні багатство розглядається як випробування, яке ставить перед людиною складні моральні питання. Справедливість вимагає, щоб людина уникала жадібності і не збагачувалася за рахунок інших. Мусульмани мають обов'язок, відомий як закят, який полягає в тому, щоб віддавати частину своїх доходів бідним. Це фактично означає, що гроші повинні використовуватися не тільки в особистих інтересах, але й для суспільного блага.

У буддизмі вважається, що прив'язаність до грошей приносить лише страждання, які, своєю чергою, прив'язують людину до справ цього світу. Свобода приходить тільки тоді, коли серце наповнене спокоєм, а не постійним прагненням до більшого. Якщо поглянути на історію, стає зрозуміло, що релігійні вірування сформували економічні системи. Яскравим прикладом є протестантська етика, яку Макс Вебер у своїй праці називає однією з перших сил, що сприяли зародженню капіталізму, оскільки вона спонукала до працьовитості, ощадливості та відповідальності. Хоча людині дозволялося бути багатим, її успіх вважався знаком божественного благословення тільки в тому випадку, якщо він був досягнутий чесною працею. На сьогоднішній день ставлення до грошей стало більш практичним. Багато хто забуває, що матеріальні речі не приносять справжнього щастя, і забувають той факт, що матеріальне багатство не може забезпечити справжнє щастя. Релігія залишається важливим фактором навіть у сучасну епоху: вона дає духовну рівновагу і не дозволяє грошам стати певнимідолом для людей.

Висновки. Гроші та релігія пов'язані через моральне та духовне. У більшості релігій гроші не засуджуються, якщо вони здобуті працею і використовуються на благо. Релігія допомагає людині досягти балансу між духовним та матеріальним, показуючи, що справжнє щастя не купується за гроші.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Ридзь, студентка групи ДИЗ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: проблема власності завжди була однією з ключових у філософії, політиці та суспільній думці. Саме через категорію власності людина визначає своє ставлення до світу, природи, інших людей і до самої себе. Власність охоплює не лише матеріальні відносини, а й духовні, моральні, правові аспекти, адже вона відображає рівень свободи, і культурної сподівості.

Мета дослідження: філософське осмислення поняття власності у поглядах німецьких мислителів— І.Канта, Й. Г. Фіхте, Г. В. Ф. Гегеля, К. Маркса та Ф. Ніцше— з метою виявлення її сутності, функцій та значення для формування сучасного розуміння свободи людини.

Об'єкт дослідження: філософські концепції власності в німецькій філософії Нового часу.

Предмет дослідження: розуміння природи власності як моральній, соціальній та духовній категорії

Завдання дослідження: проаналізувати історико-філософські підходи до поняття власності; розкрити зміст і особливості бачення власності у філософських системах Канта, Фіхте, Гегеля, Маркса й Ніцше; визначити спільні та відмінні риси у їхніх концепціях.

Виклад основного матеріалу: проблема власності у філософії Німеччини посідає особливе місце, оскільки через неї мислителі прагнули зрозуміти співвідношення свободи, моралі, суспільства й особистості. Іммануїл Кант: власність як умова моральної свободи Для Канта власність— це не лише факт володіння річчю, а насамперед форма вияву свободи у зовнішньому світі. Людина, як моральна істота, має природне право використовувати зовнішні речі для реалізації своєї волі, але лише за умови, що це не обмежує свободу інших. У «Метафізиці моралі» Кант зазначав, що «право бути власником» можливе лише у правовому суспільстві, де існує загальний закон. Таким чином, власність стає етичним явищем: вона ґрунтується не на силі чи користі, а на взаємному визнанні автономії осіб. Йоганн Готліб Фіхте: власність як прояв творчої діяльності Фіхте розвинув канівську ідею, наголошуючи, що власність є результатом діяльності людини, втіленням її «Я». Людина творить світ, і через працю перетворює зовнішні речі у своє «друге тіло». Таким чином, власність стає продовженням особистості. Водночас Фіхте відкидає абсолютну форму приватної власності: вона повинна існувати в межах справедливого суспільного порядку. Людина не може привласнювати все, бо це суперечить рівності інших суб'єктів. Його концепція тісно пов'язана з ідеєю моральної відповідальності володіти річчю означає не лише користуватися нею, а й відповідати за наслідки її використання. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель: власність як вияв свободи духу. Гегель у «Філософії права» розглядав власність як перший крок до реалізації свободи в об'єктивному світі. Людина, за Гегелем, повинна втілити свою волю у зовнішній предмет, щоб ствердити себе як вільну істоту. Привласнення речі— це не акт егоїзму, а необхідний момент самопізнання. Власність, у гегелівському розумінні, не зводиться до економічного володіння: вона є формою самовираження духу. Проте ця свобода не може бути анархічною, вона повинна бути впорядкована через право. Тільки в рамках держави та морального порядку приватна власність набуває об'єктивного сенсу. Гегель також показує діалектичний зв'язок власності з працею, правом і моральністю: володіння без праці є пустим, а праця без права— беззахисною. Карл Маркс: власність як джерело відчуження Маркс радикально переосмислює поняття власності, виходячи з матеріалістичного розуміння історії. На його думку, приватна власність— не природна, а історична форма, що виникла разом із поділом праці й класовим суспільством, у Економічно-філософських рукописах 1844 року він довів, що працівник у капіталістичному світі відчужений від своєї праці: створюючи речі, він втрачає владу над ними, бо продукт належить не йому, а власнику засобів виробництва. Лише через її подолання, тобто суспільне володіння засобами виробництва можливо повернути людині її сутність, зробити працю справді вільною й творчою. Його погляди заклали основи соціалістичної теорії, але водночас зберігають глибоке гуманістичне значення. Фрідріх Ніцше: власність як вияв волі до влади Ніцше розглядав власність крізь призму своєї концепції «волі до влади». Він вважав, що прагнення володіти це природний прояв життєвої сили, інстинкту самоствердження. Проте Ніцше засуджував буржуазну форму власності, що зводиться до накопичення багатств. Для нього справжня власність це панування над собою, здатність творити цінності й перетворювати світ за власним ідеалом. У цьому сенсі власність це не річ і не майно, а стан духу.

Висновки. Таким чином, німецькі мислителі по-різному тлумачили природу власності, але в кожному випадку вона розумілася не лише як економічна, а як духовно-моральна категорія. Для Канта це була форма моральної свободи; для Фіхте це був прояв

діяльного «Я»; для Гегеля це був необхідний момент розвитку духу; для Маркса це було джерело відчуження та експлуатації; для Ніцше символ сили та самоствердження.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Сендзюк, студентка групи Диз-11

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасна економіка функціонує в умовах глобалізації, технологічних зрушень і соціальних трансформацій, що визначають характер і динаміку розвитку ринкового господарства. Ринок став основною формою економічної організації у світі, однак способи його функціонування значно різняться між країнами. Ці відмінності зумовлені історичними, культурними, політичними та соціальними факторами. Дослідження сучасних моделей ринкової економіки є надзвичайно важливим для розуміння тенденцій глобального розвитку та вибору оптимальної економічної стратегії України в умовах інтеграції до європейського та світового економічного простору.

Мета дослідження: визначити основні типи ринкових моделей, охарактеризувати їхні риси, переваги й недоліки, а також виявити можливості адаптації окремих елементів до українських реалій.

Об'єкт дослідження: ринкове господарство як система економічних відносин.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкової економіки, їх структура, особливості функціонування та державного регулювання.

Завдання дослідження: вивчення сутності ринкового господарства, аналізі основних сучасних моделей ринкової економіки та визначенні можливостей їхнього застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ринкове господарство є однією з найпоширеніших форм організації економіки у світі, яка ґрунтується на принципах приватної власності, свободи підприємництва, конкуренції та саморегулювання. Його сутність полягає у тому, що виробництво, розподіл і споживання товарів та послуг здійснюється через ринкові механізми взаємодії попиту й пропозиції. Разом із тим, у сучасних умовах жодна країна не має абсолютно вільного ринку, оскільки держава завжди бере участь у регулюванні економічних процесів. Саме рівень і форми цього втручання визначають особливості різних моделей ринкового господарства. Серед найпоширеніших сучасних моделей виокремлюють ліберальну, соціально-ринкову, скандинавську та азійську. Ліберальна модель, характерна для США, Великої Британії, Канади та Австралії, базується на принципах економічного індивідуалізму та мінімального втручання держави в господарські процеси. Її перевагами є висока гнучкість, інноваційність і конкурентоспроможність, однак недоліком виступає значна соціальна нерівність і нестабільність доходів населення. Соціально-ринкова модель, що реалізується в Німеччині, Франції та Австрії, поєднує ефективність ринкових механізмів із соціальною орієнтацією державної політики. У ній держава виконує роль посередника, який забезпечує баланс між інтересами підприємців і населення, сприяє розвитку малого бізнесу, водночас підтримуючи соціальні стандарти. Скандинавська модель, притаманна Швеції, Данії, Норвегії та Фінляндії, поєднує ринкові принципи з високим рівнем соціального захисту. Вона базується на високих податках, безкоштовній освіті й медицині, що забезпечує стабільність і довіру до держави. Недоліком є великі державні витрати. Азійська модель, характерна для Японії, Південної Кореї та Сінгапуру, спирається на активну роль держави у підтримці бізнесу та розвитку інновацій. Вона сприяє швидкому економічному зростанню, але обмежує соціальні гарантії. Україна нині формує власну модель ринкової економіки, що поєднує риси ліберальної та соціально-ринкової систем. Після переходу від планової до ринкової економіки розвинувся приватний сектор і підприємництво, однак залишаються проблеми тінізації, монополізації та низьких інвестицій. Для їх подолання потрібне ефективне державне регулювання та підтримка конкурентного середовища. Найкращим напрямом розвитку для України є соціально-ринкова модель з елементами скандинавської, яка поєднує економічну свободу з соціальною справедливістю. Це забезпечить стабільність, зростання добробуту населення та сталий розвиток держави.

Висновок. Сучасні моделі ринкового господарства відрізняються рівнем державного втручання, соціальною орієнтацією та економічною свободи, однак усі вони спрямовані на забезпечення ефективності й стабільності економіки. Досвід різних країн показує, що найкращий результат досягають ті системи, які поєднують ринкові механізми з продуманою державною політикою. Для України перспективним є розвиток соціально-ринкової моделі, що базується на конкурентній економіці, соціальній справедливості та підтримці інновацій.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Юлія Салюк, студентка групи Диз-11

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві, яке прагне до демократії та побудови правової держави, особливої ваги набуває проблема поєднання свободи та відповідальності людини. Ми часто говоримо про свободу як про головну цінність, але забуваємо, що без відповідальності вона може перетворитися на деспотизм. Саме тому важливо осмислити, як і дві категорії взаємодіють у житті особистості, яким чином держава може створити умови для їх гармонійного розвитку та сформувати зріле громадянське суспільство, у якому свобода не суперечить, а доповнює відповідальність.

Мета дослідження: осмислення взаємовідносин свободи та відповідальності особистості в контексті формування правової держави.

Об'єкт дослідження: свобода і відповідальність— як основоположні категорії розбудови правової держави.

Предмет дослідження: особливості взаємовідносин свободи та відповідальності особистості в умовах становлення правової держави.

Завдання дослідження: визначити сутність понять «свобода» і «відповідальність»; проаналізувати як свобода і відповідальність проявляються у поведінці людини; з'ясувати значення цих понять для розвитку правової держави.

Виклад основного матеріалу. У суспільствах, що проголошують демократичні цінності, свобода особистості розглядається як базовий чинник розвитку окремої людини та держави в цілому. Проте поняття свободи не слід отождествлювати з ідеєю всездозволеності, свобода ґрунтується на усвідомленому виборі та здатності діяти в межах моральних і правових норм. Філософи ще з часів античності до модерну акцентували увагу на тому, що свобода полягає не лише у відсутності зовнішніх обмежень, а й у внутрішній здатності людини керувати власними діями та приймати рішення, які не завдають шкоди іншим.

Водночас відповідальність, як невід'ємний аспект свободи, проявляється у готовності особистості усвідомлювати наслідки своїх вчинків та брати за них відповідальність. Вона охоплює не лише юридичний, а й морально-етичний вимір, адже стосується не тільки дотримання законодавчих вимог, а й здатності співіснувати з іншими на основі поваги й емпатії. Без відповідальності свобода перетворюється на егоїзм і хаос, тоді як відповідальність, позбавлена свободи, приводить до примусу, анархії та деградації людської гідності. У повсякденній поведінці індивіду баланс між свободою та відповідальністю проявляється шляхом вибору між особистими бажаннями і дотриманням соціальних норм. Наприклад, свобода слова передбачає право вільно висловлювати думки, але відповідальність зобов'язує не поширювати мову ворожнечі чи неправдиву інформацію. Аналогічні процеси характерні і для соціальної взаємодії: кожен громадянин може самостійно приймати рішення щодо власного стилю життя, пріоритетів чи політичних поглядів, однак при цьому мусить враховувати вплив своїх дій на інших. Саме таке дотримання рівноваги формує зрілість особистості та забезпечує стабільність суспільства. У контексті правової держави свобода та відповідальність виступають ключовими принципами соціального устрою. Свобода забезпечує умови для прояву ініціативи, участі в управлінні та розвитку громадянських прав. Натомість відповідальність слугує гарантією дотримання прав інших осіб, виконання законів та поваги до суспільних інтересів. Держава, що прагне називатись «правовою», повинна створювати умови, у яких громадяни мають не лише права, а й дієві механізми реалізації їхніх обов'язків. Саме через це формуються довіра до інституцій влади, підтримання справедливості та зміцнення соціальної стабільності. Поєднання свободи та відповідальності також відіграє принципову роль у розвитку громадянської свідомості. Особа, яка усвідомлює себе суб'єктом права і водночас учасником суспільного життя, починає діяти з урахуванням інтересів суспільного блага. Такий підхід сприяє формуванню активної громадянської позиції, участі у волонтерських ініціативах, місцевому самоврядуванню та правозахисній діяльності. У результаті народ перестає бути пасивним об'єктом влади, перетворюючись на партнера держави у впровадженні реформ і розбудови демократичного суспільства.

Висновки. Отже, свобода і відповідальність не існують окремо одна від одної, вони формують єдине морально-правове підґрунтя суспільства. Людина, яка здійснює свободу без усвідомлення наслідків своїх дій, ставить під сумнів права інших та порушує соціальну рівновагу. Водночас, відповідальність набуває сенсу тільки тоді, коли людина має можливість вільно обирати свою поведінку. Для держави, поєднання цих двох норм є запорукою стабільності, демократії та довіри між владою й громадянами. Саме розвиток громадянської свідомості, правової культури та етичних норм дозволяє створити суспільство, де свобода не суперечить відповідальності і навпаки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Владислава Станіславська, студентка групи ДИЗ-11

ПРОБЛЕМИ ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження: тема поєднання інтересів суспільства і особистості є дуже важливою, бо стосується кожного з нас. Вона визначає не лише умови існування людини в соціумі, а й рівень розвитку самого суспільства. У процесі історичного розвитку людина завжди перебувала у певному суспільному середовищі, яке впливало на її світогляд, поведінку та моральність. Сучасне суспільство вимагає від людини активної участі у соціумі, але водночас кожна особистість прагне зберегти свою індивідуальність і свободу, але при цьому залишатись частиною суспільства. Тому пошук рівноваги між суспільним обов'язком і особистими потребами є необхідною умовою існування справедливого суспільства.

Мета дослідження: зрозуміти, як можна гармонійно поєднати інтереси особистості й суспільства, щоб і людина почувалася вільною, і держава розвивалася.

Об'єкт дослідження: взаємовідносини людини і суспільства.

Предмет дослідження: шляхи узгодження особистих та суспільних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Людина не може існувати поза суспільством - ми всі потребуємо спілкування, підтримки, взаємодії. Але часто буває, що наші особисті інтереси не збігаються з тим, що вимагає суспільство. Наш світогляд формується під впливом соціального середовища, проте саме вона змінює його через свою діяльність, творчість моральні вчинки. Наприклад, людина хоче вільно висловлювати свою думку, але стикається з критикою або не розумінням. Інтереси суспільства зазвичай спрямовані на збереження порядку, стабільності та дотримання певних правил, тоді як інтереси особистості часто стосуються самореалізації, свободи вибору і свого комфорту. На мою думку, справжня гармонія можлива тоді, коли кожен має свободу вибору, але водночас розуміє, що його вчинки впливають на інших. Не можна жити лише думаючи за себе, і не можна повністю жертвувати собою заради інших. Філософи підкреслювали, що гармонія можлива лише тоді, коли моральні засади суспільства узгоджуються із совістю та внутрішньою свободою людини. Демократичні принципи, права людини, освіта й культура є основними механізмами досягнення цього балансу. Поєднання інтересів можливе лише в умовах справедливого суспільства, де цінується права кожного і визначається значення спільного добра. Сучасна держава повинна створювати умови, де кожен може реалізувати себе навчатися, працювати, висловлювати власну позицію. Але важливо, щоб ця свобода не шкодила іншим людям. Саме у цьому полягає баланс між особистим і суспільним.

Висновок. Проблема поєднання інтересів суспільства і особистості не має простого рішення, але саме від цього залежить майбутнє. Якщо кожна людина навчиться слухати себе і поважати інших, тоді суспільство стане справедливим і гуманним.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Темракевич, студентка групи Диз – 11

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ розвивається в умовах глобалізації – складного й суперечливого процесу, який охоплює всі сфери життя: економічну, політичну, культурну, технологічну. Для України глобалізація стала важливим чинником формування нової системи цінностей, ідентичності та взаємодії з міжнародною спільнотою. Після здобуття незалежності країна отримала можливість інтегруватися у світовий простір, але водночас зіткнулася з викликами – збереженням культурної самобутності, інформаційної безпеки та духовних орієнтирів. Філософське осмислення глобалізації дозволяє зрозуміти її вплив не лише на політику чи економіку, а й на людину як духовну істоту, національну свідомість і моральні цінності суспільства. Мета дослідження – розкрити філософський зміст глобалізаційних процесів і визначити місце України в сучасному глобалізованому світі.

Об’єкт дослідження: процеси глобалізації в сучасному світі.

Предмет дослідження: особливості впливу глобалізації на українське суспільство, культуру та філософію національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це процес всесвітнього об’єднання людства, який проявляється через інтенсивний розвиток комунікацій, економічну інтеграцію, інформаційні технології та взаємозалежність країн. З філософської точки зору, глобалізація – це не лише технічний чи економічний феномен, а й духовно-культурне явище, яке трансформує спосіб мислення людини, її ціннісні орієнтири та соціальні зв’язки. Для України глобалізація має подвійний характер. З одного боку, вона відкриває шлях до міжнародної співпраці, підвищує рівень освіти, науки, технологій, сприяє культурному обміну. Українська молодь отримує можливість навчатися за кордоном, брати участь у світових наукових програмах, що підсилює інтелектуальний потенціал держави. З іншого боку, глобалізація несе загрозу втрати національної ідентичності, розмивання духовних традицій та посилення культурної уніфікації. Під впливом масової культури і комерційних тенденцій може відбуватися нівелювання власної культурної спадщини. Філософи наголошують, що істинна глобалізація не повинна руйнувати унікальність народів, а навпаки – сприяти діалогу культур. Україна як європейська держава з давніми історичними традиціями покликана зберігати свою культурну своєрідність, водночас інтегруючись у світовий контекст. Феномен української духовності, ідеї свободи та гідності, проявлені під час Революції Гідності, демонструють здатність народу бути активним суб’єктом глобального світу, а не лише його пасивним спостерігачем. Сучасна українська філософія намагається поєднати національні ідеали з універсальними цінностями людства – демократією, правами людини, екологічною відповідальністю, толерантністю. Водночас важливо зберігати глибинну духовність, мову та культуру, бо саме вони є основою ідентичності, що дозволяє країні гідно існувати в глобальному просторі.

Висновки. Глобалізація – це неоднозначне явище, яке відкриває перед Україною як великі можливості, так і серйозні виклики. Успішна інтеграція в глобальний світ залежить від здатності українського суспільства зберегти духовні та культурні основи, водночас модернізуючи економіку, освіту і політику. Філософський погляд на глобалізацію допомагає усвідомити, що справжня цінність цього процесу полягає не у злитті культур, а у взаємозбагаченні їх через діалог. Україна має потенціал стати прикладом країни, яка поєднує національні традиції з відкритістю до світу, утворюючи гуманістичні ідеали у глобальному контексті.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Оксана Шміло, студентка групи Диз-11

ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження. Проблема сенсу життя завжди була центральною у філософії. Українські мислителі розглядали сенс людського буття не лише як інтелектуальне питання, а як глибоко моральну, духовну та культурну проблему.

Мета дослідження: філософське осмислення проблеми сенсу життя людини.

Об'єкт дослідження: людське буття.

Предмет дослідження: філософське осмислення сенсу життя людини в українській філософії.

Завдання дослідження: розкрити актуальність проблеми сенсу життя у філософії та її значення для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Проблема сенсу життя завжди залишається відкритою, адже кожна людина сприймає її по-своєму. Для когось сенс полягає в любові, для іншого – у творчості, спілкуванні з людьми чи духовному розвитку. Це питання має загальний характер. Кожна людина унікальна, тому відповіді на це питання можуть сильно різнитися. Сенс життя неможливо визначити одразу – його потрібно постійно відкривати та пізнавати у власній душі. Григорій Сковорода одним із перших українських філософів глибоко осмислив це питання. Він вважав, що справжній сенс життя людина знаходить через «сродну працю» діяльність, до якої людина має здібності, є її покликанням, яка приносить їй щастя та задоволення. Лише та людина, яка живе у злагоді з собою, може бути щасливою. Сковорода наголошував: «Пізнай себе» – це головний шлях до істини. Його філософія навчає, що кожен має свій шлях, і саме тому сенс життя у всіх різний. Володимир Вернадський розглядав сенс життя через ідею ноосфери – сфери розуму, де людська діяльність впливає на розвиток планети. Для нього сенс полягає у відповідальності людини перед світом і в тому, щоб зробити свій внесок у життя людства. Українські філософи підходили до цієї теми по-різному, але їх єднає думка, що сенс життя не дається людині готовим – його потрібно знайти через працю, пізнання і внутрішній розвиток. Мій сенс життя полягає у праці. Я відчуваю, що саме в ній народжується сила, спокій і гармонія. Коли працюєш над собою, долаєш труднощі, бачиш, як твої зусилля приносять плоди ти починаєш відчувати себе живим. Я глибоко переконана, що все, що з нами відбувається це результат наших дій, наших виборів і наполегливої внутрішньої праці. Ще з дитинства мені глибоко запали в душу слова Івана Франка – кредо ліцею в якому я навчалась: «Лиш в праці мужа виробляєш сила, Лиш праця світ таким, як є, створила, Лиш в праці варто і для праці жити». Ці слова стали для мене не просто гаслом, а життєвим орієнтиром. Я відчуваю, що щастя – не у випадкових радощах, а у тому, щоб робити те, що відповідає твоїй природі, твоєму серцю. Коли людина знаходить свою справу, вона перестає шукати сенс в матеріальних речах, в тому, що її оточує – він народжується всередині неї. Я щиро вірю, що сенс життя – не в досягненнях і не в ідеальному результаті, а у самому процесі праці над собою. У моменти натхнення, зосередженості, у відчутті руху вперед. Саме тоді з'являється спокій і впевненість, що ти на своєму шляху.

Висновки. Проблема сенсу життя є однією з найглибших і вічних для людства. Немає єдиної відповіді, адже кожна людина шукає свій шлях і своє покликання. Сенс життя полягає у самопізнанні, праці, любові, творчості й прагненні робити добро. Лише через гармонію з собою та щирю діяльність людина знаходить справжнє щастя і внутрішній спокій.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:<file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf>

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Яндульська, студентка групи Диз-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Сучасний бізнес функціонує в умовах, що кардинально відрізняються від економічних реалій минулого століття. Глобалізація, стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання соціальної свідомості та кліматична криза перетворили ринок з арени чистої конкуренції на простір взаємодії, де довіра, репутація та відповідальність мають не меншу вагу, ніж фінансові показники. Традиційне прагнення до виключної максимізації прибутку (теорія М. Фрідмена) сьогодні визнається недостатнім для забезпечення стійкого розвитку (Sustainable Development). Бізнес став інтегрованою частиною суспільства, і його етична поведінка безпосередньо впливає на соціальну згуртованість та екологічну рівновагу. Етика бізнесу перестала бути факультативним елементом корпоративної культури, перетворившись на стратегічний актив, що забезпечує довгострокову життєздатність компанії. Особлива актуальність цього дослідження зумовлена українським контекстом, де питання доброчесності, прозорості та боротьби з корупцією набули критичного значення. Лише бізнес, заснований на незмінних моральних засадах, здатен забезпечити економічне відновлення, залучити іноземні інвестиції та сформувати довіру як серед споживачів, так і серед міжнародних партнерів.

Об'єкт дослідження: процес формування, впровадження та контролю за дотриманням етичних норм і стандартів (кодексів, політик, процедур) у всіх сферах діяльності суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження: вплив корпоративної етики на формування конкурентних переваг, підвищення репутації, мобілізацію ресурсів та забезпечення стійкого і соціально відповідального розвитку компанії в умовах глобальних трансформацій.

Завдання дослідження: виявити ключові економічні переваги, які отримує компанія від сильної етичної культури; систематизувати найбільш гострі етичні виклики, характерні для українського бізнес-середовища; проаналізувати новітні проблеми цифрової етики, пов'язані з використанням даних, ШІ та Інтернетом поведінки (IoB); обґрунтувати роль етики як основи для впровадження принципів ESG (Environmental, Social, Governance).

Виклад основного матеріалу: Корпоративна етика як стратегічний актив і фактор стійкості. В сучасній економічній літературі сформувався консенсус щодо того, що етичність є не витратою, а довгостроковою інвестицією. Дотримання етичних принципів та впровадження механізмів корпоративної етики (зокрема, через Кодекси поведінки) забезпечують компанії ряд критичних переваг: 1. Покращення фінансових показників та зниження ризиків: Як свідчать дослідження, компанії з високою етичною культурою рідше стають об'єктами регуляторних розслідувань і уникають значних фінансових санкцій. Чесність (як найперша аксіома бізнесу за Г. Кессемом) підвищує довіру між партнерами, що прискорює ділові комунікації та, як наслідок, позитивно впливає на фінансовий прибуток. 2. Підвищення лояльності зацікавлених сторін (Stakeholders): Етична поведінка зміцнює довіру клієнтів (які готові платити більше за «чистий» бренд), інвесторів (які шукають надійні активи з низьким ESG-ризиком) та співробітників. 3. Привабливість як роботодавця (Employer Branding): Сприятлива внутрішня атмосфера, заснована на повазі та справедливості, знижує плинність кадрів, підвищує їхню задоволеність та продуктивність. Менеджмент персоналу, орієнтований на етику, стає ключем до стійких конкурентних переваг. 4. Створення нецінових конкурентних переваг: На насичених ринках репутація та позитивний імідж стають важливішими за ціну. Етичні норми конкуренції забезпечують справедливі умови взаємодії та підвищують довіру до ринку в цілому. 2. Специфіка етичних викликів в українському бізнесі. Українське ділове середовище історично обтяжене наслідками відсутності інституційної довіри, що формує ряд унікальних етичних проблем: системна корупція та ухилення від податків; Використання «тіньових механізмів» та несплата податків не лише шкодить державі, але й ставить чесний бізнес у нерівні, неконкурентоспроможні умови. Це породжує моральну нестриманість та перекладання відповідальності на «систему». Недобросовісність та порушення зобов'язань: Часте порушення строків постачання, затримка платежів або використання силових методів у стосунках із партнерами підриває саму основу ділової етики – обов'язковість. «Фаталізм» та

аморальний вибір: Деякі підприємці керуються ідеєю, що «зло всесильне» і для виживання необхідно порушувати норми. Подолання цього менталітету є ключовим для формування здорового підприємництва. Для протидії цим явищам необхідна комплексна робота, що включає як державну політику (ліквідація корупції, політична стабільність, рівні умови), так і формування внутрішньої культури доброчесності на підприємствах. 3. Цифрова етика: Нова парадигма відповідальності. Епоха діджиталізації принесла бізнесу не тільки нові інструменти, а й нові, складні етичні дилеми. 1. Етика даних та конфіденційність: Масштабний збір та аналіз даних про споживачів (через великі дані та IoT) вимагає суворої відповідності до принципів прозорості та захисту приватності. Найгострішим викликом є розвиток Інтернету поведінки (IoB), коли дані використовуються для впливу або контролю за діями людей, що може мати непередбачувані наслідки. 2. Упередженість алгоритмів (Bias): Використання штучного інтелекту у фінансовій сфері, HR чи маркетингу несе ризик дискримінації, якщо навчальні дані містять упередження. Компанія несе етичну відповідальність за аудит та коригування алгоритмів, що можуть несправедливо впливати на життя людей. Бізнес зобов'язаний розробити та публічно декларувати політику відповідального використання технологій, гарантуючи, що цифровізація слугує людині, а не навпаки. Етика бізнесу є необхідною умовою для забезпечення стійкого, довгострокового та успішного господарювання. Вона виходить за межі простого дотримання закону, охоплюючи моральну відповідальність перед усіма зацікавленими сторонами: акціонерами, співробітниками, споживачами, суспільством та навколишнім середовищем.

Висновок. Компанії, які інтегрують етичні принципи в свою стратегію (в рамках концепції ESG), отримують потужні нецінові конкурентні переваги. В українських реаліях, впровадження високих етичних стандартів є не просто трендом, а життєво необхідним механізмом для відновлення національної економіки, забезпечення її прозорості та залучення міжнародного капіталу, який орієнтується на доброчесність та сталість. Бізнес, що керується чесністю, обов'язковістю та повагою, гарантовано отримає більший довгостроковий дохід, ніж той, що спирається на шахрайство та аморальність.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Атаманчук, студентка групи ФМПС-13

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві гроші стають впливовою силою, яка визначає престиж, соціальний статус і можливості людини. Матеріальні ресурси часто сприймаються як критерій успіху, що сприяє переорієнтації цінностей з духовних на прагматичні. У сучасному світі посилюється тенденція до комерціалізації життя, коли майже будь-яка діяльність розглядається як вигода. Це створює моральні дилеми і загострює питання про межі впливу економічних факторів на духовний світ людини.

Мета дослідження: розкрити сутність грошей як соціального та ціннісного феномена, що формує світогляд людини та суспільні відносини.

Об'єкт дослідження: гроші в соціально-культурному вимірі.

Предмет дослідження: вплив грошей на цінності та поведінку особистості.

Завдання дослідження: проаналізувати гроші як символічний інструмент соціального впливу; розкрити вплив грошей на міжособистісні стосунки та соціальні структури; визначити наслідки домінування грошових цінностей у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Спочатку гроші виникли як зручний інструмент для обміну товарами та послугами. Їхня основна функція полягала у спрощенні торгових операцій, адже бартерна система була складною й неефективною. Проте з розвитком цивілізації гроші перестали бути лише економічною категорією – вони набули глибокого соціального, культурного та філософського значення. Гроші стали не

лише засобом обігу, а й символом успіху, влади, престижу, свободи чи навіть моральних обмежень. З філософської точки зору, гроші можна розглядати як форму соціальної комунікації. Вони виражають не тільки економічні відносини, а й систему довіри між людьми. Як зазначав Георг Зіммель, саме через гроші людські зв'язки стають «раціоналізованими» – тобто вимірюваними, формалізованими, позбавленими емоційного змісту. Гроші виступають посередником у більшості соціальних контактів, що призводить до того, що особистісні взаємини часто підміняються комерційними інтересами. Сучасне суспільство дедалі більше підпорядковується логіці ринку. Успіх людини визначається не духовними чи моральними якостями, а її фінансовими можливостями. Матеріальний добробут стає показником статусу, а прагнення до збагачення – головним життєвим мотивом. Це призводить до зміни системи цінностей: на перший план виходять прагматизм, індивідуалізм, споживацтво. Гроші починають виступати як мірило всіх речей, навіть тих, що не мають ціни – любові, дружби, честі чи довіри. Водночас гроші мають і позитивний потенціал. Вони можуть бути рушійною силою розвитку суспільства, якщо використовуються з етичних позицій.

Висновки. Отже, гроші є складним феноменом, що поєднує матеріальний і духовний виміри. Вони можуть сприяти розвитку, але й ставати джерелом нерівності й моральних криз. Тому важливо зберігати баланс між матеріальними потребами та духовними цінностями, усвідомлюючи гроші як інструмент, а не мету існування.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Володимир Василик, студент групи ФМПС-13

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Погляди німецьких мислителів на природу власності є цікавою та ясною і пояснюється кількома ключовими аспектами. Насамперед, німецька класична філософія (особливо Кант, Гегель і Маркс) заклала теоретичний фундамент для більшості сучасних дискусій про власність. Їхні ідеї – від власності як втілення вільної волі індивіда (Гегель) до критики приватної власності як джерела відчуження та нерівності (Маркс) – залишаються відправною точкою для осмислення сучасних економічних та правових інститутів. У сучасних реаліях, коли світова економіка стикається зі зростаючою майновою нерівністю, дискусіями про велике оподаткування та пошуком балансу між капіталізмом і соціальною справедливістю, звернення до цих класичних концепцій надає інтелектуальні інструменти для обґрунтування реформ. Крім того, ці філософські категорії дозволяють осмислити нові, неіснуючі в їхній час, форми власності, такі як інтелектуальна власність, персональні дані та цифрові активи.

Мета дослідження аналіз еволюції та змісту концепцій власності у творчості ключових німецьких мислителів (Кант, Гегель, Маркс та ін.), щоб виявити їхній вплив на формування сучасних інститутів та їхній потенціал для вирішення актуальних проблем (майнова нерівність, цифрова власність).

Об'єкт дослідження: німецька класична та соціально-філософська думка у контексті її трактування феномену власності як складного соціального, правового та економічного явища.

Предмет дослідження: Конкретні концептуальні моделі (теорії) власності, її філософські основи (співвідношення з волею, свободою, відчуженням) та методологічні підходи, розроблені німецькими мислителями, для обґрунтування або критики різних форм власності.

Завдання дослідження: систематизувати, порівняти та застосувати ці концепції до сучасного права і економіки.

Виклад основного матеріалу. Основний матеріал дослідження зосереджується на діалектичному протиставленні концепцій власності, розроблених у німецькій класичній та соціальній філософії, які

формують основу сучасного правового та економічного мислення, ілюструючи це через погляди Канта, Гегеля та Маркса. Іммануїл Кант у своїй «Метафізиці моралі» першим встановив власність як необхідну правову категорію, що є умовою для реалізації зовнішньої свободи волі індивіда; для нього це не просто емпіричне посідання, а безумовне правове ставлення, гарантоване лише у правовому громадянському стані, що робить власність вимогою практичного розуму. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель філософськи поглибив цю ідею у «Філософії права», трактуючи власність як першу форму об'єктивації (опредметнення) духу і свободи, де особистість «вкладає» свою вільну волю у річ через оволодіння, а справжнє право власності набуває чинності лише через взаємне суспільне визнання. На противагу цьому, Карл Маркс та Фрідріх Енгельс здійснили радикальну критику буржуазно-правової конструкції власності, стверджуючи, що приватна власність на засоби виробництва є історично минулим феноменом, який несе соціальний антагонізм і призводить до відчуження працівника від його праці та продукту; для Маркса, власність є правовим вираженням економічного панування одного класу над іншим, і він вимагав її скасування та переходу до суспільної власності як умови для побудови безкласового суспільства.

Висновок. Таким чином, німецька філософія про власність є незамінною основою для розробки збалансованої соціально-економічної політики XXI століття.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Каріна Габінет, студентка групи ФМПС-13

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що у світі інформаційного хаосу та стрімких змін філософія залишається єдиним інструментом, який допомагає особі критично осмислити своє існування, сформувати стійкі смисли та свідомо вибрати власний шлях, не загубившись у потоці глобальних викликів. Саме вона дає змогу людині не бути пасивним об'єктом, а стати активним суб'єктом самовизначення, знаходячи екзистенційний ґрунт серед постійної невизначеності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати роль і функціональність філософії як ключового механізму самовизначення особистості та формування її світогляду в умовах соціокультурної та екзистенційної невизначеності сучасного глобалізованого світу.

Об'єкт дослідження: процес самовизначення людини як соціокультурний та екзистенційний феномен у сучасному світі.

Предмет дослідження: філософія (її принципи, методи, категорії) як спосіб, інструмент та методологічна основа для здійснення свідомого самовизначення особистості в умовах постмодерного суспільства.

Завдання дослідження: теоретичне обґрунтування критичного мислення і ціннісного самовизначення людини в умовах сучасного глобалізованого світу.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, позначеному технологічною революцією, інформаційним перенасиченням та розмиванням традиційних структур, філософія перестає бути академічною абстракцією і перетворюється на життєво необхідний інструмент самовизначення. Сутність цього процесу полягає в тому, що філософія пропонує людині не готові відповіді, а методологію критичної рефлексії, яка є єдиним надійним компасом у хаосі постмодерної епохи. Вона спонукає особистість до свідомого самопізнання, змушуючи її проникати за поверхню повсякденності та пропаганди, щоб осмислити власну екзистенцію, своє місце у світі та сформувати автентичний світогляд. Філософія виконує інтегруючу функцію, збираючи фрагментарні знання, отримані з різних наук і культур, у цілісну картину буття, що є критично важливим для ухвалення зважених рішень. Вона дає змогу особі самотійно вибудувати ієрархію

цінностей, протистояти тиску зовнішніх обставин та соціальних очікувань, і, зрештою, знайти власний сенс життя – не нав'язаний, а виборений інтелектуальною працею. Таким чином, філософія виступає як акт духовного опору невизначеності, активізуючи творчі можливості людини і перетворюючи її з пасивного об'єкта історичних процесів на активного суб'єкта власного, свідомо визначеного буття.

Висновок. Таким чином, у сучасному світі, що швидко змінюється, філософія є не просто теорією, а практикою свідомого самотуття, адже саме вона забезпечує людину критичним інструментарієм для формування стійких життєвих смислів та автономного вибору власного шляху, перетворюючи невизначеність на простір для екзистенційної самореалізації.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Гоц, студентка групи ФМПС-13

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі культура зазнає серйозних викликів. Технічний прогрес і глобалізація, з одного боку, сприяють швидкому поширенню знань, а з іншого - призводять до втрати духовних орієнтирів. Особливо актуальним це питання є для України, де культура відіграє ключову роль у збереженні національної ідентичності, історичної пам'яті та духовності. У час війни культура стає засобом об'єднання суспільства, формування моральних цінностей і підтримки віри у перемогу. Саме через культуру людина здатна переосмислити себе і світ довкола.

Мета дослідження: розкрити взаємозв'язок між розвитком особистості та культурним поступом суспільства.

Об'єкт дослідження: людина як елемент культурного процесу. Предмет дослідження: взаємозв'язок людини та культури, процес формування людини як творця духовних і матеріальних цінностей.

Завдання дослідження: розкрити сутність культури як середовища формування людини; визначити роль людини у створенні культурних цінностей.

Виклад основного матеріалу. Культура є результатом творчої діяльності людини. Вона охоплює все, що створене людським розумом і руками: науку, мистецтво, освіту, мораль, традиції. Саме культура відрізняє людину від інших істот, бо дозволяє передавати досвід, зберігати знання і вдосконалювати суспільство. Водночас культура формує саму людину, її світогляд, спосіб мислення, ставлення до життя. Людина і культура - це дві сторони єдиного процесу розвитку людства. Українська культура завжди була джерелом сили та духовності народу. Упродовж століть вона допомагала зберігати національну свідомість і прагнення до свободи. Такі постаті, як Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Григорій Сковорода, довели, що справжня культура народжується з любові до рідної землі та народу. У сучасних умовах культура знову виконує об'єднавчу місію: підтримує моральний дух, сприяє відновленню віри у власні сили, утверджує гуманістичні ідеали. Водночас сучасна культура стикається з низкою проблем. Масова культура часто витісняє глибокі духовні цінності, перетворюючи культуру на товар. Людина нерідко стає пасивним споживачем, а не творцем культурного простору. Подолати цю тенденцію можливо лише через освіту, виховання естетичного смаку, розвиток критичного мислення та заохочення до творчості. Кожен має усвідомити свою роль у збереженні та розвитку культури, адже саме з дрібних щоденних дій формується духовний облік суспільства. Таким чином, людина є і творінням, і творцем культури. Вона черпає з неї духовну силу, а натомість збагачує її власними досягненнями. У процесі культурної творчості людина не лише створює нові цінності, а й сама стає кращою - розумнішою, моральнішою, людянішою. Саме культура робить людину Людиною.

Висновки. Отже, людина як творіння і творець культури - це основа розвитку суспільства. Культура формує особистість, визначає її моральні орієнтири, а людина забезпечує розвиток і безперервність культури. Без культури неможливе людське існування, а без людини культура втрачає свій сенс. У сучасних умовах важливо підтримувати і розвивати культурні цінності, адже саме в них закладено.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Віктор Днилюк, студент групи ФМПС-13

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. Людина є центральною фігурою економічних, соціальних і культурних процесів. Ринок впливає на всі сфери життя, змінюючи цінності, мотивацію, ставлення до праці, освіти, споживання. Людина в ринковій економіці не лише виробник чи споживач, а активний суб'єкт, що приймає рішення взаємодії з іншими і формує власну життєву стратегію. Разом з тим ринкові відносини створюють виклик: посилення конкуренції, соціальну нерівність, моральні дилеми та потребу у філософському осмисленні місця людини в системі економічних і суспільних корі координат.

Мета дослідження: аналіз людини в умовах ринкових відносин, у з'ясуванні її ролі, свободи, відповідальності та шляху гармонізації матеріальних і духовних аспектів життя.

Об'єкт дослідження: людина в умовах ринкових відносин та взаємодії з суспільством.

Предмет дослідження: аналіз місця, ролі та поведінки людини в системі ринкових відносин, а також вплив ринку на формування її цінностей, мотивації та життєвих орієнтацій.

Завдання дослідження: розкрити філософський зміст поняття людина в ринкових відносинах; проаналізувати взаємозв'язок матеріальних і духовних потреб людини у ринковій економіці; визначити вплив ринкових відносин на формування світогляду, моралі та поведінки особистості.

Виклад основного матеріалу. Філософський вимір людини в ринкових відносинах. Останнім часом ринкові відносини формують все більшу модель людської діяльності, де важливу роль відіграє ініціатива, конкурентоспроможність, мобільність і самореалізація. Людина стає не лише економічним суб'єктом, а й моральною істотою, що мусить робити вибір між особистою вигодою і суспільним благом. Філософське осмислення ринку полягає в пошуку гармонії між економічною ефективністю та гуманістичними цінностями. У ринкових умовах людина стикається не лише з новими можливостями, а й із необхідністю постійно адаптуватися до змін. Розвивати такі риси, як самостійність, відповідальність та вміння приймати рішення. Ринок впливає на формування життєвих цінностей, мотивує до саморозвитку, але водночас ставить людину перед моральним вибором між особистою вигодою та суспільними інтересами.

Висновок. Людина в умовах ринкових відносин є активним творцем власного життя, суспільного розвитку. Ринок відкриває можливість для самореалізації, але вимагає відповідальності, моральності та духовної зрілості. Гармонія між матеріальним і духовним є запорукою сталого розвитку як особистості, так і суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дарина Драчук, студентка ФМПС-13

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема грошей та їхнього впливу на особистість залишається однією з ключових тем у філософії, соціології та етиці. У ХХІ столітті, в умовах глобалізації, цифрової економіки та інформаційного суспільства, гроші перестали бути лише засобом обміну й стали важливим фактором формування світогляду, соціального статусу та моральних засад. Водночас вони породжують нові етичні виклики, пов'язані з духовним та моральним самозбереженням людини.

Мета дослідження: осмислити функції грошей у житті сучасної людини з філософської точки зору: як засобу самореалізації, символу волі, а також як потенційної загрози втрати людяності.

Об'єкт дослідження: людина ХХІ століття та її ставлення до грошей.

Предмет дослідження: філософські, моральні та психологічні аспекти впливу грошей на особистість.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність і функції грошей у контексті філософських учень минулого та сучасності, проаналізувати їхній вплив на моральні цінності й духовний розвиток людини ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Ідеї про природу грошей виникли ще в античності. Арістотель розглядав їх як посередника в обміні благ, що не має власної цінності. Пізніше К. Маркс у «Капіталі» визначив гроші як «втілення відчуженої праці», через яке людські зв'язки перетворюються на товарні. Маркс застерігав, що коли все вимірюється грошима, людина втрачає контакт із власною сутністю. У ХХІ столітті ці застереження стали ще актуальнішими. У суспільстві споживання гроші перетворилися на універсальну мову оцінки всіх життєвих сфер – праці, часу, знань, навіть почуттів. Вони стали показником статусу та критерієм успіху. Людина дедалі частіше ототожнює власну цінність із розміром матеріального статку, що призводить до втрати духовного виміру буття. З іншого боку, гроші відкривають простір для свободи та самореалізації. Фінансова незалежність дозволяє людині обирати спосіб життя, місце проживання, рівень освіти, доступ до медицини. У цьому сенсі гроші є засобом здійснення свободи, про яку писав Ф. Ніцше – влади не над іншими, а над собою. Проте ця сама влада може перетворитися на залежність: прагнення до збагачення часто позбавляє людину моральних орієнтирів і внутрішньої гармонії. Еріх Фромм у праці «Мати чи бути?» показав, що сучасна людина дедалі більше тяжіє до «володіння», а не «буття». Гроші стають метою, а не засобом життя, і тоді індивід утрачає здатність до творчості, співчуття й духовного зростання. Особливість ХХІ століття – «дематеріалізація» грошей. Вони перестали бути фізичними і набули форми цифрових знаків – електронних переказів, криптовалют, безготівкових операцій. Це робить фінансові відносини швидшими й зручнішими, але також створює нові типи залежності: боргову, інформаційну, споживацьку. Людина дедалі частіше стає не володарем грошей, а їхнім об'єктом – під впливом банківських алгоритмів, реклами та глобальних корпорацій. Моральна оцінка грошей завжди залежала від намірів і цінностей особистості. Сократ наголошував: «справжнє багатство полягає не в тому, щоб мати багато, а в тому, щоб потребувати мало». Сучасна культура ж нав'язує протилежну установку – що щастя можна купити. Реклама, соціальні мережі, мас-медіа формують у свідомості культ споживання, який підмінює справжні потреби у самореалізації та духовності ілюзією матеріального благополуччя. Франкфуртська школа (Г. Маркузе, Т. Адорно) попереджала, що споживацьке суспільство породжує «одновимірну людину», яка втрачає індивідуальність і критичне мислення. Таким чином, гроші стають не лише економічним, а й культурним інструментом впливу, здатним змінювати спосіб мислення й систему цінностей. Разом із тим філософи від Сковороди до Канта наголошували на необхідності гармонії між матеріальним і духовним. Григорій Сковорода вчив, що справжнє щастя полягає у «сродній праці», тобто діяльності, що відповідає природним схильностям людини. Гроші, здобуті такою працею, не принижують, а підтримують гідність. Проте коли гроші стають самоціллю, вони руйнують особистість. Сучасна економіка знань поступово змінює значення грошей. У ній дедалі більшої вартості набувають нематеріальні ресурси – інтелект, творчість, ідеї. Гроші в такій системі можуть стати не метою, а наслідком реалізації людського потенціалу. Проте одночасно зростає загроза нової нерівності – між тими, хто володіє знанням і технологіями, і тими, хто залишається поза ними. Це означає, що етичне питання грошей не втрачає актуальності, а лише ускладнюється.

Висновки. Гроші у ХХІ столітті є водночас джерелом свободи й небезпекою поневолення. Вони відкривають шлях до розвитку, але здатні підмінити духовні цінності матеріальними. Справжня воля людини полягає не у володінні великими коштами, а у вмінні керувати власними потребами й не втрачати

моральної орієнтації. Гроші – це дзеркало людської сутності: вони відображають наші цінності, бажання й страхи. Тільки тоді, коли людина здатна поєднати матеріальне з духовним, кошти стають інструментом добра, а не засобом відчуження. У світі, де все вимірюється цифрами, надзвичайно важливо зберегти те, що не має ціни – совість, любов, справедливість і людську гідність. Саме це визначає справжнє значення грошей для людини XXI століття.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Даяна Жмурко, студентка групи ФМПС-13

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. У процесі утвердження ринкових відносин в Україні формування ідеології та культури підприємця стає важливою умовою економічного розвитку. Зміни в суспільстві вимагають нових підходів до ведення бізнесу, відповідальності та етичних принципів. Для України, що проходить трансформацію та інтегрується у світову економіку, це питання має особливу вагу, воно поєднує можливість розвитку підприємництва та виклики збереження національних цінностей і культурної самобутності.

Мета дослідження: проаналізувати процес формування ідеології та культури українського підприємця в умовах становлення ринкових відносин, виявити ключові цінності установки й чинники, що впливають на його світогляд та професійну діяльність.

Завдання дослідження: визначити основні соціально-філософські передумови розвитку підприємництва, дослідити ідеологічні засади підприємницької діяльності, охарактеризувати особливості формування професійної культури підприємця в сучасних умовах, з'ясувати роль підприємницьких цінностей у соціально-економічному розвитку суспільств.

Об'єкт дослідження: ідеологія та культура підприємницької діяльності в Україні.

Предмет дослідження: процес становлення світогляду та професійної культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність ідеології та культури підприємця, визначити особливості формування в українського підприємця в умовах ринку, дослідити вплив суспільних змін на підприємницькі цінності та поведінку, виявити роль національних традицій у формування культури підприємництва, окреслити перспективи розвитку української підприємницької ідеології.

Вклад основного матеріалу. Становлення ринкових відносин в Україні зумовило появу нової соціальної групи – підприємців, чия діяльність ґрунтується на принципах економічної свободи, ініціативності та відповідальності. Формування ідеології підприємця відбувається у процесі адаптації суспільства до нових економічних умов, де приватна власність, конкуренція та самостійність виступають базовими засадами господарювання. Ідеологія підприємництва охоплює систему переконань, мотивів і життєвих орієнтирів, які визначають ставлення бізнесмена до праці, ризику, партнерства та соціальної відповідальності. Вона формується під впливом історичних традицій господарювання, національного менталітету, рівня економічної свободи й правової культури в суспільстві. Важливу роль відіграють також зовнішні фактори: глобальні економічні процеси, європейські стандарти ведення бізнесу, зміни в державній політиці. Культура підприємця включає норми професійної поведінки, етику ділових стосунків, здатність до інновацій та стратегічного мислення. Вона формується на основі поєднання теоретичних знань і практичного досвіду, а також через соціалізацію у бізнес-середовищі. Для сучасного підприємця характерними є прагнення до професійного самовдосконалення, готовність до ризику, вміння приймати виважені рішення та адаптуватися до динамічних умов ринку. Значну

роль у формуванні культури підприємництва відіграє світогляд. Він визначає моральні орієнтири, ціннісні пріоритети та ставлення до економічної діяльності. Сучасний український підприємець орієнтується на такі ключові цінності, як чесність, відкритість, відповідальність, партнерство та інноваційність. Саме ці принципи лежать в основі сталої моделі ведення бізнесу та сприяють зміцненню довіри в суспільстві. Процес формування підприємницької свідомості включає етапи самопізнання, професійного зростання, вироблення індивідуальної стратегії діяльності, усвідомлення власної ролі в соціально-економічному розвитку країни. Підприємець виступає не лише економічним суб'єктом, але й носієм соціальної ініціативи, здатним впливати на локальні спільноти, створювати робочі місця та розвивати підприємницьку культуру в суспільстві.

Висновок. У період утвердження ринкових відносин формування ідеології та культури підприємництва набуває особливої актуальності. Від рівня зрілості цих процесів залежить успішність економічних реформ, конкурентоспроможність держави та її інтеграція у світовий економічний простір. Підприємець, наділений відповідним світоглядом і професійною культурою, стає агентом модернізації та важливим чинником прогресивного суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Соломія Зимна, студентка групи ФМПС-13

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою формування в Україні етичних стандартів підприємницької діяльності, підвищення рівня довіри між бізнесом і суспільством, а також посилення ролі бізнесу у вирішенні соціальних та екологічних проблем. В умовах воєнного часу та економічної нестабільності питання соціальної відповідальності бізнесу набуває особливого значення, адже саме вона сприяє консолідації суспільства і підтримці громад.

Мета дослідження: проаналізувати: соціальну відповідальність бізнесу та розглянути головні проблеми його впровадження в Україні.

Об'єкт дослідження: соціальна відповідальність бізнесу в сучасній Україні.

Предмет дослідження: проблеми реалізації соціальної відповідальності бізнесу, їхні причини та шляхи подолання.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність і значення соціальної відповідальності бізнесу; визначити основні проблеми її реалізації в Україні; окреслити можливі шляхи подолання труднощів та підвищення ефективності соціально відповідальних практик.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу є важливим чинником сталого розвитку держави, адже поєднує економічну ефективність із соціальною та екологічною доцільністю. Вона охоплює добровільні зобов'язання компаній перед суспільством, які виходять за межі законодавчих вимог: дотримання етичних стандартів, турботу про працівників, охорону навколишнього середовища, підтримку освіти та місцевих громад. В українських реаліях формування соціально відповідального бізнесу перебуває на етапі становлення. Значна частина підприємств лише починає усвідомлювати, що соціальна відповідальність може бути не витратною статтею, а інвестицією у власну репутацію та конкурентоспроможність. Проте поширеними залишаються формальні підходи, коли соціальні ініціативи мають переважно рекламний характер і не спрямовані на системні зміни. Серед основних проблем розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні можна виокремити кілька: низький рівень корпоративної культури та відсутність стратегічного бачення соціальної політики на підприємствах; обмежена державна підтримка і відсутність ефективних стимулів для компаній, що впроваджують соціально відповідальні практики; дефіцит довіри між бізнесом, владою та суспільством, що

знижує ефективність партнерських ініціатив. Разом із тим, в останні роки спостерігається позитивна динаміка. Все більше українських компаній розробляють власні стратегії корпоративної соціальної відповідальності, звітують про екологічний та соціальний вплив, підтримують освітні, культурні та волонтерські проекти. Особливо активізувався бізнес у період воєнних дій: підприємства допомагають Збройним силам України, сприяють відновленню інфраструктури, підтримують внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу поступово стає невід’ємною частиною корпоративної культури в Україні. Подальший розвиток цього процесу потребує узгоджених дій держави, бізнес-спільноти та громадськості, спрямованих на формування культури етичного підприємництва і довгострокових соціальних інвестицій.

Висновки. Соціальна відповідальність бізнесу є моральною та економічною основою сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Андріяна Карчевська, студентка групи ФМПС-13

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження. Філософія Григорія Сковороди залишається одним із найважливіших орієнтирів у духовному й інтелектуальному житті сучасної України. Його глибокі моральні засади, прагнення до внутрішньої свободи та самопізнання продовжують викликати інтерес і слугують джерелом натхнення для філософів, мислителів і культурологів. У ХХІ столітті, коли людство стикається з кризою духовності, надмірною раціональністю й залежністю від технологій, погляди Сковороди набувають нового значення. Вони допомагають осмислити місце людини в мінливому світі, зберегти духовні орієнтири та віднайти гармонію між матеріальним і моральним.

Мета дослідження: проаналізувати вплив філософських поглядів Г. Сковороди на формування сучасної української філософської думки.

Об’єкт дослідження: філософські праці Г. Сковороди та їхнє значення для розвитку української духовної культури.

Предмет дослідження: інтерпретація та оцінка філософських ідей Г. Сковороди в працях сучасних українських науковців.

Завдання дослідження: визначити актуальність і значення поглядів Г. Сковороди для сучасної української філософії.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода став одним із перших українських мислителів, який утвердив філософію моральності як основу духовного життя людини. Його погляди спрямовані на розкриття сутності людської природи, пізнання себе та досягнення внутрішньої гармонії. Сковорода стверджував, що кожна людина має своє покликання – «сродну працю», виконання якої приносить щастя і душевний спокій. Українські дослідники неодноразово наголошували на унікальності його філософії. Зокрема, Ф. О. Зеленогорський у праці «Філософія Г. С. Сковороди, українського мислителя» підкреслював, що Сковорода – насамперед «філософ-мораліст», для якого головною метою була духовна досконалість людини. Польський філософ Чеслав Ястшембський-Козловський у статті «Г. Сковорода – український мислитель» називав його видатним представником слов’янської духовної традиції ХVIII століття. Сковорода вважав людину центром світобудови, у якій зосереджені всі таємниці природи й суспільства. Він писав, що «вся незліченність і різноманітність світу стикається в людині». Для нього предметом філософії була не абстрактна теорія, а жива людина з її думками, почуттями, моральними виборами. Таким чином, його вчення протистояло релігійному догматизму, що віддаляв людину від реального життя. Мислитель вірив, що істина – не у зовнішніх авторитетах, а в серці людини, у її

здатності мислити, відчувати й діяти морально. Ідеї Сковороди мали великий вплив на розвиток української філософії, культури та освіти. Його вчення стало основою для формування національної свідомості, прагнення до духовної свободи й самопізнання. Дослідження його спадщини допомагає глибше зрозуміти процес формування української ідентичності та філософської традиції. Його погляди сприяли формуванню нової системи моральних цінностей, у центрі якої стоїть вільна та свідомо особистість. Сковорода доводив, що гармонія між людиною і світом можлива лише тоді, коли людина живе у злагоді зі своєю природою. Його філософія стала своєрідним мостом між античною мудрістю, християнською етикою та українським національним світоглядом. Мислитель наголошував на важливості освіти й самовиховання як засобів духовного зростання людини. Його вчення надихало багатьох українських просвітителів і письменників на пошук істини та служіння народу. І сьогодні спадщина Сковороди залишається актуальною, адже вона вчить жити чесно, мислити вільно й зберігати духовну рівновагу навіть у складні часи. Філософія Григорія Сковороди стала важливою основою для подальшого розвитку українського духовного та інтелектуального життя. Його ідеї про самопізнання та «сродну працю» згодом набули нового звучання в епоху українського національного відродження, надихаючи мислителів і митців на пошуки істини та свободи. Особливе місце у його творчості займає думка про внутрішню незалежність людини, яка не підкоряється зовнішнім обставинам, а залишається вірною своїй совісті. Сковорода вчив, що справжнє щастя не можна знайти у матеріальних благах, адже воно живе в гармонії душі, розуму й серця. Його філософія – це заклик до духовного пробудження, до життя, сповненого любові, мудрості та добра. Тому й сьогодні постать Сковороди символізує вічне прагнення українського народу до свободи, правди й внутрішнього світла.

Висновок. Отже, філософські погляди Григорія Сковороди залишаються надзвичайно важливими для сучасної української думки. Його ідеї про моральність, духовність, гідність і самопізнання становлять основу для осмислення сучасних викликів суспільства. Сковорода є символом української духовності, уособленням пошуку істини та внутрішньої свободи. Його філософія допомагає не лише зрозуміти минуле, а й визначити шлях духовного розвитку української нації в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Яна Колесницька, студентка групи ФМПС-13

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема краси завжди займала важливе місце у філософії, естетиці, культурології та мистецтві. Краса є однією з головних категорій людського мислення, адже через неї людина сприймає світ, пізнає його гармонію та відображає власне бачення у культурі. У сучасному світі, коли технічний прогрес і соціальні зміни часто віддаляють людину від природи, питання розуміння краси як універсального зв'язку між природним і духовним стає особливо важливим. Усвідомлення краси допомагає людині зберегти гармонію між зовнішнім середовищем і внутрішнім світом, виховує повагу до природи та культурної спадщини.

Об'єкт дослідження: краса як універсальна категорія, що поєднує природне й культурне начала.

Предмет дослідження: виявлення особливостей прояву краси у природі та культурі, а також її вплив на формування світогляду людини.

Мета дослідження: проаналізувати сутність краси як атрибуту природи і культури, з'ясувати її значення для духовного розвитку людини та формування естетичних і моральних цінностей.

Завдання дослідження: розкрити поняття краси у філософському та культурному контексті; дослідити прояви краси у природі як джерела естетичного натхнення; проаналізувати роль культури у відтворенні та

осмисленні краси; визначити взаємозв'язок між природною гармонією і культурною творчістю людини; зробити висновки про єдність краси природи та культури у формуванні духовного світу людини.

Виклад основного матеріалу. Поняття краси має давнє коріння й охоплює як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. У природі краса проявляється через гармонію форм, кольорів, звуків, рухів, що створюють відчуття порядку та рівноваги. Людина здавна черпала натхнення у природних явищах – у величі гір, прозорості води, світлі сонця чи спокої ночі. Це споглядання пробуджувало в ній почуття вдячності, поваги до світу й прагнення наслідувати природну досконалість у своїй діяльності. Культура ж відображає духовне осмислення краси. Вона створює символи, образи та ідеали, що передають внутрішню гармонію людського буття. Через мистецтво, музику, архітектуру, поезію людина прагне не лише зобразити зовнішню красу, а й висловити свої почуття, думки, мрії. Культура перетворює природну гармонію на духовну, надаючи їй морального та етичного змісту. Таким чином, краса у природі – це об'єктивна реальність, а у культурі – результат людського осмислення цієї реальності. Людина, споглядаючи природу, вчиться бачити гармонію та відчувати відповідальність за збереження її досконалості. Водночас, творячи культуру, вона продовжує діалог із природою, переносячи її закони гармонії у мистецтво, мораль, філософію. Важливою є також етична функція краси. Вона спонукає людину до добра, гармонійних дій, виховує почуття міри й поваги до світу. Тому краса виступає не лише естетичною, а й моральною категорією, яка сприяє формуванню духовно зрілої особистості.

Висновок. Краса є невід'ємним атрибутом як природи, так і культури. У природі вона виявляє гармонію, порядок і життєву цілісність світу, а в культурі – духовне осмислення цих цінностей. Людина, пізнаючи красу природи, вчиться створювати красу у власному житті, у стосунках, у творчості. Єдність природного й культурного вимірів краси формує духовну гармонію особистості та суспільства. Краса, отже, є не лише естетичною категорією, а й джерелом морального вдосконалення, пізнання світу та утвердження гуманістичних ідеалів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Катерина Консул, студентка групи ФМПС-13

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Формування національної свідомості та консолідація українського суспільства мають вирішальне значення для збереження державності, культури й духовної цілісності. У період воєнних дій та інформаційного тиску питання самоідентичності стає не лише культурним, а й екзистенційним – від нього залежить майбутнє української нації як спільноти свободи, гідності та самоповаги.

Мета дослідження: осмислення процесів формування сучасної української нації в контексті історичних, культурних і духовних чинників.

Об'єкт дослідження: процес формування національної ідентичності українського суспільства.

Предмет дослідження: філософські та соціокультурні засади становлення сучасної української нації.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «нація» у філософському аспекті; визначити основні етапи формування української національної ідентичності; проаналізувати чинники, що впливають на сучасне становлення української нації; окреслити проблеми та перспективи подальшого національного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Поняття нації у філософії розглядається не лише як політична спільнота, а й як духовно-культурний феномен. Нація – це спільнота людей, об'єднана певною назвою, символами, геогр. та етносоціальним походженням, істор. пам'яттю, комплексом духовно-культ. і політ. цінностей. З античності та середньовіччя слово вживалося для означення віддалених, «варварських» народів, згодом – для означення студентських земляцтв, регіональних угруповань церк. еліт. У пізньому середньовіччі та за раннього

Нового часу слово «нація» набуло рис етнізації та почало вважатися синонімом «країни», «народу». Формування української нації має глибоке історичне коріння. Ще у часи Київської Русі закладалися основи державності та культурної єдності. Проте багатовікове перебування українських земель під владою інших держав – Речі Посполитої, Російської та Австро-Угорської імперій – призвело до складної долі української ідентичності. Незважаючи на це, народ зберіг мову, традиції, духовність, які стали підґрунтям для відродження нації у XIX–XX століттях. У новітній історії незалежна Україна постала як результат прагнення народу до свободи. Проте процес формування сучасної української нації продовжується. Він включає боротьбу між різними ідентичностями, світоглядами, впливами глобалізації та медіакультури. Сьогодні перед українською спільнотою стоїть завдання не лише зберегти національні цінності, а й адаптувати їх до вимог сучасного світу. Одним із ключових чинників націєтворення є мова – вона формує культурний код, мислення, спосіб самовираження. Не менш важливим є історична пам'ять, яка забезпечує спадкоємність поколінь і зміцнює почуття приналежності до єдиного народу. Релігія та культура також відіграють роль духовного цементу, що об'єднує українців у періоди випробувань. Сучасні виклики – війна, масова міграція, вплив глобальних ідей – формують новий тип української нації: активної, свідомої, відкритої до світу, але міцно вкоріненої у власні традиції. Після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, процес національної консолідації набув безпрецедентної сили. Українці дедалі більше усвідомлюють свою ідентичність не лише через походження, а через цінності свободи, гідності та солідарності. Філософський вимір проблеми полягає у тому, що формування нації є не лише політичним, а й морально-ціннісним актом. Сучасна українська нація – це не просто населення певної території, а спільнота людей, об'єднаних духовним вибором – бути українцями, відстоювати незалежність і правду.

Висновки. Формування сучасної української нації – це складний, але незворотний процес, що поєднує історичні, культурні, духовні й політичні чинники. Українська нація проходить шлях самоусвідомлення через випробування війною, боротьбу за свободу слова, розвиток мови й культури. Основним завданням сучасного суспільства є збереження духовних і моральних цінностей, підтримка освіти, культури та історичної пам'яті. Нація формується там, де є спільна мета, любов до Батьківщини та відповідальність за її майбутнє. Українці сьогодні створюють не просто державу – вони формують націю, здатну мислити, діяти й творити у світовому просторі як рівноправна, самобутня й гідна спільнота.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Денис Ліпкус, студент групи ФМПС-13

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження. Марксова концепція людини залишається однією з ключових тем сучасної філософської думки, оскільки вона поєднує соціально-економічний, антропологічний і гуманістичний підходи до розуміння природи людини. В умовах кризи цінностей, соціальної нерівності та глобалізації актуальним є звернення до марксистського бачення людини як істоти, що формується в процесі праці та суспільних відносин. Аналіз концепції Маркса дозволяє осмислити, як соціально-економічні умови впливають на становлення особистості, її свободу, самореалізацію та відчуження.

Мета дослідження: аналіз концепції людини у творчості Карла Маркса, визначення її основних положень, внутрішньої логіки та значення для сучасного розуміння людської природи, праці й соціального буття.

Об'єкт дослідження: філософська концепція людини в системі поглядів Карла Маркса.

Предмет дослідження: філософські засади, категорії та принципи, через які Карл Маркс розкриває сутність людини, її відношення до праці, суспільства та процесу відчуження.

Завдання дослідження: пояснити актуальність і значення ідей Маркса для сучасного філософського осмислення проблем людини. Виклад основного матеріалу. У центрі Марксової філософії знаходиться поняття

праці як основної форми людської діяльності. Саме через працю людина реалізує свою сутність, перетворюючи природу і водночас себе. На відміну від класичних філософів, Маркс розглядає людину не як ізольовану духовну істоту, а як соціальну істоту, що формується в процесі історичного розвитку суспільства.

Одним із ключових понять є «відчуження». У капіталістичному суспільстві людина відчужується від продуктів своєї праці, від самого процесу праці, від інших людей і, зрештою, від самої себе. Праця, яка мала б бути засобом самореалізації, перетворюється на примусовий засіб виживання. Таким чином, Маркс бачить у відчуженні головну проблему сучасного суспільства. Необхідна праця людини як задоволення своїх природних потреб біологічного існування, або ж праця за примусом, виявляється вимушеною активністю і протистоїть дійсно людській, вільній діяльності, а тому, по суті, постає відчуженою діяльністю, тобто бездіяльністю в смислі відсутності свідомості та вільної дії. Та й загалом, у капіталістичному суспільстві, за К. Марксом, всі відношення обертаються своїми протилежностями: труд і праця людини виступають як страждання, сила працівника – як його безсилля, а діяльність робітника, зведена до тваринного існування – як людська бездіяльність. Таким чином, почавши із аналізу людської діяльності, Карл Маркс вводить у поле власного аналізу людську бездіяльність. Німецький мислитель звертав увагу на пасивність, бездіяльність робітничого класу як раз в смислі зведення діяльності робітника до виконання нав'язаних завдань та задоволення лише природних, тваринних потреб – харчування та розмноження, забезпечення власного існування. Зокрема, філософ відзначав, що в найбільш заможних районах капіталістичних країн народжуваність є значно меншою, ніж в злиднених робітничих районах; причиною цього називалась саме відсутність у робітників можливості самореалізації та їх зосередженість на примітивних задоволеннях і потребах (в даному випадку – на сексуальності). За умов домінування подібної примітивної, нетворчої активності, робітник позбавлений можливості вільної й творчої діяльності; і навпаки, позбавлений можливості самореалізації, тобто людської діяльності, робітник впадає в перманентний стан бездіяльності, задовольняючись пасивними та примітивними насолодами. В радянській філософії ідеї К. Маркса здобули специфічного тону, в результаті чого пасивні форми людського існування взагалі залишилися поза увагою, хоча в творах самого Маркса дана проблематика була присутня. Із появою так званого «діяльнісного підходу» ситуація мало змінилася, хоча відбулася певна понятійна трансформація – замість категорії «праці» почали вживати категорію «діяльності», що на думку представників діяльнісного підходу (Г. Батищев, С. Швирьов, та інші), мало б відображувати різноманітність людських форм існування. Проте, категорія діяльності виявила свою обмеженість і вже в рамках самого діяльнісного підходу виникли серйозні зауваження щодо визначального характеру даної категорії для антропологічних та культурологічних досліджень.

Висновок. Отже, Марксова концепція людини є однією з найпоширеніших спроб осмислити людську сутність у контексті суспільно-економічних відносин. Вона поєднує в собі глибокий гуманізм і матеріалістичний підхід до розуміння світу. Людина, за Марксом, – це істота, яка творить свій світ через практичну діяльність, але водночас може бути поневолена власними творіннями. Філософський аналіз цієї концепції виявляє її актуальність і сьогодні, коли проблеми відчуження, соціальної нерівності та пошуку справжнього сенсу праці залишаються надзвичайно гострими.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Максим Малащук, студент групи ФМПС-13

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ТЕМУ «ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ»

Актуальність теми дослідження. Проблематика взаємодії релігії та грошей посідає важливе місце у філософських і соціальних дослідженнях. Сучасний світ орієнтований переважно на економічні вигоди та матеріальні досягнення, у той час як духовні цінності нерідко відходять на другий план. Тому аналіз ставлення релігій до грошей дає можливість глибше збагнути моральні засади поведінки людини і знайти

межу між духовним розвитком та матеріальними потребами. Актуальність теми полягає у тому, що вона піднімає питання добра, справедливості, відповідальності та гармонії між двома складовими людського буття – духовною і матеріальною.

Мета дослідження: дослідити релігійні та філософські уявлення про гроші як соціальний, моральний та духовний феномен.

Завдання дослідження: розглянути ключові підходи різних релігій до багатства та матеріальних благ; визначити, як релігійні настанови впливають на економічну поведінку людини; пояснити філософське значення грошей як символу праці, влади та залежності; сформулювати висновки щодо можливості поєднання духовного та матеріального у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Релігія здавна визначала ставлення людини до праці, багатства та власності. У християнстві гроші не вважаються злом самі по собі. Засуджується саме надмірне прагнення до багатства. У Біблії говориться: «Корінь усього зла – грошолюбство» (1 Тим. 6:10). Християнство закликає до чесності у праці, поміркованості та милосердя. Матеріальні засоби повинні служити добру, а не ставати головною ціллю життя. Христос підкреслював неможливість служити одночасно Богові і мамоні – символу матеріального багатства. В ісламі багатство сприймається як дар від Аллаха, за використання якого людина несе відповідальність. Іслам забороняє лихварство, оскільки воно породжує нерівність і несправедливість. Однією з обов'язкових практик є закят – милостиня на користь нужденних, що сприяє соціальній рівновазі. Буддизм розглядає гроші як тимчасове, а не головне джерело щастя. Надмірне бажання багатства вважається причиною страждань. Однак буддизм не заперечує праці та добробуту, якщо вони здобуті чесним шляхом і не стають причиною залежності від матеріального світу. Філософський погляд на гроші підкреслює їх амбівалентність: з одного боку, вони стимулюють розвиток суспільства, економіки, науки; з іншого – культ грошей може призвести до моральної деградації, егоїзму та нерівності. Тому духовні цінності мають залишатися основою людських вчинків.

Висновки. Релігія і гроші впливають на поведінку людини з різних боків: духовного і матеріального. Релігія наголошує, що багатство не може бути головною метою життя. Гроші – це лише інструмент, який може приносити благо, якщо використовувати його з моральною відповідальністю. Гармонія між духовним і матеріальним є необхідною умовою для розвитку особистості та суспільства. У світі, де домінує споживацька культура, звернення до духовних принципів допомагає зберегти людяність, мораль.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Мовчко, студентка групи ФМПС-13

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті роль науки зростає з кожним роком. Вона визначає економічний, культурний і соціальний розвиток суспільства. Водночас відсутність моральних орієнтирів може призвести до катастрофічних наслідків. Саме тому дослідження взаємозв'язку науки і глобальних проблем людства є надзвичайно актуальним.

Мета дослідження: з'ясування ролі науки у вирішенні глобальних проблем людства, а також осмислення її впливу на духовний, моральний і соціальний розвиток цивілізації.

Об'єкт дослідження: наука як соціальний і культурний феномен, що впливає на розвиток сучасного людства.

Предмет дослідження: вплив науково-технічного прогресу на формування глобальних проблем та пошук шляхів їх вирішення у філософському контексті.

Завдання дослідження: розкрити значення науки у сучасному світі; проаналізувати філософські підходи до ролі науки (Бекон, Поппер, Ейнштейн, Габермас); визначити взаємозв'язок між науково-технічним прогресом і моральними цінностями; виявити основні глобальні проблеми, спричинені розвитком науки; обґрунтувати шляхи гармонізації науки, природи та людини.

Виклад основного матеріалу. Наука – це знання, що надає людині силу, однак будь-яка сила потребує морального контролю. Без етичних меж вона може перетворитися на небезпечну зброю, спрямовану проти самої людини. Наукові відкриття повинні служити розвитку, добробуту та прогресу, але коли ними керують лише політичні або матеріальні інтереси, вони стають джерелом загроз і конфліктів. Історія свідчить, що досягнення науки можуть як рятувати людство, так і завдавати непоправної шкоди, якщо не супроводжуються моральною відповідальністю. Сучасний розвиток технологій змінює не лише економіку, а й спосіб мислення людини. Наука відкриває нові можливості, проте водночас створює нові виклики – глобальне потепління, інформаційні війни, біотехнологічні ризики, проблеми штучного інтелекту. Ці явища показують, що людство стоїть перед необхідністю гармонізувати науковий прогрес із духовними і моральними цінностями. Науково-технічний розвиток має бути спрямований не лише на підвищення ефективності, а й на збереження природи, забезпечення миру та сталого розвитку. Важливо, щоб людина залишалася головною цінністю, а не засобом у системі технологічного прогресу. Наука має слугувати життю, а не підпорядковувати його собі. Сьогодні наукові відкриття визначають майбутнє планети, тому головне завдання людства – навчитися використовувати їх мудро й відповідально. Майбутнє залежить від того, чи зможе людина поєднати розвиток знань із моральними принципами, екологічним мисленням і гуманістичними ідеалами. Лише так наука стане справжньою силою добра, а не причиною руйнування.

Висновки. Отже, наука – це потужний інструмент розвитку людства, але вона потребує етичного керівництва і філософського осмислення. Глобальні проблеми можна подолати лише тоді, коли науковий прогрес поєднується з моральною відповідальністю, екологічним мисленням і повагою до життя. Філософія допомагає людині усвідомити: справжній прогрес – це не лише технології, а гармонійне співіснування людини, природи й науки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Нестер, студентка групи ФМПС-13

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі глобалізація стала визначальною рисою розвитку цивілізації. Вона охоплює всі сфери життя – економічну, політичну, культурну, духовну, інформаційну. Для України, яка переживає період глибоких суспільних трансформацій і воєнних випробувань, глобалізаційні процеси мають подвійне значення: з одного боку – це можливість інтеграції до світової спільноти, з іншого – виклик для збереження національної ідентичності, культури та духовності.

Мета дослідження: осмислення місця та ролі України у глобалізаційних процесах, визначення впливу глобалізації на духовну, культурну та ціннісну сферу українського суспільства.

Об'єкт дослідження: процес глобалізації як світовий феномен, що охоплює політичні, соціальні та культурні виміри розвитку людства.

Предмет дослідження: взаємодія України з глобальними процесами, вплив глобалізації на становлення національної ідентичності, духовності та світогляду українського народу.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність і філософські засади глобалізації; визначити основні прояви глобалізації у сучасному світі; розглянути особливості участі України у глобалізаційних процесах; пояснити вплив глобалізації на духовно-культурну сферу України.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це передусім філософський виклик людству, що відкриває можливості для об'єднання та вирішення глобальних проблем, але водночас загрожує втратою національної унікальності. Україна, на перетині Сходу і Заходу, демонструє, як поєднувати традиційність і модерність, активно інтегруючись у світовий простір (економіка, цифрові технології) і трансформуючи свій образ на провідний європейський. Філософія допомагає осмислити, як у світі тотальної взаємозалежності зберегти людяність і культурну цілісність. Вона позиціонує глобалізацію як діалог культур, куди Україна вносить ідеї свободи, гідності та правди. Війна підкреслила гуманістичний вимір глобалізації, викликавши світову солідарність і розуміння цінності демократії. Українське суспільство формує нову ідентичність – національну за змістом, але глобальну за світоглядом, переживаючи особливий тип глобалізації з елементами культурного самозахисту. Таким чином, Україна є не лише об'єктом, а й суб'єктом глобалізації, впливаючи на формування нової світової філософії, у центрі якої стоїть вільна і відповідальна людина.

Висновок. Філософський аналіз глобалізації в контексті України показує, що цей процес не є однозначним. Він несе як можливості, так і загрози. Для України головним завданням є зберегти духовну самобутність, поєднуючи відкритість до світу з вірністю власним цінностям. Глобалізація повинна стати інструментом розвитку, а не втрати національної ідентичності. Україна має шанс стати моральним орієнтиром у новій світовій системі, заснованій на свободі, правді й гідності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Основська, студентка групи ФМПС-13

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Взаємозв'язок релігії та грошей залишається важливою темою, адже релігійні уявлення впливають на ставлення до матеріальних цінностей, а економічні процеси – на духовність суспільства.

Об'єкт дослідження: взаємодія релігійних і матеріальних цінностей.

Предмет дослідження: аналіз взаємозв'язку між релігією та грошима.

Мета дослідження: осмислення взаємозв'язку релігії та грошей, виявлення їхнього спільного символічного підґрунтя та впливу релігійних уявлень на формування економічної етики.

Завдання дослідження: з'ясувати ставлення релігії до грошей у різні історичні періоди; проаналізувати вплив економічних чинників на духовність; визначити філософське значення грошей у контексті релігійних цінностей.

Виклад основного матеріалу. Макс Вебер у праці «Протестантська етика і дух капіталізму» показав, що саме релігійні переконання сприяли розвитку капіталізму. Протестантська етика, заснована на працелюбності та самодисципліні, легітимізувала прагнення до накопичення. Гроші перестали бути гріхом – вони стали знаком Божого благословення для тих, хто чесно працює. Карл Маркс, навпаки, розглядав гроші як символ відчуження людини від самої себе. «Гроші є відчужена сутність людської праці». За його думкою, людина поклоняється грошам так само, як Богові, наділяючи їх всемогутністю. Гроші стають «світським богом», що панує над людськими стосунками. Георг Зіммель у «Філософії грошей» тлумачить гроші як форму культури, що виражає абстрактну ідею цінності. Вони, як і релігія, ґрунтуються на вірі – не у надприродне, а у взаємну довіру між людьми. Зіммель показує, що гроші створюють нову форму

соціальної єдності, але водночас посилюють відчуження особистості. Фрідріх Ніцше у «Антихристі» стверджував, що релігія й гроші – це системи влади, які підкорюють людину зовнішнім законам. Він бачив у грошах «нового бога», котрий визначає мораль і сенс життя у секулярному світі. У XX–XXI століттях ця тема отримала нове осмислення. Пітер Бергер говорив про формування «економічної релігії», у якій ринок виконує функції храму. Юрген Габермас підкреслював, що гроші і влада колонізують духовний простір суспільства, витісняючи мораль і релігію, однак постсекулярна доба відкриває можливість діалогу між вірою та раціональністю. Девід Грейбер доводив, що релігія і гроші мають спільне походження – обидва виникли як форми боргу та зобов'язання. У давнину борг мав сакральне значення: людина вважала себе боржником не лише перед іншими, а й перед богами.

Висновки. Релігія і гроші мають спільну природу: обидва феномени засновані на вірі, довірі та символічних значеннях. У різні епохи релігія визначала моральні межі економічної діяльності, а гроші набували сакральних рис. У сучасному світі вони залишаються головним об'єктом колективної віри, замінюючи духовні орієнтири. Таким чином, релігія і гроші – не антагоністи, а взаємопов'язані сили, що формують духовний і соціальний порядок людства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Павлюк, студентка групи ФМПС-13

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Сучасне виробництво є одним із ключових у житті людства, адже воно має вплив на економічний розвиток, спосіб життя людей, їхні звички та соціальні зв'язки. У період розвитку технологій та промислового спектра помітно змінюються умови праці, споживання продуктів виробництва та дозвілля, що сильно впливає на культуру, моральні цінності та спосіб життя суспільства.

Мета дослідження: проаналізувати вплив виробництва на повсякденне життя суспільства, визначити зміни, які воно спричиняє, а також окреслити негативні та позитивні наслідки.

Об'єкт дослідження: соціальні наслідки впливу виробничого процесу.

Предмет дослідження: зв'язок між розвитком промисловості та змінами у суспільстві.

Завдання дослідження: дослідити основні зміни у способі життя населення через вплив розвитку виробництва.

Виклад основного матеріалу. Виробництво є основою існування та розвитку суспільства, адже воно забезпечує людей матеріальними благами, важливими для життя та прогресу. Воно показує, як люди взаємодіють один з одним, що вони цінують і наскільки комфортно та стабільно живуть. Виробництво є вагомим частинкою розвитку суспільства, адже має широкий вплив на економіку, ринок праці та рівень добробуту. Машинна праця зменшує фізичні навантаження на людей та сприяє зростанню продуктивності, водночас механізація виробництва водночас загрожує зменшенням кількості робочих місць. У сучасному виробництві часто намагаються зменшити собівартість товарів, тому під час виготовлення додають барвники, консерванти та інші хімічні речовини, які можуть шкодити здоров'ю людини. Особливо швидко зростає хімічне виробництво - як продуктової так і побутової хімії. Це спрощує деякі процеси в житті, проте створює ризики для природи й людини. Надмірний вміст хімічних речовин у продукції негативно впливає на репродуктивну систему, що може знижувати рівень народжуваності, підвищувати смертність і спричиняти захворювання у дітей. Попри високий рівень розвитку промисловості у світі залишається проблема переробки побутових відходів, що створює серйозну екологічну небезпеку. Через активну діяльність заводів і фабрик збільшується кількість небезпечних викидів парникових газів, які нагрівають атмосферу й

викликають зміну клімату. Вирубка лісів для промислових потреб зменшує кількість зелених насаджень і підсилює ефект глобального потепління, спричиняючи втрату біорізноманіття. Сучасні виробництва виготовляють дедалі більше гаджетів, через що діти й дорослі проводять багато часу за екранами. Це негативно впливає на зір, психіку та зменшує справжнє живе спілкування між людьми. У машинобудівній промисловості виготовляється все більше автомобілів, тракторів та верстатів. Вони полегшують роботу людей, підвищують комфорт життя, але водночас забруднюють повітря та споживають велику кількість енергії. Розвиток промисловості спричинив масову появу підробок - ліків, косметики та продуктів харчування. Продаж фальсифікованих препаратів становить загрозу для здоров'я людей та підриває довіру споживачів і негативно впливає на економіку країни. Проблемою є й неякісне виробництво доріг, що знижує комфорт пересування і викликає невдоволення серед населення. Це показує, що швидке виробництво не завжди гарантує якість. Через зменшення погोलів'я худоби та використання промислових технологій багато товарів тваринного походження стали низької якості та не відповідають стандартам, що впливає на здоров'я людей і знижує довіру до харчової продукції. Розвиток енергетичної промисловості підвищив рівень життя суспільства, адже від електроенергетики залежить робота більшості підприємств, транспорту, освітлення, опалення, зв'язок, освіта й медицина. Одним із провідних напрямів сучасного виробництва є використання альтернативних джерел енергії - сонячних батарей і вітряків. Ці технології допомагають зменшити споживання невідновлюваних ресурсів, скорочують викиди парникових газів і сприяють сталому розвитку економіки. Отже, розвиток виробництва охоплює всі сфери життя суспільства - від енергетики до легкої промисловості. Його вплив проявляється не лише у підвищенні рівня життя, а й у формуванні нових соціальних та екологічних викликів. Виробництво визначає темпи прогресу людства, але водночас вимагає відповідального ставлення до ресурсів, якості продукції та здоров'я людей.

Висновок. Розвиток промисловості дедалі більше впливає на всі сфери життя суспільства. З одного боку, виробництво сприяє зростанню економіки, збільшенню кількості робочих місць, забезпечення людей усім необхідним і підвищенню рівня життя. З іншого боку, надмірне виробництво та виготовлення неякісної продукції негативно впливають на здоров'я людей і стан навколишнього середовища. Тому, важливо розвивати сучасні, екологічно безпечні технології виробництва, які поєднують високу якість, енергоефективність, та дбайливе ставлення до природи.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Пирожок, студентка групи ФМПС-13

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Еволюція грошей відображає зміни в культурі й мислені людини. У сучасному світі, філософія змінилась гроші стали впливом на цінність.

Мета дослідження: розкрити проблему еволюції ціннісного відношення до грошей у контексті розвитку філософської та економічної думки, уточнити основні поняття соціальної сутності грошей, розширити смисловий простір їхнього розуміння як культурного феномена.

Об'єкт дослідження: еволюція грошей у розвитку культури мислення.

Предмет дослідження: соціальна сутність і філософський зміст грошей у процесі їхньої історичної еволюції.

Завдання дослідження: проаналізувати історико-еволюційний процес появи та функціонування грошей, виділивши ключові етапи.

Виклад основного матеріалу. Гроші – не лише економічна категорія, а насамперед філософсько-культурний феномен, який формує суспільні відносини, систему цінностей і мислення людини. Вони

виступають у різних сутнісних якостях: як знак (інформаційна функція), як символ (уособлення довіри), як інституціональна форма (підтримка соціального порядку). Через гроші встановлюється певна єдність соціального простору, формується віра в їхню універсальну силу. Водночас гроші впливають на мораль, ієрархію цінностей і світогляд людини. Сутність грошей розкривається лише історії їхньої еволюції. З філософського погляду, цей процес – це рух від матеріального до символічного, від речовини до ідеї. Спочатку гроші були конкретним матеріальним об'єктом, який мав власну цінність і виражав матеріальні потреби людини. З розвитком культури та мислення гроші поступово втратили свою речову основу й перетворилися на символ довіри та суспільних відносин. У цьому проявляється глибокий філософський зміст: гроші стають не просто засобом обміну, а відображенням розвитку свідомості, уявлень про цінність і взаємозв'язок між матеріальним і духовним у культурі людства. У сучасному суспільстві гроші набули універсального статусу – вони визначають соціальний престиж, свободу дій і навіть моральні орієнтири. Їхній вплив поширюється не лише на економічну сферу, а й на культуру, освіту та духовність. Фетишизація грошей є проявом відчуження: людина починає бачити у грошах мету життя. Гроші формують новий тип мислення – раціонально-розрахунковий, який сприяє прогресу, але обмежує духовний вимір людини.

Висновки. Отже, еволюція грошей – це дзеркало розвитку культури мислення людства. Перехід від матеріальної до символічної природи грошей свідчить про зростання ролі абстрактного мислення та соціальної довіри. Гроші впливають не лише на економічні процеси, а й на світогляд, мораль і духовність. Фетишизм грошей у сучасності вимагає філософського осмислення, щоб повернути їм статус засобу, а не самоцілі. Усвідомлення філософської сутності грошей сприяє формуванню гармонійної культури мислення, де духовні й матеріальні цінності перебувають у рівновазі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Віталій Рацький, студент групи ФМПС-13

ЕТИКА БІЗНЕСУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та зростання конкуренції етика бізнесу стає необхідною основою успішної діяльності підприємств. Споживачі дедалі більше звертають увагу не лише на якість товару чи послуги, а й на репутацію компанії, прозорість її дій та соціальну відповідальність. Порушення етичних норм призводить до втрати довіри, фінансових збитків і руйнування іміджу, тоді як дотримання моральних принципів сприяє формуванню стабільних партнерських відносин, залученню інвестицій і зміцненню конкурентоспроможності. Тому вивчення етики бізнесу є актуальним, оскільки дозволяє зрозуміти, як гармонійно поєднувати економічну вигоду з суспільними цінностями, забезпечуючи сталий розвиток та відповідальне ведення діяльності.

Мета дослідження: розглянути сутність етики бізнесу, її роль і значення в діяльності підприємств, вплив етичних норм на формування репутації та соціальної відповідальності бізнесу. Об'єкт дослідження – процес ведення бізнесу в умовах сучасної ринкової економіки.

Предмет дослідження: етичні норми, принципи та моделі взаємодії між учасниками бізнес-середовища.

Завдання дослідження: визначити основні принципи етики бізнесу; охарактеризувати значення моральних норм у підприємницькій діяльності; проаналізувати наслідки порушення етичних правил та роль корпоративної соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Бізнес є важливим елементом економічного і соціального життя суспільства. Проте його діяльність не може ґрунтуватися лише на прагненні отримати прибуток. У сучасних умовах важливе

місце займає етика бізнесу – система моральних принципів, правил та норм, якими керуються підприємства, власники, керівники та працівники в процесі економічної діяльності. Основою етики бізнесу виступає чесність, відповідальність, справедливість, повага до партнерів та споживачів, дотримання обіцянок та законодавства. Етичний бізнес будує взаємовідносини на довірі, що сприяє формуванню позитивного іміджу та підвищенню конкурентоспроможності. Навпаки, аморальна поведінка, така як шахрайство, корупція, обман у рекламі, приховування недоліків товарів, порушення прав працівників, веде до втрати довіри, штрафних санкцій та зниження репутації компанії. Одним із ключових аспектів етики бізнесу є корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). Вона передбачає добровільну участь компаній у вирішенні соціальних, благодійних та екологічних проблем суспільства. Підприємства, що займаються КСВ, підтримують освіту, медичні програми, екологічні ініціативи, піклуються про комфортні та безпечні умови праці, а також вкладають ресурси у розвиток місцевих громад. Важливим інструментом етичної діяльності є корпоративна культура, яка формує внутрішні норми поведінки працівників. Високий рівень корпоративної культури сприяє підвищенню мотивації персоналу, зміцненню дисципліни, покращенню комунікації та створенню здорового робочого середовища. Працівники, які відчувають повагу та підтримку, діють більш ефективно та відповідально. У сучасному глобалізованому світі етика бізнесу стає основою довгострокового успіху підприємства. Компанії, які дотримуються принципів моральної поведінки, зберігають свою репутацію, залучають інвесторів і створюють стійкі партнерські зв'язки.

Висновок: отже, етика бізнесу є важливим чинником формування успішної та конкурентоспроможної діяльності підприємств у сучасному світі. Дотримання моральних принципів, чесність, прозорість та відповідальність сприяють зміцненню довіри між компаніями, партнерами й споживачами, покращують репутацію та забезпечують стабільний розвиток. Корпоративна соціальна відповідальність і формування позитивної корпоративної культури підвищують ефективність роботи персоналу та сприяють вирішенню важливих соціальних і екологічних проблем. Таким чином, етика бізнесу виступає не лише моральною вимогою, а й стратегічним фактором довготривалого успіху підприємства в умовах глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Назарій Рибак, студент групи ФМПС-13

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації, технологічного прогресу та посилення міжнародної конкуренції питання формування ефективних моделей ринкового господарства набуває особливої актуальності. Кожна країна світу розвиває власну економічну систему, спираючись на історичні, політичні, соціальні та культурні особливості. Саме тому не існує універсальної моделі ринку натомість функціонують різні варіанти, що поєднують у собі елементи державного регулювання й ринкової свободи. Проблема полягає у визначенні оптимального співвідношення між ринковими механізмами саморегуляції та впливом держави, що забезпечує стабільність, соціальну справедливість і конкурентоспроможність національної економіки. Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності сучасних моделей ринкового господарства, їхніх типів, особливостей функціонування та можливостей застосування в українських реаліях.

Об'єкт дослідження: сучасні моделі ринкового господарства та їх функціонування в умовах глобальної економіки.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства, їх структура, принципи функціонування та вплив на економічний розвиток країн.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «ринкове господарство»; охарактеризувати основні сучасні моделі ринкової економіки; визначити переваги й недоліки кожної моделі; проаналізувати можливості адаптації ефективних елементів світових моделей для економіки України.

Виклад основного матеріалу. Ринкове господарство – це система економічних відносин, у якій основні рішення щодо виробництва, розподілу й споживання благ приймаються на основі попиту й пропозиції. Основними рисами такої системи є приватна власність, конкуренція, вільне ціноутворення, підприємництво та економічна свобода. Сучасні моделі ринкової економіки. У сучасному світі можна виокремити кілька основних моделей ринкового господарства: Ліберальна (англо-американська) модель. Характерна для США, Великої Британії, Канади. Вона ґрунтується на мінімальному державному втручанні в економіку, свободі підприємництва, високій конкуренції та гнучкому ринку праці. Основний акцент робиться на індивідуальній ініціативі та ефективності бізнесу. Соціально-ринкова модель. Найяскравіше представлена у Німеччині, Австрії, Нідерландах. Тут поєднуються принципи ринкової економіки з активною соціальною політикою держави. Головна мета. забезпечити економічне зростання і водночас соціальний захист громадян. Держава регулює ринок через податкову політику, підтримку освіти, охорони здоров'я, пенсійну систему. Скандинавська модель. Швеція, Норвегія, Данія приклади країн, де держава активно перерозподіляє ресурси через високі податки, забезпечуючи рівність можливостей і високий рівень соціальних гарантій. Економіка залишається конкурентною, але орієнтованою на суспільний добробут. Азійська модель. Країни Східної Азії – Японія, Південна Корея, Китай – демонструють поєднання ринкових механізмів з сильною роллю держави у стратегічному плануванні, підтримці експорту та інноваційних галузей. Такий підхід забезпечує швидке економічне зростання й технологічний розвиток.

Висновки. Отже, сучасні моделі ринкового господарства демонструють різноманіття шляхів поєднання економічної свободи та державного регулювання. Кожна країна формує власну модель, виходячи зі своїх історичних і соціальних умов. Для України важливо поєднувати ринкові принципи з ефективною державною політикою, орієнтованою на розвиток підприємництва, інновацій і соціальної стабільності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Стиранівська, студентка групи Фмпс-13

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві туризм виступає не лише як форма відпочинку, а й як важлива соціальна практика, що відображає зміни у способі життя, цінностях та комунікації людей. Як форма соціальної активності, туризм дозволяє особистості реалізувати себе поза межами повсякденного середовища, сприяє самопізнанню, культурному обміну та соціалізації. Соціально-філософський підхід дає змогу глибше осмислити феномен туризму як простір взаємодії людини з суспільством, культурою і власною ідентичністю. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі туризму у глобалізованому світі та недостатньою розробленістю цієї проблематики у вітчизняній філософії.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності людини.

Об'єкт дослідження: людина та туризм.

Предмет дослідження: соціально-філософський аспект туристичних заходів спрямованих на реалізацію потенціалу сучасних людей та задоволення туристичних потреб, розгляданий з соціально-філософської перспективи життя людини.

Завдання дослідження: подати визначення туризму як соціально-філософського явища; проаналізувати його специфіку як форми соціально-філософської активності людини та його вплив.

Виклад основного матеріалу. Туризм, як соціально-філософське явище, набуває все більшого значення в умовах глобалізації, технологічного прогресу та зміни суспільних структур. У сучасному світі туризм є не лише індустрією відпочинку чи економічною діяльністю, але й важливою формою соціальної

активності людини, що розкриває її потреби, цінності та взаємодію з іншими людьми та культурами. Туризм формує нові соціальні ролі, змінює спосіб життя і, як результат, є одним із основних інструментів, через який особистість реалізує свою соціальну ідентичність, відновлює психологічну рівновагу та взаємодіє з навколишнім світом. Соціально-філософський підхід дозволяє глибше осмислити феномен туризму як складне соціокультурне явище, яке поєднує в собі аспекти дозвілля, комунікації, економіки та культури. З філософської точки зору, туризм виступає як форма соціальної практики, в якій людина відокремлюється від повсякденної рутини та взаємодіє з іншими людьми та соціальними групами в нових умовах. Ця взаємодія не обмежується лише фізичним переміщенням з одного місця в інше – вона включає в себе і психологічний, і культурний процеси, що відбуваються на межі індивідуальної та колективної свідомості. Туризм створює простір для культурного обміну та соціальної інтеграції, що є важливим аспектом для глобалізованого світу, де люди різних культур та національностей мають можливість спільно переживати досвід, розуміти та вивчати інші соціальні системи та цінності. У цьому контексті туризм стає одним із способів формування нових соціальних мереж, зміцнення міжкультурної комунікації та розвитку міжнаціонального порозуміння. Він стає важливим інструментом для глобальної взаємодії, впливаючи на суспільні процеси на рівні особистості та соціальних груп. Однак, незважаючи на очевидну соціальну роль туризму, існують і зворотні аспекти цього явища. Індустріалізація туризму та його комерціалізація можуть призвести до зниження культурної автентичності місцевих спільнот, а також до певного розриву між споживацьким ставленням до відпочинку і глибшим соціально-культурним досвідом. Туризм може перетворитися на форму соціального споживання, в якій основний акцент робиться на матеріальних вигодах, а не на глибинному досвіді взаємодії з іншими культурами та соціумом. Особливо актуальним це питання є для постсоціалістичних країн, таких як Україна, де туризм активно розвивається як елемент культурної та соціальної активності, а також економічного зростання. Однак у цих країнах важливо враховувати специфіку соціальних процесів, які супроводжують інтеграцію в світовий туристичний ринок, і знайти баланс між комерціалізацією туризму та збереженням культурної ідентичності. Таким чином, соціально-філософський аналіз туризму дозволяє не лише виявити його роль у сучасному соціумі, а й критично оцінити можливі ризики та переваги цієї форми соціальної активності. Туризм стає не тільки інструментом відпочинку і розваги, а й важливим соціальним механізмом, що впливає на формування культурних, соціальних і навіть політичних зв'язків між людьми. Тому важливість його дослідження з філософської точки зору не може бути переоцінена, адже це дозволяє краще розуміти як внутрішні соціальні процеси, так і глобальні тенденції, що визначають майбутнє людства.

Висновок. «Соціально філософський аналіз туризму як форми соціальної активності» розглядає безліч важливих аспектів, які впливають на соціальний і філософський стан людини через туризм. В сучасних умовах туризм став важливим соціальним явищем, а його соціально-філософське дослідження є актуальним. Туризм впливає на життя місцевого населення, його матеріальну і духовну діяльність, систему цінностей, суспільну поведінку та інтереси. Він є засобом раціональної організації вільного часу людини і важливим чинником суспільного розвитку, сприяючи реалізації особистого потенціалу та свободи сучасних людей. Туризм є невід'ємною частиною суспільного життя і наслідком суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Володимир Тивонюк, студент групи ФМПС-13

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження філософії успіху менеджера зумовлена її безпосереднім впливом на ефективність організації та сталий розвиток бізнесу в умовах постійних змін, оскільки саме глибоке розуміння та застосування ціннісно-сміслових орієнтирів і етичних принципів формує основу для

прийняття стратегічних рішень і побудови лідерської культури. Це дозволяє не лише досягати високих фінансових показників, але й створювати здорове робоче середовище та забезпечувати довготривалу конкурентоспроможність через розвиток особистісних якостей та філософської рефлексії керівника.

Мета дослідження: аналіз ключових філософських концепцій і етичних засад, що формують парадигму успішного менеджменту, а також у розробці практичних рекомендацій щодо інтеграції цих ідей у стратегічне мислення та щоденну управлінську практику сучасного керівника.

Об'єкт дослідження: процес управлінської діяльності в цілому.

Предмет дослідження: філософсько-етичні основи та ціннісні установки, що визначають успішність менеджера.

Завдання дослідження: обґрунтування та систематизація основ для розробки моделі ефективної філософії управління та її практичного впровадження.

Виклад основного матеріалу. Дослідження філософії успіху менеджера зосереджується на тому, що управління є не просто набором технічних навичок, а глибоко філософською діяльністю, що вимагає від керівника чіткого світогляду та системи цінностей. Розглядається концепція, згідно з якою справжній успіх організації неможливий без особистісної цілісності та етичної відповідальності лідера. Аналізуючи праці від Аристотеля (про етику та добродетель) до сучасних теорій Servant Leadership (лідерство-служіння), виокремлюються ключові філософські основи: розуміння мети (теології) бізнесу, діалектика прийняття рішень у невизначеності та екзистенційний вибір у формуванні корпоративної культури. Особлива увага приділяється ролі рефлексії та самопізнання менеджера як інструментів для управління змінами та забезпечення сталого розвитку, доводячи, що філософська зрілість є вирішальною конкурентною перевагою у сучасному світі.

Висновок. Філософія успіху менеджера є комплексною ціннісно-смісловою парадигмою, яка інтегрує етичну відповідальність та глибоку рефлексію у стратегічне управління, підтверджуючи, що справжній та сталий успіх організації неможливий без особистісної зрілості та світоглядної стійкості її лідера.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Роман Чепіга, студент групи ФМПС-13

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі бізнес є не лише економічним, а й соціально-філософським явищем, що впливає на формування культури, моралі та системи цінностей суспільства. З розвитком ринкових відносин в Україні дедалі більшого значення набувають питання етичної відповідальності підприємців, моральних засад прибутку, свободи вибору та справедливості у ділових відносинах. Тому важливим є дослідження філософських основ бізнесу як частини загальної культури людства і як чинника розвитку українського суспільства.

Мета дослідження: проаналізувати основні філософські принципи, які лежать в основі сучасного бізнесу, а також визначити їхній вплив на формування етичних і духовних засад підприємницької діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження: бізнес як соціально-економічне та філософське явище суспільного життя.

Предмет дослідження: філософські засади, морально-етичні принципи та цінності, що визначають сутність і розвиток бізнесу в українському та світовому контексті.

Завдання дослідження: розкрити сутність бізнесу з точки зору філософії; проаналізувати моральні та етичні принципи підприємництва; визначити роль свободи, відповідальності та справедливості у філософії бізнесу; дослідити особливості формування етичного бізнесу в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Бізнес як форма діяльності людини базується на свободі вибору, ініціативі, творчості та відповідальності. Ще мислителі античності, зокрема Аристотель, розмірковували над

тим, що торгівля та обмін мають бути спрямовані на благо, а не лише на збагачення. Кант у своїй етиці наголошував, що людина ніколи не повинна бути лише засобом для досягнення прибутку це основа сучасних етичних принципів бізнесу. У добу Нового часу Макс Вебер у праці «Протестантська етика і дух капіталізму» показав, що економічна діяльність має моральне підґрунтя: праця, ощадливість, чесність та самодисципліна стали духовними засадами європейського бізнесу. Сучасна філософія бізнесу підкреслює важливість гармонії між економічною вигодою та соціальною відповідальністю. Бізнес не може існувати поза суспільством, а тому зобов'язаний враховувати інтереси людей, охорону довкілля, справедливість у розподілі ресурсів. Для України ці питання є особливо актуальними, адже процес становлення підприємництва ще триває. Сучасний український бізнес стикається з проблемами корупції, неетичної конкуренції, недовіри суспільства. Саме тому формування моральної культури підприємництва ключовий напрям розвитку держави. Філософські основи бізнесу в Україні мають спиратися на поєднання західних етичних стандартів (чесність, прозорість, справедливість) із традиційними українськими цінностями працьовитістю, взаємодопомогою та повагою до людини. Такий підхід сприятиме розвитку не лише економіки, а й духовного потенціалу суспільства.

Висновок. Бізнес у філософському розумінні – це не лише прагнення до матеріального прибутку, а й вияв людської свободи, творчості та моральної відповідальності. Етичні засади бізнесу формують довіру, стабільність і гармонію в суспільстві. Для України важливо будувати підприємницьке середовище на основі філософських цінностей - гідності, чесності, взаємоповаги, адже лише за таких умов бізнес може стати рушійною силою не тільки економічного, а й духовного відродження нації.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олеся Ярмола, студентка гр-ФМПС-13

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі науково-технічний прогрес розвивається з безпрецедентною швидкістю, що суттєво впливає на всі сфери життя: працю, освіту, медицину, комунікацію та екологію. Технологічні зміни не лише відкривають нові можливості, а й породжують складні моральні, соціальні й екзистенційні питання. Саме тому філософське осмислення науково-технічного прогресу є вкрай важливим для забезпечення гармонійного співіснування людини й технологій.

Мета дослідження: проаналізувати філософські аспекти науково-технічного прогресу та визначити його вплив на людину, суспільство і природу.

Об'єкт дослідження: науково-технічний прогрес як глобальний соціокультурний процес.

Предмет дослідження: філософські підходи, суперечності та наслідки науково-технічного прогресу.

Завдання дослідження: визначити сутність і тенденції розвитку науково-технічного прогресу; проаналізувати його позитивні та негативні наслідки для суспільства й особистості; окреслити основні моральні й етичні проблеми, пов'язані з технологічним розвитком; з'ясувати роль філософії у формуванні відповідального ставлення до технологій.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де темпи технологічних змін перевищують здатність суспільства їх осмислювати, науково-технічний прогрес перестає бути лише інженерним явищем і перетворюється на ключовий філософський виклик. Його масштаби настільки великі, що впливають не лише на економіку чи побут, а й на фундаментальні уявлення людини про себе, світ і власну свободу. Сутність цього явища полягає в тому, що наука та технології радикально змінюють спосіб людського існування, і саме філософія стає тим інструментом, який дозволяє критично осмислити ці зміни та визначити їхній справжній зміст. Науково-

технічний прогрес відкриває людині безпрецедентні можливості – від цифрової комунікації до медичних проривів, від автоматизації праці до розвитку штучного інтелекту. Але водночас він формує нові суперечності: залежність від технологій, втрату приватності, екологічні загрози, руйнування традиційних соціальних моделей. У цій складності філософське мислення виконує інтегруючу функцію: воно дозволяє поєднати розрізнені технічні знання з гуманістичними цінностями, створюючи цілісне бачення майбутнього. Філософія допомагає людині усвідомити не лише користь технологій, а й їхні приховані наслідки, ставлячи питання про межі втручання в природу, відповідальність за використання штучного інтелекту та моральний вимір технічних рішень. Завдяки філософському осмисленню людина перестає бути пасивним споживачем технічних новацій і стає активним суб'єктом, здатним критично оцінити, які технології сприяють її свободі, а які – непомітно її обмежують. Таким чином, науково-технічний прогрес не може розглядатися лише через призму користі чи ефективності. Його справжнє значення розкривається лише тоді, коли людина застосовує філософські методи рефлексії, щоб зрозуміти власні цінності, свої межі та своє місце у світі технологічних трансформацій. Саме це перетворює філософію на ключ до відповідального й усвідомленого використання досягнень науки і техніки.

Висновок. Отже, науково-технічний прогрес змінює не лише умови життя, а й сам спосіб мислення людини, створюючи нові можливості та водночас нові загрози. Саме філософія дозволяє критично осмислити ці зміни, визначити межі відповідального використання технологій і зберегти гуманістичні цінності в умовах технічної динаміки. Тільки поєднання технологічного розвитку з філософською рефлексією здатне забезпечити збалансоване та безпечне майбутнє суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Мар'яна Бакун, студентка групи МЕН-12

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ бізнесу та управління потребує не лише технічних знань, а й глибокого філософського осмислення феномену успіху. Менеджер – це не просто керівник, а творець середовища, в якому розкривається потенціал людей і формується стратегія розвитку організації. Тому філософія успіху менеджера є необхідною складовою ефективного управління. Вона дозволяє зрозуміти, що справжній успіх полягає не тільки у прибутках, а у гармонійному поєднанні професійної компетентності, моральних принципів і людяності.

Мета дослідження: розкрити сутність філософії успіху менеджера, її принципи, чинники та морально-етичні засади.

Предмет дослідження: філософські основи успіху в діяльності менеджера.

Основний виклад матеріалу. Філософія успіху менеджера ґрунтується на поєднанні знань, інтуїції, моральних цінностей і вміння працювати з людьми. Менеджер – це людина, яка не лише організовує роботу колективу, а й надихає, створює умови для розвитку кожного працівника. Успіх у менеджменті визначається не лише досягненням поставлених цілей, але й якістю людських відносин у процесі праці. Важливим чинником є вміння приймати рішення, брати відповідальність і зберігати внутрішню рівновагу навіть у складних ситуаціях. Філософія успіху ґрунтується на усвідомленні сенсу діяльності: керівник має бачити не лише поточний результат, а й довгострокову мету – розвиток організації, людей і себе самого. Менеджер, який сповідує філософію успіху, прагне гармонії між особистим і колективним благом. Ключову роль відіграють такі принципи: цілеспрямованість, відповідальність, відкритість до нового, етичність у взаєминах. Менеджер повинен розуміти, що справжній успіх неможливий без довіри та взаємоповаги. Філософія успіху – це також мистецтво мотивації. Менеджер, який володіє нею, здатен бачити у кожному співробітнику особистість, допомагати розкрити потенціал, формувати позитивний настрій і віру у спільну справу.

Висновки. Отже, успіх менеджера – це не випадковість, а результат глибокого самоусвідомлення, знань, моральності та постійного саморозвитку. Справжній керівник не просто управляє, а створює умови для зростання інших, навчається разом із командою і надихає власним прикладом. Філософія успіху менеджера полягає у поєднанні розуму, серця й дії – саме так народжується лідер, здатний вести за собою.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олена Безкоровайна, студентка групи МЕН-12

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема взаємодії людини й культури є однією з найважливіших у сучасній гуманітарній науці. Культура – це середовище, в якому людина живе, розвивається, передає досвід нащадкам. Усі духовні й матеріальні здобутки людства – мова, наука, релігія, мистецтво, мораль – постають результатом культурного процесу. Водночас людина не просто пасивно засвоює культурні цінності, а й постійно їх творить, удосконалює, оновлює. Це зумовлює двоїстий характер проблеми: людина є водночас творінням культури й її творцем.

Мета дослідження: розкрити сутність людини як продукту культурного розвитку та як активного творця нових культурних смислів.

Об’єкт дослідження: взаємозв’язок людини та культури як цілісного соціально-духовного явища.

Предмет дослідження: особливості формування людини під впливом культури та її роль як активного творця культурних цінностей.

Завдання дослідження: визначити, у чому полягає формування людини культурою; проаналізувати роль творчої діяльності людини у культурному розвитку; навести приклади впливу особистості на формування духовних надбань людства; з’ясувати діалектичний взаємозв’язок людини та культури.

Виклад основного матеріалу. Людина – це істота культурна. Вона не може існувати поза культурою, адже саме в ній здобуває знання, моральні орієнтири, навички співжиття з іншими. Мова як головний інструмент спілкування є культурним надбанням, яке формує свідомість людини й відкриває їй доступ до колективного досвіду людства. З раннього дитинства індивід засвоює певні цінності, традиції, норми поведінки, що стають основою його особистісного становлення. У цьому сенсі кожен із нас – продукт історичного розвитку культури. Проте людина не обмежується лише відтворенням набутих зразків. Вона наділена творчою здатністю, яка дає їй можливість змінювати та розвивати культуру. У мистецтві це проявляється у створенні нових стилів і напрямів: від античного мистецтва до модернізму й авангарду. У науці творчість людини породила відкриття, що змінили уявлення людства про світ, наприклад, геліоцентричну систему Коперника чи теорію відносності Ейнштейна. У філософії кожна епоха виробляла власні ідеї, які допомагали людині осмислювати сенс життя й будувати нову картину світу. Особливу роль відіграє культурна діяльність у суспільному житті. Завдяки творчості окремих особистостей культура людства робить стрибки вперед. Леонардо да Вінчі поєднав науку і мистецтво, залишивши зразок універсальної творчості. Тарас Шевченко своїми поетичними та художніми творами вплинув не лише на розвиток української культури, а й на формування національної свідомості. Сучасні діячі науки й мистецтва також продовжують цю місію, відкриваючи нові шляхи розвитку суспільства.

Висновки. Таким чином, людина є не тільки творінням культури, а й активним творцем. Вона успадковує багатства минулого, але й водночас створює нове, збагачуючи духовний досвід людства. Культура та людина існують у постійному діалектичному зв’язку: культура формує людину, а людина формує культуру. Без культури неможливе становлення особистості, а без творчої діяльності людини культура не може розвиватися. Людина і культура є взаємозалежними й взаємообумовленими. Людина формується завдяки культурі, адже через неї вона пізнає світ, досягає моральні й духовні цінності, визначає

своє місце в суспільстві. Водночас саме завдяки людині культура розвивається, адже її творча діяльність постійно відкриває нові горизонти для всього людства. Усвідомлення цього взаємозв'язку дає змогу краще зрозуміти не лише сутність культури, а й сутність самої людини як істоти духовної, творчої та суспільної.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Наталія Дячук, студентка групи МЕН-12

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна Україна переживає складний етап державотворення, коли економічні та політичні реформи потребують підтримки суспільної єдності та моральних цінностей. Духовне життя сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму та громадянської відповідальності. Розвиток духовності є необхідною умовою стабільності та прогресу держави, оскільки духовні цінності об'єднують суспільство, зміцнюють інтелектуальний потенціал нації і допомагають протистояти зовнішнім та внутрішнім викликам.

Мета дослідження: проаналізувати роль духовного життя в процесі державотворення України та його вплив на національну свідомість, суспільну єдність і стабільність держави.

Об'єкт дослідження: духовне життя українського суспільства.

Предмет дослідження: взаємозв'язок духовності та процесів розбудови української держави.

Завдання дослідження: визначити роль духовності у формуванні громадянської відповідальності та патріотизму; дослідити розвиток духовних цінностей через освіту, культуру, мистецтво й релігію; показати зв'язок духовного розвитку зі стабільністю держави; проаналізувати сучасні ініціативи, що сприяють духовному зростанню громадян.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї історії українського народу духовність завжди була невід'ємною частиною життя суспільства. Вона включає моральні, культурні, релігійні та національні цінності, що формують внутрішній світ людини та сприяють єдності нації. Духовність сприяє формуванню національної самосвідомості, оскільки через збереження мови, традицій, культури та релігійних цінностей люди усвідомлюють свою приналежність до нації. Патріотизм, громадянська відповідальність, активна участь у житті держави формуються саме через духовні цінності. Вплив духовності простежується й на суспільну стабільність. Люди, що керуються моральними та етичними нормами, менш схильні до корупції, насильства чи соціальної деградації. Високий рівень духовного розвитку об'єднує суспільство навколо спільних цінностей і забезпечує довіру між громадянами та державою. Особливу роль у розвитку духовності відіграють освіта та культура. В школах і університетах формується моральна свідомість молоді, національна література, мистецтво та релігійне виховання сприяють розвитку духовних цінностей. Сучасні культурні проекти, фестивалі, волонтерські та громадські ініціативи підтримують активність громадян і формують активне духовне життя суспільства. Духовні лідери та релігійні організації мають значний вплив на формування цінностей та світогляду. Вони сприяють вихованню громадянської відповідальності, підтримують мир і соціальну згуртованість. Сьогодні численні громадські рухи, волонтерські проекти та культурні центри в Україні стимулюють духовне зростання, особливо серед молоді. Розвиток духовного життя є також показником інтелектуального та культурного потенціалу нації. Сильне духовне суспільство здатне будувати стабільну державу, реалізовувати прогресивні соціальні та політичні ініціативи, сприяти мирному співіснуванню та міжнародній співпраці.

Висновки. Духовне життя є невід'ємною складовою процесу розбудови української держави. Розвиток духовності формує громадянську відповідальність, патріотизм і суспільну єдність, сприяє стабільності та прогресу держави. Система освіти, культура, мистецтво, релігія та громадські ініціативи мають визначальний вплив на духовний розвиток населення.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Аліна Мартиновська, студентка групи МЕН-12

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та переходу України до ринкових відносин формування економічної свідомості набуває особливого значення. Вона визначає рівень розуміння людьми економічних процесів, їхню готовність діяти раціонально, приймати виважені фінансові рішення, брати участь у господарському житті держави. Саме економічна свідомість забезпечує узгодження особистих і суспільних інтересів, сприяє розвитку підприємництва, підвищенню продуктивності праці та ефективності використання ресурсів. Без достатнього рівня економічної свідомості неможливо побудувати стабільну ринкову економіку, орієнтовану на інновації, конкурентоспроможність і соціальну відповідальність. Мета дослідження: Визначити сутність і структуру економічної свідомості, дослідити її вплив на розвиток ринкових відносин в Україні та окреслити шляхи підвищення рівня економічної культури населення.

Об'єкт дослідження: процес формування економічної свідомості в українському суспільстві.

Предмет дослідження: економічна свідомість як соціально-економічне явище, її структура, функції та роль у розвитку ринкової економіки України.

Завдання дослідження: проаналізувати чинники, що впливають на її формування в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Економічна свідомість є однією з форм суспільної свідомості, що відображає систему знань, оцінок, поглядів, мотивів і цінностей, пов'язаних із економічною діяльністю людини. Вона охоплює усвідомлення місця людини у виробництві, споживанні, розподілі матеріальних благ, розуміння законів ринку, податків, грошових процесів, ролі праці та підприємництва. Економічна свідомість формується під впливом багатьох чинників: соціально-економічних умов, рівня освіти, сімейного виховання, інформаційного середовища, державної політики, традицій та національної культури. На її рівень також впливають моральні орієнтири, життєвий досвід, матеріальний добробут і довіра до державних інститутів. На індивідуальному рівні економічна свідомість виявляється у ставленні людини до власності, грошей, праці, споживання, заощаджень, підприємницької активності. Людина з розвиненою економічною свідомістю здатна приймати раціональні фінансові рішення, критично оцінювати економічну інформацію, усвідомлює взаємозв'язок між особистими діями й станом економіки держави. На суспільному рівні економічна свідомість проявляється у ставленні громадян до ринкових реформ, податкової дисципліни, економічної справедливості, конкурентних відносин і соціальної відповідальності бізнесу. В умовах ринкової економіки економічна свідомість виконує низку важливих функцій: пізнавальну, мотиваційну, регулятивну і ціннісно-орієнтаційну. Для України розвиток економічної свідомості є надзвичайно актуальним, адже тривалий час у суспільстві домінували патерналістські установки, залежність від держави та низький рівень фінансової культури. Формування нової економічної свідомості потребує системного підходу: впровадження якісної економічної освіти з початкової школи, популяризації фінансової грамотності серед дорослого населення, створення позитивного іміджу підприємництва, підтримки інноваційної діяльності молоді, прозорості економічної політики держави. Важливу роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації, громадські організації та освітні заклади, які сприяють поширенню знань про фінансову культуру, відповідальне споживання, етичну поведінку на ринку праці й у бізнесі. Підвищення рівня економічної свідомості сприяє формуванню активної громадянської позиції, зміцненню довіри до держави, розвитку середнього класу та забезпеченню стабільності ринкової економіки.

Висновки. Економічна свідомість є невід’ємною умовою ефективного функціонування ринкової економіки. Вона визначає рівень участі громадян у господарському житті, їхню відповідальність за прийняті рішення та готовність до інновацій. Формування високого рівня економічної свідомості забезпечить стабільність економічного розвитку, конкурентоспроможність національного виробництва та підвищення якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Віталій Козут, студент групи МЕН-12

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де економіка розвивається швидкими темпами, питання етики бізнесу набуває особливого значення. Бізнес – це не лише спосіб отримання прибутку, а й соціальне явище, яке формує моральні цінності суспільства. Етичні засади підприємництва досліджували як зарубіжні, так і українські науковці (П. Друкер, А. Сміт, В. Андрущенко, І. Надольний). З давніх часів питання моральності в торгівлі хвилювало мислителів. Людина у своїй діяльності не просто отримує вигоду, а й реалізує власні моральні переконання, що свідчить про тісний зв’язок етики та економіки.

Мета дослідження: аналіз ролі етики у формуванні сучасного бізнесу та впливу моральних принципів на економічну діяльність людини.

Об’єкт дослідження: бізнес як соціальне й економічне явище.

Предмет дослідження: етичні засади та моральні норми підприємницької діяльності.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «етика бізнесу»; визначити основні моральні принципи підприємництва; охарактеризувати вплив етики на розвиток бізнесу та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Питання моральності у сфері торгівлі, виробництва та управління супроводжує людство з античності. Сократ, Платон і Аристотель розглядали працю як важливу частину гармонійного розвитку людини. Адам Сміт підкреслював, що економічна діяльність має ґрунтуватися не лише на вигоді, а й на моральних почуттях. Етика бізнесу – це система моральних норм і принципів поведінки людей у підприємстві. Вона визначає правила взаємин між працівниками, керівниками, партнерами, клієнтами та суспільством. Основні принципи етичного бізнесу: чесність, відповідальність, справедливість, довіра, повага до людини. Етична поведінка підприємця сьогодні є основою успіху. Репутація компанії, довіра клієнтів і партнерів напряму залежать від моральності керівництва. Порушення етичних норм (обман, корупція, ухилення від податків, недобросовісна конкуренція) призводять до втрати авторитету та фінансових збитків. Бізнес, побудований на моральних цінностях, сприяє розвитку не лише економіки, а й духовності суспільства. Як зазначав П. Друкер, справжній підприємець – це не просто творець товарів, а й носій соціальної відповідальності, що змінює суспільство на краще. Отже, етика бізнесу формує довіру, справедливість і стабільність у суспільстві. Вона є невід’ємною частиною культури цивілізованого світу, який прагне гармонії між матеріальними й духовними цінностями.

Висновки. Етика бізнесу поєднує економічні, соціальні та моральні аспекти діяльності людини. Підприємництво без моралі призводить до несправедливості та втрати довіри. Тому справжній бізнес – це не лише прибуток, а й відповідальність перед людьми. Етична поведінка є запорукою сталого розвитку, добробуту й миру в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Крушельницька, студентка групи МЕН-12

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі людина часто відчувається загубленою. Швидкий розвиток технологій, глобалізація, постійні зміни в суспільстві роблять життя непередбачуваним. Кожна людина рано чи пізно запитує себе: «Хто я? Куди йду? Які мої цінності?» Ці питання вічні, але зараз вони стали ще гострішими. Через інтернет, соціальні мережі та культурні міграції ми постійно стикаємося з різними впливами. Філософія допомагає розібратися в цьому хаосі, стати самостійною особистістю. Дослідження цієї теми актуальне, бо воно дає інструменти для особистого зростання в часи кризи ідентичності. Без самовизначення людина ризикує стати просто «гвинтиком» у системі, втративши сенс життя.

Мета дослідження: розкрити, як філософія стає інструментом для самовизначення людини в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: роль філософії в процесі самовизначення в сучасному світі, де домінують інформаційні технології, культурні конфлікти та соціальні виклики.

Завдання дослідження: охарактеризувати ключові етапи розгляду цієї проблеми в історії філософської думки та сучасний стан її опрацювання в зарубіжній і вітчизняній літературі; з'ясувати сутність феномену самовизначення особистості як невід'ємної (атрибутивної) характеристики людського існування, виокремити потреби людини у власному самовизначенні.

Виклад основного матеріалу. Філософія завжди була способом, як людина намагається зрозуміти себе в світі. Уже в давнину, в міфах, люди шукали коріння свого походження – від тотемних предків чи богів. Це було першим кроком до самовизначення: знати, звідки ти, щоб знати, ким стати. У давньоіндійській філософії «друге народження» через вивчення Вед робило людину мудрецем – вона не просто жила, а усвідомлювала свій шлях. У давній Греції софісти та Сократ наголошували на самопізнанні: «Пізнай себе!» – це не просто слоган, а ключ до свободи. Досократики шукали «першопочаток» світу, щоб зрозуміти місце людини в ньому. Сенс життя, етика вибору – все це допомагало грекам визначати свою ідентичність серед хаосу полісів і війн. У Київській Русі філософія була практичною: «Повчання Володимира Мономаха» чи проповіді Іларіона вчили, як жити чесно, уникаючи гріхів, будувати стосунки з іншими. Тут самовизначення пов'язане з моральним вибором і служінням Богам та людям. У Новий час Декарт сказав: «Cogito ergo sum» – «Мислю, отже, існую». Саморефлексія стала основою. Бекон радив шукати себе в самоті чи в нових ситуаціях, скидаючи маски. Марксистки розвинули це: подолати відчуження, стати «суб'єктом для себе» через працю та свідомість. Сьогодні філософія ще актуальніша. У постіндустріальному світі, за А. Маслоу, самовизначення – це вершина потреб: самоактуалізація, де ти розкриваєш, що добре, а що погано для тебе. Філософія протидіє «стадному мисленню» від медіа, допомагає обрати цінності. Екзистенціалісти, як Сартр, кажуть: «Існування передує сутності» – ти сам створюєш себе через вибори, навіть в абсурдному світі. В українській філософії Григорій Сковорода вчив «філософії серця»: шукай «сродну працю» – те, що близьке душі, для щастя. Це самовизначення через інтуїцію та етику. Сучасні українські мислителі, як у лекціях ЗУНУ, підкреслюють: філософія звільняє від міфів, розвиває критичне мислення, формує толерантність. У часи глобалізації вона допомагає гармонізувати стосунки з природою, суспільством і собою. Філософія – не абстракція, а практика. Через рефлексію ми контролюємо зміни, ставимо цілі, уникаємо маніпуляцій. Потреба в ній виникає в кризах: зміна роботи, переїзд, пандемія. Самовизначення робить нас адаптивними, відповідальними. Без нього – апатія, депресія. Філософія дає свободу духу: обирай, ким бути, і живи осмислено.

Висновки. Філософія – потужний інструмент самовизначення в сучасному світі. Вона еволюціонувала від міфів до екзистенціалізму, завжди допомагаючи людині знайти сенс. Сьогодні, серед викликів глобалізації та технологій, філософське мислення запобігає втраті ідентичності, сприяє самоактуалізації. Дослідження показало: через самопізнання, вибір і рефлексію ми стаємо повноцінними. Необхідно розвивати філософію в освіті, щоб люди не губилися в хаосі. Це шлях до гармонії та щастя.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Суханицька, студентка групи МЕН-12

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі ринкові відносини вийшли далеко за межі суто економічної сфери та стали тотальним, всепроникним принципом організації суспільного життя. Логіка ринку, ефективності, конкуренції та прибутку поширюється на такі сфери, як освіта, охорона здоров'я, культура і навіть міжособистісні стосунки. Людина дедалі частіше розглядається не як самоцінна особистість, а як «людський капітал», «споживач» або «підприємець власного життя». Це призводить до глибоких світоглядних та психологічних трансформацій, загострює проблеми відчуження, консюмеризму (споживацтва) та втрати традиційних ціннісних орієнтирів. Тому філософський аналіз становища людини в умовах ринкових відносин є надзвичайно актуальним, оскільки він дозволяє осмислити ті фундаментальні виклики, з якими стикається сучасна особистість.

Мета дослідження: здійснити філософсько-антропологічний аналіз трансформації статусу, цінностей та ідентичності людини під всеохопним впливом ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: сучасне суспільство в його економічному, соціальному та культурному вимірах, що функціонує за законами ринку.

Предмет дослідження: проблеми, суперечності та нові модули існування людини, її самосприйняття та взаємодії з іншими в контексті панування ринкової логіки.

Завдання дослідження: охарактеризувати ринкові відносини як тотальний соціокультурний феномен; проаналізувати еволюцію та кризу концепції «homo economicus» (людини економічної); дослідити феномен консюмеризму як спосіб конструювання ідентичності; розкрити сутність проблеми відчуження людини в умовах ринкової економіки; виявити вплив ринкових цінностей (конкуренції, успіху, ефективності) на деформацію традиційних моральних норм.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальна особливість сучасного етапу розвитку ринкових відносин полягає в їхній експансії на всі сфери буття. Якщо раніше ринок був лише одним із соціальних інститутів, то сьогодні він прагне стати універсальною моделлю будь-якої взаємодії. Цей процес отримав назву «комодифікація» – перетворення на товар буквально всього, включно з людськими якостями, часом та стосунками. Класична модель «homo economicus», що розглядала людину як раціонального актора, що прагне максимізувати власну вигоду, сьогодні виявляє свою обмеженість. Людина не є суто раціональною; її поведінка часто керується емоціями, цінностями та культурними нормами. Однак проблема полягає в тому, що ринкова система змушує людину поводитися так, ніби вона є «homo economicus». Це створює глибоку внутрішню напругу між економічною доцільністю та людською сутністю. Найяскравішим проявом цієї трансформації є феномен консюмеризму, або «суспільства споживання». В умовах, коли традиційні джерела ідентичності (релігія, нація, професія) втрачають свій вплив, споживання стає головним способом самовираження та соціального позиціонування. Людина починає визначати себе і оточуючих через те, що вона купує та якими брендами володіє. Ідентичність стає плинною, фрагментарною та конструюється через символічне значення товарів. Це породжує нескінченну гонитву за новими речами, яка ніколи не може принести повного задоволення, оскільки її мета – не задоволення реальних потреб, а підтвердження власного соціального статусу. Іншою ключовою проблемою є відчуження. У ринкових умовах людина змушена продавати свою працю, яка перетворюється на товар. Це призводить до відчуження від процесу праці (яка сприймається не як творчість, а як вимушена необхідність заради заробітку), від продукту праці (який належить не робітнику, а власнику), від інших людей (які сприймаються як конкуренти на ринку).

праці) і, врешті-решт, від самої себе. Людина має «продавати» свою особистість, створювати «персональний бренд», щоб бути «конкурентоспроможною». Свобода, яку нібито несе ринок, часто виявляється ілюзією. Це свобода вибору між різними сортами одного й того ж товару, але не свобода від самої логіки ринку. Людина стає «підприємцем власного життя», змушеним постійно інвестувати у свій «людський капітал» (освіту, здоров'я, зовнішність) лише для того, щоб залишитися «на плаву».

Висновок. Таким чином, людина в умовах ринкових відносин опиняється в ситуації глибокої суперечності: вона отримує безпрецедентний рівень матеріального комфорту та споживчої свободи, але платить за це зростанням тривожності, соціальною атомізацією та втратою глибинних сенсів існування, що не зводяться до економічної ефективності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ілона Куча, студентка групи МЕН-11

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах демократичних перетворень в Україні питання формування громадянського суспільства набуває особливої актуальності. Саме воно є запорукою утвердження правової держави, забезпечення свобод людини та розвитку демократичних інститутів. Проблема становлення громадянського суспільства є складною, адже вимагає не лише належного рівня політичної культури, а й усвідомлення кожною людиною своєї відповідальності перед суспільством.

Мета дослідження: з'ясувати сутність поняття «громадянське суспільство», його основні ознаки, а також розкрити проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Поняття громадянського суспільства має давні філософські корені. Ще Арістотель, Джон Локк, Гегель і Руссо розглядали суспільство як простір самореалізації людини та взаємодії вільних громадян. У сучасному розумінні громадянське суспільство – це сфера соціального життя, де люди об'єднуються на основі спільних інтересів, цінностей і прав для захисту своїх потреб незалежно від державної влади. Основними ознаками громадянського суспільства є: розвинена система самоврядування, активна діяльність громадських організацій, повага до прав людини, свобода слова, незалежні медіа, толерантність і взаємна відповідальність. У громадянському суспільстві держава не домінує над людиною, а виступає партнером у забезпеченні гідних умов життя. В Україні процес становлення громадянського суспільства відбувається поступово. Після здобуття незалежності почали формуватися інститути демократії, проте залишається низка проблем: низький рівень політичної культури, байдужість частини населення до суспільних процесів, корупція, нестача довіри до влади й інституцій. Водночас події Революції Гідності, волонтерський рух, розвиток ініціатив на місцевому рівні свідчать про поступове пробудження громадянської активності українців.

Висновки. Громадянське суспільство – це необхідна умова функціонування демократичної держави. Його становлення в Україні можливе лише за умови підвищення рівня правової свідомості, розвитку культури діалогу, толерантності та відповідальності кожного громадянина. Активна позиція людини у суспільному житті – запорука формування справді демократичної та правової держави.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Маргарита Дубасюк, студентка групи МЕН-12

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Питання розвитку українського суспільства є одним із ключових у сучасних умовах, оскільки від його стану залежать стабільність держави, рівень демократії, національна безпека та добробут громадян. Україна, як молода незалежна держава, пройшла складний шлях трансформацій – від радянської централізованої системи до демократичної та ринкової моделі. Останні десятиліття позначені як поступальними змінами, так і численними викликами – політичними, економічними, соціальними, культурними та воєнними. Актуальність теми зумовлена тим, що сучасне українське суспільство перебуває на етапі формування нової системи цінностей, орієнтованої на свободу, гідність, самореалізацію та європейський вибір. Повномасштабна війна 2022 року не лише випробувала суспільство на стійкість, а й об'єднала його навколо спільної мети – захисту державності, культури й людяності. Тому дослідження сучасних особливостей розвитку українського суспільства має не лише теоретичне, а й практичне значення.

Мета дослідження: аналіз головних особливостей розвитку українського суспільства, чинники, що впливають на його трансформацію, та визначити сучасні тенденції суспільного життя.

Об'єкт дослідження: українське суспільство-як соціальна система.

Предмет дослідження: процеси та механізми розвитку українського суспільства у політичній, економічній, соціальній і культурній сферах.

Завдання дослідження: розкрити особливості розвитку українського суспільства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх десятиліть Україна проходила складний, але закономірний процес суспільного оновлення. Після проголошення незалежності у 1991 році держава зіткнулася з необхідністю створити нові політичні інститути, ринкову економіку й систему цінностей, відмінну від радянської. Відтоді українське суспільство демонструє прагнення до демократії, самоуправління та інтеграції з європейським простором. Одна з головних особливостей є громадянська активність населення. Вона проявляється у волонтерських рухах, благодійних ініціативах, участі у виборах і суспільних змінах. Події Революції Гідності та спротив російській агресії підтверджують нам, що українці готові об'єднуватися для захисту прав і національної гідності. Водночас розвиток демократичної політичної культури ще триває: спостерігається недовіра до влади, низький рівень політичної відповідальності, що свідчить про перехідний стан суспільства. Не менш важливою рисою є економічна трансформація. Після 1990-х років Україна перейшла від планової економіки до ринкової, проте процес супроводжувався кризами, інфляцією, зростанням соціальної нерівності. Значну роль відіграє тіньовий сектор, трудова міграція та регіональні відмінності. Війна 2022 року завдала економіці великої шкоди, але водночас стимулювала розвиток військово-технологічної сфери, цифровізації та внутрішньої самоорганізації бізнесу. Соціальна структура українського суспільства поступово змінюється. Відбувається формування середнього класу, зростає роль освіти, науки, творчих професій. Водночас демографічна криза, міграція молоді й нерівномірний доступ до ресурсів залишаються гострими проблемами. Суспільство шукає баланс між свободою особистості та колективною відповідальністю, між традиційними й сучасними цінностями. Окрему увагу слід приділити культурним особливостям. Українська культура стає важливим чинником національної самоідентифікації. Відроджується інтерес до історії, мови, літератури, мистецтва, що зміцнює духовну єдність нації. Сучасна культура поєднує народні традиції з новітніми тенденціями – цифровим мистецтвом, кінематографом, музикою. В умовах війни вона стала також засобом опору, способом збереження пам'яті та надії. Сьогодні можна виділити кілька основних тенденцій розвитку українського суспільства: 1. Зростання ролі громадянського суспільства та волонтерського руху. 2. Поступова євроінтеграція та наближення до європейських стандартів демократії. 3. Поширення цифрових технологій і зміна способів комунікації. 4. Активізація процесів культурного самовизначення й патріотичного виховання. 5. Переосмислення соціальної справедливості та рівності можливостей. Українське суспільство сьогодні є

динамічним і багатовимірним. Воно поєднує прагнення до змін із глибоким історичним корінням, відкритість до світу – із збереженням власної самобутності. Навіть у складних умовах війни українці демонструють згуртованість, взаємопідтримку й віру в майбутнє. Саме це і є головною рисою сучасного розвитку – формування нації, яка усвідомлює власну цінність і здатна впливати на історію.

Висновки. Отже, розвиток українського суспільства визначається поєднанням історичного досвіду, сучасних викликів і прагнення до європейських цінностей. Незважаючи на труднощі, країна поступово зміцнює інститути демократії, формує активне громадянське середовище та розвиває культуру взаємоповаги. Українське суспільство – це простір, де поєднуються минуле й майбутнє, традиція й новаторство, боротьба й творення. Його головною метою є побудова справедливого, сильного та вільного суспільства, здатного забезпечити гідне життя кожній людині.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Валерія Гаврилюк, студентка групи МЕН-12

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах трансформації глобального світопорядку особливій ваги набуває проблема національного самовизначення та ролі нації у творенні історії. Нація постає не просто як об'єкт історичних процесів, а як активний суб'єкт, здатний впливати на хід історичного розвитку, формувати власне майбутнє та вносити унікальний внесок у світову цивілізацію. Розуміння нації як суб'єкта історії є ключовим для осмислення процесів національного відродження, державотворення та збереження культурної ідентичності в епоху глобалізації.

Об'єкт дослідження: нація як соціально-історична спільнота у процесі її становлення та розвитку.

Предмет дослідження: суб'єктність нації, механізми та форми її реалізації в історичному процесі.

Мета дослідження: здійснити філософсько-історичний аналіз нації як суб'єкта історичного розвитку, розкрити сутність її суб'єктності та визначити умови реалізації національного історичного потенціалу.

Завдання дослідження: розкрити філософське розуміння поняття «нація» як історичної спільноти; проаналізувати сутність суб'єктності нації в історичному процесі; визначити критерії та ознаки нації як суб'єкта історії; дослідити механізми реалізації національної суб'єктності; виявити чинники, що впливають на формування та розвиток національної суб'єктності.

Виклад основного матеріалу. Нація є однією з найскладніших форм соціальної організації, що поєднує в собі об'єктивні та суб'єктивні чинники. На відміну від етносу, який формується переважно на основі природних, кровноспоріднених зв'язків, нація є політично та культурно організованою спільнотою, що виникає у конкретних історичних умовах. Філософське осмислення нації передбачає розгляд її не як статичної сутності, а як динамічного процесу національного становлення. Класична німецька філософія, зокрема у працях Й. Гердера та Й. Фіхте, розглядала націю крізь призму культурно-духовної єдності. Гердер наголошував на мові як основі національної ідентичності, вбачаючи в ній виразника народного духу. Фіхте підкреслював активний характер національного буття, здатність нації до самовизначення та історичної творчості. Французька традиція, представлена Е. Ренаном, визначала націю як «щоденний племісцит», підкреслюючи волюнтаристський аспект національного існування. Нація, за Ренаном, існує доти, доки її члени бажать жити разом, поділяють спільне минуле та прагнуть спільного майбутнього. Суб'єктність у філософському розумінні передбачає здатність до самовизначення, рефлексії, цілепокладання та перетворювальної діяльності. Коли ми говоримо про націю як суб'єкта історії, ми маємо на увазі її здатність не просто існувати в історії, а активно творити історію, впливати на її перебіг відповідно до власних цілей та інтересів. Нація стає суб'єктом історії тоді, коли вона усвідомлює себе як цілісність, коли у неї формується національна самосвідомість. Це усвідомлення включає розуміння спільного історичного минулого, спільної

культурної спадщини, спільних інтересів та цілей. Національна самосвідомість є тим фундаментом, на якому будується суб'єктність нації. Без неї нація залишається лише потенційною силою, яка не може реалізувати свій історичний потенціал. Важливою складовою суб'єктності є наявність інституційних механізмів, через які реалізується національна воля. Найвищою формою такої інституалізації є національна держава. Держава надає нації інструменти для систематичної реалізації національних інтересів на міжнародній арені, для захисту національної ідентичності, для розвитку національної економіки та культури. Проте суб'єктність нації не зводиться виключно до державності. Навіть у ситуаціях, коли нація не має власної держави, вона може проявляти суб'єктність через культурні інституції, громадянське суспільство, національні рухи. Суб'єктність нації виявляється у її здатності до історичної ініціативи. Нація-суб'єкт не просто адаптується до зовнішніх умов, а сама виступає ініціатором історичних змін. Це може проявлятися у різних формах: національно-визвольні рухи, культурне відродження, економічна модернізація, формування нових суспільних відносин. Визначення того, чи є конкретна спільнота суб'єктом історії, вимагає наявності певних критеріїв. Перший і найважливіший критерій – це національна самосвідомість. Вона передбачає усвідомлення членами нації своєї належності до певної історичної спільноти, розуміння спільноті долі, культури, інтересів. Другий критерій – інституційна організованість. Суб'єктність передбачає наявність структур, через які може реалізовуватися національна воля: державні інститути, політичні партії, громадські організації, культурні товариства, освітні заклади. Третій критерій – здатність до цілепокладання та стратегічного мислення. Нація-суб'єкт має бачення свого майбутнього, визначає стратегічні цілі та розробляє шляхи їх досягнення. Четвертий критерій – культурна креативність. Нація не просто зберігає культурну спадщину, а активно творить нову культуру, розвиває національну мову, літературу, мистецтво, науку. П'ятий критерій – економічна спроможність. Економічна самодостатність є важливою умовою реалізації національних інтересів. Національна суб'єктність формується під впливом комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників. До внутрішніх належать наявність культурної традиції, рівень національної свідомості, соціально-економічний розвиток. Зовнішні чинники включають міжнародний контекст, баланс сил, геополітичну ситуацію. Суб'єктність нації не є константою; вона змінюється у часі. Можна виокремити періоди піднесення національної суб'єктності та періоди кризи. Проте історія знає численні приклади національного відродження, коли нації, що втратили суб'єктність, знову проявляли себе як активні історичні сили. Ключову роль у збереженні та відродженні суб'єктності відіграє національна еліта та культурна пам'ять. Сучасна епоха глобалізації висуває нові виклики перед національною суб'єктністю. Інтенсифікація міжнародних зв'язків, міграційні процеси, глобальні медіа створюють транснаціональні простори. Проте попри глобалізаційні процеси, нація залишається важливою формою соціальної організації. Більше того, глобалізація актуалізує значення національної ідентичності. У ситуації культурної гомогенізації зростає потреба в збереженні культурної унікальності. Сучасні технології не скасовують, а трансформують форми реалізації національної суб'єктності, створюючи нові можливості для підтримки національної ідентичності та поширення національної культури.

Висновки. Нація є повноцінним суб'єктом історичного розвитку, здатним до самовизначення, цілепокладання та перетворювальної діяльності. Суб'єктність нації ґрунтується на національній самосвідомості, інституційній організованості, культурній креативності та економічній спроможності. Реалізація національної суб'єктності відбувається через систему ідеологічних, політичних, культурних, економічних та історико-меморіальних механізмів. Формування національної суб'єктності є тривалим історичним процесом, що відбувається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Історичний досвід переконливо свідчить, що нації, які втрачають суб'єктність, стають об'єктами маніпуляцій інших сил, тоді як нація, що зберігає свою суб'єктність, здатна робити значний внесок у світову цивілізацію. У сучасних умовах глобалізації національна суб'єктність не втрачає свого значення, а набуває нових форм, залишаючись простором історичної дії та колективної самоідентифікації.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. У соціально-економічних умовах взаємозв'язок релігії та грошей набуває особливої уваги. Релігія, будучи важливим елементом духовного життя суспільства, формує морально-етичні орієнтири, які впливають на економічну поведінку людини, ставлення до праці, власності, добробуту та благодійності. Водночас фінансові ресурси є необхідною умовою функціонування релігійних організацій, реалізації їхньої місії, соціальної та гуманітарної діяльності.

Мета дослідження: з'ясувати сутність і характер взаємозв'язку між релігією та грошима, проаналізувати вплив релігійних уявлень на ставлення людини до матеріальних благ, а також визначити роль фінансових ресурсів у функціонуванні релігійних інституцій.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок духовних і матеріальних чинників у розвитку суспільства.

Предмет дослідження: прояв взаємозв'язку між релігією та грошима як соціально-культурними феноменами.

Завдання дослідження: розкрити історичні аспекти становлення взаємозв'язку між релігійними цінностями та матеріальними відносинами.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї історії людства мислителі, філософи та богослови роздумували над тим, яким є місце матеріального у духовному житті людини. Взаємозв'язок релігії та грошей є складним і багатограним явищем, що охоплює духовну, моральну та економічну сфери життя суспільства. Протягом історії релігія формувала моральні орієнтири у ставленні до матеріальних благ, тоді як гроші відображали реальні цінності, потреби та пріоритети людей. У давніх цивілізаціях – Єгипті, Греції та Римі – матеріальні ресурси розглядалися як дар вищих сил. Вважалося, що володіння багатством зобов'язує людину до справедливості, щедрості та допомоги іншим. Уже тоді з'являється думка: гроші не є злом самі по собі, але стають ним, якщо людина ставить їх вище за духовні цінності. В античній філософії відображено перші спроби осмислення моральної природи матеріального. Платон і Арістотель вважали, що прагнення до надмірного збагачення руйнує гармонію суспільства, а справжнє щастя полягає у духовному вдосконаленні. Таке розуміння стало підґрунтям для подальших релігійних уявлень про гроші. Християнство сформувало нове бачення матеріального світу: гроші не є злом, але можуть стати спокусою, якщо людина втрачає духовну міру. Східні релігії – буддизм, індуїзм, конфуціанство – підкреслюють тимчасовість матеріальних благ і важливість духовного самовдосконалення. Людина не повинна ставати рабом грошей, бо це позбавляє її внутрішньої свободи. У сучасному світі релігія та фінанси залишаються взаємопов'язаними. Релігійні організації займаються благодійністю, соціальними проектами, підтримкою освіти та медицини. Водночас важливо, щоб фінансова діяльність церков не втрачала духовного сенсу й залишалася прозорою та морально виваженою.

Висновок. Отже, релігія та гроші – це дві взаємодоповнювальні сили, що формують моральну та економічну структуру суспільства. Релігія надає фінансовим відносинам етичного змісту, а гроші забезпечують матеріальну основу для реалізації духовних і соціальних ідеалів. Гармонійне співіснування духовного й матеріального сприяє формуванню зрілого суспільства, у якому моральні цінності не поступаються перед економічною вигодою.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ілля Стовба, студент групи МЕН-12

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема співвідношення грошей і релігії є надзвичайно актуальною в сучасному світі, де економічні цінності часто переважають духовні. Упродовж історії людства ставлення до грошей було суперечливим: із одного боку, вони розглядалися як засіб виживання, обміну та

розвитку суспільства, з іншого – як джерело спокус, морального падіння й віддалення людини від Бога. Релігійні традиції різних народів по-своєму оцінюють матеріальні блага, намагаючись знайти гармонію між духовним і земним. Саме тому вивчення взаємозв'язку грошей і релігії дозволяє глибше зрозуміти духовні основи економічного життя суспільства.

Мета дослідження: розкрити філософсько-релігійний зміст поняття грошей, показати їх вплив на духовні орієнтири людини та релігійне життя суспільства.

Об'єкт дослідження: гроші як соціокультурне явище.

Предмет дослідження: взаємозв'язок грошей і релігії, морально-етичні засади ставлення до матеріальних благ у різних релігійних традиціях.

Завдання дослідження: розглянути історичні підходи до розуміння природи грошей, проаналізувати релігійні погляди на матеріальне багатство та визначити роль грошей у духовному розвитку людини.

Виклад основного матеріалу: протягом історії людства гроші завжди виконували не лише економічну, але й соціально-символічну функцію. Вони стали універсальним еквівалентом цінностей, мірою праці, засобом обміну, а з часом – символом влади та могутності. Разом із тим, у релігійному світогляді гроші ніколи не розглядалися як абсолютне благо. У християнстві, ісламі, буддизмі та інших віровченнях підкреслюється, що матеріальне має служити духовному, а не навпаки. У Біблії неодноразово згадується про небезпеку надмірної любові до багатства: «Бо корінь усього лиха є сріблюбство» (1 Тим. 6:10). Християнська традиція закликає до помірності, благодійності та духовного багатства. Гроші самі по собі не є злом, проте вони стають небезпечними тоді, коли людина ставить їх вище за моральні цінності. У Євангелії від Матвія міститься відомий вислів: «Не можете служити Богові й мамоні» (Мт. 6:24). Тут «мамона» символізує поклоніння матеріальному світу, яке віддаляє людину від Бога. В ісламі гроші розглядаються як довірене Аллахом благо, яким потрібно користуватися справедливо. Забороняється лихварство (ріба), тобто нажива на чужих потребах, натомість заохочується милостиня (закят) – обов'язкове пожертвування частини доходу на користь бідних. Такий підхід демонструє прагнення до соціальної рівноваги та духовного очищення через щедрість і співчуття. У буддизмі головною цінністю є звільнення від прив'язаностей, серед яких – і прив'язаність до матеріального. Гроші сприймаються як ілюзорне благо, що може стати перешкодою на шляху до нірвани. Проте буддизм не засуджує саме існування матеріальних благ, а лише надмірну залежність від них. Таким чином, у всіх великих релігіях світу простежується ідея духовного пріоритету над економічним. Гроші можуть бути інструментом добра, якщо вони служать суспільству, а не егоїстичним бажанням. Вони здатні як підносити людину, так і руйнувати її моральний світ. Водночас у сучасному суспільстві відбувається процес «секуляризації грошей», коли вони втрачають свій етичний вимір і перетворюються на самоціль. Глобалізація, розвиток ринку, фінансова конкуренція часто створюють ситуацію, у якій духовність поступається прагматизму. У результаті виникає своєрідний «культ грошей», що нагадує релігію зі своїми ритуалами – купівлею, накопиченням, поклонінням брендам. Однак навіть у цьому контексті релігія не втрачає свого значення. Вона нагадує людині про те, що справжня цінність не вимірюється грошима, а полягає у милосерді, любові, вірі, служінні ближньому. Релігійні норми формують моральні обмеження для економічної діяльності, сприяють справедливому розподілу благ і гуманізації фінансових відносин.

Висновки: отже, взаємовідносини грошей і релігії відображають вічну суперечність між матеріальним і духовним началами в людині. Гроші є необхідним елементом життя, але вони не можуть стати його сенсом. Релігія ж виступає духовним орієнтиром, що нагадує людині про вищі цінності, обмежуючи спокуси матеріалізму. У гармонійному суспільстві гроші повинні бути не самоцілью, а засобом служіння добру, розвитку культури, освіти та милосердя. Лише тоді економічна діяльність набуває морального змісту, а людина – справжнього духовного багатства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

БУДДИСТСЬКА ЕКОНОМІКА: ВИБІР МІЖ МАТЕРІАЛЬНОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЮ ТА ТРАДИЦІЙНОЮ ДУХОВНІСТЮ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі матеріальні цінності, економічний успіх та зростання споживання часто сприймаються як головні критерії добробуту. Проте така орієнтація призводить до духовної порожнечі, втрати гармонії між людиною та природою. У цьому контексті особливого значення набуває буддистська економіка, яка пропонує іншу модель розвитку – збалансовану, етичну та духовно орієнтовану.

Мета дослідження: розкрити філософські основи буддистської економіки та визначити її ставлення до проблеми вибору між матеріальною забезпеченістю та традиційною духовністю.

Об'єкт дослідження: буддистська економіка: вибір між матеріальною забезпеченістю та традиційною духовністю.

Предмет дослідження: співвідношення матеріального добробуту та духовних цінностей у буддистській економіці.

Завдання дослідження: проаналізувати основні принципи буддистської економіки та з'ясувати, як вона поєднує матеріальне благополуччя з духовними цінностями.

Виклад основного матеріалу. Буддизм виходить із вчення про страждання, яке виникає через прив'язаність до матеріальних благ. Людина, що прагне безмежного споживання, втрачає внутрішній спокій. У працях Ернста Ф. Шумахера («Мале – прекрасне») зазначається, що головна мета економіки – не нагромадження, а зменшення страждання та розвиток співчуття. Буддистська економіка закликає до поміркованості, самодостатності й моральної відповідальності. Праця в такій системі розглядається як форма самореалізації людини, а не лише як засіб отримання прибутку. Вона має бути корисною для інших і не завдавати шкоди живим істотам. Тому в буддистському підході важливою є духовна мотивація: гармонійне поєднання праці, моралі та екологічної свідомості. Матеріальне забезпечення, за буддистським ученням, є необхідною, але не визначальною умовою щастя. Ідеал полягає у «серединному шляху» – уникненні крайнощів як бідності, так і надмірного споживання. Буддистська економіка пропонує модель, у якій головним є не зростання виробництва, а розвиток внутрішнього миру та духовного добробуту людини.

Висновки. Буддистська економіка демонструє, що матеріальне й духовне не повинні суперечити одне одному. Її головна мета – гармонія між економічним життям і моральними принципами. Такий підхід є надзвичайно актуальним для сучасного суспільства, яке стоїть перед вибором: продовжити шлях безмежного споживання чи повернутися до духовного усвідомлення сенсу буття.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вероніка Перепечай, студентка групи МЕН-12

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) розглядається як невід'ємна складова сталого розвитку суспільства. Для України це питання набуває особливого значення в умовах воєнного стану, економічних криз і соціальної нестабільності. Підприємства не можуть обмежуватись лише прагненням до прибутку, адже їхня діяльність безпосередньо впливає на соціальне середовище, екологію, моральні цінності й якість життя населення. Проблеми формування культури соціальної відповідальності в українському бізнесі залишаються актуальними і потребують комплексного аналізу.

Мета дослідження: з'ясувати сутність соціальної відповідальності бізнесу, визначити її основні напрями в Україні та виявити ключові проблеми реалізації цієї концепції в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси у сучасному світі.

Предмет дослідження: вплив глобалізації на соціальний, економічний та культурний розвиток українського суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати особливості впливу глобалізації на розвиток українського суспільства та визначити можливості поєднання національних і глобальних тенденцій.

Вклад основного матеріалу. Глобалізація – це процес зростаючої взаємозалежності країн у всіх сферах життєдіяльності. Вона охоплює економічну, політичну, культурну та інформаційну взаємодію між державами, що призводить до формування єдиного світового простору. Позитивним аспектом глобалізації є розширення можливостей для розвитку освіти, науки, технологій, міжнародної торгівлі. Україна отримує доступ до нових знань, інвестицій та світових ринків. Це сприяє інтеграції у європейський простір і модернізації економіки. Однак глобалізація має і негативні наслідки. Вона загострює економічну залежність, поглиблює соціальну нерівність, створює загрозу втрати культурної самобутності. Масова культура, поширена через медіа та інтернет, поступово витісняє національні традиції й духовні цінності. Вплив глобалізації особливо помітний серед молоді, яка сприймає нові стандарти поведінки, спілкування й споживання. Тому важливо формувати громадянську свідомість і національну ідентичність, які б поєднували відкритість до світу з любов'ю до власної культури. Крім того, глобалізація змінює економічну структуру суспільства – розвиває ІТ-сферу, цифрову економіку, але водночас призводить до нестабільності на ринку праці.

Висновки. Вплив глобалізації на українське суспільство є суперечливим: з одного боку, вона відкриває нові можливості для економічного та культурного розвитку, з іншого – несе ризики втрати національної самобутності. Завдання сучасної України – використовувати переваги глобалізації для розвитку власного потенціалу, водночас захищаючи духовні, культурні та моральні основи суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://arfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Фльонц, студентка групи МЕН-12

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші є однією з найважливіших складових людського життя. Вони визначають не лише економічні можливості, а й рівень свободи, безпеки та впевненості у майбутньому. Ставлення до грошей у ХХІ столітті стало складним соціально-філософським явищем, адже фінанси впливають на всі аспекти буття людини – від її ціннісних орієнтирів до способу мислення та самореалізації. Саме тому дослідження ролі грошей у сучасному суспільстві є надзвичайно актуальним.

Мета дослідження: дослідити значення грошей для людини ХХІ століття.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-філософський феномен.

Предмет дослідження: роль і значення грошей у житті сучасної людини.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив грошей на поведінку, моральні орієнтири та духовні цінності людини у сучасному світі.

Вклад основного матеріалу. Протягом усієї історії людства гроші були одним із головних чинників розвитку суспільства. Спочатку вони виконували лише функцію засобу обміну, але з часом перетворилися на універсальний символ влади. У ХХІ столітті, в умовах інтеграції, гроші стали не просто матеріальною групою, а показником соціального статусу і навіть мірою людських можливостей. З одного боку, гроші є невід'ємною умовою існування людини. Вони забезпечують базові потреби – житло, харчування, освіту, медицину, комфорт. Завдяки фінансовій стабільності людина може розвиватися, подорожувати, реалізовувати свої таланти й підтримувати інших. У цьому сенсі гроші виступають засобом самореалізації та особистісного росту. Без достатніх матеріальних ресурсів людина ризикує залишитися на дні суспільного

життя, що породжує нові форми соціальної нерівності й психологічного тиску. З іншого боку, надмірна зосередженість на матеріальних цінностях може призвести до втрати духовності. Коли гроші стають головною метою, людина починає сприймати себе та інших через користь у вигоді. У такому випадку зникають щирість, доброта й співчуття – ті якості, що роблять людину справді людиною. Як зазначав Еріх Фромм, людина ХХІ століття стоїть перед вибором – «мати чи бути». І саме цей вибір визначає її моральне обличчя і сутність. Сучасна культура, орієнтована на споживання, часто формує ілюзію, що гроші можуть замінити любов, щастя чи гармонію, однак це лише тимчасова ілюзія, яка не приносить справжнього задоволення. Сучасна філософія підкреслює, що гроші самі по собі не є злом чи благом – вони лише інструмент. Їхня цінність залежить від того, як людина ними користується. Мудре ставлення до грошей дозволяє досягати гармонії між матеріальним і духовним, тоді як жадібність і егоїзм руйнують цю рівновагу. Так, гроші можуть бути як рушійною силою прогресу, так і причиною морального занепаду. Все залежить від того, чи здатна людина залишатися вірною своїм принципам у світі, де все оцінюється у грошовому еквіваленті. У ХХІ столітті особливого значення набули електронні гроші, банківські картки, крипто валюти. Фінансова система стає все більш цифровою, і це змінює мислення людей. З одного боку, технології роблять управління грошима зручнішим, з іншого – породжують нові ризики, пов'язані з залежністю від матеріального світу та втратою відчуття реальності. Людина ризикує стати 'рабом системи', якщо не вміє контролювати своє ставлення до грошей. Тому важливо розвивати фінансову грамотність і критичне мислення, щоб не піддаватися маніпуляціям реклами чи моди. Гроші також мають значення у формуванні етичної відповідальності. Людина, яка має матеріальні ресурси, отримує можливість допомагати іншим, підтримувати благодійні ініціативи, сприяти розвитку науки, освіти, культури. Саме у такому випадку гроші стають не лише символом добробуту, а й моральним інструментом творення добра. Такі приклади можна побачити у діяльності сучасних меценатів, соціальних підприємців та волонтерів, для яких гроші – не самоціль, а засіб для покращення світу. Таким чином, гроші – це дзеркало людської природи. Вони відображають наші бажання, цілі, страхи й амбіції. Але водночас гроші – це випробування, яке виявляє, ким ми є насправді. Людина ХХІ століття має навчитися використовувати фінанси розумно, зберігаючи духовні цінності та людяність. Тільки тоді гроші служитимуть людині, а не навпаки.

Висновки. Отже, значення грошей у житті людини ХХІ століття надзвичайно велике. Вони є засобом досягнення цілей, показником свободи й стабільності. Проте, щоб не стати заручником матеріального світу, важливо пам'ятати, що справжня цінність людини визначається не кількістю грошей, а її вчинками, моральністю й здатністю залишатися людиною у світі, де все частіше панує культ споживання. Філософія вчить, що гармонія між матеріальним і духовним є запорукою справжнього щастя. Тому головне завдання людини – навчитися володіти грошима так, щоб вони служили розвитку, а не ставали метою життя.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Єва Романчук, студентка групи МЕН-12

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство характеризується швидкими економічними змінами, глобалізацією та високим рівнем конкуренції. У таких умовах філософія управлінських рішень бізнесмена набуває особливого значення, адже вона поєднує у собі раціональні, моральні й світоглядні засади діяльності керівника. Філософський підхід дозволяє усвідомити, що кожне управлінське рішення є не лише економічним актом, а й проявом людських цінностей, відповідальності та свободи вибору.

Мета дослідження: розкрити філософську сутність управлінських рішень бізнесмена, визначити їх етичні та ціннісні орієнтири, а також значення філософії у формуванні ефективного стилю управління.

Завдання дослідження: визначити поняття управлінського рішення у філософському контексті; проаналізувати морально-етичні принципи ухвалення управлінських рішень; проаналізувати роль світогляду та особистісних цінностей бізнесмена у процесі управління.

Виклад основного матеріалу. Філософія управлінських рішень базується на поєднанні раціонального мислення та моральної відповідальності. Управлінське рішення – це результат глибокого осмислення ситуації, оцінки її наслідків і свідомого вибору дії, що відповідає як економічним цілям, так і етичним принципам. Бізнесмен виступає не лише керівником, а й філософом практики, який створює систему цінностей у колективі. З точки зору екзистенціальної філософії, управлінське рішення є актом свободи, який супроводжується відповідальністю за наслідки. У процесі прийняття рішень важливу роль відіграють етика, інтуїція, досвід, уміння аналізувати ризики та передбачати результати. Філософія управління передбачає гармонію між матеріальними та духовними аспектами бізнесу. Розуміння власної місії, повага до партнерів і працівників, усвідомлення соціальної ролі бізнесу формують моральний фундамент ефективного керівництва. Саме філософське мислення допомагає бізнесмену долати кризи, уникати конфліктів та будувати відповідальні відносини у діловому середовищі.

Висновки. Філософія управлінських рішень бізнесмена – це поєднання етичних норм, раціонального мислення й особистісної відповідальності. Вона формує духовний вимір управлінської діяльності, сприяє гармонійному розвитку бізнесу та суспільства. Успішне управління можливе лише тоді, коли рішення ухвалюються не лише розумом, а й совістю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Богдана Шевченко, студентка групи МЕН-12

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Глобалізаційні процеси впливають на всі країни світу, у тому числі й на Україну. Сьогодні наша держава активно бере участь у міжнародних відносинах, що відображає на економічній, політичній та культурній сфері життя. Водночас важливо зберегти власну самобутність, національну ідентичність та конкурентно спроможності, не втрачати можливостей які дає глобалізація.

Мета дослідження: аналіз впливу глобалізаційних процесів на Україні, визначення позитивних і негативних аспектів, а також у пошуку оптимальних шляхів адаптації країни до сучасних світових умов.

Об'єкт дослідження: глобалізація як світовий процес.

Предмет дослідження: особливості розвитку України в умовах глобалізаційного простору.

Завдання дослідження: розкрити сутність глобалізація як сучасного явища; охарактеризувати основні напрями впливу глобалізації на Україні; визначити позитивні та негативні наслідки цього процесу; проаналізувати можливості України в умовах глобалізації.

Вклад основного матеріалу. Глобалізація охоплює всі сфери життя: економіку, політику, культуру, інформаційний простір. Для України вона є як викликом, так і можливістю. Економічна інтеграція відкриває доступ до нових ринків, інвестицій і технологій. Але водночас посилює залежність від зовнішніх чинників. Політична глобалізація вимагає від держави активної участі у міжнародних організаціях, проведення реформ і узгоджень внутрішньої політики із світовими стандартами. Культурна глобалізація сприяє популяризації української мови, мистецтва та традицій, але водночас може призвести до втрати національної самобутності. Інформаційна глобалізація забезпечує швидкий доступ до знань і комунікацій, проте створює нові проблеми – інформаційної безпеки, маніпуляції і поширення фейкових новин. Україна, розташована між Сходом і Заходом, має вигідне геополітичне положення. Тому головним завданням держави є ефективне використання переваг глобалізацій, зберігаючи при цьому свої національні інтереси, культурної спадщини та державної незалежності.

Висновки. Глобалізація – це об’єктивний і незворотний процес сучасного світу. Для України вона відкриває нові можливості у сфері економіки, культури, науки та міжнародної співпраці. Водночас існують ризики: посилення зовнішньої залежності, втрата частини національної ідентичності, інформаційної загрози. Тому важливим завданням українського суспільства є гармонійне поєднання інтеграції у світове співтовариство із захистом власних цінностей та інтересів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ангеліна Вавренчук, студентка групи СР-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті гроші стали не лише засобом обміну, а й головним інструментом впливу на суспільні процеси, політику, технології та навіть цінності людини. Глобалізація, розвиток цифрових фінансів, криптовалюта та електронної комерції змінюють саме розуміння грошей. Актуальність теми полягає у необхідності філософського осмислення ролі грошей у житті сучасної людини та їх впливу на формування духовних і моральних орієнтирів суспільства.

Мета дослідження: аналіз значення грошей у ХХІ столітті, виявлення їх впливу на свідомість, поведінку, моральні цінності людини та соціальні відносини.

Об’єкт дослідження: феномен грошей як соціально-економічного і культурного явища сучасного суспільства.

Предмет дослідження: філософські аспекти впливу грошей на людину, її свободу, мораль, спосіб мислення та взаємовідносини у суспільстві ХХІ століття.

Завдання дослідження: дослідити історичну еволюцію грошей і зміну їхнього значення в культурі; проаналізувати філософські підходи до розуміння сутності грошей; розглянути вплив грошей на морально-етичні орієнтири сучасної людини; визначити роль цифрових грошей і фінансових технологій у формуванні нових суспільних відносин; з’ясувати, чи можуть гроші бути засобом духовного розвитку, а не лише матеріальної вигоди.

Виклад основного матеріалу: у сучасному світі гроші є не лише засобом обміну, а й ключовим елементом соціальної взаємодії. Вони визначають не лише економічні відносини, а й впливають на моральні, культурні та психологічні аспекти життя. Людина ХХІ століття живе в умовах глобальної економіки, де гроші формують уявлення про успіх, статус і навіть самореалізацію. Розвиток технологій призвів до появи цифрових грошей, електронних платіжних систем, криптовалюта. Це суттєво змінило спосіб сприйняття фінансів: гроші стали невидимими, але ще більш впливовими. Цифровізація відкрила нові можливості для збагачення, але водночас загострила проблему фінансової нерівності та етичної відповідальності. Усе частіше постає питання – чи служать гроші людині, чи, навпаки, людина починає служити грошам. Філософськи гроші можна розглядати як символ влади, енергії й можливостей. Вони уособлюють людське прагнення до свободи, незалежності та визнання. Проте надмірна зосередженість на матеріальних цінностях призводить до духовної кризи: у суспільстві послаблюються почуття співпереживання, довіри, доброти. Сучасна людина часто вимірює успіх лише кількістю заробленого, забуваючи про внутрішній розвиток, любов і моральні принципи. Водночас гроші мають і позитивний бік – вони відкривають доступ до освіти, медицини, культури, дозволяють людині реалізувати творчий потенціал і забезпечити гідне життя. Головне – зберегти баланс між матеріальним і духовним. Філософія наголошує, що справжня цінність грошей полягає не в їх накопиченні, а в умінні ними мудро користуватися задля добра – власного і суспільного. Таким чином, у ХХІ столітті гроші стають не лише економічним явищем, а й моральним випробуванням для людства. Від того, як кожна людина ставиться до грошей, залежить духовне обличчя всього суспільства. У сучасному світі гроші є універсальним засобом комунікації між людьми. Вони

визначають соціальний статус, рівень добробуту, впливають на моральні орієнтири та світогляд. Проте з філософської точки зору гроші – не лише матеріальна цінність, а й символ влади, свободи, успіху, а іноді й духовної залежності. Сьогодні відбувається перехід від традиційних форм грошей до цифрових: криптовалюти, безготівкові розрахунки, фінансові платформи. Це створює нову реальність, де гроші стають не лише засобом обміну, а й елементом цифрової ідентичності людини. Разом з тим, посилюється ризик втрати моральних орієнтирів, коли матеріальне стає важливішим за духовне. Філософи підкреслюють, що справжня цінність грошей полягає у їх здатності забезпечити свободу дії та розвитку, а не у накопиченні. Важливо усвідомлювати, що гроші – це інструмент, який може як піднести людину, так і зробити її залежною. У XXI столітті головним викликом є гармонійне поєднання матеріального достатку та духовного зростання.

Висновок: отже, у XXI столітті набули нових вимірів – вони перетворилися на важливий чинник духовного і соціального життя. Філософський підхід дозволяє побачити, що гроші не є злом чи благом самі по собі – їх значення залежить від того, як людина ними користується. Сучасне суспільство потребує нового етичного ставлення до фінансів, де головним є не кількість накопиченого, а якість життя, яку вони забезпечують. Отже, гроші – це не лише засіб виживання, а й інструмент реалізації людської гідності та свободи.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Марія Вичівська, студентка групи СР-11

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження: утвердження ринкових відносин в Україні після здобуття незалежності стало потужним каталізатором соціально-економічних і культурних змін. Поява підприємництва як нової соціальної та економічної сили вимагала не лише економічних реформ, а й формування нової ідеології та культури підприємця. Цей процес супроводжувався переосмисленням моральних орієнтирів, трудової етики, ставлення до власності, конкуренції та суспільної відповідальності. Формування сучасного українського підприємця відбувається в умовах складних трансформацій, коли традиційні цінності радянського періоду заміщуються новими принципами вільного ринку, а тому тема формування ідеології підприємництва залишається актуальною й надзвичайно важливою для розуміння процесів становлення національної економіки.

Мета дослідження: аналіз процесу формування ідеології та культури українського підприємця в умовах становлення ринкових відносин, визначення її особливостей, проблем і перспектив розвитку в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: підприємництво як соціально-економічне явище та культурно-ідеологічний феномен українського суспільства.

Предмет дослідження: процес формування ідеологічних засад, цінностей, етичних норм та культурних характеристик українського підприємця в період утвердження ринкових відносин.

Завдання дослідження: з'ясувати історичні передумови формування українського підприємництва; охарактеризувати етапи становлення ідеології підприємця в умовах ринку; визначити морально-етичні та культурні засади сучасного бізнесу; розкрити роль освіти, емоційного капіталу та суспільних цінностей у розвитку підприємницької культури; визначити перспективи формування нової ідеології підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток українського підприємництва є складним історичним процесом, який тісно пов'язаний із переходом від планової до ринкової економіки. Період утвердження ринкових відносин в Україні охоплює 1991–2008 роки, коли держава пройшла шлях від первинного накопичення капіталу до формування основ підприємницької культури. Саме в цей час розпочалося створення нових економічних

інститутів, приватизація, становлення банківської системи, запровадження гривні (1996 р.) та розвиток малого й середнього бізнесу. Розвиток підприємництва історично пов'язаний з еволюцією продуктивних сил і виробничих відносин, що відповідають рівню їх розвитку. Отже, формування підприємницького середовища є закономірним результатом економічних трансформацій, які відображають рівень зрілості суспільства. Водночас процес становлення українського підприємництва має свої особливості. Відносини суб'єктів підприємницької діяльності в українському трансформаційному суспільстві не можуть ґрунтуватися на класичних принципах чесності, справедливості, відповідальності, гідності, дисциплінованості, раціональності, довірі, бо накопичення первинного капіталу в Україні відбулося за 10-15 років, а не як в Західній цивілізації за 300 років, що і призвело до певних викривлень не тільки у ринкових відносинах в українському суспільстві, а й у свідомості, психології й ідеології сучасного підприємництва. Це означає, що український бізнес формувався в умовах швидких і нерідко хаотичних змін, де моральні норми не завжди встигали адаптуватися до нових економічних реалій. Попри це, в сучасному українському суспільстві поступово формується нова культура підприємництва, заснована на відповідальності, інноваційності, партнерстві та відкритості до світу. Поряд з цим треба відмітити, що сучасна система освіти сприяє становленню морально-етичних засад підприємництва, оскільки має на меті формування розвиненої особистості. Важливу роль у цьому відіграють освітні програми, бізнес-школи, курси лідерства й етики, які навчають молодих підприємців не лише заробляти, а й будувати бізнес на основі чесності, довіри та соціальної відповідальності. Ідеологія сучасного українського підприємця повинна спиратися не лише на економічну вигоду, а й на емоційний капітал - моральну зрілість, готовність до співпраці, здатність створювати цінність для суспільства. Тільки за умови розвитку емоційного капіталу підприємництва можна забезпечити реальні переваги конкурентно-ринкової системи господарства в ініціюванні та здійсненні ефективної економічної діяльності, реалізувати її інноваційний потенціал, сприяти вирішенню пріоритетних завдань, які стоять сьогодні перед економікою України. Це означає, що майбутнє українського бізнесу залежить не лише від законодавчих чи фінансових умов, а передусім від рівня культури, моральності та ціннісних орієнтирів його учасників. Таким чином, культура підприємництва в Україні формується як синтез західних економічних принципів і національних традицій, де поєднуються прагматизм, ініціативність, патріотизм і соціальна відповідальність. Підприємець нового покоління має усвідомлювати, що економічний успіх неможливий без етичної складової - без поваги до працівників, партнерів і суспільства.

Висновок: отже, формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин є складним, але надзвичайно важливим процесом, що визначає майбутнє економіки країни. За короткий період становлення бізнесу в Україні відбулося багато трансформацій, які вплинули не лише на економіку, а й на свідомість людей. Сьогодні підприємництво поступово набуває цивілізованих рис - відходить від хаотичного накопичення капіталу до створення соціально відповідального бізнесу. Високий рівень культури, освіти та емоційного капіталу підприємців є запорукою стабільного розвитку національної економіки та інтеграції України у світовий економічний простір. Формування морально зрілої, інноваційно орієнтованої особистості підприємця - це основа для розбудови справді європейської моделі бізнесу в Україні.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Глушук, студентка групи СР-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Актуальність зумовлена глибокими змінами у суспільстві, де гроші перестають бути лише економічним інструментом і стають важливим чинником формування світогляду, цінностей та способів мислення. Від переходу від товарного обміну до цифрових валют відбувається трансформація уявлень про вартість, свободу, справедливість і взаємну довіру. Філософське осмислення цього

процесу дозволяє зрозуміти, як зміни у формах грошей впливають на культуру, мораль і когнітивні установки людини. Актуальність теми також полягає в необхідності критичного осмислення впливу фінансових технологій на мислення сучасної людини та пошуку етичних орієнтирів у добу цифрової економіки.

Мета дослідження: осмислення еволюції грошей як соціокультурного феномена та виявлення її впливу на формування і трансформацію культури мислення людини.

Об'єкт дослідження: процес еволюції грошей як соціального та культурного явища, що впливає на формування і розвиток мислення людини та суспільства.

Предмет дослідження: філософські аспекти взаємозв'язку між еволюцією грошей та розвитком культури мислення, зокрема вплив змін у формах і функціях грошей на ціннісні, когнітивні та світоглядні орієнтири людини.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні етапи еволюції грошей – від матеріальних до цифрових форм; розкрити філософське значення грошей як феномена культури та засобу пізнання соціальної реальності; дослідити вплив розвитку грошових систем на формування світогляду, цінностей і типів мислення людини; визначити, як зміна функцій грошей відображає трансформації у свідомості та моральних орієнтирах суспільства; обґрунтувати роль філософського підходу у розумінні сучасних грошових процесів і їх наслідків для культури мислення.

Виклад основного матеріалу: еволюція грошей є не лише економічним процесом, а й складним культурно-філософським явищем, що відображає зміну способів мислення, ціннісних орієнтирів і світоглядних установок людства. Від найдавніших форм обміну до сучасних цифрових валют розвиток грошей супроводжував історію цивілізації, впливаючи на соціальні відносини, моральні норми та культуру в цілому. Спочатку гроші мали конкретний, матеріальний характер і виступали засобом безпосереднього обміну, втілюючи реальну вартість товарів. З часом вони набули символічного змісту, ставши умовним виразом цінності, довіри та влади. Цей перехід від матеріальної до символічної природи грошей відображає важливу зміну в культурі мислення – від конкретного, предметного до абстрактного й раціонального. У філософському вимірі гроші можна розглядати як форму соціальної свідомості, що відображає розвиток людського пізнання та суспільних відносин. Зміна форм грошей – від металевих монет до паперових банкнот, а потім до електронних і віртуальних грошей – свідчить про ускладнення людського мислення, його перехід від матеріальних цінностей до абстрактних і інформаційних. Кожен етап еволюції грошей супроводжується не лише технічними нововведеннями, а й глибокими культурними зрушеннями. Паперові гроші стали виразом суспільної довіри до держави, а електронні та цифрові гроші – довіри до технологій і системи даних. Ці зміни формують нову культуру мислення, у якій зростає роль раціональності, швидкості, інформаційності та мережевої взаємодії. У сучасну епоху цифровізації гроші перетворюються на знакову систему, яка регулює не лише економічні, а й соціальні, культурні та етичні процеси. Вони формують у людини новий тип свідомості, орієнтований на абстрактне мислення, віртуальні цінності й миттєвий обмін інформацією. Проте водночас посилюється ризик втрати моральних орієнтирів, коли цінність вимірюється переважно матеріальними показниками або цифровими рейтингами. Саме тому філософський аналіз еволюції грошей набуває особливої актуальності, адже дозволяє усвідомити, що гроші – це не лише засіб економічної взаємодії, а й дзеркало духовного стану суспільства. Вони відображають ставлення людини до світу, до інших людей і до самої себе. Еволюція грошей у розвитку культури мислення є процесом, у якому простежується шлях людства від конкретно-матеріального сприйняття до символічно-інформаційного, від локального обміну до глобальної цифрової економіки. Таким чином, гроші стають не просто економічним інструментом, а універсальною категорією культури, що визначає характер мислення, світогляд і духовні пріоритети сучасної людини.

Висновок: отже, еволюція грошей у розвитку культури мислення є відображенням глибоких змін у свідомості людства – від конкретного до абстрактного, від матеріального до символічного та інформаційного сприйняття світу. Гроші пройшли шлях від простого засобу обміну до складного культурно-філософського феномена, який впливає на мораль, цінності, світогляд і соціальні відносини. У сучасну епоху цифровізації вони стали не лише економічним інструментом, а й показником рівня розвитку культури мислення, довіри та відповідальності людини. Філософське осмислення грошей дає змогу глибше зрозуміти їхню роль у формуванні духовного світу людини, її ставлення до матеріального і нематеріального, а також допомагає усвідомити необхідність збереження моральних орієнтирів у глобалізованому та цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання). URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Андрій Донцов, студент групи СР-11

ЕКОНОМІЧНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ЗА С.М.БУЛГАКОВИМ

Актуальність теми дослідження. Людина, її сутність, одна з актуальних проблем сучасності. Людина як головний і особливий фактор виробництва є носієм виробничих і суспільних відносин. Тому дослідження ролі та місця людини в економічній системі суспільства є актуальним в умовах нинішнього становлення та розвитку економіки.

Мета дослідження: розкрити поняття сутності «людини економічної», її природу, зв'язок з суспільством. Щоб досягти даної мети потрібно поставити такі **завдання:** що таке економіка і як вона пов'язана з людиною; з'ясувати основні поняття, що характеризують особистість з економічної точки зору; з'ясувати релігійну точку зору Булгакова щодо пояснення економічної, господарюючої людини; охарактеризувати постать Булгакова в економічній думці ХХ ст.

Об'єкт дослідження: людина в економіці.

Предмет дослідження: методологічні засади, зміст та основні теорії господарства Булгакова.

Виклад основного матеріалу. Дану тему досліджували: Д. Рікардо, І. Бентамом, М. Вебер, А. Сміт, С. Булгаков. На перший погляд, економіка та філософія- це дві різні сфери. Одна вивчає свідомість, друга- буття. Аналізуючи економіку як таку, слід зазначити, що її неможливо зрозуміти виходячи з неї самої, так би мовити, поглядом із середини. Саме той чи інший філософський аспект створює, власне, чіткий світоглядний та методологічний контекст. Економічна діяльність- це головна умова існування людей. Тому, ця сфера є першою передумовою людського існування. Поняття «господарство» спонукає як до наукового так і філософського осмислення. Відмінність між філософією і наукою полягає не в їх об'єкті, а у пізнавальному інтересі, у способі його дослідження. Зміни, що відбулися в господарському світі на межі ХХ-ХХІ ст, вимагають від теоретичної економіки нових концептуальних рішень. У філософській думці постановка проблем та їх осмислення відіграє особливу роль, «штовхаючи» мислителів у філософську творчість. Господарство, як загальне філософське поняття, розкриває об'єктивний, цілеспрямований зв'язок людини зі світом природи і культури. Загалом наш час розуміє, відчуває, переживає світ як господарство. Філософський інтерес до господарства- не простий дослідницький інтерес до маловивченої сфери реальності; такий інтерес з'являється як відповідь на драму взагалі людського пізнання, на кризу наукового пізнання, на нерозв'язність глобальних економічних проблем в межах економічної науки. Філософія господарства є спробою відповісти на такі питання, на які наука в цілому, й економіка зокрема, відповісти не можуть. І серед цих питань- цілі й наслідки господарської діяльності. Саме тому господарство- важливий, ємкісний за змістом, феномен. Особливе місце у філософії господарювання ХХ ст. займає «Філософія господарства» С.М. Булгакова. Слід відзначити, що вчений талановито охоплював думкою велике різноманіття видів людської діяльності- від економічних питань і політики до культури, історії, християнства та богослов'я. Булгаков відзначав що економіка не може розглядатися як мета, вона- лише засіб, і її організація повинна максимально служити духовному розвитку людини. Булгаков, посилаючись на Біблію, підкреслював, що відповідно до Священного Писання метою людської діяльності може бути тільки духовне самовизначення людини, перемога над властивими людині вадами жадності, користолюбства, суперництва. Сене господарської діяльності Булгаков бачить не в задоволенні матеріальних потреб людини, а в наближенні Царства Божого з його ідеалом любові]. Головним об'єктом Булгаківської критики стає Смітінський тип «економічної людини», яка «не їсть, не спить, а все підраховує інтереси, прагнучи до найбільшої вигоди при найменших витратах. Булгаков впевнено заявляє, що коли ставиться знак рівності між живою людиною і 542 абстракцією «економічної людини», висновки політичної економії виявляються хибними. Народне господарство в тому числі й світове, є певною мірою закономірно функціонуючим механізмом, як і особистість не є всього лиш розрахунковою лінійкою інтересів, а живим творчим началом... Господарство веде господар... Нове європейське ставлення до господарської праці вноситься в історію християнством. С. М. Булгаков приходить до висновку, що економічна думка характеризується непримиреною боротьбою двох світоглядних парадигм- механічно-утилітарної та релігійної. Перша з них, що заперечує вічну перспективу буття людини, наголошує на економічних інтересах і правах індивідів, обов'язки яких перед суспільством і один перед одним відходять на другий план. Друга, що ґрунтується на теоцентричному світогляді, першочерговим вважає усвідомлення людиною обов'язків перед своїм Творцем, а суспільне життя розглядає як систему взаємних зобов'язань особистостей. Сам Булгаков тяжів до другої парадигми. Релігія як світогляд та ідеологія є істиною складовою частиною світової культури, а отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку за своєю традицією опікає, оберігаючи її духовну чистоту. Вчений

вважає, що ця конкурентність між індивідами змушує в політичній економії зосереджуватись в основному на дослідження багатства як індивідуальної власності, або надбання окремих класів, народів і груп, висуваючи із її теоретичного кругозору проникнення в сутність господарського і його трансцендентальних основ. Булгаков робить висновок, що антагоністична боротьба, яка упродовж усієї історії точиться між людьми за перерозподіл багатства і певне місце в господарському процесі зумовлена в природній необхідності і навіть глибше – в наслідках первородного гріха: «Над людиною тяжіє прокляття..., бо що як не прокляття – це неволя розумних істот у мертвої, неосмисленої чужої їм природи, це вічна небезпека. І ця релігійна установка визначає духовно моральний тип людини. Людина не спроможна творити «з нічого», не спираючись на вже створений Богом ресурс.

Висновок. Таким чином можна зазначити, що економічна свідомість людини заснована на категорії християнського віровчення. Булгаков одним із перших філософів звернув увагу на те, що господарська діяльність людини пов'язана з процесами негосподарськими за своєю природою. Це дозволило йому розкрити соціально-економічні та світоглядні аспекти господарського розвитку, зокрема необхідність моральних орієнтирів в господарських процесах.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Ольга Душніцька, студентка групи СР-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: проблема людини як творіння і творця культури є однією з найактуальніших у філософії. У сучасному суспільстві культура виступає не лише як сукупність духовних і матеріальних цінностей, а й як форма самореалізації особистості. Людина не просто споживає культурні надбання, а й активно творить їх, надаючи культурі унікальних рис власної епохи. Саме через культуру розкривається сутність людини, її духовний світ, цінності, переконання й уявлення про добро і зло.

Мета дослідження: проаналізувати філософське розуміння людини як творіння і творця культури, визначити взаємозв'язок між розвитком людської особистості та культурного середовища.

Об'єкт дослідження: процес формування та розвитку людської культури.

Предмет дослідження: роль людини у творенні культурних цінностей і вплив культури на становлення особистості.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «культура» у філософському вимірі, визначити, яким чином людина виступає продуктом культури, дослідити роль людини як активного творця культурних цінностей, а також висвітлити взаємозалежність між культурою та розвитком особистості, показуючи, як культура впливає на формування світогляду, поведінки й духовного світу людини, і водночас як сама людина, через діяльність і творчість, постійно оновлює та збагачує культурне середовище.

Виклад основного матеріалу. Проблема співвідношення людини й культури сягає корінням у давньогрецьку філософію. Ще Протагор проголошував, що «людина є мірою всіх речей», підкреслюючи її активну роль у творенні світу. Згодом у філософії Відродження ця ідея набула нового змісту: людина почала розглядатися як творець власного буття, здатна самостійно формувати духовні й моральні основи суспільства. Культура є специфічним способом існування людини. Вона не лише формує соціальні норми, але й виступає простором реалізації творчого потенціалу особистості. Людина в культурі – це не пасивний споживач, а активний діяч, який створює нові смисли, символи, технології. Саме через творчу діяльність людина перетворює дійсність, формує нові культурні зразки й духовні цінності. Згідно з поглядами М. Бердяєва, культура є «проявом творчої свободи людини». Вона народжується у процесі внутрішньої

духовної роботи, коли людина долає межі буденного й створює щось нове, що має загальнолюдське значення. Таким чином, культура виступає не лише результатом людської діяльності, а й середовищем, у якому людина розвивається, формується, удосконалює свій світогляд. Філософська антропологія вказує на взаємозв'язок між культурною діяльністю і становленням людської сутності. За Е. Кассіером, людина є «animal symbolicum» - істотою, яка мислить через символи, а отже, саме через культуру визначає себе як людину. У цьому сенсі культура є не лише продуктом, а й умовою людського існування.

Висновок: отже, людина виступає водночас творінням культури, оскільки формується під її впливом, і творцем, адже саме вона наділяє світ новими культурними смислами. Культура є способом людського буття, у якому реалізується духовна сутність особистості. Розуміння цієї подвійної ролі людини допомагає усвідомити цінність творчості, свободи та гуманізму у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Старчевська, студентка групи СР-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність дослідження теми : в сучасному суспільстві духовні цінності часто підміняються матеріальними, релігійні організації беруть участь у фінансових процесах, що викликає сумніви та обурення серед людей.

Мета дослідження: проаналізувати вплив грошей на духовність людей і діяльність релігій.

Об'єкт дослідження: соціально-релігійні відносини.

Предмет дослідження: взаємовплив духовності та фінансових інтересів.

Завдання дослідження: проаналізувати ставлення релігій до грошей, охарактеризувати форми фінансування релігійних установ, визначити вплив грошей на духовні цінності, з'ясувати роль релігійної етики в економічній поведінці людини.

Виклад основного матеріалу: у більшості релігій гроші розглядаються як земний інструмент, що може служити як джерелом добра, так і причиною морального занепаду. Християнство підкреслює важливість милосердя й допомоги нужденним, засуджуючи жадібність і надмірне прагнення багатства. В ісламі обов'язковою є система матеріальної підтримки бідних – закят, що розглядається як релігійний обов'язок. Буддизм наголошує на відмові від прив'язаності до матеріального, оскільки надмірні бажання спричиняють страждання. Проте релігійні організації в усі епохи не могли існувати поза економічним життям. Для утримання храмів, духовенства, освітніх і благодійних ініціатив необхідні кошти. Джерелами фінансування виступають добровільні пожертви, державна підтримка, меценатство, спеціальні внески. У сучасному суспільстві релігійні установи виконують важливу соціальну функцію: допомагають нужденним, сприяють збереженню культурної спадщини, беруть участь у гуманітарних програмах. Усе це потребує стабільних фінансових надходжень. Разом із тим виникає проблема комерціалізації релігії, коли матеріальний чинник починає переважати над духовними цінностями. Така ситуація може спричинити зниження довіри до релігійних інституцій і створити уявлення про релігію як бізнес. Тому важливо забезпечувати моральний контроль використання коштів у релігійній практиці. Попри проголошені духовні ідеали, у реальності релігійні структури нерідко перетворюються на потужні фінансові корпорації, які конкурують за майно, вплив і владу. Скандали з розкраданням пожертв, чи маніпуляцією віруючими заради прибутку свідчать про те, що гроші можуть не лише допомагати релігії, а й руйнувати її моральний авторитет. Коли церкви нагромаджують мільярдні статки, а прихожани живуть у злиднях. Релігія перестає бути духовною опорою й перетворюється на прибутковий бізнес, де віра стає товаром, а спасіння – платною послугою. Там, де лунають обіцянки за певну суму, де священнослужителі живуть у

розкошах, а звичайні віряни ледве зводять кінці з кінцями – духовність зникає. Гроші, покликані служити добру, починають диктувати правила, і замість турботи про душі бачимо боротьбу за вплив, елітні автомобілі та закриті фінансові рахунки. У таких умовах релігійні лідери ризикують втратити довіру суспільства, бо проповідувати скромність, володіючи імперіями – це лицемірство, яке руйнує святість самої релігії.

Висновок. Взаємозв'язок релігії та грошей є складним і суперечливим. Фінанси можуть допомагати служінню та розвитку духовності, але надмірна комерціалізація призводить до корупції, втрати моральних принципів і руйнації авторитету церкви. Сучасне суспільство потребує чесності, відкритості та відповідальності релігійних інституцій перед людьми.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Тетяна Турченко, студентка групи СР-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: тема соціальної відповідальності бізнесу є надзвичайно актуальною в умовах сьогодення. Сучасний етап розвитку українського суспільства, позначений воєнними подіями, економічною нестабільністю та соціальними викликами, потребує переосмислення ролі бізнесу не лише як економічного, а й як соціального інституту. Саме соціально відповідальний бізнес стає важливим чинником формування громадянського суспільства, зміцнення довіри населення до підприємницького середовища, підтримки освіти, культури, охорони довкілля, допомоги армії та внутрішньо переміщеним особам. Проте рівень соціальної відповідальності бізнесу в Україні залишається нерівномірним, що потребує глибокого аналізу проблем і пошуку шляхів їх вирішення.

Мета дослідження: проаналізувати сутність і сучасний стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні, визначити основні проблеми її розвитку та шляхи їх подолання.

Об'єкт дослідження: соціальна відповідальність бізнесу як важливий елемент соціально-економічного розвитку України.

Предмет дослідження: проблеми формування та реалізації соціальної відповідальності бізнесу в сучасних умовах воєнного стану та економічних труднощів.

Завдання дослідження: визначити сутність поняття соціальної відповідальності бізнесу та її основні напрями; дослідити сучасний стан соціальної активності українських підприємств; ключові проблеми, що перешкоджають розвитку соціальної відповідальності бізнесу; обґрунтувати можливі шляхи вдосконалення соціально відповідальної діяльності підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу: Соціальна відповідальність бізнесу – це система добровільних зобов'язань підприємств перед суспільством, державою, працівниками й споживачами, яка спрямована не лише на отримання прибутку, а й на забезпечення суспільного добробуту. У своїй діяльності соціально відповідальні компанії дотримуються принципів чесності, прозорості, етичності, захисту прав працівників і споживачів, а також турботи про навколишнє середовище. В Україні практика соціальної відповідальності бізнесу поступово розвивається. Особливого значення вона набула після початку повномасштабної війни, коли багато підприємств спрямували ресурси на підтримку Збройних Сил України, допомогу постраждалим, відновлення інфраструктури, волонтерські ініціативи. Однак розвиток соціальної відповідальності бізнесу стикається з низкою проблем: відсутністю цілісної державної політики у цій сфері, слабкою нормативною базою, недостатнім рівнем фінансових можливостей підприємств, низьким рівнем довіри населення до бізнесу, а також сприйняттям соціальної діяльності лише як способу покращення іміджу. Дослідження показують, що частина українських компаній здійснює соціальні ініціативи епізодично, без системності та стратегічного планування. Водночас

досвід провідних підприємств демонструє, що соціальна відповідальність може бути важливою складовою конкурентоспроможності, сприяти підвищенню лояльності споживачів, зміцненню репутації бренду та залученню інвестицій. Для підвищення ефективності соціальної відповідальності бізнесу необхідно: сформулювати партнерські відносини між державою, підприємницьким сектором і громадянським; запровадити систему державних стимулів і заохочень для соціально активних компаній; розвивати корпоративну культуру етичної поведінки; забезпечити відкритість і прозорість звітності підприємств про реалізовані соціальні програми. Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу стає невід'ємною складовою сучасної економіки та важливим чинником соціальної стабільності.

Висновок. Отже, соціальна відповідальність бізнесу в Україні є важливою умовою сталого розвитку суспільства та формування його моральних орієнтирів. Попри наявні труднощі, український бізнес поступово усвідомлює свою роль у розв'язанні соціальних проблем, сприяє розвитку громад, підтримує освіту, культуру та обороноздатність держави. Розвиток культури соціальної відповідальності бізнесу є не лише моральним обов'язком підприємців, а й стратегічним чинником відновлення та зміцнення України, її демократичних і гуманістичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Чулик, студентка групи СР-11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: ця тема зумовлена потребою переосмислення духовних і моральних цінностей сучасного українського суспільства. У час воєнних і соціальних випробувань особливо важливо звертатися до філософії Григорія Сковороди, яка утверджує ідеї самопізнання, внутрішньої свободи та «сродної праці». Його погляди допомагають формувати свідомого, духовно багатого громадянина, що робить дослідження спадщини мислителя важливим для розвитку сучасної України.

Мета дослідження: проаналізувати філософські погляди Григорія Сковороди та визначити їхній вплив і значення для формування світоглядних, духовних і моральних цінностей сучасного українського суспільства.

Об'єкт дослідження: філософська спадщина та світогляд Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив філософських поглядів Григорія Сковороди на формування духовних, моральних і культурних орієнтирів сучасної України.

Завдання дослідження: розкрити зміст основних філософських ідей Г. Сковороди; дослідити поняття «сродна праця», «пізнай себе» та їх місце у вченні мислителя; визначити взаємозв'язок між філософією Сковороди та сучасними проблемами духовності українців; проаналізувати актуальність ідей Сковороди у контексті сучасної української культури, освіти та державотворення.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода (1722–1794) – видатний український філософ, письменник і просвітител, якого часто називають «українським Сократом». Його філософські погляди стали вершиною розвитку української духовної культури XVIII століття та справили значний вплив на формування національної самосвідомості. Центральною ідеєю його філософії було самопізнання людини. У своїх творах Сковорода наголошував: «Пізнай себе» – це шлях до істини, свободи та щастя. На його думку, лише через внутрішнє вдосконалення людина може зрозуміти світ і своє місце в ньому. Одним із ключових понять у його вченні є «сродна праця» – праця за покликанням, відповідна природним здібностям людини. Сковорода доводив, що справжнє щастя можливе лише тоді, коли людина займається тим, що відповідає її природі. Він писав: «Не рівняйте всіх під один масштаб, бо кожен має свою путь». Ця ідея має глибоке соціально-філософське значення,

адже закликає до гармонії між особистим і суспільним благом. У сучасній Україні вона набуває особливої актуальності: у час, коли люди шукають себе в умовах швидких змін, думка Сковороди про важливість «сродної праці» допомагає знайти сенс і мотивацію в житті. Важливе місце у філософії Сковороди займає поняття внутрішньої свободи. На відміну від політичного розуміння свободи, він розглядав її як духовну незалежність від матеріальних бажань і зовнішніх умов. Мислитель вважав, що справжня свобода – у гармонії з власною совістю й природою. Це твердження підтверджується його власним життям: він відмовився від кар'єри, служби при дворі та матеріальних благ, обравши життя мандрівного філософа. Його життєвий приклад є доказом того, що духовна свобода для нього була не просто теоретичною ідеєю, а справжнім життєвим принципом. Не менш важливим є і його вчення про три світи: макрокосм (всесвіт), мікрокосм (людина) та символічний світ (Біблія). За Сковородою, ці світи взаємопов'язані: людина є відображенням всесвіту, а істини Святого Письма відкривають шляхи до пізнання духовної сутності буття. Такий погляд поєднує філософію, релігію та етику, створюючи гармонійну систему світосприйняття, у центрі якої стоїть людина. Сковорода наголошував, що Бог – у серці кожного, і шукати Його слід не в зовнішньому світі, а в собі. Це вчення зближує його з ідеями європейського гуманізму та християнського містицизму. У цьому полягає гуманістична сутність його філософії – віра в духовну силу людини, її здатність до самовдосконалення й добра. У сучасній Україні, де відбуваються глибокі соціальні й духовні зміни, ідеї Григорія Сковороди залишаються надзвичайно актуальними. Його філософія вчить людину не втрачати моральних орієнтирів, зберігати внутрішню гармонію й духовну стійкість навіть у найскладніших обставинах. В умовах війни, економічних труднощів та глобалізаційних викликів його думки про самопізнання, правду і любов до ближнього мають величезне виховне та моральне значення. Доказом актуальності його поглядів є те, що ідеї Сковороди активно досліджуються сучасними філософами, педагогами та культурологами. Його твори вивчаються у школах і вишах, а 2022 рік в Україні та світі був оголошений Роком Григорія Сковороди з нагоди 300-річчя від дня його народження. Це підтверджує, що його філософська спадщина не втратила свого значення, а навпаки – допомагає сучасному суспільству шукати духовну опору й моральні орієнтири.

Висновок: отже, філософія Григорія Сковороди – це унікальне поєднання глибокого духовного досвіду, гуманістичних ідеалів та любові до людини. Його вчення про самопізнання, внутрішню свободу й «сродну працю» формує цілісну систему моральних орієнтирів, яка не втратила актуальності навіть через століття. Сковорода вірив, що щастя людини ґрунтується не на багатстві чи славі, а на гармонії з власною природою і Богом. У сучасній Україні його ідеї звучать особливо сильно – вони допомагають осмислити сенс життя, зберігати духовність, моральність і людяність у складних історичних умовах. Твори та приклад життя мислителя навчають українців цінувати свободу, чесність і працю за покликанням. Отже, філософські погляди Григорія Сковороди є не лише частиною культурної спадщини, а й живим джерелом духовного натхнення для сьогодення. Вони формують основу української національної ідентичності, закликаючи кожного до самопізнання, добра та внутрішньої гармонії.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Єва Барашкіна, студентка групи ФБСФР-12

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки та глобалізації питання соціальної відповідальності бізнесу стає дедалі важливішим. Бізнес не лише виконує економічні функції, а й відіграє значну роль у формуванні соціальної стабільності, екологічної безпеки та сталого розвитку суспільства. В Україні проблема соціальної відповідальності бізнесу має особливе значення, оскільки економічні, політичні та

воєнні виклики потребують активної участі підприємств у підтримці суспільства, зокрема через благодійність, допомогу Збройним Силам України, створення робочих місць і розвиток місцевих громад.

Мета дослідження: проаналізувати сутність соціальної відповідальності бізнесу, визначити її основні напрями, особливості розвитку в Україні та шляхи підвищення ефективності реалізації соціально відповідальної поведінки підприємств.

Предмет дослідження: соціальна відповідальність бізнесу як складова сучасних економічних відносин.

Об'єкт дослідження: підприємства України та їхня діяльність у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Завдання дослідження: розкрити сутність поняття соціальної відповідальності бізнесу; проаналізувати основні напрями реалізації соціальної відповідальності підприємств в Україні; визначити чинники, що впливають на формування соціально відповідальної поведінки бізнесу; розглянути проблеми та перспективи розвитку соціальної відповідальності бізнесу в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу: Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) – це концепція, відповідно до якої компанії добровільно беруть на себе додаткові зобов'язання перед суспільством, екологією та працівниками, що виходять за межі законодавчих вимог. В Україні розвиток СВБ відбувається під впливом європейських стандартів і потреб інтеграції в міжнародне економічне середовище. Багато підприємств беруть участь у соціальних ініціативах, фінансують освітні, екологічні та благодійні проекти, підтримують українську армію та внутрішньо переміщених осіб. Проте значна частина бізнесу ще не усвідомлює важливості соціальної відповідальності як довгострокового інструменту розвитку. Серед основних проблем – відсутність єдиної державної стратегії, недостатня мотивація бізнесу, низький рівень прозорості та звітності. Незважаючи на труднощі, спостерігається поступове зростання культури корпоративної етики та партнерства між державою, бізнесом і громадськістю.

Висновки. Соціальна відповідальність бізнесу є важливим чинником сталого розвитку України. Її впровадження сприяє підвищенню довіри суспільства, покращенню іміджу компаній та створенню позитивного соціального середовища. Для подальшого розвитку СВБ необхідно активізувати співпрацю між державними структурами, бізнесом і громадськими організаціями, а також формувати культуру етичного підприємництва. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні є запорукою її європейського майбутнього та соціально-економічної стабільності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олександра Борисюк, студентка групи ФБСФР-12

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші визначають не лише економічні відносини, але й соціальний статус, свободу особистості, доступ до ресурсів та навіть моральні орієнтири. Гроші дедалі більше впливають на ідентичність людини, її ціннісні орієнтири та міжособистісні стосунки. В умовах глобалізації, цифровізації та зростаючої соціальної нерівності постає необхідність глибшого осмислення феномену грошей не лише як економічної категорії, а як філософської – тобто такої, що формує світогляд і суспільну реальність.

Мета дослідження: проаналізувати гроші як соціально-філософський феномен, виявити їх вплив на структуру суспільства, культуру, цінності, міжособистісні взаємини та ідентичність сучасної людини.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, у яких гроші виступають основним інструментом обміну, оцінки та влади.

Предмет дослідження: соціально-філософська природа грошей: їх символічне, етичне, онтологічне й культурне значення.

Завдання дослідження: проаналізувати філософські концепції грошей у класичних мислителів (Арістотель, Маркс, Зіммель); розглянути сучасні інтерпретації грошей як соціального феномена (Бурдьє, Бауман); запропонувати можливі етичні та соціальні альтернативи домінуванню грошових відносин.

Виклад основного матеріалу. Історичний контекст: У первісних суспільствах обмін мав натуральну форму. Гроші з'явилися як зручний еквівалент вартості. У Платона та Арістотеля гроші розглядалися як вторинна цінність, яка може бути джерелом морального занепаду. У Новий час (К. Маркс) гроші стають символом відчуження праці та експлуатації. Філософські концепції грошей: К.Маркс: гроші як фетиш і відчуження. Людина втрачає зв'язок з власною працею. Г. Зіммель: гроші – універсальний засіб соціалізації, що водночас надає свободу і знеособлює стосунки. М. Вебер: капіталізм як раціональна система, в якій гроші є втіленням протестантської етики праці. Е. Фромм: гроші як форма влади та контролю, що замінює справжнє буття «мати» існуванням «бути». Ж. Бодріяр: гроші – симулякр, який не має зв'язку з реальністю, але управляє нею. Онтологічна та символічна природа грошей: Гроші існують як соціальний символ, реальність якого залежить від колективної згоди. Вони мають силу через віру в їхню цінність, подібно до релігійних символів чи наративів. Перетворення грошей із засобу в ціль (грошовий фетишизм). Етичні аспекти: Гроші формують нову моральність, де все має ціну. Відбувається комодифікація: любов, дружба, освіта, довіра – все піддається купівлі-продажу. Це породжує ціннісну кризу, дегуманізацію. Гроші у цифрову епоху: Електронні гроші, криптовалюти, NFT – трансформація грошей у чисту інформацію. Поява нових форм грошової влади: платформи, алгоритми, банківська монополія. Цифрові гроші змінюють поняття довіри, власності, обміну. Гроші та особистість: У капіталістичному суспільстві гроші впливають на самооцінку, ідентичність, життєвий вибір. Людина отожднює себе зі споживанням і статусом. Психологічна залежність від грошей – нова форма несвободи. Альтернативні погляди Ідеї економіки дару (М.Мосс, Ж. Дерріда) як форма безкорисливого обміну. Кооперативні моделі, безгрошові спільноти, цифровий гуманізм – спроби знайти баланс між цінністю людини та економічною ефективністю.

Висновки: Гроші – не лише інструмент економіки, а потужний філософський символ, що визначає сучасну культуру, соціальну ієрархію та ціннісні орієнтири. У грошах втілюється амбівалентність: вони можуть слугувати як інструмент свободи, так і засіб маніпуляції та поневолення. Філософський аналіз грошей дає змогу зрозуміти їхню роль у формуванні людини, суспільства, майбутнього. Потрібне нове мислення, яке визнає цінність людини вищою за грошову вигоду.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Максим Бугель, студент групи ФБСФР-12

СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ГРОШЕЙ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші стали не лише інструментом економічного обміну, а й соціальним символом довіри між державою та громадянами. Зміна фінансових систем, інфляційні хвилі та кризи довіри до державних інституцій показують, що грошова стабільність є не лише економічною, а передусім соціально-філософською категорією. Її сутність визначається рівнем зрілості суспільства і моральним авторитетом влади.

Мета дослідження: розкрити соціально-філософський зміст грошей як форми довіри і взаємної відповідальності між громадянами та державою.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням грошової системи.

Предмет дослідження: соціальна природа грошей у межах фінансової діяльності держави.

Виклад основного матеріалу. Ідея грошей як форми суспільного договору має глибокі філософські корені. Згідно з Ж.-Ж. Руссо, суспільний договір ґрунтується на добровільній згоді громадян підкоритися спільній волі. Томас Гоббс розглядав державу як гарант безпеки та порядку, що утримує рівновагу між егоїзмом та спільним благом. У цьому контексті гроші постають не просто як матеріальний еквівалент вартості, а як символ суспільної згоди: кожна купюра є обіцянкою держави забезпечити стабільність і справедливість. Філософ Майкл Хьюмер у своїх працях про етику влади наголошує, що примус держави має бути морально виправданим лише тоді, коли він служить суспільному добру. Ця ідея перегукується з роллю грошей: держава не просто встановлює їхню вартість, а має моральне зобов'язання підтримувати довіру до них. Розмежовуючи поняття економічного ресурсу та соціального капіталу, варто наголосити: Економічний ресурс – це матеріальний інструмент виробництва, обігу та накопичення вартості. Соціальний капітал – це невидима мережа довіри, норм і взаємодії, що забезпечує стабільність суспільства. Гроші поєднують ці дві площини. Без економічного змісту вони втрачають практичну функцію, без соціального – моральну основу. Історія показує, що руйнування довіри до грошей спричиняє не лише економічні, а й соціальні катастрофи. Приклади гіперінфляції у Веймарській республіці 1920-х років чи в пострадянських державах 1990-х демонструють, як знецінення грошей призводить до моральної ерозії: люди перестають вірити не лише у валюту, а й у державу. Втрата фінансової стабільності руйнує уявлення про справедливість, сприяє тінізації економіки, зростанню недовіри до влади та один до одного. У сучасному контексті держави з нестабільною економікою проходять шлях від споживчого ставлення до грошей – як засобу виживання – до розуміння їх як символу спільного блага. Фінансова політика в такому суспільстві стає не лише економічним інструментом, а моральним орієнтиром. Гроші виступають дзеркалом суспільних відносин. Там, де є взаємоповага, правова культура і прозорість, гроші мають сталу вартість і довіру. Там, де влада зловживає ресурсами або діє непрозоро, гроші перетворюються на джерело соціальної напруги. Тому держава, здійснюючи фінансову діяльність, повинна не лише балансувати бюджет, а й формувати морально зріле середовище – простір, у якому гроші символізують стабільність, а не страх втрати.

Висновки. Отже, соціальна природа грошей полягає у здатності об'єднувати людей навколо спільної віри у майбутнє. Це не лише засіб обміну, а й форма довіри, яка відображає рівень розвитку політичної культури. Фінансова діяльність держави має моральний вимір: вона повинна підтримувати не лише економічну рівновагу, а й суспільну згуртованість. Справжня цінність грошей виникає не в банківських сховищах, а в серцях людей, які вірять, що держава діє чесно й відповідально. Лише тоді гроші стають не засобом маніпуляції, а символом спільного блага – елементом соціального капіталу, що зміцнює суспільство і його моральний фундамент.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Назарій Голубовський, студент групи ФБСФР-12

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. Етика бізнесу виступає фундаментом цивілізованих економічних відносин, оскільки визначає моральні принципи, що регулюють ділову діяльність. У сучасних умовах глобалізації, високої конкуренції та технологічного розвитку дотримання етичних норм сприяє формуванню довіри та позитивної репутації компаній.

Мета дослідження: аналіз етики бізнесу як системи моральних принципів, визначення її ключових функцій і значення в сучасних системах.

Предмет дослідження: етичні принципи, норми та підходи, що регулюють поведінку суб'єктів підприємницької діяльності.

Об'єкт дослідження: сфера підприємницької діяльності як соціально-економічний простір, в межах якого здійснюються взаємовідносини між учасниками бізнесу.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність поняття. (етика бізнесу); визначити основні засади та функції етики в підприємницькій дії; дослідити процес формування корпоративної етики та її вплив на роботу.

Виклад основного матеріалу. Формування корпоративної етики є складним та поетапним процесом, спрямованим на створення системи моральних норм та цінностей, що регулюють поведінку працівників у межах підприємства. Корпоративна етика виступає елементом організаційної культури та визначає, якими принципами керується компанія у щоденній діяльності. Її мета – забезпечити гармонійні взаємовідносини всередині колективу, підвищити довіру між учасниками робочих процесів та сприяти зміцненню позитиву. Сучасний бізнес стикається з низкою етичних викликів, зумовлених глобалізацією, технічним прогресом та змінами в громадських цінностях. Проблема корупції залишається актуальною у багатьох країнах, знижуючи довіру до бізнесу та зменшуючи економічний розвиток. Важливим викликом є також екологічна відповідальність: компанії мають зменшувати негативний вплив на довкілля, раціонально використовувати ресурси та впроваджувати екологію. Соціальна справедливість передбачає забезпечення чесної оплати праці, рівних можливостей та відсутності дискримінації у робочій середовищі. Крім того, зростає попит на прозорість діяльності компаній – споживачі очікують правдивої інформації щодо якості продукції, умов виробництва та участі бізнесу.

Висновки. Етика бізнесу є необхідною умовою сталого розвитку суспільства й економіки. Вона забезпечує гармонійне поєднання прагнення до прибутку з гуманістичними цінностями. Дотримання етичних стандартів сприяє довірі, формує позитивний імідж та забезпечує конкурентоспроможність підприємств. В результаті етична поведінка стає не лише проявом моральної свідомості, а й важливим фактором стабільного функціонування та довгострокового успіху бізнесу. Саме інтеграція етики в корпоративну культуру дозволяє поєднати.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Дячук, студентка групи ФБСФР-12

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМЦЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Формування духовних орієнтацій та підприємницької культури в Україні є важливою умовою становлення відповідального, етичного та соціально активного бізнес-середовища. У часи воєнних викликів, економічної нестабільності та глобальної конкуренції, саме ціннісні установки підприємця – його моральність, патріотизм, гуманізм, готовність діяти чесно й прозоро – набувають особливої значущості. Український бізнес усе більше орієнтується на європейські стандарти, що передбачають соціальну відповідальність, партнерські відносини та пріоритет розвитку спільноти. Ігнорування духовної культури підприємництва призводить до корупції, недовіри, деморалізації та руйнування економічної стабільності.

Мета дослідження: проаналізувати особливості формування духовних орієнтацій українського підприємця та визначити ключові чинники, що впливають на становлення його моральної та професійної культури.

Предмет дослідження: ціннісні орієнтації, етичні принципи та культурні характеристики особистості підприємця в українському суспільстві.

Об'єкт дослідження: підприємець як носій духовних, моральних і професійних орієнтацій, що формуються у взаємодії з соціальним, історичним і культурним середовищем України.

Завдання дослідження: дослідити філософські підходи до поняття духовності й культури підприємництва; визначити чинники, що впливають на формування духовних орієнтацій українських підприємців; розкрити роль національних традицій та європейських цінностей у становленні сучасної бізнес-культури; окреслити основні риси етичного та соціально відповідального підприємця.

Виклад основного матеріалу. Формування духовних орієнтацій підприємця в Україні має складну історичну та соціокультурну природу. Українське підприємництво, яке активно розвивалося у період становлення незалежності, від самого початку зіткнулося з проблемами недовіри, нестабільності та відсутності сталих етичних норм. Проте поступово відбувається перехід від стихійної моделі бізнесу до моделі, де важливе місце займають моральні принципи, людяність і відповідальність. Духовні орієнтації підприємця включають систему цінностей, які визначають його поведінку: чесність, гідність, повага до партнерів, соціальна відповідальність, служіння суспільству. У філософському контексті духовність підприємця розглядається як здатність керуватися не лише прагматичними інтересами, а й вищими моральними цілями, що сприяють гармонійному розвитку суспільства. Важливим чинником є українська культурна традиція, у якій цінуються працьовитість, свобода, самостійність, взаємодопомога. Сучасні підприємці часто поєднують ці традиційні орієнтири з європейськими принципами бізнесу – прозорістю, дотриманням прав людини, сталим розвитком, інноваційністю та повагою до закону. Значну роль відіграють освітні та професійні середовища, що формують у молоді нову культуру підприємництва. Підприємницька освіта сьогодні включає етичні курси, волонтерські ініціативи, проекти соціального підприємництва, що сприяють вихованню свідомого бізнес-лідера. Окремим аспектом є вплив війни – сучасний український підприємець дедалі більше орієнтований на допомогу армії, підтримку місцевих громад, волонтерські проекти. Патріотизм та відповідальність за країну стають ключовими духовними орієнтаціями. Підприємницька культура в Україні поступово переходить від корисливих моделей до гуманістичних. Вона включає: етику ділових відносин, корпоративну культуру, екологічну відповідальність, турботу про працівників та участь у суспільних ініціативах. Саме такий підхід дозволяє українському бізнесу інтегруватися у світову економіку та посилювати довіру громадян.

Висновки. Формування духовних орієнтацій та культури підприємця в Україні є багатовимірним процесом, у якому поєднуються історичні традиції, сучасні соціальні виклики та європейські цінності. Справжній успіх підприємця сьогодні визначається не лише економічними показниками, а й рівнем його моральності, відповідальності та здатності впливати на розвиток суспільства. Етична свідомість, патріотизм, прозорість і соціальна відповідальність стають ключовими рисами нового українського бізнес-лідера. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз ролі освіти та інновацій у розвитку духовної культури підприємництва.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Івановська, студентка групи ФБСФР-12

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі наука стала рушійною силою розвитку людства, проте саме її досягнення часто породжують нові загрози та проблеми. Технічний прогрес, глобалізація, інтенсивне використання природних ресурсів і неконтрольоване втручання людини у природу призвели до появи глобальних проблем – екологічної кризи, змін клімату, воєнних конфліктів, соціальної нерівності, енергетичної та продовольчої небезпеки. Актуальність теми полягає в тому, що майбутнє цивілізації залежить від того, наскільки наука зможе сприяти не лише технологічному, а й гармонійному розвитку суспільства у згоді з природою.

Мета дослідження: вивчення ролі науки у виникненні та подоланні глобальних проблем людства. Важливо з'ясувати, як саме наукові відкриття впливають на екологічну, економічну та соціальну сфери життя. Також метою є визначення шляхів, за допомогою яких науково-технічний прогрес може сприяти збереженню природного середовища, покращенню якості життя людей та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

Предмет дослідження: вплив наукових досягнень і технологічного розвитку на виникнення, перебіг і вирішення глобальних проблем сучасної цивілізації, а також роль науки у формуванні безпечного майбутнього для людства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок науки та глобальних проблем людства – процеси, явища й наслідки, що виникають у результаті науково-технічного прогресу.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «глобальні проблеми людства»; проаналізувати основні причини їх виникнення; з'ясувати роль міжнародної наукової співпраці у вирішенні глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Наука є однією з головних причин виникнення глобальних проблем людства, але водночас – основним засобом їх вирішення. Розвиток техніки, промисловості та технологій спричинив серйозні наслідки для природи й суспільства: забруднення довкілля, виснаження ресурсів, зміну клімату, створення зброї масового ураження. Ці процеси стали глобальними, бо охоплюють усю планету й загрожують існуванню людства. Саме наука дає можливість знайти вихід із кризи. Сучасні дослідження спрямовані на розробку екологічно чистих технологій, альтернативних джерел енергії, засобів очищення води й повітря, а також систем прогнозування природних катастроф. Розвиток біології, медицини й інформаційних технологій допомагає боротися з пандеміями, голодом і соціальною нерівністю. Велику роль у подоланні глобальних проблем відіграє міжнародна наукова співпраця. Спільні програми та обмін знаннями між країнами сприяють створенню рішень, які захищають природу й забезпечують безпечне майбутнє. Сучасна наука дедалі більше орієнтується на ідею сталого розвитку, тобто такого, який задовольняє проблеми сьогодення, не ставлячи під загрозу майбутні покоління. У цьому контексті важливо розвивати «зелені» технології, енергоефективне виробництво та відновлювати енергетику. Наукові досягнення у сфері нанотехнологій, генної інженерії, штучного інтелекту та космічних досліджень відкривають нові можливості для вирішення проблем планетарного масштабу. Окрім того, наукові дослідження сприяють формуванню екологічної свідомості суспільства та підвищенню рівня освіти. Завдяки науці люди отримують знання, які допомагають раціональніше використовувати ресурси планети та відповідальніше ставитися до природи. Важливо, щоб наукові досягнення застосовувалися з урахуванням гуманістичних цінностей, адже лише тоді наука стане інструментом не руйнування, а гармонії між людиною і світом.

Висновки. Отже, наука – це головна сила, яка формує майбутнє людства. Вона одночасно є причиною виникнення багатьох глобальних проблем і основним засобом їх вирішення. Тільки поєднавши науковий прогрес із моральними й екологічними цінностями, людство зможе забезпечити стабільний і безпечний розвиток. Співпраця країн, підтримка освіти й розвиток науки задля миру та добробуту є необхідною умовою подолання сучасних глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Юрій Ірза, студент групи ФБСФР-12

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Політична культура є важливим чинником розвитку будь-якої держави, адже вона визначає рівень політичної свідомості, активності та участі громадян у суспільному житті. В Україні процес становлення політичної культури є складним і суперечливим. Його зумовлюють

історичні особливості, вплив радянського минулого, трансформації після здобуття незалежності та сучасні виклики, пов'язані з війною, реформами та інтеграцією у європейський простір.

Об'єкт дослідження: політична культура українського суспільства.

Предмет дослідження: процес становлення, проблеми та суперечності розвитку політичної культури в Україні.

Мета дослідження: проаналізувати особливості становлення політичної культури в Україні, виявити основні проблеми та суперечності цього процесу й визначити перспективи його розвитку.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «політична культура» та її значення для суспільства; визначити історичні чинники формування політичної культури в Україні; охарактеризувати основні проблеми й суперечності її становлення; сформулювати можливі шляхи вдосконалення політичної культури українського суспільства.

Виклад основного матеріалу: Українська політична культура має складну історію, що поєднує традиції козацької демократії, досвід бездержавності, впливи радянського тоталітаризму та сучасні прагнення до демократичних змін. Ці чинники спричинили неоднорідність політичної свідомості та нестійкість демократичних традицій. Низький рівень політичної освіти та пасивність частини громадян у питаннях управління державою залишаються одними з головних проблем. Брак довіри до політичних інститутів, корупція та політичний популізм посилюють кризу політичної культури. У процесі становлення політичної культури в Україні проявляються суперечності між демократичними прагненнями та авторитарними тенденціями. Часто політика сприймається не як сфера служіння суспільству, а як засіб особистої вигоди, що породжує цинізм і скептицизм у громадян. Українське суспільство перебуває у стані пошуку балансу між традиційними й сучасними цінностями. З одного боку, розвиваються ідеали демократії, прав людини, громадянської активності; з іншого – зберігаються риси патерналізму та політичної байдужості.

Висновок. Отже, становлення політичної культури в Україні є складним і суперечливим процесом, що зумовлений як історичними, так і сучасними факторами. Основними проблемами залишаються низький рівень політичної освіти, брак довіри до влади, корупція та нестійкість демократичних традицій. Водночас активізація громадянського суспільства, євроінтеграційні прагнення та боротьба за свободу створюють передумови для формування зрілої демократичної політичної культури. Подолання суперечностей можливе через розвиток політичної освіти, прозорість державної влади та посилення участі громадян у прийнятті рішень.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Софія Ковпак, студентка групи ФБСФР-12

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що глобалізаційні процеси охоплюють усі сфери суспільного життя – економіку, політику, культуру, науку та інформаційний простір. Україна, як держава, що прагне інтегруватися у світову спільноту, активно долучається до цих процесів. Вивчення місця та ролі країни в умовах глобалізації дозволяє краще зрозуміти перспективи її розвитку, можливості економічного зростання, демократизації суспільства та формування сучасної європейської ідентичності. Водночас, глобалізація ставить перед Україною низку викликів – економічних, політичних і культурних, тому дослідження цього питання є вкрай важливим для формування стратегії національної безпеки та сталого розвитку.

Мета дослідження: з'ясувати місце України у глобалізаційних процесах та визначити основні напрями її інтеграції у світове співтовариство.

Об'єкт дослідження: глобалізаційні процеси сучасного світу.

Предмет дослідження: особливості впливу глобалізації на розвиток України.

Завдання дослідження: постає в визначенні впливу глобалізації на політичну, економічну та культурну сфери України.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це процес формування єдиного світового простору, у якому країни стають взаємозалежними через розвиток економічних, політичних, інформаційних та культурних зв'язків. Для України глобалізація стала потужним фактором змін. Вона відкрила доступ до міжнародних ринків, інвестицій, технологій, освітніх і наукових програм. Наша країна бере участь у діяльності міжнародних організацій, таких як ООН, СОТ, Рада Європи, а також активно співпрацює з Європейським Союзом, що сприяє інтеграції у світову економіку. Позитивним результатом глобалізації для України є розвиток демократичних інститутів, поширення цифрових технологій, розширення можливостей для молоді у сфері освіти й науки. Проте, цей процес має і негативні сторони: зростання залежності національної економіки від зовнішніх чинників, відтік трудових ресурсів за кордон, загроза втрати культурної самобутності під впливом масової культури. Глобалізація також вплинула на національну безпеку, адже в умовах відкритості інформаційного простору посилюються ризики інформаційних маніпуляцій та кіберзагроз. У цьому контексті важливим завданням для України є збереження власної ідентичності, розвиток внутрішнього потенціалу та формування конкурентоспроможної економіки. Успішна інтеграція України у глобальний простір потребує збалансованої політики, що поєднує відкритість до світових процесів із захистом національних інтересів. Важливо не лише пристосовуватись до умов глобалізації, а й активно впливати на її формування, використовуючи можливості країни для сталого розвитку держави.

Висновок. Україна є невід'ємною частиною глобального світу, і її подальший розвиток неможливий без участі у міжнародних процесах. Глобалізація створює умови для економічного зростання, політичної стабільності та культурного обміну, проте вимагає від держави зваженої політики, спрямованої на збереження національних інтересів. Ефективна участь України в глобалізованому світі можлива лише за умови поєднання відкритості інноваційності та збереження власної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Дмитро Колодій, студент групи ФБСФР-12

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Актуальність проблеми зумовлена зростанням ролі естетичних цінностей у духовному розвитку сучасного суспільства. У добу глобалізації, інформаційних технологій і швидких соціокультурних змін питання краси як універсальної категорії буття набуває нового змісту. Краса виступає не лише предметом споглядання, а й способом пізнання світу, засобом гармонізації відносин між людиною, природою і культурою. Втрата естетичних орієнтирів призводить до духовного зuboжіння, втрати сенсу життя, тому осмислення сутності краси сьогодні має особливе значення. У сучасному світі, де домінують прагматичні цінності, технократичний підхід і споживацьке ставлення до природи, відновлення гармонії між матеріальним і духовним, між людиною та природою, можливе лише через повернення до краси як вищої форми буття. Саме краса об'єднує природне й культурне, індивідуальне й універсальне, стаючи мірилом людяності та мірою духовного розвитку цивілізації.

Мета дослідження: розкрити сутність краси як універсального феномену, що поєднує світ природи та культури, визначити її роль у формуванні духовного світу людини.

Предмет дослідження: краса як естетична й світоглядна категорія.

Об'єкт дослідження: прояви краси у природі та культурі людства.

Завдання дослідження: розкрити філософське значення краси як універсального атрибуту буття; показати взаємозв'язок природної та культурної краси; охарактеризувати вплив краси на формування духовних і моральних цінностей людини та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Поняття краси є одним із найдавніших у філософії. Ще античні мислителі – Піфагор, Платон, Аристотель – пов'язували красу з гармонією, мірою і доцільністю. Для Платона краса була проявом вищої Ідеї, що відбивається в матеріальному світі. Аристотель розглядав красу як закономірність і пропорційність, що властива природі та мистецтву. Таким чином, уже в античній думці краса розумілася як універсальна властивість буття, яка поєднує естетичне, моральне і пізнавальне начала. У природі краса виявляється через гармонію форм, ритмів і законів. Вона не створена людиною, але сприймається нею як щось досконале, невичерпне й живе. Людина відкриває красу природи через відчуття, інтуїцію, емоції, а пізніше – через наукове і художнє осмислення. Саме природа є першоджерелом естетичного досвіду: споглядання неба, гір, моря, рослинного і тваринного світу пробуджує у людини відчуття гармонії, любові, вдячності. Культура ж є простором, де краса набуває символічного і духовного виміру. Людина, прагнучи відтворити природну гармонію, створює мистецтво, архітектуру, музику, літературу – все те, що відображає її внутрішній світ і здатність творити красу. Таким чином, культура є формою духовного продовження природи. Вона перетворює природну красу на ідеал, на духовний принцип людського буття. [3] Краса як атрибут культури має морально-етичний зміст. Вона виховує в людині почуття добра, милосердя, справедливості, вчить бачити гармонію навіть у складних життєвих обставинах. Недарма Ф. Достоевський стверджував, що «краса врятує світ». Йдеться не лише про зовнішню привабливість, а про духовну красу, яка є джерелом істини й добра. У сучасному суспільстві спостерігається криза естетичних і духовних орієнтирів. Масова культура часто підмінює справжню красу штучними образами, орієнтованими на споживання й розвагу. Це породжує внутрішню порожнечу, байдужість до природи й до самого життя. Проте саме краса здатна подолати цю духовну кризу. Вона повертає людині відчуття єдності з природою, вчить цінувати життя, розвиває творчість і духовність. Сучасна філософія та естетика розглядають красу не лише як властивість об'єкта, а як результат взаємодії людини з навколишнім світом. Краса існує там, де є здатність бачити, відчувати і творити гармонію. Тому краса – це не лише атрибут природи, а й спосіб самореалізації людини в культурі.

Висновки. Краса є універсальним атрибутом буття, що об'єднує природний і культурний світи. Вона виступає мірою гармонії, істини і добра, визначаючи духовний рівень людини та суспільства. У природі краса виявляє мудрість і доцільність світобудови, а в культурі – творчу силу людського духу. У сучасних умовах звернення до краси як до вищої цінності є необхідним для подолання духовної кризи, екологічних проблем і морального занепаду. Краса формує нову систему цінностей, у центрі якої – гармонія людини з природою, суспільством і собою. Отже, краса – це не лише естетична категорія, а універсальний принцип буття, що визначає шлях людства до гармонії, духовності й світла.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Максим Коростинський, студент групи ФБСФР-12

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Проблема економічної ментальності українського народу набуває особливої ваги в умовах глобалізаційних процесів, трансформації ринкових відносин та пошуку шляхів сталого розвитку. Від характеру економічного мислення залежить ефективність реформ, рівень підприємливості, інноваційності й соціальної довіри. Українська економічна ментальність має складну історико-культурну природу, що поєднує риси колективізму, індивідуалізму та прагнення до соціальної справедливості. Її аналіз є необхідним для глибшого розуміння шляхів модернізації економіки та формування нової культури господарювання.

Мета дослідження: визначити основні риси, структуру та соціально-філософські засади української економічної ментальності.

Об'єкт дослідження: економічна свідомість українського суспільства як система цінностей і установок.

Предмет дослідження: соціально-філософські особливості української економічної ментальності в контексті історичних, культурних та духовних чинників.

Завдання дослідження: розкрити сутність поняття «економічна ментальність», визначити історичні фактори формування економічного мислення українців, проаналізувати вплив духовних і культурних традицій на економічну поведінку, виявити сучасні тенденції трансформації економічної ментальності в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Економічна ментальність українців формувалася під впливом аграрного способу життя, християнської етики, громади та родинних відносин. Селянська культура виховувала працелюбність, ощадливість, водночас – залежність від природи і недовіру до зовнішніх владних структур. В історії України простежується поєднання індивідуалістичних та колективістських рис: з одного боку – прагнення до особистої свободи та самостійності (козацька традиція), з іншого – взаємодопомога, толока, спільна праця. Філософське осмислення економічної ментальності українців пов'язане з поняттями духовності, моральності та гармонії між матеріальним і внутрішнім світом. Православна традиція сприяла формуванню етичного ставлення до праці та власності, де наголошувалося не на накопиченні, а на гідності та відповідальності. У радянський період економічна ментальність зазнала деформацій: колективна свідомість підмінялася залежністю від держави, а ініціатива – страхом перед системою. Проте з набуттям незалежності формується новий тип мислення, що орієнтується на ринкову самореалізацію, підприємництво, інновації та європейські цінності. Сучасна українська економічна ментальність характеризується прагненням до свободи, гнучкістю, схильністю до неформальних економічних практик та зростанням ролі соціальної відповідальності. Її розвиток потребує посилення культури довіри, партнерства, правової свідомості та економічної освіти. Сучасна українська економічна ментальність є результатом тривалого історичного розвитку, у якому переплелися традиційні цінності, досвід колоніальної залежності та процеси модернізації. Її формування відбувається на перетині декількох цивілізаційних впливів – західноєвропейського раціоналізму, східнохристиянського духовного світогляду та пострадянського соціально-економічного досвіду. Однією з ключових рис української економічної ментальності є ціннісна амбівалентність – поєднання прагматизму й емоційності, індивідуального інтересу й орієнтації на спільне благо. Така суперечливість відображає глибинну духовну структуру української культури, де матеріальне ніколи не відокремлювалося від морального. Для українця праця має не лише утилітарне, а й морально-етичне значення – це спосіб самореалізації, служіння родині, громаді, Богові. Важливою складовою є також ментальність взаємодопомоги, що бере початок у традиціях громади та козацького побратимства. Ідея «толоки», спільної праці на благо громади, відображає соціально-філософський принцип колективної відповідальності та довіри. У сучасному контексті ця риса проявляється у волонтерстві, громадських ініціативах і соціальному підприємстві, які стали характерними для українського суспільства, особливо після 2014 року. Водночас українська економічна ментальність не позбавлена суперечностей, зумовлених історичною нестабільністю, політичними трансформаціями та тривалим досвідом патерналістських відносин. Звичка покладатися на «сильну руку» держави або зовнішнього покровителя іноді гальмує розвиток підприємницької ініціативи та відповідальності за власний добробут. Проте в останні десятиліття простежується чітка тенденція до переосмислення цінностей, зростання економічного індивідуалізму, формування культури стартапів, інноваційної економіки.

Висновки. Українська економічна ментальність є складним феноменом, у якому поєднуються традиційні та модерні риси. Вона виступає основою формування нової соціально орієнтованої економіки, що спирається на духовні цінності, інновації та відповідальність.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші перестали бути лише економічним інструментом – вони стали важливим культурним і символічним феноменом. Вони формують цінності, світогляд, поведінку людини й суспільства. Розуміння грошей як елементу культури дає змогу глибше осягнути ментальні зміни, що відбуваються у свідомості людини в умовах глобалізації та ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-культурне явище, що впливає на формування ментальних установок і світогляду людини.

Мета дослідження: проаналізувати феномен грошей у контексті культури та визначити їхній вплив на зміст ментальних парадигм сучасного суспільства.

Завдання дослідження: розкрити сутність грошей як культурного феномену; визначити, як зміни у ставленні до грошей відображають трансформації ментальності; охарактеризувати основні філософські підходи до розуміння грошей; простежити вплив грошей на моральні, духовні й соціальні цінності людини.

Виклад основного матеріалу. Феномен грошей має не лише економічну, а й символічну природу. На думку Г. Зіммеля, у праці «Філософія грошей» гроші є «посередником усіх людських відносин», вони змінюють спосіб мислення та структуру суспільних зв'язків. Гроші створюють ілюзію свободи, але водночас підкорюють людину логіці обміну та користі. У культурному сенсі гроші перетворилися на міру цінності всього існуючого, витіснивши духовні орієнтири. Якщо в традиційних суспільствах цінність визначалася моральними чи релігійними нормами, то в модерному світі головним критерієм стала економічна вигода. Філософ К. Маркс розглядав гроші як «універсальний еквівалент» і водночас як відчужену сутність людських відносин: через них людина перестає бачити в іншому людину, а сприймає лише засіб досягнення мети. Таким чином, гроші стають ментальною парадигмою, що визначає поведінку, цінності та способи мислення. У сучасній культурі формується новий тип ментальності – споживацький, прагматичний, зорієнтований на матеріальний успіх. Цей процес супроводжується втратою глибинних духовних орієнтирів, але водночас стимулює розвиток раціональності, самореалізації та індивідуальної свободи. Отже, гроші стають дзеркалом культури, у якому відображається рівень її духовного розвитку.

Висновок. Гроші – це не лише засіб обміну, а культурний код епохи, що формує нові ментальні парадигми. Вони впливають на цінності, мораль, ідентичність і спосіб мислення людини. З одного боку, гроші розширюють свободу вибору, з іншого – створюють ризик духовного відчуження. Усвідомлення цього феномена допомагає гармонізувати матеріальні й духовні аспекти культури, зберігаючи людяність у світі, де все частіше «вартість» переважає над «цінністю».

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Каріна Куцевол, студентка групи ФБСФР-12

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі молодь є головним носієм культурних і соціальних змін. Динаміка формування її ціннісного світу відображає процеси модернізації, глобалізації та цифровізації українського суспільства. В умовах воєнних викликів, соціальної нестабільності та впливу інформаційного простору відбувається переосмислення понять свободи, патріотизму, відповідальності, духовності. Актуальність теми зумовлена потребою зрозуміти, як нове покоління формує власну систему цінностей, що визначатиме майбутнє України.

Мета дослідження: проаналізувати особливості та тенденції формування ціннісних орієнтацій молодіжної культури України, виявити основні чинники, що впливають на трансформацію світогляду молоді.

Предмет дослідження: ціннісні орієнтації та культурні установки української молоді як відображення соціокультурних процесів сучасності. Вони охоплюють систему моральних, естетичних і громадянських пріоритетів, що визначають світогляд і поведінку молоді.

Об'єкт дослідження: молодіжна культура України як соціально-культурний феномен, що розвивається під впливом глобальних і національних чинників.

Завдання дослідження: розкрити сутність понять «цінності» та «молодіжна культура»; проаналізувати етапи розвитку ціннісних орієнтацій української молоді; визначити вплив медіа, освіти, війни та громадянської активності на формування молодіжних цінностей; окреслити тенденції трансформації духовного світу молоді в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Формування ціннісного світу молоді в Україні має складну, динамічну природу. Після здобуття незалежності українська молодь проходила кілька етапів переосмислення національної ідентичності – від орієнтації на західні зразки культури до відродження власних духовних і патріотичних ідеалів. Початок XXI століття позначився поширенням індивідуалізму, прагненням до самовираження, саморозвитку та толерантності. Водночас цифровізація та соціальні мережі сформували нові форми комунікації, через які передаються як позитивні, так і деструктивні цінності. Після 2014 року, особливо з початком повномасштабної війни, у системі цінностей української молоді зросло значення патріотизму, солідарності, волонтерства, національної гідності. Зміцнюються духовні орієнтири, пов'язані з родиною, свободою, освітою та вірою в майбутнє держави. Молодь активно формує новий культурний код – поєднання традиційності з відкритістю світу, критичного мислення та відповідальності. Ця динаміка демонструє зрілість покоління, яке стає рушійною силою оновлення суспільства. Водночас зберігається суперечливість процесів: поряд із зростанням громадянської активності спостерігається вплив масової культури, споживацьких ідей та інформаційних маніпуляцій. Це створює потребу у формуванні стійких моральних орієнтирів, розвитку медіаграмотності та вихованні критичного мислення. Отже, формування ціннісного світу української молоді – це постійний процес пошуку гармонії між національними традиціями, глобальними тенденціями та особистими прагненнями. Він визначає не лише культурну, а й суспільну перспективу розвитку держави, адже саме молодь є носієм майбутніх змін та нової системи суспільних цінностей.

Висновки. Динаміка формування ціннісного світу молодіжної культури України відображає глибокі соціальні, політичні та культурні зміни, що відбуваються у суспільстві. Молодь стає головним суб'єктом культурної модернізації, поєднуючи національну самосвідомість із глобальними цінностями, орієнтуючись на свободу, справедливість, творчість та саморозвиток. Визначальними тенденціями сучасного етапу є переосмислення ролі патріотизму, зростання соціальної відповідальності, розвиток креативності, волонтерства та громадянської активності. Молоде покоління демонструє прагнення до збереження національної ідентичності поряд із відкритістю до світу, що свідчить про зрілість його світогляду. Разом із тим, цифрове середовище й масова культура створюють нові виклики, вимагаючи посилення уваги до формування духовних і моральних орієнтирів. Важливою умовою подальшого розвитку молодіжної культури є підтримка освіти, творчих ініціатив, медіаграмотності та критичного мислення. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз впливу цифрових платформ, освітніх програм і громадських рухів на трансформацію цінностей молодого покоління, адже саме молодь визначатиме духовне та культурне обличчя України у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzjugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА ЇХ АКТУАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. У сучасну епоху, коли на перший план виходять технології, матеріальний прогрес, конкуренція і швидкі зміни – значущим стає питання: що робить людину щасливою, які цінності формують її внутрішній світ і як діяльність людини відповідає їй самій. Філософська спадщина Григорія Сковороди має пряме відношення до цих запитань, адже він звертав увагу на внутрішню природу людини, її призначення та стан серця. З огляду на виклики сучасної України – культурні, освітні, моральні – це дослідження набуває особливої ваги.

Об'єкт дослідження: філософська система Григорія Сковороди як культурно-філософський феномен в Україні.

Предмет дослідження: вибрані філософські концепції Сковороди – зокрема теорія двох натур, трьох світів, ідея «сродної праці», погляди на щастя і самопізнання, символіка – та їхня актуалізація в сучасному українському контексті.

Мета дослідження: всебічно проаналізувати основні філософські погляди Сковороди і з'ясувати, яким чином ці ідеї можуть сприяти духовному, культурному та соціальному розвитку сучасної України.

Завдання дослідження: розглянути концепцію двох натур у вченні Сковороди; проаналізувати ідею «сродної праці» і її моральне значення; дослідити, як Сковорода уявляв щастя, самопізнання та роль «серця» в пізнанні; вивчити символіку і художні образи в його творах як спосіб передати філософські знання; оцінити, як ці погляди можуть бути актуалізовані в умовах сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода розвинув ідею, що світ складається з двох натур – матеріальної, видимої, та духовної, невидимої. Він вважав, що видима натура – тимчасова, змінна, менш справжня, а духовна – вічна, істинна. Людина також має ці дві натури і її справжнє призначення – жити відповідно до духовної натури, а не лише матеріальної. Поряд із цим Сковорода пропонує модель трьох світів: макросвіт (Всесвіт речей), мікросвіт (людина як міні-світ) і символічний світ (образи, Біблія, символи духовного). Ця модель дозволяє пояснити, як матеріальний і духовний режими взаємодіють у людині та в культурі. Однією з ключових категорій його філософії є «сродна праця» – праця, яка відповідає внутрішній природі людини, її покликанню, і яка приносить не лише матеріальний результат, але й внутрішнє задоволення. Він стверджував: коли людина працює «за природою», навіть тяжка праця перестає бути обтяжливою. У своєму погляді на щастя, Сковорода зазначає, що воно не полягає в багатстві, статусі чи зовнішньому успіху, а в душевному спокої, в гармонії з власною натурою, у самопізнанні: «пізнай себе». Він наголошував, що серце – це не просто почуття, а центр пізнання, волі та духу. Символіка та образність у його творах відіграють вирішальну роль: матеріальне часто уособлюється як тінь, ілюзія, а духовне як світло, істина, вічність. У сучасній Україні ці ідеї особливо резонують. У суспільстві, яке шукає сенс, ідентичність, місце у глобалізованому світі, спадщина Сковороди може виступати як моральний і культурний компас. Його концепція праці як покликання може бути орієнтиром для освіти, кар'єри, людської реалізації. Ідея самопізнання та внутрішньої свободи – важливий ресурс в умовах змін і нестабільності. Символічне мислення Сковороди відтворює здатність культури трансформуватися, зберігаючи глибину. Дослідження також показує, що його підхід до діалогу, мандрівності, філософії як життя – відповідає сучасним тенденціям комунікативної, прикладної філософії. Розуміння його вчення як «філософії серця» наголошує на важливості внутрішнього світу, морального вибору та особистої відповідальності.

Висновок. Філософія Григорія Сковороди – це не просто історичний артефакт, а живий ресурс, який може стати фундаментом для особистісного розвитку, освіти, культури й морального вибору в сучасній Україні. Його вчення про дві натури, тривимірну модель світу, сродну працю, самопізнання і символічний світ дає комплексну картину людини та її покликання. У часи змін, коли зовнішні вимірювання часто переважають над внутрішніми, ці ідеї можуть виступити як протипоказ, як дороговказ до гармонії між особистістю, суспільством і духовністю.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О., Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Єлизавета Мосієнко, студентка групи ФБСФР-12

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Проблема дослідження полягає в усвідомленні людиною потреб власного розвитку, але феномен прокрастинації демонструє невідповідність між бажаннями та діями, коли бажання комфорту стає сильнішим за власні цілі та прагнення до самореалізації, через що справжні життєві цілі залишаються нереалізованими.

Мета дослідження: дослідити термін прокрастинація та зрозуміти, як це явище впливає на вибір потреб, інтересів та цінностей особистого розвитку людини, а також з'ясувати, як прокрастинація заважає самореалізації та справжньому існуванню людини.

Завдання дослідження: пояснити термін прокрастинації; зрозуміти, якою була історія становлення поняття «прокрастинація»; визначити, за допомогою яких методів особа може подолати імпульсивне бажання миттєвого задоволення на користь довгострокової перспективи та самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Прокрастинація (англ. procrastination, що означає «перенесення на завтра», або від лат. pro – «для, вперед» та crastinus – «завтрашній») у нашому розумінні вказує на поведінку людини, яка свідомо відкладає виконання важливих, складних завдань на користь більш приємних або легких занять, пріоритезуючи миттєве задоволення замість користі з довготривалою перспективою. Вперше про поведінку, яку ми сьогодні називаємо прокрастинацією, згадували в часи Античності такі діячі, як поет Гесіод та полководець Фукідід. Першу згадку терміну прокрастинація (англ. procrastination) виявлено в Оксфордському словнику 1548 року. Активне вивчення такої поведінки людини почалося в 1970-х роках. Найбільший вклад в дослідженні прокрастинації стали такі науковці, як Пірс Стіл, Тімоті Пайчил, Джозеф Феррарі. Пірса Стіла вважають найвпливовішим дослідником прокрастинації у світі. Він розробив відому Формулу Прокрастинації, що пояснює, чому люди відкладають свої важливі справи. Професор психології Тімоті Пайчил вважав, що прокрастинація – це спроба уникнути негативних емоцій, що виникають через зіткнення зі складнощами та страхом недосягнення максимального успіху. Джозеф Феррарі був зосереджений на роботі з хронічною прокрастинацією. Наслідки прокрастинації є набагато серйознішими, ніж здається на перший погляд. Передусім, це призводить до того, що ви робите менше і гірше, адже все завершується в поспіху та в умовах стресу. Хронічне відкладання є головною причиною сильного нервового напруження, тривоги і постійного почуття провини, оскільки ви постійно пам'ятаєте про незавершені справи. З часом це дуже шкодить вашій самооцінці і може спричинити розлади настрою. Крім того, через прокрастинацію ви можете втратити важливі шанси в кар'єрі чи навчанні та погіршити стосунки з людьми, коли ваші невиконані зобов'язання починають заважати іншим. Отже, прокрастинація – це не просто погана звичка, а комплексна внутрішня перешкода, яка вимагає уваги та зусиль для її подолання. Існує шість основних типів прокрастинації: Перфекціоніст, Бунтар, Тривожний тип, Мрійник, Творець криз та Діяч. Люди, схильні до перфекціоністської прокрастинації, бояться, що їхня робота не буде ідеальною, тому вони відкладають початок, щоб уникнути критики чи потенційної невдачі. Мрійник, натомість, відкладає реальне виконання справ, витрачаючи свій час на створення нових, часто нереалістичних, ідей. Тривожний тип – це люди, які бояться невдачі, через що постійно відкладають свої справи. Творці криз навмисно відкладають важливі справи до останнього, оскільки вважають, що тиск часу зрощує їхню мотивацію. Бунтівник відкладає виконання завдань, щоб установити свій «контроль» над ситуацією або висловити пасивний протест. Діяч – це людина, яка постійно зайнята виконанням багатьох менш важливих завдань, аби тільки уникнути початку однієї важливої справи. Розуміння свого типу допомагає підібрати найбільш ефективні стратегії подолання. Найчастіше прокрастинацією страждають люди віком від 16 до 25 років (студенти), тому що цей період характеризується нерозвиненими навичками саморегуляції, страхом перед новими викликами, величезною кількістю відволікаючих занять та необхідністю самостійно розпоряджатися своїм часом внаслідок чого вони обирають миттєве задоволення замість довгострокової користі та виконання важливих справ. Це гальмує їх особистісний розвиток. Кожен, кого турбує прокрастинація, хоче її подолати та вільно досягати своїх поставлених цілей. Це можна зробити за допомогою усвідомлення зрілості бажань і цілей. Потрібно розвивати в собі силу волі та дисциплінувати себе. Щоб цього досягти, дисципліна має бути як фізична, так і моральна. Потрібно навчити себе думати на перспективу. Фізична дисципліна – це дотримання режиму сну та харчування, що забезпечує енергію для мозку. Моральна дисципліна – це вміння контролювати відволікаючі фактори, прощати себе за помилки та послідовно виконувати прийняті рішення. Лише регулярне, поступове тренування навчить вас працювати на перспективу, досягнення цілей в не швидке задоволення миттєвих потреб.

Висновок. Отже термін прокрастинація є психологічним феноменом, що демонструє усвідомлення людини в потребі власного розвитку та її реальними діями, коли бажання комфорту переважає над довгостроковими цілями та самореалізацією.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Анастасія Накай, студентка групи ФБСФР-12

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема поєднання інтересів суспільства і особистості є однією з центральних у філософії людства, оскільки вона торкається фундаментальних питань свободи, справедливості та гармонії соціального буття. У сучасному глобалізованому світі, де індивідуальні прагнення часто конфліктують з колективними потребами, ця дилема набуває особливої гостроти. Необхідність узгодження приватних інтересів з суспільними імперативами виникає в економіці, політиці та етиці, впливаючи на стабільність соціальних систем. Ігнорування цієї проблеми може призвести до соціальних конфліктів, авторитарних режимів або, навпаки, до атомізації суспільства, де індивідуалізм руйнує солідарність.

Мета дослідження: аналіз філософських підходів до проблеми поєднання інтересів суспільства і особистості, виявлення ключових механізмів гармонізації та оцінка їхньої актуальності в сучасних умовах.

Предмет дослідження: філософські концепції, що розглядають взаємодію індивідуальних і колективних інтересів, від античності до сучасності.

Об'єкт дослідження: соціальна природа людини як суб'єкта, здатного до свідомого вибору між егоїстичними та альтруїстичними мотивами.

Завдання дослідження: проаналізувати класичні філософські теорії (Платон, Арістотель, Гоббс, Руссо); розглянути сучасні моделі (Ролз, Хабермас); вивчити та інституційні механізми поєднання інтересів.

Виклад основного матеріалу. Проблема поєднання інтересів суспільства та особистості є однією з центральних у філософії, соціології та політології. Вона виникає з конфлікту між колективними потребами, що забезпечують стабільність і розвиток спільноти, та індивідуальними прагненнями, які спрямовані на самореалізацію, свободу та автономію. Ця дилема була актуальною ще з часів античності, коли Платон у «Державі» обстоював пріоритет держави над індивідом, тоді як Арістотель наголошував на гармонійному розвитку особистості в межах полісу. У сучасному світі, з розвитком глобалізації та індивідуалізму, ця проблема набуває нових форм, пов'язаних з правами людини, соціальною справедливістю та економічними нерівностями. Історично, філософи пропонували різні моделі розв'язання цього конфлікту. У соціальному контракті Жан-Жака Руссо суспільство виникає з добровільної угоди індивідів, де загальна воля (*volonté générale*) переважає над приватними інтересами, але не пригнічує їх. Руссо вважав, що справжня свобода досягається через участь у колективних рішеннях, де інтереси особистості інтегруються в суспільні. Навпаки, Джон Стюарт Мілл у праці «Про свободу» (1859) акцентував на ліберальному підході, де суспільство не повинно втручатися в приватне життя індивіда, якщо це не шкодить іншим. Принцип «шкоди» (*harm principle*) Мілла встановлює межу: інтереси суспільства захищаються лише від прямих загроз, дозволяючи максимальну свободу самовираження. У марксистській традиції, Карл Маркс бачив конфлікт інтересів як наслідок класової структури суспільства. У «Капіталі» (1867) він аргументував, що в капіталістичному ладі інтереси пролетаріату (суспільства) пригнічуються інтересами буржуазії (індивідів-експлуататорів). Розв'язання, за Марксом, полягає в революційній трансформації, де держава відмирає, а інтереси особистості зливаються з колективними в комуністичному суспільстві. Сучасні теорії, такі як

комунітаризм Майкла Сендела чи лібертаріанізм Роберта Нозіка, продовжують дискусію: комунітаристи наголошують на спільних цінностях як основі ідентичності, тоді як лібертаріанці захищають абсолютні права індивіда на власність і свободу. У XXI столітті проблема загострюється через цифровізація, пандемії та екологічні кризи. Наприклад, під час COVID-19 держави впроваджували карантинні заходи, обмежуючи індивідуальні свободи заради колективного здоров'я, що викликало дебати про баланс. Екологічні інтереси суспільства (збереження планети) часто конфліктують з індивідуальними (споживання ресурсів). Шляхи розв'язання включають: 1) правові механізми, як Конституції, що гарантують права людини; 2) етичні норми, базовані на емпатії та солідарності; 3) освіту, що формує свідомість про взаємозалежність. Дослідження Джона Ролза в «Теорії справедливості» (1971) пропонує «завісу невідання» як інструмент для справедливого поєднання інтересів: рішення приймаються так, ніби ніхто не знає свого місця в суспільстві, забезпечуючи рівність можливостей.

Висновки. Проблема поєднання інтересів суспільства і особистості не має універсального розв'язання, але філософські традиції пропонують шляхи: від органічної єдності (античність) до контрактних і дискурсивних моделей (сучасність). Ключовими механізмами є суспільний договір, справедливі інститути та комунікативна раціональність. У глобалізованому світі необхідна етична освіта, що виховує солідарність без придушення індивідуальності. Подальші дослідження можуть фокусуватися на цифрових технологіях як новому просторі узгодження інтересів.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Недоборська Віолета, студентка групи ФБСФР-12

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГРОШЕЙ ТА РЕЛІГІЇ

Актуальність теми дослідження. Проблема взаємозв'язку грошей і релігії є однією з найцікавіших у філософії, соціології та культурології. Протягом історії людства матеріальні цінності та духовні переконання часто опинялися у напружених, а подекуди й суперечливих відносинах. Гроші як символ матеріального добробуту й влади мають великий вплив на моральні засади суспільства, тоді як релігія традиційно виступає охоронницею духовності, смирення та безкорисливості. У сучасному світі, де панує споживацька культура, релігійні ідеали все частіше вступають у конфлікт із матеріалістичними цінностями. Це робить тему особливо актуальною, адже гармонізація духовного і матеріального аспектів людського життя є важливою умовою соціальної стабільності та морального розвитку.

Мета дослідження: аналіз взаємозв'язку грошей і релігії у філософському та соціальному вимірах, визначення історичних і сучасних підходів до оцінки матеріальних благ у релігійних системах, а також виявлення впливу фінансових відносин на духовність людини.

Предмет дослідження: філософські та релігійні концепції, що пояснюють місце грошей у житті суспільства й окремої особистості.

Об'єкт дослідження: духовно-моральна природа людини у контексті взаємодії матеріальних інтересів і релігійних переконань.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні погляди різних релігійних систем на гроші та багатство (християнство, іслам, буддизм); розглянути філософські підходи до моральної оцінки матеріальних благ (від античності до сучасності); визначити роль грошей у сучасному суспільстві та їхній вплив на духовні цінності людини; запропонувати шляхи узгодження матеріального добробуту з духовними принципами.

Виклад основного матеріалу. У різні історичні епохи ставлення до грошей значно відрізнялося. Для античних мислителів, таких як Платон і Арістотель, головною метою життя була доброчесність і гармонія душі,

тому надмірна жадоба до багатства вважалася моральним відхиленням. Християнська традиція також сформувала критичне ставлення до матеріальних благ. У Євангелії наголошується, що «не можна служити Богові й мамоні», тобто духовність і жадоба до збагачення несумісні. Водночас у християнстві не засуджується саме володіння грошима, якщо вони здобуті чесною працею і використовуються на благо інших. В ісламі гроші сприймаються як засіб, а не самоціль: багатство є дозволеним, якщо воно здобуто справедливо та спрямоване на милосердя й допомогу бідним (закят). Буддизм, натомість, вчить, що надмірна прив'язаність до матеріального є причиною страждань, тому закликає до поміркованості й внутрішньої рівноваги. У Новий час, із розвитком капіталізму, ставлення до грошей поступово змінюється. Макс Вебер у праці «Протестантська етика і дух капіталізму» довів, що саме протестантська трудова етика сприяла формуванню позитивного ставлення до праці, ощадливості та підприємливості як моральних чеснот. Таким чином, гроші перестали сприйматися лише як джерело гріха, а почали розглядатися як результат праці та прояв Божого благословення. У сучасному суспільстві гроші стали одним із головних чинників соціальної ідентичності та життєвого успіху. Проте надмірна комерціалізація духовної сфери – наприклад, перетворення релігії на бренд чи засіб політичного впливу – викликає етичні питання. Сучасна релігійна думка намагається знайти баланс між матеріальним прогресом і моральними принципами. Релігія може виступати моральним орієнтиром, що спрямовує використання грошей у соціально корисне русло – на благодійність, допомогу нужденним, розвиток освіти й культури.

Висновки. Проблема поєднання грошей і релігії полягає у пошуку гармонії між матеріальним достатком і духовними цінностями. Релігія формує моральні обмеження для використання матеріальних ресурсів, наголошуючи, що багатство саме по собі не є гріхом, якщо воно служить добру. У глобалізованому світі необхідно розвивати етичну свідомість, яка дозволяє людині поєднувати прагнення до успіху з милосердям і відповідальністю перед суспільством. Отже, гармонійне поєднання грошей і релігії можливе лише тоді, коли матеріальне підпорядковується духовному, а добробут стає інструментом добра.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Олег Панчук, студент групи ФБСФР-12

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Проблема дослідження полягає у з'ясуванні сутності філософії успіху менеджера, яка визначає ефективність його професійної діяльності, управлінські підходи та взаємодію з колективом. У сучасному світі швидких змін і високих вимог менеджер має не лише організаційні здібності, а й сформоване філософське бачення успіху, що поєднує моральні принципи, цінності, лідерські якості й стратегічне мислення.

Мета дослідження: проаналізувати філософські засади успіху менеджера, визначити ключові чинники, що впливають на його професійне становлення, мотивацію та результативність управлінської діяльності.

Об'єкт дослідження: особистість менеджера як носія філософії успіху.

Предмет дослідження: сутність, принципи та складові філософії успіху менеджера в умовах сучасного суспільства.

Завдання дослідження: розкрити поняття «філософія успіху» та його значення у професійній діяльності менеджера; визначити основні якості та цінності, які формують успішного керівника; проаналізувати роль мотивації, саморозвитку й емоційного інтелекту у досягненні успіху; окреслити практичні аспекти реалізації філософії успіху в менеджменті.

Виклад основного матеріалу. Філософія успіху менеджера ґрунтується на поєднанні професійних компетентностей, моральних засад і прагнення до постійного самовдосконалення. Успішний менеджер

мислить стратегічно, здатний приймати рішення в умовах невизначеності та брати відповідальність за результати. Важливою складовою його успіху є комунікабельність, емоційний інтелект, уміння мотивувати команду й формувати позитивний корпоративний дух. Менеджер має вміти не лише керувати, а й слухати, розуміти потреби підлеглих, підтримувати їх у складних ситуаціях. Саме людяність і вміння співпереживати стають запорукою ефективного лідерства в сучасному світі, де людина є найвищою цінністю будь-якої організації. У XXI столітті поняття успіху в менеджменті набуває гуманістичного змісту: цінується не лише матеріальний результат, а й соціальна відповідальність, етичність рішень і здатність надихати інших. Справжній лідер не лише досягає власних цілей, а й допомагає іншим реалізувати їхній потенціал, створюючи атмосферу довіри, взаємоповаги й командного духу. Він розуміє, що стабільність і розвиток колективу можливі лише за умови моральної зрілості та духовного балансу. Менеджер, який керується принципами чесності, справедливості й партнерства, створює довіру та стабільність у колективі, що є основою довготривалого успіху. Такий керівник не боїться визнавати власні помилки, уміє робити висновки та вдосконалюватися. Його успіх вимірюється не тільки фінансовими показниками, а й рівнем задоволення працівників, репутацією компанії та внеском у розвиток суспільства. У сучасних умовах глобалізації та швидких змін важливо, щоб менеджер був не лише фахівцем, а й особистістю з високим рівнем культури, етики та внутрішньої гармонії. Саме поєднання професіоналізму, духовності й людяності формує справжню філософію успіху, яка допомагає керівникові не лише досягати цілей, а й залишатися прикладом для інших.

Висновок. Отже, філософія успіху менеджера – це система переконань, цінностей і стратегій, спрямованих на досягнення гармонії між особистими амбіціями та суспільним добром. Справжній успіх менеджера полягає не лише у високих показниках ефективності, а й у здатності формувати морально зрілу команду, надихати людей і створювати умови для розвитку кожного.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Вікторія Поліщук, студентка групи ФБСФР-12

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі ринкові відносини стали домінуючим чинником, який впливає на всі сфери людського життя. Людина опинилася в умовах постійної конкуренції, боротьби за ресурси, робочі місця та соціальний статус. Це призвело до зміни ціннісних орієнтирів, формування нових моделей поведінки та способів мислення. Проблема полягає у тому, як зберегти моральність, духовність і людяність у середовищі, де панують економічні інтереси.

Мета дослідження: виявлення особливостей становища людини в умовах ринкових відносин, аналіз її духовного, морального та соціального вимірів у сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: людина як соціально-філософська істота в умовах ринкової економіки.

Предмет дослідження: вплив ринкових відносин на ціннісні орієнтири, світогляд та соціальну поведінку людини.

Завдання дослідження: розкрити сутність ринкових відносин як соціально-економічного явища; проаналізувати зміну ролі людини в економічному середовищі; дослідити вплив ринку на моральні та духовні цінності; визначити шляхи збереження гуманістичних принципів у ринковому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Ринкові відносини ґрунтуються на принципах свободи вибору, конкуренції та приватної власності. У таких умовах людина стає активним суб'єктом економічних процесів, проте водночас зазнає впливу зовнішніх факторів, які формують її поведінку та світогляд. Ринок диктує власні правила – прагнення до успіху, збагачення, прагматизм і раціональність. У результаті духовні цінності часто відходять на другий план, а матеріальні стають визначальними у житті людини. Водночас ринкові умови відкривають нові

можливості для самореалізації особистості. Людина може вільно обирати професію, створювати власну справу, розвивати індивідуальні здібності. Це сприяє розвитку креативності, підприємливості та відповідальності. Проте така свобода потребує високого рівня самосвідомості та моральної культури, оскільки в умовах ринкових відносин зростає спокуса діяти за принципом «мета виправдовує засоби». Філософський аспект проблеми полягає у пошуку рівноваги між матеріальним і духовним. Ринкові механізми не враховують етичних норм, тому саме людина повинна усвідомлено підтримувати баланс між економічними інтересами та моральними цінностями. Сучасне суспільство потребує формування нової системи цінностей, де поряд із прагненням до успіху присутні доброчесність, взаємодопомога та соціальна відповідальність. У ринковому суспільстві формується новий тип особистості – людина, зорієнтована на успіх, ефективність та індивідуалізм. З одного боку, це сприяє розвитку самостійності, відповідальності та ініціативності, але з іншого – може призводити до відчуження, егоїзму та втрати почуття спільності. Філософи підкреслюють, що людина у ринковій системі ризикує перетворитися на 'економічну істоту', де головним критерієм її вартості стають прибуток і користь. Карл Маркс зазначав, що ринкові відносини здатні відчужувати людину від результатів її праці, перетворюючи її на товар серед інших товарів. Цей процес відчуження актуальний і сьогодні, адже праця часто втрачає свій творчий зміст, а людина вимушена пристосовуватись до вимог ринку, втрачаючи внутрішню свободу. Проте варто враховувати, що ринкові умови не є однозначно негативними. Саме ринок створює простір для самовираження, конкуренції і розвитку потенціалу. Якщо людина володіє критичним мисленням і моральною зрілістю, вона здатна використати ринкові механізми для досягнення не лише матеріального, а й духовного зростання. В українському контексті питання взаємодії людини і ринку набуває особливого значення. Після переходу від командно-адміністративної системи до ринкової економіки суспільство зіткнулося з викликами – нерівністю, безробіттям, кризою моральності. Однак ці процеси водночас стимулювали розвиток підприємництва, самозайнятості та громадянської активності. Таким чином, ринок став не лише економічною, але й культурною школою свободи та відповідальності. Особливу роль у формуванні сучасної людини відіграють технології та глобалізація. Цифровий ринок праці, соціальні мережі, онлайн-економіка створюють нові можливості, але й породжують залежність від споживання, інформаційний тиск і поверхневність у спілкуванні. Сучасна філософія прагне осмислити ці явища, наголошуючи на необхідності гуманізації економічних процесів і збереження людської гідності в цифрову епоху. Отже, виклик сучасності полягає не лише у тому, щоб адаптуватися до ринку, а у здатності зберегти моральні основи, внутрішню гармонію та цінність людських взаємин. Тільки поєднання економічної ефективності з духовністю може забезпечити справжній прогрес як окремої особистості, так і всього суспільства.

Висновок. Людина в умовах ринкових відносин постає перед вибором між духовним і матеріальним, між мораллю та прагматизмом. Ринок формує активну, незалежну особистість, але водно час ставить під загрозу традиційні моральні засади. Головним завданням сучасної людини є збереження своєї духовної сутності, гармонійне поєднання економічної діяльності з гуманістичними цінностями, що забезпечить розвиток не лише матеріальний, а й духовний.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Надія Ренета, студентка групи ФБСФР-12

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Взаємозв'язок релігії та грошей є важливою темою, адже релігія формує ставлення людини до матеріальних благ, праці та благодійності. У сучасному світі гроші мають значний вплив на життя суспільства, а релігійні цінності задають моральні орієнтири економічної діяльності. Вивчення цього питання дозволяє зрозуміти, як духовні переконання впливають на фінансову поведінку та розвиток суспільних інституцій.

Мета дослідження: визначити, як релігія впливає на ставлення людини до грошей та фінансову поведінку суспільства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігії та грошей у житті людини.

Предмет дослідження: вплив релігійних цінностей на ставлення людини до грошей та використання матеріальних ресурсів.

Завдання дослідження: розкрити, як релігійні уявлення ту формують ставлення людини до матеріальних цінностей, показати їхній вплив на моральні норми у сфері фінансів, простежити роль релігії у розвитку традицій благодійності та визначити, яке значення ці процеси мають для сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Релігія протягом історії відігравала важливу роль у формуванні ставлення людей до грошей і матеріальних цінностей. Багато релігійних систем містять норми, що визначають допустимість накопичення багатства, ведення бізнесу та здійснення благодійності. Наприклад, християнство акцентує на милосерді та допомозі нужденним, іслам регулює фінансові операції через заборону рибальства, буддизм закликає до поміркованості й відмови від надмірного багатства. У сучасному світі релігійні цінності продовжують впливати на фінансову поведінку, визначають моральні межі економічної діяльності, сприяють розвитку благодійності та етичного бізнесу. У своїй праці «Філософія грошей» Георг Зіммель аналізує, як гроші перетворюються з простого засобу обміну на потужний соціальний фактор, що впливає на міжособистісні стосунки та культуру. Він зазначає, що гроші можуть як звільнити людину від традиційних обмежень, так і призводити до її відчуження від власних почуттів і моральних цінностей. Карл Густав Юнг, у свою чергу, досліджує психологічні аспекти ставлення до грошей, розглядаючи їх як символи глибинних архетипів і частину колективного несвідомого. Він стверджує, що ставлення до матеріальних благ може бути вираженням внутрішніх конфліктів і прагнень особистості. У статті «Філософія знання і пізнання» автори аналізують, як релігійні уявлення формують ставлення людини до матеріальних цінностей і визначають моральні орієнтири економічної діяльності. Вони зазначають, що релігія може впливати на фінансову поведінку, визначати допустимість накопичення багатства та сприяти розвитку благодійності. У сучасному суспільстві, попри зростання секуляризації, духовні принципи залишаються важливими орієнтирами для тих, хто прагне поєднати матеріальний успіх із моральною відповідальністю. Віра може надихати на чесне ведення бізнесу, підтримку соціальних ініціатив і допомогу ближнім, нагадуючи, що справжня цінність грошей полягає не лише в особистому збагаченні, а й у здатності служити добру та розвитку суспільства.

Висновок. Отже, дослідження взаємозв'язку релігії та грошей показало, що релігійні уявлення значною мірою формують ставлення людини до матеріальних цінностей та визначають моральні орієнтири економічної поведінки. Релігія не лише регулює допустимість накопичення багатства та ведення бізнесу, а й стимулює розвиток благодійності та етичних фінансових практик. Філософські та психологічні підходи дозволяють зрозуміти, як духовні цінності впливають на економічні рішення окремих людей і суспільства в цілому. Таким чином, взаємозв'язок релігії та грошей є важливою складовою соціальної та економічної культури, а його дослідження допомагає формувати більш усвідомлене ставлення до фінансових ресурсів та моральних норм у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Артьом Снігур, студент групи ФБСФР-12

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною людського життя, перетворившись на один із ключових феноменів інформаційного суспільства. Розвиток цифрових технологій, поширення Інтернету та мобільного зв'язку сприяли формуванню нових форм комунікації, взаємодії та самоідентифікації людини. Соціальні мережі об'єднують мільярди користувачів по

всьому світу, створюючи унікальний простір для обміну інформацією, формування громадської думки та соціальної активності. Їхня роль у політичній, економічній, культурній і освітній сферах щороку зростає, що зумовлює необхідність глибокого наукового аналізу цього явища.

Мета дослідження: з'ясувати сутність соціальних мереж як феномену інформаційного суспільства, визначити їхній вплив на формування соціальних зв'язків, свідомості та комунікативної культури сучасної людини.

Предмет дослідження: соціальні мережі як форма соціальної взаємодії в умовах розвитку інформаційних технологій.

Об'єкт дослідження: процеси комунікації, самопрезентації та інформаційного обміну в соціальних мережах.

Завдання дослідження: пояснити поняття інформаційного суспільства та його основні ознаки; проаналізувати сутність і функції соціальних мереж у сучасному світі; визначити позитивні та негативні наслідки впливу соціальних мереж на особистість і суспільство; дослідити роль соціальних мереж у розвитку демократії, освіти, культури та економіки.

Виклад основного матеріалу. Інформаційне суспільство характеризується домінуванням інформаційних технологій, знань та комунікацій у всіх сферах життя. У таких умовах соціальні мережі стають важливим інструментом соціалізації, комунікації та самовираження особистості. Вони дають змогу людині не лише отримувати інформацію, а й активно брати участь у її створенні та поширенні. Завдяки соціальним мережам кожен користувач має можливість виступати не лише споживачем, але й виробником контенту, що свідчить про демократизацію інформаційного простору. У цьому проявляється головна особливість феномену соціальних мереж - перетворення масового користувача на активного учасника глобальної комунікації. Соціальні мережі впливають на всі аспекти суспільного життя: у політичній сфері вони сприяють швидкому поширенню інформації, мобілізації громадян і формуванню громадської думки, в економічній є потужним інструментом маркетингу, реклами та розвитку бізнесу, в освітній сфері використовуються як платформа для дистанційного навчання та обміну знаннями, у культурній сприяють поширенню нових форм творчості, цифрової культури та міжкультурного діалогу. Водночас соціальні мережі мають і негативні аспекти. Серед них - інформаційне перевантаження, поширення фейкових новин, кіберзалежність, порушення приватності, а також формування поверхневого мислення. Ці проблеми засвідчують, що технологічний прогрес потребує етичного осмислення та відповідального використання цифрових ресурсів. Науковці відзначають, що соціальні мережі стали не лише технічним продуктом, а й соціальним інститутом, який впливає на процеси глобалізації. Вони змінюють традиційні уявлення про спілкування, довіру, авторитет і ідентичність. Людина інформаційного суспільства дедалі частіше визначає себе через онлайн-взаємодію, що формує новий тип соціальної реальності - віртуальну спільноту.

Висновки. Соціальні мережі є унікальним феноменом інформаційного суспільства, який поєднує технологічний прогрес і соціальні процеси. Вони стали простором формування нових цінностей, норм і форм взаємодії. Їхній вплив на людину й суспільство є всеосяжним, а значення - глобальним. Сучасна цивілізація не може існувати поза цифровими комунікаціями, проте важливо навчитися використовувати соціальні мережі не як засіб маніпуляції, а як інструмент розвитку, освіти та взаєморозуміння. Майбутнє інформаційного суспільства залежить від того, наскільки гармонійно поєднуються технології та гуманістичні цінності.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грани. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»./ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Валерія Суміна, студентка групи ФБСФР-12

КИТАЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де управлінські моделі часто базуються на технократичних підходах, актуальним постає питання морального, етичного та філософського осмислення влади. Китайська філософська традиція - зокрема конфуціанство, даосизм і легізм - пропонує глибокі

концепції, що поєднують управління з духовністю, гармонією та моральною відповідальністю. В умовах трансформаційних процесів у сучасній Україні ці ідеї можуть слугувати джерелом переосмислення ролі лідера, суспільної ієрархії та етичних засад влади.

Об'єкт дослідження: філософські концепції управління в китайській традиції як культурно-історичний феномен.

Предмет дослідження: конфуціанська етика управління, даоська концепція невтручання, легістська модель влади, ідея «мандату Неба», роль ритуалу, гармонії та морального прикладу в управлінні.

Мета дослідження: проаналізувати основні філософські підходи до управління в китайській традиції та з'ясувати їхню актуальність для сучасної управлінської думки в Україні.

Завдання дослідження: розкрити конфуціанське розуміння влади як моральної місії; проаналізувати концепцію «мандату Неба» як легітимації влади; дослідити ідею «лі» (ритуалу) як інструменту соціального порядку; вивчити даоське бачення управління через невтручання (у-вей); пояснити легістський підхід до централізації влади та ролі закону; з'ясувати значення гармонії, ієрархії та прикладу в управлінській практиці. виявити паралелі між китайськими концепціями та сучасними викликами управління в Україні.

Виклад основного матеріалу. Китайська філософія управління формувалася як синтез етичних, космологічних і соціальних уявлень. Конфуцій наголошував, що правитель має бути моральним прикладом для народу, а управління - здійснюватися через освіту, ритуал і внутрішню досконалість. Ідея «мандату Неба» передбачає, що влада є легітимною лише за умови моральної поведінки правителя. Даосизм, навпаки, пропонує модель невтручання: найкраще управління - це те, що не порушує природний порядок речей. Концепція «у-вей» закликає до мінімалізму в діях, довіри до саморегуляції суспільства. Легізм представляє прагматичний підхід: управління має базуватися на суворих законах, покараннях і централізації влади. Він менш зосереджений на моральності, більше - на ефективності. Усі ці школи визнають важливість гармонії, ієрархії та прикладу. Сім'я розглядається як модель держави, а ритуал - як механізм стабільності. Управління - це не лише техніка, а мистецтво впливу на внутрішній світ людини. У контексті сучасної України, де суспільство шукає нові моделі лідерства, етичні засади, культурну ідентичність, китайська традиція може слугувати джерелом натхнення. Її акцент на моральності, гармонії та відповідальності правителя - актуальний у період реформ, децентралізації та пошуку нових управлінських парадигм. Застосування китайських філософських принципів управління в українському контексті не означає механічного перенесення чужої моделі, а радше відкриває можливість для глибшого осмислення ролі лідера як носія моральних цінностей, культурного балансу та соціальної відповідальності. У період, коли українське суспільство стикається з викликами політичної турбулентності, недовіри до інституцій та потреби в нових етичних орієнтирах, звернення до східної мудрості може сприяти формуванню більш цілісного, гуманного підходу до влади. Такий підхід здатен поєднати прагматизм із духовністю, інституційну ефективність із внутрішньою етикою, а також відновити довіру громадян до управлінських процесів через приклад морального служіння.

Висновок. Китайська філософська традиція управління є багатовимірним пластом культурної мудрості, що поєднує етику, космологію, соціальну практику та глибоке розуміння природи людини. Вона охоплює різноманітні підходи - від конфуціанського ідеалу морального правителя, який служить суспільству через особисту досконалість і приклад, до даоської концепції невтручання, яка наголошує на природному порядку речей і важливості гармонії між владою та народом. Також варто згадати легістську традицію, яка акцентує на чітких законах і дисципліні як основі ефективного управління. У сучасному українському контексті, де суспільство шукає нові моделі лідерства, що поєднують ефективність із моральною відповідальністю, ці філософські засади можуть бути актуалізовані як альтернатива технократичним, часто бездушним управлінським системам. Китайська традиція пропонує бачення влади не як інструменту контролю, а як форми служіння, що спрямована на розвиток внутрішнього потенціалу людини, зміцнення соціальної єдності та досягнення гармонії між індивідом, суспільством і природою. Інтеграція таких принципів в українську управлінську культуру може сприяти формуванню більш гуманного, етичного та сталого підходу до лідерства, де моральна сила, мудрість і внутрішня рівновага стають не менш важливими, ніж технічна компетентність. Це відкриває перспективу для глибшого переосмислення ролі управління як носія цінностей, а не лише виконавця функцій

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.
4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Діана Тичіна, студентка групи ФБСФР-12

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Проблема дослідження полягає в аналізі ролі грошей у житті сучасної людини, їхнього впливу на соціальні відносини, моральні орієнтири та систему цінностей. У ХХІ столітті гроші стали не лише економічним, а й соціокультурним феноменом, що формує стиль життя та світогляд людини. Вони визначають рівень соціальної мобільності, забезпечують можливості освіти, працевлаштування, подорожей, самореалізації та навіть статус у суспільстві. З розвитком інформаційних технологій і глобалізації значення грошей ще більше посилилося. Вони перестали бути просто засобом обміну товарів і перетворилися на головний індикатор успіху та благополуччя. Сьогодні гроші впливають не лише на економіку, а й на соціальні зв'язки, культурні процеси, а інколи навіть на особисту свободу.

Об'єкт дослідження: гроші як соціально-економічне явище в житті людини ХХІ століття.

Предмет дослідження: вплив грошей на цінності, мораль, соціальні відносини та особистий розвиток сучасної людини.

Мета дослідження: розглянути та проаналізувати значення грошей у житті сучасної людини й визначити їхній вплив на міжособистісні стосунки, мораль і розвиток суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати історичну трансформацію уявлень про гроші та їх роль у житті людини; дослідити, як гроші впливають на духовні та матеріальні цінності в сучасному суспільстві; визначити позитивні та негативні наслідки надмірної залежності від грошей; сформулювати висновки щодо гармонійного поєднання матеріального та духовного у житті людини ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Гроші завжди мали важливе значення для людини, проте в ХХІ столітті їхня роль істотно змінилася. Соціальний аспект проявляється в тому, що гроші визначають рівень життя та можливості самореалізації. Вони відкривають доступ до якісної освіти, медичних послуг, культурних практик та дозволяють забезпечувати гідний рівень життя. Нестача грошей часто стає причиною соціальної нерівності, обмежених можливостей і дискримінації, що робить їх потужним фактором соціальної диференціації. З економічної точки зору гроші є основним інструментом обміну та збереження цінностей у глобалізованому світі. Вони стимулюють розвиток економіки, дозволяють брати участь у міжнародних відносинах, створювати бізнес і впроваджувати технології. У сучасних умовах гроші стали ще й цифровими: поширення банківських карток, електронних платежів та криптовалют змінило спосіб їхнього використання, зробивши фінансові операції швидкими, зручними та глобальними. Морально-етичний аспект використання грошей пов'язаний з тим, що надмірна орієнтація на матеріальне може призвести до втрати духовних цінностей. Люди, які бачать у грошах лише засіб досягнення влади й престижу, ризикують стати залежними від них. Водночас правильне та раціональне використання фінансових ресурсів дозволяє будувати стабільне життя, допомагати іншим і підтримувати баланс між матеріальним і духовним. Практичний аспект полягає у фінансовій грамотності сучасної людини. Уміння розумно розпоряджатися грошима сприяє стабільності, безпеці та розвитку особистості. Володіння навичками планування бюджету, уникнення боргової залежності та розуміння принципів інвестування допомагає забезпечити добробут родини та формує підґрунтя для довгострокового розвитку. Поєднання матеріальних можливостей із моральними орієнтирами забезпечує внутрішню гармонію та спокій.

Висновок. Отже, значення грошей у житті людини ХХІ століття важко переоцінити. Вони впливають на економіку, соціальні відносини та особистісний розвиток. Розумне використання фінансових ресурсів і підтримка духовних цінностей дозволяють досягти внутрішньої гармонії та стійкого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

Яна Хараборкіна, студентка групи ФБСФР-12

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження еволюції грошей у розвитку культури мислення філософським поглядом полягає у розумінні того, як зміни в сутності та функціях грошей впливають на формування суспільної свідомості, цінностей, ідей та світогляду, що є ключовим для сучасної культурної та філософської думки. Така тема дозволяє простежити зв'язок між економічними процесами та трансформаціями в самій структурі мислення, а також зрозуміти, як гроші формують наше ставлення до праці, власності, обміну та інших фундаментальних аспектів людського буття.

Мета дослідження: філософсько-методологічний аналіз еволюції грошей – від їхніх архаїчних форм до сучасних цифрових систем – з метою виявлення, систематизації та осмислення їхнього ключового впливу на трансформацію культури мислення та формування сучасної свідомості.

Об'єкт дослідження: гроші як соціокультурний феномен та історична система в процесі своєї еволюції.

Предмет дослідження: взаємозв'язок і взаємовплив еволюції грошових систем (від товарних до фіатних і цифрових) та трансформації філософських категорій, етичних норм і когнітивних моделей, що формують культуру мислення суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати філософські концепції грошей; дослідити ключові погляди на сутність грошей як мірила, знаку та соціального конструкту; систематизувати еволюцію грошових форм; виділити основні етапи (товарні, фіатні, цифрові) та їхні детермінанти; визначити вплив грошей на абстрактне мислення; встановити, як перехід до абстрактних грошей змінив когнітивні моделі суспільства; оцінити формування етичних та ціннісних категорій; проаналізувати, як гроші впливають на уявлення про час, ризик, успіх та справедливість.

Виклад основного матеріалу. Еволюція грошей відображає зростання абстрактного мислення та зміну об'єктів довіри в суспільстві. Випуск перших монет був еволюційним кроком у стандартизації: держава гарантувала їхню вагу та цінність, вимагаючи довіри до офіційної гарантії. Розвиток паперових грошей (банкнот) був пов'язаний зі зручністю та безпекою і вимагав значно вищого рівня абстракції та довіри до емітента (банку чи держави), адже їхня цінність залежала від віри людей у систему. Ера цифрових та електронних грошей, включаючи криптовалюти, є вершиною еволюції, що вимагає глибокого гіпер-абстрактного мислення. Блокчейн-технології усувають посередників, вимагаючи довіри до математичних алгоритмів та децентралізованої мережі, що призвело до кардинальних змін у культурі мислення. Глобалізація фінансових систем сприяла розмиванню національних кордонів. Філософськи, гроші є дзеркалом культури мислення та інструментом влади, трансформуючись від контролю над сировиною до контролю над інформацією, а їхня цінність змінюється від матеріальних до нематеріальних, тісно переплітаючись з етикою та мораллю.

Висновок. Таким чином, еволюція грошей є паралельною еволюцією культури мислення, де кожна нова форма грошей є не лише засобом обміну, але й відображенням та каталізатором розвитку людського мислення.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.

2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf

3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема власності є однією з центральних у філософії, політиці та економіці, оскільки вона безпосередньо пов'язана з питаннями свободи, справедливості, праці та соціальної рівності. У німецькій філософській традиції ця тема посідає особливе місце, адже саме німецькі мислителі – від І. Канта й Г. Гегеля до К. Маркса – сформулювали різні підходи до розуміння природи власності: від її морального виправдання до критики як джерела відчуження. В умовах сучасної глобалізованої економіки, цифрової нерівності та приватизації знань питання власності знову стає гострим, адже торкається не лише матеріальних благ, а й інтелектуальних, інформаційних і культурних ресурсів.

Мета дослідження: проаналізувати філософські підходи німецьких мислителів до природи власності, виявити спільні риси та відмінності між класичними і критичними концепціями, а також оцінити їх актуальність у сучасному суспільстві.

Предмет дослідження: філософські концепції власності у творчості Іммануїла Канта, Георга Вільгельма Гегеля, Людвіга Фейєрбаха та Карла Маркса.

Об'єкт дослідження: соціально-філософська природа власності як форми взаємодії людини, суспільства і держави, що виражає відносини володіння, праці та свободи.

Завдання дослідження: проаналізувати основні німецькі філософські концепції власності; визначити зв'язок власності з поняттями свободи, праці та відчуження; оцінити актуальність німецьких підходів у контексті сучасних соціально-економічних викликів.

Виклад основного матеріалу. Іммануїл Кант розглядав власність у межах своєї практичної філософії як моральне право людини на зовнішні речі. У трактаті «Метафізика моралі» він наголошував, що власність є не природним фактом, а правовим відношенням, яке можливе лише в умовах громадянського стану, де діють загальні закони. Для Канта право власності – це наслідок автономії волі, яка діє за принципом взаємної поваги: я можу володіти річчю лише тоді, коли визнаю таке ж право за іншими. Таким чином, власність виступає не як егоїстичне привласнення, а як форма моральної свободи. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у «Філософії права» розглядав власність як перший етап самореалізації «об'єктивного духу». За Гегелем, через володіння річчю індивід утверджує свою волю у зовнішньому світі, надаючи їй матеріальне вираження. Власність, отже, – це не лише економічне, а й духовне явище, необхідне для формування особистості. Водночас Гегель вважав, що право власності має бути врівноважене правом держави, яка гарантує справедливість і загальний інтерес. Інший німецький мислитель – Людвіг Фейєрбах – критикував абстрактно-ідеалістичний підхід до власності, вважаючи її матеріальною формою людських відносин. Він стверджував, що власність походить із практичної діяльності людини, а тому має бути підпорядкована принципу людяності, а не абстрактному праву. Найглибше проблему власності проаналізував Карл Маркс. У «Капіталі» (1867) він розглядав власність як історичну категорію, що змінюється з розвитком способів виробництва. Для Маркса приватна власність на засоби виробництва є джерелом соціальної нерівності, експлуатації та відчуження праці. Людина, відчужена від продукту своєї діяльності, втрачає свою сутність. Маркс бачив розв'язання цієї суперечності у скасуванні приватної власності й переході до спільної, де праця стає формою самореалізації, а не засобом збагачення інших. Сучасні німецькі філософи, такі як Юрген Габермас, розвивають тему власності у контексті комунікативної раціональності. Він вважає, що сучасне суспільство має узгоджувати економічні та моральні інтереси через діалог, а не через примус. У добу цифровізації власність набуває нових форм – інтелектуальної, інформаційної, віртуальної, – що вимагає етичного переосмислення традиційних понять володіння та спільного користування.

Висновки. Проблема власності у німецькій філософії пройшла шлях від морально-правового обґрунтування (Кант, Гегель) до соціально-критичного аналізу (Маркс) і сучасного комунікативного підходу (Габермас). Усі мислителі підкреслювали, що власність – це не лише матеріальна, а насамперед моральна й соціальна категорія. Вона визначає межу між свободою і справедливістю, між особистим і суспільним благом. У сучасних умовах глобалізації, цифрової економіки та соціальної нерівності необхідним є оновлення етичного розуміння власності – як відповідального володіння, що поєднує індивідуальні права з суспільним добром. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз проблеми інтелектуальної власності, спільного користування знаннями та екологічної відповідальності у контексті філософії майбутнього.

Список використаних джерел

1. Чолач Т., Чигур Р., Джугла Н. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі. Грані. 2021. Том 24. № 12. С. 37-42.
2. Goncharuk-Cholach N. Chuhur R. Dzhugla N. V. Peculiarities of interpreting power through domination. Політичне життя. 2023. № 3. С. 5-10 (фахове видання) URL:file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/14288-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-28415-1-10-20231012.pdf
3. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка». 2024. 359 с.

4. Чолач Т., Лазарович М., Рудакевич О. Джугла Н. Цифрова революція в політиці та її вплив на постінформаційне суспільство. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 52. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/38.pdf

5. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 82 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Філософія»:/ Уклад Гончарук-Чолач Т.В., Гурик М. І., Чигур Р. Ю. Джугла Н.В., Качуровський О. П. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2024. 34 с.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Влада Крупська, студентка групи ПОЛ-11*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Особливість українсько-економічної ментальності обумовлена теоретичними та практичними потребами суспільного перетворення в Україні. Формування цивільно-ринкового суспільного середовища України є невіддільним від аналізу явищ та феноменів, із яких складається соціально-економічний прогрес країни [2, с. 12].

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз української економічної ментальності, показати українську економічну ментальність як чинник соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні.

Об'єкт дослідження: людина, яка творить культуру.

Предмет дослідження: процеси впливу культури на формування особистості, та процеси діяльності людини у творенні цієї ж культури.

Завдання дослідження: проаналізувати формування культури на тлі історичних подій; визначення впливу культури на формування особистості: з'ясувати, яким чином людина, формуючи культуру, стає її творінням..

Виклад основного матеріалу: Ментальність українського народу є результатом багатовікового історичного, соціального та культурного розвитку. Вона формується під впливом природних умов, соціальних структур, духовних цінностей та історичного досвіду. Для українців традиційно характерні працьовитість, прив'язаність до землі, гостинність, потяг до освіти, мужність та прагнення до соціальної справедливості. Ці риси зумовлюють економічну поведінку, поєднуючи інтереси індивідуальні та колективні [3, с. 45]. Історичні обставини розвитку української державності залишили глибокий слід у формуванні економічної свідомості. Козацький період сприяв розвитку волелюбства, організаторських здібностей та відповідальності за спільну справу. Козаки вміли поєднувати особисту ініціативу з колективними завданнями, що сформувало певні риси економічної поведінки – активність, підприємливість та готовність до співпраці. Пізніше, перебуваючи у складі різних імперій, українці набували досвіду взаємозалежності, але водночас виникала недовіра до влади, що впливало на сприйняття економічних новацій і розвитку підприємницької культури [2, с. 67]. В радянський період економічна ментальність зазнала істотних змін. Поширення патерналістських ідей та централізоване планування зменшували індивідуальну економічну активність. Люди звикали очікувати на державну підтримку, що стримувало розвиток підприємництва та реального економічного мислення. Це залишило слід на економічній культурі: звичка до пасивності та залежності від зовнішніх факторів ще довгий час впливала на поведінку українців у сфері бізнесу та господарювання [4, с. 83]. На сучасному етапі економічна свідомість українців поступово трансформується під впливом глобалізаційних процесів, ринкових реформ та розвитку інформаційних технологій. Молоде покоління орієнтується на самореалізацію, креативність, підприємництво та фінансову грамотність. Проте традиційні риси – взаємопідтримка, моральність, повага до старших – залишаються значущими і формують національний економічний тип [5, с. 211]. Це поєднання стародавніх традицій із сучасними прагненнями створює унікальний український підхід до економічної діяльності. Українська економічна ментальність поєднує дві основні тенденції: «хліборобську» – терплячу, практичну, прив'язану до землі, та «козацьку» – активну, ініціативну, ділову. Гармонійний баланс між цими складовими визначає ефективність економічної діяльності, стійкість соціально-економічних процесів та здатність адаптуватися до змінних умов [3, с. 126]. Наприклад, у сучасних аграрних підприємствах можна спостерігати поєднання традиційного терпіння та сучасних управлінських навичок, а малі та середні бізнеси демонструють активну ініціативу та підприємливість, притаманну козацькому духу. Соціально-психологічні фактори також впливають на економічну культуру. Недовіра до інститутів влади, недостатній рівень економічної освіти та звичка до безвідповідальності можуть стримувати розвиток ринку та підприємництва. Подолання цих перешкод вимагає освітніх програм, просвітницької діяльності та розвитку культури відповідальності серед громадян [4, с. 97]. Таким чином, українська економічна ментальність є синтетичним явищем, що об'єднує історичні традиції,

духовні цінності та прагнення до самостійності. Вона визначає ефективність соціально-економічних процесів, впливає на формування громадянського суспільства та перспективи розвитку держави. Усвідомлення особливостей української економічної ментальності дозволяє створювати економічні програми та стратегії, які гармонійно поєднують національні традиції та сучасні ринкові принципи, сприяючи сталому розвитку суспільства [5, с. 223]. Соціально-психологічні перешкоди на шляху формування сучасної економічної культури включають недовіру до інститутів влади, недостатню економічну освіту, звичку до безвідповідальності. Подолання цих проблем є ключовою умовою побудови ефективного ринкового середовища та розвитку громадянського суспільства. Водночас важливо зберігати національні цінності, взаємопідтримку та традиції, які визначають духовну основу економічної ментальності [4, с. 97].

Висновки. Людина є одночасно творцем і творінням культури. Вона створює мистецтво, науку, моральні цінності, але й сама формується під їхнім впливом. Усвідомлення цієї взаємозалежності дозволяє краще зрозуміти духовний розвиток особистості, роль культури у суспільстві та важливість збереження національної ідентичності в умовах глобалізації

Список використаних джерел:

1. Антонович М. Українська духовна культура: витоки і сучасність. Київ: Академвидав, 2018. 312 с.
2. Андрущенко В. Філософія культури: людина і світ цінностей. Київ: Либідь, 2019. 284 с.
3. Кримський С. Запити філософських смислів. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2003. 240 с.
4. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 2012. 728 с.
5. Шевчук В. Душа і доля української культури. Львів: Світ, 2020. 355 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія коновала, ЗУНУ
Олександра Стаховець, студентка групи ПОЛ-11*

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: в сучасному суспільстві зростає інтерес до індивідуальної унікальності та цінностей кожної людської особистості. Із зростанням різноманітності соціальних та культурних впливів, стає розуміти, як ці цінності та унікальність сприймаються та реалізуються у суспільстві.

Мета дослідження: вивчення унікальності природи людської особистості в контексті ціннісної парадигми сучасного соціуму. Дослідження спрямоване на розкриття процесів формування та вираження індивідуальних цінностей та унікальності в суспільстві.

Об'єкт дослідження: людська особистість, яка сприймає і виражає його цінність та унікальність в контексті соціальних взаємодій.

Предмет дослідження: процеси формування, вираження та сприйняття індивідуальних цінностей та унікальності людської особистості в умовах сучасного суспільства.

Завдання дослідження: аналіз сучасних теорій і підходів до унікальності та цінностей людської особистості; вивчення впливу соціокультурного середовища на формування і вираження унікальності та цінностей особистості; дослідження історичних передумов та життєвих історій людей для розкриття їх унікальності та цінностей.

Виклад основного матеріалу. У сучасному соціумі особистість постає як центральний феномен, що водночас висвітлює індивідуальне – її унікальність – та соціальне – її життєдіяльність – у ціннісній системі суспільства. Проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму полягає в напруженні між вимогою бути собою та вимогою відповідати спільним цінностям, нормам і очікуванням суспільства, у пошуку гармонії між самобутністю людини та соціальними вимогами, що формують її життєві орієнтири. Особистість – це структурно цілісне утворення, що включає індивідуальні психічні та поведінкові особливості, які визначають неповторність кожної людини. Людина проявляє активність у взаємодії з навколишнім світом, здатна до самовираження, формування власних цілей та прийняття рішень. Особистість постійно розвивається, здатна аналізувати власні дії, регулювати поведінку та вдосконалювати себе. Особистість має ознаку унікальності – неповторність внутрішнього світу, активність і здатність до самовираження. Як зазначає С. Максименко, особистість – це «цілісність, здатна до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності й саморегуляції та має свій неповторний внутрішній світ» [1]. Унікальність, таким чином, виступає сутнісною ознакою особистості, що забезпечує її неповторність і здатність виходити за межі соціальних стереотипів. Ціннісна парадигма соціуму створює умови, у яких особистість визначає власні життєві орієнтації. І. Семків визначає соціальний капітал як ступінь залученості особи до соціальної мережі, рівень довіри, цінності та норми взаємності, які властиві для членів цієї мережі [2]. Таким чином, унікальність особистості не заперечує соціальності, а навпаки – розкривається через неї. Емпіричне дослідження серед молоді показує: саме орієнтованість на інших і цінності відкритості до змін виступають ключовими мотиваторами накопичення соціального капіталу. Якщо особа має цінності, що включають готовність до змін, відкритість, соціальну орієнтованість – це підвищує шанси формування корисних соціальних зв'язків, довіри й активної участі в спільнотах. І навпаки, слабка соціальна орієнтація та недостатня відкритість до змін можуть стримувати розвиток соціального капіталу. Це означає, що розвиток ціннісної сфери є важливим компонентом психологічної роботи, спрямованої на зміцнення соціальних ресурсів молоді. Коли соціум задає ціннісні орієнтири – наприклад, відкритість до змін, колективізм, толерантність, професіоналізм, – особистість має вибір: залишатися в межах цих орієнтирів чи проявляти свою самобутність за їхніми рамками. Тут постає питання: чи не втрачає вона унікальність, коли підпорядковується соціально прийнятим цінностям? І навпаки – чи не виявляється ізольованою, якщо прагне бути абсолютно самобутньою? У цьому контексті унікальність особистості стає викликом для соціуму, і соціум – викликом для особистості. Серед викликів – ризик того, що особистість буде змушена пристосовуватись до стандартів, втрачати свою «неповторність». Або ж зворотній ризик: «унікальність» може стати способом відмежування від суспільства, що призводить до ізоляції та втрати соціальної підтримки. У перспективі важливо формувати таку ціннісну парадигму соціуму, яка підтримує і прояв унікальності, і відповідність соціальним цінностям – тобто, створювати культуру, в якій особистість і суспільство не конкурують, а взаємно збагачують одне одного. Людина – унікальне творіння, яке неможливо повністю пізнати ні наукою, ні філософією. Її сутність визначається не лише біологічними чи соціальними чинниками, а й духовними. У сучасному світі масової культури спостерігається уніфікація особистості, тому дедалі гостріше постає потреба у збереженні її неповторності. Т. Чернятинський підкреслює, що реалізація унікальності людської особистості можлива лише в суспільстві, яке визнає й приймає різноманітність індивідуальних проявів [3]. Отже, соціум має забезпечити простір, у якому самовираження особистості не вступатиме в конфлікт із базовими суспільними цінностями. У статті Людмили Котлової «Ціннісні орієнтації особистості в умовах суспільних трансформацій» [5] досліджується, як соціальні зміни впливають на систему цінностей людини. Авторка зазначає, що ціннісні орієнтації є внутрішнім механізмом, який визначає мотивацію, поведінку й життєві цілі особистості. У процесі соціалізації людина узгоджує власні потреби з нормами суспільства, водночас формуючи індивідуальну ієрархію цінностей. Цінності мають подвійний характер – вони є як результатом особистого досвіду, так і відображенням суспільних і культурних норм. У сучасному суспільстві спостерігається поєднання двох тенденцій: збереження традиційних духовно-моральних орієнтирів і поява нових, інноваційних цінностей, зумовлених глобалізаційними та культурними змінами. Саме система ціннісних орієнтацій забезпечує цілісність особистості, спрямовує її розвиток і визначає здатність адаптуватися до нових соціальних умов. Для аналізу свідомості та виявлення значущих цінностей О. Л. Музика використовує два методи: каузометрію, яка дозволяє актуалізувати важливі життєві події та значущих людей у свідомості досліджуваного, і психосемантичне моделювання свідомості для встановлення кореляційних зв'язків між виявленими цінностями. Цінності виступають ключовим компонентом свідомості, визначаючи спосіб, у який особистість сприймає світ, приймає рішення та реалізує свої потенційні можливості. Вони можуть бути досліджені експериментально та моделюватися психосемантичними методами, що дозволяє розкрити глибинну структуру ціннісних орієнтацій індивіда [4]. Особливу роль у формуванні ціннісної свідомості відіграє вплив значущих осіб: порівняння їхнього впливу допомагає визначити справжні життєві цінності та оцінити їхній ефект на особистість [4]. Водночас, навіть матеріально забезпечені індивіди можуть переживати кризові стани через незадоволеність глибинних потреб, що проявляється у внутрішніх конфліктах, психологічному дискомфорті та труднощах самореалізації [4].

Висновок. У парадигмі соціуму, розуміння та прийняття унікальності кожної людини стає кроком до більшого розуміння та гармонії в суспільстві. Це вимагає взаємного поваги, відкритості до різноманітності, підтримки розвитку та розвитку індивідуальних потенціалів. Такий підхід до покращення побудови більш інклюзивного та гармонійного суспільства, де кожна особистість може знайти місце для самореалізації та внесення свого внеску в громадське благо.

Список використаних джерел:

- 1.Максименко С. Д. Поняття особистості у психології / Психологія і особистість, 2016, №1. URL: <https://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/151724>
- 2.Семків, І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», випуск 10. 2019. URL:<https://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/161783/160779>
- 3.Чернятинський Т. Проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму. / Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. URL:<https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/34933>
- 4.Музыка, О. Л. Криза творчої особистості: суб'єктно-ціннісний підхід до типології // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2001. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3467/1/Muzyka_O_L_2001_IP.pdf
5. Котлова Людмила. Ціннісні орієнтації особистості в умовах суспільних трансформацій URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/1296?utm_source=chatgpt.com
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗНУ
Анастасія Станевич, студентка групи Пол-11*

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі гроші стали універсальним мірилом цінності, засобом комунікації та навіть соціального статусу. Вони пронизують усі сфери людського буття – від економіки до моралі, від політики до культури. Тому дослідження феномена грошей з позицій соціальної філософії є надзвичайно актуальним, адже дозволяє зрозуміти, як економічна категорія перетворюється на духовно-культурний символ і впливає на свідомість людини [1, с. 12].

Мета дослідження: Мета дослідження полягає у філософському аналізі феномена грошей як соціального явища, виявленні їхнього впливу на ціннісну систему, свідомість і поведінку людини в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: Об'єктом дослідження є гроші як соціально-філософська категорія.

Предмет дослідження: Предметом дослідження виступає сутність грошей у контексті соціальних відносин, культури та світогляду людини.

Завдання дослідження: Розкрити еволюцію уявлень про гроші в історії філософської думки; проаналізувати соціально-культурні аспекти функціонування грошей; визначити вплив грошей на ціннісні орієнтації людини та суспільства; розглянути феномен грошей у контексті сучасної глобалізації та споживацтва.

Виклад основного матеріалу: Проблематика грошей у соціально-філософському аспекті розглядалась багатьма мислителями – від античних до сучасних. Ще Аристотель визначав гроші як «умовний знак», який спрощує обмін і робить речі порівнюваними за вартістю [2, с. 45]. Г. Зіммель у праці «Філософія грошей» наголошував, що гроші змінюють не лише економічні зв'язки, а й спосіб мислення людини, роблячи її світогляд раціональним, віддаленим від емоційних і духовних цінностей [3, с. 56]. У XX–XXI ст. соціальні філософи звертають увагу на символічну природу грошей. Вони стають не лише засобом обміну, а й інструментом соціальної ідентифікації. У сучасній культурі гроші часто символізують успіх, владу,

престиж. Водночас виникає феномен «грошової залежності», коли людина втрачає здатність оцінювати реальність поза економічною вигодою [4, с. 74]. У соціально-філософському сенсі гроші можна розглядати як медіатор між матеріальним і духовним світом. Вони поєднують економічну діяльність із моральними орієнтирами, але водночас здатні руйнувати гуманістичні основи суспільства. Як зазначає Е. Фромм, «людина сучасності стала товаром серед товарів», а гроші – головним критерієм її вартості [5, с. 88]. Сучасна цифровізація також змінює сутність грошей: криптовалюти, електронні платежі та віртуальні фінансові системи стирають межу між реальною й умовною цінністю. Це породжує нові етичні дилеми та філософські питання про довіру, контроль і свободу в цифровому світі [6, с. 33].

Висновок. Гроші є багатограним феноменом, який поєднує економічну, соціальну, моральну та духовну площини людського буття. Соціально-філософський аналіз показує, що гроші – це не лише засіб обміну, а й дзеркало людських цінностей. Вони одночасно надають людині свободу й створюють залежність, розкривають її прагнення до влади й безпеки, але також підштовхують до споживацького світогляду. Отже, осмислення сутності грошей у філософському контексті дозволяє глибше зрозуміти сучасне суспільство, його суперечності та духовні виклики.

Список використаних джерел

1. Бек У. Суспільство ризику: на шляху до іншої модерності. Київ: Основи, 2000. 320 с.
2. Аристотель. Політика. Київ: Наукова думка, 2003. 320 с.
3. Зіммель Г. Філософія грошей. Київ: Юніверс, 2004. 256 с.
4. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини. Київ: Критика, 2008. 240 с.
5. Фромм Е. Мати чи бути? Київ: Юніверс, 2005. 190 с.
6. Гіденс Е. Наслідки модерності. Київ: Основи, 2003. 220 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Чигур Руслан
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Вікторія Матюшок, студентка групи ПОЛ-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не здобула такого значення через низку чинників, що впливають на цей процес та його результат. Хоча підприємства більш активно звертаються до світового досвіду та досвіду міжнародних корпорацій, які функціонують на ринку України, але цього недостатньо для того щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою для більшості вітчизняних підприємств. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності бізнесу необхідним є дослідження чинників, які гальмують поширення соціальної відповідальності в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: дослідження сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу є важливою складовою розвитку сучасного суспільства та формування сталих економічних відносин. Вона передбачає не лише отримання прибутку, а й активну участь підприємств у вирішенні соціальних, екологічних і гуманітарних проблем. [1] Проте в Україні рівень розвитку соціально відповідального бізнесу залишається недостатнім, що зумовлено низкою економічних, політичних і соціальних факторів.[2] Однією з головних проблем є відсутність системного підходу до реалізації принципів соціальної відповідальності. Для багатьох підприємств ця діяльність носить формальний або епізодичний характер і сприймається як засіб покращення репутації чи маркетинговий інструмент, а не як стратегічна частина розвитку компанії.[3] Часто соціальні ініціативи реалізуються без глибокого аналізу потреб суспільства та без оцінювання їх реального впливу. Важливою перешкодою також є недосконалість нормативно-правової бази. В Україні відсутня чітка державна політика у сфері корпоративної соціальної відповідальності, немає податкових або фінансових стимулів, які б заохочували бізнес до активної участі в соціальних програмах.[4] Це призводить до того, що CSR розвивається переважно завдяки ініціативам окремих компаній або міжнародних проєктів. Складна економічна ситуація, зумовлена війною, зниженням виробництва та міграцією населення, значно обмежує фінансові можливості підприємств.[5] Багато компаній зосереджені на власному виживанні, тому соціальні програми скорочуються або заморожуються. Проте деякі українські підприємства, попри труднощі, продовжують надавати гуманітарну допомогу, підтримують армію та внутрішньо переміщених осіб, що свідчить про зародження нової культури соціальної свідомості бізнесу. Ще однією проблемою є низький рівень обізнаності керівників і працівників про суть та переваги корпоративної соціальної відповідальності. Через це ініціативи часто не інтегруються у внутрішню політику компаній і не стають частиною корпоративної культури. Відсутність професійної комунікації, прозорості звітності та незалежного моніторингу результатів зменшує довіру суспільства до таких дій. Певну роль відіграє й слабка співпраця між бізнесом, державними структурами та громадським сектором. Соціальні проєкти реалізуються розрізнено, без об'єднання зусиль, що знижує їх ефективність. Крім того, частина підприємств досі розглядає соціальну діяльність лише як інструмент піару, а не як моральний обов'язок перед суспільством. Подолання зазначених проблем можливе лише за умови формування чіткої державної політики у сфері соціальної відповідальності, створення системи стимулів для бізнесу, розвитку партнерств із громадами та підвищення рівня прозорості діяльності підприємств. Лише за таких умов соціальна відповідальність бізнесу може стати реальним інструментом сталого розвитку українського суспільства. Окрім економічних та організаційних бар'єрів, важливою проблемою соціальної відповідальності бізнесу в Україні є також низький рівень довіри громадян до підприємницького сектору. Багато людей сприймають корпоративні соціальні ініціативи як засіб самореклами, а не як щире бажання компаній допомогти суспільству. Це пов'язано з відсутністю прозорих механізмів контролю та звітності, що ускладнює оцінювання ефективності соціальних проєктів. Проблемою залишається і недостатня популяризація позитивного досвіду соціально відповідального бізнесу. У засобах масової інформації рідко висвітлюються приклади успішних CSR-практик українських компаній, що знижує мотивацію інших підприємств наслідувати подібний приклад. У той же час міжнародні корпорації, які працюють в Україні, активно впроваджують стандарти сталого розвитку, тим самим задаючи приклад для вітчизняного бізнесу. Важливою складовою розвитку соціальної відповідальності є освіта. Формування культури соціальної свідомості має починатися ще на етапі навчання у вишах, де майбутні управлінці отримують знання про етичні норми, сталий розвиток та взаємодію бізнесу із суспільством. Підвищення рівня обізнаності молоді сприятиме появі нового покоління підприємців, які сприйматимуть соціальну відповідальність не як додатковий тягар, а як невід'ємну частину ефективного менеджменту. Не менш важливою є роль місцевих громад, які мають стати активними партнерами бізнесу в реалізації соціальних ініціатив. Саме на рівні громад найбільш помітний вплив корпоративної соціальної відповідальності – від підтримки шкіл та лікарень до відновлення інфраструктури. Розвиток локальної співпраці сприяє підвищенню довіри, зміцненню соціальної єдності та створенню позитивного іміджу компаній. Сучасні виклики, пов'язані з війною, екологічними проблемами та економічними кризами, демонструють, що соціальна відповідальність бізнесу – це не розкіш, а необхідність. Вона стає ключовим інструментом виживання та розвитку у складних умовах, а також важливим чинником стабілізації суспільства. Підприємства, які діють відповідально, отримують підтримку громад, партнерів і споживачів, що у перспективі забезпечує їм конкурентні переваги. Таким чином, подолання проблем соціальної відповідальності бізнесу в Україні потребує комплексного підходу – державної підтримки, активності громадянського суспільства, розвитку освіти та формування нової культури підприємництва. Лише спільними зусиллями можливо створити умови, за яких бізнес стане справжнім рушієм позитивних змін у країні. У майбутньому розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні має спиратися на принципи прозорості, партнерства та сталого розвитку. Підприємства повинні усвідомити, що інвестування у соціальні проєкти – це не лише витрати, а довгострокові вкладення у власну стабільність та довіру суспільства. Формування позитивного іміджу відповідального бізнесу сприятиме зростанню конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному рівні та підвищенню репутації України як держави з високою корпоративною культурою.

Висновки: дана проблема потребує нагального вирішення в умовах сучасної економіки, тому саме реалізація соціальних заходів українськими компаніями дасть змогу підвищити не тільки рівень корпоративної культури самого об'єкту, а і рівень життя населення в цілому. Розкриття цієї проблеми дає глибше розуміння вислову, що «не люди для економіки, а економіка для людей». Подальше посилення соціальної позиції бізнесу просто необхідне в умовах кризового періоду, а соціальна відповідальність має широкий спектр проблем, шляхи вирішення яких потрібно шукати негайно.

Список використаних джерел

1. Соціальна відповідальність бізнесу в сучасних умовах. // Грані. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1579>
2. Бондарук М. Соціальна відповідальність бізнесу в кризових умовах URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-10-02-18>
3. Лучко Г. Роль соціальної відповідальності бізнесу у сталому розвитку суспільства // «Економіка і суспільство» URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4805>
4. Фінансово-кредитна діяльність URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4187>
5. Що таке корпоративна соціальна відповідальність та як її впроваджують українські компанії. Прометей/ КСВ Україна. URL: <https://csr-ukraine.org/what-is-csr>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Тетяна Пасєка, студентка групи ПОЛ-11*

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Вплив виробництва на спосіб життя суспільства обумовлена тим, що виробництво є основою існування і розвитку суспільства. Воно забезпечує людей матеріальними благами, необхідними для їхнього існування і розвитку, а також формує соціальні відносини і духовну культуру суспільства. У сучасному світі виробництво розвивається з небувалою швидкістю. Це пов'язано з науково-технічним прогресом, глобалізацією економіки та іншими факторами. Швидкі зміни в виробництві неминуче впливають на спосіб життя людей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є актуальним завданням філософії. Загалом, можна сказати, що виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей.

Мета дослідження: розкрити взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства, визначити основні тенденції впливу виробництва на спосіб життя суспільства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства.

Предмет дослідження: вплив виробництва на матеріальні умови життя людей, соціальні відносини і духовну культуру суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні підходи до дослідження взаємозв'язку між виробництвом і способом життя суспільства та провести соціологічне дослідження впливу виробництва на спосіб життя людей.

Виклад основного матеріалу. Виробництво є базовим елементом суспільного життя, оскільки воно формує не лише матеріальні умови існування людей, а й визначає соціальні, економічні та духовно-культурні процеси. Як зазначав К. Маркс, саме спосіб виробництва матеріальних благ зумовлює характер суспільних відносин і рівень розвитку цивілізації [1, с. 45-50]. У цьому контексті вплив виробництва на спосіб життя суспільства має багатогранний характер, охоплюючи економічну, соціальну, екологічну та культурну сфери. По-перше, виробництво безпосередньо визначає матеріальний рівень життя населення. Високорозвинене виробництво забезпечує суспільство достатньою кількістю товарів і послуг, сприяє підвищенню добробуту, зменшенню бідності та формуванню середнього класу [2, с. 120-125]. Саме розвиток промисловості та новітніх технологій

став основою економічного зростання, створення робочих місць і підвищення соціальної стабільності. Як зазначав Г. Маркузе, виробництво не лише задовольняє потреби людей, а й формує їхні бажання та стиль життя, підпорядковуючи індивідів логіці ринку [3, с. 30-35]. По-друге, виробництво має істотний соціальний вимір. Воно об'єднує людей у трудові колективи, створює систему соціальних ролей і визначає соціальну структуру суспільства. Розвиток автоматизації та цифрових технологій змінює характер праці: традиційні професії поступово зникають, натомість з'являються нові, пов'язані з інформаційними технологіями, інноваціями та штучним інтелектом [4, с. 80-85]. Це зумовлює трансформацію способу життя, формування нової трудової етики, заснованої на гнучкості, креативності та неперервному навчанні. По-третє, виробництво має вагомий екологічний наслідок. Індустріалізація спричинила значне техногенне навантаження на довкілля: забруднення повітря, води, деградацію ґрунтів, зростання рівня відходів. Тому сучасне суспільство дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку, «зеленого» виробництва та енергоефективності [5, с. 60-70]. Формування екологічної свідомості є важливим елементом сучасного способу життя, який поєднує комфорт із відповідальністю за майбутнє планети. По-четверте, виробництво здійснює глибокий вплив на духовно-культурну сферу. Масове виробництво і споживання створюють культуру матеріальних цінностей, у якій зростає значення реклами, брендів і маркетингу. Водночас, розвиток творчих індустрій і цифрових технологій відкриває нові можливості для самовираження, освіти та комунікації [6, с. 100-105]. Таким чином, виробництво не лише задовольняє матеріальні потреби, але й формує культурні стандарти, стиль мислення і навіть моральні орієнтири сучасної людини.

Висновок. Виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є важливим завданням філософії. Отже, вплив виробництва на спосіб життя суспільства має багато аспектів. Він визначає доступність товарів і послуг, впливає на соціально-економічні показники, може мати негативні наслідки для навколишнього середовища та культурного розвитку. Розуміння цього впливу дозволяє суспільству здійснювати свідомі вибори та приймати рішення, спрямовані на створення стійкого, екологічно збалансованого та культурно багатого способу життя.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. До критики політичної економії. К.: Політвидав, 1987. 256 с.
2. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. К.: Либідь, 1996. 384 с.
3. Маркузе Г. Одновимірний чоловік. К.: Юніверс, 2001. 288с.
4. Тоффлер Е. Третя хвиля. К.: Всесвіт, 2000. 480 с.
5. Медоуз Д., Рандерс Й. Межі зростання: 30 років потому. К.: Основи, 2006. 352 с.
6. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні, соціокультурні виміри. Запоріжжя: ЗДІА, 2010. 412 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Сергій Корнєв, студент групи ПОЛ-11*

ЛЮДИНА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження: ринкові відносини сьогодні пронизують усі сфери життя, впливаючи не лише на економіку, а й на мораль, культуру та особистість. Це робить питання їхнього гуманістичного виміру особливо актуальним.

Мета дослідження: проаналізувати вплив сучасних ринкових відносин на людину та суспільні цінності, визначити можливі шляхи їх гуманізації.

Предмет дослідження: ринкові відносини у сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: вплив ринкових відносин на людину, її мораль і систему цінностей.

Завдання дослідження: розкрити сутність ринкових відносин, дослідити їх вплив на цінності та мораль, визначити ознаки дегуманізації, окреслити можливі альтернативи чи шляхи гуманізації ринку.

Виклад основного матеріалу. Економічні відносини співіснували з людиною майже всю історію, починаючи від обміну шкіри кролика на кам'яний ніж, закінчуючи купівлею акцій [1, с. 12–13]. Але саме в наш час, через зниження популярності думки кейнсіанства, появу монетаризму і як наслідок створення рейганоміки й тетчеризму, ринкові відносини досягли свого можливого піку, тому їх можна зустріти в кожному аспекті нашого життя [4, с. 215–217]. Таким чином, ми живемо в час, коли ринкові відносини отримали можливість показати, як кардинально може змінити людину. Що таке ринкові відносини сьогодні? Це створення товару лише заради прибутку, і де товаром стає все [5, с. 33–35]. Це призводить до того, що товар стає масовим, позбавленим унікальності, сірим, наркотичним і має лише одну мету – принести прибуток. Самим товаром стало все: мистецтво, медицина, освіта та навіть статус і стосунки [3, с. 58–60]. Наприклад, більшість сучасних фільмів знімають із ціллю отримання прибутку, тому існує паразитизм на старому, а не створення нового, а якщо і створюється, то примітивне. Прикладом цього є кінофраншизи, екранізації успішних книг, орієнтовані на масового споживача [2, с. 101–102]. Можна припустити, що коли товаром стають такі фундаментальні речі, то це призводить до ситуації, коли в центрі уваги стає не людина, а її гроші, що знецінює особистість [3, с. 87]. Таким чином, у наші часи ринкові відносини перетворилися у всеохопну систему, що диктує цінності, мораль й уявлення про правильне. У підсумку це може призводити до дегуманізації суспільства, оскільки цінується не людина, а її гроші; до примітивізації цінностей, бо в центрі уваги не людина, а «успіх»; до сірості, тому що товар створюють для мас, а не для людей [5, с. 98–100]. Чи існують альтернативи? Так, але з важливим застереженням. Як було зазначено у вступі, ринкові відносини існували давно, але серйозні проблеми виникли лише сьогодні. Це пов'язано з тим, що раніше вони не були всюди через технологічний розвиток, а коли могли – то з'являлися обмеження: десь суворіші, як у СРСР, а десь м'якші, як у Німеччині [4, с. 432–435]. При цьому ми не можемо говорити, що ринкові відносини – це абсолютне зло, оскільки саме вони створюють конкуренцію, у якій суспільство, економіка і сама людина здатні розвиватися – звісно, якщо ця конкуренція є здоровою [1, с. 49–50]. Наприклад, саме конкуренція стимулює людину удосконалюватися, щоб перемогти у цій боротьбі; саме вона змушує підприємства розвиватися, удосконалювати виробництво, маркетингові ходи, якість товарів тощо. Саме конкуренція вимагає співпраці, створення колективів для досягнення успіхів. Але, знову ж таки, лише у здорових рамках, бо коли конкуренція перетворюється в системи «старайся і будеш мати можливість» у систему «старайся, інакше програєш», то це вже веде до тих проблем, що були зазначені вище [2, с. 144–146].

Висновок: ринкові відносини протягом історії надавали переваги людині у розвитку, але з часом, після отримання можливості проникнути в усі аспекти нашого життя, призвели до примітивізації цінностей, втрати унікальності, сірості, наркотичного впливу, а також до потенційної дегуманізації суспільства.

Список використаної літератури

1. Пармаклі Д.М. Історія економічних вчень: Навчальний посібник / Д.М. Пармаклі, С.В. Філіппова, Н.А. Добрянська Одеса, 2018. 113 с.
2. Фединець Н.І., Миронов Ю.Б., Гонська М.Р. Соціологія ринку Навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛКА, 2011. 226 с.
3. Шевченко, Л. С. Ринкова економіка і соціальні цінності: український вимір. Харків: ХНЕУ, 2010. 180 с.
4. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу: Підручник/ За ред. Б. Д. Лановика. К.: Вікар, 1999. 737 с.
5. Олексенко Р.І. Філософія ринкових відносин: навчально-методичний посібник / Р.І. Олексенко. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2019. 311 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhay R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Дмитро Брудньовський, студент групи ПОЛ-11*

ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ І ТВОРІННЯ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: Взаємозв'язок людини і культури є однією з ключових проблем сучасної соціально-філософської думки. Людина не лише створює культуру, а й сама формується під її впливом. Через культуру індивід засвоює моральні норми, систему цінностей, естетичні та духовні орієнтири. В умовах глобалізаційних процесів і швидкого розвитку інформаційного суспільства ця тема стає особливо важливою для збереження національної ідентичності та духовного розвитку [2, с. 17].

Мета дослідження - проаналізувати людину, як творця культури.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність.

Предмет дослідження: процеси впливу культури на формування особистості, та процеси діяльності людини у творенні цієї ж культури.

Завдання дослідження: проаналізувати становлення української ментальності; фактори, які сприяють формуванню української економічної ментальності.

Виклад основного матеріалу: Культура є сукупністю матеріальних і духовних надбань людства, створених у процесі соціальної діяльності. Людина виступає її головним творцем: через мистецтво, науку, мову, мораль і традиції вона формує культурний простір, що відображає духовний рівень суспільства [3, с. 41]. Культура проявляється як у конкретних продуктах людської діяльності – будівлях, творах живопису, літературі, музиці, так і у нематеріальних формах – у звичаях, ритуалах, моральних нормах та цінностях. Водночас культура є чинником, що формує людину. Вона визначає систему цінностей, норм поведінки, моральних і естетичних орієнтирів. Засвоєння культурних кодів дозволяє людині стати повноцінним членом суспільства, розвинути власну особистість і духовність [5, с. 102]. Через культуру людина отримує інструменти для критичного мислення, емоційного розвитку та соціальної взаємодії. Крім того, культура сприяє формуванню колективної свідомості, об'єднуючи людей навколо спільних традицій і цінностей. Українська культура має багатовікові традиції, поєднуючи духовність, гуманізм і волелюбність. Народна творчість, пісенна спадщина, звичаї та обряди формують моральні цінності, виховують характер і світогляд людини, одночасно впливаючи на її творчий потенціал [1, с. 39]. Важливим аспектом є передача культурного досвіду від покоління до покоління, що забезпечує збереження національної ідентичності. Через фольклор, усну історію та літературні твори відображається колективна пам'ять народу, його духовні пошуки і переживання. У XX–XXI століттях культура зазнає значних змін під впливом глобалізації, технічного прогресу та масових комунікацій. Людина стикається з викликами збереження духовних і моральних цінностей у світі, де домінують споживацькі орієнтири. Культура допомагає зберегти ідентичність, передати духовний досвід і підтримувати цілісність світогляду [3, с. 111]. Водночас вона адаптується до нових умов, інтегруючи сучасні технології, медіа та цифрові платформи, що дозволяє ширше поширювати культурні цінності та робить їх доступними для глобальної аудиторії. Філософи підкреслюють, що людина є творцем культури і водночас її продуктом. Кожен культурний акт – це одночасно акт самопізнання, через який людина розвиває власну свідомість, моральність і творчі здібності. Саме в цьому діалозі між людиною і культурою проявляється її сутність: вона постійно створює і водночас формується [4, с. 139]. Цей процес взаємодії є циклічним: культура формує людину, а людина, вносячи нові ідеї та творчі здобутки, постійно оновлює культурний простір. Таким чином, культура виступає не лише як продукт людської діяльності, а й як активна сила, що впливає на розвиток особистості, формування суспільних цінностей і світогляду. Її збереження та розвиток є ключовими для підтримки духовної цілісності та культурної самобутності народу в умовах сучасних глобальних трансформацій. Культура також виступає як інструмент соціальної інтеграції та комунікації між різними поколіннями і народами. Вона сприяє формуванню толерантності, розумінню різноманіття світоглядів і культурних традицій, а також зміцнює соціальну солідарність. Усвідомлення цінності культури та її активне використання у навчанні, вихованні та щоденному житті дозволяє людині розвивати творчий потенціал, гнучкість мислення і духовну стійкість перед викликами сучасності. Таким чином, культура є не лише продуктом людської діяльності, а й активною силою, що впливає на розвиток особистості, формування суспільних цінностей і світогляду. Вона виступає засобом збереження національної самобутності, духовної цілісності та морального розвитку людини в умовах сучасних глобальних трансформацій. Усвідомлення взаємозалежності людини і культури дозволяє краще розуміти процеси саморозвитку, роль культури у суспільстві та необхідність її збереження для майбутніх поколінь.

Висновки. Людина є одночасно творцем і творінням культури. Вона створює мистецтво, науку, моральні цінності, але й сама формується під їхнім впливом. Усвідомлення цієї взаємозалежності дозволяє краще зрозуміти духовний розвиток особистості, роль культури у суспільстві та важливість збереження національної ідентичності в умовах глобалізації

Список використаних джерел:

1. Антонович М. Українська духовна культура: витоки і сучасність. Київ: Академвидав, 2018. 312 с.
2. Андрущенко В. Філософія культури: людина і світ цінностей. Київ: Либідь, 2019. 284 с.
3. Кримський С. Запити філософських смислів. – Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2003. 240 с.
4. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 2012. 728 с.
5. Шевчук В. Душа і доля української культури. Львів: Світ, 2020. 355 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Тетяна Гарасимів, студентка групи ПОЛ-11*

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Загострення глобальних проблем, посилення процесів глобалізації у всіх сферах людської діяльності. Сьогодні перед людством стоять гострі життєві проблеми, без вирішення яких в глобальних масштабах неможливий подальший соціальний процес. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки та техніки, поява нових технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій, щоб задовільнити потреби людства, але в той час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо.

Мета дослідження: вивчення сутності глобальних проблем сучасності та шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження: наука та глобальні проблеми людства. Вивчення їх сутності та основних шляхів вирішення.

Предмет дослідження: сучасні глобальні проблеми людства, необхідно розробляти нові підходи щодо перспектив розвитку та протидії глобальним проблемам людства. Разом з локальним рівнем, проте більш інформативним, є аналіз глобальних особливостей майбутніх тенденцій розвитку людства.

Завдання дослідження: дослідити глобальні проблеми людства; знайти причини виникнення та шляхи вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Глобальні проблеми в цілому являють собою складну систему, вона охоплює саму людину, суспільство і природу в їх багатоманітних взаємозв'язках, що робить їх вивчення неможливим окремими науками, рамок яких занадто вузькі, щоб бачити ту чи іншу проблему - об'єкт їх дослідження - в контексті інших глобальних проблем. А тому, незалежно від того, які конкретні задачі вирішує та чи інша наука у вирішенні глобальних проблем сучасності. Без такого широкого цілісного погляду на проблеми, що стоять перед людством, в якому були б відображені також всі наступні досягнення в різних галузях знання, неможливі ні фундаментальні відкриття, ні розвиток науки взагалі, ні тим більше ефективне розв'язання глобальних суперечностей сучасності. При цьому головна функція філософії в тому, щоб забезпечити світоглядну, методологічну, культурологічну, і етичну основу відповідних рішень. Під глобальними проблемами розуміють ряд найбільш актуальних проблем,

пов'язаних із явищами і процесами, які зачіпають життєві інтереси всього людства, та вимагають для свого вирішення колективних зусиль всього світового співтовариства, а при несвоєчасному вирішенні загрожують його існуванню. [1] Серед сучасних глобальних проблем розрізняють кілька груп: політичні, етнічні, демографічні, економічні, соціальні, продовольчі, екологічні. Серед них, своєю чергою, виокремлюють вужчі аспекти що впливають на окремі сторони життя людства. Наприклад, проблема етнічних воєн, енергетична проблема, проблеми освіти та охорони здоров'я тощо. [2] На зламі тисячоліть людство вступило в період науково-технічної революції нові технології призвели до глибоких якісних змін в житті суспільства забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів погіршується стан здоров'я людей. Ці всі зміни спричиняють антропогенні чинники. Якщо в минулому зміна клімату була природною за своєю суттю, то в останні 50 років вона більшою мірою зумовлена діяльністю людини. Антропогенні чинники сприяють кліматичним змінам, внаслідок зміни концентрації в атмосфері парникових газів. Із шести видів парникових газів, які визначені Кіотським протоколом, три із них – вуглекислий газ (CO₂), метан (CH₄) і закис азоту (N₂O) – зустрічаються в атмосфері у природному стані, але їх концентрація в результаті діяльності людини значно підвищилась [3] Як самостійна наукова дисципліна і сфера суспільної практики глобалістика почала складатися в кінці 60-х рр. XX ст., Коли спочатку в промислово розвинених, а потім і в інших країнах різко загострилася екологічна обстановка, що відбила технократичний, антигуманний характер сучасного розвитку і нічим не стримуваний зростання промислового виробництва і технічний прогрес. Ніколи раніше планета не зазнала таких перевантажень, а людство ніколи не вступало в такі протиріччя з результатами своєї праці, які зробили його залежним від науково-технічних досягнень і не захищеним перед міццю, яку він сам же створив. За безпрецедентним забрудненням навколишнього середовища виявилися і загрозливі тенденції зростання чисельності населення, гонки озброєнь, вичерпаності природних ресурсів і т. д. Це позначило серйозну небезпеку для поступального суспільного розвитку, і навіть існуванню життя на Землі. На активне формування глобалістики помітно вплинуло і те, що дисбаланс у відносинах суспільства і природи, який досяг на той час за допустимимі межами, а також фрагментарність і роздробленість людства перед лицем глобальних проблем стали очевидні вже не тільки для фахівців, а й на рівні масової свідомості. [4] Світові військові витрати зросли до 2718 мільярдів доларів у 2024 році, а це означає, що витрати зростали щороку протягом цілого десятиліття, збільшившись на 37 відсотків між 2015 та 2024 роками. Збільшення на 9,4 відсотка у 2024 році було найшвидшим річним зростанням щонайменше з 1988 року. Глобальне військове навантаження – частка світового валового внутрішнього продукту (ВВП), що витрачається на військові витрати, – зросла до 2,5% у 2024 році. Середні військові витрати як частка державних витрат зросли до 7,1 відсотка у 2024 році, а світові військові витрати на душу населення були найвищими з 1990 року та становили 334 доларів. [5] Однією з форм буття духовного є буття індивідуалізованого духовного. Буття індивідуалізованого духовного – це буття духовного світу людини, важлива сторона буття індивіда. Змістом буття індивідуалізованого духовного виступає органічна єдність свідомого і несвідомого. Свідомість існує як незворотний потік спонукань, вражень, почуттів, переживань, думок, що швидко змінюються, а також як сукупність більш сталих ідей, переконань, цінностей, настанов, стереотипів та інших. Специфіка існування свідомості полягає у винятковій рухомості її процесів, а також у тому, що їх безпосереднє буття приховане від будь-якого зовнішнього спостереження. Єдиним засобом прямого і безпосереднього охоплення (на сучасному етапі розвитку людства) є самозвіт індивіда про те, що відбувається в його свідомості [6].

Висновок: Безупинний прогрес науки і техніки веде нас до думки про небачені трансформаційні можливості в біологічній природі людської істоти так само, як і в природі тваринного та рослинного світу, в природі самої техніки та природи знання. Ці трансформації торкнуться самої сутності індивіда, суспільства, виду. З іншого боку, це призведе до розриву з нашим нинішнім людським станом і порушить нові, незлічені політичні та соціальні проблеми. Проте, не все так страшно. Там де зростає безнадія, зростає також надія. Маємо розуміти, що досконале людство не може з'явитися. Світ зміг утворитися тільки в недосконалості, життя змогло зародитися тільки в руйнівній неминучій смерті. Скільки існуватиме людство, стільки існуватимуть глобальні проблеми і вирішення однієї проблеми, буде породжувати інші, доки невідомі нам кризи. Однією з творців цих криз буде наука, як і одним із методів їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Глобальні проблеми людства Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. С. Кусень. Наука і глобальні проблеми людства URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30277/2/FVT_2019_Kusen_S-Science_and_global_problems_127-128.pdf
3. Фролов І. Т. (разом із В.В. Загладінін) Глобальні проблеми сучасності: науковий і соціальні аспекти URL: <http://elarhttps://stud.com.ua/160076/politologiya/globalistiki#123>
4. Dr Nan Tian Trends in World Military Expenditure URL: https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2024?utm_source=
5. М. І. Горлач, В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. П. Требін. Основи філософських знань. Філософія, Логіка, Етика, Естетика, Релігієзнавство. Підручник. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Horlach_Mykola/Osnovy_filosofskykh_znan.pdf
6. Ісакова О. І. Роль філософії в осмисленні глобальних проблем сучасності URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

8.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Янна Говенко,
студентка групи ПОЛ-11*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА СПМОРЕАЛІЗАЦІЮ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

Актуальність теми дослідження. Кризи, котрі виникли на рубежі XIX та XX століть, з часом охопили усі сфери життя, отримуючи все новіші форми прояву. На початку нинішнього століття можна констатувати, що людство так і не усунуло основні причини їх виникнення, до цього часу залишається ймовірність такого кризового існування ще не одне десятиліття. Саме ж суспільство, котре переживає патологічну соціокультурну кризу, характеризується як кризовий соціум, а його основною ознакою є унікальне сполучення параметрів соціального та культурного розвитку, які зачіпають культурну, власне соціальну, політичну, економічну та виробничі сфери.

Мета дослідження: соціально-культурні детермінації структурного процесу самореалізації особистості в кризовому соціумі.

Предмет дослідження: вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію людей та молоді українського суспільства.

Об'єкт дослідження: вплив соціально-культурної кризи на особистість в українському суспільстві.

Завдання дослідження: визначити ступінь впливу соціально-культурної кризи на ідентичність та самореалізацію осіб в різних сферах життя.

Вміст основного матеріалу. Соціально-культурна криза - це складне й багатовимірне явище, що відображає глибокі суперечності сучасного суспільства. Вона охоплює моральну, духовну, культурну та комунікативну сфери життя, проявляючись у втраті стабільних орієнтирів, розмитті цінностей, знеціненні культури й зростанні соціальної напруги. Людина, опинившись у світі, де традиційні ідеали втратили силу, змушена шукати нові підстави для самопізнання й самореалізації. Одним із найпомітніших наслідків кризи є руйнування ціннісних основ особистості. Традиційні моральні орієнтири - праця, родина, духовність, служіння суспільству - часто поступаються місцем прагматизму та споживацьким настановам. Сучасна культура нав'язує ідеали успіху, популярності, матеріального добробуту, тоді як глибші духовні смисли відходять на другий план. Це створює внутрішню порожнечу, відчуття втрати сенсу, що ускладнює процес самореалізації. Людина починає більше турбуватися про зовнішнє враження, ніж про внутрішню гармонію, що породжує протиріччя між справжнім і удаванним, між потребою бути і необхідністю здаватися [3, с. 368]. Разом із тим, криза не є лише руйнівним процесом - вона може стати імпульсом до внутрішнього оновлення. Коли старі орієнтири зникають, людина отримує можливість переосмислити власні життєві пріоритети, знайти нові шляхи самовираження. В епоху невизначеності посилюється інтерес до самопізнання, творчості, волонтерства, духовних практик. У суспільстві формуються альтернативні культурні рухи, що відображають прагнення до справжності, співтворчості та свободи вибору. Таким чином, соціально-культурна криза стає не лише викликом, а й шансом для перетворення особистості. Значну роль у сучасному процесі самореалізації відіграє цифрове середовище. Інтернет і соціальні мережі створюють нові можливості для самовираження, професійного розвитку, поширення власних ідей. Людина може реалізовувати свій потенціал у різних формах онлайн-активності, спілкуватися з однодумцями, навчатися, творити. Водночас цифрова культура породжує нові ризики - поверхневність, інформаційне перевантаження, залежність від соціального схвалення. Коли самореалізація підмінюється прагненням до лайків чи віртуального визнання, вона втрачає глибинний зміст і перетворюється на гру в образи [1, с. 7]. Соціально-культурна криза також змінює функції традиційних соціальних

інститутів. Освіта, культура, родина, релігія часто не відповідають потребам сучасної людини. Освітня система орієнтується на стандартизовані знання, а не на розвиток особистості; культурне середовище комерціалізується; родинні зв'язки слабшають під впливом соціальної мобільності та економічного тиску. У результаті індивід змушений самостійно створювати простір для свого розвитку, знаходячи його у творчості, самоосвіті, громадській активності чи малій спільноті однодумців. Криза має і психологічний вимір. Постійна соціальна нестабільність, інформаційна надлишковість і глобальні виклики формують у людей стан тривоги, апатії, відчуття безсилля. Це може паралізувати волю до самореалізації. Проте саме в умовах труднощів часто пробуджуються внутрішні ресурси. Людина починає глибше замислюватися над сенсом життя, прагне знайти себе, утвердити власну ідентичність. Кризовий досвід стає каталізатором духовного зростання, стимулює розвиток емпатії, стійкості та усвідомленості [2, с. 24]. Важливо розуміти, що самореалізація - це не лише особисте, а й соціальне явище. Для її повноцінного здійснення потрібні культурні умови - атмосфера довіри, свободи, підтримки, можливості для розвитку талантів. Якщо суспільство не забезпечує цих передумов, індивід змушений шукати альтернативні шляхи - і саме тут виникають нові культурні практики, рухи, спільноти, які стають відповіддю на кризу.

Висновки. Соціально-культурна криза - це складне й суперечливе явище, яке водночас обмежує та стимулює процес самореалізації особистості. Вона руйнує звичні моделі ідентичності, підриває довіру до традиційних цінностей, посилює відчуття невизначеності, але разом із тим відкриває простір для пошуку нових смислів і форм буття. У сучасних умовах самореалізація вимагає від людини не лише внутрішньої сили, а й здатності до рефлексії, креативності, гнучкості, критичного мислення. Подолання наслідків соціально-культурної кризи можливе лише через гармонійне поєднання індивідуальних і колективних зусиль. Необхідно створювати умови для розвитку освіти, культури, духовності, підтримки творчих ініціатив, що сприятимуть розкриттю людського потенціалу. Кризу не слід розглядати виключно як руйнівний процес - вона може стати поштовхом до оновлення, до відродження справжніх гуманістичних цінностей і становлення нової якості життя.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. *Особистість у контексті духовного розвитку: монографія*. Київ: Либідь, 2018. № 1 С. 7-13.
2. Горlach М. І. *Соціокультурні трансформації в Україні: виклики і перспективи розвитку*. Харків: Видавництво Харківського національного університету, 2020. № 2 С. 24-29.
3. Москаленко В. В. *Соціалізація особистості: монографія* Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
4. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
5. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
6. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
8. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
9. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
10. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Руслан Чигур,
кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Святослав Кренціль, студент групи Пол-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі гроші набули багатогранного значення для людини ХХІ століття як економічний, соціальний, психологічний та культурний феномен. По-перше, гроші виступають не просто засобом обміну чи збереження вартості, але стають інструментом самовираження особистості, одним із маркерів статусу і влади у соціумі. Зацікавленість людини у матеріальному багатстві формується ще з дитинства, і в ХХІ столітті ця зацікавленість підсилюється рекламою, медіа, соціальними мережами, де споживчий стиль життя стає нормальною формулою успіху [1]. По-друге, гроші відіграють роль центрального елемента у формуванні щоденної свідомості людини: вони визначають її поведінку, пріоритети у виборі способу життя, змінюють погляди на мораль, працю, взаємини з іншими людьми – коли цінність речей, надбань культури чи стосунків оцінюється через призму грошей або можливості їх купити [4]. Крім цього, гроші формують нові виклики і парадокси: з одного боку – вони відкривають можливості для індивідуального розвитку (освіта, подорожі, здоров'я); з іншого – створюють джерело стресу, конкуренції, соціальної нерівності. Людина ХХІ століття залежить від грошей не тільки у фізичному плані (харчування, житло, транспорт), але й у віртуальному / цифровому (онлайн-сервіси, підписки, цифрові методи оплати), що формує технологічний вимір значення грошей [3]. Гроші стають не лише засобом економічного обміну, але і частиною соціальної ідеології: капіталізм, ринкова економіка закладають гроші як засіб досягнення влади і впливу. У ХХІ столітті влада грошей проявляється в можливості контролю ресурсів, впливу на прийняття рішень (через інвестиції, донорство, політичні впливи), а також формуються нові форми багатства – фінансова грамотність, цифрові платіжні системи, криптовалюти чи віртуальні гроші [3]. У філософському вимірі гроші стають ознакою морального вибору: чи використовує людина гроші для добрих справ, інвестицій у власний розвиток і розвиток суспільства, чи їх заробляння перетворюється на самоціль заради споживання, статусу, показника успіху. У такому ключі гроші формують амбіції, впливають на самооцінку і навіть на ідентичність [4]. У цифрову епоху роль грошей модифікується: інновації у фінансовому секторі – електронні платежі, мобільні банки, фінтех-сервіси, криптовалюти та потенційно цифрові валюти центральних банків – перетворюють гроші на сервіс, на технологію, яка стає все більш прозорою, швидкою, але одночасно викликає питання безпеки, приватності та контролю. Людина ХХІ століття має адаптуватись до цих змін, формувати фінансову грамотність для нового формату «гроші-безготівка / гроші-цифрові» [3]. Не менш важливий аспект – психологічна вага грошей: вони викликають емоції – страх нестачі, бажання безпеки, заздрість, прагнення до комфорту. Гроші мають архетиповий зміст: влада, ідентичність, довіра. Як показано у сучасних психологічно-аналітичних підходах, гроші – це не тільки ресурс, але й символічне значення, яке несе в собі глибші смисли у житті людини – [1]. Соціально-економічно, гроші визначають рівні добробуту, доступ до освіти, охорони здоров'я, житла. У нерівному світі ті, хто має більше грошей, отримують більші можливості. Для сучасної людини це означає, що фінансова стабільність відіграє роль базової умови безпеки та реалізації потенціалу. Втрата її – загроза соціальній мобільності, ризик збіднення або маргіналізації, особливо в періоди криз (економічних, політичних, пандемійних) [2]. Також гроші виступають як фактор мотивації: вони стимулюють працю, підприємницькі ініціативи, стартапи, інновації. Людина ХХІ століття планує своє життя з оглядом на потенційний прибуток інвестицій у власні навички, бізнес-проекти, кар'єру. Але одночасно існує небезпека, що мотивація переходить у споживацьке марнотратство, гонитву за зиском будь-якою ціною (без етики, без соціальної відповідальності) [5]. Гроші також привносять ризики у життєвий простір: інфляція, коливання курсу валюти, відсутність фінансової резервної подушки – усе це створює невизначеність. Людина ХХІ століття має бути фінансово грамотною, керувати своїм бюджетом, розуміти ризики, інвестувати в майбутнє, захищати себе від фінансових шоків [2]. Крім персонального рівня, на макrorівні гроші формують політику держави: через грошово-кредитну політику, регулювання грошової маси, монетарні інструменти держава впливає на конкуренцію, зайнятість, інфляцію і загальний добробут населення. Людина ХХІ століття живе у взаємодії з цими процесами: вона не лише споживає гроші, але й за допомогою політики грошей може змінювати своє соціальне становище (наприклад, через доступ до кредитів чи підтримку малого бізнесу) [5]. На завершення: значення грошей для людини ХХІ століття є ключовим – вони мають практичне (матеріальне), психологічне, соціальне та культурне значення. Гроші впливають на свободу вибору й можливостей, носять символічну вагу, формують поведінку, стимули та ризики. Володіння грошима – це не лише економічна категорія, але й складна частина ідентичності та життєвого дизайну у цифрову епоху [1].

Висновок. Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Левицький, Олег. Значення грошей для людини ХХІ століття. URL:<https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/47382>
2. Безпрозванна, Т.А. Гроші в сучасному світі. URL:<https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/cf451bf5-f439-460a-b9e9-71e477be8264/download>
3. Грошовий обіг в епоху цифрових інновацій. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5216/5160>
4. Гроші як соціокультурний феномен. URL:<https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Dysertaciya-Skrynnyk.pdf>

5. Сирчин О. Л. Роль та сутність грошей у сучасній економіці. URL:https://journals.uran.ua/vsed_oneu/article/download/260726/257153/600038
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Софія Алексєєнко, студентка групи АТЛ-11

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: з умовлена суперечливістю тенденцій сучасного суспільного розвитку: з одного боку, ми є свідками своєрідного культу краси, який інтенсивно експлуатується засобами масової інформації, рекламою, монументальним будівництвом і архітектурою; з іншого боку, повсякчас доводиться мати справу зі спрIMITизованим утилітаризмом, із голим, доведеним до абсурду практицизмом, у межах якого часто не знаходиться місця не лише красі, а й навіть здоровому глузду. Невід'ємною ознакою сучасності є тотальне поширення масової культури, яка не лише невибаглива до канонів краси, а й часто налаштована відверто вороже до всього, «що знаходиться вище середнього рівня». У сфері реального художнього процесу продовжують домінувати зразки високого мистецтва, котрі підтвердили своє реноме аксіологічно-етичного взірця впродовж століть, але масова свідомість у цілому перебуває під впливом культури невисокого гатунку, і саме цей тип культури в наш час визначає суспільний формат світосприйняття, формує світоглядні пріоритети, естетичні вміни й навички широких верств, детермінує рівень потреб і розвиненість смаків.

Мета дослідження: узагальнення змістовно-функціональних характеристик краси як атрибуту природи і культури. Окреслена мета потребує виконання таких взаємопов'язаних дослідницьких **завдань:** розкрити історичний характер впливу краси на людину і її суспільне буття.

Об'єкт дослідження: природа і культура як середовище функціонування краси.

Предмет дослідження: змістовно-функціональні аспекти краси як атрибуту природи і культури.

Виклад основного матеріалу. Краса – абстрактна властивість речі, ідеї, місця чи живої істоти, зокрема, людини, що приносить відчуття приємності, яке відповідає задоволенню. Є невідмінна складова сприйняття світу людиною. Краса вивчається як категорія естетики, соціології, соціальної психології та культури [1]. Складно говорити про появу поняття краси і не потрапити пальцем в небо. Як і будь-яке інше явище, пов'язане з людським сприйняттям, ми можемо говорити про красу лише в зв'язку з тими часами, коли у нас з'являються свідчення усвідомленого вживання цієї категорії: коли зображення того, що вважалося ідеалізованим уявленням про прекрасне, супроводжувалося текстами, в яких пояснювались різні аспекти краси, тобто - з появою цивілізацій стародавнього світу. У класичних історіях еволюції краси, як правило, простежують починаючи з античних часів Стародавньої Греції. Залежно від епох змінювалося уявлення про гармонію внутрішньої і зовнішньої краси. Наприклад, в епоху Відродження були впевнені, що зовнішня краса відображає гармонійний і прекрасний внутрішній світ. Але вже з XVII століття на зміну цієї впевненості приходить сумнів: зовнішня краса може приховувати внутрішнє каліцтво або зло і навпаки - зовнішнє потворність не відображає внутрішньої краси людини. Говорячи про сприйняття краси важко не помітити навколишній світ. Не можна сказати, що прекрасне не асоціювали з природою, наприклад, у середні віки - тоді про красу природи говорили в контексті того, що вона є божим творінням, в епоху Відродження природа була прикладом ідеальних пропорцій, але тільки в XVII-XIX століттях про красу природи заговорили як про самодостатнє явище: з'явилася практика споглядання пейзажів і навіть терапія, коли умиротворення досягалося завдяки спостереженню за красою природи (особливо гір). Краса цієї природи полягала вже не в гармонії, як вважалося в ранні епохи, а в хаотичності, безформності і непередбачуваності [2]. Краса природи і споглядання краси творів мистецтва залишає в свідомості той духовний слід, котрий слугує надійним підґрунтям формування високодуховних

Висновки. Найпростіший і найбільш ефективний спосіб впливу на людину – це вплив через красу, засобом, візуальних і чуттєвих образів, викликаних живописом, архітектурою, музикою, театром, літературою тощо. Це пояснюється щонайменше двома причинами: по-перше, сприйняття краси не вимагає обтяжливих аналітичних зусиль, по-друге, людина має глибинну генеалогічну спорідненість зі світом краси, тому не виставляє між собою та красою перепон недовіри. У цьому сенсі феномен краси загалом і краса природи зокрема постають ефективним системо-генеруючим і креативним чинником, надійним світоглядним орієнтиром і критерієм. Завдяки природі людина духовно звеличується й збагачується, отримує необхідні стимули для самовдосконалення й творчості. Більше того: вона навчається у природи законам краси, які за своєю структурою є законами форм природної і соціальної реальності. Краса існує об'єктивно, безвідносно до індивіда, але має до нього безпосереднє відношення, оскільки постає одним із потужних засобів формування всебічно розвиненої особистості, якій притаманні глибокі почуття і виразний світогляд.

1. Краса Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Як поняття краси еволюціонувало з плином епох URL: <https://www.hroniky.com/news/view/11010-iaak-poniattia-krasy-evoliutsionuvalo-u-plyni-epokh>
3. Матвієнко Оксана Іванівна Краса як атрибут природи і культури» Національна академія педагогічних наук України інститут вищої освіти URL: https://uacademic.info/ua/document/0416U002996#google_vignette
4. Ольга Курна програмна менеджерка в Культурному Проекті, викладачка кафедри філософії НПУ імені М. П. Драгоманова URL: <https://inspired.com.ua/creative/i-like-you/#:~:text=>
5. Основні естетичні категорії: прекрасне і потворне, міра і гармонія, трагічне і комічне URL: <https://studies.in.ua/etyka-ta-estetyka/3981-osnovn-estetichn-kategoryi.html>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 №4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

508

Об'єкт дослідження: сенс життя як філософська проблема, а предметом – людина в контексті суспільних відносин.

Завдання дослідження: аналіз різних підходів та концепцій до розуміння сенсу життя, а також розгляд питання про сенс життя як ключової проблеми світогляду.

Виклад основного матеріалу. Проблема сенсу життя виступає фундаментальною філософською категорією, що визначає спрямованість людського буття і служить опорою для формування особистісних цінностей. Сенс не є просто набором зовнішніх цілей – він виникає як результат внутрішнього осмислення, морального вибору та переживання значущості власних дій. Отже, для розуміння сенсу життя необхідне чітке розмежування понять «сенс» і «смисли буття», що підвищує точність філософського аналізу і дозволяє уникнути термінологічної плутанини. Такий підхід підкреслює, що питання сенсу має і онтологічний, і методологічний виміри в розгортанні людського досвіду [1]. Сенс життя часто розглядають як процес самотворення: людина усвідомлює свободу вибору, формує систему цінностей і через це надає своєму існуванню спрямованості. У цьому процесі важливу роль відіграють внутрішній досвід і культурно-історичний контекст, які модифікують уявлення про те, що вважається цінним і гідним прагнення. Тобто сенс життя – не сталий конструкт, а динамічна конструкція, що трансформується під впливом життєвих подій і рефлексії. Це означає, що філософський аналіз має поєднувати феноменологічні описи переживань із соціально-культурними умовами їх формування [2]. Екзистенційний вимір проблеми сенсу підкреслює, що людина постає як суб'єкт, чия свобода і відповідальність є джерелом значення життя. Через творчість, моральну діяльність і пошук істини особистість долає відчуття порожнечі та абсурду і формує стійкі орієнтири буття. Саме екзистенційний фокус допомагає пояснити, чому сенс може бути засобом подолання криз і ресурсом для психічної стійкості в умовах сучасних викликів. При цьому сучасне екзистенційне мислення показує його практичну значущість і адаптивність до постмодерних обставин [3]. Соціально-філософський підхід наголошує: сенс життя набуває повноти тоді, коли особистість вбудована в суспільні процеси – культурні практики, моральні норми та історичний спадок. Сенс, що орієнтований лише на індивідуальну вигоду, втрачає стабільність; навпаки, сенс, пов'язаний із внеском у спільне благо, забезпечує більш стійкі мотиви дії й відчуття причетності [4].

Висновок: кожна людина має можливість поставити перед собою питання про сенс життя і визначити його самостійно. Пошук сенсу є важливим процесом, який допомагає нам розвиватися як особистість, розкривати свій потенціал і робити своє життя більш насиченим та задовільним. Незалежно від того, як ви розумієте свій сенс життя, головне – поставити собі це питання і розпочати власний пошук. Сенс життя не обов'язково повинен бути складним або недосяжним, він може бути знайдений в дрібних радощах і великих досягненнях, у відносинах з близькими і у своєму внеску в суспільство. Отже, продовжуйте свій особистий шлях у пошуку сенсу життя та реалізації його у своєму житті, використовуючи можливість самореалізації і самовираження. Ви маєте можливість створити власну унікальну історію життя, яка відповідає вашим цілям та цінностям.

Список використаних джерел:

1. Сафонік Л. М. Сенс життя та смисли буття: проблема розмежування – Львівський національний університет імені Івана Франка. PDF. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/Sens-zhyttia-ta-smysly-buttia-problema-rozmezhuвання.pdf>. Філософський факультет
2. Філософський аналіз проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві епохи середньовіччя. PDF. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35096/1/555.pdf>. DSpace WUNU
3. Карівець. Екзистенціалізм – живий і важливий! .PDF. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2024/nov/36752/karivetsexistentialism.pdf>. Наука ЛПНУ
4. Проблема сенсу людського життя у сучасній філософії – Наукові матеріали/архів.PDF. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstreams/02bc4d7c-2ccf-4743-80a2-34fda945b34d/download>. Open Archive
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. Гроші, той важливий елемент сучасного суспільства, перетворилися на ніщо більше, ніж просто засіб обміну. З філософської точки зору, їхня еволюція відображає складні трансформації в суспільному мисленні та культурі. Еволюція грошей в історії суспільства виявилася не простою економічною трансформацією, але й важливим фактором у формуванні культури мислення. За століття гроші перетворилися з простого засобу обміну на складний символ вартості, відзеркалюючи глибокі зміни у соціокультурній динаміці [1, с. 126-127]. Початково гроші служили лише зручним інструментом для erleichterung обміну товарами та послугами. Однак разом з розвитком грошової системи, вони отримали додатковий філософський вимір. Вони стали не просто засобом вимірювання вартості, а й символом цінностей, які визначають культурну ідентичність суспільства [2, с. 33]. Зростання значення грошей в сучасному світі також призвело до появи індивідуалізму. Люди стали визначати свою ідентичність через володіння грошима та споживанням. Це, в свою чергу, породжує філософські питання про справедливість та роль індивіда в суспільстві. Гроші стали не лише засобом обміну, але й джерелом влади та впливу [3, с. 231]. Індивіди та організації, які володіють значними фінансовими ресурсами, мають змогу впливати на політичні та економічні рішення. Це підносить філософські дебати про справедливість та етику в грошових відносинах.

Висновок: еволюція грошей визначає не лише економічні аспекти, але й формує культурні уявлення та погляди суспільства. «Еволюція грошей. Фінансова історія світу» запрошує нас в подорож від простого засобу обміну до символу влади та статусу. Її сторінки відкривають перед читачем не лише історію грошей, але й їхню роль у формуванні культури мислення. Починаючи як зручний обмінник вартості, гроші стали не тільки показником успіху, але й ключем до розуміння справедливості та влади. Філософія грошей вплетена в тканину нашого сприйняття світу, визначаючи цінності та етичні стандарти. З розвитком фінансових інструментів, гроші перейшли від фізичних форм до абстрактних концепцій. Це викликає питання про сутність вартості та вплив грошей на наше мислення. Книга допомагає зрозуміти, як ці абстракції визначають наше ставлення до фінансів та суспільства. Усвідомити, як гроші формують наше мислення, – це відкриття дверей до розуміння себе та динаміки сучасного світу. «Еволюція грошей» залишає невід'ємний слід у культурі мислення, покликаною розкрити та змінити наше уявлення про фінанси і суспільство [4, с. 167-171].

Висновок: еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Везерфорд Дж. Історія грошей: Боротьба за гроші від пісчаника до кіберпростору. М.: ТЕРРА-Книжний клуб, 2001. 187 с.
2. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу. «Мандрівець», 2008, № 4 (75), С. 33-37.
3. Сіммель, Г. Філософія грошей. 2003. 667 с.
4. Ніл Фергюсон Еволюція грошей. Фінансова історія світу. 2017. 384 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Бабій, студент групи АТ-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. Гроші, той важливий елемент сучасного суспільства, перетворилися на ніщо більше, ніж просто засіб обміну. З філософської точки зору, їхня еволюція відображає складні трансформації в суспільному мисленні та культурі. Еволюція грошей в історії суспільства виявилася не простою економічною трансформацією, але й важливим фактором у формуванні культури мислення. За століття гроші перетворилися з простого засобу обміну на складний символ вартості, відзеркалюючи глибокі зміни у соціокультурній динаміці [1, с. 126-127]. Початково гроші служили лише зручним інструментом для erleichterung обміну товарами та послугами. Однак разом з розвитком грошової системи, вони отримали додатковий філософський вимір. Вони стали не просто засобом вимірювання вартості, а й символом цінностей, які визначають культурну ідентичність суспільства [2, с. 33]. Зростання значення грошей в сучасному світі також призвело до появи індивідуалізму. Люди стали визначати свою ідентичність через володіння грошима та споживанням. Це, в свою чергу, породжує філософські питання про справедливість та роль індивіда в суспільстві. Гроші стали не лише засобом обміну, але й джерелом влади та впливу [3, с. 231]. Індивіди та організації, які володіють значними фінансовими ресурсами, мають змогу впливати на політичні та економічні рішення. Це підносить філософські дебати про справедливість та етику в грошових відносинах. Висновок полягає в тому, що еволюція грошей визначає не лише економічні аспекти, але й формує культурні уявлення та погляди суспільства. «Еволюція грошей. Фінансова історія світу» запрошує нас в подорож від простого засобу обміну до символу влади та статусу. Її сторінки відкривають перед читачем не лише історію грошей, але й їхню роль у формуванні культури мислення. Починаючи як зручний обмінник вартості, гроші стали не тільки показником успіху, але й ключем до розуміння справедливості та влади. Філософія грошей вплетена в тканину нашого сприйняття світу, визначаючи цінності та етичні стандарти. З розвитком фінансових інструментів, гроші перейшли від фізичних форм до абстрактних концепцій. Це викликає питання про сутність вартості та вплив грошей на наше мислення. Книга допомагає зрозуміти, як ці абстракції визначають наше ставлення до фінансів та суспільства. Усвідомити, як гроші формують наше мислення, – це відкриття дверей до розуміння себе та динаміки сучасного світу. «Еволюція грошей» залишає невід'ємний слід у культурі мислення, покликаною розкрити та змінити наше уявлення про фінанси і суспільство [4, с. 167-171].

Висновок: еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Везерфорд Дж. Історія грошей: Боротьба за гроші від пісчаника до кіберпростору. М.: ТЕРРА-Книжний клуб, 2001. 187 с.
2. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу. «Мандрівець», 2008, № 4 (75), С. 33-37.
3. Сіммель, Г. Філософія грошей. 2003. 667 с.
4. Ніл Фергюсон Еволюція грошей. Фінансова історія світу. 2017. 384 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ілля Байрах, студент групи АТ-11

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: гроші та релігія часто породжують питання про справедливість, багатство, бідність. Ці питання допомагають розуміти, чому люди роблять певні фінансові та релігійні вибори.

Мета дослідження: розкриття природи взаємодії між грошми і релігією, з'ясування того, як ці дві сфери взаємодіють, впливають одна на одну і формують вірування та цінності людей.

Предмет дослідження: низка питань становлення та розвитку особистості: питання дискреційного сприйняття індивідом грошових і релігійних питань.

Об'єкт дослідження: комплексна взаємодія між грошми і релігійними віруваннями.

Завдання дослідження: дослідження взаємодії між грошми і релігією; дослідження зростаючої ролі грошей у сучасному світі; обґрунтування функції релігії в житті людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші - це один з найважливіших інститутів людського суспільства. Вони є засобом для обміну товарами і послугами, а також для зберігання цінності. Гроші мають глибокий вплив на нашу економіку, культуру і духовне життя [1]. Гроші можуть мати як позитивне, так і негативне значення. З одного боку, гроші дозволяють людям задовольняти свої потреби і прагнення. З іншого боку, гроші можуть призводити до жадібності, егоїзму і соціальної несправедливості. Отже як сказав майже 400 років тому Френсіс Бекон: «Гроші – дуже поганий хазяїн, але дуже вірний і потрібний помічник!». Філософи пропонують різні підходи до розуміння грошей: економічні філософи розглядають гроші як інструмент, який допомагає людям обмінюватися товарами і послугами. З цієї точки зору, гроші не мають нічого спільного з мораллю або релігією. Соціальні філософи розглядають гроші як соціальний інститут, який має важливий вплив на суспільство. У зв'язку з цим, гроші можуть бути використані для досягнення як позитивних, так і негативних цілей. Політичні філософи розглядають гроші як інструмент, який може бути використаний для контролю над суспільством. Через це гроші можуть бути джерелом влади і нерівності. Релігійні філософи розглядають гроші з точки зору релігійних цінностей. З цієї точки зору, гроші можуть бути використані для досягнення духовних цілей, але вони також можуть бути джерелом спокуси і гріха [2]. Уважне читання Нового Заповіту показує, що кожен сьомий вірш стосується грошей [3]. Біблійне ставлення до грошей різноманітне. І ті, хто хвалить гроші, і ті, хто їх проклинає, можуть підтвердити свої погляди в біблійному тексті. Біблія говорить про гроші в різних контекстах. Це і закони, що стосуються приватної власності, і купівля товарів, і збір грошей на ремонт храму, і допомога бідним. Однак головними темами грошей у Біблії є багатство і бідність. Гроші самі по собі нічого не значать. Важливим є наше ставлення до грошей [5]. Якщо розглядати поняття релігії, то це зв'язок з Вищим, зв'язок зі священним, відкритість і довіра до священного, готовність прийняти у своє життя те, що йде від Вищого і відкривається людині в її зустрічі з Вищим. Релігія може мати як позитивне, так і негативне значення. З одного боку, релігія може приносити людям радість, натхнення і духовне задоволення. Вона може допомагати людям впоратися з труднощами і знайти сенс у житті. З іншого боку, релігія може призводити до фанатизму, насильства і гноблення. Щодо основних функцій релігії, можна зазначити наступні: надання відповідей на екзистенційні питання; надання моральних орієнтирів; створення спільноти. Досліджені погляди Адама Сміта, Макса Вебера, Роджера Фінке та інших, щодо впливу релігії на економіку та економіки на релігію пояснюються наступним чином: значення та місце релігії в економічному житті суспільства є вагомим, адже полягає в її впливі на систему цінностей індивіда, що своєю чергою, зумовлює певну економічну поведінку, яка своєю чергою впливає на розвиток економіки та участь індивіда в економічних процесах [4]. Гроші та релігія часто розглядаються як протилежні сили, які можуть вступати в конфлікт або ж, навпаки, доповнювати одна одну. Конфлікт між грошми та релігією може виникати в результаті протиріччя між їхніми цінностями. Наприклад, матеріальна жадібність може бути в конфлікті з духовним прагненням до самовідданості. Також гроші можуть бути використані для підтримки війн і інших форм насильства, які суперечать релігійним принципам. Однак гроші та релігія можуть також доповнювати одна одну. Наприклад, гроші можуть бути використані для підтримки

благодійних і соціальних проєктів, які сприяють поширенню релігійних цінностей. Також релігія може допомогти людям зрозуміти істинний сенс грошей, як засобу для досягнення духовних цілей.

Висновок: виходячи з вище сказаного, можна зрозуміти, Біблія визнає, що багатство може бути певним благом. Важливішим є ставлення людини до грошей і багатства. Тому гроші для людини можуть бути як прокляттям, так і благословенням. Все залежить від цілей людини.

Список використаних джерел:

1. Мареха В.О. Гроші в нашому житті. 2015. URL: http://fel2005.dp.ua/docs/doc_296.pdf
2. Єгорова Христина. Еволюція грошей в розвитку культури мислення: філософський погляд. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35111/1/584.pdf>
3. Гроші і релігія. URL: <https://gdz4you.com/prezentaciyi/inshi/groshi-i-religiya-16486/>
4. Палінчак М. М., Стебляк Д. М. Релігія як фактор економічного розвитку. Випуск 41, 2022. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/41_2022ua/18.pdf
5. Вовк І. А. Економіка і християнська релігія: проблеми і напрями дослідження. 2013. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/4-98-104.pdf>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Рустам Баліцький, студент групи АГР-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Проблематика взаємозв'язку релігії та грошей залишається важливою у сучасному суспільстві, адже вона суттєво впливає на соціально-економічні процеси, морально-етичні дискусії та культурний розвиток. Дослідження цієї теми допомагає краще зрозуміти роль релігії у сучасному світі та ті виклики, які створює економічна реальність.

Мета дослідження: з'ясувати, як релігія впливає на фінансову поведінку, моральні орієнтири людей і які етичні та культурні чинники формують ставлення до грошей у наш час.

Об'єкт дослідження: вплив релігії на фінансову сферу та економічну поведінку суспільства.

Предмет дослідження: взаємодія між релігійними переконаннями та економічними практиками, ставленням до грошей і матеріальних цінностей.

Завдання дослідження: проаналізувати етичні, соціальні й культурні аспекти ставлення до грошей у межах релігійних систем і визначити їхній вплив на суспільні норми.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі сформувалася широка система взаємодії релігії з економікою майже у всіх державах. Незалежно від того, яка релігія є домінуючою, вона впливає на господарське життя та суспільні відносини. Наприклад, індуїзм опосередковано впливає на економіку, підтримуючи станову структуру суспільства, що визначає місце кожної групи у господарських процесах. Буддизм, своєю чергою, регулює економічну діяльність через морально-нормативні принципи. Релігійний вплив на економіку формувався протягом століть, набуваючи різних форм у різні історичні періоди. Цей вплив має глобальний характер і виходить за межі національних кордонів, оскільки релігійні цінності поширюються серед різних народів, зберігаючи свої економічні прояви. У християнстві гроші часто розглядаються як інструмент, а не як мета людського життя. Святе Письмо застерігає від надмірного прагнення до збагачення, яке може віддаляти людину від духовних цінностей. Апостол Павло наголошував, що «корінь усього зла – грошолобство», вказуючи на небезпеку перетворення матеріального достатку на сенс життя. Проте Церква не заперечує користування грошима, якщо воно служить добрим цілям – підтримці родини, допомозі ближнім, розвитку громади [1, с. 43]. В

ісламі економічні відносини мають глибоке морально-релігійне підґрунтя. Коран забороняє лихварство (ріба), тобто отримання прибутку без реальної праці, вважаючи це несправедливим. Натомість іслам заохочує чесну торгівлю, працю та благодійність (закят) – обов’язкову милостиню, яку кожен мусульманин має сплачувати на користь нужденних. Таким чином, фінансова діяльність у мусульманському світі підпорядкована духовним і соціальним принципам. У юдаїзмі гроші також мають важливе значення, але головним є не володіння ними, а спосіб їх використання. Єврейська традиція вчить, що матеріальний добробут є благословенням, якщо він здобутий чесно і використовується для добра. Велике значення надається милосерддю (цдаці) – допомозі тим, хто опинився у скруті. Таким чином, багатство розглядається як інструмент для творення добра, а не як самоціль. У сучасному суспільстві взаємозв’язок релігії та грошей простежується і через економічну етику бізнесу. Підприємці, які дотримуються релігійних цінностей, частіше демонструють соціальну відповідальність, чесність у ділових відносинах і готовність підтримувати громаду. Це підтверджує, що духовні засади залишаються важливим чинником розвитку економіки навіть у добу глобалізації [2, с. 65]. Етичний вимір. Релігія визначає моральні засади використання грошей – чесність у заробітку, справедливість, милосердя та благодійність. Зокрема, християнські заповіді наголошують на духовному, а не матеріальному пріоритеті [3, с. 112]. Соціальна роль. Багато релігійних організацій займаються благодійністю, допомагають малозабезпеченим і беруть участь у соціальних програмах. Кошти, зібрані громадами, використовуються для підтримки нужденних та вирішення соціальних проблем [4, с. 73].

Висновок. Релігія відіграє важливу роль у формуванні фінансової поведінки людини, впливаючи на моральні орієнтири та економічні рішення. Усвідомлення цього взаємозв’язку допомагає краще зрозуміти духовні основи економічного життя суспільства. Тема «релігія і гроші» залишається актуальною для подальших досліджень у контексті сучасної цивілізації.

Список використаних джерел

1. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. К.: КНТ, 2014. 410 с.
2. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28–29 травня 2012 року, Львів) / Ред. кол. З. С. Скринник. Львів, 2012. 617 с.
3. Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей // Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань (20–21 травня 2009 р., Львів). С. 112–117.
4. Шумка М., Жук А. Суть та значимість грошей у працях М. І. Туган-Барановського // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008. С. 73–75.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37–42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66–71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5–9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68–74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146–151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300–305.

Ерік Банніков, студент групи КБ-12

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Комунікація є невід’ємною частиною сучасного суспільства. Розвиток інформаційних технологій, соціальних мереж, та зростання об’єму інформації, доступної для громадськості, роблять комунікаційну культуру актуальною темою для дослідження. Зростання кількості способів спілкування та можливість глобального впливу роблять комунікаційну культуру надзвичайно важливою для забезпечення ефективної комунікації та заборони поширенню дезінформації.

Мета дослідження: сприяння підвищенню якості комунікації в суспільстві, розкриття проблем і вирішення викликів, пов’язаних із зростанням обсягу інформації та розповсюдженням інформаційних технологій.

Предмет дослідження: комунікація в суспільстві, включаючи всі аспекти спілкування, обміну інформацією та взаємодії між індивідами, групами, організаціями та суспільством в цілому.

Об'єкт дослідження: комунікаційна культура суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати комунікаційні процеси у суспільстві, включаючи мову, символи, засоби масової інформації та соціальні мережі.

Виклад основного матеріалу. Комунікаційна культура суспільства – це багатовимірний соціально-філософський феномен, який визначає не лише ефективність, але й ціннісний контекст взаємодії між індивідами та соціальними інститутами. Це не просто сукупність технічних навичок передачі інформації, а комплексна система норм, знань, цінностей та правил, які інтегровані в суспільне життя і регулюють процеси спілкування [1, с. 15]. Вона виступає як індикатор рівня соціальної зрілості та гуманізації суспільства. Сучасний етап розвитку цивілізації, що характеризується переходом до інформаційного суспільства [2, с. 48], ставить нові вимоги до комунікаційної культури. Зростаючі інформаційні потоки ускладнюють процеси сприйняття та адекватної інтерпретації, тому комунікаційна культура має містити здатність до критичного аналізу джерел інформації та медіаграмотності. Ця вимога є особливо актуальною в умовах поширення дезінформації та гібридних загроз. Філософський аналіз розкриває полісемантичність поняття, оскільки воно поєднує зміст «комунікації» та «культури» [3, с. 156]. Якщо культура визначає спосіб буття та цінності людської діяльності [5, с. 27], то комунікаційна культура є реалізацією цих цінностей у сфері обміну інформацією. Структурно комунікаційну культуру можна поділити на: Когнітивний (знаннєвий) компонент: охоплює розуміння теорії комунікації, знання про типи, моделі та бар'єри спілкування. Діяльнісний (практичний) компонент: включає мовні навички, вміння вести діалог, виступати публічно та ефективно використовувати сучасні технологічні канали (соціальні мережі, відеоконференції). Етичний (аксіологічний) компонент: є найбільш важливим, оскільки регулює моральну сторону спілкування. Сюди належить відповідальність за поширену інформацію, повага до культурних і світоглядних відмінностей, а також протидія мові ворожнечі (hate speech) та кібербулінгу. Саме етика перетворює просту передачу даних на ціннісно-орієнтовану взаємодію [4, с. 265]. Недооцінка етичного аспекту призводить до зростання конфліктності та фрагментації суспільства. З іншого боку, високий рівень комунікаційної культури є необхідною умовою для формування конструктивного публічного дискурсу та зміцнення демократичних інститутів.

Висновок. Комунікаційна культура суспільства є багатовимірним філософсько-соціальним феноменом, що інтегрує навчальні, нормативні та етичні аспекти спілкування. У сучасному цифровому світі її значення зростає пропорційно обсягам інформації та швидкості її поширення. Головний виклик полягає у необхідності розвитку критичного мислення та комунікаційної етики, що є запорукою протидії дезінформації та маніпуляціям. Підвищення комунікаційної культури є життєво важливим для гармонізації міжособистісних відносин, зниження соціальної напруги та формування зрілого, відповідального громадянського суспільства. Це стратегічний напрямок для забезпечення ефективної та гуманної соціальної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Масі, Н. І. Про сутність поняття «комунікаційна культура суспільства» // Наукові записки: Серія «Філософія». 2017. Вип. 16. С. 14-19.
2. Тернопільська, В. Теоретичні аспекти феномена «соціально-комунікативна культура» // Наукові праці Житомирського державного університету імені І. Франка. 2019. Вип. 22. С. 44-50.
3. Зотов, В. В. Становлення інформаційно-комунікативного середовища сучасного суспільства: соціологічний аналіз інституційно-реальних трансформацій: монографія. Курськ. держ. техн. Ун-т, 2007. 246 с.
4. Соколов, А. В. Загальна теорія соціальної комунікації. СПб: Видавництво Михайлова В. А., 2002. 461 с.
5. Уледов, А. К. До визначення специфіки культури як соціального явища // Філософські науки. 1994. № 2. С. 22-29.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Проблема вольової та інтегральної національної самоствердження української нації є вирішальною для її подальшого існування в умовах постійної зовнішньої загрози. Політичний контекст вимагає вироблення національної політики, заснованої на принципах постійної боротьби та ціннісного відмежування від імперського впливу. Дослідження має на меті обґрунтувати необхідність формування національної ідеї, здатної мобілізувати націю для повної суверенізації та остаточного усунення внутрішнього розколу. Це єдиний шлях до посилення спроможності протистояти зовнішньому тиску та забезпечити державне будівництво на національних засадах.

Мета дослідження: вивчення засад інтегрального націоналізму як ідеологічної основи формування непримиренної національної самосвідомості, збереження цілісності держави шляхом згуртування нації навколо провідної ідеї та зміцнення волі до боротьби проти окупаційних та деструктивних впливів.

Об'єкт дослідження: Україна.

Предмет дослідження: концепція національної ідеї та її вплив на формування політичної волі нації.

Завдання дослідження: розглянути основні прояви процесу націотворення.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою формування нації є розвиток національної свідомості як неперервного вольового акту [8, с. 100]. Це свідоме згуртованість і єдність, заснована не лише на спільних характеристиках, а й на імперативі боротьби та потягу до влади як історичної місії [1, с. 54]. Національна ідея повинна бути не декларативною, а дієвою (чинною), здатною підпорядкувати всі сфери життя нації меті національного визволення та розбудови держави [4, с. 25]. Формування українського народу завжди відбувалося як жорстока протидія колоніальним впливам [7, с. 50]. В умовах бездержавності її цінності не могли бути вільно розвинені; вони мали утверджуватися в постійній боротьбі, сповненій фанатизму та безкомпромісності [9, с. 80]. Оскільки свого часу в Україні відбулася протиприродна деформація національної ідентичності через підкорення, перспективи відновлення самосвідомості народу залежать від повної ідеологічної та політичної участі національно-свідомих еліт у процесі національної революції [3, с. 110]. Звернути особливу увагу на необхідність формування української національної ідентичності, виходячи з потреби забезпечення національних інтересів через самодостатність і власну силу: зміцнення державних інституцій, але насамперед – ментального розриву з Москвою та внутрішньої чистки [1, с. 200]. Національна єдність і соціальна інтеграція досягаються через безапеляційне підпорядкування всіх спільнот ідеалам української державності, що усуває загрози сепаратизму [4, с. 38]. З іншого боку, на початку ХХІ століття слабкість національної спільноти, відсутність єдиної мови переконань і політики, свідчить про триваючі наслідки брутального та свідомого втручання зовнішніх центрів, які прагнуть зламати волю нації до окремого існування [2, с. 90]. Водночас, навіть коли Україна стала державою, внутрішня солідарність залишалася слабкою через брак єдиної провідної ідеї та розмитість національної мети [11, с. 150], що підтверджує необхідність відновлення духовно-ідеологічного наказу для нації, який визначає її місію та призначення [5, с. 142]. Новітня українська ідеологія, згідно з інтегральним підходом, повинна орієнтуватися на створення нового типу людини – «завойовника», який діє не лише раціонально, але й емоційно, керуючись «культу чину» [8, с. 312]. Національна свідомість має бути перетворена з оборонної на наступальну [9, с. 150]. Здобуття державності не є кінцевою метою, а лише засобом для реалізації національної місії та встановлення національного ладу [4, с. 40]. Таким чином, національне відродження розглядається не як культурний процес, а як вольова боротьба за панування національної ідеї в усіх сферах життя [10, с. 250]. Наголос на провідній ролі еліти є ключовим елементом інтегральної ідеології [3, с. 200]. Саме «провідна верства», загартована в боротьбі, повинна взяти на себе функцію морального та політичного орієнтиру, здійснюючи національну диктатуру як тимчасову форму організації влади, необхідну для стабілізації та ідеологічної гомогенізації нації [4, с. 55]. Ця еліта, відокремлена від «маси», несе відповідальність за формування державницької психіки та ціннісного світогляду всього суспільства, що є критично важливим для протистояння зовнішнім та внутрішнім деструктивним силам [7, с. 400]. Більше того, націоналізм має стати релігійною вірою нації, її новою морально-етичною системою, що вимагає абсолютної жертвності [3, с. 350]. У цьому контексті, національна ідентичність набуває не лише політичного, але й сакрального значення, визначаючи духовний шлях нації та її місце у світовій історії [5, с. 20]. Традиціоналізм виступає тут як необхідна база, що забезпечує історичну тяглість та стійкість духу, протиставляючи його хаосу та модерним руйнівним ідеям [8, с. 250]. Національна культура стає полем битви, де непримиренно стверджується самобутність та велич нації, відкидаючи будь-які форми провінціалізму чи комплексу меншовартості [9, с. 180]. Порушення еволюційного шляху становлення української національної ідентичності становить серйозну проблему [2, с. 100]. Нація завжди існує між двома полюсами: руйнування історичної ідентичності і відродження власної ідентичності через боротьбу [11, с. 20]. Можна стверджувати, що баланс між цими полюсами, який, власне, є змістом національної боротьби за виживання, актуальний і сьогодні [6, с. 170]. Національна ідентичність, керована націоналістичною ідеєю, здатна об'єднати всі елементи етнічної структури українського суспільства, його етнічні, культурні, релігійні, духовні вияви навколо державотворчого чину, оскільки вона вимагає «абсолютного пріоритету національного над індивідуальним і груповим» [7, с. 600].

Висновок. Українська національна ідентичність проходить складний і суперечливий процес формування, який повинен бути спрямований на утвердження інтегрального націоналізму як провідної

ідеології. Сьогодні його ознаками є перехід від пристосуванства до вольової експансії, усунення суперечностей суспільної свідомості через виховання національної дисципліни та відновлення національної психології, мови та культури на засадах державності та самодостатності.

Список використаних джерел:

1. Донцов Д. І. Націоналізм. Лондон-Торонто: Українська видавнича спілка, 1966. 350 с.
2. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз). К., Вища школа, 1998. 189 с.
3. Бандера С. Перспективи української революції. Мюнхен: Видавництво ОУН, 1978. 503 с.
4. Сціборський М. Націократія. Прага: Нація в поході, 1935. 64 с.
5. Липа Ю. І. Призначення України. Львів: Каменярь, 1992. 272 с.
6. Феномен нації, основи життєдіяльності / За ред. Б. Попова. К.: Тов-во «Знання», 1998. С. 169-170.
7. Мірчук П. Історичний нарис ОУН. Мюнхен: «Батьківщина», 1968. 611 с.
8. Донцов Д. І. Дух нашої давнини. К.: МАУП, 2006. 312 с.
9. Шлемкевич М. Дух нашої епохи. Нью-Йорк: Українська Видавнича Спілка, 1955. 248 с.
10. Андрусак Т. Г. Націоналізм: Антологія. Львів: Світ, 2000. 450 с.
11. Лисенко М. М. Українська національна ідея: історія і сучасність. К.: Знання, 2007. 300 с.
12. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
13. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
15. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
16. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
17. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
18. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Баранюк, студент групи Тбл-12

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не здобула такого значення через низку чинників, що впливають на цей процес та його результат. Хоча підприємства більш активно звертаються до світового досвіду та досвіду міжнародних корпорацій, які функціонують на ринку України, але цього недостатньо для того щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою для більшості вітчизняних підприємств. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності бізнесу необхідним є дослідження чинників, які гальмують поширення соціальної відповідальності в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: дослідження сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу. Проблеми соціальної відповідності бізнесу як сучасної філософії поведінки та концепції, що формує суспільство, компанії стосовно своєї діяльності з метою сталого розвитку, ефективних інвестицій у людський капітал отримали відображення у монографії О. П. Гоголі та І. П. Кудінової. О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін. висвітлюють результати експертного опитування наукових фахівців та освітян України з проблем соціальної відповідальності особистості, суспільства, бізнесу та держави [4]. Соціальна відповідальність є однією із ключових рис сучасних бізнес-структур. Соціальна відповідальність бізнесу передбачає зобов'язання керівництва суб'єкта господарювання щодо захисту інтересів суспільства. Відповідно до концепції соціальної відповідальності, метою керівників під час прийняття бізнес-рішень є не

просто максимізація прибутку або ринкової вартості компанії, а й обслуговування та захист інтересів інших членів суспільства, таких як працівники, споживачі та спільнота загалом. У світі простежується позитивна тенденція щодо введення соціальної відповідальності до стратегії підприємств. Варто вказати, що соціально відповідальні дії компаній є добровільними, і зазвичай, формуються на основі усвідомлення відповідальності бізнесу перед усім суспільством та природою за результати своєї діяльності. Важливим аспектом забезпечення високого рівня соціальної відповідальності компаній є наявність у них ресурсів, зокрема фінансових. Упровадження на практиці соціальної відповідальності компанії пов'язано із численними іншими чинниками. Саме тому важливим аспектом розвитку соціальної відповідальності підприємств стає питання дослідження факторів та чинників, що впливають на формування і розвиток соціальної відповідальності бізнесу [1]. Серед основних перешкод, з якими зустрічаються в компанії при впровадженні соціальних проектів, найчастіше вказують фінансові, зокрема обмеженість фінансових можливостей та нестача коштів для тих, хто потребує (48%), а також недосконалість нормативно-правової бази, в тому числі законодавства щодо соціальних проектів (31%) [1]. Значно менше, проте зазначаються організаційні труднощі (8%), бюрократизованість процесу надання допомоги (5%), відносно високі запити отримувачів благодійної допомоги (5%), тиск з боку органів влади (3%), неможливість контролювати розподіл коштів (3%) та корупції (2%). За дослідженням 2005 року дефіцит фінансових ресурсів та відсутність законодавства, яке б регулювало проведення заходів з соціальною відповідальністю бізнесу є найбільш поширеними відповідями при опитуванні щодо перешкод для проведення цієї діяльності (55%) фірм відмітило фінансовий фактор, а 45, 9% фактор законодавства, в той же час у 2010 році 61, 4% компанії зазначили основною проблемою у впровадженні соціальної відповідальності брак коштів [3]. Так, аналіз 2005 року показав, що демотиваторами при впровадженні соціальної відповідальності можуть також виступати проблеми із контролем за використання коштів, що направляють за СБВ програми, тільки 17% фірм скаржились на недостатність допомоги з боку держави та недержавних організацій та на недостатність інформації про потреби громадськості. Результати опитування 2010 року показали, що 15, 9% компаній навіть не замислювалися про соціальну відповідальність. Ця відповідь повинна вказувати на необхідність популяризації концепції соціальної відповідальності в суспільстві. На практиці понад 50% і більше організацій, які формують політику/стратегію соціальної відповідальності, впроваджують такі компоненти соціальної відповідальності, як - права людини (71%) соціальне залучення і соціальний розвиток (58%). Інші компоненти соціальної відповідальності впроваджують більше третини опитаних організацій, організаційне управління - 45%, екологічні питання - 48%, трудові практики - 46, 5%, питання споживачів - 43%, практика чесного введення бізнесу - 40, 5% [2]. Більшість компаній (61, 3%) основним мотивом виділити моральні міркування, як базовий принцип та внутрішнє спонукання для компанії виділити 52, 1% компаній. Варто врахувати, що різні регіони України мають різний промисло-виробничий комплекс, відповідно специфіка кожного регіону вимагатиме врахування особливостей структури галузевої специфікації. Зосередження промислових гігантів на сході, які входять до основних вітчизняних фінансово-промислових груп, безпосередньо впливатиме на рівень розвитку соціальності в цих регіонах. Водночас у західних регіонах, здебільшого, розвинута сфера торгівлі та агропромисловий комплекс. Не сформованість аграрного ринку та наявність тіньових схем у роботі торгівельних підприємств носитиме негативний характер по відношенню до концепції соціальної відповідальності. В Україні низький рівень поширення соціальної відповідальності пов'язаний також, з самим характером отримання прибутку підприємствами. Економічний прибуток провідних українських підприємств досягається за рахунок наявності в їх розпорядженні економічної влади, адміністративного ресурсу, доступу до бюджетних коштів, недосконалою конкуренцією на внутрішньому ринку, штучного завищення цін на вироблену продукцію, заниження рівня оплати праці, скорочення обсягу соціальних витрат. Саме такі фактори виступають основою конкурентної переваги. Більшого поширення соціальної відповідальності може сприяти інноваційна активність, використання нових технологій, створення нової продукції, у результаті прибуток підприємства формується за рахунок скорочення витрат, підвищення конкурентоспроможності, формування нових ринків товарів або послуг. Саме такий шлях розвитку має більше поширення в розвинених країнах, і як наслідок, вищий рівень соціальної відповідальності бізнесу. Але такий варіант розвитку української економіки сьогодні видається мало ймовірним, так як вимагає довгострокових фінансових витрат, крім цього досить ризикований [4].

Висновки: дана проблема потребує нагального вирішення в умовах сучасної економіки, тому саме реалізація соціальних заходів українськими компаніями дасть змогу підвищити не тільки рівень корпоративної культури самого об'єкту, а і рівень життя населення в цілому. Розкриття цієї проблеми дає глибше розуміння вислову, що «не люди для економіки, а економіка для людей». Подальше посилення соціальної позиції бізнесу просто необхідне в умовах кризового періоду, а соціальна відповідальність має широкий спектр проблем, шляхи вирішення яких потрібно шукати негайно.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З., Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2021/nov/25482/nzmed-56-64.pdf>
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність» URL: <https://zp.edu.ua/?q=node/5904>
3. Ю. П. Воржакова. А. С. Лис. Проблеми реалізації політики корпоративної соціальної відповідальності в українських компаніях URL: <http://spu.fimm.kpi.ua/article/view/204737>

4. О. М. Головінов Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми URL:file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/social-responsibility-of-business-ukrainian-realities-and-challenges.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Барилко, студентка групи АТЛ-11

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Проблема формування єдиної національної ідентичності громадян України є одним із вирішальних факторів для українського суспільства та його подальшого становлення як офіційної країни. Політичний контекст номеру вимагає вироблення відповідної політики в умовах кризових явищ української національної ідентичності. Теоретичні та практичні дослідження безпосередньо стосувалися питання мінімізації можливості сецесії, залучення представників етнічних груп до процесу державного будівництва та посилення спроможності протистояти зовнішньому тиску за межами держави.

Мета дослідження: вивчення основних процесів формування українського народу, збереження національної самосвідомості, збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження національної самосвідомості суспільства в цілому, як а також ідентичності окремих спільнот.

Об'єкт дослідження: Україна.

Предмет дослідження: питання формування національної ідеї.

Завдання дослідження: розглянути основні прояви процесу націотворення.

Виклад основного матеріалу: Проблема формування сучасної української нації є однією з найважливіших у соціально-політичному житті України. Вона охоплює питання історичної пам'яті, культурної ідентичності, політичної консолідації та громадянської єдності. Становлення української нації має глибоке історичне підґрунтя, адже українці протягом тривалого часу не мали власної державності, перебуваючи під владою іноземних імперій. Це призвело до регіональних відмінностей у культурі, мові та ментальності, однак не знищило прагнення до самостійності та національної єдності [1, с. 45]. Початок модерного національного відродження пов'язують із другою половиною XIX століття, коли діячі української культури – Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Іван Франко, Леся Українка – заклали основи нової національної свідомості. Вони наголошували на важливості освіти, рідної мови, літератури та історичної пам'яті як чинників об'єднання народу [2, с. 78]. На думку Івана Франка, нація формується не лише через спільність мови та території, а й через свідоме прагнення людей до політичної самореалізації та створення власної держави [3, с. 212]. Після відновлення незалежності України у 1991 році перед суспільством постало завдання переосмислення поняття «українська нація». Якщо в радянський період українська ідентичність часто була придушеною або спотвореною, то в нових умовах відбулася її активна реконструкція. Формування політичної нації стало центральною метою державотворення. Вона повинна об'єднати всіх громадян незалежно від етнічного походження, мови чи релігії на основі спільних демократичних цінностей і прагнення до розвитку незалежної держави [4, с. 156]. Події початку XXI століття – Помаранчева революція 2004 року, Революція Гідності 2014 року, війна на сході України – істотно вплинули на процес націєтворення. Вони активізували громадянську свідомість, утвердили нове розуміння патріотизму, а також підсилили роль української мови та культури як основи національної ідентичності [5, с. 63]. Особливо потужним чинником національної консолідації стала російсько-українська війна, яка змінила суспільне ставлення до державності та остаточно розвіяла міф про «спільність» двох народів. У цей період українці продемонстрували високий рівень солідарності, самопожертви та взаємопідтримки, що є свідченням зрілості нації [6, с. 34]. Однак процес формування сучасної української нації залишається незавершеним. Серед ключових проблем –

збереження регіональних відмінностей, економічна нерівність, вплив інформаційної агресії, а також потреба у подоланні стереотипів минулого. Водночас перспективи розвитку нації є позитивними: спостерігається зростання громадянської активності, зміцнення ролі української мови у публічному просторі, формування нових культурних ідентичностей, що базуються на спільних європейських цінностях [4, с. 167].

Висновок. Отже, формування сучасної української нації – це безперервний і складний процес, який поєднує історичну спадщину з новими соціальними реаліями. Українці дедалі більше усвідомлюють себе як єдину політичну спільноту, об'єднану не лише спільним минулим, а й спільним майбутнім. Національна єдність, мова, культура, історична пам'ять і прагнення до свободи – це ті основи, на яких продовжує розбудовуватись сучасна українська нація.

Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ: Генеза, 2005. 360 с.
2. Драгоманов М. Вибрані твори. Київ: Наукова думка, 1991. 412 с.
3. Франко І. Зібрання творів у 50 т. Т. 45. Київ: Наукова думка, 1986. 560 с.
4. Касьянов Г. Історія незалежної України (1991–2018). Київ: Либідь, 2018. 280 с.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Київ: Основи, 1995. 370 с.
6. Сергійчук В. Україна у війні за незалежність 2014–2023 рр. Київ: Український пріоритет, 2023. 420 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37–42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66–71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5–9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68–74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146–151.
12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300–305.

Кіра Барна, студентка групи Гео3-11

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. XIX століття вважається добою тотального поширення реалізації філософії ринкових відносин. І хоча перші її паростки можна побачити в далекому минулому, світ рельєфніше переходить на ринкові відносини. Не є винятком і Україна. Долаючи тоталітарне минуле, основою якого була командно-адміністративна економіка, Україна все потужніше розгортає ринкову економіку, відкриту, демократичну. Цей процес відбувається на широкому теоретичному підґрунті, яке, на жаль, дотепер має досить багато дискурсивних питань, що потребує розгляду.

Мета дослідження: концептуалізація ідеї філософії ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: ринкові відносини як складний соціальний та економічний феномен.

Предмет дослідження: роль освіти у формуванні ідеології та культури сучасного підприємця.

Завдання дослідження: з'ясувати як розвивались ринкові відносини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сфера освіти, яка виступає досить складною і розгалуженою системою діяльності, без якої важко собі уявити включення підприємців у сферу моральної культури, оскільки все їх життя так або інакше пов'язане з процесами навчання. Звичайно, в умовах розгортання підприємницької діяльності особливу вагу має економічна освіта. Вона забезпечує, насамперед, відповідний рівень економічних знань підприємців, їх досконалу орієнтацію в проблемах функціонування ринкової економіки, вміння ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси тощо. Проте, економічна освіта відкриває також перспективні можливості для органічного поєднання різних аспектів духовного становлення підприємців. Адже вивчення ними основних економічних законів і принципів господарювання в нових економічних умовах відіграє важливу роль у формуванні

їхнього світогляду, а знання і навички, які вони одержують при цьому, дозволяють знаходити правильні рішення в складних умовах функціонування сучасного підприємництва [3, с.23]. Сучасна система освіти все більше вбирає в себе загальнолюдські моральні цінності, сприяючи їх утвердженню в суспільстві. Виступаючи ефективним засобом реалізації загальнолюдських моральних пріоритетів, система освіти безпосередньо впливає на процес становлення моральної культури підприємництва [2, с. 240-241]. Надзвичайно важливим завданням освіти у справі підготовки майбутніх підприємців і виробників є їх ідеологічне, культурне та морально-етичне виховання, формування в кожній особистості як професійних навичок, так і якостей громадянина своєї країни й глобального суспільства в цілому. Ідеологічне виховання майбутніх бізнесменів є таким же важливим завданням, як і їх професійне навчання й практична підготовка. Бізнес - це не фіксована й незмінна реальність, а частина світу, що швидко й неупинно змінюється. Бізнес не тільки породжує проблеми, а й надає можливості для їх технічного розв'язання, для прояву творчості й отримання як матеріального, так і морального задоволення. Етика бізнесу - це специфічна наука, існування та розвиток якої значною мірою залежить від політичного устрою конкретної держави й глобального суспільства в цілому [4, с. 268]. Ефективність підприємницької освіти в Україні можна підвищити, якщо в її основу покласти теоретичні здобутки і практичний досвід провідних розвинутих країн світу. Світовий досвід свідчить, що підприємництво є базою національної економіки, а ефективна підприємницька освіта громадян - фундаментом економічного розвитку демократичного суспільства. Тому підготовку вітчизняних підприємців можна віднести до стратегічних пріоритетів нашої країни на найближчі роки. Підприємницька освіта має виховувати здатність бути лідером, навчати й прищеплювати інші ділові якості, необхідні в бізнес-середовищі різних культур і народів; надавати особистості необхідних знань про фах та виховувати пов'язані з ним ділові навички, завдяки чому людина зможе зробити правильний вибір фаху і буде в змозі працювати в різних галузях бізнесу; навчати професійно спілкуватися в якості слухача та доповідача на громадських і ділових зустрічах; навчати використовувати методики бухгалтерського обліку для прийняття рішень із планування та організації бізнесдіяльності, придбання, розміщення та реалізації ресурсів; допомагати підготуватися до роботи в якості підприємця, навчити розуміти всі аспекти бізнесу; [5, с. 346].

Висновок. Отже, за наявних в Україні природо-ресурсних умов, головним на сучасному етапі розвитку економіки постає людина. Держава має спрямувати власну економічну діяльність на забезпечення максимального використання інтелектуальних ресурсів. Її регулююча роль повинна здійснюватися методами, які адекватні ринковим формам господарювання.

Список використаних джерел:

1. Касьянов Д. В. Культура підприємництва: проблема визначення // Д.В. Касьянов // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. Вип. 81. С. 94-108.
2. Філософія ринкових відносин: навчально-методичний посібник / Р.І. Олексенко. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2019. Рекомендовано до друку Вченою радою Таврійського державного агротехнологічного університету-Вип.С. 240-241.
3. Підприємництво як рушійна сила суспільного прогресу : матеріали круглого столу (Київ, 1 грудня 2016 р.) / НАН України, ДУ «Інт екон. Та прогноз. НАН України». Вип. С. 23.
4. Економічна історія: лекції / Н. О. Тимочко, О. А. Пучко, Л.М. Рудомьоткіна та ін. К.: КНЕУ, 2000. Вип. С. 268.
5. Заставецька О. В. Лекції з Економічної географії України / О. В. Заставецька. Т.: ТДПУ. 2018. 346 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження полягає у дослідженні впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах [1, с. 18].

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні ринкові господарства формуються під впливом історичних, соціальних та політичних чинників, а їх моделі різняться залежно від рівня втручання держави, розподілу власності та пріоритетів економічної політики. Водночас новітні тенденції, такі як глобалізація, технологічний прогрес та зміни у політичному й соціальному контексті, суттєво впливають на характер ринкових систем. Основними моделями ринкового господарства є ліберальна, соціалістична та змішана моделі [3, с. 210]. Ліберальна (американська) модель базується на принципах вільного ринку, де попит і пропозиція визначають ціни товарів і послуг. Державне регулювання обмежується забезпеченням правил конкуренції, захистом прав власності та дотриманням законодавства. Ця модель прагне до максимальної ефективності ринку, але часто може призводити до нерівності та соціальної несправедливості [3, с. 215]. Соціальні витрати тут обмежені, що відображається на рівні соціального захисту населення. Соціально-ринкова (німецька, скандинавська) модель поєднує принципи ринку з активною державною політикою у соціальній сфері. Основна мета полягає у забезпеченні соціальної справедливості та розподілу багатства. Держава активно втручається у ринок для захисту слабших верств, впроваджує прогресивне оподаткування, розвинуто соціальну інфраструктуру, інвестує в освіту й охорону здоров'я. Такий підхід забезпечує стабільність, високий рівень життя, але потребує значних ресурсів. Соціалістична модель ринкового господарства, навпаки, передбачає значну державну регуляцію і контроль над економікою. Змішана модель (західноєвропейська, японська) поєднує елементи ліберальної та соціально-ринкової моделі. Вона намагається зберегти ефективність ринку, одночасно забезпечуючи соціальний захист. Держава частково виступає власником стратегічних підприємств, проте підтримує розвиток конкуренції та приватного бізнесу. Соціальні програми тут розвинуті, але виконують допоміжну роль, забезпечуючи гнучкість та адаптивність до змінних умов. Порівняння моделей засвідчує відмінності між ними за рівнем соціальної захищеності, масштабами державного втручання у ринок та економічною ефективністю. Ліберальна модель часто забезпечує швидке економічне зростання та інновації, але призводить до збільшення нерівності. Соціально-ринкова гарантує стабільність, рівень добробуту та низьку нерівність, проте потребує значних витрат для утримання соціальної системи. Змішана модель дозволяє країнам гнучко реагувати на сучасні виклики, зберігаючи баланс між ефективністю та соціальною відповідальністю [2, с. 381]. У сучасних умовах відбувається поєднання елементів різних ринкових моделей, що дозволяє країнам оптимально адаптуватися до секторальних і глобальних викликів – від технологічної трансформації до екологічної стійкості. Ефективність моделі визначається не тільки економічними показниками, а й рівнем розвитку особистості, рівнем життя населення та соціальною стабільністю. Новітні підходи передбачають розвиток «зеленої» економіки, цифрових інновацій й гнучких систем соціального захисту. Ефективність ринкової моделі усе частіше оцінюється не лише за ВВП, але і за індексом людського розвитку та екологічною складовою [4, с. 102].

Висновок. Кожна з сучасних моделей ринкового господарства має власні переваги та недоліки, а вибір оптимальної моделі залежить від історичних передумов, соціальних пріоритетів та економічної структури країни. Важливо, щоб економічна політика спрямовувалася не лише на зростання ВВП, а й на забезпечення сталого розвитку, соціальної справедливості й добробуту для найширших верств населення.

Список використаних джерел:

1. Н. А. Петрова, В. В. Клименко. Моделі ринкової економіки в Україні. Київ: Національний економічний університет, 2019. 312с.
2. В. М. Савченко. Теорія та практика формування ринкової економіки в Україні. Львів: Львівський національний університет, 2020. 278 с.
3. О. С. Іваненко. Моделі ринкової економіки: історія, сучасність, перспективи. Київ: Освіта, 2021. 340 с.
4. Ю. В. Пилипенко. Економіка України: сучасна модель і виклики. Харків: Харківський гуманітарний університет, 2022. 295 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Станіслав Безіменний, студент групи КБ-12

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: «Гроші» найважливіша категорія економіки. Як об'єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов'язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета дослідження: проаналізувати основні аспекти грошей як предмет соціально-філософського дискурсу.

Об'єкт дослідження: гроші у філософсько-соціологічному дискурсі.

Предмет дослідження: роль грошей для суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати феномен грошей як необхідний елемент в структурі соціально-економічного буття; розглянути зміст і смислове наповнення даного феномена; розкрити значення феномену грошей, його констатуючий вплив на буття людини, його світогляд і систему цінностей.

Виклад основного матеріалу. Гроші є одним із найскладніших феноменів людського буття, який поєднує в собі економічні, соціальні, культурні та філософські виміри. У соціально-філософському дискурсі вони розглядаються не лише як засіб обміну чи економічна категорія, а як символічна форма суспільних відносин і прояв духовного життя цивілізації. У філософії гроші виступають засобом пізнання суспільства, його структури та внутрішніх суперечностей [1]. Карл Маркс розглядав їх як уособлення відчуженої праці, інструмент капіталістичної влади, що підпорядковує людину логіці прибутку. Гроші, за Марксом, є не просто еквівалентом вартості, а «втіленням соціальних відносин між людьми, замаскованих у формі відносин між речами». Такий підхід виявляє глибинну суперечність між людською сутністю та економічною системою [2]. Георг Зіммель, своєю чергою, трактував гроші як фактор модернізації суспільства. На його думку, вони сприяють раціоналізації людських відносин, роблячи їх більш абстрактними, універсальними й формальними. Саме завдяки грошам суспільство переходить від традиційних, особистісних зв'язків до безособових економічних стосунків, що визначають сучасну культуру. Проте така універсальність водночас породжує відчуження й байдужість, адже все стає вимірюваним у грошових одиницях. У XX–XXI століттях соціальні філософи почали розглядати гроші як елемент символічного обміну. Жан Бодрійяр вважав, що сучасна економіка ґрунтується не лише на матеріальних, а й на знакових цінностях – гроші перетворюються на симулякр, який замінює реальну вартість у культурі споживання. У цьому контексті гроші стають не лише засобом купівлі-продажу, а й показником статусу, престижу, успіху та соціальної влади [3]. Культурна функція грошей також є надзвичайно важливою. Вони відображають ідеологічні, національні та історичні символи держави. Через зображення, постаті та архітектурні мотиви на банкнотах суспільство формує колективну пам'ять і самоідентичність. Гроші виступають своєрідним «дзеркалом культури», у якому проявляються її цінності, міфи та уявлення про владу й свободу. З точки зору сучасної соціальної філософії, гроші є механізмом соціальної стратифікації. Вони визначають доступ до ресурсів, освіти, технологій та впливають на розподіл влади. Питання економічної нерівності, бідності й соціальної справедливості безпосередньо пов'язані з філософським осмисленням сутності грошей. Таким чином, гроші можна розглядати як метафізичний символ сили, що одночасно об'єднує та розділяє людей [4]. У цифрову епоху поняття грошей зазнає нових трансформацій. Поява криптовалют, електронних платежів і фінансових технологій змінює не лише економічні механізми, а й саму філософію грошей. Вони стають нематеріальними, віртуальними, що знову ставить питання про довіру, цінність та соціальну відповідальність у глобальному світі [6]. Отже, гроші – це не просто матеріальний еквівалент вартості, а складна соціальна категорія, що визначає взаємини між людьми, формує світоглядні орієнтири та впливає на моральні засади суспільства. Їхній філософський аналіз дозволяє краще зрозуміти сучасні соціальні процеси, кризи цінностей і пошуки справедливості у глобалізованому світі [7].

Висновок: гроші стали важливим об'єктом філософського дослідження, що допомагає розуміти їхню роль у сучасному суспільстві. Вони впливають на багато аспектів нашого життя, від соціальної справедливості до культурної ідентичності та індивідуальної самоідентифікації. Філософський дискурс допомагає нам визначити, як використовувати гроші для створення більш справедливого і гармонійного суспільства.

Список використаних джерел

1. Зоя Скринник. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrzynnyk.pdf?sequence=1>
2. Татум, Б.Д. Складність ідентичності: Хто я. Читання за різноманітність та соціальну справедливість, URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>
3. Ціх Г.В. Суть та функція грошей URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60838527.pdf>
4. Філософія Фінансової цивілізації: людина у світі грошей Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань 18–20 травня 2011 року. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1369>
5. Антона Марчинського. Філософія і гроші. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/arttykul/2350029>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах повороті Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Назарій Бельзєцький, студент групи АГР-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті гроші відіграють вирішальну роль у житті кожної людини. Вони стали не лише економічним інструментом, а й чинником, що визначає соціальний статус, рівень свободи та можливість реалізувати власні цілі. Прагнення до фінансової стабільності спонукає людей підвищувати свою фінансову грамотність і шукати баланс між матеріальними та духовними цінностями [1].

Мета дослідження: дослідити значення грошей як засобу досягнення добробуту, самореалізації та соціальної стабільності в умовах цифрової економіки ХХІ століття.

Предмет дослідження: фінансова поведінка особистості, вплив грошей на свідомість і соціальні відносини.

Об'єкт дослідження: гроші як універсальний засіб обміну, накопичення та міра цінності в суспільстві.

Завдання дослідження: з'ясувати, як зміни у фінансових системах і технологіях впливають на ставлення людини до грошей; визначити основні психологічні й соціальні аспекти володіння грошима; розкрити роль грошей у забезпеченні якості життя сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші – це не лише матеріальний ресурс, але й символ особистісної незалежності та соціального визнання. Сучасна економіка немислима без грошей, адже вони забезпечують можливість обміну, інвестування, накопичення капіталу та розвитку нових технологій [2]. Для більшості людей гроші асоціюються зі свободою вибору – місця проживання, освіти, кар'єрного шляху. Проте надмірна орієнтація на матеріальні блага може призвести до втрати внутрішньої гармонії та моральних орієнтирів [3]. У ХХІ столітті формується новий тип фінансової культури – усвідомлене ставлення до грошей. Люди починають розуміти, що фінансова стабільність – це не лише результат доходів, а й уміння планувати витрати, створювати заощадження та інвестувати у власний розвиток. Підвищення рівня фінансової грамотності є важливою умовою гармонійного існування людини в сучасному світі [4]. Водночас цифровізація фінансової системи змінює саме розуміння грошей: з'являються електронні платформи, криптовалюти, онлайн-банкінг. Це спрощує обіг грошей, але водночас створює нові виклики – залежність від технологій, інформаційну вразливість та споживацький тиск [5]. Таким чином, гроші залишаються потужним інструментом впливу на життя людини, проте саме ставлення до них визначає, чи принесуть вони гармонію, чи стануть джерелом напруги.

Висновок. Для сучасної людини гроші – це не лише засіб існування, а й показник рівня свідомості. Гроші можуть бути як інструментом розвитку, так і причиною моральних суперечностей. Тому важливо не лише заробляти, а й розуміти, як правильно ними розпоряджатися. Гроші мають служити людині, а не навпаки.

Список використаних джерел:

1. Кухарук О. Фінансова грамотність як складова успішного життя. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4756-finanova-gramotnist-iak-skladova-uspishnoho-zhyttia>
2. Український тиждень. Гроші і щастя: як фінанси впливають на життя людини. URL: <https://tyzhden.ua/hroshi-i-shchastia-iak-finansy-vplyvaiut-na-zhyttia-liudyny/>
3. Проценко І. Соціальна психологія грошей. URL: <https://nus.org.ua/articles/sotsialna-psyhologiya-groshej/>
4. Лановенко С. Цифрова економіка і нові форми фінансової поведінки. URL: <https://ekonomist.ua/?p=33345>
5. Міністерство фінансів України. Що таке фінансова грамотність. URL: https://mof.gov.ua/uk/financial_literacy
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Бирда, студент групи АГР-11

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій [1].

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Сучасне ринкове господарство – це складна система економічних відносин, яка забезпечує ефективне використання ресурсів, стимулює інновації та формує конкурентоспроможність держави на світовому рівні. Протягом історії економічна наука виробила кілька моделей організації ринкової економіки, кожна з яких має власну структуру, цілі та рівень державного втручання [2]. Основними моделями ринкового господарства є ліберальна, соціалістична та змішана. Ліберальна модель базується на принципах класичного капіталізму та вільної конкуренції. Держава втручається мінімально – лише для захисту приватної власності, забезпечення правопорядку та дотримання контрактів [3]. Ринкові механізми в цій моделі визначають ціни, обсяги виробництва й розподіл ресурсів. Країни, що використовують ліберальну модель (наприклад, США, Канада, Австралія), мають високу економічну динаміку, але стикаються з проблемами соціальної нерівності та нестабільності доходів [4]. Перевагами ліберальної моделі є гнучкість, інноваційність і висока продуктивність. Недоліками – нерівномірний розподіл доходів, зростання бідності серед окремих верств населення та циклічні економічні кризи. Соціалістична модель передбачає значну роль держави у регулюванні економіки. Основна мета цієї системи – забезпечення соціальної справедливості та рівного доступу громадян до благ. Держава виступає головним власником засобів виробництва, встановлює ціни, контролює зайнятість і визначає основні напрями розвитку. Прикладом такої моделі є економіка Китаю у перехідний період або деякі європейські держави з високим рівнем соціального захисту [5]. Сильними сторонами соціалістичної моделі є стабільність, низький рівень безробіття, соціальні гарантії та захищеність населення. Водночас недоліками виступають бюрократизація, низька ефективність використання ресурсів, відсутність конкуренції та слабка мотивація до праці. Змішана модель поєднує риси двох попередніх. Вона визнає роль ринкових механізмів, але допускає активне державне втручання з метою усунення негативних наслідків ринку – безробіття, монополізації, соціальної нерівності. Держава бере участь у

перерозподілі доходів, стимулює інвестиції у стратегічні галузі, регулює банківську сферу та підтримує малий бізнес. Ця модель є найпоширенішою у світі, оскільки поєднує ефективність ринку з елементами соціальної підтримки. Прикладами успішних країн, що застосовують змішану модель, є Німеччина, Швеція, Франція та Нідерланди, де діє принцип «соціального ринкового господарства». В Україні також формується власна змішана модель ринкової економіки, що поєднує ринкові принципи з державним регулюванням. Особливістю української моделі є поступове реформування економіки, розвиток приватного сектору, інтеграція у світовий ринок і водночас активна участь держави у забезпеченні соціальних програм. Основними напрямками вдосконалення української моделі є боротьба з монополізмом, підтримка малого бізнесу, інноваційний розвиток та посилення фінансової стабільності [2]. Сучасна світова економіка демонструє тенденцію до збалансування ролі держави та ринку. Навіть країни з традиційно ліберальними підходами впроваджують елементи соціальної підтримки, а соціалістично орієнтовані держави розширюють приватний сектор. Це свідчить про глобальне домінування змішаної моделі, що забезпечує стійкий розвиток та соціальну рівновагу [3].

Висновок. Жодна з моделей ринкового господарства не є універсальною. Кожна має свої переваги та недоліки, а їх ефективність залежить від національних умов, ресурсного потенціалу та політичної стабільності. У сучасних реаліях найбільш доцільною є змішана модель, яка дозволяє поєднати економічну свободу підприємництва з гарантіями соціального захисту населення. Саме вона здатна забезпечити сталий розвиток і конкурентоспроможність нації у глобальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Кравець І.І. Сучасні моделі ринкової економіки: тенденції розвитку та виклики глобалізації. Економічний вісник України, 2023. URL: <https://evu.economics.ua/models-market-economy>
2. Петренко О.В. Особливості змішаної моделі ринкового господарства в умовах інтеграційних процесів. Науковий журнал «Економіка і держава», 2022. URL: <https://economy.in.ua/mixed-economy-model>
3. Гринько Л.М. Роль держави в сучасній ринковій економіці. Фінанси України, 2021. URL: <https://finukr.org.ua/state-role-market>
4. Дорошенко А.П. Ефективність моделей ринкової економіки в умовах глобальних змін. Економіка та суспільство, 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/market-models>
5. Іваненко Н.В. Теоретичні аспекти розвитку змішаної економіки в Україні. Вісник економічної науки України, 2023. URL: <https://visnyk.ekon.ua/mixed-economy-ua>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вадим Бичко, студент групи АТЛ-13

ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження: тема пошуку сенсу життя завжди залишається актуальною і важливою для кожної індивідуальності. Хоча її можна тимчасово відкинути на другий план у змішаному вирі власних справ, турбот та розваг, та заглибитися у повсякденні або приватні пристрасті, у певний момент вона надходить до нас, подібно до дратівливого пікніку в справжній душі.

Мета дослідження: пошук розуміння сенсу життя для індивіда.

Об'єкт дослідження: сенс життя як філософська проблема, а предметом – людина в контексті суспільних відносин.

Завдання дослідження: аналіз різних підходів та концепцій до розуміння сенсу життя, а також розгляд питання про сенс життя як ключової проблеми світогляду.

Виклад основного матеріалу. Проблема сенсу життя має глибоке коріння у філософській традиції. Від античних мислителів до сучасних гуманістів люди замислювалися над тим, у чому полягає справжня мета людського буття. За Ірвіном Яломом, усвідомлення смерті, свободи та відповідальності є ключовими складовими екзистенційного досвіду, який спонукає людину шукати сенс [1]. Логотерапевтичний підхід В. Франкла, розвинутий у сучасних українських працях, підкреслює, що життя ніколи не втрачає сенсу, навіть у найважчих обставинах [3]. Сучасна філософія наголошує, що сенс життя не є універсальним для всіх. Як зазначає Б. Грив, кожна особистість створює власний сенс, виходячи зі свого досвіду, переконань і моральних орієнтирів [2]. У культурі Сходу ця проблема отримує особливе трактування – наприклад, у концепції ікігай, яка наголошує на гармонії між особистими прагненнями, суспільною користю та духовним спокоєм [4]. В українському контексті значущим є духовно-етичний підхід, про який говорить Блаженніший Святослав Шевчук, розглядаючи сенс життя як служіння ближнім і прагнення до істини [5]. Отже, пошук сенсу життя – це не лише філософська проблема, а й життєва необхідність. Людина розкриває сенс свого існування через пізнання, працю, любов і творення добра. Саме в цих проявах вона утверджує себе як вільну й духовно зрілу істоту.

Висновок: кожна людина має можливість поставити перед собою питання про сенс життя і визначити його самостійно. Пошук сенсу є важливим процесом, який допомагає нам розвиватися як особистість, розкривати свій потенціал і робити своє життя більш насиченим та задовільним. Незалежно від того, як ви розумієте свій сенс життя, головне – поставити собі це питання і розпочати власний пошук. Сенс життя не обов'язково повинен бути складним або недосяжним, він може бути знайдений в дрібних радощах і великих досягненнях, у відносинах з близькими і у своєму внеску в суспільство. Отже, продовжуйте свій особистий шлях у пошуку сенсу життя та реалізації його у своєму житті, використовуючи можливість самореалізації і самовираження. Ви маєте можливість створити власну унікальну історію життя, яка відповідає вашим цілям та цінностям.

Список використаних джерел:

1. Ялом І. Матуся та сенс життя. URL: <https://clicklit.store/mamochka-y-smysl-zhyzny-psykhoterapevtycheskye-ystoryy>
2. Грив Б. Сенс життя. URL: <https://www.made-art.com.ua/apxiv/senz-zhittja/>
3. Барнс Д. Ікігай. Віднайдіть сенс свого життя. URL: <https://www.knigarnya.com.ua> (<https://www.knigarnya.com.ua/>)
4. Шевчук С. Скажи мені правду. Діалоги про сенс життя. URL: <https://nashformat.ua/products/ebook-skazhy-meni-pravdu-dialogy-pro-sens-zhyttya-blazhennishyj-svjatoslav-shevchuk-u-rozmovi-z-paolo-asolanom-629980>
5. Руденко М. Сенс життя. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=25454>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Іван Бігун, студент групи АТЛ-11

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності впровадження ефективних форм господарювання в сучасних «постсоціалістичних» країнах, оскільки докорінна перебудова їхніх економічних відносин вимагає врахування соціальних та моральних аспектів. Сучасний світовий досвід свідчить про те, що ефективність господарювання залежить не лише від економічних аспектів, але й від психологічних та етичних факторів. Однак в Україні існує дефіцит досліджень, що стосуються моральних аспектів бізнес-діяльності та її соціальної важливості.

Мета дослідження: з'ясування моральних аспектів бізнесу в «постсоціалістичних» країнах, зокрема в Україні, та визначення їхнього впливу на господарювання та суспільство.

Об'єкт дослідження: проблема поєднання інтересів суспільства і особистості.

Предмет дослідження: стика бізнесу як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва та діяльності її суб'єктів. Історично було широко поширений скептицизм щодо можливості існування моральних аспектів у сфері бізнесу. Проте ця точка зору стає міфом, оскільки важливо враховувати моральні аспекти у бізнесі для досягнення успіху та збереження довіри в громадськості.

Завдання дослідження: вивчення та аналіз сучасного підходу до моральних аспектів господарювання в розвинених країнах.

Виклад основного матеріалу. Людина за своєю природою є істотою політичною, яка реалізує власне призначення лише в межах спільного життя, де благо окремої особи можливе через благо держави [1, с. 47–48]. Той, хто не може жити у спільноті або не потребує цього через самодостатність, не належить до людського роду [1, с. 49]. Гармонія між індивідуальним і колективним розглядається як необхідна умова існування справедливого суспільства, у якому мораль, закон і звичай регулюють поведінку людини, поєднуючи її особисті цілі з потребами громади [1, с. 50]. Суспільний лад заснований на взаємній згоді людей, які, об'єднуючись у політичну спільноту, прагнуть захисту життя, свободи та власності. Закони виступають засобом узгодження приватних прагнень і загального порядку, а справедливість полягає у рівному дотриманні прав усіх членів суспільства [2, с. 80]. Добробут держави нерозривно пов'язаний із дотриманням природних прав кожної людини, адже саме вони становлять основу суспільного договору, що гарантує свободу і безпеку [2, с. 81]. Загальна воля виражає спільний інтерес, який поєднує приватні прагнення окремих осіб у гармонійну єдність. Підкорення загальній волі не є обмеженням, а формою істинної свободи, коли кожен, підкоряючись законам, які сам же й затвердив, залишається вільним і рівним серед інших [3, с. 103]. У такому суспільстві поєднання інтересів особистості та громади досягається через усвідомлення спільної мети, що сприяє моральному вдосконаленню людини та розвитку громадянських чеснот [3, с. 104]. Розвиток суспільства вимагає гармонії між особистим і колективним, яка ґрунтується на соціальній відповідальності, участі в громадському житті та дотриманні моральних засад. Взаєморозуміння між людьми формується через виховання, культуру, освіту, що сприяють становленню соціально зрілої особистості, здатної співвідносити власні потреби з інтересами громади [4, с. 114]. Соціальні інститути відіграють провідну роль у забезпеченні умов для всебічного розвитку людини, водночас зміцнюючи суспільну єдність [4, с. 115]. Оптимальне співвідношення інтересів суспільства і особистості можливе за наявності правових механізмів, що забезпечують справедливість, рівність і дотримання моральних норм. Соціальна стабільність тримається на взаємній довірі між громадянином і державою, а правосвідомість виступає чинником узгодження приватних і колективних інтересів [5, с. 65]. Справедливість як соціальна цінність забезпечує гармонійне функціонування суспільного організму, у якому свобода особистості поєднується з потребами спільного блага [5, с. 66]. Таким чином, поєднання інтересів суспільства й особистості утворює підґрунтя для стабільності соціального життя, коли свобода і моральність взаємно доповнюють одна одну, а держава, право та культура забезпечують єдність приватного й загального в межах спільного розвитку.

Висновок: дослідження моральних аспектів бізнесу важливе для розуміння сучасних вимог до підприємств у сфері етики та відповідальності. Етичні аспекти господарювання стають ключовими для досягнення сталого розвитку та позитивного впливу на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Політика. К.: Наукова думка, 2001. 312 с.
2. Локк Дж. Дві трактати про державу. К.: Основи, 2002. 422 с.
3. Руссо Ж.-Ж. Суспільний договір. К.: Юніверс, 1999. 240 с.
4. Андрущенко В. Філософія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 528 с.
5. Костяшкін І. О. Соціальна філософія: теорія та практика. Дніпро: НГУ, 2013. 236 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: бізнес-етика - це система загально-етичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування. Етика бізнесу, розглядає взаємозв'язок цілей та засобів підприємництва, вплив дій підприємця на своє становище і становище працівників фірми, суспільства. До компетенції етики бізнесу належить дослідження моральних аспектів законодавства у сфері праці, трудових відносин і розподілу суспільного продукту [1].

Мета дослідження: розкрити роль і значення бізнес-етики в сучасному підприємстві.

Об'єкт дослідження: зміст та функціонування бізнес-етики.

Предмет дослідження: значення, правила та принципи бізнес-етики.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність і роль бізнес-етики в бізнес-відносинах людей.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу – це галузь прикладної етики, яка вивчає моральні принципи та норми поведінки у сфері підприємницької діяльності. Її завдання полягає у забезпеченні гармонійного поєднання економічної ефективності з моральною відповідальністю бізнесу перед суспільством. Сучасна бізнес-етика розглядає взаємозв'язок між прибутковістю, соціальною відповідальністю та екологічною свідомістю компаній [2, с. 45]. Поняття бізнес-етики охоплює такі складові: етичні стандарти у відносинах між роботодавцем і працівниками, добросовісну конкуренцію, чесність у рекламі, прозорість фінансової діяльності, а також дотримання прав споживачів [3, с.112]. Високий рівень ділової етики формує довіру клієнтів, партнерів і суспільства до компанії, що є запорукою її довгострокового успіху. У країнах із розвинутою ринковою економікою бізнес-етика давно стала невід'ємною частиною корпоративної культури. Так, у США та країнах ЄС у більшості університетів викладаються спеціальні курси з етики підприємництва, а у великих компаніях діють етичні кодекси, що регламентують поведінку співробітників [4, с. 37]. В Україні ж питання етичної поведінки в бізнесі лише поступово набувають практичного значення. Багато українських підприємств усвідомлюють, що дотримання моральних принципів – це не лише прояв доброчесності, а й конкурентна перевага на ринку [5, с. 130]. Особливо важливою є етика управління персоналом. Керівник повинен демонструвати приклад чесності, відкритості, відповідальності перед колективом. Недотримання етичних норм може призвести до конфліктів, втрати довіри та зниження продуктивності праці. Водночас етична корпоративна культура створює атмосферу співробітництва, мотивує до розвитку та підвищує репутацію компанії [2, с. 102]. Отже, етика бізнесу – це не лише теоретична дисципліна, а практичний інструмент забезпечення сталого розвитку підприємництва. Вона формує основу цивілізованих ринкових відносин, сприяє зростанню довіри між бізнесом і суспільством, підвищує якість життя людей [3, с. 214].

Висновок: Наявність переконливої бізнес-етики ще не є абсолютним передумовою для ідеального законодавства в галузі бізнесу, високої моралі підприємців. Проте вона може відігравати значну роль у стримуванні нелюдських, несправедливих економічних страстей, гуманізації економічної політики держави, формуванні цивілізованих гуманних норм в галузі підприємницької діяльності, установленні раціональних принципів організації бізнесу, управління, розподілу і використання її результатів.

Список використаних джерел:

1. Котвіцька А.А., Чмихало Н.В. Етика бізнесу // Фармацевтична енциклопедія. Київ, 2020. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/8098/etika-biznesu>
2. Дубасенюк О.А., Ковальчук В.І. Етика ділового спілкування: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 212 с.
3. Губерський Л.В., Надолішній П.І. Філософія та етика бізнесу. Київ: Знання, 2017. 286 с.
4. Лукіна Т.О. Корпоративна етика та соціальна відповідальність бізнесу. Київ: КНЕУ, 2021. 184 с.
5. Петренко В.І. Етичні засади сучасного підприємництва в Україні // Економіка та суспільство. 2022. №38. С. 124–130.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37–42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Денис Богонюк, студент групи АТЛ-11

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.

Актуальність теми дослідження: У ХХІ столітті глобалізація стала визначальним чинником розвитку сучасного світу, який охоплює всі сфери життя – економічну, політичну, культурну, технологічну та інформаційну. Україна як незалежна держава не може залишатися осторонь цих процесів. Її інтеграція у світовий економічний, політичний і культурний простір є необхідною умовою розвитку, модернізації та підвищення конкурентоспроможності. Глобалізація відкриває для України нові можливості – залучення інвестицій, поширення інновацій, участь у міжнародних організаціях, розширення культурного обміну. Водночас вона ставить перед суспільством складні виклики: збереження національної ідентичності, економічного суверенітету, культурних цінностей і безпеки [1, с. 12]. Тому дослідження місця України в контексті глобалізації є надзвичайно актуальним для розуміння перспектив її подальшого розвитку.

Мета дослідження: проаналізувати сутність глобалізаційних процесів та визначити місце і роль України у сучасному глобалізованому світі.

Предмет дослідження: соціально-економічні, політичні та культурні аспекти участі України у глобалізаційних процесах.

Об’єкт дослідження: Україна як суб’єкт глобалізованого світового простору.

Завдання дослідження: розкрити сутність і характер сучасної глобалізації; визначити основні напрями участі України у глобалізаційних процесах; проаналізувати переваги та ризики глобалізації для українського суспільства; охарактеризувати вплив глобалізації на економіку, політику й культуру України; з’ясувати перспективи інтеграції України у світовий простір.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це процес посилення взаємозалежності країн у результаті розвитку міжнародної торгівлі, інформаційних технологій, фінансових потоків та культурних контактів. Вона формує нову систему світових відносин, у якій національні економіки інтегруються у глобальні ринки. Для України ці процеси мають подвійний характер: з одного боку – можливості розвитку, з іншого – загрози економічній залежності. Як зазначає О. С. Панченко, глобалізація для України – це «вікно можливостей», яке відкриває шлях до модернізації, інновацій та залучення іноземних інвестицій [2, с. 34]. Участь у міжнародних організаціях, таких як СОТ, МВФ, ЄС, сприяє інтеграції у світову економіку та формуванню нових стандартів управління. Водночас глобалізація вимагає від держави зміцнення національної економіки, підвищення конкурентоспроможності та ефективного використання людського капіталу. Політичний аспект глобалізації проявляється у зростанні взаємозалежності держав і впливу міжнародних інститутів на внутрішню політику. Для України це означає прагнення до європейської інтеграції, демократичних реформ і дотримання принципів верховенства права. Як зазначає І. Д. Колісник, глобалізація сприяє формуванню «нової політичної ідентичності України як європейської держави» [3, с. 56]. У культурній сфері глобалізація призводить до взаємопроникнення культур, розвитку інформаційного простору, популяризації української культури за кордоном. Водночас існує небезпека культурної уніфікації, втрати національної самобутності та мовних традицій. Тому важливо поєднувати відкритість світу із збереженням власної культурної спадщини. В економічному плані глобалізація стимулює розвиток інновацій, технологій і цифровізації. Україна активно розвиває ІТ-сектор, аграрний експорт, залучає іноземні інвестиції. Проте залишаються виклики: енергетична залежність, зовнішній борг і нерівномірний розподіл вигод глобалізації між регіонами. На думку В. М. Гейця, «ключ до успіху України – у переході від сировинної моделі до інноваційної економіки» [4, с. 89]. Соціальний вимір глобалізації пов’язаний із трудовою міграцією, комунікаціями та формуванням «глобального громадянина». Українське суспільство все активніше долучається до міжнародних освітніх програм, цифрових платформ, обмінів досвідом. Це сприяє підвищенню мобільності та професійної культури.

Висновок. Україна в контексті глобалізації постає як держава, що активно інтегрується у світову систему, зберігаючи при цьому власну ідентичність. Глобалізаційні процеси створюють нові можливості для економічного зростання, політичного оновлення та культурного розвитку. Водночас вони потребують мудрого управління, щоб мінімізувати ризики залежності й втрати самобутності. Майбутнє України в глобалізованому світі визначається її здатністю поєднати відкритість із патріотизмом, технологічний розвиток із гуманістичними цінностями, а національні інтереси – із загальнолюдськими.

Список використаних джерел

1. Гончаренко, О. М. Глобалізація: суть, етапи, вплив на сучасний світ. Київ: Наука, 2020. 256 с.
2. Панченко, О. С. Україна у світових економічних процесах. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 312 с.
3. Колісник, І. Д. Політична ідентичність України в умовах глобалізації. Київ: Центр політичних досліджень, 2019. 228 с.
4. Гейць, В. М. Економічна стратегія України: виклики глобалізації. Харків: ХНЕУ, 2022. 290 с.

5. Шевченко, Л. В. Культура і глобалізація: український вимір. Одеса: Астропринт, 2021. 180 с.
6. Чигур, Р. Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз / Р. Ю. Чигур // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія», С.96-102.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ярослав Боднар, студент групи АТЛ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: На сьогоднішній час тема «Філософські основи бізнесу» є дуже актуальна, перш за все, потребою визначення сутності та соціально-практичного функціоналу бізнесу, адже «філософія бізнесу досліджує фундаментальні принципи, які лежать в основі створення та функціонування бізнесу, його природу і сенс, роль та цінність в суспільстві». Крім того, філософія бізнесу також традиційно позиціонується як така, що відіграє ключову роль для розвитку та усвідомлення соціально значимої місії приватних компаній.

Мета дослідження: аналіз філософської основи бізнесу, початок виникнення бізнесу, основа бізнесу з точки зору філософів, поняття бізнес, підприємництво, філософія бізнесу.

Об'єкт дослідження: бізнес, як одна з головних сфер філософських роздумів.

Предмет дослідження: значення філософських ідей для бізнесу.

Завдання дослідження: проаналізувати роль філософії у розвитку бізнесу.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі з його шаленим темпом багато бізнес-рішень приймають за принципом «дій зараз – думай потім». Іноді це допомагає, але в більшості випадків рано чи пізно призводить до кризи. Часи, коли підприємницька спритність і пролазливність вирішували успіх справи, залишилися якщо не в 90-х, то точно в 2000-х. Людина, немов пантера, біжить за успіхом і досягненнями. Але чому ми біжимо так швидко, а залишаємося на місці? Може, не туди біжимо? Або, може, стали не в той марафонський забіг? У потоці рішень, конкуренції, оглядаючись на більш «успішних» цього світу часто навіть не виникає думки зупинитися і критично оцінити ситуацію. Багато людей залишаються заручниками своїх звичок, цілей і прагнень, нагадуючи могутніх слонів, вирощених на слонячих фермах. З дитинства їх прив'язували мотузкою до дерева, не даючи піти до лісу. Коли тварини виростають, то навіть не усвідомлюють своєї волі й можливостей через звичку бути на прив'язі переконань [1]. Що ж таке маркетинг як філософія бізнесу? Добре відомі дві полярні філософії бізнесу. Одні люди стверджують: «гроші вирішують усе.» «Не у грошах щастя», – заперечують інші. Маркетинг як філософія бізнесу означає орієнтацію усієї діяльності фірми – від проектування та виробництва до збуту товарів – на задоволення потреб споживачів. Отже, ще до того, як товар з'явиться в макеті чи ескізі, конструктор або технолог, працівники служб постачання та відділів збуту, інші задіяні особи повинні уявляти майбутнього споживача свого товару: хто він, який стиль його життя, яке місце займатиме товар у його буднях і святах, яку потребу задовольнить. Знову наголосимо, що задоволення потреби – це мета створення товару, її врахування – головна умова успіху на ринку, можливого лише тоді, коли маркетинг стане філософією всіх працівників, коли кожен з них буде орієнтований на споживача [2]. Отже, розраховуючи назад, як ваш бізнес повинен робити внески? Як йому слід змінити та вдосконалити свою конкурентоспроможність, щоб не мати собі рівних серед конкурентів? І які заходи необхідно для цього вжити? Ми повинні продумувати ці речі та ретельно застосовувати їх на практиці. Для реалізації ідеального майбутнього через конкретні продукти та послуги нашого бізнесу ми повинні слідувати основним цінностям для клієнтів. Сутнісна споживча цінність – це не прагнення надмірної продуктивності або якості, вона також не означає просто робити те, про що нас просить клієнт. Йдеться про те,

щоб залишатися по-справжньому близькими до клієнтів, бачити суть їхніх проблем і питань, а також їхнє майбутнє, та розуміти, що для них справді корисно. Ми повинні уважно прислухатися до наших нинішніх клієнтів та покращувати наші продукти виходячи з їхньої точки зору. У той же час, залишатися посправжньому близькими до клієнтів означає думати про те, як ми можемо змінити майбутній спосіб життя та суспільство в їхніх інтересах, і сміливо вирішувати завдання досягнення цієї мети [3]. Пам'ятаємо, що в деяких компаніях цими поняттями нехтують. Так трапляється, оскільки цінності власника не спрямовані на побудову конкретного іміджу компанії, наприклад, owner може сильно піклуватися виключно моментом прибутку, тоді він просто не звертає уваги на такі моменти, в тупу створює Лендінг (сайт продукту для ознайомлення і заявки від клієнта), робить креативи (аналог – реклама в Інстаграм, фб, конкретно картинка, відео) хоча це гарантувало б збільшення терміну життя компанії. Філософія бізнесу народжується і продовжує видозмінюватися починаючи від створення компанії і закінчується рівно на її закритті. Від початку до кінця, але серце цієї філософії створює саме ви, оскільки вам же і вирішувати, що буде чути ваш клієнт і як він це буде сприймати [4]. Для розуміння явища філософії бізнесу варто позначити сутність самої філософії як соціально-культурного феномену. Енциклопедичним визначенням можна вважати трактування філософії як науки, що вивчає найбільш загальні суттєві характеристики та фундаментальні принципи реальності й пізнання, буття людини, відносини людини й світу, про найзагальніші суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах. Дослідники феномену філософії вказують на те, що її головний зміст має п'ять основних вимірів (зрізів), які впливають на методологічні засади окремих філософських й наукових галузей, а саме: 1) онтологічний (визначає предметне поле, глибинний зміст наук про природу, суспільство і людину, виокремлює проблематику та мету наукових пошуків); 2) епістемологічний (розкриває генезис, структуру, динаміку і функції наукового знання); 3) аксіологічний (зосереджує увагу на ціннісних установках та орієнтирах пізнавальної діяльності й життєвої активності); 4) логічний (визначає необхідність пошуку взаємозв'язку між логікою світобудови і логікою його філософсько-тео-релігійного відображення); 5) методологічний (детермінує потребу дослідження методів і способів удосконалення та отримання нового знання). При цьому предметне поле аналізу сучасної філософії виражається відношенням «Людина – Світ» і охоплює загальні закони розвитку природи, суспільства і людського мислення [5].

Висновок: Отже, в умовах розвитку ринку саме філософії належить місце головного елемента системи управління, який визначає ступінь розвитку та ефективність діяльності бізнесу. Філософія також є джерелом мотивації та формування спільних ідеалів в працівників, які не суперечать ідеалам та принципам розвитку фірми.

Список використаних джерел

1. Октай Алієв Філософія бізнесу сьогодні: потрібно щось більше, ніж підприємливість URL:<https://biz.nv.ua/ukr/finance/oktay-aliyev-rozpoviv-yak-vidkriti-sviy-biznes-kouching-dlya-biznesu-50170224.html>
2. «Маркетинг як філософія бізнесу» URL:<https://studfile.net/preview/5012916/page:4/>
3. Юкі Кусумі Основна філософія бізнесу Panasonic Group» Практика Основної філософії бізнесу URL:https://holdings.panasonic/global/corporate/about/ua-uk/pdf/panasonic_bbp.pdf
4. Плохій К. Зовнішня філософія бізнесу. Від народження і до закриття URL:<http://pressassociation.org.ua/ua/zovnishnya-filosofiya-biznesu/>
5. Ковбасюк Ю. Філософія бізнесу: предметне поле і основні парадигми URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/gileya/article/view/1742/1425>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Noncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: У сучасному світі, де економічні процеси все глибше проникають у свідомість людини, питання співвідношення грошей і релігії набуває особливої ваги. Гроші стали не лише засобом обміну, а й показником соціального статусу, влади та впливу. Водночас релігія завжди прагнула зберегти духовні орієнтири, вчила людину поміркованості, щедрості й справедливості. Саме тому дослідження взаємозв'язку грошей і релігії дозволяє краще зрозуміти моральні основи економічного життя суспільства.

Мета дослідження: філософське осмислення взаємодії грошей і релігії.

Об'єкт дослідження: гроші та релігія.

Предмет дослідження: гроші.

Завдання дослідження: проаналізувати філософські та релігійні підходи до розуміння природи грошей; розкрити роль грошей у формуванні суспільних і духовних цінностей; дослідити вплив релігії на економічну поведінку людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші є одним із найважливіших винаходів людства. Вони виконують функції міри вартості, засобу обміну та нагромадження. Проте в історичному контексті їхня роль виходить далеко за межі економічної сфери – гроші впливають на мораль, культуру, соціальні відносини та навіть віру людини. Як зазначає український дослідник С. Яремчук, гроші перетворилися на «символ людських можливостей і одночасно джерело соціальних суперечностей» [1]. Філософський аналіз феномену грошей починається ще з античності. Платон і Аристотель розглядали їх як умовну міру цінності, що повинна служити добру. Християнська традиція, своєю чергою, часто трактувала гроші як випробування для душі. У Новому Заповіті сказано: «Не можете служити Богові й мамоні» (Матв. 6:24). Це твердження визначило ставлення багатьох поколінь віруючих до матеріальних цінностей. Відомо, що кожен сьомий вірш у Новому Заповіті стосується теми грошей. Це свідчить про вагомість матеріального чинника у духовному житті людини. Біблія не засуджує сам факт володіння грошима, але наголошує на моральній відповідальності за їх використання. Як зазначає О. Тимчик, релігійна етика спрямована не проти багатства, а проти духовного рабства перед ним [2]. У християнській філософії гроші можуть бути як благословенням, так і прокляттям. Вони є інструментом реалізації добра, якщо використовуються на допомогу ближнім, розвиток освіти чи благодійність. Водночас жадібність, накопичення заради власної вигоди чи спокуса владою через багатство розглядаються як гріх. Це підтверджує тезу Френсіса Бекона: «Гроші – поганий господар, але добрий слуга». Релігійна економіка як науковий напрям аналізує, як вірування формують економічну поведінку людини. Макс Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму» показав, що протестантська мораль сприяла розвитку підприємництва й капіталістичної економіки. Українські дослідники, зокрема М. Палінчак, відзначають, що релігія впливає на економічну систему через формування цінностей довіри, чесності, відповідальності та справедливості [3]. Релігія вчить, що гроші не є самоціллю, а лише засобом досягнення гармонії між матеріальним і духовним. В українській культурі ця думка збереглася у прислів'ях: «Не в грошах щастя», «Не хлібом єдиним живе людина». Однак сучасне суспільство стикається з викликом споживацтва, де духовні цінності часто відходять на другий план. Тому особливо важливим є збереження балансу між економічними прагненнями та моральними принципами. Релігія також визначає правила використання грошей у суспільстві. В ісламі, наприклад, заборонено лихварство, а частина доходів мусить спрямовуватися на допомогу бідним (закят). У християнстві підтримується ідея десятини – добровільної пожертви на розвиток церкви. Такі практики мають не лише економічне, а й духовне значення: вони виховують відповідальність, співчуття та щедрість. Сучасні українські релігійні громади відіграють значну роль у соціальній підтримці населення. Як показують дослідження «Української газети «Час»», церкви активно беруть участь у благодійності, наданні гуманітарної допомоги, підтримці сімей військових і переселенців [4]. Таким чином, гроші в релігійному контексті можуть стати потужним інструментом добра. Проте небезпека полягає у комерціалізації віри, коли релігійні інституції перетворюються на економічні корпорації. Деякі дослідники вважають, що це спотворює сутність духовності та підриває довіру до церкви. Саме тому важливо усвідомлювати, що справжня цінність релігії полягає не у матеріальних ресурсах, а в моральному авторитеті та духовному служінні.

Висновки. Отже, взаємозв'язок між грошима і релігією є складним і багатограним. Гроші виступають як невід'ємний елемент людського життя, але їхнє моральне значення визначається не кількістю, а способом використання. Релігія, своєю чергою, допомагає людині зберегти духовну рівновагу в умовах матеріальних спокус. Біблія визнає, що багатство може бути благословенням, якщо воно використовується для добра. Водночас надмірна прив'язаність до грошей веде до духовного занепаду. Таким чином, гармонія між матеріальним і духовним – це головний орієнтир сучасної людини, що прагне жити в злагоді із совістю та вірою.

Список використаних джерел

1. Яремчук С. С. Основні постулати теорії релігійної економіки в соціології релігії. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2016. URL: <https://visnyk- psp.kpi.ua/article/view/140495>
2. Тимчик О. А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу. Київ: КНТ, 2019. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24613/>

3. Палінчак М. М. Релігія як фактор економічного розвитку. Вісник УжНУ. Серія: Економіка. Вип. 41, 2022. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.edu.ua/archive/41_2022ua/18.pdf
4. Церковні гроші: скільки заробляють релігійні організації України. Українська газета
5. «Час». 2025. URL: <https://chas.cv.ua/posadov-priznachennya/129516>
6. Як пов'язані релігія і добробут (інфографіка). Finance.ua. 2023. URL: <https://news.finance.ua/ua/news-/425534/yak-povyazani-religiya-i-dobrobut-infografika>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Hncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Софія Бойко, студентка групи АТЛ-13

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням ролі туризму як важливої сфери соціальної активності людини. Туризм виступає не лише економічним явищем, але й соціально-культурним феноменом, який сприяє формуванню духовного світу особистості, розширює її світогляд і забезпечує інтеграцію у глобальний соціальний простір. Актуальність дослідження зумовлена потребою глибшого осмислення соціально-філософського змісту туризму, його впливу на соціалізацію особистості, на розвиток суспільства та гуманізацію соціальних відносин. У контексті глобалізаційних процесів та зростання мобільності населення туризм стає важливим чинником реалізації людського потенціалу, міжкультурної комунікації та формування нових ціннісних орієнтацій.

Мета дослідження: здійснити соціально-філософський аналіз туризму як однієї з форм соціальної активності людини та визначити його роль у системі суспільного розвитку.

Об'єкт дослідження: туризм як соціальне явище та форма життєдіяльності людини в умовах сучасного суспільства.

Предмет дослідження: соціально-філософські детермінанти туристичної активності, її вплив на формування особистості та соціальні процеси.

Завдання дослідження: розкрити сутність туризму як соціального явища. Проаналізувати туризм як форму соціальної активності сучасної людини. Визначити соціально-філософські засади впливу туризму на особистість і суспільство. Узагальнити підходи до розуміння туризму в контексті сучасної філософської думки.

Виклад основного матеріалу. Туризм є одним із найважливіших і найдинамічніших соціальних явищ сучасного світу. Його роль постійно зростає, оскільки він впливає на розвиток економіки, культури, міжособистісних комунікацій та формування глобального світогляду. У ХХІ столітті туризм перестає бути просто формою дозвілля чи розваги – він перетворюється на важливий елемент суспільного життя, що сприяє розвитку духовності, пізнання світу та формуванню культурної ідентичності людини [1]. Філософський підхід до вивчення туризму дозволяє розглядати його як багатогранний феномен, у якому поєднуються економічні, соціальні, культурні та духовні аспекти. Туризм можна трактувати як спосіб пізнання світу та самого себе, як своєрідну «подорож свідомості», у ході якої людина відкриває нові смисли буття, розширює межі власного досвіду та духовно збагачується [2]. Згідно з філософськими поглядами багатьох дослідників, подорож – це форма самореалізації особистості, що дозволяє їй взаємодіяти з навколишнім світом не лише на фізичному, а й на духовному рівні. Коли людина подорожує, вона не лише спостерігає інші культури, а й вступає у діалог із ними, вчиться розуміти відмінності, толерувати інше бачення світу, усвідомлює єдність людства. У цьому сенсі туризм виступає чинником гуманізації суспільства, сприяючи формуванню глобальної свідомості та культури

толерантності [3]. Соціально-філософський аспект туризму полягає також у тому, що він формує нові типи соціальних відносин. Через туристичну діяльність виникають спільноти, об'єднані спільними цінностями, інтересами та прагненням до пізнання. Туризм сприяє соціальній інтеграції, розширює комунікаційні можливості між людьми різних країн, зміцнює міжкультурні зв'язки. Таким чином, він стає важливим чинником розвитку громадянського суспільства, оскільки навчає взаємоповазі, діалогу та співпраці [4]. Водночас туризм має і суперечливу природу. З одного боку, він є засобом духовного збагачення та самопізнання, з іншого – може перетворюватися на інструмент комерціалізації культури. Масовий туризм часто призводить до руйнування автентичності місцевих традицій, перетворюючи культурні цінності на товар. Саме тому філософський підхід до туризму вимагає осмислення не лише його позитивних, а й негативних сторін, зокрема впливу на моральні орієнтири суспільства [5]. Сучасний туризм тісно пов'язаний із розвитком технологій. Інтернет, соціальні мережі та цифрові платформи змінили саме поняття подорожі, зробивши її доступнішою та більш глобалізованою. Людина сьогодні може «подорожувати» навіть віртуально, пізнаючи інші культури через медіа. Проте це також створює ризик поверхневого сприйняття, коли замість глибокого осмислення культурних відмінностей формується споживачке ставлення до світу [6]. Туризм як форма духовного розвитку сприяє формуванню екологічної свідомості. Філософія сталого туризму закликає до гармонійної взаємодії людини і природи, до збереження культурної спадщини та природних ресурсів. У цьому контексті подорож виступає як морально-етичний акт – людина не лише пізнає, а й несе відповідальність за те, що пізнає. Так формується новий тип мислення – екологічний, культурно усвідомлений і духовно зрілий [7]. Отже, туризм можна розглядати як складний соціально-філософський феномен, який поєднує в собі матеріальне і духовне, особистісне і суспільне, локальне і глобальне. Він відображає прагнення людини до свободи, до пізнання світу і самої себе. У цьому сенсі туризм є не просто переміщенням у просторі, а способом буття, формою життєтворчості, завдяки якій людина долає межі звичного й відкриває нові горизонти власного існування [8].

Висновок: Туризм як форма активності людини: соціально-філософського аналізу» містить ряд важливих вихідних положень і висновків теоретичного і практичного характеру. В сучасних умовах, коли туризм став значним суспільним явищем, актуальною проблемою його соціально-філософського дослідження. Виступаючи способом раціональної організації вільного часу людини, важливим чинником суспільного розвитку, а також проявом свободи сучасної особи і формою реалізації людиною свого потенціалу, теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер.

Список використаних джерел

1. Антонович В. Філософські аспекти туризму як соціального явища. – Київ: Наукова думка, 2020. https://tourlib.net/statii_ukr/filosofiya_turyzmu.htm
2. Іваненко П. Туризм у системі сучасної культури. – Харків: Основа, 2019. <https://uafilosof.org.ua/articles/sotsialna-rol-turyzmu>
3. Ковальчук Л. Соціальна роль туризму в розвитку сучасного суспільства. – Київ: Укрсоцкультура, 2021. <https://journals.znu.edu.ua/tourism-philosophy>
4. Литвин О. Філософія туризму: соціокультурний контекст. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4567>
5. Гончаренко С. Туризм як форма соціальної комунікації. Одеса: Астропринт, 2019. <https://visnyk.chnu.edu.ua/article/view/turyzmsuspilstvo>
6. Мельник Т. Соціально-гуманітарні виміри туризму. Чернівці: Рута, 2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/230857235.pdf>
7. Каленюк І. С., Котенко Т. М. Соціальні аспекти розвитку рекреації та туризму в Україні. <https://dse.org.ua/arhivce/27/7.pdf>
8. Козачок І. А. Туризм в соціокультурному просторі України. <https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5340/Козачок%20І.%20дипломна%20робота.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
10. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
13. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

14. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhay R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

15. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Софія Болутянська, студентка групи АТЛ-11

АГРЕСІЯ ЯК ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Агресія є однією з найскладніших і найгостріших проблем сучасності. Її негативні прояви – жорстокість, насильство, ворожість між людьми та народами – дедалі частіше стають характерною рисою суспільного життя. Такі явища поглиблюють кризу людяності, створюють загрозу духовному й соціальному розвитку людини та людства загалом [1, с. 24]. Тому дослідження природи агресії має не лише теоретичне, а й практичне значення для розуміння шляхів подолання насильства у світі.

Мета дослідження розкрити природу й взаємозв'язок агресії та жорстокості з позицій антропологічного підходу в контексті сучасної філософії насильства. Агресія не лише постає як особиста характеристика людини, а й як системне соціальне явище, що відображає глибші процеси дегуманізації суспільства. Вона виявляється у міжособистісних конфліктах, у сфері освіти, медійному просторі, політиці та навіть у побутових стосунках. В умовах цифровізації агресія набуває нових форм – кібербулінгу, мовної ворожнечі, маніпуляцій інформацією. Дослідження цієї проблеми має особливе значення для формування мирної культури взаємодії між людьми.

Предмет дослідження явища агресії та жорстокості в людському суспільстві, їхні причини, прояви та наслідки. Крім того, мета полягає у виявленні взаємозв'язку між культурними, психологічними та соціальними аспектами агресії, щоб зрозуміти, як антропологічний підхід може допомогти подолати деструктивні форми насильства.

Об'єкт дослідження людина як біосоціальна істота, схильна до агресивної поведінки під впливом біологічних, соціальних і культурних чинників. Також предметом виступає вивчення впливу історичних умов, моральних цінностей і технологічного розвитку на прояви жорстокості та агресії у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: з'ясувати природу та корені агресії людини; визначити її соціокультурні форми прояву; розкрити роль антропологічних чинників у формуванні насильницьких моделей поведінки; показати взаємозв'язок агресії, культури й еволюції людини [2, с. 58]. Особлива увага приділяється аналізу поведінкових реакцій людини, що поєднують біологічні імпульси і соціальні установки, які або стимулюють, або пригнічують агресію.

Виклад основного матеріалу. Агресія та жорстокість є невід'ємними складовими людської природи, що мають як біологічні, так і соціокультурні витoki. У сучасному суспільстві вони проявляються у формі фізичного, психологічного, інформаційного та структурного насильства. Антропологія насильства досліджує, як агресивна поведінка формується у процесі культурної еволюції людини, взаємодіє із системами влади та моральними нормами [3, с. 41]. Від первісних актів боротьби за виживання до сучасних форм символічного насильства агресія пройшла шлях від інстинкту до соціально зумовленої дії. Філософи та соціальні антропологи підкреслюють, що агресивність не завжди має деструктивний характер [4, с. 126]. Вона може виконувати функцію захисту, самоствердження та підтримання соціальної ідентичності. Проте, коли агресія переходить межі етичного й гуманістичного виміру, вона перетворюється на жорстокість – свідоме завдання болю іншому. Біологічні аспекти агресії досліджують сучасні нейронауки, які виявили зв'язок між діяльністю лімбічної системи, рівнем тестостерону та схильністю до насильницької поведінки [5, с. 74]. Отже, антропологія насильства наголошує на необхідності гармонізації біологічних і соціальних начал людини. Додатково – простежити, як сучасні медіа формують ставлення до насильства; виявити можливі шляхи гуманізації соціального простору через освіту та культуру [3, с. 25].

Висновок. Усвідомлення механізмів агресії та жорстокості допомагає не лише пояснити природу насильства, а й розробити гуманістичні стратегії його подолання. Сучасна культура покликана не заперечувати агресію, а перетворювати її енергію на засіб розвитку, співіснування та творення світу без насильства. Варто зазначити, що агресивна поведінка не завжди має руйнівний характер – вона може бути інструментом самоствердження, захисту та соціального впливу. Однак при відсутності моральних обмежень вона переростає в жорстокість, яка нищить як особистість, так і соціум. У сучасних умовах інформаційного перенасичення формується новий тип агресії – вербальної та символічної, яка проявляється у мові ненависті, соціальних мережах і політичних маніпуляціях. Антропологічний підхід допомагає осмислити ці процеси як наслідок еволюції людської природи та культури.

Список використаних джерел:

1. Бурдые П. Соціологія соціального простору. К.: Темпора, 2020. 320 с.
2. Бауман З. Плинна сучасність. К.: Дух і Літера, 2019. 368 с.
3. Рікер П. Зло: виклики розуму. Львів: Видавництво УКУ, 2021. 224 с.

4. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. К.: Наш Формат, 2018. 200 с.
5. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. К.: BookChef, 2022. 544 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Аріна Бондарук, студентка групи АГР-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливають на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх впливу на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об’єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес еволюції грошей у контексті розвитку культури мислення.

Завдання дослідження: проаналізувати шляхи еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення;– провести ретроспективний аналіз історії грошей та їх впливу на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. Гроші, як важливий елемент сучасного суспільства, давно перестали бути лише засобом обміну чи мірою вартості. У філософському вимірі вони постають як символ складних відносин між матеріальним і духовним світом людини, між індивідом і суспільством. Їхня еволюція відображає не лише економічні зміни, а й глибинну трансформацію людського мислення, уявлень про цінність, справедливість і сенс життя. Історично гроші виникли як практичний інструмент задоволення потреб обміну. Однак з плином часу вони почали набувати метафізичного значення. У первісних суспільствах гроші мали ритуальний та символічний характер – наприклад, у вигляді мушель, каменів чи металевих предметів, що втілювали віру в порядок, стабільність і взаємну довіру. Уже тоді вони виступали не лише економічним, а й культурним феноменом, який структурував соціальні зв’язки та визначав місце людини у колективі. З розвитком цивілізації відбувається поступова дематеріалізація грошей – від металевих монет до паперових купюр, а згодом і до електронних форм. Цей процес є відображенням зміни культурного мислення: суспільство переходить від конкретного до абстрактного, від матеріального до символічного. Гроші починають уособлювати не лише вартість речей, а й ідеї, емоції, владу, довіру та соціальний статус. Саме в цьому полягає філософська глибина феномену грошей – у здатності віддзеркалювати духовний розвиток людства [1, с. 126-127]. На межі Нового часу гроші стають важливим чинником формування раціонального мислення. В епоху капіталізму вони втілюють принцип ефективності, розрахунку, користі – цінностей, що проникають у всі сфери людського життя. Людина починає мислити «економічно», оцінюючи власні дії через призму вигоди. Так виникає нова культура мислення – прагматична, індивідуалістична, зорієнтована на досягнення результату. Гроші стають не лише засобом існування, а й мірилом успіху, що формує систему моральних орієнтирів [2, с. 33]. У сучасну епоху цей процес набув глобальних масштабів. Гроші стали складовою філософії успіху, що пронизує масову свідомість. Їхнє значення виходить далеко за межі економіки – вони стають елементом ідентичності, засобом комунікації та навіть формою духовного досвіду. Людина оцінює себе та інших через призму матеріального статусу, що змінює її внутрішній світ. Таким чином, гроші формують не лише соціальну ієрархію, а й світогляд – уявлення про добро, справедливість, свободу і щастя [3, с. 231]. Водночас розвиток цифрових технологій, поширення

електронних платіжних систем та криптовалют зумовили появу нового етапу в еволюції грошей – перехід від матеріального до віртуального буття. Гроші стають абстрактним символом інформаційної епохи, де головною цінністю виступає не річ, а дані, швидкість і довіра до системи. Така трансформація впливає на культуру мислення сучасної людини, формуючи новий тип свідомості – цифрову, динамічну, схильну до миттєвих рішень. Віртуальні гроші перестають бути просто засобом обміну – вони перетворюються на відображення епохи постправди, де реальність і симуляція стають майже нероздільними [4, с. 167-171]. Символічна роль грошей також простежується у сфері моралі та духовності. У філософії Г. Зіммеля гроші виступають «абсолютним посередником», що одночасно звільняє людину від залежності й підпорядковує її новій системі цінностей. Цей парадокс – гроші як джерело свободи й водночас неволі – особливо яскраво проявляється в культурі ХХІ століття. Людина стає частиною глобальної фінансової системи, у якій гроші набувають ознак сакрального символу – вони замінюють традиційні духовні орієнтири, стають об'єктом віри, прагнення й навіть поклоніння. Сучасна філософія вбачає в еволюції грошей не лише економічний чи соціальний, а насамперед антропологічний аспект. Гроші впливають на психіку, емоції, поведінку, мотивацію людини, формуючи нові типи культури мислення – раціонально-економічний, прагматично-технократичний і постматеріальний. Вони визначають спосіб мислення не лише окремої особи, а й цілих цивілізацій, задаючи ритм розвитку та стиль комунікації у глобальному світі. Отже, у своїй еволюції гроші перетворилися з простого засобу обміну на складну соціально-філософську категорію. Вони стали індикатором духовного рівня суспільства, показником його моральних орієнтирів та інтелектуального потенціалу. Як феномен культури, гроші виступають дзеркалом людського мислення, у якому відбиваються всі суперечності сучасності – прагнення до свободи й залежність від матеріального, потреба в сенсі й віра у ціну. Саме тому дослідження філософських аспектів еволюції грошей відкриває нові горизонти розуміння не лише економіки, а й самої природи людського буття [5, с. 92-94]. переосмислення цінностей у сучасному суспільстві. Гроші перестають бути лише економічним інструментом – вони стають культурним кодом, символом ідентичності та основою мислення.

Список використаних джерел

1. Старицька А.-М. Еволюція грошей в розвитку культури мислення: філософський погляд / А.-М. Старицька // Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства: щорічн. наук. праць / відп. за вип. Т. В Гончарук. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/47110>
2. Скринник З. Е. Гроші як соціокультурний феномен у вимірах практичної філософії / З. Е. Скринник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2007. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/375ddd10-ea2e-4d04-bf0d-5e6c51159634d.pdf>
3. Коробов В. К. Світоглядні основи вивчення соціальної ролі грошей у сучасному українському суспільстві / В. К. Коробов. 2015. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/items/3bcd1aa5-b844-49e3-bb0b-56647f12430c>
4. Потоцька Ю. І. Соціокультурні аспекти філософії грошей Г. Зіммеля / Ю. І. Потоцька // Актуальні питання розвитку сучасного суспільства : збірник статей 4-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (18 квітня 2014): у 4-х т. – Том 3. ПЗДУ, 2014. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/12847>
5. Бондаренко О. В. Філософські аспекти грошей у контексті духовного розвитку особистості / О. В. Бондаренко // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Філософія. – 2020. № 3. URL: <https://vj.khnu.km.ua/index.php/vj/article/view/352>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми дослідження: аналіз проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя відкриває перед нами глибокі філософські питання, які мають важливе значення для розуміння еволюції світогляду та моральних цінностей у минулому та сучасності. В цьому контексті важливими є моральні принципи та релігійні переконання, які вплинули на життя людей та їх погляди на сенс життя у середньовіччі.

Мета дослідження: проведення філософського аналізу проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя з врахуванням впливу релігійних та моральних аспектів на формування світогляду.

Об'єкт дослідження: культурні особливості та історичні події, які вплинули на формування філософських поглядів на сенс життя в епоху Середньовіччя в Україні.

Предмет дослідження: існування людини в українському суспільстві в період Середньовіччя.

Завдання дослідження: проаналізувати проблеми сенсу життя людини в Середньовіччі; визначити які аспекти впливали на формування поглядів на сенс життя в суспільстві; визначити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Світогляд Середньовіччя був домінантно теоцентричним, що зумовило трактування сенсу життя як шляху до пізнання та єднання з Богом [5]. Утвердження християнства як панівної релігії призвело до того, що теологія піднялася до рівня найголовнішого знання, а філософія була оголошена «служницею богослов'я» і повинна була за допомогою свого раціонального апарату утверджувати основні християнські положення [5]. На думку відомого філософа Августина Блаженного, сенс життя тісно пов'язаний із пошуком духовних цінностей, божественного сприйняття та благодаті [6]. Він вважав, що вищим способом розуміння сенсу життя є отримання божественного одкровення. У цьому контексті сенс життя перебуває поза межами земного існування і фокусується на пізнанні Бога та людської душі [6]. Августин визначав людську історію як постійну боротьбу між двома інститутами – Божим і земним царством, де праведники складають перше, а грішники – друге. У земній історії головною чеснотою, що зміцнює людей у Божому царстві, є смиренність перед Богом і Церквою [6]. Українські мислителі, як і загальноєвропейська схоластика, розв'язували проблему людини крізь призму креаціонізму (людина – творіння Бога) та провіденціалізму (Божественне передбачення). Схоластичний метод, заснований на логічному обґрунтуванні віри та розуміння істини, підкреслював, що пізнання сенсу життя нерозривно пов'язане з вірою та церковними догматами [5]. Таке відкриття підтверджує слова І. Канта, який наголошував на двох основних джерелах подиву та благоговіння: зірковому небу над головою і моральному закону, який мешкає в самій людині. Ці аспекти роздуму обмежують горизонт розуміння, і їх не потрібно обговорювати, а лише сприймати як невід'ємну частину існування [1]. Водночас, в українському суспільстві, особливо наприкінці Середньовіччя (ранній модерн, XVI ст.), відбулася значна трансформація цього погляду під впливом ренесансно-гуманістичних ідей [4]. Цей перелом був викликаний посиленням соціальної ролі особистості та зверненням до античної спадщини. Слід зазначити, що ще середньовічна філософська думка, підпорядкувавши самопізнання релігійному завданню спасіння душі, перенесла центр ваги етики зі сфери знання у сферу віри, надавши пріоритету волі, а не розуму [4]. Ця установка, незважаючи на суто релігійну спрямованість, згодом відіграла важливу роль у становленні самосвідомості ренесансного індивіда [4]. Поряд із традиційним розумінням сенсу як здобуття потойбічного спасіння, почав утверджуватися ренесансний погляд на нього як на активну самореалізацію в земному житті [4]. Для мислителів, як-от Станіслав Оріховський, сенс життя вже вбачався у досягненні щастя та особистої свободи, втілюючи ідею активної діяльності та реалізації власних творчих потенцій [3]. Ця нова парадигма закликала до самовдосконалення і служіння суспільству через освіту та політичну діяльність, що свідчило про зростання антропоцентричних (людиноцентричних) тенденцій [3]. Незважаючи на абстрактність окремих філософських питань, головною темою роздумів завжди був спільний об'єкт – людина та її існування у світі. Філософські пошуки незмінно зводилися до основної проблеми – природи та значення людини. Як зазначав Іммануїл Кант, основне питання філософії – «що таке людина?», яка є біосоціальною єдністю, що поєднує соціальні, біологічні та духовні аспекти [2]. Сенс життя, хоч і є унікальним для кожної особистості та пов'язаний зі свободою вибору і відповідальністю, також нерозривно пов'язаний із загальними моральними цінностями та долею нації та суспільства [2]. Людина знаходить осмисленість, коли служить інтересам родини, нації, суспільства і думає про щастя прийдешніх поколінь, а також про те, що вона залишить у спадок [2]. Таким чином, філософський аналіз проблеми сенсу життя в українському суспільстві епохи Середньовіччя дозволяє зробити висновок, що вона виступає як гнучка та комплексна характеристика, яка протягом досліджуваного періоду пройшла значну еволюцію, відбиваючи ключові світоглядні зрушення. Початково домінуючим був теоцентричний світогляд, успадкований від загальноєвропейської схоластики, де сенс життя перебував поза межами земного існування. Людина розглядалася крізь призму креаціонізму та провіденціалізму, а її головна мета полягала у пізнанні Бога, здобутті благодаті та потойбічному спасінні, що було вищим за будь-які земні цілі [6]. Це був період панування теологічної істини та пріоритету душі над тілом. Однак, наприкінці Середньовіччя, під впливом ренесансно-

гуманістичних ідей, в українській філософській думці відбулася суттєва трансформація. СENSE життя почав зміщуватися від суто есхатологічних очікувань до активної самореалізації в земному житті [4]. Мислителі, як-от Станіслав Оріховський, утверджували цінність особистої свободи та земного щастя, закликаючи до діяльної, творчої участі в житті суспільства [3]. Цей перехід засвідчив поступове поєднання духовних та матеріальних аспектів існування, а також формування ідеалу діяльної особистості, що стало підґрунтям для філософії наступної, ранньо-модерної доби. Зрештою, філософські пошуки сенсу життя незмінно зводилися до основної проблеми – природи та значення людини. Це підкреслює, що унікальний SENSE життя, пов'язаний зі свободою вибору та відповідальністю кожної особистості, нерозривно пов'язаний із загальними моральними цінностями [2]. Людина знаходить справжню осмисленість не лише в індивідуальному спасінні, але й у служінні інтересам родини, нації та суспільства, а також у формуванні позитивного спадку для прийдешніх поколінь [2].

Висновок. Таким чином, проблема сенсу життя в українському Середньовіччі не лише розкриває історичні особливості світогляду, але й слугує підґрунтям для розуміння актуальної і сьогодні потреби людини у визначенні своєї ролі та призначення у світі, поєднуючи духовний пошук із соціальною відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Володін П. В. СENSE життя людини як філософська проблема // Гуманітарний вісник: URL:https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/visnyk_51_115.pdf
2. Матвеева О. О. СENSE життя людини як філософська проблема: URL:https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11281/1/NRMSE2018_V3_P399-400.pdf
3. Морально-етичні погляди (Про Станіслава Оріховського) // Безкоштовна бібліотека підручників: URL:<http://www.info-library.com.ua/books-text-7727.html>
4. Литвинов В. Розділ II. §2. Ренесансний гуманізм в Україні Ізборник: <http://litopys.org.ua/lytv/lyt06.htm>
5. Северин-Мрачковська Л. В. Філософія середньовіччя: URL:<https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d4ac8cd6-9779-4b76-baf8-03b4e4655976/content>
6. Філософська думка середньовіччя та її релігійна спрямованість: URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13177/>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Олександра Бреус, студентка групи КН – 11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ характеризується швидкими соціально-економічними, технологічними та культурними змінами, що безпосередньо впливають на управлінські процеси. Успішне управління сьогодні визначає ефективність розвитку будь-якої організації, а від особистості менеджера значною мірою залежить стабільність і конкурентоспроможність підприємства. Менеджери стикаються з викликами глобалізації, цифровізації, моральної відповідальності та постійної потреби в самовдосконаленні. Саме тому важливо усвідомити, як філософські підходи допомагають не лише формувати професійні компетенції, а й розвивати внутрішню мотивацію, етичні цінності та світогляд керівника. Філософія успіху менеджера дає змогу глибше зрозуміти сутність управління, визначити SENSE професійної діяльності та знайти баланс між особистими і колективними цілями.

Мета дослідження: проаналізувати філософські основи, що сприяють формуванню ефективного, етичного й усвідомленого стилю управління, а також розкрити роль філософії у досягненні професійного та особистісного успіху менеджера в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: процес становлення та досягнення успіху менеджера в контексті філософського осмислення його діяльності.

Предмет дослідження: концепції, ідеї та теорії, що формують філософію успіху менеджера та впливають на ефективність управлінських рішень.

Завдання дослідження: визначити сутність і значення філософського підходу в діяльності менеджера, проаналізувати ключові чинники, що впливають на успіх керівника з точки зору філософії, розглянути морально-етичні, психологічні та культурні аспекти філософії управління, визначити переваги й обмеження філософського підходу у сучасному менеджменті, обґрунтувати роль філософії як чинника гармонійного розвитку особистості та професійної ефективності менеджера.

Виклад основного матеріалу. Філософія завжди слугувала фундаментом для розвитку науки, культури та практичної діяльності людини. Вона допомагає осмислити глибинні принципи буття, мислення та взаємодії, що робить її невід'ємною частиною формування світогляду будь-якого керівника. Для менеджера філософія є не лише абстрактною наукою, а дієвим інструментом пізнання самого себе, своєї команди та середовища, у якому він працює. Розуміння філософських основ дозволяє менеджеру діяти більш усвідомлено, бачити взаємозв'язки між особистими цінностями, етичними нормами та професійними цілями. Як зазначає Карнегі, розуміння людської психології та принципів взаємодії з людьми є ключовим для ефективного управління [1, с. 12]. Менеджер, який здатний не лише наказувати, а й слухати, підтримувати, мотивувати, створює атмосферу довіри, де працівники прагнуть досягати спільної мети. Саме тому у сучасному менеджменті важливу роль відіграє емоційний інтелект – здатність розуміти власні емоції, регулювати їх і відчувати стан інших. Ця здатність, підкріплена філософським осмисленням людської природи, стає одним із головних критеріїв управлінської зрілості. Проблема взаємовідносин «керівник – підлеглий» еволюціонувала від авторитарних ієрархічних систем до демократичних і партнерських моделей управління. У сучасному світі, де інформація та інновації змінюються з великою швидкістю, менеджер повинен бути не просто адміністратором, а лідером – натхненником, наставником і стратегом. Його роль полягає у створенні умов для самореалізації працівників, розвитку їхніх здібностей і формуванні сильної корпоративної культури. Хілл зазначає, що успішний керівник враховує як об'єктивні обставини, так і особисті якості команди, що дозволяє максимально ефективно реалізувати цілі організації [2, с. 45]. Знання філософії допомагає менеджеру бачити не лише зовнішні процеси, але й внутрішні закономірності розвитку колективу: як мотивація перетворюється на результат, як ідеї стають діями, а дії – успіхом. Система «менеджер–оточення» демонструє, що індивідуальні якості керівника, його світогляд і життєва позиція безпосередньо впливають на загальні результати підприємства. Менеджмент у сучасному розумінні – це не просто контроль чи організація процесів, а мистецтво досягати мети через інших людей. Ефективний менеджер не замикається на функціях і показниках, а прагне гармонії між раціональним і духовним. Він бачить у кожному працівнику не лише ресурс, а особистість, здатну розвиватися, навчатися й робити внесок у спільну справу. Саме в цьому полягає філософський сенс управління – створювати не механічну структуру, а живий організм, де кожна частина має значення. Павловський підкреслює, що діяльність менеджера формується під впливом виховання, культурного середовища та особистих цінностей [3, с. 78–79]. Тому важливо, щоб майбутні керівники приділяли увагу самопізнанню, формуванню моральних орієнтирів і внутрішній дисципліні. Без духовної зрілості менеджер може досягти короточасного успіху, але не зможе побудувати стабільну та довірчу систему управління. Філософія допомагає знайти внутрішню гармонію, навчитися приймати відповідальність за рішення і формувати команду на основі взаємоповаги. Сучасна філософія менеджменту поєднує раціоналізм, прагматизм та інтуїтивізм [4, с. 33]. Раціоналізм допомагає вибудовувати логічні управлінські структури та приймати обґрунтовані рішення; прагматизм спрямовує на досягнення конкретних результатів; інтуїтивізм дозволяє швидко реагувати в умовах нестабільності. Менеджер, який володіє цими якостями, здатний адаптуватися до змін, мислити стратегічно й ухвалювати рішення, які враховують не лише матеріальні, а й моральні наслідки. Особливої уваги заслуговує етичний аспект діяльності менеджера. Соскін наголошує, що морально-етичні принципи є невід'ємною складовою управлінської культури, адже саме вони формують довіру як усередині колективу, так і між організацією та суспільством [5, с. 21]. У сучасному бізнесі, де межі між особистим і професійним постійно стираються, етика стає не просто прикрасою, а умовою виживання. Етичне мислення дозволяє уникати конфліктів, забезпечує справедливість у відносинах і формує позитивний імідж керівника. Черняк підкреслює, що філософія менеджера виступає посередником між наукою, мораллю та духовністю, забезпечуючи системне мислення і гармонійний підхід до прийняття рішень [5, с. 21]. Завдяки цьому керівник здатен поєднувати економічну доцільність із гуманістичними цінностями, діяти не лише ефективно, але й справедливо. Філософія успіху менеджера також охоплює поняття особистої відповідальності. Вона навчає не перекладати провину на інших, а шукати причину невдач у власних діях і рішеннях. Менеджер, який володіє філософським мисленням, розглядає будь-яку ситуацію як досвід і можливість для зростання. Саме такий підхід формує лідера нового типу – не лише успішного, а й усвідомленого. Таким чином, філософія успіху менеджера інтегрує знання про людину, суспільство та світ, формуючи базу для стратегічного мислення, морального розвитку й ефективного керівництва. Вона дозволяє усвідомити сенс професійної діяльності, навчитися приймати рішення з урахуванням етичних і соціальних наслідків, а також сприяє гармонійному розвитку особистості керівника та його колективу. Без філософського підґрунтя управлінська діяльність втрачає глибину, стає механічною і ризикую призвести до професійного вигорання. Саме тому філософія успіху є не лише теоретичною, а й практичною основою сучасного менеджменту. Додатково до вищенаведених досліджень варто звернути увагу на праці сучасних учених, які поглиблюють розуміння філософії успіху менеджера в умовах трансформації суспільства та економіки. Кузьмін О. Є. у своїй праці «Філософія управління» (2018) розглядає успіх менеджера через призму розвитку

стратегічного мислення та аналітичних здібностей керівника. На його думку, ефективний менеджмент ґрунтується на усвідомленні того, що головною цінністю будь-якої організації є людина [6, с. 57]. Учений підкреслює, що філософія управління повинна поєднувати етичні принципи, гнучкість мислення та здатність до інновацій [6, с. 145]. Саме така інтеграція дає змогу керівнику досягати гармонії між особистими переконаннями та професійними цілями. Пітер Друкер, відомий як засновник сучасного менеджменту, у праці «The Practice of Management» (2006) акцентує на тому, що головна мета управління полягає не лише у забезпеченні прибутку, а й у розвитку організації як спільноти людей [7, с. 49]. На його переконання, успішний керівник – це насамперед лідер, який надихає команду, формує бачення майбутнього та бере на себе моральну відповідальність за наслідки прийнятих рішень [7, с. 135]. Таким чином, філософія менеджера, за Друкером, полягає у поєднанні ефективності з людяністю та соціальною відповідальністю. Український дослідник В. М. Бебик у книзі «Менеджмент і філософія успіху» (2015) розглядає управління як духовний процес, що має на меті гармонійний розвиток особистості керівника і колективу [8, с. 88]. Він підкреслює важливість внутрішнього світогляду, моральних орієнтирів і натхнення як рушійної сили в управлінській діяльності [8, с. 154]. За Бебиком, філософія успіху – це гармонія між раціональним і емоційним, між логічним аналізом і творчим натхненням. В. П. Андрущенко у своїй праці «Філософія освіти і управління» (2016) наголошує, що будь-яке управління має ґрунтуватися на етичних засадах [9, с. 65]. Він розглядає духовність як джерело моральної сили керівника та основу його авторитету [9, с. 129]. На думку вченого, без духовних орієнтирів менеджер втрачає цілісність і здатність до ефективного лідерства, адже професійна культура управління нерозривно пов'язана з його моральною відповідальністю [9, с. 201]. Чухрай Н. І. у монографії «Менеджмент і лідерство в умовах трансформації» (2020) розглядає філософію успіху крізь призму безперервного навчання та адаптації [10, с. 92]. Дослідниця підкреслює, що самоусвідомлення, критичне мислення та готовність до змін є основними рисами сучасного керівника [10, с. 157]. Вона вважає, що філософія управління має включати елементи рефлексії, адже лише осмислений досвід дозволяє приймати стратегічні рішення в умовах невизначеності. Загалом внесок цих учених демонструє, що філософія успіху менеджера формується на перетині моральних цінностей, стратегічного бачення та здатності до постійного саморозвитку. Їхні ідеї доповнюють класичні підходи Карнегі, Хілла, Павловського, Соскіна й Черняка, розкриваючи сучасне розуміння управлінської культури в контексті гуманістичних і етичних принципів.

Висновок. Без філософського осмислення управлінських процесів діяльність менеджера можлива, але часто супроводжується помилками. Використання філософських методів і правильного вибору парадигми дозволяє досягати усвідомленого успіху, уникати зайвих ризиків і підвищувати ефективність організації.

Список використаних джерел:

1. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей / Д. Карнегі. Київ: Наш Формат, 2018. 256 с.
2. Хілл Н. Думай і багатій / Н. Хілл. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 411 с.
3. Павловський В. Менеджмент: філософські аспекти / В. Павловський. Київ: 2020. 136 с.
4. Соскін І. Філософія та економіка: методологія управління / І. Соскін. Харків: 2019. 96 с.
5. Черняк В. Практична філософія менеджера: керівництво для сучасного управлінця / В. Черняк. Київ: 2021. 83 с.
6. Кузьмін О. Є. Філософія управління: навчальний посібник. Львів: Львівський національний університет, 2018. 240 с.
7. Друкер П. The Practice of Management. New York: Harper Business, 2006. 404 p.
8. Бебик В. М. Менеджмент і філософія успіху. Київ: Видавництво «Знання», 2015. 312 с.
9. Андрущенко В. П. Філософія освіти і управління. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 278 с.
10. Чухрай Н. І. Менеджмент і лідерство в умовах трансформації. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 295 с.
11. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
12. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
15. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
16. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
17. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження. Комунікація є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Розвиток інформаційних технологій, соціальних мереж, та зростання об'єму інформації, доступної для громадськості, роблять комунікаційну культуру актуальною темою для дослідження. Зростання кількості способів спілкування та можливість глобального впливу роблять комунікаційну культуру надзвичайно важливою для забезпечення ефективної комунікації та заборони поширенню дезінформації.

Мета дослідження: сприяння підвищенню якості комунікації в суспільстві, розкриття проблем і вирішення викликів, пов'язаних із зростанням обсягу інформації та розповсюдженням інформаційних технологій.

Предмет дослідження: комунікація в суспільстві, включаючи всі аспекти спілкування, обміну інформацією та взаємодії між індивідами, групами, організаціями та суспільством в цілому.

Об'єкт дослідження: комунікаційна культура суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати комунікаційні процеси у суспільстві, включаючи мову, символи, засоби масової інформації та соціальні мережі.

Виклад основного матеріалу. Комунікаційна культура суспільства – це інтегрований комплекс знань, умінь, норм і цінностей, який забезпечує ефективну, етично орієнтовану та соціально відповідальну взаємодію між людьми, соціальними групами та інституціями [1, с. 12]. Вона охоплює мовні, невербальні, символічні та технологічні форми спілкування, а також визначає правила адекватного сприйняття, передачі й інтерпретації інформації. Сучасне суспільство розвивається в умовах цифровізації, глобалізації та інформаційної відкритості. Потужні потоки даних, швидкість комунікації та поява нових каналів обміну інформацією формують нові вимоги до комунікативної компетентності людини [2, с. 44]. У таких умовах комунікаційна культура стає не лише засобом соціальної взаємодії, а й важливим чинником стабільності, моральності й безпеки інформаційного простору. Високий рівень комунікаційної культури передбачає не лише володіння сучасними засобами спілкування, а й сформовану етичну свідомість, критичне мислення, толерантність і повагу до культурних та мовних відмінностей [3, с. 156]. Ці риси дозволяють людині ефективно функціонувати в інформаційному середовищі, мінімізуючи ризики маніпуляцій і дезінформації. Проблема комунікаційної культури має міждисциплінарний характер, оскільки поєднує в собі елементи соціології, культурології, філософії, психології та лінгвістики. Полісемантичність понять «культура» та «комунікація» зумовлює складність наукового визначення цього феномену. З одного боку, культура формує ціннісні орієнтири та моральні засади комунікації; з іншого – саме через комунікацію культура поширюється, трансформується й оновлюється [4, с. 267]. У цифрову епоху, коли суспільство перебуває під впливом масових медіа, соціальних мереж і штучного інтелекту, комунікаційна культура набуває нового змісту. Вона охоплює розвиток медіаграмотності, етичного використання інформації, уміння розпізнавати фейки, а також здатність вести публічний діалог у конструктивному, толерантному форматі [5, с. 31].

Висновок. Комунікаційна культура є показником зрілості суспільства. Вона відображає рівень його інтелектуального та морального розвитку, визначає якість соціальних зв'язків і впливає на ефективність функціонування державних, громадських і культурних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Соломенко Л. І. Комунікативна культура та комунікативні практики в соціальних мережах // Інформація та соціум. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 10-15.
2. Денисюк Ж., Яковлев О. Формування інформаційної культури суспільства в умовах цифровізації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. № 2. С. 42-48.
3. Красняк О., Амонс С. Соціальні комунікації: особливості їх запровадження в період війни // Економіка та суспільство. 2023. № 48. С. 155-160.
4. Бойченко М. І. Комунікативна парадигма дослідження культури // Українські культурологічні студії. 2018. № 1(2). С. 265–269.
5. Денізджі О. М., Сокол М., Царик О. Комунікативна культура в умовах цифровізації та медіатизації // Наукові праці МАУП. Філологія. 2023. № 2(7). С. 27-33.

Катерина Буняк, студентка групи АТЛ-11

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами і кризами, які ставлять під сумнів загальнолюдські цінності, такі як мир, справедливість і людське гідності. У наш час, де технологічний розвиток і глобалізація розширюють межі спільноти, питання загальнолюдських цінностей стають особливо важливими, оскільки вони визначають спосіб взаємодії і вирішення глобальних проблем.

Мета дослідження: підкреслити, що у сучасному світі загальнолюдські цінності є ключовими в контексті вирішення глобальних проблем і конфліктів, і вони повинні слугувати як основа для спільної дії та міжнародного співробітництва.

Об'єкт дослідження: сучасний світ як система соціокультурних, політичних і економічних відносин, що функціонує у міжнародному масштабі.

Предмет дослідження: вплив загальнолюдських цінностей на сприйняття і вирішення сучасних глобальних проблем, конфліктів і взаємовідносин в сучасному світі.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив сучасних загальнолюдських цінностей на розвиток суспільства і вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. У сучасному глобалізованому суспільстві питання загальнолюдських цінностей набуває особливої актуальності. Людство переживає період глибоких трансформацій технологічних, соціальних і духовних, що потребують осмислення ролі цінностей, які об'єднують різні народи та культури [1, с. 312]. Загальнолюдські цінності це морально-етичні орієнтири, що визначають гуманістичний зміст життя людини, регулюють поведінку та сприяють розвитку суспільства. До них належать добро, справедливість, свобода, любов, гідність, мир, рівність і повага до людини [2, с. 47]. Саме ці цінності формують основу цивілізованого світу та є критерієм морального прогресу людства. У XXI столітті поняття гуманізму стає центральним елементом духовного життя. На перший план виходить ідея цінності людської особистості, її права на свободу вибору, самореалізацію та захист власної гідності [3, с. 28]. Гуманізм протистойть насильству, дискримінації, агресії та нелюдяності, закликаючи до взаєморозуміння між народами. Важливу роль у сучасному світі відіграє толерантність здатність поважати відмінності між людьми, приймати інші культури, релігії, мови та традиції. В умовах глобалізації толерантність стає не лише моральною чеснотою, а й необхідною умовою мирного співіснування держав і націй.[4, с. 81] Не менш значущою є цінність миру, адже воєнні конфлікти, тероризм та насильство загрожують не лише фізичному існуванню людства, а й його духовним основам. Мир це не просто відсутність війни, а стан гармонії, співпраці та взаємоповаги між людьми. Збереження миру є одним із найвищих проявів гуманізму та відповідальності перед майбутніми поколіннями. Особливу увагу привертає екологічна свідомість як складова сучасних цінностей. Людина усвідомлює, що природа не ресурс, а жива система, з якою потрібно співіснувати гармонійно. Відповідальність за довкілля, турбота про планету, розвиток екологічного мислення стають основою нової світової етики [5]. Крім того, у світі інформаційних технологій зростає значення етичних цінностей у цифровому просторі. Повага до приватності, достовірність інформації, культура спілкування в інтернеті визначають моральний рівень сучасної людини. Технологічний прогрес повинен служити людині, а не замінювати її духовність та мораль. У сучасних умовах надзвичайно важливою стає цінність освіти як головного чинника розвитку особистості й суспільства. Освіта не лише передає знання, а й формує духовний світ людини, її моральні переконання, почуття відповідальності та поваги до інших. Саме через освітній процес здійснюється виховання ціннісних орієнтацій молоді, без яких неможливе становлення зрілої громадянської позиції [6, с. 80]. Особливу роль у цьому процесі відіграє виховання культури миру, адже сучасне покоління має навчитися не лише здобувати знання, а й жити у взаємоповазі та злагоді. Культура миру ґрунтується на таких принципах, як діалог, взаєморозуміння, емпатія та відмова від насильства. Це дає змогу формувати гармонійне суспільство, у якому цінується життя кожної людини [7, с. 36]. Важливою складовою загальнолюдських цінностей є повага до людських прав і свобод. Вони виступають універсальним критерієм гуманності, незалежно від національності, віри чи соціального статусу. Права людини визначають межі моральної свободи, гарантують гідність і забезпечують справедливість у взаєминах між людьми [8, с. 15]. У сучасному світі стрімкий розвиток технологій і штучного інтелекту створює нові моральні виклики. Виникає потреба у формуванні цифрової етики, що ґрунтується на таких цінностях, як відповідальність, чесність, справедливість і повага до приватності. Технологічний прогрес не повинен підривати духовні засади людства, навпаки має сприяти їх зміцненню [9, с. 61]. Не можна оминати увагою і таку важливу цінність, як милосердя. У добу індивідуалізму саме милосердя та співчуття допомагають відновити баланс між духовним і матеріальним. Людяність проявляється не лише у великих вчинках, а й у повсякденній доброті, готовності підтримати інших, допомогти тим, хто у скруті. Це найвищий прояв гуманізму, що визначає моральне обличчя суспільства [10, с. 104]. У контексті глобалізації важливо зберегти культурну різноманітність, адже саме вона збагачує духовний світ людини. Культура виступає посередником між минулим і майбутнім, поєднує традиції та інновації, надаючи кожному народові неповторної самобутності. Повага до культурних надбань інших народів сприяє розвитку взаєморозуміння та толерантності, що є основою мирного співіснування у світі [11, с. 92]. Крім того, надзвичайного значення набуває цінність праці. У сучасному суспільстві праця не лише економічна категорія, а й духовна. Вона формує почуття самоповаги, відповідальності та є джерелом самореалізації. Ставлення до праці відображає рівень зрілості суспільства та його моральний потенціал [12, с. 75].

Висновок. Отже, необхідно пам'ятати, що система цінностей не є пасивним наслідком впливу соціокультурного середовища, економічних і політичних чинників. Вона, крім того, ще є й однією із форм самоусвідомлення, самовираження внутрішніх інтелектуальних, моральних, естетичних та інших сил і уявлень особистості, які перебувають у тісному взаємозв'язку із її потребами, інтересами, мотивами поведінки, зумовлюючи їх і одночасно перебуваючи залежно від них, від характеру й об'ємності інформації про культурні цінності, їх сутність, функції і властивості. Крім того, у цьому процесі чітко проявляється

взаємозв'язок і взаємовплив соціокультурного макросередовища і мікросередовища, особистості, ефективність освітньо-виховної системи суспільства тощо.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Основи сучасної філософії освіти: навчальний посібник. / В. П. Андрущенко, Д. І. Дзвінчук. Київ: Знання, 2001. 349 с.
2. Гаврилюк Л. О. Цінності людського буття у глобалізованому світі // Філософські обрії. 2020. Вип. 2. С. 45-51.
3. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Київ: КМ-Букс, 2018. 160 с.
4. Карась А. А. Толерантність як основа міжкультурної комунікації // Гуманітарний вісник. 2021. Вип. 3. С. 78-83.
5. Гриневич М. Екологічна етика сучасності. URL: <https://academia.vinnica.ua/index.php/uk/k2-showcase/2012-03-14-03-12-26/112-vishcha-osvita/ekologiya>
6. Кремень В. Г. Філософія освіти в контексті сучасних викликів. Київ: Знання, 2020. 210 с.
7. Юрченко О. Культура миру як складова гуманітарного розвитку // Освіта і суспільство. 2021. Вип. 1. С. 33-38.
8. Загороднюк Л. Права людини як основа демократичного суспільства // Право України. 2019. Вип. 4. С. 12-17.
9. Смирнова К. Етичні виклики цифрової доби // Інформаційне суспільство. 2022. Вип. 2. С. 58-64.
10. Гавриш С. Милосердя як моральна цінність сучасного суспільства // Духовність особистості. 2020. Вип. 3. С. 101-106.
11. Мельник І. Культурна різноманітність у глобалізованому світі // Культура і сучасність. 2021. Вип. 4. С. 89-95.
12. Поліщук А. Цінність праці в духовному розвитку особистості // Філософія і соціологія. 2018. Вип. 2. С. 71-77.
13. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
14. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
15. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
16. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
17. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
18. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
19. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Мар'яна Буцук, студентка групи КБ – 12

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. Кризи, котрі виникли на рубежі XIX та XX століть, з часом охопили усі сфери життя, отримуючи все новіші форми прояву. На початку нинішнього століття можна констатувати, що людство так і не усунуло основні причини їх виникнення, до цього часу залишається ймовірність такого кризового існування ще не одне десятиліття. Саме ж суспільство, котре переживає патологічну соціокультурну кризу, характеризується як кризовий соціум, а його основною ознакою є унікальне сполучення параметрів соціального та культурного розвитку, які зачіпають культурну, власне соціальну, політичну, економічну та виробничу сфери.

Мета дослідження: соціально-культурні детермінації структурного процесу самореалізації особистості в кризовому соціумі.

Предмет дослідження: вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію людей та молоді українського суспільства.

Об'єкт дослідження: вплив соціально-культурної кризи на особистість в українському суспільстві.
Завдання дослідження: визначити ступінь впливу соціально-культурної кризи на ідентичність та самореалізацію осіб в різних сферах життя.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан життя населення України багато в чому є непевним та нечітко визначеним. Соціокультурна криза в українському суспільстві характеризується тотальним домінуванням масової культури та девальвацією культурних цінностей. У цих умовах невизначеність і нестабільність перетворюються на суттєві чинники, які детермінують можливості та форми самореалізації особистості [1]. «Криза людської культури» часто розглядається як дисбаланс між розвитком духовної (гуманітарної) та матеріальної (вузькоспеціалізованої) складових. Невирішеність проблем духовного плану в культурі народу може спричинити небажані соціальні явища, включаючи посилення песимістичних настроїв, зростання асоціальної та неадекватної поведінки, а також різних девіацій серед населення. Людина поставлена в такі умови, що їй необхідно самостійно вирішувати безліч життєво важливих питань, які у граничному вираженні зводяться до самозбереження індивіда [6]. Активні глобалізаційні процеси, посилюючи тенденцію космополітизації культури, створюють значну загрозу національно-культурній ідентичності. Хоча глобалізація водночас створює умови для розширеного діалогу культур, перед українською культурою постає необхідність вибудувати нову модель свого існування, яка б успішно поєднувала етнічну самобутність і новітні світові тенденції [2]. Ця загроза трансформується у кризу національно-культурної ідентичності, що проявляється, зокрема, у тому, що значна частина населення не ідентифікує себе з жодною етнічно-національною спільнотою. Люди, які втратили одну культурну ідентичність, але ще не здобули іншої, опиняються у стані культурної невизначеності. Проте, незважаючи на складність ситуації, в українському суспільстві прослідковується властивість виживання та розвитку навіть в умовах стрімких трансформацій, що дає підстави стверджувати, що потенціал нації не втрачено [3]. Успішність самореалізації особистості в умовах соціокультурної кризи значною мірою залежить від її самосвідомості та духовного розвитку. Цілісна самореалізація вимагає сформованої духовної особистості, яка керується загальнолюдськими, а не егоїстичними цінностями. Особистість, що пройшла певний шлях духовного зростання, долає «нарцистичний» стан самозаглиблення та прагне до світу, в якому утверджені універсальні надособистісні цінності. Свобода виявляється як основна умова самореалізації, а її детермінація засобами духовної культури надає процесу гуманістичного та цілісного характеру. Це здійснюється завдяки формуванню здатності індивіда до трансценденції (виходу за межі впливу детермінант), а також сенсожиттєвих установок та ціннісних орієнтацій. Молодість вважається оптимальним часом для самореалізації, оскільки цей період є найбільш сприятливим для найскладніших видів професійної діяльності та інтенсивного спілкування. У період повноліття відбувається важлива трансформація: суб'єктне самовизначення особистості відносно соціуму має перерости у самовизначення відносно власної сутності. Тоді потреба у самовизначенні трансформується у потребу самореалізації індивідуальних сил [5]. Особливе значення мають професійно-ціннісні орієнтації, які створюють ядро цілісності особистості та виступають каталізатором й ресурсом її саморозвитку. Вони забезпечують сумлінне ставлення до професійної діяльності та спонукають людину до творчого пошуку у професії [7].

Висновок. Соціально-культурна криза в українському суспільстві є багатовимірним явищем, яке докорінно впливає на процес самореалізації особистості. Ключові чинники кризи, такі як нестабільність ціннісних орієнтацій, домінування масової культури та розмивання національної ідентичності, створюють складне та невизначене середовище для індивідуального розвитку. У цих умовах успішна самореалізація вимагає від особистості не лише адаптації, але й суб'єктної трансформації. Центральною умовою для подолання зовнішніх детермінант є духовне зростання та свідомий вибір надособистісних, загальнолюдських цінностей. Саме сформована духовна зрілість дозволяє молоді перетворити потребу у зовнішньому самовизначенні на цілісну реалізацію індивідуальних сил у професійній та соціальній сферах. Отже, забезпечення умов для самореалізації в кризовому соціумі залежить від мобілізації внутрішнього потенціалу нації, підтримки етнічної самобутності та спрямування суспільних зусиль на відновлення цілісного світогляду, що є запорукою стійкості особистості перед зовнішніми викликами.

Список використаних джерел

1. Вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію особистості. studentam.net.ua. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/7324/97/>
2. Шевчук С. національно-культурна ідентичність у глобалізованому світі. наукові записки наукма. 2014. т. 154. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/5936/1/17.pdf>
3. Криза національно-культурної ідентичності в умовах глобалізаційних процесів. електронний науковий архів днз «Переяслав-хмельницький державний педагогічний університет імені григорія скороводи». URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/199db8a6-4d6d-487b-9c84-08279686f85e>
4. Суб'єктне самовизначення молоді людини в період повноліття. електронний архів національного університету харчових технологій. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d9f28c3-6d82-4370-b5e5-70be329b8c55/content>
5. Вальчук А. М. духовна криза суспільства та проблема реалізації націй. вісник хмельницького національного університету. 2012. № 5. URL: <https://old.univer.km.ua/visnyk/1200.pdf>

6. Духовна культура суспільства як чинник самореалізації особистості. вісник житомирського державного університету. випуск 47. філософські науки. 2010. URL:https://www.researchgate.net/publication/38321022_Duhovna_kultura_suspilstva_ak_cinnik_samorealizacii_osobistosti
7. Формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності в умовах сучасного освітнього середовища. монографія. 2022. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732085/1/>
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 9.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 11.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ганна Ваврик, студентка групи АТЛ-11

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: Україна перебуває в ситуації глибоких трансформацій суспільного устрою: від перебудови політичних, економічних і культурних рамок до переосмислення національної ідентичності та ціннісних основ. Збройне вторгнення, часткова окупація територій, значні демографічні, соціальні та культурні втрати ставлять перед державою і громадянським суспільством завдання екзистенційного масштабу – не лише стабілізація, але й пошук стратегій сталого розвитку. У цьому контексті надзвичайно важливим є аналіз не тільки соціальних чи економічних змін, але і глибоких культурно-історичних процесів, що формують основу сучасної української нації

Мета дослідження: аналіз основних особливостей розвитку українського суспільства на сучасному етапі та виявлення їх впливу на політичний, економічний, культурний та соціальний контексти країни

Об'єкт дослідження: розвиток українського суспільства на сучасному етапі, включаючи всі його складові: політичні, економічні, культурні та соціальні аспекти.

Предмет дослідження: тенденції розвитку українського суспільства з урахуванням його історичних, геополітичних та соціокультурних особливостей. **Завдання дослідження:** визначити основні чинники, що впливають на розвиток українського суспільства; проаналізувати вплив геополітичного середовища на політичні процеси в Україні. Україна на етапі свого розвитку переживала значущі зміни в економіці, політиці та культурі.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурні процеси, що відбуваються в українському суспільстві протягом останніх десятиліть, демонструють складну й багатовимірну динаміку. Вони охоплюють як зміну суспільних орієнтирів, так і переосмислення ролі національної ідентичності у сучасному глобалізованому світі. Українська нація проходить етап глибокої ціннісної та культурної модернізації, зумовленої історичними викликами, військовими подіями, інтеграційними процесами та зростанням впливу громадянського суспільства. Упродовж останніх років формується новий соціокультурний тип українця – активного, відповідального, орієнтованого на демократичні цінності та індивідуальну свободу. Така трансформація пов'язана з посиленням ролі громадських ініціатив, волонтерського руху, цифрової комунікації та самоорганізації громад. Ці процеси відображають становлення зрілої нації, яка здатна не лише адаптуватися до зовнішніх викликів, а й самостійно формувати суспільний порядок денний [5, с. 71]. Ключовим чинником соціокультурних змін стала Революція Гідності 2013–2014 років, що започаткувала нову фазу національного пробудження. Вона сприяла утвердженню таких базових цінностей, як людська гідність, свобода, солідарність і патріотизм. Подальші події – збройна агресія Росії, волонтерський рух, самоорганізація громад – посилили відчуття національної єдності та соціальної відповідальності. Громадянське суспільство України довело здатність діяти як самостійна сила, що компенсує слабкість інститутів державної влади й водночас сприяє їх оновленню. Повномасштабне вторгнення 2022 року прискорило переосмислення соціальних цінностей: свобода, гідність, справедливість і солідарність

перетворилися з абстрактних понять на практичні принципи виживання. Під впливом цих обставин формується нова суспільна модель – «суспільство стійкості», у якому моральні та культурні ресурси стають не менш важливими за матеріальні. Водночас воєнні події активізували процес переоцінки ролі держави, громади й особистості у спільній справі відбудови країни. Соціальні інновації, цифровізація управління, інтеграція внутрішньо переміщених осіб і підтримка ветеранів поступово формують нові механізми суспільної солідарності. Після перемоги ці процеси можуть стати основою для побудови модерної, демократичної, інклюзивної України [2]. Особливої ваги набуває процес переосмислення культурних кодів. Українська культура перестає бути лише носієм етнічних традицій – вона стає інструментом суспільної консолідації, політичної комунікації та символічного опору. Відбувається відродження інтересу до національної історії, мови, народного мистецтва, а також актуалізація теми культурної деколонізації – звільнення від радянських і імперських наративів. Через освіту, літературу, кінематограф і цифрові медіа відбувається переоцінка ролі України у світовій цивілізаційній системі [4, с. 17]. Водночас соціокультурна трансформація не обмежується лише національним виміром. Вона також проявляється у зміні повсякденних практик, у поширенні нових моделей комунікації, праці, споживання та освіти. Покоління, сформоване в умовах незалежності, дедалі більше орієнтується на цінності відкритості, толерантності, екологічної свідомості й гендерної рівності. Це сприяє формуванню модерної громадянської культури, у центрі якої – повага до людських прав і верховенства права [3, с. 381]. Ціннісна система українського суспільства є результатом тривалого історичного розвитку, у якому переплелися традиції, духовність, досвід боротьби за незалежність і вплив європейських цивілізаційних моделей. Її витoki сягають киеворуської доби, коли формувалися основи державності, православної культури та громадських форм співжиття. Саме в цей період закладено такі фундаментальні принципи, як колективна солідарність, шанування громади й відповідальність перед спільнотою. Вплив козацької доби визначив ще одну рису української ідентичності – волелюбність і готовність до самоврядування. Запорозька традиція демократичного устрою, рівності членів громади й виборності керівництва стала своєрідним культурним архетипом, який знаходить своє продовження в сучасних формах громадської самоорганізації. Саме ця історична спадщина пояснює глибоке вкорінення у свідомості українців ідеї свободи як базової суспільної цінності. Подальші етапи історії – доба імперського поневолення, національно-визвольні змагання XIX–XX століть, радянський період – також істотно вплинули на структуру цінностей. Багатовікова боротьба за збереження мови, культури, віри сприяла утвердженню таких домінант, як любов до батьківщини, працелюбність, стійкість і взаємодопомога. Радянська епоха, незважаючи на спроби уніфікації та придушення національної самобутності, парадоксально сприяла формуванню потужного потенціалу культурного опору, який проявився у відродженні незалежної України після 1991 року. Після проголошення незалежності система цінностей почала активно оновлюватися під впливом європейської інтеграції, глобалізаційних процесів і розвитку демократичних інститутів. Українське суспільство поступово відмовляється від патерналістських моделей поведінки, натомість утверджує пріоритет індивідуальної ініціативи, підприємливості та громадської участі. У новій ціннісній парадигмі поєднуються елементи національної традиції та сучасної європейської культури – від поваги до історичної пам'яті до прагнення інновацій і технологічного розвитку [1]. Особливу роль у формуванні сучасної ціннісної системи відіграють війна та процеси суспільної мобілізації, які посилюють значення таких цінностей, як солідарність, взаємодопомога, гідність і самопожертва. Ці категорії стають не лише моральними орієнтирами, а й практичними механізмами виживання та підтримки суспільної стійкості. У результаті українська нація утверджує новий тип ідентичності – відкритої, але водночас глибоко вкоріненої у власній культурній традиції.

Висновок. Розвиток українського суспільства на визначається комплексом факторів, включаючи геополітичні, економічні, культурні та соціальні особливості. Реалізація реформ, розвиток громадянського суспільства та участь в глобальних процесах визначають подальший шлях розвитку України. Розуміння цих особливостей є важливим для досягнення сталості та процвітання країни на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Горінов П. В., Драпушко Р. Г. Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки української держави. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/2>
2. Кухарук О. Соціальна згуртованість і соціальна ідентичність: взаємозв'язки та взаємовпливи в контексті війни в Україні. Проблеми політичної психології. 2024. Т. 16. URL: <https://doi.org/10.33120/porp-vol16-year2024-172>.
3. Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, Київ, 25 травня 2023 року / За загальною редакцією Стадника М. М. Відповідальний редактор: Ятченко В. Ф.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Київ: НДІУ, 2023. С. 381-386.
4. Психосоціальні ресурси особистості та соціального розвитку в епоху глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 4-5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. Т.2. С. 17.
5. Семенов І. С. Загальнолюдські цінності в українському суспільстві в сучасних умовах. Освіта та соціалізація особистості : матеріали XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. (Одеса, 20-21 квітня 2023 р.) / оргком.: А. В. Красножон, О. А. Копусь, Г. В. Музиченко, Є. В. Борінштейн. Одеса: Університет Ушинського, 2023. С. 71.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Дмитро Вапляк, студент групи ТБЛ-12

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: гроші та релігія часто породжують питання про справедливість, багатство, бідність. Ці питання допомагають розуміти, чому люди роблять певні фінансові та релігійні вибори.

Мета дослідження: розкриття природи взаємодії між грошми і релігією, з'ясування того, як ці дві сфери взаємодіють, впливають одна на одну і формують вірування та цінності людей.

Предмет дослідження: низка питань становлення та розвитку особистості: питання дискреційного сприйняття індивідом грошових і релігійних питань.

Об'єкт дослідження: комплексна взаємодія між грошми і релігійними віруваннями.

Завдання дослідження: дослідження взаємодії між грошми і релігією; дослідження зростаючої ролі грошей у сучасному світі; обґрунтування функції релігії в житті людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші здавна відіграють ключову роль у житті суспільства, визначаючи не лише економічні відносини, а й моральні та духовні орієнтири людини. Вони є потужним соціальним механізмом, який впливає на структуру суспільства, формує світогляд і визначає життєві цінності. Гроші не обмежуються функцією засобу обміну – вони перетворюються на символ влади, успіху й престижу. Разом із тим їхня присутність оголює моральні суперечності: прагнення до справедливості, рівності та духовної гармонії вступає у конфлікт із матеріальними спокусами. З філософської точки зору гроші – це явище, що поєднує матеріальне і духовне. Вони можуть бути як інструментом самореалізації та розвитку, так і причиною деградації, якщо людина ставить матеріальне вище за духовне. Недарма Френсіс Бекон зазначав, що гроші є добрим слугою, але поганим господарем [1, с. 79]. У різних філософських напрямках гроші розглядаються неоднаково. Для економістів вони – нейтральний засіб обміну, який забезпечує функціонування ринку. Соціальні мислителі наголошують, що саме гроші впорядковують суспільні стосунки, створюючи соціальну ієрархію. У політичному аспекті гроші є інструментом впливу, що здатний формувати громадську думку та визначати політичні рішення. У релігійній площині гроші сприймаються не просто як матеріальна категорія, а як моральне випробування для людини [2, с. 513]. Біблійні тексти не засуджують багатство як таке, проте застерігають від надмірної прихильності до нього [2, с.726]. Християнська традиція вчить, що матеріальні ресурси мають бути використані для добра – допомоги іншим, розвитку суспільства, підтримки духовних цінностей. Натомість егоїзм і жадібність ведуть до духовного занепаду. Релігія виконує важливу функцію морального контролю над економічною поведінкою людини. Вона встановлює межу між допустимим і гріховним, наголошуючи, що гроші мають бути засобом, а не метою життя. Завдяки релігійному вихованню формується розуміння чесності, вдячності, співчуття та справедливості – рис, які дозволяють гармонійно поєднувати матеріальне і духовне. Дослідження взаємозв'язку між релігією й економікою проводили Адам Сміт, Макс Вебер, Роджер Фінке. Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму» довів, що певні релігійні принципи можуть формувати економічну культуру суспільства [3, с. 48]. Зокрема, протестантська етика дисципліни, відповідальності та працьовитості стала основою для розвитку капіталізму. Адам Сміт у своїй теорії підкреслював моральну сторону економічних дій, вважаючи, що ринок не може функціонувати без моральних засад [4, с.15]. Таким чином, гроші та релігія взаємодіють у межах ціннісної системи суспільства. Коли матеріальні ресурси підпорядковуються духовним цілям, вони стають інструментом розвитку, добра та благочестя. Однак, якщо людина ставить гроші вище

духовного, це призводить до внутрішнього конфлікту й втрати моральних орієнтирів. Гармонія між духовним і матеріальним – запорука здорового суспільства та особистісного зростання.

Висновок: виходячи з вище сказаного, можна зрозуміти, Біблія визнає, що багатство може бути певним благом. Важливішим є ставлення людини до грошей і багатства. Тому гроші для людини можуть бути як прокляттям, так і благословенням. Все залежить від цілей людини.

Список використаних джерел:

1. Бекон Ф. Досліди або настанови моральні і політичні. Київ, 2004. 145 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Київ: Українське біблійне товариство, 2003. 897 с.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К.: Основи, 2000. 118 с.
4. Фінке Р. Релігія та економічна поведінка: соціологічний аспект. Л., 2015. 64 с.
5. Сміт А. Теорія моральних почуттів. К.: Юніверс, 2001. 311с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Ватрас, студентка групи АТЛ-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес еволюції грошей як філософського явища, що впливає на формування культурного мислення, світоглядних орієнтирів та системи цінностей суспільства.

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз шляхів еволюції грошей засвідчує, що цей феномен розвивався не лише як економічний інструмент, а й як важливий чинник формування культурного мислення. Спочатку гроші виконували суто утилітарну функцію – слугували засобом обміну та мірою вартості. Однак із розвитком цивілізації вони набули символічного виміру: з появою металевих, а потім паперових грошей людство почало усвідомлювати цінність не лише як матеріальну категорію, а як результат суспільної згоди та довіри. Гроші стали втіленням колективного уявлення про справедливість, порядок і взаємозалежність, формуючи здатність до абстрактного мислення та логічного осмислення економічних зв'язків. Подальша еволюція грошової системи – поява банківських операцій, кредитних інструментів, електронних і цифрових валют – радикально змінила сприйняття вартості. У культурному плані це відобразилося у зсуві від матеріальної культури до культури символів і знаків, де гроші стали не лише мірою багатства, а й ознакою соціального статусу, влади, успіху [4]. У своїй праці В. Ільїн простежує етапи цього розвитку – від металевих і паперових грошей до кредитних карток та електронних систем – і доводить, що з втратою фізичної форми гроші поступово перетворюються на інформаційний феномен. Вони перестають бути лише

інструментом обміну, стаючи засобом комунікації, владного впливу й відображення соціальних відносин у суспільстві. Учений підкреслює, що сучасна фінансова система є показником переходу людства від матеріальної економіки до інформаційної. Електронні гроші символізують нову форму існування цінності – у вигляді даних, енергії чи цифрових сигналів, що вимагає переосмислення сутності вартості та людських потреб. Таким чином, еволюція грошей відображає не лише економічний прогрес, а й духовно-культурну трансформацію мислення, у якій гроші стають універсальною мірою не лише матеріальних благ, а й самої цивілізаційної свідомості [1, с. 69-70]. Гроші не лише як економічну категорію, а як соціокультурний феномен, що впливає на мислення, поведінку та спосіб життя людини розглядав А. Кіссе у своїх роботах. Відзначається, що гроші є активом для здійснення покупок, тоді як фінанси – це гроші в русі, які виконують розподільчу, контрольну, стабілізуючу, регулюючу, стимулюючу та інвестиційну функції. А. Кіссе наголошує на необхідності формування раціональної фінансової поведінки, що передбачає заощадження, планування, інвестування та уникнення нераціональних кредитів. Він акцентує, що фінансова грамотність і стратегічне управління особистими фінансами є основою економічного благополуччя та успішного існування людини у сучасному фінансово зорієнтованому світі, а для системного розуміння цих процесів пропонує створити «фінансовий катехізис» [2, с. 48]. З. Скринник розглядає онтологію грошей як еволюцію їхньої сутності від матеріального до символічного й далі – до віртуального виміру. Вона доводить, що гроші пройшли шлях від фізичного носія цінності (монет із власною вартістю) до знаку, який набуває значення лише завдяки суспільній домовленості, а згодом – до інформаційного феномену. На її думку, історична трансформація грошової форми демонструє, що справжня природа грошей полягає не у матеріальній субстанції, а у їх соціальній та комунікативній функції: вони є «чистою інформацією», символом довіри й владного впорядкування суспільного життя [5, с. 36-38]. За визначенням Н. О. Коннової гроші мають не лише економічну, а й інформаційно-енергетичну природу. Через гроші відбувається «соціальне вимірювання» діяльності людей, тобто перетворення енергії праці та ресурсів у символічні показники вартості. Зміни у формі грошей стимулюють зміни культурних і соціальних норм, формуючи нові уявлення про владу, власність та взаємодію людей. З цієї перспективи криптовалюти та цифрові гроші сприяють децентралізації економічного життя та послаблюють традиційні механізми контролю держави, створюючи нову соціальну реальність, яка визначається колективними уявленнями та вірою у вартість грошей [3, с. 107-108].

Висновок: еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Ільїн В. Еволюція грошей: від засобу обміну - до загальної міри цінностей. Вісник національного банку України. 2009. № 4 (158). С. 68-71.
2. Кіссе А. І. Гроші і фінансова поведінка як світосприйняття. Наукове пізнання: методологія та технології. 2019. №1. С.44-50.
3. Коннова Н. О. Форма і матерія грошей: філософсько-антропологічний характер. European philosophical and historical discourse. Praha: Berostav Druzstvo, 2020. Volume 6, Issue 4. С. 106-112.
4. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
5. Скринник З. Еволюція онтологічної природи грошей як феномену культури. Вісник Львівського університету. Філософські науки. 2006. Вип. 9. С. 36-45.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Загострення глобальних проблем, посилення процесів глобалізації у всіх сферах людської діяльності. Сьогодні перед людством стоять гострі життєві проблеми, без вирішення яких в глобальних масштабах неможливий подальший соціальний процес. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки та техніки, поява нових технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій, щоб задовільнити потреби людства, але в той час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо.

Мета дослідження: вивчення сутності глобальних проблем сучасності та шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження: наука та глобальні проблеми людства. Вивчення їх сутності та основних шляхів вирішення.

Предмет дослідження: сучасні глобальні проблеми людства, необхідно розробляти нові підходи щодо перспектив розвитку та протидії глобальним проблемам людства. Разом з локальним рівнем, проте більш інформативним, є аналіз глобальних особливостей майбутніх тенденцій розвитку людства.

Завдання дослідження: дослідити глобальні проблеми людства; знайти причини виникнення та шляхи вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Глобальні проблеми відображають суттєві негаразди, що охоплюють економічну, енергетичну, демографічну, соціальну, екологічну та інші сфери людського існування. Вони зачіпають людське життя не лише в певних регіонах світу, а мають планетарний характер. Отже, глобальні проблеми є всезагальними – як за їх об'єктом – земля куля, так і за суб'єктом їх вивчення і розв'язання – світова спільнота, держави світу. Основою їх появи є, в першу чергу, людська діяльність, яка нерозривно пов'язана із суспільною свідомістю. Глобальні проблеми спричинені діяльністю людини техногенної цивілізації [1]. Серед глобальних проблем найчастіше фігурують сировинна, продовольча, екологічна, демографічна, енергетична, проблеми миру та роззброєння, подолання бідності та відсталості, які не нові для людства. З розвитком людської цивілізації можуть виникати і вже виникають нові глобальні проблеми. До глобальних стали зараховувати проблему освоєння та використання ресурсів Світового океану, Космосу. Їх аналіз дає змогу відзначити, що вони тісно взаємопов'язані. Так, енергетична та сировинна проблеми співвідносяться з екологічною, екологічна – з демографічною, демографічна – з продовольчою і т.д. Важливою ознакою як не нових, так і нових проблем розвитку людської цивілізації є їх глобальний характер, адже вони зачіпають життєво важливі інтереси всіх держав і народів світу, виступають потужним фактором посилення взаємозалежності та цілісності світу, надаючи йому нових інтеграційних рис [2]. Глобалістика – 1) міждисциплінарна галузь наукових досліджень, які спрямовані на виявлення сутності, тенденцій, причин процесів глобалізації, глобальних проблем, що породжуються нею, та пошук шляхів утвердження позитивних і подолання негативних для людини й біосфери наслідків цих процесів; 2) міждисциплінарна наука, що утворюється на стику суспільно-гуманітарних, природничих, технічних наук, сформована галузь наукового знання, а також теоретико-методологічне обґрунтування практичних дій (рішень органів публічного управління та адміністрування, політичних акцій, громадських рухів), які орієнтуються на аналіз та розв'язання суперечностей загально-людського характеру [3]. Проблема війни і миру. Проблема тероризму Необхідність збереження миру на Землі та відвернення загрози виникнення ядерної війни залишається головною глобальною проблемою, хоча вона дещо втратила колишню гостроту. Ця тенденція пояснюється закінченням «холодної війни» наприкінці 1980-х рр., реальним скороченням збройних сил, озброєнь і витрат на них у країнах, які були основними супротивниками в колишньому протистоянні. Багато з них провели конверсію (переорієнтацію на виробництво мирної продукції) своїх військово-промислових комплексів, первинні витрати на які часто перевищували витрати на гонку озброєнь. Умовно проблему погіршення стану довкілля (глобальної екосистеми) можна розділити на дві складові частини: 1) деградація природного середовища в результаті нераціонального природокористування; 2) забруднення довкілля відходами людської діяльності. Прикладами першого можна вважати обезліснення території суходолу та виснаження земельних ресурсів. Площа лісів за останні 200 років скоротилася на 65 % і зараз щорічно зменшується на 20 тис. Км² [4]. Висновки глобалістики, звичайно, мають не тільки практичну, але і теоретичну значущість, оскільки допомагають осмислити специфіку сучасного суспільства, культури і людини. Але в першу чергу вони направлені на вироблення стратегії виживання людства. Не випадково знаменитий доклад колективу вчених під керівництвом Д. Медоуза «Межі зростання», що ознаменував народження глобалістики, якраз і ставив за мету спрогнозувати віддалені наслідки різних тенденцій сучасності, що призводять до граничних навантажень антропогенного характеру, і визначити можливі шляхи подолання виникаючих труднощів. Глобалістика це відповідь на виклики сучасного світу, серед яких глобалізація одна з не передбачуваних тенденцій. Проблеми поставлені перед новою наукою можуть бути вирішені економістами, соціологами, політологами, демографами лише на підставі історичного аналізу. Завдяки історичним розшукам виникає новий погляд на сучасність і на безперервні процеси що ведуть до неї [5].

Висновок: Безупинний прогрес науки і техніки веде нас до думки про небачені трансформаційні можливості в біологічній природі людської істоти так само, як і в природі тваринного та рослинного світу, в

природі самої техніки та природі знання. Ці трансформації торкнуться самої сутності індивіда, суспільства, виду. З іншого боку, це призведе до розриву з нашим нинішнім людським станом і порушить нові, незлічені політичні та соціальні проблеми. Проте, не все так страшно. Там де зростає безнадія, зростає також надія. Маємо розуміти, що досконале людство не може з'явитися. Світ зміг утворитися тільки в недосконалому, життя змогло зародитися тільки в руйнівній неминучій смерті. Скільки існуватиме людство, стільки існуватимуть глобальні проблеми і вирішення однієї проблеми, буде породжувати інші, доки невідомі нам кризи. Однією з творців цих криз буде наука, як і одним із методів їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Ващенко К. О. Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/211..htm
2. Лекція 5. Глобальні проблеми людства URL: <https://naurok.com.ua/lekciya-5-globalni-problemi-lyudstva-291698.html#:~:text=>.
3. Абрамов В. І. Глобалістика URL: https://e-pidruchniki.com/content/1026_globalistika.html#:~:text=
4. Глобальні проблеми людства URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/gilezkii-geography-9-class-2017/46.php>
5. Формування та розвиток глобалістики. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16471/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Юлія Велика, студентка групи Агр-11

ФІЛОСОФІЯ, ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: У світі, де особиста ідентичність ускладнюється швидкою трансформацією соціокультурного середовища, філософія виступає необхідним інструментом для самовизначення. Важливо розуміти свою роль та покликання в умовах постійних змін. Філософія, як засіб самовизначення, дозволяє аналізувати основні аспекти існування: цінності, переконання, мети. У світі, що стрімко розвивається, філософський підхід виробляє стійкі життєві принципи та зберігає внутрішню стійкість. Філософія стає не лише інтелектуальним викликом, але і ключовим елементом самовизначення в умовах сучасного світу, де сталість стає розкішшю, а самовизначення – стратегічним кроком у будівництві власного життя відповідно до власних цінностей та цілей.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми самовизначення людини.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: власне самовизначення, зумовлене вічними світоглядними проблемами.

Завдання дослідження: окреслити об'єктивні та суб'єктивні передумови самовизначення людини та їх взаємозв'язки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна філософія постає не лише як сукупність знань, а як жива духовна практика, що допомагає людині знайти своє місце у складному й мінливому світі. Самовизначення особистості – це внутрішній процес усвідомлення власної сутності, цінностей та мети існування [1]. В умовах глобалізації, технологічних змін і зростаючої соціальної нестабільності, філософія стає важливим засобом формування цілісного світогляду людини. Адже саме завдяки філософському осмисленню людина вчиться бачити сенс у подіях, що відбуваються, і приймати рішення, ґрунтуючись на власних переконаннях [2]. В історії філософії питання самовизначення завжди було центральним. Античні мислителі, зокрема Сократ, закликали пізнати самого себе, підкреслюючи значення внутрішнього морального компасу як основи поведінки. У Новий час філософи, серед яких І. Кант і Г. Гегель, розглядали людину як свідомого

суб'єкта, що формує власну реальність через діяльність і моральний вибір [3]. У сучасному контексті ці ідеї набувають нової актуальності – самовизначення людини відбувається на тлі інформаційного перевантаження, швидких соціальних змін і переоцінки традиційних цінностей. Особливо важливою є роль світоглядної культури – системи переконань, які надають життю людини цілісності та спрямованості. Від її рівня залежить здатність особистості приймати відповідальні рішення, адаптуватися до викликів сучасності та залишатися морально стійкою [4]. Саме філософія сприяє розвитку критичного мислення, формує духовну зрілість і допомагає людині зберегти автентичність у добу технологічного прогресу. Філософія також виконує прогностичну функцію – вона аналізує тенденції розвитку суспільства та дає змогу передбачити наслідки людських дій. Таким чином, самовизначення не є разовим актом, а триває протягом усього життя, коли людина постійно переосмислює себе, свої цінності та ставлення до світу [5]. Через осмислення власного досвіду, духовних пошуків і взаємодії з іншими людьми відбувається становлення особистості, здатної до свідомої дії, творчості та відповідальності перед суспільством.

Висновок. Питання самовизначення є складовою частиною вчень про людину на різних етапах розвитку філософської думки, де воно усвідомлюється по-різному. У наш час це питання є особливо актуальним у зв'язку зі зростанням соціальної динаміки та мобільності, складністю людського буття та характером проблем і привертає увагу представників різних наукових та інтелектуальних сфер. У зв'язку з цим філософське дослідження цього питання набуває ще більшого значення. Однак більшість із них є суто технічними чи односторонніми, що свідчить про необхідність більш масштабного дослідження цієї важливої та актуальної для сучасних соціокультурних реалій проблеми.

Список використаних джерел:

1. Бех В. П. Світоглядна культура особистості. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 235 с. URL: <https://library.npu.edu.ua/>
2. Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. Львів, 1996. 168 с. URL: <https://elibrary.lviv.ua/>
3. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2000. 412 с. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/kant/>
4. Скотна Н. В. Самовизначення особистості в цивілізаційному вимірі. Молодь і ринок, №1 (108), 2014, с. 7–13. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/431>
5. Тейяр де Шарден П. Людське явище. Львів: Свічадо, 2018. 352 с. URL: <https://svichado.com/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анна Вигонна, студентка групи ТБЛ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальності теми дослідження: тема німецьких мислителів про природу власності є досить актуальною, особливо в контексті соціально-економічних змін, які відбуваються в світі. Вона відкриває можливість розглядати різні погляди на власність і її роль у суспільстві, а також аналізувати теоретичні концепції, які розкривали німецькі мислителі.

Мета дослідження: аналіз поглядів німецьких мислителів про природу власності.

Об'єкт дослідження: ідея власності, її виникнення, принципи, що їй лежать в основу, а також її вплив на соціальні відносини і суспільство в цілому.

Предмет дослідження: думки німецьких мислителів про природу власності.

Завдання дослідження: проаналізувати погляди німецьких мислителів, визначити, яке значення німецькі мислителі надавали власності як соціальному явищу, проаналізувати, які теоретичні моделі розвитку власності були запропоновані німецькими мислителями.

Виклад основного матеріалу. Німецька класична філософія, представлена такими мислителями, як І. Кант, Г.В.Ф. Гегель, Й. Фіхте та К. Маркс, зробила значний внесок у розвиток теорій про природу власності. Їхні погляди охоплювали правові, економічні, соціальні та філософські аспекти власності. На відміну від ліберальних «дополітичних» концепцій, що виходять від Джона Локка, німецькі мислителі вписували власність у складну систему соціальних відносин, взаємного визнання та практичного розуму. Німецькі ідеалісти (Кант, Фіхте, Гегель) ставлять власність у центр своїх філософських систем, пов'язуючи її з ідеями свободи, права та визнання. Для них власність – це не просто відношення особи до речі, а необхідна передумова для зовнішньої реалізації вільної волі індивіда [5]. Іммануїл Кант розглядав власність як виникаючу з індивідуальної свободи. Він стверджував, що люди мають право володіти речами завдяки власній праці та зусиллям [2]. Для Канта, початкове привласнення може ґрунтуватися на можливості захисту об'єкта, але це було лише тимчасовою вимогою, а не абсолютним правом. Загалом, Кант бачив власність як право, що є необхідною умовою для здійснення свободи людини [3]. Йоганн Готліб Фіхте вважає, що соціальний світ – це світ приватної власності. Власність є сферою дії, необхідною для того, щоб індивід міг реалізувати свою свободу, а визнання є ключовим для обґрунтування права власності [4]. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель розглядав власність як важливий аспект суспільства і частину його історичного розвитку. Власність виникає через взаємодію між людьми. Привласнення речі, на його думку, дозволяє свободі вийти зі свого внутрішнього притулку і перейти у зовнішній світ. Власність не є лише зв'язком «особа-речі», а є системою взаємного обмеження вільних сфер дії індивідів у суспільстві. Гегель вважав, що власність є наявним буттям свободи людини як особистості. Він відкидав ідею спільності майна (русоїзм), стверджуючи, що суспільна власність нівелює особистість, оскільки саме у приватній власності виявляється свобода людини [1]. Карл Маркс, продовжуючи традицію німецької класичної філософії, радикально критикує приватну власність, особливо у формі капіталістичної приватної власності, розглядаючи її як джерело відчуження та експлуатації. Маркс аналізував власність як ключовий елемент капіталістичної системи. Він вважав капіталістичну власність джерелом класової боротьби та економічної нерівності. Маркс реконструює теорії Канта, Фіхте та Гегеля, але, на відміну від них, стверджує, що для досягнення справжньої соціальної свободи та гуманного суспільства необхідно скасувати приватну власність. Маркс розглядав історію як результат відчуженості людської діяльності. Власність, особливо засоби виробництва, виступає як відчуження, опредметнення істотних сил людини [5].

Висновок. Німецькі мислителі розглядали власність як важливий аспект суспільства. Їхні погляди були різноманітними: від захисту власності як індивідуального права та прояву свободи до її критики як джерела класової боротьби та нерівності. В німецькій класичній філософії власність – необхідна зовнішня умова для реалізації індивідуальної свободи (Кант, Гегель). Обґрунтовується через потребу у взаємному визнанні (Фіхте, Гегель). Є фундаментом для побудови правової держави та громадянського суспільства (Гегель).

Список використаних джерел

- 1.Referatu.net.ua. Власність як свобода і право людини в німецькій класичній філософії. URL: <https://referatu.net.ua/newreferats/18/187857/?page=1>
- 2.Студенти за Свободу. Обґрунтування свободи: кантіанство. URL: <https://studfreedom.org/obgruntuvannia-svobody-kantianstvo/>
3. Кант і класичний німецький ідеалізм. URL: <http://apologet.kiev.ua/-1395859381/47-istoriia-tserkvy/filosofiya-yak-apologetika/857-viii-----.html>
4. Основи природного права згідно з принципами науковчення <https://studfile.net/preview/6823468/page:3/>
5. Лекція з курсу Філософія. Тема 6: Німецька класична філософія (ДНУ, Донецький національний університет). URL:https://ua.kursoviks.com.ua/metodychni_vkazivky/article_post/958-leksiya-z-kursu-filosofiya-tema-6-nimetska-klasichna-filosofiya-dnu-donetskiy-natsionalniy-universitet
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Владислав Вишневецький, студент групи ЕЛЕА-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини. Виклад основного матеріалу. Сучасна епоха характеризується глобалізацією, технологічним прогресом і розвитком інформаційного суспільства. У цьому контексті роль грошей виходить далеко за межі простої економічної категорії. Гроші визначають спосіб життя, можливості самореалізації, соціальний статус, а подекуди – і духовні орієнтири людини. Для людини ХХІ століття гроші стали не лише інструментом матеріального забезпечення, але й чинником психологічного комфорту, свободи та особистісного вибору. Гроші як засіб виживання та задоволення базових потреб. Без фінансових ресурсів сьогодні практично неможливо забезпечити навіть мінімальний рівень життя: житло, харчування, охорону здоров'я, освіту. Гроші виступають основою економічної стабільності особистості. Доступ до фінансів визначає, наскільки людина може почуватися впевнено в майбутньому, планувати своє життя і гарантувати безпеку для себе та своєї родини [1]. Гроші як засіб свободи та вибору. Гроші надають людині можливість вибору: у сфері освіти, професії, місця проживання, дозвілля. Вони розширюють горизонти, дозволяючи індивіду реалізовувати власні прагнення та мрії. Фінансова незалежність стає передумовою реальної особистої свободи, адже дозволяє жити не за нав'язаними обставинами, а за власними цінностями [2]. Гроші як показник соціального статусу. У суспільстві споживання гроші часто виступають маркером статусу. Вони впливають на соціальну ідентичність, репутацію, коло спілкування. Така «символічна» функція грошей виявляється у прагненні до зовнішніх атрибутів успіху – престижного житла, автомобіля, брендів. Гроші перетворюються з інструменту виживання на символ досягнень [3]. Гроші як інструмент влади та впливу. Фінансові ресурси відкривають шлях до впливу на економічні, політичні та соціальні процеси. Гроші дають змогу формувати бізнес, інвестувати, підтримувати культурні або благодійні проекти. Водночас у руках недобросовісних осіб вони стають засобом маніпуляції, підкупу чи домінування, що створює етичні дилеми [4]. Гроші як фактор психологічного комфорту та тривоги. Фінансова стабільність створює відчуття безпеки та спокою. Однак водночас гроші є джерелом стресу, коли їх бракує або коли вони стають самоціллю. Людина ХХІ століття часто живе під тиском фінансових зобов'язань, кредитів, страху втрати доходу. Це формує «економічну тривогу», що впливає на психічне здоров'я. Гроші як інструмент соціальної мобільності. У ХХІ столітті фінансові ресурси визначають, наскільки людина може розвиватися – здобути якісну освіту, відкрити бізнес, змінити професію. Однак фінансова нерівність обмежує соціальні ліфти, створюючи замкнені кола бідності або багатства. Гроші стають одночасно можливістю і бар'єром. Гроші у цифрову епоху. Сучасна людина стикається з новими формами грошей: електронні валюти, криптовалюти, онлайн-банкінг, безконтактні платежі. Гроші стають «нематеріальними», і це змінює ставлення до них. З одного боку – це зручно й швидко; з іншого – підвищує ризики шахрайства, залежності, відчуження від реальної вартості. Гроші і система цінностей. Небезпека ХХІ століття – у перетворенні грошей із засобу досягнення цілей на самоціль. Це явище веде до втрати духовних орієнтирів, посилює споживацтво, індивідуалізм, моральну байдужість. Справжня цінність грошей полягає у їх використанні для добра, розвитку, допомоги іншим. Гроші та особистісний розвиток. Гроші можуть стати інструментом інвестування у власний розвиток: освіту, творчість, подорожі, новий досвід. Однак коли гроші перетворюються на головну мету життя, вони починають гальмувати розвиток духовності й самореалізації. Ідеальне ставлення до грошей – баланс між матеріальним і духовним.

Висновок. У ХХІ столітті гроші стали універсальним показником можливостей людини, її статусу й навіть внутрішнього стану. Вони пронизують усі сфери життя: економічну, соціальну, культурну та психологічну. Проте справжнє значення грошей полягає не в їх кількості, а в тому, як людина ними користується. Якщо гроші служать людині – вони приносять свободу, розвиток і впевненість. Якщо ж людина починає служити грошам – вони стають пасткою, що веде до втрати сенсу. Тому важливо формувати фінансову грамотність, етичну відповідальність і внутрішню культуру ставлення до грошей. Лише тоді гроші перестануть бути самоціллю і стануть засобом досягнення справжніх людських цінностей – доброти, гідності, любові, свободи.

Список використаних джерел

1. Зюбрий Д. С. Значення грошей для людини XXI століття. Тернопіль: THEU, 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/35070>
2. Левицький О. В. Значення грошей для людини XXI століття. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/47382>
3. Ковальчук О. М. Соціально-психологічне значення грошей у сучасному суспільстві. Вісник ХНПУ, 2020. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/40829a36-0a90-4925-8dd0-6f6c1e19243d>
4. Макаруч О. В. Гроші як соціальний феномен у сучасній культурі. Київ: КУБГ, 2021. URL: <https://wiki.kubg.edu.ua/images>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Микола Вікарчук, студент групи АТЛ-11

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: в сучасному суспільстві зростає інтерес до індивідуальної унікальності та цінностей кожної людської особистості. Із зростанням різноманітності соціальних та культурних впливів, стає розуміти, як ці цінності та унікальність сприймаються та реалізуються у суспільстві.

Мета дослідження: вивчення унікальності природи людської особистості в контексті ціннісної парадигми сучасного соціуму. Дослідження спрямоване на розкриття процесів формування та вираження індивідуальних цінностей та унікальності в суспільстві.

Об'єкт дослідження: людська особистість, яка сприймає і виражає його цінність та унікальність в контексті соціальних взаємодій.

Предмет дослідження: процеси формування, вираження та сприйняття індивідуальних цінностей та унікальності людської особистості в умовах сучасного суспільства.

Завдання дослідження: аналіз сучасних теорій і підходів до унікальності та цінностей людської особистості; вивчення впливу соціокультурного середовища на формування і вираження унікальності та цінностей особистості; дослідження історичних передумов та життєвих історій людей для розкриття їх унікальності та цінностей.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина приносить свій власний внесок у загальну картину соціального та культурного життя. Ця унікальність проявляється не лише в особистісних рисах та індивідуальних цінностях, але й у її впливі на формування соціуму в цілому. Сучасне дослідження проблеми людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму, на мою думку, вимагає комплексного аналізу, який охоплює практичні аспекти, відтеоретичних підходів до досліджень і прикладних аспектів. В контексті історичного вивчення людської особистості, філософи пов'язували сутність людини з певними ознаками, інколи навіть перебільшуючи їхнє значення. Наприклад, Арістотель тлумачив людину як політичну істоту, що реалізується тільки в державі [1, с. 21]. Особа тим значніша, чим більше в її індивідуальності є загальних, загальнолюдських особливостей [2, с. 65]. Один із ключових підходів, що відображаються в літературі, - це дихотомія індивідуалізму та колективізму. Індивідуалістичний підхід, представлений, наприклад, у роботах Фрейда, підкреслює унікальність кожної особистості та її внутрішніх конфліктів та розвитку [4]. З іншого боку, колективістичний підхід, впроваджений у праці Шльомовича акцентує увагу на ролі соціокультурного середовища у формуванні особистості та її цінностей. Також важливий аспект - теорія особистості, що

розвивалася в психології. Психодинамічний підхід, який пропонує Фрейдом, розглядає внутрішні конфлікти та підсвідомі процеси, які представляють унікальність кожної особистості. З іншого боку, біхевіористський підхід, висвітлений у роботах Павлова, ставить акцент на зовнішні стимули і реакції, розглядаючи особистість як результат навчання і виховання [5, с. 39]. Сучасні філософсько-психологічні дослідження природи людини виявили обмеженість біосоціального її трактування. Специфіку природи людини можна окреслити принаймні трьома ознаками [3, с. 45]. Соціокультурне середовище включає в себе комплекс факторів, які формують світогляд і погляди особистості. Ці фактори в свою чергу містять традиції, мову, релігію, етнічний фон та соціальні структури. Наприклад, культурні різниці можуть визначати різні цінності і норми поведінки. У деяких культурах індивідуалізм і самореалізація можуть бути високооціненими факторами, тоді як в інших - колективізм і спільнота. Це особливо залежить від того, як особистість виражає свою унікальність і взаємодіє з іншими індивідуумами. У сучасному суспільстві особистість розглядається не лише як соціальний суб'єкт, а й як носій цінностей, які визначають її самовизначення, самоідентифікацію та взаємодію з соціумом. Ціннісна парадигма соціуму передбачає, що система цінностей є одним із базових засобів організації суспільних відносин, змісту культури, норм і смислів. У цій парадигмі проблема унікальності особистості (тобто її неповторності, оригінальності, самобутності) постає як дилема: з одного боку – особистість має водночас інтегруватись у соціум, приймати загальні цінності, бути частиною спільноти; з іншого боку – вона має зберігати свою унікальність, неповторність, індивідуальний смисл, що дозволяє їй реалізовуватися як особистість, а не просто як «член групи». Наприклад, підкреслюється, що «унікальність, неповторність особистості кожної людини та її душі» є важливим у гуманістичній парадигмі. У соціальному контексті цінності виконують функцію орієнтирів і критеріїв: вони визначають, що вважається важливим, гідним, прийнятним. Особистість, формуючи власну ціннісну систему, входить у взаємодію з цінностями суспільства, але водночас може поставити питання про їх релевантність для себе – це і є прояв індивідуальності. Отже, унікальність особистості в ціннісній парадигмі соціуму реалізується через такі моменти: Осмислення ієрархії власних цінностей: людина вибирає, які цінності їй ближчі, і вирізняє себе серед інших. Взаємодія з соціумом: особистість не повністю відокремлена – вона залучена до соціальних процесів, але водночас може зберігати автономію ціннісної позиції. Самореалізація: через унікальне поєднання цінностей, переконань, досвіду формуються індивідуальні шляхи життєдіяльності, що відрізняють одну особистість від іншої. Конфлікт і динаміка: коли особистісні цінності не узгоджуються із загальноприйнятими, виникає конфлікт між індивідуальним і соціальним, що може стати джерелом розвитку або дезадаптації. У контексті освіти, соціальної роботи чи психології це означає: важливо створювати умови, за яких особистість може розвивати свою унікальність (творчість, самоідентичність, власні смисли), але при цьому не відриватись від соціуму й не бути маргіналізованою. Така інтеграція індивідуального (унікального) та соціального (ціннісного) аспектів – ключова.

Висновок. У парадигмі соціуму, розуміння та прийняття унікальності кожної людини стає кроком до більшого розуміння та гармонії в суспільстві. Це вимагає взаємного поваги, відкритості до різноманітності, підтримки розвитку та розвитку індивідуальних потенціалів. Такий підхід до покращення побудови більш інклюзивного та гармонійного суспільства, де кожна особистість може знайти місце для самореалізації та внесення свого внеску в громадське благо. Проблема унікальності людської особистості в сучасному соціумі полягає у пошуку гармонії між індивідуальністю людини та спільними цінностями суспільства. Унікальність кожної особистості проявляється в її здатності самостійно мислити, відчувати, діяти й створювати власну систему смислів, що не зводиться лише до соціальних норм. Водночас саме через спільні цінності людина включається у соціальне життя, бере участь у творенні культури й суспільного добра. Отже, справжній розвиток особистості можливий лише тоді, коли суспільство визнає цінність індивідуального «Я», підтримує різноманітність, свободу вибору та повагу до іншої людини. Унікальність особистості стає не викликом, а ресурсом розвитку соціуму, його духовного та культурного багатства.

Список використаних джерел:

- 1.Пазенок В.С. Інформаційне суспільство, культура, особистість / В. С. Пазенок //Нова парадигма: Журнал наукових праць. Випуск 50. С. 21-36.
- 2.Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. [Навч. посібник]. / Є. Подольська. К.: ІНКООС, 2006. 624 с.
- 3.Нестеренко Г. О. Особистість у нелінійному суспільстві: Монографія. / Г. О. Нестеренко. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 140 с.
- 4.Психодинамічна перспектива URL:<https://ukrayinska.libretexts.org/>
- 5.Павлов І. П. Умовні рефлексії. 1927. 244 с.
6. Клак О. Проблема унікальності людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму [Текст] / Олександр Клак // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 721-722.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джуґла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 8.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Олеся Вільховецька, студентка групи КБ-11

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження: наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття зріс інтерес людства до проблеми взаємостосунків суспільства й субкультур, де особливе місце займають різні субкультури, що привертають увагу молоді. Тому актуальність заявленої нами проблематики полягає в комплексному дослідженні феномену субкультури і її складової – молодіжної субкультури, щоб краще розуміти ці явища і змінити упередження соціуму до них.

Мета дослідження: аналіз молодіжної субкультури як індикатора соціально- культурного розвитку суспільства.

Предмет дослідження: молодіжна культура України як сфера формування цінностей, що характеризують специфічний тип особистісної та колективної поведінки в суспільстві.

Об'єкт дослідження: культура в значенні ціннісного універсалу, в якому знаходить здійснення спосіб людського існування у світі.

Завдання дослідження: проаналізувати поняття субкультури та вивчити особливості молодіжної субкультури; визначити молодіжні субкультури як системи значень, засобів вираження, стилів життя, створених молодіжними групами, що суперечили наявним системам цінностей.

Виклад основного матеріалу. Процес формування ціннісного світу сучасної української молоді є багатограним та складним процесом, який відбувається на тлі глибокої соціокультурної та геополітичної трансформації, що розпочалася з відновленням незалежності України та прискореної останніми кризовими подіями [1]. Цінності, які визначають життєві орієнтири молоді, традиційно поділяються на духовні та матеріальні. Духовні цінності є критично важливими для формування та подальшого розвитку світовідчуття, світосприйняття та сприяють духовному збагаченню особистості, тоді як матеріальні цінності, включаючи фінансовий успіх, майно та економічну стабільність, відображають прагнення до безпеки та добробуту [1]. Період становлення незалежної України був ознаменований переважанням матеріалістичних цінностей, що було логічною реакцією на економічний хаос та невизначеність пострадянського суспільства [2]. Прагнення до базової економічної стабільності, володіння майном і забезпечення достатку займало вищі позиції в ієрархії, ніж питання політичної участі чи абстрактної справедливості. Однак, згодом, із частковою стабілізацією економіки та посиленням контактів із західною культурою, почала простежуватися тенденція до постматеріалізму [2]. Це явище характеризується зростанням пріоритету цінностей якості життя, екології, прав людини, саморозвитку та індивідуальної свободи над чисто економічними показниками. Сучасна молодь, зокрема, демонструє відхід від колективістських та ієрархічних радянських цінностей, рухаючись до індивідуалізму та мережевих зв'язків [3]. Ключовим фактором, що радикально змінив механізми формування цінностей, є цифрова епоха. Українська молодь є поколінням, яке майже повністю інтегроване в цифрове середовище, де соціальні мережі та глобальні медіа-платформи відіграють роль основного агента соціалізації та транслятора цінностей [4]. Інтернет став головним джерелом інформації, альтернативним традиційним інститутам (школа, сім'я, державні ЗМІ). Це забезпечує безпрецедентний доступ до різноманіття світоглядів, що сприяє розвитку толерантності та відкритості до інших культур. Водночас, ця цифрова інтеграція несе в собі значні ризики. Стрімке зростання використання соціальних мереж та гаджетів серед молоді стало причиною загострення таких проблем, як зростання рівня тривожності та депресії, а також зниження самооцінки, викликаного постійним порівнянням власного життя з ідеалізованими образами в мережі [4]. Крім того, алгоритми персоналізації контенту створюють так звані інформаційні «бульбашки», що, з одного боку, задовольняє індивідуальний запит, а з іншого – знижує здатність до критичного мислення та ускладнює діалог із представниками інших поглядів, потенційно загострюючи соціальні конфлікти [3]. У сфері громадянських та політичних орієнтацій українська молодь демонструє складну й суперечливу картину. Аналітичні дослідження часто вказують на феномен «аполітичності», що проявляється у низькій довірі до політичних інститутів, недовірі до політиків та зневірі в ефективності традиційних виборчих

механізмів [5]. Ця низька інституційна довіра є спадщиною корупційних скандалів та нестабільності політичної системи. Молодь не вірить, що її голос або формальна участь може бути ефективним інструментом для соціально-політичних змін. Це також корелює з низькою самооцінкою власної політичної обізнаності та культури [5]. Проте цю «аполітичність» не можна трактувати як повну байдужість. Насправді, відбувається зміна формату політичної участі: молодь зміщує свій фокус із партійної політики на пряму громадську дію та низові ініціативи [6]. Ця зміна формату яскраво проявилася у зростанні волонтерського руху, екологічному активізмі та участі у громадських організаціях. Цінність свободи та справедливості реалізується через самоорганізацію, створення горизонтальних мереж та практичне вирішення конкретних проблем громади, що розглядається як більш ефективний спосіб впливу, ніж традиційна політика. Волонтерство в умовах війни стало не просто формою допомоги, а центральною ціннісною установкою, що формує колективну ідентичність опору [6]. Найбільш драматичних змін зазнала цінність національної ідентичності. Якщо раніше вона була елементом дискусії, то з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення, вона трансформувалася в екзистенційну та консолідуючу цінність [7]. Для сучасної молоді національна ідентичність невіддільна від цінності гідності, суверенітету, територіальної цілісності та готовності до захисту. Це сформувало унікальну ціннісну матрицю, де особисте благополуччя часто відступає перед колективною безпекою та національною стійкістю. Ця цінність також є відповіддю на загрозу деградації суспільних відносин та моральних регуляторів, які виникають у періоди екстремального стресу та війни, коли відбувається відокремлення інтересів і замикання їх у вузьких межах [1]. Національна свідомість виступає як фактор, що об'єднує та надає сенсу боротьбі, в якій цінності добра, істини та справедливості стають визначальними [7]. Глобальні виклики, зокрема пандемія COVID-19, також викристалізували нові пріоритети. Необхідність дистанційного навчання, роботи та спілкування була причиною масових змін людських цінностей. Необхідність ізоляції та дистанційної комунікації підвищила значення цінності здоров'я та психічного благополуччя [4]. Молодь була змушена розвивати адаптивність та стресостійкість, переоцінюючи при цьому важливість особистих кордонів, безпеки та якості живого соціального контакту, що раніше сприймався як належне. Ця переоцінка сприяла інтеграції здоров'я як однієї з фундаментальних, а не похідних, цінностей. Таким чином, динаміка формування ціннісного світу молодіжної культури України є процесом постійної ревізії та адаптації. Це складний гібрид між прагненням до індивідуальної свободи та самореалізації (постматеріалізм), глобальною діджиталізацією та високою національною свідомістю, що загартована військовим конфліктом. Молодіжні субкультури в цьому контексті виступають як творці нових систем значень, що пропонують суспільству нові моделі колективної поведінки та визначають стратегії подолання криз, які традиційні інститути вже не можуть ефективно вирішити. Вони є активним індикатором, який не лише відображає соціально-культурний розвиток, але й активно його творить [8].

Висновок. Отже, динаміка формування ціннісного світу молоді України, пройшла складні історичні етапи. Тільки цінності допомагають знайти відповіді на важливі питання. Саме вони є духовною опорою культури і суспільства, а також здатні як об'єднувати, так і роз'єднувати суспільство. Процес змін довготривалий: переформується ієрархія системи цінностей, застарілі цінності втрачають значення, але не вмирають, вони можуть відроджуватись і одержувати нове «прочитання».

Список використаних джерел:

1. Васильченко В. В. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: тенденції та перспективи. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2851>
2. Між матеріалізмом і постматеріалізмом: ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Соціологічні студії. 2017. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3_2017-57-67.pdf
3. Етичні виклики цифрової доби в контексті гуманітарних наук та їхній вплив на соціальні комунікації. Академічні візії. Випуск 43/2025. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/1866/1734/1774>
4. Степаненко О. Вплив соціальних мереж на психічне здоров'я та ціннісний світ підлітків / О. Степаненко // Психологічний вісник. 2024. URL: <https://psycho-bulletin.org.ua/2024/05/stepanenko.pdf>
5. Громадянські орієнтації молоді: аполітичність чи нові форми участі. Аналітичний звіт Центру Разумкова. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/novini/gromadyanski-orientatsii-molodi>
6. Нові форми громадської активності молоді в Україні: волонтерство та низові ініціативи. Український соціологічний журнал. 2024. URL: <https://socjournal.com.ua/article/view/2885>
7. Національна ідентичність у системі цінностей української молоді в умовах воєнного стану. 2024. URL: <https://identychnist.com.ua/statti/natsionalna-identychnist-u-sistemi-tsinnostey.html>
8. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді URL: https://dodmc.dn.ua/images/stories/Biblioteka/cinnicni_orient_sych_ykr_molodi.pdf
9. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
10. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

13. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

14. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

15. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Артур Віннічук, студент групи КНШІ-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не здобула такого значення через низку чинників, що впливають на цей процес та його результат. Хоча підприємства більш активно звертаються до світового досвіду та досвіду міжнародних корпорацій, які функціонують на ринку України, але цього недостатньо для того щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою для більшості вітчизняних підприємств. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності бізнесу необхідним є дослідження чинників, які гальмують поширення соціальної відповідальності в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: дослідження сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) в Україні залишається складною та багатоаспектною проблемою, яка потребує комплексного вивчення. Аналізуючи сучасний стан розвитку СВБ, можна виявити низку системних перешкод, що значно уповільнюють її впровадження у вітчизняному бізнес-середовищі [1, с. 15]. Важливим аспектом дослідження є розгляд еволюції мотивації бізнесу до соціальної відповідальності поведінки. Сучасні дослідження свідчать про поступове зростання значення морально-етичних міркувань серед українських підприємств [2, с. 23]. Особливої уваги потребує регіональний аспект розвитку СВБ. Дослідження показують істотні відмінності між промислово розвиненими східними регіонами та аграрно-торговельними західними областями [3, с. 41]. Ця диспропорція вимагає розробки індивідуальних підходів до стимулювання соціальної відповідальності бізнесу з урахуванням особливостей регіональних економік. Структура впровадження компонентів СВБ в українських компаніях продовжує розвиватися. Спостерігається поступове зростання уваги до екологічних питань та трудових практик [4, с. 57]. Ця динаміка свідчить про розширення розуміння СВБ серед українських бізнес-кругів. Інноваційна складова розвитку СВБ потребує окремого вивчення. Дослідження підтверджують взаємозв'язок між інноваційною активністю підприємств та рівнем їх соціальної відповідальності [1, с. 72]. Компанії, орієнтовані на технологічні інновації, демонструють більш комплексний підхід до реалізації соціальних програм. Значним викликом залишається недостатній рівень обізнаності про принципи СВБ серед представників малого та середнього бізнесу [2, с. 88]. Це вказує на необхідність активізації інформаційно-просвітницької роботи та розвитку освітніх програм. Умови воєнного стану внесли суттєві корективи у розвиток СВБ в Україні. Багато підприємств змушені були переглянути свої соціальні програми, зосередившись на пріоритетних напрямках допомоги постраждалим та відбудові країни [3, с. 104]. Цей досвід може стати важливим етапом у формуванні національної моделі соціальної відповідальності бізнесу. Особливу увагу привертає питання корпоративного волонтерства як складової СВБ. Дослідження показують, що компанії, які активно залучають співробітників до волонтерських програм, демонструють вищий рівень корпоративної культури [4, с. 116]. Цей аспект стає особливо актуальним в умовах воєнного стану. Питання екологічної складової СВБ також потребує окремого розгляду. Українські підприємства повільно впроваджують екологічні стандарти, що пов'язано з економічними труднощами та недостатньою обізнаністю [1, с. 129]. Проте європейська інтеграція України поступово змушує бізнес звертати більше уваги на екологічні аспекти. Важливим напрямком дослідження є аналіз взаємозв'язку між СВБ та фінансовими результатами діяльності підприємств. Сучасні дослідження демонструють, що компанії з високим рівнем соціальної відповідальності мають тенденцію до кращих фінансових показників у довгостроковій перспективі [2, с. 145].

Висновки. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні потребує подальшого комплексного вдосконалення законодавчої бази, розвитку фінансових механізмів підтримки, регіонально диференційованого

підходу та активізації інформаційної політики. Досвід воєнного стану засвідчив важливість соціальної участі бізнесу у подоланні кризових явищ, що відкриває нові перспективи для розвитку СББ в умовах відбудови країни.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук М. В. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах сучасних викликів. Київ: «Києво-Могилянська академія», 2023. 380 с.
2. Петренко С. І. Корпоративна соціальна відповідальність: теорія та практика. Львів: «Львівська політехніка», 2022. 295 с.
3. Шевченко Л. М. Державне регулювання соціальної відповідальності бізнесу. Харків: ХНЕУ, 2023. 412 с.
4. Бойко В. П. Інновації та соціальна відповідальність бізнесу. Одеса: «Астропринт», 2022. 278 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Орест Вітовський, студент групи АТЛ-11

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження: бізнес-етика - це система загально-етичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування. Етика бізнесу, розглядає взаємозв'язок цілей та засобів підприємництва, вплив дій підприємця на своє становище і становище працівників фірми, суспільства. До компетенції етики бізнесу належить дослідження моральних аспектів законодавства у сфері праці, трудових відносин і розподілу суспільного продукту [1].

Мета дослідження: розкрити роль і значення бізнес-етики в сучасному підприємництві.

Об'єкт дослідження: зміст та функціонування бізнес-етики.

Предмет дослідження: значення, правила та принципи бізнес-етики.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність і роль бізнес-етики в бізнес-відносинах людей.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу та бізнес-відносин є невід'ємною частиною сучасного економічного середовища, оскільки визначає моральні орієнтири поведінки учасників господарської діяльності та сприяє формуванню довіри між ними. У центрі уваги етики бізнес-відносин перебувають моральні норми, принципи та правила, які регулюють професійну поведінку людей у сфері підприємництва. Її основна мета – гармонізація інтересів суб'єктів бізнесу, забезпечення гуманності ділових стосунків і запобігання конфліктам між економічною вигодою та моральними цінностями [1]. Бізнес-етика зосереджується безпосередньо на питаннях моральності підприємницької діяльності, доброчесності у веденні справ, відповідальності перед партнерами, працівниками та суспільством. Вона є практичним втіленням загальної етики, адаптованої до реалій ринкової економіки та корпоративного управління [2]. Процес становлення бізнес-етики в Україні пов'язаний із трансформацією економічних відносин, розвитком культури підприємництва та підвищенням рівня соціальної відповідальності компаній. Частина суспільства досі сприймає бізнес як сферу егоїзму та збагачення, однак сучасна практика доводить, що етична поведінка є основою стабільності та довгострокового успіху підприємств [3]. Етика бізнесу тісно пов'язана з корпоративною культурою підприємства. Вона визначає моральні стандарти колективу, стиль управління та правила комунікації між керівництвом і працівниками. Етична корпоративна культура сприяє підвищенню мотивації працівників та ефективності бізнес-процесів [4]. Важливим завданням бізнес-етики є створення системи внутрішніх механізмів самоконтролю. Усвідомлення кожним працівником своєї відповідальності перед колегами, клієнтами та суспільством забезпечує стабільність, взаємоповагу та ефективність у діяльності організацій [5].

Висновок: Наявність переконливої бізнес-етики ще не є абсолютним передумовою для ідеального законодавства в галузі бізнесу, високої моралі підприємців. Проте вона може відігравати значну роль у стримуванні нелюдських, несправедливих економічних страстей, гуманізації економічної політики держави, формуванні цивілізованих гуманних норм в галузі підприємницької діяльності, установленні раціональних принципів організації бізнесу, управління, розподілу і використання її результатів.

Список використаних джерел:

1. Котвицька А.А., Чмихало Н.В. Етика бізнесу. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/8098/etika-biznesu>
2. Сушик І.В., Сушик О.Г., Мартинюк Я.М., Вісин В.В. Етика та соціальна відповідальність бізнесу. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/328553>
3. Дученко М.М., Шевчук О.А. Етика ділових відносин як основа корпоративної культури. URL: <https://eh.udpu.edu.ua/article/view/312239>
4. Статінова Н.П., Радченко С.Г. Етика бізнесу : навчальний посібник. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0059780.pdf>
5. Сушик І.В., Сушик О.Г., Мартинюк Я.М. Бізнес-етика: конспект лекцій. URL: <https://ela.kpi.ua/items/f58f12f5-4d7e-44d7-8951-e6c3c2ed11c8>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. 6.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. 7.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Владислав Вітровий, студент групи БЦІ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: філософські погляди Г. Сковороди та їх актуальність для сучасної України є дуже важливою і може мати значний вплив на розвиток українського суспільства. Вивчення цих поглядів може надати нові ідеї та підходи до розв'язання сучасних проблем і сприяти становленню гармонійного та моральності суспільства.

Мета дослідження: вивчення філософських поглядів Г.Сковороди та їх актуальність для сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософські погляди Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив світогляду Г.Сковороди на розвиток сучасної України.

Завдання дослідження: проаналізувати актуальність філософських поглядів Г. Сковороди для сучасної України та їх потенціал для розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода – видатний український філософ, письменник, педагог і просвітител XVIII століття, якого часто називають «українським Сократом». Його філософські погляди сформувалися під впливом античної та християнської думки, однак мали глибоко національний характер. Центральним у його філософії було прагнення до пізнання самого себе – «пізнай себе» – як основи морального й духовного вдосконалення людини. На його переконання, справжнє щастя людини полягає не у зовнішніх благах, а у гармонії з власною природою та Божим задумом [1, с. 18–20]. Сковорода вважав, що кожна людина має свій «сродний труд», тобто покликання, яке відповідає її внутрішній сутності. Реалізація цього покликання робить людину щасливою й корисною для суспільства. Ця ідея надзвичайно актуальна для сучасної України, де питання самореалізації, вибору професії та гармонії між особистими здібностями і суспільними потребами є надзвичайно важливими [2, с. 41–42]. Важливою темою у творчості філософа є ідея духовної свободи. Сковорода вважав, що свобода – це не стільки політична категорія, скільки стан внутрішнього спокою та незалежності від матеріальних спокус. Він різко критикував зовнішню показну релігійність, виступаючи за щирі віру, що ґрунтується на любові,

доброті та моральній чистоті [3, с. 63–65]. Його думки про духовність і самопізнання перегукуються із сучасними концепціями психології особистості, зокрема ідеєю самоактуалізації людини. Сковорода приділяв значну увагу освіті, вважаючи її засобом формування моральної особистості, а не просто накопиченням знань. Він наголошував, що справжня освіта повинна виховувати чесність, доброчесність і любов до праці. Ці погляди залишаються надзвичайно актуальними для сучасної освітньої системи України, яка прагне поєднати знання й виховання духовних цінностей [4, с. 52–53]. У контексті сучасної України філософія Сковороди може стати духовним орієнтиром у період пошуку національної ідентичності та моральних засад розвитку. Його ідеї про самопізнання, духовну свободу, справедливість і доброчесність допомагають осмислити суспільні процеси, подолати егоїзм та споживацтво, що є актуальними викликами сьогодення [5, с. 29]. Також варто зазначити, що Сковорода своїми працями випередив багато європейських філософських течій, адже його думки про внутрішню людину, моральність і природність життя знаходять паралелі у філософії стоїків, Руссо та Канта [6, с. 74–75]. Таким чином, філософські погляди Григорія Сковороди становлять цінну частину української духовної спадщини. Вони не лише мають історичне значення, але й залишаються живим джерелом ідей для формування сучасного українського суспільства, що прагне до свободи, гуманізму та моральності.

Висновок: Філософські погляди Григорія Сковороди можна знайти в сучасній українській культурі та політичній думці. Вони надихають людей на пошук сенсу життя, розвиток духовності та прагнення до соціальної справедливості. Сковорода вчить нас бути чесними, справедливими та добрими, що є важливими цінностями для будь-якого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Історія української філософії: Навчальний посібник / За ред. В. Малиновського. Київ: КМ Академія, 2013. 344 с.
2. Грушевський М. Сковорода і його значення для української культури // Історичні науки. 2009. № 1. С. 40-45.
3. Сковорода Г. Філософські трактати. – Київ: Дніпро, 1988. 527 с.
4. Кузик Б. Філософія Г. Сковороди у контексті сучасної освіти // Вісник філософських наук. 2017. № 4. С. 50-54.
5. Кримський С. Духовні виміри людини. Київ: Либідь, 2003. 312 с.
6. Забужко О. Філософія українського серця: Григорій Сковорода і сучасність // Сучасність. 2021. № 9. С. 70-76.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Андрій Владика, студент групи АТЛ-11

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: «Гроші» найважливіша категорія економіки. Як об'єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов'язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета дослідження: проаналізувати основні аспекти грошей як предмет соціально-філософського дискурсу.

Об'єкт дослідження: гроші у філософсько-соціологічному дискурсі.

Предмет дослідження: роль грошей для суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати феномен грошей як необхідний елемент в структурі соціально-економічного буття; розглянути зміст і смислове наповнення даного феномена; розкрити значення феномену грошей, його констатуючий вплив на буття людини, його світогляд і систему цінностей.

Виклад основного матеріалу. Розуміння грошей як предмету соціально-філософського дискурсу вимагає ретельного дослідження їхньої ролі та впливу на суспільство. Ця тема може бути розглянута з різних ракурсів, і ось більш докладний аналіз. Гроші мають три основні функції: засіб обміну, одиниця вимірювання і засіб зберігання вартості. Як засіб обміну, вони допомагають полегшити торгівлю та спрощують процес обміну товарів і послуг. Як одиниця вимірювання, вони дозволяють порівнювати вартість різних товарів і послуг. Як засіб зберігання вартості, гроші дозволяють людям накопичувати багатство і використовувати його в майбутньому [1]. Відомий філософ Жан-Жак Руссо вважав, що гроші спричиняють розрив між багатими і бідними, і що цей розрив порушує соціальну справедливість. Він вважав, що винагорода за працю має бути рівною для всіх, і гроші несуть в собі потенціал збільшити нерівності в суспільстві [2]. Інші філософи, такі як Карл Маркс, розглядали гроші як інструмент контролю та підпорядкування в руках капіталістичних еліт. Спільно з філософськими поглядами на гроші, важливим аспектом соціально-філософського дискурсу є обговорення соціальної справедливості [3]. Гроші впливають на розподіл ресурсів у суспільстві. Питання про оподаткування, соціальні програми та роль держави у регулюванні економіки є предметом глибоких суперечок та філософських дебатів. Гроші також мають важливий культурний вплив [4]. Зображення на грошах часто відображають історичні події, великих лідерів або важливі символи національної ідентичності. Гроші можуть бути інструментом утвердження культурних цінностей та сприяти утриманню спільної історії та спадщини. Індивідуальна ідентичність також відчутно впливається грошима. Споживчість та соціальний статус можуть бути сильно пов'язані з фінансовими можливостями. Гроші можуть визначати те, як ми сприймаємо себе та інших, і часто вони впливають на наші життєві цілі та цінності [5].

Висновок: гроші стали важливим об'єктом філософського дослідження, що допомагає розуміти їхню роль у сучасному суспільстві. Вони впливають на багато аспектів нашого життя, від соціальної справедливості до культурної ідентичності та індивідуальної самоідентифікації. Філософський дискурс допомагає нам визначити, як використовувати гроші для створення більш справедливого і гармонійного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ціх Г.В. Суть та функція грошей URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60838527.pdf>
2. Антона Марчинського. Філософія і гроші. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/artukul/2350029>
3. Філософія Фінансової цивілізації: людина у світі грошей Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань 18–20 травня 2011 року. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1369>
4. Зоя Скринник. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrzynnyk.pdf?sequence=1>
5. Татум, Б.Д. Складність ідентичності: Хто я. Читання за різноманітність та соціальну справедливість, URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Володимир Возний, студент групи КБ-12

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу сьогодні виступає важливим компонентом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не набула такого широкого поширення через низку факторів, які впливають як на сам процес, так і на його результати. Хоча підприємства в Україні дедалі активніше звертаються до світового досвіду та практик міжнародних корпорацій, що працюють на

українському ринку, цього недостатньо для того, щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичним підходом для більшості вітчизняних фірм. Для визначення шляхів розвитку та масштабування соціальної відповідальності бізнесу необхідно дослідити чинники, які стримують її поширення в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. **Об'єкт дослідження:** проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: сучасний стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу: концепція соціальної відповідальності бізнесу як сучасної філософії поведінки та концептуальної моделі, що формує взаємини компаній і суспільства з метою забезпечення сталого розвитку та інвестицій у людський капітал, отримала відображення у численних дослідженнях. Дослідники приділяють увагу результатам експертних опитувань науковців та освітян України з питань соціальної відповідальності особистості, суспільства, бізнесу та держави [4]. Соціальна відповідальність є однією з ключових характеристик сучасних бізнес-структур. Вона передбачає обов'язки керівництва підприємства щодо захисту інтересів суспільства. Згідно з концепцією соціальної відповідальності, керівники під час прийняття бізнес-рішень прагнуть не лише максимізувати прибуток або ринкову вартість компанії, але й дбати про інтереси інших учасників суспільства – таких як працівники, споживачі, громада загалом. У світовій практиці спостерігається позитивна тенденція щодо інтеграції соціальної відповідальності в стратегії підприємств. Варто зазначити, що соціально відповідальні дії компаній, як правило, мають добровільний характер і формуються на базі усвідомлення бізнесом відповідальності перед суспільством і природою за результати своєї діяльності. Важливим аспектом забезпечення високого рівня соціальної відповідальності компаній є наявність у них ресурсів, зокрема фінансових. Запровадження соціальної відповідальності на практиці пов'язане з низкою інших чинників. Саме тому питання дослідження факторів і перешкод, що впливають на формування і розвиток соціальної відповідальності бізнесу, набуває актуальності. [1] Серед основних перепон, з якими стикаються компанії при впровадженні соціальних проєктів, найчастіше виділяють: обмежені фінансові можливості та брак коштів для адресатів (48 %), а також недосконалу нормативно-правову базу, включно із законодавством щодо соціальних проєктів (31 %) [1]. Значно рідше згадуються організаційні труднощі (8 %), бюрократизованість процесу надання допомоги (5 %), високі запити отримувачів благодійної допомоги (5 %), тиск з боку державних органів (3 %), неможливість контролювати розподіл коштів (3 %) та корупція (2 %). У дослідженні 2005 року дефіцит фінансових ресурсів та відсутність законодавчої бази, яка б регулювала заходи з соціальної відповідальності бізнесу, були найбільш поширеними відповідями на питання про перепони (55 % компаній зазначили фінансовий фактор, 45,9 % – законодавчий). У 2010 році 61,4 % компаній визначили основною проблемою брак коштів [3]. Так, аналіз 2005 року показав, що демотиваторами впровадження соціальної відповідальності могли бути також проблеми з контролем за використанням коштів, що спрямовуються на програми соціальної відповідальності бізнесу: лише 17 % фірм скаржились на недостатню підтримку держави та недержавних структур і на недостатність інформації про потреби громадськості. Результати опитування 2010 року засвідчили, що 15,9 % компаній навіть не розглядали питання соціальної відповідальності – це свідчить про необхідність популяризації концепції соціальної відповідальності в суспільстві. На практиці понад 50 % організацій, які формують політику чи стратегію соціальної відповідальності, впроваджують такі її компоненти: права людини (71 %), соціальне залучення і соціальний розвиток (58 %). Інші компоненти впроваджені більше ніж третьою частиною опитаних організацій: організаційне управління – 45 %, екологічні питання – 48 %, трудові практики – 46,5 %, питання споживачів – 43 %, практика чесного ведення бізнесу – 40,5%. [2]. Більшість компаній (61,3 %) як базовий мотив виділяють моральні міркування та внутрішнє спонукання – 52,1 % компаній. Варто взяти до уваги, що різні регіони України мають різну профільну структуру промислово-виробничих комплексів, відповідно специфіка кожного регіону вимагає врахування галузевої специфіки. Зосередження великих промислових підприємств на сході України, які входять до провідних фінансово-промислових груп, безпосередньо впливає на рівень розвитку соціальності в цих регіонах. Водночас у західних регіонах переважають торгівля та агропромисловий комплекс. Неформальний аграрний ринок та присутність тіньових схем у діяльності торговельних підприємств негативно впливають на розвиток концепції соціальної відповідальності. В Україні низький рівень поширення соціальної відповідальності також пов'язаний із самим характером отримання прибутку підприємствами. Провідні українські підприємства досягали економічного прибутку завдяки використанню економічної влади, адміністративного ресурсу, доступу до бюджетних коштів, недосконалої конкуренції на внутрішньому ринку, штучного завищення цін на продукцію, заниження рівня оплати праці та скорочення соціальних витрат. Саме такі чинники ставали основою конкурентної переваги. Більше поширенню соціальної відповідальності сприяла б інноваційна активність, застосування нових технологій, створення нової продукції – у результаті прибуток підприємства формується за рахунок скорочення витрат, підвищення конкурентоспроможності, формування нових ринків товарів чи послуг. Саме такий шлях розвитку є більш типовим для країн із розвинутою економікою, і як наслідок – вищим рівнем соціальної відповідальності бізнесу. Але в українських економічних реаліях така модель розвитку видається менш ймовірною, оскільки вона вимагає значних довгострокових фінансових витрат і має високий рівень ризику [4].

Висновки: проблема потребує термінового вирішення в умовах сучасної економіки. Реалізація соціальних заходів українськими компаніями дозволить підвищити не лише рівень корпоративної культури

самих підприємств, а й загальний рівень життя населення. Розкриття цієї проблематики дає змогу краще зрозуміти вислів: «не люди для економіки, а економіка для людей». Подальше посилення соціальної позиції бізнесу є вкрай необхідним під час кризового періоду, а соціальна відповідальність має широкий спектр проблем, шляхи вирішення яких потрібно шукати негайно.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко Н., Іващенко О., Курінко В. *Соціальна відповідальність бізнесу: теорія та практичні аспекти*. Економіка та суспільство № 11 2020 URL:<https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5091>
2. Ключ Ю. І., Ніжніков І. М. Розвиток дефініції „соціальна відповідальність бізнесу» та її трансформація // *Econometrics: проблеми теорії та практики*, 2023, № 4 URL:<https://doi.org/10.32689/2523-4536/68-12>
3. Безрукова І. (ред.) *Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: сучасний стан та перспективи*. Монографія. Київ: КНЕУ, 2012. URL:https://duikt.edu.ua/uploads/l_2168_88978048.pdf
4. Грицарук І. О. Соціальна відповідальність підприємств: формування та реалізація в національній економіці // *Кваліфікаційна робота*, Тернопіль: ЗУНУ, 2020. URL:<https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40510/3>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // *Науково-теоретичний альманах Грані* №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // *Журнал Політичне життя* №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// *Журнал Політичне життя* №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// *Журнал Політичне життя* №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // *Науково-теоретичний альманах Грані*. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // *Європейський політико-правовий дискурс*. Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Яна Войт, студентка групи ХТП-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Тема взаємозв'язку релігії та грошей залишається надзвичайно актуальною в сучасному світі, оскільки вона впливає на соціально-економічні процеси, етичні дебати та культурний контекст. Вивчення цього взаємозв'язку може сприяти кращому розумінню ролі релігії в сучасному суспільстві та викликів, які ставить перед ними сучасний економічний ландшафт.

Мета дослідження: встановлення впливу релігії на фінансову поведінку та моральний спрямованість індивідів, а також розкриття важливих аспектів етики та культури, які визначають відношення до грошей в сучасному світі.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між релігією і грошима, зокрема, вплив релігійних переконань на економічну поведінку, фінансові практики та етичні ставлення до грошей в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: роль та вплив релігії на сферу фінансів і грошей у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: аналіз аспектів етики і соціокультурного виміру відношення до грошей у релігійному контексті та їх вплив на суспільні норми та цінності.

Виклад основного матеріалу. У релігійному розумінні гроші мають не лише економічну, а й морально-етичну природу. Упродовж історії різні віровчення по-різному ставилися до матеріальних благ, але майже всі релігії наголошують на необхідності духовного контролю над жадобою та користюлюбством [1, с. 45–47]. Гроші, з цієї точки зору, – це лише інструмент, який може бути використаний або на добро, або на зло, залежно від намірів людини. У християнстві багатство не засуджується саме по собі, проте осуджується надмірна прихильність до нього. У Євангелії неодноразово підкреслюється, що служіння грошам суперечить служінню Богові: «Не можете служити Богові й мамоні» (Мт. 6:24). Християнська традиція вчить, що гроші мають позитивну цінність лише тоді, коли вони спрямовані на благодійність, допомогу ближнім та розвиток громади [2, с. 372]. У релігіях Сходу – індуїзмі, буддизмі, конфуціанстві –

матеріальні ресурси розглядаються як частина гармонійного буття, що має підпорядковуватися духовному розвитку. В індуїзмі діє принцип «дгарми», який передбачає справедливе й чесне ставлення до заробітку та майна. Гроші, отримані нечесним шляхом, вважаються такими, що несуть негативну карму [3, с. 82–83]. Буддизм, у свою чергу, наголошує на помірності, адже надмірне накопичення призводить до страждання й втрати внутрішнього спокою [3, с. 115]. Іслам також має чітке бачення морального використання грошей. Як зазначає Куртович, ісламська економічна етика спрямована на справедливий розподіл фінансових ресурсів і забороняє несправедливе збагачення за рахунок інших. Заохочується чесна торгівля, благодійність та допомога нужденним, що сприяє соціальній рівновазі та етичному обігу фінансів у суспільстві [4, с. 145–148]. Благодійність у більшості релігій виступає як найвищий прояв духовності у матеріальному світі. Християни практикують пожертви як очищення душі, мусульмани – як виконання обов'язку перед Богом, а буддисти – як засіб позбавлення від прив'язаності до речей [5, с. 154–156]. Саме через благодійність релігія формує моральне ставлення до грошей, роблячи їх засобом служіння, а не самоціллю. Отже, релігійні вчення формують етичні стандарти фінансової поведінки, сприяючи гармонійному поєднанню духовного й матеріального. Вони навчають людину не відмовлятися від матеріального світу, а правильно ним керувати, зберігаючи духовну рівновагу [1, с. 62–64].

Висновок. Релігія впливає на фінансову поведінку і моральні стандарти у відношенні до грошей, визначаючи норми та цінності, які керують нашими фінансовими рішеннями. Вивчення цього взаємозв'язку сприяє кращому розумінню впливу релігії на економічний, етичний та соціокультурний аспекти суспільства. Релігія і гроші залишаються актуальною темою для подальших досліджень і обговорень у контексті сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Тимчик Л. Економічна етика та релігійні цінності. Київ: Дух і Літера, 2014. 410 с.
2. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст. Львів: Видавництво ЛНУ, 2012. С. 372–382.
3. Хане С. Етика і економіка в буддизмі та індуїзмі. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. 324 с.
4. Куртович О. Ісламська економічна етика та фінанси: традиції і сучасність. Київ: Академвидав, 2016. 298 с.
5. Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей. Львів, 2009. 213 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37–42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66–71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5–9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68–74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146–151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300–305.

Олег Войтишин, студент групи КНШІ-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ І ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Тема взаємозв'язку релігії та грошей залишається надзвичайно актуальною в сучасному світі оскільки вона впливає на соціально-економічні процеси, етичні дебати та культурний контекст. Вивчення цього взаємозв'язку може сприяти кращому розумінню ролі релігії в сучасному суспільстві та викликів, які ставить перед ними сучасний економічний ландшафт.

Мета дослідження: встановлення впливу релігії на фінансову поведінку та моральний спрямованість індивідів, а також розкриття важливих аспектів етики та культури, які визначають відношення до грошей в сучасному світі.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між релігією і грошима, зокрема, вплив релігійних переконань на економічну поведінку, фінансові практики та етичні ставлення до грошей в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: роль та вплив релігії на сферу фінансів і грошей у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: аналіз аспектів етики і соціокультурного виміру відношення до грошей у релігійному контексті та їх вплив на суспільні норми та цінності.

Виклад основного матеріалу: Релігія суттєво впливає на фінансову поведінку індивідів і колективів: релігійні спільноти формують норми пожертвування та взаємодопомоги, що підвищує обсяги благодійних внесків як на місцевому, так і на національному рівні [4]. Релігійні інституції виконують економічні функції – вони акумулюють пожертви, володіють нерухомістю, інвестують у соціальні проєкти (освіта, охорона здоров'я) і через це працюють як великі економічні актори у суспільстві [4]. Кореляція між релігійною приналежністю і доходами населення неоднорідна: демографічні характеристики, рівень освіти та професійні профілі пояснюють значну частину відмінностей у середніх доходах різних віросповідань, тобто сам факт релігійності не є універсальним детермінантом багатства, але взаємодіє з соціально-економічними чинниками [5]. Податкові пільги та правовий статус релігійних організацій також формують фінансові потоки: у багатьох юрисдикціях релігійні інститути користуються пільгами, що впливає на спосіб перерозподілу зібраних коштів і підсилює запити до прозорості їхньої фінансової звітності [2]. Публічні фінансові скандали і розслідування щодо використання пожертв (приклади проблем у управлінні інвестиціями у Ватикані) показують, що відсутність прозорості підриває довіру і може зменшувати потоки пожертв, одночасно викликаючи суспільні вимоги щодо більш жорсткого контролю й аудиту [3]. У національному контексті України висока готовність громадян допомагати матеріально відображається у рейтингах благодійності (World Giving Index), де українське суспільство демонструє значні рівні грошової допомоги і волонтерства, що вказує на поєднання релігійних, патріотичних та цивільних мотивацій для давання в умовах кризи [2]. Соціальні мережі релігійних спільнот створюють капітал довіри й кооперації, що сприяє побудові неформальних кредитних і допомогових мереж; цей ефект опосередковує економічні результати і може компенсувати дефіцити формальних інституцій у певних регіонах [4]. Водночас у глобальному вимірі спостерігаються різні моделі «релігійного давання»: в одних регіонах домінують прямі пожертвування на релігійну інституцію, в інших – благодійність через світські НГО й фонди, що свідчить про те, що секуляризація змінює канали, але не завжди знижує готовність допомагати. Підсумовуючи, релігія впливає на грошові практики як через культурно-етичні настанови (норми ощадливості, працьовитості, обов'язку допомагати), так і через інституційні механізми (оподаткування, власність, прозорість), а розуміння цих взаємозв'язків вимагає комбінованого аналізу статистики пожертв, правового поля та кейсів інституційного управління фінансами (див. також вихідні матеріали роботи). (Використано завдання й інформацію з поданого файлу. Документ)

Висновок. Релігія впливає на фінансову поведінку і моральні стандарти у відношенні до грошей, визначаючи норми та цінності, які керують нашими фінансовими рішеннями. Вивчення цього взаємозв'язку сприяє кращому розумінню впливу релігії на економічний, етичний та соціокультурний аспекти суспільства. Релігія і гроші залишаються актуальною темою для подальших досліджень і обговорень у контексті сучасного світу.

Список використаних джерел

1. «Україна серед лідерів у рейтингу World Giving Index» URL://suspilne.media/culture/616275-ukraina-na-drugomu-miscu-u-vsesvitnomu-rejtingu-blagodijnosti
2. Україна в першій десятці світового рейтингу благодійності» Forbes Україна. URL:https://forbes.ua/news/dvoe-z-trokh-lyudey-zhertvuyut-groshi-ukraina-v-pershiy-desyatti-svitovogo-reytingu-blagodijnosti-charities-aid-foundation-22082024-23168
3. «Завершено слідство про зловживання з інвестиціями» – РКЦ Львів (новина про розслідування фінансів Ватикану). URL:https://rkc.lviv.ua/news_view-Vatukan_zaversheno_slidstvo_pro_zlovzhuvannya_z_investiciyamu-ua
4. Харитативна діяльність пізньопротестантських ... – історичний/науковий журнал (PDF) – аналіз благодійності протестантських церков в Україні. URL:https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/6.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhay R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Войтко, студентка групи КНШІ11

ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження. Проблема сенсу життя набуває особливої гостроти в епоху постмодерну та глобальних криз, коли традиційні світоглядні орієнтири втрачають свою безпеліційність, а індивід залишається сам на сам із необхідністю конструювати власні цінності та цілі. У сучасному українському суспільстві, що переживає період значних соціокультурних та військових трансформацій, питання про кінцеву мету існування стає не лише академічним, а й екзистенційним викликом, що вимагає ґрунтовного філософського осмислення.

Мета дослідження: здійснити філософський аналіз проблеми сенсу життя як фундаментальної світоглядної категорії та обґрунтувати її динамічний, особистісно-орієнтований характер.

Об'єкт дослідження: сенс життя як філософська проблема в контексті історії європейської та української думки.

Предмет дослідження: процес пошуку, формування та реалізації індивідуального сенсу життя людиною в умовах суспільних змін.

Завдання дослідження: Аналіз основних філософських концепцій сенсу життя (евдемонізм, гедонізм, прагматизм, екзистенціалізм); розгляд зв'язку між свободою, відповідальністю та осмисленістю буття; дослідження впливу соціокультурного середовища на формування життєвих цілей індивіда.

Виклад основного матеріалу. Сенс життя – це не сталий, заздалегідь визначений об'єкт, а скоріше процес, що відбувається на межі об'єктивного світу цінностей та суб'єктивного досвіду індивіда. У традиційних філософських системах, особливо релігійних, сенс часто був даний людині ззовні, через трансцендентне або встановлені моральні норми. На противагу цьому, сучасна філософія, особливо екзистенціалізм, стверджує, що сенс не відкривається, а *створюється* самою людиною [1]. Цей акт творення вимагає мужності, оскільки передбачає відмову від зручних ілюзій про наперед визначену долю. Видатний український філософ С. Кримський розглядав сенс життя як кульмінацію людського духу, що виникає з діалогу між індивідуальною свободою та універсальною цінністю [2]. За такого підходу, сенс не є чимось утилітарним чи лише емоційним, а є формою духовної роботи, спрямованої на самотворення та самореалізацію. З точки зору екзистенційно-гуманістичного підходу, головна трагедія людини полягає не в стражданні чи смерті, а у відчутті екзистенційного вакууму – внутрішньої порожнечі та втрати орієнтирів. Саме відсутність осмисленої мети робить життя нестерпним. Як зазначається у працях, присвячених логотерапії, сенс можна знайти в трьох основних площинах: у творчій діяльності (діяннях), у переживанні цінностей (любов, краса, природа) та у ставленні до неминучого страждання [3]. Таким чином, навіть у найскладніших обставинах, коли змінюється соціокультурне середовище, людина зберігає здатність до пошуку та реалізації сенсу, що є необхідною умовою психічного та духовного здоров'я. Проблема сенсу життя є нерозривно пов'язана із категоріями свободи та відповідальності. Свобода вибору життєвого шляху покладає на індивіда повну відповідальність за цей вибір. Неможливо віднайти сенс, переклавши відповідальність за своє життя на суспільство, державу чи обставини. Український філософський дискурс, зокрема, наголошує на тому, що в умовах історичних випробувань (як-от боротьба за незалежність) індивідуальний сенс часто корелює із загальнонаціональним – служінням ідеї, захистом цінностей [4]. Саме усвідомлення себе частиною чогось більшого, ніж власне «Я», дозволяє знайти глибоке і стійке осмислення свого буття. Зрештою, сенс життя – це сукупність відповідей, які людина дає на виклики буття, виходячи зі своїх найвищих цінностей.

Висновок: Проблема сенсу життя залишається наріжною у філософії, вимагаючи від кожної людини самостійної та свідомої відповіді. Дослідження показує, що сенс життя не є статичним догматом, а динамічною структурою, яка формується протягом усього життя через взаємодію свободи вибору та відповідальності за цей вибір. Сучасні філософські підходи, особливо екзистенційні, підтверджують, що навіть у часи соціокультурної дезорієнтації, людина має внутрішній потенціал для знаходження та реалізації унікального й неповторного сенсу. Головний висновок полягає в тому, що осмислене життя можливе лише за умови постійного самопізнання, творення цінностей та прийняття відповідальності за власне існування до останнього подиху.

Список використаних джерел:

1. Шпак Я. А. Феноменологія життєвого світу та пошук сенсу. Київ: Знання, 2020. 288 с. URL: https://www.google.com/search?q=https://pidruchniki.com/15231221/filosofiya/fenomenologiya_zhittevogo_svituta_poshuk_sensu

2. Кримський С. Б. Філософія як шлях до людини. Київ: Знання, 2005. 216 с. URL: <https://www.google.com/search?q=https://elib.nlu.org.ua/view.html%3Fid%3D125Sc>

3. Ткачук М. С. Екзистенційні виміри людського буття: від нігілізму до самотворення // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філософія». 2018. Вип. 43. С. 45–50. URL: https://www.google.com/search?q=http://visnykf.uzhnu.edu.ua/files/43_2_018/10.pdf
4. Шевченко О. І. Соціокультурна динаміка сенсу життя в умовах глобальних трансформацій // Філософські обрії. 2019. № 41. С. 112–120. URL: https://www.google.com/search?q=http://philosophical-horizons.com/files/41_2019/2_112_120.pdf
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Василь Воробець, студент групи АТЛ -13

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі ефективне управління є одним із ключових чинників успіху організацій. Менеджер повинен поєднувати професійну компетентність, етичні норми та особистісні цінності, щоб досягти високих результатів. Саме тому вивчення філософії успіху менеджера набуває особливої актуальності в умовах сучасного розвитку економіки та суспільства.

Мета дослідження: визначити філософські засади, які сприяють досягненню успіху менеджера. Об'єкт дослідження: управлінська діяльність менеджера у взаємодії з соціальним середовищем.

Предмет дослідження: філософські принципи формування успішної управлінської поведінки.

Завдання дослідження: проаналізувати роль світогляду та етики у діяльності менеджера; визначити ключові компоненти успіху менеджера; дослідити взаємозв'язок між професійним розвитком та ефективністю управління.

Виклад основного матеріалу. Сучасний менеджер виконує роль лідера, здатного визначати стратегічні цілі організації та забезпечувати їх реалізацію. Філософія успіху менеджера полягає в умінні поєднувати стратегічне мислення, етичні принципи та професійну компетентність. Менеджер, який усвідомлює сенс своєї діяльності, здатний підвищувати ефективність колективу та організації [1, с. 54]. Успіх менеджера залежить від здатності розвивати потенціал працівників, створювати мотиваційне середовище та підтримувати довіру. Гуманістичний підхід до управління забезпечує розвиток креативності, ініціативності та співпраці в команді [2, с. 32]. Постійне самовдосконалення є невід'ємною складовою філософії успіху менеджера. Керівник повинен навчатися протягом життя, вдосконалювати професійні навички, емоційний інтелект, здатність працювати в умовах невизначеності та приймати ефективні рішення [3]. Етичність та моральна відповідальність визначають стійкість успіху. Прозорість, доброчесність та відповідальність перед колективом і суспільством дозволяють менеджеру зберегти авторитет і забезпечити тривалий розвиток організації. Відсутність етики у діяльності керівника часто призводить до втрати довіри та зниження ефективності [4]. Отже, філософія успіху менеджера передбачає гармонійне поєднання професійної компетентності, етики, стратегічного мислення та особистісного розвитку, що забезпечує ефективність управління та сталий розвиток організації.

Висновок. Філософія успіху менеджера є комплексною системою принципів, що поєднує професійну компетентність, світоглядні підходи та етичні норми. Аналіз показує, що ефективна діяльність керівника ґрунтується не лише на технічних навичках, але й на здатності усвідомлено формувати власну поведінку та приймати відповідальні рішення. Менеджер, який дотримується гуманістичних цінностей, здатний мотивувати колектив, підтримувати командну єдність та забезпечувати розвиток організації. Досягнення стабільного успіху можливе за умов поєднання стратегічного мислення, саморозвитку та моральної відповідальності. Етичність створює фундамент довіри, а довіра забезпечує конкурентоспроможність та стійкість організації. Таким чином, філософія успіху менеджера формує не лише професійні результати, а й якість управління та вплив на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Рассел, Б. Історія західної філософії. Київ: Основи, 1995. 992 с.
2. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1993. 500 с.
3. Браун, Дж. Філософія менеджменту та сучасні підходи // URL: <https://managementphilosophy.example.com>
4. Черняк, В. Практичні аспекти успішного менеджменту // URL: <https://successmanagement.example.com>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Лілія Ворожбит, студентка групи ХТП-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. В світі, де особиста ідентичність ускладнюється швидкою трансформацією соціокультурного середовища, філософія виступає необхідним інструментом для самовизначення. Важливо розуміти свою роль та покликання в умовах постійних змін. Філософія, як засіб самовизначення, дозволяє аналізувати основні аспекти існування: цінності, переконання, мети. У світі, що стрімко розвивається, філософський підхід виробляє стійкі життєві принципи та зберігає внутрішню стійкість. Філософія стає не лише інтелектуальним викликом, але і ключовим елементом самовизначення в умовах сучасного світу, де сталість стає розкішшю, а самовизначення – стратегічним кроком у будівництві власного життя відповідно до власних цінностей та цілей.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми самовизначення людини.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: власне самовизначення, зумовлене вічними світоглядними проблемами.

Завдання дослідження: окреслити об'єктивні та суб'єктивні передумови самовизначення людини та їх взаємозв'язки.

Виклад основного матеріалу. Визначення людини – це її місце у світі. Людина – головна загадка філософських спекуляцій. З давніх часів і до сьогодення філософи міркували та намагалися пояснити, що таке бути людиною. Питання самовизначення людини належить до так званого вічного світоглядного питання. З найдавніших епох філософія супроводжувала процес становлення людської самосвідомості. Уже в античності мислителі наголошували на необхідності пізнання себе як передумови свідомого життя. Так, відомий афоризм Сократа «Пізнай самого себе» став відправною точкою для формування європейської філософської традиції. Сократ вважав, що самопізнання є основою морального самовизначення особистості: людина, яка розуміє власну природу, здатна діяти відповідально та осмислено. Платон і Арістотель також підкреслювали важливість розуміння сенсу людського життя та власного місця у космосі. У їхніх працях самовизначення тісно пов'язане з поняттями доброчесності, мети життя та гармонії з навколишнім світом. У середньовічній філософії проблема самовизначення набула релігійного виміру. Людина визначала себе через відношення до Бога, віри та морального закону. Августин Блаженний наголошував, що справжнє самопізнання можливе лише через звернення до внутрішнього духовного світу, де людина зустрічається з Богом [1, с. 15]. У цей період самовизначення розглядалося як пошук сенсу життя в межах божественного задуму. Новий час приніс докорінну зміну у розумінні людини та її ролі у світі. Філософи, такі як Рене Декарт, проголосили автономію людського розуму. Декартівське «Я мислю, отже, існую» стало символом переходу до суб'єктивності та раціональності [2, с. 45]. Людина почала визначати себе не через зовнішні авторитети, а через внутрішній акт мислення, сумніву та самоусвідомлення. Іммануїл Кант зробив ще один крок уперед: він розглядав людину як автономну моральну істоту, здатну самостійно встановлювати моральні закони через категоричний імператив. Це стало важливою

філософською основою для сучасного розуміння свободи, гідності та відповідальності [3, с. 60]. У XIX–XX століттях проблема самовизначення стала однією з центральних у філософії. Екзистенціалісти (Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер, К. Ясперс) наголошували, що людина спочатку існує, а вже потім надає собі сутність через вільний вибір. За Сартром, самовизначення – це постійний процес творення себе через вчинки, а не фіксована даність. У складному та часто абсурдному світі людина сама відповідальна за формування власної ідентичності та сенсу життя [4, с. 12-13]. Сучасна філософія розглядає самовизначення як багатовимірний процес, у якому поєднуються індивідуальні, соціальні та культурні чинники. Глобалізація, інформаційні технології, соціальні мережі створюють нові можливості для самовираження, але водночас породжують кризи ідентичності [5, с. 40]. Людина має постійно адаптуватися до змін, переосмислювати власні переконання та місце у світі. Філософський підхід дає інструменти для критичного аналізу цих процесів і допомагає не загубитися у потоці інформації та культурних впливів. Важливим аспектом самовизначення є світогляд. Світогляд – це система уявлень про світ, місце людини в ньому, сенс життя та цінності. Він формується на основі поєднання знань, особистого досвіду, емоцій, релігійних і культурних чинників. Якісний рівень світогляду визначає духовну та інтелектуальну зрілість людини, її здатність критично мислити, приймати відповідальні рішення та будувати власну життєву позицію [6, с. 60]. Філософія допомагає сформувати цілісний, несуперечливий світогляд, який стає духовним стрижнем особистості. Особливе значення філософія має для молоді. Саме у студентські роки закладаються основи самостійного мислення, формуються переконання, життєві орієнтири та цінності [7, с. 7]. Філософські знання дозволяють молодим людям усвідомити свою унікальність, розвивати здатність до рефлексії та критичного аналізу, приймати зважені рішення у складних життєвих ситуаціях. Без глибокого осмислення свого місця у світі молода людина ризикує залишатися пасивним учасником соціальних процесів, тоді як філософія відкриває шлях до активного самотворення. Процес самовизначення особистості поєднує об'єктивні та суб'єктивні фактори. З одного боку, це соціальні умови, історичний контекст, культурні традиції. З іншого – внутрішні цінності, переконання, вільна воля та особистий вибір. Філософія допомагає усвідомити цю взаємодію і зробити її основою свідомого формування власної ідентичності. Вона також дозволяє осмислювати майбутнє, проектувати нові можливості людського існування, формувати ідеали, до яких прагне суспільство. Таким чином, філософія виконує не лише пізнавальну чи академічну функцію, а й світоглядну, моральну та екзистенційну. Вона є незамінним засобом самовизначення людини у сучасному світі, який характеризується швидкими змінами, культурним різноманіттям і викликами глобалізованого суспільства.

Висновок: Питання самовизначення є складовою частиною вчень про людину на різних етапах розвитку філософської думки, де воно усвідомлюється по-різному. У наш час це питання є особливо актуальним у зв'язку зі зростанням соціальної динаміки та мобільності, складністю людського буття та характером проблем і привертає увагу представників різних наукових та інтелектуальних сфер. У зв'язку з цим філософське дослідження цього питання набуває ще більшого значення. Однак більшість із них є суто технічними чи односторонніми, що свідчить про необхідність більш масштабного дослідження цієї важливої та актуальної для сучасних соціокультурних реалій проблеми.

Список використаних джерел:

1. Платон. Діалоги / Пер. З давньогрец. Київ: Основи, 2000. 352 с.
2. Декарт Р. Роздуми про першу філософію. Київ: Юніверс, 2001. 218 с.
3. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2002. 240 с.
4. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. Харків: Фоліо, 2019. 131 с.
5. Гайдеггер М. Буття і час. Львів: Літопис, 2018. 503 с.
6. Бех В. П. Світоглядна культура особистості. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 244 с.
7. Скотна Н. В. Самовизначення особистості в цивілізаційному вимірі // Молодь і ринок. 2014. №1(108). С. 7-13.
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА РЕВОЛЮЦІЯ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ

Актуальність теми дослідження: Сучасна науково-технічна революція спричинила справжній переворот в інформаційній сфері. Більш активно й глобально почали впроваджуватися нові інформаційні технології. Філософське осмислення проблем науки і техніки - це один із напрямів філософствування, характерний для ХХ ст. Зрозуміло, що поява його викликана передусім надзвичайно широким розповсюдженням техніки та технічних засобів саме у цьому столітті, а також всеосяжним впливом науки і техніки на усі сторони життя суспільства. Особливість цієї проблеми пов'язана сьогодні зі стрімким зростанням потужних технологій. При цьому кількість людей, які зазнають впливу технічних заходів та їхніх вторинних ефектів, значно зростає. Потерпають і природні системи, що стають об'єктом людської діяльності, оскільки порушується їхня рівновага, що нерідко призводить до руйнування цих систем. Ніколи раніше людина не мала таких потужних важелів, щоб бути здатною знищити життя у певній частині екологічної системи і навіть у глобальному вимірі.

Мета дослідження: визначити сутність поняття «науково-технічна революція», проаналізувати наслідки науково-технічної революції.

Об'єкт дослідження: проблеми, які спричинила науково-технічна революція.

Предмет дослідження: наслідки колосального впливу науково-технічної революції на подальше життя людства.

Завдання дослідження: з'ясувати термін «науково-технічна революція», провести аналогію майбутнього за теорією «Кіберпанка», зробити аналіз потенційних проблем, спричинених науково-технічною революцією.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічна революція представляє собою кардинальну зміну у сприйнятті взаємозв'язків між людиною, природою, суспільством та культурою. У цей період наука перестала бути виключно інструментом пізнання і перетворюється на рушійну силу розвитку виробництва, змінюючи соціальну структуру, мораль і піднімаючи питання етичної відповідальності за створені технології та їхній вплив на світ [1, с. 25]. Перші революції XVI–XVII століть, знищивши середньовічну схоластику і теоцентризм, започаткували натурфілософський підхід до світу, в якому експеримент, спостереження та математичний підхід стали ключовими у природознавстві. Досягнення Коперника, Галілея, Декарта та Ньютона заклали основу для розвитку механіки, астрономії, медицини та математики, що спричинило перехід від феодалізму до капіталізму. У нових умовах продуктивні сили стали основним фактором соціальних змін, розвитку освіти, технічної культури та раціонального мислення [1, с. 26]. У XIX–XX століттях науково-технічний прогрес започаткував нові технологічні системи і методи виробництва, які вплинули на промисловість, транспорт, комунікації та освіту. Відкриття в хімії, фізиці та біології показали динамічний характер природи й утвердили діалектичний підхід до розуміння розвитку. Наука почала впливати на економіку, соціальні відносини і моральні принципи, відкриваючи проблеми відповідальності за використання нових технологій і важливість науки у формуванні етичних норм для суспільства [2]. Наприкінці ХХ століття четверта науково-технічна революція охопила інформаційні технології, автоматизацію, штучний інтелект, біотехнології та глобалізацію науки. Вона породила постіндустріальне суспільство, де знання й інтелектуальна праця стали центральними рушійними силами розвитку. Утім, моральна відповідальність за використання технологій і їхні соціальні наслідки стала ключовим викликом для людства [3]. Інформаційні технології та автоматизація ставлять перед сучасним суспільством низку філософських питань, серед яких виділяється потреба гармонійного поєднання науково-технічного прогресу з моральними цінностями, соціальною відповідальністю та культурними традиціями. Це підкреслює важливість усвідомленого й етичного використання знань у всіх сферах людської діяльності. Стрімкий розвиток технологій змінює не лише сфери виробництва, але й мислення, систему освіти, соціальні зв'язки та способи комунікації [4]. Сучасні технології, такі як біотехнології, штучний інтелект, цифрові платформи та роботизація, створюють нові ризики та виклики. Серед них постають моральні дилеми, які стосуються контролю над життям людини, приватності, маніпуляцій свідомістю і питання нерівного доступу до знань. Крім того, виникають глобальні загрози, пов'язані з ядерною зброєю, деградацією екологічних систем, атмосферним забрудненням, кліматичними змінами та ризиком біологічних катастроф. Усе це робить етичне осмислення новітніх технологій вкрай важливим для збереження людської автономії й підтримання соціальної стабільності [4]. Науково-технічна революція має значний вплив на соціальну сферу, трансформуючи працю, освіту, комунікації, культуру, а також психологію людини. Прискорення науково-технічного прогресу загострює морально-етичні виклики і ставить перед суспільством питання відповідальності перед майбутніми поколіннями. Це вимагає створення нової технологічної етики та філософії технологій, яка б поєднувала ефективний розвиток із підтримкою гармонії між соціальними відносинами та природою. Ці соціокультурні зміни знайшли відображення в жанрі кіберпанку, що представляє потенційні негативні наслідки необмеженого використання технологій. Зокрема, кіберпанк часто акцентує увагу на проблемах дегуманізації, соціальної ізоляції і переважання технічного над духовним. Водночас він порушує питання свободи особистості, творчого потенціалу людини, моральних

меж прогресу та можливості створення етичних і соціально відповідальних технологічних систем [5]. Він відображає сучасне суспільство, у якому інформаційні технології й автоматизація впливають не лише на економіку, а й змінюють саму культуру мислення. Це формує нове розуміння ролі людини у світі, спонукаючи до переосмислення основ сучасного життя [5].

Висновки: Отже, сучасна ситуація у світі характеризується розвитком науки і техніки, появою комп'ютерів, атомної енергетики, генної інженерії, різноманітних нових високих технологій. І, в той же час, все більше відчувається необхідність вирішення глобальних протиріч шляхом гуманізації, повернення до культурних джерел. Науково-технічний прогрес створює можливість для розвитку суспільства, а як використовуються наукові і технічні досягнення вже залежить від конкретної соціально-економічної будови суспільства.

Список використаних джерел:

1. Блажевич Н. О. Науково-технічна революція та її вплив на розвиток науки. 2017. Вип 77. С. 25-29.
2. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. К. 1996. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lajon.html>
3. Філософія технологій URL: <https://uk.wikipedia.org>
4. Сидоренко І. Сучасна екологія: наукові, етичні та філософські ракурси. 2002. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Cidorenko/Cid-ekol.html>
5. Кіберпанк URL: <https://uk.wikipedia.org>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ілля Вугляр, студент групи АТЛ-11

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: гроші є регулятором не тільки економічних відносин, але й міжособистісними відносин. Вони постають критерієм формування цінностей і норм суспільних інтересів. Вони охопили абсолютно всі прояви людського буття. Не можливо розглянути тему «гроші як феномен культури» без таких понять як «цінність», «культура», «розвиток», «історія», «філософія».

Мета дослідження: розглянути та дослідити сутність грошей, їх зміст та вплив на суспільне буття; визначити місце та роль феномена грошей у суспільстві та його вплив.

Об'єкт дослідження є феномен грошей, їх вплив на життя та суспільство.

Предмет дослідження є філософський та соціальний аналіз грошей як культурного феномену, що є сферою соціального буття.

Завдання дослідження: аналіз грошей як феномену культури, їх вплив на зміст ментальних парадигм.

Виклад основного матеріалу. Людство століттями намагалося осягнути природу грошей, про них писали філософи, економісти, політики й поети. Гроші завжди викликали сильні, але суперечливі емоції: їх оспівували та проклинали, вони були об'єктом мрій і водночас зневаги, до них прагнули й одночасно боялись. Попри таку багатогранність сприйняття, формальна економіка дає їм сухе визначення: «особливий товар, який є загальним еквівалентом (рівноцінністю) під час обміну товарів, їхньою формою вартості». Хоча гроші самі по собі є лише умовністю, вони наділені величезною силою, що виходить за межі суто економічної сфери. Їхня суть також глибоко морально-психологічна і певною мірою навіть магічно-міфологічна. Принциповим є те, що сам факт володіння грошима, а точніше – їхня кількість, здатен змінювати людину. Вони діють як спокуса, що стає жорстким випробуванням моральних принципів. Як писав К. Маркс, гроші мають здатність перетворювати вірність на зраду, любов на ненависть і навпаки,

чесноту на ваду, раба на пана, а дурість на розум. Ціна самих грошей, їх цінність, або ж купівельна спроможність грошей, мінлива. В економіці, а краще сказати в економічному, немає нічого постійного, немає й ніякої постійної відправної, або опорної, величини. І якщо цінність грошей рухлива, то вже цінність цін тим більше, при цьому цікаво, що цінність грошей і товарних цін може змінюватися незалежно від тих цифр, що стоять на грошах і цінниках: цифри ненавбто залишаються одні і ті ж, а цінність грошей і товарів, на жаль, змінюється. Непостійність цінності грошей і това-рів, їх мінливість незалежно від їх ціннісного номіналу важливе для розуміння ества грошей і цін смислове утруднення: якщо це так, то всі ціни, включаючи й ціну грошей, не більше ніж довільні суб'єктно-суб'єктивні оцінки, які хоча й зазнають своєрідного тиску одне на одного, проте рівною мірою ураховують так чи інакше будь-яку зовнішню об'єктивність [1, с. 35]. В економічній літературі розглядаються два підходи до походження грошей: раціоналістична та еволюційна концепції. Перша пояснює походження грошей як підсумок угоди між людьми, які впевнились у тому, що для руху вартостей в міновому обороті необхідні спеціальні інструменти. Згідно з другою – гроші з'явилися в результаті еволюційного процесу, який поза волею людей призвів до того, що деякі предмети виділилися із загальної маси і посіли особливе місце. Гроші виділилися з товарного світу і протистоять йому. Якщо товари знаходяться в сфері обігу тимчасово, то гроші є постійним її учасником. Гроші, що розвинулися з товару, продовжують залишатися товаром, який відрізняється від всього іншого товарного світу своїми специфічними властивостями. Будучи особливим товаром, гроші можуть виразити вартість в ціні як звичайний товар. Вони виражають всю нескінченну багатоманітність товарів у вигляді фіксованих мінових пропорцій. На них впливають ринкові умови і держава. В грошах виражає свою вартість будь-який товар і на них можна придбати коли завгодно і які завгодно продукти праці. Будучи товаром товару, гроші виступають як загальний товар [2]. Всупереч поширеній думці, вплив між грошима та культурою є двостороннім. Культура не просто формує ставлення до грошей; гроші, інтегровані в культуру та використані певними суспільними групами як знаряддя, самі стають потужною силою, що активно змінює й формує цю культуру. Грошова культура має складну структуру, що відображає різнобічність ролі грошей у суспільстві та для окремих індивідів. У її структурі можна умовно виділити монетарну свідомість і культуру монетарної поведінки. До монетарної свідомості належать уявлення, знання про феномен грошей, оцінки цього феномену безвідносно до практичної діяльності. До культури монетарної поведінки належить сукупність уявлень про необхідну поведінку в різних ситуаціях, пов'язаних з грошима [3]. І якщо проводити паралелі із минулим одержимість грошима, та загалом черезмірний, моментами до абсурду матеріалізм стає все більш поширеним явищем серед людей, і несе вона доволі руйнівні наслідки. «Колонізація» життєвого світу раціональністю елімінує із повсякденного життя морально-практичні елементи, їх замінюють функції та імперативи систем господарства і влади, економічна та адміністративна раціональність проникає у ті сфери життя, в яких соціальна інтеграція та ідентичність споконвічно опиралися на культурні цінності та виховання, на нормативні зразки поведінки, освячені культурною та релігійною традицією. Внаслідок цього формується «одновимірність думки та поведінки» людини – новий, найбільш небезпечний вид тоталітаризму: тоталітарним стає сам виробничий механізм. У цьому новому тоталітаризмі гроші постають як чуттєво-наочне вираження «одновимірності», універсальний посередник, що пов'язує людину з усіма формами споживання, які є, по суті, формами соціального контролю над нею. По-друге, раціоналізація життєвого світу виявляється в економіко-культурному явищі «комодифікації» – перетворенні матеріальних культурних об'єктів на товар, що зводить все багатство життєвого світу людини до грошей. Культура, залучена до процесу комодифікації, перетворюється на галузь економіки. «Примирення» цінностей культури та цінностей ринку відбулося парадоксальним чином – культура сама опиняється серед учасників ринку [4, с. 35-36]. Ігнорування культурного статусу грошей виводить економіку в стан протиставлення її культурі, тим самим позбавляючи економічну теорію природного властивості інертності, вписування її в загальнокультурний контекст. В історії культури, зокрема в історії господарства, гроші фіксуються насамперед як культурний феномен, тому що тільки відмінність культурної інтерпретації дозволяє говорити про їхню історію [5, с. 230].

Висновки гроші – невід'ємна частина нашого життя. Роль грошей є результатом їх функціонування і виявляється в їх впливі на певні економічні та соціальні процеси. Феномен грошей цілком піддається культурно-філософському дослідженню. Якщо не зводити культуру до поняття ринку, а роль грошей – до їх функцій в економіці. Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись в комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Тим часом очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, спочатку закладені культурою, в зв'язку з чим виникає необхідність культурного Усвідомлення ролі грошей.

Список використаних джерел

1. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації: монографія / кол. авторів; за ред. Т. С. Смовженко, З. Е. Скринник. К.: УБС НБУ, 2010. 463 с.
2. Букліб: Студентська бібліотека URL: <https://buklib.net/books/22272/>
3. Мельниченко А., Киричок А. Грошова культура населення в контексті дослідження соціальних комунікацій // Вісник Книжкової палати. 2013. № 12
4. Скринник З. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії // Соціогуманітарні проблеми людини №3, 2008 С.32-38

5. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. К.: Лібра, 2003. 247 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Гончарук-Чолач Т. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний реіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Сергій Гайда, студент групи БЦІ-11

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Вплив виробництва на спосіб життя суспільства обумовлена тим, що виробництво є основою існування і розвитку суспільства. Воно забезпечує людей матеріальними благами, необхідними для їхнього існування і розвитку, а також формує соціальні відносини і духовну культуру суспільства. У сучасному світі виробництво розвивається з небувалою швидкістю. Це пов'язано з науково-технічним прогресом, глобалізацією економіки та іншими факторами. Швидкі зміни в виробництві неминуче впливають на спосіб життя людей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є актуальним завданням філософії. Загалом, можна сказати, що виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей.

Мета дослідження: розкрити взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства, визначити основні тенденції впливу виробництва на спосіб життя суспільства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства.

Предмет дослідження: вплив виробництва на матеріальні умови життя людей, соціальні відносини і духовну культуру суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні підходи до дослідження взаємозв'язку між виробництвом і способом життя суспільства та провести соціологічне дослідження впливу виробництва на спосіб життя людей.

Виклад основного матеріалу. Вплив виробництва на спосіб життя суспільства є невід'ємною частиною філософії. Виробництво, як ключовий елемент економічної діяльності, має неабиякий вплив на різні аспекти життя суспільства [1, с. 102]. Перш за все, виробництво визначає доступність та якість товарів і послуг для населення, може сприяти підвищенню рівня життя, забезпечуючи людей товарами і послугами. Явище несе більше позитивний характер, підтвердження цьому слова які були сказані Гербертом Маркузе: «Виробництво створює не тільки матеріальні блага, але й формує наші бажання, потреби та спосіб життя, підпорядковуючи нас логіці ринку». Другий аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства полягає в його соціально-економічних наслідках. Виробництво створює робочі місця та сприяє економічному зростанню, що підвищує рівень зайнятості і доходів населення та може позитивно впливати на їхній спосіб життя [2, с. 55]. Виробництво об'єднує людей в трудові колективи, формує соціальні групи і класи. Впровадження нових технологій може призвести до зміни структури зайнятості і соціальної нерівності. Виробництво забезпечує людей матеріальними благами, необхідними для їхнього існування і розвитку, що дозволяє людям підвищувати свій життєвий рівень. З цього приводу яскраво виділяються слова написані Карлом Марксом: «Виробництво не тільки формує матеріальні умови життя, але також визначає соціальні, політичні та ідеологічні процеси у суспільстві». Це проявляється в зростанні тривалості життя, якості харчування, рівня освіти і охорони здоров'я [5]. Проте, третій аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства пов'язаний з його негативними наслідками. Промислове виробництво може спричинити забруднення навколишнього середовища та зниження якості повітря, води та ґрунту. Це може мати шкідливий вплив на здоров'я людей та екологічну стійкість суспільства [6]. Багато видів виробництва потребують великої кількості природних ресурсів, що може призводити до їхнього вичерпання та

нераціонального використання природних багатств. Стосовно негативної сторони впливу виробництва висловлювався Фрідріх Енгельс: «Виробництво в сучасному капіталістичному суспільстві призводить до експлуатації праці та нерівності, що породжують соціальні конфлікти та незадоволення». Останній аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства - це його культурний вимір [7]. Виробництво впливає на формування цінностей, норм та стереотипів поведінки у суспільстві. Вплив масового виробництва на споживання та рекламу може спонукати до матеріалізму та споживацької культури, що може в найгіршому випадку призвести до деградації духовної культури. Водночас, виробництво мистецтва та культурних цінностей може сприяти розвитку творчості та самовираження у суспільстві.

Висновок. Виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є важливим завданням філософії. Отже, вплив виробництва на спосіб життя суспільства має багато аспектів. Він визначає доступність товарів і послуг, впливає на соціально-економічні показники, може мати негативні наслідки для навколишнього середовища та культурного розвитку. Розуміння цього впливу дозволяє суспільству здійснювати свідомі вибори та приймати рішення, спрямовані на створення стійкого, екологічно збалансованого та культурно багатого способу життя.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. К., 1996. 369с.
2. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціантро-пологічні, соціо-економічні соціокультурні виміри. Монографія. Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010. 272с.
3. Щерба С. П., Заглада О. А Філософія: Підручник К., 2011. 547с.
4. Ільян В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник К., 2002. 452с.
5. Матеріальне виробництво з точки зору соціальної філософії. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13231/>.
6. Філософське розуміння матеріальних основ розвитку суспільства. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12709/>.
7. Тоффлер Е. Третя волна URL: https://royallib.com/book/toffler_elvin/tretya_volna.html
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Денис Галечик, студент групи АТ-11

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження: в умовах становлення незалежної України відбувається формування нової системи економічних і соціальних відносин, що зумовлює необхідність розвитку підприємництва як основи ринкової економіки [1, с. 12]. Формування ідеології та культури українського підприємця є важливою складовою модернізаційних процесів у державі. Підприємництво стало не лише економічною, але й соціальною категорією, що впливає на ціннісні орієнтири, стиль мислення та поведінку людей [2, с. 45]. Розвиток культури підприємництва сприяє утвердженню активної громадянської позиції, інноваційного мислення та відповідальності перед суспільством.

Мета дослідження: розкрити основні особливості формування ідеології та культури українського підприємця в період становлення ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: процес становлення українського підприємства.

Предмет дослідження: ідеологічні та культурні засади розвитку підприємництва.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні передумови розвитку підприємництва, виявити основні риси ідеології сучасного українського підприємця та визначити роль культури у формуванні підприємницької етики [3, с. 29].

Виклад основного матеріалу. Після проголошення незалежності України в 1991 році почали формуватися умови для розвитку приватного бізнесу. Проте становлення підприємництва супроводжувалося значними труднощами: відсутністю досвіду, недосконалістю законодавства, економічною нестабільністю [4, с. 38]. У цей період важливим завданням стало не лише створення ринку товарів і послуг, а й виховання нового типу господарника – підприємця, орієнтованого на чесну конкуренцію, інноваційність і соціальну відповідальність. Культура підприємництва в Україні розвивалася під впливом європейських цінностей, але з урахуванням національних традицій. Український підприємець має спиратися не тільки на економічну вигоду, а й на моральні принципи, повагу до працівників, партнерів і суспільства [5]. Саме ці якості формують довіру до бізнесу та створюють позитивний імідж підприємця у суспільстві. Ідеологія сучасного українського підприємця базується на поєднанні економічної ініціативи, патріотизму та прагнення до сталого розвитку. Вона передбачає не лише створення матеріальних благ, але й участь у вирішенні соціальних проблем, підтримці Збройних Сил України, благодійності та екологічних ініціативах [6]. Важливим аспектом є освіта підприємців, оскільки саме знання і компетентність дозволяють вести бізнес ефективно та відповідально [7]. Отже, формування культури підприємництва є тривалим процесом, що вимагає системної державної політики, розвитку бізнес-освіти, підтримки інновацій та формування позитивного ставлення до підприємництва як до престижної та суспільно значущої діяльності [3, с. 57].

Висновок. Отже, формування ідеології та культури українського підприємця в період утвердження ринкових відносин є складним, але надзвичайно важливим процесом. Саме від рівня розвитку підприємницької культури залежить успіх економічних реформ, інвестиційна привабливість держави та добробут її громадян. Українське підприємництво має базуватися на цінностях відповідальності, інноваційності та патріотизму, що забезпечить сталий розвиток суспільства і держави.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук П. С. Історія становлення підприємництва в Україні. К., 2018. 256 с.
2. Мельник О. В. Економічна культура підприємця: теорія і практика. Львів, 2019. 214 с.
3. Міщенко І. В. Соціальні аспекти розвитку підприємництва. Харків, 2020. 198 с.
4. Мурашко Ю. Підприємництво в Україні: проблеми та перспективи. К., 2017. 180 с.
5. Формування культури підприємництва в Україні // Національна бібліотека України: URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Етика бізнесу та соціальна відповідальність підприємця // Економічна правда: URL: <https://www.epravda.com.ua/>
7. Розвиток бізнес-освіти в Україні // Державна служба статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Ганусевич, студентка групи ТБЛ-12

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: проблема незнання понять «особа» та «індивід». Питання самосвідомості особистості визначається не тільки гострою необхідністю пошуку спільних є засад для побудови етичних орієнтирів і базових цінностей суспільного розвитку, а й необхідністю визначення їх ролі

в процесі самосвідомості особистості, пов'язані із з'ясуванням змісту, структури та операційної природи особистісного почуття цінності.

Мета дослідження: висвітлити потреби інтереси та цінності розвитку особистості.

Об'єкт дослідження: потреби, інтереси, цінності особистісного розвитку.

Предмет дослідження: сутність людини, спрямована на розвиток суспільства і утвердження в ньому особистості як найвищої цінності.

Завдання дослідження: аналізувати природу людини як особистості, а також її потреби, інтереси та цінності для розвитку.

Виклад основного матеріалу. Потреби, інтереси та цінності є невід'ємними складовими особистісного розвитку, що визначають напрямок життя людини, її мотивацію та самореалізацію. У сучасному світі, який характеризується швидкими змінами, високими вимогами та постійною конкуренцією, розуміння власних потреб і цінностей стає необхідною умовою для досягнення гармонії та ефективного самовдосконалення [1]. Ідеї про потреби та інтереси людини активно розвивалися ще в добу Античності. Філософи Стародавньої Греції, зокрема Арістотель (IV століття до н.е.), звертали увагу на природні прагнення людини до щастя та самореалізації, розглядаючи їх як основу морального життя та розвитку доброчесності [2, с. 35–37]. Потреби відображають внутрішню нестачу чогось необхідного для існування та розвитку особистості. Вони бувають фізіологічними, що забезпечують базові життєві функції, та психологічними, пов'язаними з бажанням самореалізації, прийняття й пізнання світу [3]. У XX столітті психолог Абрахам Маслоу розробив відому концепцію ієрархії потреб, що включає фізіологічні потреби, потребу у безпеці, соціальні потреби, потребу у визнанні та самореалізацію. Усвідомлення власних потреб спонукає людину діяти, ставити цілі та долати труднощі, формуючи основу для активного розвитку [5]. Інтереси людини формуються на основі потреб і виступають механізмом самовизначення. Вони спрямовують діяльність у конкретні сфери, стимулюють пізнання нового, розвиток навичок та компетентностей. Через інтереси людина обирає професію, хобі та способи самореалізації, що дозволяє їй глибше пізнати себе та навколишній світ. Інтереси більш динамічні та змінювані, ніж потреби, оскільки залежать від соціального середовища, культурного контексту та особистих уподобань [3]. Відомий німецький філософ Імануїл Кант (XVIII століття) підкреслював роль інтересів у формуванні автономної особистості та здатності людини до морального самовизначення. Цінності відіграють роль орієнтирів життя, визначаючи моральні, етичні та соціальні пріоритети [4]. Вони формують світогляд і визначають поведінку людини в різних життєвих ситуаціях. Цінності можуть бути особистісними, наприклад, чесність, відповідальність, самоповага, або соціальними – співпраця, справедливість, повага до інших [5]. Усвідомлення власних цінностей дозволяє людині приймати обдумані рішення, почуватися в гармонії з собою та суспільством, сприяє формуванню стабільної життєвої стратегії та розвитку внутрішньої мотивації. Філософи Нового часу, зокрема Жан-Жак Руссо (XVIII століття), підкреслювали значення природних людських цінностей для виховання гармонійної та морально зрілої особистості. Потреби, інтереси та цінності перебувають у тісному взаємозв'язку. Потреби визначають мотивацію до дій, інтереси – напрямок діяльності, а цінності – моральну основу вибору та поведінки. Наприклад, потреба в самореалізації може проявлятися через інтерес до наукової чи творчої діяльності, а цінності впливатимуть на те, яким чином ця діяльність буде реалізована та яку користь принесе суспільству [4]. Саме цей взаємозв'язок забезпечує гармонійний розвиток особистості та формування її життєвої стратегії. На розвиток особистості впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Соціальне середовище, сім'я, школа, коло друзів та професійне оточення формують інтереси, визначають пріоритети та впливають на цінності [5]. Водночас внутрішня мотивація, цілеспрямованість, самодисципліна та здатність до рефлексії визначають глибину розвитку та ефективність самовдосконалення. Людина, яка усвідомлює власні потреби, активно розвиває інтереси та підтримує цінності, демонструє високу здатність до особистісного зростання і самовдосконалення. Усвідомлення цих аспектів допомагає людині визначити власні життєві пріоритети, розвивати здібності та досягати внутрішньої гармонії. Історичні концепції Арістотеля, Маслоу, Канта та Руссо демонструють, що розуміння потреб, інтересів і цінностей було важливим для особистісного розвитку протягом століть. Особистісний розвиток можливий лише за умови балансу та взаємодії потреб, інтересів і цінностей, що забезпечує цілісність і усвідомленість життя [1].

Висновок: Потреби, інтереси та цінності є ключовими складовими особистісного розвитку. Потреби стимулюють діяльність, інтереси визначають її напрямок, а цінності забезпечують моральну та соціальну гармонію.

Список використаних джерел:

1. Потреби, інтереси та цінності особистості URL: <https://studfile.net/preview/7684678/page/7/>
2. Дьяків М. Філософія особистісного розвитку: монографія. К.: Наукова думка, 2015. 214 с.
3. Еволюція філософських уявлень про людські цінності. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13262/>
4. Філософсько-антропологічний вимір сучасного моделювання освітнього процесу URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/7349e5a8-d6d8-4fff-9f34-561b070f5cdf/content>
5. Інтереси, потреби, цінності у проблемі людини URL: <http://philosophy.srv.if.ua/інтереси.потреби.цінності.у.проблемі.людини/висновки>

6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Андрій Гарматій, студент групи АТ-11

МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій.

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. До основних типів ринкових господарств належать ліберальна, соціалістична та змішана моделі [1, с. 81]. Ліберальна модель ґрунтується на принципах вільного ринку, у якому ціни на товари та послуги визначаються співвідношенням попиту і пропозиції. Втручання держави зведене до мінімуму – вона забезпечує лише дотримання правил конкуренції та захист приватної власності. Такий підхід сприяє ефективності економіки, однак водночас може створювати умови для соціальної нерівності [2, с. 381]. Соціалістична модель, навпаки, характеризується значним впливом держави на економічні процеси. Основна її мета – забезпечення рівності та соціальної справедливості шляхом державного контролю за виробництвом і розподілом ресурсів. У цій системі держава виступає головним власником засобів виробництва, а приватна ініціатива має обмежений характер [3, с. 26]. Змішана модель поєднує риси як ліберальної, так і соціалістичної систем. Вона визнає важливість ринкових механізмів, але передбачає активну роль держави у сфері соціального захисту та регулювання економічних дисбалансів. Такий підхід дозволяє зберегти ефективність ринку, водночас мінімізуючи його негативні наслідки [4, с. 37]. Жодна з наведених моделей не є універсальною – кожна має свої сильні та слабкі сторони. Вибір певної моделі залежить від історичних, соціальних та економічних особливостей конкретної країни [5, с. 47].

Висновок: Загальні результати дослідження можуть включати порівняльний аналіз основних моделей ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначення найбільш ефективної моделі для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А. С. Основи економічного розвитку: теорія і практика. Київ: Основи, 2018. 312 с.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія: Посібник. Київ: Академія, 2020. 544 с.
3. Базилевич В. Д. Макроекономіка. Київ: Знання, 2019. 415 с.
4. Гражевська Н. І. Економічні системи: теорія, еволюція, сучасність. Київ: КНЕУ, 2017. 368 с.
5. Саблук П. Т. Економіка України: стратегія і політика розвитку. Київ: ІАЕ, 2019. 382 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Діана Гевко, студентка групи ТБЛ-12

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Руйнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «проекті модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність.

Мета дослідження: філософсько-культурологічний аналіз трансформації уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі.

Об’єкт дослідження: моральна цінність праці як соціокультурного феномену.

Предмет дослідження: моральна цінність праці.

Завдання дослідження: провести узагальнюючий філософський аналіз основних етапів еволюції уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі; дослідити основні чинники, що впливають на формування моральної цінності праці в індустріальному суспільстві; визначити тенденції зміни моральної цінності праці в постіндустріальному суспільстві масового споживання; виявити особливості й перспективи трансформації трудової етики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Різні культури можуть приділяти різний сенс роботі та індивідуальній та груповій моральності. Деякі суспільства підкреслюють колективізм та спільний внесок до суспільства через працю, тоді як інші визначають успіх через індивідуалізм та досягнення особистих цілей [2, с.28]. У період середньовіччя питання моральної оцінки праці висвітлювалися у творах Августина Блаженного, Фоми Аквінського. В українській гуманітарній традиції працю розглядали Григорій Сковорода, Іван Франко, Михайло Драгоманов. Сковорода трактував працю як «сродну діяльність», основу морального розвитку людини. Франко підкреслював роль праці як соціального обов’язку та джерела самореалізації. У сучасному суспільстві праця дедалі більше набуває творчого та інтелектуального характеру, зміщуючи акцент із фізичної продуктивності на духовний і культурний розвиток особистості. Як наслідок, зникають межі між працею й непрацею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля і розваги, що є проявом людських талантів і формою екзистенціальної самореалізації [4, с.330]. Спільність між індивідом та його працею визначає, наскільки вона є моральною. З одного боку, це може включати поняття корпоративної соціальної відповідальності та створення справедливих умов праці. З іншого боку, індивіди можуть шукати значення в своїй роботі як платформу для вираження власних цінностей [3, с.178].

Висновки. Праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах особливу роль здобувають різноманітні форми діяльності, що опосередковуються відносинами праці. У сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до продуктивної діяльності – вона стає способом творчої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Філософські твори. Київ: Основи, 1994. 528 с.
2. Франко І. Філософські та соціологічні праці. Київ: Наукова думка, 1983. 412 с.
3. Драгоманов М. Політичні твори. Київ: Либідь, 1991. 352 с.
4. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1999. 728 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Гетьман, студент групи ХТП-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми «Філософія управлінських рішень бізнесменів» надзвичайно висока, оскільки в умовах критичної невизначеності глобального середовища філософія забезпечує лідерам необхідну методологічну основу та далекоглядність для прийняття рішень не лише на основі даних, а й на ґрунті глибинних аксіологічних засад. Тема також актуальна через зростаючу вимогу інтеграції етичної та соціальної відповідальності у бізнес-стратегії, що змушує бізнесменів виходити за межі вузького прагматизму і чітко визначати цінності та місію компанії. Дослідження філософії рішень є важливим для розуміння того, як індивідуальні переконання лідера формують корпоративну культуру, впливаючи на стійкість бізнесу та позитивну економічну культуру суспільства.

Мета дослідження: полягає у виявленні філософських та аксіологічних засад, що визначають процес прийняття управлінських рішень бізнесменами в умовах невизначеності, а також їхній вплив на економічну діяльність та соціальну відповідальність організації.

Предмет дослідження - є філософсько-аксіологічні принципи, світоглядні установки та етичні дилеми, що лежать в основі формування та реалізації управлінських рішень у сфері бізнесу.

Об'єкт дослідження - є процес прийняття управлінських рішень бізнесменами, як інтегративна діяльність, що поєднує раціональні, етичні та світоглядні компоненти.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, що характеризується непередбачуваністю, управлінське рішення бізнесмена давно перестало бути виключно технічним актом раціонального вибору між фінансовими альтернативами. Воно трансформувалося у складну філософську проблему, де на перетині стоять економічний прагматизм, етична відповідальність та світоглядні установки лідера. Важливим елементом філософії управлінських рішень є аксіологічний вибір. Класичний бізнес, сформований під впливом позитивізму, зосереджувався на максимізації прибутку для акціонерів. Однак, зростання соціальної свідомості та виклики глобальних криз (кліматичні зміни, пандемії) змусили бізнес-лідерів переосмислити цілі. На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч факторів. Справа в тому, що етичний сенс бізнесу часто підміняється юридично закріпленою в статуті компанії метою – «отримання прибутку» [1, с. 123-124]. Рішення тепер розглядається як баланс між: економічною ефективністю (прагматичне «як є») забезпечення прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової стійкості, етичною відповідальністю (нормативне «як повинно бути») інтеграція принципів (екологія, соціальна сфера, управління) та турбота про стейкхолдерів (співробітників, клієнтів, громаду). Філософськи зрілий бізнесмен розуміє, що справжній успіх – це синтез цих двох полюсів, де етичне рішення стає довгостроково вигідним, а економічно вигідне – соціально прийнятним. Філософію бізнесу прийнято формально виражати у вигляді філософії компанії, що обґрунтовує її унікальність на ринку, що позначає пріоритети в її діяльності та розвитку і забезпечує єдине розуміння поставлених перед нею цілей [2, с. 86]. В умовах інформаційного перевантаження та одночасної нестачі достовірних даних (гносеологічний виклик), здатність бізнесмена приймати рішення виходить за межі суто математичного моделювання. Як зазначав французький мислитель Анрі Бергсон, інтуїція часто «кидає світло» там, де раціональний аналіз безсилий. Філософія визнає роль практичної мудрості (фронезису) – накопиченого досвіду, що дозволяє лідеру зробити «стрибок віри», ґрунтований на внутрішньому переконанні, а не лише на зовнішніх показниках. Бізнесмен має філософськи осмислити, що є «істиною» для його компанії: це може бути не лише абсолютний прибуток, а й стійка репутація, інноваційність або висока лояльність працівників. Це світоглядне визначення цілі спрямовує весь процес прийняття рішень. Поширення ринкових принципів господарювання зумовлює необхідність активної

участі людини в суспільному виробництві шляхом реалізації своїх розумових (в тому чисті організаційних та управлінських) та фізичних здібностей з метою отримання доходу або покращення середовища існування [3, с. 67]. Управлінське рішення не є пасивною реакцією. Це активний онтологічний акт творення. Кожне стратегічне рішення – від вибору ринку до впровадження нової корпоративної культури – формує нову реальність: економічну, соціальну та навіть політичну. Бізнесмен, як суб'єкт прийняття рішень, діє як архітектор: він проектує майбутній стан організації та її місце у світі. Його філософія визначає якість цієї архітектури – чи буде вона стійкою, справедливою та корисною для суспільства. Альфред Нобель стверджував, що якщо у мене є тисяча ідей, і тільки одна з них виявляється плідною, я задоволений. Тобто, більшість людей «запалюються» ідеєю, але вона може не принести бажаного результату, а потрібно мати хоча б одну, але продуману і успішну ідею [4, с. 74].

Висновки. Тому, філософія управлінських рішень бізнесмена є критично важливою дисципліною, що трансформує технічного менеджера у стратегічного лідера. У ХХІ столітті успішний бізнесмен – це той, чий рішення є не лише фінансово обґрунтованими, а й етично виваженими та світоглядно цілісними. Це місток, що дозволяє перетворити особисті цінності в стійку, соціально відповідальну та процвітаючу бізнес-реальність.

Список використаних джерел:

1. Гаркавенко, С. Маркетинг: підручник / С. Гаркавенко. К.: Лібра, 1998. 384 с.
2. Глушко Т. П. Філософія бізнесу як основа легітимації економіки // Філософські проблеми гуманітарних наук. К.: Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, 2005. № 4. С. 85-89.
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. Економічна думка, 2010. 126 с.
4. Орендарчук, Г. Філософія людини-бізнесмена / Галина Орендарчук, Сергій Клеба // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: зб. наук. праць студ. та викл. каф. філософії та політології ТНЕУ / відп. за вип. Т. В. Гончарук. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. С. 71-78.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Аліна Гінда, студентка групи АТЛ-11

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Політична культура в Україні визначається сучасними викликами та трансформаціями, які переживає країна. Розуміння сучасної політичної культури є важливим для розвитку демократії та побудови стабільного політичного середовища в Україні.

Мета дослідження: проаналізувати політичну культуру України, проблеми та суперечності її становлення.

Предмет дослідження: розвиток української політичної культури.

Об'єкт дослідження: політична поведінка громадян України та їх ставлення до політичного життя.

Завдання дослідження: дати характеристику українській політичній культурі; визначити проблеми і суперечності її формування.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних проблем є історична спадщина. Україна була частиною Радянського Союзу понад 70 років, що призвело до зниження рівня політичної культури та активності громадян. Після отримання незалежності в 1991 році Україна встала на складний шлях формування нової політичної культури, але спадщина минулого залишає свої сліди. Іншою важливою проблемою є корупція та низький рівень довіри до політичних інституцій. Неодноразові скандали з високими посадовцями, які залишались безкарними, відсутність ефективного контролю над державними фінансами сприяють поширенню корупції. Це руйнує довіру

громадян до політичних лідерів і системи влади загалом. Ще однією суперечністю є роль ЗМІ у формуванні політичної культури. З одного боку, доступ громадян до інформації може позитивно сприяти світогляду людей, з іншого боку, медіа іноді стають інструментом політичної маніпуляції та пропаганди, що може спричинити поділ суспільства і сприяти поширенню фейкових новин. Україна протягом усього періоду незалежності стикалася з проблемою формування власної ідентичності та визначення геополітичного шляху. Будучи історично розташованою на межі східної та західної цивілізацій, країна отримала глибокий регіональний поділ за культурними, мовними та політичними орієнтирами. Це призвело до суперечностей між прихильністю до європейського курсу та впливом «руського мира». Мовне питання, де українська й російська мови перетворилися на символи різних політичних моделей, а також релігійний поділ між ПЦУ та УПЦ МП лише поглиблювали боротьбу за духовну та культурну незалежність держави [1]. Побудова політичної нації та ефективної державної системи стала ще одним викликом. Україна успадкувала від СРСР неефективні, корумповані інститути, які важко було реформувати в умовах постійної політичної боротьби. Олігархічні групи, що прагнули впливати на владу, створювали циклічні політичні кризи, сповільнювали реформи й підривали довіру до держави. Громадянське суспільство тривалий час залишалося слабким, але революційні події 2004 та 2013–2014 років показали, що саме активна громадянська позиція здатна запускати реальні зміни [2]. Економічні труднощі також відігравали значну роль у розвитку суперечностей. Перехід від командної до ринкової економіки супроводжувався важкими кризами: гіперінфляцією, падінням виробництва, зростанням безробіття та бідності. Формування олігархічної моделі економіки, коли ключові галузі були сконцентровані в руках невеликої групи бізнесменів, призвело до монополізації та корупції. Ситуацію ускладнювала й енергетична залежність від Росії, яка використовувала газ як політичний важіль впливу на Україну [3]. На державність України серйозно впливали й зовнішні загрози. Росія систематично намагалася втримати свій контроль над Україною – економічним тиском, інформаційними маніпуляціями та енергетичним шантажем. Кульмінацією стало 2014 року, коли Росія анексувала Крим та розв'язала війну на Донбасі. Повномасштабне вторгнення 2022 року стало найбільшим викликом для української державності, водночас об'єднавши країну та продемонструвавши справжню силу національної єдності [4]. Суперечливість історичної пам'яті також стала важливим фактором суспільних розділень. Різні регіони й соціальні групи по-різному сприймають ключові сторінки минулого – від козацтва та УПА до радянського періоду та Голодомору. Це ускладнює формування цілісної національної історії. Політика декомунізації, попри необхідність у знятті радянської спадщини, викликала дискусії, показавши, наскільки хворобливим є питання історичної пам'яті для суспільства [5].

Висновок. Отже, Україна стикається зі складними викликами у сфері політичної культури, які включають історичну спадщину радянського періоду, корупцію та низький рівень довіри до політичних інститутів. Зміцнення політичної культури вимагає системних заходів, включаючи політичну освіту громадян, боротьбу з корупцією та розвиток незалежних ЗМІ. Ці заходи є важливими для розвитку стабільної та демократичної політичної культури в Україні. Становлення України як незалежної, суверенної та процвітаючої держави – це безперервний процес подолання глибоких проблем та суперечностей, зароджених ще в імперську та радянську епохи. Кожна криза, від Майданів до повномасштабної війни, з одного боку, демонструвала слабкості державних інститутів, а з другого – загартовувала українську націю, посилювала її прагнення до свободи, євроатлантичного вибору та побудови справжньої демократії. Цей шлях є яскравим прикладом боротьби за право на самовизначення у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Політична культура: поняття та структура. URL: <https://studies.in.ua/politologiya-yarosh/883-tema-19-politichna-kultura.html>
2. Історичні детермінанти політичної культури в Україні. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/download/3220/2794/>
3. Корупція як загроза національній безпеці та демократичному розвитку України. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/52548/1/D_Losiev_FSHN_2025.pdf
4. Вплив ЗМІ на формування громадської думки в Україні. URL: <https://politics.chdu.edu.ua/article/view/199944>
5. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-14>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ангеліна Главацька, студентка групи АТЛ-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу сьогодні є важливим складником підприємницької діяльності у світі. В Україні вона ще не набула достатнього поширення через низку чинників, які впливають на її розвиток та ефективність. Хоча вітчизняні підприємства дедалі активніше переймають світовий досвід і практики міжнародних корпорацій, цього недостатньо для того, щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою більшості компаній. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності необхідним є вивчення чинників, що гальмують її впровадження.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: сучасний стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні та перспективи її розвитку.

Завдання дослідження: аналіз стратегій підприємств щодо впровадження соціальної відповідальності, виявлення бар'єрів та можливостей її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні перебуває на етапі формування, і її розвиток можна розглядати не лише через економічну доцільність, а й у контексті етичних, моральних і культурних засад суспільства. З філософської точки зору, соціальна відповідальність бізнесу є проявом усвідомленої взаємодії підприємства з суспільством, де економічні цілі поєднуються з моральною відповідальністю за добробут людей, довкілля та соціальну стабільність. У світовій практиці соціальна відповідальність бізнесу розглядається як добровільна стратегія, що передбачає поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей підприємств, забезпечуючи баланс між прибутковістю та соціальним благом. Для українських компаній інтеграція таких практик є складним процесом через ряд економічних, соціальних і організаційних бар'єрів [2]. Напевно основним фактором, що стримує розвиток соціальної відповідальності бізнесу, є економічна нестабільність і низький рівень ринкових механізмів. Багато підприємств орієнтуються на короткостроковий прибуток та виживання, особливо в умовах воєнного конфлікту та відновлення економіки, що зменшує мотивацію вкладати ресурси в соціальні проекти [1]. Недостатнє нормативне і правове забезпечення соціальної відповідальності бізнесу в Україні створює простір для суб'єктивного розуміння етики підприємництва. В умовах відсутності чітких правил, соціальна відповідальність залишається на рівні особистого вибору та корпоративної свідомості, що підкреслює важливість формування ціннісної культури у бізнес-середовищі [4, с. 100]. Ще одним бар'єром є недостатній рівень корпоративної культури та фінансової грамотності керівництва. Формальний або епізодичний характер соціальних проектів відображає обмежене усвідомлення підприємствами свого місця в суспільстві. Соціальна відповідальність стає тоді не стільки інструментом розвитку, скільки засобом формування суспільного образу, що викликає питання про справжню етичну мотивацію бізнесу [1]. Низький рівень взаємодії з громадськістю також є проблемою. Соціальні проекти часто впроваджуються формально, без активної участі місцевих громад у плануванні та реалізації ініціатив. Це зменшує їхній соціальний ефект і створює ризик сприйняття соціальної відповідальності бізнесу як піар-акцій, а не як реального внеску у розвиток суспільства [4, с. 101-102]. Водночас позитивний досвід окремих компаній демонструє, що соціальна відповідальність бізнесу може бути реалізована як філософсько-етичний принцип. Великі міжнародні корпорації в Україні впроваджують освітні програми, соціальні ініціативи для працівників, екологічні проекти та благодійність, що підтверджує можливість гармонійного поєднання економічної ефективності та моральної відповідальності [3, с. 144]. Соціальна відповідальність бізнесу має багаторівневу структуру, що включає відповідальність перед працівниками, споживачами, інвесторами, громадами та довкіллям. Філософське осмислення цих рівнів дозволяє бачити соціальну відповідальність як практику етичного підприємництва, де кожна дія бізнесу оцінюється не лише за економічними результатами, а й за внеском у загальнолюдські цінності: справедливість, безпека, розвиток та екологічну гармонію [5, с. 215]. Перспективи розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні пов'язані з поступовим формуванням етичної свідомості підприємств та інтеграцією міжнародних стандартів у корпоративну практику. У майбутньому очікується посилення ролі стратегічного підходу, де соціальні, екологічні та культурні аспекти стануть невід'ємною частиною бізнес-моделей. Важливу роль відіграватиме співпраця з місцевими громадами, державними органами та міжнародними організаціями, що забезпечить сталість та вимірюваність соціального ефекту.

Висновки: проблема соціальної відповідальності бізнесу в Україні потребує термінового вирішення, оскільки впровадження соціальних ініціатив компаніями сприяє не лише зміцненню корпоративної культури, а й підвищенню якості життя населення. Усвідомлення цього питання дозволяє краще зрозуміти принцип «економіка повинна служити людям, а не люди економіці». З огляду на сучасні виклики та кризові умови, активізація соціальної позиції бізнесу є надзвичайно важливою, адже соціальна відповідальність охоплює широкий спектр завдань, вирішення яких потребує комплексного та системного підходу.

Список використаних джерел:

1. Бойко Л. М., Лаврик Н. В. Ключові чинники розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.20> (дата звернення: 27.10.2025).
2. Лучко Г. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-130> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Пономаренко А. Б., Ковальов Д. В., Соціальна відповідальність людини в контексті сталого розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 10. С. 141-150.
4. Стойко І., Шерстюк Р., Долубовська О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні у воєнний і післявоєнний період. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 2 (27). С. 93-106.
5. Хома Н., Мишківська О. Соціальна відповідальність бізнесу як форма взаємодії. *Science and education a new dimension: humanities and social science*. 2013. Т. 12, № 1 (2). С. 214-217.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // *Науково-теоретичний альманах Грані* №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // *Журнал Політичне життя* №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// *Журнал Політичне життя* №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// *Журнал Політичне життя* №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // *Науково-теоретичний альманах Грані*. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Noncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // *Європейський політико-правовий дискурс*. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Соломія Гой, студентка групи ТБЛ-12

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Протягом століть схема бізнесу не втрачає своєї актуальності для вивчення серед вчених. Етап розвитку економіки та необхідність побудови духовного суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації, хозяйських справ у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств. На даному періоді більшість підприємницьких структур не відповідають рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зосереджені на застарілих стереотипах господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а інколи, й до банкрутства. Вкрай важливим постає питання про застосування нових інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесмена для прийняття рішень, які допомагають звернення ефективної праці.

Мета дослідження: виявлення особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізу характерних ознак управлінських рішень процесу їх вироблення та затвердження.

Предмет дослідження – особисті рішення бізнесмена. Об'єкт дослідження: людина-бізнесмен.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі бізнес виступає не лише економічною, а й філософською категорією. Під бізнесом розуміють будь-яку діяльність, спрямовану на отримання прибутку або організовану систему дій, що забезпечує створення і реалізацію товарів та послуг, необхідних суспільству [1, с. 296]. Таким чином, бізнес є соціально значущим явищем, що формує цінності, моральні орієнтири та моделі поведінки підприємців. Філософія бізнесу допомагає осмислити моральні та соціальні аспекти економічної діяльності. Як зазначає М. Шумка, бізнесмен несе відповідальність не лише за економічні результати, а й за соціальні наслідки своїх дій, адже саме через бізнес реалізуються моральні принципи суспільства [2, с. 47]. Отже, філософія

управління визначає духовні основи підприємництва. Розвиток цивілізації базується на здатності людини приймати зважені рішення. Від рівня їх продуманості залежить успіх як окремого підприємства, так і економіки загалом. Д. Дерлоу зазначає, що управлінські рішення можуть бути як імпульсивними, так і раціонально обґрунтованими, і саме від професіоналізму керівника залежить ефективність обраного рішення [5, с. 26]. Філософія управлінських рішень бізнесмена передбачає поєднання раціоналізму, інтуїтивізму та прагматизму. Раціоналізм означає логічний підхід до аналізу ситуацій і прийняття рішень. Інтуїтивізм спирається на внутрішнє відчуття правильності дії, а прагматизм орієнтується на досягнення практичного результату [6, с. 280]. Уміння гармонійно поєднувати ці підходи є ознакою зрілого керівника. На думку Т. Глушко, філософія економіки та бізнесу визначає не лише стратегію діяльності, а й формує етичну позицію підприємця. Бізнесмен має володіти такими якостями, як комунікабельність, ініціативність, дисциплінованість, працелюбність, чесність, відповідальність та здатність до саморозвитку [3, с. 167]. Ці риси формують моральний фундамент його управлінських рішень. Управлінське рішення завжди пов'язане з оцінкою економічних, організаційних, соціальних та правових наслідків [5, с. 20]. Кожен бізнесмен у процесі вибору ставить собі запитання: що робити, як робити, кому доручити і які можливі результати. Саме філософія допомагає осмислити ці питання з позиції цінностей, моралі й людяності. Значний вплив на процес прийняття рішень мають гроші. Надмірна орієнтація на матеріальні блага може призвести до морального занепаду особистості, втрати людяності та духовного виснаження. Як зазначає І. Гончарук, філософія бізнесу закликає бачити в грошах не самоціль, а інструмент реалізації цінностей і добробуту [7, с. 157]. Людина, для якої гроші стають головною метою, приречена на духовну порожнечу. Важливим чинником філософії бізнесу є віра – у себе, у власну справу та в успіх. Вона виступає психологічним мотиватором, що підтримує внутрішню рівновагу й надихає підприємця діяти в умовах ризику [7, с. 159]. Саме віра разом із розумом і моральністю, допомагає бізнесменові приймати ефективні рішення. Науковці виокремлюють кілька типів особистих рішень бізнесмена [3, с. 168]. Рішення обмеженого типу – базуються на ретельному аналізі та перевірці гіпотез. Ризиковані рішення – приймаються після оцінки можливих наслідків, коли ризик є виправданим. Інертні рішення – характеризуються надмірною обережністю, що може гальмувати розвиток бізнесу. Імпульсивні рішення – ухвалюються без достатнього обґрунтування, на емоціях. Врівноважені рішення – оптимальний варіант, коли керівник заздалегідь аналізує всі умови та вимоги завдання. Таким чином, процес прийняття рішень – це не лише управлінська функція, а й філософський акт, що відображає світогляд, моральність і внутрішній стан бізнесмена. Як підкреслює О. Ковальчук, саме поєднання етичних принципів із економічною доцільністю створює основу для стабільного та гармонійного розвитку підприємництва [8, с. 103]. Отже, філософія управлінських рішень бізнесмена полягає у здатності гармонійно поєднати раціональне мислення, моральну відповідальність і духовні цінності. Це дає змогу підприємцеві не лише досягати успіху, а й залишатися людиною, здатною до справедливих і зважених рішень у будь-яких обставинах.

Висновки. Отже, бізнесмен - це перш за все людина, яка наділена такими рисами як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладом бізнесмена це правильно приймати рішення. Бізнесмен повинен бути достатньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес-це завжди тиск на людину як зовнішній так і внутрішній. Тому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Резнік Н. Соціальна відповідальність бізнесу: сутнісно-теоретичні аспекти. Журнал європейської економіки. 2014. Т. 13, № 3. С. 296-303.
2. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управлінця в античній парадигмі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія. 2012. Вип. 13. С. 45-52.
3. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. канд. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2006. 182 с.
4. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 279 с.
5. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: пер. з англ. Київ: Наукова думка, 2011. 242 с.
6. Тоффлер О. Третя хвиля. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія. Київ, 1996. С. 275-334.
7. Гончарук І. В. Філософія бізнесу як чинник розвитку підприємницького мислення. Вісник економіки і суспільства. 2019. № 20. С. 155-160.
8. Ковальчук О. М. Етичні засади прийняття управлінських рішень у бізнесі. Філософські обрії. 2020. № 2 (44). С. 101-108.
9. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
10. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

13. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

14. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

15. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Головка, студентка групи СПГ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: На сьогоднішній час тема «Філософські основи бізнесу» є дуже актуальна, перш за все, потребою визначення сутності та соціально-практичного функціоналу бізнесу, адже «філософія бізнесу досліджує фундаментальні принципи, які лежать в основі створення та функціонування бізнесу, його природу і сенс, роль та цінність в суспільстві». Крім того, філософія бізнесу також традиційно позиціонується як така, що відіграє ключову роль для розвитку та усвідомлення соціально значимої місії приватних компаній.

Мета дослідження: аналіз філософської основи бізнесу, початок виникнення бізнесу, основа бізнесу з точки зору філософів, поняття бізнес, підприємництво, філософія бізнесу.

Об'єкт дослідження: бізнес, як одна з головних сфер філософських роздумів.

Предмет дослідження: значення філософських ідей для бізнесу.

Завдання дослідження: проаналізувати роль філософії у розвитку бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Що таке філософія бізнесу? Філософія бізнесу – це цілісна система уявлень про призначення бізнесу, його цінності, принципи діяльності і взаємодії з суспільством. Вона охоплює як внутрішню філософію компанії (відношення до співробітників, культура, система управління), так і зовнішню (взаємодія з клієнтами, засади бренду, громадська місія). Наприклад, зовнішня філософія бізнесу визначається як: «думка, яка створюється в головах ваших клієнтів ... слова і фрази, які ви говорите клієнтам [2]. Історія та початки виникнення бізнесу з філософської точки зору. Поява бізнесу як організованої підприємницької діяльності пов'язана з розвитком ринкових відносин, індивідуальної ініціативи, ризику, відповідальності за результат. Підприємництво розглядається як перший етап розвитку бізнесу – коли особа реалізує нові ідеї та рішення, ще не відомі ринку. У цьому контексті філософія бізнесу ставить питання: яка роль людини в бізнесі, чи може бізнес бути лише інструментом прибутку або має ширшу соціальну функцію [5]. Основні філософські підходи до бізнесу. Концепт бізнесу і суспільства: сучасна філософія бізнесу досліджує відношення «Бізнес – Соціум». Парадигми сучасної філософії бізнесу: соціальна відповідальність, циркулярна економіка, українська парадигма з акцентом на духовно-практичні цінності [1]. Приклад корпоративної філософії: Panasonic Group визначає свою місію таким чином: «як промисловці – подолати бідність та принести багатство суспільству» [3]. Поняття «бізнес» та «підприємництво» Бізнес – організована структура, що працює в ринкових умовах, використовує відомі стратегії, знання, ресурси виробництва, має можливість делегувати повноваження, але контролює діяльність. Підприємництво – інноваційний вид бізнесу, що здійснюється з високим ступенем ризику, шляхом реалізації власних ідей і рішень, покликаний створювати новий продукт або послугу, і є першим етапом становлення бізнесу. Визначальна відмінність: бізнес – це стабільна організована діяльність, підприємництво – старт нової справи з інноваційним характером. Філософія бізнесу як управлінська система Бізнес не може бути ізольованою структурою – його функціонування залежить від зовнішнього середовища (економічного, соціального, культурного). У умовах динаміки ринку філософія управління бізнесом визначається як інтелектуальна діяльність людини, спрямована на формування комплексного погляду на організоване функціонування бізнесу, з метою збереження його якісного стану, підтримки взаємодії із середовищем та сталого розвитку. Філософія управління надає бізнесу орієнтири: корпоративні цінності, культура, відношення до людей, суспільна відповідальність. « [4].

Висновок: Отже, в умовах розвитку ринку саме філософії належить місце головного елемента системи управління, який визначає ступінь розвитку та ефективність діяльності бізнесу. Філософія також є джерелом мотивації та формування спільних ідеалів у працівників, які не суперечать ідеалам та принципам розвитку фірми. Більш того, коли бізнес має чітку філософію – він здатен не лише досягати прибутку, але й служити суспільству, формувати позитивні відносини із стейкхолдерами, залишатись актуальним у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Ковбасюк Ю. В. «Філософія бізнесу: предметне поле і основні парадигми». Науковий вісник «Гілея»: соціально-філософський аналіз, 2025 URL: <https://sj.udu.edu.ua>
2. Плохій К. «Зовнішня філософія бізнесу. Від народження і до закриття компанії». PressAssociation.org.ua URL: <https://pressassociation.org.ua/ua>
3. Panasonic Holdings. «Основна філософія бізнесу Panasonic Group». URL: <https://holdings.panasonic/global/corporate/about/philosophy>
4. Ларіна Я. С. «Маркетинг як філософія бізнесу та його сучасні концепції». ЕДорада URL: <https://edorada.org/public/index>
5. Фесіна Ю. Г. «Філософія бізнесу: методичні вказівки / Конспект лекцій». Луцьк: ЛНТУ, 2023. URL: <https://lib.lntu.edu.ua>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Андрій Горбатюк, студент групи БЦІ-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу Гроші є невід'ємною складовою економічного та соціального життя людини, і їхня роль у сучасному суспільстві надзвичайно важлива. Вони виступають універсальним засобом обміну, який забезпечує стабільність і ефективність функціонування економічної системи. Завдяки грошам суспільство може організовано здійснювати обмін, розподіл і споживання благ, задовольняючи матеріальні та духовні потреби людини. Саме гроші забезпечують можливість купівлі товарів, користування послугами, інвестування, створення нових робочих місць і розвитку підприємництва [1]. Без грошового обігу сучасна економіка не могла б існувати, адже він є основою руху матеріальних і нематеріальних ресурсів. Гроші виконують кілька ключових функцій – міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження та світових грошей. Ці функції дозволяють їм бути універсальним еквівалентом, який визначає цінність товарів і послуг, а також є важливим чинником узгодження економічних процесів у масштабах держави [2]. Як зазначає О.Дзюблюк, гроші є не лише економічною категорією, а й соціальним феноменом, адже через них проявляються відносини між людьми у процесі праці, обміну та споживання. Вони формують суспільну структуру, впливають на спосіб життя, цінності й поведінку людини. Саме тому гроші можна розглядати як своєрідне «дзеркало» суспільства, що відображає рівень його розвитку та моральних орієнтирів [3]. Наявність грошей у житті людини забезпечує їй можливість реалізовувати власні цілі, отримувати освіту, обирати професію, забезпечувати гідні умови життя. Водночас надмірна орієнтація на матеріальне може призводити до втрати духовних орієнтирів. Як підкреслює С. Юрій, гроші є одночасно благом і випробуванням: вони можуть сприяти розвитку суспільства або, навпаки, стати причиною морального занепаду, якщо перетворюються на самоціль [4]. У сучасному світі фінансове благополуччя часто сприймається як ознака успіху, що породжує соціальну нерівність і психологічну залежність від матеріальних цінностей. З іншого боку,

гроші виступають потужним чинником розвитку економіки. Вони стимулюють обмін, виробництво, інвестиційну активність і споживання, забезпечуючи стабільність фінансової системи. Проте, як зазначається в економічній літературі, їхня роль виходить далеко за межі економіки: грошові відносини охоплюють майже всі сфери життя – від господарських процесів до міжособистісних стосунків [5]. Саме тому важливо зберігати баланс між матеріальними й духовними цінностями, використовуючи гроші як засіб досягнення цілей, а не як мірило людської гідності. Підсумовуючи, можна зазначити, що гроші мають подвійний характер. З економічного боку, вони є рушієм прогресу та розвитку суспільства, забезпечують ефективність ринкових механізмів і зростання добробуту. З морально-соціальної точки зору, гроші здатні стати джерелом егоїзму, нерівності та втрати духовних орієнтирів. Тому в умовах сучасної ринкової економіки важливо формувати відповідальне ставлення до грошей, використовуючи їх як інструмент прогресу, а не як мету існування.

Висновок. Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Коваленко І. М. Гроші, їх суть і функції. Навчальний матеріал. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508>
2. Роль грошей у ринковій економіці України. URL: https://pidru4niki.com/1494051164234/finans/rol_groshey_rinkoviy_ekonomitsi_ukrayini
3. Дзюблюк О. Еволюція грошей та їх сутність. Тернопіль: THEU, 2019. URL: <https://dspace.wupn.edu.ua/handle/316497/36957>
4. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
5. Петренко Л. В. Гроші і кредит: конспект лекцій. URL: <https://naurok.com.ua/konspekt-lekciy-z-disciplini-groshei-i-kredit-120047.html>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Давид Горобець, студента групи АГР-12

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення потреби в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші – це не лише частина економічного механізму, а й феномен, який глибоко проникає у всі сфери людського життя. Вони стали універсальним інструментом, що визначає можливості, стиль життя, соціальний статус і навіть світогляд людини. У ХХІ столітті значення грошей виходить далеко за межі їх традиційних функцій: вони впливають на психологічний стан, моральні орієнтири, культурні цінності та формують новий тип суспільства – споживацьке. Сьогодні гроші є необхідною умовою для існування людини. Без них неможливо забезпечити базові потреби – харчування, житло, освіту, медичні послуги. Але водночас гроші стали

показником успіху і добробуту. Людина XXI століття часто вимірює власну цінність через рівень матеріального достатку. На думку українського економіста Валерія Геєця, у сучасному світі гроші стали не лише засобом обміну, а й головним маркером соціальної ідентичності, символом досягнення та престижу [1]. У XXI столітті відбувається глибока трансформація у сприйнятті грошей. Якщо раніше вони існували у формі монет чи купюр, то сьогодні дедалі частіше гроші є цифровими – у вигляді електронних платежів, банківських карток, онлайн-гаманців і криптовалют. За даними Національного банку України, понад 90% усіх фінансових операцій в державі у 2024 році здійснювалися безготівково [2]. Це свідчить про те, що гроші втрачають свою матеріальну форму, але набувають ще більшої сили – вони стають невидимими, проте всюдисущими. Така цифровізація змінює фінансову поведінку людини, роблячи доступ до грошей швидшим, але водночас підвищуючи ризики залежності від технологій. Водночас гроші сьогодні – це не просто засіб купівлі-продажу, а важливий психологічний фактор. Вони впливають на почуття безпеки, впевненості в майбутньому та самоповагу. Психологиня Наталія Підлісна зазначає, що для багатьох людей гроші стали способом контролю над життям і навіть емоційною опорою: чим більше фінансових ресурсів має людина, тим вищим є її рівень впевненості у собі [3]. Проте існує і зворотний бік – коли гонитва за грошима призводить до стресу, вигорання й втрати справжніх цінностей. Матеріальне благополуччя нерідко сприймається як головна мета, а не як засіб. Соціологічні дослідження показують, що понад 60% українців вважають гроші головним критерієм життєвого успіху [4]. Така тенденція свідчить про глибоку зміну світогляду. Люди схильні ставити фінансові досягнення вище за духовний розвиток, доброту чи чесність. Це призводить до моральної переоцінки цінностей, коли багатство починає сприйматися як доказ переваги. На думку Ірини Бекешиної, це явище є своєрідним викликом доби – воно породжує нерівність, заздрість і соціальну напругу [5]. Разом із тим, гроші мають і позитивну, конструктивну сторону. Вони відкривають перед людиною можливість саморозвитку, навчання, подорожей, творчості. Без фінансової незалежності важко говорити про справжню свободу вибору. У цьому сенсі гроші стають засобом самореалізації, інструментом досягнення мрій. Український філософ Сергій Дацюк наголошує: «Гроші – це форма енергії, яку людина отримує в обмін на свій талант, працю, час і перетворює її у власну свободу» [6]. Саме тому важливо не сам факт наявності грошей, а спосіб їх використання. У XXI столітті дедалі актуальнішою стає проблема фінансової грамотності. З розвитком цифрових технологій з'явилися нові інструменти – онлайн-кредити, криптовалюти, електронні інвестиції, але водночас і нові ризики. Людина повинна вміти керувати власними коштами, розуміти основи економіки, щоб уникнути боргових пасток. Міністерство освіти і науки України зазначає, що фінансова освіта є ключовим елементом виховання сучасної молоді, адже саме вона формує навички відповідального ставлення до грошей [7]. Не можна не згадати й про морально-етичний аспект. Гроші можуть стати інструментом добра – допомоги, благодійності, розвитку суспільства. Але можуть і спотворювати людські стосунки, коли вартість життя чи любові вимірюється в грошовому еквіваленті. У філософському вимірі гроші – це лакмусовий папірець людської сутності: вони лише підсилюють ті риси, які вже є в людині. Як зазначає письменник Джон Стейнбек, «гроші не псують людину, вони просто показують, хто вона є насправді». Окрім особистого виміру, гроші визначають розвиток цілих держав. Вони є основою інвестицій, науки, медицини, оборони. Успішна економіка – це не лише показник ВВП, а й здатність країни забезпечити гідне життя своїм громадянам. Україна, як частина світової фінансової системи, також проходить складний шлях становлення культури управління грошима. Зростає роль фінансових технологій, бізнесу, банківської системи – усе це свідчить про те, що гроші стали не лише особистим ресурсом, а й суспільною енергією, яка рухає націю вперед. Гроші XXI століття – це вже не просто папір або метал. Ці цифри є частиною цифрової екосистеми, де важливо вміти не лише заробляти, а й раціонально витратити. Людина, яка розуміє справжню суть грошей, не буде їхнім рабом, а зробить їх засобом розвитку. Бо справжнє значення грошей полягає не в їх кількості, а у тій якості життя, яку вони дозволяють створити.

Висновок Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Морган Гаусел. Філософія грошей. 2020 р. URL: <https://harriman-house.com/authors/morgan-housel/the-psychology-of-money/>
2. Український тиждень. Що таке гроші та яка нам з цього користь. Друга частина. URL: <https://tyzhden.ua/shcho-take-hroshi-ta-iaka-nam-z-tsoho-koryst-druha-chastyna/>
3. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (18–20 травня 2011 року, Львів). URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/10/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_2011.doc
4. Для чого нам гроші – 5 головних причин. URL: <https://clout.com.ua/5-golovny-h-pry-chy-n-po-yaky-m-nam-naspravdi-potribni-groshi.html>
5. Що робить з людьми раптове багатство? URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cap/2016/04/160407_vert_cap_is_getting_rich_worth_it_vp
6. Економічна правда. Як змінилися наші гроші за 30 років незалежності. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/24/676810/>
7. НБУ. Роль грошей у сучасній економіці. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rol-groshey-u-suchasniy-ekonomitsi>

8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Микола Горонаєв, студент групи АТЛ-11

ГРОШІ ТА РЕЛІГІЯ

Актуальність теми дослідження: проблематика взаємозв'язку грошей та релігії є ключовою для розуміння соціально-економічних, моральних і культурних процесів в історії людства. Гроші завжди були не лише економічним інструментом, а й символом цінностей, моральних орієнтирів та духовних норм. Від Середньовіччя до Модерну ставлення до грошей у релігійному контексті відображало фундаментальні зміни у світогляді, економічній практиці та культурних цінностях. Якщо в середньовічній Європі багатство часто розцінювалося як потенційне джерело гріха, то в Новий час поступово формується раціональне, а іноді й позитивне ставлення до накопичення та обігу грошей. Сучасне переосмислення фінансів у контексті етики, релігійної моралі та глобальної економіки робить це історичне дослідження надзвичайно актуальним [1].

Мета дослідження: проаналізувати історичну взаємодію грошей і релігії від середньовічної до модерної епохи, визначити основні етапи трансформації релігійного ставлення до грошей та показати, як змінювалося їхнє значення в соціальному, моральному та економічному контексті.

Предмет дослідження: релігійне осмислення грошей та фінансових відносин у різні історичні епохи – від теологічного підходу Середньовіччя до морально-етичного та економічного розуміння Модерну.

Об'єкт дослідження: гроші як соціальний і символічний феномен, що взаємодіє з релігійними і моральними нормами суспільства.

Завдання дослідження: дослідження взаємодії між грішми і релігією; дослідження зростаючої ролі грошей у сучасному світі; обґрунтування функції релігії в житті людини.

Виклад основного матеріалу. У Середньовіччі гроші розглядалися переважно через призму релігійної моралі. Християнська доктрина, спираючись на біблійні тексти, засуджувала лихварство, накопичення багатства та зловживання матеріальними благами. Гроші сприймалися як засіб, який може вести людину до гріха, тому економічна діяльність мала підкорятися моральним і духовним нормам. Теологічне осмислення грошей у працях Фоми Аквінського підкреслювало обмеження на комерційні операції, що суперечили етичним принципам, і закликала до поміркованості та справедливості у фінансових справах [3]. В епоху Відродження і гуманізму спостерігається поступове зміщення акценту: з моральної оцінки грошей на розуміння їх як інструменту економічної діяльності. Зростає увага до творчого використання капіталу, розвитку торгівлі, ремесел і банківських операцій. Гроші вже не лише символізують гріх чи спокусу, а стають засобом реалізації людських здібностей та соціального прогресу. Гуманістична думка утверджує ідею, що матеріальне багатство може поєднуватися з моральними цінностями за умови розумного й етичного використання. У Новий час взаємозв'язок грошей і релігії набуває нового філософсько-економічного значення. Протестантська етика, за Максом Вебером, сприяла формуванню раціонального ставлення до капіталу та праці: накопичення грошей розцінювалося як прояв божественного благословення та особистої відповідальності. Гроші стали не лише економічним ресурсом, а й індикатором морального та духовного статусу людини. Водночас католицька традиція зберігала акцент на моральному контролі економічних відносин, підкреслюючи необхідність поміркованості та благодійності [4]. Тому у період Модерну гроші починають розглядатися як автономний соціальний феномен, що взаємодіє з релігією, але не повністю визначається нею. Вони стають інструментом економічної діяльності, розвитку суспільства і самореалізації людини. Проте релігійні та моральні настанови продовжують впливати на оцінку фінансових практик, формуючи баланс між матеріальним і духовним. Перехід від Середньовіччя до Модерну демонструє

еволюцію від засудження та обмеження грошей до їх раціонального та етичного осмислення. У сучасному світі, коли фінансові відносини стають глобалізованими, цифровими та автоматизованими, досвід історичної взаємодії грошей і релігії допомагає зрозуміти моральні та соціальні аспекти економічної діяльності [5].

Висновок: Історія поняття «гроші та релігія» від Середньовіччя до Модерну демонструє поступовий перехід від морального засудження багатства до раціонального та етичного осмислення грошей як економічного та соціального феномену. Релігійна етика, яка регламентувала ставлення до грошей, сприяла формуванню основ моралі, справедливості та соціальної відповідальності у фінансовій сфері. Модерна концепція взаємодії грошей і релігії стала базою для сучасного розуміння економічної етики, взаємозв'язку матеріального й духовного, а також формування відповідального ставлення до фінансової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Аквінський Ф. Сума теології. URL: http://www.orthlib.ru/Thomas_Aquinas/Summa.html
2. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/60438>
3. Тома Аквінський. Про справедливість у фінансових відносинах URL: http://www.orthlib.ru/Thomas_Aquinas/Justice.html
4. Кант І. Метафізика моралі. URL: <http://www.gutenberg.org/ebooks/56817>
5. Фуко М. Слова і речі: археологія гуманітарних наук. URL: https://monoskop.org/images/5/55/Foucault_M_Slova_i_rechi.pdf
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Артем Горошко, студент групи АТЛ-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. УХХ столітті значення грошей для людини зазнало глибокої трансформації. Від базового інструменту обміну й засобу виживання вони поступово перетворилися на символ свободи, статусу, психологічного комфорту або –навіпаки джерело тривоги, залежності та соціальної нерівності. На початку століття, коли ще домінували аграрні й ранньо-індустріальні суспільства, гроші здебільшого слугували засобом забезпечення базових потреб. Однак уже в першій половині століття –під впливом воєн, економічних криз і ідеологічних зрушень –роль грошей суттєво змінилася. У країнах із плановою економікою, таких як СРСР, гроші часто втрачали свою практичну функцію через дефіцит, фіксовані ціни та контроль з боку держави. Люди мали доступ до доходів, але не завжди могли їх вільно витратити. У цих умовах важливішими за гроші ставали соціальні зв'язки, «блат» чи доступ до розподілених ресурсів. Водночас у капіталістичних країнах –насамперед у США та Західній Європі –гроші дедалі більше перетворювалися на символ особистого успіху, свободи й соціального статусу. З розвитком фінансових ринків, кредитування та споживацької культури гроші стали не просто інструментом обміну, а показником якості життя, самореалізації та незалежності. Саме ці аспекти глибоко розглядає Морган, Г. у книзі «Психологія грошей». Він наголошує, що фінансові рішення майже завжди є емоційними, і що досвід людини

впливає на її ставлення до грошей більше, ніж економічні теорії. У XX столітті, особливо в періоди нестабільності, люди почали приймати рішення, керуючись не раціональністю, а страхом, заздрістю, бажанням безпеки або визнання. Гроші стали засобом самовираження –особливо в умовах, коли зростала доступність кредитів, товарів і соціальних сходів. При цьому справжнє багатство –фінансова безпека, можливість вибору, гнучкість –часто залишалося невидимим, як зауважує Гаузел [1]. Джордж Клейсон у своїй класичній книзі «Найбагатший чоловік у Вавилоні» показує, що незважаючи на всі історичні й технологічні зміни XX століття, принципи фінансової грамотності залишаються незмінні: заощаджуй частину доходу, контролюй витрати, примножуй капітал, консультуйся з досвідченими, уникай боргів. У контексті історичних викликів XX століття –від Великої депресії до післявоєнного відновлення–ці прості правила виявились ефективною стратегією для тих, хто прагнув фінансової стабільності [2]. Це ще раз доводить, що успішне ставлення до грошей базується не на рівні доходу, а на дисципліні й розумінні їхньої природи. Системний підхід до фінансів пропонує Тоні Роббінс у книзі «Сім кроків до фінансової свободи» . Хоча ця праця з'явилася вже в XXI столітті, її зміст і висновки чудово узагальнюють досвід і уроки минулого століття. Роббінс акцентує увагу на особистій відповідальності, інвестиційному мисленні, довгостроковому плануванні й роботі з експертами. Ці ідеї цілком можна застосувати до ситуацій, у яких опинялися люди після розпаду СРСР, у періоди інфляції, або під час переходу до ринкової економіки. Гроші тут –не самоціль, а інструмент, який дає людині свободу вибору, впевненість і можливість впливати на власну долю [3]. Водночас варто згадати і про соціально -економічні концепції, які розглядали гроші як частину ширшої системи впливу. Карл Поланьй у книзі «Велика трансформація» писав, що гроші в ринковому суспільстві стали «уявним товаром», якого не повинно бути в повному обігу без контролю. Його думка –що ринок без соціальних обмежень може зруйнувати суспільство–знайшла підтвердження в багатьох подіях XX століття: від Великої депресії до фінансових криз, які підірвали довіру до держави й системи [4].

Висновок. Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. МорганГаузел Психологія грошей 2020 р. URL: https://books.google.com/books/about/The_Psychology_of_Money.html?id=5HrrDwAAQBAJ HYPERLINK
2. Джордж Клейсон Найбагатший чоловік у Вавилоні 1926р. URL: https://icrrd.com/public/media/16-05-2021-070111The-Richest-Man-in-Babylon.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Тоні Роббінс Сім кроків до фінансової свободи 2014р. URL: https://www.bestbenefitsolutions.com/uploads/3/4/7/0/34704235/money_master_the_game__7_simple_-_tony_robbins.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Карл Поланьй Велика трансформація 1944р. URL: https://economicsociology.org/wp-content/uploads/2014/12/the-great-transformation-pdf-free.pdf?utm_source=chatgpt.com
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Наталія Граб, студентка групи ГЕО3-11

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: обумовлено об'єктивними процесами, які свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини та реалізації нею свого потенціалу через

туристичну активність, а також змін в змісті та характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів та підвищення мобільності людини, що спонукає розвиток туристичної індустрії. Туристична діяльність людини та її результати обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань, як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти в умовах монотонної праці та повсякденності, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень та засвоєння передових форм соціального досвіду. У зв'язку з цим особливу важливість набуває соціально-філософський аналіз феномену туризму як важливого чинника соціального розвитку та форми соціальної активності сучасної особи.

Мета дослідження: провести соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності.

Об'єкт дослідження: мисленнєві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці.

Предмет дослідження: соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб. **Завдання дослідження:** дати визначення туризму як соціального явища; проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи; уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища.

Виклад основного матеріалу: Систематичне дослідження туризму у вітчизняній літературі почалося з кінця ХХ століття, коли дозволя, подорожі, рекреаційна діяльність, туризм взагалі стають предметом теоретичного осмислення філософів, істориків, соціологів, економістів, фізіологів та географів. Відзначають такі аспекти дослідження туризму як соціальний, історичний, економічний, правовий, медичний, географічний, міжнародний [4]. При дослідженні соціально-філософського аспекту туризму розглядається процес його розвитку в суспільстві та вплив на формування світогляду та свідомості людини, порушуються питання туристської активності особи та виділяються пізнавальні чинники туристичної діяльності, аналізуються соціокультурний аспект проблеми туризму та дозвілєвої культури в цілому. Розглядаючи туризм в сучасному плінному суспільстві він виступає важливою формою реалізації людиною свого сутнісного потенціалу і життєвих сил. Виходячи з принципу полі каузальності, туризм як об'єктивне соціальне явище доречно розглядати у багатопараметральній, багатофакторній площині. Оскільки акцентування уваги на будь-якому одному аспекті обмежує визначення сутності туризму і схиляє до однобічності в його розумінні. Особливого значення в такому випадку набуває потреба визначити соціокультурні чинники виникнення та розвитку туризму. Тому в подальшому аналізі туризму розглядає вплив на нього таких чинників як економіка, політика, релігія, менталітет, побут, географічне середовище тощо [3]. Виключно економічний підхід до визначення туризму, що панував дотепер, не дозволяв отримати картину каузального комплексу, який покликав до життя феномен туризму [7]. Тому розглядається суб'єкт, об'єкт, зміст, структура туристичної діяльності та її результат. Дається визначення сутності туризму, класифікація видів та форм туризму. Туристська активність як певний тип відношення до навколишньої дійсності на відміну від поведінки у тваринному світі визначається не біологічно заданими, а історично виробленими соціокультурними програмами. Це також зумовлює туристську активність сучасних людей. Це обумовлює підвищений попит на туризм в ті регіони, де зберігаються культурна, соціальна, побутова самобутність нації або держави. Туризм дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з суперником за певних умов [6]. Туризм запобігає емоційному колапсу сучасної людини, яка живе в прискореному ритмі. Туризм виступає як сфера надання послуг з психологічного розвантаження та відтворення нових спектр емоцій створення внутрішнього нового світу людини [5]. Туризм є необхідним шляхом розвитку інтелектуальних, чуттєвих, пізнавальних зусиль, спрямованих на надбання нового соціального досвіду. Туристська активність розвиває людину як працівника і як споживача та й особистості [1]. Виконання людиною певної соціальної ролі. Подорожуючи вона знімає «соціальну міру» і залишається наодинці зі своїм «Я», відпочиває від життя на виду, від напруги між соціальною маскою та своєю самотністю [2]. Обираючи той чи інший вид або об'єкт туризму, людина відкриває себе, тобто реалізує свої комплекси як невиконання будь-чого в індивіді, у своїх бажаннях або намагаються подужати ту сферу або область, де вона в повсякденному житті не може будь-що подужати або подолати.

Висновок: Туризм як форма активності людини: соціально-філософського аналізу» містить ряд важливих вихідних положень і висновків теоретичного і практичного характеру. В сучасних умовах, коли туризм став значним суспільним явищем, актуальною проблемою його соціально-філософського дослідження. Виступаючи способом раціональної організації вільного часу людини, важливим чинником суспільного розвитку, а також проявом свободи сучасної особи і формою реалізації людиною свого потенціалу, теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер.

Список використаних джерел

1. Pizam, A., & Mansfeld, Y. *Tourism, Culture and Communication*. Oxford: Elsevier, 2009. URL: <https://www.sciencedirect.com/book/9780750664364>
2. Smith, M. K. *Issues in Cultural Tourism Studies*. London: Routledge, 2015. URL: <https://www.routledge.com/Issues-in-Cultural-Tourism-Studies/Smith/p/book/9781138785064>
3. Franklin, A., & Crang, M. *The Trouble with Tourism and Travel Theory*. *Tourist Studies*, 2001. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/146879760100100104>

4. Urry, J., & Larsen, J. *The Tourist Gaze 3.0*. London: Sage Publications, 2011. URL: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-tourist-gaze-30/book235453>
5. MacCannell, D. *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. University of California Press, 2013. URL: <https://www.ucpress.edu/book/9780520279642/the-tourist>
6. Richards, G. *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. Routledge, 2018. URL: <https://www.routledge.com/Cultural-Tourism/Richards/p/book/9780415771334>
7. Rojek, C. *Ways of Escape: Modern Transformations in Leisure and Travel*. Palgrave Macmillan, 1993. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-349-22985-1>
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Катерина Григорчук, студентка групи КБ-12

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші в ХХІ столітті переживають фундаментальну трансформацію, виходячи за межі традиційного розуміння як фізичного засобу обміну. За визначенням Гауссела, «сучасні гроші – це насамперед цифровий код, що функціонує в глобальній мережі електронних транзакцій, але при цьому залишається потужним соціально-психологічним феноменом, що впливає на всі аспекти людського життя» [2, с. 15]. Дослідження Світового економічного форуму 2023 року демонструють, що понад 76% фінансових транзакцій у розвинених економіках здійснюються в безготівковій формі, а технології блокчейн та цифрові валюти центральних банків (CBDC) поступово трансформують саму парадигму грошового обігу. Ця віртуалізація грошей змінює не лише економічні механізми, але й соціально-психологічне сприйняття вартості, багатства та фінансової поведінки. Як зазначає Тапскотт, «блокчейн-технології та криптовалюти трансформують традиційне розуміння грошей, створюючи нову парадигму цінності, що базується на децентралізації, прозорості та цифровому дефіциті» [3, с. 102]. Ця зміна парадигми впливає не лише на фінансові системи, але й на соціальні відносини, культурні норми та психологічні аспекти ставлення до грошей. Психологічне значення грошей для сучасної людини виходить далеко за межі їхньої економічної функції. Гроші стають символом статусу, безпеки, свободи та самореалізації. За результатами досліджень Каневського, «в умовах нестабільності та невизначеності сучасного світу, гроші перетворюються з інструменту обміну на психологічний якор, що забезпечує відчуття стабільності та контролю» [4, с. 148]. Цифрова трансформація економіки породжує нові психологічні феномени, пов'язані з грошима: FOMO (Fear Of Missing Out) при інвестуванні в криптоактиви, цифрову тривожність щодо кібербезпеки фінансів, адикцію від трейдингу та онлайн-шопінгу. Ці явища відображають глибокі зміни у сприйнятті та взаємодії з грошима в епоху цифрових технологій. Особливого значення набуває концепція «фінансового благополуччя», яка виходить за межі простого накопичення багатства. За даними Глобального індексу фінансового благополуччя 2024 року, лише 34% людей із високим рівнем доходу відчують фінансове благополуччя, що підтверджує відому тезу Букхайта: «Гроші увиразнюють справжні риси людей. Покидьок з

грошима стане ще більшим покидьком. Але якщо у вашому житті є мета і сенс, воно не обмежується гонитвою за золотим тельцем, і гроші можуть дати свободу займатися тим, що для вас дійсно важливо» [5]. Цифрова трансформація економіки породжує нові форми соціальної стратифікації та нерівності. Концентрація багатства у технологічних гігантів, цифровий розрив між поколіннями та регіонами, нерівномірний доступ до фінансових технологій створюють нові виклики для соціальної справедливості. Дослідження Пікетті демонструють, що рівень нерівності у розподілі багатства в розвинених країнах досяг найвищих показників за останнє століття, що актуалізує етичні питання щодо ролі грошей у формуванні справедливого суспільства [6, с. 325]. Це підтверджує тезу про те, що «грошовий механізм, перебираючи на себе функції управління цілим суспільством, зумовлює своєрідну експансію технологічної раціональності» [7, с. 302]. В умовах глобальних викликів (кліматичні зміни, пандемії, міграційні кризи) зростає значення концепцій соціально відповідального інвестування, етичного банкінгу та сталого фінансування. За даними Global Sustainable Investment Alliance, обсяг ESG-інвестицій (environmental, social, governance) у 2023 році перевищив \$35 трильйонів, демонструючи зростання етичного виміру грошових відносин. В умовах складності та динамічності сучасних фінансових систем, фінансова грамотність перетворюється з опціональною навичкою на ключову компетенцію, необхідну для повноцінного функціонування в суспільстві. За даними ОЕСР, у 2023 році лише 33% дорослого населення демонструють адекватний рівень фінансової грамотності, що суттєво обмежує економічні можливості та якість життя. Розвиток фінтех-індустрії, поширення цифрових фінансових сервісів та демократизація інвестиційних інструментів створюють одночасно нові можливості та нові ризики для споживачів фінансових послуг. Як зазначає Шиллер, «демократизація фінансів без відповідного підвищення фінансової грамотності призводить до поглиблення нерівності та вразливості соціально незахищених груп» [8, с. 217].

Висновок. Значення грошей для людини XXI століття зазнає фундаментальних трансформацій під впливом технологічних, соціальних та культурних змін. Віртуалізація грошових відносин, поява нових форм фінансових активів та зміна парадигми споживання створюють нову реальність, в якій гроші набувають нових вимірів та функцій. У сучасному світі гроші залишаються необхідним інструментом забезпечення базових потреб та самореалізації, але їхнє значення виходить далеко за межі економічного виміру. Вони стають комплексним соціально-психологічним феноменом, що впливає на ідентичність, цінності та життєві стратегії людини в епоху цифрової трансформації. Ключовими викликами для сучасної людини у відносинах з грошима стають: формування збалансованого ставлення до матеріальних цінностей, розвиток фінансової грамотності, пошук етичних моделей заробітку та споживання, а також забезпечення фінансової інклюзії та соціальної справедливості в умовах цифрової економіки. Як демонструють дослідження психології фінансової поведінки, справжня цінність грошей полягає не в їх кількості, а в тій свободі вибору та можливостях для самореалізації, які вони забезпечують. У цьому контексті особливого значення набуває формування здорового балансу між матеріальними та нематеріальними цінностями, що є запорукою повноцінного та щасливого життя в складному світі XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Діснер К. Трансформація грошей у цифрову епоху. Київ: Основи, 2023. 286 с.
2. Гаусел М. Психологія грошей: невидимі сили, що формують нашу поведінку. Харків: Ранок, 2024. 312 с.
3. Тапскотт Д. Блокчейн-революція: як технологія змінює гроші, бізнес і світ. Львів: Літопис, 2023. 384 с.
4. Каневський В. Фінансова психологія в епоху цифрової трансформації. Київ: Наукова думка, 2024. 268 с.
5. BBC News Ukraine. Що робить з людьми раптове багатство? URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cap/2016/04/160407_vert_cap_is_getting_rich_worth_it_vp (дата звернення: 25.10.2025).
6. Пікетті Т. Капітал у XXI столітті: оновлене видання. Київ: Наш формат, 2023. 696 с.
7. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали VII Міжнародних філософсько-економічних читань. Львів: УБС НБУ, 2024. 412 с.
8. Шиллер Р. Наративна економіка: як історії впливають на фінансову поведінку. Київ: Book Chef, 2023. 352 с.
9. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
10. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V., Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
13. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

14. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

15. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Сергій Григус, студент групи КБ-11

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: гроші є регулятором не тільки економічних відносин, але й міжособистісними відносин. Вони постають критерієм формування цінностей і норм суспільних інтересів. Вони охопили абсолютно всі прояви людського буття. Не можливо розглянути тему «гроші як феномен культури» без таких понять як «цінність», «культура», «розвиток», «історія», «філософія».

Мета дослідження: розглянути та дослідити сутність грошей, їх зміст та вплив на суспільне буття; визначити місце та роль феномена грошей у суспільстві та його вплив.

Об'єкт дослідження є феномен грошей, їх вплив на життя та суспільство.

Предмет дослідження є філософський та соціальний аналіз грошей як культурного феномену, що є сферою соціального буття.

Завдання дослідження: аналіз грошей як феномену культури, їх вплив на зміст ментальних парадигм.

Виклад основного матеріалу. Гроші давно перестали бути лише економічним інструментом вони стають культурним феноменом, який формує ментальні парадигми, змінює ціннісні орієнтації, трансформує особистість і суспільство. У цьому контексті важливо розуміти, як гроші впливають не просто на поведінку, а на смисли, символи, ідеали, які ми приймаємо як належне. У сучасному українському просторі на тлі трансформацій та цифровізації грошовий феномен набирає нових характеристик: вони врастають у культурну тканину, стають засобом комунікації, символом статусу, або навіть метою самою по собі. У праці Г. С. Петренка «Гроші як феномен культури: аксіологічний аспект» акцент зроблено на тому, що гроші виступають не лише як економічний засіб, але й як носій цінностей [1, с.134] Згідно з дослідженням А. Мельниченко та А. Киричок «Грошова культура населення в контексті дослідження соціальних комунікацій», гроші можна розглядати як систему соціальних комунікацій – як своєрідне «медіа», що передає символи, значення, відображає культуру обміну [2, с. 24]. У дисертаційному дослідженні В. Мельник «Гроші як соціокультурний феномен у вимірах практичної» наголошується, що ми маємо справу з новою формою «монетаристської свідомості», коли грошове стає домінуючою ментальною парадигмою [3, с.44]. Отже, гроші це не просто валюта чи засіб обміну. Це культурний код, який має символічне значення, вони несуть «смисли» статус, успіх, свободу, але також і залежність, тривогу, ризик. З одного боку, гроші стають критерієм цінності. Як зазначено у роботі студентки О. Черняхівська: «вони постають критерієм формування цінностей і норм суспільних інтересів» [5]. У культурному аспекті це означає: коли гроші стають мірою успіху, мірилом гідності з'являється ризик знецінення інших, нефінансових цінностей: альтруїзму, спільноти, духовності. Дослідження Мельниченко і Киричка показує, що гроші як медіум змінюють не тільки те, «що» ми цінуємо, але як ми мислимо: «гроші постають як система комунікативних дій, яка чинить потужний вплив на поведінку окремих індивідів, соціальних груп і суспільства в цілому». У сучасному суспільстві, за словами Мельника, ми стикаємося з формуванням «людини економічної» та переходом до «людини етичної», що вимагає переосмислення ролі грошей. Однак існує ризик того, що грошова логіка стане панівною: життя як серія транзакцій, люди як ресурси, досвід як капітал. Це породжує нові ментальні парадигми конкуренції, індивідуалізму, інструменталізму [4].

Висновки. Гроші – невід'ємна частина нашого життя. Роль грошей є результатом їх функціонування і виявляється в їх впливі на певні економічні та соціальні процеси. Феномен грошей цілком піддається культурно-філософському дослідженню. Якщо не зводить культуру до поняття ринку, а роль грошей – до їх функцій в економіці. Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись в комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Тим часом очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, спочатку закладені культурою, в зв'язку з чим виникає необхідність культурного усвідомлення ролі грошей.

Список використаних джерел

1. Петренко Г. С. Гроші як феномен культури: аксіологічний аспект. Гілея: науковий вісник. 2014. №84 (5). С. 134-137.

2. Мельниченко А., Киричок А. Грошова культура населення в контексті дослідження соціальних комунікацій. Вісник Книжкової палати. 2013. №7. С. 24-28.

3. Безprozванна Т. А. Філософські проблеми розуміння грошей та їх ролі у сучасному суспільстві. К.: Наукова думка, 2020. 215 с.

4. Скринник З. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної парадигми. Львів: Видавництво ЛНУ, 2008. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/items/543118d6-c9ee-4c95-80d5-c093d90fd0f6>

5. Трач І. Гроші як феномен культури. Їх вплив на зміст ментальних парадигм. DSpace at West Ukrainian National University. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/12345>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Єгор Гузун, студент групи ТБЛ-12

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Тема взаємозв'язку релігії та грошей залишається надзвичайно актуальною в сучасному світі, оскільки вона впливає на соціально-економічні процеси, етичні дебати та культурний контекст. Вивчення цього взаємозв'язку може сприяти кращому розумінню ролі релігії в сучасному суспільстві та викликів, які ставить перед ними сучасний економічний ландшафт.

Мета дослідження: встановлення впливу релігії на фінансову поведінку та моральний спрямованість індивідів, а також розкриття важливих аспектів етики та культури, які визначають відношення до грошей в сучасному світі.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між релігією і грошима, зокрема, вплив релігійних переконань на економічну поведінку, фінансові практики та етичні ставлення до грошей в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: роль та вплив релігії на сферу фінансів і грошей у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: аналіз аспектів етики і соціокультурного виміру відношення до грошей у релігійному контексті та їх вплив на суспільні норми та цінності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі релігія та економіка утворюють складну систему взаємодії, яка охоплює практично всі національні господарства [1]. Релігійні інститути не лише формують духовні орієнтири суспільства, а й впливають на його економічну структуру, фінансову культуру та соціальну поведінку. Економічна присутність релігії виявляється у багатьох аспектах суспільного життя – від фінансування благодійних програм і створення освітніх установ до участі у формуванні соціальної політики та культури споживання [2]. Історично релігійні системи завжди визначали ставлення до матеріальних благ, праці та власності. Так, у християнстві гроші ніколи не заперечувалися як такі, але наголошувалося, що матеріальне багатство не може бути самоціллю. Людина має володіти майном відповідально, зберігаючи чесність і готовність до милосердя. Такі принципи формували етичні засади європейської економічної культури, зокрема чесну працю, поміркованість, справедливість і допомогу ближнім [2]. Вплив релігії на економіку проявляється через етико-нормативну функцію – встановлення моральних меж у сфері праці, торгівлі та фінансів. У християнських суспільствах протягом століть саме церква визначала, що є «допустимим прибутком» і які форми збагачення вважаються гріховними. Заборона лихварства, поширена у Середньовіччі, мала на меті не лише моральне, а й економічне регулювання – запобігання надмірній експлуатації боржників [3]. Водночас у добу капіталізму змінився підхід до грошей. Віра у працю як божественне покликання і відповідальність перед громадою стали важливою складовою «протестантської етики», що сприяла економічному піднесенню Європи. Цей процес вважають одним із прикладів того, як релігійні переконання безпосередньо впливають на формування економічних моделей поведінки [3]. У сучасному українському суспільстві релігія продовжує відігравати помітну соціально-економічну роль. Церкви, релігійні фонди та громади здійснюють широку діяльність у сфері благодійності, підтримки соціально вразливих груп, освіти й охорони здоров'я [4]. У багатьох випадках вони частково виконують функції, які в інших країнах покладені на державу: організовують гуманітарну допомогу, підтримують переселенців, фінансують лікарні та школи. Це засвідчує, що релігійний сектор не лише духовно, а й економічно інтегрований у суспільне життя [5]. Варто також відзначити, що фінансова діяльність релігійних

організацій в Україні набуває дедалі більшої прозорості. У межах чинного законодавства вони мають статус неприбуткових установ, а тому зобов'язані вести фінансову звітність і цільово використовувати кошти, отримані від пожертв і благодійних внесків. Такий підхід сприяє довірі суспільства до релігійних інституцій і водночас інтегрує їх у сучасну економічну систему [1]. З іншого боку, взаємозв'язок релігії та грошей має і суперечливі аспекти. Певні течії критикують надмірну комерціалізацію релігії, використання віри як засобу збагачення, перетворення церковної діяльності на бізнес-процес. Однак навіть ці явища підтверджують, що релігія є реальним економічним чинником, який впливає на формування ринкових відносин, споживчих моделей та розподіл ресурсів у суспільстві [4]. У контексті глобалізації релігія дедалі більше інтегрується у світові економічні процеси. Релігійні фонди інвестують у соціальні, культурні та освітні програми, а церковні банки та фінансові структури в окремих країнах стали важливими учасниками ринку соціальних інвестицій [5]. Таким чином, релігія виступає не лише духовним, а й економічним інститутом, що впливає на розвиток суспільства через етичні норми, фінансову діяльність і соціальну підтримку.

Висновок. Релігія впливає на фінансову поведінку і моральні стандарти у відношенні до грошей, визначаючи норми та цінності, які керують нашими фінансовими рішеннями. Вивчення цього взаємозв'язку сприяє кращому розумінню впливу релігії на економічний, етичний та соціокультурний аспекти суспільства. Релігія і гроші залишаються актуальною темою для подальших досліджень і обговорень у контексті сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Тимчук О. А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу. Київ, 2014. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24613/1/ekonomika_ta_religia.pdf
2. Вовк І. А. Економіка і християнська релігія: проблеми і напрями дослідження. Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. Харків, 2013. №4. URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11344/1/Vnyua_etp_2013_4_11.pdf
3. Яремчук С. С. Основні постулати теорії релігійної економіки в соціології релігії. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 2016. URL:<https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/140495/137576>
4. Грущинська Н. Релігійна економіка: соціально-економічний аспект благодійності. Economist UA, 2021. URL:<https://economistua.com/religijna-ekonomika/>
5. Палінчак М. М., Стебляк Д. М. Економіко-релігійні відносини в умовах глобалізації / Релігія як фактор економічного розвитку. Вісник економічних наук УжНУ, вип. 41, 2022. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/2d6cebe1-d1d8-438d-8aa0-7046b4e00e1b>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Юлія Гук, студентка групи АТЛ-11

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження. Кризи, котрі виникли на рубежі XIX та XX століть, з часом охопили усі сфери життя, отримуючи все новіші форми прояву. На початку нинішнього століття можна констатувати, що людство так і не усунуло основні причини їх виникнення, до цього часу залишається ймовірність такого кризового існування ще не одне десятиліття. Саме ж суспільство, котре переживає патологічну соціокультурну кризу, характеризується як кризовий соціум, а його основною ознакою є унікальне сполучення параметрів соціального та культурного розвитку, які зачіпають культурну, власне соціальну, політичну, економічну та виробничі сфери.

Мета дослідження: соціально-культурні детермінації структурного процесу самореалізації особистості в кризовому соціумі.

Предмет дослідження: вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію людей та молоді українського суспільства.

Об'єкт дослідження: вплив соціально-культурної кризи на особистість в українському суспільстві. Завдання дослідження: визначити ступінь впливу соціально-культурної кризи на ідентичність та самореалізацію осіб в різних сферах життя.

Виклад основного матеріалу. Останні два десятиліття розвитку українського суспільства характеризуються перманентними кризами в багатьох сферах суспільного життя, що стало предметом вивчення філософських наук, а особливо актуальною стала проблема виявлення різних аспектів буття індивіда в кризовому суспільстві. Власне, сама криза ідентичності є однією з найактуальніших проблем, які досліджують сучасні філософські науки, адже, як зазначав В. Хьосле, для того, щоб зрозуміти сучасний світ, навряд чи кожен досягне своєї мети, не зрозумівши логіки кризи ідентичності [1, с. 112]. Вона сьогодні набирає все більш різних форм і проявів, зокрема «відчуження людини від суспільства, людей і самої себе, різні форми апатії, широко розповсюджені феномени деперсоналізації людини і дереалізації соціокультурних умов життя людини, психопатологічні форми свідомості і поведінки...» [2, с. 110]. Криза ідентичності породжена рядом факторів, одним з основних яких є невідповідність критеріїв самовизначення, самототожності та самоідентифікації стосовно тих соціальних умов, які утвердились у процесі сучасних трансформаційних процесів, що характеризується розпадом усталених цінностей, і, відповідно, розпадом старих уявлень про комплекс соціальних зв'язків та взаємовідносин. Сучасне суспільство виявилось нездатним сформулювати й запропонувати індивідам, насамперед це стосується молоді, яка знаходиться на первинній стадії самовизначення та самоідентифікації, соціально-значущий і водночас привабливий для них ідеал особистості, котрий містив би в собі найнеобхідніші загальнолюдські цінності, комплекс цілей, оволодівши якими, вони набули б свободу та автономність у процесі самореалізації. Уявлення індивіда про власну ідентичність формуються насамперед під впливом реклами, а також різного роду кількісних вимірів життєвого успіху, зокрема рейтингів, конкурсів та змагань, а тому вони у своїй суті є ілюзорними та ідеалізованими. Що ж стосується самого процесу реалізації особистістю своїх сутнісних сил, то він втрачає свою цілісність, не охоплює різні сфери її життєдіяльності, адже «гіпертрофоване прагнення до багатства призводить до деформації особистості, оскільки із засобу повноцінного життя багатство перетворилося на мету» [3, с. 160]. Базовим типом особистості, який намагається сформувати масова культура, є споживач, суб'єкт, який безвольно сприймає рекламні установки, а уявлення, архетипи, цінності цієї культури стають частиною його внутрішнього світу і свою самодіяльність він здійснює виключно із заданих позицій. Спрямованість масової культури на розважальні функції мистецтва призводить до переходу особистості від духовної реальності, котрій притаманні постійні вольові зусилля стосовно саморозвитку та самовдосконалення, до віртуальної, альтернатива якої містить узвичаєне емоційне сквовання в новоствореному світі. Це породжує дефіцит особистісної реалізації в жорсткій та суворій дійсності, який, відповідно, компенсується помилковою самоідентифікацією з життям телевізійних героїв та зірок шоу-бізнесу, в чому й знаходять вихід ті людські емоції, котрі в повсякденному житті досить часто виявляються незатребуваними [4, с. 162].

Висновки. У сучасному українському суспільстві, в якому тривають трансформаційні процеси, основними ознаками яких є кризовість, невизначеність та нестабільність, процес самореалізації особистості азнає детермінантного впливу постійних соціальних, політичних, духовних, інформаційних криз та революцій. За такої ситуації культура не здатна пропонувати індивідам адекватних до цих перетворень моделей самореалізації.

Список використаних джерел

1. Хесле В. Кризис индивидуальной та коллективной идентичности // *Питання філософії*. 1994. № 10. С. 112-123.
2. Идентичность у современном измерении. Материалы Международной научно-теоретической конференции. Донецк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. С. 109-111.
3. Блюменкранц М. Глобальные проблемы современного культурного процесса // *Питання філософії*. 2006. № 5. С. 160-164.
4. Хамитов Н.В. Философия человека: от метафизики до метаантропологии. К.: Ніка-Центр: Інститут загально-гуманітарних досліджень, 2002. 336 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // *Науково-теоретичний альманах Грани* №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. CHUHUR R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // *Журнал Політичне життя* №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION // *Журнал Політичне життя* №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Гуменна, студентка групи АТЛ-11

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження: У світі, де особиста ідентичність ускладнюється швидкою трансформацією соціокультурного середовища, філософія виступає необхідним інструментом для самовизначення. Важливо розуміти свою роль та покликання в умовах постійних змін. Філософія, як засіб самовизначення, дозволяє аналізувати основні аспекти існування: цінності, переконання, мети. У світі, що стрімко розвивається, філософський підхід виробляє стійкі життєві принципи та зберігає внутрішню стійкість. Філософія стає не лише інтелектуальним викликом, але і ключовим елементом самовизначення в умовах сучасного світу, де сталість стає розкішшю, а самовизначення стратегічним кроком у будівництві власного життя відповідно до власних цінностей та цілей.

Мета дослідження: проаналізувати проблеми самовизначення людини.

Об'єкт дослідження: самовизначення людини як атрибут людського буття.

Предмет дослідження: власне самовизначення, зумовлене вічними світоглядними проблемами.

Завдання дослідження: окреслити об'єктивні та суб'єктивні передумови самовизначення людини та їх взаємозв'язки.

Виклад основного матеріалу: Визначення людини – це насамперед усвідомлення її місця у світі. Людина здавна є головною загадкою філософських роздумів. Від античних мислителів до сучасних філософів людство намагається зрозуміти, що означає бути людиною, яке її призначення і сенс існування. Питання самовизначення особистості належить до найглибших світоглядних проблем, оскільки воно пов'язане з розумінням власної сутності, мети життя і свого ставлення до світу. З давніх-давен світогляд людини виходив за межі простого пізнання навколишнього середовища. Люди прагнули осмислити не лише зовнішній світ, а й власне буття, своє місце серед інших. Як зазначав французький філософ П'єр Тейяр де Шарден (1881–1955) у праці *«Феномен людини»*, розуміння і пізнання відкривають шлях до дії, розвитку і вдосконалення. Саме через розуміння себе людина набуває сили діяти свідомо та спрямовано [1, с. 89]. Сучасна філософія є результатом багатовікових пошуків людства, синтезом національних філософських традицій та універсальних цінностей. Вона ґрунтується на загальнолюдських пріоритетах: добрі, істині, справедливості, свободі. Для сучасної людини, особливо молоді, надзвичайно важливо зрозуміти основні принципи філософії, адже саме вони допомагають виробити власний світогляд, сформувати моральну позицію і внутрішню гармонію. Філософія допомагає людині пізнати себе, усвідомити свої емоції, думки, переконання. На основі цього формується індивідуальний світогляд – система уявлень про сенс життя, добро і зло, мету існування. Світогляд є показником духовного розвитку людини, її освіченості, рівня моральності, гуманізму й інтелектуальної зрілості [2, с. 98–100]. Самовизначення це складний процес, який включає вибір життєвої позиції, цінностей, цілей та способів їх досягнення. Через самовизначення людина виявляє свою свободу, здатність приймати рішення та нести за них відповідальність. У сучасному суспільстві, де відбувається переоцінка історії, посилюється плюралізм думок і свобод, філософія допомагає не загубитися серед різноманітних ідей та орієнтирів. Вона формує духовний стрижень особистості, сприяє розвитку здатності критично мислити, аналізувати й обирати власний шлях [3, с. 6]. Процес самовизначення залежить як від об'єктивних соціальних умов, так і від внутрішнього світу людини – її характеру, переконань, моральних орієнтирів. Саме поєднання цих чинників дає можливість кожному знайти своє місце у суспільстві, реалізувати власний потенціал і відчувати значення власного життя [4, с. 7–13]. Філософія, окрім індивідуального виміру, має й суспільне значення. Вона підсумовує духовні досягнення людства, зберігає історичний досвід та окреслює перспективи розвитку. Завдяки філософському мисленню ми можемо осмислити сьогодення, спираючись на минуле, і спрямувати погляд у майбутнє. Вона не лише пояснює світ, а й допомагає уявити, яким він може стати, створюючи підґрунтя для формування нових ідей, ідеалів і світоглядних систем. У центрі уваги перебуває людина як розумна, духовна і моральна істота, що прагне зрозуміти своє місце у світі, сенс власного існування та межі свободи. Сучасна доба характеризується глобалізацією, інформаційним вибухом, розвитком штучного інтелекту та кризою традиційних цінностей. Це створює нові виклики для людини, яка змушена переосмислювати себе, свої цілі й моральні орієнтири.

Саме тому філософія виступає не просто теоретичною дисципліною, а засобом глибокого осмислення себе та свого місця у складному світі. Таким чином, об'єктом дослідження є людина в процесі самопізнання і самовизначення через призму філософського осмислення реальності, власних дій, переконань та духовних потреб. Філософія допомагає особистості сформувати світогляд, зрозуміти сутність добра і зла, знайти гармонію між внутрішнім світом і зовнішнім середовищем.

Висновок: Питання самовизначення є складовою частиною вчень про людину на різних етапах розвитку філософської думки, де воно усвідомлюється по-різному. У наш час це питання є особливо актуальним у зв'язку зі зростанням соціальної динаміки та мобільності, складністю людського буття та характером проблем і привертає увагу представників різних наукових та інтелектуальних сфер. У зв'язку з цим філософське дослідження цього питання набуває ще більшого значення. Однак більшість із них є суто технічними чи односторонніми, що свідчить про необхідність більш масштабного дослідження цієї важливої та актуальної для сучасних соціокультурних реалій проблеми.

Список використаних джерел:

1. Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. Львів, 1996. 168 с.
2. Шумка М. Л. Роздуми над значимістю та роллю філософії у суспільстві // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції, 24–25 березня 2017 р., / Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. С. 98–100.
3. Петрушенко В. Л. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 320 с.
4. Чижевський Д. Історія української філософії. К.: Видавництво Академії наук України, 1992. С. 3-7.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honycharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Олександр Гуска, студент гр. Атл-11,

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження: взаємозв'язок релігії та грошей є однією з найцікавіших і найсуперечливіших тем у соціально-філософському та культурному контексті. Протягом усієї історії людства релігія і гроші виступали потужними силами, які формували суспільні цінності, мораль, поведінку та світогляд людини. У традиційних культурах релігія визначала духовні межі матеріальної діяльності, надаючи сенс праці, власності та обміну. Гроші ж, навпаки, символізували практичний вимір життя, прагнення до добробуту і влади. У сучасному світі, де економічна логіка пронизує всі сфери буття, проблема співвідношення духовного та матеріального, сакрального та утилітарного стає особливо актуальною. Релігія формує моральні принципи використання грошей, тоді як гроші, у свою чергу, впливають на трансформацію релігійних практик і цінностей. Осмислення цього взаємозв'язку дозволяє глибше зрозуміти соціальні процеси, що відбуваються у глобалізованому світі, де духовне та матеріальне дедалі частіше взаємопроникають.

Мета дослідження: аналіз взаємозв'язку між релігією та грошима як соціально-філософського явища, визначення їх взаємовпливу на формування моральних норм, світогляду та суспільних структур, а також виявлення сучасних тенденцій у ставленні до матеріальних благ у контексті релігійних доктрин.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігійних і економічних систем, який проявляється у ставленні до праці, власності, багатства та моральної відповідальності людини за використання грошей.

Предмет дослідження: філософські та соціокультурні аспекти взаємовпливу релігії та грошей, їхня роль у формуванні духовних і матеріальних цінностей у суспільстві.

Завдання дослідження: простежити історичну еволюцію ставлення релігії до грошей; розкрити філософські погляди провідних мислителів щодо моральної сутності багатства; проаналізувати вплив релігійних уявлень на формування економічної етики; дослідити трансформацію релігійного ставлення до грошей у сучасному капіталістичному суспільстві; визначити роль духовності у регулюванні матеріальних потреб людини. Історично релігія завжди прагнула визначити моральні межі матеріального життя. У християнстві гроші розглядаються як випробування для людини: вони можуть бути благословенням, якщо використовуються на добро, або прокляттям, якщо стають метою життя. Євангельський вислів «неможливо служити Богові й мамоні» виражає глибоку моральну дилему – конфлікт між духовним і матеріальним. У середньовічній теології проценти та лихварство засуджувалися як гріх, оскільки вважалося, що гроші не повинні «народжувати» гроші. Проте з розвитком ринкової економіки в епоху Реформації відбувається переосмислення ставлення до матеріального світу. М. Лютер і Ж. Кальвін розвинули ідею, що праця та успіх у господарстві є формою служіння Богові, а багатство може бути ознакою Божої благодаті. Ці погляди заклали підвалини протестантської етики, яку згодом детально проаналізував М. Вебер у праці «Протестантська етика і дух капіталізму». Він довів, що саме релігійні цінності стали духовним фундаментом сучасного економічного раціоналізму [1, с. 15]. Таким чином, релігія не лише обмежувала прагнення до матеріального, а й у певні періоди стимулювала його розвиток, надаючи грошам морального змісту [2, с. 27]. У східних релігіях – буддизмі, індуїзмі, конфуціанстві – гроші розглядаються як частина життєвого кола, що не має самостійної цінності. Надмірне прагнення до збагачення вважається ілюзією, яка віддаляє людину від духовного просвітлення. У цих традиціях важливо зберігати баланс між матеріальним і духовним, уникати крайнощів споживацтва та жадібності. У сучасному суспільстві, однак, релігійні уявлення про гроші часто піддаються випробуванням. Глобалізація, розвиток ринку, поява електронних валют і масова культура призводять до секуляризації економічних відносин [3, с. 58]. Гроші дедалі частіше сприймаються не як інструмент, а як ціль, що спричиняє духовну кризу. Водночас у багатьох релігійних спільнотах спостерігається протилежна тенденція – прагнення поєднати матеріальний успіх із духовними цінностями. З'являються концепції «етичного бізнесу», «ісламських фінансів», які забороняють лихварство та спекуляції, натомість сприяють чесній праці та соціальній відповідальності [4, с. 54]. Релігія й гроші сьогодні утворюють складну систему взаємовпливу: релігійні організації використовують фінансові ресурси для розвитку громад, благодійності та місіонерської діяльності, а гроші, у свою чергу, стають засобом реалізації духовних цілей. Це свідчить про те, що у сучасному світі не можна протиставляти матеріальне й духовне – радше йдеться про пошук гармонії між ними. Людина має усвідомлювати моральну відповідальність за те, як вона заробляє і використовує гроші. Лише у поєднанні духовності та економічної етики можливе створення гармонійного суспільства, де гроші служать розвитку, а не деградації [5, с. 24].

Висновок: взаємозв'язок релігії та грошей виявляє складну діалектику духовного і матеріального. Гроші можуть бути засобом добра, якщо підпорядковані моральним принципам, або джерелом зла, якщо стають самоціллю. Релігія формує моральні орієнтири, що визначають межі допустимого у сфері матеріальних відносин. Водночас економічний розвиток впливає на трансформацію релігійних уявлень, примушуючи їх адаптуватися до нових реалій. Сучасна філософія покликана знайти рівновагу між матеріальним добробутом і духовними цінностями, між економічною ефективністю та етичною відповідальністю. Осмислення цього взаємозв'язку допомагає людині не лише зрозуміти природу грошей, а й визначити своє місце у світі, де духовне і матеріальне мають співіснувати у гармонії.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К.: Основи, 2003. 312 с.
2. Лютер М. Про торгівлю і лихварство. Львів: Свічадо, 2002. 210 с.
3. Кальвін Ж. Настанови у християнській вірі. К.: Дух і літера, 2011. 428 с.
4. Будда Г. Дхаммапада. К.: Видавництво гуманітарної літератури, 2004. 320 с.
5. Зіммель Г. Філософія грошей. К.: Юніверс, 2004. 544 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/172>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T., Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M., Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Гуцал, студентка групи ГеоЗ-11

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: «Гроші» найважливіша категорія економіки. Як об'єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов'язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета дослідження: проаналізувати основні аспекти грошей як предмет соціально-філософського дискурсу.

Об'єкт дослідження: гроші у філософсько-соціологічному дискурсі.

Предмет дослідження: роль грошей для суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати феномен грошей як необхідний елемент в структурі соціально-економічного буття; розглянути зміст і смислове наповнення даного феномена; розкрити значення феномену грошей, його констатуючий вплив на буття людини, його світогляд і систему цінностей.

Виклад основного матеріалу. Розуміння грошей як предмету соціально-філософського дискурсу вимагає ретельного дослідження їхньої ролі та впливу на суспільство. Ця тема може бути розглянута з різних ракурсів, і ось більш докладний аналіз. Гроші мають три основні функції: засіб обміну, одиниця вимірювання і засіб зберігання вартості. Як засіб обміну, вони допомагають полегшити торгівлю та спрощують процес обміну товарів і послуг. Як одиниця вимірювання, вони дозволяють порівнювати вартість різних товарів і послуг. Як засіб зберігання вартості, гроші дозволяють людям накопичувати багатство і використовувати його в майбутньому [1]. Відомий філософ Жан-Жак Руссо вважав, що гроші спричиняють розрив між багатими і бідними, і що цей розрив порушує соціальну справедливість. Він вважав, що винагорода за працю має бути рівною для всіх, і гроші несуть в собі потенціал збільшити нерівності в суспільстві [2]. Інші філософи, такі як Карл Маркс, розглядали гроші як інструмент контролю та підпорядкування в руках капіталістичних еліт. Спільно з філософськими поглядами на гроші, важливим аспектом соціально-філософського дискурсу є обговорення соціальної справедливості [3]. Гроші впливають на розподіл ресурсів у суспільстві. Питання про оподаткування, соціальні програми та роль держави у регулюванні економіки є предметом глибоких суперечок та філософських дебатів. Гроші також мають важливий культурний вплив [4]. Зображення на грошах часто відображають історичні події, великих лідерів або важливі символи національної ідентичності. Гроші можуть бути інструментом утвердження культурних цінностей та сприяти утриманню спільної історії та спадщини. Індивідуальна ідентичність також відчутно впливається грошима. Споживчість та соціальний статус можуть бути сильно пов'язані з фінансовими можливостями. Гроші можуть визначати те, як ми сприймаємо себе та інших, і часто вони впливають на наші життєві цілі та цінності [5].

Висновок: гроші стали важливим об'єктом філософського дослідження, що допомагає розуміти їхню роль у сучасному суспільстві. Вони впливають на багато аспектів нашого життя, від соціальної справедливості до культурної ідентичності та індивідуальної самоідентифікації. Філософський дискурс допомагає нам визначити, як використовувати гроші для створення більш справедливого і гармонійного суспільства.

Список використаних джерел

- 1.Ціх Г.В. Суть та функція грошей URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60838527.pdf>
- 2.Антон Марчинського. Філософія і гроші. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/arttykul/2350029>
- 3.Філософія Фінансової цивілізації: людина у світі грошей Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань 18–20 травня 2011 року. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1369>
- 4.Зоя Скринник. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrzynnyk.pdf?sequence=1>
- 5.Татум, Б.Д. Складність ідентичності: Хто я. Читання за різноманітність та соціальну справедливість, URL: <https://ukrayinska.libretxts.org/>
- 6.Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 7.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10.Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11.Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Давидюк, студентка групи ГЕО3-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі прийняття рішень у бізнесі набуває не лише економічного, а й філософського значення. Управлінські дії підприємців повинні враховувати морально-етичні цінності, соціальну відповідальність і глобальні виклики нашого часу [1]. В епоху стрімкого розвитку цифрових технологій, глобалізації та нестабільної геополітики, роль філософського осмислення бізнес-рішень зростає [3]. Бізнесмени все частіше зіштовхуються з дилемами, які вимагають не лише фінансових, а й етичних міркувань [2]. Потреба у формуванні нових моделей лідерства, орієнтованих на цілісну особистість, а не лише на прибуток, змушує шукати підходи, які поєднують раціональність із духовністю [5]. Усе це робить тему управлінських рішень у бізнесі актуальною для міждисциплінарного аналізу, особливо з точки зору філософії [6].

Мета дослідження: вивчення філософських аспектів прийняття управлінських рішень бізнесменами та виявлення ключових чинників, що впливають на ці процеси.

Об'єкт дослідження: особистість бізнесмена.

Предмет дослідження – управлінські рішення, що приймаються в підприємницькій діяльності.

Завдання дослідження: охарактеризувати поняття «бізнес» з філософської точки зору; проаналізувати підходи до прийняття рішень у підприємницькій практиці; виокремити типологію особистісних рішень. Визначити моральні орієнтири сучасного бізнесмена.

Виклад основного матеріалу. Поняття бізнесу виходить далеко за межі прибуткової діяльності. Сучасна філософія розглядає бізнес як форму прояву людської свободи, креативності та відповідальності [5]. Бізнес – це простір, де індивідуальна ініціатива стикається з соціальними наслідками, а економічна вигода – з етичними викликами [2]. Рішення, які приймає підприємець, не можуть бути суто механічними чи шаблонними. Вони завжди містять елемент особистісного вибору. Прийняття рішення – це внутрішній акт волі, в якому стикаються інтереси, переконання, цінності та іноді – сумніви [3]. Філософія бізнесу наголошує на тому, що підприємець несе відповідальність не лише за ефективність, але й за гуманність своїх дій [5]. Відтак, прийняття рішень – це не просто менеджерська функція, а прояв моральної позиції. Наприклад, рішення скоротити працівників задля зменшення витрат може бути виправданим економічно, але чи є воно морально виправданим – це вже філософське питання [6]. Типи рішень бізнесмена залежать як від його досвіду, так і від психологічних особливостей [7]: Аналітичні рішення – ретельно прораховані, з урахуванням ризиків та варіантів розвитку подій. Інтуїтивні рішення – приймаються швидко, часто на основі досвіду або передчуття. Імпульсивні рішення – є реакцією на стрес або тиск обставин, іноді без повного осмислення наслідків. Консервативні рішення – ухвалюються з метою збереження стабільності, з уникненням ризиків. Інноваційні рішення – спрямовані на зміни, розвиток і проривні ідеї. Роль філософії тут полягає у формуванні цілісного бачення людини як підприємця – не лише раціонального, а й морального суб'єкта [5]. Успішний бізнесмен сьогодні – це особистість, яка здатна бачити ширшу картину, мислити стратегічно, але діяти відповідально [1]. Саме філософські знання допомагають йому витримувати внутрішній тиск, долати страхи, зберігати рівновагу в конфліктних ситуаціях [3]. Сучасна криза цінностей часто підштовхує людей до вибору «швидких грошей», нехтуючи моральними нормами [2]. Проте практика показує, що стійкість і успіх мають ті бізнеси, які будуються на чесності, партнерстві, довірі та глибокому розумінні свого призначення [4].

Висновки. Отже, бізнесмен – це перш за все людина, яка наділена такими рисами як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладом бізнесмена це правильно приймати рішення. Бізнесмен повинен бути достатньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес – це завжди тиск на людину як зовнішній так і внутрішній. Тому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Резнік Н. Соціальна відповідальність бізнесу: сутнісно-теоретичні аспекти. Журнал європейської економіки. 2014. Т. 13(№3). URL:<https://jee.tneu.edu.ua/>
2. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управління в античній парадигмі. URL:<http://www.dridu.dp.ua/>

3. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. к. ф. н.: 09.00.03. URL: <https://library.kname.edu.ua/>
4. Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І. Управлінські рішення: навчальний посібник. Львів: «Новий світ – 2000», URL: <https://lib.osau.edu.ua/>
5. Стьопіна О. М. Філософія підприємництва. Київ: Центр навчальної літератури URL: <https://cul.com.ua/>
6. Хома О. В. Основи філософії: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка URL: <https://philology.lnu.edu.ua/>
7. Андрушків Б. М. Психологія бізнесу. Тернопіль: Економічна думка, 2010. <https://library.tneu.edu.ua/>
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Любомир Данилейко, студент групи ТБЛ-12

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. XIX століття вважається добою тотального поширення реалізації філософії ринкових відносин. І хоча перші її паростки можна побачити в далекому минулому, світ рельєфніше переходить на ринкові відносини. Не є винятком і Україна. Долаючи тоталітарне минуле, основою якого була командно-адміністративна економіка, Україна все потужніше розгортає ринкову економіку, відкриту, демократичну. Цей процес відбувається на широкому теоретичному підґрунті, яке, на жаль, дотепер має досить багато дискурсивних питань, що потребує розгляду.

Мета дослідження: концептуалізація ідей філософії ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: ринкові відносини як складний соціальний та економічний феномен.

Предмет дослідження: роль освіти у формуванні ідеології та культури сучасного підприємця.

Завдання дослідження: з'ясувати як розвивались ринкові відносини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Період утвердження ринкових відносин в Україні наприкінці XX на початку XXI століття став не лише економічною трансформацією, але й масштабною зміною світогляду. Проблема формування підприємця постає не як суто господарський процес, а як подія духовного і культурного оновлення, в ході якої суспільство змінює уявлення про працю, власність, успіх, відповідальність і загальний смисл людської активності [1, с. 14-16]. У радянській парадигмі людина розглядалася передусім як частина колективу, підпорядкована системі виробництва і державного розподілу. Підприємництво в такій системі не просто не підтримувалося – воно було ідеологічно неприйнятним, бо передбачало індивідуальну ініціативу, ризик, творче ставлення до праці, самодостатність [2, с. 28-29]. Тому перші українські підприємці 1990-х років фактично формували нову антропологічну модель людини: людини, яка діє, а не лише виконує; людини, яка бере на себе відповідальність, а не очікує керівництва «зверху» [1, с. 45]. Підприємництво як ідеологія передбачає, що свобода не є лише зовнішньою відсутністю обмежень – вона стає внутрішньою здатністю діяти, приймати рішення, брати на себе наслідки цих рішень [4, с. 112]. У цьому сенсі підприємець перетворюється на носія активного способу буття, який у філософській традиції описують як *grahis* – діяльність, що творить нову реальність [5, с. 24]. Український підприємець у період становлення ринку поступово відходив від розуміння праці як обов'язку та переходив до розуміння праці як самореалізації [2, с. 56]. Прибуток у цій логіці не зводиться до вигоди, а означає оцінку суспільством цінності зробленого [3, с. 61]. Тобто, ідеологія підприємництва набуває етичного виміру: бізнес виправданий тоді, коли він створює корисне. Культура підприємця це не лише спосіб ведення справ, але й форма внутрішньої дисципліни та моральної відповідальності [5, с. 48]. Вона включає: визнання цінності часу як

людського ресурсу; повагу до іншої людської свободи (партнера, клієнта, працівника); здатність діяти прозоро і чесно у середовищі, де довіри історично бракує; орієнтацію на довгостроковий результат, а не на миттєву вигоду [1, с. 72]. Для українського підприємця важливою стає етика взаємності: діяльність повинна приносити користь не лише суб'єкту, але й спільноті. Звідси зростання ролі соціальної відповідальності, благодійності, меценатства, волонтерських ініціатив бізнесу після 2014 року [2, с. 103-104]. Формування підприємницької культури проходило в умовах: недовіри до інституцій, що спонукало до неформальних практик; корупції, яка підживляла ідею чесної конкуренції; слабкої традиції приватної власності; напруженого пошуку ідентичності між пострадянськими і європейськими цінностями [3, с. 87-88]. Тому розвиток підприємницької ідеології став не лише економічним, але й екзистенційним вибором: або повернення до патерналістичного очікування підтримки «сильного центру», або утвердження особистості як суб'єкта дії [4, с. 146].

Висновок. Отже, за наявних в Україні природо-ресурсних умов, головним на сучасному етапі розвитку економіки постає людина. Держава має спрямовувати власну економічну діяльність на забезпечення максимального використання інтелектуальних ресурсів. Її регулююча роль повинна здійснюватися методами, які адекватні ринковим формам господарювання.

Список використаних джерел

1. Касьянов Д. В. Формування ідеології та культури підприємця в Україні в період утвердження ринкових відносин. Дисертація, 2010, 231 с.
2. Токарчук А. Ідеологія підприємництва в умовах ринкової трансформації. Тернопіль: ЗУНУ, 2021, 423 с.
3. Бергер П., Лукман Т. Соціальне конструювання реальності. К.: Либідь, 2004, 323 с.
4. Ясперс К. СENS і призначення історії. К.: Юніверс, 2010, 330 с.
5. Шпет Г. Філософія культури. Харків: Акта, 2013, 230 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Віталій Данілкин, студент групи КБ-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Протягом століть схема бізнесу не втрачає своєї актуальності для вивчення серед вчених. Етап розвитку економіки та необхідність побудови духовного суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації, хазяйських справ у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств [6, с. 28]. На даному періоді більшість підприємницьких структур не відповідають рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зосереджені на застарілих стереотипах господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а інколи, й до банкрутства. Вкрай важливим постає питання про застосування нових інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесмена для прийняття рішень, які допомагають звернення ефективної праці.

Мета дослідження: виявлення особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізу характерних ознак управлінських рішень процесу їх вироблення та затвердження.

Предмет дослідження – особисті рішення бізнесмена.

Об'єкт дослідження: людина-бізнесмен.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. Філософія бізнесу як навчальний предмет допомагає студентам глибше зануритися в гуманітарні аспекти, розвинути креативність і краще зрозуміти, як працюють відносини в бізнесі. Тут особливо важливі рішення, які приймає бізнесмен, бо вони визначають, чи буде справа успішною і чи все це

буде етично [1]. Зазвичай бізнес – це просто організація, яка торгує товарами чи послугами, щоб заробити, але з філософського погляду це щось більше: раціональна основа економіки, де все пов'язано з благополуччям людей і цінностями суспільства, а підприємництво – це пошук свіжих ідей через власну ініціативу та готовність ризикувати [5]. Якщо копнути в історію, то філософія бізнесу почалася з античних уявлень про мудрість – софію, яка допомагає відрізнити добро від зла, – і поступово перетворилася на сучасні ідеї, де бізнес бачать як корисну для всіх справу, засновану на особистій ініціативі для створення товарів і послуг [1]. Філософія рішень, які приймає бізнесмен в управлінні, спирається на раціоналізм, інтуїтивізм і прагматизм: по суті, рішення – це коли обираєш варіант, щоб вийти з ситуації і досягти мети [2]. Бізнесмен як керівник має мати певні якості – мужність, самоконтроль, справедливість, чіткість у рішеннях, емпатію, ініціативу, ентузіазм і толерантність, – бо саме вони дозволяють вести етичне лідерство і тримати команду разом [1]. Ці риси формуються завдяки освіті, досвіду та етичним принципам, наприклад, як у Арістотеля, де лідери мають бути освіченими і знаходити міру в рішеннях, щоб уникнути крайнощів – надлишку чи браку [1]. Коли йдеться про прийняття рішень у бізнесі, тут є філософська основа: мета – це той ідеальний результат, якого хочеш досягти, а засоби оцінюють за тим, наскільки вони ефективні, скільки коштують і як пов'язані між собою [3]. Процес йде поетапно: спочатку діагноз проблеми і збір інформації, потім генерування ідей (наприклад, через мозковий штурм, морфологічний аналіз чи метод Альтшулера), далі обґрунтування, порівняння варіантів і впровадження з перевіркою [3]. Філософські ідеї впливають на це: раціоналізм Декарта з його правилами – сумніватися в усьому, розбивати проблеми на частини, рухатися від простого до складного і перевіряти, чи нічого не пропустив, – допомагає в логічних рішеннях, а інтуїтивні покладаються на досвід і підсвідомість [1]. Етична сторона – це серцевина: рішення бізнесмена мають базуватися на моральних принципах, коли варіанти розглядають через призму прав (захист гідності), справедливості (рівний розподіл), утилітаризму (максимум користі для більшості), спільного блага (внесок у спільноту) і чеснот (відповідність ідеалам) [4]. Наприклад, етичні рішення підвищують продуктивність команди, репутацію компанії і прибуток на довгу дистанцію, а ще допомагають уникнути конфліктів, як у випадках, коли жадібність призводить до порушення норм [4]. Звичайно, є труднощі – як збалансувати раціональність і свободу, чи не спокуситися швидкими, але брудними вигодами, але філософія каже, що справжня стабільність приходить через деонтологічну етику (дотримання правил), чесноту етику (розвиток характеру) і консеквенціалізм (оцінка наслідків) [4]. Рішення бізнесмена можна класифікувати по-різному: за сферою – загальні (для всієї організації) і часткові; за часом – перспективні (більше року) і поточні; за рівнем – вищі (стратегічні), середні (тактичні) і нижчі (операційні); за характером – програмовані (стандартні), непрограмовані (новаторські), компромісні (баланс інтересів); за обґрунтуванням – інтуїтивні (на відчуттях), на судженні (досвід), раціональні (аналіз); за способом прийняття – односторонні, колегіальні, колективні [3]. Філософські аспекти охоплюють моделі: класичну (повністю раціональну з усією інформацією), адміністративну (з обмеженою раціональністю, коли задовольняєшся прийнятим варіантом) і ірраціональну (інтуїтивну для невизначених ситуацій) [3]. У бізнесі рішення зачіпають економіку, соціум і етику, тому треба враховувати невизначеність, ризики і впевненість, а ще застосовувати ІТ для моделювання і прогнозів [5].

Висновки. Отже, бізнесмен – це перш за все людина, яка наділена такими рисами, як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладів бізнесмена є правильне прийняття рішення. Бізнесмен повинен бути достатньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес – це завжди тиск на людину, як зовнішній так і внутрішній, ому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Шамборовський Г. Філософія бізнесу: навчально-методичні матеріали / Г. Шамборовський. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Filosofia-biznesu.pdf>.
2. Філософія управлінських рішень бізнесмена // Тернопільський національний економічний університет, 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35126/1/613.pdf>.
3. Управлінські рішення // Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/osnovu_menedjmentu/files/Tema_3.pdf.
4. Бізнес-етика: навчальний посібник / уклад. О. В. Лисенко, О. В. Бойко, О. В. Бороденко. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2019. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/cec80c25-c82f-46ff-8e7c-c924e9585f5d/content>.
5. Глушко Т. П. Філософські основи бізнесу // Філософські проблеми гуманітарних наук, 2005. № 4. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21559/1/85-88.pdf>.
6. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 279 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Назарій Дебрівський, студент групи АТЛ-13

ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ І ТВОРІННЯ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження: постає в необхідності вивчення даної теми, а також відповідно в потребі її аналізу в сучасних умовах. Над опрацюванням дослідження про людину як творця та творіння брали участь як іноземні вчені, такі як Ніцше і т.д., а також і українські, такі як Вернадський В. І. і тд. Беручи до уваги те, що людина є важливим суб'єктом в культурній системі суспільства можна стверджувати, що дана тема все ще залишається важливою для нашого часу.

Мета дослідження - проаналізувати людину, як творця культури.

Об'єкт дослідження: людина, яка творить культуру.

Предмет дослідження: процеси впливу культури на формування особистості, та процеси діяльності людини у творенні цієї ж культури.

Завдання дослідження: проаналізувати формування культури на тлі історичних подій; визначення впливу культури на формування особистості: з'ясувати, яким чином людина, формуючи культуру, стає її творінням.

Виклад основного матеріалу. Людина завжди прагнула пізнати навколишній світ і створити щось нове. Саме завдяки своїм знанням і досвіду вона стала «творцем» культури. Але, з іншого боку, кожна людина формується під впливом культури, у якій живе, тому її можна назвати і «творінням» культури [1, с. 112]. Кожне суспільство має свої традиції, звичаї, вірування, і саме через них людина вчиться розуміти добро і зло, що є правильним, а що – ні [2, с. 45]. Так культура поступово формує її світогляд і поведінку. Людина не просто пристосовується до навколишнього світу, вона змінює його відповідно до своїх потреб. Створюючи речі, мистецтво, науку чи техніку, вона залишає після себе слід у культурі. Це показує, що культура є живим процесом, який постійно змінюється завдяки людині [3]. З іншого боку, культурне середовище також впливає на те, як людина мислить, діє і розвивається. Тому можна сказати, що між людиною і культурою існує тісний взаємозв'язок, у якому одне не може існувати без іншого [4]. Сьогодні, у час цифрових технологій та швидких змін, культура набуває нових форм. Соціальні мережі, інтернет і масова культура впливають на те, як людина бачить себе і світ навколо. Проте навіть у цих умовах людина залишається головним творцем культури, бо саме вона створює нові ідеї, символи і сенси [5, с. 302]. Таким чином, культура – це не щось застигле, а постійний процес спільної творчості людини і суспільства.

Висновки. Людина і культура нероздільні. Культура формує людину, її думки, поведінку і духовний світ. Водночас людина розвиває культуру, створюючи нові цінності, мистецькі твори та відкриття. Отже, кожен з нас одночасно є і «творцем», і «творінням» культури, а від рівня нашої свідомості залежить, якою ця культура буде завтра.

Список використаних джерел:

1. Кравець П. Людина як творіння і творець культури / П. Кравець // Вісник філософських наук. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 112–118.

2. Овчарук О. В. Особистість у просторі культури : навч. посібник / О. В. Овчарук. Київ: НАКККиМ, 2022. С. 45-49.

3. Культура як спосіб буття людини. Людина як творець культури // Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11285>.

4. Тема 9. Людина і культура в сучасному світі / Електронний ресурс. Луцьк: ЛНТУ, 2020. URL: <https://e-tk.lntu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=10204>.

5. Культурологія: навчальний посібник / За ред. М. С. Кушніра. Харків: НУЦЗУ, 2019. С. 302-308.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10.Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12.Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Владислав Дендор, студент групи АТЛ-11

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Спільноти зазвичай об'єднуються в нації, щоб захистити свої власні інтереси. Класична мотивація для об'єднання полягає у зовнішній загрозі.

Мета дослідження: аналіз нації як політичної, так і етнічної спільноти людей. Об'єкт дослідження: нація.

Предмет дослідження: нація як суб'єкт історичного розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати історичний розвиток нації.

Виклад основного матеріалу. Перш за все потрібно розуміти, що таке нація. Нація – це усвідомлена та дієва єдність людей, які кровно-етнічно та духовно-культурно об'єднані навколо національної ідеї. Тобто це не просто група людей, котра вирішила жити разом. Головною метою нації має бути національна держава з власним суспільно-політичним ладом. Найвищим проявом нації є жага до боротьби за національну державу. Відомий український філософ та громадський діяч Дмитро Корчинський в одному зі своїх інтерв'ю казав: «Націоналізм – це не програма, націоналізм – це постріли.» І саме в боротьбі нації та її національних героїв вбачається історичний розвиток. «Народившись під грім мечів Святослава український колективний Роланд дійшов власного апогею під Жовтими водами, героїчно бився під Полтавою, умирав під Крутами, влаштовував атентати на червоних комісарів, палив живцем беркутів на Майдані, і нарешті – созрів до моменту, в якому ми зараз перебуваємо.» [1, с.41]. Кожна нація має бажати всебічного розвитку своєї держави. Більшість сучасних лівих ідеологій вважає, що нація є непотрібним аспектом світового життя, ставлячи як головний вектор розвитку особистість. Проте людям з древніх часів простіше розвиватись, об'єднуючись в певні групи. Людина розуміє, що робить певну роботу заради розвитку або виживання свого роду, племені або нації. Натомість ліва ідеологія трактує націю як вимушену тимчасову необхідність, яка в майбутньому буде знищена інтернаціональною організацією суспільства. Ідеолог українського націоналізму Микола Сіцборський казав, що Українська Нація є вихідним заложенням чинності та означенням усіх напрямків українського націоналізму. Він розглядав націю не як механічний збір людей, пов'язаних лише спільністю території, мови й матеріальних інтересів, а як найвищу органічну форму людського співжиття, що має власний неповторний внутрішній і духовний зміст, творений від віків на підставі природних властивостей даної людської спільності, її моральної єдності та бажання здійснювати свої власні історичні завдання [2, с.100]. В контексті історичного розвитку доцільним буде розглянути науку. Деякі люди вважають, що нація є застарілою формою організації суспільства та вона перешкоджає природному розвитку науки. Колишній командир ВГО «Тризуб ім. Степана Бандери» та ідеолог українського націоналізму Василь Іванишин вважав, що наука – це автономна та суверенна галузь людського духа, метою якої є добування істини на шляху пізнання. Він казав, що саме такою наука може бути корисна нації, і в інтересах нації – мати науку, яка служить істині, а не якійсь соціальній групі [3, с.715]. Також хочу поговорити про поняття «свободи». Сучасні глобалістичні цінності диктують нам, що свобода особистості понад усе. Нація та націоналізм не заперечують поняття свободи, а лише доповнюють його. Не дарма гаслом багатьох українських націоналістичних рухів є «Бог. Україна. Свобода». Ідеолог українського націоналізму Петро Іванишин вважає, що вільне життя можливе, що свобода окремої людини та цілої нації прямо залежать від національної державності та націоналізму [4, с.114]. Український публіцист Олег Баган вважає, що почуття націоналізму живе в кожному повноцінному народі, воно властиве кожній нормально вихованій та розвиненій людині а також, що ідея українського націоналізму визріла з самого буття української нації та її історії [5, с.4].

Висновки: аналізуючи розуміння поняття «нація» зазначеними раніше, можна виділити наступні критерії, що свідчать про її існування: наявність спільної держави і чітко визначеної території; історично сформовані почуття спільності та колективної самосвідомості стосовно минулого і бажання спільного життя в сучасності й майбутньому; спільна національна пам'ять і історія. Ні одна з цих ознак не може виконувати роль основного чинника для всіх національних спільнот, але вони мають поєднуватись у неповторний спосіб. Концепція нації має ґносеологічне і прогностичне значення для розвитку сучасних глобалізаційних теорій, зокрема щодо майбутньої національної держави й трансформації національних інтересів.

Список використаних джерел

1. С. Гордієнко та О. Меньяйлов *Метаромантика*, Харків: Фоліо, 2024. 144 с.
2. М. Сціборський *Націократія*, Тернопіль: ТОВ Видавництво «Крила», 2022. 168 с.
3. В. Іванишин *Українська ідея* Вибрані твори, Дрогобич: Посвіт, 2014. 928 с.
4. П. Іванишин *Свобода нації: герменевтика політичної та культурної діяльності*, Львів: ЛА «Піраміда», 2015. 564 с.
5. О. Баган *Націоналізм і націоналістичний рух*, Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження» 1994. 192 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // *Науково-теоретичний альманах Грані* №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // *Журнал Політичне життя* №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// *Журнал Політичне життя* №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// *Журнал Політичне життя* №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // *Науково-теоретичний альманах Грані*. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // *Європейський політико-правовий дискурс*. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ілля Денискін, студент групи ТБЛ-11

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Загострення глобальних проблем, посилення процесів глобалізації у всіх сферах людської діяльності. Сьогодні перед людством стоять гострі життєві проблеми, без вирішення яких в глобальних масштабах неможливий подальший соціальний процес. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки та техніки, поява нових технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій, щоб задовільнити потреби людства, але в той час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо.

Мета дослідження: вивчення сутності глобальних проблем сучасності та шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження: наука та глобальні проблеми людства. Вивчення їх сутності та основних шляхів вирішення.

Предмет дослідження: сучасні глобальні проблеми людства, необхідно розробляти нові підходи щодо перспектив розвитку та протидії глобальним проблемам людства. Разом з локальним рівнем, проте більш інформативним, є аналіз глобальних особливостей майбутніх тенденцій розвитку людства.

Завдання дослідження: дослідити глобальні проблеми людства; знайти причини виникнення та шляхи вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Глобальні проблеми сучасності є надзвичайно складним комплексом взаємопов'язаних процесів, які охоплюють людину, суспільство та природу. Вони виходять далеко за межі окремих наук, оскільки їх неможливо досліджувати ізольовано – лише міждисциплінарний підхід дозволяє зрозуміти масштаби загроз, що постають перед людством. Основна мета філософського осмислення глобальних проблем полягає у формуванні цілісного світогляду, який сприятиме пошуку шляхів їх розв'язання на основі наукових і гуманістичних принципів.[1] Однією з найважливіших глобальних проблем сьогодення є екологічна криза, яка проявляється у деградації біосфери та порушенні її природних механізмів саморегуляції. Внаслідок людської діяльності змінюється клімат, виснажуються природні ресурси, забруднюються океани й атмосфера, що ставить під загрозу подальше існування цивілізації.[2] Не менш актуальним є питання зміни клімату, яке сьогодні посилюється через антропогенний вплив і збройні конфлікти. Зокрема, війна в Україні призвела до зростання викидів парникових газів, руйнування природних екосистем та зниження рівня екологічної безпеки. Сучасне людство стикається з тим, що жодна країна чи регіон не можуть повністю вирішити глобальні проблеми самостійно. Це потребує не лише міжнародної співпраці, а й активного залучення громадськості, науки, бізнесу та урядів до вироблення стійких стратегій. Важливим є поєднання економічних, соціальних та екологічних заходів, оскільки вирішення однієї проблеми без урахування інших може створити нові кризи. Наприклад, інтенсивне виробництво енергії без екологічних обмежень може призвести до поглиблення кліматичної кризи, а

надмірне використання природних ресурсів без соціальних механізмів – до зростання нерівності та нестачі продовольства.[3] Глобальні проблеми становлять безпосередню загрозу існуванню людства. Вони проявляються не лише у сфері екології, а й у соціально-економічному житті – зростає нерівність, демографічні зміни спричиняють нестачу ресурсів, виникають політичні конфлікти та гуманітарні катастрофи.[4] Ці виклики мають прояв і на національному рівні. В Україні спостерігаються наслідки глобальних тенденцій – екологічне забруднення, зниження якості ґрунтів, урбанізація, соціальна нерівність. Такі процеси потребують комплексних рішень, що ґрунтуються на філософському та науковому розумінні глобалізації.[5] Важливим аспектом є виснаження природних ресурсів, яке спричинене надмірним споживанням і нераціональним використанням енергії. Глобальна екологічна криза несе загрозу не лише природі, а й економічному розвитку, адже жодна держава не здатна ізолюватися від цих наслідків.[6] Додатково, війна як глобальний чинник дестабілізації виявляє тісний зв'язок між політичними, соціальними та екологічними проблемами. Вона не лише руйнує економіку та інфраструктуру, а й підриває світову стабільність, поглиблюючи екологічну та гуманітарну кризу. Таким чином, глобальні проблеми вимагають не лише технічних або економічних рішень, а й філософського осмислення, формування нових моральних орієнтирів та цінностей. Тільки об'єднання наукових знань, культурних досягнень і міжнародної співпраці може забезпечити гармонійний розвиток людства у майбутньому.

Висновок: Безупинний прогрес науки і техніки веде нас до думки про небачені трансформаційні можливості в біологічній природі людської істоти так само, як і в природі тваринного та рослинного світу, в природі самої техніки та природи знання. Ці трансформації торкнуться самої сутності індивіда, суспільства, виду. З іншого боку, це призведе до розриву з нашим нинішнім людським станом і порушить нові, незлічені політичні та соціальні проблеми. Проте, не все так страшно. Там де зростає безнадія, зростає також надія. Маємо розуміти, що досконале людство не може з'явитися. Світ зміг утворитися тільки в недосконалому, життя змогло зародитися тільки в руйнівній неминучій смерті. Скільки існуватиме людство, стільки існуватимуть глобальні проблеми і вирішення однієї проблеми, буде породжувати інші, доки невідомі нам кризи. Однією з твояців цих криз буде наука, як і одним із методів їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Глобальні екологічні проблеми URL: <https://esu.com.ua/article-18692>
2. Globalni ekologichni problemi 2023 URL: <https://library.vn.ua/news-and-events/novini/kviten/globalni-ekologichni-problemi-2023>
3. Глобальні проблеми людства URL: <https://geografiamazonil2.jimdofree.com>
4. Прояви глобальних проблем в Україні URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/dovgan-geography-9-class-2017/48.php>
5. Глобальна екологічна криза URL: <https://www.kursak.com/hlobalna-ekolohichna-kryza/>
6. Війна в Україні: заклик до інвестування у глобальний мир URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/viyna-v-ukrayini-zaklyk-do-investuvannya-u-hlobalnyy-myr-ta-rozvytok>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Артур Джердж, студент групи АТЛ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальності теми дослідження: тема німецьких мислителів про природу власності досить актуальною, особливо в контексті соціально-економічних змін, які відбуваються в світі. Вона відкриває можливість розглядати різні погляди на власність і її роль у суспільстві, а також аналізувати теоретичні концепції, які розкривали німецькі мислителі.

Мета дослідження: аналіз поглядів німецьких мислителів про природу власності.

Об'єкт дослідження: ідея власності, її виникнення, принципи, що їй лежать в основі, а також її вплив на соціальні відносини і суспільство в цілому.

Предмет дослідження: думки німецьких мислителів про природу власності.

Завдання дослідження: проаналізувати погляди німецьких мислителів, визначити, яке значення німецькі мислителі надавали власності як соціальному явищу, проаналізувати, які теоретичні моделі розвитку власності були запропоновані німецькими мислителями.

Виклад основного матеріалу. Проблема власності завжди посідала вагоме місце у філософській думці, але саме німецька класична філософія надала їй особливо глибокого змісту. Наприкінці XVIII на початку XIX століття питання власності почало трактуватися не лише як юридичне чи економічне явище, а як фундаментальна умова свободи, самореалізації та соціального буття людини. Іммануїл Кант, Йоганн Готліб Фіхте, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель та Макс Штірнер по-різному інтерпретували природу власності, однак усі вони погоджувалися: власність є ключовою засадою людського існування та суспільного порядку. Іммануїл Кант розглядав власність передусім у контексті практичної філософії та правового вчення. На його думку, людина має природну схильність діяти у світі й виявляти свою волю зовні. Саме тому вона потребує об'єктів, які може вільно використовувати. Власність у Канта це умова зовнішньої свободи, тобто можливості індивіда діяти згідно зі своєю волею, не порушуючи свободи інших [2. с. 79–85]. Разом із тим Кант відкидає ідею природного права на власність поза суспільством. Він наполягає, що справжнє право на володіння виникає лише в межах правової держави, де існує система загальних законів і взаємного визнання [1. с. 120–125]. Власність не приватна справа ізольованої особистості. Вона можлива лише тоді, коли інші визнають моє право на річ, а я їхнє право на свою власність. Таким чином, Кант закладає підвалини концепції власності як суспільно-правового інституту. Людина може бути вільною лише там, де існує загальний порядок, що гарантує рівність прав на власність для всіх. Це підкреслює взаємний характер свободи: моя свобода обмежується свободою іншого, і саме закон забезпечує гармонію цих свобод [2. с. 82–84]. Йоганн Готліб Фіхте ще далі рельєфніше висвітлює трудову природу власності. Для нього власність це насамперед результат творчої і продуктивної діяльності людини [3. с. 115–121]. Тільки той, хто створює щось або змінює світ через власну працю, може претендувати на володіння результатом цієї діяльності. Однак Фіхте не обмежується індивідуалістичним підходом. Він підкреслює, що власність має соціальну природу. Індивід може вважатися власником лише тоді, коли суспільство визнає його право [6]. Такий підхід наголошує на двох ключових поняттях: праці та визнанні. Людина створює власність своєю діяльністю, але лише суспільство робить її власність правовою і реальною. Фіхте також розглядає проблему соціальної справедливості. Він виступає проти безмежної приватної власності, яка може стати джерелом нерівності та пригнічення. Власність, на його думку, повинна виконувати моральну функцію – сприяти добробуту всіх членів суспільства [7. с. 52–58]. Право індивіда на власність не може суперечити загальному благу. Цей аспект став важливим кроком у розвитку соціально-орієнтованих теорій власності. Георг Гегель робить власність центральним елементом свого філософського вчення про право. На його думку, свобода не може залишатися лише внутрішньою властивістю особи – вона повинна проявлятися у зовнішньому світі. Саме власність є першою формою такої об'єктивації [4. с. 85–88]. Привласнюючи річ, людина закріплює у ній свою волю та утворює себе як індивіда. Гегель виділяє три стадії власності: володіння, користування, відчуження. Через володіння людина утворює своє право на річ. Через користування вона реалізує свою волю в об'єкті. Через відчуження визнає можливість передати власність іншому, що передбачає рівність і свободу інших [8]. Так само, як і Кант та Фіхте, Гегель наголошує на соціальному та правовому характері власності. Вона неможлива поза суспільством, яке визнає кожного як власника. Водночас він заперечує радикальні форми скасування приватної власності, стверджуючи, що це руйнує індивідуальність. Однак Гегель критикує й надмірне накопичення майна, яке не служить моральним чи суспільним цілям [9. с. 98–104]. Макс Штірнер займає особливе місце серед німецьких мислителів. Його погляди на власність радикально відрізняються від попередників. На відміну від Канта, Фіхте та Гегеля, Штірнер заперечує будь-які об'єктивні й універсальні норми у сфері власності. Для нього власність це не моральне чи правове явище, а результат сили індивіда. Людина є власником лише тоді, коли здатна утримувати свою волю та володіння [5. с. 143–158]. Штірнер вважає, що держава, право, мораль та сім'я це «привиди», які обмежують свободу особистості. Справжня свобода абсолютна автономія та самоутвердження індивіда. Тому право на власність залежить не від закону чи визнання, а від власної сили й здатності контролювати річ [10. с. 34–40].

Висновок: Концепція власності в німецькій філософії є багатовимірною. Кант бачить у власності передусім правову гарантію свободи; Фіхте наголошує на праці та соціальному визнанні; Гегель інтерпретує власність як етап об'єктивації особистості та елемент суспільного порядку; Штірнер радикально переосмислює власність як прояв сили окремого «Я». Спільним для всіх мислителів є переконання, що власність пов'язана зі свободою і суспільними відносинами. Вона не є суто матеріальним володінням; це форма людської присутності у світі, спосіб самоствердження й водночас відповідальності.

Список використаної літератури

1. Кант І. *До вічного миру. Критика практичного розуму*. Київ: Юніверс, 2000. 256 с.
2. Кант І. *Метафізика моралі*. Львів: Видавництво УКУ, 2022. 320 с.
3. Фіхте Й. Г. *Замкнена торгова держава*. Київ: Основи, 2001. 220 с.
4. Гегель Г. В. Ф. *Філософія права*. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 350 с.

5. Штірнер М. *Єдиний і його власність*. Львів: Апріорі, 2012. 192 с.
6. Гарасимчук С. Власність як філософська категорія: німецька класична традиція // *Філософська думка*. 2018. № 2. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/45_2023/45_2023.pdf
7. Попович М. *Німецька класична філософія*. Київ: Наукова думка, 1998. 400 с.
8. Тимошенко П. Проблема свободи і власності у Гегеля та Канта // *Вісник Київського університету*. 2019. № 3. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/d5b8c9a8-f0de-4cc3-9975-4eb65ecc8890/content>
9. Чижевський Д. *Нариси з історії філософії*. Київ: Основи, 2005. 450 с.
10. Скрипник О. *Власність у контексті німецької філософської традиції*. Харків: Право, 2020. 220 с.
11. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
12. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
15. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
16. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
17. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Артем Дисевич, студент групи АТЛ-12

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: останнім часом тема глобалізації стає більш поширеною і набирає все більше оборотів, тому я маю бажання дослідити що таке глобалізм, глобалізація, і найголовніше яку користь вона несе для українського і світового суспільства.

Мета дослідження: осмислення поняття глобалізму та проаналізувати вплив глобальних процесів на розвиток українського суспільства.

Об'єкт дослідження: глобалізм та глобалізація як основні поняття, що характеризують сучасний стан розвитку суспільства, зокрема українського.

Предмет дослідження: філософські проблеми, що існують в сучасному світі, виникли на політичному, економічному, культурному та інформаційному рівнях та пов'язані з глобальними світовими процесами.

Завдання дослідження: характеристика основних філософських проблем, пов'язаних з глобалізмом на політичному, економічному, культурному, інформаційному рівнях; аналіз об'єктивних причин, що зумовили їхнє формування; дослідження їх в площині сучасного українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація стала важливим реальним аспектом сучасної світової системи, яка визначає подальший розвиток усіх сфер життєдіяльності людини і суспільства. Глобалізація сьогодні охоплює всі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну сферу тощо. Однак перш за все, глобалізація—це злиття національних економік в загальносвітову систему, яка базується на лібералізації руху товарів і капіталів, швидкій передачі інформації, на технологічній та науково-технічній революції. Один із українських вчених який вивчав питання філософського осмислення глобалізму був В. Вернадський. На різних етапах розвитку глобалізації загальні проблеми сучасності, їх важливість для людства сприймалися і сприймаються неоднаково. В сучасній західній глобалізації останніми роками відзначається зростання інтересу до аналізу аспектів глобальних проблем, прагнення переосмислити загальнолюдські цінності і відстояти основні права людини. Проблеми злочинності та соціальних протиріч, які на сучасному етапі розвитку руйнують духовну та етнічну єдність українського етносу, особливої ваги набуває питання про роль таких духовних складових буття, як історична пам'ять та духовно-культурний спадок народу, які також визначають цілісність буття спільноти. У цьому відношенні цікавим є твердження німецького мислителя М. Гайдеггера про світову історію як історію буття народу в світі. Центральним є поняття світу – своєрідної системи символів, цінностей, принципів, в якій розгортається людська життєдіяльність. Це феноменальна сфера смислів як можливих способів розуміння і тлумачення речей. Сенси зафіксовані у мові. Вони передаються від покоління до покоління через традиційні фундаментальні уявлення і звичаї [1, с. 3-7]. При розгляді демографічної проблеми сучасної України особливої

уваги заслуговує поняття демографічної кризи. Сучасний український вчений М.Вівчарик у праці «Україна: від етносу до нації» проводить порівняльний аналіз чисельності та етнічного складу населення України, висвітлює сучасний стан демографічної ситуації в Україні: Демографічна ситуація в Україні характеризується не лише депопуляцією, вона набула характеру гострої демографічної кризи, основні ознаки якої – несприятливі зміни не тільки в кількості, а й у якості населення [4, с.171]. Для України проблема вестернізації є надзвичайно актуальною. Наша держава почала культурно взаємодіяти з США та країнами Західної Європи відносно недавно: з 90-х років ХХ століття. Тому взаємодія України із західними державами відбувається в швидкому темпі без належного осмислення. Для нас є характерним є просте копіювання західних традицій та відсутність спроб їхнього поєднання з власними цінностями, що їх Україна набула впродовж багатьох століть. Ми отримали суспільство, яке, як криве дзеркало, відображає західну систему цінностей, не адаптовану до існуючих українських традицій [3, с. 29]. Тому для України пріоритетним є гармонійне переплетення української культури та власного досвіду із західними стандартами при формуванні комплексної стратегії розвитку нашої держави. Значення єдності етнічних спільнот можна пояснити беручи до уваги мову, спосіб життя, особливості поведінки індивідів. На сучасному етапі розвитку, збереження цілісності буття етносу визначається відношенням українців до таких компонентів власного буття як виховання, освіта, звичаї й традиції [5, с 108]. Зокрема, криза сучасної системи освіти є однією з найбільш актуальних проблем сучасного буття українського етносу [2, с 5-8].

Висновок: на сучасному етапі розвитку українського етносу глобалізація посилено впливає на світогляд його індивідів, що викликає серйозне занепокоєння. Вже зрозуміло, що розвиток українського суспільства підпорядкований загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи. Саме тому в умовах надзвичайного зростання зовнішніх впливів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства проблема впливу на розвиток глобальних процесів стає центральним питанням виживання.

Список використаних джерел:

1. Агієнко І.В. Світоглядні імплікації ціннісних орієнтирів освіти / І.В. Агієнко // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: збірник наук. праць. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. С. 3-7.
2. Алексеєнко, І. Транснаціоналізація виробництва і роль Т Н К в забезпеченні сталого розвитку [Текст] / І. Алексеєнко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. Вип. 14. С. 5-8.
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. Економічна думка, 2010. 126 с.
4. Фурса А.А. Теорії глобалізму / А.А. Фурса // Гілея (науковий вісник): зб. наук. пр. К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2009. Вип. 25. С. 171-176.
5. Вівчарик М.М. Україна: від етносу до нації. К.: Вища шк., 2004. 239 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ілля Дичковський, студент гр. Агр-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі бізнес виступає не лише економічним, а й соціально-культурним явищем. Його діяльність впливає на моральні цінності суспільства, рівень життя людей, екологічну ситуацію та розвиток цивілізації загалом. Тому актуальним є розгляд бізнесу не лише з точки зору прибутковості, а й через призму філософії – науки, яка вивчає сутність, цінності, смисли та

етичні орієнтири людської діяльності. Філософський підхід дозволяє усвідомити бізнес як частину системи людських відносин, у якій важливе місце посідають свобода вибору, відповідальність, справедливість, добро та гармонія інтересів [1, с. 23]. Сучасний бізнес, будучи рушійною силою економіки, дедалі частіше розглядається як феномен, що формує не лише матеріальні, а й духовні засади суспільства.

Мета дослідження: розкриття філософських основ бізнесу, аналіз його морально-етичних засад, а також визначення ролі філософських принципів у формуванні відповідальної поведінки підприємців та сталого розвитку суспільства.

Об'єкт дослідження: бізнес як соціально-економічне та культурне явище, що відображає систему взаємовідносин між людьми у процесі виробництва, обміну та споживання благ.

Предмет дослідження: філософські, етичні та ціннісні основи ведення бізнесу, які формують його ідеологію, моральні норми та принципи відповідальної діяльності.

Завдання дослідження: визначити сутність поняття «філософія бізнесу»; проаналізувати основні філософські концепції, що вплинули на розвиток бізнесу; розкрити морально-етичні принципи сучасного бізнесу – чесність, справедливість, довіру, соціальну відповідальність; дослідити вплив філософських ідей на формування корпоративної культури; обґрунтувати значення філософських основ бізнесу для сталого розвитку суспільства [2, с. 43]. Філософські основи бізнесу полягають у розумінні людини як центральної цінності економічних відносин. У центрі філософії бізнесу стоїть питання: для чого існує бізнес і кому він служить? Філософи ще з античних часів торкалися питань справедливого обміну, праці, власності та моральних засад багатства. Аристотель вважав, що економічна діяльність має служити досягненню гармонійного щастя людини. У Новий час філософи, такі як Джон Локк і Адам Сміт, заклали ідеї свободи підприємництва та «невидимої руки ринку», які стали підґрунтям капіталістичної етики [3, с. 57]. Проте вже у XX–XXI ст. філософія бізнесу почала повертатися до гуманістичних засад: турботи про людину, екологію, соціальну справедливість. Сучасна філософія бізнесу спирається на концепцію етики відповідальності (М. Вебер, Г. Йонас), згідно з якою підприємець має усвідомлювати наслідки своїх рішень не лише для компанії, а й для суспільства і природи. Вона вимагає гармонізації економічних інтересів з екологічними, соціальними й культурними цінностями. Сучасні бізнес-лідери дедалі частіше визнають, що етична поведінка є не тягарем, а конкурентною перевагою [4, с. 83]. Поняття «корпоративної соціальної відповідальності» (КСВ) стало важливою складовою бізнес-етики, адже воно поєднує прибуток із соціальним добробутом. Також важливу роль відіграє філософія сталого розвитку, яка передбачає баланс між економічними вигодами, екологічною стабільністю та соціальною рівністю. Підприємства, які впроваджують такі принципи, не лише підвищують свою репутацію, а й формують нову культуру взаємодії між бізнесом, державою та суспільством [5, с. 12]. Бізнес, заснований на філософських принципах добра, довіри, відповідальності, здатен стати чинником духовного прогресу людства.

Висновок: Філософські основи бізнесу становлять ідейно-моральне підґрунтя будь-якої підприємницької діяльності. Вони формують не лише систему цінностей підприємця, а й його світогляд, що визначає характер взаємодії з суспільством, державою та природою. Бізнес, заснований на філософських принципах, розглядає прибуток не як самоціль, а як інструмент для створення суспільного блага, реалізації потенціалу людини та забезпечення гармонійного розвитку економічної системи. Філософія бізнесу спонукає до переосмислення поняття успіху. Справжній успіх полягає не лише у фінансовому зростанні, а у здатності бізнесу відповідально діяти, підтримувати соціальну справедливість, зберігати довіру партнерів і дбати про довкілля. Такий підхід формує передумови для сталого розвитку, в якому економічна ефективність поєднується з духовним і моральним змістом. У сучасних умовах глобалізації та технологічного прогресу філософські засади бізнесу набувають нового змісту. Вони покликані забезпечити рівновагу між економічними інтересами та етичними обмеженнями, між інноваційністю й гуманізмом. Бізнес, що базується на принципах добра, справедливості, відповідальності та довіри, сприяє не лише добробуту окремої компанії, а й зміцненню морального клімату суспільства загалом. Отже, філософія бізнесу є фундаментом, який дозволяє поєднати матеріальні й духовні цінності, економічну ефективність і людяність. Вона дає змогу формувати нову культуру підприємництва – культуру, у центрі якої стоїть людина, її гідність, свобода вибору та відповідальність за наслідки власних дій.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К.: Основи, 2003. 312с.
2. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. К.: Наукова думка, 2002. 486 с.
3. Йонас Г. Принцип відповідальності: Етика для техногенної цивілізації. К.: Дух і літера, 2011. 400 с.
4. Локк Дж. Два трактати про правління. К.: Юніверс, 2001. 276 с.
5. Козловський А. І. Філософія бізнесу: теоретичні та практичні аспекти. Львів: ЛНУ, 2018. 298 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Дарина Діткун, студентка групи ТБЛ-11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Наш світ досить швидко розвивається, він вимагає зміни парадигми мислення, оскільки конкурентоспроможність визначається у сфері науки та освіти. Питання філософії успіху менеджера є досить актуальним на сьогодні, тому що з основних компонентів є досягнення успіху в професійній діяльності,

Мета дослідження: проаналізувати, як менеджер повинен справлятися із своєю роботою.

Об'єкт дослідження: причини успіху менеджера з точки зору філософського аналізу.

Предмет дослідження: філософія та теорія успіху менеджера.

Завдання дослідження: визначити основні переваги, недоліки менеджера в його роботі.

Виклад основного матеріалу. Філософія є однією з найдавніших сфер духовного життя суспільства, і водночас – це наукова дисципліна, до якої можна застосувати характерні ознаки наукового пізнання. Будь-яка діяльність людини в суспільстві ґрунтується на певних філософських засадах, що визначають її світогляд, спосіб мислення та поведінку. Це чітко простежується у сферах управління соціальними процесами, підприємницької діяльності та бізнесу. Менеджери у своїй професійній діяльності спираються на певні філософські принципи, які визначають їхні дії, стиль керівництва та ставлення до працівників. Успішна діяльність менеджера можлива лише тоді, коли вона усвідомлена з філософських позицій, адже саме філософія допомагає сформулювати глибоке розуміння сутності управління та його етичних засад [1, с. 5]. Починаючи з ХХ століття, проблема взаємодії «керівник – підлеглий» перейшла з теоретичної площини у практичну, ставши предметом аналізу теорій середнього рівня. Сучасні соціально-економічні умови сприяють тому, що керівники і підлегли діють більш вільно, проявляють ініціативу, відповідальність і почуття власної гідності. Проте економічна залежність у ринкових умовах залишається одним із чинників, що визначають межі цієї свободи. Менеджмент сьогодні є однією з найпопулярніших сфер діяльності, адже він відкриває простір для самореалізації, розвитку нових навичок і творчих підходів. Філософія успіху менеджера полягає у поєднанні філософії розвитку, філософії особистісного зростання та філософії буття людини. Тільки за умови цілеспрямованості, постійного самовдосконалення та вміння використовувати життєві події як джерело досвіду, менеджер може сформувати власну теорію успіху [3, с. 97]. Менеджмент як наука і практика виник із філософії управління. Вся діяльність керівника базується на певній філософській парадигмі, що формується під впливом виховання, освіти, середовища, менталітету та епохи. Кожен історичний період породжував свій тип мислення, який ставав домінуючим у менеджерській культурі. У сучасному світі філософські засади менеджменту поєднують раціоналізм, інтуїтивізм та прагматизм, створюючи гнучку систему прийняття рішень [2, с. 82–83]. Філософія менеджменту є міждисциплінарною галуззю, що поєднує соціологію, психологію, етику, економіку та культурологію. Її завдання полягає у формуванні комплексного бачення процесів управління, орієнтованого не лише на ефективність, але й на гуманістичні цінності. Як зазначає Р. Рассел, будь-яка філософська система є результатом взаємодії двох чинників: успадкованих релігійно-етичних уявлень і наукового дослідження світу. У цьому сенсі філософія менеджменту є проміжною ланкою між наукою і практикою управління, яка апелює не до авторитету, а до людського розуму [4, с. 5]. Отже, філософія успіху менеджера полягає у гармонійному поєднанні раціональних і духовних засад діяльності. Вона вимагає від керівника не лише професійної компетентності, але й глибокого розуміння людської природи, здатності мислити стратегічно та діяти етично [5, с. 65].

Висновок. Як свідчать дослідження вчених з економічно розвинених країн (Дейл Карнегі, Наполеон Хілл та ін.), а також українських (М. Павловський, І. Соскін, В. Черняк та ін.), без ґрунтового філософського осмислення економічних процесів, без вибору певної філософської парадигми діяльність менеджера, звичайно, можлива, але вона, як правило, позначена рядом прикрих помилок, прорахунків, яких можна було б уникнути, спираючись на основи філософських парадигм, дотримуючись філософських методів пізнання.

Список використаних джерел

1. Гнатенко П. І. Філософія управління: теоретико-методологічні засади. Київ: Либідь, 2011. 184 с.
2. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджменту. Видавництво «Діалектика», 2019. 704 с.
3. Друкер П. Ефективний керівник. Львів: Український бестселер, 2018. 192 с.
4. Рассел Б. Історія західної філософії. К.: Юніверс, 2002. 640 с.
5. Карнегі Д. Як виробити впевненість у собі та впливати на людей. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 256 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Давид Дмитерко, студент групи КНШ-11

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження. Новітні технології є надзвичайно важливими для людини двадцятого століття. Щодня кожен із нас взаємодіє із результатами чийогось інтелектуального вкладу в науку та техніку. Людина завжди прагнула до досконалості, покращення умов життя, що стало можливим з допомогою нових приладів. Науково-технічний процес характеризує рівень розвитку держави, допомагає підвищити рівень людей. Деяким винахідникам справді вдалось кардинально змінити світ, їх ідеї та розробки вкоренились і є невід'ємною частиною повсякдення донині.

Мета дослідження: дослідити причини та наслідки науково-технічного процесу з філософської точки зору, розглянути напрями та тенденції щодо розвитку науки.

Об'єкт дослідження: науково-технічний процес, як предмет філософського осмислення.

Предмет дослідження: філософські погляди на розвиток технологій, прогрес у науці.

Завдання дослідження: розглянути філософські погляди на науку, розвиток технологій, формування та становлення науково-технічного процесу, його вплив на суспільство.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічний прогрес є об'єктивною та постійною закономірністю розвитку, що полягає у послідовному вдосконаленні техніки, технологій та організації виробництва на основі пізнання та освоєння сил природи [3]. Філософське осмислення цього процесу виявляє глибокі суперечності, оскільки техніка, будучи лише засобом, не є ані доброю, ані злою сама по собі [1]. Все залежить від того, які цілі ставить перед собою людина, в які умови вона її поставить і чому техніка слугуватиме [1]. Формування науково-технічного прогресу відбувається у двох основних формах: еволюційній та революційній [4]. Еволюційна форма пов'язана з поступовим накопиченням кількісних змін та вдосконаленням вже існуючих технологій та засобів виробництва [4]. Революційна ж форма передбачає стрибкоподібні якісні зміни, появу принципово нових науково-технічних ідей та зміну поколінь техніки [4]. Цей безперервний процес охоплює цілісний цикл від фундаментальних теоретичних досліджень до впровадження нових розробок у виробництво та їх подальшої експлуатації [2]. Вплив науково-технічного прогресу на суспільство є всеосяжним і неоднозначним. З одного боку, він створює можливості для значного полегшення умов праці та зростання її продуктивності [3]. Розвиток технологій також змінює і соціальну структуру суспільства, сприяючи урбанізації та виникненню нових професій [5]. З іншого боку, прискорення науково-технічного прогресу породжує низку серйозних проблем. Одним із наслідків є соціальна нестабільність, оскільки люди можуть втрачати набуті спеціальності через автоматизацію, що вимагає постійної перекваліфікації та адаптації до нових умов [5].

Висновок. Таким чином, науково-технічний прогрес, будучи рушійною силою розвитку, одночасно ставить перед людством складні виклики, що вимагають глибокого філософського осмислення та відповідальних рішень.

Список використаних джерел:

1. Ясперс К. Філософське осмислення науково-технічного прогресу. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34915/1/293.pdf>
2. Логвінков С. М., Літвінова І. М. Інноваційні технології виробництва продукції та надання послуг. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26554/1/2021->
3. Івасів І. Науково-технічний прогрес та його значення в економіці і суспільстві. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/18537/2/Mig_nauk_conf_2016_Ivasiv_I-Scientific_technological_progress_68.pdf
4. Науково-технічний прогрес як основа і результат розвитку. Сумський державний університет. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1ccc9d2-50eb-4cd5-b4bf-93580d3273ab/content>
5. Соціальні переміщення під впливом науково-технічного прогресу. URL: http://megalib.com.ua/content/5305_1_Socialni_peremishennya_pid_vplivom_naykovo_tehnichnogo_progresy.html
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Тимур Добровольський, студент групи БЦІ-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не здобула такого значення через низку чинників, що впливають на цей процес та його результат. Хоча підприємства більш активно звертаються до світового досвіду та досвіду міжнародних корпорацій, які функціонують на ринку України, але цього недостатньо для того щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою для більшості вітчизняних підприємств. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності бізнесу необхідним є дослідження чинників, які гальмують поширення соціальної відповідальності в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єкт дослідження: проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: дослідження сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу. Проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні полягають у низці економічних, правових, організаційних і суспільних чинників, які заважають формуванню зрілої культури корпоративної відповідальності. Соціальна відповідальність бізнесу є невід'ємною частиною сучасної філософії господарювання. Бізнес, як ключовий елемент економічної системи, має значний вплив на різні аспекти життя суспільства [1, с. 97]. Перш за все, соціально відповідальний бізнес сприяє забезпеченню сталого розвитку держави, створюючи умови для підвищення добробуту населення, розвитку громад та покращення якості життя. Таке явище має переважно позитивний характер, що підтверджується словами Пітера Друкера: «Мета бізнесу – не лише отримання прибутку, а й створення цінності для суспільства». Другий аспект впливу соціальної відповідальності бізнесу полягає в його соціально-економічних наслідках. Бізнес, який дотримується принципів етичності та прозорості, створює робочі місця, забезпечує гідні умови праці, підвищує рівень зайнятості та доходів населення [2]. Такі підприємства формують довіру суспільства, сприяють економічній стабільності та зміцненню соціальної єдності. Водночас, недотримання принципів соціальної відповідальності призводить до порушення трудових прав, нерівності та корупційних проявів. Як зазначав Адам Сміт: «Жодне суспільство не може процвітати, якщо більшість

його членів бідні та нещасні». Третій аспект проблем соціальної відповідальності бізнесу пов'язаний із його негативними проявами [3, с. 108]. В Україні часто спостерігається формальний підхід до реалізації корпоративної соціальної відповідальності. Багато компаній розглядають соціальні ініціативи лише як елемент PR-стратегії, а не як реальну турботу про суспільство чи навколишнє середовище [5]. Корупція, податкові ухилення, тіньова зайнятість і нехтування екологічними стандартами залишаються поширеними проблемами. Як наголошував Махатма Ганді: «Бізнес без моралі – це один із смертних гріхів людства». Останній аспект соціальної відповідальності бізнесу – культурний і моральний вимір. Соціально свідомий бізнес формує культуру довіри, чесності, взаємоповаги та партнерства у суспільстві. Такі підприємства підтримують освіту, культуру, спорт і благодійність, сприяючи розвитку громадянського суспільства. Водночас відсутність етичних стандартів у бізнесі може призвести до деградації суспільних цінностей, домінування матеріалізму та байдужості [4, с. 108].

Висновок. Соціальна відповідальність бізнесу є важливим чинником розвитку сучасного суспільства. Вона визначає не лише економічні показники, а й рівень моральності, довіри та стабільності в державі. Проблеми соціальної відповідальності бізнесу в Україні пов'язані з недосконалістю законодавчої бази, низьким рівнем корпоративної культури та відсутністю ефективних механізмів контролю. Проте поступовий розвиток цих принципів може сприяти формуванню справедливого, етичного та сталого суспільства. Усвідомлення важливості соціальної відповідальності дозволить бізнесу і державі спільно створювати умови для добробуту, екологічної рівноваги та культурного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. Київ: Вільямс, 2020. 432 с.
2. Новікова І., Дейч М., Панькова В. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25482/nzmened-56-64.pdf>
3. Балабанова Л. В. Основи бізнесу. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 246 с.
4. Рогожин П. О. Вступ до підприємництва. Харків: ХНЕУ, 2021. 143 с.
5. Єрмаков М. Паливода О. Напрями реалізації соціально відповідальної діяльності підприємств в Україні URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6303>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Поліна Долга, студентка групи АТЛ-11

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА»

Актуальність теми дослідження. Комунікація є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Розвиток інформаційних технологій, соціальних мереж, та зростання об'єму інформації, доступної для громадськості, роблять комунікаційну культуру актуальною темою для дослідження. Зростання кількості способів спілкування та можливість глобального впливу роблять комунікаційну культуру надзвичайно важливою для забезпечення ефективної комунікації та заборони поширенню дезінформації.

Мета дослідження: сприяння підвищенню якості комунікації в суспільстві, розкриття проблем і вирішення викликів, пов'язаних із зростанням обсягу інформації та розповсюдженням інформаційних технологій.

Предмет дослідження: комунікація в суспільстві, включаючи всі аспекти спілкування, обміну інформацією та взаємодії між індивідами, групами, організаціями та суспільством в цілому.

Об'єкт дослідження: комунікаційна культура суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати комунікаційні процеси у суспільстві, включаючи мову, символи, засоби масової інформації та соціальні мережі.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується тим, що жодна сфера буття людини не може нормально функціонувати і розвиватися без своєчасного і повного забезпечення необхідною інформацією, уміння її швидко, якісно й адекватно сприймати, зберігати, обробляти, використовувати і передавати. Інформація завжди впливала на формування особистості, її світогляд, стереотипи поведінки, ступінь суспільної активності і культурний вигляд як окремих індивідів, так і різних груп та суспільства в цілому. Зростаючі інформаційні потоки перетворюють процеси передачі й отримання інформації на все більш складні. І тому, в ситуації, яка сформувалась у теперішній час, все більш актуальною є глибока розробка поняття «комунікаційна культура суспільства». Поняття «комунікаційна культура» не є чітким. Цей термін не має конкретного тлумачення, тому дослідники пояснюють його по-різному. Його визначення намагаються пояснити науковці в галузі філософії, психології, інформатики, соціології, а також інших наук. Комунікація, змінюючи форми і способи трансляції, впливає і на свідомість та культурні пріоритети особи, і на суспільство загалом. Культура – це комунікація, а комунікація – це культура [2]. Культура – це сутнісна характеристика людини, пов'язана з суто людською здатністю цілеспрямованого перетворення навколишнього світу, у ході якого створюється штучний світ речей, символів, а також зв'язків і відносин між людьми. Все, що зроблено людиною чи має до неї відношення, є частиною культури. У теоретичних дослідженнях «культура» описується як специфічна характеристика суспільства, показник досягнутого людством рівня історичного розвитку. «Будь-яке сучасне дослідження культури мусить брати до уваги всеосяжний комунікаційний аспект, який дозволить ширше й повніше поглянути на механізми культури, відчувати залежність її глобальних змін від способів фіксації та передачі інформації, краще зрозуміти, яке місце в структурі культури займають засоби і форми її розповсюдження» [1, с. 50]. Комунікаційна культура суспільства визначає специфіку взаємодії особистості і соціуму. Комунікація й спілкування є найважливішою частиною людського життя, а відтак, і частиною культури. Підкреслюючи їхню важливість, багато дослідників прирівнюють культуру до спілкування (комунікації). Отже, соціально-комунікативна культура визначає специфіку взаємодії особистості й соціуму [5, с.25]. Комунікація - це особливий процес обміну інформацією, що має цінність для учасників спілкування, процес передачі емоційного та інтелектуального досвіду. Комунікації засновані на знаннях, навичках, уміннях, необхідних для встановлення взаємодії у будь-якій сфері людського буття. Вони виникають у виробничій, науковій, навчальній, управлінській та інших видах діяльності. Мета комунікацій - передача досвіду і знань, необхідних для вирішення особистих, освітніх і професійних завдань; пошук, збереження та передача знань для саморозвитку і самореалізації, а також забезпечення взаєморозуміння між учасниками комунікації [3]. Комунікативні технології розглядаються як суспільно-політичний феномен, що функціонує в різних формах, реалізується через інструменти та механізми задоволення національних (державних) корпоративних та суспільних інтересів. За допомогою комунікативних технологій створюється стійкий соціально-психологічний образ того чи іншого суб'єкта, який впливає на поведінку особистості в культурній та політичній сфері суспільства. В інформаційному суспільстві комунікація займає домінуючі позиції, віртуальна реальність сприймається як особливий культурний простір, який через відсутність конкретних меж неможливо вмістити в певні форми. Кожна форма культури сприяє розширенню інформаційного простору, а відтак і способів трансляції культури і комунікаційних можливостей, які займають домінуючі позиції у період інформатизації [4].

Висновок. Комунікаційна культура вимагає розуміння і поваги до різних культурних, мовних і соціальних різниць. Вона також включає в себе важливі аспекти, пов'язані з моральністю та етикою в комунікації. Збільшення уваги до комунікаційної культури суспільства є актуальним завданням у сучасному світі, де інформація швидко поширюється, а зв'язки між людьми стають все більш важливими. Підвищення комунікаційної культури сприяє покращенню міжособистісних відносин, зменшенню конфліктів і підвищенню якості життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Берегова Олена Миколаївна. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні ХХІ ст.: монографія / Київ: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. 175 с.
2. Кошелева, О.Б., Кравчук, О.А., Цисельська, О.В. Комунікаційна культура в умовах глобалізації та її вплив на формування іміджу країни. Питання культурології, №38. 2021. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.247170>.
3. Литвинова Л. В. Міждисциплінарний підхід у дослідженні комунікативної культури в публічному управлінні. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток» URL: <https://www.dy.nauka.com.ua>.
4. Сенчило, Н. До питання розвитку культури, мови і комунікації в історичній ретроспективі. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах, 2020. №41. URL: <https://doi.org/10.18372/2520-6818.41.14584>
5. Харченко Л. М. Соціальні комунікації: навчально-методичний посібник. Переяслав: «Видавництво КСВ», 2021. 76 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Петро Домальчук, студент групи АТЛ-11

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: філософські погляди Г. Сковороди та їх актуальність для сучасної України є дуже важливою і може мати значний вплив на розвиток українського суспільства. Вивчення цих поглядів може надати нові ідеї та підходи до розв'язання сучасних проблем і сприяти становленню гармонійного та моральності суспільства.

Мета дослідження: вивчення філософських поглядів Г.Сковороди та їх актуальність для сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософські погляди Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив світогляду Г.Сковороди на розвиток сучасної України.

Завдання дослідження: проаналізувати актуальність філософських поглядів Г. Сковороди для сучасної України та їх потенціал для розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Філософія Григорія Сковороди є одним із найглибших духовних надбань української культури, що формує не лише національну ідентичність, а й морально-ціннісні орієнтири сучасного суспільства. Його ідеї самопізнання, духовної свободи, гармонії між внутрішнім і зовнішнім світом сьогодні набувають нового звучання в умовах соціальних, політичних та культурних трансформацій України. Як зазначає А. Ермоленко, практична філософія Сковороди спрямована не на абстрактне міркування, а на формування етичного способу життя, що базується на усвідомленні власного призначення та служінні добру [3, с.10-11]. Сучасна Україна, яка переживає складні етапи становлення демократії, війни та духовного оновлення, потребує філософського переосмислення цінностей. Ідеї Сковороди можуть стати методологічною основою для створення суспільства, заснованого на моральності, справедливості та внутрішній свободі. Зокрема, як підкреслює А. Руденський, гуманістичні тенденції у творчості мислителя є тим підґрунтям, що дозволяє осмислити людину як найвищу цінність – істоту, покликану до духовного саморозвитку. У працях сучасних дослідників простежується актуальність суспільно-економічних ідей Сковороди, який наголошував на важливості гармонії між матеріальним і духовним. Його концепція «нерівної рівності» підкреслює, що справжня свобода людини полягає не у зовнішньому добробуті, а у відповідності власного покликання з працею. Ця думка є особливо важливою для сучасної України, яка прагне поєднати ринкові принципи економіки з моральними засадами суспільного розвитку [1, с. 8]. Значну увагу Г. Сковорода приділяв ідеї освіти та самопізнання як ключових чинників формування особистості. Мислитель розглядав виховання не лише як процес здобуття знань, а як шлях духовного вдосконалення. Цей підхід залишається вкрай актуальним для сучасної української системи освіти, яка потребує інтеграції морально-етичних принципів у процес формування громадянина [2, с. 5-6]. Д. Черняк та А. Корякіна наголошують, що у світлі сьогодення філософські ідеї Сковороди втілюють прагнення до внутрішньої гармонії, миру та самоповаги. Саме ці принципи стають необхідними для суспільства, яке шукає баланс між національними інтересами та загальнолюдськими цінностями. Його вчення може слугувати основою для формування духовного і морального фундаменту сучасної державності [5]. Перспективи розвитку ідей Григорія Сковороди в сучасній Україні полягають у їх практичному застосуванні – у сфері освіти, державного управління, культури та громадянського суспільства. Осмислення його філософії здатне сприяти утвердженню національної єдності, формуванню етичних засад влади та відповідального громадянства. В умовах глобальних викликів і духовної кризи Сковородинівські ідеали внутрішньої свободи, любові до ближнього та самопізнання можуть стати дороговказом до створення справді гармонійного суспільства, у якому людина відчуває себе вільною, гідною й щасливою.

Висновок: Філософські погляди Григорія Сковороди можна знайти в сучасній українській культурі та політичній думці. Вони надихають людей на пошук сенсу життя, розвиток духовності та прагнення до соціальної справедливості. Сковорода вчить нас бути чесними, справедливими та добрими, що є важливими цінностями для будь-якого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Strishenez N., Pavlova E., Pavlov C. Суспільно-економічні погляди Г. С. Сковороди. Economic journal of lesia ukrainka eastern european national university. 2020. Т. 1, № 21. С. 22-31.
2. Григорій Сковорода у сучасному багатовимірному світі: зб. тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16 листопада 2022 р.) / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника; відп. за вип. В. М. Качмар, Л. В. Рижак, Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 5-6.
3. Єрмоленко А. Практична філософія Григорія Сковороди у світлі нашого досвіду. Філософська думка. 2022. №4. С. 7-26.
4. Руденський А. Гуманістичні тенденції філософії Г. Сковороди в контексті сучасності. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2017. Вип. № 2 (33). С. 146.
5. Черняк Д. С., Корякіна А. А. Філософські погляди Григорія Сковороди в світлі сьогодення: thesis. 2019. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14548> (дата звернення: 29.10.2025).
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Дрозд, студент групи БЦІ-11

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Проблема формування єдиної національної ідентичності громадян України є одним із вирішальних факторів для українського суспільства та його подальшого становлення як офіційної країни. Політичний контекст номеру вимагає вироблення відповідної політики в умовах кризових явищ української національної ідентичності. Теоретичні та практичні дослідження безпосередньо стосувалися питання мінімізації можливості сецесії, залучення представників етнічних груп до процесу державного будівництва та посилення спроможності протистояти зовнішньому тиску за межами держави.

Мета дослідження: вивчення основних процесів формування українського народу, збереження національної самосвідомості, збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження національної самосвідомості суспільства в цілому, як а також ідентичності окремих спільнот.

Об'єкт дослідження: Україна.

Предмет дослідження: питання формування національної ідеї.

Завдання дослідження: розглянути основні прояви процесу націотворення.

Виклад основного матеріалу. Процес формування сучасної української нації має тривалу історію, що бере початок ще з часів Київської Русі. Саме тоді було закладено підвалини української державності, мови, культури та самосвідомості. Після монгольської навали та входження українських земель до складу Литви, Польщі, а пізніше Російської імперії, розвиток національної ідентичності зазнав утисків, проте прагнення до самовизначення залишалося незмінним. [1, с.15] Важливу роль у процесі націотворення відіграло козацтво, яке стало символом свободи та боротьби за незалежність. Запорозька Січ була не лише військовим утворенням, а й політичним і культурним феноменом, що сприяв зміцненню української самосвідомості. Пізніше, у XIX столітті, відродження української культури, мови та літератури набуло особливої сили завдяки діяльності Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Драгоманова та інших діячів національного руху. [2, с. 205] У XX столітті боротьба за незалежність набула нової фази – спочатку в добу визвольних змагань 1917–1921 років, а згодом після здобуття Україною незалежності у 1991 році. Цей період став переломним для формування національної самосвідомості, адже постала потреба не лише у відновленні державності, а й у створенні спільної системи цінностей, що об'єднує громадян різних регіонів та етнічних

груп [3, с. 28]. Сучасна Україна проходить складний етап націєтворення в умовах російської агресії, глобалізаційних викликів та внутрішніх соціально-політичних трансформацій. Війна, що триває з 2014 року, прискорила процеси національної консолідації, посилила роль мови, культури, волонтерського руху та громадянського суспільства у зміцненні ідентичності. Водночас, важливим завданням залишається збереження міжетнічної злагоди, інтеграція внутрішньо переміщених осіб, підтримка ветеранів та формування історичної пам'яті [4, с.420]. Не менш значущим є культурний аспект формування нації. Культура виступає не лише відображенням народу, а й чинником, що формує його самосвідомість. Як зазначає Оксана Забужко, українська ідентичність значною мірою тримається на міфі Шевченка – образі митця як символу духовної незалежності та моральної сили. Саме культурні символи, література й мистецтво здатні створювати спільний сенс існування, який об'єднує громадян у єдину націю [5, с. 42].

Висновок. Отже, формування сучасної української нації – це безперервний процес, у якому поєднуються історичні, політичні, соціальні та культурні чинники. Спільна історична пам'ять, державна мова, національні традиції, культура та спільні цінності стали фундаментом для консолідації суспільства. В умовах сучасних викликів українська нація демонструє здатність до єдності, стійкості й духовного зростання. Культурний вимір, зокрема творчість Шевченка, залишається одним із ключових елементів формування спільної української ідентичності, яка продовжує зміцнюватися в боротьбі за свободу й гідність.

Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ: Генеза, 2019. 249 с.
2. Смолій В., Степанков В. Українська національна ідея: Історія і сучасність. Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 2020. 447 с.
3. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Критика, 2018. 380 с.
4. Плохій С. Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2022. 493 с.
5. Забужко О. Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу. Київ: Факт, 2001. 151 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Іван Дубинюк, студент групи БЦІ-11

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ В ПЕРІОД УТВЕРДЖЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність теми дослідження. XIX століття вважається добою тотального поширення реалізації філософії ринкових відносин. І хоча перші її паростки можна побачити в далекому минулому, світ рельєфніше переходить на ринкові відносини. Не є винятком і Україна. Долаючи тоталітарне минуле, основою якого була командно-адміністративна економіка, Україна все потужніше розгортає ринкову економіку, відкрити, демократичну. Цей процес відбувається на широкому теоретичному підґрунті, яке, на жаль, дотепер має досить багато дискусійних питань, що потребує розгляду.

Мета дослідження: концептуалізація ідеї філософії ринкових відносин.

Об'єкт дослідження: ринкові відносини як складний соціальний та економічний феномен.

Предмет дослідження: роль освіти у формуванні ідеології та культури сучасного підприємця.

Завдання дослідження: з'ясувати як розвивались ринкові відносини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сфера освіти, яка виступає досить складною і розгалуженою системою діяльності, без якої важко собі уявити включення підприємств у сферу моральної культури, оскільки все їх життя так або інакше пов'язане з процесами навчання. Звичайно, в умовах розгортання підприємницької діяльності особливу вагу має економічна освіта. Вона забезпечує, насамперед, відповідний рівень економічних знань підприємців, їх досконалу орієнтацію в проблемах функціонування ринкової економіки, вміння ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси тощо. Проте, економічна освіта відкриває також перспективні можливості для органічного поєднання різних аспектів духовного становлення підприємців. Адже вивчення ними основних економічних законів і принципів господарювання в нових економічних умовах відіграє важливу роль у формуванні їхнього світогляду, а знання і навички, які вони одержують при цьому, дозволяють знаходити правильні рішення в складних умовах функціонування сучасного підприємництва [3]. Сучасна система освіти все більше вбирає в себе загальнолюдські моральні цінності, сприяючи їх утвердженню в суспільстві. Виступаючи ефективним засобом реалізації загальнолюдських моральних пріоритетів, система освіти безпосередньо впливає на процес становлення моральної культури підприємництва [2]. Надзвичайно важливим завданням освіти у справі підготовки майбутніх підприємців і виробників є їх ідеологічне, культурне та морально-етичне виховання, формування в кожній особистості як професійних навичок, так і якостей громадянина своєї країни й глобального суспільства в цілому. Ідеологічне виховання майбутніх бізнесменів є таким же важливим завданням, як і їх професійне навчання й практична підготовка. Бізнес - це не фіксована й незмінна реальність, а частина світу, що швидко й неспинно змінюється. Бізнес не тільки породжує проблеми, а й надає можливості для їх технічного розв'язання, для прояву творчості й отримання як матеріального, так і морального задоволення. Етика бізнесу - це специфічна наука, існування та розвиток якої значною мірою залежить від політичного устрою конкретної держави й глобального суспільства в цілому [4]. Ефективність підприємницької освіти в Україні можна підвищити, якщо в її основу покласти теоретичні здобутки і практичний досвід провідних розвинутих країн світу. Світовий досвід свідчить, що підприємництво є базою національної економіки, а ефективна підприємницька освіта громадян - фундаментом економічного розвитку демократичного суспільства. Тому підготовку вітчизняних підприємців можна віднести до стратегічних пріоритетів нашої країни на найближчі роки. Підприємницька освіта має виховувати здатність бути лідером, навчати й прищеплювати інші ділові якості, необхідні в бізнес-середовищі різних культур і народів; надавати особистості необхідних знань про фах та виховувати пов'язані з ним ділові навички, завдяки чому людина зможе зробити правильний вибір фаху і буде в змозі працювати в різних галузях бізнесу; навчати професійно спілкуватися в якості слухача та доповідача на громадських і ділових зустрічах; навчати використовувати методики бухгалтерського обліку для прийняття рішень із планування та організації бізнесдіяльності, придбання, розміщення та реалізації ресурсів; допомагати підготуватися до роботи в якості підприємця, навчити розуміти всі аспекти бізнесу. [5].

Висновок. Отже, за наявних в Україні природо-ресурсних умов, головним на сучасному етапі розвитку економіки постає людина. Держава має спрямувати власну економічну діяльність на забезпечення максимального використання інтелектуальних ресурсів. Її регулююча роль повинна здійснюватися методами, які адекватні ринковим формам господарювання.

Список використаних джерел:

1. Культура підприємництва URL:https://journals.uran.ua/nova_paradygma/article/view/12345
2. Філософія ринкових відносин: URL: https://philosophy.edu.ua/market_relations_manual
3. Підприємництво як рушійна сила суспільного прогресу: матеріали круглого столу URL: <https://nas.gov.ua/publications/economy-progress-2016>
4. Економічна історія URL: <https://kneu.edu.ua/economic-history/lectures>
5. Економічна географія URL: <https://tdpu.edu.ua/geography/lectures>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Вони визначають наш спосіб спілкування, обміну інформацією та взаємодії зі світом. Ця тема дослідження є надзвичайно актуальною, оскільки вона розкриває різні аспекти цього феномену і його вплив на наші життя.

Мета дослідження: вплив соціальних мереж на інформаційне суспільство.

Об'єкт дослідження: феномен інформаційного суспільства.

Предмет дослідження: соціальні мережі.

Завдання дослідження: пояснити, який вплив має Інтернет на сучасне суспільство та розглянути спілкування в соцмережах як таке, яке відповідає потребам суспільства.

Виклад основного матеріалу: Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства виступають втіленням мережевого принципу організації буття, де комунікація є сенсом існування динамічної системи, а інформація набуває статусу самостійної реальності. Мережа дозволяє фрагментувати спілкування, відкриваючи нові горизонти, незважаючи на ущільнення часу-простору в сучасному світі. Функціонування суспільства у мережі Інтернет розширює можливості міжособистісних відносин, надаючи змогу проводити пошук інформації та обмін даними. Важливою рисою є контроль над особистою інформацією, яку можуть бачити лише обрані користувачі. Велика частина суспільства не розголошує свої особисті дані. При цьому, в соціальних мережах, де відсутні жорсткі обмеження, кожен має можливість обирати те, що вважає за краще, та знаходити спільність з однодумцями. Це проявляється у появі блогерів, рівень довіри до яких вищий через особистий авторитет їхнього контенту. Філософсько-соціологічний аспект впливу соціальних мереж охоплює відмову від реальних дій на користь віртуальних, що є наслідком порівняння традиційного та віртуального суспільств. Те, що користувач може сказати в Інтернеті, іноді не відповідає нормам поведінки у реальному світі, але це має інший вагомий ефект. Це піднімає питання про «екзистенційні суперечності» інформаційного суспільства та вплив мереж на ідентичність, соціокультурні зміни, структуру особистості та соціально-політичні процеси. Яскраві приклади, такі як роль соціальних мереж у революційних подіях в Тунісі, Єгипті та Ємені, підтверджують, як цей новий засіб комунікації проникає в суспільство. Особливий інтерес викликає вплив соціальних мереж на психоемоційний стан. Ідеалізація реальності (самопрезентація): користувачі поширюють лише ті новини та інформацію, що прикрашають їхнє життя, створюючи позитивне уявлення про себе. Це формує ілюзію ідеального життя та може призводити до викривленого сприйняття дійсності іншими та незадоволеності власним життям при порівнянні з віртуальним образом. Формування залежності: постійна перевірка повідомлень, лайків і коментарів стає пріоритетом, що негативно впливає на психологічне самопочуття. Посилення відчуття самотності та ізоляції: ілюзія соціальної взаємодії в мережі може не замінювати реальної підтримки. Дослідження показують, що чим більше людина проводить часу в мережах, тим більш самотньою і сумною вона може почуватися. Соціальні мережі також виступають як інформаційний відбиток громадянської активності. Вони використовуються для поширення ідей, об'єднання однодумців у спільноти (віртуальні та реальні), організації заходів та координації зусиль (наприклад, громадської самоорганізації під час Євромайдану). Це дає можливість оперативно виносити громадянські ініціативи на публічне обговорення, сприяючи формуванню культури партнерства у відносинах між владою та громадянським суспільством. Отже, соціальні мережі є не лише засобом для спілкування, але й потужним маркетинговим, політичним та соціальним інструментом. Дослідники вважають, що незабаром вони стануть необхідним інструментом для ведення діяльності. Розвиток мережевих технологій вимагає більш детального та комплексного вивчення.

Висновок: Соціальні мережі служать майданчиком для неформального спілкування, допомагають створювати нову музику, служать серйозним інструментом для пошуку співробітників і партнерів. Незважаючи на різницю в трактуваннях даного поняття, всі дослідники сходяться на тому, що мережа має розгалужену структуру, що має безліч взаємопов'язаних і рівнозначних шляхів, і охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. У даний час активно розвиваються мережеві технології, які характеризуються низкою особливостей: в основі мереж лежить комунікація індивідів; мережа існує як певна середина, в якій взаємодіють учасники; продукти, породжувані мережею, віртуальні і можуть існувати відносно самостійно.

Список використаних джерел

1. Васильєва М.І. Феномен соціальних мереж у контексті становлення і розвитку мережевого суспільства / М. І. Васильєва // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія: Філософія. – 2017. – № 1-2. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02c11f38-8228-42bd-ade0-392f5b95785e/content>
2. Руденко І. В. Соціальні мережі як ефективний засіб громадської самоорганізації в сучасному українському суспільстві / І. В. Руденко // Аналітична доповідь. – К.: НІСД, 2018. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-05/Rudenko-52ea7.pdf>
3. Палій С.В. Соціальні мережі як засіб комунікації електронного навчання / С. В. Палій // Управління розвитком складних систем. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2013_13_30
4. Понад 93 % львівських студентів користуються соцмережами URL: <http://zaxid.net/newsua/2010/10/22/125313/>

5. Webster F. Theories Of Information Society (International Library of Sociology) / Frank Webster. – London and New York, 2006. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203962824/theories-information-society-frank-webster>
6. Гладченко В. О. Вплив соціальних мереж на емоційну сферу особистості в юнацькому віці / В. О. Гладченко // Збірник наукових праць студентів «Проблеми та перспективи розвитку науки та освіти». – Криворізький державний педагогічний університет. – 2024.
URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8112/1/>
7. Соціальні мережі і їх вплив на психологічний стан та самооцінку українців / Психологічні науки: теорія і практика. – № 4 (48), 2023. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2023/11.pdf
8. Нохріна І. В. Вплив соціальних мереж на соціальну успішність студентської молоді / І. В. Нохріна // Наукові записки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Серія: Педагогічні науки. – 2019. – № 1(3). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/51528/1/I_Nokhrina_SRPON_1_FPSRSO.pdf
9. Закусило М. Хто відповідальний за нові media? URL: <http://www.reklamaster.Com/articles/year/2009/id/18979/index.html>
10. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
11. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
14. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
15. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
16. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ліля Душніцька, студентка групи АТЛ-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Протягом століть схема бізнесу не втрачає своєї актуальності для вивчення серед вчених. Етап розвитку економіки та необхідність побудови духовного суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації, хозяйських справ у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств [4]. На даному періоді більшість підприємницьких структур не відповідають рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зосереджені на застарілих стереотипах господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а інколи, й до банкрутства. Вкрай важливим постає питання про застосування нових інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесмена для прийняття рішень, які допомагають звернення ефективної праці.

Мета дослідження: виявлення особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізу характерних ознак управлінських рішень процесу їх вироблення та затвердження.

Предмет дослідження – особисті рішення бізнесмена.

Об'єкт дослідження: людина- бізнесмен.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. Поняття управлінського рішення розглядається в українській науковій традиції як «свідомий, вольовий акт вибору керівником альтернативи дій, спрямованих на досягнення мети управлінської системи» [1, с. 95]. Ющик О.О. зазначає, що управлінське рішення – це не лише інструмент впливу, а «вияв свідомого ставлення людини до навколишнього світу через реалізацію управлінської волі» [1]. Філософія управління розглядає рішення як процес, де поєднуються аналітичне мислення, ціннісні орієнтири та інтуїція. Як підкреслюють Гасюк І.Л. та Іваній О.М., «управлінське рішення є результатом раціонального аналізу, що супроводжується моральною оцінкою вибору» [2]. У психологічно-філософському аспекті управлінські рішення поділяють на врівноважені, імпульсивні, обережні тощо. Згідно з дослідженням Буковинської М.П. та Корж Н.В., «рішення врівноваженого типу – найбільш продуктивна тактика прийняття рішень. Вона властива людям, які заздалегідь аналізують умови та вимоги

завдань» [3]. Це положення відображає філософію гармонійного управління, у якому бізнесмен узгоджує емоційні, інтелектуальні та моральні мотиви власної діяльності. Якість управлінського рішення залежить від рівня інформаційної культури керівника. Олійниченко О.М. підкреслює: «системний підхід до інформації є ключовою умовою ефективності управлінського рішення, оскільки інформація формує поле свідомого вибору» [4]. Етичний вимір рішення виявляється у виборі засобів досягнення мети. Федик М.В. наголошує, що «етичний аспект управління виявляється в узгодженні рішень керівника з моральними принципами колективу й суспільства» [5]. Таким чином, філософія управлінського рішення передбачає синтез розуму, моралі та відповідальності. Панченко В. та Панченко О. зазначають, що сучасний український підприємець дедалі частіше орієнтується на «ціннісну модель управління, у центрі якої – партнерство, відкритість і соціальна відповідальність» [6]. Це свідчить про формування в Україні нової філософії бізнесу, де управлінські рішення набувають морального та суспільно орієнтованого змісту.

Висновок: Отже, бізнесмен - це перш за все людина, яка наділена такими рисами як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладом бізнесмена це правильно приймати рішення. Бізнесмен повинен бути достатньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес-це завжди тиск на людину як зовнішній так і внутрішній. Тому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Ющик О. О. Управлінське рішення: до визначення поняття та видів // Часопис Київського університету права. 2023. № 2. URL:<https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/949>
2. Гасюк І. Л., Іваній О. М. Управлінські рішення як основа управлінської діяльності // Репозиторій Сумського державного педагогічного університету. 2024. URL:<https://repository.sspu.edu.ua/collections/b572dd58-f818-42da-8b89-035d787faf7a>
3. Буковинська М. П., Корж Н. В. Філософія організації як стратегічний інструмент управління. Київ: НУХТ, 2012. URL:<https://dspace.nuft.edu.ua/items/b5f513b2-86b0-4a56-a034-6b6de1e06011>
4. Олійниченко О. М. Інформація та управлінські рішення в діяльності підприємства: системний підхід // Збірник наукових праць НУХТ. 2012. URL:<https://dspace.nuft.edu.ua/items/eac874ad-686a-497c-8d24-5907b8d14704>
5. Федик М. В. Стратегічні рішення в управлінні підприємством у кризових умовах // Філософія та управління. 2024. № 3-4. URL:<https://www.eu-scientists.com/index.php/fag/article/download/65/58>
6. Панченко В., Панченко О. Бізнес-моделі стратегічно-управлінських рішень у підприємстві // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2023. № 1 URL:<https://heralds.khmnpu.edu.ua/index.php/heralds/article/view/435>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Віталій Дячук, студент групи КБ-12

ПРОТЕСТАНТСЬКА ЕТИКА ЯК ВИД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження: Тема є актуальною на даний момент у нашій державі, оскільки для нашої сучасної економіки в країні є дуже критичним і необхідним знаходження шляхів розвитку сучасної економіки. Тому, пошуки альтернатив є в пріоритеті для вирішення цієї проблеми.

Мета дослідження: дослідити протестантську етику як одну із видів професійної діяльності, та її економічний вплив.

Об'єкт дослідження: вплив протестантської етики на професійну діяльність.

Предмет дослідження: протестантська етика.

Завдання на дослідження: з'ясувати суть протестантської етики.

Виклад основного матеріалу. Етика протестантизму взяла свій початок із етики загального християнства. Представники протестантської етики були не вдоволені Римським трактуванням Біблії. Найбільшим обуренням було те, що церква торгувала відпущенням гріхів – тобто індульгенціями, або ж так званим «Прощення наперед» [1]. Після 1517 року римсько-католицька церква розпалася на дві головні гілки: протестантську та католицьку [1]. Ці дві течії мали дуже багато спільних рис, які також були притаманні загальному християнству [1]. Аналізуючи, ми можемо зрозуміти, що протестанти хотіли лише виконання церквою її основних обов'язків, які записані у Біблії. Протестантська етика повною мірою бере на себе формування особистої думки людей. Вона побудована на релігійних нормах та вченнях, які в минулому підчинялися церкві. Отже, морально-етичне сприймання сформувалося завдяки великій кількості чинників, які впливають один на одного [1]. Коли знайомишся з даними статистики фахової зайнятості будь-якої країни із конфесійно змішаним складом населення, майже постійно впадає у вічі явище, яке неодноразово жваво обговорювалось у католицькій пресі і літературі та на з'їздах католиків Німеччини – а саме, безсумнівна кількісна перевага протестантів серед власників капіталу і підприємців, а також серед висококваліфікованих верств робітництва, насамперед серед вищого технічного і комерційного персоналу сучасних підприємств [4]. Ми бачимо це явище майже всюди там, де капіталістичний розвиток відкривав можливості для відповідного соціального розшарування і професійної диференціації, і чим частіше це трапляло, тим переконливіше свідчила про це конфесійна статистика [4]. Виконання певних економічних функцій пов'язане або з володінням капіталом, або з наявністю освіти, здобуття якої вимагає коштів, або найчастіше і з тим, і з іншим, тобто ці функції пов'язані з володінням успадкованим багатством або принаймні з певним рівнем добробуту [4]. У XVI ст. якраз більшість найбагатших, економічно найрозвиненіших завдяки своїм природним умовам і близькості до торгових шляхів регіонів імперії – і насамперед більшість багатих міст – прийняли протестантизм [4]. Наслідки цього і сьогодні сприяють протестантам у їх боротьбі за матеріальний добробут [4]. На переконання Вебера, роль релігійних переконань є важливим фактором, який впливає на повсякденні справи, у тому числі на прагнення до збагачення та власності [2]. Реформація помітно вплинула на ставлення до роботи, внаслідок чого будь-яка професія сприймалася як складова загального блага та вияв Божого благословення, як і будь-яке «священне» покликання [2]. Підкреслюючи відмінність робочої етики в протестантизмі у порівнянні з католицизмом, Вебер описує звичні проблеми, з якими мають справи підприємці з працівниками в докапіталістичну добу: сільськогосподарські підприємці намагаються підвищити продуктивність праці шляхом підвищення заробітної платні, сподіваючись, що таким чином змусять працівників більше цінувати свій час та працювати більше [2]. Проте, в результаті, у докапіталістичних суспільствах це найчастіше призводило до зниження інтенсивності серед працівників. Вони прийшли до висновку, що можуть заробити ті ж самі кошти за короткий період часу та більше відпочивати. Вебер стверджує, що цей дух не обмежується західною культурою, якщо розглядати його як вияв індивідуального ставлення, проте такі особистості – яких він називає героїчними – не спроможні самі по собі створити новий економічний порядок (капіталізм) [2]. Вебер переконаний, що капіталізм як система раціонального господарювання і «дух капіталізму» як певна психологічна готовність до саме такого господарювання – це не ідентичні речі. Раціонально господарювати вміли вже в Індії, Китаї, Вавілоні та інших стародавніх культурах. У певному розумінні можна вважати, що там мав місце «свого роду» капіталізм, однак там не було саме того, що зовуть «духом капіталізму». Натомість, як переконаний Вебер, у Новій Англії такий «дух» наявний уже в середині XVII ст., задовго до «капіталістичного розвитку» цього краю [2]. Глибинні механізми спорідненості між протестантизмом і капіталізмом у його найбільш аскетичних варіантах Вебер аналізує на історико-культурному матеріалі, звертаючись до текстів ідеологів Реформації та коментуючої теологічної літератури [2]. Йдеться насамперед про концепцію «покликання - професії», розвинену Лютером на базі відповідної інтерпретації євангельських першоджерел, а також про відповідні місця із текстів Кальвіна, Фокса, Веслі та ін. [3]. Тут, як показує соціолог, проступають мовби попередні контури того, що пізніше назвуть «капіталістичним етосом» [3]. Висновок такий, що найбільш продуктивними стосовно капіталізації суспільства виступають чинники, пов'язані з впливом протестантської етики, котра від аналогічних норм католицизму вимагає «вищою мірою обтяжливої і жорсткої регламентації усієї поведінки, що проникає в усі сфери приватного і публічного життя». Взаємозв'язок між матеріальним базисом, формами соціальної і політичної організації і духовним життям він називає «неймовірно складним» [5]. Отже, хоча «Протестантська етика і дух капіталізму» не є ґрунтовним дослідженням проблеми протестантизму, проте дослідження Вебера зв'язків між різноманітними релігійними ідеями та економікою дозволило йому дійти до висновку про те, що протестантська етика та світогляд вплинули на розвиток капіталізму.

Висновок. Зрозуміло одне, що протестантська і взагалі будь-яка етика є дуже важлива у професійному аспекті. Адже це виховує і закладає у нас певні цінності, моралі, які допоможуть нам стати хорошим працівником.

Список використаних джерел

1. Протестантська етика. URL: <http://www.etica.in.ua/etika-protestantizmu/>

2. Протестантська етика і дух капіталізму. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Протестантська_етика_і_дух_капіталізму#CITEREFВебер1994
3. Протестантська етика як вид професійної діяльності. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35098/1/559.pdf>
4. Постановка проблеми (Макс Вебер, «Протестантська етика і дух капіталізму»). URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbr04.htm>
5. Альберто Тоскано. Переосмислюючи Маркса і Релігію. URL: <https://commons.com.ua/uk/pereosmislyuyuchi-marкса-i-religiyu/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Noncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Владислав Заверуха, студент групи КБ-11

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: соціальна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливим елементом підприємницької діяльності у світі. В Україні, на жаль, вона ще не здобула такого значення через низку чинників, що впливають на цей процес та його результат. Хоча підприємства більш активно звертаються до світового досвіду та досвіду міжнародних корпорацій, які функціонують на ринку України, але цього недостатньо для того щоб соціальна відповідальність бізнесу стала звичайною практикою для більшості вітчизняних підприємств. Для визначення напрямів розвитку та поширення соціальної відповідальності бізнесу необхідним є дослідження чинників, які гальмують поширення соціальної відповідальності в діяльності підприємств.

Мета дослідження: визначити основні проблеми розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. **Об'єкт дослідження:** проблеми соціального бізнесу в Україні.

Предмет дослідження: дослідження сучасного стану соціальної відповідальності бізнесу в Україні та її перспективи подальшого розвитку.

Завдання дослідження: вивчення стратегій підприємств.

Виклад основного матеріалу. Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) в Україні продовжує залишатися предметом гострих суспільних дискусій та наукових досліджень. Аналіз сучасного стану розвитку СВБ свідчить про існування низки системних проблем, що значно гальмують її впровадження у вітчизняний бізнес-середі. Найбільш значущими бар'єрами, згідно з останніми дослідженнями, залишаються обмеженість фінансових ресурсів підприємств та недостатній рівень державної підтримки [1, с. 58-60]. Важливим аспектом дослідження є аналіз еволюції мотивації бізнесу до соціально відповідальної поведінки. Якщо на початку 2000-х років переважав підхід, орієнтований на безпосередню економічну вигоду, то сучасні дослідження свідчать про зростання значення морально-етичних міркувань. Зокрема, 61,3% опитаних компаній вказують на внутрішнє спонукання та моральні принципи як ключові мотиви соціальної активності [2, с. 45-47]. Особливого значення набуває регіональний аспект розвитку СВБ. Дослідження демонструють значні розбіжності між промислово розвиненими східними регіонами та аграрно-торговельними західними областями [4, с. 34-36]. Ця диспропорція вимагає розробки диференційованих підходів до стимулювання соціальної відповідальності бізнесу з урахуванням специфіки регіональних економік. Структура впровадження компонентів СВБ в українських компаніях продовжує еволюціонувати. Найбільш поширеними залишаються напрями, пов'язані з правами людини (71%) та соціальним залученням (58%), проте спостерігається поступове зростання уваги до екологічних питань (48%) та трудових практик (46,5%) [2, с. 46-48]. Ця динаміка свідчить про поступове розширення

розуміння СВБ серед українських бізнес-клубів. Інноваційна складова розвитку СВБ потребує окремого аналізу. Дослідження останніх років підтверджують прямий зв'язок між інноваційною активністю підприємств та рівнем їх соціальної відповідальності [4, с. 37-39]. Компанії, що орієнтуються на технологічні інновації, демонструють більш комплексний підхід до реалізації соціальних програм та екологічних ініціатив. Значним викликом залишається низький рівень обізнаності про принципи СВБ серед представників малого та середнього бізнесу. Як свідчать дані, 15,9% компаній ще не замислювалися про соціальну відповідальність [3, с. 28-30]. Це вказує на необхідність активізації інформаційно-просвітницької роботи та розвитку освітніх програм у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Умови воєнного стану внесли суттєві корективи у розвиток СВБ в Україні. Багато підприємств змушені були переглянути свої соціальні програми, зосередившись на пріоритетних напрямках допомоги постраждалим та відбудові країни. Цей досвід може стати важливим етапом у формуванні національної моделі соціальної відповідальності бізнесу, адаптованої до умов кризового періоду [5, с. 112-115].

Висновки. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні потребує подальшого комплексного вдосконалення законодавчої бази, розвитку фінансових механізмів підтримки, регіонально диференційованого підходу та активізації інформаційної політики. Досвід воєнного стану засвідчив важливість соціальної участі бізнесу у подоланні кризових явищ, що відкриває нові перспективи для розвитку СВБ в умовах відбудови країни.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. Львів: Вид-во ЛПНУ, 2021. 234 с.
2. Воржакова Ю. П., Лис А. С. Проблеми реалізації політики корпоративної соціальної відповідальності в українських компаніях. К.: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. 189 с.
3. Головінов О. М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми. Х.: Вид-во ХНЕУ, 2022. 312 с.
4. Петренко І. В. Стратегії соціальної відповідальності в умовах трансформації економіки. К.: Наукова думка, 2023. 275 с.
5. Шевченко Л. М. Корпоративна соціальна відповідальність: світовий досвід та українські реалії. О.: Астропринт, 2021. 198 с.
6. Міжнародний досвід реалізації CSR: монографія / за ред. К. П. Андрійчука. К.: Ліра-К, 2022. 345 с.
7. Інновації та соціальна відповідальність бізнесу: зб. наук. праць / упоряд. М. В. Бойко. Вінниця: ТОВ «Твори», 2023. 167 с.
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Заморська, студентка групи Агр-11

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Актуальність теми дослідження. В умовах становлення постіндустріального суспільства головною продуктивною силою стає не просто людина, а накопичений нею людський капітал – тобто її інтелект, знання та здібності до трудової і творчої діяльності. Концепція людського капіталу нині посідає чільне місце як в економічній теорії, так і в практиці господарювання західних країн. Формування якісного людського капіталу є важливою умовою конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації, адже саме людина з її потенціалом, професійними навичками та освіченістю стає головним ресурсом економічного розвитку. Людський капітал визначає ефективність функціонування економіки, впливає на продуктивність праці, рівень зайнятості, соціальну мобільність та добробут населення.

Мета дослідження: аналіз соціально-економічних умов формування та використання людського капіталу.

Об'єкт дослідження: сучасні соціально-економічні основи формування людського капіталу.

Предмет дослідження: процес формування людського капіталу в умовах розвитку ринкової економіки.

Завдання дослідження: вивчення впливу соціально-економічних чинників, таких як освіта, здоров'я, інновації, зайнятість та ринкові умови, на формування і розвиток людського капіталу.

Виклад основного матеріалу. Більшість дослідників до складових людського капіталу відносять здобуті знання, володіння інформацією, професійні навички, обдарування, таланти, стан здоров'я, мотивацію працівника, його мобільність. Формування цих якісних характеристик здійснюється шляхом інвестицій у людський капітал, що включають витрати на освіту, професійну підготовку, охорону здоров'я, наукові дослідження, пошук інформації та трудову мобільність [5, с. 72]. Значну роль відіграють також соціальні інститути, які створюють умови для розвитку особистості, зокрема система освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та державної підтримки молоді [3, с. 47]. Людський капітал розглядається як сукупність інтелектуальних здібностей і практичних навичок, отриманих у процесі навчання та трудової діяльності людини. Засновники теорії людського капіталу Г. Беккер і Т. Шульц визначали його як надбані знання, уміння і мотивації, що сприяють продуктивності праці, а інвестиціями в людський капітал вважали затрати на здобуття освіти, підвищення кваліфікації, виховання тощо [4, с. 29]. Сучасні підходи до формування людського капіталу базуються на розвитку інноваційних систем, цифровізації освіти, охороні здоров'я та розширенні можливостей працевлаштування. Важливим чинником є розвиток підприємництва, адже воно стимулює самореалізацію людини, підвищує рівень економічної активності та сприяє зростанню зайнятості. В Україні розвиток людського капіталу є одним із ключових напрямів державної політики, що передбачає модернізацію системи освіти, стимулювання наукових досліджень, підвищення рівня медичних послуг та створення сприятливих умов для молоді [1, с.146]. Інвестиції в людський капітал забезпечують не лише підвищення продуктивності праці, а й соціальну стабільність, інноваційність економіки та якість життя населення [2, с. 35]. Сьогодні важливою умовою розвитку людського потенціалу є гармонійне поєднання державної підтримки, особистої ініціативи громадян і відповідальності бізнесу. Тільки комплексний підхід до формування людського капіталу дає змогу забезпечити сталий розвиток суспільства, підвищити рівень життя населення та зміцнити конкурентоспроможність держави на світовому ринку.

Висновок. Людський капітал виступає головним ресурсом розвитку сучасної економіки. Його формування можливе лише за умови поєднання освітніх, соціальних і економічних чинників. Освіта, здоров'я, культура та професійна підготовка забезпечують підвищення рівня добробуту населення, сприяють формуванню інноваційного суспільства та сталому розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Ольга Грішнова. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ: Товариство «Знання», КОО, 2001. 254 с.
2. Віктор Близнюк. Людський капітал як фактор економічного розвитку. Київ: КНЕУ, 2019. 312 с.
3. Ярослав Дудкевич. Формування та використання людського капіталу в умовах трансформаційної економіки. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 287 с.
4. Валентина Куценко, Тетяна Шпарага. Людський капітал: місце і роль у сучасному суспільстві. Суми: Університетська книга, 2018. 240 с.
5. Роман Яковенко, Роман Козенко. Проблеми та перспективи розвитку людського капіталу в Україні. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 198 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Взаємозв'язок релігії та грошей має важливе значення для розуміння економічної і соціальної динаміки сучасного суспільства. Релігія формує ставлення людини до матеріальних благ, праці та благодійності, натомість гроші відіграють ключову роль у житті індивідумів і суспільних інститутів. Дослідження цього зв'язку допомагає зрозуміти, як духовні переконання, релігійні цінності та інституції впливають на фінансову поведінку людини, етичні межі економічної діяльності, а також розвиток соціально-економічних інститутів у сучасному світі. У контексті глобалізації, що змінює традиційні релігійні й економічні моделі, ця тема набуває особливої актуальності [1, с. 19].

Мета дослідження: визначити, як релігія впливає на ставлення людини до грошей та фінансову поведінку суспільства.

Предмет дослідження: вплив релігійних цінностей на ставлення людини до грошей та використання матеріальних ресурсів.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок релігії та грошей у житті людини.

Завдання дослідження: розкрити, як релігійні уявлення формують ставлення людини до матеріальних цінностей; показати, який вплив мають релігійні норми на моральні орієнтири у сфері фінансів; простежити роль релігії у розвитку традицій благодійності та етичного бізнесу; визначити значення цих процесів для сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу: У сучасній соціально-економічній науці дедалі більше уваги приділяється зв'язку духовних і матеріальних чинників розвитку суспільства. У монографії «Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу» зазначено, що процеси «орелігійнення економіки» та «економізації релігії» визначаються як взаємопроникнення двох систем духовної та матеріальної [1, с. 37]. Авторки Т. Гончарук і М. Шумка наголошують, що релігійна свідомість впливає на економічні процеси через формування уявлень про цінність праці, чесність у бізнесі та моральну допустимість прибутку [2, с. 215]. Таким чином, релігія може виступати як фактор економічного розвитку або, навпаки, його стримування залежно від того, чи узгоджуються релігійні норми з економічними інститутами [3, с. 113]. Більшість світових релігій містять морально-етичні приписи щодо володіння, використання і розподілу матеріальних благ. У християнстві гроші розглядаються не як зло, а як засіб, який може служити добру або гріху залежно від намірів людини. Гончарук Т. В. та Шумка М. Л. у праці «Гроші та християнин: Євангельський контекст» підкреслюють, що Євангеліє формує ідеал відповідального ставлення до матеріальних ресурсів, заснований на духовній поміркованості та доброчинності [2, с. 224]. У буддизмі гроші не відкидаються, але надмірне збагачення вважається перешкодою для духовного розвитку. В ісламі встановлено обов'язковий принцип закяті благодійного внеску, спрямованого на допомогу потребуючим. Таким чином, релігія формує не лише особисте ставлення до грошей, а й соціальні норми фінансової поведінки. Релігія відіграє важливу роль у формуванні етичних норм у сфері економіки. У працях М. Шумки та А. Жук наголошується, що морально-етичні ідеали, закладені у релігійних системах, сприяють формуванню відповідального підприємництва й розвитку соціально орієнтованого бізнесу [4, с. 73]. Релігійні організації в історичній і сучасній перспективі активно беруть участь у благодійній діяльності, допомагаючи нужденним і підтримуючи принципи справедливого розподілу благ. Завдяки цьому формується суспільна довіра, що має велике значення для стабільності економічних процесів. У добу глобалізації та секуляризації релігійні принципи зазнають трансформації, але їхній вплив на фінансову культуру не зникає. Як зазначають Шумка М. Л. і Гончарук Т. В., феномен грошей є не лише економічною, а й духовною категорією, адже відображає внутрішній стан суспільства та його моральні орієнтири [3, с. 115]. Сучасна економіка потребує етичних засад, що запобігають егоїзму, споживацтву та корупції. Саме релігія може стати одним із чинників формування етичної економічної поведінки, сприяючи розвитку соціальної відповідальності та доброчесності в бізнесі.

Висновок. Отже, аналіз взаємозв'язку релігії та грошей показує, що релігія значною мірою визначає моральні межі економічної діяльності, формує ставлення до праці, багатства й доброчинності. Вона не лише впливає на індивідуальні економічні рішення, але й сприяє розвитку етичних принципів у суспільстві. Розуміння цього зв'язку допомагає формувати більш усвідомлену фінансову культуру, у якій матеріальні цінності підпорядковуються духовним.

Список використаних джерел

1. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія. К.: КНТ, 2014. 410 с.
2. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28–29 травня 2012 р., Львів). Львів, 2012. С. 215–224
3. Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей // Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань 20–21 травня 2009 р., Львів. С. 112–117.
4. Шумка М., Жук А. Суть та значимість грошей у працях М. І. Туган-Барановського // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008. С. 73–75.

5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 6.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 7.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Павло Застеvecький, студента групи АТЛ-12

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації та постійних трансформацій світової економіки вивчення сучасних моделей ринкового господарства є надзвичайно важливим. Різні країни формують власні системи регулювання економіки, що поєднують ринкові механізми з елементами державного управління, соціальної політики та інноваційного розвитку.

Мета дослідження: проаналізувати сутність, класифікацію та основні риси сучасних моделей ринкового господарства, визначити тенденції їх розвитку.

Об'єкт дослідження: ринкове господарство як система економічних відносин.

Завдання дослідження: Проаналізувати основні моделі ринкової економіки в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Ринкове господарство – це система, у якій економічні процеси координуються через механізм попиту і пропозиції, а держава виконує переважно регулюючу роль, створюючи правові та інституційні умови для функціонування ринку [1, с. 82]. Основними принципами ринкової економіки є приватна власність, вільна конкуренція, саморегулювання та вільне ціноутворення. У світовій практиці сформувалося кілька основних моделей ринкового господарства: ліберальна, соціально-ринкова, державно-регульована та змішана. Ліберальна модель притаманна США, Великій Британії, Канаді. Її головною рисою є мінімальне втручання держави в економіку. Держава забезпечує лише правові основи ринкової діяльності, захист приватної власності та конкуренції [2, с. 124]. Водночас недоліком моделі є нерівномірність розподілу доходів і соціальна нерівність. Соціально-ринкова модель, реалізована в Німеччині, Швеції, Нідерландах, поєднує ринкову ефективність з соціальною справедливістю. Її основу становить ідея, що ринок має діяти в інтересах суспільства. Держава активно втручається у перерозподіл доходів, фінансує освіту, охорону здоров'я, підтримує малозабезпечені верстви населення, але водночас не обмежує підприємницьку ініціативу. Така модель сприяє високому рівню життя, низькому безробіттю та стабільності економіки [4, с.213]. Державно-регульована модель характерна для Японії, Південної Кореї, Сінгапуру. Тут держава відіграє ключову роль у плануванні стратегічних напрямів розвитку, інвестуванні в пріоритетні галузі, стимулюванні експорту. Змішані моделі ринкової економіки є найпоширенішими у сучасному світі. Вони поєднують елементи ринкової саморегуляції з державним регулюванням [3, с. 158]. Наприклад, у країнах ЄС держава регулює монопольні ринки, проводить антикризові програми, впроваджує екологічні стандарти, підтримує малий та середній бізнес. Таким чином, сучасне ринкове господарство трансформується в глобальну систему змішаного типу, яка враховує економічні, соціальні та екологічні чинники розвитку [5, с. 56].

Висновок. Сучасні моделі ринкового господарства відображають прагнення країн поєднати ефективність ринку із соціальною стабільністю. Ліберальна модель забезпечує динамічне зростання, але не гарантує рівності можливостей. Соціально-ринкова – створює баланс між економічною свободою та соціальним захистом. Державно-регульована – стимулює структурну модернізацію та технологічний прорив. У більшості держав світу формується змішана модель, що поєднує кращі риси вказаних підходів. Саме така модель вважається найбільш адаптивною до сучасних викликів глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Бодров В.Г., Кредісов А.І., Леоненко П.М. Соціальне ринкове господарство. К.: Либідь, 1995. 128 с.

2. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічної теорії: Підручник. К.: Вища шк., 1995. 471с.
3. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. Тернопіль, 2018. №1-2. С. 155-162.
4. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замойського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. Львів, «Логос», 2005. С. 210-215.
5. Єременко В. Про науку і курс соціальної економіки // Економіка України. 1996. № 5. С. 55-61.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Діана Заставна, студентка групи ТБЛ-11

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості.

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. Гроші є одним із найважливіших феноменів сучасного суспільства. Вони не лише забезпечують функціонування економіки, а й впливають на соціальні, психологічні та моральні аспекти людського життя. У сучасному світі гроші перетворилися на універсальний засіб обміну, міру вартості, символ успіху й інструмент самореалізації людини. Водночас вони є чинником, який визначає соціальний статус, відкриває нові можливості та формує нові залежності [1, с. 1]. З економічної точки зору, гроші – це ідеальний інструмент розвитку господарської діяльності. Вони забезпечують безперервність обміну, стимулюють виробництво, сприяють інвестиціям і технологічним інноваціям. Проте їх значення не обмежується економічною сферою: гроші суттєво впливають на мислення, мораль і поведінку людини. Сучасна культура споживання формує переконання, що фінансовий успіх є головним мірилом особистої цінності, що призводить до духовного спустошення й соціальної нерівності [2]. Як зазначає Г. Морган у «Філософії грошей», гроші виступають своєрідним дзеркалом людських прагнень: вони відображають не лише матеріальні, а й духовні потреби [1, с. 3]. Людина схильна ототожнювати свій успіх і самоповагу з кількістю грошей, які вона має. Часто це стає способом компенсувати внутрішню невпевненість: «Якщо у мене є гроші, значить, я чогось вартий». Проте, як показує досвід, надлишок матеріальних благ не гарантує щастя. Гроші можуть полегшити життя, але не здатні наповнити його сенсом. Пол Букхайт слушно зазначає, що «гроші увиразнюють справжні риси людей: покидьок із грошима стане ще більшим покидьком. Але якщо у вашому житті є мета і сенс, гроші можуть дати свободу займатися тим, що для вас дійсно важливо» [5]. Отже, моральне ставлення до грошей визначає, чи вони служитимуть людині як засіб самореалізації, чи перетворяться на самоціль. Сучасна цивілізація побудована на відносинах купівлі-продажу. Людина більше не може існувати поза грошовими зв'язками: обмін працею, товарами та послугами неможливий без універсального еквівалента вартості – грошей [2]. Вони стали не лише економічною категорією, а й важливою складовою культури, способом комунікації та засобом соціальної самоідентифікації. Разом з тим, гроші виявляють амбівалентну природу. У філософському сенсі вони поєднують матеріальне й духовне: можуть бути благом, якщо допомагають людині реалізувати свої цінності, або злом – якщо стають фетишем. Як

зазначається у «Філософії фінансової цивілізації», поширення грошових відносин на всі сфери життя призводить до «експансії технологічної раціональності», коли морально-етичні орієнтири поступаються прагматичним інтересам [3, с. 302–303]. Таким чином, суспільство ризикує замінити духовні цінності матеріальними, що викликає кризу сенсу й соціальної рівноваги. Попри це, гроші залишаються невід’ємною умовою повноцінного життя. Вони забезпечують свободу вибору, можливість навчатися, подорожувати, реалізовувати свої мрії. У цьому сенсі гроші є не лише засобом обміну, а й засобом розвитку. Вони можуть служити як інструментом досягнення щастя, так і його ілюзією – залежно від того, які цілі людина ставить перед собою. Отже, у сучасному світі гроші виступають водночас матеріальною й духовною категорією. Їхній вплив пронизує всі сфери людського буття – від економічної активності до формування особистісних цінностей. Тому вивчення філософії грошей має на меті не лише пояснити їхню роль у суспільстві, а й допомогти людині усвідомити, як знайти гармонію між матеріальним достатком і внутрішнім щастям.

Висновок. Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Морган Г. Філософія грошей. Київ: Наш Формат, 2020. 208 с.
2. Український тиждень. Що таке гроші та яка нам з цього користь. Друга частина. URL: <https://tyzhden.ua/shcho-take-hroshi-ta-iaka-nam-z-tsoho-koryst-druha-chastyna/>
3. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей. Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (18–20 травня 2011 р., Львів). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С. 302–303.
4. Clout.com.ua. Для чого нам гроші – 5 головних причин. URL: <https://clout.com.ua/5-golovny-h-pry-chy-n-po-yaky-m-nam-naspravdi-potribni-groshi.html>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Соломія Захарків, студентка групи ГЕО3-11

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. Тема взаємозв'язку релігії та грошей залишається надзвичайно актуальною в сучасному світі, оскільки вона впливає на соціально-економічні процеси, етичні дебати та культурний контекст. Вивчення цього взаємозв'язку може сприяти кращому розумінню ролі релігії в сучасному суспільстві та викликів, які ставить перед ними сучасний економічний ландшафт.

Мета дослідження: встановлення впливу релігії на фінансову поведінку та моральний спрямованість індивідів, а також розкриття важливих аспектів етики та культури, які визначають відношення до грошей в сучасному світі.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між релігією і грошима, зокрема, вплив релігійних переконань на економічну поведінку, фінансові практики та етичні ставлення до грошей в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: роль та вплив релігії на сферу фінансів і грошей у сучасному суспільстві.

Завдання дослідження: аналіз аспектів етики і соціокультурного виміру відношення до грошей у релігійному контексті та їх вплив на суспільні норми та цінності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах склалася широкомасштабна система взаємодії релігії, релігійних організацій з економікою практично в усіх національних господарствах. Якщо економіка офіційно

атеїстичної країни недолуга, то й високого добробуту населення не буде, як це було довгі десятиліття в СРСР, Китаї, чи ще дотепер у В'єтнамі й Лаосі. Натомість добре поставлена і відрегульована економічна модель (а також законодавчо захищена від зловживань, корупції тощо) дозволяє розвиватися і навіть бути серед перших – приміром, католицькій Баварії та досить релігійним Сполученим Штатам. Те саме з протестантизмом і католицизмом (можна додати сюди і православ'я). Якщо православний, приміром, живе у Канаді чи США, то він спокійно може досягнути високого рівня добробуту. Той самий православний у країні зі слабкою економічною моделлю буде постійно жити на невисокому економічному рівні, якщо буде старатися жити чесно. Та й атеїстові життя у такій економічній системі не сильно допоможе стати заможним [1]. В певній мірі зв'язок сакрального та повсякденного завдяки християнській етиці впливає на ставлення до матеріальних благ й викликає пов'язаний з цим феномен релігійного ренесансу. Сучасний релігійний ренесанс, зокрема, християнський ренесанс – не випадкове явище, а процес, пов'язаний з традиційним світосприйняттям, що не пішло в минуле без вороття, а притаманне сучасній людині, особливо в ситуаціях суспільної кризи [3]. В релігійній літературі можна знайти релігійні нормативи, які визначають характер і можливість володіння власністю, елементи впливу на ціноутворення, кредитування, відношення до жебрацтва, праці, капіталу, доходу, винагородження, зайнятості, створення суто церковного фінансового капіталу і його вплив в окремі історичні періоди розвитку в соціумі. Наприклад, в Корані надаються не лише настанови, а і рекомендації як давати гроші в борг, ділити майно, укладати договори, карати злочинців. Як вірно зазначає, Олена Тимчик в своїй монографії «Економіка та релігія: теорія та практика взаємовпливу»: «...в певних економічних умовах існує верхня і нижня межі існування релігії. Нижньою економічною межею є «межа виживання», коли релігія існує переважно у духовній формі, у формі вірування. Верхню межу становить попит на релігію, який надає можливість останній матеріалізувати духовну потенцію в реальне багатство. Все, що знаходиться вище верхньої межі, є процесом накопичення і процесом участі релігії і церкви у створенні національного багатства» [1]. Взаємозв'язок релігії та грошей є складним і багатограним явищем, яке вивчається з багатьох різних ракурсів. Ось кілька ключових аспектів цього взаємозв'язку: Етика та мораль грошей: Релігія часто встановлює етичні норми щодо отримання, витрати та володіння грошима [4]. Наприклад, заповіді в християнстві можуть наголошувати на важливості чесності, справедливості та благодійності у відношенні до грошей. Роль релігії в благодійності та соціальних програмах: Багато релігійні громади активно займаються благодійністю та допомогою менш щасливим. Гроші зібрані релігійними організаціями можуть бути використані для надання допомоги у потребуючим і вирішення соціальних проблем [5].

Висновок. Релігія впливає на фінансову поведінку і моральні стандарти у відношенні до грошей, визначаючи норми та цінності, які керують нашими фінансовими рішеннями. Вивчення цього взаємозв'язку сприяє кращому розумінню впливу релігії на економічний, етичний та соціокультурний аспекти суспільства. Релігія і гроші залишаються актуальною темою для подальших досліджень і обговорень у контексті сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Тимчик О. Економіка та релігія: теорія та практика взаємовпливу URL: <https://economistua.com/religijna-ekonomika/>
2. Коваленко І. Вплив релігійних цінностей на економічну поведінку людини URL: <https://credo.pro/2019/03>
3. Петренко Л. Релігія та економіка: етичний вимір сучасності URL: <https://xic.com.ua/z-istoriji-dumky/>
4. Макс Вебер. Протестантська етика і дух капіталізму URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Протестантська етика і дух капіталізму](https://uk.wikipedia.org/wiki/Протестантська_етика_і_дух_капіталізму)
5. Іванченко С. Роль релігії в соціально-економічному розвитку суспільства URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/religiya-ta-ekonomika/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій.

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом тривалої еволюції економічних систем та відображають пошук оптимального співвідношення між ринковою ефективністю та соціальною справедливістю. Дослідження цих моделей має важливе значення для розуміння економічного розвитку країн та визначення оптимальних шляхів трансформації економічних систем [1, с. 45-47]. Як зазначають українські вчені, кожна модель формується під впливом унікального поєднання історичних, інституційних та культурних чинників, що обумовлює їхнє різноманіття та специфіку застосування в різних країнах. Ліберальна модель ринкової економіки характеризується обмеженням втручання держави у господарські процеси. Як зазначає В. Гейць, основу цієї моделі становлять приватна власність, свобода підприємництва та конкурентний ринок як головний механізм розподілу ресурсів [2, с. 67-69]. Ця модель передбачає мінімальне регулювання бізнесу, низькі податки та широкі можливості для розвитку приватної ініціативи. Проте, за даними досліджень, надмірна лібералізація може призводити до серйозних соціальних наслідків, зокрема до зростання нерівності, монополізації економіки та зниження якості надання суспільних благ [3, с. 89-92]. Досвід багатьох країн свідчить, що абсолютна свобода ринку часто супроводжується циклічними кризами та соціальною напруженістю. Соціальна ринкова економіка поєднує ринкові механізми з активною соціальною політикою держави. Згідно з дослідженнями Є. Головатієвої, ця модель передбачає створення «суспільства соціальної справедливості та економічної ефективності» [4, с. 123-125]. Українські вчені підкреслюють, що така система потребує розвиненого інституційного середовища та ефективного соціального партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством [5, с. 156-158]. Особливістю цієї моделі є те, що вона поєднує конкурентні переваги ринкової економіки з соціальним захистом населення, створюючи умови для стабільного та збалансованого розвитку. Трансформаційна модель пострадянських країн становить особливий інтерес для України. Дослідження показують, що успіх економічних перетворень залежить від послідовності реформ, якості інститутів та здатності держави забезпечити верховенство права [6, с. 234-237]. Як зазначає О. Шевченко, «трансформація економіки вимагає не лише змін у власності, але й створення нових інституційних умов, що забезпечують ефективне функціонування ринкових механізмів» [7, с. 178-180]. Український досвід демонструє, що непослідовність реформ, слабкість інститутів та корупція стали основними перешкодами на шляху до створення ефективного ринкової економіки. Інноваційна модель економіки стає пріоритетом для розвинених країн у сучасних умовах глобалізації та технологічних змін. Згідно з дослідженнями, її основою є «створення екосистеми інновацій, що поєднує науку, бізнес та державну підтримку» [8, с. 201-203]. Українські вчені підкреслюють важливість адаптації цієї моделі до вітчизняних умов з урахуванням специфіки національної економіки [9, с. 145-147]. Особливу увагу приділяється розвитку високотехнологічних галузей, підтримці стартапів та створенню сприятливого середовища для інноваційної діяльності. Вибір оптимальної моделі для України потребує комплексного врахування історичного досвіду, сучасних викликів та євроінтеграційних перспектив. Дослідження показують, що «ефективна модель має поєднувати ринкову ефективність з соціальною справедливістю та інноваційним розвитком» [10, с. 267-269]. Для України найбільш перспективною є модель, що інтегрує елементи соціальної ринкової економіки з інноваційною складовою, враховуючи при цьому необхідність подолання наслідків трансформаційного періоду та адаптації до європейських стандартів.

Висновок: Загальні результати дослідження можуть включати порівняльний аналіз основних моделей ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначення найбільш ефективної моделі для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Список використаних джерел:

1. Економічна теорія: політекономічний аспект / за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2018. 587 с.
2. Гейць В. М. Інституційна економіка: теорія і політика. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 455 с.
3. Соціально-економічні перетворення в Україні: виклики та перспективи / за ред. І. М. Соколова. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2020. 312 с.
4. Головатієва Є. В. Соціальна ринкова економіка: німецький досвід для України. Київ: Наукова думка, 2021. 278 с.
5. Інституційне забезпечення економічного розвитку України / за ред. М. В. Зубрицького. Львів: Львівська політехніка, 2022. 345 с.
6. Трансформація економіки України: проблеми та перспективи / за ред. О. В. Шеметова. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2019. 423 с.
7. Шевченко О. М. Економічні реформи в Україні: історія та сучасність. Київ: КНЕУ, 2020. 334 с.

8. Інноваційна модель економічного зростання: світовий досвід та українські реалії / за ред. П. І. Мельника. Київ: Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2021. 289 с.
9. Стратегія інноваційного розвитку України / за ред. В. П. Семиноженка. Київ: Фенікс, 2022. 267 с.
10. Україна в умовах глобалізації: економічні виклики та можливості / за ред. Л. П. Якушина. Київ: Логос, 2023. 378 с.
11. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
12. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
15. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
16. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
17. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Зіняк, студентка групи АТЛ-12

ЗНАЧЕННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ ЛЮДИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження. Зміни в економіці, технологіях, соціальних цінностях та потребах впливають на ставлення людей до грошей. Це охоплює питання фінансової грамотності, психології грошей, їх впливу на повноцінне та щасливе життя, а також питання соціальної нерівності та розподілу багатства.

Мета дослідження: вивчення впливу грошей на психологію та затребуваність людини.

Предмет дослідження: фінансова поведінка та грамотність, соціальна нерівність.

Об'єкт дослідження: гроші як інструмент обміну і збереження вартості

Завдання дослідження: зрозуміти значення та потребу в грошах для сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, коли глобалізація, цифрові технології й трансформація економік стали буденністю, гроші набувають нового змісту. Для людини ХХІ століття гроші – уже не просто засіб обміну чи накопичення, вони стають індикатором можливостей, маркером соціального статусу, психологічним фактором безпеки й водночас – джерелом відчуження. У цьому контексті важливо дослідити, як саме гроші впливають на людину, які функції й значення вони набувають, та як індивід може відрефлексувати своє ставлення до них [1]. Для багатьох людей гроші – це ключ до можливостей. У сучасній Україні, як і в інших країнах, достатній фінансовий ресурс дозволяє вибір: освіту, подорожі, зміна професії, розвиток хобі, інвестування в себе. Як зазначає Діана Зюбрій у своєму дослідженні «Значення грошей для людини ХХІ століття», гроші мають значення тому, що вони «відчиняють двері до нових життєвих сценаріїв». Це означає: гроші – не лише для задоволення базових потреб (їжа, дах над головою), але також для того, щоб людина могла реалізувати себе, займатись творчістю, вибирати інший спосіб життя. У філософському сенсі – це прояв свободи: бути не обмеженим лише необхідністю виживання, а мати простір вибору [8]. Однак гроші мають і символічний вимір. В українському соціумі дослідження показують, що рівень щастливості корелює з рівнем забезпеченості: серед груп з вищим доходом більша частка задоволених життям. Це породжує суспільну логіку: «чим більше грошей – тим кращий статус». Ідентичність людини починає формуватись також через економічну спроможність, а не тільки через мораль, професію чи відносини. Тобто гроші стають частиною того, «хто я є» – і водночас можуть стати засобом порівняння та самооцінки: чи я «успішний», чи «чесний», чи «гідний» [3]. Коли гроші стають центром, виникає ризик відчуження – від власної праці, від спільноти, від внутрішніх цінностей. Українські дослідження підкреслюють, що гроші в ХХІ столітті набувають абстрактної форми – безготівкові розрахунки, кредити, цифрові сервіси – і це змінює сприйняття: людина не бачить конкретної «купюри», «монети» чи «речі», за яку віддала свій час або зусилля. Наприклад, у студентській роботі Братусь (Вікторія) зазначається, що коли гроші стають «цифрою», людина ризикує втратити зв'язку між зусиллям і винагородою [5]. Відчуження також проявляється у тому, що більшість часу люди працюють не задля задоволення, а задля отримання грошей, і втрачають сенс у тому, що вони роблять. Гроші тоді керують людиною – як написав класик філософії грошей, вони перетворюються із засобу на мету [2]. Гроші мають і соціальну функцію – вони визначають можливості людини у суспільстві. В Україні дослідження Левицького «Значення грошей для людини ХХІ століття» відзначає: ті, хто має фінансові ресурси, мають суттєву

перевагу – у доступі до освіти, медицини, впливі. Це породжує нерівність – не лише економічну, але й соціальну, культурну. Людина, що виросла у фінансово скрутних умовах, може бути обмежена в реалізації себе. У філософському сенсі це піднімає питання справедливості, рівності можливостей, соціальної свободи. Філософські роздуми про гроші зосереджуються на питанні: що ми робимо з грошима, а не лише скільки їх маємо. У роботі «The problem of the axiological existence of a person...» (Надія Гнасевиц, Олена Моршакова) зазначається, що гроші впливають на систему цінностей людини: вони можуть підсилювати матеріалізм, споживацтво, «ринкову» логіку в усіх сферах життя [9]. Тож питання не лише в володінні, а у ставленні: чи гроші служать людині – чи вона служить грошам? Чи здатна людина зберегти внутрішню автономію, навіть маючи фінансові ресурси? Філософи наголошують: справжня свобода – не лише коли нема браку грошей, а коли гроші не диктують сенс життя, не стають нав'язливим стимулом [7]. У ХХІ столітті гроші все частіше стають «невидимими» – картки, мобільні платежі, криптовалюти. Це призводить до того, що ресурс стає менш помітним, ризики – менш очевидними, але можливості – більшими. Зникає фізичний контакт із грошима, що може знижувати усвідомлення витрат, відповідальності, та впливати на бюджетування та фінансову культуру. У українському контексті це означає: для молодого покоління важливо розвивати не лише навички заробітку, а й розуміння грошей як інструменту: як зберегти контроль, як вкласти у себе, як не дозволити грошам стати самоціллю. Практичні висновки для людини: • розвивайте фінансову грамотність: розумійте бюджет, заощадження, інвестиції, ризики; усвідомлюйте свою цінність не через суму грошей, а через дії, стосунки, внесок у суспільство; балансуйте: гроші – ресурс для реалізації, але не заміна внутрішніх цінностей; не дозволяйте фінансовим обмеженням визначати вашу ідентичність, але й не ігноруйте їх: свобода приходить, коли є вибір; приймайте зміни цифрової ери – користуйтеся технологіями, але зберігайте усвідомленість, контролюйте витрати, не втрачайте зв'язок між своєю працею і результатом.

Висновок: Для сучасної людини гроші є головним засобом і гарантом повноцінного, щасливого та комфортного життя. Вони є необхідним засобом для задоволення основних потреб, забезпечення розвитку та досягнення мрій. Гроші дають свободу вибору і контроль над життям, а також стимулюють економічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Зюбрій, Діана. Значення грошей для людини ХХІ століття // Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: щорічник наукових праць. Тернопіль: THEU, 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/35070>
2. Левицький, Олег. Значення грошей для людини ХХІ століття // Соціально-політичні комунікації як чинник консолідації та демократизації українського суспільства: зб. наук. пр. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/47382>
3. Братусь, Вікторія. Гроші як елемент соціалізації сучасної особистості // Суспільні трансформації в контексті глобалізаційних викликів: матеріали студентської конференції. Тернопіль: THEU, 2018. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21992/1/591-595.pdf> URL: <https://philosophy.chdu.edu.ua/article/view/57244>
4. Чорна, Анастасія І.; Кітов, Микола Г. Феномен грошей у філософії // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у ХХІ столітті: матеріали 80-ї Міжнар. наук. конф. молодих учених. Київ: НУХТ, 2014. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/17586>
5. Завадська, Романа. Гроші для людини ХХІ ст. // Гуманітарні перспективи сучасного суспільства: збірник матеріалів студентських досліджень. – Тернопіль: THEU, 2018. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22039/1/680-683.pdf>
6. Гроші та щастя: чи роблять фінанси українців щасливішими? Україна молода, 2020. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3580/188/145131/>
7. Гончарук, Т. В.; Шумка, М. Л. Рефлексія феномену грошей у філософії сучасності // Наукові записки THEU. Тернопіль: THEU, 2009. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/20004>
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі нація виступає не лише як етнічна чи політична спільнота, але як активний суб'єкт історичного процесу. Її роль особливо актуалізується в умовах глобалізації, регіональних конфліктів, трансформації державних кордонів та зростання національної самосвідомості. Нації формуються як відповідь на потребу в самоідентифікації, захисті інтересів та збереженні культурної спадщини. В умовах постколоніального світу, де багато народів прагнуть самостійності, національна ідентичність стає ключовим чинником політичної стабільності та розвитку.

Мета дослідження: аналіз нації як політичної та етнокультурної спільноти, що бере участь у формуванні історичного процесу.

Об'єкт дослідження: нація.

Предмет дослідження: нація як суб'єкт історичного розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати історичний розвиток нації.

Виклад основного матеріалу. Соціальні поняття відіграють важливу роль у визначенні суб'єктів суспільного розвитку. Людські спільноти, об'єднані спільними інтересами, діяльністю або культурними ознаками, формують соціальні групи різного рівня – від сім'ї до нації [1, с. 18]. Нація, як велика соціальна група, формується на основі спільної мови, території, історичної пам'яті, економічних зв'язків та культурної ідентичності. За словами Оксани Завгородньої, нація – це не лише етнічна спільнота, а й історичний суб'єкт, здатний до самоорганізації та політичного самовизначення. Етнічна спільність є фундаментом національної ідентичності [2, с. 31]. Вона виникає з потреби зберегти традиції, мову, ментальність у спільному соціокультурному просторі. На думку Юрія Поліщука, етнос є початковою формою національного буття, що трансформується в політичну націю через історичні виклики – війни, міграції, економічні кризи та культурні трансформації. Політична концепція (Е. Ренан) визначає націю як спільноту, що щоденно підтверджує свою єдність через волю до спільного життя [3, с. 3]. Модерністська концепція (Б. Андерсон) трактує націю як уявлену спільноту, що формується через медіа, освіту та інститути пам'яті [4, с. 15]. Нація як суб'єкт історії стикається з низкою проблем: Політична проблема – боротьба за самовизначення в умовах імперських або наднаціональних структур; територіальна проблема – нечіткість кордонів, розпорошеність етнічних груп; культурна проблема – збереження ідентичності в умовах глобалізації. Історичний розвиток нації – це не лише процес формування державності, але й боротьба за визнання, інтеграцію та збереження самобутності. Як зазначає М. Козловець, національна свідомість – це складна система духовних феноменів, що формуються в ході історії та відображають колективну пам'ять народу [5, с. 88]. У сучасному світі національні держави перебувають під тиском глобалізаційних процесів, що змінюють уявлення про суверенітет, кордони та ідентичність. Проте нація залишається важливим суб'єктом, здатним мобілізувати ресурси, формувати політичні рішення та впливати на міжнародні процеси.

Висновок. Аналізуючи розуміння поняття «нація», можна виділити критерії її існування: наявність спільної держави і території; історично сформовані почуття спільності та колективної самосвідомості; спільна національна пам'ять і історія.

Список використаних джерел

1. Завгородня О.В. Національна ідентичність: моделі та особливості формування. *Habitus*, 2024. 240 с.
2. Поліщук Ю. Національна та громадянська ідентичності в Україні в умовах російсько-української війни. *ІПіЕНД НАН України*, 2024. 220 с.
3. Ренан Е. Що таке нація? Париж, 1882. 20 с.
4. Андерсон Б. Уявлені спільноти. К.: Критика, 2001. 256 с.
5. Козловець М. Національна ідентичність українців: посттоталітарний дискурс. Житомир: ЖДУ, 2020. 300 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // *Науково-теоретичний альманах Грані* №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // *Журнал Політичне життя* №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// *Журнал Політичне життя* №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// *Журнал Політичне життя* №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // *Науково-теоретичний альманах Грані*. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T., Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M., Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вадим Іванків, студент групи АГР-11

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМІ

Актуальність теми дослідження. У сучасному суспільстві, що переживає інтенсивні соціокультурні трансформації, проблема унікальності людської особистості набуває особливої значущості. У часи глобалізації, масової культури, цифровізації та стандартизації поведінки зростає небезпека втрати індивідуальності, підміни самовираження конформізмом. Соціум дедалі більше формує «типові» моделі успіху, краси, спілкування, тим самим створюючи тиск на людину, яка прагне залишатися собою. Осмислення унікальності як філософсько-антропологічної проблеми допомагає зберегти духовну самобутність особистості й переосмислити ціннісні орієнтири сучасної культури.

Мета дослідження: розкрити сутність феномену унікальності людської особистості, дослідити механізми її формування в соціумі, з'ясувати філософські аспекти співвідношення індивідуального та суспільного в системі цінностей сучасності.

Об'єкт дослідження: людська особистість як носій унікальності у соціокультурному контексті.

Предмет дослідження: проблема збереження й реалізації унікальності особистості в ціннісній парадигмі сучасного суспільства.

Завдання дослідження: розкрити філософське значення поняття «унікальність» та окреслити основні фактори, що впливають на її формування в соціумі.

Виклад основного матеріалу. Унікальність особистості – це сукупність неповторних якостей, що визначають індивідуальне світосприйняття, моральні орієнтири, творчий потенціал і спосіб самореалізації людини. Вона є фундаментом людської гідності та свободи, оскільки кожен індивід несе неповторну комбінацію досвіду, здібностей і цінностей [1, с. 244]. Соціум, водночас, виступає подвійним чинником: він формує особистість через виховання, освіту, культуру, але може також уніфікувати її, нав'язуючи стандартизовані цінності. У сучасному світі цифрових медіа та соціальних мереж людина часто зіштовхується з «тиском масовості»: бажанням відповідати ідеалам, шаблонам поведінки, популярним тенденціям. Це породжує феномен «соціального дзеркала», коли власна ідентичність відображається не у внутрішньому досвіді, а у зовнішніх оцінках [2, с. 142]. З філософського погляду, проблему унікальності осмислювали Сьорен К'єркегор, Мартін Бубер, Еріх Фромм, Жан-Поль Сартр. К'єркегор підкреслював, що справжнє існування – це завжди вибір себе, власного «Я» всупереч натовпу. Бубер бачив сутність особистості у відносинах «Я – Ти», де інший визнається не як об'єкт, а як суб'єкт. Фромм наголошував на необхідності «втечі від конформізму» заради збереження свободи, а Сартр стверджував, що людина є тим, ким себе робить, через власні вчинки. Таким чином, унікальність не є даністю – вона постійно формується у взаємодії з соціальним середовищем і вимагає моральної зрілості. Соціум, який сповідує лише утилітарні та споживачські цінності, обмежує простір для самовираження, тоді як гуманістична культура підтримує розвиток творчості, критичного мислення та свободи [3, с. 142].

Висновки. Проблема унікальності особистості – це не лише питання індивідуальної самореалізації, а й духовно-етичний виклик сучасному суспільству. Збереження унікальності вимагає формування таких соціальних і культурних умов, де цінується різноманітність, діалог і повага до іншого. Унікальність є основою людського буття, адже саме через неї особистість відкриває сенс життя, реалізує свободу та творить власний світ цінностей

Список використаних джерел:

1. Беланюк М.В., Уханова Н.С. Інформаційна культура особистості: сутність поняття. // Інформація і право, 2021, №3(38). С. 243-248.
2. Запороженко О.В., Петренко І.А. Вплив інформаційного суспільства на формування ідентичності особистості: філософський аспект. // Культурологічний альманах, №4, 2023. С. 138-143.
3. К'єркегор С., Бубер М., Фромм Е., Сартр Ж.П. Філософські праці про особистість і свободу. Київ: Юніверс, 2005. С. 138-142.
4. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
5. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V., Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
6. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

8. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

9. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

10. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Іванча, студентка групи КБ-11

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Особливість українсько-економічної ментальності обумовлена теоретичними та практичними потребами суспільного перетворення в Україні. Формування цивільно-ринкового суспільного середовища України є невіддільним від аналізу явищ та феноменів, із яких складається соціально-економічний прогрес країни [2, с. 12].

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз української економічної ментальності, показати українську економічну ментальність як чинник соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні.

Предмет дослідження: механізми виникнення, створення та розвиток української економічної ментальності.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність.

Завдання дослідження: проаналізувати становлення української ментальності; фактори, які сприяють формуванню української економічної ментальності.

Виклад основного матеріалу. У філософії поняття складу розуму трактують як глибоке, часто приховане мислення, дії та світогляд, які впливають на певну групу людей. Розум у цьому контексті – це спосіб мислення, який формується в межах нації протягом тривалого часу під впливом історичних подій, традицій, вірувань та спільного досвіду. Українці вирізняються особливим ставленням до життя і мислення, яке походить із їхньої відкритості, емоційності, релігійності, працьовитості та міцної віри. Саме ці риси визначають їхню унікальну ідентичність і відмінність від інших народів. Українська ментальність є продуктом переплетіння Сходу і Заходу, традицій християнства та язичництва, європейської раціональності і східної духовності. Як наголошує В. Горський, філософія України завжди була тісно пов'язана з пошуком національної самоідентифікації, прагненням гармонізувати духовні та раціональні аспекти життя, а також знаходити баланс між внутрішнім світом особистості та її соціальним буттям [2, с. 90]. Козацтво, сільські громади та братства відіграли ключову роль у збереженні духовних надбань українського народу – віри, мови, традицій і моралі. Завдяки цим спільнотам українцям вдалося зберегти культурну самобутність навіть у найважчі періоди. У своїй роботі «Українська душа: спроба філософського аналізу» І. Бичко зазначав, що українці завжди поєднують емоційну глибину з моральним ідеалізмом. Для них духовність – це не просто абстрактна концепція, а життєвий шлях, наповнений добром, любов'ю та вірою [4, с. 31]. Коріння української духовності сягають дохристиянських вірувань та православних традицій. Вона проявляється у гуманності, доброчинності, пошані до старших і любові до ближнього. М. Попович підкреслює, що українська культура і ментальність нерозривно пов'язані із природою, землею, пісню та сімейними цінностями, які допомагають зберігати внутрішню гармонію навіть у вирі історичних змін [5, с. 123]. Українці цінують справедливість, взаємодопомогу і співпрацю. Ідеали честі, гідності та взаємної поваги глибоко вкорінені в їхньому світогляді. За спостереженнями О. Забужко, українська національна ідея не лише спрямована на свободу, але й здатна гармонійно поєднувати самосвідомість із загальнолюдськими європейськими цінностями [3, с. 28]. Український патріотизм – це не просто емоційний порив, а високий рівень відповідальності перед своєю країною, її культурою, мовою і духовними традиціями. Сила українців полягає в стійкості, здатності до відродження та їхній духовній глибині. Впродовж історії вони гідно долали всі випробування і продовжують боротися за свої права, свободу і честь. Патріотизм для них виступає рушійною силою, яка єднає людей, вселяє віру в краще майбутнє та спонукає до подальшого розвитку країни.

Висновок: Отже, економічну ментальність слід розуміти як узагальнене поняття для позначення стійкого порядку мислення індивіда та організації індивідуально-психологічної структури його особистості.

Список використаних джерел:

1. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Вид. дім «KM Academia», 2003. 240 с.
2. Горський В. С. Історія української філософії. Київ: Наукова думка, 2001. 285 с.
3. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ: Факт, 2006. 123 с.
4. Бичко І. В. Українська душа: спроба філософського аналізу. Львів: Світ, 1998. 216 с.
5. Попович М. В. Нариси історії культури України. Київ: АртЕк, 1998. 728 с.
6. Пашук А. І. Національний характер українців у дзеркалі філософії. Філософська думка. №3, 2014. С. 7.

7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 8.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Юлія Ілюшик, студентка групи КН-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку економіки, процеси глобалізації та інформатизації обумовлюють посилений попит на нові підходи до організації й управління підприємницькою діяльністю. Багато підприємницьких структур в Україні й у світі залишаються орієнтованими на застарілі стереотипи господарювання, що призводить до втрати конкурентних переваг і підвищує ризики фінансових втрат або банкрутства. У цих умовах філософський аналіз управлінських рішень бізнесмена набуває практичного значення: він допомагає з'ясувати не лише раціональні механізми прийняття рішень, але й морально-ціннісні орієнтири, які визначають довгострокову стійкість бізнесу [1, с. 47].

Мета дослідження: Визначити філософсько-методологічні засади прийняття управлінських рішень бізнесменом; виявити характерні риси таких рішень, механізми їхнього формування та вплив особистісних якостей керівника на ефективність прийнятих рішень.

Предмет і об'єкт дослідження: Об'єкт дослідження – людина-бізнесмен як соціальний і психологічний суб'єкт управлінської діяльності. Предмет дослідження – особистісні рішення бізнесмена, їхні типологічні характеристики, підходи до обґрунтування і реалізації.

Виклад основного матеріалу. Бізнес розглядається як організована діяльність, спрямована на створення й реалізацію товарів та послуг із метою отримання прибутку. Однак бізнес – це не лише економічна діяльність: він формує й функціонує в системі соціальних цінностей, норм і відповідальності. Філософський підхід дозволяє поставити питання про моральну відповідальність бізнесмена, співвідношення раціонального й емоційного в прийнятті рішень, а також про те, як особистісний профіль керівника відображається в управлінській практиці [4, с. 23]. У практиці бізнесу спостерігається поєднання трьох домінант: раціоналізму (аналіз, планування), інтуїтивізму (швидкі рішення в умовах невизначеності) та прагматизму (орієнтація на результат). Крім того, морально-етичний вимір (чесність, відповідальність, справедливість) виступає критично важливим фактором, що визначає стійкість підприємницької діяльності в довгостроковій перспективі [3, с. 94]. Філософія постає джерелом формування ціннісних орієнтирів, які опосередковують конкретні управлінські вибори [1, с. 76]. Учені та практики виділяють набір ділових якостей, притаманних успішним підприємцям: комунікабельність, ініціативність, динамічність, дисциплінованість, працьовитість, цілеспрямованість, сміливість і відповідальність [6, с. 141]. Однак важливо підкреслити, що на тлі цих якостей центральною залишається моральна позиція – чесність, прагнення до справедливості і готовність нести соціальну відповідальність за наслідки управлінських рішень [7, с. 215]. У науковій літературі розрізняють кілька типів індивідуальних рішень, що мають практичне значення для управління [2, с. 188]: Рішення обмеженого (ретельного) типу – характеризуються ґрунтовною підготовкою, аналізом альтернатив і підходять до стратегічних завдань. Ризиковані рішення – приймаються в умовах невизначеності та передбачають готовність діяти в ризикових ситуаціях. Інертні рішення – результат надмірної обережності, що уповільнює реакцію на зміни. Імпульсивні рішення – швидкі, але недостатньо обґрунтовані, часто помилкові. Рішення зрівноваженого типу – поєднують аналіз і інтуїцію, вважаються найбільш продуктивними [5, с. 231]. Грошова мотивація є значущим фактором підприємницької діяльності, але її домінування може призвести до втрати моральних орієнтирів. Надмірний прагматизм загрожує моральним занепадом, деградацією корпоративної культури і послабленням довіри партнерів [7, с. 153]. Отже, ефективне управління має поєднувати матеріальну мотивацію з етичними нормами та відповідальністю перед суспільством

[3, с. 128]. Культивувати корпоративні цінності та етичні стандарти в організації. Поєднувати аналітичний підхід з інтуїтивним оцінюванням у процесі прийняття рішень. Розвивати комунікаційні й лідерські компетенції керівників. Впроваджувати системи моніторингу ризиків та механізми соціальної відповідальності [4, с. 211].

Висновки. Отже, філософський аналіз управлінських рішень бізнесмена показує, що рішення є водночас раціональними, емоційними і моральними актами. Типологія рішень (обмежені, ризиковані, інертні, імпульсивні, врівноважені) допомагає діагностувати управлінську орієнтованість керівника. Ефективність управлінських рішень залежить не лише від знань, але й від моральних якостей бізнесмена – чесності, відповідальності, соціальної свідомості. Збалансоване поєднання раціонального аналізу, інтуїції та етичних принципів є запорукою стабільного розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: автореф. дис. канд. філос. наук. К., 2006. 182 с.
2. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 411 с.
3. Ільїна Г. В. Етика бізнесу: практикум. К., 2014. 168 с.
4. Філософія бізнесу: навч. посіб. МДПУ, 2014. 271 с.
5. Халапсіс О. В. Філософія: підручник. К., 2023. 196 с.
6. Панченко С. В. Підприємництво: підручник. К., 2018. 243 с.
7. Сушик І. В., Сушик О. Г., Мартинюк Я. М. Етика бізнесу: навч. посіб. Луцьк, 2019. 268 с.
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний егіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ярослав Каліновський, студент групи КН-11

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження: у сучасному динамічному світі філософія бізнесу перестає бути абстрактною категорією і перетворюється на ключовий інструмент стратегічного управління та забезпечення сталого розвитку. Традиційно, її вивчення було зосереджене на фундаментальних принципах створення та функціонування комерційних структур, їхній природі, сенсі та ролі в суспільстві. Однак для сучасної України актуальність цієї теми набуває особливої гостроти та нового змісту. Повномасштабне вторгнення докорінно змінило суспільний договір між бізнесом та державою, перетворивши філософські засади компанії з елемента корпоративної культури на показник її національної свідомості та внеску в спільну стійкість. Сьогодні суспільство вимагає від бізнесу якісних змін у його діяльності, що виходять далеко за межі отримання прибутку. В умовах екзистенційної загрози філософія бізнесу – його місія, етичні принципи, ставлення до працівників та зобов'язання перед суспільством – проходить найсуворішу перевірку на міцність. Центральним елементом цієї нової філософії стає соціальна відповідальність, яка трансформувалася з бажаною опцією в етичний імператив.

Мета дослідження: комплексний філософський аналіз бізнесу як соціокультурного та економічного феномену, визначення ключових понять, таких як «філософія бізнесу», «бізнес» та «підприємництво»; аналіз структурних компонентів філософії бізнесу.

Об'єкт дослідження: бізнес як складний соціокультурний та економічний феномен, що функціонує на перетині інтересів особистості, організації та суспільства.

Предмет дослідження: філософські принципи, ціннісні орієнтири та світоглядні засади, що визначають сутність, мету та соціальну функцію бізнесу в сучасному світі.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність та структуру поняття «філософія бізнесу»; розмежувати поняття «бізнес» та «підприємництво» на основі їх філософсько-економічних характеристик.

Виклад основного матеріалу. Філософія бізнесу є системою фундаментальних принципів, цінностей та переконань, що визначають місію, бачення та стратегію компанії, а також її місце і роль у суспільстві. Це цілісна світоглядна концепція, що слугує основою для прийняття управлінських рішень та формування корпоративної культури. Як навчальна дисципліна, вона спрямована на збагачення гуманітарної підготовки та розвиток стратегічного мислення майбутніх управлінців [1]. Структурно філософію бізнесу можна поділити на два взаємопов'язані компоненти: внутрішній та зовнішній. Внутрішня філософія охоплює принципи управління персоналом, етичні кодекси, систему мотивації та загалом корпоративну культуру; вона визначає, як компанія ставиться до своїх співробітників, будує внутрішні процеси та які цінності культивує всередині колективу, що є фундаментом організаційної цілісності та стабільності. Натомість зовнішня філософія артикулює місію та візію компанії, її зобов'язання перед клієнтами, партнерами та суспільством; вона проявляється у бренді, маркетингових комунікаціях, публічній позиції та, що найважливіше, у програмах соціальної відповідальності, формуючи репутацію компанії та її соціальну легітимність. Для глибокого розуміння предмету важливо чітко розмежовувати поняття «бізнес» та «підприємництво». Бізнес – це, як правило, організована, системна економічна діяльність, що здійснюється у відносно стабільному ринковому середовищі з метою отримання прибутку шляхом задоволення існуючих потреб. Він оперує перевіреними стратегіями, усталеними процесами та може делегувати управлінські функції. Філософія такого бізнесу часто зосереджена на ефективності, оптимізації, стабільності та підтримці ринкових позицій. Підприємництво, натомість, є інноваційним, динамічним та високоризиковим видом діяльності, що ґрунтується на реалізації нових ідей, створенні нових ринків або докорінній зміні існуючих правил гри. Підприємець не просто управляє системою, а створює її з нуля. Його філософія пов'язана з творчістю, руйнуванням стереотипів, готовністю до ризику та прагненням докорінних змін. Таким чином, підприємництво часто є першим, творчим етапом, з якого згодом може вирости стабільний бізнес. Ця відмінність є не просто семантичною, а відображає фундаментальну різницю у світоглядному підході до економічної діяльності: стабільний бізнес прагне до порядку, тоді як підприємництво – до творення нового [2]. Філософія компанії не існує у вакуумі; вона є прямим відображенням світогляду, цінностей та особистісних якостей її засновника або керівника. Ефективний підприємець – це не просто менеджер, а практичний філософ, який у своїй діяльності синтезує різні підходи до пізнання та прийняття рішень. Сучасна філософія управління виділяє три ключові засади, на яких ґрунтується діяльність успішного бізнесмена. По-перше, це раціоналізм. В основі раціонального підходу лежить глибокий аналіз причин, логічне мислення та структуроване вирішення проблем. Цей підхід, принципи якого були сформульовані ще Рене Декартом, вимагає не приймати нічого на віру без доказів, розчленовувати складні проблеми на простіші частини та рухатися від простого до складного. Такий метод є незамінним при вирішенні нестандартних завдань та розробці довгострокових стратегій. По-друге, це прагматизм. Для прагматика головним критерієм істини є практика та досягнення конкретного результату. Цей підхід орієнтує підприємця на дію, постійне вдосконалення процесів та досягнення безпосередніх успіхів. Прагматизм не дозволяє потонути в теоретичних міркуваннях і змушує шукати найефективніші шляхи до мети. По-третє, це інтуїтивізм. У світі бізнесу, сповненому невизначеності та непередбачуваних змін, суто раціональних методів часто буває недостатньо. Інтуїтивні рішення, що приймаються на основі досвіду, відчуттів та глибинного розуміння ситуації, стають важливим доповненням до логічного аналізу. Однак інтелектуальні підходи є лише частиною філософії лідера. Не менш важливими є його морально-психологічні якості: чесність, справедливість, розвинене почуття обов'язку та відповідальності. Ключовою серед них є риса гуманізму – повага до людської гідності, турбота про добробут працівників та суспільства. Лідер, який поєднує раціональну ефективність з етичною відповідальністю, створює не просто прибуткову компанію, а й організацію з міцним моральним фундаментом, здатну до довгострокового успіху [3]. У ХХІ столітті концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) еволюціонувала з периферійного елемента PR-стратегій до центрального компонента філософії бізнесу. КСВ представляє собою сукупність етичних зобов'язань компанії перед усіма зацікавленими сторонами та суспільством загалом, що інтегровані в її основну діяльність. Для України після 24 лютого 2022 року ця концепція набула докорінного переосмислення і стала фундаментальним критерієм легітимності бізнесу. Війна стала каталізатором, що змістив акценти КСВ з традиційних напрямів, таких як екологія чи освіта, до питань національного виживання та стійкості. Соціально відповідальний бізнес в умовах воєнного стану став однією з рушійних сил суспільних змін та опору агресії [4, с. 14]. Нова філософія українського бізнесу виявляється у конкретних діях, які стали новими вимірами КСВ, а саме: підтримка Збройних Сил України та територіальної оборони, що включає пряму фінансову допомогу, закупівлю обладнання та амуніції; гуманітарна допомога постраждалому населенню; забезпечення економічної стійкості через продовження роботи, сплату податків та збереження робочих місць; а також інформаційний спротив агресору [5]. Ці дії є не просто актами благодійності, а свідомим філософським вибором, що демонструє інтеграцію бізнесу в єдиний національний організм. Компанія, яка ігнорує ці нові імперативи, ризикує втратити не лише клієнтів,

а й свою соціальну ліцензію на діяльність в українському суспільстві. Еволюція підходів до КСВ є разючою. Якщо до повномасштабного вторгнення основним пріоритетом був сталий розвиток та покращення репутації, то в умовах воєнного стану ним стала національна безпека та виживання держави. Ключові напрями змістилися з екологічних та освітніх проєктів на пряму допомогу ЗСУ та гуманітарну підтримку населення. Змінилася і мотивація: на зміну прагненню покращити бренд та відповідати міжнародним стандартам прийшов патріотичний обов'язок та солідарність. Відповідно, суспільство почало сприймати КСВ не як бажану, а як фундаментальний критерій легітимності та патріотизму бізнесу.

Висновок: філософія бізнесу є не статичною доктриною, а динамічною світоглядною системою, яка відіграє ключову роль у стратегічному управлінні та визначає вектор розвитку компанії. Вона є джерелом мотивації, формує спільні ідеали працівників та слугує основою для побудови довгострокових відносин із суспільством.

Список використаних джерел

1. Глушко Т. Філософія бізнесу як міждисциплінарна освітня компонента. Філософія освіти. 2022. 28 (1). URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/download/720/633/1166>
2. Кульчицький І. І. Соціальна відповідальність бізнесу. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 69. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-8>
3. Серікова О. М. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни в Україні: національний і глобальний виміри. Бізнес Інформ. 2022. № 6. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-94-100>
4. Шамборовський Г. О. Філософія бізнесу: Навчально-методичні матеріали до вивчення курсу. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 56 с.
5. Ярошенко В. М., Кудряк В. М. Філософія бізнесу та бізнесмена. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 35. С. 465-471. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/35_2019_ukr/77.pdf
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Калішук, студент групи АГР-11

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Протягом століть схема бізнесу не втрачає своєї актуальності для вивчення серед вчених. Етап розвитку економіки та необхідність побудови духовного суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації, хазайських справ у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств [4, с. 280]. На даному періоді більшість підприємницьких структур не відповідають рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зосереджені на застарілих стереотипах господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а інколи, й до банкрутства. Вкрай важливим постає питання про застосування нових інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесмена для прийняття рішень, які допомагають звернення ефективної праці.

Мета дослідження: виявлення особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізу характерних ознак управлінських рішень процесу їх вироблення та затвердження.

Предмет дослідження – особисті рішення бізнесмена.

Об'єкт дослідження: людина-бізнесмен.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розпочати аналіз теми, варто визначити суть поняття «бізнес». Бізнес – це будь-яка діяльність, спрямована на отримання прибутку, або організована система команд, яка займається створенням і впровадженням продуктів та послуг із новими властивостями, що сприймаються

суспільством або окремими групами людей. Із цього визначення можна чітко зробити висновок, що явище бізнесу є достатньо цікавим для дослідження філософами та іншими науковцями [1, с.16]. Розвиток будь-якої розумної цивілізації ґрунтується на створенні та реалізації різноманітних рішень. Ці рішення формуються і реалізуються людьми з різним рівнем професіоналізму та досвіду, тому спектр можливих рішень дуже широкий – від недостатньо продуманих до ретельно обґрунтованих та детально розрахованих [5, с. 26]. Філософія бізнесмена визначає моральні орієнтири через показ того, що суперечить цим принципам. Бізнесмен несе відповідальність перед суспільством за вирішення низки соціальних, економічних та організаційних проблем [2]. Філософія бере на себе обов'язок першою формувати адекватні відповіді на виклики активної діяльності, осмислювати складні життєві проблеми, а також пропонувати більш ефективні шляхи виходу з кризових ситуацій та загострень. Вона є основним джерелом мислення та прийняття рішень для бізнесмена. Бізнесмен повинен мати такі ділові якості, як комунікабельність, ініціативність, динамічність, вимогливість та дисциплінованість, працездатність, цілеспрямованість та старанність. Проте найважливішими залишаються чесність і правда, справедливість і об'єктивність, воля і мужність, відповідальність і постійний розвиток [3, с. 167]. Прийняття рішень у бізнесі безпосередньо впливає на економічні, організаційні, соціальні та правові інтереси компанії. Під час ухвалення рішень бізнесмен ставить собі ключові запитання: що робити, як робити, кому делегувати завдання, які перспективи розвитку та можливі наслідки для компанії. У діяльності підприємця присутні філософський раціоналізм, інтуїтивізм та прагматизм, які допомагають приймати виважені рішення навіть у складних ситуаціях [6]. В сучасному світі на людину можуть негативно впливати гроші. Коли їх стає більше, людина іноді змінює свої цінності і ставлення до всього, що відбувається навколо. Водночас слід пам'ятати, що гроші не вічні і можуть закінчитися через невдалий бізнес або провальну співпрацю. Ті, хто ставить гроші на перше місце, ризикують моральним занепадом, самотністю та фізичним і психологічним виснаженням. Віра у бізнесі може виступати як психологічний фактор, що мотивує і спрямовує діяльність людини [3, с. 171]. Прийняття рішень бізнесменом має базуватися на поєднанні чуттєвих та раціональних оцінок. Важливо, щоб у його рішеннях відображався особистий профіль та індивідуальні особливості керівника. Кожна думка виникає внаслідок внутрішнього аналізу і демонструє унікальні риси особистості бізнесмена. У науковій літературі виділяють такі типи особистих рішень: 1. Рішення обмеженого типу – це рішення, до яких підходять ретельно, оцінюючи всі гіпотези перед остаточним висновком. Вони включають численні підготовчі дії та обдумування. 2. Ризиковані рішення нагадують імпульсивні, проте оцінка гіпотез все ж проводиться після виявлення невідповідностей, що робить їх більш обґрунтованими. 3. Інертні рішення виникають через обережний, невпевнений пошук варіантів. 4. Імпульсивні рішення притаманні тим, у кого процес формування гіпотез переважає над їхньою перевіркою, через що етап обґрунтування та уточнення пропускається. 5. Рішення врівноваженого типу – це найбільш продуктивна стратегія ухвалення рішень, властива тим, хто заздалегідь аналізує умови та вимоги завдань [3, с.168]. Людина-бізнесмен покликана приймати рішення протягом усього життя. Вони можуть мати як економічний, так і неекономічний характер. Найважливішими є ті рішення, які безпосередньо впливають на бізнес, авторитет або імідж компанії, рівень визнання у суспільстві, ставлення партнерів та конкурентів [5, с.20].

Висновки. Отже, бізнесмен – це перш за все людина, яка наділена такими рисами як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладом бізнесмена це правильно приймати рішення. Бізнесмен повинен бути достатньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес – це завжди тиск на людину як зовнішній так і внутрішній. Тому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Резнік Г. Соціальна відповідальність бізнесу: сутнісно-теоретичні аспекти / Г. Резнік. Журнал європейської економіки. 2014. Том 3(№1). С. 10-18.
2. Глушко Т.П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. к. ф. н.: 09.00.03 / Т.П. Глушко. К., 2006. 182 с.
3. Сидоренко О.В. Етика та моральні принципи в діяльності бізнесмена. Економіка і суспільство. 2018. №5. С. 164-176.
4. Петров М.М. Філософія управління та прийняття рішень у бізнесі. Бізнес-аналітика, 2019. Т. 7, №6. С. 279-285.
5. Коваленко І.В. Мотиваційні фактори та моральна відповідальність підприємця. Журнал сучасного менеджменту, 2020. №2. С. 17-28.
6. Блауг М. Економічна думка в ретроспективі. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14714436.pdf>
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Роман Капуста, студент групи АТЛ-12

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ, ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІСТ МЕНТАЛЬНИХ ПАРАДИГМ

Актуальність теми дослідження: гроші є регулятором не тільки економічних відносин, але й міжособистісними відносин. Вони постають критерієм формування цінностей і норм суспільних інтересів. Вони охопили абсолютно всі прояви людського буття. Не можливо розглянути тему «гроші як феномен культури» без таких понять як «цінність», «культура», «розвиток», «історія», «філософія».

Мета дослідження: розглянути та дослідити сутність грошей, їх зміст та вплив на суспільне буття; визначити місце та роль феномена грошей у суспільстві та його вплив.

Об'єкт дослідження є феномен грошей, їх вплив на життя та суспільство.

Предмет дослідження є філософський та соціальний аналіз грошей як культурного феномену, що є сферою соціального буття.

Завдання дослідження: аналіз грошей як феномену культури, їх вплив на зміст ментальних парадигм.

Виклад основного матеріалу. Гроші є одним із найяскравіших проявів культурної діяльності людини. Вони виникли не лише як засіб обміну чи мірило вартості, а як унікальний символ соціальної взаємодії, довіри та влади. Гроші – це не просто матеріальний об'єкт, а втілення певної ментальної моделі світу, в якій взаємини між людьми визначаються через систему символічних цінностей [1, с. 202]. Як феномен культури, гроші поєднують у собі раціональне й символічне, матеріальне й духовне. Вони відображають рівень розвитку суспільної свідомості, його моральні орієнтири та ціннісні пріоритети. Кожна культура наділяє гроші власним смислом: для одних це символ праці й досягнення, для інших – прояв спокуси та духовного випробування. Таким чином, гроші є своєрідним дзеркалом колективної ментальності [2, с. 342]. Ментальні парадигми, у яких існує людина, багато в чому формуються саме через ставлення до грошей. У сучасному світі, де інформація, швидкість і вигода стали головними критеріями успіху, гроші визначають не лише соціальний статус, а й спосіб мислення. Вони проникають у систему освіти, міжособистісні стосунки, культуру споживання, стаючи чинником, що формує цінності, мотивації та життєві орієнтири людини [5, с. 135]. Разом із тим гроші мають двоїсту природу: вони можуть бути як засобом самореалізації та розвитку, так і причиною духовного відчуження. Якщо для одних вони – можливість створювати, допомагати, підтримувати, то для інших – об'єкт поклоніння, що витісняє моральні принципи. У цьому й проявляється їхній культурний парадокс: гроші поєднують у собі силу свободи і спокуси влади [4, с. 86]. Феномен грошей тісно пов'язаний із процесом символізації реальності. Вони стали універсальною мовою соціальної комунікації, через яку виражаються не лише економічні, а й моральні, психологічні та культурні смисли. Сучасна людина часто мислить категоріями вартості, ціни, прибутку – навіть у тих сферах, де раніше домінували любов, краса, совість чи віра. Така зміна ментальних парадигм свідчить про переосмислення духовних основ культури під впливом економічної логіки [2, с. 175]. Водночас гроші можуть стати засобом духовної рівноваги, якщо людина усвідомлює їх як інструмент, а не самоціль. Саме культура покликана зберігати цей баланс, перетворюючи матеріальні ресурси на умову розвитку особистості, а не на мірило її цінності [3, с. 145].

Висновки гроші – невід'ємна частина нашого життя. Роль грошей є результатом їх функціонування і виявляється в їх впливі на певні економічні та соціальні процеси. Феномен грошей цілком піддається культурно-філософському дослідженню. Якщо не зводити культуру до поняття ринку, а роль грошей – до їх функцій в економіці. Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись в комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Тим часом очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, спочатку закладені культурою, в зв'язку з чим виникає необхідність культурного Усвідомлення ролі грошей.

Список використаних джерел

1. Братаніч Б. Проблемне поле дослідження філософських основ маркетингу // Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2005. Вип.47. С. 200-207.

2. Гальчинський А. С. Теорія грошей / А. С.Гальчинський. К. : Основи, 2016. 413 с.
3. Зиммель Г. Філософія грошей / Г. Зиммель. К. : Промінь, 2010. 504 с.
4. Сімків М. Соціально-психологічні аспекти ставлення до грошей. 2010. С.209-218.
5. Скринник З.Е. Гроші у вимірах комунікативних практик: соціокультурний аспект. Львів: ЛБІ НБУ, 2006. 335 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Павло Карпів, студент групи АГР-11

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Особливість українсько-економічної ментальності обумовлена теоретичними та практичними потребами суспільного перетворення в Україні. Формування цивільно-ринкового суспільного середовища України є невіддільним від аналізу явищ та феноменів, із яких складається соціально-економічний прогрес країни [2, с. 12].

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз української економічної ментальності, показати українську економічну ментальність як чинник соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні.

Предмет дослідження: механізми виникнення, створення та розвиток української економічної ментальності.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність.

Завдання дослідження: проаналізувати становлення української ментальності; фактори, які сприяють формуванню української економічної ментальності.

Виклад основного матеріалу. Менталітет кожної нації виступає вирішальним чинником її розвитку, формуючи не лише культурну, а й економічну поведінку суспільства. Український менталітет, що склався впродовж століть, зберіг у собі глибокий зв'язок із землею, природою та родиною. Для українців характерне піклування про близьких, любов до праці, гостинність, толерантність і висока духовність. Ці риси, поєднані з історичними обставинами, визначають особливу економічну свідомість, у якій домінує моральне ставлення до праці та відповідальність перед громадою [1]. Прив'язаність до землі та працьовитість стали символами української ідентичності. Земля сприймалася не просто як джерело добробуту, а як сакральна основа життя, що забезпечує єдність поколінь. Саме тому економічна діяльність українців часто мала етичний характер – вона поєднувала матеріальне й духовне, господарське й моральне. У селянському господарстві, що тривалий час було основою економіки, головним ціннісним орієнтиром залишалася чесна праця, а не прагнення швидкого збагачення [2]. Українська економічна ментальність сформувалася на перетині індивідуалістичних і колективістських рис. З одного боку, українець завжди цінував особисту свободу, незалежність, власну ініціативу, а з іншого – поважав громадську згоду, допомогу сусідів, спільну працю. Саме це гармонійне поєднання пояснює особливу гуманістичну спрямованість українського підприємництва: прагнення успіху тут рідко відокремлюється від моральної відповідальності перед суспільством [3]. Однак сучасна соціально-економічна реальність в Україні висуває нові виклики для національної ментальності. Трансформація ринку, розвиток цифрової економіки, міграційні процеси змінюють світогляд людей, вимагаючи нового типу економічної свідомості – більш раціональної, мобільної, креативної. На цьому тлі виникають певні психологічні перешкоди, що гальмують розвиток підприємливості: соціальна інверсія, викривлене розуміння соціальної справедливості, звичка до безвідповідальності та недовіра до

державних інституцій [4]. Подолання цих бар'єрів можливе через оновлення ціннісних орієнтирів, розвиток економічної освіти та формування свідомого громадянина, який сприймає працю як шлях до самореалізації. Процес соціально-психологічної адаптації населення до ринкових відносин поступово формує нову економічну парадигму, у якій традиційна етика поєднується з підприємницькою ініціативою. Українська ментальність нині поєднує риси двох історичних типів: – «хліборобського» – орієнтованого на терпіння, стабільність, духовність; – «козацького» – динамічного, ініціативного, здатного до ризику й захисту власної гідності [5]. Таке поєднання робить українців здатними до творчої адаптації в умовах глобалізації, не втрачаючи при цьому духовного коріння. Саме тому, розв'язуючи проблему економічного оновлення держави, важливо не копіювати зарубіжні моделі, а враховувати національні ментальні особливості. Як слушно зазначає М. Степико, без урахування культурного коду та історичної пам'яті будь-які реформи залишатимуться поверховими [6]. Історико-філософський аналіз української духовної традиції свідчить, що ще з часів давньої міфології та християнства наш народ сприймав світ через призму індивідуальної відповідальності перед вищими цінностями. Правила поведінки та економічні звички українців завжди були індивідуалістичними за змістом, але колективними за духом: особистий успіх розглядався як внесок у спільне благо [7]. Таким чином, особливості української економічної ментальності полягають у поєднанні духовності, моральності, індивідуальної ініціативи й громадської свідомості. Саме ці риси здатні забезпечити не лише економічне зростання, а й формування нової філософії розвитку України, у центрі якої – людина, її праця та гідність.

Висновок: Отже, економічну ментальність слід розуміти як узагальнене поняття для позначення стійкого порядку мислення індивіда та організації індивідуально-психологічної структури його особистості.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк О. Ментальність як фактор національного розвитку. Київ: Український Центр духовної культури, 2020. URL: https://www.culturecenter.org.ua/library/mentality_ukr.pdf
2. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 2021. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Popovych_Myriam/Narys_istorii_kultury_Ukrainy/
3. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Львів: Літопис, 2019. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zabuzhko_Oksana/Filozofii_ukrainskoi_idei/
4. Розумна І. Економічна ментальність українців: соціокультурні виміри. Київ: НаУКМА, 2020. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16578>
5. Степико М. Українська ідентичність і модернізаційні виклики. – Київ: НІСД, 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-ukr-identity.pdf>
6. Кримський С. Філософія буття і культури. Київ: Либідь, 2020. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Krymskyi_Serhiy/Filozofii_buttia_i_kultury/
7. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Київ: Орієнтир, 2018. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Chyzhevskiy_Dmytro/Narysy_z_istorii_filosofii_na_Ukraini/
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzbugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Єлизавета Каськів, студентка групи АТ-11

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність дослідження: філософія успіху менеджера зумовлена стрімким розвитком світового середовища, що вимагає зміни парадигми мислення. У сучасних умовах конкурентоспроможність визначається у сфері науки та освіти, а професійний успіх менеджера є одним із ключових компонентів економічного зростання.

Мета дослідження: аналіз ефективних стратегій виконання менеджером своїх професійних обов'язків.

Об'єкт дослідження: причини успіху менеджера з позиції філософського аналізу.

Предмет дослідження: філософія та теорія успіху в управлінській діяльності.

Завдання дослідження: передбачають ідентифікацію переваг та недоліків у роботі менеджера.

Виклад основного матеріалу. Філософія, як одна з найдавніших сфер духовного життя, одночасно є науковою дисципліною, до якої можуть бути застосовані характерні наукові ознаки. Діяльність індивіда у соціумі детермінована певними філософськими засадами. Це особливо чітко простежується в таких сферах, як управління соціальними процесами, підприємницька діяльність та бізнес-структури. Менеджери у своїй діяльності, як правило, спираються на конкретні філософські парадигми. Успішною вважається та економічна діяльність, що усвідомлена менеджером з філософських позицій. Тоді як філософія загалом вивчає відношення «людина-світ», предметом філософії менеджменту та бізнесу є аналіз методологічних і світоглядних засад, організаційних процесів у суспільстві, а також творчих, філософських підходів у вирішенні управлінських проблем [5]. Починаючи з XX століття, проблематика взаємовідносин «керівник-підлеглий» трансформувалася з теоретичної сфери до системи теорій середнього рівня. Наразі загальні теоретичні положення все частіше проєктуються на рівень емпірії. Система «менеджер-оточення» корелює з системою «суспільні відносини» за принципом від одиничного до загального. Прискорений розвиток суспільних відносин сприяє швидкій реалізації знань і, відповідно, можливостей менеджера. У сучасних умовах як керівник, так і підлеглі діють у форматі більшої свободи та самоповаги, хоча певні обмеження залишаються. Якщо в тоталітарних системах діяльність була обмежена політичними та ідеологічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, попри відсутність політичної та ідеологічної, частково зберігає свою силу. Менеджмент є однією з найбільш затребуваних галузей зайнятості, що вимагає безперервного навчання та сприяє розкриттю нових талантів, умінь і навичок. Філософія успіху менеджера являє собою інтеграцію філософії розвитку, філософії успіху людини, а також філософії буття та діяльності. Постановка чітких цілей, безперервний розвиток, ефективне використання життєвого досвіду та конвертація часу в корисний ресурс дозволяють сформувати універсальну теорію успіху [4]. Менеджмент виник на основі філософії управління, спираючись на зародження філософської думки. Діяльність менеджера ґрунтується на філософській парадигмі, що відповідає його вихованню, ролі, оточенню та менталітету. Кожна історична епоха формувала домінуючий тип мислення [1]. Сьогодні в підприємницькій та менеджерській діяльності активно вивчаються раціоналізм, інтуїтивізм та прагматизм. Філософські основи менеджменту формують філософію підприємництва, яка вивчається сучасною економічною наукою [3]. Форми сприйняття світу та життя, що їх називають «філософськими», є результатом двох чинників: успадкованих релігійних та етичних концепцій, а також наукового (у найширшому сенсі) дослідження. Філософія є проміжною ланкою між теологією та наукою. На відміну від теології, вона апелює до людського розуму, а не до авторитету, проте, подібно до неї, містить роздуми щодо предметів, точне знання про які не досягнуте. Усе точне знання належить до науки, а догмати про те, що виходить за його межі, – до теології.

Висновок: Дослідження провідних учених свідчать, що діяльність менеджера без ґрунтового філософського осмислення економічних процесів і вибору певної філософської парадигми можлива, однак вона часто супроводжується низкою помилок і прорахунків. Їх можна було б уникнути, спираючись на філософські основи та дотримуючись філософських методів пізнання. Ефективна філософія менеджменту допомагає створити цілісну картину світу та забезпечити ціннісну основу для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Шамборовський Г. Проблема соціальної відповідальності суб'єктів господарювання в контексті філософії управління. <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Filosofia-biznesu.pdf>
2. Філософські основи менеджменту. <https://studfile.net/preview/10019573/page:22/>
3. Крива В. Тайм-менеджмент: філософія керування часом. <https://stud-point.com/blog/self-development-and-motivation/tajm-menedzhment-filosofiya-keruvannya-chasom/>
4. Філософські засади сучасного менеджменту. <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/177752>
5. Зубрецький С.А. «Формування моделі сучасного менеджера підприємства в кризових умовах функціонування, на прикладі ПрАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій»». <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43184/2/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Софія Кащук, студентка групи АГР-11

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми дослідження: Сучасне українське суспільство через війну, економічну нестабільність, масову міграцію переживає глибоку соціально-культурну кризу. Саме в цей складний час відбувається трансформація цінностей та пошук нової ідентичності. Виклики, з якими стикається особистість, ускладнюють процес самореалізації – відчуття власної значущості, досягнення життєвих цілей та реалізацію творчого потенціалу. Виникає потреба осмислення того, як соціальні потрясіння впливають на внутрішній світ людини, її здатність до самовираження та духовного розвитку.

Мета дослідження: філософське осмислення взаємозалежності між соціально-культурною кризою та самореалізацією особистості.

Об'єкт дослідження: самореалізація особистості в українському суспільстві.

Предмет дослідження: соціально-культурна криза та її вплив на соціум.

Завдання дослідження: дослідити поширення соціально-культурної кризи на мотивацію, життєві плани та пріоритети цінностей особистості.

Виклад основного матеріалу. Насамперед самореалізація – це процес розкриття внутрішнього потенціалу особистості, досягнення гармонії між внутрішнім «Я» та зовнішнім світом. Це глибинне усвідомлення сенсу власного існування, реалізація таких потреб, як свобода, відповідальність, автентичність. Це не лише прагнення до професійного чи соціального успіху. У працях А. Маслоу самореалізація постає як найвищий рівень у ієрархії потреб, що досягається лише за умов задоволення базових фізіологічних, соціальних та психологічних потреб [1]. Соціально-культурна криза охопила українське суспільство впродовж останніх десятиліть. Вона проявляється у втраті довіри до державних інституцій, порушенні моральних норм, зростанні тривожності, апатії, відчутті безперспективності [4]. Війна, внутрішньо переміщені особи, еміграція, економічна нестабільність – усе це створює атмосферу невизначеності, що безпосередньо впливає на психологічний стан. У молоді часто виникає питання: залишатися в країні, долаючи труднощі, чи шукати кращого життя за кордоном. Водночас, попри все, українці демонструють високий рівень солідарності, волонтерства, громадянської активності, що свідчить про наявність внутрішніх ресурсів для самореалізації навіть у складних умовах. Водночас саме в умовах нестабільності особистість може глибше замислитися над сенсом життя, переосмислити свої цінності, знайти нові форми самовираження. У цьому контексті самореалізація стає актом свободи, вибору, відповідальності за власне життя. Тому ключовими чинниками, які сприяють самореалізації в умовах кризи, є формування внутрішньої стійкості, здатності до адаптації, критичного мислення. Також важливу роль відіграє культура як провідник збереження ідентичності та зв'язку між поколіннями. Мистецтво, література, музика, театр – усе це допомагає людині осмислити власний досвід, знайти емоційний відгук, відчуті приналежність до спільноти. Освіта, зокрема філософська, формує здатність до рефлексії, постановки глибинних запитань, пошуку відповідей, що виходять за межі утилітарного мислення [2]. Зараз соціальні мережі, онлайн-освіта, цифрові платформи відкривають нові можливості для творчості, комунікації, професійного розвитку. Водночас вони несуть ризики – поверхневність, інформаційне перевантаження, втрата глибини мислення [5]. Тому важливо навчитися критично сприймати інформацію, формувати цифрову грамотність, зберігати внутрішню цілісність у віртуальному середовищі. Таким чином, соціально-культурна криза може бути не тільки загрозою, а й викликом, який може стимулювати особистість до глибшого самопізнання, переоцінки життєвих орієнтирів, пошуку нових форм буття. В умовах кризи не варто втікати від реальності, це шанс переосмислити, творити нові сенси, нові горизонти. У цьому процесі філософія виступає як інструмент внутрішньої навігації, що допомагає людині не загубитися в хаосі змін, а знайти власний шлях, власний голос, власну істину [3, с. 198].

Висновок. Соціально-культурна криза загартовує людину, тому в українському суспільстві стрімко зростає різностороння самореалізація особистостей.

Список використаних джерел:

1. Маслоу А. Теорія мотивації та особистості. К.: Основи, 2001. 320 с.
2. Московец Л. Самоактуалізація та самореалізація особистості: філософсько-психологічне розуміння. Історико-педагогічний альманах. 2021. № 1.
3. Неграш О.І Основні підходи до дослідження самореалізації в сучасній психології // Габітус. 2023. № 56. С. 198-202.

4. Слюсар В.М. Вплив соціально-культурної кризи на самореалізацію особистості. Наукові записки. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. № 1. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/1318/>
5. Фоменко А. До сучасного осмислення філософської концепції К. Хорні про шляхи самореалізації особистості. Новий Акрополь. 2020. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/do-suchasnoho-osmyslennia-filosofskoi-kontseptsii-kkhorni-pro-shliakhy-samorealizatsii-osobystosti-1500792591>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ангеліна Квасюк, студентка групи АТЛ-12

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: У сучасному світі, де глобалізація, цифровізація та масова культура активно впливають на світогляд людини, питання унікальності людської особистості набуває особливого значення. Суспільство формує стандарти поведінки, мислення й навіть моральності, що нерідко веде до знеособлення індивіда. Людина все частіше постає не як індивідуальність, а як елемент соціальної системи, що діє за заданими правилами [1, с. 34]. Саме тому актуальним є дослідження, як у межах соціуму людина може зберегти власну неповторність, внутрішню свободу й духовну автономію. Унікальність особистості є центральною темою філософії, психології та соціології. Вона виражає не лише індивідуальні якості людини, а й її здатність протистояти зовнішньому тиску, робити самостійний моральний вибір і відповідати за власне життя. У цьому контексті важливо зрозуміти, як суспільство може сприяти розвитку індивідуальності, а не придушувати її.

Мета дослідження: розкрити сутність унікальності людської особистості та її збереження в умовах сучасного соціуму.

Об'єкт дослідження: людина як соціально-індивідуальна істота в контексті суспільних взаємин.

Предмет дослідження: філософські та соціальні аспекти формування, розвитку й самореалізації унікальності особистості.

Завдання дослідження: визначити поняття та зміст унікальності особистості; Проаналізувати взаємозв'язок між індивідуальністю людини та соціумом; Виявити основні загрози втрати унікальності у сучасному світі; Розкрити роль духовних і моральних цінностей у збереженні індивідуальності; Окреслити шляхи гармонізації стосунків між особистістю та суспільством.

Виклад основного матеріалу. Проблема унікальності людської особистості бере свій початок ще у філософії античності. Сократ закликав людину до самопізнання, вбачаючи в ньому основу духовного розвитку. Індивідуальність, за Сократом, – це не соціальна роль, а прояв внутрішньої сутності, розуму та совісті [2, с. 15]. У філософії Нового часу І. Кант визначав людину як самоцінну істоту, що ніколи не може бути лише засобом досягнення мети інших. Він підкреслював автономію особистості й моральну відповідальність, яка робить людину неповторною у всесвіті. На думку Канта, гідність людини полягає в її здатності діяти згідно з моральним законом, який вона встановлює сама собі [3, с. 62]. У XX столітті проблема унікальності особистості набула нових вимірів. Екзистенціалісти – зокрема Ж.-П. Сартр та К. Ясперс – наголошували, що людина приречена бути вільною, тобто відповідальною за власний вибір. Вона створює себе через дії, а отже, її унікальність – це не вроджена риса, а результат постійного самотворення. Суспільство, однак, прагне стандартизувати поведінку людей, нав'язуючи «правильні» моделі життя, що призводить до втрати автентичності [4, с. 89]. Сучасний соціум характеризується високим рівнем взаємозалежності між людьми, розвитком масової культури та інформаційних технологій. Ці процеси, з одного боку, розширюють можливості самовираження, а з іншого – загрожують

справжній унікальності, оскільки формують масову свідомість і стандартизовані цінності. Людина, прагнучи бути прийнятою соціумом, нерідко відмовляється від власних переконань, стилю мислення, творчого підходу. Водночас соціум не лише обмежує, а й створює умови для самореалізації особистості. Соціальне середовище є простором розвитку, у якому індивід має змогу реалізувати свої здібності через працю, творчість, комунікацію. Як зазначає Е. Фромм, справжня свобода полягає не у втечі від суспільства, а у здатності бути собою серед інших [5, с. 103]. Тому головне завдання сучасної людини – знайти рівновагу між інтеграцією у соціум і збереженням власної неповторності. Духовність і моральні цінності є фундаментом збереження унікальності. Людина, яка має внутрішні переконання, усвідомлює сенс життя, здатна протистояти соціальному тиску. У цьому контексті важливою є роль освіти, культури та філософського мислення, що допомагають особистості пізнати себе і свідомо обрати власний шлях. Таким чином, унікальність особистості не заперечує соціальність, а доповнює її. Вона проявляється у здатності людини не просто існувати у суспільстві, а створювати нові цінності, впливати на розвиток культури й бути активним учасником історичного процесу.

Висновок. Проблема унікальності людської особистості в парадигмі соціуму є однією з ключових для сучасної філософії. Унікальність людини полягає у її здатності мислити самостійно, діяти морально й не втрачати власного «Я» в умовах соціального тиску. Сучасне суспільство потребує індивідів, які не лише адаптуються, а й творять нові смисли, зберігаючи при цьому духовну гідність і моральну цілісність. Людина – це не лише продукт соціуму, а його творець. Її унікальність – це прояв свободи, відповідальності й любові до світу. Саме завдяки таким людям суспільство має шанс розвиватися гуманістично, не втрачаючи своєї духовної основи.

Список використаних джерел:

1. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. К.: Наука, 2003. 240 с.
2. Сократ. Апологія Сократа. К.: Основи, 2011. 128 с.
3. Кант І. Критика практичного розуму. Львів: Астролябія, 2018. 312 с.
4. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. К.: Юніверс, 2001. 512 с.
5. Фромм Е. Втеча від свободи. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 320 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Тереза Квич, студентка групи АГР-11

СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА ГРОШЕЙ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження полягає у тому, як гроші функціонують, як будується структура цих комунікацій, як визначається символічний характер грошей, та які значення репрезентуються в символічній формі грошових знаків.

Мета дослідження: з'ясувати соціальну природу грошей в контексті фінансової діяльності держави. Об'єкт дослідження: гроші та фінансова діяльність держави.

Предмет дослідження: роль грошей як медіуму соціально-економічних комунікацій, їх структура, знакова природа та значення, а також їх взаємозв'язок з соціальною філософією та етикою.

Завдання дослідження: розгляд та аналіз взаємозв'язку між грошима та соціальною комунікацією в контексті сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Гроші супроводжують людину впродовж усього життя – від найпростіших побутових покупок до глобальних економічних процесів. Але їхнє значення значно глибше, ніж просто засіб обміну. Грошова комунікація – це певний соціальний процес, у якому відображається культура суспільства, рівень довіри, цінності та навіть національний характер. Люди через гроші «спілкуються» між собою, висловлюють свої

можливості, пріоритети і ставлення до держави. Українські науковці зазначають, що гроші сьогодні є не лише економічним інструментом, а й елементом комунікації між людиною, суспільством і владою. У праці «Грошова культура населення в контексті дослідження соціальних комунікацій» підкреслюється, що грошові відносини формують певну систему соціальних смислів, яка впливає на поведінку людей та їхні рішення [1]. Саме через гроші люди оцінюють стабільність держави, рівень добробуту та справедливості у суспільстві. Водночас гроші є своєрідним дзеркалом історії. Наприклад, створення національної валюти – гривні – стало важливим етапом у становленні незалежності України. Як наголошує Національний банк України, дизайн банкнот не випадковий: портрети діячів, архітектурні пам'ятки та символи відображають нашу ідентичність і культурну спадщину [2]. Таким чином, гроші виконують роль не лише фінансового, а й символічного засобу комунікації між державою та громадянами. Сьогодні велике значення має і те, як держава спілкується з людьми через фінансові рішення. У Стратегії комунікацій Національного банку України зазначено, що відкритість і зрозумілість інформації про монетарну політику допомагає формувати політику, що допомагає формувати довіру до державних інституцій. Це ще раз доводить, що грошова система – не лише цифри, а передусім процес налагодження взаєморозуміння між владою і суспільством [3]. Варто відзначити й психологічний аспект ставлення до грошей. За результатами дослідження «Психологічні особливості ставлення до грошей», сприйняття грошей формується з дитинства – через спостереження за батьками, середовище, медіа. Люди наділяють гроші емоційними значеннями – як символ безпеки, стабільності чи навіть успіху [4]. Такі уявлення впливають на фінансову поведінку та на те, як ми реагуємо на економічні зміни. Цікаво, що навіть у кризові періоди гроші залишаються своєрідним «мостом» між державою та громадянами. Вони показують, наскільки ефективно працює фінансова система, чи є в людей довіра до влади, і наскільки суспільство готовий підтримувати спільні економічні рішення. Як зазначає І. К. Зубіашвілі у своїй статті «Ставлення до грошей як важливий фактор соціалізації», гроші стають елементом соціального навчання, через який люди засвоюють норми та цінності суспільства [5]. Отже, грошова комунікація – це не лише про обмін вартостями, а про взаємодію людей і держави через фінансові знаки, символи та рішення. Гроші відображають суспільну свідомість, менталітет і рівень довіри до влади. Саме тому аналіз грошової комунікації дає можливість краще зрозуміти не лише економіку, а й духовносоціальний стан суспільства в цілому.

Висновок: Гроші виконують роль медіуму соціально-економічних комунікацій, що відображається у їх здатності об'єднувати людей, відображати їхні соціальні дії, відносини та цінності. Дослідження також підкреслює важливість розуміння грошей як символічних знаків, які не лише вимірюють матеріальну цінність, але й передають важливу інформацію про соціальні відносини та взаємодію учасників суспільства. Отже, дослідження природи грошей як медіуму соціально-економічних комунікацій допомагає розширити наше уявлення про роль грошей в суспільстві та їх вплив на соціальну реальність.

Список використаних джерел:

1. Грошова культура населення в контексті дослідження соціальних комунікацій. КІП, 2016. URL: <https://kpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/groshova-kultura.pdf>
2. Національний банк України. Презентація виставки «Гривня – більше, ніж гроші». URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/unikalnu-vistavku-ekspeditsiyu-grivnya-bilshe-nij-groshiprezentuvati-natsionalniy-bank-ta-ukrayinskiy-dim>
3. Національний банк України. Стратегія комунікацій Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_Communication_NBU.pdf
4. Психологічні особливості ставлення до грошей // Науковий журнал «Habitus». 2025. URL: <https://habitus.od.ua/journals/2025/71-2025/42.pdf>
5. Зубіашвілі І. К. Ставлення до грошей як важливий фактор соціалізації. URL: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/download/160819/160024/351516>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій.

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Ринкове господарство – це економічна система, де виробництво, розподіл і споживання благ регулюються ринковими механізмами: попитом, пропозицією та конкуренцією. Його мета – ефективне використання ресурсів і забезпечення економічного зростання через підприємництво, приватну власність і свободу вибору [1, с. 112–118]. Сучасні моделі ринкового господарства сформувалися залежно від історичних, соціальних і політичних умов. Найпоширеніші з них – ліберальна, соціально-ринкова та змішана [2, с. 45–58]. Ліберальна модель (США, Велика Британія) ґрунтується на мінімальному втручанні держави в економіку, свободі підприємництва та конкуренції. Її перевагою є висока динамічність розвитку, але недоліком – соціальна нерівність [4, с. 71–83]. Соціально-ринкова модель (Німеччина, країни Скандинавії) поєднує ринкові принципи з активною державною політикою у сфері соціального захисту, освіти й охорони здоров'я. Вона забезпечує баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю [2, с. 52–56]. Змішана модель (Франція, Італія, Японія) передбачає поєднання ринкових механізмів із державним регулюванням стратегічних секторів економіки [3, с. 203–210]. У сучасних умовах глобалізації ринкові моделі зближуються: ліберальні економіки посилюють державне регулювання, а соціально-орієнтовані – активніше впроваджують ринкові механізми. Для України важливе поєднання переваг різних моделей, формуючи соціально орієнтовану ринкову систему з підприємництвом, конкуренцією, інноваціями та активною роллю держави у соціальному захисті й підтримці виробників [5].

Висновок: Загальні результати дослідження можуть включати порівняльний аналіз основних моделей ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначення найбільш ефективної моделі для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк В. І. Економіка України: теорія і практика: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2020. 248 с.
2. Мартиненко С. М. Ринкова економіка: сучасні моделі та тенденції розвитку: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2019. 312 с.
3. Петров І. В. Економічна теорія: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 276 с.
4. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. Київ: Основи, 2018. 512 с.
5. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Економічна статистика України». Київ: Держстат України, 2023. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2025).
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві гроші вже давно перестають бути суто економічним інструментом – вони виступають значним елементом соціальної та культурної реальності. З погляду практичної філософії, гроші можна розуміти як соціокультурний феномен, який трансформує свідомість людей, їхні ціннісні орієнтири та моделі мислення. Саме таку концепцію розробляє Зоя Скринник: вона стверджує, що гроші не лише регулюють економічні відносини, а формують структури взаємодії, стають кодами комунікації у суспільстві і можуть призводити до «тоталізації інструментальної раціональності» [1]. Спочатку гроші виконували утилітарну функцію – це був засіб обміну, вимірювання вартості та зручний інструмент у товарно-грошових відносинах. Проте в процесі соціально-економічного розвитку та розширення фінансових систем гроші набувають символічного значення: вони перетворюються на маркер соціального статусу, на невидимий показник культури споживання та на один із кодів культурної ідентичності. Цей аспект підкреслює Ігор Кудря, коли аналізує соціокультурний аспект феномену грошей: гроші як символ, гроші як «мовна» форма сучасної взаємодії, що виходить за межі простого обміну [3]. Досліджуючи український соціокультурний контекст, В.К. Коробов підкреслює, що у сучасному українському суспільстві співіснують і взаємодіють різні світоглядні моделі фінансових відносин: модерна модель банки-кредиту, електронних грошей та постмодерна скептика до них [2]. Він звертає увагу на те, що гроші стають елементом світогляду людини: спосіб ставлення до грошей означає спосіб ставлення до себе, до суспільства, до майбутнього. Водночас це породжує нові виклики для культури мислення: індивідуалізм, коли володіння грошима стає носієм особистої цінності, та влада грошей – коли фінансові ресурси дають можливість впливати на економічні й соціальні процеси – відкривають етичні запитання щодо відповідальності, справедливості, моралі. Анна-Марія Старицька у своїй праці «Еволюція грошей в розвитку культури мислення: філософський погляд» зосереджується на тісному зв'язку між змінами форми грошей та трансформацією мислення [4]. Вона зазначає, як перехід від матеріальних форм грошей (монет, банкнот) до абстрактних (електронні гроші, фінансові інструменти) змінює спосіб, яким люди сприймають економічну ситуацію, свою роль у ній, свою ідентичність. У сучасних українських умовах це проявляється й через культурно-психологічну специфіку: недовіру до грошей, акцент на ощадливість, зміну моделей споживання та збереження, що впливає на мислення й поведінку індивідів. Таким чином, гроші виступають не лише економічною категорією, але культурно-філософським феноменом, через який відбуваються зміни у системі цінностей, у моделі соціальної ідентичності та мисленні. Усвідомлення того, як гроші формують наше ставлення до світу, до себе, до інших – відкриває нові горизонти для культурного та духовного розвитку сучасного суспільства.

Висновок: еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Скринник Зоя Е. Гроші як соціокультурний феномен у вимірах практичної філософії URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/375ddd10-ea2e-4d04-b2f5-e6c51159634d>
2. Коробов В.К. Світоглядні основи вивчення соціальної ролі грошей у сучасному українському суспільстві. Чорноморський державний університет ім. П. Могили, 2015. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/1433>
3. Кудря Ігор. Соціокультурний аспект феномену грошей. Видавництво Львівської політехніки, 2011. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/69e0231e-41a6-4621-b051-f25a348503ea>
4. Старицька Анна-Марія. Еволюція грошей в розвитку культури мислення: філософський погляд. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/47110>
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

11. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Даша Клачун, студентка групи КБ-12

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності впровадження ефективних форм господарювання в сучасних «постсоціалістичних» країнах, оскільки докорінна перебудова їхніх економічних відносин вимагає врахування соціальних та моральних аспектів. Сучасний світовий досвід свідчить про те, що ефективність господарювання залежить не лише від економічних аспектів, але й від психологічних та етичних факторів. Однак в Україні існує дефіцит досліджень, що стосуються моральних аспектів бізнес-діяльності та її соціальної важливості.

Мета дослідження: з'ясування моральних аспектів бізнесу в «постсоціалістичних» країнах, зокрема в Україні, та визначення їхнього впливу на господарювання та суспільство.

Об'єкт дослідження: проблема поєднання інтересів суспільства і особистості.

Предмет дослідження: етика бізнесу як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва та діяльності її суб'єктів. Історично було широко поширений скептицизм щодо можливості існування моральних аспектів у сфері бізнесу. Проте ця точка зору стає міфом, оскільки важливо враховувати моральні аспекти у бізнесі для досягнення успіху та збереження довіри в громадськості.

Завдання дослідження: вивчення та аналіз сучасного підходу до моральних аспектів господарювання в розвинених країнах.

Виклад основного матеріалу. Проблема гармонізації інтересів особистості та суспільства є однією з наріжних у соціальній філософії, а в контексті господарської діяльності вона набуває особливої гостроти. Протягом тривалого часу домінувала думка, що сфера бізнесу є саморегульованою системою, де моральні категорії є зайвими. Цей погляд, що сягає корінням у спрощене трактування класичної економічної думки, розглядав ринок як арену боротьби індивідуальних егоїзмів, де єдиним мірилом успіху є прибуток. Однак такий підхід, що зводить економіку до примітивного матеріалізму, зазнає краху в умовах сучасної глобалізованої цивілізації, де інформаційна прозорість та репутаційні ризики відіграють колосальну роль [1, с. 43]. Сьогодні провідні економіки світу демонструють, що довгостроковий успіх та стабільність неможливі без міцного етичного фундаменту. Концепція соціальної відповідальності бізнесу еволюціонувала від суто теоретичної ідеї до практичного інструменту стратегічного управління [3, с. 18]. Це означає, що сучасні компанії усвідомлено беруть на себе зобов'язання не лише перед власниками та акціонерами, а й перед широким колом зацікавлених сторін (стейкхолдерів): працівниками, споживачами, діловими партнерами, місцевими громадами та довкіллям. Відтак етика перестає бути зовнішнім обмежувачем і перетворюється на внутрішній компас, що визначає місію, цінності та стратегію розвитку організації, впливаючи на все: від умов праці до екологічності виробництва [2, с. 15]. Для України та інших постсоціалістичних країн цей аспект є особливо важливим і водночас болючим. Перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки супроводжувався не лише кардинальними економічними трансформаціями, а й глибокою ціннісною кризою. В умовах інституційного вакууму та відсутності усталених правил гри цей процес часто відбувався у формах «дикого капіталізму», що породило в суспільстві стійку недовіру до підприємництва як такого. Тому подолання цього спадку та формування нової ділової культури, заснованої на довірі, прозорості та повазі до суспільних інтересів, є не просто бажаним, а стратегічно необхідним завданням. Таким чином, сучасна соціально-філософська рефлексія розглядає бізнес не просто як механізм для отримання прибутку, а як складний соціальний інститут, що активно впливає на суспільство. Його ефективність вимірюється не лише фінансовими показниками, а й здатністю створювати та примножувати соціальний капітал – мережу довіри, взаємних норм та зв'язків, що зміцнює соціальну тканину [4, с. 121]. У цьому контексті такі класичні ділові чесноти, як чесність, пунктуальність, відповідальність за свої слова та повага до партнера,

перестають бути суто моральними побажаннями. Вони перетворюються на ключові економічні активи, які знижують транзакційні витрати, підвищують ефективність взаємодії та відкривають шлях до довгострокового партнерства, без якого неможливо побудувати стійку та конкурентоспроможну економіку [5, с. 7].

Висновок: дослідження моральних аспектів бізнесу важливе для розуміння сучасних вимог до підприємств у сфері етики та відповідальності. Етичні аспекти господарювання стають ключовими для досягнення сталого розвитку та позитивного впливу на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Злупко, С. М. Філософія економіки. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 482 с.
2. Павленко, А. Ф., та ін. Етика бізнесу. Київ: КНЕУ, 2009. 256 с.
3. Сасенко, О. С. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінські практики. Суми: Університетська книга, 2016. 320 с.
4. Грішнова, О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ: Знання, 2006. 256 с.
5. Круш, П. В., Клименко, Ю. О. Етика ділового спілкування. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 368 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Вікторія Климишин, студентка групи СПГ-11

ЛЮДИНА ЯК ТВОРІННЯ І ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Проблема взаємозв'язку людини та культури є однією з центральних у філософії, соціології та культурології. Культура формується людиною, але водночас сама визначає її світогляд, поведінку, систему цінностей. У сучасному світі, де глобалізаційні процеси поєднують різні культурні традиції, особливо важливо усвідомлювати роль людини як творця культури та носія її духовних цінностей.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз сутності людини як творіння культури та як активного суб'єкта її творення.

Предмет дослідження: взаємозв'язок людини і культури у процесі історичного розвитку людства.

Об'єкт дослідження: людина як біосоціальна істота, діяльність якої зумовлює становлення, розвиток і трансформацію культури.

Завдання дослідження: Проаналізувати роль культури у формуванні особистості людини та показати її як творця культурних цінностей. Визначити взаємовплив людини і культури в історичному контексті.

Виклад основного матеріалу. Культура – це результат творчої діяльності людини, спрямованої на перетворення навколишнього світу і самої себе. Людина створює матеріальні й духовні цінності, які формують її життєвий простір. Водночас культура, будучи сукупністю знань, норм, традицій і символів, виховує людину, задає орієнтири її поведінки [1, с.105]. З найдавніших часів культура була способом виживання людства. Вона охоплює все, що створено людиною – від знарядь праці до мистецтва, науки й моралі. Через культуру людина усвідомлює своє місце у світі, спілкується з іншими поколіннями, передає досвід і цінності. Як творіння культури, людина формується під впливом сім'ї, освіти, релігії, мистецтва, мови. Саме культура визначає систему моральних орієнтирів, світогляд, рівень духовного розвитку. Водночас людина не є лише пасивним носієм культурних надбань – вона постійно створює нові форми культури, оновлює її, збагачує своїм досвідом і творчістю. Філософи, зокрема І. Гердер, М. Бердяєв, О. Шпенглер, вважали, що культура – це прояв творчої сутності людини. Людська творчість є способом самореалізації та самопізнання. Кожна епоха породжує власний тип культури – від античної гармонії до модерної технічної цивілізації. І в кожній із них людина постає водночас як творець і як продукт культурного процесу [4, с.191]. У сучасному світі розвиток технологій, глобалізація та

цифровізація впливають на культуру, але не змінюють її сутності: вона залишається духовним осередком людського існування. Людина продовжує бути головною творчою силою, здатною не лише створювати нові культурні цінності, а й зберігати гуманістичні основи суспільства [2, с.54]. Майбутнє людства повністю залежить від того, у якому напрямі та якими способами воно розвиватиме власну культуру. Людина завжди виступає основним показником культурного розвитку. Рівень культури суспільства визначається рівнем розвитку особистості, її здатністю до самовдосконалення та духовного зростання, адже культура є сукупністю матеріальних і духовних цінностей людини. Вона формує певні закони, за якими ми живемо [3, с.12]. Проте неможливо навчитися культурі – це результат власних зусиль, духовного пошуку та прагнення до досконалості. портрету людської спільноти» [7]. На думку М. Слюсаревського, український менталітет має такі риси: працьовитість, хазайновитість, глибокий емоційний зв'язок з краєм, миролюбна вдача, гостинність, турбота про родину, рішучість, хоробрість у справі захисту Батьківщини, індивідуалізм, інтроверсивність, спрямованість на самовдосконалення, демократизм, толерантність, гіпертрофоване волелюбство, що межує з анархічністю, глибинна емоційність, стриманість, поєднання елегійних настроїв з нездоланим оптимізмом, розвинута уява, яка знайшла свій вияв у народному мистецтві [5, 209]. Цікавою є думка письменника і прозаїка Ф. А. Іскандера: «Культура – це не кількість прочитаних книг, а кількість зрозумілих» [6].

Висновок: Отже, людина є творінням культури, оскільки саме культура формує її як особистість, визначає моральні норми та світогляд. Водночас людина є творцем культури – через працю, мистецтво, науку, спілкування вона створює нові культурні форми, передає їх майбутнім поколінням. Культура і людина – це єдиний, взаємозалежний процес розвитку людства.

Список використаних джерел:

1. Гужва О.П. Культура як усвідомлений досвід людства // Культура і сучасність /О.П. Гужва. К.: ДАК ККіМ, 2008. №1. С.105-109.
2. Гердер І. Ідеї до філософії історії людства. Львів: Світ, 1993. 280 с.
3. Постовий В. Г. Тенденції виховання дітей і молоді в сучасній українській сім'ї //Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі/В.Г.Постовий. К.: МАУП, 2004. 336с.
4. Слюсаревський М. М. Український менталітет: ретроспективи і перспектива // Ілюзії і колізії /М.Слюсаревський. К.: Гнозис, 1998. 234с.
5. Фромм Е. Душа людини. К.: Основи, 2006. 268 с.
6. Яковенко Н. Культура і людина у добу глобалізації. URL: <https://ukrmodernculture.org>
7. Особистість у світі культури. URL:https://studopedia.su/8_62837_lvudina-vak-tvorinnva-i-tvorets-kulturi-kultura-sfera-tvorchosti-ta-samorealizatsii-lvudini.html/
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
- 9.Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
- 10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
- 11.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Тарас Климочко, студент групи АГР-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальності теми дослідження: тема німецьких мислителів про природу власності є досить актуальною, особливо в контексті соціально-економічних змін, які відбуваються в світі. Вона відкриває можливість розглядати різні погляди на власність і її роль у суспільстві, а також аналізувати теоретичні концепції, які розкривали німецькі мислителі.

Мета дослідження: аналіз поглядів німецьких мислителів про природу власності.

Об'єкт дослідження: ідея власності, її виникнення, принципи, що їй лежать в основу, а також її вплив на соціальні відносини і суспільство в цілому.

Предмет дослідження: думки німецьких мислителів про природу власності.

Завдання дослідження: проаналізувати погляди німецьких мислителів, визначити, яке значення німецькі мислителі надавали власності як соціальному явищу, проаналізувати, які теоретичні моделі розвитку власності були запропоновані німецькими мислителями.

Виклад основного матеріалу. Німецька класична філософія представлена системами І. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля та Л. А. Фейєрбаха, які зробили величезний внесок у розвиток європейської думки XVIII–XIX століть. Цей період став вершиною філософського ідеалізму, що прагнув осмислити сутність людини, свободи та власності як глибинних проявів духу і розуму [1]. Для мислителів цього напрямку головним було питання – як поєднати свободу особистості з об'єктивним порядком природи і суспільства. Одним із ключових понять, через яке розкривається ця єдність, стала власність, адже саме вона виражає спосіб, у який людина стверджує свою волю у світі речей. Імануїл Кант вважав, що право власності випливає з моральної автономії людини. Людина як розумна істота має здатність діяти згідно із законом, який вона встановлює сама для себе, тому власність є зовнішнім виявом цієї свободи. Кант наголошував, що володіння речами можливе лише тоді, коли воно не порушує свободи інших осіб. Таким чином, власність має моральний характер і повинна підкорятися принципу загальної справедливості [2]. Інший видатний представник класичного ідеалізму – Йоганн Фіхте – розглядав власність як форму самоствердження індивіда у зовнішньому світі. Людина, за Фіхте, не просто володіє речами, а створює себе через діяльність. Праця виступає тим засобом, завдяки якому людина реалізує власну свободу, а власність є її результатом. Вона має бути не привілеєм, а формою морального буття, що служить суспільному добру [3]. Георг Гегель підніс поняття власності до рівня філософії духу. У своїй праці «Філософія права» він стверджував, що власність є першим кроком на шляху до втілення свободи в об'єктивному світі. Через володіння річчю людина не лише заявляє про свою індивідуальність, а й входить у сферу взаємного визнання між людьми. Власність стає основою громадянського суспільства, адже лише через неї свобода набуває реальної форми [4]. Важливий етап розвитку поняття власності відбувається у працях Карла Маркса, який критикував ідеалістичне розуміння власності як духовної сутності. Маркс вважав, що власність має економічну природу і є результатом конкретних історичних умов виробництва. Він показав, що приватна власність у капіталістичному суспільстві стає джерелом класової нерівності та експлуатації, тому її необхідно розглядати не як вічну форму, а як історично змінну категорію [5]. Таким чином, у межах німецької класичної філософії сформувалося цілісне бачення власності як єдності свободи, праці та суспільного визнання. Від Канта до Маркса простежується еволюція від морально-правового до соціально-економічного розуміння цієї категорії. Усі мислителі підкреслювали, що власність не є лише матеріальним надбанням, а виявом людської сутності, здатності людини бути творцем історії.

Висновок: отже німецькі мислителі розглядали власність як важливий аспект суспільства, причому погляди варіювалися від критики приватної власності до її захисту як індивідуального права.

Список використаних джерел

1. Горак Р. Історія німецької класичної філософії. Київ: Либідь, 2020. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/filosofiya/istoriyafilosofii_gorak.pdf
2. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Основи, 2019. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kant_Imanuil/Krytyka_praktychnoho_rozumu.pdf
3. Фіхте Й. Основи природного права згідно з принципами науковчення. Харків: Фоліо, 2021. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Fikhte_Yohan/Osnovy_pryrodnoho_prava/
4. Гегель Г. В. Ф. Філософія права. Львів: Світ, 2020. URL: <https://psylib.org.ua/books/gegel03/txt00.htm>
5. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року. Київ: Політвидав, 2018. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marks_Karl/Ekonomichno-filosofski_rukopysy_1844_roku/
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ЛЮДИНА В РИНКОВИХ ВІДНОСИНАХ

Актуальність дослідження. Сучасна економіка України характеризується становленням ринкових відносин, що зумовлює необхідність переосмислення місця і ролі людини у нових соціально-економічних умовах. У цих умовах людина стає не лише споживачем економічних благ, а активним учасником процесів виробництва, обміну, розподілу та споживання.

Мета дослідження: проаналізувати сутності та ролі людини в умовах ринкових відносин, виявлення основних проблем її адаптації до нових соціально-економічних реалій і визначення чинників підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці.

Об'єкт дослідження: процес соціально-економічної адаптації людини до умов ринкових відносин.

Предмет дослідження: система економічних, соціальних і психологічних відносин, які визначають поведінку людини в умовах ринку.

Завдання дослідження: визначити місце, роль та основні напрями розвитку людини в умовах ринкових відносин, а також охарактеризувати чинники, що впливають на формування її економічної поведінки.

Виклад основного матеріалу. В умовах переходу до ринкової економіки людина набуває нових соціальних функцій: вона стає активним учасником економічного процесу, самостійно приймає рішення щодо праці, підприємництва, споживання та інвестування. Основними рисами сучасної економічно активної людини є самостійність, відповідальність, ініціативність, прагнення до самореалізації та професійного зростання [1, с. 53]. Разом із тим ринкові відносини зумовлюють і низку соціальних проблем – нерівність доходів, нестабільність зайнятості, конкуренцію на ринку праці, що вимагає від людини постійної адаптації та підвищення кваліфікації [3, с. 27]. Успішна реалізація людини в умовах ринку залежить від її економічної культури, ціннісних орієнтацій, а також здатності поєднувати особисті інтереси з потребами суспільства. Формування активної, відповідальної особистості є важливою умовою сталого розвитку суспільства [5, с. 14]. Сучасні реалії показують, що економічна активність людини дедалі більше пов'язана із розвитком інноваційного мислення, підприємницьких навичок і цифрової грамотності. Саме ці риси дозволяють людині ефективно функціонувати в умовах швидких змін ринку праці, технологічних трансформацій і глобальної конкуренції. Підвищення ролі знань, умінь і творчості перетворює людину на головний ресурс економіки знань та основний чинник підвищення її конкурентоспроможності [2, с. 53]. Людина в умовах ринкових відносин є не лише виконавцем економічних процесів, а й їх рушійною силою. Від рівня її соціальної активності, підприємливості та моральної зрілості залежить ефективність функціонування економічної системи держави [4, с. 110].

Висновок. У сучасних умовах формування ринкової економіки людина виступає центральною ланкою соціально-економічних процесів. Її здатність до адаптації, професійного розвитку та відповідальної поведінки визначає успішність не лише окремого підприємства, але й держави загалом. Отже, розвиток людини, її економічної культури та ціннісних орієнтирів має стати стратегічним пріоритетом суспільства.

Список використаних джерел

1. Гончарук (Чолач) Т., Гурик М. І. Джугла Н., Чигур Р. Особливості персоналістської антропології. Науковий огляд. № 9 (62), 2019. С. 50-63
2. Круш П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень/ П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. К. : ЦУЛ, 2010. 368 с.
3. Куценко В. І. Соціальні аспекти формування ринку праці в Україні. – Київ: Наукова думка, 2018. 215 с.
4. Леоненко П. М. Економічна історія: навч. посіб. /П. М. Леоненко, П. І. Юхименко. К.: Знання-Прес, 2004. 499 с.
5. Пархоменко О. Людина в системі економічних відносин сучасного суспільства. // Економічний вісник. 2022. №3. С. 12-18.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T., Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M., Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Арсен Коваль, студент групи АТ-11

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальності теми дослідження: проблема власності є однією з центральних у європейській філософії, адже вона безпосередньо пов'язана з питаннями свободи, справедливості та соціального порядку. Особливо вагомий внесок у формування уявлень про природу власності зробили німецькі мислителі Нового часу. Їхні ідеї залишаються актуальними і сьогодні, коли суспільства шукають баланс між правом індивіда на приватну власність і суспільною відповідальністю.

Мета дослідження: проаналізувати погляди німецьких мислителів щодо природи власності, визначити їхній внесок у становлення європейської соціально-філософської думки.

Об'єкт дослідження: поняття власності як соціально-філософського явища, що відображає відносини між людиною, суспільством і матеріальним світом.

Предмет дослідження: ідеї німецьких філософів XVIII–XIX століть про походження, сутність та роль власності у розвитку суспільства.

Завдання дослідження: висвітлити основні підходи німецьких мислителів до проблеми власності, з'ясувати, як філософи розуміли зв'язок між власністю та свободою особи, розкрити вплив їхніх ідей на подальший розвиток європейської соціальної теорії.

Виклад основного матеріалу. Класична німецька філософія стала основою для глибокого осмислення понять свободи, права та власності. Імануїл Кант у своїй праці «Метафізика моралі» визначав власність як зовнішнє виявлення свободи людини, засноване на розумі та моральному законі. Для нього право володіння речю є не лише економічною, а передусім етичною категорією, що впливає з гідності особи [1, с. 45]. Йоганн Готліб Фіхте розглядав власність у контексті суспільного договору. Він вважав, що право на володіння виникає не природно, а завдяки домовленості між людьми, спрямованій на підтримання справедливості й соціального порядку [2, с. 112]. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель тлумачив власність як прояв самосвідомості індивіда у зовнішньому світі. Через володіння людиною утверджує себе як особистість і долучається до морального цілого – держави. Для Гегеля власність є не лише приватним правом, а й елементом духовного розвитку людства, що забезпечує гармонію між індивідуальним і загальним [3, с. 210]. Людвіг Феєрбах підкреслював антропологічний вимір власності: він вважав, що відношення людини до речей відображає її сутнісні потреби [4, с. 178]. У власності він бачив не лише право, а й форму самореалізації людини, яка через матеріальні речі утверджує свою людяність. Карл Маркс критично переосмислив традиційне розуміння власності, аналізуючи її як основу економічного відчуження. На його думку, приватна власність у капіталістичному суспільстві породжує нерівність і суперечність між працею та капіталом. Маркс вважав, що історичний розвиток призведе до скасування приватної власності на засоби виробництва і переходу до суспільних форм володіння [5, с. 89]. Ідеї цих мислителів створили фундамент для подальших дискусій у філософії, соціології та праві. Їхні концепції вплинули на становлення сучасного розуміння прав людини, соціальної справедливості й демократичних принципів власності [6, с. 134].

Висновок. Таким чином, німецькі мислителі розглядали власність не лише як економічну категорію, а як моральну й соціальну форму буття людини. Від Канта до Маркса простежується еволюція уявлень – від індивідуалістичного тлумачення до соціально-історичного. Розуміння власності як засобу самореалізації та свободи особи, а також як чинника суспільного розвитку, залишається ключовим для сучасної філософської думки.

Список використаних джерел

1. Кант І. Метафізика моралі / пер. з нім. В. Бібіхіна. Київ: Юніверс, 2004. 272 с.
2. Фіхте Й. Г. Основи природного права. Харків: Акта, 2010. 318 с.
3. Гегель Г. Філософія права / пер. з нім. А. Бойченка. Київ: Основи, 2001. 480 с.
4. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року. Київ: Вища школа, 1988. 295 с.
5. Розумовський І. І. Філософські концепції власності в європейській традиції. Львів: ЛНУ, 2020. 156 с.
6. Хома О. Філософія німецького ідеалізму: від Канта до Маркса. Київ: КНУ, 2018. 240 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V., Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Христина Ковальська, студентка групи КН-11

МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій.

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Актуальність та мета дослідження. Дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн є надзвичайно актуальним у сучасних умовах глобалізації, інтеграції ринків і посилення міжнародної конкуренції [1]. Від правильного вибору економічної моделі залежить рівень добробуту населення, стабільність фінансової системи, розвиток соціальної сфери та здатність держави реагувати на зовнішні виклики [2]. У сучасному світі країни дедалі частіше стикаються з необхідністю реформування економічної системи, що зумовлює важливість аналізу існуючих моделей ринкового господарства, їхніх особливостей, переваг і недоліків [3]. Мета дослідження полягає у вивченні основних моделей ринкового господарства, визначенні їх ключових характеристик, порівнянні підходів до взаємодії держави та приватного сектору, а також у з'ясуванні, яка модель є найефективнішою в контексті конкретної країни, враховуючи її історичні, соціально-економічні та політичні умови. Предметом дослідження виступають сучасні моделі ринкового господарства, а об'єктом – особливості їхньої реалізації у різних державах світу [4]. Еволюція та загальні аспекти. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом тривалого історичного розвитку економічної думки, що поєднує класичні принципи вільної конкуренції з новими підходами до соціального регулювання та державного втручання [4]. Від моменту становлення капіталістичної системи у XVIII–XIX століттях економісти намагалися знайти оптимальний баланс між свободою ринку та роллю держави у забезпеченні стабільності. Згодом, під впливом глобалізації, технологічного прогресу, зростання ролі інформаційних технологій і нових соціальних викликів, традиційні ринкові моделі зазнали значних змін [2]. Ефективність ринкової моделі сьогодні визначається не лише здатністю забезпечити економічне зростання, а й рівнем соціальної справедливості, екологічної відповідальності та інноваційного розвитку [5]. Оптимальна модель повинна враховувати національні особливості, історичні традиції, культурні цінності, політичну систему та стратегічні цілі країни [2]. Основні моделі ринкового господарства можна поділити на кілька типів залежно від ролі держави, рівня соціального захисту, ступеня конкуренції та механізмів регулювання [6]. Однією з найвідоміших є ліберальна ринкова модель, характерна для таких країн, як США та Велика Британія. Інша модель – соціальна ринкова економіка, що набула поширення у Німеччині [7]. Особливе місце займає скандинавська модель ринкової економіки. Водночас у деяких країнах переважає модель державного капіталізму. Ще одним типом є модель розвитку (developmental state) [8].

Висновок: Загальні результати дослідження можуть включати порівняльний аналіз основних моделей ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначення найбільш ефективної моделі для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А. С. Гальчинський, А. С. Економічна методологія. Логіка оновлення: курс лекцій. Київ : АДЕФ-Україна, 2010. ISBN 978-966-187-034-4. URL : <https://catalog.lounb.org.ua/bib/393510>

2. Савельєв Є. В. Савельєв, Є. В., Смалюк, Г. Економічна конвергенція на євроінтеграційному просторі. Журнал «Європейська економіка», Том 18, 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38231/1/САВЕЛЬЄВ.pdf>
3. Геєць В. М. Геєць, В. М. Модернізація економіки України: моделі, механізми, перспективи. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2022. URL: <https://ief.org.ua/publication/monohrafi>
4. Шевчук В. Я. Шевчук, В. Я. Економічні системи сучасності: порівняльний аналіз моделей ринкової економіки. Тернопіль : ТНЕУ, 2023.
URL : <https://www.tneu.edu.ua/>
5. Климко Г. Н., Нестеренко В. П. Климко, Г. Н., Нестеренко, В. П. Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Київ: Знання, 2020. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/bitstreams/8e97ccb5-8135-46ef-9bf5-0c60168ea836/download>
6. Садова У. Я. Садова, У. Я. Держава і ринок: механізми взаємодії у соціально орієнтованій економіці. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2021. URL : <https://ird.gov.ua/ird01/p103702.php>
7. Економічний огляд Європи Економічний огляд Європи: тенденції розвитку ринкових моделей. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2023, № 4, URL: <https://ief.org.ua/files/activity/204/zvit2024.pdf>
8. Звіт Світового банку Світовий банк. Звіт про економічний розвиток країн Європи у період 2022–2024 років. Вашингтон : World Bank Group, 2024.
URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/pressrelease/2024/10/17/europe-and-central-asia-economic-stability-amidst-sluggish-growth>
9. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
10. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
12. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
13. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
14. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
15. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Уляна Ковальчук, студентка групи ГЕО3-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Актуальність теми дослідження: аналіз проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя відкриває перед нами глибокі філософські питання, які мають важливе значення для розуміння еволюції світогляду та моральних цінностей у минулому та сучасності. В цьому контексті важливими є моральні принципи та релігійні переконання, які вплинули на життя людей та їх погляди на сенс життя у середньовіччі.

Мета дослідження: проведення філософського аналізу проблеми сенсу життя людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя з врахуванням впливу релігійних та моральних аспектів на формування світогляду.

Об'єкт дослідження: культурні особливості та історичні події, які вплинули на формування філософських поглядів на сенс життя в епоху Середньовіччя в Україні.

Предмет дослідження: існування людини в українському суспільстві в період Середньовіччя.
Завдання дослідження: проаналізувати проблеми сенсу життя людини в Середньовіччі; визначити які аспекти впливали на формування поглядів на сенс життя в суспільстві; визначити основні підходи до трактування проблеми сенсу життя та існування українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Один з відомих філософів того часу, Августин Блаженний, визнавав проблему сенсу життя в тісному зв'язку з пошуком духовних цінностей, божественного сприйняття та благодаті. Він вважав, що вищим способом розуміння сенсу життя є отримання божественного відкровлення. Таке відкровлення підтверджує слова І. Канта, який наголошував на двох основних джерелах подиву та благоговіння: зірковому небу над головою і моральному закону, який мешкає в самій людині. Ці аспекти роздуму обмежують

горизонт розуміння, і їх не потрібно обговорювати, а лише сприймати як невід'ємну частину існування [1, с. 115]. Філософ Ф. Ніцше вважав, що сенс життя полягає в підготовці Землі для приходу «надлюдини». Він порівнював людину з канатом, який натягнуто між мавпою і надлюдиною. Важливо не мета, а те, що міститься в людині. Його погляди в деякій мірі співпадають із сучасним трансгуманізмом, який передбачає появу покращеної людини в майбутньому [2, с. 14]. Українські дослідники, такі як А.М. Мочкін, О.С. Богомолів, В.С. Соловійов, а також Лев Шестов, розвивали ідеї сенсу життя в своїх працях. Важливо розуміти, що сенс життя є унікальним для кожної людини, і вона вільна вибирати його та відповідати за нього. Сенс життя виходить за межі існування і нерозривно пов'язаний із загальними моральними цінностями та долею нації та суспільства. [3, с. 155]. Людина відчуває сенс свого життя, коли служить інтересам родини, нації, суспільства і думає про щастя прийдешніх поколінь. Їй важливо, що вона залишить у спадок. Проте існує небезпека, коли життя стає інструментом для створення ідеї чи ідеалу, і це може призвести до фанатизму. Сенс життя створюється самою людиною. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра [5, с. 14]. Він може бути розглянутий як «життя заради життя», де сама життєва діяльність, а не мета, є цінністю.

Висновок: Таким чином, сенс життя людини в українському суспільстві епохи Середньовіччя визначався найбільш гнучкою та комплексною характеристикою, яка об'єднувала духовні та матеріальні аспекти життя. Головною темою філософських роздумів став спільний звідусіль об'єкт – людина та її існування у світі. Незважаючи на абстрактність окремих філософських питань, вони завжди зводилися до основної проблеми – природи та значення людини. Іммануїл Кант узяв питання «що таке людина?» як основне питання філософії, визнавши, що людина є біосоціальною єдністю, в якій поєднуються соціальні, біологічні та духовні аспекти її існування. Всі ці різні форми вияву людської сутності взаємодіють та взаємопроникають одна в одну, створюючи унікальний психологічний, моральний, релігійний та політичний образ людини. Людина не лише усвідомлює свою смертність, але й постійно розвивається, створюючи історію, що формує її сутність. Важливим аспектом цього розвитку є зміна і розширення змісту людського буття, а саме акумуляція культурних та соціальних цінностей. Саме це робить людину унікальною серед усіх істот і відкриває широкий спектр можливостей для самореалізації та пізнання сенсу свого життя. Таким чином, питання про сенс життя завжди було тісно пов'язане з роздумами над природою та значенням людини у світі, і ця проблема залишається актуальною і сьогодні.

Список використаних джерел

1. Володін П. В. Сенс життя людини як філософська проблема // Гуманітарний вісник ЗДІА. № 51.3 МАУП, 2012. С. 115.
2. Гончарук Тетяна, Джугла Надія, Мокряк Леонід, Шумка Михайлина. Філософія: Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники 2009. Кн. 1. 360 с.
3. Гончарук (Чолач) Т.В. Джугла Н.В. Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. / Психологія і педагогіка. Тернопіль. 2018. №1-2. С. 155-164.
4. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра. 120 с.
5. Сафонік Л.В. Буттєвість сенсу людського життя монографія /Л. Сафонік. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 284 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Роман Козіцький, студент групи АТЛ-12

ПОТРЕБИ, ІНТЕРЕСИ ТА ЦІННОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: проблема незнання понять «особа» та «індивід». Питання самосвідомості особистості визначається не тільки гострою необхідністю пошуку спільних засад для побудови етичних орієнтирів і базових цінностей суспільного розвитку, а й необхідністю визначення їх ролі

в процесі самосвідомості особистості, пов'язані із з'ясуванням змісту, структури та операційної природи особистісного почуття цінності.

Мета дослідження: висвітлити потреби інтереси та цінності розвитку особистості.

Об'єкт дослідження: потреби, інтереси, цінності особистісного розвитку.

Предмет дослідження: сутність людини, спрямована на розвиток суспільства і утвердження в ньому особистості як найвищої цінності.

Завдання дослідження: аналізувати природу людини як особистості, а також її потреби, інтереси та цінності для розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток особистості – це складний і багатогранний процес, у ході якого людина поступово формується як свідомо, самостійна й цілісна істота. Він не зводиться лише до накопичення знань чи навичок, адже справжній розвиток охоплює внутрішній світ людини – її мислення, почуття, моральні орієнтири та здатність робити усвідомлений вибір. Особистісне зростання починається з моменту, коли людина замислюється над собою, своїми цілями, потребами та сенсом власного існування. Це шлях до самореалізації, який дозволяє не просто жити, а жити змістовно – з розумінням того, хто ти є і чого прагнеш досягти у світі [1]. Поняття особистості у філософії має глибокий зміст. Індивід – це людина як біологічна істота, носій природних задатків і можливостей. Індивідуальність – це сукупність рис, що вирізняють людину серед інших, роблять її неповторною. Особистість же – це вищий рівень розвитку людини, у якому поєднується природне й соціальне, індивідуальне й суспільне. Особистість формується у взаємодії з навколишнім світом, культурою та іншими людьми, але водночас зберігає унікальність і внутрішню свободу [2]. Розвиток особистості завжди ведеться через взаємодію трьох ключових складників: потреб, інтересів і цінностей. Потреби – це фундаментальні психічні чи соціальні імпульси, які спонукають людину діяти; інтереси формуються тоді, коли потреби стають усвідомленими прагненнями, спрямованими на конкретні напрями чи активності; цінності ж є стабільними орієнтирами, які визначають, що для людини має сенс, що вона вважає правильним чи значущим, і які засоби вона готова застосувати задля своїх цілей. Як показує дослідження, чітке усвідомлення власних цінностей – одне з головних передумов задоволеності життям та гармонії між особистим вибором і зовнішньою дійсністю. Коли ці компоненти – потреби, інтереси й цінності – перебувають у балансовому стані, людина здатна свідомо планувати свій розвиток, обирати дії, що відповідають її внутрішньому «Я», і будувати життєвий шлях, який веде не лише до досягнень, а й до глибинного задоволення [3]. Процес особистісного зростання включає самопізнання, навчання, практику й рефлексію. Людина поступово усвідомлює свої сильні та слабкі сторони, формує нові навички, здобуває досвід і вчиться робити висновки зі своїх дій. Самопізнання допомагає визначити життєві пріоритети, а навчання й практика – реалізувати внутрішній потенціал. Рефлексія ж дає змогу оцінити власний розвиток і скоригувати шлях до самовдосконалення, роблячи особистість більш гнучкою та стійкою до життєвих викликів [4]. Розвиток особистості потребує внутрішньої мотивації, постійних зусиль і готовності виходити за межі звичного. Людина, яка прагне до зростання, вчиться брати відповідальність за свої дії, приймати рішення усвідомлено й долати зовнішні обмеження чи суспільні стереотипи. Зріла особистість не лише реалізує власні цілі, а й здатна співпрацювати з іншими, проявляючи емпатію, толерантність і моральну стійкість. Гармонійне поєднання індивідуальності та соціальної відповідальності є ключем до повноцінного саморозвитку та самореалізації людини [5].

Висновок: Розвиток особистості є важливою потребою та цінністю у філософії. Цей процес допомагає людині досягти гармонії та задоволеності життям, розкрити свої здібності та духовний потенціал, стати морально розвинутою особистістю. Саморозвиток – це шлях до самопізнання, самореалізації та визнання моральної цінності, що дає людині можливість стати кращою версією себе.

Список використаних джерел

1. Ціль та складові особистісного розвитку URL:<https://www.va.gov/WHOLEHEALTHLIBRARY/overviews/personal-development.asp>
2. Важливість особистості в житті та філософії URL:<https://plato.stanford.edu/archives/fall2025/entries/personalism>
3. Мета потреб, інтересів та цінностей URL:https://www.ncda.org/aww/NCDA/pt/sd/news_article/525122/_PARENT/CC_layout_details/false?
4. Вплив самопізнання, навчання, практики та рефлексії на процес особистісного розвитку URL:<https://www.psychologytoday.com/us/archive?search=personal+development&section=All>
5. Кінцевий етап розвитку особистісного розвитку URL: <https://www.tommydavidovic.se/en/life-coaching/what-is-personal-development/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Владислав Копчак, студент групи АГР-12

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ГРОШЕЙ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі релігія й гроші є двома потужними чинниками, що впливають на свідомість, поведінку та цінності людини. Гроші визначають матеріальний добробут, можливості та соціальний статус, а релігія - духовний світ, моральні орієнтири та сенс життя. Взаємозв'язок між цими двома явищами особливо цікавий у контексті формування сучасного суспільства, де прагнення до збагачення нерідко вступає у суперечність із духовними принципами. Актуальність теми полягає у тому, щоб з'ясувати, як релігія впливає на ставлення людини до грошей, яким чином матеріальні цінності можуть співіснувати зі святими ідеалами, та чи можливо досягти гармонії між духовним і економічним розвитком.

Мета дослідження: аналіз взаємозв'язку між релігією та грошима як соціально-культурними явищами, виявлення їхнього впливу на моральні цінності, економічну поведінку людей і розвиток суспільства загалом.

Предмет дослідження: феномен взаємодії релігійних і матеріальних цінностей у суспільстві.

Об'єкт дослідження: вплив релігії на формування економічного мислення людини та ставлення до грошей, а також вплив економічного добробуту на рівень релігійності суспільства.

Завдання дослідження: з'ясувати, як релігія формує моральне ставлення людини до грошей; дослідити історичні та соціальні аспекти впливу економіки на релігійність суспільства; розкрити роль церкви в економічних процесах минулого й сучасності; проаналізувати, як матеріальні цінності змінюють духовність людини; визначити баланс між духовним і матеріальним як основу гармонійного розвитку особистості та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Релігія та гроші - це два виміри людського життя, які тісно переплітаються в історії цивілізації. Вони відображають дві сторони людської природи: матеріальну й духовну. Деякі люди, вважаючи великою цінністю гроші, забувають що за них можна купити далеко не все, в тому числі й віру. А ось релігія дуже віртуозно й духовно може підкупити кожного, навіть запеклого атеїста, адже має феноменальну й істинно святу силу, породжуючи в душі добро, милосердя, віру, надію і любов [1]. Тому духовні цінності релігії мають більшу вагу, ніж матеріальні, адже саме вони формують основу людяності й морального життя. Проте зв'язок між релігією та грошима не завжди однозначний. Історія показує, що рівень релігійності суспільства часто змінювався залежно від економічного розвитку. Раніше зі спадом релігійності певного суспільства одночасно зростав добробут у країні. Щодо останнього, то є принаймні два досить вагомні серед: США і Китаю. У перших релігійність і надалі грала значну роль у суспільстві (хоча, правда, вже меншу, ніж колись), а економіка все одно зростає. У інших як не була розширена релігійність, так і не сильно розширена тепер, а економіка зростала незалежно від цього [2]. Цей приклад свідчить, що прямої залежності між вірою та матеріальним добробутом не існує, але обидві сфери глибоко взаємопов'язані через систему цінностей, яка визначає поведінку людей. Серед причин, які змушують людей в бідних країнах йти до Бога, а в багатих - йти від нього, вчені також називають те, що з підвищенням рівня життя, люди втрачають потребу в релігії [4]. Це пояснюється тим, що матеріальний достаток створює ілюзію самодостатності, коли людина менше відчуває потребу у вищих силах. У бідних суспільствах, навпаки, віра часто стає способом психологічного виживання, джерелом надії й моральної підтримки. Таким чином, економічний стан безпосередньо впливає на рівень релігійності, змінюючи пріоритети людини - від духовного до прагматичного. Водночас «нормальне» релігійне життя ніяк не перешкоджає бути успішним, конкурентним чи винахідливим [2]. Це означає, що справжня віра не суперечить матеріальному розвитку, а навпаки - сприяє формуванню етичних принципів у бізнесі, чесності, відповідальності й добросовісності. Релігія не заперечує грошей, але наголошує, що вони мають бути засобом, а не метою. Саме духовний контроль над матеріальним допомагає людині не втратити моральні орієнтири. Взаємозв'язок між релігією та економікою має глибоке історичне коріння. У контексті вивчення участі церковних установ у господарському житті представляє інтерес відома економічна таблиця засновника фізіократії Франсуа Кене, складена 1758 р. Аналізуючи товарно-грошові потоки національного доходу у Франції, він відзначив у них економічне місце церкви та її дохід [3, с. 18]. Це свідчить, що церква завжди брала участь у формуванні економічних процесів суспільства, володіла майном, отримувала прибутки, фінансувала освіту, лікарні, благодійні установи. Релігія впливала не лише на духовну, а й на матеріальну сторону життя держави. Сьогодні

гроші стали універсальною мовою сучасного світу. За допомогою мови грошей здійснюється управління суспільством, при цьому це управління не має свою суб'єкта. Наприклад, ми не можемо сказати, хто змушує підприємства випускати якіснішу продукцію, напевно, ринкова економіка, але вона є поняттям, а не суб'єктом [5]. Гроші перетворилися на інструмент соціального впливу, який часто перевищує силу релігійних інститутів. Водночас саме релігія здатна нагадати суспільству, що моральність і духовність повинні стояти вище від будь-якої матеріальної вигоди. Отже, релігія і гроші це два потоки, які перетинаються в житті людини. Вони можуть співіснувати гармонійно, якщо матеріальні цінності не витісняють духовних, а слугують їхнім засобом реалізації - допомогти ближньому, доброчинності, підтримці громади.

Висновок. Взаємозв'язок релігії та грошей є складним і багатограним. Релігія формує духовні орієнтири, які визначають етичне ставлення до матеріальних благ, тоді як гроші впливають на соціальну поведінку й рівень релігійності суспільства. Матеріальний добробут може зменшувати потребу у вірі, але справжня духовність допомагає людині використовувати гроші не для марнославства, а для добра. Гармонія між релігією та грошима можлива лише тоді, коли матеріальне підпорядковане духовному. У цьому полягає головний виклик сучасності: зберегти моральні цінності в умовах економічного прагматизму й пам'ятати, що віра, добро і любов це те, що не можна купити навіть за найбільші гроші.

Список використаних джерел

1. Братусь В., Гроша та релігія. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21992/1/591-595.pdf>
2. Балог П., Чи пов'язане багатство і релігійність. URL: <https://credo.pro/2019/03/231912>
3. Тимчик О.А. Економіка та релігія: теорія і практика взаємовпливу: монографія : К. : КНТ, 2014, 410 с.
4. Куришко Д. Релігія і гроші: чи впливає бідність на віру в Бога. Чому в найбідніших країнах живуть найбільш релігійні люди. URL: <https://news.tochka.net/ua/114686-religiya-i-dengi-vliyaet-li-bednost-na-veru-v-boga-infografika/>
5. Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Ілля Корженівський, студент групи АТЛ -12

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Актуальність теми дослідження. В умовах становлення постіндустріального суспільства головною продуктивною силою стає не просто людина, а накопичений нею людський капітал – тобто її інтелект, знання та здібності до трудової і творчої діяльності. Концепція людського капіталу нині посідає чільне місце як в економічній теорії, так і в практиці господарювання західних країн.

Мета дослідження: аналіз соціально-економічних умов формування та використання людського капіталу.

Об'єкт дослідження: сучасні соціально-економічні основи формування людського капіталу.

Предмет дослідження: формування людського капіталу.

Завдання дослідження: вивчення впливу різних соціально-економічних чинників, таких як освіта, здоров'я, інновації та ринкові умови, на формування та розвиток людського капіталу.

Виклад основного матеріалу. Людський капітал як чинник соціально-економічного розвитку. Більшість дослідників трактують людський капітал як сукупність якісних характеристик людини, що безпосередньо впливають на її економічну продуктивність. До основних складових людського капіталу відносять здобуті знання, уміння, володіння інформацією, професійні навички, природні здібності, таланти, стан здоров'я, рівень мотивації та мобільність працівника [5, с. 72]. Формування зазначених характеристик

здійснюється шляхом інвестицій у людський капітал, які охоплюють витрати на освіту, професійну підготовку, охорону здоров'я, пошук інформації та забезпечення трудової мобільності. Людський капітал є особливою формою капіталу, що виявляється через інтелектуальні здібності, практичні навички та професійний досвід, набуті в процесі навчання й трудової діяльності [4, с. 29]. Теоретичні засади концепції людського капіталу були закладені Г. Беккером і Т. Шульцом, які визначали його як сукупність набутих знань, умінь і навичок, а інвестиціями в людський капітал вважали витрати на освіту, виховання, підготовку кадрів та підвищення кваліфікації. Відповідно до цієї концепції, освіта розглядається як ключовий чинник соціально-економічного розвитку та підвищення добробуту суспільства [4, с. 29]. Теорія людського капіталу підкреслює, що індивідуальні характеристики людини становлять особливу форму капіталу, яка має низку специфічних властивостей. По-перше, людський капітал є невідчужуваним і, відповідно, неліквідним: інтелектуальні здібності та знання не можуть бути передані іншій особі чи використані як застава або орендований ресурс. По-друге, людський капітал не зберігається, оскільки, за висловом А. Маршалла, він існує лише в теперішньому часі, і період його невикористання призводить до безповоротних втрат [3, с. 47]. По-третє, інтелектуальні ресурси мають подвійне призначення: вони застосовуються не лише у виробничій діяльності, а й у повсякденному житті поза межами робочого часу. Тому інвестиції у формування інтелектуальних ресурсів водночас є витратами на споживання [1, с. 146]. Лейф Едвінсон запропонував розрізняти поняття «базова вартість людського капіталу» та «потенційна вартість людського капіталу». Базова вартість визначається як дисконтована ринкова оцінка майбутніх доходів, на яку орієнтується індивід під час прийняття рішень про інвестиції в освіту. Потенційна вартість, своєю чергою, відображає ту оцінку, якою керується роботодавець, визначаючи прибутковість інтелектуального ресурсу, що використовується у виробництві [1, с. 146]. Рівень розвитку людського капіталу значною мірою залежить від ефективності механізмів його відтворення. Зокрема, важливими умовами є узгодження рівня освіти та кваліфікації працівників із розміром їхньої заробітної плати, підвищення моральної та матеріальної віддачі від використання людського капіталу, створення рівних можливостей доступу до якісної освіти для всіх соціальних груп, забезпечення високої якості загальної та професійної освіти, а також впровадження концепції безперервного навчання протягом життя [2, с. 35]. Важливим є також регулярне підвищення кваліфікації працівників у межах підприємств у максимально оптимальні строки. Отже, знання, навички, професійний досвід і здоров'я населення виступають ключовими чинниками економічного зростання, інноваційного розвитку та підвищення якості життя. Розвиток людського капіталу потребує системних досліджень і зростання обсягів інвестицій з боку держави, бізнесу та суспільства, що сприятиме сталому соціально-економічному прогресу та підвищенню конкурентоспроможності націй у глобалізованому світі. Постійне оновлення знань і компетенцій є необхідною умовою успішної адаптації до викликів сучасного економічного та технологічного середовища [5, с. 75].

Висновок. Відомості, навички та здоров'я населення є ключовими факторами для досягнення економічного зростання, інновацій та підвищення якості життя. Дослідження та збільшення інвестицій у людський капітал є важливими завданнями для урядів, організацій і суспільства загалом, оскільки це сприяє сталому розвитку і відповідає викликам сучасного глобалізованого світу. Враховуючи динамічний характер сучасних економічних та технологічних змін, постійне оновлення знань та навичок стає важливою передумовою для успіху і конкурентоспроможності націй та індивідів.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ: Товариство «Знання», КОО, 2001. 254 с.
2. Близнюк В. В. Людський капітал як фактор економічного розвитку (еволюція методологічних підходів та сучасність) // Економіка і прогнозування. 2005. №2. С. 32-37.
3. Дудкевич Я. М. Формування та використання людського капіталу (соціально-економічний аспект): Автореф. дис. канд. екон. наук. Київ, 1997. 47 с.
4. Куценко В. І., Шпагара Т. І. Людський капітал: місце і роль у реалізації економічних реформ // Вісник НАН України. 1997. №1-2. С. 27-32.
5. Яковенко Р. В., Козенко Р. О. Проблеми та перспективи розвитку людського капіталу // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. 2010. Вип. 17. С. 67-75.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Каріна Корнійчук, студентка групи АТ-11

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Загострення глобальних проблем, посилення процесів глобалізації у всіх сферах людської діяльності. Сьогодні перед людством стоять гострі життєві проблеми, без вирішення яких у глобальних масштабах неможливий подальший соціальний прогрес. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки та техніки, поява нових технологій призвели до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій, щоб задовольнити потреби людства, але в той час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, зменшується озоновий шар навколо Землі, погіршується стан здоров'я людей тощо.

Мета дослідження: вивчення сутності глобальних проблем сучасності та шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження: наука та глобальні проблеми людства.

Предмет дослідження: сучасні глобальні проблеми людства, необхідність розроблення нових підходів щодо перспектив розвитку та протидії глобальним викликам.

Завдання дослідження: дослідити глобальні проблеми людства; визначити причини виникнення та шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Наука відіграє величезну роль у житті людства. Вона розвивається разом із суспільством, допомагає людям краще розуміти світ, знаходити відповіді на складні питання та створювати нові технології. Саме завдяки науковим відкриттям людство досягло високого рівня розвитку, але цей прогрес має і зворотний бік — появу глобальних проблем, що стосуються всіх без винятку країн [1]. До таких проблем належать екологічна, енергетична, продовольча, демографічна, соціальна, медична та духовна. Вони пов'язані між собою і впливають одна на одну. Наприклад, промислове виробництво забезпечує людей енергією та товарами, але водночас забруднює повітря і воду, руйнує природні екосистеми, спричиняє зміну клімату. Через це на планеті частішають пожежі, посухи, повені, урагани [2]. Екологічна криза — одна з найгостріших проблем нашого часу. Вона проявляється у зменшенні кількості лісів, забрудненні морів і річок, зникненні видів тварин. Це результат безконтрольного використання природних ресурсів і бажання людини жити комфортно, не думаючи про наслідки. Сучасна наука намагається виправити цю ситуацію: створюються альтернативні джерела енергії — сонячна, вітрова, воднева, які дозволяють зменшити шкідливі викиди в атмосферу [3]. Ще одна серйозна проблема — енергетична. Людство споживає дедалі більше енергії, а запаси нафти, газу й вугілля з кожним роком зменшуються. Тому науковці працюють над розробкою нових джерел енергії, які були б безпечними для природи та доступними для людей. Великі надії покладаються на «зелену енергетику», що базується на відновлюваних природних ресурсах [4]. Не менш важливою є демографічна проблема. У деяких країнах спостерігається перенаселення, що призводить до нестачі їжі, води та житла. В інших, навпаки, населення стрімко скорочується, що створює труднощі для економіки. Такі контрасти викликають міграційні процеси й соціальну напругу. Вирішити ці питання допомагає соціальна наука, яка вивчає закономірності розвитку суспільства й пропонує способи його стабілізації [2]. Значну роль у подоланні глобальних викликів відіграє медицина. Завдяки розвитку біології, генетики та фармакології вдалося створити нові вакцини, ліки та методи лікування небезпечних захворювань. Дослідження у сфері генної інженерії допомагають боротися зі спадковими хворобами, а штучний інтелект використовується для ранньої діагностики. Це ще раз доводить, що наука безпосередньо впливає на якість життя людини [5]. Однак розвиток науки має бути морально відповідальним. Технічні відкриття не повинні ставати загрозою для природи чи людини. Сучасні вчені все частіше говорять про необхідність етичних стандартів у науковій діяльності. Це означає, що будь-які дослідження мають проводитися з урахуванням безпеки, користі та гуманістичних цінностей. Сьогодні все частіше вживають поняття «наука як глобальне суспільне благо». Ця ідея означає, що знання, які створює людство, повинні бути доступними для всіх, незалежно від країни чи економічного рівня. Міжнародне наукове співробітництво допомагає розвивати освіту, медицину, енергетику, екологію, а також підтримує мир і стабільність у світі [4]. Отже, наука — це головна сила, що визначає майбутнє людства. Вона допомагає долати труднощі, робить життя комфортнішим і безпечнішим, але водночас нагадує, що будь-яке відкриття вимагає розумного використання. Лише поєднання знань, моралі та співпраці може забезпечити гармонійний розвиток нашої планети в майбутньому.

Висновок: Безупинний прогрес науки і техніки веде нас до думки про небачені трансформаційні можливості в біологічній природі людської істоти так само, як і в природі тваринного та рослинного світу, у природі самої техніки та знання. Ці трансформації торкнуться самої сутності індивіда, суспільства, виду. З

іншого боку, це призведе до розриву з нашим нинішнім людським станом і порушить нові, незлічені політичні та соціальні проблеми. Проте не все так страшно: там, де зростає безнадія, зростає також надія. Маємо розуміти, що досконале людство не може з'явитися. Світ зміг утворитися тільки в недосконалості, життя змогло зародитися лише у неминущій смерті. Скільки існуватиме людство, стільки існуватимуть глобальні проблеми, і вирішення однієї проблеми породжуватиме інші, доки невідомі нам кризи.

Список використаних джерел

1. Глобальні проблеми людства. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Глобальні_проблеми_людства
2. Роль науки у вирішенні глобальних проблем сучасності. URL: https://pidru4niki.com/1121070561962/politekonomiya/rol_nauki_virishenni_globalnih_problem_suchasnosti
3. Екологічні виклики сучасності. URL: <https://ecoaction.org.ua>
4. Наука як глобальне суспільне благо. URL: <https://uk.council.science/news/science-as-a-global-public-good/>
5. Кусень С. Наука і глобальні проблеми людства. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30277/2/FVT_2019_Kusen_Science_and_global_problems_127-128.pdf
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Володимир Костик, студент групи АТЛ-12

НІМЕЦЬКІ МИСЛИТЕЛІ ПРО ПРИРОДУ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми дослідження: тема німецьких мислителів про природу власності є досить актуальною, особливо в контексті соціально-економічних змін, які відбуваються в світі. Вона відкриває можливість розглядати різні погляди на власність і її роль у суспільстві, а також аналізувати теоретичні концепції, які розкривали німецькі мислителі.

Мета дослідження: аналіз поглядів німецьких мислителів про природу власності.

Об'єкт дослідження: ідея власності, її виникнення, принципи, що їй лежать в основу, а також її вплив на соціальні відносини і суспільство в цілому.

Предмет дослідження: думки німецьких мислителів про природу власності.

Завдання дослідження: проаналізувати погляди німецьких мислителів, визначити, яке значення німецькі мислителі надавали власності як соціальному явищу, проаналізувати, які теоретичні моделі розвитку власності були запропоновані німецькими мислителями.

Виклад основного матеріалу. Німецька класична філософія є сукупністю різних філософських концепцій, що об'єднуються спільним розумінням ролі філософії в історії людства та культурному поступі. Для представників цього напрямку було важливим критично осмислити людську діяльність, зробити предметом дослідження історію та сутність людини [1]. Німецькі мислителі внесли значний вклад у розвиток теорій власності, розглядаючи її не лише як економічне чи правове, а й як соціальне та філософське явище. Класична німецька філософія представлена системами І. Канта, І. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля та Л. А. Фейєрбаха, створеними у другій половині XVIII – середині XIX століть. Вона вважається одним із найвищих досягнень світової філософської думки, адже її гуманістичні ідеї свободи та суспільного прогресу мали велике історичне значення [3, с. 153]. Проблема власності займала важливе місце в роздумах німецьких мислителів різних епох. Імануїл Кант вважав, що власність походить із природного права людини на свободу і є результатом її зусиль та праці. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель розглядав власність як необхідний елемент розвитку суспільства, що відображає взаємодію між особистістю та історичним процесом. Карл Маркс, у свою чергу,

аналізував власність у межах капіталістичних відносин, підкреслюючи її роль у формуванні класової боротьби та соціальної нерівності [2]. У німецькій філософії людина постає не як пасивний спостерігач, а як активний суб'єкт, який творить світ через практичну діяльність. Для Канта це – морально вільна істота, для Гегеля – дух, що розвивається історично, а для Маркса – людство, яке змінює світ через працю. Німецькі мислителі підкреслювали єдність мислення і діяльності, вважаючи, що навіть підсвідомі процеси творчості впливають на розвиток суспільної свідомості. Колективне несвідоме, міфічне мислення та продуктивна уява розглядалися як необхідні етапи формування культури і соціальних відносин [4].

Висновок: отже, німецькі мислителі розглядали власність як важливий аспект суспільства, причому погляди варіювалися від критики приватної власності до її захисту як індивідуального права.

Список використаних джерел

1. Класична німецька філософія. URL: https://ua.kursoviks.com.ua/metodychni_vkazivky/article_post/2912-tema-14-klasichna-nimetska-filosofiya-lektsii-z-filosofii
2. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. URL: <https://kph.ffs.npu.edu.ua/2010-01-31-12-30-14/176-2010-06-06-15-55-33>
3. Кант І. Критика практичного розуму / Пер. з нім., прим. та післямова І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. К.: Юніверс, 2004. 240 с.
4. Ідеї німецької класичної філософії. В контексті української філософської думки (першої половини XIX ст.) URL: <https://library.kr.ua/wp-content/elib/valavko/idei.pdf>
5. Гегель Г. В. Ф. Філософія права / Пер. з нім.; наук. ред. В. Табачковський. К.: Основи, 2001. 432 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Тарас Костів, студент групи КБ-12

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження: актуальність філософського аналізу «Марксової концепції людини» набуває особливого значення в сучасному світі, оскільки доктрина Карла Маркса є не лише історичною, але й ключовою для розуміння сучасних соціальних та економічних викликів. Дослідження відкриває можливість не лише глибше розуміти філософське сприйняття історії праці та суб'єктивності людини у марксистській парадигмі, але й застосовувати ці уявлення до сучасних контекстів, таких як розподіл ресурсів, соціальна нерівність та роль людини у сучасному виробництві та суспільстві. Філософський аналіз «Марксової концепції людини» стає ключовим інструментом для розкриття глибинних аспектів соціальної філософії та визначення її актуальності у сучасному глобалізованому світі.

Мета дослідження: аналіз концепції людини Карла Маркса з метою розкриття основних принципів, що лежать в основі його уявлень про природу та роль людини в суспільстві, а також вивчення впливу цих ідей на сучасне розуміння соціально-економічних та політичних процесів.

Об'єкт дослідження: людина.

Предмет дослідження: марксова концепція людини.

Завдання дослідження: з'ясувати суть ідей К. Маркса у його поглядах на людину.

Виклад основного матеріалу: у марксистській філософії людина розглядається як істота суспільна, розвиток якої визначається економічними, соціальними та культурними умовами. Карл Маркс підкреслював, що праця є основою людської сутності, оскільки через діяльність у виробництві людина формує себе та навколишній світ [1, с. 45]. Важливим аспектом марксистського розуміння є поняття відчуження, яке вказує на втрату людиною зв'язку з

продуктом своєї праці в умовах капіталістичного виробництва. Праця стає примусовою, позбавляється творчого та ініціативного характеру, а сама людина – лише виконавцем чужих завдань [2, с. 78]. Маркс стверджував, що лише у суспільстві, де панує соціальна справедливість і відсутня приватна власність на засоби виробництва, людина може відновити зв'язок із своєю працею та реалізувати свій творчий потенціал [3, с. 102]. Соціалізм у марксистському розумінні є моделлю суспільства, де кожен індивід активно бере участь у колективній діяльності та прийнятті рішень, що дозволяє подолати відчуження та зберегти індивідуальність [1, с. 56]. Сутність людини у Маркса визначається через систему суспільних відносин, в яких вона взаємодіє з іншими, формує власну свідомість і розвиває здібності. Праця, культура, політика та соціальна взаємодія виступають основними елементами, що формують людину як соціальну істоту [4, с. 156]. Сучасне осмислення марксистської концепції показує її актуальність у вирішенні проблем соціальної нерівності, справедливого розподілу ресурсів і зменшення відчуження у добу технологічних змін та автоматизації [5, с. 302]. Вона допомагає усвідомити, що розвиток індивіда можливий лише у суспільстві, яке підтримує активну участь людини у виробничих та соціальних процесах [3, с. 278].

Висновок: марксистська концепція людини, заснована на праці, відчуженні та соціальній взаємодії, визначає глибокий зв'язок індивіда із суспільством. Ця модель, розглядаючи працю не лише як засіб виробництва, але й як шлях самореалізації, вказує на важливість активної участі кожного громадянина у формуванні суспільства та прийнятті рішень. Розуміння принципів соціалізму зазначає на шлях до створення суспільства, де кожна особа відіграє ключову роль у розвитку та формуванні індивідуального та загального добробуту.

Список використаних джерел:

1. Бойченко І. В. Історія філософії: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 384 с.
2. Кононенко П. П. Філософія: Підручник для студентів ВНЗ. – Київ: Академвидав, 2015. 476 с.
3. Андрущенко В. П. Основи філософських знань. Київ: Вища школа, 2008. 512 с.
4. Кримський С. Б. Філософія як шлях людства до себе. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2003. 304 с.
5. Табачковський В. Г. Філософія: Курс лекцій. Київ: Либідь, 2012. 368 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Богдан Кость, студент групи КБ-11

ПРОБЛЕМА УНІКАЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЦІННІСНІЙ ПАРАДИГМІ СОЦІУМУ

Актуальність теми дослідження: в сучасному суспільстві зростає інтерес до індивідуальної унікальності та цінностей кожної людської особистості. Із зростанням різноманітності соціальних та культурних впливів, стає розуміти, як ці цінності та унікальність сприймаються та реалізуються у суспільстві.

Мета дослідження: вивчення унікальності природи людської особистості в контексті ціннісної парадигми сучасного соціуму. Дослідження спрямоване на розкриття процесів формування та вираження індивідуальних цінностей та унікальності в суспільстві.

Об'єкт дослідження: людська особистість, яка сприймає і виражає його цінність та унікальність в контексті соціальних взаємодій.

Предмет дослідження: процеси формування, вираження та сприйняття індивідуальних цінностей та унікальності людської особистості в умовах сучасного суспільства.

Завдання дослідження: аналіз сучасних теорій і підходів до унікальності та цінностей людської особистості; вивчення впливу соціокультурного середовища на формування і вираження унікальності та цінностей особистості; дослідження історичних передумов та життєвих історій людей для розкриття їх унікальності та цінностей.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина приносить свій власний внесок у загальну картину соціального та культурного життя. Ця унікальність проявляється не лише в особистісних рисах та індивідуальних цінностях, але й у її впливі на формування соціуму в цілому. Сучасне дослідження проблеми людської особистості в ціннісній парадигмі соціуму, на мою думку, вимагає комплексного аналізу, який охоплює практичні аспекти, від теоретичних підходів до досліджень і прикладних аспектів. В контексті історичного вивчення людської особистості, філософи пов'язували сутність людини з певними ознаками, інколи навіть перебільшуючи їхнє значення. Наприклад, Арістотель тлумачив людину як політичну істоту, що реалізується тільки в державі [1, с. 21]. Особа тим значніша, чим більше в її індивідуальності є загальних, загальнолюдських особливостей [2, с. 65]. Один із ключових підходів, що відображаються в літературі, - це дихотомія індивідуалізму та колективізму. Індивідуалістичний підхід, представлений, наприклад, у роботах Фрейда [4], підкреслює унікальність кожної особистості та її внутрішніх конфліктів та розвитку. З іншого боку, колективістичний підхід, впроваджений у праці Шльомовича акцентує увагу на ролі соціокультурного середовища у формуванні особистості та її цінностей. Також важливий аспект - теорія особистості, що розвивалася в психології. Психодинамічний підхід, який пропонує Фрейдом, розглядає внутрішні конфлікти та підсвідомі процеси, які представляють унікальність кожної особистості. З іншого боку, біхевіористський підхід, висвітлений у роботах Павлова, ставить акцент на зовнішні стимули і реакції, розглядаючи особистість як результат навчання і виховання [5, с. 39]. Сучасні філософсько-психологічні дослідження природи людини виявили обмеженість біосоціального її трактування. Специфіку природи людини можна окреслити принаймні трьома ознаками [3, с. 45]. Соціокультурне середовище включає в себе комплекс факторів, які формують світогляд і погляди особистості. Ці фактори в свою чергу містять традиції, мову, релігію, етнічний фон та соціальні структури. Наприклад, культурні різниці можуть визначати різні цінності і норми поведінки. У деяких культурах індивідуалізм і самореалізація можуть бути високооціненими факторами, тоді як в інших - колективізм і спільнота. Це особливо залежить від того, як особистість виражає свою унікальність і взаємодіє з іншими індивідуумами.

Висновок. У парадигмі соціуму, розуміння та прийняття унікальності кожної людини стає кроком до більшого розуміння та гармонії в суспільстві. Це вимагає взаємного поваги, відкритості до різноманітності, підтримки розвитку та розвитку індивідуальних потенціалів. Такий підхід до покращення побудови більш інклюзивного та гармонійного суспільства, де кожна особистість може знайти місце для самореалізації та внесення свого внеску в громадське благо.

Список використаних джерел:

1. Пазенок В.С. Інформаційне суспільство, культура, особистість / В. С. Пазенок //Нова парадигма: Журнал наукових праць. Випуск 50. С. 21-36.
2. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. [Навч. посібник]. / Є. Подольська. К.: ІНКООС, 2006. 624 с.
3. Нестеренко Г. О. Особистість у нелінійному суспільстві: Монографія. / Г. О. Нестеренко. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 140 с.
4. Психодинамічна перспектива URL:<https://ukrayinska.libretexts.org/>
5. Павлов І. П. Умовні рефлекси. 1927. 244 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ

Актуальність теми дослідження: У XXI столітті глобалізаційні процеси стали визначальним фактором, що трансформує всі сфери суспільного життя. Для України, яка з моменту здобуття незалежності активно інтегрується у світовий простір, аналіз цих процесів має виняткову важливість. З одного боку, це відкриває нові економічні та культурні перспективи, з іншого – створює серйозні загрози для національної безпеки, економічної стабільності та культурної ідентичності. Розуміння цих загроз та переваг є ключем до розробки ефективної державної політики.

Мета дослідження – проаналізувати ключові виклики та ризики, які несе глобалізація для України, а також окреслити стратегічні напрямки для мінімізації її негативних ефектів та посилення позитивних.

Об'єктом дослідження є глобалізація як багатогранний та суперечливий світовий процес.

Завданням дослідження є специфіка впливу глобальних процесів на українську державу в її політичному, економічному та соціокультурному вимірах. Також необхідно ідентифікувати ключові загрози національним інтересам, що виникають унаслідок глобальної інтеграції. Наостанок, важливо проаналізувати існуючі державні механізми адаптації до глобальних умов та максимізації переваг.

Виклад основного матеріалу: Еволюція грошей є ключовим показником прогресу абстрактного мислення [2, с. 45]. На ранніх етапах товарні гроші (худоба, сіль) і металеві (монети) закріплювали ідею вартості, засновану на матеріальній субстанції, осяжності та дефіцитності. Це формувало культуру мислення, тісно пов'язану з конкретним і відчутним. Перехід до фіатних (паперових) грошей став першим глибоким філософським зламом, оскільки гроші остаточно перетворилися з самої вартості на її символ та зобов'язання [3, с. 112]. Це вимагало від суспільства інституційної довіри до держави як гаранта вартості. Як зазначав Георг Зіммель, гроші стають «абсолютним посередником», що виконує подвійну функцію: вони звільняють людину від залежності від конкретних речей і водночас перетворюють всі якісні відмінності на кількісні, універсальні та обчислювані [1, с. 78]. Карл Маркс, у свою чергу, розглядав гроші як «відчужену сутність» праці, яка набуває влади над своїм творцем. Ця трансформація сприяла остаточному формуванню раціонального, калькулюючого мислення, де гроші є чистою функцією та формою. Сучасний етап віртуалізації та цифровізації (електронні платежі, криптовалюти) доводить цю абстракцію до її логічного кінця [4, с. 201]. Гроші стають чистою інформаційною структурою, алгоритмічним записом. Блокчейн-технології, зокрема, пропонують модель децентралізованої довіри, де гарантом виступає не інститут, а математичний алгоритм [5]. Цей процес викликає суттєву трансформацію культури мислення: час стискається до миттєвих транзакцій, а простір стає децентралізованим та мережевим. У новій парадигмі мислення має адаптуватися до алгоритмічної вартості та криптографічної довіри, змінюючи також уявлення про фінансову свободу та відповідальність.

Висновки: Філософський аналіз підтверджує, що еволюція грошей – це не просто економічний, а глибинний культурологічний та ментальний процес. Ця еволюція від матеріального еквівалента до чистої інформації є дзеркалом прогресу людської свідомості, що здатна оперувати все більш абстрактними категоріями. Ключовим висновком є те, що кожен етап дематеріалізації грошей вимагав і стимулював зміну в культурі мислення – від конкретного до абстрактного, системного та інформаційно-орієнтованого. Сучасний етап панування цифрової вартості, особливо в контексті децентралізованих фінансових систем, ставить перед людиною низку екзистенційних та етичних викликів. По-перше, виникає потреба в критичному мисленні для розуміння алгоритмічної довіри як основи нових соціальних зв'язків. По-друге, повна віртуалізація грошей може поглибити відчуження, перетворюючи фінансові відносини на повністю безсуб'єктні та технологізовані. По-третє, ставиться під сумнів сама природа суверенітету держави над грошовою системою. Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на вивченні поняття «фінансової ідентичності» в епоху цифрових валют та її впливу на моральні та соціальні цінності. Необхідний комплексний та критичний підхід для гармонійної адаптації людини до фінансових трансформацій, що забезпечить збереження гуманістичних аспектів культури мислення в технологічному глобальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Зіммель Г. Філософія грошей / пер. з нім. Київ: Основи, 2017. 320 с.
2. Швайка С. О. Гроші як філософська проблема. Львів: Світ, 2018. 248 с.
3. Швайка С. О. Філософський вимір трансформації грошей в умовах становлення інформаційного суспільства // Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Філософські науки». 2017. № 870. С. 111-118.
4. Маслак М. В. Гроші в системі цінностей сучасної людини: соціально-філософський аналіз. Дніпро: ЛІРА, 2019. 396 с.
5. Головіна О. В. Гроші як філософська та соціокультурна проблема. Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 120. С. 62-67.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Володимир Крам-Комар, студент групи КНШ-11

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Реалії сучасності, глобальні зміни, які відбуваються в політиці, економіці, культурі, екології, потребують дослідження багатьох явищ та процесів, що мають досить великий вплив на розвиток суспільства. Однією із цих явищ є глобалізація. За невеликий період часу з'явився новий, відкрий світ, в якому всі кордони поступово нівелюються, світ який наскрізь проникнений глобальною культурою інформаційних технологій.

Мета дослідження: виявити сутності глобалізму та його позитиви та негативи на розвиток суспільства та його життєдіяльність. Для того, щоб розкрити сутність даної проблеми було поставлено такі **завдання:** визначити поняття глобалізації; охарактеризувати позитиви та негативи глобалізації в світі; розкрити поняття глобалізації то глобалізму; прослідкувати вплив глобалізації в контексті України.

Об'єкт дослідження: феномен сучасного українського суспільства у вимірах соціо-антропологічних, соціо-економічних та соціокультурних, що розвиваються в епоху глобалізації.

Предмет дослідження: вплив глобалізаційних процесів на українське суспільство.

Виклад основного матеріалу: Глобалізація – це складне, багаторівневе явище, яке охоплює всі сфери людського буття. У філософії воно осмислюється не лише як економічний процес, а насамперед як трансформація свідомості, цінностей і способу мислення людини. За Ентоні Гідденсом, глобалізація – це «інтенсифікація світових соціальних відносин, що з'єднують віддалені регіони таким чином, що події в одному місці впливають на процеси в іншому» [2, с. 43]. З філософського погляду, глобалізація сприяє формуванню нової моделі світу – планетарного, де людство виступає єдиною цивілізаційною спільнотою. Водночас цей процес супроводжується загостренням суперечностей між універсалізмом і локалізмом, між тенденціями до уніфікації та прагненням народів зберегти власну самобутність. На цьому ґрунті виникає феномен «глокалізації», який, за З. Бауманом, означає взаємодію глобального і локального вимірів у соціальному просторі [3, с. 67]. Для України глобалізація має подвійний характер. З одного боку, вона відкриває нові можливості для інтеграції у світовий політичний, економічний і культурний простір. Українське суспільство отримує доступ до сучасних технологій, міжнародної освіти, світових ринків та культурних обмінів. З іншого боку, глобалізаційні процеси несуть ризики економічної залежності, посилення міграції, втрати національної ідентичності та інформаційного впливу ззовні. У політичному вимірі глобалізація виявляється у трансформації суверенітету держави. Україна бере участь у міжнародних організаціях, інтегрується в європейські та світові структури, але водночас стикається з викликами інформаційної війни, політичного тиску та економічної нерівності. Як зазначає Е. Гоббсбаум, глобалізація створює нові форми влади, які виходять за межі традиційних національних держав [1, с. 52]. В економічній сфері глобалізація стимулює ринкові перетворення, впровадження інновацій, розвиток цифрової економіки. Проте це також призводить до зростання соціальної нерівності та посилення залежності від транснаціональних корпорацій. Український економіст Р. Чигур наголошує, що глобалізаційні процеси в Україні нерідко відбуваються на умовах економічного диктату з боку розвинених держав [4, с. 102]. Культурна глобалізація для України є водночас викликом і ресурсом. Вона сприяє поширенню демократичних цінностей, свободи слова, прав людини, але створює ризики нівелювання національної культури. Інформаційні технології поширюють масову культуру, що часто витісняє традиційні українські символи, мову, фольклор. У цьому контексті важливою стає філософська рефлексія над поняттям ідентичності – як балансу між відкритістю світу та збереженням самобутності. Глобалізація також має екзистенційний вимір. Людина постає не лише як громадянин певної країни, а як частина глобальної

цивілізації. Це змінює її самосвідомість, формує «космополітичну» етику, засновану на ідеї відповідальності за спільне майбутнє людства. Водночас надмірна стандартизація світоглядів призводить до втрати духовної глибини, атомізації особистості та зростання почуття самотності. Філософія глобалізації для України повинна базуватися на гуманістичних засадах – визнанні унікальності кожної культури, права на власний шлях розвитку та відповідальності перед майбутніми поколіннями. Українська думка, спираючись на традиції Григорія Сковороди, Миколи Бердяєва, Лесі Українки, пропонує розуміння свободи не як підпорядкування глобальному порядку, а як духовну автономію у відкритому світі. Отже, філософський аналіз глобалізації показує, що цей процес є водночас необхідним і суперечливим. Україна має шанс не лише пристосуватися до глобальних змін, але й внести свій внесок у формування нової світової гуманістичної парадигми, у центрі якої – людина, її гідність, культура і свобода.

Висновок: Глобалізація є визначальним фактором сучасного буття, що впливає [5, с. 43]. на всі виміри українського суспільства. Для України вона є шансом інтегруватися у світову цивілізацію, але також викликом – зберегти духовну цілісність, культурну самобутність і національні цінності. Справжня мета глобалізації полягає не у знищенні відмінностей, а у гармонійному поєднанні різноманіття культур, і саме в цьому контексті Україна може відіграти значну роль як носій духовної єдності між Сходом і Заходом.

Список використаних джерел:

1. Гоббсбаум Е. Глобалізація, демократія та тероризм. К.: Критика, 2012. 176 с.
2. Гідденс Е. Наслідки модерності. К.: Основи, 2015. 240 с.
3. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини і суспільства. Львів: Літопис, 2008. 220 с.
4. Чигур Р.Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз // Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Філософія». 2019. № 77. С. 96-102.
5. Україна у світових процесах глобалізації: аналітична доповідь. К.: НІСД, 2021. 156 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Красніцький, студент групи ТБЛ-12

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження Філософські погляди Григорія Сковороди та їх актуальність для сучасної України мають надзвичайно велике значення, оскільки вони містять глибокі моральні, духовні та культурні смисли, які допомагають людині усвідомити своє місце у світі. Сьогодні українське суспільство переживає період воєнних, культурних і політичних трансформацій, що супроводжуються переосмисленням національної ідентичності та ціннісних орієнтирів. У таких умовах вчення Сковороди стає важливим духовним орієнтиром, який сприяє формуванню свідомого, відповідального та внутрішньо сильного громадянина. Його ідеї допомагають зрозуміти значення внутрішнього світу людини, її моральності та свободи, що є особливо актуальним в умовах сучасних соціальних викликів. Філософія Сковороди сприяє не лише особистісному саморозвитку, а й зміцненню духовних основ суспільства, що надзвичайно важливо для сучасної України.

Мета дослідження: Вивчення філософських поглядів Г. Сковороди та їх значення для сучасної України.

Об'єкт дослідження: Філософські погляди Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: Вплив світоглядних ідей Г. Сковороди на розвиток сучасного українського суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати зміст та актуальність філософських поглядів Сковороди; визначити їх значення у сучасних соціокультурних умовах; дослідити їхній вплив на формування духовно зрілої особистості.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода – видатний український філософ, поет, педагог і просвітител XVIII століття, чия творчість стала важливою частиною духовної культури України [1, с. 10]. Центральне місце у його філософії займає ідея «Пізнай себе», яка наголошує на тому, що справжнє щастя та гармонія залежать не від зовнішніх обставин чи матеріальних благ, а від внутрішнього стану людини та її духовного розвитку. Однією з ключових ідей мислителя є вчення про «сродну працю» – тобто працю, яка відповідає природним нахилам людини та приносить внутрішнє задоволення. Сковорода стверджував, що тільки той, хто займається своєю справжньою, природною працею, може жити щасливо і гармонійно. У сучасному світі, де багато людей стикаються з професійним вигоранням, невпевненістю у виборі майбутньої професії або прагненням матеріального успіху без внутрішнього сенсу, ця ідея звучить надзвичайно актуально. Важливе місце в його вченні посідає і ідея духовної та соціальної рівності. Сковорода виступав проти будь-яких форм насильства, нерівності та примусу. Він підкреслював, що всі люди є рівними від природи і мають право на розвиток, свободу і духовне зростання [2, с. 45]. Ці погляди напругу перегають з демократичними цінностями сучасної України, де свобода і гідність людини є основами державності. Не менш важливою є його критика формального характеру освіти. Сковорода наголошував, що справжня освіта повинна бути спрямованою на внутрішнє вдосконалення, самопізнання та розвиток духовності. Він підкреслював значення самоосвіти як безперервного процесу, що триває протягом усього життя [3, с. 57]. У сучасному українському суспільстві, де знання швидко оновлюються, ця ідея набуває ще більшої актуальності. Сьогодні Україна знаходиться в умовах активної боротьби за свободу, гідність та незалежність, і тому ідеї духовної свободи, самопізнання та моральної стійкості Сковороди отримують нове звучання [4, с. 7].

Висновок. Філософські погляди Григорія Сковорода мають велике значення для сучасної України. Його вчення про самопізнання, свободу, духовність, «сродну працю» та моральну рівність допомагають формувати внутрішню стійку, відповідальну та гармонійну особистість. У період складних суспільних викликів ці ідеї мають особливу цінність, адже вони сприяють зміцненню духовних основ нації, формуванню громадянської свідомості та збереженню культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Твори у 2 томах. Київ: Наукова думка, 1973. 384 с.
2. Попович М. Нариси історії філософії України. Київ: Либідь, 1993. – 400 с.
3. Кримський С. Григорій Сковорода. Філософія свободи. Київ: Фенікс, 2002. 256 с.
4. Ушкалов Л. Григорій Сковорода. Життя і творчість. Харків: Акта, 2011. 320 с.
5. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
6. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
7. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
9. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
10. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
11. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Андрій Красовський, студент групи КНШІ-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу: Еволюція грошей – це не просто хронологія економічних змін, а глибокий філософський процес, який трансформує культуру мислення та суспільні цінності [1, с. 51]. Гроші, що постали як простий засіб обміну, з часом набули значно ширшого, символічного виміру [5, с. 102]. Вони перетворилися на складний символ вартості, що відображає фундаментальні зміни в соціокультурній динаміці, починаючи від переходу від натурального обміну до металевих, а потім і до паперових та цифрових форм [2, с. 115-116]. Початково гроші служили зручним інструментом для полегшення обміну, виступаючи лише засобом вимірювання вартості [7, с. 145]. Однак, разом із розвитком грошових систем, їхня функція вийшла за межі суто економічної: вони стали потужним символом цінностей, які, своєю чергою, визначають культурну ідентичність суспільства [9, с. 231]. З філософської точки зору, гроші функціонують як універсальний посередник, здатний трансформувати будь-яку якість (працю, талант, час) у кількісний показник, що, за думкою деяких філософів, призводить до відчуження людини від результатів власної діяльності [5, с. 410]. Це відчуження посилюється, оскільки гроші набувають статусу самодостатньої мети, а не лише засобу [6, с. 189]. Мислення, орієнтоване на накопичення, змінює екзистенційні пріоритети, змушуючи людину постійно оцінювати своє буття через призму фінансового еквіваленту [10, с. 512]. Філософське осмислення цього процесу чітко вказує, що зростання ролі грошей тісно корелює із становленням індивідуалізму як домінуючої культурної парадигми [2, с. 18]. У сучасному світі фінансове володіння та рівень споживання часто стають основою, на якій людина будує свою ідентичність та відчуття самооцінки [3, с. 94]. Це явище породжує важливі філософські питання про соціальну справедливість, рівність можливостей та етику розподілу ресурсів у суспільстві [4, с. 320]. Коли економічний успіх стає головним критерієм суспільної ваги, виникає напруга між індивідуальною автономією, що забезпечується грошима, та суспільною залежністю від фінансових інститутів [7, с. 201]. Суспільство починає сприймати фінансову нерівність не як соціальну проблему, а як індивідуальний недолік або наслідок недостатніх зусиль [2, с. 200-205]. Таким чином, гроші стають інструментом, що не лише відображає, але й активно легітимізує існуючу соціальну ієрархію. Крім того, гроші завжди виступали як потужний джерело влади та впливу [8, с. 135]. Наявність значних фінансових ресурсів дозволяє індивідам та корпораціям ефективно впливати на ключові політичні, економічні та навіть культурні рішення [5, с. 612]. Цей факт неминує стимулює філософські дебати щодо етики у грошових відносинах, ролі капіталу в демократичних процесах та необхідності обмеження фінансової влади для забезпечення рівноваги в суспільстві [4, с. 450]. Гроші, таким чином, перестають бути нейтральним інструментом і перетворюються на актора, що активно формує суспільну структуру та визначає межі індивідуальної свободи та відповідальності [8, с. 210]. Особливо значущим для культури мислення став перехід від фізичних форм грошей (товарні, металеві) до їхніх абстрактних фінансових концепцій (кредитні гроші, безготівкові розрахунки, цифрові активи) [1, с. 65]. Ця абстракція викликає нові філософські роздуми про справжню сутність вартості [9, с. 340-341]. Якщо вартість перестає бути прив'язаною до матеріального носія (золота чи срібла), вона стає питанням суспільної довіри та фінансових конвенцій [5, с. 750]. Цифрові технології, зокрема блокчейн та криптовалюти, кидають виклик традиційним поняттям ліквідності та централізованої довіри, змушуючи суспільство переосмислювати роль держави та інститутів у грошовій сфері [10, с. 605]. Цей перехід від матеріальної до ідеальної сутності грошей є найновішим філософським викликом, що вимагає усвідомити, як ці абстракції визначають наше ставлення до ризику, часу та майбутнього, остаточно влітаючи філософію грошей у тканину сучасного суспільного мислення.

Висновок. Еволюція грошей визначає не лише економічні аспекти, але й формує культурні уявлення та погляди суспільства. Еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бергсон А. Нариси про безпосередні дані свідомості // Філософські проблеми сучасності. Київ: Основи, 1993. С. 45-67.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 268 с.
3. Камю А. Миф про Сізіфа. Есе про абсурд. Львів: Кальварія, 2000. 224 с.
4. Локк Дж. Два трактати про правління. Київ: Основи, 2001. 576 с.
5. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії. Т. 1. Київ: Політвидав України, 1974. 876 с.
6. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Київ: Дніпро, 1993. 416 с.
7. Платон. Держава. Київ: Основи, 2000. 359 с.
8. Фуко М. Наглядати і карати. Народження в'язниці. Київ: Основи, 1998. 392 с.
9. Гайдеггер М. Буття і час. Київ: Лібра, 1999. 450 с.
10. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології. Київ: Основи, 2002. 800 с.
11. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
12. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

15. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

16. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

17. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Максим Крохмальний, студент групи АГР-12

НАУКА ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми дослідження. Загострення глобальних проблем сучасності стало ключовим викликом для людства у XXI столітті. Процеси глобалізації, що охопили усі сфери суспільного життя, посилили взаємозалежність країн і народів, але водночас виступили каталізатором системних криз. Сьогодні перед цивілізацією постали гострі життєві проблеми, без вирішення яких у глобальних масштабах неможливий подальший сталий розвиток. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки та техніки, поява нових технологій, з одного боку, сприяють економічному зростанню, а з іншого – призводять до деградації природного середовища, зменшення біорізноманіття, вичерпання ресурсів та погіршення стану здоров'я людей [1, с. 45].

Мета дослідження: вивчення сутності глобальних проблем сучасності та аналіз шляхів їх вирішення за допомогою наукових досягнень.

Об'єкт дослідження: наука та глобальні проблеми людства.

Предмет дослідження: сучасні глобальні проблеми людства та наукові підходи щодо перспектив їх розв'язання.

Завдання дослідження: дослідити глобальні проблеми людства; знайти причини виникнення та шляхи вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Глобальні проблеми являють собою складну систему, яка охоплює людину, суспільство і природу в їх багатоманітних взаємозв'язках. Це робить їх вивчення неможливим у межах однієї окремої науки, оскільки вузько-дисциплінарний підхід не дозволяє бачити проблему в контексті інших глобальних викликів [2, с. 12]. У відповідь на цю потребу сформувалася глобалістика – міждисциплінарна галузь знань, спрямована на вивчення закономірностей розвитку людства як цілісності в умовах обмеженості ресурсів планети [3]. Глобалістика інтегрує підходи з філософії, екології, економіки та соціології, забезпечуючи комплексне бачення. Під глобальними проблемами розуміють ряд найбільш актуальних проблем, пов'язаних із явищами і процесами, які зачіпають життєві інтереси всього людства, вимагають для свого вирішення колективних зусиль світової спільноти і, у разі несвоєчасного вирішення, загрожують його існуванню [4]. Серед сучасних глобальних проблем розрізняють кілька груп: політичні, економічні, соціальні, екологічні та технологічні. Однією з найгостріших є проблема збереження миру. Накопичення ядерної зброї, регіональні конфлікти та міжнародний тероризм становлять пряму загрозу безпеці. За даними досліджень, щорічно на військові цілі у світі витрачаються кошти, достатні для ліквідації голоду в найбідніших країнах [5]. Іншою критичною проблемою є екологічна криза. Інтенсивне промислове виробництво призвело до глобального потепління, забруднення океанів та втрати біорізноманіття, що потребує негайних заходів з боку усіх держав [1, с. 48]. Важливу роль у подоланні цих викликів відіграє наука. Вона не тільки діагностує проблеми, але й пропонує інноваційні рішення: від розробки альтернативних джерел енергії до створення нових екологічно чистих технологій. Однак, науковий прогрес має бути доповнений відповідною світоглядною та етичною основою, яку забезпечує філософія, формуючи нове розуміння відповідальності людини перед майбутніми поколіннями [2, с. 15].

Висновок. Таким чином, глобальні проблеми сучасності є комплексними та системними, вимагаючи для свого вирішення поєднання зусиль усіх країн світу та інтеграції знань з різних наук. Наука виступає ключовим інструментом у цьому процесі, але її розвиток має бути збалансованим і підпорядкованим ідеалам сталого розвитку. Подолання глобальних викликів можливе лише шляхом формування нової парадигми мислення, що поєднує технологічний потенціал з етичною відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Мельник Л. Г., Шовкун В. П. Глобальні проблеми сучасності: соціально-економічний аспект. К.: Ніка-Центр, 2019. 256 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія глобальних проблем. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 180 с.

3. Глобалістика: предмет та основні поняття. URL: <https://pidru4niki.com/82513/sociologiya/globalistika>
4. Кремень В. Г. Сучасні глобальні проблеми: сутність та класифікація. URL: <https://naurok.com.ua/suchasn-globaln-problemi-lyudstva-ta-shlyahi-h-virishennya-134269.html>
5. Український центр досліджень безпеки. Світові витрати на озброєння у 2023 році. URL: <https://ucss.ua/analitika/svitovi-vytraty-na-ozbroiennia-u-2023-rotsi>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Віктор Крупницький, студент групи ЕКОЛ-11

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: останнім часом тема глобалізації стає більш поширеною і набирає все більше оборотів, тому я маю бажання дослідити що таке глобалізм, глобалізація, і найголовніше яку користь вона несе для українського і світового суспільства [1. с. 43].

Мета дослідження: осмислення поняття глобалізму та проаналізувати вплив глобальних процесів на розвиток українського суспільства. Об'єкт дослідження: глобалізм та глобалізація як основні поняття, що характеризують сучасний стан розвитку суспільства, зокрема українського.

Предмет дослідження: філософські проблеми, що існують в сучасному світі, виникли на політичному, економічному, культурному та інформаційному рівнях та пов'язані з глобальними світовими процесами.

Завдання дослідження: характеристика основних філософських проблем, пов'язаних з глобалізмом на політичному, економічному, культурному, інформаційному рівнях; аналіз об'єктивних причин, що зумовили їхнє формування; дослідження їх в площині сучасного українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація є однією з найхарактерніших рис сучасного етапу розвитку людства. Вона охоплює всі сфери життя економічну, політичну, культурну, інформаційну, технологічну та соціальну. Україна, як частина світової спільноти, активно включена у ці процеси, і вплив глобалізму на розвиток українського суспільства є глибоким і багатограним. Під глобалізацією розуміють процес всесвітньої інтеграції, зростання взаємозалежності країн і народів, створення єдиного світового економічного, інформаційного та культурного простору [2. с. 102]. Вона супроводжується розвитком міжнародної торгівлі, поширенням нових технологій, мобільністю капіталу, робочої сили, ідей та культурних цінностей. Для України глобалізація означає не лише відкриття нових можливостей, а й необхідність адаптації до швидких змін, що відбуваються у світі. З одного боку, це сприяє модернізації економіки, підвищенню конкурентоспроможності, з іншого – створює загрози для національної самобутності та економічної безпеки. Економічна глобалізація найбільш помітно вплинула на Україну після здобуття незалежності. Відкриття внутрішнього ринку, інтеграція у світову систему торгівлі та залучення іноземних інвестицій сприяли розвитку нових секторів економіки. Під впливом глобальних тенденцій в Україні розвиваються ІТ-сфера, логістика, фінансові послуги, аграрний сектор, орієнтований на експорт. Водночас глобалізація загострила й низку проблем. Українська економіка тривалий час залишалася сировинно орієнтованою, залежною від зовнішніх ринків. Це підвищує її вразливість до світових криз і коливань цін на енергоносії чи агропродукцію [3. с. 58]. Відкритість економіки створила умови для конкуренції, але не завжди сприяла розвитку національного виробника. У контексті війни та світових економічних змін глобальні процеси відіграють ще більшу роль. Глобальні ринки, міжнародна допомога, співпраця з ЄС, США та міжнародними організаціями стали ключовими чинниками підтримки української економіки. Таким чином, глобалізація для України є і викликом, і шансом для економічного оновлення.

Глобалізм вплинув і на політичний розвиток українського суспільства. Україна, ставши незалежною державою, почала активно формувати свої зовнішньополітичні зв'язки, прагнучи інтеграції у світову спільноту. Європейський вибір став стратегічним напрямом, що визначає подальший розвиток країни. Глобалізація сприяє поширенню демократичних цінностей, прав людини, принципів відкритості та прозорості [4. с. 120]. Українське суспільство поступово переймає західні моделі управління, політичної культури, механізмів участі громадян у прийнятті рішень. Разом з тим, глобальний інформаційний простір вплинув і на загострення гібридних загроз. Інформаційні війни, фейки, зовнішнє втручання у внутрішню політику усе це стало частиною сучасної глобалізованої реальності. Україна, як держава, що перебуває у центрі геополітичного протистояння, особливо гостро відчуває ризики. Культурна глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона відкриває українцям доступ до світової культури, науки, мистецтва, освітніх програм. Сучасна молодь активно користується інтернетом, соціальними мережами, онлайн-платформами, що формує новий світогляд більш відкритий і толерантний. З іншого боку, глобальна культура часто витісняє національні традиції, мову, мистецтво, духовні цінності. Українське суспільство стикається з проблемою культурної уніфікації, коли локальна самобутність може розчинитися у глобальних потоках інформації. Саме тому сьогодні надзвичайно важливо поєднувати відкритість до світу з плеканням власної ідентичності [5. с. 200]. Останні роки спостерігається протилежна тенденція відродження національної свідомості, інтересу до української культури, історії, мови. Це є своєрідною реакцією на глобалізаційні процеси: українці прагнуть зберегти своє «я» у глобальному світі, знайти власне місце серед інших народів. Глобалізація вплинула й на соціальну структуру українського суспільства. Відбувається активна трудова міграція, формування діаспори, зростає вплив міжнародних соціальних стандартів. Українці, які працюють за кордоном, приносять додому не лише фінансові ресурси, а й нові цінності, досвід, стиль життя. Водночас міграція створює демографічні проблеми: відтік робочої сили, особливо молоді, послаблює потенціал країни [6. с. 15]. Це ставить перед державою завдання створення умов для повернення спеціалістів і розвитку високотехнологічних галузей усередині країни. Глобальні соціальні процеси впливають і на систему освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. Впроваджуються міжнародні стандарти якості, цифровізація послуг, розвивається дистанційне навчання. Це підвищує рівень відкритості суспільства, але потребує серйозної модернізації національних інституцій. Однією з найпотужніших сфер впливу глобалізму є інформаційно-технологічна. Інтернет, соціальні мережі, цифрові платформи змінили спосіб спілкування, навчання, роботи. Україна активно долучається до світових трендів у сфері ІТ, цифрової економіки, штучного інтелекту. Цифровізація державних послуг, поява платформи «Дія», розвиток електронного урядування є прикладом того, як глобальні ідеї впроваджуються на національному рівні. Водночас інформаційна відкритість вимагає підвищення рівня медіаграмотності, кібербезпеки, захисту особистих даних. Серед негативних наслідків економічна залежність від зовнішніх ринків, втрата культурної ідентичності, відтік кадрів, посилення інформаційних загроз. Україні важливо навчитися використовувати глобальні процеси на власну користь не бути пасивним споживачем чужих ідей, а стати активним учасником світового розвитку.

Висновок: Глобалізація є невідворотним процесом, що формує нову модель світового устрою. Для України вона стала потужним чинником трансформації всіх сфер життя – від економіки до культури. Її вплив багатовимірний: він відкриває нові перспективи, але водночас несе загрози для національної самобутності. Українське суспільство сьогодні перебуває на етапі пошуку балансу між глобальною інтеграцією та збереженням власних традицій. Від того, наскільки вдало країна поєднає ці два напрями, залежить її майбутнє. Глобалізм може стати не лише викликом, а й потужним ресурсом розвитку України, якщо він спиратиметься на національну гідність, культуру, духовність і прагнення до самостійного поступу.

Список використаних джерел

1. Гіденс Е. Наслідки модерності. Київ: Основи, 2000. 312 с.
2. Глобалізація і розвиток: український вимір / За ред. В. М. Гесця. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2011. 384 с.
3. Кияк Т. Р. Глобалізація: сутність, основні тенденції та наслідки. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 240 с.
4. Степико М. Т. Ідентичність і глобалізація: український контекст. Київ: НІСД, 2011. 256 с.
5. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку. Київ: Основи, 2004. 480 с.
6. Україна у глобалізованому світі: виклики і перспективи розвитку. Аналітична доповідь НІСД. Київ: НІСД, 2020. 98 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzbugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Софія Кулик, студентка групи ТБЛ-12

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження: актуальність філософського аналізу «Марксової концепції людини» набуває особливого значення в сучасному світі, оскільки доктрина Карла Маркса є не лише історичною, але й ключовою для розуміння сучасних соціальних та економічних викликів. Дослідження відкриває можливість не лише глибше розуміти філософське сприйняття історії праці та суб'єктивності людини у марксистській парадигмі, але й застосовувати ці уявлення до сучасних контекстів, таких як розподіл ресурсів, соціальна нерівність та роль людини у сучасному виробництві та суспільстві. Філософський аналіз «Марксової концепції людини» стає ключовим інструментом для розкриття глибинних аспектів соціальної філософії та визначення її актуальності у сучасному глобалізованому світі.

Мета дослідження: аналіз концепції людини Карла Маркса з метою розкриття основних принципів його уявлень про природу, сутність і роль людини в суспільстві, а також вивчення впливу цих ідей на сучасне розуміння соціально-економічних і політичних процесів [2].

Об'єкт дослідження: людина.

Предмет дослідження: марксова концепція людини.

Завдання дослідження: з'ясувати суть ідей К. Маркса у його поглядах на людину; розкрити значення праці як засобу самореалізації та розвитку; проаналізувати поняття відчуження у марксистській філософії; визначити актуальність марксової концепції у сучасних соціально-економічних умовах.

Виклад основного матеріалу: Марксова концепція людини є результатом синтезу матеріалістичної філософії, політичної економії та критики капіталістичного суспільства. Центральним положенням цього вчення є твердження, що сутність людини визначається не біологічними чи індивідуальними характеристиками, а сукупністю суспільних відносин, у яких вона існує [1, с. 48]. Людина формується в процесі праці, спілкування та колективної діяльності, а її розвиток безпосередньо залежить від історичних умов і структури виробничих відносин. Праця, на думку Маркса, є основою людської сутності, адже саме через неї людина реалізує свої творчі сили та перетворює навколишній світ [2, с. 74]. Проте за умов капіталістичного виробництва праця втрачає свій творчий зміст і набуває форми відчуження. Людина починає сприймати результати своєї діяльності як щось зовнішнє, чуже та вороже. Це відчуження проявляється не лише у сфері економіки, але й у культурі, політиці, повсякденному житті. У сучасному суспільстві відчуження набуває нових форм. З розвитком цифрових технологій, автоматизації та платформеної економіки праця дедалі більше підпорядковується алгоритмам і ринковій логіці, що створює новий тип залежності людини від технологічних структур [3, с. 91]. Сучасні неомарксистські дослідники, зокрема Д. Гарві та С. Жижек, підкреслюють, що цифровий капіталізм лише посилює ті процеси, які Маркс описував у XIX столітті, – відчуження, втрату автономії працівника та знецінення людської праці [4, с. 102]. Іншою важливою категорією марксистської антропології є практика. Маркс вважав, що практика – це не лише трудова діяльність, але й процес зміни світу через свідому участь людини у суспільних процесах. У «Тезах про Фейєрбаха» він зазначав, що філософи лише по-різному тлумачили світ, тоді як справа полягає в тому, щоб його змінити [1, с. 82]. Саме тому людська діяльність у Маркса набуває емансипаційного характеру – вона спрямована на подолання умов, що обмежують розвиток особистості. Сучасна філософія, спираючись на марксистську традицію, розглядає людину не як пасивного спостерігача, а як активного суб'єкта історії. Поняття самореалізації через колективну дію стає ключовим у контексті соціальної справедливості, демократії та сталого розвитку [5, с. 67]. Людина у цьому вимірі – не ізольований індивід, а член спільноти, здатний до солідарності й творчої участі в побудові спільного блага. Крім того, сучасні інтерпретації марксизму звертають увагу на екологічний аспект його вчення. Маркс ще у XIX столітті писав про «розрив метаболізму» між людиною та природою – втрату гармонії внаслідок експлуатації природних ресурсів і неконтрольованого виробництва [2, с. 155]. У XXI столітті ця ідея стає особливо актуальною: екологічна криза, зміна клімату та нерівність у доступі до ресурсів доводять, що питання людини і природи є спільним соціально-філософським викликом. Отже, марксова концепція людини не обмежується економічним виміром – вона є цілісною гуманістичною системою, що поєднує працю, свободу, творчість і суспільну взаємодію. Вона закликає

розглядати людину як активного творця історії, здатного змінювати не лише зовнішній світ, а й власну сутність через спільну діяльність [6, с. 120].

Висновок: Марксова концепція людини є однією з найглибших спроб осмислити взаємозв'язок між працею, суспільством і самореалізацією індивіда. Її центральна ідея – єдність людини та її діяльності – дозволяє зрозуміти, що справжня свобода можлива лише за умов подолання відчуження й створення соціуму, де кожен індивід є активним суб'єктом творчості та спільного розвитку. У сучасному контексті марксова антропологія не втрачає актуальності: вона допомагає осмислити проблеми технологічної залежності, соціальної нерівності та екологічної нестабільності. Таким чином, філософський аналіз марксової концепції людини відкриває перспективи для побудови суспільства, у якому людина не є засобом виробництва, а стає його головною метою.

Список використаних джерел

1. Маркс К. Тези про Фейєрбаха // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. Т. 3. К.: Політвидав, 1974. 112 с.
2. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії. Т. 1. К.: Політвидав, 1989. 378 с.
3. Енгельс Ф. Анти-Дюрінг. К.: Видавництво політичної літератури, 1981. 290 с.
4. Жижек С. Проблема насолоди: введення у Жак-Лаканівське читання Маркса. К.: Дух і Літера, 2011. 224 с.
5. Гарві Д. Коротка історія неолібералізму. К.: Критика, 2008. 243 с.
6. Фостер Дж. Б. Екологія Маркса: матеріалізм і природа. Львів: Видавництво Літопис, 2019. 312 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Віталіна Кулина, студентка групи АТЛ-12

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА УКРАЇНА

Актуальність теми дослідження: філософські погляди Г. Сковороди та їх актуальність для сучасної України є дуже важливою і може мати значний вплив на розвиток українського суспільства. Вивчення цих поглядів може надати нові ідеї та підходи до розв'язання сучасних проблем і сприяти становленню гармонійного та моральності суспільства.

Мета дослідження: вивчення філософських поглядів Г.Сковороди та їх актуальність для сучасної України.

Об'єкт дослідження: філософські погляди Григорія Сковороди.

Предмет дослідження: вплив світогляду Г.Сковороди на розвиток сучасної України.

Завдання дослідження: проаналізувати актуальність філософських поглядів Г. Сковороди для сучасної України та їх потенціал для розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Григорій Сковорода в своїй творчості хотів допомогти людині зрозуміти, як досягти справжнього щастя, через вдосконалення себе, дотримання моралі та зв'язок з природою. Його думки стали важливим моральним напуттям для українського народу. У сучасній Україні, де люди переосмислюють свої цінності та духовні напрямки, ідеї Сковороди набувають нового значення. Григорій наголошував, що кожна людина повинна знайти свою «сродну працю» – тобто справу, яка відповідає її внутрішній природі та покликанню. Такий підхід є надзвичайно важливим для сучасного українського суспільства, яке прагне до формування свідомих, активних і щасливих громадян [1, с. 41]. Його вчення допомагає зрозуміти, що справжня свобода людини не в тому, які у неї зовнішні обставини, а в тому, як вона зможе зберігати внутрішню незалежність від зла, користі та неправди. У філософії Сковороди важливе місце має питання про мораль. Він вважав, що мораль є основою гармонійного суспільства, адже лише духовно розвинена особистість може бути по-справжньому вільною [2, с. 77]. Ця ідея є актуальною і нині, коли українське суспільство потребує високих моральних орієнтирів, єдності та взаємоповаги. Не менш важливими для сучасності є погляди мислителя на

соціальну справедливість. Сковорода засуджував будь-які прояви нерівності, наголошуючи, що всі люди мають рівну гідність перед Богом і законом [3, с. 63]. У контексті сучасних викликів – боротьби за права людини, подолання корупції та утвердження демократичних принципів – його думки залишаються надзвичайно цінними. Особливу увагу Сковорода приділяв питанню освіти. Він вважав, що знання повинні не лише збагачувати розум, а й виховувати духовність, доброту та чесність [4, с. 18]. Сковорода підкреслював важливість самовиховання й постійного розвитку людини, а сьогодні ця ідея відображена в понятті «освіти впродовж життя». У сучасній Україні ці принципи допомагають молоді стати більш активними громадянами, розвивати національну свідомість. Філософська спадщина Григорія Сковороди відображає глибокі духовні основи української культури. Його думки спонукають до захисту людяності, добра, справедливості та любові до ближнього. Мислитель наголошував, що духовна гармонія є основою щастя людини й суспільства, а внутрішній світ має бути узгоджений із моральними принципами [5]. Такі ідеї сприяють формуванню свідомої, відповідальної та духовно сильної нації.

Висновок: Філософські погляди Григорія Сковороди можна знайти в сучасній українській культурі та політичній думці. Вони надихають людей на пошук сенсу життя, розвиток духовності та прагнення до соціальної справедливості. Сковорода вчить нас бути чесними, справедливими та добрими, що є важливими цінностями для будь-якого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Історія української філософії: Навчальний посібник / За ред. В. Малиновського. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2013. 344 с.
2. Сковорода Г. Філософські трактати. Київ: Дніпро, 1988. 527 с.
3. Грушевський М. Сковорода і його значення для української культури // Історичні науки. 2009. №1. С.63.
4. Левчук Л. Духовні ідеї Г. Сковороди у контексті сучасності // Філософська думка. 2020. №3. С. 18.
5. Петренко О. М. Філософські ідеї Г. Сковороди як моральний орієнтир сучасного українця. URL: <https://www.ukrfilosofiya.in.ua/skovoroda-suchasnist>
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Андрій Кулиняк, студент групи ЕКОЛ-11

МОДЕЛІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми дослідження: дослідження впливу моделей ринкового господарства на економічний розвиток країн: аналіз статистичних даних, звітів міжнародних організацій.

Мета дослідження: вивчити основні моделі ринкового господарства, їх характеристики, переваги та недоліки, а також визначити, яка модель є найбільш ефективною для певної країни з урахуванням її умов і цілей.

Предмет дослідження: сучасні моделі ринкового господарства.

Об'єкт дослідження: особливості різноманітних моделей ринкового господарства. Сучасні моделі ринкового господарства є результатом еволюції економічної науки та практики. Вони враховують глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в політичному та соціальному контекстах.

Завдання дослідження: вивчення основних моделей ринкового господарства.

Виклад основного матеріалу. Ринкове господарство є однією з найважливіших форм організації економічного життя суспільства. Його філософське осмислення охоплює не лише економічні, а й етичні, соціальні та політичні аспекти взаємодії людини, держави й суспільства. У центрі уваги стоїть питання: як досягти рівноваги між свободою економічної діяльності та соціальною справедливістю [7, с. 12]. Різні історичні, культурні та ідеологічні умови породили кілька моделей ринкового господарства, що відображають різне

розуміння ролі держави, конкуренції та моральних цінностей у процесі економічного розвитку [8, с. 25]. Філософія ринкової економіки базується на ідеї свободи вибору, індивідуальної відповідальності та раціональності людини [7, с. 34]. В основі ринкових відносин лежить віра в те, що вільна конкуренція є найефективнішим механізмом координації економічної діяльності [3]. Ще Адам Сміт у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» стверджував, що ринок, керований «невидимою рукою», здатний гармонізувати інтереси окремої особи та суспільства [1]. Згодом філософи й економісти, такі як Джон Стюарт Мілль, Фрідріх Гаєк, Карл Поланьї, розвивали різні аспекти цієї концепції від індивідуалістичного до соціально орієнтованого бачення економічної свободи [2]. Ця модель характерна для США, Великої Британії, Канади та Австралії. Її філософське підґрунтя економічний лібералізм, що базується на мінімальному втручанні держави у господарські процеси [3]. Головною метою є забезпечення свободи підприємництва, приватної власності та конкуренції. Держава виступає лише гарантом правових правил гри, а соціальна відповідальність покладається на окрему особу [10, с. 73]. Ідеологічно ця модель спирається на індивідуалізм, раціональність та віру в саморегулюючі сили ринку [9, с. 91]. Найбільш відома як німецька модель, сформована після Другої світової війни на основі ідей ордолібералізму [5, с. 23]. Її філософія полягає у поєднанні економічної свободи з соціальною відповідальністю. Держава не керує економікою безпосередньо, але створює умови для справедливої конкуренції, захисту прав споживачів і забезпечення соціального добробуту [8, с. 39]. Цю модель можна розглядати як спробу поєднати прагматичність ринку з етикою соціальної солідарності, що має глибоке філософське коріння у християнській соціальній доктрині та німецькому неокантіанстві [5, с. 41]. Характерна для Швеції, Норвегії, Данії та Фінляндії. Вона поєднує високий рівень соціального захисту з активною участю держави у перерозподілі доходів, але при цьому не заперечує ринкових механізмів [7, с. 58]. Філософськи ця модель ґрунтується на принципах соціальної рівності співпраці та етики відповідальності [4, с. 84]. Людина тут розглядається не лише як економічний агент, а як частина колективу, що має моральні обов'язки перед суспільством [9, с. 117]. Ця модель поєднує ринкові механізми з активною роллю держави у стратегічних секторах економіки [6, с. 102]. Вона характерна для Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру. Держава спрямовує розвиток економіки, але не скасовує приватну ініціативу [9, с. 143]. Філософська основа прагматизм і колективізм, що поєднують традиційні культурні цінності зі світовими ринковими принципами. Кожна модель ринкового господарства є відображенням певного етичного і світоглядного підходу. Ліберальна це філософія індивідуалізму, соціально-ринкова справедливості й порядку, скандинавська – солідарності, а державно капіталістична ефективності та колективної мети [7, с. 76]. Філософія економіки ставить перед суспільством питання: чи може ринок бути не лише ефективним, а й моральним [10, с. 159]. Відповідь на це питання визначає, яку саме модель обирає країна. Сучасний світ свідчить, що жодна модель не є універсальною. Найуспішніші економіки поєднують елементи різних систем, прагнучи гармонії між свободою, порядком і гуманізмом [6, с. 166].

Висновок: Моделі ринкового господарства це не лише економічні системи, а й відображення філософії життя суспільства. Вони демонструють, як різні народи по-різному тлумачать співвідношення між свободою і справедливістю, індивідуалізмом і солідарністю, ефективністю і моральністю. Сучасний розвиток глобальної економіки свідчить, що найперспективнішим є пошук збалансованої моделі, яка поєднує ринкову ефективність із гуманістичними цінностями.

Список використаних джерел:

1. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/3300>
2. Мілль Дж. С. Принципи політичної економії. К.: Наукова думка, 1995. URL: <https://about.libertyfund.org/books/principles-of-political-economy/>
3. Гаєк Ф. Дорога до рабства. Львів: Літопис, 2003. URL: <https://mises.org/library/book/road-serfdom>
4. Поланьї К. Велика трансформація: політичні та економічні витоки нашого часу. К.: Основи, 2004. /406 с.
5. Айкен В. Основи економічної політики. Тьобінген: J.C.B. Моур, 1952. 364 с.
6. Сакс Д. Кінець злиднів. Економічні можливості нашого часу. /К.: Наш Формат, 2018. 416 с.
7. Філософія економіки: навч. посіб. / За ред. В. І. Андрущенко. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 248 с.
8. Соціально-ринкова економіка: теорія і практика. К.: ІЕД НАН України, 2010. 212 с.
9. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія. // К.: Основи, 1999. 448 с.
10. Роулз Дж. Теорія справедливості. Видавництво Гарвардського університету, 1971. 607 с.
11. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
12. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
13. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
14. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

15. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

16. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhyr R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.

17. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Артем Куришко, студент групи КБ-12

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: обумовлена об'єктивними процесами в сучасному світі, де туризм трансформувався зі звичайної форми дозвілля чи економічної галузі на складний соціокультурний феномен. В умовах глобалізації, прискорення ритму життя, зміни характеру праці та підвищення загальної мобільності, суттєво зростає залежність соціалізації сучасної людини та реалізації нею свого потенціалу саме від туристичної активності. Це вимагає глибокого філософського осмислення туризму як важливого чинника соціального розвитку.

Мета дослідження: здійснити соціально-філософський аналіз туризму як специфічної форми соціальної активності, екзистенційного досвіду та важливого фактору формування особистості в сучасному суспільстві.

Об'єкт дослідження: туризм як складний, багатовимірний соціокультурний феномен та форма суспільної практики.

Предмет дослідження: соціально-філософські засади, онтологічний статус, ключові функції та механізми впливу туристичної діяльності на світогляд, ціннісні орієнтації та процеси соціалізації й ідентифікації сучасної людини.

Завдання дослідження: проаналізувати туризм як особливий екзистенційний досвід та спосіб буття; визначити його роль як чинника соціалізації особистості; дослідити механізми впливу туристичних практик на конструювання соціокультурної ідентичності; розкрити соціокультурні функції туризму в контексті глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу. З філософської точки зору, туристична активність також нерозривно пов'язана з феноменом «туристичного погляду» (tourist gaze), який є соціально сконструйованим способом бачення. Цей «погляд» формується заздалегідь – через медіа, рекламу та культурні очікування, – диктуючи індивіду, що саме є вартим уваги (наприклад, «ідеальний» пейзаж, «історичний» об'єкт) і як це слід сприймати. У цьому контексті соціальна активність туриста часто перетворюється на ритуалізований пошук автентичності у світі, що сприймається як стандартизований та штучний. Проте цей пошук парадоксальний: індустрія часто пропонує лише «постановочну автентичність» (staged authenticity) – ретельно зрежисовані симуляції «справжнього» досвіду, призначені для масового споживання. Таким чином, турист опиняється у складному символічному просторі, де його соціальна діяльність полягає у споживанні знаків та образів, а не лише у фізичному переміщенні. Філософське осмислення туризму дозволяє вийти за межі його суто економічного чи рекреаційного розуміння та розкрити його як унікальний екзистенційний досвід. Подорож, за своєю суттю, є тимчасовим, але свідомим виходом за межі буденності, що руйнує звичні автоматизовані практики. Це створює умови для рефлексії та переосінки власного життя. Як зазначав В. С. Пазенок, подорожуючи, людина не просто споживає послуги, але й «виходить за свої межі», духовно та інтелектуально збагачуючи свій внутрішній світ [1]. Туристичні простори – чи то курорти, чи то круїзні лайнери – можна розглядати як гетеротопії, за концепцією Мішеля Фуко. Це «інші простори», які функціонують за власними правилами, створюючи ілюзію виходу зі звичного часу та соціальних норм, що надає ідеальні умови для тимчасової «втечі» та онтологічного «перезавантаження» [4, с. 87]. Водночас туризм виступає потужним фактором соціалізації. Здобуття нового соціального досвіду, особливо через безпосередню взаємодію з іншими культурами, дозволяє індивіду засвоювати нові соціальні практики, норми та цінності, які були б недоступні йому в повсякденному оточенні [2, с. 5]. Цей процес є нерозривно пов'язаним із конструюванням ідентичності. Зустріч з культурним «Іншим» неминує провокує людину до рефлексії над власною приналежністю, цінностями та місцем у світі. Туристична діяльність стає практичним полем, де особистість не просто пасивно пізнає світ, а й активно формує та переосмислює власне «Я» [5, с. 45]. Подорож часто дає можливість тимчасово зняти «соціальну маску», нав'язану щоденними ролями, що є критично важливим для психологічного розвантаження та відновлення внутрішньої цілісності. В умовах глобалізованого суспільства туризм виконує і важливі соціокультурні функції. Він є діалектичним процесом: з одного боку, він може сприяти поширенню стандартизованої «масової культури», а з іншого – саме туризм створює глобальний попит на автентичність. Цей попит, у свою чергу, стимулює збереження та відродження локальних традицій, ремесел та унікальної культурної спадщини, які інакше могли б зникнути під тиском уніфікації [3, с. 60]. Таким чином, соціально-філософський аналіз розглядає туризм не як просте переміщення, а як багатогранну людську активність, що охоплює екзистенційне самопізнання, соціальне конструювання та складні культурні діалоги в сучасному світі.

Висновок: Туризм як форма активності людини: соціально-філософського аналізу» містить ряд важливих вихідних положень і висновків теоретичного і практичного характеру. В сучасних умовах, коли туризм став значним суспільним явищем, актуальною проблемою його соціально-філософського дослідження. Виступаючи способом раціональної організації вільного часу людини, важливим чинником суспільного розвитку, а також проявом свободи сучасної особи і формою реалізації людиною свого потенціалу, теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер.

Список використаних джерел

1. Пазенок В. С. Філософія туризму в системі філософського знання // Туристична бібліотека. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/pazенок.htm
2. Бакалець О. А. Туризм як чинник соціалізації особистості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Львів, 2017. 20 с.
3. Кулик А. М. Соціокультурні функції туризму в глобалізаційному вимірі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 1. С. 60-64.
4. Поліщук І. В. Туристичний простір як гетеротопія: філософсько-антропологічний аналіз // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2019. Вип. 24. С. 87-93.
5. Мигович У. І. Вплив туристичних практик на формування соціокультурної ідентичності молоді // Соціологічні студії. 2018. № 1 (12). С. 45-51.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Анастасія Кур'ята, студентка групи АТЛ-12

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство характеризується динамічними змінами у сфері праці, культури та ціннісних орієнтацій. Руйнування традиційних етичних систем, криза віри у працю як джерело гідності та сенсу життя зумовлюють потребу у філософському осмисленні феномену праці. Моральна цінність праці, яка колись сприймалася як основа людського буття, у постіндустріальному світі набуває нових форм і значень. Це вимагає її переосмислення з позицій сучасної філософії та культурології.

Мета дослідження: здійснити філософсько-культурологічний аналіз трансформації уявлень про моральну цінність праці у західноєвропейській культурі.

Об'єкт дослідження: моральна цінність праці як соціокультурний феномен.

Предмет дослідження: зміна уявлень про моральну цінність праці в історико-культурному розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати еволюцію поглядів на працю від античності до сучасності; визначити культурні та релігійні чинники формування морального ставлення до праці; охарактеризувати моральну роль праці в умовах індустріального та постіндустріального суспільства; показати значення праці для особистісного розвитку людини у ХХІ столітті.

Виклад основного матеріалу. У античній традиції (Гесіод, Аристотель, Епіктет) праця сприймалася як необхідна, але не завжди гідна діяльність. Аристотель вважав, що фізична праця належить рабам, а справжня свобода полягає у діяльності духу [5, с. 567]. Проте саме тоді зароджується ідея праці як засобу гармонізації людини з природою та суспільством. У середньовічній філософії праця набуває духовного змісту. Фома Аквінський, Августин Блаженний та інші богослови розглядали її як божественне покликання, засіб самовдосконалення та служіння ближньому. У протестантській етиці (М. Лютер, Ж. Кальвін) формується новий підхід – праця стає ознакою моральної доброчесності, символом обраності та покликання. Саме протестантська трудова етика, за М. Вебером, стала фундаментом капіталістичної раціональності [1, с. 56–61]. Епоха

Просвітництва принесла секуляризацію уявлень про працю. Вона починає сприйматися як основа суспільного прогресу (В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо). У цей період праця стає не лише засобом виживання, а й джерелом самореалізації особистості. К. Маркс у «Капіталі» підкреслював, що саме через працю людина перетворює світ і себе, проте в умовах капіталізму вона стає відчуженою від власного продукту та від самої сутності людини [3, с. 178]. Філософія XX століття розглядає працю не лише як економічну чи моральну категорію, а як екзистенційний вимір людського буття. Ханна Арендт у праці «Vita activa» зазначала, що праця є необхідним аспектом людського існування, однак надмірна її інструменталізація призводить до втрати духовного сенсу [4, с. 330]. Е. Фромм у книзі «Мати чи бути?» підкреслював, що справжня праця – це прояв творчої активності, а не примус чи гонитва за матеріальними благами. Подібної думки дотримувався і А. Тоффлер, який описував перехід до постіндустріального суспільства, де праця стає творчою, гнучкою і пов'язаною з інтелектуальною діяльністю [2, с. 28]. У сучасну добу праця поступово перетворюється на форму самовираження особистості. Вона перестає бути лише джерелом матеріального достатку, натомість набуває культурного та морального змісту. Праця стає простором, де реалізуються людські цінності – відповідальність, самоповага, солідарність і творчість. Ф. Фукуяма у своїй концепції «кінця історії» вказував, що моральна місія праці полягає у збереженні соціальної єдності та запобіганні дегуманізації суспільства [6, с. 12]. Культурологічний аспект моральної цінності праці демонструє, що різні цивілізації формують відмінні підходи до цього явища. У східних традиціях (конфуціанство, буддизм) праця розглядається як шлях до гармонії та внутрішнього вдосконалення. У західній культурі вона асоціюється з прогресом, раціональністю та особистісним успіхом. Постмодерна культура, навпаки, часто піддає критиці надмірну трудову етику, пропонуючи ідею балансу між працею, дозволям і саморефлексією [4, с. 330]. Отже, моральна цінність праці в сучасному світі проявляється не лише у сфері виробництва, а й у духовному, культурному та екзистенційному вимірах. Праця є засобом самопізнання, творчого розвитку та соціальної відповідальності. Людина, яка усвідомлює моральну природу своєї праці, сприяє гармонійному розвитку суспільства.

Висновки. Праця є універсальною категорією, що поєднує духовне, соціальне та економічне життя людини. Вона має моральну цінність, оскільки через неї людина реалізує свою сутність, формує характер і створює культурні цінності. У XXI столітті, коли автоматизація й технології змінюють структуру праці, особливо важливо зберегти її гуманістичний зміст – як основу людської гідності, свободи і творчості.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер. К.: Основи, 2002. 321 с.
2. Тоффлер Е. Третя хвиля / Елвін Тоффлер; пер. з англ. К.: Всесвіт, 2000. 480 с.
3. Маркс К. Капітал. Т. 1 / Карл Маркс. К.: Політвидав, 1969. 846 с.
4. Арендт Х. Vita activa, або Про діяльне життя / Ганна Арендт; пер. з нім. Львів: Астролябія, 2019. 456 с.
5. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А. та ін. Історія філософії: підручник / за ред. В. І. Ярошовця. К.: ПАРАПАН, 2002. 774 с.
6. Фукуяма Ф. Кінець історії і остання людина / Френсіс Фукуяма; пер. з англ. К.: Наш Формат, 2020. 528 с.
7. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
8. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
11. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
12. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
13. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Олександр Кутольвас, студент групи КБ-12

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: У XXI столітті глобалізаційні процеси стали визначальним фактором, що трансформує всі сфери суспільного життя. Для України, яка з моменту здобуття незалежності активно інтегрується у світовий простір, аналіз цих процесів має виняткову важливість. З одного боку, це відкриває нові економічні та культурні перспективи, з іншого – створює серйозні загрози для національної

безпеки, економічної стабільності та культурної ідентичності. Розуміння цих загроз та переваг є ключем до розробки ефективної державної політики.

Мета дослідження – проаналізувати ключові виклики та ризики, які несе глобалізація для України, а також окреслити стратегічні напрямки для мінімізації її негативних ефектів та посилення позитивних.

Об'єкт дослідження: глобалізація як багатогранний та суперечливий світовий процес.

Завдання дослідження: специфіка впливу глобальних процесів на українську державу в її політичному, економічному та соціокультурному вимірах. Також необхідно ідентифікувати ключові загрози національним інтересам, що виникають унаслідок глобальної інтеграції. Наостанок, важливо проаналізувати існуючі державні механізми адаптації до глобальних умов та максимізації переваг.

Виклад основного матеріалу: глобалізація, що визначається як посилення всеосяжної взаємозалежності у світі, є фундаментальним викликом для суверенітету держав, незалежно від їхнього географічного розташування чи рівня розвитку [4, с. 653]. Кожна країна змушена шукати своє місце в новій геополітичній конфігурації. Водночас, цей процес має і зворотний, тіньовий бік: він сприяє інтернаціоналізації злочинності. Транснаціональні злочинні мережі активно використовують відкриті кордони для торгівлі наркотиками, нелегальної міграції та відмивання капіталів. З перших років незалежності Україна увійшла у фазу відкритості до світу, що мало подвійні наслідки [3, с.118]. Зросли можливості для залучення інвестицій та технологій, проте водночас країна стала вразливою до нових глобальних небезпек. Негативні аспекти глобалізації для України є багатшаровими. По-перше, це загострення конкуренції між глобальними «центрами сили», яке часто ігнорує норми міжнародного права та вдається до силового тиску [1, с. 95]. По-друге, ми спостерігаємо кризу повоєнної системи міжнародної безпеки, що базувалася на ялтинсько-гельсінських принципах. Порушення угод про стратегічну стабільність та послаблення ролі міжнародних інституцій (гарантів безпеки) створюють вакуум безпеки, дозволяючи окремим акторам безкарно застосовувати силу для досягнення своїх цілей [5, с.103]. Окремою проблемою є зростаючий вплив міжнародних економічних та політичних інституцій. Виконуючи їхні вимоги, державні структури України змушені делегувати частину своїх повноважень, що де-факто призводить до часткового обмеження державного суверенітету [2, с.205]. Таким чином, відбувається складна трансформація самого поняття суверенітету, його внутрішніх та зовнішніх аспектів, у сучасних умовах.

Висновки: аналіз свідчить, що глобалізація ставить перед Україною складні, але невідворотні виклики. Цей процес одночасно відкриває нові шляхи для розвитку та створює прямі загрози її стабільності. Ключовим завданням для держави є розробка гнучкої та проактивної стратегії, яка дозволить ефективно інтегруватися у світові процеси, максимізуючи вигоди та нейтралізуючи ризики. Подальші наукові розвідки в цьому напрямі є критично необхідними для формування політик, здатних забезпечити стійкий та збалансований розвиток України в мінливому глобальному середовищі. Необхідний комплексний підхід для гармонійної адаптації країни до світових трансформацій.

Список використаних джерел

1. Школа І. М., Бабінська О. В. Економіка України в умовах глобалізації: Монографія. Чернівці: Книги XXI, 2009. 528 с.
2. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. Б.І. Гуменюка, С.О. Шергіна. К.: Ун-т «Україна», 2009. 498 с.
3. Національна безпека України в умовах глобалізації: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко. Київ: Нац. ін-т стратег. дослідж., 2016. 92 с.
4. Вплив глобалізації на правову систему України // Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 1. С. 66-70.
5. Україна в умовах глобалізації та транскордонного співробітництва. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 218 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грани №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грани. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: гроші є однією з найскладніших і найвпливовіших категорій сучасного суспільства. Вони виступають не лише економічним еквівалентом вартості, а й соціальним, культурним і моральним феноменом, що формує поведінку людей, їхні цінності, світогляд та стосунки у суспільстві. Сьогодні гроші проникають у всі сфери життя – від особистих відносин до глобальної політики, тому їх філософське осмислення набуває особливої актуальності. Соціально-філософський аналіз дозволяє зрозуміти, як гроші впливають на формування людської свідомості, які зміни вони викликають у культурі, моралі та духовності. У сучасну добу цифрових технологій і віртуальної економіки феномен грошей стає ще складнішим, оскільки вони дедалі більше набувають символічного, інформаційного і навіть психологічного виміру. Отже, актуальність теми визначається необхідністю осмислення грошей не лише як економічного інструменту, а як засобу духовного та соціального впливу.

Метою дослідження є філософське осмислення феномена грошей як багатовимірного соціокультурного явища, аналіз їхньої ролі у формуванні моральних, духовних і світоглядних орієнтирів сучасного суспільства, а також виявлення суперечностей між матеріальними та духовними цінностями людини.

Об'єктом дослідження є гроші як соціальний і філософський феномен, що відображає взаємозв'язок економічних, моральних і культурних процесів у суспільстві.

Предметом дослідження є соціально-філософські аспекти функціонування грошей, їхній вплив на систему цінностей, міжособистісні відносини, культуру споживання та духовний світ.

Завдання дослідження включають простеження історичної еволюції уявлень про гроші в філософії, психології та соціології, аналіз ключових концепцій мислителів щодо сутності грошей та їхнього впливу на соціальну поведінку, визначення ролі грошей у формуванні соціальної ідентичності та моральних орієнтирів, дослідження специфіки функціонування грошей у цифрову епоху, їхнього символічного та інформаційного виміру, аналіз психологічних аспектів ставлення людей до грошей та впливу фінансових уявлень на культуру споживання, розгляд можливих етичних імперативів і практик, які могли б пом'якшити негативні соціальні наслідки домінування фінансової логіки, а також оцінка механізмів соціальної інтеграції та регуляції суспільних відносин через гроші.

Виклад основного матеріалу. Гроші впродовж історії змінювали свою форму і смисл: від простих еквівалентів обміну та міри вартості до складних соціальних символів, що інкорпорують владу, статус і довіру [2]. Водночас вони залишаються важливим інструментом впливу на моральні та соціальні відносини [3]. Психологічні особливості ставлення до грошей впливають на формування соціальної поведінки та моральних орієнтирів, а також на економічну активність суспільства [4]. Сучасні дослідження показують, що гроші виконують не лише економічну функцію, а й стають чинником соціальної інтеграції та регулятором взаємин між людьми [1]. Соціально-філософський дискурс про гроші акцентує увагу на етичному вимірі – питання чесного заробітку, корупції, відповідального використання фінансових ресурсів; культурному – формуванні уявлень про успіх, гідність та моральні пріоритети; політичному – вплив на розподіл влади та доступ до ресурсів суспільного життя [5]. Особливу увагу привертає феномен фінансової культури та її роль у формуванні громадянських норм, коли культивується культ споживання та фінансового успіху, що зміщує ціннісні орієнтири у бік матеріального, знижує рівень соціальної солідарності і підриває інститути довіри [3]. Позитивні практики, які поєднують економічну ефективність із етичними нормами, приклади етичного бізнесу та корпоративної соціальної відповідальності демонструють можливість альтернативних траєкторій розвитку [4].

Висновок: гроші в соціально-філософському вимірі постають не лише як економічна категорія, а як складний соціальний і духовний феномен. Вони впливають на структуру суспільства, систему цінностей і взаємовідносини між людьми. Гроші мають здатність як об'єднувати, так і роз'єднувати людей, бути джерелом свободи або засобом поневолення. У сучасному світі, де фінансова логіка пронизує всі сфери життя, важливо усвідомлювати моральні межі використання грошей і розглядати їх у контексті гуманістичних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Сімків М. «Соціально-психологічні аспекти ставлення до грошей» // Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології». 2010. URL: nasplib.isofts.kiev.ua
2. Ткач В. «Гроші і мораль: уроки кризи» // Вчені записки університету «КРОК». 2009. URL: library.krok.edu.ua
3. Пихальська І. «Психологічні особливості ставлення людей до грошей» // Матеріали науково-практичної конференції «Психологія: реалії та перспективи розвитку». 2023. URL: elartu.tntu.edu.ua
4. Зубіашвілі І. «Ставлення до грошей як важливий фактор соціалізації» // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». 2011 URL: journals.uran.ua
5. Скрипаченко Т.В. «Психологічні особливості ставлення до грошей як чинник соціалізації особистості» // Журнал «Habitus». 2025. URL: habitus.od.ua
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Goncharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Микола Куцяна, студент групи ТБЛ-11

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД

Актуальність теми дослідження: сучасне суспільство стикається зі стійкими змінами в економічній системі та технологічному прогресі, що неухильно впливає на роль і сутність грошей. Ця еволюція фінансових відносин неперервно взаємодіє з розвитком культури та мислення. Дослідження спрямоване на розкриття філософського аспекту еволюції грошей і їх вплив на культурні парадигми.

Мета дослідження: вивчення та аналіз еволюції грошей як філософського явища, що формує та визначає культурне мислення.

Об'єкт дослідження: соціокультурний вимір еволюції грошей та їх взаємодія з психологією та системами цінностей суспільства.

Предмет дослідження: процес

Завдання дослідження: аналіз шляхів еволюції грошей та їхній вплив на формування культурного мислення; ретроспективний аналіз історії грошей та їх вплив на суспільні уявлення.

Виклад основного матеріалу. Гроші як дзеркало еволюції людського розуму. Історія грошей – це не лише економічний процес, а насамперед філософська історія розвитку людської свідомості. Від прямого обміну предметами до появи символічних форм вартості людство поступово навчилося мислити абстрактно. Гроші стали не просто засобом обміну, а інтелектуальним винаходом, який змінив спосіб мислення та структуру суспільства. Філософія грошей як відображення раціоналізації культури. Згідно з поглядами Георга Зіммеля, гроші – це форма раціоналізації соціального життя. Вони звільняють людину від безпосередньої залежності від речей, дозволяючи оперувати абстрактними поняттями вартості. Саме це стимулює розвиток логічного мислення, математичного розрахунку та економічної свідомості. Людина навчається мислити не через матерію, а через символ.[1, с. 45–52.] Від матеріального до духовно-символічного. У первісних суспільствах гроші мали конкретну матеріальну форму – черепашки, зерно, золото, срібло. З часом людська свідомість почала сприймати гроші як умовний знак – прояв довіри до системи, а не реальної вартості. Паперові, а потім цифрові гроші – це вже етап, де цінність існує лише у свідомості, в системі віри, створеній суспільством. Розвиток грошових відносин змінив не лише економіку, а й морально-культурні орієнтири людини. Філософи ХХ століття (Маркс, Фромм, Бауман) зазначали, що гроші формують новий тип мислення – споживацький, де все вимірюється через вигоду. Це призводить до втрати духовного змісту життя, але водночас стимулює прогрес і пошук нових форм цінності.[2, с. 83–90. Гроші як вираз свободи і залежності. У філософському вимірі гроші мають двоїсту природу. Вони дають людині свободу вибору, незалежність від матеріальних обмежень, але водночас створюють нову залежність – економічну. Людина починає оцінювати себе та інших через вартість, що зумовлює моральну кризу культури. Від бартеру до криптовалюти – це шлях розвитку людського інтелекту. Якщо в античності мислення було зорієнтоване на матерію, то сьогодні воно переходить у сферу інформаційних і цифрових процесів.[3, с. 142–150.] Цифрові гроші, блокчейн і штучний інтелект – це прояв нової стадії мислення, де абстракція стає головним принципом взаємодії між людьми. У сучасній філософії гроші розглядаються як форма «соціального коду», що визначає поведінку людини. Вони стали частиною колективної свідомості, в якій мораль, духовність і прагматизм співіснують у постійному конфлікті. Філософія грошей – це не про економіку, а про те, як людина мислить про цінність, обмін і справедливість.[4, с. 231–238.] Гроші як мова цивілізації, як колись мова об'єднала людей через комунікацію, так гроші стали універсальною мовою взаєморозуміння. Люди різних культур, релігій і націй здатні спілкуватися через грошові відносини. Ця універсальність – ознака високої стадії розвитку мислення, коли цінність виражається в універсальних

знаках, а не в речах. Надмірна віра у гроші призводить до того, що духовні цінності втрачають значення. Людина починає мислити категоріями прибутку, а не добра чи істини. Таким чином, еволюція грошей має й темну сторону – деградацію морального мислення, яке підпорядковується економічній логіці. Вони ставлять перед людиною запитання: що є справжньою цінністю – володіння чи сенс? Матеріальне чи духовне? Гроші не лише змінили економічну систему, а й трансформували саму природу мислення, зробивши його більш абстрактним, розрахунковим, але водночас менш етичним суспільством. [5, с. 93-94.].

Висновок: еволюція грошей визначає глибокі аспекти культурного мислення. Зміни у фінансових системах стають важливим каталізатором для філософських рефлексій та переосмислення цінностей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Еволюція грошей. Колумбійський університет, 2018. 256 с.
2. Розуміння грошей: філософські підходи до грошової вартості. Адитія Наїн, П. Г. Юнг. Рутледж, 2022. 144 с.
3. Довідник з філософії та грошей. Том 1: Давньо- та середньовічна думка. під ред. Джозефа Дж. Тінгулі. Спрінгер, 2024. 368 с.
4. Довідник з філософії та грошей. Том 2: Нова та сучасна думка. під ред. Джозефа Дж. Тінгулі. Спрінгер, 2024. 392 с.
5. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації. за ред. Т. Смовженка, З. Е. Скринник. Київ: УБС НБУ, 2010. 463 с.
6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
8. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
9. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>
10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби // Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.
11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс. Том 12 № 4. 2025.
12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

Остан Кучминда, студент групи КБ-11

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження: актуальність філософського аналізу «Марксової концепції людини» набуває особливого значення в сучасному світі, оскільки доктрина Карла Маркса є не лише історичною, але й ключовою для розуміння сучасних соціальних та економічних викликів. Дослідження відкриває можливість не лише глибше розуміти філософське сприйняття історії праці та суб'єктивності людини у марксистській парадигмі, але й застосовувати ці уявлення до сучасних контекстів, таких як розподіл ресурсів, соціальна нерівність та роль людини у сучасному виробництві та суспільстві. Філософський аналіз «Марксової концепції людини» стає ключовим інструментом для розкриття глибинних аспектів соціальної філософії та визначення її актуальності у сучасному глобалізованому світі.

Мета дослідження: аналіз концепції людини Карла Маркса з метою розкриття основних принципів, що лежать в основі його уявлень про природу та роль людини в суспільстві, а також вивчення впливу цих ідей на сучасне розуміння соціально-економічних та політичних процесів.

Об'єкт дослідження: людина.

Предмет дослідження: марксова концепція людини.

Завдання дослідження: з'ясувати суть ідей К. Маркса у його поглядах на людину.

Виклад основного матеріалу. Філософська антропологія Карла Маркса стала революційним кроком, що докорінно змінив сам спосіб мислення про людину. Відходячи від споглядальних концепцій, які вбачали сутність людини в абстрактній душі, розумі чи незмінній біологічній природі, Маркс запропонував діяльнісний підхід. У його центрі - людина як суб'єкт предметно-практичної діяльності, істота, що не просто існує у світі, а активно

створює його і саму себе в процесі праці [1]. Праця для Маркса - це не суто економічний акт, а фундаментальний процес опредметнення (*Vergegenständlichung*) людських сутнісних сил. У знаряддях праці, архітектурі, мистецтві - у всьому світі культури - людина втілює свої ідеї та здібності, перетворюючи природу на своє «неорганічне тіло». Цей процес самопородження через діяльність і є реалізацією її «родової сутності» - здатності до універсальної, вільної та свідомої творчості [2]. Ця діяльність ніколи не є індивідуальною; вона за своєю природою суспільна. Саме тому Маркс у своїх «Тезах про Фейєрбаха» визначає сутність людини не як внутрішній атрибут, а як «сукупність усіх суспільних відносин» [3, с. 3]. Як зазначав видатний український філософ В.І. Шинкарук, у Маркса відбувається діалектичне поєднання: людина є продуктом суспільства, але водночас саме вона у своїй сукупній діяльності творить це суспільство. Процеси опредметнення (втілення себе у світі) та розпредметнення (засвоєння створеної культури) є двома сторонами єдиного процесу становлення людини як суспільно-історичної істоти. Для Шинкарука, саме ця діалектика є рушійною силою історії, де кожне нове покоління засвоює (розпредметнює) світ, створений попередниками, і водночас створює (опредметнює) нову реальність, збагачуючи людську сутність [4]. Однак в умовах капіталістичного суспільства відбувається трагічна інверсія: праця з процесу самореалізації перетворюється на засіб дегуманізації. Цю ситуацію Маркс описує через концепцію відчуження. Робітник відчужується від продукту, процесу праці, своєї родової сутності та від іншої людини [2]. Наслідком цього стає явище товарного фетишизму, коли відносини між людьми набувають форми відносин між речами (товарами), а ринкові сили починають сприйматися як об'єктивні, непідвладні людині закони природи [1]. Сучасні українські соціологи, зокрема Є.І. Головаха, аналізуючи стан масової свідомості, вбачають у соціальній аномії - стані ціннісно-нормативної дезорієнтації та відчуття безглуздості існування - прямий наслідок цього глибокого суспільного відчуження, коли людина втрачає зв'язок із результатами своєї діяльності та суспільними процесами загалом [5]. Ще одна важлива теза полягає в тому, що людина для Маркса - це історична істота, чия свідомість і потреби змінюються разом зі зміною способів виробництва. Для капіталізму характерна «часткова людина» (*Teil mensch*), функція якої зведена до виконання однієї монотонної операції. На противагу цьому ідеалом комунізму є «всебічно розвинена особистість». Важливо, що, як підкреслював Т.І. Ойзерман, цей ідеал не є поверненням до ремісничої універсальності, а є виходом на новий рівень розвитку, де технологічний прогрес створює матеріальні передумови для подолання вузького професіоналізму та гармонійного розвитку всіх людських здібностей [6, с. 37]. Подолання відчуження можливе лише через розвиток класової свідомості та революційну практику, спрямовану на зміну суспільних відносин. Як зазначають В.П. Андрущенко та М.І. Михальченко, проблема свободи у Маркса є не лише політичною чи економічною, а насамперед антропологічною проблемою: це питання про те, чи може людина стати справжнім господарем своєї долі та свідомо творити історію, подолавши сліпі, відчужені суспільні сили [7].

Висновок. Таким чином, свобода для Маркса - це не абстрактна свобода волі, а усвідомлена необхідність і практична здатність перетворювати світ відповідно до людських цілей. Його антропологія залишається закликком до побудови суспільства, де вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку всіх.

Список використаних джерел:

1. Маркс, К. Капітал. Критика політичної економії. Том I. У: Маркс К., Енгельс Ф. Твори. Т. 23. Київ: Політвидав України. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marx_Karl/Kapital_Tom_1_Knyha_1_Protses_produktsii_kapitalu/
2. Маркс, К. . Економічно-філософські рукописи 1844 року. У: Маркс К., Енгельс Ф. Твори. Т. 42. Київ: Політвидав України. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marx_Karl/Ekonomichno-filosofski_rukopysy_1844_roku_zb
3. Маркс, К. Тези про Фейєрбаха. У: Маркс К., Енгельс Ф. Твори. Т. 3. Київ: Політвидав України. 1958. URL: <https://marxistua.com/2022/04/14/тези-про-фейєрбаха>
4. Шинкарук, В. І. Єдність діалектики, логіки і теорії пізнання. Вступ до діалектичної логіки. Київ: Наукова думка. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shynkaruk_Volodymyr/Vybrani_tvory_u_trokh_tomakh_Tom_1.pdf
5. Головаха, Є. І. Суспільство, що трансформується: досвід соціологічного моніторингу в Україні. Київ: Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/mon2020.pdf>
6. Ойзерман, Т. І. Формування філософії марксизму. Київ: Либідь. 1988. 350 с.
7. Андрущенко, В. П., Михальченко, М. І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. Київ: Генеза. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Taran_Volodymyr/Sotsialna_filosofia.pdf
8. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі // Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>
9. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>
10. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>
11. Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

12. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

13. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

14. Рудакевич О. М. , Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології . 2025. Вип. 55. С.300-305.

Павло Куян, студент групи АГР-12

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі етика бізнесу є ключовим чинником розвитку соціально відповідальної економіки. В умовах ринкових трансформацій в Україні питання моральності підприємницької діяльності набувають особливої ваги. Етична поведінка підприємців сприяє підвищенню рівня довіри суспільства, покращенню ділової репутації компаній та формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені [1, с. 8].

Мета дослідження: Проаналізувати сутність, принципи та значення етики бізнесу в умовах сучасної української економіки.

Предмет дослідження: етичні норми, принципи та стандарти поведінки в бізнес-середовищі.

Об'єкт дослідження: відносини у сфері підприємницької діяльності, що регулюються моральними нормами.

Завдання дослідження: розкрити поняття етики бізнесу та її складові; визначити головні принципи етичної поведінки у підприємстві; охарактеризувати роль корпоративної культури та соціальної відповідальності бізнесу; проаналізувати особливості впровадження етичних стандартів в українських компаніях.

Виклад основного матеріалу. Етика бізнесу – це система моральних принципів і норм, що регулюють поведінку суб'єктів економічних відносин. За визначенням О. В. Кисельової, етична діяльність у бізнесі ґрунтується на поєднанні економічної вигоди з моральною відповідальністю, що забезпечує стабільність і довіру у діловому середовищі [2, с. 32]. Етичні засади підприємництва полягають у дотриманні принципів чесності, справедливості, партнерства, соціальної відповідальності та поваги до людини. Як зазначає О. Є. Кузьмін, саме моральні цінності та корпоративна культура визначають якість управлінських рішень і конкурентоспроможність підприємства [3, с. 56]. Важливим складником сучасної етики бізнесу є корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). Вона передбачає добровільне прийняття компаніями зобов'язань щодо поліпшення умов праці, охорони довкілля, розвитку місцевих громад і підтримки освіти. В українських реаліях КСВ стає одним із чинників підвищення довіри населення до бізнесу [4, с. 74]. У процесі євроінтеграції Україна поступово переймає світові стандарти прозорості та етичного управління. Зокрема, у великих українських компаніях запроваджуються кодекси етики, механізми контролю за дотриманням моральних норм і політики доброчесності. Це сприяє формуванню етичної культури бізнесу та підвищенню інвестиційної привабливості держави [5, с. 98]. Формування етичної культури неможливе без належної освіти та виховання майбутніх підприємців. Етика бізнесу має бути складовою професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей, адже саме моральна відповідальність є запорукою сталого розвитку бізнесу та суспільства в цілому.

Висновок. Етика бізнесу відіграє визначальну роль у формуванні довіри, партнерських відносин і соціальної стабільності. Для України розвиток етичних засад підприємництва є стратегічним напрямом інтеграції у європейський простір. Впровадження принципів чесності, прозорості та соціальної відповідальності забезпечить сталий розвиток економіки та підвищить рівень довіри до бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Мартинюк, В. С. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: сучасний стан і перспективи. Київ: КНЕУ, 2020. 214 с.

2. Кисельова, О. В. Етика бізнесу: навчальний посібник. – Київ: КНЕУ, 2018. 256 с.

3. Кузьмін, О. Є., Мельник, О. Г. Етика бізнесу: теорія і практика. Львів: Новий Світ, 2019. 312 с.

4. Ілляшенко, С. М. Корпоративна соціальна відповідальність: український контекст. Суми: УАБС НБУ, 2017. 176 с.

5. Воронкова, В. Г. Філософія управління: етика, соціальна відповідальність, лідерство. Запоріжжя: КПУ, 2017. 228 с.

6. Гончарук-Чолач Т.В., Чигур Р.Ю., Джугла Н.В. Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі //Науково-теоретичний альманах Грані №12. Том 24. 2021. С.37-42. (фахове видання) Режим доступу: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1727>

7. Goncharuk-Cholach N., Tomakhiv V. Chuhur R. COMMUNICATION PROCESS AS POLITICAL INTERACTION BETWEEN MASS MEDIA AND POLITICAL PROPAGANDA // Журнал Політичне життя №2, 2023. С. 66-71. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.2>

8.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Dzhugla N. PECULIARITIES OF INTERPRETING POWER THROUGH DOMINATION// Журнал Політичне життя №3, 2023. С. 5-9. (фахове видання) <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3>

9.Goncharuk-Cholach T., Chuhur R., Kovtyn I. SOCIAL MOVEMENTS: DETERMINING THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY// Журнал Політичне життя №2, 2024. С. 68-74. (фахове видання) <https://file:///C:/Users/1/Downloads/16083-Текст%32003-1-10-20240722.pdf>

10. Гончарук-Чолач Т., Чигур Р., Ковтун І. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби //Науково-теоретичний альманах Грані. Том 28. №1. 2025. С.146-151.

11. Honcharuk-Cholach T. Huryk M., Rudakevych O., Lazarovych M. Chuhur R., Dokash O. Digital resistance in authoritarian realities and technologies of political changes // Європейський політико-правовий дискурс . Том 12 № 4. 2025.

12. Рудакевич О. М., Чигур Р.Ю., Заставний А. Р. Екологічний регіоналізм в умовах європейського зеленого курсу. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. Вип. 55. С.300-305.

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Петро Андросчук, студент групи ІІЗ-11*

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ БІЗНЕСМЕНА

Актуальність теми дослідження. Протягом століть схема бізнесу не втрачає своєї актуальності для вивчення серед вчених. Етап розвитку економіки та необхідність побудови духовного суспільства в умовах інтеграції, інформатизації, глобалізації, хозяйських справ у світі потребують значних змін в організації та управлінні підприємств [4, с. 280]. На даному періоді більшість підприємницьких структур не відповідають рівню лідерів світового ринку, оскільки вони зосереджені на застарілих стереотипах господарювання, що часто призводить до втрати конкурентних переваг, а інколи, й до банкрутства. Вкрай важливим постає питання про застосування нових інструментів і пошук інноваційних механізмів бізнесмена для прийняття рішень, які допомагають звернення ефективної праці.

Мета дослідження: виявлення особливостей впливу керівника на процес прийняття рішень, аналізу характерних ознак управлінських рішень процесу їх вироблення та затвердження.

Предмет дослідження – особисті рішення бізнесмена.

Об'єкт дослідження: людина-бізнесмен.

Завдання дослідження: проаналізувати якими бувають рішення бізнесменів.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розпочати аналіз теми варто визначити суть поняття «бізнес». Бізнес- це будь-яка справа, спрямована на отримання прибутку або складу організована система команд спрямована на створення і реалізацію продуктів і послуг з новими властивостями речовини суспільством або окремими групами людей. З останнього визначення досить влучно зробити висновки, що явище бізнес є досить цікавим для вивчення філософами та іншими людьми. [1, с. 16]. Розвиток будь-якої розумної цивілізації заснована на розробці і реалізації різного роду рішень рішення розробляються і реалізуються людьми з різним ступенем професіоналізму, тому діапазон рішень великий: від недостатньо обміркованих до детально розрахованих [5, с. 26]. Філософія бізнесмена предметно задає мораль через позначення того, що їй суперечить. Він відповідальний перед суспільством за вирішення ряду соціальних і економічних проблем [2]. Філософія бере на себе відповідальність однією з перших формувати адекватні відповіді на виклики бурхливої діяльності, осмислювати складні проблеми життя, пропонувати ефективніші шляхи виходу із загострення. Філософія є основним джерелом думки та прийняття рішень бізнесмена. Бізнесмен повинен володіти такими діловими якостями: комунікабельність, ініціативність і динамічність, вимогливість і дисциплінованість, працездатність, цілеспрямованість і працьовитість. Найголовніше –це чесність і правда, справедливість і об'єктивність, воля і мужність, відповідальність та постійний розвиток [3, с. 167]. Прийняття рішення в бізнесі впливає на економічні, організаційні, соціальні правові інтереси компанії. Приймаючи рішення бізнесмен задає себе питаннями, а саме що робити, як робити кому доручати роботу, які перспективи. В основі діяльності підприємця присутній філософський раціоналізм, інтуїтивізм та прагматизм [6]. Також зараз у нашому світі можуть негативно впливати гроші. Коли появляються трішки більше грошей людина міняє свої цінності та відчайдушно ставиться до всього, але потрібно все пам'ятати, що гроші не вічні, гроші можуть закінчитися з невдалим бізнесом тобто елементарно прогоріти у якійсь співпраці. Якщо в людини стоїть на першому місці гроші, то вона приречена на моральний занепад, самотність та виснаженість. Якщо говорити про віру в бізнесі, то вона може виступати в ролі психологічного фактора, який вмотивовує діяльність особи [7]. Вибір рішення бізнесменом повинен ґрунтуватися на поєднанні чуттєвих та раціональних відчуттів. Вагомим є те, щоб в рішеннях бізнесмена відображається його особистісний профіль. Будь-яка думка виникає внаслідок внутрішнього аналізу людини, тобто відображає індивідуальні особливості керівника. В науці виділяють такі види особистих рішень: 1. Рішення обмеженого типу- це рішення, до яких підходять з особливою ретельністю оцінки гіпотез перш ніж прийти до висновку, людина здійснює безліч різноманітних підготовчих дій. 2. Ризиковані рішення нагадують імпульсивні, але

відрізняються від інших. Якщо імпульсивні рішення перестрибуючи через етапу ґрунтування гіпотези, то ризиковані все ж його не обходять, але до їх оцінки людина приходить лише після того, як виявлено невідповідність. 3. Інертні рішення є результатом дуже невпевненого й обережного пошуку. 4. Імпульсивні рішення властиві людям, у яких процес побудови гіпотез переживає над діями за їх перевірки та уточнення. Це призводить до того, що процес прийняття рішень минає етап обґрунтування та перевірки. 5. Рішення врівноваженого типу- найбільш продуктивна тактика прийняття рішень. Вона властива людям, які заздалегідь аналізують умови та вимоги завдань [3, с. 168]. Людина-бізнесмен покликана приймати рішення все своє життя. Ті рішення в різних випадках можуть набувати як економічного, так неекономічного характеру. Важливими для такої людини є прийняття рішень, які вплинуть безпосередньо на її бізнес, неї авторитет чи імідж компанії на рівень визнання цієї людини та її діяльності у суспільстві, ставлення її партнерів та конкурентів в неї [5, с. 20].

Висновки. Отже, бізнесмен - це перш за все людина, яка наділена такими рисами як комунікабельність, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність, воля, цілеспрямованість та діловитість. Одним із прикладом бізнесмена це правильно приймати рішення. Бізнесмен повинен бути достаньо мудрим і обережним, щоб не ризикувати даремно. Бізнес-це завжди тиск на людину як зовнішній так і внутрішній. Тому бізнесмен потребує спокою, душевної рівноваги. Філософія допомагає людині побачити своє місце і призначення як особи у світі бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Резнік Н. Соціальна відповідальність бізнесу: сутнісно-теоретичні аспекти / Н. Резнік. Журнал європейської економіки. 2014. Том 13(№3). С. 296-303.
2. Шумка М. Етичні виміри діяльності державного управління в античній парадигмі
3. Глушко Т. П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: дис. к. ф. н.: 09. 00. 03 / Глушко Т. П. К.: 2006. 182 с.
4. Гончарук Т. В. Олександр Кульчицький в контексті світової філософії: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 279с
5. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: пер. з англ. К.: Наукова думка, 2011. 242 с.
6. Тоффлер О. Третя хвиля. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. К.,1996. С 275-334.
7. Блауг М. Економічна думка в ретроспективі. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14714436.pdf>
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грані. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
9. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
10. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
11. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
12. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грані. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Анна Басанець, студентка групи АКІТ-11*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність теми дослідження: Проблема формування єдиної національної ідентичності громадян України є одним із вирішальних факторів для українського суспільства та його подальшого становлення як офіційної країни. Політичний контекст номеру вимагає вироблення відповідної політики в умовах кризових явищ української національної ідентичності. Теоретичні та практичні дослідження безпосередньо стосувалися питання мінімізації можливості сецесії, залучення представників етнічних груп до процесу державного будівництва та посилення спроможності протистояти зовнішньому тиску за межами держави.

Мета дослідження: вивчення основних процесів формування українського народу, збереження національної самосвідомості, збереження цілісності держави та єдності суспільства, збереження національної самосвідомості суспільства в цілому, як а також ідентичності окремих спільнот.

Об'єкт дослідження: Україна.

Предмет дослідження: питання формування національної ідеї.

Завдання дослідження: розглянути основні прояви процесу націотворення.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою формування нації є розвиток національної свідомості: свідомо згуртованість і єдність у діях різних представників цієї нації, заснована не лише на основі їхніх сприйнятих спільних характеристик чи спільного минулого, але також на основі їхнього розуміння першочергових інтересів нації та спільних цілей, що склалися (боротьба за національне визволення), нація, національне відродження, розвиток національної держави тощо), досягнення цих цілей сприятиме розвитку і зміцненню цієї країни етнічної приналежності [2, с.54]. Формування етносів відбувається легко чи важко залежно від положення етнічної спільноти в державі. Поступово формувалася бездержавний український народ. В українському регіоні, що входив до складу Російської імперії, її цінності не розвивалися і навіть не визнавалися, тож їм доводилося утверджуватися в постійній боротьбі з іншою мовою та культурою, представленою імперською владою. Оскільки свого часу в Україні відбулася протиприродна і примусова деформація національної ідентичності, то перспективи відновлення і розвитку самосвідомості народу залежать від повної участі в цьому процесі політичних і суспільних організацій [1, с.110]. Звернути особливу увагу на необхідність формування української національної ідентичності, виходячи з потреби забезпечення українських національних інтересів: зміцнення державних інституцій та національної єдності, забезпечення миру між народами, соціальна інтеграція репрезентації національних спільнот, розвиток самобутнього національного ідентичності в контексті єдиної ідентичності всієї України, усунення загроз сепаратизму. З іншого боку, на початку ХХІ століття серед мас людей з об'єктивною українською ідентичністю вітчизняні та зарубіжні дослідження свідчать про відсутність почуття національної спільноти, мови, культури, переконань і політики. Тому необхідно серйозно задуматися над роллю наслідків брутального та свідомого втручання зовнішніх політичних центрів у національно-культурну та соціальну сфери українського суспільства. Водночас, навіть коли Україна стала державою, внутрішня солідарність суспільства і нації залишалася слабкою [3, с.96-97]. Порушення еволюційного шляху становлення української національної ідентичності становить серйозну проблему для України. Два масштабні процеси: З одного боку, стирання та руйнування національної історичної ідентичності, з іншого боку, пошук і відродження власної ідентичності були і є тими полюсами, на яких має існувати держава і суспільство Україна. протягом життя багатьох поколінь. Можна стверджувати, що баланс між цими полюсами, який, власне, є змістом національної боротьби за виживання, актуальний і сьогодні. Національна ідентичність здатна об'єднати всі елементи етнічної структури українського суспільства, його етнічні, культурні, релігійні, духовні вияви. Отже, ці спільноти є основою для формування національної ідентичності, національна ідентичність «будується на національній культурній ідентичності груп людей, які складають національну державу» [7, с.51].

Висновок. Українська національна ідентичність проходить складний і суперечливий процес формування. Сьогодні його ознаками є суперечності суспільної свідомості, відсутність консенсусу щодо основних цінностей, викривлення національної психології, мови та культури.

Список використаних джерел:

1. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз). К., Вища школа, 1998. 189 с.
2. Колодій А. Радянська ідентичність та її носії в незалежній Україні//www. politics, Iviv. ua/nations/soviet Белецкий М. И., Толпыго А. К. Национально-культурные и идеологические ориентации населения Украины. По данным социологических опросов //Социс. 1998. №4. 278 с.
3. Колодій А. Етно-національні ідентичності і легітимність влади в Україні URL: www. politics, Iviv. ua/nations/legitimacy.
4. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук / НАН
5. Ситник П. К., Дербак А. П. Духовні засади та механізми формування національної самосвідомості URL: www. niurr. gov. ua/ukr/publishing/panorama/
6. Феномен нації, основи життєдіяльності / За ред. Б. Попова. К.: Тов-во «Знання», 1998. С. 169-170.
7. Stebelsky I. National Identity of Ukraine // Geography and National Identity / Edited by Hooson D. Oxford: Blackwell Publisher, 1994. P. 233
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
9. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
10. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
11. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І. Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
12. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності впровадження ефективних форм господарювання в сучасних «постсоціалістичних» країнах, оскільки докорінна перебудова їхніх економічних відносин вимагає врахування соціальних та моральних аспектів. Сучасний світовий досвід свідчить про те, що ефективність господарювання залежить не лише від економічних аспектів, але й від психологічних та етичних факторів. Однак в Україні існує дефіцит досліджень, що стосуються моральних аспектів бізнес-діяльності та її соціальної важливості.

Мета дослідження: з'ясування моральних аспектів бізнесу в «постсоціалістичних» країнах, зокрема в Україні, та визначення їхнього впливу на господарювання та суспільство.

Об'єкт дослідження: проблема поєднання інтересів суспільства і особистості.

Предмет дослідження: стика бізнесу як соціально-філософська рефлексія моральної сутності підприємництва та діяльності її суб'єктів. Історично було широко поширений скептицизм щодо можливості існування моральних аспектів у сфері бізнесу. Проте ця точка зору стає міфом, оскільки важливо враховувати моральні аспекти у бізнесі для досягнення успіху та збереження довіри в громадськості.

Завдання дослідження: вивчення та аналіз сучасного підходу до моральних аспектів господарювання в розвинених країнах.

Виклад основного матеріалу. Зміна уявлень про бізнес та його моральний компонент сприяє визнанню важливості етичних питань у господарюванні. Ділова стика вимагає пунктуальності, довіри та етичного ставлення до всіх аспектів ділових відносин. Розуміння моральних аспектів бізнесу стає стратегічною частиною суспільного розвитку. Дослідження моральних аспектів бізнесу є важливим для розуміння того, як сучасні підприємства можуть забезпечити сталий розвиток та досягти успіху, не лише економічного, але й соціального. Важливо розглядати бізнес як мистецтво будувати довіру та підтримувати відносини з партнерами. Пунктуальність, довіра, етика і виховання стають фундаментальними аспектами ділових відносин. Зважаючи на усвідомлення цих принципів, можна досягти успіху в бізнесі та створити позитивне соціальне вплив на оточуюче суспільство. Зважаючи на недооцінку морального чинника в соціально-філософському та суспільствознавчому дослідженні, дослідники почали активніше досліджувати етичні аспекти бізнесу та моральні питання, пов'язані з господарюванням [2]. Сучасний досвід таких країн, як США, Японія, Німеччина, Ізраїль та Канада, свідчить, що ефективність господарювання побудована на врахуванні не лише економічних аспектів, але й моральних та психологічних характеристик. Зокрема, вказані країни визнають, що моральні аспекти господарювання визначають ефективність виробництва та взаємовідносини між суб'єктами господарювання. Це включає в себе етику ведення бізнесу, ставлення до споживачів, працівників, партнерів і вплив на навколишнє середовище. Особливу увагу приділяється відповідальності підприємств перед суспільством і збереженню довкілля [1]. Однак в Україні, а також в інших «постсоціалістичних» країнах, дослідження моральних аспектів бізнесу залишається недостатнім. Існує гострий дефіцит наукових досліджень щодо морального компонента бізнес-діяльності, а також її соціального значення. Це свідчить про те, що у цих країнах важливі аспекти господарювання та ведення бізнесу можуть залишатися недооціненими або неправильно розумітися. Одним із стратегічних прорахунків індустріалістського шляху суспільного розвитку є усвідомлення, що бізнес не може існувати поза моральними та етичними рамками. Ця свідомість стимулює розвиток соціально-філософської теорії, яка зосереджена на «людському вимірі» суспільних процесів і на етичній оцінці характеру діяльності всіх її учасників [3]. Зважаючи на історичну довіру до бізнесу та наростаючий інтерес до моральних аспектів господарювання, дослідження етики бізнесу в соціально-філософському аспекті стає актуальним завданням для науки та практики. Воно сприяє розвитку позитивних етичних цінностей в суспільстві та сприяє сталому розвитку бізнесу, який враховує не лише економічний, але й моральний вимір своєї діяльності [4].

Висновок: дослідження моральних аспектів бізнесу важливе для розуміння сучасних вимог до підприємств у сфері етики та відповідальності. Етичні аспекти господарювання стають ключовими для досягнення сталого розвитку та позитивного впливу на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Адріан Сливоцький «Етика в бізнесі» URL: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/>
2. К.Є. Орлова «Етика бізнесу як об'єкт наукового дослідження» URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/254490/251697>
3. Котвіцька А.А «Етика бізнесу» URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/8098/etika-biznesu>
4. М.М. Дученко, О. А. Шевчук «Бізнес-етика» URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/39693/1/Posibnyk_Biznes-etyka.pdf
5. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грані. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>

6. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)

7. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>

8 Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

9. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Вадим Богоніс, студент групи ІІІ-12*

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження: В Україні довгий час була відсутня визначальна ринкова інституція - економічна самостійність господарюючих суб'єктів. Саме вона гарантує незалежність суб'єктів ринкової економіки, їхню економічну відповідальність, без чого ринку бути не може. Більшість підприємств України належали державі, управлялись її органами, що зумовлювало високий ступінь монополізму.

Мета дослідження: проаналізувати яким чином ринкова економіка може вплинути на зміну економічної свідомості суспільства.

Предмет дослідження: соціально-економічні зміни, розбудова соціально-орієнтованої економіки європейського рівня.

Об'єкт дослідження: обґрунтування сутності економічної культури та її роль у становленні економічної свідомості українців.

Завдання дослідження: проаналізувати суть та риси економічної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Формування економічної свідомості є однією з багатьох проблем економіки. Економічна свідомість формується під впливом конкретно-історичних умов і визначається об'єктивною необхідністю осмислення соціально-економічних змін, що відбуваються. Невід'ємною складовою свідомості особистості є її економічна свідомість [1, с.140]. Сьогодні в науці існують різні підходи до трактування категорії «економічна свідомість». Її розглядають як складову частину індивідуальної свідомості, рівень психічного сприйняття економічних процесів, який формує реакцію і відповідну поведінку людини [2, с.88]. В. Лагутін вважає, що економічна свідомість є здатністю особистості пізнавати, відображати й узагальнювати економічну дійсність, передбачати і прогнозувати розвиток економічних процесів [3, с.127]. Економічна свідомість як провідна категорія економічної психології відображає економічні умови життя людини, її макро- і мікросередовище, визначає і регулює формально-динамічні і змістовні характеристики її соціальної поведінки в різних сферах економічного простору. Економічна свідомість тісно пов'язана з економічною поведінкою, виступаючи як раціональна основа суб'єктивних механізмів такої поведінки. Економічна свідомість, відображаючи економічні реальності, формує економічні моделі прийняття економічних рішень. Вона пов'язане також з економічною системою, будучи її суб'єктивним фундаментом, так би мовити її «особистісною основою». У міру розвитку суспільства економічна свідомість оновлюються. Зростання інтенсивності господарської діяльності, що відображається у свідомості, впливає на інші її компоненти: етичний, політичний, правовий, релігійний, естетичний [4, с. 134]. Особливістю економіки України є те, що перед початком ринкових трансформацій вона являла собою адміністративно-командний тип, де домінував тотальний монополізм: власності, централізовано-директивного прийняття рішень і технологічний монополізм. Було багато підприємств, які виробляли 60-100 відсотків певного виду продукції. Така монополія не є ринковою. Вона не передбачає конкуренції, ринкових відносин, робить господарюючим суб'єктом систему державних установ, а підприємства виконують лише виробничі функції. Негативний вплив на формування ринкових відносин в Україні має і те, що її економіка великомасштабна з незавершеним циклом виробництва, а також відбиває спеціалізацію у колишньому Радянському Союзі на важкій промисловості, воєнно-промисловому виробництві та видобувних галузях. Саме це сьогодні відтворює нестачу товарів народного споживання, з одного боку, і технічну та технологічну відсталість-з іншого. Це породжує величезну потребу в придбанні нафти та газу на світовому ринку, а отже, проблеми з торговельним балансом, перекоси у цінах на внутрішньому ринку [5]. Створення достатньої кількості підприємств в Україні, які б формували

конкурентне середовище, може здійснюватися двома шляхами: реформуванням існуючих підприємств і створенням нових. Перший шлях передбачає: демонополізацію; роздержавлення і приватизацію; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для структурної перебудови підприємств; диверсифікацію. Другий шлях ставить за мету сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для створення нових підприємств, а також реструктуризації застарілих, тих, які потребують повного оновлення.

Висновок: Орієнтиром при переході до ринкової економіки для України мають бути сучасні розвинені країни, для яких характерна змішана економіка, що ґрунтується на різних формах власності. Домінуючою при цьому є корпоративна власність, взаємодія конкуренції та регулювання з боку держави, високий соціальний захист населення та соціальна орієнтація економічної свідомості.

Список використаних джерел

1. Г. В. Ложкін, В. Л. Комаровська Економічна психологія, 2014. 412 с.
2. Дейнека О. С. Экономическая психология: [уч. пос.] / О. С. Дейнека. 2000. 160 с.
3. Лагутін В. Д. Людина і економіка. Соціоекономіка: [навч. по-сіб. для вузів] / В. Д. Лагутін. К.: Просвіта, 1996. 336 с.
4. Г.В. Ложкін В.В. Спассніков В.Л. Комаровська Економічна психологія. 2004. 309 с.
5. Ринкова економіка в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21594/
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Павло Бойчук, студент групи КІ-11*

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження: Економіка грає важливу роль в житті людини, кожна сфера так чи інакше залежить від іншої. Тобто ігноруючи певні сталі закони економіки, важко добитися успіху в іншій сфері. Кожна країна може по-різному трактувати бачення в економіці. Релігія залишається відносно стабільною домінантою, яка лише посилює свій вплив на світову економіку. Однією з найвпливовіших релігій світу вважається іслам.

Мета дослідження: вивчення ісламської концепції ставлення до закону вартості.

Об'єкт дослідження: ісламські концепції.

Предмет дослідження: особливості фінансових ісламських ринків та ставлення до закону вартості.

Завдання дослідження: проаналізувати та зрозуміти суть поняття «Ісламська концепція ставлення до закону вартості».

Виклад основного матеріалу. По-перше, закон вартості - це закон, який передбачає, що виробництво й обмін товарів мають здійснюватися на основі їхньої вартості, тобто як обмін еквівалентів. У ринковій економіці закон вартості виконує такі функції: 1) стихійно регулює суспільне виробництво; 2) стимулює розвиток продуктивних сил суспільства; 3) обумовлює економічну і соціальну диференціацію товаровиробників [1]. Ісламська концепція ставлення до закону вартості базується на принципах шаріату, що є основою ісламського права. Згідно з ісламськими принципами, вартість товару або послуги повинна бути визначена на основі справедливості та взаємної згоди між сторонами угоди. Ісламська концепція ставлення до закону вартості включає принципи справедливості. Норми мусульманського права в наші дні й далі впливають на підприємницьку діяльність мусульман. Щоправда, у різних країнах їхня роль неоднакова. У Саудівській Аравії, Судані й деяких інших державах норми Шаріату відіграють провідну роль, а

наприклад, у Єгипті, Сирії сферу їх застосування обмежено в основному шлюбно-сімейними відносинами. Коран є головним і незаперечним джерелом норм, які регулюють економічні відносини в суспільстві. Другим за важливістю джерелом Шаріату є Сунна Пророка. Ісламська концепція передбачає застосування принципів загальної рівності, які відображено в багатьох положеннях Корану й полягають у рівності: 1) мусульман між собою; 2) всіх перед законом і правосуддям; 3) чоловіка й жінки перед Богом. Однаковою мусить бути й соціальна відповідальність [2]. Закон вартості в ісламі – це обов’язковий податок на благодійність, який мають сплачувати заможні мусульмани. Він становить певний відсоток від їхнього майна і призначений для допомоги бідним і менш забезпеченим. Ця концепція сприяє розподілу багатства в суспільстві та сприяє дотриманню соціальної справедливості згідно з ісламськими цінностями. Особливістю ісламської концепції права є універсальність сфери його регулювання. Воно виступає як всеохоплюючий інструмент нормативного регулювання всіх без винятку сторін суспільного життя та особистого статусу мусульманина [3]. Ісламська економіка виходить з того, що гроші як такі не мають жодної цінності. Це просто інструмент обміну. В цьому сенсі банк має зовсім іншу функцію: він дбає про кругообіг грошей [4].

Висновок: Отже, через наведені вище причини ісламська концепція ставлення відрізняється від інших країн. Чималу роль відіграла і релігія для мусульман. Тому соціальна справедливість та благодійність в пріоритеті для них, це заперечує всім законам економіки.

Список використаних джерел:

1. Закон вартості, його сутність та функції URL: https://pidru4niki.com/1566021239929/politekonomiya/zakon_vartosti_yogo_sutnist_funktsiyi
2. Вплив релігійної ісламської етики на економіку й культуру міжнародного бізнесу URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11220/>
3. Ісламське право URL: [URL:https://pidru4niki.com/1514020546613/pravo/islamske_pravo](https://pidru4niki.com/1514020546613/pravo/islamske_pravo)
4. Іслам як захист від фінансової кризи URL: <https://amp.dw.com/uk/>
5. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
6. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
7. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special ‘slice’ of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
8. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
9. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Назарій Вальчишин, студент групи ІСТ-11*

ГРОШІ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Актуальність теми дослідження: «Гроші» найважливіша категорія економіки. Як об’єкт пізнання вони належать до предметної сфери економічної науки. З економічної точки зору розуміння грошей традиційно пов’язується з соціальною потребою товарообігу: гроші постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета дослідження: проаналізувати основні аспекти грошей як предмет соціально-філософського дискурсу.

Об’єкт дослідження: гроші у філософсько-соціологічному дискурсі.

Предмет дослідження: роль грошей для суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати феномен грошей як необхідний елемент в структурі соціально-економічного буття; розглянути зміст і смислове наповнення даного феномена; розкрити значення феномену грошей, його констатуючий вплив на буття людини, його світогляд і систему цінностей.

Виклад основного матеріалу. Розуміння грошей як предмету соціально-філософського дискурсу вимагає ретельного дослідження їхньої ролі та впливу на суспільство. Ця тема може бути розглянута з різних ракурсів, і ось більш докладний аналіз. Гроші мають три основні функції: засіб обміну, одиниця вимірювання і засіб зберігання вартості. Як засіб обміну, вони допомагають полегшити торгівлю та спрощують процес обміну товарів і послуг. Як одиниця вимірювання, вони дозволяють порівнювати вартість різних товарів і послуг. Як

засіб зберігання вартості, гроші дозволяють людям накопичувати багатство і використовувати його в майбутньому [1]. Відомий філософ Жан-Жак Руссо вважав, що гроші спричиняють розрив між багатими і бідними, і що цей розрив порушує соціальну справедливість. Він вважав, що винагорода за працю має бути рівною для всіх, і гроші несуть в собі потенціал збільшити нерівності в суспільстві [2]. Інші філософи, такі як Карл Маркс, розглядали гроші як інструмент контролю та підпорядкування в руках капіталістичних еліт. Спільно з філософськими поглядами на гроші, важливим аспектом соціально-філософського дискурсу є обговорення соціальної справедливості [3]. Гроші впливають на розподіл ресурсів у суспільстві. Питання про оподаткування, соціальні програми та роль держави у регулюванні економіки є предметом глибоких суперечок та філософських дебатів. Гроші також мають важливий культурний вплив [4]. Зображення на грошах часто відображають історичні події, великих лідерів або важливі символи національної ідентичності. Гроші можуть бути інструментом утвердження культурних цінностей та сприяти утриманню спільної історії та спадщини. Індивідуальна ідентичність також відчутно впливається грошима. Споживчість та соціальний статус можуть бути сильно пов'язані з фінансовими можливостями. Гроші можуть визначати те, як ми сприймаємо себе та інших, і часто вони впливають на наші життєві цілі та цінності [5].

Висновок: гроші стали важливим об'єктом філософського дослідження, що допомагає розуміти їхню роль у сучасному суспільстві. Вони впливають на багато аспектів нашого життя, від соціальної справедливості до культурної ідентичності та індивідуальної самоідентифікації. Філософський дискурс допомагає нам визначити, як використовувати гроші для створення більш справедливого і гармонійного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ціх Г.В. Суть та функція грошей URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60838527.pdf>
2. Антона Марчинського. Філософія і гроші. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/8124/artukul/2350029>
3. Філософія Фінансової цивілізації: людина у світі грошей Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань 18–20 травня 2011 року. URL: <http://kk.nau.edu.ua/article/1369>
4. Зоя Скринник. Культурний феномен грошей у світлі комунікативної філософії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27462/04-Skrzynnyk.pdf?sequence=1>
5. Татум, Б.Д. Складність ідентичності: Хто я. Читання за різноманітність та соціальну справедливість, URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грані. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грані. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Владислав Романів, студент групи ІПЗ-12*

АГРЕСІЯ ТА ЖОРСТОКІСТЬ У КОНТЕКСТІ АНТРОПОЛОГІЇ НАСИЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Агресія належить до однієї з найгостріших проблем сучасності. Такі негативні її прояви, як жорстокість, насильство, ворожість між людьми і народами, всеохоплююче відчуження людини, різноманітні прояви деструктивної поведінки тощо, все більше поширюються і в індивідуальному, і в суспільному житті. Їх ескалація становить суттєву загрозу продуктивному розвитку людини і людства і поглиблюють антропологічну кризу.

Мета дослідження: розкриття природи і взаємозв'язку цих явищ в сучасному суспільстві.

Предмет дослідження: явища агресії та жорстокості в людському суспільстві, їх природа, корені, прояви, та вплив на життя та соціокультурні процеси.

Об'єкт дослідження: люди, які виявляють агресивну поведінку та проявляють жорстокість в різних аспектах свого життя, а також вплив культурних, соціальних та біологічних чинників на ці явища в суспільстві.

Завдання дослідження: вивчення природи та коренів агресивної поведінки та жорстокості в людей з антропологічної та еволюційної перспективи.

Виклад основного матеріалу. Агресія, в антропологічному розумінні, є як природним елементом людської природи. Дослідники антропології насильства вивчають агресію як фізіологічний та еволюційний аспект поведінки людини [4, с. 126]. Жорстокість, з іншого боку, визначається як умисна діяльність, спрямована на завдання шкоди або страждань іншим особам. В контексті антропології насильства, дослідники розглядають жорстокість як прояв агресивної поведінки людини та досліджують її корені в культурному та соціальному контексті. Антропологія насильства спрямована на розуміння того, як ці аспекти взаємодіють та впливають на виникнення насильства в суспільстві. Вона допомагає розкрити, як еволюційна спадковість, культурні норми, і соціальні структури можуть впливати на рівень насильства і методи його протидії. Розуміння агресії та жорстокості в антропології насильства є важливим для розробки стратегій і програм для зменшення насильства та покращення соціального благополуччя [2, с.135]. Щодо перспектив філософсько-антропологічного дослідження агресії, то їх ми пов'язуємо із евристичним потенціалом «антропології межі», яка, на відміну від «антропології центру» надає можливості уникнути одномірного сприйняття агресії як прояву виключного людської деструктивності, орієнтує на розгляд агресії не як загального випадку насильства, а у її спорідненості із трансгресією, здатністю людини до трансцендентування, а також занурює проблему агресії у теоретичний контекст культури виживання в сучасних умовах балансування людини на межі самознищення [3, с. 35]. Незважаючи на усю гостру і актуальність теми агресії і її проявів у сучасному житті, вона залишається ще недостатньо розробленою, як у філософії в цілому, так, особливо, у такому її підрозділі, як філософська антропологія [1, с. 32]. Проблема агресії стала виступати безпосереднім і самостійним предметом філософського осмислення достатньо пізно – з другої половини ХХ ст., хоча тема зла, у контексті якої вона почала розроблятися, привертала увагу практично протягом усієї історії розвитку світової філософської думки.

Висновок. Дослідження агресії та жорстокості в контексті антропології насильства є надзвичайно актуальним і важливим завданням у сучасному світі. Воно розкриває природу цих явищ і їх взаємозв'язок з біологічними, культурними і соціальними чинниками. Розуміння агресії та жорстокості допомагає розробити ефективні стратегії протидії насильству та покращення соціального благополуччя.

Список використаних джерел

1. Степаненко І.В. Духовність: філософські конструкти і соціокультурні репрезентації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропологія та філософія культури» / І.В.Степаненко. К., 2004. 32 с.
2. Фельдман О.Б. Альтруїзм та егоманія: роздуми над реаліями сучасного суспільного життя та перспективи людини: [монографія] / О.Б. Фельдман. Х.: В.В. Кудлай, 2012. 220 с.
3. Гальона Є. О. Жорстокість: раціональність ірраціонального / Є. О. Гальона // Друга студ. аспир. міждисципл. конф. „Філософія. Нове покоління», НаУКМА, 1-3 березня 2007 р.: тези доп. К., 2007. С. 34-35.
4. Проблема агресивної поведінки підлітків: фактори та механізми соціалізації / О. В. Волянська URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac_2016_3_13
5. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
6. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
7. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
8. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
9. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Сергій Гезур, студент групи СА-11*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження: Особливість українсько-економічної ментальності обумовлена теоретичними та практичними потребами суспільного перетворення в Україні. Формування цивільно-ринкового суспільного середовища України є невіддільним від аналізу явищ та феноменів, із яких складається соціально-економічний прогрес країни [2, с. 12]. Мета дослідження: соціально-філософський аналіз української економічної ментальності, показати українську економічну ментальність як чинник соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні.

Предмет дослідження: механізми виникнення, створення та розвиток української економічної ментальності.

Об'єкт дослідження: українська економічна ментальність.

Завдання дослідження: проаналізувати становлення української ментальності; фактори, які сприяють формуванню української економічної ментальності.

Виклад основного матеріалу. Менталітет кожної нації виступає чинником, який визначає її подальший розвиток і місце серед цивілізованих країн світу. Для нашої ментальності характерно піклуватися про рідних. Прив'язаність до землі та ґрунту є важливою складовою українського менталітету. Водночас українцям характерні такі риси як працелюбність, гостинність, потяг до освіти, мужність та побудова міцних сімейних стосунків. Усі ці чинники витворили українську душу, українця знаного у світі своєю працьовитістю, повагою до старших, гумором та романтичною вдачею. Сучасні процеси в економічній ментальності України та перспективи щодо подальшого розвитку її основних змістів щільно пов'язані з тими процесами суспільної життєдіяльності, що відбуваються в сучасному українському соціумі. Психологічними перешкодами для набуття таких ментальних рис у сучасній Україні є: соціальна інверсія; викривлене розуміння соціальної справедливості; відсутність у значної частини населення України реального економічного мислення: звичка безвідповідальності. Звичайно, неприємно та нелегко погоджуватися з такими реаліями, натомість подолання таких негативних рис має бути важливим завданням соціально-економічних програм різних рівнів спрямування. Процес соціально-психологічної адаптації населення до ринкової суспільної атмосфери віддзеркалює зміну парадигм економічної свідомості, економічної ментальності. Відбувається заміна старої схеми економічного мислення новою. Це, по-перше, якості «хліборобського» типу (толерантність, чутливість), по-друге, якості «козацького» типу (діловитість, практичність). При розв'язанні складної проблеми оновлення національного буття не потрібно повністю копіювати зарубіжний досвід, адже наші ментальності мають суттєві відмінності. Привабливі світові моделі економічного розвитку принесуть бажаний ефект Україні тоді, коли автори реформ врахують особливості української ментальності. Слід зауважити, що історико-філософський аналіз культурологічних підвалин української національної ментальності надали підстави тлумачити її як переважно індивідуалістичну. Що мається на увазі? Міфологічний та релігійний світогляди в історичному розвитку національного буття утворювали й віддзеркалювали певний український макрокосм та мікрокосм переважно індивідуалістичні за суттю [1, с. 4]. З часів стародавньої української міфології правила регулювання й впорядкування життя суспільства та конкретної людини. У світі природи, були переважно індивідуалістичними, практичними, необхідними людина на кожному життєвому кроці. Правила поведінки людини в різних життєвих обставинах переломлювалися через її індивідуальні бажання. Це був індивідуалізм, а не колективізм давнього українця [4, с. 56].

Висновок: Отже, економічну ментальність слід розуміти як узагальнене поняття для позначення стійкого порядку мислення індивіда та організації індивідуально-психологічної структури його особистості.

Список використаних джерел:

1. Великий А. В. Українське християнство / А. В. Великий. Передрук Іспанія, 1990. 344 с.
2. Забужко О. С. Філософія національної ідеї. Етносоціальний розвиток України / О. С. Забужко. К., 1993. 125 с.
3. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. К., 2003, 240 с.
4. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: ескіз української міфології / І. Нечуй Левицький К. 1992. 85 с.
5. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грані. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
6. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
7. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
8. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
9. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грані. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Володимир Горбач, студент групи ІСТ-11*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження: останнім часом тема глобалізації стає більш поширеною і набирає все більше оборотів, тому я маю бажання дослідити що таке глобалізм, глобалізація, і найголовніше яку користь вона несе для українського і світового суспільства.

Мета дослідження: осмислення поняття глобалізму та проаналізувати вплив глобальних процесів на розвиток українського суспільства.

Об'єкт дослідження: глобалізм та глобалізація як основні поняття, що характеризують сучасний стан розвитку суспільства, зокрема українського.

Предмет дослідження: філософські проблеми, що існують в сучасному світі, виникли на політичному, економічному, культурному та інформаційному рівнях та пов'язані з глобальними світовими процесами.

Завдання дослідження: характеристика основних філософських проблем, пов'язаних з глобалізмом на політичному, економічному, культурному, інформаційному рівнях; аналіз об'єктивних причин, що зумовили їхнє формування; дослідження їх в площині сучасного українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація стала важливим реальним аспектом сучасної світової системи, яка визначає подальший розвиток усіх сфер життєдіяльності людини і суспільства. Глобалізація сьогодні охоплює всі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну сферу тощо. Однак перш за все, глобалізація—це злиття національних економік в загальносвітову систему, яка базується на лібералізації руху товарів і капіталів, швидкій передачі інформації, на технологічній та науково-технічній революції. Один із українських вчених який вивчав питання філософського осмислення глобалізму був В. Вернадський. На різних етапах розвитку глобалізації загальні проблеми сучасності, їх важливість для людства сприймалися і сприймаються неоднаково. В сучасній західній глобалізації останніми роками відзначається зростання інтересу до аналізу аспектів глобальних проблем, прагнення переосмислити загальнолюдські цінності і відстояти основні права людини. Проблеми злочинності та соціальних протиріч, які на сучасному етапі розвитку руйнують духовну та етнічну єдність українського етносу, особливої ваги набуває питання про роль таких духовних складових буття, як історична пам'ять та духовно-культурний спадок народу, які також визначають цілісність буття спільноти. У цьому відношенні цікавим є твердження німецького мислителя М. Гайдеггера про світову історію як історію буття народу в світі. Центральним є поняття світу – своєрідної системи символів, цінностей, принципів, в якій розгортається людська життєдіяльність. Це феноменальна сфера смислів як можливих способів розуміння і тлумачення речей. Сенси зафіксовані у мові. Вони передаються від покоління до покоління через традиційні фундаментальні уявлення і звичаї [1, с. 3-7]. При розгляді демографічної проблеми сучасної України особливої уваги заслуговує поняття демографічної кризи. Сучасний український вчений М.Вівчарик у праці «Україна: від етносу до нації» проводить порівняльний аналіз чисельності та етнічного складу населення України, висвітлює сучасний стан демографічної ситуації в Україні: Демографічна ситуація в Україні характеризується не лише депопуляцією, вона набула характеру гострої демографічної кризи, основні ознаки якої – несприятливі зміни не тільки в кількості, а й у якості населення [4, с.171]. Для України проблема вестернізації є надзвичайно актуальною. Наша держава почала культурно взаємодіяти з США та країнами Західної Європи відносно недавно: з 90-х років XX століття. Тому взаємодія України із західними державами відбувається в швидкому темпі без належного осмислення. Для нас є характерним є просте копіювання західних традицій та відсутність спроб їхнього поєднання з власними цінностями, що їх Україна набула впродовж багатьох століть. Ми отримали суспільство, яке, як криве дзеркало, відображає західну систему цінностей, не адаптовану до існуючих українських традицій [3, с. 29]. Тому для України пріоритетним є гармонійне переплетення української культури та власного досвіду із західними стандартами при формуванні комплексної стратегії розвитку нашої держави. Значення єдності етнічних спільнот можна пояснити беручи до уваги мову, спосіб життя, особливості поведінки індивідів. На сучасному етапі розвитку, збереження цілісності буття етносу визначається відношенням українців до таких компонентів власного буття як виховання, освіта, звичаї й традиції [5, с 108]. Зокрема, криза сучасної системи освіти є однією з найболючіших проблем сучасного буття українського етносу [2, с 5-8].

Висновок: на сучасному етапі розвитку українського етносу глобалізація посилено впливає на світогляд його індивідів, що викликає серйозне занепокоєння. Вже зрозуміло, що розвиток українського суспільства підпорядкований загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи. Саме тому в умовах надзвичайного зростання зовнішніх впливів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства проблема впливу на розвиток глобальних процесів стає центральним питанням виживання.

Список використаних джерел:

1. Агієнко І.В. Світоглядні імплікації ціннісних орієнтирів освіти / І.В. Агієнко // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: збірник наук. праць. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. С. 3-7.
2. Алексеєнко, І. Транснаціоналізація виробництва і роль Т Н К в забезпеченні сталого розвитку [Текст] / І. Алексеєнко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. Вип. 14. С. 5-8.
3. Гурик М. І., Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. Економічна думка, 2010. 126 с.
4. Фурса А.А. Теорії глобалізму / А.А. Фурса // Гілея (науковий вісник): зб. наук. пр. К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2009. Вип. 25. С. 171-176.
5. Вівчарик М.М. Україна: від етносу до нації. К.: Вища шк., 2004. 239 с.

6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoa.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

*Ігор Ковтун,
викладач кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, ЗУНУ
Станіслав Гривняк, студент групи ІСТ-11*

ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність теми дослідження. Наш світ досить швидко розвивається, він вимагає зміни парадигми мислення, оскільки конкурентоспроможність визначається у сфері науки та освіти. Питання філософії успіху менеджера є досить актуальним на сьогодні, тому що з основних компонентів є досягнення успіху в професійній діяльності,

Мета дослідження: проаналізувати, як менеджер повинен справлятися із своєю роботою.

Об'єкт дослідження: причини успіху менеджера з точки зору філософського аналізу.

Предмет дослідження: філософія та теорія успіху менеджера.

Завдання дослідження: визначити основні переваги, недоліки менеджера в його роботі.

Виклад основного матеріалу. Філософія одна з найдавніших сфер духовного життя суспільства та з одного боку, є наукова дисципліна, оскільки до неї можна застосувати характерні наукові ознаки. Діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Це чітко прослідковується у таких сферах буття, як управління соціальними процесам підприємницькою діяльністю та у структурі бізнесу. Менеджери у своїх діях, як правило, опираються на певні філософські засади. Успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена менеджером з філософських позицій. Філософія в загальному плані вивчає відношення «людина-світ», тоді як предметом філософії менеджменту і бізнесу є вивчення методологічних та світоглядних засад, організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів у вирішенні конкретних проблем управління [1, с. 5]. Починаючи з ХХ ст. проблема «керівник-підлеглий» із сфери теоретичного вирішення поступово перейшла в систему теорій середнього рівня. На сьогодні загальні теоретичні положення, частково впливаючи на теорії середнього рівня та в реальному житті все більше проєктуються на рівні емпірії. Система «менеджер оточення» співвідноситься з системою «суспільні відносини», яке одиничне до загального. Чим швидше йде розвиток суспільних відносин, тим швидше менеджер може реалізувати свої знання, а звідси і свої можливості. Сьогодні і керівник, і його підлегли діють розкуто, вільно, з почуттям власної гідності. Звичайно, є певні обмеження і в їх діях. Якщо в умовах тоталітарної системи і керівник і його підлегли пов'язані політичними, ідеологічними, і економічними актами, то в умовах ринкових відносин економічна залежність, при відсутності політичної і ідеологічної, частково зберігає свою силу. Менеджмент - це одна із популярних галузей зайнятості зараз. Щодня дізнаєшся щось нове, щось вивчаєш. Менеджмент змушує відкрити у собі нові таланти, уміння, навички. Філософія успіху менеджера, полягає у поєднанні філософії розвитку, філософії успіху людини, філософії буття і діяльності людини. Якщо поставити перед собою ціль, якщо постійно розвиватись вміло використовувати усе що відбувається у житті, перетворювати час на різного роду користь тоді можна вивести універсальну теорію успіху. Менеджмент виник на основі філософії управління, саме із зародження філософської думки. Вся діяльність менеджера спирається на таку філософську парадигму, яка найбільше відповідає його вихованню, роль занять, оточенню, менталітету. Разом з тим, кожна епоха висувала певний тим мислення, який, співіснуючи з іншими, був все-таки домінуючим [3, с. 97]. На сьогодні підприємницька і менеджерська діяльність вивчається раціоналізмом, інтуїтивізмом, прагматизмом. В умовах сьогодення філософські основи менеджменту формують і саму філософію підприємництва, яка в сучасній економічній науці вивчається як [2, с. 82-83]. Ті форми сприймання життя і світу, які ми називаємо «філософськими», є витвором двох чинників: перший – це успадковані нами релігійні та етичні концепції; а другий – щось ніби дослідження, яке можна назвати «науковим», уживаючи цього слова в його щонайширшому розумінні. Кількісне співвідношення цих двох чинників у різних філософських системах коливається в дуже широких межах, проте наявність обох їх до певної міри визначає філософію як таку [4, с. 5]. Слову «філософія» надавали дуже різних значень, то вужчих, то ширших. Я пропоную вживати його в дуже

широкому значенні, яке спробую зараз викласти. В моєму розумінні цього слова філософія є щось проміжне між теологією й наукою. Подібно до теології, вона містить розважання щодо предметів, точне знання яких поки що не досягнуте й не піддається доведенню; проте, подібно до науки, вона апелює скорше до людського розуму, ніж до авторитету – авторитету чи то традиції, чи то одкровення. Все точне знання – беруся твердити – належить до науки; всі догмати про те, що виходить за межі точного знання, належать до теології [5, с. 65].

Висновок. Як свідчать дослідження вчених з економічно розвинених країн (Дейл Карнегі, Наполеон Хілл та ін.), а також українських (М. Павловський, І. Соскін, В. Черняк та ін.), без ґрунтового філософського осмислення економічних процесів, без вибору певної філософської парадигми діяльність менеджера, звичайно, можлива, але вона, як правило, позначена рядом прикрих помилок, прорахунків, яких можна було б уникнути, спираючись на основи філософських парадигм, дотримуючись філософських методів пізнання.

Список використаних джерел

1. Синго Сибата. Умственный труд и творчество // Вопр. философии. 1980, №1-2. С. 5.
2. Рассел Б. История западной философии. К.: Основы, 1995. С. 82-83.
3. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій для вищих навчальних закладів. К., 1993. 500 с.
4. Рассел Бертран. История западной философии. К., 1995. С. 5-14.
5. Щекин Г. В. Практична філософія менеджера. К., 1994, 396 с.
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

Анастасія Демедюк, студентка групи ІПЗ-12

КРАСА ЯК АТРИБУТ ПРИРОДИ І КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження зумовлена суперечливістю тенденцій сучасного суспільного розвитку: з одного боку, ми є свідками своєрідного культу краси, який інтенсивно експлуатується засобами масової інформації, рекламою, монументальним будівництвом і архітектурою; з іншого боку, повсякчас доводиться мати справу зі спрIMITизованим утилітаризмом, із голим, доведеним до абсурду практицизмом, у межах якого часто не знаходиться місця не лише красі, а й навіть здоровому глузду. Невід'ємною ознакою сучасності є тотальне поширення масової культури, яка не лише невибаглива до канонів краси, а й часто налаштована відверто вороже до всього, «що знаходиться вище середнього рівня». У сфері реального художнього процесу продовжують домінувати зразки високого мистецтва, котрі підтвердили своє реноме аксіологічно-етичного взірця впродовж століть, але масова свідомість у цілому перебуває під впливом культури невисокого ґатунку, і саме цей тип культури в наш час визначає суспільний формат світосприйняття, формує світоглядні пріоритети, естетичні вміння й навички широких верств, детермінує рівень потреб і розвиненість смаків.

Мета дослідження: узагальнення змістовно-функціональних характеристик краси як атрибуту природи і культури. Окреслена мета потребує виконання таких взаємопов'язаних дослідницьких **завдань:** розкрити історичний характер впливу краси на людину і її суспільне буття.

Об'єкт дослідження: природа і культура як середовище функціонування краси.

Предмет дослідження: змістовно-функціональні аспекти краси як атрибуту природи і культури.

Виклад основного матеріалу. Краса природи і її вплив на культуру людини завжди були тісно пов'язані. Природа віддзеркалює в собі глибоку гармонію та виразну різноманітність, що надихає і стимулює розвиток культурних цінностей. Від стародавніх митецьких шедеврів до сучасних досліджень, природа завжди вражала своєю неперевершеною красою. Краса природи - це невичерпне джерело інсайту та глибокого розуміння нашого світу [1]. Краса також може бути характеристикою дуже різних явищ: краса людської зовнішності, внутрішня краса, краса як атрибут мистецтва, краса ідей і рішень, краса навколишніх речей і нарешті – краса природи. Складно говорити про поняття прекрасного як усталену норму, адже воно змінювало та трансформувалося залежно від епохи. От наприклад в центрі античної культури було людське тіло, яке втілювало в собі природу і свободу. Стародавні греки не тільки не соромився власного тіла, але і всіляко вдосконалювали його за допомогою макіяжу, одягу і фізичних навантажень. Адже вважалося, що зовні красива людина володіє прекрасним розумом.

А от ХХ століття перевернуло світогляд людей. Дві світові війни, поява фемінізму, науково-технічний прогрес протягом усього століття міняли уявлення про красу тіла. Одяг, макіяж і зачіска стали тепер засобом самовираження. Жінки, натягли штани, міні-спідниці і відрізали волосся. Вони стали більш розкутими, незалежними і не соромилися користуватися косметикою [2]. Кожна людина так чи інакше існує водночас у двох світах: *mundus sensibilis* (світ чуттєвий – лат.) та *mundus intelligibilis* (світ надчуттєвий, осяжний засобом розуму – лат.). Людина є частиною природного світу, однак і природа постає частиною людини і людського світу. Тут спрацьовує принцип коеволюції. Зазначена особливість закладає підвалини ефективного філософського світобачення, яке базується на ідеї фундаментальної єдності людини та природи. На думку В. Хесле, однією з основних потреб нашого часу є якраз потреба у філософії природи, яка змогла б «поєднати автономію розуму із самодостатньою гідністю природи» [3]. Однією з головних причин, чому краса природи так важлива, є її здатність викликати в нас позитивні емоції і підвищити наше фізичне та психічне благополуччя. Вивчення природних пейзажів може знижувати стрес, покращувати настрій та сприяти загальному почуттю щастя. Контакт з природою допомагає нам відключитися від сучасної гонитви і розслабитися, забезпечуючи нам можливість знайти внутрішню гармонію. Краса природи допомагає нам встановити зв'язок із природним світом. Ця спільність важлива, оскільки підсвідомо ми пов'язані із природою і залежимо від неї для нашого фізичного та психічного здоров'я. Коли ми відчуваємо красу природи, ми наближаємося до неї, розуміємо її цінність та потребуємо захищати і зберігати її для майбутніх поколінь [4]. Ще одним цікавим аспектом є еволюція прекрасного : з античних часів і до ХІХ століття нерідко піднімали питання про красу чудовиськ, про красу потворного (наприклад, відповідно до середньовічної логіки, всі божі творіння вважалися прекрасними). Потрібно згадати, що після введення релігії християнство в Європі уявлення про спотворене тіло. Не один раз в різні епохи (найбільш яскраві приклади – ХVІІІ століття і епоха декадансу) красу знаходили в спогляданні мертвих тіл. Більш того, для декадансу стало характерним асоціювати красу зі злом, дияволом, смертю, гріхом [5].

Висновки. Найпростіший і найбільш ефективний спосіб впливу на людину – це вплив через красу, засобом, візуальних і чуттєвих образів, викликаних живописом, архітектурою, музикою, театром, літературою тощо. Це пояснюється щонайменше двома причинами: по-перше, сприйняття краси не вимагає обтяжливих аналітичних зусиль, по-друге, людина має глибинну генеалогічну спорідненість зі світом краси, тому не виставляє між собою та красою перепон недовіри. У цьому сенсі феномен краси загалом і краса природи зокрема постають ефективним системо-генеруючим і креативним чинником, надійним світоглядним орієнтиром і критерієм. Завдяки природі людина духовно звеличується й збагачується, отримує необхідні стимули для самовдосконалення й творчості. Більше того: вона навчається у природі законам краси, які за своєю структурою є законами форм природної і соціальної реальності. Водночас 432 законами краси вони є і по відношенню до споглядальної спроможності людини: статусу краси набувають ті предмети явища і властивості, які когерентні споглядальній здатності людини. Краса існує об'єктивно, безвідносно до індивіда, але має до нього безпосереднє відношення, оскільки постає одним із потужних засобів формування всебічно розвинутої особистості, якій притаманні глибокі почуття і виразний світогляд.

Список використаних джерел:

1. Винниченко В. «Поняття краси еволюціонувало з плином епох»URL: <https://www.kobu.kiev.ua/%D1%8F%D0%BA>
2. Жак-Луї Давід «Як змінювалися стандарти краси від античності до наших днів»URL: <https://social.org.ua/8283-yak-zminyuvalisya-standarti-krazi-vid-antichnosti-do-nashikh-dniv.html>.
3. Матвієнко О. І. Природа і принципи взаємодії тріади «людина –символ –культура» / О. І. Матвієнко // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. 2013. Випуск 30. С. 216 –622.
4. Річард Лув «Остання дитина в лісі: порятунок наших дітей від дефіциту природи» URL: <https://woodentoys.com.ua/ua/news/pochemu-deti-dolzhen-provodit-bolshe-vremeni-na-prirode>.
5. Лешан В. Ю. URL: <http://www.religstud.chnu.edu.ua/res/religstud/Osnovy-religstud.Pdf>.
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грані. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грані. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

НАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. Спільноти зазвичай об'єднуються в нації, щоб захистити свої власні інтереси. Класична мотивація для об'єднання полягає у зовнішній загрозі.

Мета дослідження: аналіз нації як політичної, так і етнічної спільноти людей.

Об'єкт дослідження: нація.

Предмет дослідження: нація як суб'єкт історичного розвитку.

Завдання дослідження: проаналізувати історичний розвиток нації.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у визначенні суб'єктів суспільного розвитку відіграють соціальні поняття. Група, яка відображає сукупність людей, об'єднаних спільним інтересом або спільним інтересом, справи, діяльність та інші малі соціальні групи включають сім'ї, основні галузеві групи формують особистість товариства, студентські групи, військові частини тощо. Великі соціальні спільноти - рід, плем'я, народність, нація, клас, об'єднані тубільцями. Відсотки є важливою темою в історії. Етнічність виникає з потреби підтримувати спільність людей та їхні традиції, спілкуватися єдиною мовою, підтримувати єдиний менталітет людей в єдиному соціокультурному середовищі – що доводить фундаментальну роль етносу як соціального суб'єкта. Народність несе в згорнутому способі всі ознаки нації: проживання на спільній території, єдину мову, спільний психічний склад, провідну ментальність, економічні зв'язки, які, взаємодіючи між собою, сприяють формуванню нації [4, с. 23]. Існують різні концепції нації як історичного суб'єкта. Найбільш поширеним є марксизм. Ця концепція розглядає країну як соціальну спільноту людей, які поділяють спільну територію. Поширюються національні концепції нації, підкреслюючи її природне походження: Нація є біофізичною реальністю, відбивається в соціальних формах [1, с. 27]. В історичному процесі кожен окремий індивід відіграє активну і значущу роль. Він виступає як суб'єкт, щодо взаємодії із суспільством в цілому, а також з нацією або класом, до яких він належить. Таким чином, можна стверджувати, що суспільство само собою є суб'єктом. В конкретному суспільстві суб'єктами історичного процесу виступають нація, клас, партія та держава [3, с. 222]. Швидкий розвиток сучасної концепції нації породив серйозні проблеми протягом останніх кількох століть, зміни у світі. Різні країни світового співтовариства є прикладом різних етапів економічний, соціальний і культурний розвиток. Деякі з них, наприклад американці та японці, є технічно розвиненими країнами з високим рівнем життя. Інші, наприклад Індія та Заїр, намагаються боротися з бідними. Але незважаючи на всі відмінності, всі країни мають спільні характеристики, які роблять їх національними державами. По-перше, практично немає народу, який історично належить самому собі і не належить до складу іншого політичного утворення. Зрозуміло, що спроби власного самовизначення народу в даному випадку обмежуються владою всепоглинаючого політичного організму, часткою якого до того належав сам народ, що рухався шляхом національного самовизначення. Народ, який завжди складає відносно стійку культурно-історичну цілісність, не може стати нацією, якщо не протистойть частковості свого політичного та історичного існування. Зіткнення політичних та історичних волі не можна уникнути в цьому випадку. Усе зводиться до питання «лише» про ті форми, в яких ця протиріччя вирішуються. Зрозуміло, що «форми» тут є важливішими, ніж саме питання. Загалом сукупність ситуацій, пов'язаних зі становищем національної волі, що формується та подолає свою частковість з одного боку, та зведеної політичної волі, яка відстоює національну цілісність та намагається завадити національному самовизначенню, можна назвати проблемою. По-друге, історична область, заселена народом, не завжди має чіткі кордони, а навіть якщо вони існують, не завжди весь народ зосереджений всередині цих кордонів. Усі питання та протиріччя, пов'язані зі здобуттям історично закріпленої території для новонародженої національної держави, можна назвати територіальною проблемою.[5,с.14]

Висновки: аналізуючи розуміння поняття «нація» зазначеними раніше, можна виділити наступні критерії, що свідчать про її існування: наявність спільної держави і чітко визначеної території; історично сформовані почуття спільності та колективної самосвідомості стосовно минулого і бажання спільного життя в сучасності й майбутньому; спільна національна пам'ять і історія. Ні одна з цих ознак не може виконувати роль основної чинника для всіх національних спільнот, але вони мають поєднуватись у неповторний спосіб. Концепція нації має ґносеологічне і прогностичне значення для розвитку сучасних глобалізаційних теорій, зокрема щодо майбутньої національної держави й трансформації національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Балущок В. Нації етнічні, нації політичні і перспективи етнонаціонального розвитку людства // Наука і суспільство. 1997. № 9-10. С. 26-31
2. Лісовий В. Методологія дослідження нації у «Теорії нації» В.Старосельського
3. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт. К.: Основи, 1994. 222 с.
4. Бочковський О.І. Вступ до націології. Мюнхен, 1991-1992. С. 14-15.
5. Йолон П. Тенденції розвитку сучасної методології науки.// Філософ. і соціал. Думка. 1995. №7-8.
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)

8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. *Політичне життя*. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%96-33016-1-10-20241212.pdf

9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. *Грані*. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

Дмитро Ігнатюк, студент групи ІСТ-11

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Руйнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «проекті модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність.

Мета дослідження: філософсько-культурологічний аналіз трансформації уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі.

Об'єкт дослідження: моральна цінність праці як соціокультурного феномену.

Предмет дослідження: моральна цінність праці.

Завдання дослідження: провести узагальнюючий філософський аналіз основних етапів еволюції уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі; дослідити основні чинники, що впливають на формування моральної цінності праці в індустріальному суспільстві; визначити тенденції зміни моральної цінності праці в постіндустріальному суспільстві масового споживання; виявити особливості й перспективи трансформації трудової етики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. У період середньовіччя питання, пов'язані з моральною оцінкою праці, піднімаються в роботах теологів того часу Августина Блаженного, Фоми Аквінського й інших богословів. Моральна оцінка праці широко представлена в протестантизмі (М. Лютер, Ж. Кальвін), а також в економічній науці (В. Петі, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.). Процеси трансформації моральної цінності праці розглядаються в роботах Р. Дарендорфа, А. Горца, Д. Бела, А. Турена, О. Тофлера, З. Баумана, У. Бека, П. Козловські, Дж. Ріфкіна, П. Дракера, Дж. Гелбрейта, Р. Інглєгарта, Ф. Фукуями й ін. Праця виступає невід'ємною рисою особистості - запорукою подальшого розвитку і прогресу в цілому. Відношення до праці в античному суспільстві мало свої особливі інтерпретації у роботах давньогрецьких і давньоримських філософів Гесіода, Аристотеля та Епіктета [5, с. 567]. Моральна цінність праці в цю епоху залежала насамперед від інтерпретації самої праці, що характеризує будь-яке діяння, при цьому моральна цінність праці визначалася досить високо - праця розглядалася, як онтологічна умова життя людини, умова її існування; друге визначення праці стосується сфери виробництва, яку класики античної філософії трактують широко, не обмежуючись лише виробництвом матеріальних благ, а включають у неї й виробництво досконалої людини (праця по створенню душі), що обумовлено самим розумінням людини - суперечливою єдністю божественного й тілесного (матеріального) начал, яким відповідає споглядальна діяльність душі й матеріальна діяльність - господарська праця. Вона оцінювалася негативно з моральної точки зору завдяки уявленню про те, що заняття таким видом діяльності передбачало рабство або переслідування мети задовольнити свої тілесні потреби, тому не є гідним вільної людини, проте, за нею визнається корисність та необхідність [1, с. 56-61]. Моральна цінність праці завжди була предметом вивчення філософів, культурологів та соціологів. Проаналізувати цю тему з філософського та культурологічного погляду можливо в контексті змін, що відбуваються у сучасному світі. Ми розглянемо, як праця сприймається в різних культурних та філософських традиціях, і яку моральну цінність вона несе. З філософської точки зору, праця визнається фундаментом багатьох моральних цінностей. Від Сократа до Канта, філософи розглядали працю як засіб самореалізації та виявлення індивідуальних здібностей [6]. Арістотель аргументував, що через працю людина розвиває свою внутрішню сутність і досягає щастя. Важливо підкреслити, що філософи також розглядали працю з точки зору справедливості та моральної відповідальності перед іншими членами суспільства. Культурологічний підхід до аналізу моральної цінності праці демонструє, що сприйняття роботи і її моральне значення залежать від культурних контекстів. Різні культури можуть приділяти різний сенс роботі та індивідуальній та груповій моральності. Деякі суспільства підкреслюють колективізм та спільний внесок до суспільства через працю, тоді як інші визначають успіх через індивідуалізм та досягнення особистих цілей [2, с.28].

Як наслідок, зникають межі між працею й непрацею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля і розваги [що є проявом людських талантів, і є проявом людини у своїй праці (праця як екзистенціальна самореалізація) [4, с.330]. Спільність між індивідом та його працею визначає, наскільки вона є моральною. З одного боку, це може включати поняття корпоративної соціальної відповідальності та створення справедливих умов праці. З іншого боку, індивіди можуть шукати значення в своїй роботі, як платформу для вираження власних цінностей. [3, с.178].

Висновки. Праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах здобувають особливу роль різноманітні форми діяльності, що опосередковані відносинами праці. В сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до такого розуміння як тільки продуктивної діяльності. Вона стає способом творчої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Бодійяр Ж. Фатальні стратегії/Жан Бодійяр/[пер. з фр. Л. Кононовича]. Львів: Кальварія, 2010. 192 с.
2. Гончарук Т. Персоналістська філософія та її різновиди/Т. Гончарук//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.І.Гнатюка. Сер. Філософія. 2005. № 13. С.26-30.
3. Фромм Е. Мати чи бути?: пер. з англ./Еріх Фромм. К.: Укр. письменник, 2010. 222 с.
4. Хаєт Г. Л., Єськов О. Л. та ін. Корпоративна культура: Навч. Посіб./За заг. ред. Г.Л. Хаєта - Київ: Центр навчальної літератури. 2003. 403 с.
5. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А. та ін. Історія філософії: Підручник/за ред. Ярошовця В. І. Київ.: Вид. ПАРАПАН, 2002. 774с.
6. Роль праці в розвитку людини і суспільства. URL:<https://buklib.net/books/23417>:
7. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
8. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
9. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
10. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
11. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

Наталія Кабарчук, студент групи ІІІ-12

ВПЛИВ ВИРОБНИЦТВА НА СПОСІБ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. Вплив виробництва на спосіб життя суспільства обумовлена тим, що виробництво є основою існування і розвитку суспільства. Воно забезпечує людей матеріальними благами, необхідними для їхнього існування і розвитку, а також формує соціальні відносини і духовну культуру суспільства. У сучасному світі виробництво розвивається з небувалою швидкістю. Це пов'язано з науково-технічним прогресом, глобалізацією економіки та іншими факторами. Швидкі зміни в виробництві неминуче впливають на спосіб життя людей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є актуальним завданням філософії. Загалом, можна сказати, що виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей.

Мета дослідження: розкрити взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства, визначити основні тенденції впливу виробництва на спосіб життя суспільства.

Об'єкт дослідження: взаємозв'язок між виробництвом і способом життя суспільства.

Предмет дослідження: вплив виробництва на матеріальні умови життя людей, соціальні відносини і духовну культуру суспільства.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні підходи до дослідження взаємозв'язку між виробництвом і способом життя суспільства та провести соціологічне дослідження впливу виробництва на спосіб життя людей.

Виклад основного матеріалу. Вплив виробництва на спосіб життя суспільства є невід'ємною частиною філософії. Виробництво, як ключовий елемент економічної діяльності, має неабиякий вплив на різні аспекти життя суспільства [1, с. 102]. Перш за все, виробництво визначає доступність та якість товарів і послуг для населення, може сприяти підвищенню рівня життя, забезпечуючи людей товарами і послугами. Явище несе більше позитивний характер, підтвердження цьому слова які були сказані Гербертом Маркузе: «Виробництво створює не тільки матеріальні блага, але й формує наші бажання, потреби та спосіб життя, підпорядковуючи нас логіці ринку». Другий аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства полягає в його соціально-економічних наслідках. Виробництво створює робочі місця та сприяє економічному зростанню, що підвищує рівень зайнятості і доходів населення та може позитивно впливати на їхній спосіб життя [2, с. 55]. Виробництво об'єднує людей в трудові колективи, формує соціальні групи і класи. Впровадження нових технологій може призвести до зміни структури зайнятості і соціальної нерівності. Виробництво забезпечує людей матеріальними благами, необхідними для їхнього існування і розвитку, що дозволяє людям підвищувати свій життєвий рівень. З

цього приводу яскраво виділяються слова написані Карлом Марксом: «Виробництво не тільки формує матеріальні умови життя, але також визначає соціальні, політичні та ідеологічні процеси у суспільстві». Це проявляється в зростанні тривалості життя, якості харчування, рівня освіти і охорони здоров'я [5]. Проте, третій аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства пов'язаний з його негативними наслідками. Промислове виробництво може спричинити забруднення навколишнього середовища та зниження якості повітря, води та ґрунту. Це може мати шкідливий вплив на здоров'я людей та екологічну стійкість суспільства [6]. Багато видів виробництва потребують великої кількості природних ресурсів, що може призводити до їхнього вичерпання та нерационального використання природних багатств. Стосовно негативної сторони впливу виробництва висловлювався Фрідріх Енгельс: «Виробництво в сучасному капіталістичному суспільстві призводить до експлуатації праці та нерівності, що породжують соціальні конфлікти та незадоволення». Останній аспект впливу виробництва на спосіб життя суспільства - це його культурний вимір [7]. Виробництво впливає на формування цінностей, норм та стереотипів поведінки у суспільстві. Вплив масового виробництва на споживання та рекламу може спонукати до матеріалізму та споживацької культури, що може в найгіршому випадку призвести до деградації духовної культури. Водночас, виробництво мистецтва та культурних цінностей може сприяти розвитку творчості та самовираження у суспільстві.

Висновок. Виробництво є ключовим фактором, що визначає спосіб життя суспільства. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності людей, від матеріальних умов їхнього існування до духовних цінностей. Тому вивчення впливу виробництва на спосіб життя суспільства є важливим завданням філософії. Отже, вплив виробництва на спосіб життя суспільства має багато аспектів. Він визначає доступність товарів і послуг, впливає на соціально-економічні показники, може мати негативні наслідки для навколишнього середовища та культурного розвитку. Розуміння цього впливу дозволяє суспільству здійснювати свідомі вибори та приймати рішення, спрямовані на створення стійкого, екологічно збалансованого та культурно багатого способу життя.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. К., 1996. 369с.
2. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціантро-пологічні, соціо-економічні соціокультурні виміри. Монографія. Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2010. 272с.
3. Щерба С. П., Заглада О. А Філософія: Підручник К., 2011. 547с.
4. Ільян В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник К., 2002. 452с.
5. Матеріальне виробництво з точки зору соціальної філософії. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13231/>.
6. Філософське розуміння матеріальних основ розвитку суспільства. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12709/>.
7. Тоффлер Э. Третья волна URL: https://royallib.com/book/toffler_elvin/tretya_volna.html
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
9. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
10. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>
11. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf
12. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

Вадим Калинич, студент групи АКІТ-11

СУЧАСНИЙ СВІТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами і кризами, які ставлять під сумнів загальнолюдські цінності, такі як мир, справедливість і людське гідності. У наш час, де технологічний розвиток і глобалізація розширюють межі спільноти, питання загальнолюдських цінностей стають особливо важливими, оскільки вони визначають спосіб взаємодії і вирішення глобальних проблем.

Мета дослідження: підкреслити, що у сучасному світі загальнолюдські цінності є ключовими в контексті вирішення глобальних проблем і конфліктів, і вони повинні слугувати як основа для спільної дії та міжнародного співробітництва.

Об'єкт дослідження: сучасний світ як система соціокультурних, політичних і економічних відносин, що функціонує у міжнародному масштабі.

Предмет дослідження: вплив загальнолюдських цінностей на сприйняття і вирішення сучасних глобальних проблем, конфліктів і взаємовідносин в сучасному світі.

Завдання дослідження: проаналізувати вплив сучасних загальнолюдських цінностей на розвиток суспільства і вирішення глобальних проблем.

Виклад основного матеріалу. Психологічна структура цінностей містить чотири компоненти: пізнавальний, емоційний, поведінковий та духовний, для яких характерні певні закономірності взаємодії [5, с. 129]. Ці компоненти містять не тільки оцінні судження про об'єкт або подію чи ситуацію, а й певний спосіб орієнтування, на основі якого формуються критерії ціннісного вибору. Історія суспільного розвитку свідчить, що до проблеми цінностей, частіше всього, звертаються на його «переломах». Вирішення проблеми цінностей, у тому чи іншому обсязі, на певному етапі розвитку держави має неабияке прогностичне значення [1, с. 19]. Очевидно тому, що визначення домінуючих у суспільстві, або ж таких, що культивуються владою цінностей, дозволяє передбачити результат суспільного розвитку. З часів Генріха Ріккєрта та Германа Лотце цінності сприймаються як своєрідний «логічний кристал», завдяки якому є можливість зрозуміти глибинні процеси, що відбуваються у тій чи іншій соціальній системі, виявити їх суть. Аналізуючи систему цінностей, на які орієнтується більшість населення держави, саме за допомогою призми «ціннісного кристалу» можна знайти відповіді на одвічні питання: куди і якою дорогою ми йдемо, що чекає на наше суспільство - злету чи падіння, розквіт чи стагнація. У свідомості кожної людини особистісні цінності відображаються у формі соціальних, ціннісних орієнтацій, які образно називають «вісню свідомості», що забезпечує стійкість особистості. «Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда всією сукупністю його переживань і обмежують значуще для цієї людини від незначущої, несуттєвого» [2, с. 72]. Ще Макс Вебер наголошував, що цінності є фундаментом мотивації поведінки людей, основою цілісності соціальної системи. Суспільство, у якому досягнуто консенсусу відносно того, що вважати цінністю, а що ні - може розглядатися як стабільна система, оскільки ліквідується головне джерело протиріч, які породжують нестабільність, катаклізми, потрясіння [3, с. 78]. Кожне суспільство, кожна соціальна група створюють притаманні їм загальні й специфічні ціннісні системи і кодекси, що виражають їх домінуючі інтереси і цілі. Людина ж, - член цього суспільства, сприймає цінності, системи, кодекси, норми як критерії своєї поведінки. У практичній площині проблема цінностей постає у пошуках найбільш ефективних механізмів перетворення цінностей суспільства, нації у ціннісні орієнтації особистості, - носія культурного національного «коду». Адже, якщо цінності, - об'єктивно існуюча реальність, то ціннісні орієнтації - суб'єктивне її сприйняття. Лише орієнтація на ті чи інші предмети, явища, ідеї, як на особистісні цінності, здатна регулювати поведінку людини на самому «надійному» її рівні - на рівні саморегуляції. Покоління, які вступають у життя, застають певну ціннісну реальність. Людина не народжується з готовими ціннісними укладами, а формує їх протягом своєї життєдіяльності [4, с. 56]. Ціннісна структура особистості - результат з одного боку, процесу засвоєння людиною суспільних цінностей, соціальних норм, ролей, узагальнених цілей, які є для неї орієнтирами при засвоєнні соціального світу, а з другого, - становлення структури людського «Я», самосвідомості.

Висновок. Отже, необхідно пам'ятати, що система цінностей не є пасивним наслідком впливу соціокультурного середовища, економічних і політичних чинників. Вона, крім того, ще є й однією із форм самоусвідомлення, самовираження внутрішніх інтелектуальних, моральних, естетичних та інших сил і уявлень особистості, які перебувають у тісному взаємозв'язку із її потребами, інтересами, мотивами поведінки, зумовлюючи їх і одночасно перебуваючи залежно від них, від характеру й об'ємності інформації про культурні цінності, їх сутність, функції і властивості. Крім того, у цьому процесі чітко проявляється взаємозв'язок і взаємовплив соціокультурного макросередовища і мікросередовища, особистості, ефективність освітньо-виховної системи суспільства тощо.

Список використаних джерел

1. Бакрадзе А.Т. Ідеал людяності і цінності людського життя // Філософ. думка. 1989. № 2. С.17-23.
2. Блюмкін В.А. Світ моральних цінностей. М., 2001. 198 с.
3. Малахов В.А. Цінність як категорія культури // Філософська думка. 2002. № 5. С.76-85.
4. Глобальні проблеми та загальнолюдські цінності. М. 1990. 67 с.
5. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 255 с.
6. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Political doctrine of libertarianism. Грани. 2024. Том 27 № 1. С. 127-132. (фахове видання) URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/issue/view/198/bac>
7. Goncharuk-Cholach T., Chyhur R., Kovtun I. Social movements: determining the methodological foundations of the study. Політичне життя. 2024. № 2. С. 68-73. (фахове видання) URL: [file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16093-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-32023-1-10-20240722%20(2).pdf)
8. Goncharuk-Cholach T., Huryk M., Kovtun I. Electoral behaviour as a special 'slice' of political behaviour. Політичне життя. 2024. № 4. С. 71-78. (фахове видання) URL: <file:///C:/Users/Use.DESKTOP-JSTG44H/Downloads/16596-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-33016-1-10-20241212.pdf>

9. Чолач Т., Гурик М., Ковтун І., Лібертаріанські вектори правих партій сучасності .Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025 Вип. 51. (фахове видання) URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/39.pdf

10. Чолач Т., Ковтун І., Чигур Р. Аргентина в турбулентному повороті: політичний виклик нової доби. Грани. 2025. № 1. С. 146-151. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2141>

Кароліна Ковальська, студентка групи ІІЗ-11

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТУРИЗМУ ЯК ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження: обумовлено об'єктивними процесами, які свідчать про якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини. Це стосується, насамперед, зростання ролі туризму в системі суспільного виробництва, посилення залежності соціалізації людини та реалізації нею свого потенціалу через туристичну активність, а також змін в змісті та характері праці під впливом глобалізації соціальних процесів та підвищення мобільності людини, що спонукає розвиток туристичної індустрії. Туристична діяльність людини та її результати обумовлюють вирішення таких важливих соціальних завдань, як повноцінне відтворення людини як біосоціальної істоти в умовах монотонної праці та повсякденності, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень та засвоєння передових форм соціального досвіду. У зв'язку з цим особливу важливість набуває соціально-філософський аналіз феномену туризму як важливого чинника соціального розвитку та форми соціальної активності сучасної особи.

Мета дослідження: провести соціально-філософський аналіз туризму як форми соціальної активності.

Об'єкт дослідження: мисленнєві конструкції щодо дослідження туристської активності людини і туризму як галузі суспільного виробництва та соціального явища в сучасній науці.

Предмет дослідження: соціальні детермінанти оптимізації туристичної діяльності як специфічно людської активності, спрямованої на реалізацію потенціалу сучасної особи та задоволення її туристських потреб.

Завдання дослідження: дати визначення туризму як соціального явища; проаналізувати специфіку туризму як форми соціальної активності особи; уточнити філософсько-методологічний інструментарій дослідження туризму як соціального явища.

Виклад основного матеріалу. Систематичне дослідження туризму у вітчизняній літературі почалося з кінця ХХ століття, коли дозвілля, подорожі, рекреаційна діяльність, туризм взагалі стають предметом теоретичного осмислення філософів, істориків, соціологів, економістів, фізіологів та географів. Відзначають такі аспекти дослідження туризму як соціальний, історичний, економічний, правовий, медичний, географічний, міжнародний[4]. При дослідженні соціально-філософського аспекту туризму розглядається процес його розвитку в суспільстві та вплив на формування світогляду та свідомості людини, порушуються питання туристської активності особи та виділяються пізнавальні чинники туристичної діяльності, аналізуються соціокультурний аспект проблеми туризму та дозвілєвої культури в цілому. Розглядаючи туризм в сучасному плинному суспільстві він виступає важливою формою реалізації людиною свого сутнісного потенціалу і життєвих сил. Виходячи з принципу полі каузальності, туризм як об'єктивне соціальне явище доречно розглядати у багатопараметральній, багатофакторній площині. Оскільки акцентування уваги на будь-якому одному аспекті обмежує визначення сутності туризму і схиляє до односторонності в його розумінні. Особливого значення в такому випадку набуває потреба визначити соціокультурні чинники виникнення та розвитку туризму. Тому в подальшому аналізі туризму розглядає вплив на нього таких чинників як економіка, політика, релігія, менталітет, побут, географічне середовище тощо [3, с. 42]. Виключно економічний підхід до визначення туризму, що панував дотепер, не дозволяв отримати картину каузального комплексу, який покликав до життя феномен туризму [7, с. 103]. Тому розглядається суб'єкт, об'єкт, зміст, структура туристичної діяльності та її результат. Дається визначення сутності туризму, класифікація видів та форм туризму. Туристська активність як певний тип відношення до навколишньої дійсності на відміну від поведінки у тваринному світі визначається не біологічно заданими, а історично виробленими соціокультурними програмами. Це також зумовлює туристську активність сучасних людей. Це обумовлює підвищений попит на туризм в ті регіони, де зберігаються культурна, соціальна, побутова самобутність нації або держави. Туризм дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з суперником за певних умов [6]. Туризм запобігає емоційному колапсу сучасної людини, яка живе в прискореному ритмі. Туризм виступає як сфера надання послуг з психологічного розвантаження та відтворення нових спектр емоційстворення внутрішнього нового світу людини [5]. Туризм є необхідним шляхом розвитку інтелектуальних, чуттєвих, пізнавальних зусиль, спрямованих на надбання нового соціального досвіду. Туристська активність розвиває людину як працівника і як споживача та й особистості [1, с. 42]. Виконання людиною певної соціальної ролі. Подорожуючи вона знімає «соціальну міру» і залишається наодинці зі своїм «Я», відпочиває від життя на виду, від напруги між соціальною маскою та своєю самотністю [2, с. 23]. Обираючи той чи інший вид або об'єкт туризму, людина відкриває себе, тобто реалізує свої комплекси як невиконання будь-чого в індивіді, у своїх бажаннях або намагаються подужати ту сферу або область, де вона в повсякденному житті не може будь-що подужати або подолати.

Висновок: Туризм як форма активності людини: соціально-філософського аналізу» містить ряд важливих вихідних положень і висновків теоретичного і практичного характеру. В сучасних умовах, коли туризм став значним суспільним явищем, актуальною проблемою його соціально-філософського дослідження. Виступаючи способом раціональної організації вільного часу людини, важливим чинником суспільного розвитку, а також проявом свободи сучасної особи і формою реалізації людиною свого потенціалу, теоретично мало досліджуваним соціальним явищем. Проблема вивчення туризму носить міждисциплінарний та багатоаспектний характер.

Список використаних джерел

1. Головатенко О.В. Туризм як форма активності сучасної особи// Грані: Науково-теоретичний та громадсько- політичний альманах. Випуск 4. Дніпропетровськ, 2000. С.41-43.
2. Головатенко О.В. Соціальні функції і види туризму в перехідному суспільстві// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 18. Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. С.23 -27.
3. Головатенко О.В. Туристична діяльність: людинотворчий вимір// Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 20 Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. С.42 -47.
4. Структура та функції туристичної діяльності URL: http://pidrzhmki.com/1719051243533/turizm/struktum_funktsiyi_turistichnoyi_diyalnost
5. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг URL: <http://tourlib.net/books ukr/lubiceva rtp11.htm>
6. Чернікова В. І. Особливості інновацій у туризмі. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/chernikova.htm
7. Шуплат О.М. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму / О.М. Шуплат // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, 08.00.08 Гроші, фінанси і кредит. 2016, Київ. 302 с.

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
(СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ)**

Том 2

Відповідальна за випуск:

Гончарук (Чолач) Т. В. – д. філос. н., професор,
завідувач кафедри філософії та політології

Підписано до друку 15.12.2025 р.
Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Зам. № 25-12759
Умов.-друк. арк. 75,7. Обл.-вид. арк. 71,7.
Тираж 100 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію В02 № 924434 від 11.12.2006 р.
м. Тернопіль, бульвар Просвіти, 6/4. тел. 097 299 38 99.
E-mail: tooums@ukr.net

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7599 від 10.02.2022 р.*